This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

KAIS.KÖN.HOF- BIBLIOTHEK
105.175-B
Neu-

Digitized by Google

105175-B.

Österreichische Nationalbibliothek
+Z218704309

Digitized by Google

Digitized by Google

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

Uredio ga:

Ljudevit Modec.

Tečaj osamnaesti.

U ZAGREBU.

IZDAO „HRVATSKI PEDAGOGIJSKO-KNJIŽEVNI SBOR".

1877.

Digitized by Google

Tiskom C. Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

SADRŽAJ.

I. Uvodni i pedagogijsko-didaktički članci.

1. **Na novu godinu.** Strana 1., 2. Uredničtvo.
2. **Djevojačke učione i naobrazba ženskoga spola u Krajini.** 2., 3., 4., 5., 6., 7. —ć.
3. **U koliko može pučka škola djelovati na napredak gospodarstva.** Predavao prigodom podžup. učit. skupštine. Ž. Šugh. 17., 18., 19., 20.
4. **Obuka u krasopisu u pučkoj učioni.** Čitao u gl. skupštini hrv. pedagog.-knjiž. sbora Juraj Kuten. 33., 34., 35., 36., 37., 52., 53., 54., 69., 70., 71., 72.
5. **Bečko školstvo na svjetskoj izložbi u Filadelfiji.** Priobćio Milan Kobali. 37., 38., 39., 40.
6. **Snivalo mi se o liepoj budućnosti.** Snivalac. 54., 55., 56., 57.
7. **Oris psihologije.** Piše Jos. Glaser. 85., 86., 87., 106., 107., 108., 120., 121., 155., 156., 203., 204., 205., 235., 236., 237., 266., 267., 268.
8. **Djačke knjižnice.** Piše Jos. Kiriu. 87., 88., 89., 90.
9. **Pomor medju učiteljstvom hrvatskim tečajem školske godine 1875—6.** Ivan Filipović. 97., 98.
10. **Naše školske klupe prema zdravlju.** Razprav. Dr. Josip Derenčin. 113., 114., 115., 116., 117., 129., 130., 131., 132.
11. **Risanje u pučkoj školi.** Čitao u gl. skupštini hrv. pedag.-knj. sbora Ljudevit Modec. 117., 118., 119., 120.
12. **Razredba sati za obće pučke škole.** 132., 133., 134., 135.
13. **Uzgoj djeteta u prvoj dobi.** A. H—k. 145., 146., 161., 162., 163., 164., 179., 180., 181., 198., 199., 200., 201.
14. **Nove školske uredbe i naše učiteljstvo.** x + y. 177., 178., 179.
15. **Da se uvaži!** Jos. Klobučar. 184., 185.
16. **Občina i škola.** Josip Klobučar. 193., 194., 195., 196., 197.
17. **O obuci u čitanju.** J. Kuten. 209., 210., 211., 212., 213., 243., 244., 245., 246., 247., 279., 280., 281., 282.
18. **Jan Karel Skoda.** Šk. Fabković. 225., 226., 241., 242., 243.
19. **Risanje i krasopis u pučkoj školi.** Ljub. Dlustuš. 227., 228., 229., 230., 248., 249.
20. **Učiteljska družtva treba preustrojiti.** Lj. Dlustuš. 257., 258., 259., 160., 261., 262.
21. **Stogodišnjica nadbiskupa Mildea.** S. B. 273., 274.
22. **Slavonski ljećnički sbor o predlozih hrv. ped.-knjiž. sbora.** Razpravljao Dr. Kallivoda 292., 293., 294., 295., 296., 307., 308., 309., 310.
23. **Realna obuka u pučkoj školi.** Kv. Vidačić. 296., 297., 298., 310., 311., 312., 327., 328., 329., 345., 346., 347., 360., 361., 375., 376., 377., 393., 394., 395., 396., 410., 411., 412., 427., 428., 440., 441., 442.
24. **Podžupanijske učiteljske skupštine i podžup. školski odbori.** L. Vrbanić. 290., 291., 292.
25. **Može li pučki učitelj na selu, koji radi sa četiri razreda, udovoljiti propisanoj učevnoj osnovi, i što mu je tu činiti.** L. Vrbanić. 305., 306., 307.
26. **Jedan učitelj u četiri razreda.** Josip Klobučar. 321., 322., 323., 324., 337., 338., 339., 340.
27. **U mirovini.** M. Stojanović. 353., 354., 355., 356., 357.
28. **Ustmeni izraz misli u pučkoj školi.** M. Tkalec. 369., 370., 371., 372.
29. **Učitelj i rodjena mu djeca.** D. Körbler. 385., 386., 387.
30. **Ob obućavanju u risanju na pučkih školah.** Predavao Stj. Rigler. 401., 402., 403., 421., 422., 423.
31. **Opet: jedan učitelj u četiri razreda.** M. Govedić. 407., 408., 409.

Digitized by Google

32. **Rad i djelovanje Mijata Stojanovića.** Dr. Petar Tomić. 417., 418., 419., 420., 421., 437., 438., 439., 440., 454., 455., 456., 468., 469., 470., 471.
33. **Podžupanijske učiteljske skupštine.** Jos. Klobučar. 433., 434., 435., 436.
34. **Vriednost igre po uzgoj.** Kvirin Vidačić. 449., 450., 451., 452., 453., 471., 472., 473., 474.
35. **Pučka čitaonica u pučkoj školi.** L. Vrbanić. 465., 466., 467., 468.
36. **Ima li lokacijam na pučkih školah mjesta?** Gab. Markovac. 481., 482., 483., 484.
37. **Antun V. Truhelka.** Priobćio F. Vaniček. 497., 498., 499., 500.
38. **Nekoliko rieči o podžup. učit. skupštinah.** Nap. L. Vrbanić. 513., 514., 515.
39. **O školskoj disciplini.** Nap. Jos. Kirin. 515., 516., 517., 518., 533., 534., 535., 536., 537., 538.
40. **Učenje i psihologijski mu uvjeti.** Razprav. Nikola Kopsa. 529., 530., 531., 532., 561., 562., 563.
41. **Školski patronat u Hrvatskoj i Slavoniji.** L. V—ć. 545., 546., 547.

II. Metodički članci.

1. **Praktično predavanje ob obliku zemlje i tumačenju zemaljske kruglje.** Marijan Vuković. 20., 21., 22., 23., 24.
2. **Kako se dieli slomak slomkom.** V. Z. M. 215., 216.
3. **Nešto o metodiki početnoga računstva.** Po Frommu priobćio Milan Kobali. 232., 233., 234., 235., 249., 250., 251., 252., 253., 312., 313., 314., 315., 316., 361., 362., 363., 364., 396., 397., 398., 474., 475., 476., 518., 519., 520., 548., 549., 550., 551.
4. **Kako se ima geometrija predavati u pučkoj školi?** A. Cuvaj. 500., 501., 502., 503.
5. **Promatranje nove početnice.** Piše F. Hefele. 532., 533., 547., 548.
6. **Mogu li djeca gombati u škol. sobi.** F. Hefele. 569., 570., 571.
7. **Nešto o koncentričkoj metodi.** Jos. Klobučar. 564., 565., 566.

III. Poučni članci.

1. **Jednačila čovječjega tiela.** Dr. Križan. 40., 41.
2. **Sila hrvatskoga aurista u raznih mu položajih.** Sk. Fabković. 49., 50., 51., 52.
3. **I opet: je li upitnik zašto = čemu?** Skender Fabković. 65., 66., 67., 68., 69.
4. **Koje je gorje u domovini našoj najstarije?** Napisao Dr. Hirc. 72., 73.
5. **Južno-hrvatska visočina.** Zemljopisna crtica. D. Hirc. 81., 82., 83., 84., 85., 103., 104., 105., 106.
6. **Prirodopisci u Hrvata.** Piše Drag. Hirc. 147., 148., 149., 150., 164., 165., 166., 167., 168., 182., 183., 184.
7. **Nešto o pozdravu.** St. G. 185., 186., 187.
8. **Slavulj.** Piše Davorin Trstenjak. 201., 202., 213., 214., 215.
9. **Listno zelenilo.** Po Vogelu. 230., 231., 232.
10. **Narav i sila zaimena svoj, — a, — e.** Skender Fabković. 262., 263., 264., 265., 266., 275., 276., 277., 278.
11. **Iz Primorja.** (Pisma Drag. Hirca.) 325., 326., 327., 341., 342., 343., 344., 345., 357., 358., 359., 360., 372., 373., 374., 375., 387., 388., 389., 390.
12. **Domaće zmije.** Napisao Dragutin Hirc. 403., 404., 405., 406., 407., 423., 424., 425., 426., 427.
13. **Izvadak iz crtica moga putovanja godine 1877.** Mijat Stojanović. 460., 461., 476., 477., 478.
14. **Ptice selice.** Napisao Drag. Hirc. 484., 485., 486., 487., 488.
15. **Mars ima dva mjeseca.** 542., 543.

IV. Učiteljske skupštine.

1. **Skupština delnička.** Priob. Bolf. 7., 8., 9., 10., 24., 25., 26., 27., 28.
2. **Skupština krapinsko-toplička.** N. K. 57., 58., 59., 60., 61.
3. **Skupština vukovarska** J. R. 73., 74., 75.
4. **Skupština gradiškoga okružja.** Pr. Mile Babić. 90., 91., 92., 108., 109., 110., 111., 122., 123., 124.
5. **Skupština podžupanije jastrebarske.** Ivan Rendulić i Lj. Klopović, perovodje. 442., 443., 444., 445., 446.
6. **Skupština podžupanije zlatarske.** Priob. Josip Kirin. 456., 457., 458., 459., 460.
7. **Skupština županije križevačke.** 508., 509., 510., 511., 524., 525., 526., 527., 551., 552., 553., 554., 566., 567., 568., 569.

Digitized by Google

V. Učiteljska družtva.

1. **Ovogodišnje zasiedanje učit. družtva „Fruška gora“.** Priobćio Ljuboje Dlustuš. 42., 43., 135., 136., 137, 138., 139., 140., 150., 151., 152., 153., 154., 168., 169., 170.
2. **„Dobrotvor“,** družtvo za podup. siromašne djece puč. učicna grada Zagreba. (Pravila.) 140., 141., 171., 172.
3. **Glavna skupština učit. družtva podžupanije jastrebarske.** K—ć. 493.

VI. Polemike.

1. **Uztuk g. Šimončiću.** Stjepan Basariček. 99., 100., 101., 102., 103.
2. **Novi reformator škole i metode.** x + y. 216., 217., 218., 219.
3. **Odgovor g. Šimončiću.** Stj. Basariček. 329., 330., 331., 332., 333., 347., 348., 349., 350., 365., 366., 367., 390, 391., 392., 393., 488., 489., 490., 491., 492., 503., 504., 505., 506, 507., 508., 520., 521., 522., 523., 524., 538., 539., 540., 541., 542.

VII. Dopisi.

Iz podžup. rumske. 10., 11., 12., 13. — Iz okolice dugoselske. 28., 29., 30. — Iz Narta. 43., 44. — Iz Rakovca. 45. — U podžup. djakovačkoj V. 75., 76., 77. — Iz Golubinaca. 92., 93. — Iz X. 124. — Iz voj. Krajine. D. 125., 126. — Iz Pleternice. Fr. Bratuša. 157., 158. — U Cvjetkoviću. L. Klopović. 158. — Odziv na dopis iz Golubinaca. Grginčević. 172., 173. — Iz djakovačke podžup. 187., 188., 189. — Izpod Velebita. Bratoljubčević. 189. — Iz podžupanije karlovačke. J.—c. 219., 220., 221., 222. — Iz Novog Slankamena. Grginčević. 237., 238. — Iz Pleternice. Bratuša. 268., 269. — Iz Zagreba. Trećotečajci. 283., 284., 285. — Novigrad. Grivić. 299., 300. — Novagradiška. Mile Babić. 301., 302. — Zagreb. Ante Irgolić. 316., 317., 318. — Iz Stubice gornje. A. Š. 333., 334. — Bakar. Sontag. 378., 379. — Iz požežke podžupanije. S. Vudy. 379., 380., 381. Iz Jamnice. Jos. Premužak. 381. — Iz Trojstva. Josip Milković. 412., 413. — Iz Lapca. Ivo Vitas. 413. — U Zagrebu na dan sv. Rozalije. X. 428., 429. — Privlaka na Bosutu. Josip M. Ljubić. 492., 493. — Iz Jaske. K—ć. 493. — Iz podžupanije požežke. S. Vudy. 554., 555., 556., 557. — Iz Zagorja. F. B. Tepeš. 557., 558 — Iz varaždinske podžupanije. P. W. 571. — Mitrovica. Grginčević 572.

VIII. Domaće viesti.

Imenovanja. (Skoro u svakom broju.) — Zem. šk. vieće za hrv.-slav. Krajinu. 14. — Učit. zadruga. 14. — VI. redovita gl. skupština hrv. ped.-knj. sbora. Milan Kobali, tajnik. 14., 15., 16, 31., 32., 47., 48., 62., 63., 78., 79., 95., 96., 111., 112. — U Koprivnici. J. S. 16. — I. sjednica zem. šk. odbora. 30. — Školstvo u Krajini. 30., 31. — Zagreb. učitelji gladite bradu! 45., 46. — Posmrtnica učit. udovam. 46. — Stj. Posezi. 46. — Dar k novoj godini. — Obrtnička učiona za Primorje. 47. — Previšnji dar Nj. c. i kr. ap. Veličanstva. — G. I. Filipović. — Hrv. ped.-knj. sbor. 61. — Zemalj. škol. odbor za Hrvatsku i Slavoniju. 77. — Školski pravopis. 77. — Varaždinsko i zagreb. zastupstvo. — Dar učioni valpovačkoj. 78. — Previša potvrda. — Koliko Zagreb troši na škole. — Školstvo grada Zagreba. 93. — Mijat Novak. — U Dalmaciji uz talijanštinu još i niemština. — Školstvo u podžup. belovarskoj. 95. — Učiteljice ruč. djela. — Podpora sirotištu djece bosan. prebjeglica. 111. — Zemalj. škol. odbor za Hrvatsku i Slavoniju. — Učitelj tjelovježbe u Zagrebu. — Za korist učit. zadruge. — Školstvo u žup. zagrebačkoj. 126., 143., 144. — Iz zem. škol. odbora za Hrvatsku i Slavoniju. — Hrvatski jezik u glasb. zavodu. — Družtvo za podup. sirom. učit. pripravnika u Zagrebu. — Učit. zadruga. 142. — Izpit. povjerenstvo za gimn. učiteljstvo u Hrv. i Slav. — Škol. odbor za podžup. zagreb. 158. — Centralni odbor obć. hrv. učit. skupština. 160. — Josip Prugovečki. — Katolički list. — Glede sveobće peticije krajiš. učiteljstva. — Školstvo u podžup. jastrebarskoj. 174. — Hrv. čitanke za pučke škole. 190. — Učit. plaće u zagreb. županiji. — Školstvo u podžup. pakračkoj. 191. — Zem. šk. odbor za Hrv. i Slav. 205. — III. obća hrv. učit. skupština. — Školstvo u podžup. karlovačkoj. 206. — P. Zoričić. 222. — Učiteljstvo i učit. plaće u osječ. škol. nadzorničtvu. — Averzualna svota svih sadanjih javnih puč. škola žup. zagrebačke. 238. — Hospitovanje učit. pripravnika. — Produžni tečaj. 253. — Školstvo podžup. križevačke i koprivničke. — Naše matice i knjižnice hrv. puč. školah. 254. — Škol. nadzornici — Zagreb. učit. družtvo. 270. — Odlikovanje. — Novi reformator škole i metode. 285. — Dar krajiškim školam. 286. — Hrv. ped.-knjiž. sbor. Kobali. 302. — Zem. šk. odbor. — Hrv. ped.-knjiž. sbor. 318. — Izpiti na kr. preparandijah. 334. — Hrv. ped.-knj. sbor. — Jos. Herceg. 350. — Škol. godina na kr. preparandijah i vježbaonicah. —

Digitized by Google

God. izvještaj učione oborovačke. 367. — God. izvještaji učiona u Zagrebu, Karlovcu, Sisku, Varaždinu, Križevcih, Trsatu, Sušaku. 381., 382. — I. gl. skupština učit. družtva podžupanije križke. 383. — Hrv. ped.-knj. sbor. — God. izvještaji učiona u Belovaru, izraelit. u Zagrebu, Krapini, Osieku, Djakovu, Požegi, Samoboru, Pitomači i Otočcu. 413., 414., 415. — Jakob Bobinac. 429. — Produžni tečaj. — Hrv. ped.-knj. sbor. — Dar pedag. sbora. — Naredba vis. vlade o nabavi škol. knjiga za puč. učione. 430. — God. izvještaji učiona u Koprivnici i Bakru. 431. — Produžni tečaj u Osieku. — Podpore na kr. preparandijah. — Izvještaji učiona u Petrovaradinu. Obrešu i Kupincu 447. — Izpit za učit. na gradj. školah. — Rieč dvie o ljetoš. učit. skupštini petrov. okružja. M. St. 462. — Dr. Gav. Smičiklas. — Kr. preparandije. — Srednje škole. — Gradj. viš. djev. škola. — Učit. izpiti. — Izvještaj učiona u samostanu milosrdnica. 479. — Hrv. ped.-knj. sbor. — Izvještaj učione u Kuli. — Školstvo podž. zagrebačke. 494. — Zem. šk. vieće za Krajinu. 511. — Tečaj za naobraženje učiteljica žen. ruč. posla u puč. školah. — Hrv. ped.-knjiž. sbor. 527. — Naredba o uredbi zabavišta. — Hrv. ped.-knjiž. sbor. — „Djačka kuhinja“ u Sisku. 543. — Zemaljski šk. odbor za Hrvat. i Slav. 558. — Učit. „Zadruga“. — Promicanje pučke prosvjete. — Zaklade. — Dar. 559. — Zem. škol. vieće za hrv.-slavon. Krajinu. — Darovi. 573.

IX. Razne viesti.

Izvještaj ugar. ministarstva nastave. 16. — Jan Karlo Škoda. 48. — Škol. muzej u Budapešti. — Privatna obuka za idiotsku djecu. — Dar. — Alemni pir. — Bečko pedagog. družtvo. 63. — Šaljiva izložba. 64. — Statistika puč. školstva u Českoj. — Nazori i misli prus. nar. zastupnika o školi i učiteljstvu. — Samoubojstvo. 79. — Polakšica puč. učiteljem u Kranjskoj. — Stogodišnjica Mildeova. — Novi predmet za pučke škole. — Kandidatice za šk. odbor. — Razlika medju učitelji i učiteljkami. Bečki pedagogij. — Čast komu čast. 96. — Salamunska mudrost nekoga mj. šk. vieća. — Školstvo u Indiji. 112. — Obuka u gospod. i šumar. u Cislajtaniji. 128. — T. Vernaleken. — Obća njem. učit. skupština u Fürthu. 175. — Darovi. — Peticija. — Učit. supruge kao učit. ruč. djela. — Sjemeništa u Francezkoj. 191. — Obuka u žen. ruč. djelu u Frankfurtu. — Domaće zadaće. — Zvanje i naobrazba žena. — Englezki uzgojni odjel. 207. — Nova uredba. — Uredjenje škola. — Darovi. — Mali neprijatelj škole. 208. — Štajer. štedionica. — Otvorenje zabavišta. — Previš. darovi. — Uzdržavanje škola. 224. — Ped. centr. knjižnica. Razpisane nagrade. — Školstvo u Berlinu. — Zem. učit. skupština. — Brehmov „Thierleben“. 254. — Novi pruski škol. zakon. 255. — Školstvo na svjetskoj izložbi u Filadelfiji. Priobćio Milan Kobali. 271., 272. — Prva škola za njegovanje bolestnika 286., 287. — Sretni podvornici. 303. — Lječničko pedagog. družtvo u Berlinu. 304. — Iz saborà. — Berlinsko zastupstvo. 351. — Austr. puč. omladinska knjižnica. — Skupština bečkih puč. učitelja. 383. — Nastavne škole u Švajcarskoj. 384. — Švajcarska. — Izložba učila. — Danska. — Godiš. sastanak „Učiteljskoga družtva za slovenski Štajer.“ 400. — Na obranu ptica. — Škol. knjižnice. — Pomozi si sam! — Naredba štajer. zemalj. škol. vieća. — Dolnjo-austr. učit. savez. — Dar. — Javna skupština. — Berlinski škol. nadzornici. — Amerika. — Cislajtanija. 415. — Učit. skupština. — Ugarska. — Zabavišta u Monakovu. — Statistika saskoga školstva. 416. — Cislajtanija. — Ugarska. — Parižka izložba. — Riedka svečanost. — Njemština. 431. — „Slov. učit. družtvo“. — Koruška. — Dar. 432. — Učit. skupština u Celovcu. 447. — Učit. skupštine u Solnogradu i Kočevju. — Ugarska. — Izpiti za okladu. — Nova učevna osnova. — Iz celjske okolice. 448. — Kažnjen otac. — Šlezka. 462. — Kakov posao, takova i plaća. — Naobrazba puč. učitelja u Englezkoj. — Ukinut pripr. tečaj. — Velika vojvodina Badenska. — Galicija. — Meklenburgijana. — Svečanost na njem. car. dvoru. — Saska. — Statistika berlin. školstva. 463. — Sudbena odluka. 464. — Mildeova kuća. — Prag. — Zašto sve nije moći upotriebiti učitelja? 495. — Školstvo u Českoj g. 1877. 511. — Italija. — Izpit za učiteljsko osposobljenje. — Razpisana nagrada. 512. — Danaovski dar. — Školske sobe valja zračiti. 527. — Svajcarska. 528. — Ugarska. 573. — Tropava. — Italija. — Zdravstvena statistika. — Bečke škole. — Gradac. — Učit. družtvo Gföhl. — Francezka. — Javne škole u Ameriki. — Phonografija. — Njem. carstvo. 574. — Rim. — Novo učit. družtvo. — Danska — Francezka. — Ugarska. — Ped. družtvo. — Velika vojvodina Saksen-Weimar. — Kazne radi nemarna polazka.

X. Književnost.

Erziehungs- und Unterrichtswesen der Gegenwart. Fr. Tičak. 16. — Statistički ljetopis. Stat. ured. — Kras hrv. Krajine. — Regulacija Save. — Ribarka. 80. — Hrvat. pčela. Stepanek. 96. — Najvažnije jestive, sumnjive i otrovne gljive. Janda. 160. — Djela Stanka Vraza. 175. — Abdera Babilon. — Ovrš. postupak. — Stručno nazivlje u zakonima. Bogišić. 176. — Andersenove priče. Matica hrv. — Hrvati za nasljednoga rata. I. Kukuljević-Sakc. —

Digitized by Google

Zvonimir, kralj hrvatski. Marković. — Zemljoznanstvo obzirom na šumar. i gospod. Kišpatić. 192. — Hrv. dom. 208. — Četvrtgodišnji vjestnik o novostih hrv.-srb. literature. — Hrvat. bibliografija. 224. — Čitanka za gradj. opetovnice. — Prirodopis rudstva. Kišpatić. — Rad jugoslavenske akademije. — Biblioteka za ženski sviet. — A. Hadžić. — Dan na Madeiri. — Taras Buljba. Glišić. 288. — Zabava i pouka. M. Stojanović. — Uzorci za kačkanje. Posilović. — Ornamenti jugoslavenske domaće i umjetne obrtnosti. Lay. 318. — Srpske narodne zagonetke. Novaković. — Narodne pjesme o boju na Kosovu godine 1389. A. Pavić. — Žiće pape Pie IX. — Topografija i poviest grada Senja. Magdić. — Biblioteka za ženski sviet. B. Njemcova. 319. — Potočnice. Varjačić. — Djetinji vrtić. Tomšić. — Rad jugosl. akademije. 39. knjiga. — Uputa u kemiju za velike realke. Žulić. — O postanku čovjeka. Kržan. — Pričanja Vuka Dojčevića. Ljubiša. — Uspomena na svetkovinu u slavu stogodišnjice Mušickoga. — Donina. Orešković. — Moja izpovied narodu. Makanec. — „Hrv. Svjetozor". 335. — Nauka ob udvornosti i pristojnosti za mladež svakoga staleža i zvanja. Gall. — Duša. Deželić. — Balkan. Gaj. 351. — Nacrt psihologije. Glaser. — Kratko izkus. dušoslovje. Stjep. Basariček. — Hrv. dom. 432. — Kratka katehetika za bogosl. zavode i preparandije. Martin Stiglić. 480. — „Smilje". 480. — Hrv. čitanka za gimnaz. i realke. Petračić. — Industrija i njeni činioci u Srbiji. Milutinović. — Latin.-hrv. rječnik. Divković. — Hrv. kuharica. Albrecht. — Nova mjera i vaga. Kučenjak. — Dvie uzorne tragedije francezke. Maretić. — Njem.-hrv. nazivlje pri poduč. žen. ručn. posla. A. Hajdenak. 495. — O muzikal. harmoniji. Matić. — Englezki zavod za srpsku sirotčad. — Korijeni s riječima. Daničić. — Ideje ili knjiga le Grand. Rakić. 512. — Rad jugosl. akademije. Knj. XL. — Mala biblioteka. — Jedna junakinja iz franc. revolucije. — Srbsko-turski rat. Sočivica. — Prva ljubav. Valožić. — Pred vaskrs. 528. — Učit. koledar za god. 1878. Hartman. — Hrvatska pjesmarica. 544.

Digitized by Google

Digitized by Google

Br. 3. U Zagrebu, 20. siečnja 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Cielo god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Obuka u krasopisu u pučkoj učioni.

Čitao u glavn. god. skupštini hrv. pedagog. književnoga sbora Juraj Kuten.

Akoprem je istinita rečenica, da je sadržina pisma znamenitija od oblika, i da je pravilnost jezika i bistrina misli cjenija od ljepote pisma, to se ipak neda tajiti, da je krasopis u pučkih školah važan predmet; a da vještina i okretnost u ljepopisu pripomaže i pospješuje misli, neda se tajiti.

Mnogi si pomišljaju obuku u krasopisu veoma lahkom i neznatnom te maniju, da je taj predmet puki mekanizam, komu netreba duha, već jednostavnih predapisa i nešto malo okretne ruke. Diete treba podtaknuti da i za krasopisa misli o svakom potezu, kako mu ga je povući, s toga valja više rešetati način, nego li samu stvar i nastojati tako zaodjeti, da učenici dotični predmet svom dušom priljube.

Po tom je za obuku u krasopisu od velje znamenitosti metoda — a ne puste pisanke — i nijedan učitelj nesmije se zadovoljiti lih tehničkom vještinom a uz to jošte misliti, da mu se je za krasopisa odmarati.

O metodi krasopisa treba dobro razmišljati, ako se želimo s njom temeljito upoznati; nije bo dovoljno da djeca naprosto iz kojekakovih predapisa prepisuju pismena, već im valja protumačiti svaki potez i svratiti pomnju na sve moguće pogreške i privesti tako u djetinju pamet, da mu je svako pismo posve jasno i shvatljivo, da će ga i kasnije sâmo bez ičije pripomoći i upute znati točno i pravilno pisati.

Kô što se hoće za svaki predmet mnogo tumača i žive rieči, tako je i za krasopisa učitelju osobitom pazkom i govorom podticati učenike na marljivost; po tom je krasopis isto tako obrazovne vriednosti kao što računstvo, jezikoslovje ili koj drugi predmet.

Neki preporučuju pače, da se uzgredce spoji i druga obuka, to jest da se biraju poučne rieči i izreke a to da se djeci tumači, samo se nesmije predaleko posegnuti.

Digitized by Google

Ako si je učitelj svjestan onomu, o čem govori i što uči, i ako posjeduje dovoljno pedagogijskoga takta, da umije prilagoditi nauke djetinjoj dobi, a nemisli početnika preobteretiti i s njim sve započeti i zaboraviti, da je opetovanje duša obuci — neće tako lasno promašiti metode.

Obuka u pisanju počima mahom s čitanjem. Kako su danas sve okolnosti života i škole pokrenule, neda se razdvojiti početna obuka u pisanju od čitanja, jer si temeljite obuke bez pismenih radnja nemožemo ni pomisliti. Nu neumjestno bi bilo, pače i proti umu, zahtievati od učenika pismene radnje prije, dok se nije barem nešto uputio u krasopis. Učini li se to prije, skvari si diete ljepopis. Šestom godinom može diete početi pisati, gdjekada je probitačno i kasnije.

U nježnoj dobi, to jest u 1. razredu neima govora o teoretičnoj obuci ljepopisa, tada se ima više smatrati kao vježba u pravljenju pismena, a učevno je sredstvo, po čem se diete ravna, učiteljev rukopis na školskoj ploči. Tu je dakle učitelju protumačiti svaki potez, dapače mnogim mora i voditi dotle ruke, dok se neuvježbaju. Neuradi li toga, izmišljati će djeca svakojake načine u pisanju pojedinih pismena, od čega jih je kasnije težko odučiti.

Žudjeni će uspjeh u krasopisu postići onaj, koj umije teoriju sjediniti s praksom, a uz to nije dovoljno, da je vješt samo peru, već takodjer i kredom da znade liepo pisati, jer u čem nije sâm usavršen, u tom nemože ni drugoga podučiti.

Buduć da je učitelju u 1. razredu pisati na ploči, mnogi si upiljiše u glavu, da je to jedini i najuspješniji način i tvrde podpunim uvjerenjem, da neima boljega načina, van da učitelj po svih razredih sâm liepo piše na ploči, a djeca pako s ploče prepisuju i da jim crvenilom izpravlja.

To bi mogli nekako preporučivat za četvero-razredne pučke škole sa četiri učiteljske sile; teže bi jim pako bilo dokazati, da je taj način uspješan u školah, gdje uči jedan učitelj tri, pače i četiri razreda. Tuj bi se morao raztrojiti i trebao bi po više ploča, da uzmogne svakomu naposeb napisati, premda u mnogih školah neima nijedne za porabu.

Razne preporuke i hvale toga načina netemelje se na pedagogijsko-zdravstvenih istinah. Ima proti tomu načinu mnogo prigovora, koje ću kašnje spomenuti.

Do nedavna rabili su za krasopis velike litografisane ploče. Na tih pločah bijaše sva abeda u velikom obliku, a djeca su s tih ploča prepisivala pismena, kako je koje znalo. Tuj nije bilo moguće djetetu motriti samo jedno pisme, već u jedanput množinu različitih pismena, i s toga bijahu raztresena kao i za zorne obuke, kada se pokazuje na jednoj ploči više slika a samo o jednoj pripovieda.

Poslie tih ploča poplavili su pučke škole predapisi i to dvoje vrsti: za školske i domaće vježbe. Predapisi bijahu u toliko bolji, što je diete s bliza motrilo svaki potez, dočim si je prije naprezalo oko, da pogodi barem nekako dotično pisme. A da li su bila djeca sabranih misli, kad su s predapisa pre-

Digitized by Google

pisivala? — mislim da ne — jer i tuj je na svom mjestu onaj prigovor, što sam ga prije napomenuo. I premda su mnogi učitelji pače i strukovnjaci proti predapisom, to jih ipak nije moguće ni dandanas posve iztriebiti iz pučkih škola.

Spočitnut će mi tko, da su uzprkos tomu djaci prije kamo ljepše pisali u pučkih školah nego li sada, osobito pako u Krajini, gdje bijaše prava domovina predapisa.

Dopuštam i pristajem uzanj, nu priveo bi mu u pamet, da se je tada u pučkih školah učilo samo pisati, čitati i nešto računati; a ob zornoj obuci i stvarnom razlaganju štiva nebijaše ni govora.

Kad su doprli sunčani traci zorne i stvarne obuke i u naše škole, začela se čistiti i dopunjivati orijaškim korakom obuka u početnih školah. U tom prežurnom preustrojstvu naukovne osnove posegnuli su neki predaleko, te naćerali cielu obuku u pučkoj školi iz jedne u drugu krajnost. Po toj osnovi učilo se toliko u pučkoj školi, da se je jedva uplelo kakova dva sata na tjedan za krasopis, a nije se baš mnogo ni osvrtalo na ljepopis, već na druge kojekakove nauke, kojih diete nije moglo svojim nerazvitim umom dokučiti, a uslied toga su djeca zaostala u ljepopisu.

Mnoga se je razborita progovorila i napisala proti toj osnovi, ali sve bijaše uzalud, dok najzad nesahrani novi školski zakon to mučilo djece valjda u vječnu zaboravnost. Al se i sada jošte povlači po školah neki zao duh stare osnove, a to je — obuka u krasopisu.

Treba dakle zrelo razmišljati o načinu obuke u krasopisu, i uvesti u škole onaj, koji je najshodniji; nu žalibože da to mnogi shvaćaju krivo i miešaju metodu s pisankami, te neznaju ili neće da znadu, da se to u dvoje dieli: u metodičko-didaktični postupak za učitelje (dakle knjiga u strogom smislu) i na pisanke za porabu učenikâ.

Nam je pako razglabati metodičko-didaktični postupak. Svaki misaoni učitelj poprimit će onu metodu, koja je najbliža naravskoj; za to je veoma važno pače i nuždno, da se učitelji medju sobom porazgovore i sjedine u krasopisu. Osobito da se slože glede oblika pismena, kako da se kod krasopisa sjedi i kako drži pero. Svaki je ponešto izkusio, što je bolje i shodnije, a time se koješta razjasnjuje. Onoga bo je metoda najbolja, koj je po prokušanih pravilih polučio najpovoljniji uspjeh.

„Poznato nam je“, veli Komenski, „da bolest, koju hoćemo liečiti, moramo poznavati“; s toga pitajmo najprije, što je uzrokom da se u pučkih školah nepostizava povoljan uspjeh u krasopisu, da li je možda odmjereno premalo sati za pisanje, ili u tom odlučuju pisanke, ili najzad nije dobra metoda po kojoj se uči?

Strukovnjaci dokazuju u „Diesterwegovu Wegweiseru“, da neodlučuju u tom sati, već metoda, po kojoj se uči. Po tom bi se dakle u nas učilo po nevaljaloj metodi, budući da je dovoljno sati opredieljeno. Koja bi dakle bila najshodnija metoda?

*

Digitized by Google

Neki Schlössing u Berlinu veliki je zagovornik tako zvanoga „Liniensystema“, te je izdao osam listova s priložci za samouke i za javne škole. U tih su listovih s početka pogrešno litografisana pismena, a do njih pravilno, da diete tobože vidi, što je dobro a što pogrešno, i razdieljena je ciela obuka u 21 vježbu.

Godine 1873. ugledalo je sviet drugo izdanje u Beču „Der Schreib-Unterricht nach der stigmografischen Methode“ od Dr. Fr. K. Hillardta, u 9 ploča kurentno pismo a u 8 latinica. Po toj metodi uči se pisati u četvorinah, koje su označene točkami.

Stigmografska metoda mogla bi se prije rabiti od one Schlössingove.

Ne samo što mreža vriedja i zasjenjuje oči, već se takodjer gubi ljepota i lik pisma u moru crta, pa buduć da diete nemože točno razabrati ljepote i pravoga oblika iz tih crta, to izgubi i volju za krasopisom. I dosta je tegotno pisati u mreži, jer valja vanrednom napetosti paziti, da se koj potez nepovuče preko crte, što bi smetalo i odrasla, a nekmo li nestašnu djecu.

Tako zvanom amerikanskom metodom zače najprije učiti svoje učenike englezki krasopis Carstrair. On je najviše o tom nastojao, da se vježba ruka u slobodnom kretanju. Njegovi su se učenici vježbali po više sati na oblu okrećuć rukom od desna na lievo i obratno. Pismena je pako sastavljao u razne skupine a ne u rieči. Od Engleza poprimiše tu metodu Francezi; a Odoyer bijaše joj vjeran pristaša i razširitelj po Njemačkoj. Iz Njemačke pako preseli se i k nam. Amerikanski način nepreporučuju strukovnjaci pučkim školam kao onaj na temelju obla. Diesterwegov Wegweiser zagovara latinicu u oblu, premda bi Niemcem bilo prije privoliti amerikanskoj metodi, jer se temelji na potezih ponešto srodnih kurentnomu pismu. Ta je metoda vanredno tegotna za djecu, buduć da debeli potezi prenaglo prelaze u tanke. Pa ni u ljepotu toga pisma baš oči nezapinju, a to djecu odvraća od pisma.

U novije doba mnogi učitelji pače i strukovnjaci na glasu preporučuju, da se u pučkih školah uči pisati po taktu. I vele, da po nijednoj metodi nepriučaju se djeca redu i točnosti u pisanju, ako se netaktira. To se mnenje razpršilo kô val morski o stienu, nekoji su za, a mnogi proti. I ja sam pokušao uz taktiranje učiti i to ne samo u nižih razredih, nego i u V. razredu više djevojačke učione, i premda sam napinjao i naprezao sve sile, to ipak nije ni četvrtina ni početnih vježba pisala po brojenju. Badava sam vikao jedan dva, na jedan gore, na dva dolje, to su uzprkos tomu neke vukle na jedan dolje, a druge na dva gore. A o pismenih i riečih neću ni da govorim. Dvojim da je to izvedivo u pučkih školah s jednom učiteljskom silom.

Ja taj način osudjujem i sa psihologijskoga gledišta i to prvo: što je djetetu pozornost razdvojena u istom trenutku, buduć da mora paziti na brojenje i na poteze, a drugo: što nisu sva djeca već po samoj naravi jednako brze i okretne ruke; to je uzrokom što jedni zaostaju, a drugi su opet prenagli.

Po Njemačkoj, Austriji i Českoj rabe učitelji različite metode; osobito pako u Njemačkoj, gdje vlada podpuna sloboda u izboru metoda.

Digitized by Google

U nas su pako uvedene posebnom naredbom vis. kr. zem. vlade u pučke škole pisanke izprepletene crtami poput mreže, a to su puste pisanke bez pismena i razredbe vježba; po tom dakle nije to metoda, već nacrtana artija. (Uslied te naredbe nije učitelju napredovati duhom vremena, već se mora držati staroga). Što je dakle uraditi učitelju? — Ili da piše sâm na ploči ili da si svaki učenik nabavi predapis.

Po tom je školska ploča jedino sredstvo za krasopis uzprkos tomu, što ima proti ploči mnogo temeljitih prigovora.

1. Ploče nije moguće namjestiti tako, da bude pravilno razsvietljena za sve učenike, jer ju s raznih mjesta motre, a time, što je nepravilno razsvietljena, zasjenjuje oči, te uslied toga nemogu razabrati mnoge poteze. Za naoblačenih pako dana, ma si kako oči neprezali, nevidi nijedan na ploču osim onih, koji su u prvoj klupi. Dakle sa zdravstvena gledišta nemože se odobriti taj način.

2. Pisanje je uporaba crtanja, budući da crtaju pravce, kose crte i krivulje u raznih položajih i sastavljaju u pismena, a pismena opet u rieči i stavke.

Prepisuju li djeca s ploče, to jim je svako pismo razmjerno umanjiti, budući da su na ploči u velikom obliku, a pravilno umanjivati likove težko je i za vješta risara, a nekmo li za nestašnu djecu.

3. Djeca nedolaze redovito k predavanju krasopisa, već često izostaju. To bi dakle morao učitelj onim učenikom, koji su po koji sat izostali, na drugoj ploči budući put pisati, što je opet nemoguće, jer bi po tom trebao toliko ploča, koliko je učenika; a posljedak je tomu da učenik dalje piše s drugimi, prem da još prijašnoj vježbi nije vješt. — To je glavni uzrok, što se u pučkih školah mnogo sati kroz više godina potroši, a da se nepostigne čitljivo i liepo pismo.

A sad mi je koju izustit i o predapisih. Riedko kada, pače reko bih nikada, nisu na vlas smjerena pismena u predapisih po nacrtu pisanaka, to je opet učenikom umanjivat ili povećivat; nadalje i to, što je u predapisih na istoj strani više pismena i rieči, a tiem se opet raztresuje pozornost; napokon jošte i to, što su predapisi preskupi, i nemogu si jih siromašniji nabaviti.

Sve te zapreke svladala je metoda Greinerova i drugih nekih kaligrafa, o kojoj ćemo nastaviti u budućem broju.

(Sliedi).

Bečko školstvo na svjetskoj izložbi u Filadelfiji.

Na svjetsku izložbu u Filadelfiji poslano je mnogo tisuća eksemplara vrlo točnoga i jezgrovitoga izviešća o sadanjem stanju bečkoga školstva. To izviešće ujedno je razjasnjujući tekst izloženim fotografskim slikam, koje posjetnikom „Cential Exhibition-e“ jasno predočuju nedavno stvoreni novi bečki

Digitized by Google

inštitut. Bečko je naime zastupstvo zaključilo, da se priredi dvadeset velikih i krasnih fotografskih slika, koje bi predstavljale predmete „bečke permanentne izložbe učila. Navedeni tekst diele na izložbi medju posjetnike u njemačkom i englezkom jeziku. Evo ga u kratkom izvadku:

„Velik napredak u školah austrijskih postignut je zakonom od 25. svibnja 1868.

Kasnije izdano je množtvo zakona i naredaba, kojimi je povjerena briga za škole dotičnim občinam; vrhovni nadzor i rukovodstvo nad obukom pridržala si je vlada. Od ono se doba hvale vriednom revnošću natječu, kako bi se sagradile što ljepše i ukusnije, te odgovarajuće svim toli zdravstvenim, koli pedagogijskim zahtjevom; kako bi se namjestilo čim više i boljih učiteljskih sila; kako bi ih obskrbile što boljimi i praktičnijimi učili. Najveća občina austrijske države, naime grad Beč, nastojala je ostalim prednjačiti dobrim primjerom. Ona je mnogo žrtvovala za podignuće i uredjenje pučkoga (elementarnoga) školstva.

Od 107 školskih sgrada već ih 79 vlastničtvo občine, a 28 ih je najmljeno.

Za veće usavršenje svoga učiteljstva sagradio je grad Beč velikim troškom pedagogij, zavod zasad jedini svoje vrsti. Svaka škola ima učeničku učiteljsku knjižnicu. Premda je broj školu polazeće mladeži od 32.000 god. 1866. narasao na 42.000 god. 1876., to je ipak narasao trošak za uzdržavanje od 370.000 for. god. 1866 na 1,700.000 for. god. 1876. Osobito nastoji grad Beč, da nabavi školam svojim svakovrstna učila.

Na predlog gradskoga zastupnika g. Aleksandra Rissa uredjena je god. 1872. „permanentna izložba učila“. Taj inštitut ima unapredjivati fabrikaciju učila, dočim daje tvorničarom priliku, da njihove proizvode i radnje školske oblasti, učitelji i občinstvo razgleda i prosudi. Školskim oblastim i učiteljem daje se tim uredjenjem prilika, da prouče i razgledaju nova, dobra i jeftina učila. Tvorničarom i učiteljem daje se napokon tim uredjenjem prilika, da se dogovore, pa onda u dogovoru stara učila poprave, svrsi shodnije urede i usavrše, pa i opet nova priugotove. I redja i skuplja učila, štono ih nemože svaka škola nabaviti, nalaze se u permanentnoj izložbi, da ih mogu učitelji razgledati i s njimi se upoznati. Tim uredjenjem podždinju se učitelji i učenici, da po koje učilo i sami sastave. Izložene učeničke radnje imadu olakotiti razsudbu strukovnjaka o pedagogijskoj vrstnoći i potrebi raznih učila.

Napokon takova izložba daje priliku občinstvu svaki četvrtak kroz šest sati da razgleda množtvo poučnih predmeta, pročita množtvo koristnih djela i knjiga i čuje mnogo zanimivih predavanja.

Permanentna izložba učila nalazi se u VII. kotaru, Westbahnstrasse br. 25, a predmeti su smješteni u deset dvorana. Osim množine predmeta nabavljenih bečkom občinom, imade i mnogo velekrasnih i skupocjenih predmeta, darovanih od vlade i privatnih osoba.

Svjetska izložba. što no bijaše u Beču god. 1873., pružila je sgodu, te se je mogao taj velekoristan i praktičan inštitut što bolje urediti i novimi učili povećati i obogatiti. Občinsko zastupstvo dozvolilo je one god. 1000 for.,

Digitized by Google

da su nabavljena razna učila, izložena na svjetskoj izložbi. Nastojanjem i trudom gosp. Aleksandra Rissa poklonilo je množtvo izložitelja mnogo učila i svakovrstnih inih predmeta. Bečko občinstvo vrlo zanima ta permanentna izložba, i premda obstoji kratko vrieme, to je ipak jur tako uredjena, kako se tomu ni isti njezini osnovatelji nadali nisu. Ona i nje same sada upravo iznenadjuje. — Osnovatelji nisu se nadali tolikomu interesu i tolikoj darežljivosti.

Tih dvadeset fotografskih slika predstavlja dvanaest partija, snimljenih na najvažnijih i najzanimivijih točkah toga velekoristnoga inštituta.

Evo i kratkoga opisa spomenutih fotografija!

I. i II. fotografija. Ove prikazuju vrlo bogatu sbirku morskih riba, sprava i orudja potrebitoga kod ribolova, što ga je tomu inštitutu poklonila državna vlada. Nadalje pradstavljaju sve sprave i pripreme za priredjivanje soli, model gonjača i fregatu „Novaru“, na kojoj su prvi put obrodili zemlju pod austrijskom zastavom. (Prva izložbena dvorana).

III. i IV. slika prikazuje poljsko orudje i sprave te gospodarske strojeve. (Druga izložbena dvorana).

V. prikazuje treću sobu, u kojoj se nalazi sve, što je treba za valjano uredjenje gimnastičke dvorane.

VI. i VII. slika predočuje vrlo bogatu i zanimivu sbirku fizikalnih, kemičkih, prirodopisnih, zabavištnih i oblikoslovnih učila. (Četvrta izložbena dvorana).

VIII. i IX. slika prikazuje bogatu i raznoliku sbirku globusa, povjestnih i zemljopisnih učila. Tolika množina krasnih zemljopisnih i povjestnih učila upravo je riedkost. Tih učila je puna puncata peta izložbena dvorana.

X. i XI. slika predočuje VI. dvoranu, koja je uredjena poput škole. U njoj se nalaze školske klupe raznih konštrukcija, školske ploče, razni i velekrasni zemljovidi, harmoniji, razni staljci, spremke, ormari i okviri za učila. Tu ima svega, što si samo pomisliti možeš. Ta je dvorana ujedno tako uredjena, da u njoj učenici čitati mogu.

XII fotografija prikazuje u VII. dvorani spremljene modele od sadre i ostala raznovrstna i mnogobrojna učila te uzorke, potrebite za risanje.

XIII. i XIV. Na ovih vidiš sve moguće trgovačke proizvode u staklenicah, te bezbrojne tehnologijske sbirke od stakla, kože, papira, jute, konoplje, lana, svile, vune itd.

XV. Na ovoj ćeš ugledati fotografiju osoblja, koje nadzire i pazi u prostorijah te izložbe.

XVI. Na ovoj slici nalazi se vrlo ukusno i praktično izradjen ormar, u kojem je namješten liep broj sisavaca (IV. izložbena dvorana).

XVIII. Tu ćeš opaziti ormar, pun puncat sgodno namještenih ptica. (Dvorana IV.).

XVIII. Na ovoj slici zanimati će svakoga ormar, u kojem su vrlo liepo i ukusno poredana učila.

Digitized by Google

XIX. Ova slika prikazuje stol, namješten u sredini V. dvorane, na kojem su grupirana geografska učila.

XX. Ova posljednja ti prikazuje nacrt permanentne bečke izložbe učila.

Priobćio Milan Kobali.

Jednačila čovječjega tiela.

Životinjsko a i čovječje je tielo stroj i to veoma sastavljen stroj. Motrimo li svoje tielo pozornije, uvjerit ćemo se, da su pojedina uda jednoviti strojevi. Tako su na primjer kosti, ruke i čeljust poluge a naša sjetila tako su sastavljena, da je iztraživaocem istom u najnovije vrieme pošlo za rukom, raztvoriti ih u pojedinosti. Koli divan stroj u svojem sastavljenju i pravilnosti je naše oko i uho! Nu i druge činjenice podupiru nas u tvrdnji, da je životinjsko tielo stroj. Prispodobimo li djelatnost životinjskoga tiela sa onom parnoga stroja, uvjerit ćemo se, da je izvor istoj jednak procesu oksidacije. U životinjskom tielu izgara naime isto tako kao u parnom kotlu ugljik i ugljikov dvokis a vodik u vodu; čim se radja toplina i prouzrokuje gibanje.

Da hod parostroja bude pravilan, providjen je on tako zvanim jednačilom (Regulator), koje upravlja pritok pare. I životinjsko tielo imade više jednačila. Tako je na primjer disanje znamenito jednačilo životinjskoga tiela. Disanjem stvara se naime tjelesna toplina. Čovjek učini u jednoj minuti petnaest dahnutaka, a u izlučenom zraku nalazi se 3 do 6 postotaka ugljikova dvokisa. Kod bdenja izlučuje čovjek više ugljikova dvokisa nego kod spavanja, kod radnje i gibanja više nego u miru. Kako nas pokusi uvjeravaju, izlučuje odrasao čovjek u jednom satu 20 litara ugljikova dvokisa, a upravo ovim polaganim izgaranjem uzdržaje se postojana toplina tielu čovječjemu. Razhladi li se iznenada naše tielo, na primjer ako skočimo u mrzlu vodu, tada se disanje pospješi, a gubitak topline se tim nadomješćuje. U postelji je naše tielo toplije nego u odjeći, zato se u vrieme ležanja broj dahnutaka u istom času umanjuje ili ljudi dišu u odjeći brže, nego u toploj postelji. U pokvarenom zraku dišemo brže, nego u dobrom.

Pomanjkanje kisika pobudjuje naime u nas čuvstvo gušenja, a ovo izjednačuje se s većim brojem dahnutaka. Isto tako dišemo u razredjenom zraku brže, da brojem dahnutaka manjak kisika u uzduhu nadomjestimo. Zato kod penjanja na visoku goru brže dišemo, nego kad hodamo u ravnini.

Znamenito je nadalje jednačilo životinjskoga tiela čuvstvo glada i žedje. — Glad nenastane u onaj čas, kad je želudac dobivenu hranu jur probavio, već onda, kad u krvi plastičnih čestica nestaje. Čim više plastičnih čestica hrana sadržaje, tim su ljudi dulje siti a i životinje. U tom obziru najbolja je hrana pečena govedina. Da li pako hrana ovomu zahtjevu zadovoljava, uči nas jur narav. Čovjek i životinje naime jur njuhom spoznadu hranivost hrane. Tako na primjer nejede pas onoga mesa, iz kojega se je izvadak (extract) pripravljao. Narav uči ga naime njuhom, da mora kraj te hrane umrieti od gladi. Hrana bez plastičnih čestica može doduše utaložiti tek, podnipošto pako glad. Kao

Digitized by Google

što izkustvo uči, može se iz 35 kg. govedine načiniti samo 1 kg. izvadka, pa ako preostavše meso niti isti pas neće jesti, vidi se, od kolike važnosti je za hranu njezina kakvoća.

Pomanjkanje vode u krvi uzrokuje žedju. Nu pošto čuvstvo žedje umah izčesne, čim se je dovoljno vode izpilo, neutaložuje se žedja istom onda, kad je voda prešla u krv, već umah, čim se ista u želudcu nalazi. Da se naime žedja istom onda utaloži, kad je voda jur prešla u krv, tad bi ljudi morali piti mnogo veću množinu vode, nego je potrebno. Znojem i lijavicom umanjuje se voda u čovječjem tielu i zato se osjećaj žedje umnaža.

Bez čuvstva glada i žedje izumro bi skoro rod ljudski i životinje radi pomanjkanja hrane a upravo zato je ovo čuvstvo najvažnije jednačilo unutarnjosti tjelesne.

Znamenito jednačilo za jasan vid u ustrojstvu našega oka jest stezanje i raztezanje zjenice. Oko čovječje ustrojeno je naime tako, da se zjenica, ako je svjetlost slaba, raztegne, da tako više svjetlosti u oko unići može; ako je pako svjetlost jaka, tada se zjenica stegne, da nedodje u oko premnogo svjetlosti, koja bi proizvela odviše veliko draženje na mrieżnici, čim bi naše oko za slabiju svjetlost postalo neosjetno, te kod obične svjetlosti nebismo ništa vidjeti mogli.

Po cielom tielu razširenо jednačilo je nadalje čuvstvo boli. Čuvstvo boli potiče nas, da naše tielo liečimo i njegujemo. Kolikoput bismo si tielo bez osjećanja boli ozledili. Tako nas osjećanje boli odvraća od razžarenih i bodljivih predmeta. Kako brzo naime izpustimo iz ruke prevrući predmet a od bodljivoga povućemo ju natrag. Osjećanje boli uči nas dalje da bolestni i bol uzrokujući zub izvadimo, i da sve, što bi u tielu uzrokovalo bol, od nas odstranimo. Najsigurniji je znak, da smo zdravi, ako neosjećamo nikakve boli. Koli važno je za čovjeka spomenuto jednačilo, potvrdjuje nam ta okolnost, da su vojnici godine 1812. žestokom zimom izgubili sva čuvstva a uslied toga opekoše si noge kod vatre a da i neopaziše.

I u životinja nadjemo jednačila. Kako mudro izjednačuje priroda osjećanje topline i mrzline u životinja, koje se prenašaju iz mrzlih u toplije krajeve. U toplijih pokrajinah izgube naime naskoro sjeverne životinje svoju gustu i dugu dlaku. Dodju li životinje iz toplih pokrajina u mrzlije, naraste jim tamo dlaka, da se mogu čuvati od oštre zime. Ovi pojavi dovadjaju nas do tvrdnje, da mrzlina pospješuje rast dlake, a toplina da ga umanjuje. Naša su usta glede topline mnogo osjetljivija, nego želudac, a upravo tim postanu kod jela naša usta znamenito jednačilo glede topline hrane, koju jedemo. Jelo, koje je prevruće za usta, može želudac tako ozlediti, ako se isto progutne, da može čovjek umrieti; zato se mora jelo radje iz ustiju izpustiti. Usuprot se dovoljno toplo jelo u želudcu niti neosjeća. Po tom indi, što naša usta toplinu jela uravnavaju, jesu ista jednačilo.

Spomenuta jednačila veoma su važna za rod ljudski, jer bez njih bi isti morao skoro izumrieti

Dr. Križan.

Digitized by Google

Ovogodišnje zasiedanje učitelj. družtva „Fruška gora".

Pošto je visoka kr. zem. vlada pravila, podnesena joj po učiteljskom družtvu „Fruška gora" vratila, zahtievajuć, da se ta pravila podvrgnu nekim preinakam, i jer se družtvena godina već primakla kraju, sazvao je privr. upravljajući odbor skupštinu, odrediv predbježno za njeno zasiedanje dvie sjednice, koje su se imale obaviti 11. i 12. rujna ove godine.

Prema dnevnom redu, ustanovljenom predbježno po istom odboru, imalo se je u I. sjednici viećati o preinaci pravila, valjalo je nadalje saslušati izvještaj upravljajućega odbora o djelovanju družtva tečajem minule godine, pregledati zaglavni račun i odobriti proračun za iduću godinu, i napokon pretresati po upravljajućem odboru stavljeno pitanje:

„Kako bi se moglo poučiti, da pučanstvo revnije podupire ovo družtvo u njegovu djelovanju, i da se u obće više zanima za nastojanje oko unapredjivanja prosvjete?"

U II. sjednici imalo se je predbježno razpravljati o pitanjih stavljenih po školskih oblastih ovogodišnoj učiteljskoj skupštini podžupanije rumske.

Osim toga imala se je skupština posavjetovati o tom, da li, i koja bi pitanja valjalo još predložiti podžupanijskoj učiteljskoj skupštini na razpravljanje osim onih, koja je stavila visoka vlada i kr. školsko nadzorničtvo.

Kada je medjutim nadošlo vrieme, da se odpočme I. skupštinska sjednica, bili su se skupili samo pravi članovi, dočim se je od prinosnika našao tako neznatan broj, da se predmeti stavljeni na dnevni red za I. sjednicu nisu mogli preduzeti; za razpravljanje onih predmeta nuždne su bo dvie trećine svihkolikih članova.

Na predlog predsjednikov zaključe stoga nazočni pravi članovi, da se odmah imadu u pretres uzeti strukovna pitanja stavljena na dnevni red II. sjednice, pošto su za rešavanje strukovnih pitanja dovoljne dvie trećine pravih članova, koji pri rešavanju takvih pitanja imadu odlučujući, dočim prinosnici imadu samo savjetujući glas.

Zaključeno je nadalje, da se ostali predmeti imadu u II. sjednici staviti na dnevni red, ako se skupi dovoljan broj članova, ako pak ne, ima odbor ureći u tu svrhu II. sjednicu, kada to najshodnijim nadje.

Nakon toga predstavi predsjednik skupštini tajnika susjednoga učiteljskoga družtva za petrovaradinsko okružje, g. Nikolu Frkovića, koj je skupštinskoj ovoj sjednici prisustvovao kao odaslanik prehvaljenog družtva, da ga kod ove skupštine zastupa. Skupština ga pozdravi srdačnim „živio!", a on pako uzev rieč, pozdravi skupštinu liepim, češćim odobravanjem skupštinara prekidani govor, u kom izrazi živo učešće, kojim njim zastupano učiteljsko družtzo za petrovaradinsko okružje prati rad susjedne si braće, iztaknu za tim posebice važnost sloge medju učiteljstvom, i uztrajnosti u radu, ako se hoće unaprieditи prosvjeta u narodu, zaželiv konačno božji blagoslov i dobar uspjeh radu skupštine.

Digitized by Google

Predsjednik predstavi nadalje skupštini nazočnoga urednika u Zemunu izlazećega vrlo slobodoumnoga i naprednoga učiteljskoga lista „Nove škole“ g. Mitu Neškovića, i Gavru Putnika, srbskoga učitelja u Rumi, koju obojicu skupština takodjer pozdravi usrdnim klicanjem.

Prešlo se zatim na razpravu o pitanju, stavljenom po vis. kr. zem. vladi o. g. podžupanijskim učiteljskim skupštinam, ima li naime tjelesna kazna rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih školah. O pitanju tom izvješćivao je Ljuboje Dlustuš, te su iza oduge razprave poprimljene sliedeće rezolucije:

(Dalje.)

DOPISI.

Iz Narta. (Na spomen uzor občini Oborovo.) Prenese li se koj poslenik s trudnoga učiteljskoga polja u drugi i bolji sviet, makar da je na njem samo po koju godinu radio, ustupa mu milo naše glasilo „Napredak“ u svojem njedarcu mjestanca, i spominjajući se ga, hoće time da dokaže, da ga i preko groba nezaboravlja.

Ako je tomu tako s pojedincem, kud i kamo će više otvoriti „Napredak“ svoja harna njedra, da u njih neizbrisivimi pismeni na vjekovitu spomen i ponuku drugim zapiše ime občini, kojoj kao moralnomu tielu godinom 1876. ugasnu život uredovanja, koja, ako možebit nije bila najprvija u svojkolikoj našoj domovini, a to je bezdvojbeno bila medju prvimi, najpače što se našega narodnjega školstva tiče, i to je slavna občina oborovska do bieloga nam grada Zagreba.

Naredbom vis. kr. zem. vlade razpasti se ima pomenuta občina u pojedine dielove, koji će se priklopiti susjednim občinam. Na razvalinah njenih ima učiteljstvo iste puno razloga izjaviti svoju duboku žalost; jer ona mu je bila u svako doba prava i preljubezniva majka.

Jedva bih znao nanizati na zasluženo priznanje sve ono, što je občina oborovska učinila školam i sadašnjemu učiteljstvu, a kamo li da nabrojim i one čine, učinjene za doba predšastnika. Ipak koliko znam i u koliko se sjećam, navesti ću koliko njoj na slavu, toliko drugim za eksemplum — nedaj Bože — odiosum.

Da su ovim učionam dodani odmah u početku svoga osnutka cjepiljnaci, te se u redu uzdržavali i t. d. ni spominjati neću, ta to je morala i učiniti, reći će tko! (ali kako je drugdje?) pitam; već ću reći, da su škole občine oborovske svim tako obskrbljene, da, ako i nije svaka želja izključena, ali obziruć se na druge, ta želja može biti samo jako čedna i umjerena. Ona je materijalno stanje svojih učitelja poboljšala stranom još prije, nego li je klasifikovanje zaredilo, stranom poslie. Ona je davala udovi učitelja Gjurašina izdašnu mirovinu. Nadalje upisati je dala svoje učione kao utemeljiteljice u „Jeronimsko družtvo“; njezine su sudčije utemeljiteljice „Učiteljske Zadruge“;

Digitized by Google

nedavno je napokon uplatila dotične pristojbe za svoje učione kod „Ped.-knj.-Sbora“ da budu i ovog utemeljiteljni članovi, i tim činom kao da si je na kraju svomu zamjernomu djelovanju u školstvu svoga područja htjela postaviti krunu.

Da je ona obće učiteljske skupštine živom simpatijom pozdravila, to se i sobom kaže, pak su njezini učitelji na svakoj o njezinu trošku izaslani bili.

Da su učione redovito dobivale školske spise i listove kao „Škol. Prijatelj“ i „Napredak“, a ovaj posljednji od onoga časa, kako se je samo na vidik pomolio, pak sve do danas, netreba ni spominjati.

Pa kad učiteljstvu takova občina živiti prestaje, koja se pravom sjajnom zviezdom sa obzorja naše domovine zapadajućom prispodobiti može, koj da neoćuti uz bol i bojazan, da će se jedva iza nje podići druga (Bože daj varali se), koja bi mu jednakom svjetlošću svietila na trudnom putu, te bila sigurna predvoditeljica, kao što bijaše ona slavnim trim „Iztočnjakom“. Nu zapitati će tko, a tko je bila duša toj občini, koja joj je takav plemeniti život udahnjivala, život pun dobrih djela? — Mili štioče, to je bilo svekoliko občinsko zastupstvo, u kojem su vazda sjedili svjestni i rodoljubivi ljudi, a medju njimi u posljednje doba i tri svećenika, od kojih je jedan drugoga nadkrilivao, kako će bolje svietliti u domoljubnih činih.

To bijahu poznati svemu okolišnomu učiteljstvu vrli prijatelj Stanko Hegedić, Gjuro pl. Magjar i S. Framić.

Nisu ova gospoda svoj upliv upotrebljivala, da potisnu učitelja natrag; nisu ona svoju govorničku silu upotrebljivala, da n. p. učitelju iz žepa stepu koju forintu za „Školski Prijatelj“ ili „Napredak“, već su dokazivala, da učitelju čitati valja, da i on mora napredovati, ako hoće povjerenu si dječicu voditi k napredku.

Neću apodiktično uztvrditi, da nebi i oni možda zamietili gdje šta, što jim nebi po volji bilo, da se ovo občinskoga učiteljstva dohvati, ali su to oni prepustili učiteljem samim, kao ljudem zdrava uma, držeći jih sebi ravnim, a ne za azijsku pariju, koju treba tobož moralno zatući; izkustvo je pako dokazalo, da ovakovo prijateljno predusretanje rodi liepim plodom, koje pada u krilo majci domovini; dočim, dok se pritiskuje, sve jače odskakuje.

Još ti je, mili štioče, u toj občini jedna trudna i pridna pčelica skromno djelovala, te poput medarice prinašala u svoju občinu med i vosak do 40 godina.

Občini oborovskoj nisu bogate prilike, niti oko nje šume ni parobrodi, niti čuješ do nje zvižduk željezne makine, ali ta čuvar pčelica prilagaše krajcar krajcari, pak ne samo, da nije občina, makar trošeć na svoje škole, osiromašila, što više — ostavila je i priličan imetak; a ta ti je pčelica Ivan Jurišević, obć. bilježnik.

U ime učiteljstva tvoga dakle slav. občino oborovska slava ti! — a vi veleštovani odbornici njeni izvolite onu sviest, koja vas je uzplamćivala tekom dugih godina u domoljubnih djelih u ovoj občini, ponesti sobom i u druge, pa znajte, da vas neće minuti nagrada, a od nas i zahvalnost, kao što vas nije minula ni sada.

J. K.

Digitized by Google

Iz Rakovca. U občini rakovačkoj, gdje načelnik (židov) gospodari po svojoj volji, a podžupanija mramorkome šuti na sve pritužbe naše — sbijaju se stvari, radi kojih bismo se morali sramiti, da smo u Turskoj — a ovdje im neima lieka. Tako n. pr. učitelj nedobiv drva za ogriev za dvie tri godine, traži jih od občine, ali ova nemari. Tuži na županiju, a ova naloži občini, neka se od dužnika utjeraju i učitelju dovezu — obć. načelnik neće. — Učitelj ga interpelira u školskom odboru, pozivajuć se na nalog i odredbu županijsku. Načelnik će na to: „kaj meni županija, ja sam više nego županija". — Dalje. Načelnik, prijatelj učiteljki, a neprijatelj učitelju, jer ovaj neće oko židova, ko mačak oko vruće kaše — uputit će mužeke (dakako vinom ugrijane): dajmo od učiteljeva vrta pol učiteljici! Mužeki vele: Pak naj bu tak". — Imao učitelj komoricu za perad, štalicu za kravicu — al' uči načelnik mužeke: „Naj bu pol učiteljici!" Mužeki vele na komando: „Tak je prav, svakomu pol". Al govore drugi: Ljudi božji, činite dobro i učiteljki, vaša je kao što i učitelj, al nemojte jednomu otimati, da drugoga nagradite; nemojte jednoga vriedjati, da drugomu prijateljstvo izkažete, dočim je ovomu prvomu taj posjed i uživanje „zakladnicami školskimi zajamčen". Na što će načelnik: „Mi smo gospon — a gospon nikaj nepravi, samo zapove, pak mora bit!" — Dalje: Učitelj moli kroz tri godine: Popravite mi komorice, da si imadem kamo zatvoriti koju kokoš, krmče itd. — Školski odbor zaključuje: Ima se urediti! Školski nadzornik najmi po dva puta čovjeka, šalje ga, da popravke izvede; ele načelnik ga proćera — i popravci se odgadjaju ad graecas calendas. Teda negda svidi se gospodinu načelniku i dade popraviti komorice, al ujedno naloži učitelju — da te komorice za 24 sata izprazni, jer da će ih predati učiteljki. Učitelj odgovara, da je napisao utok na podžupaniju proti toj odredbi. Nu to nepomaže. Prodju 24 sata a načelnik pošalje šerežane, koji na očigled občinskih odbornika i inog svieta izbacaju sve učiteljeve stvari iz tih komorica na dvor. Upravo u taj čas bavio se u Rakovcu podžupanijski tajnik gosp. A. Učitelj mu javi taj vandalizam, to poniženje i sramotu, al ode sirota bez zaštite, prem je onaj podžupanijski častnik priznao, da taj načelnikov čin nije umjestan, ni zakonit.

Što će sad učitelj, hoće li ma u koga naći zaštite?!

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanje. Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega učitelja u Almašu, Josipa Mesića, pravim učiteljem na djačačkoj občoj pučkoj školi u Rumi.

— Zagreb. učitelji gladite bradu! Klasifikacija pučkih škola grada Zagreba, o kojoj smo jur javili u 30. broju lanjskoga tečaja, potvrdjena je vis. kr. zem. vladom. I tako je taj mučan posao napokon priveden kraju i u gradu Zagrebu, dočim je već davno obavljen skoro u svih i najzabitnijih mjestancih domovine. A sad da vidimo sjajne rezultate ote klasifikacije. Kako je gradski školski odbor (naravno i gospodarski odbor i gradsko zastupstvo, jer se u gradu Zagrebu svi pačaju u školske poslove) plaće razredio (12 učit. mjesta po 700 for., i 12 podučit. mjesta po 500 for.), tako ih je vis. vlada odobrila, jer naravno po zakonu nemože nikoga siliti na veće plaće, nego što ih opredjeljuje zakon. Po tom dakako nije nijedan učitelj tom klasifika-

Digitized by Google

cijom ništa dobio, van ako se uzme za osobitu blagodat, što su četirima učiteljicama izjednačili plaće s učiteljskimi; ali za čudo je, da je moglo grad. poglavarstvo proti škol. zakonu i proti naredbi vis. vlade nekolicinu prikratiti u beriyih. §. 135. škol. zakona kaže naročito, da se učiteljem, koji su već prije uživali veće plaće, nego što su u §. 126. označene, nesmiju dok žive i u službi ostanu, umanivati, pa ipak je unatoč tomu grad. poglavarstvo dvojicu učitelja, koji su već uživali plaću od 700 for. s ostalimi doplatci, stavilo na podučiteljsku plaću od 500 for. a da jim tobože plaće neumanji, doznačilo im je ostalo velikodušno kao osobnu doplatu. Zar su osobni doplatci i to ustanovljeni samo na vrieme isto, što redovita plaća? Pa ne samo, da će dotičnici gubiti na doplatcih, čim će doći do kvinkvenalne doplate, nego i sada već gube na stanarini.

Nadalje ustanovljuje naredba vis. kr. zem. vlade od 2. rujna 1875., br. 3962., naročito, da pravo na novouredjena beriva pripada pučkomu učiteljstvu od 1. listop. 1875., a gradsko zastupstvo unatoč toj naredbi stavlja u tečaj nova beriva 1. prosinca 1876. Tim dakako negube učitelji, kojim nije plaća povećana, ali gube 4 učiteljice svaka preko 200 for. Kad se tako provadja škol. zakon i tako pazi na vladine naredbe u glav. gradu Zagrebu, koji imade posebno kr. nadzorničtvo za svoje pučke škole, onda se nečudimo, ako nam dolaze jadikovke sa drugih strana domovine!

— Nedavno bila je u jedroj od bližih občina gradu Zagrebu sjednica občinskoga zastupstva. Izmedju ostaloga razpravljao se je i proračun za škole te občine, njih 5, pa je sbrisana točka, u kojoj je bila preliminirana predplatnina za ovogodišnji tečaj „Napredka“. Da je to bilo učinjeno na predlog kojega zastupnika — seljaka, mi se tomu nebi čudili i izpričali bi to indolencijom prostoga puka naprama školi; nu ovdje je to učinjeno na predlog ljudi, koji se broje medju najinteligentnije razrede naroda, koji se obično hvastaju da su prijatelji škole; ljudi, kojim je povjeren nadzor škola; dvajuh nadzornika, kojim je sigurno poznata naredba od 2. veljače 1876 br. 525. Dakle upravo oni, koji su po svom zvanju pozvani, da vladine naredbe provadjaju, i da nad tim bdiju, da se one točno vrše; oni evo sami narod na protu zakonite zaključke zavadjaju. Odavle se može zaključiti, kako je toj gospodi školski zakon u volji, i kako ga oni sami vrše. Čudni smo samo, da li je i tu podžupanijski tajnik nastojao, da skupštinu odvrati od toga zaključka, ako ga je naime tu bilo, kao što je drugdje odvraćao, da učitelje nebiraju u občinski odbor? Medjutim mi ipak nevjerujemo, da bi podžupanija takov zaključak potvrditi mogla, i da ona u obće neće podčinjene sebi občine u tom pogledu jedanput za svagda poučiti, da se u občinskih sjednicah glede zakonskih ustanova i vladinih odredaba nemože o tom viećati, da li će se one vršiti ili ne, nego samo o načinu, kako da se izvrše. Takova pouka nebi u istinu ništa škodila, jer glede toga preuzimlje mah velika pomutnja pojmova, koja ako se sbiljam ustali, nemogućim može učiniti svaki redoviti tok službenih posala.

U ostalom vidit ćemo, da li će nas vjera naša iznevjeriti. A nadamo se, da će i nadzornici u tom pogledu svoju dužnost savjestno vršiti! —

— Posmrtnina učiteljskim udovam. Kr. nadzorničtvo za pučke učione u Belovaru izdalo je na mjestne škol. odbore sliedeću naredbu, koja će jamačno sve učiteljstvo zanimati, pak zato ju doslovce priobćujemo.

„Vis. kralj. zem. vlada blagoizvoljela je svojim odpisom od 27. pr. m., br. 5964., na zaključak učiteljskoga sastanka žup. belovarske, naime: da se prigodom smrti učitelja pruži njegovoj supruzi posmrtnina u iznosu tromjesečne plaće; isto da valja i za učiteljke i učitelje, bili oženjeni ili ne — sliedeće riešiti:

Zakonom ob ustroju pučkih škola izrečeno je u §. 109., da su učitelji javnih pučkih škola javni činovnici, a §. 141. istoga zakona ustanovljuje se, da glede mirovinskih pristojba za učitelje, njihove udove i sirodčad valjaju oni isti propisi, koji obstoje za druge javne činovnike; a i sam prijašnji zakon „sistema scholarum elementarum §. 71. glasi: da se pučki učitelji glede mirovina imaju uzporediti s inimi javnimi činovnici.

Tim je dakle izvan dvojbe stavljeno, da se i s učitelji javnih pučkih škola i s njihovimi udovami i sirotčadi ima postupati u smislu obćega mirovinskoga normala.

Obći mirovinski normal napominje medju ostalim posmrtnu četvrt (Sterbequartal) i pogrebnu četvrt (Konduktquartal).

Posmrtna četvrt ili bolje odpravnica u iznosu od tromjesečne plaće pripada jedan put za svagda udovam ili sirodčadi onin činovnika, koji još nisu stekli pravo na normalnu mirovinu.

Pogrebna četvrt pako pripada udovam i sirotčadi činovnika, imajućih pravo na penziju i to samo onda, ako beriva pokojnika podvržena odredbini neiznose više od 600 for.

Od tuda sliedi, da se posmrtna četvrt neima zamieniti sa pogrebnom četvrti.

Uvjeti, pod kojimi se tako posmrtnina kao i pogrebna četvrt doznačiti može, ustanovljuju §§. 23, 25, 64, i 73. obćega mirovinskoga normala.

Učiteljicam i neoženjenim učiteljem nepripada po §§. 64. i 73. mirov. zakona pogrebna četvrt, o čem se učiteljstvo i šk. odbori znanja i ravnanja radi obavješćuju“.

— † Stjepan Posezi, umirovljeni učitelj u Ivanić-gradu, umro je u 84. god. dobe svoje. Pokojnik služio je mnogo godina revno, te je odlikovan zlatnim zaslužnim krstom. Pokoj mu duši!

Digitized by Google

— Dar k novoj godini. Preuzvišeni i prečastni g. biskup Ivan Kralj poklonie je i ove godine oskudnim učit. pripravnikom kr. mužke preparandije svotu od 50 for., na kojem plemenitom daru mu se ravnateljstvo kr. preparandijâ najusrdnije zahvaljuje.

— K učiteljskoj „Zadruzi“ pristupio je g. Josip Pečić, ljekarnik u Zagrebu, kao utemeljitelj sa svotom od 50 for. — Zabava, što će ju prirediti upravlj. odbor na korist družtva, biti će 7. veljače. Nadamo se, da i u drugih gradovih i trgovištih neće učitelji zaboraviti na učit. „Zadrugu“.

— Obrtničku učionu za primorje preporučila je vis. vladi zagreb. trgov. komora, kako ju je predložila riečka podžupanija. Kod tolike preporuke nadamo se, da će skoro biti stvora od sbora.

— VI. redovita glavna skupština hrv. pedagog.-književnoga sbora, držana dne 7. prosinca p. g. (Konac izvještaja tajnikova. Dalje.)

Već ima tomu nekoliko godina, što se je sa svijuh strana pojavila želja, da se i kod nas izdaje poseban školski koledar, koj bi učiteljem i za bilježnicu služio. Da se toj želji udovolji, i da se stvori godišnjak, koj bi naše učiteljstvo predstavljao pred narodom u svojoj ukupnosti i kao poseban stališ, uredio je sbor školski koledar sa šematizmom za god. 1877 a knjižara Hartmánova ga svojom nakladom izdala. Da to nije baš lahak posao, da je tu trebalo mnogo dopisivati na sve strane, uvidit će svatko, čim ga samo prolista. Nedobiv od svih, koje je zamolio bio, izvješća i imenika, morao je kojekuda tražiti i prepisivati potrebite podatke. Tako je n. p. dalmatinsko učiteljsko osoblje nekih okružja morao prepisati iz „Manuala“. — Ako dakle taj koledar nije onakov, kakov bi imao biti, nije krivnja sbora. Pa je to istom početak, s vremenom ako se bude nastavilo izdavanjem, biti će podpuniji i savršeniji. Niemci, koji svoje školske koledare jur mnogo godina izdavaju, uviek nešto mienjaju, izpravljaju i usavršuju, a kamo li nebi mi u tom istom početnici.

Članovi sbora sakupljahu se prošlo zime svake sriede u sbornici, gdje je čitan materijal za nove čitanke. Početnicu je jur odobrila i visoka vlada, te će se moći tiskati, a čitanka za II. razred izpravljena je prema dotičnim ocjenam. Čitanka za III. razred biti će takodjer skoro gotova. Pa bi sve čitanke doista već i gotove bile, da je sbor pozvav i razpisav nagrade, dobio štogod materijala. Nu počem je u tom pogledu slabog odziva bilo, to je upravljajući odbor sám morao smišljati i prikrajati.

Pučko učiteljstvo je most, preko kojega stečevine znanosti i kulture u puk prelaze; što je prosvjećenije i obrazovanije pučko učiteljstvo, tim će se takodjer i brže i uspješnije prosvjetu i obrazovanost širiti medju pukom. To je potaknulo sbor, te je umolio maticu hrvatsku, dalmatinsku i srbsku, da bi sve njihovom nakladom izdane spise davale školskim knjižnicam bez razlike vjere polovinom ciene, kako to matica hrvatska daje učenikom. Pošto je donekle i u interesu samih učenih družtva i pojedinih njegovatelja znanosti i umjetnosti, da se što više olakoti pučkomu učiteljstvu koristiti se njihovim radom, da se pučkomu učiteljstvu olakoti pribava sredstva, kojimi bi se što valjanije usposobiti moglo za uspješan rad na polju narodne prosvjete i obrazovanosti, mogao se je sbor pravom nadati, da će matice njegovu molbu blagohotno primiti i uvažiti. Medjutim hrvatska matica nije toj molbi udovoljila, jer je jur odpisom svojim od 20. studenoga t. g. sboru javila, da je pripravna školskim knjižnicam uz obaljenu cienu davati nekoja starija djela i knjige, dočim onih, koje sada izdaje, nemože dati. Sbor dakle očekuje jošte riešenje matice dalmatinske i srbske.

„Smilje“, što ga sbor za mladež izdaje, tako je razšireno, kao nijedan drugi list. Ono je našoj mladeži toli omililo, da se tiska svaki mjesec preko 3500 eksemplara. I vezana za nagrade prodan je liep broj. Od naših učitelja zavisi, da se još većma razširi i udomi. Njim je i onako kao kulturnomu faktoru naroda našega nastojati, da naši — budući gradjani t. j. mladež knjigu obljubi.

Da sbor uzmogne i ove godine utemeljiteljem i podupirajućim članovom dati koju knjigu, izdati će „školsku dijetetiku“ od dr. Hermana Klenkea. Knjiga je namienjena ne samo pučkim učiteljem, nego i svim onim, kojim se je brinuti za bolje uredjenje škola, za uspješniji razvitak naše mladeži, da dobijemo naraštaj nesamo prosvjećeniji, nego i fizično takodjer zdrav i jedar, bez čega mu i umna prosvjeta mnogo koristiti nemože. A da se u toj knjizi razvijaju istinita i praktična načela, za to može svakomu jamčiti glas njezina pisca, koji u tom nesamo u Njemačkoj, nego i po cieloj Evropi kao strukovnjak na liepu glasu slovi. Materijal je jur porazdieljen medju članove, te je većim dielom i preveden, tako da će se moći knjiga na skoro tiskati.

U svakom družtvu, ako želi napredovati, mora vladati red, mora biti neki sklad; s toga je sbor izradio družtveni poslovni red, koj će danas slavnoj skupštini podnieti na razpravu i odobrenje.

Da se sbor i narodu svomu što više oduži, poklonio je on hrvatskomu družtvu u republici Peru u Ameriki sve dosele izašle tečajeve „Napredka“ i „Smilja“, izvješće I. i II. hrv. učitelj. skupštine, i sve ostale njegovom nakladom izdane knjige od svakoga po 5 eksemplara, ukupno 60 svezaka. Osim toga daje bezplatno „Napredak“ 2 pripravnikom i pripravnicam iz svakoga tečaja.

To je, slavna skupštino, u kratko ovogodišnji rad, a po njem možete suditi, da je sbor držeć 17 odborskih sjednica, smišljao, snovao,

Digitized by Google

riečju sve učinio, da se unapriedi svrha družtva. On si je svjestan, da je sve moguće učinio, a od rodoljubivosti našega pučkoga učiteljstva zavisi, da družtvo što više napreduje. Pa ako je častno, da učiteljstvo kao kulturni faktor naroda našega podupire razna koristna družtva, to bi bilo tim nečastnije, da nepodupire svoje učiteljsko družtvo, koje se je borilo za novo uredjenje škola, za samostalniji njegov položaj. — Sbor se nada, da hrvatsko učiteljstvo neće zaboraviti, da je današnji viek, viek prosvjete nu ujedno viek udruživanja. Što nemoše podinac, za čudo možemo svi u skupu, kad je samo volje. — Liep nas je broj, s toga možemo podići to družtvo, koje ima jedino za sada tu prekrasnu svrhu i zadaću, da pedagogijsku književnost promiče. — Dao Bog, da se u toj nadi neprevarimo! (Dalje.)

Razne viesti.

— † Jan Karlo Škoda, bivši profesor katehetike na pražkom bogoslovnom fakultetu i kateketa na c. kralj. češkom učiteljištu u Pragu, čuveni pedagog, češki pisac, a i mučenik, jer ga sbacilo iz službe bez svake mirovine, umro je 31. prosinca m. g. u Pragu u 66. godini dobe svoje. O zaslužnom tom mužu za procvat češkoga pučkoga školstva progovorit ćemo u kojem budućih brojeva u potanje i upoznati naše čitateljstvo s radom i patnjom toga češkoga patriote.

Javne zahvale.

Visoka kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu od 17. prosinca izm. g., br. 4407., na predlog kr. nadzorničtva pučkih škola dostavila je putem istoga kr. nadzorničtva, našoj učioni bezplatno dosad izašla 3 svezčića Layeve publikacije „Ornamenti jugoslavenske domaće i umjetne obrtnosti u vriednosti od 45 for., na čem se podpisani najsmjernije zahvaljuju toli vis. kr. zemaljskoj vladi, koli i kr. nadzorničtvu pučkih škola županije zagrebačke.

Josipa Klopović, učiteljka žen. ruč. rada. Lj. Klopović, učitelj.

Natječaji.

— Za učitelja na obćoj pučkoj školi u Vrbovskom, na desnoj obali potoka Dobre, razpisuje se opetovno natječaj do 30. siečnja 1877. Beriva: 450 for. plate, 12 hv. drva, stan u naravi i uživanje vrta.

Molbenice s prilozi upravljene na mjestni škol. odbor u Vrbovskom šalju se kr. nadzorničtvu za pučke škole na Rieci.

— Za učitelja u Brestovcu (podžupaniji pakračkoj). Beriva: 400 for. plate, stan u naravi, vrt, 6 hv. drva za ogriev i 3 jutra oranice. Molbenice s prilozi upravljene na mjestni škol. odbor u Brestovcu šalju se do 10. veljače 1877. kr. nadzorničtvu za pučke škole u Požegi.

— Za učitelja i orguljaša na katol. pučkoj školi u Belici (u Medjumurju). Beriva: 300 for. plate, stan u naravi, u ime štole i križeca 120—130 for., 19 Hl. (30 vag.) žitka i 8 Hektara (14 rali) oranice. Drva ima si učitelj sam kupiti, nu obćinari mu jih imaju posjeći i privesti. — Molbenice s prilozi šalju se do 31. siečnja t. g. obć. škol. odboru u Belic (Čakovac).

— Za učitelja na dječačkoj obćoj pučkoj školi u gradu Koprivnici. Beriva: 600 for. plate, 15% stanarine i 10% kvinkvenal. doplatka. — Molbenice s prilozi šalju se do 8. veljače 1877. gradskomu škol. odboru u Koprivnici.

— Za učitelja i orguljaša u Levanskoj Varoši. Beriva: 350 for. plate, 6 hv. drva, vrt, za orguljanje selište. Molbenice s dokaznicami šalju se do 10. veljače obć. škol. odboru u Lev. Varoš.

— Izpiti za učiteljsku službu na gradjanskih školah držati će se prema visokoj naredbi od 30. studenoga 1875. na 5. i sliedeće dane mjeseca veljače. Želeći se ovim izpitom podvrći, treba da se prijave pismeno izpitnomu povjerenstvu. Uz prijavu valja naznačiti skupinu, iz koje će kandidat da izpit polaže, zatim u kratko opisati svoj život i način naobraženja. Koji su usposobljeni za učiteljstvo na obćih pučkih učionah, imadu priložiti o tom svjedočbu, kao što i o tom, da su najmanje godinu danah službovali na javnoj ili privatnoj javne pravnosti pučkoj učioni. Koji su svršili gimnaziju ili realku, treba da prilože svjedočbu ob izpitu zrelosti, kao i svjedočbu o fizičnom zdravlju, napisanu od lječnika, koji je u javnoj službi te napokon dokaznicu, da su polazili praktički tečaj na preparandiji (§. 3.). Ovako obrazložena prijavnica imade se podnieti najkašnje do 31. mjeseca siečnja predsjedničtvu izpitnoga povjerenstva.

U Zagrebu, 10. siečnja 1877.

Predsjedničtvo izp. povjerenstva.
(U sgradi kr. vel. realke.)

Josip Torbar.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 4. U ZAGREBU, 1. VELJAČE 1877. **Tečaj XVIII.**

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Sila hrvatskoga aurista u raznih mu položajih.

I. Rabi se u samostalnih prostih izrekah, bio već čin naravi trajne, trajno-ponavljajuće, ili svršene. Tuj se pita: što je tko radio, učinio ili nije; što se s kim, s čim dogodilo ili nije; što su radili, uradili uzajamce.

Prilike. Kopje vrže, kordu trže knez Nikola na sried dola. Ništ nereče, druga stiže, glavu mu diže. Tač Bujaku život uze s glave ruse. (Nar. popievka 13. vieka).

Obrah dvore za pokoru, gdje ni čuti razgovora. Za polače obrah spile, gdje su stiene i litice. Mavro Vetranić.

Sve darova Kraljeviću Marko. Postiše se nedjeljicu dana. Kad dodjoše med družinu svoju — piše, ješe tri biela dana. To izusti i dušicu pusti. Kupih muža kano spuža, ni krštena ni krizmana; — ja ga krstih, ja ga krizmah — i poslah ga u mlin mljeti s vrećom prosa, s drugom ovsa Pobiše se dvie vojske. (Pučke).

Evo, kako je znao rabiti aurist vladika zagrebački P. Petretić.

Jezus posla dva učenika svoja. To pak vse učinjeno bje. I pripeljaše oslicu ždrebca; i prestreše haljine svoje i na njega posadiše.

I valuva Ivan — i nezataji. I opitaše njega, i rekoše njemu. Poslaše židovi z Jeruzalema pope.

Aurist se rabi splohom u uputnih izrekah prošlih, bili već čini dovršne ili trajne naravi.

Oj orlovi, orlovi! lećeste li visoko? Kosi li ti ikada? — (I kosih, i plužih, i kopah, brate moj dragi; pak se i dičim tim). Čù li bolan, što kadija pita? Dadoh li ja svojoj sestri punan sanduk ruha? Dočekah li u kući, darovah li sve svoje svatove? Zar ti dadoh ćoravu ili osakatu djevojku? Sahranih li ja svojima rukama otca i majku — a platih li popu za podušje ja, ili tvoja žena? V. Vrčević.

Tko tu vojsku mače na oružje s lomnih brda i Cetinja ravna?

Radovan.

Digitized by Google

II. Rabi se za sadašnost moćnu, kada se ovom izriče čin stalan, stanovit.

Prilike. Da ti mi ju (ženu) ostaviti, majko — pomladih se = (ja bih se pomladio) za tri godinice. Pučka.

Da smo, što nismo, — puče nam glas u četiri strane. Satnik Cvetičanin.

Eto nas na okupu; al nam još staroga kneza medju nami: zapletosmo i potukosmo glavami svojimi i notaruša i fiškala. (Reče ju Petrović stariji u Brod-Moravicah g. 1852.)

Majke nam još tuj: raztopismo se od radosti i veselja kao grudica soli u vodi. Pučka.

Reklo ciganče otcu si: fikirli ja! da mi je masla, košto neimam brašna, ni kajmaka, ni jàjá: sadanà stvorih cicvaru te ju pojedoh svu. —

Frane Kurelac namienio je popu Šimunu Budiniću ovu: „danas te med nami = (da si med nami): ti se dovì suncu pod oblake“. Inače: ti bi se dovio. —

U ovih je prilikah tolike sile aurist, da ti se pričinja svršen već čin, koj se inače kani ovršiti, dok govoriš.

III. Rabi se za prošlost moćnu.

Prilike. Da bude baba imala novaca, davno već ode u Rim. Pučka.

Da nas nebude = (da nas nije) izdalo neko kopile s Maliskije, bog i duša, okitismo turskimi glavami cielo kršno Cetinje. (Reče ju meni godine 1850. kotoranin Miljković, kojno se takodjer bio s Čengijić-Smail Agom).

IV. Rabi se za budućnost moćnu, ako se čin moćne izreke ima stalno u istinu dogoditi ili nedogoditi, svršiti ili nesvršiti.

Prilike. Puhni = (ako puhne) noćas sjevernjak, propadoše nam vinogradi. Pučka.

Ako nam nebude doskora novih pušaka, nesavladasmo ovim oružjem dušmana, kamo li ga smrvismo. Neki Banovčan.

Jesenas došli smo s krivine gospodarove o dva vola i tri kravice. Samo još dva takova gospodara = (ako nam budu), dodjosmo zaisto o cielu svoju državu, ne baš zadnju u selu. Pučka.

Pa kad Mostar Vlahu pripustite, sve ste dali = (sve dadoste) do mosta Konjica. Radovan.

Ako tako uzradimo, onda onoga zmaja predobismo, za koga vam rekoh.

A oboljesmo ni zdravi ostasmo, ako uznebude da bi koje samo vrstice njegove. Frane Kurelac.

Ter kad sve toj dogovoriš,
milost pitaj, slavju mili; —
jer me otè smrtnoj sili,
ako milost kú izdvoriš. Dinko Zlatarić.

Inako: ako izdvoriš kú milost, to ćeš me oteti smrtnoj sili.

Okujte si ga u najljuće gvoždje; mučite si ga svimi mukami, — kad ga već tako odsudio, — ja vam ipak velim: tim ga nenavrnuste boljom, kamo li ga spasiste. Sk. V—ć.

Digitized by Google

Malo se razboli = (ako se razboliš), odè ti ljepota i nastà rugoba.
Frane Kurelac.

V. Rabi se za budućnost, što se ima dogoditi, ovršiti mahomice, sadahnà.

Za ove prigode navadjaju se ove prilike: Umrieh od žedje; daj mi vode! Padoh; pridržte me! Sjedi, maco; sjedoh i ja. Gospodo! izpijte, ja odoh. Ovamo vas! eno sad nà puče nam obruč vranjak. Skočite! izgori mi pojata. U pomoć! propadosmo.

Koliko li tuj misli u ovih kratkih izrekah!

Kada se ovako rabi aurist, onda se isti uzimlje za moćnu budućnost, koja se izriče bez očite pogodbene budućnosti. Zato nam se imaju navedene prilike prikazati i razložiti ovako:

Dajte mi vode! jer, ako mi je nedate, umrieti ću. Ako me nepridržite, pasti ću. Ako sjedneš ti, sjesti ću i ja. Izpijete li vi ili neizpijete; idete li vi ili neidete, ja ću odići. Ako nam nepritečete u pomoć, mi ćemo propasti. Ako nepriskočite, izgorit će mi pojata.

VI. Rabi se prekrasno u izrekah, razširenih oznakom načina, mjesta, časa. —

Prilike. Gospodo! ovako nas nepopraviste nikada. Ovaj aurist mogao bi se uzeti za sadašnost: „ovako nas nemožete popraviti“; al je svakako zdravija misao u budućnosti. Prem se u ovakovih prigodah neizriče pogodba, to se ista ima misliti svakako, n. p. ako budete ovako postupali s nami, nikada nas nepopraviste = nećete popraviti.

Ja silom neulovih zeca. = Ako me budete silili, nikada neulovih = neću uloviti zeca. Onamo nas nikada nedognaste živih. = Ako ste naumili s nami onamo, nikada nas nedognaste = nećete dognati.

Znaj, ti se ovim putem nikada nedočepa vinograda svoga. = Ako se budeš i dalje ovim putem goniti, nikada se nedočepa = nećeš dočepati vinograda.

Slušam vas, slušam. Tamo ga danas neuhvatismo lje. = Podjemo li ga danas tražiti tamo, zaista ga nećemo uhvatiti = neuhvatismo ga.

VII. Rabi se za budućnost prošlu; narav je pako budućnosti prošle ova: dva čina raznih, pravo reći, dvojih sila misle se u budućnosti; treba dakle da budu dvie izreke, podredna i glavna. Čin glavne izreke ima se ovršiti prije; ista izreka rabi se u budućnosti prošloj, podredjena pako u pogodbenoj budućnosti. Ovakova prošla budućnost rabi se trojako:

1. pravom moćnom budućnosti, uz rieči potvrdjujuće: znaj, svakako, jamačno, stalno, za cielo itd.;
2. prošlošću sastavljenom prvom, t. j. logičnom;
3. auristom, t. j. prošlošću historičnom.

Prilike. Mi ćemo se sutra prije sunca nakositi. Ova misao može se razvrgnuti ovako:

1. Prije nego grane sunce, mi ćemo se zaisto već nakositi.
2. Prije nego grane sunce, mi smo se već nakosili.

Digitized by Google

3. Prije nego grane sunce, mi se već nakosismo. — A evo aurista jednostavnoga.

Kad ja k njemu dodjem, on se već zaputì.

Prije nego bude poldne, evo ti moje desnice! — ja već uzorah čitavu ral. = Ja ću uzorati zaisto, = ja sam uzorao.

Kako vidim, prije nego se provuče naša vojska šumom, kroz onolike láze i guštike, bog i duša, razoriše nam Turci sve mostove, pak onda zimuj i gladuj u šumi.

Kako si troma, dok nam ti doneseš ručak, mi se već junački nakosismo i dosita odmorismo.

Stalno je, da nam narod ovako rabi budućnost prošlu, da nam slovnice hrvatske imaju i ovaj lik: bit ću kupio, kupovao itd.; al sam ja podpuno uvjeren, da su ovu ovdje budućnost prošlu pretočili nekoji pisci doslovce s talijanštine i s niemštine; s toga nije hrvatska.

I narod, i prvi nam pučki pisci rabe jednostavni aurist nesamo u glavnoj izreci stavačne sglobe, već i u podrednoj. Uzmi Vuka, uzmi Daničića, Vrčevića, Novića, Kačića i toliko njih drugih.

Tako piše Vrčević: „Kada doma dodjoše, u najvećoj ljubavi dozvaše kneza i popa.“ A pučka pjesma sbori ovako: „Kad popiše kavu jutrenjaču, odšetaše u novu čaršiju.“

Uzmimo, u tom se negrieši, jer nam tako govori narod; al svakako sluša se milije i sladje glagol podredne prošle izreke likom prošlosti složene pomoćnim glagolom biti Dakle, ne: „kada doma dodjoše, pozvaše kneza i popa“, već: „kada su doma došli, ili ti: došavši doma itd.“ U tom pako čast g. Veberu, koj nas tako uči, ne bez razloga.

Pripomogne li ovo budi samo jednomu milih mi učitelja hrvatskih: još me blaženijega!

Skender Fabković.

Obuka u krasopisu u pučkoj učioni.

Čitao u glavn. god. skupštini hrv. pedagog. književnoga sbora Juraj Kuten.

(Dalje.)

U Greinerovih pisankah litografisana su pismena na svakom listu u prvom redu i to postupice od početnih vježba sve do izreka.

U školi ima djece raznih duševnih sposobnosti, a dosljedno tomu nenapreduju sva jednako: jedno će polučiti ono u dva sata, čemu treba drugo više dana. Zato su osobito shodne Greinerove pisanke, jer se može svako diete za sebe vježbati u kojoj vježbi upravo tako dugo, dokle ju uvježba, a osim toga može se i samo vježbati kod kuće.

Gradivo je pako poredano strogo po pedagogijskom načelu od jednostavna k sastavljenomu.

Digitized by Google

Pojedini temeljni potezi redaju se tako, da svaki sliedeći potez nalazi se u prijašnjem, a po tom se i naravskim načinom razvijaju sva pismena, rieči i izreke.

Čim su jednostavnija pismena, tim jih diete laglje pojimlje i pravilnije piše. Svakojaki zapletaji, suvišni nakiti, te nepravilno zavijanje ima se svom pomnjom odstranjivati i čistiti od svega, što nagrdjuje i izkrivljuje pismo. Sva pismena treba da su podobna i po nekom temeljnom potezu pisana, a toga se valja čvrsto držati i nezaodjevati ga ničim.

Prijašnjim Greinerovim pisankam bilo je i u tom prigovora; jer Greineru nije bilo u pameti, kada je sastavljao pisanke, da to radi za neuku djecu, koja istom počimaju pisati perom. U tih pisankah bila su neka pismena previše zapletena i nije se držao onoga načela od jednostavnoga k sastavljenomu. Najnovije pako izdanje preradio je po naputku i savjetu bečkoga učiteljskoga družtva „Die Volksschule“. Družtvo je te pisanke usvojilo i preporučilo što toplije svim pučkim školam. Nadalje preporučiše te pisanke pučkim školam posebnom obrazložbom i preporukom na učitelje: J. M. Schreiber, profesor stenografije u c. kr. universiteti i politehnici u Beču, V. Prausek, c. kr. školski savjetnik za dolnju Austriju, Dr. Karlo Schmidt, školski savjetnik za Coburg-Gothu i drugi.

Štogod poznam raznih metoda, podpuna sam uvjerenja, da se po nijednoj takav uspjeh polučiti nemože, kao Greinerovimi pisankami. Razumieva se pako samo sobom, da bi te pisanke trebalo prirediti za naše škole hrvatskim tekstom, a i neka pismena u latinici udesiti prema ovalu, jer su pisana poput kurentna pisma.

Uvedu li se u pučke škole nove pisanke preradjene po Greinerovih, nesliedi odtuda, da se je odreći učitelju pera i krede. I tuj mu je paziti, da učenici krivo neprepisuju pismena, a to će polučiti, ako bude obće pogreške učenikâ izpravljao na ploči uz tumač svoj djeci, a pogreške pojedinaca napose u pisankah.

Buduć da ljepota pisma neovisi samo o metodi, već takodjer o naravskom držanju tiela, o klupah, pisaćih stvarih te o tom, kako se pero drži, o smjeru pisma, položaju pisanke i napokon o spojitbi pisma u rieči, a rieči u izreke, progovorit mi je i o tih točkah.

Po pravilu mora učenik sjediti tako, da mu je položaj kos prama smjeru stola ili klupe, to jest lieva strana tiela bliža je klupi od desne, nu ta veličina razticaja iliti kuta, što je medju položajem tiela i smjerom klupe, nesmije biti veća od 20 stupnjeva; s toga desnim bedrenim gnjatom zasjedne se malo dalje na sjedalo od lievoga. Sjede li učenici na stolcih, treba stolce naravnati k stolu u kutu od 20 stupnjeva, i onda sjede učenici ravno na stolcih.

Goljena se razmaknu 20 c. m., da se gornjim gnjatom nestišće dolnji ustroj tiela. Goljenica stegnom stoji u podobi pravoga kuta, dakle se nesmije niti spružiti u veći niti opet skrčiti u manji kut, ili pako po navadi prekrstiti. Stopalo počiva mirno cielim podplatom na podu, ili na podnožniku, ako ga ima. Sbog kosa položaja tiela stavi se lieva noga 15 c. m. pred desnu, pete

Digitized by Google

se razmaknu kao i goljena za 20 c. m., oba stopala stoje koso tako, da se prstima razmakne.

Desno nadrame s podramenom stegne se u pravi kut i visi o pleću a da se onj niti najmanje neupire. Desno pako podrame položi se mirno na brid klupe upravo u polovini (mjereć od lakta pak do pjesti) pod pravim kutom. Lievo podrame svojim nadramenom stegne se takodjer u podobu pravoga kuta i položi se uzporedce bridu klupe.

Oba pleća u istoj su visini i nesmiju se maknuti s naravna položaja. Lievo se nadrame upre laktom tik brida, te čuva, da se prsima nenasloni na klupu. Lievom šakom ravna se položaj pisanke.

Tielom se nagne od osovnice napred za 20 stupnjeva, a da se nit najmanje nesgrbi hrbtenica. Kratkovidi mogu se i dalje nagnuti, nu nikada prsima do klupe.

Glava spusti se prama prsima, da oči naravnim pogledom gledju na artiju, tim nagibom skrivi se ponešto vratni kralježak, nu to toliko neškodi, u koliko bi se inače kvarile oči.

Tako se sjedeć diete neumori a niti neskvari nijedno udo tiela, buduć da je sve u naravskom položaju.

Da uzmogne diete po tih pravilih sjediti, treba da su i prema tomu i načinjene klupe. Po tom mora biti visina sjedala od poda jednaka duljini goljenice do podplata, inače nije bedreni gnjat s goljenicom u pravom kutu, kada diete sjedi, jer mu noge vise u zraku. Visina stola nad sjedalom jednaka je osovnoj daljini desna bedrena gnjata od desna nadramena.

Malo gdje a možda nigdje nije se slučilo, da bi sve klupe omjerene bile po veličini djece; neke su navadno previsoke, a neke opet prenizke. S toga bi već jegnom trebalo, da se osobito pazi na visinu klupa, koju valja ustanoviti po srednjoj visini sposobne djece za prvi ili koji drugi razred, te po tom graditi klupe, postupice od nižih k višim. Učitelj je pako dužan paziti, da maleni nesjede u viših, a veći u nižih klupah. I daljinu sjedala od stola treba omjeriti na vlas, a to se odredi po ugibu tiela od osovnice, i tako udesiti, da diete dosegne laktom na klupu a da se nedotakne brida prsima. Prikrojiti jih treba sve u dva posebna sjedala, da može učitelj do svakoga učenika.

(Konac.)

Snivalo mi se o liepoj budućnosti.

Bila upravo subota u večer. Unesav si u tjednik predavanja preduzeta toga tjedna, uzeh se pripravljati za sutrašnje predavanje u opetovnici. Bila to priprava gospodarstvena. Svakomu je vriednomu čitatelju poznato, da dosele neimamo jošte uredjenih knjiga za opetovnice; pošto dakle takovih nije, preduzimljem gospodarstvo u opetovnici na temelju Stojanovićeva „Uzornoga ratara“ i drugih dobrih sastavaka bilo iz knjiga ili iz gospodarskih časopisa. Upravo si preduzeh čitajuć tumačiti iz napomenutoga „Ratara“: „VIII. Ljubomirovim

Digitized by Google

nagovorom obučavaše kćerke poljaničke učiteljica u šivanju, pletnji i kuhanju". Tom prigodom preduzeh si podosnuti djevojke na mar u kućanstvu, koje se žalibože vodi u mojem kraju kao nigdje (mislim) u našoj domovini, osobito uzmemo li red i čistoću po sobah i drugud. Da ti je, čitatelju mili, samo za časak zaviriti u sobe, pa da vidiš osobito krevete zamazane, nenapunjene perinom, već naprosto slamom, reko bi: Tužna ti majka, moj čovječe; u znoju čela svoga hraniš ljudstvo, pa neimaš ni mjesta, gdjeno bi se odmorila umorna tvoja uda. Da ti je sprovesti u takovoj seljačkoj kući dan i noć, jedva bi čekao trenutak, da iz nje izadješ. Prem kuharica nisam, zato ipak načinu kuhanja ovuda prigovorit mogu, najviše pak s toga, što gazdarice niti posudja oprati neznadu, nego kuhaju u loncu od jednoga božića do drugoga razna jela, a neizperu ganijednom. Ima toga nereda i dosta i odviše, nu ob tom na drugom mjestu.

Razmišljajući tako o sličnih predmetih, dolazila mi vazda na misao ona: Škola ima biti produktivna, ona ima biti škola života! Dokle nebude takova, neće ju puk smatrati koristnom radionicom za život, a po tom niti ju cieniti. A kako da ju pretvorimo u takovu školu, koju će puk smatrati koristnom radionicom za život? — uzeh razmišljati! Istina, po §. 38. škol. zakona od 14 listopada 1874. ima biti uz svaku obću pučku školu školski vrt, u kom se imade mladež vježbati u gojenju voćaka i povrtlja, ali taj je paragraf samo na papiru, a nije jošte ovjerovljen, bar ovdje, prem je šk. odbor molio već zanj sa svake ruke, ali taj je glas vazda ostao u pustinji. — Ja, istina, preduzimljem polag propisane naukovne osnove gospodarstvo kao i druge predmete, ali što ćeš: kako će stolar načiniti stol, ako će si samo morati misliti: u šumi je drvo, ovo se mora odrezati i na daske izpiliti itd.; a neima dasaka, nit blanjala, nit čekića! Tako ti je vidiš i samnom. Ja razlažem mladeži, kako od dobra sjemena uzraste dobra voćka; kako trostruko oranje daje trostruki krušac; — kako umniji gospodari obradjuju vinograde, a oni im tro- i četverostruku korist toga radi donose itd. — a to je sve — graditi kulu u zraku. — —

Ove me sve misli ostaviše, kad sam stupio medju svoju obitelj. Poslie večere obavih jošte svoj navadni zvanični posao, naime: pobilježih si, što sam izkusio toga dana u školi i druge stvari, pa legoh spavat. Misli, koje su me danju zabavljale, nastaviše se razvijati noćju, te tako snivah u tri rožnja ovaj san.

I.

Pričinilo mi se, da boravim u krasnoj katnoj zidanoj škol. sgradi, pa da obaviv predavanje u 11 sati prije podne, polazim s dječaci u škol. vrt, koj se nalazaše u blizini sgrade. Iduć tako preko dvorišta, zapazih opet jednu kuću u dvorištu, jedno 15 koračaja od šk. sgrade prema zapadu. Ova kuća bila takodjer zidana, ali prizemna, te providjena liepimi velikimi prozori i nekolikimi vrati. Nad svakimi vrati nalazila se crno obojena tablica, na kojoj je bio nadpis, kojega nisam mogao razabrati. Ja sam stupio u jednu sobu, a u njoj vidio djevojčice po prilici od 12 god., a medju njimi moja supruga, kako ih uči krojiti i šivati odielo. Odavle otišla mi supruga kroz bližnja vrata u kuhinju. Tu vidjeh liepi prostor: u kuhinji bio štednik, koj mi se nije vidio najprak-

Digitized by Google

tičnije smješten, pošto nanj nedopiraše dovoljno svietla; uz štednik bile dvie djevojčice seljakinje, čiste i uredne, te su kuhale; u jednom kutu bile opet dvie djevojčice, koje su priugotavljale nekakov kolač; malo dalje od ovih opet dvie. Izmedju njih je jedna pravila sir, a druga je ogrinjala vrhnje s mlieka; do ovih dvijuh bile opet dvie, koje su posudje prale i brisale. Ostaviv kuhinju, podjoh kroz jednu sobu, gdje su opet dvie djevojčice prostirale stol, da idem na vrt s dječaci. — Tako sam prošao mimo dva prozora: kroz prvi vidio sam marljive djevojčice presti, a kroz drugi vezti i plesti čarape.

Pošto sam ostavio dom, eto me u vrtu s marljivimi i veselimi dječaci. U tinji čas bio svaki kod svoga posla. Nekolicina njih prirezavala grane odrasloga voća, te čistila drveće od gusjenica; nekolicina njih snažila motikami puteve, a nekolicina njih opet ciepila. Ja sam sve to nadzirao i svakoga podučavao u onom, što bijaše potrebno. Prije nego bih bio došao kući k objedu, trzne me nešto iz sna, i tako ostadoh kratkih rukava.

II.

Jedva sam se obrnuo, eto me opet u snu; ali nebilo vrieme objedovanju. Pričinilo mi se kano da je sutradan četvrtak i da sam odredio ići s dječaci u škol. vinograd te rezati čokoće. Taj vinograd, govorilo mi nešto u snu, kupljen je za školu od onih 200 for., štono ih preuzvišeni g. ban poklonio školi, da se njimi nagradjuju dobro napredujuća djeca. U večer toga dana, tako mi se snilo dalje, posjetila su me dva prijatelja, moja dva pomagača u napornom službovanju; oni mi obrekoše, da će sa mnom sutradan u jutro u vinograd, pa će mi pomagati djecu podučavat u rezanju. — Znajući, da rado dugo spavaju, zamolio sam ih, da, budući se sutradan u 6 sati imamo sabrati u vinogradu, neka dodju do mene za vremena, pa ćemo zajedno tamo. Reko sam im jošte i to, da s toga želim upravo doći tamo na urečeni sat, da se djeca već za mlada priviknu redu, pa da budu s njih danas sutra raniji težaci, nego su im starci, koji nepazeć na dobu, dolaze u 8, 9, 10, pače i u 12 sati na rad. — Prijatelji mi obrekoše učiniti za volju, kako sam ih umolio i glej: krasno je jutro svanulo; prijatelji do mene došli, a ja s njimi veselo na posao. Iz daleka već razabrasmo skladni spjev pjesme: „Jutrom rano“ (93. štivo 2. sl. čit.), koju je pjevala šk. mladež, sabravša se u vinogradu.

Kad mi tamo, pozdravi nas sabravša mladež; po tom podjosmo od trsa do trsa, te vršismo preduzetu radnju. Nekoji izmedju dječaka imadjahu vinjake, kojimi rezahu, a neki i škare. Tu bilo vidjeti seljakâ, koji gledahu svoju dječicu, smješeć se upravo s radosti. Mi ih pozvasmo unutar, da i oni vide, kako djeca pomnjivo rade, pa neki primiše škare, te počeše i oni tako rezati. Na taj način, rekoše sami, mnogo se ljepše i hitrije reže, te se s toga i više kroz dan učiniti dade itd.

Dok su tako radnici u vinogradu radili, odoh za čas kući, da vidim, što se u domu radi. Vinograd bijaše u blizini školske sgrade. Došavši kući, opazih djevojčice poslujuće u kuhinjskom vrtu. Jedne su pliele, druge sijale,

Digitized by Google

a treće presadjivale; sve bijaše u redu. Hotjevši upravo u svoj stan, al me nešto probudi. Ostaše težaci u vinogradu, te neznam reći, da li su radili do večeri i kako.

III.

Jošte nebi konac sanji, usnuh i do trećega. Dubkom puna mi se činjaše izkićena šk. soba, ne samo šk. mladeži, već i odličnimi gosti (medju njimi i pogl. g. žup. šk. nadzornik) i seljaci. — Sve bijaše nekako veselo. Bio to konačni školski izpit. Kako se rukovodio izpit, nije mi se u snu prikazalo, no na veselih licih prisustvujućih gostova mogao sam razabrati sveobće zadovoljstvo; seljaci se osobito radovahu liepu napredku svoje djece. Poslie obavljena izpita pozvao sam sve goste, da prisustvuju objedu, štono ga pripravile djevojčice. Svi se odazvaše pozivu. Eto nas oko stola veselih; djevojčice liepo dvorile jednostavnim, ali dobrim i tečnim jelom kako treba. Poslie objeda dadoše nam dapače i crne kave; dječaci pako donašahu jabuka, krušaka, bresaka i t. d., štono su ih sami odgojili. I time bi konac ugodnu snu!

* * *

Premda nevjerujem u sanje, ipak mi se jedna obistini: 6 sati je bilo, kadno sam se probudio, te se veselo ustao i spremao da podjem u vinograd — u školu. Jedna me je ali i prevarila: sanjao sam, da imam liepu šk. sgradu, a sirota nalazim se u drvenoj, posve neprikladnoj kolibici.

Premili štioče! Nebi li i taj san kazao put boljoj budućnosti, nebi li i on proricao način, kojim bi puk smatrao školu koristnom radionicom za život, kao što je Faraunov proricao 7 dobrih i 7 neplodnih godina; ali? — ali? — ali? — bojim se, medjutim: što se nemože, kad se bratska srdca slože?!

Snivalac 'XIIL, učit. na selu,
dobro misleći i želeći domu svomu.

Podžupanijske učiteljske skupštine.

VII. Skupština krapinsko-topličke.

Čitaocem je „Napredka“ poznato, da se je učiteljem ove podžupanije bilo sastati na dne 14., 15. i 16. rujna u podžupanijsku učiteljsku skupštinu, da se povede razprava o pitanjih takodjer u ovom glasilu objelodanjenih. Pa tako i bje. — Svi učitelji i učiteljice podžupanije krap.-topličke sabraše se dne 10. rujna m. g. u Krapinskih Toplicah, u mjestu, što ga podžup. šk. odbor odabra za obdržavanje skupštine, i to poslie podne te u školskoj sgradi, da se ovrši posao spadajući na predskupštinu.

Predsjednik, g. Fr. Dürr, zauzev svoje mjesto pozdravi sakupljeno učiteljstvo kao i skupštinskoga gosta g. Skendera Fabkovića i naznači svrhu i zadatak ovoj predskupštini zamoliv, da si skupštinari ponajprije izaberu svakoj skupštini potrebito službeno osoblje.

Digitized by Google

Čast podpredsjednika dopade g. Matiju Preloga, a perovodje pako Nik. Kopsu i Gjuru Prejca: po tom ustanovljen bi dnevni red za glavne skupštine i opredieljeno doba za predavanja. I tim bi obavljen posao predskupštine.

Drugi dan t. j. dne 15. rujna u 8 sati jutrom odpoče prva glavna skupština uz sve članove bivše u predskupštini i uz pridošlog još gosp. Lavoslava Vukelića. podžup. tajnika. kao zamjenika predsjednika podžup. šk. odbora.

Kad je predsjednik liepu i jezgrovitu prisutnim prosborio bio, pozva skupštinare, da Njeg. Veličanstvu našemu kralju, preuzv. g. banu, rodoljubivomu svećenstvu. podžupanu pa miloj domovini očituju svoje želje svega dobra sa običnim uzklikom „Živili“. Skupštinari jednoglasnim uzklikom „živio i živila!“ udovoljiše predlogu. Isto je tako pozdravljen od skupštinara i predsjednik. Po tom bi nastavljen dnevni red.

Predsjednik zamoli, da se pročita zapisnik o predskupštini, a zatim da učitelj g. Drag. Gudl razpravi 1. pitanje, naime: „Ima li tjelesna kazna rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih školah ove zemlje?“

Izvjestitelj, zauzev svoje mjesto, zače liepo i zanimivo o tom pitanju razpravljat, te kad je konačno svoja razjašnjenja dovršio, predloži skupštini na usvojenje svoje rezolucije. Kako svagdje, tako se i tu viećalo o svakoj predloženoj rezoluciji. Moram ali napomenuti, da se viećalo veoma živo, jer je većina članova nastojala, da svoja na znanju i izkustvu se temeljeća mnenja izjavi bud za koji navod, bud proti njemu, te skupštini pomogne, da svoju zadaću valjano, liepo i dostojno rieši.

Glede tjelesne kazne izjavi skupština:

1. Tjelesna kazan ima se kao disciplinarno sredstvo rabiti u pučkih školah ove zemlje samo za dječake.

2. Ona neka nam rabi onda, kad već upotrebljena blažija uzgojna sredstva nepomogoše, izim ako narav prestupka nezahtieva odmah strožiju kaznu.

3. Tjelesnu kazan obavlja kao i dosele učitelj sam po svojoj pedagogijskoj uvidjavnosti.

4. Tjelesna kazna neka se obavlja pred ostalimi učenici, a u dvospolnih školah u odsuću učenica.

5. Tjelesna kazna u pučkoj školi ove zemlje neka nenadmašuje 5 udaraca.

6. Tjelesnu kaznu obavlja učitelj sam, ili ju dade obaviti po kojem učeniku.

Što se 4. rezolucije tiče, valja da napomenem, da ju je skupština stvorila samo s toga, što se je naveo primjer, da je diete kaznjeno na samu zadalo učitelju neprilika tiem, što je roditeljem navelo veći lažni broj udaraca i njihovu jakost, nego što mu ih učitelj odredio i izvesti dao; ovi pako povjerovav djetetu učiniše dalnje korake i zamrziše učitelja. Prem su u laži kratke noge, to je ipak svaka odgovornost te vrsti neugodna, tim više, što je uz učitelja samo jedan svjedok, naime onaj, koj je šibao. Pa, da se takovim neugodnostim izbjegne, ili ako bi se pojavile, da se čim više oslabe, neka se vrši tjelesna kazan pred ostalimi učenici, svjedoci to čista i nepokvarena srdca. —

Digitized by Google

Osim toga vodilo je skupštinare k tomu zaključku izkustvo o postupku roditelja, koji nikada neigraju skrivača, kad su odlučili prošibati krivca izmedju djece si. Pa jer je u školi učitelj otac, to mu je slobodno kazniti krivca pred ostalom djecom.

I posljednju rezoluciju valja da razjasnim, da se nebi tko čudio zaključku, po kom da i sam učitelj može obaviti tjelesnu kaznu. Tuj nije skupština mislila šibanje po nagoj strani tiela, već onako po hlačah tankom šibom na brzo obavljenu kazan, gdje to učitelj probitačnim pronadje. Taj je postupak više otčinski, pa neka i učitelju-otcu bude dozvoljen, pošto se i onako strogo školsko šibanje sve više i više gubi, a dao Bog. da mu jednom sasvim i nestalo traga!

Isti dan poslie podne razpravljano bi II. pitanje glaseće: „Kojim bi se načinom mogao postići skroz marljiv polazak pučke škole, glavni uvjet uspješne radnje učiteljeve, a po tom pučke naobrazbe?“

Predsjednik pozva g. Ivana Jeranda, da razpravi to pitanje. Ovaj zauzev svoje mjesto zače stvar pitanju u prilog razlagati, razloge nabrajati, s kojih da se nemože postići marljiv polazak škole i razjasnjivati, kako da bi se moglo s vremenom i to postići — predloži konačno skupštini na usvojenje svoje rezolucije.

Skupštinari zamisliv se kod kuće još u to pitanje, uplivahu u razpravu dosta živahno navodeć to izkustvo, to nazore svoje kao podkrepu za ovaj ili onaj navod. Prihvaćene bi konačno ove rezolucije:

1. Prema školskim sposobnjakom imaju se ili nove učione čim prije podići ili obstojeće razprostraniti i učiteljskim osobljem pomnožiti.

2. Dok neimademo dovoljno škola i učitelja, neka se u školu upiše djece lih prema prostoru. Od popisanih sposobnjaka neka se u prvom redu u školu primu dobrovoljno najavljeni sposobnjaci ciele školske obćine, zatim djeca s obližnjega mjesta i napokon djeca imučnijega pučanstva s odaljenijih mjesta. Siromašnijoj ali darovitoj djeci neka obćina omogući polazak.

3. Učitelj neka postupa prijazno sa povjerenom si mladeži a osobito s početnici.

4. Učitelj ima češće poticati i nagovarati dotične roditelje ustmeno i pismeno na uredno šiljanje djece u školu.

5. Izkazi izostataka imali bi se najmanje svake subote predavati ne mj. školskom odboru, već mjestnom školskom nadzorniku. Ovaj bi imao najdulje za 48 sati predati takav obć. poglavarstvu, a ovo u neprekoračivom roku od 8 dana sa roditelji dovršiti i postupak i izreći osudu. — U slučaju ako diete svojevoljno izostaje iz škole, imade učitelj to roditeljem priobćiti.

6. Za ovrhu dosudjenih globa imao bi se takodjer ustanoviti neprekoračivi rok od tri tjedna.

7. Da obćinski školski odbori uzmognu saznati uspjeh i djelovanje obćinskoga poglavarstva u naznačenom pravcu, imala bi obćinska poglavarstva sve svoje osude proti nemarnim polaznikom svakoga mjeseca priobćiti izkazom

Digitized by Google

mjestnomu školskomu odboru i podjedno predati mu utjerane globe sa posebnim izkazom na pohranu u školsku blagajnu.

Tim bi razprava o II. pitanju dovršena. Isti poslie podne predavao je g. Mato Cerhauer početak slovnice u II. razredu; gdja Ružica Cvjetkovka o vrtlarstvu u III. razredu i napokon gost gosp. Skender Fabković o pojmovnom imenu. Potonjemu izjaviše skupštinari osobitu zahvalnost i priznanje sa srdačnim „Živio!“

Dan za tim dodje u pretres III. pitanje, glaseće: „Kako bi mogao učitelj dokazati, da mu je dobro ustrojena nutarnja škola, te kao takova izvana dobro djeluje? Što od svoje strane može učiniti, da ju puk smatra koristnom radionicom za život?“

Predsjednik pozva g. M. Preloga, da razpravi ovo pitanje. Zauzev mjesto izvjestitelja, zače ovaj svoj zadatak razjasnjivati i navadjati potanko u ovo pitanje zasjecajuća, te izticati to škole u obće to učitelja napose tičuća se, ako se hoće i dobro ustrojene unutarnje škole i njezina dobra djelovanja izvana. Dovršiv svoje obrazloženje, predloži skupštini, da usvoji njegove rezolucije.

Nakon oduže živahne razprave prihvaćene bi sliedeće rezolucije:

1. U školi budi takav javni poredak, da ju svatko smatra dobro ustrojenom cielinom.

2. Škola budi ustrojena tako, da se u njoj postigne pravi sklad prema sposobnosti i marljivosti učenika, nemanje i žudjeni uspjeh prema šk. osnovi.

3. Učitelj neka se naobražava i napreduje prema razvitku pedagogijsko-didaktična znanja i vještine.

4. Učitelj ima se znati i u najodličnijem krugu dostojno ponašati.

5. Učitelj treba da pripomaže prema svojim silam boljku svojih občinara i čitava naroda.

6. Učitelj neka nastoji, da u dobrom sporazumku živi sa svojimi sudruzi i sa svimi faktori školstva.

Iza kratka odmora pozva predsjednik učiteljku gospodjicu Krunoslavu Brajdićevu, da razpravi IV. pitanje glaseće: „Je li od potrebe, da se predaje kućanstvo u nižih i u viših pučkih djevojačkih školah?“

Gdjica pripravi se valjano k riešenju toga pitanja, razpravi ga vješto i zanimivo podkriepiv svoje navode što svojim, što strukovnjačkim znanjem, mnenjem i izkustvom, pa konačno predloži svoje rezolucije skupštini na usvojenje.

Uz svestrano, a naročito uz osobito uplivanje p. n. učiteljka u tu razpravu, stvorene bi sliedeće rezolucije:

1. Kućanstvo ima se predavati u viših i nižih djevojačkih učionah.

2. Kućanstvom imaju se djevojčice uputiti u svem, što će im danas sutra kao domaćicam trebati.

3. Viša pučka djevojačka učiona i opetovnica neka bi, služeći se posebnimi za to knjigami, i kućanstvo uvrstila u red osebnih predmeta; a niža pučka djevojačka škola neka tumači kućanstvo na temelju čitanke.

Digitized by Google

4. Uslied toga imadu se čitanke prirediti sa posebnim odjelom za kućanstvo.

5. Što se teorijom steče, valja po mogućnosti vježbom učvrstit.

6. Kućanstvo u djev. pučkih školah predaje svakako učiteljica; na dvospolnih školah obučava učiteljeva supruga, ako je tomu sposobna i voljna, nu uz primjerenu nagradu.

S tim bi svršen glavni posao. Pošto je još bilo birati dva zastupnika u podžupanijski školski odbor i dva u zemaljsku učiteljsku skupštinu, obavljeno bi i to, te su kao zastupnici izabrani: gg. Mirko Bakliža, Ivan Jerand, Matija Prelog i opet Ivan Jerand, prva dvojica u podžup. škol. odbor, a druga u zem. učit. skupštinu, ako ju vis. vlada t. g. sazove.

U odbor, koj će imati prirediti pitanja za buduću skupštinu, izabrani su: učitelji krapinski, gdjca Ljubica Smodekova i g. Gjuro Prejac.

Konačno držao je predavanje o metričkoj mjeri g. Filip Šlogar.

Slučajan je predlog samo taj: neka se u zapisnik uvrsti ovo: „Učiteljstvo podžupanije krapinsko-topličke izriče ovdje najtopliju svoju želju, da se za Zagorje podigne i oživotvori gradjanska škola i to u Krapini“, pa je i uvršten u zapisnik.

Pošto je predsjednik zahvalio skupštinarom, što je sborovanje u obće liepo teklo i obodrio ga na uztrajnost i dalnji rad te slogu, kojom da sve raste, pa će i učiteljev ugled i materijalno stanje, — naglasi, da je dužnosti za ovu godinu udovoljeno i dao Bog, da se i na godinu u podpunom broju sretno u istom poslu sastali. Skupštinari poprate tu želju sa „živio!“ i „dao Bog!“

Za lazna bilo je i veselja. K tomu doprinesoše svojim darom g. K. u P. i g. J. Ž. u K., kojim ja ovdje u ime svih uživavših se liepo hvalim. N. K.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je uslied preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listopada 1874. ravnajućimi učitelji na obćih pučkih školah: Iliju Mitrovića u Vukovaru, Gavru Putnika i Jakova Göszla u Rumi, Vilima Göszla u Indjiji, Josipa Barbarića u Iloku i Gjuru Prejaca u Desiniću; Andriju Turzana privremenim učiteljem na obćoj pučkoj školi u Kamenici; dosadanjega učitelja u Brodu, Matiju Bolfa, pravim učiteljem na obćoj puč. školi u Delnicah; Antuna Marina pravim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Plemenitašu, kandidata za pučko učiteljstvo Stjepana Šestanovića privremenim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Tenju i napokon dosadanjega namj. učitelja u Jastrebarskoj Antuna Pšeničnika, pravim podučiteljem na dječačkoj obćoj pučkoj školi u istom mjestu.

— Previšnji dar. Njegovo c. i k. apost. Veličanstvo blagoizvoljelo je učiteljskoj „Zadruzi“ u Zagrebu za unapredjivanje zadružne svrhe premilostivo dozvoliti podporu u iznosu od četiri sto for. iz previšnjih Svojih sredstva.

— G. Ivana Filipovića, kr. školskoga nadzornika u Zagrebu, imenovalo je pražko učiteljsko družtvo „Budeč“ kao revnoga i zaslužnoga podupiratelja slavenske uzajemnosti svojim počastnim članom.

— Preko revnoga povjerenika hrv. pedag. knj. sbora, škol. nadzornika Jakova Bobinca, pristupiše tomu sboru kao utemeljitelji sliedeći učitelji okružja gradiškoga, i to gg.: Dražić Trifon u Kukujevcih, Šipuš Mijat u Lonji, Kopčinović Mato u Janjalipi, Šagovac Stjepan u Brestači, Kirin Vinko u Plesmu, Kovačić Lavoslav u Gor. Raiću, Lončarević Luka u Košutarici, Tatomirović Stjepan u Goleši, Levaković Stjepan u Mačkovcu, Pokas Martin u

Digitized by Google

Okučanih, Dragičević Jefto u Vrbovljanih, Kociljević Stjepan u Sibinju, Stojaković Ivan u Odvorcu, Nikičić Tomo u Kutih, Relković Gj. u Kapeli, Kajfeš Franjo u Stopniku, Sekić Mato u Slatiniku, Imrović Ignjat u Zagradju, Aladrović Andrija u Lovčiću, Crnac Marko u Šumedji, Schütz Franjo, ravnatelj gr. učione i Antolek Adam, gr. učit. u Novoj Gradiški, te učiteljke gdjce. Popovićeva Josipa u Novskoj, Navratilova Marija i Vukoevićeva u N. Gradiški, Prizrićeva Evelina u Sibinju i Gabrićeva Marija u Kobašu; — zatim pristupiše kao godišnji članovi gg.: Ostoić Glišo u Čagliću, Gvozdić Luka u Rogoljah, Šarčević Marko u Kričkah, Gaćeša Josip u Lovskoj, Curić Ivan u Medjuriću, Kos Stjepan u Kraljevojveliki, Krnjaić Kuzman u Subockomgradu, Dragojlović Zaharija u Jablancu, Petrović Aleksa u Mlaki, Despenić Andrija i Borčić Jov. u Staroj Gradiški, Murgaš Radovan u Ratkovcu, Janković Stjepan u Mašiću, Vuković Jovan u Benkovcu, Gjurić Mato u Vrbovi, Krstanac Luka u Gor. Bogičevcih, Jelić Mato i Miletić Vinko u Petrovuselu, Lasović Marijan u Štivici, Farkaš Ivan u Rešetarih, Šlišurić Josip u Adžamovcih, Vrbik Rupert u Vrbju, Galić Andrija u Orubici, Budić Andr. u Dolini, Juranović Josip u Lazih, Mrmak Ignjat u Dol. Bogičevcih, Bogić Petar u Medarih, Petošević Mato u Gredjanih, Senić Iv. u Kaniži, Kalaidžić Ivan u Zbjegu, Matanović Josip u Slobodnici, Sarić Mijat u Gorn. Lipovcu, Krecić Josip u Duboćcu, Filaković Pavao u Banovcih, Šebelić Ivan u Sred. Lipovcu, Šebelić Stjepan u Sičah, Zebčević Mato u Dragovcih, Vladić Ivan u Drenovcih, Cerić Žaver u Lužanih, Grgić Ivan u Seocu, Zadrović Mijat u Kobašu, Kristić Dragutin u Živikah, Didović Mirko u Orioveu, Mutavgjia Vinko u Cigleniku, te Martinović Petar i Babić Mile, gradj. učitelji u Novoj Gradiški, — napokon gdjce učiteljke: Gjurićeva Anka u Čagliću, Sekulićeva Julija u Lipovljanih, Sarićeva Terezija i Grbina Evgenija u St. Gradiški, Gentzkonova Marija i Ćurilovićeva Apolonija u Novoj Gradiški i Turkova Evelina u Petrovu selu.

Istomu družtvu pristupiše kao utemeljitelji te položiše: Lukačević Tomo 5 for., učiona Dubravčak 25 for., učiona u Golubincih 25 for., te mj. školsko vieće u Medku 12 f. 50 n.

— VI. redovita glavna skupština hrv. pedagog.-književnoga sbora, držana dne 7. prosinca 1876. (Dalje.)

3. G. Kuten, učitelj viš. djev. učione, izviesti u ime revizionalnoga odbora, da je taj odbor pregledao račune od prošle godine i našao ih u najboljem redu, s toga podjeljuje skupština na predlog predsjednikov blagajniku absolutorij.

4. Blagajnik g. Ante Irgolić pročita izvješće o prihodu i razhodu družtvenom tečajem minule godine, te o stanju blagajne kako sliedi:

A. Prinesci utemeljitelja: P. n. gg. Badl N., ravnatelj Krapinskih Toplica, 5 for., Benković Ferdo, učit. na Riečici, 5 f., Bućan Ilija, financ. povjerenik u Rumi, 5 f., Burgstaller Gjuro, vlastelin u Kruškomvrhu, 5 f., Domjanić N., vlastelin na Dol. Zelini, 10 f., Hondl Josip, ljekarnik u Rumi, 5 for., Jaković Davorin, učit. u Beški, 5 for., Klingspoegel Konrad, učit. u Hrženici, 12 for. 50 nov., Lenac N., odvjetnik u Jaski, 15 for., Lukačević Tomo, ravn. učitelj u Virovitici, 5 for., Macka Josip, učit. u Velikom Bukovcu, 15 f., Milković Ivan, obć. bilježnik u Krašiću, 5 f., Mladjenović Josip, kr. kot. sudac u Rumi, 5 f., Pajanović Dragutin, podžupan u Jaski, 5 for. Slavno poglavarstvo trgovišta Jaske 25 for., sl. poglavarstvo občine Grižane 12 for. 50 n., sl. poglavarstvo grada Požege 12 for. 50 nov. Riester Dragutin, knjigovodja šted. u Rumi, 5 for., Spiller vitez Ernesto, kr. katastralni povjerenik u Rumi, 5 for. Slav. šk. knjižnica u Černiku 25 for. Slavna obća pučka učiona Granešini 12 for. 50 n., u Staroj Gradiški 25 for., u Ludbregu 25 f., u Gaju 25 for., u Slivoševcih 12 f. 50 n., u Marijancih 12 for. 50 n., u Radikovcih 12 for. 50 n., u Lacićih 12 for. 50 n. Zdešić Mirko, učitelj u Čabru, 25 for. Zabave na korist hrv. ped. književn. sbora i to: u Jaski 44 for., u Zagrebu 40 f. Trećina kamata, spadajućih u družt. glavnicu, 19 for. 52 nov. — Ukupno 453 for. 52 nov.

B. Prinesci podupirajućih članova: P. n. gg. Ergotić Nikola, kanonik u Sibinju i Tomašić Josip, podžupan u Zlataru, svaki po 2 for.; zatim Antolković Franjo, občinski sudac u sv. Ivan na Zelini, Blažeković Drag., član šk. odbora u Virovitici, Burja Nikola u Krašiću, Bertić Zeno, učitelj, Arsenić Pajo, ravnatelj vin. družtva i trgovac, Barbarić J., ravn. učitelj, Brakus Mihajlo, gradj. učitelj u Otočcu, Broz Josip, kapelan i vjeroučitelj u Otočcu, Bajec Mirko, učit. u Cirkveni, Brezinšćak Adalbert, obć. bilježnik u Humu, Crnogaj Ćiril, kateketa u Virovitici, Crnko M., učitelj u Gradini, Černy Josip, živinar u Zlataru, Čakić Marko, podučitelj u Visokom, Demetrović Ivan, član šk. odbora u Virovitici, Deči Ivan, učitelj u Novom Gradcu, Doić V. u Brodu, Debeljak Antun, duh. pomoćnik u Bednji, Debeljak Josip, uč. pripravnik u Zagrebu, Filjak Pavao, učitelj u Pitomači, Gerdašić A., učitelj, Galić F., učitelj u Bukevju, Gabrić Mio, učit. u Kozareveu, Horvath Jeronim, član šk. odbora u Virovitici, Horvath Stjepan, brijač u Virovitici, Hellinger Ivan, učitelj u Sopju, Horvatin Mirko, učitelj na Bistri, Hadrović Gabro, župnik u Visokom, Herić Savo, učitelj u Velikoj Kapeli, Iljanić Miho u Krašiću, Ištvanović Vjekoslav, perovodja u Zlataru, Janda Ernest, kot. sudac u sv. Ivanu Zelini, Kirin, učit. u Marija Bistrici, Kinder Šimo, učitelj u Bregih kod Koprivnice, Kindlein Josip u Brodu, Kindlein Nikola u Brodu, Klobučar Julio, umirovljeni

Digitized by Google

ravnatelj, Kolak Matija, gradjanski učitelj u Otočcu, Koletić Mirko, podučitelj, Knežević Pantelija, učitelj u Rovišću, Kovačević Andr., učitelj u sv. Ivanu, Klemen Stj., poduzetnik obć. vin. dače u Humu, Lukačević Tomo, rav. učit. u Virovitici, Loborec Augustin, kapelan u sv. Ivanu na Zelini, Leitner Ižo, posjednik u Ozlju, Matić Josip, dr. i mj. šk. nadzornik u Virovitici, Maršić Paulina, učiteljka u Virovitici, Mikić Mio, učitelj u Voćinu, Matko Adam u Krašiću, Maletić Ivan, župnik u sv. Ivanu na Zelini, Mesner Fr., Mućan, ravnat. u Brodu, Mayer Petar, gradj. učit. u Otočcu, Marković Ivan, učit. u Poljani, Mikulić Mile, obć. bilježnik u Farkaševcu, Nikolajević Svetozar, odvjetnik, Nović Kosta, pristav u sv. Ivanu na Zelini, Neuman Simon, trgovac u Zlataru, Novak Franjo, staklar u Humu, Ostoić Milan, parok grčko-iztočni u Slatini, Orešković Pajo, ravnatelj gradjansk. škole u Otočcu, Petrović Petar, učit. u Otočcu, Pravica Nik., učit. u Turnašici, Pintarić Dragutin, učitelj u Kraljevu vrhu, Petere Franjo, kapelan u Visokom, Paulin Fr., učit. u Visokom, Poljak Ferdo, učitelj u Požegi, Potočić Stjep., ravn. učitelj u Rovišću, Prugović Mirko, učitelj u Fuki, Podgajski Janko, učit. u Kostelu, Rukavina Ivan, župnik u Krapinskih Toplicah, Sorić Mate, učitelj u Kostreni sv. Barbari, Sedmak Gjuro, učit. u Vaškoj, Sertić Josip, podžup. tajnik u Zlataru, Sabljak Nik., gradj. učit. u Otočcu, Sanko Tomo, učit. u Farkaševcu, Sučević Tomo, učit. u Bolču, Šantek, rav. učit. u Samoboru, Šanjek J., učitelj u Hrašćini, Šulc Ivan, ravnajući učit. u Požegi, Schierer Dragutin, učit. u Brodu, Šoštarić Ana, učiteljka, Šnap Konrad, podarcidjakon u Taboru, Topolnik Matija, učitelj u Špišić-Bukovici, Tkalčić Janko, trgovac u sv. Ivanu Zelina, Turjak Stjepan, krojač u sv. Ivanu Zelina, Topolčić Ivan, ravn. učit. u Gjurgjevcu, Topljak Ivan, učit. u Sesvetah kod Pitomače, učiona u Taboru, učiona u Prišlinu, Vrbanić Luka, učitelj u Orahovici, Vrbanjec Nikola, učitelj, Vudi Šime, učitelj, Vezić Nikola, gospodarski činovnik u Krašiću, Vitanović Tomo, učit. u Slatini, Wölfl Pajo, učit. u Bedenici, Žakić Gjuro, učit. u Virovitici, Zlatec Bolto, učitelj, Turkalj Mio, učitelj u Golubincih, Žgurić Dr., učitelj, položiše po 1 for. — Ukupno 104 for.

C. Prodajom družtv. knjiga: Za „Napredak", „Smilje" i u ime razpol. kamata unišlo je ukupno 3805 for. 41 nov.

Obći pregled. Prenos od godine 1875 u gotovu 1 st. 10 n. i u hrv.-slav. razteretnicah 1100 st. Utemeljiteljni iznos god. 1876. 453 for. 52 nov. Ukupno 454 for. 62 nov. — Kupljeno tečajem godine za 404 for. 59 nov. hrv.-slav. razteretn. 500 f. S toga se novč. družtv. imetak sastoji u 50 f. 03 n. u gotovom, a u razteretnicah 1600 for.

Iznosom razpoloživim po smislu družtvenih pravila i to: a) podupirajućih članova 104 f., b) od književnih poduzeća i ⅞ kamata 3805 for. 41 nov, ukupno 3909 for. 41 nov., nabavilo se razno pokućtvo za družtvenu pisarnu, te namirili tiskarski i upravni troškovi.

(Sliedi.)

Razne viesti.

— Školski muzej u Budapešti, o kojem se već snovalo prigodom bečke izložbe, otvoren je nedavno, a upravlja njime minist. perovodja Makso Mayer. Prigodom bečke izložbe dogovorio se ugar. ministar. savjetnik P. Gönczy sa zastupnici raznih država, da će si pošiljati u zamjenu sva znamenitija učila i učevne knjige i tako dobi Ugarska, dakako i posredovanjem ministarstva za vanjske poslove, liepu sbirku učila iz Holandije, Švedske, Norvežke, Njemačke, Züricha, Berna itd. = I mi smo već u ovom listu progovorili o potrebi takova muzeja u Zagrebu; ali da — tko će se kod nas za šta takova zauzeti?!

— XXII. obća njemačka učit. skupština sborovati će ove godine o duhovih u bavarskom gradu Fürthu.

— Privatna obuka za idiotsku djecu. Grad Berlin potrošio je lani za obuku takove djece 3200 maraka, a za ovu godinu dozvoljeno bi 3600 m. Pitanje ob posebnom uzgajanju i obučavanju idiota, pa i u obće slaboumne djece, razpravljalo se prošle godine živahno u Beču, te se dokazala potreba posebnih zavoda za slaboumnu djecu, jer takova djeca ne samo da nenapreduju u obćih školah, nego prieče u napredku drugu djecu. — Mi dakako nećemo sada već govoriti o zavadjanju takovih zavoda u nas, jerbo neimamo ni dovoljno škola za umnu djecu.

— Dar. Nitrarski biskup Roskovanyi utemeljio je prigodom svoga dvadesetpetgodišnjega jubileja zakladu za učenike od 200.000 for. i 1000 dukata.

— Alemni pir pučkoga učitelja! Kako pišu „Pressi" iz Šopruna, držao je učitelj Mannheimer sa svojom suprugom u Lakenbachu 15. o. m. alemni pir. Mannheimer ima 102, a supruga mu 99 godina. Oba su još sasma zdravi. — Sbilja velika riedkost.

— Bečko pedag. družtvo razaslalo je sliedeći poziv: „Na polju pučkoga školstva učinjen je znatan napredak; a to napunjuje zadovoljstvom svako patriotičko srdce. A prije svega moraju se učitelji tomu napredku i uspjehu veseliti. Oni su u javnih velikih skupštinah, u šk. časopisih i putem štampe upozoravali na nedostatke školstva. Oni su razpravljali o tom, kako bi valjalo sve, što je nevaljano, odstraniti. Oni su se borili za to, da podignu školu na onaj stepen, na kojem se sada nalazi. Postignuto valja sada ne samo uzdržati, već usavrširi i za školu sve uzgojne faktore predobiti. Uzgojna i obučna umjetnost nije nikada stvar svršena; već ju valja vazda zahtjevom i zadaći vremena i zakonom djetinje naravi, prilagodjivati. Svi, koji su na to

Digitized by Google

zvani, moraju nas podupirati. Učitelji, otci, majke i uzgojitelji svaki dan nešto opaze; a to je velevažno. Ta opažanja u životu pojedine djece imali bi svi navedeni faktori doprinositi i priobćivati, ako hoćemo, da se pedagogijsko znanje usavrši. — Dan danas mnogo se traži od svakoga, dakle i od škole, a na drugu se velevažnu zadaću — na uzgoj, žalibože sve više zaboravlja. Svi revni i oduševljeni učitelji rado o toj važnoj stvari govore s istomišljenici, i nastoje o tom, da jednom i roditelje ta stvar zanima. Oni nastoje, da ih i roditelji podupirali budu. Bečko pedagogijsko družtvo hoće i želi stvoriti središte; želi stvoriti družtvo, u kom će svi uzgojni faktori svoje izkustvo, svoja opažanja priobćivati. S toga iza dvogodišnjega obstanka pozivlje sve učitelje i učiteljice, da stupe u njegovo kolo, i da onda svi sjedinjenimi silami interese njegove promiču."

Tako je u drugoj polovini naše države, a kod nas žalibože o naših družtvih ni glasa. Sve šuti, nitko se negiblje. S toga i opet kličemo: „Oglasite se jednom braćo i sudruzi; odpočmite rad svoj! Ako je ikomu, a to je svakako i nam potrebno predobiti roditelje za školu! —

— Nedavno bila je u Beču šaljiva izložba, pa je tom sgodom neki otac sa svojim sinčićem došao u Beč. Pošto su sve pregledali, otidju oba u krčmu, gdje je ne samo otac, već i sin onako obiljno povukao, a napokon i smotku upalio. Za časak srušio se onesvješćen sa stolca. Drug i prijatelj toga sinčića tjerao je nedavno nožem u ruci svoju majku po svih sobah. „Mi nebismo to ni spomenuli bili", veli „Fr. päd. Blätter", da neima tako zlobnih ljudi, koji radi toga bacaju krivnju na tobožnju novu slobodnu školu. Sirote neznadu, da škola ništa učiniti nemože, ako ju svi uzgojni faktori složno nepodupiru. Badava sve nastojanje škole, kad dom i ono pokvari. — Što sve nastojanje koristi, kad neki roditelji neimaju granica svojoj doista majmunskoj ljubavi!

Natječaji.

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizpoviesti u Marincih. Beriva: 400 for. plate, 6 hv. tvrdih drva za školu i učitelja, slobodan stan i vrt.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 13. veljače 1877. obć. školsk. odboru u Marincih (pošta Vinkovce).

— Za učitelja i učiteljicu grčko-izt. vjeroizpoviesti u Budjanovcih, podžupanije rumske. Beriva za svako mjesto 400 for., 3 hv. drva, slobodan stan i vrt.

Molbenice s prilozi šalju se do 13. veljače (po novom) 1877. kr. nadzorničtvu za pučke škole u Vukovaru.

— Za učitelja u Blagorodovcu (podžupanija pakračka). Beriva: 350 for. plate, stan u naravi, vrt. 5 jutara oranice uz kuću, drva za porabu učione i učitelja i slobodnu pašarinu.

Molbenice s prilozi šalju se do 15. veljače t. g. mj. škol. odboru u Blagorodovcu (pošta Uljanik). Molitelji imadu biti vješti njemačkomu jeziku, budući je na toj školi njem. jezik obligatni predmet.

— Za učitelja u Kostreni (Sv. Barbara). Beriva: 600 for. plate, stan i drva.

Molbenice s prilozi, upravljene na školski odbor u Kostreni, šalju se do 15. veljače kr. nadzorničtvu za pučke škole na Rieci.

Javne zahvale.

Ovdašnji žitelj, g. Filip Srkotić (Šestan), dostavio je ovomu ravnateljstvu 13 for. 25 nov. za to, što je školska mladež popratila nezaboravnog mu sina Juru do hladnoga groba.

Po zaključku učiteljskoga sbora nabavljeno je za taj novac pisaćega i risaćega materijala, te je s njim nadarena oskudna i čestita mladež ovoga zavoda.

U ime te mladeži izraznje se ovim g. Filipu Srkotiću na tom plemenitom činu najsrdačnija hvala.

U Otočcu dne 18. siečnja 1877.

Ravnateljstvo c. kr. gradj. učione.

Presvietli i visokorodjeni gospodin Pavao grof Pejačević, mj. šk. nadzornik podgoračkі, blagoizvolio je prigodom prošlih božićnih blagdanah 93 školske djece nadariti raznimi božićnimi darovi.

Tim činom pokazao je visoki darovatelj i opeta otčinsku ljubav prema ovoj šk. mladeži; s toga mu od strane mladeži ovdje iskrena hvala, a Bog mu obilno naplatio taj plemeniti čin! U Podgoraču, 24. siečnja 1877.

Ferdinand Ulses, učitelj.

Pogl. gospodin županijski škol. nadzornik Ivan Filipović u Zagrebu darovao je knjižnici ove djećačke učione 83 komada knjiga.

S tim svojim plemenitim darom dokazao je, koliko mu učiona rodnoga mjesta na srdcu leži, te nemogu na ino, već da pogl. gosp. darovatelju na tom plemenitom daru sa srdci učeće se mladeži kliknem zahvalnost!

Vel. Kopanica, 17. siečnja 1877.

Antun Vidaković, učitelj.

Preuzvišeni gospodin Gustav Hilleprand bar. Prandau darovao je velikodušno občini čadjavičkoj za gradnju škole 1000 for. i k tomu još sve potriebno drvo. Zahvaljujuć njegovoj preuzvišenosti na tom liepom daru, kličemo u ime občinara i školske mladeži: Bog pomogo svakog viernog sina, kom nad srećom svog naroda veće — na ovomu neima svietu sreće.

U Čadjavici, 1. siečnja 1877.

Stjepan Ebrić, učitelj.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor", uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 5. U Zagrebu, 10. veljače 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Cieno god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

I opet: je li upitnik zašto = čemu?

Na ovo pitanje odgovorih obširno godine 1873. u 24. broju „Napredka“. Tamo dokazivah, da upitnik zašto vuče u odgovoru uzrok, razlog nečesa, kadšto **ujedno** i nakanu, naum; upitnik pako čemu, naravlju svojom jedino nakanu, naum čina ili stvari.

Nedavno dade mi neki moj prijatelj 24. broj „Školskoga prijatelja“ od god. 1873., zaisto naumice, da se uvjeri: da li sam čitao g. Vebera odgovor, tiskan u istom broju „Šk. P.“ i namienjen nekim mojim razpravicam. Jer nisam toga lista zaonda ni čitao, to nisam znao ni za onaj članak g. Vebera. Nedavno ga dragovoljno proučah, a sada odgovaram štovanomu gosp. piscu na zadnje tamo rieči njegove, tiskane u sedmoj postati. „Dokaži g. Fabković pisca iz sve naše književnosti, koji po njegovu pravi razliku medju zašto i čemu, pa je dobio pravdu.“

Prije svega dokazati ću, što je Niemcu, što li Francezu zašto i čemu.

Immanuel Joh. Gerhard Scheller u svom njemačko-latinskom leksikonu, tiskanom u Leipzigu, piše ovako:

Wozu oder worzu znači 1. wenn sich auf kein Wort bezieht, wohin = quo, quorsum; oder zu was = ad quid; zu welchem Gebrauche, zu welchem Nutzen = ad quid, quo? Auch heisst cui bono = wozu?

Tamo navadja mnogo prilika, gdje se rabi wozu, al istu rieč netumači latinskom quare, već ovimi: ad quid, quo, cui usui? Tako piše: wozu ist der Wein? = ad quid est vinum? oder quo est vinum? oder cui usui est vinum? Wozu soll mir das Geld? Quo mihi pecunia? Ich weiss nicht, wozu mir das Geld soll? Nescio, quo mihi sit pecunia.

S ovoga se vidi, da je wozu znatno druge naravi, nego je zašto; vidi se, da je wozu = hrvatskomu čemu.

Za warum ima silu prilika; al se svimi dokazuje, da se istim upitnikom bud traži uzrok, bud se istom riečju ogleda na uzrok.

Digitized by Google

Tako čitamo ova: Warum schreibst du nicht? Ich weiss es nicht, warum er gestorben ist. Isti warum tumači latinskimi: cur, quare, qua de causa, quam ob causam? Warum lacht er? Cur ridet? A druga bi bila: wozu lacht er? quo, cui rei, ad quid ridet? Ich weiss nicht, warum du lachest, = nescio, cur rideas.

A što bi o tom Francez? Evo ga.

M. A. Thibaut piše u svom leksikonu ovo: Wozu, adv. znači 1. à quoi? à quelle fin? à quel usage? Wozu soll das? à quoi bon? 2. prn. à quoi, auquel, à laquell etc. N. pr. wer weiss, wozu ihn der Himmel bestimmt hat? = qui sait, à quoi l' a destiné la Providence?

Isti pisac tumači upitni prislov „pourquoi“ ovako: = warum, weshalb; n. pr. je ne sais pas, pourquoi il est parti, = ich weiss nicht warum, aus welchem Grunde er fortgegangen ist.

Primaknimo se svojim!

Vuku je zašto = warum, quare; njemu je radšto = wesswegen = quamobrem.

Belostencu je pako quamobrem = quare, ut quid, qua gratia? a to će reći: zašto, čemu, sbog česa, radšta.

Jambrešić tumači latinsko quo ovako: ovaj veznik uzimlje se za „ad quid, in quem usum aut finem? K čemu? Za kakovu hasen? Worzu? Zu was Ende.“

Ista blažena ručica napisa evo i ovu priliku: quo mihi fortunae, si non conceditur uti? Pak to izriče prekrasno hrvatski ovako: „k čemu mi je sreća i blago, ako ga vživati nemrem.“

Danas bi ju mnogi napisao: za koju, u koju mi je svrhu sreća i blago itd.; — al ne tako Jambrešić Zagorac, tvrdi Hrvat.

Bogoslav Šulek piše u svom rečnjaku ova: Wozu, pron. za koji, za koju; za što; der Gebrauch, — ich es bestimmt habe, za koju sam te odredio; (fraglich), — wozu soll dies dienen? Čemu je to? Wozu braucht er so viel Geld? Što će mu toliki novci? (Mislim, i ovako: „a čemu mu toliki novci?)

Isti pisac tumači warum ovako:

Warum, adv. zašto; — warum nicht? zašto ne, zašto nebi? warum schämst du dich? što se stidiš?

Ivan Bunić Vučičević, taj slični hrvatski pjesnik stare nam žice, napisa petnaest pjesama duhovnih. U osmoj pjesmi čitamo ove kitice:

„Za česa ti je, sviesti ohola,
gledat zviezde s polunoći,
i nebeska pazit kola,
za gonetat, što ima doći?
Kada neznaš, nad zviezdami
da je stvoritelj mnoge vlasti,
i da ti je pod nogama
jama viečne od propasti.“

Digitized by Google

„Za česa li je iskat tebi
uzrok svemu, kad ti nije
poznan Višnji s gora s nebi,
svieh uzroka uzrok kí je?
„**Čemu** ti je kriepost, znati
u kamenju rieči i travi,
kad neumieš izvidati,
tvoju dušu zle nezdravi?“
„Umjetonstvo **čemu** li će,
mjere od zemlje i od nebesa? —
kad ti grobu dosta bit će
četir lakta za tjelesa?“

Pitaš li koga n. p. čemu ti razum, čemu dva zdrava oka? pak ti on odgovara, to će zaisto začeti: da razumno živim po volji božjoj itd. Al pitatelj netraži uviek odgovora, već upitanoga kao presieče, ušutka te mu odgovara sám veznicima kad, kadno, gdjeno.

I dandanas najčilijim si životom živi ovaj način govora: Čemu ti razum, čemu dva zdrava oka, kad zlo tvoriš, kada zlim hodaš putem? Govori se i ovako:

Kad si već sve donašaš kući sám, a borme si već i sguren: čemu (sbog česa, radi česa?) ti u pojati ona dva pretila vola?

Ja sam sasvim uvjeren, da su upitnici Bunićevi: za česa, čemu = njemačkomu wozu, pak da se isti podnipošto nebi smjeli zamieniti upitnikom: zašto?

D. Ignjatija Gjorgjić pjeva u „Uzdasih Mandaljene“ ovako:

„**Čemu** da su spravne u víke
smeće, srde i pogube,
za pedepsat odmetnike,
kí dobrotu tvu neljube? —
kad pedepsa može rìti
najveća se: neljubiti.“

Prema ovomu jest navlas jedna, što sam ju čuo tako prije deset godina: „Čemu da nam je granica uviek spremna na oružje, kad je u svietu mir, a Turčina se nebojimo?“

Dakle: radi česa, u koje ime, quem in finem, wozu jesu uviek spravne, pripravne pedepsati odmetnike?

U onoj spravnosti, spremnosti, voljnosti vidi se onih smeća, srda i poguba — nakana, naum za nešto. Pak se i govori: A čemu si kaniš diete tako kazniti? Kanim si ga kazniti, da se poboljša.

Isti naš ovjenčani pjesnik rabi što i zašto taman onda, kada traži uzroke prošlim činom.

Tako pjeva: „**Što** ljubav tvoja u meni od poroda još nepoče? **Zašto** kasno dušu u moju prigrlih te, moj pokoju!“

*

Digitized by Google

„**Zašto** opaki ja sviet ljubih
bez pameti, bez potrebe?
Zašto drago vrieme izgubih,
u ké ljubit mogoh tebe?
Zašto iztratih, vaj, nekade
u taštinah danke mlade?

Pak će dalje: „Što nehrljah i ja k momu,
jaoh, početku neumrlomu?
Ah, — stvorenje dočim slidjah:
što nepoznah tebe tada?

A pod konac vidi se svoj njezinoj bludnji i uzrok u ovih riečih:

„i bih kriva tuj dvakrati;
jer bih kriva tebi i meni:
tebi (bogu), jer tebe tad neljubih;
meni, jer mene tiem izgubih.

Ivan Gundulić piše u šestom pjevanju, kitici desetoj Osmana ovako:

„**Čemu** je, da sam ja gospoja
podunavskim nad narodi,
ak je u robstvu duša moja,
ká životu mom gospodi?“

Braća Ante pak Ivan Mažuranići tumače rieč čemu ovako:
Čemu? adv. wozu, warum; a che fine? per chè?
Pita se sada: da se bude Krunoslava zapitala u devetoj kitici ovako:

Čemu mi je zlato ino
i bogatstvo neizrečeno,
ako zlato moje istino
pod zemljom je zatvoreno?

a ne: „Što mi valja zlato ino
i bogatstvo neizrečeno?“ —

pak u jedanaestoj kitici ovako:

Čemu mi sunce od istoči
s bilim danom mladoj siva?

a ne: „što mi sunce od istoči siva? itd.: neostà li smisao nesamo isti, već možda i jačji?

Zaisto se ono čemu pretače u njemačko: wozu bin ich Herrin? wozu soll mir Gold? Quo mihi aurum?

Učitelj, kano didaktik imao bi strogo razlikovati ove upitnike; a košto se dobro pita u našem katekizmu:

Zašto će muke paklene trajati do vieka? uz odgovor: jer uvreda neizmiernoga veličanstva božjega ište od njegove pravednosti kaznu bez kraja; — tako se, mojim sudom, ne baš dobro i zdravo pita u istoj knjizi:

Zašto je Isus uzašao na nebesa?

Digitized by Google

Ja bih tuj pitao: čemu? pak bih ostavio sasvim dobar odgovor, što se čita u istom katekizmu:

1. da poprimi svoje gospodstvo;

2. da nam bude zagovornikom kod otca itd.

Mede Pučića Anakreonka XII, kojoj je ime: „Milki, želećoj pjesmicu“, začinje evo ovako:

„**Čemu**, Milko, tebi
pjesma moja mala?
Ona se u jeku
gubi tvojih hvâla.“ I t. d.

Tuj se očito misli: Ich begreife es doch nicht, wozu soll dir mein Liedchen; što kaniš njom itd.

Ja znadem, da se radšto, pak i što rabe za čemu; naročito onda, kada se traži naum, nakana činu. S toga se govori: radšta = što = čemu se kupi tolika vojska? Ej, da udari na Turčina. U takovih sgodah volja nas rabiti bud koj ovih upitnika. Al je druga; kada nam se pitati za porabu, namjenu, korist ili štetu koje stvari. N. p. Čemu nam ulje, mast; čemu srebro i zlato, blago i bogatstvo? Čemu su mnogim sisavcem rogovi? itd.

Za ovakove sgode najbolji je i najzdraviji upitnik čemu? Najbolji je, jer ga rabi i narod, jer ga znaju i pisci. Ne bez razloga dakle napisah god. 1873. u „Napredku“, strani 373. ove rieči: učeć si mladež prirodopis i vjeronauk, pozorno treba da se rabi upitnik zašto?

Ja znam i to, da se i najboljemu piscu ušulja u pismo „čemu“ za: „zašto“. Tako ju n. p. napisao Dinko Zlatarić: Čemu si ufanje izgubio? a u matici ju izrekao Tasso: perchè desperi si? al će svatko priznati, da se to dogadja prieriedko.

Gospodinu dru. Riegeru dokazao sam, da nam narod nezna rieči: sredstvo, već da pozna način, pút itd.; uvjerim li ovim gospodina Adolfa Vebera. da nam i pisci razlikuju upitnike zašto i čemu: biti će mi veoma milo i drago.

Al, ako je komu shvatit ovu razliku, to ju je učitelju.

Skender Fabković.

Obuka u krasopisu u pučkoj učioni.

Čitao u glavn. god. skupštini hrv. pedagog. književnoga sbora Juraj Kuten.

(Konac.)

Liepu pismu pripomažu znatno takodjer i valjane pisaće stvari. Svakomu je učitelju nastojati, da pribavi dobre artije, crnila, pera i držala.

Dobe li učenici dobre pisaće stvari, netreba jim se boriti različitimi potežkoćami, što obično biva lošimi, što ozlovoljuje djecu i odvraća od pisanja.

Artija je najbolja srednje ruke, netreba da je pretanka, ili pako previše ugladjena; a da oku ugadja, najshodnija jest modro-smedja.

Digitized by Google

Crnilo, već po svom imenu, mora da bude posve crno, i ako je ikako moguće bez kiseline, jer inače kvari pera. Radi prašine mora se crnilo vazda pokrivati.

Pera nesmiju biti prešiljasta, niti opet pretupa i srednje pruživa. Dobre vrsti pera obilježena su pismenom M (mittel), F (fein), E F (extra fein). Od ovih su najbolja oznakom F.

I držala su pomenka vriedna. Prvo je kod držala, da pero unj dobro pristaje, i da ga diete trima prstima obieti može, a tomu je dovoljna debljina guskina pera, i mora da je posve lahko.

U trgovini je veliki izbor držala, nu najbolja su od drva, roga, trstine i guma, i to koja su zdola posve obla bez zareza i uglova.

Ta držala diete lako drži i neubija si nježni tik prsta kao držali od stakla ili kovine. Držala od kovine ili stakla čim dulje diete drži, tim jih jače stišće, a time si škodi tiku, a najzad može mu grč prste stegnuti. Isto valja o držalih, na kojih su već označena mjesta za svaki prst, a obično su načinjena od kovine. Štogod se nenaravnim načinom sili, neuspjeva; tako je i s timi umjetnimi držali.

Djetetu je primiti držalo najprije sa vršKom palčevim i srednjega prsta tako, da je ovaj potojni udaljen od šiljka pera 3 c. m., i to sa strane držala a ne izpod držala. Palcem pritisne se držalo na kažiprst i to samo na vršak. Ta tri prsta stegnu se u podobu posve tupa kuta. Kažiprst stoji tik srednjega, dočim se palac nedotakne kažiprsta. Najniže na držalu spusti se srednji prst, više do njega je kažiprst a najviše palac. Četvrti i peti prst skvrči se na polak u podobu polokruga i na njih počiva piest. Prstima lieve ruke drži se papir.

Pero se nakloni ploštini artije u kutu od 45 stupnjeva, a držalo smiera prama uhu djetinjem.

Vučemo li perom iz jedne točke u raznih smjerovih poteze, zamietit ćemo, da nam pero u nekih smjerovih o artiju zapinje, osobito kada kružimo perom od desna na lievo. Da se i toj potežkoći izbjegne, omjeren je po vještacih položaj pisma. Po tom je naklonjeno pismo od osovnice 45 stupnjeva, i u tom se položaju najhitrije i najlaglje piše. S toga je vrlo probitačno, da se početnikom to naznači posve tankimi potezi u pisankah. Sve što se više ili manje nagiblje, nenaravno je. Neki preporučuju, da u zrelijoj dobi sama djeca te kose crte povuku u svojih pisankah; jer bi se time najbolje upoznala s položajem 45 stupnjeva. U školah sa četiri učiteljske sile može sam učitelj na ploči te crte povući, a djeca si jih precrtaju.

Pisanka se položi uzporedno bridom stola ili klupe. Taj je položaj već s toga shodan, što će se učenici priučati sve malo po malo pisanju bez crta u vodoravnih pravcih, i što je zgodnije oku omjeriti položaj pismena; dočim bi inače pisali prekoso.

Lievom se rukom ravna pisanka više niže, vazda uzporedce bridom klupe, desnom se pako pomiče po bridu od lieva na desno i opet obratno, kako već uztreba kod pisanja, no uviek u podobi pravoga kuta. Ciela dakle desna ruka većim dielom počiva na četvrtom i petom prstu.

Digitized by Google

Da budu djeca lake ruke u pisanju, veoma je probitačno pače nuždno, da se prije, nego li začmu pisati, vježbaju vuči ravne poteze uzporedno po artiji, a tom je prigodom učitelju osobito paziti, da djetetu ciela desna šaka počiva na četvrtom i petom prstu.

Dobro je takodjer, da pišu male i velike pakružnice u omjeru 1 : 2 najprije pojedince, a zatim da jih spajaju. Tuj se nevježba samo ruka, već i prsti, jer ih diete, praveć neprestance pakružnice, kvrči i razteže.

Te vježbe pišu učenici s početka, a da nepritišću pera, a poslje uz pritisak i popust pera, ujedno jih valja priučavati mahom, da debele poteze pravilno sliju u tanke.

Uvježbaju li se djeca dobro perom postupati i rukom kretati, svladana je glavna poteškoća kod pisanja. Na to valja osobitu pomnju svratiti već u prvom razredu, budući da pisanjem na pločicah priviknu djeca pritiskivanju, a po tih vježba budu djeca opet lake ruke.

Nakon toga početi je učitelju s početnimi vježbami i sastavljati jih u pismena. Pismena se pako nepišu redom abcde, već da se svaki sliedeći lik razvija iz prijašnjega. Pismena, rieči i stavci razmaknu se po nekom omjeru, a svi potezi imaju biti jedne debljine i visine, te u istom smjeru. Omjerit je takodjer pismena nad i pod linijom. Na sve to treba paziti svom pomnjom, želimo li, da bude pismo čitljivo. Za latinicu uzima se omjer 1 : 5, to jest premjeri se okomita visina temeljnih pismena n. p. *i, u, n, m,* i po tom se odredi visina nad linijom i duljina pod linijom.

Visina pismena nad linijom i duljina pod linijom dvovrstna je: dulja i kraća. Kraća su pismena (n. pr. *t d*) dvostruke visine temeljnih pismena, a dulja su pako (n. p. *l, b*) trostruke visine. Za razmak pojedinih pismena uzima se obično okomita visina temeljnih pismena ili najviše $1^1/_2$, a medju riečmi nije moći baš na vlas odmjeriti daljine radi interpunkcija, nu obična je za dvie ili tri visine temeljnih pismena.

Sve, što sam progovorio o krasopisu, stegnuo sam napokon u sliedeće glavne točke, koje predlažem slav. skupštini da jih uvaži:

1. Obuka u krasopisu ima se razdieliti na više vježba postupice od lagljega k težemu, i to ne redom abcde, nego da se svaki sliedeći lik razvija iz prijašnjega.

2. Sva pismena moraju se razvijati iz jednoga temeljnoga oblika i to obla. Odabrati je pako ono pismo, koje je najjednostavnije, bez svakojakih zapletaja i uresa. Čim je jednostavniji lik, tim ga diete laglje pojimlje.

3. Prema II. rezoluciji moraju biti i pisanke što jednostavnije, crte bliedje od crnila, kojim se piše.

4. Budući da si učenici kvare oči prepisujuć s ploče, toga je radi najprobitačnije, da se u pisankah na svakoj strani u prvoj liniji naznači dotična vježba i to poput Greinerovih pisanaka. Nu treba ipak pred svom djecom na školskoj ploči protumačiti postanak svakoga pismena, kao što i obće pogreške pred svimi učenici uz tumač izpravljati.

Digitized by Google

5. Predapisi osudjuju se radi raztrešenosti, i što si jih siromašnija djeca nabaviti nemogu.

6. Paziti treba, da diete sjedi strogo po zdravstvenih propisih, a prama tomu imadu biti udešene školske klupe i položaj klupa; zatim kako se pero drži i u kojem je smjeru pisanka na klupi.

7. Taktiranje neodobrava se u pučkih školah, osobito gdje jedan učitelj četiri razreda obučava.

Koje je gorje u domovini našoj najstarije?

Napisao **D. Hirc.**

Zar ne, čudna li pitanja?! Mnogi će se naslovu radnje možda podsmiehnuti; drugi sav u čudu pitati, da li je moguće, da se i gorju starina opredieliti dade; pa možda bude i takovih medju štovanimi čitaoci, koji će samo zažeći rameni, te pomisliti u sebi, valjda je ono gorje najstarije, koje je najviše; nu bilo kako mu drago, svakoga će zanimati, da na stavljeno pitanje čim prije odgovorim.

Istina, nije gora sisavac, niti dub, a niti riba, kod kojih se dadu godine opredieliti po stanovitih znakovih, a istina je i to, da neima u zemaljskih slojevih novaca ni nadpisa; nu točno promatranje tvari od velike je koristi za čovjeka. Al' je jedno! Neima težega umjeća od promatranja; k tomu se hoće zdrav razum i izkustvo. Drugo je promatrati stvar u cielini, a drugo je kad ju promatramo u cielini i sve česti. Mnogi razgleda polovicu i pusti najvažnije, a mnogi vidi i više, nego li je u istinu vidio. Ova velika mana promatranja uzrokom je mnogomu praznovjerju i drugim neistinam, koje su se uvukle to u knjigu, to u govor. Prirodopiscu točno je promatranje neobhodno potrebno. On treba, da je u promatranju lagan, oprezan, da promatra razumno, a ne čuvstveno, kod njega nesmije biti strasti. Tim načinom dovinuli su se prirodopisci do zamisli uzvišenih i dubokih; dokazali stvari, kojim se mi divimo, a duša nam se razblažuje, kad što takova čujemo ili uzčitamo; dovinuli su se prirodopisci do toga, da mogu reći, koji je kâm, koja gora starija. Sve kamenje i sve gorje nije na jednom postalo. Imade kamenja i zemaljskih vitra, koje su se stvarale u ono doba, kad je naš planet hladnieti počeo, nu bijaše ipak tolika toplina, da se nikakav organizam nije razviti mogao. Tek malo po malo počelo se micati u organičkom svietu. U prastarom škriljevcu nalazimo sačuvano najstarije morsko bilje. Tuha, od koje gradimo olovke (bolje tuške), čini se, da su sastavljeni od ovih ostanaka. Cielu zemaljsku koru razdielili su geolozi ili zemljoslovci u pet doba. Najdolnju nazvaše arholitičnom ili primordialnom; druga se zove paläolitička i primarna ili doba riba i papratnjača; treća je mesolitička ili doba gmaza i crnogorice; četvrta cenolitička ili doba sisavaca i biljka listnjača, a peta anthropolitička ili doba čovjeka. Svaka od ovih doba dieli se još na tri periode. Svaki zemaljski sloj pada u jednu dobu i periodu. Najstarija je doba primordialna. U ovu spada i ono kamenje, koje

Digitized by Google

se stvaralo, kako jur spomenusmo, u ono doba, kad se naš planet hladnieti počeo; s toga i nije sačuvalo niti animalnih, niti vegetativnih ostanaka, jer je još silna vrućina sve to uništila. Petrefakti ili okamine dosta su vierni pomagači, kojimi se starost zemaljskih vitra ili slojeva označuje. Tako je stariji sloj, koj ima ostanke riba Cephalaspis i Pterychtis, nego li onaj, koj sadržava ostanke šir-jelena (Cervus megaceros). Slojevi, koji u sebi kriju danas živuće organizme, najmladji su. Nu još se i drugčije dade starost sloja opredieliti. To ćemo razjasniti primjerom. Ti položiš na stol knjigu recimo „*a*“; na ovu *b, c, d, e, f* itd. Knjiga „*a*“, što se trajanja njezina ležanja tiče, je najstarija, dočim je najgornja knjiga i najmladja. Isto ti je i sa zemaljskimi slojevi, prvi na površju ujedno je i najmladji, a najdolnji ujedno i najstariji. Vapneni slojevi, koji su okomiti, uviek su stariji od horizontalnih. U našoj domovini imade gorja, koje je sastavljeno i od jednih i od drugih; nu jer ima okamina, ipak nije najstarije.

Najstarije je ono gorje, koje neima niti životinjskih, niti bilinskih ostanaka, naime gorje ono, koje je sastavljeno od kristalničkoga kamenja. To je kamenje, koje spada u dobu primordialnu, kao: čedič ili basalt, syenit, porphyr, rulja (gneis) i žulja ili granit.

Pa ima li u domovini našoj gorje, koje ono kamenje sastavlja, barma djelomice?

Ima i razgranilo se u sjeverno-iztočnom kutu naše domovine medju riekami Savom i Lonjom te mu je sjeverna strana poznata pod imenom Garičkih, južna pako pod imenom Brleničkih gora, a podnožje joj vinskom lozom zasadio još rimski car Klaudio, a to je — Moslavačko gorje.

Zanimivo je znati, koju točku na svietu drže geolozi za najstariju. Dokazano je, da je najstarija točka gorje Black Montuain u sjev. Americi. Karakteristične pećine, kao što i razne rude dokazuju, da, akoprem je Amerika prvorodjenče medju kontinenti, to je ipak Black Montuain najstariji, te se prvi nad morsku površinu uzdigao.

Podžupanijske učiteljske skupštine.

VIII. Skupština vukovarska.

Dne 21., 22. i 23. rujna p. g. bijaše obdržavana prva učiteljska skupština podžupanije vukovarske. Na urečeni dan skupi se liepi broj učitelja; — udaljeniji prispješe na konak parobrodom, bliži pako onaj dan oko 8—9 ure.

U 9 sati otvori predsjednik, gosp. žup. šk. nadzornik Vurdelja, kratkim ali jezgrovitim govorom skupštinu, u kom učiteljstvu preporuči slogu i medjusobnu ljubav. Govor svoj zaključi sa: „Živila naša visoka i rodoljubiva zem. vlada, a na čelu joj preuzvišeni ban Ivan Mažuranić, i predstojnik vlad. odjela za bogoštovje i nastavu, presv. g. dr. Muhić.“

Skupština mu se odazove trokratnim „živio!“

Pošto je za podpredsjednika jednoglasno izabran g. Brandeker, učitelj novovukovarski, a za perovodje većinom glasova: Josip Raček, učitelj iz Lo-

Digitized by Google

vasa, i Jovan Marić, učitelj iz Šida, pristupi skupština razpravi I. pitanja: „Ima li se tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih učionah ove zemlje?“ Izvjestitelj bje toga pitanja g. Mijat Jakovina, učitelj sotinski. On nam liepo svoju temu obrazloži, te pošto se nitko za generalnu debatu javio nije, predje se na špccijalnu.

Skupština prihvati I. rezoluciju izvjestiteljevu bez promjene, a druge primi većinom glasova ovako:

I. Učiteljska skupština podžupanije vukovarske izjavljuje, da se tjelesna kazan ima rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih učionah ove zemlje.

II. Tjelesna kazan ima se rabiti samo zbog težih prekršaja i to onda, kada su sva blaža sredstva izcrpljena.

III. Tjelesna kazan na učionah sa više učitelja izvršuje se u prisutnosti razrednog i ravnajućeg učitelja i mj. šk. nadzornika, a na učionah s jednim učiteljem u prisutnosti učitelja i mj. šk. nadzornika ili njegova zamjenika.

IV. Tjelesna kazan ima se obaviti načinom dostojnim, i to prvi put na samu, a drugi put pred učenici istoga razreda.

V. Za tjelesnu kazan kod škol. djece ima se rabiti samo šiba.

VI. Tjelesnu kazan obavlja učenik ili učenica dotičnoga razreda.

VII. Tjelesna kazan nesmije nikako biti zdravlju djeteta štetna.

Tečajem ove sjednice izvoljeo je posjetiti skupštinu presvietli g. vel. župan Bubanović. Skupština ga pozdravi sa odušeljenim „živio!“

Pošto je I. pitanje izcrpljeno, zaključi predsjednik u 12 sati sjednicu, te pozove skupštinu poslie podne na praktična predavanja.

Pisočitanje u I. razredu predavaše gospodja Lujza Popovićka; o numeraciji brojeva u III. razredu i pojam desetičnoga slomka raztumači nam g. Mališević i gospodja Vujnovićka.

Druga sjednica. 22. rujna u 8 i pol sati otvori g. predsjednik II. sjednicu, te pozove perovodje, da pročitaju zapisnik prošle sjednice. Zapisnik bi po skupštini bez preinake primljen. Predsjednik izjavi, da je na dnevnom redu II. pitanje: „Što su uzroci, da djeca nemarno pohadjaju školu i kojim se načinom može postići marljiv polazak škole?“ Izvjestitelj je toga pitanja gosp. Franjo Hržić, učitelj vukovarski.

Pošto smo njegovu motivaciju saslušali, predje skupština na generalnu, zatim na specijalnu debatu. Poslie duljeg debatiranja prihvati skupština ove zaključke:

I. Narod slabo poznaje korist škole.

II. Gospodarstveni odnošaji našega naroda.

III. Što oblasti nevrše svagdje naredbe vis. zem. vlade u pogledu polazka škole.

Tim manam po mnenju skupštine stalo bi se na put ovime:

Učitelji i ostali faktori imali bi zajednički nastojati, da narod školu obljubi; da učitelj savjestno vrši svoje učiteljske dužnosti, te da svojom marljivošću, uzornim i razboritim ponašanjem služi občini na uzor i s narodom živi u slozi, ljubavi i prijateljstvu.

Digitized by Google

Svaka občina bi morala imati svoje pastire, da nebi djeca prinuždena bila zbog čuvanja marhe izostajati od škole.

Neka se umoli sl. kr. podžupanija, da bi nastojala o tom, da se naredbe vis. zem. vlade o polazku škole točnije izvršuju.

Tim je dnevni red izcrpljen, predsjednik pako zaključi sjednicu, te pozove i opet skupštinu poslie podne na praktična predavanja.

Gosp. Pavković predavaše fiziku za III. i IV. razred, uporabiv fizikalna učila, što ih ima vukovarska učiona; gosp. Vujnović tumačio je zemaljsku kruglju.

Treća sjednica. 23. rujna u 8 sati otvori g. predsjednik sjednicu, te pozove učitelje, da podnesu svoje predloge. Ravnajući učitelj vukovarski g. J. Mitrović podnaša skupštini četiri predloga:

a) Neka se poslie smrti učiteljeve izda njegovoj supruzi novčana pripomoć u iznosu od tromjesečne plaće.

b) Da se umoli sl. kr. podžupanija, neka bi izdala shodne naloge obć. odborom, da se učiteljem u ime pisaćih potreba opredieli primjeran paušal, : da se občine pozovu, da za učiteljsku i djačku knjižnicu nabave potrebne knjige.

c) Da se vis. zem. vlada umoli, da učiteljem dade priliku, kako bi se u gimnastici usavršiti mogli, te da im se tom prilikom dade novčana pripomoć.

d) Neka se umoli sl. kr. podžupanija, da bi izvoljela izdati na obć. poglavarstva, da se uzpostave šk. vrtovi, gdje ih neima, a gdje takovi obstoje, da se dobrom ogradom provide.

Skupština primi jednoglasno sva četiri predloga.

Na predlog gosp. predsjednika bude izabran odbor radi priprave razpravnog programa za I. buduću skupštinu. Izabrani bijahu: Šević, Malošević, Kopić, Pavković, Jakovina, Barbarić i gdja Vujnovićka.

Na zahtjev većine skupštine izabrani su u podžupanijski školski odbor: Josip Kopić i Stevan Pavković, učitelji vukovarski.

Nakon obavljena izbora držao je gosp. Malošević praktično predavanje i prostoručno risanje županije sriemske.

Konačno ubaviesti gosp. predsjednik učiteljstvo o škol. knjigah, te izrazi želju, da bi ova skupština po napredak naših škola urodila dobrim plodom. — Spomenuv, kako svakom zgodnom prilikom valja naš narod, a osobito školsku mladež, poticati na veću i bolju radnju, na štedljivost i ostale vrline. — Pošto svi na pretresivanje skupštine donešeni predmeti riešeni bijahu, zaključi gosp. predsjednik treću sjednicu, a time ujedno i ovogodišnji učiteljski sastanak podžupanije vukovarske.

J. R.

DOPISI.

U podžupaniji djakovačkoj. Premda je živa istina, da je zakon puno laglje stvoriti nego li provesti, priznati se ipak mora, da se na račun te izreke u nas obzirom na naš školski zakon puno grieši; drugimi riečmi: mnogo se

Digitized by Google

toga odbija i na takve potežkoće, koje u istinu niti nepostoje. Često se može čuti u kruzih, od kojih mnogo zavisi provedba zakona, kako se liepo razlaže korist toga zakona; kako bi imala biti najsvetija dužnost svakomu rodoljubu nastojati oko provedbe istoga zakona, jer o tom visi naobrazba i napredak naroda itd. A da li se čini slažu s timi izjavami? Žalibože malo ili nimalo! — Prema takvim izjavam nadati bi se bilo, da će dotični i djeli prionuti uza izjave; pa ipak, čovjek se upravo čuditi mora neoprostivoj mlitavosti koli oblasti, toli pojedincem, zvanim djelovati na tom polju. Je li tada čudo, što se u mjestnih odborih malo ili ništa za promak školstva djeluje? Na mnogo mjesta se upravo temelj podkapa sámu zakonu; a žalostno je i čuti, da ljudi, koji su već od negda uza škole i u školah djelovali, danas na sva usta viču, da nije moguće taj zakon provesti a niti mu §§. izpunjavati, jer će tobože narod upropastiti. —

Ovoliko sam u obće morao napomenuti, nehtijuć naročito nikoga biediti; ta to će svaki i sam znati, koj svoje dužnosti zanemaruje; a. da je nekojim podžupanijam kao i skoro svim obć. poglavarstvom škola deveta briga, znamo svi. Samo kad treba nešto proti školi učiniti, nameće se svatko za gospodara joj i savjetnika. A pravo se veli: od glave riba smrdi. Glavni grad je uzor-občina za sve škol. občine naše domovine u svojoj brizi za prosvjetu naroda, kojega, što je glavni grad, može se zaista dičiti. Oprostite ovu malu stranputicu! — Kako nam stoje podžup. škol. odbori? — Samo na papiru, izuzam neke iznimke — žalibože samo iznimke. A što može mjestni škol. odbor proti obć. poglavarstvu, uz koje stoji n. p. podžupan, spočitujuć mjestn odboru, da prekoračuje svoj djelokrug, što u ostalom nestoji, nego je vjerojatnije, da se slabo razumije i shvaća zakon i naredbe. U primjer Zagreba ugledao se i „drugi“ (kako se ponosom naziva) glavni grad Osiek, a u primjer opet taj nedavno občina Našice. Prijašnje zastupstvo uvrstilo mužku školu u I. plaćevni razred, a žensku hotilo strpati u III. Kad to zakon brani, sada odlučilo novo zastupstvo, kako to „Obzor“ u 17. br. javlja, proglasiti taj čin „oktroiranim“; pa i „zašto da Našice plaćaju više nego Osiek?“ U Orahovici se mudrije domislili, te zatražali mjesto učiteljice, podučiteljicu za I. i II. obospolno. Ovo je bar razumljivo, nu od samostalne učiteljice za sva četiri razreda zahtievati, da služi uz podučiteljsku plaću, niti je prema zakonu, niti pravedno. Vidjeti ćemo u ostalom, što će vis. vlada tuj odlučiti.

Još nešto. U cieloj virovitičkoj županiji ostale su uslied provedbe školsk. zakona samo dvie konfes. grčko-iztočne škole i to u Vučinu i Orahovici. Mozaička konfes. škola s pravom javnosti obstoji, ako se nevaram, samo u Našicah, dočim u Djakovu čeka malo veću eneržiju onih, kojim je dužnost starati se, da se i u tom pogledu već jednom red uvede. Konfes. grč.-izt. učitelji u V. i O. morali se podvrći sili okolnosti i potražili sigurnija mjesta na javnih pučkih školah, pa, kako čitam, razpisan je za Vučin već i natječaj i to za mjesto podučitelja grč.-izt. vjeroizpoviesti; dakle nadvladala i tuj sila okolnosti. Nu u Orahovici kao da žele prkositi toj sili. Učitelj je već prije dva mjeseca

Digitized by Google

prešao na javnu školu u G., a crkv. škol. odbor te bogoštovne obćine kao da niti nemisli na popunu toga mjesta, tim manje, što su pripadnici te obćine i sámi protivni konfes. školi, izuzam nekoje fanatike, koji se još uviek boje pošokčenja. Obć. poglavarstvo takodjer nemari, te mjestn. odboru poručuje, da na njega stvar nespada, pa tako će stotina djece ove škol. obćine ostati ove godine bez ikakva nauka i obuke. A je li i to prema ustanovi zakona, po kojoj nesmije nijedno diete, bez razlike vjere, ostati bez obuke? Na to neka odgovore, koji su na to zvani; a ja završih! V.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— Imenovanja. Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanje namj. učitelje na gr. školi u Sisku Mihovila Švacova i Dragutina Sušnjaka pravimi učitelji na istom zavodu i to prvoga za slovničko-historičku, a potonjega za prirodoslovnu struku; dosadanje namjest. učitelje na pučkih školah u Zagrebu: Aleks. Kolenca, Josipa Bišćana, Ljudevita Varjačića i Gustava Hakla podučitelji na mužkih obćih pučkih školah, a dosadanje namj. učiteljice u Zagrebu: Klotildu Cvetešićevu, Olgu Paulićevu, Matildu Bahlinovu i Tereziju Ivankovićevu podučiteljicami na ženskih obć. pučkih školah u Zagrebu: dosadanje namj. učitelje na višoj djev. školi u Zagrebu Ivana Šaha i Miju Vrbanca pravimi učitelji na istom zavodu; dosadanjega učitelja u Sračincu Drag. Hercega pravim učiteljem na obospolnoj obć. pučkoj školi na Visokom; dosadanjega podučitelja u Virju Ivana Lepušića pravim učiteljem na obospolnoj pučkoj školi u Badljevini; dosadanjega učitelja u Glogovnici, Ant. Velebira, pravim učiteljem na obospolnoj obć. pučkoj školi u Zaboku; dosadanjega učitelja u Mašiću, Stjepana Jankovića, privremenim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Velikom Grdjevcu; dosadanjega privr. učitelja u Bolfanu, Milana Grbića, privrem. učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Velikoj Mučni; kandidata za pučko učiteljstvo, Petra Joanovića, privr. učiteljem na obospolnoj obć. pučkoj školi u Gudovcu; — napokon uslied preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listopada 1874. ravnajućimi učitelji Ivana Košira za obospolnu obću pučku školu u Vološderu; Ivana Opata za obospolnu obću pučku školu u Velikoj Gorici; Nikolu Šanteka za dječačku i djevojačku obć. pučku školu u Samoboru; Luku Vranka za dječačku i djevoj. obću pučku školu u Jastrebarskom; Mirka Strahinšćaka za dječačku i djev. obću pučku školu u Draganiću i Vinka Blažekovića za dječačku pučku školu u Karlovcu.

— Zemaljski školski odbor za Hrvatsku i Slavoniju držao je 11. siečnja o. g. II. svoju sjednicu, u kojoj se je razpravljalo o dalnjoj upravi i uredjenju obstojalih učiteljskih knjižnica, te o sastavljanju školskih odbora u kr. slobodnih gradovih. O knjižnicah je odlučeno, da vlada pozove nadzornike, neka pribave popis knjiga dotičnih knjižnica, i priobće, kojim su putem i kojim načinom nastale, imadu li kakov štatut, i ako imadu, postoji li kakva ustanova za slučaj razlaza. O uredjenju gradskih školskih odbora bude u glavnom prihvaćen predlog vis. vlade, da se uvedu posebni uži i širi škol. odbori s jedinom promjenom, da u užem i širem odboru budu razni članovi, da kr. šk. nadzornik ne može biti članom užega odbora, te da u istom odboru može biti zastupana samo ona konfesija, od koje imade u javnih pučkih školah najmanje jedna petnaestina sveukupne školu polazeće djece.

— Školski pravopis. Pošto je u literaturi nastao pravi darmar pravopisni, koji se bar u školi nemože podnositi, vlada je pozvala zemalj. šk. odbor, neka štogod odluči o pravopisu, koji bi se imao naložiti školi i u kojem bi se i nove školske knjige imale štampati. Zato je predsjednik zem. šk. odbora g. Kukuljević pozvao sjednicu, u kojoj su viećali školski savjetnik Jurković, kanonik Veber i Sabljak, direktori Petračić, Bartolić i Modec, profesori Marković i Smičiklas, zatim učitelj Basarićek, tajnik zem. šk. odbora L. Mrazović i Miškatović. Zametnuta razprava svršila se je, kako „Obzor“ doznaje, obćenitim načelnim zaključkom, da se pravopis ima osnovati na etimologičnom temelju, kojega se ipak nebi imalo do skrajnje dosljednosti držati. Ovo je načelo predano pododboru, neka najde granicu medju zahtjevi etimologije i fonetike, te po tom ustanovi pravopis za školu. U pododbor su izabrani Veber, Marković, Smičiklas, Petračić, Jurković, Modec i prizvat će se profesor Pavić. Što pododbor izradi, predati će skupna konferencija na razsudbu akademiji i pojedinim vještakom na naših gimnazijah. Tim se nada zem šk. odbor pravopisu, koji će, podkriepljen dovoljnim ugledom, biti prihvaćen obćenito u knjigi, ili barem da će imati toliko ugleda, da ga vlada smije naložiti za školu.

Digitized by Google

— Varaždinsko i zagrebačko gradsko zastupstvo. Kr. nadzorničtvo varaždinsko priposlalo je gradskomu školsk. odboru dopis, u kojem se veli, da su učitelji obće pučke škole dužni učiti mladež tjelovježbu, pa neka tu obuku i preuzmu. Gradski škol. odbor, a kasnije i zastupstvo odluči, da s razloga, što učitelji sami nisu predmetu vješti, a nisu mu vješti, jer nisu imali prilike gdje ga naučiti, nemogu se podnipošto siliti, da u tom predmetu obučavaju. Nu jer se mora zakonu udovoljiti, ova občina odredjuje plaću 40 for. na mjesec posebnomu učitelju. Taj sada svu mladež obučava. Koje zastupstvo je razboritije, koje za svoju djecu brižnije, ili evo, koje se brine u istinu, da se udovolji zakonu valjanom obukom, ili ono, koje, izgovarajuć se na slovo zakona, sili na nešto učitelje, što svakoga zdrav razum uči, da valjano vršiti nemogu?!

— Dar učioni valpovačkoj. Vis. kr. zem. vlada dostavila je na predlog kr. nadzorničtva za pučke škole u Osieku valpovačkoj djevojačkoj učioni 1 iztisak (2 svezka) Layevih „Ornamenta jugoslavenske domaće i umjetne obrtnosti.“ Na ovom visokom daru rečena škola izrazuje smiernu svoju hvalu.

— VI. redovita glavna skupština hrv. pedagog.-književnoga sbora, držana dne 7. prosinca 1876. (Dalje.)

5. Izabran je odbor, koj će pregledati račune i škontrirati blagajnu koncem godine, kad će se i računi zaključiti. — Na predlog predsjednika izabrani su članovi gg. Eugen Tomić, tajnik zem. vlade, Martin Jelovšek, profesor na realci, Josip Janda, profesor na gimnaziju i Josip Klobučar, učitelj nartski.

6. I. tajnik g. Stjepan Basariček čitao je ustanove poslovnoga reda za hrv. pedagog.-književni sbor, kako sliedi:

§. 1. Sbor može prema potrebi i koristi družtva imati pravih, počastnih i dopisujućih članova.

§. 2. Predlog za pravoga, počastnoga i dopisujućega člana podnaša se najprije u predskupštini i to pismeno. Takav se predlog ima posve kratko sastaviti: Podpisani predlaže N. N. za člana takova i takova s razloga toga i toga. O takovu predlogu vieća se samo u predskupštini, a neglasuje se. Nego se u glavnoj skupštini pročita isti predlog po tajniku, a zatim se bez debate tajno glasuje o svakom pojedinom predloženiku sa „prima se“ ili „neprima se“. Većina glasova odlučuje.

§. 3. U glavnu skupštinu imaju se pozivati osim pravih članova i svi dopisujući te počastni članovi sa glasom, što im ga daje §. 12. družtvenih pravila.

§. 4. Svaki član neka u predskupštini priobći, što želi ili namjerava u glavnoj skupštini predložiti. Tim se medjutim nekrati nikomu, da u glav. skupštini podnese i druge samostalne predloge.

Vanjski članovi, koji sami nedodju na gl. skupštinu, mogu i pismeno skupštini podnieti svoje predloge. Tajnik izvješćuje skupštinu o takovih predlozih.

§. 5. U predskupštini imaju se svakako proglasiti rezolucije, što ih izvjestitelji pojedinih razprava namjeravaju predložiti u skupštini.

§. 6. U predskupštini ima se pročitati i odobriti izvieśće tajnikovo i blagajnikovo.

§. 7. Neprikladnim razpravam može upr. odbor ili predskupština uzkratiti javno čitanje.

§. 8. Svaki pravi i dopisujući član dužan je za izvješćivanje kod glavne skupštine primiti po upravljajućem odboru dodieljenu mu razpravu sa odnosnimi rezolucijami. Nu to dodjeljivanje biva samo onda, kad se nebi nitko sam najavio za kakovu razpravu.

§. 9. O razpravah sa više rezolucija ili o pojedinih predlozih izvješćuje se i razpravlja u glavnih skupštinah onim redom i načinom, koji je uobičajen u hrvatskih obćih učiteljskih skupštinah.

Ovaj §. imade se popuniti dotičnimi ustanovami.

§. 10. Družtvu izručene ter u njegovih skupštinah ili svečanih sjednicah razpravljane ili čitane razprave vlastničtvom su družtva.

§. 11. Svaki je član moralno obvezan, da se drži zaključaka glavne skupštine i da ih promiče, čim se zaključe, ako im netreba oblastne potvrde; a ako im treba, kada takovu zadobiju.

Skupština taj §. neprihvati, s toga se izpušća.

§. 12. Odborska sjednica drži se redovito svakoga mjeseca jedna: a prema potrebi može se držati i više sjednica, ako to za potrebno smatra predsjednik, ili ako to barem tri člana budi ustmeno, budi pismeno zahtievaju od predsjednika.

§. 13. Razdieli li se sbor na razne odjele, onda drže pojedini odjeli svoje sjednice prema potrebi.

§. 14. Ako je potreba, može glav. skupština na predlog upravljajućega odbora izabrati i dva tajnika, koji onda po odredbi odborovoj medju sobom poslove diele.

§. 15. Koji od domaćih pravih članova nebi ciele godine bez temeljita razloga dolazio u odborske sjednice, ili inače na poziv odbora nebi ništa u prilog družtvu uraditi hotio, može mu odbor uzkratiti družtvene spise za istu godinu. Ovo zadnje može se protegnuti i na vanjske članove, ako se nebi pozivu odbora odazvati htjeli.

Neki članovi i g. povjerenik primjete, da je to nešto meritorna, što nikako u poslovnik nespada, već u štatute.

Predsjednik predloži, da se to metne na dnevni red za buduću glavnu skupštinu. — Prima se.

§. 16. Svi listovi za družtvena uredničtva naručeni ili zamjenom dobiveni, vlastničtvo

Digitized by Google

su družtva te se imadu iza porabe po dotičnih uredničtvih spremiti u družtvenu pisarnu za porabu ostalih članova.

§. 17. Za rukovanje knjižnice i družtvenih sbirka, imadu se izraditi posebne ustanove.

§. 18. Svaka promjena družtvenoga statuta ima se u jednoj glavnoj skupštini predložiti, a tek se u drugoj glavnoj skupštini o njoj razpravlja i odlučuje.

§. 19. Ove ustanove poslovnoga reda popunjuje ili promjenjuje glavna skupština po predlogu upravljajućega odbora.

(Sliedi.)

Razne viesti.

— Statistika pučkoga školstva u Češkoj. Godine 1875. bijaše u Češkoj 4500 obćih pučkih škola, i to 4218 javnih, 105 sukromnih s pravom javnosti i 177 sukromnih bez toga prava. — Od godine 1871. povećao se broj javnih škola za 281, a sukromnih za 37, umanjio se pako za 13 broj sukromnih škola bez prava javnosti. Kako se od godine 1850. množio broj škola u Češkoj, vidi se iz sliedećih brojeva:

Godine	1850.	bijaše	obćih	pučkih	škola	3580,
„	1855.	„	„	„	„	3819,
„	1860.	„	„	„	„	3838,
„	1865.	„	„	„	„	3849,
„	1871.	„	„	„	„	4195,
„	1875.	„	„	„	„	4500.

Po razredih bijaše god. 1875.. 2323 (52%) škola jednorazrednih, 1275 (29%) škola dvorazrednih; 391 (8·9%) škola trorazrednih; 199 (4·6%) šk. četverorazrednih; 179 (4·1%) šk. peterorazrednih; 20 (0·4% šk. šesteroraz. i 11 (0·2%) šk. sedmerorazrednih. Od godine 1871. umanjio se broj jednorazrednih škola za 268 (9·1%), a umnožio se broj dvorazr. za 234, trorazr. za 150 a četverorazr. za 28.

Učitelja bijaše na javnih školah 7921 (za 1510 više nego li god. 1871.) i 302 učiteljke (za 115 više od god. 1871.); ukupno pako učitelja, učiteljka, zabavilja i industrijalnih učiteljka 8716. — U sukromnih školah bijaše ukupno 740 učiteljskih sila. Odsjekom odpada na 1 javnu školu 2 (2·1), na 1 sukromnu školu s pravom javnosti 3 (3·9, učit. sila.

Svjetskih učitelja bijaše na javnih učionah 99·1%, duhovnih 0·9%; učiteljka svjetskih 84·1% a opatica 15·9%. U sukromnih školah bijaše svjetskih učitelja 99·4%, učiteljka 47% a opatica 56%.

Po dobi bijaše i to do 20. godine učitelja 6·9%, učiteljka 13%; od 21—25 g. učitelja 17·4% a učiteljica 27·5%; od 26—30 godine učit. 17·9%, a učiteljka 21·7%; od 31—40 god. učitelja 20·7%, a učiteljka 23·4; od 41 do 50. g. učitelja 13·4%, a učiteljka 10·2%; od 51—60. god. učitelja 13·3%, a učiteljka 3·7%; preko 60 god. učitelja 10·4%, a učiteljka 0·5%.

Odsjekom iznose ove godine beriva 1 učitelja na javnih školah 490 for.

— Nazori i misli pruskih narodn. zastupnika o školi, učiteljstvu i naobrazbi. U četvrtom berlinskom izbornom kotaru polagali su nedavno zastupnici Franjo Dunker i Dr. Eberty račun o svom saborskom djelovanju. Tom sgodom prosbori Fr. Dunker u ime svoje i svoga druga — istomišljenika, ovako: „Učitelje kao druge otce i majke valjalo bi bolje platiti, te ih staviti u položaj, da bi se mogli bezbrižno posvetiti svomu uzvišenomu zvanju. Prosvjeta i obučavanje je vrielo, iz kojega se je istom nedavno razlio nauk nad gradjanstvom i zanatnici; prosvjeta jedina može našu industriju još većma dići. Najvažniji posao buduće legislativne periode biti će bez dvojbe provedba šk. zakona. Valja dakle izabrati takove, koji imadu i volje i znanja, štogod dobra i koristna stvoriti. Nekad nazivaše Prusku zemljom škola i kasarna; ako li se pako nastavi tako, kako se počelo, to ćemo ju morati nazvati zemljom kasarna. Dosele nije popunjeno 4500 učiteljskih mjesta, a to znači, da 250.000 djece nepolaze redovito škole. Novi zakon ima zahtievati, da se škola rukovodi i razvija na temelju pedagogijskom. — Škola ima biti mjesto, gdje se djeca priučaju slogi, jednakosti, snosljivosti. Za školu imao bi doprinositi svatko, pa i oni, koji neimadu djece, jer i oni uživaju blagodat pučke prosvjete. Ja opominjem svakoga, da dobro prije promisli, nego li će glasovati za to, da se škola sasvim preda državi. To bi značilo stvarati centralističko državno školstvo, koje bi zavisilo od milosti svemožnoga ministra. Što to znači, kad nisu škole sasvim od države odvisne, osvjedočismo se svi, jer ni Raumerov ni Mühlerov sistem nemogaše nahuditi školam gradskim manje odvisnim. Učitelji se pravom tuže, da obćine naše vrlo malo žrtvuju za škole. Valja dakle učiteljem poboljšati njihovo materijalno stanje, te uza to podići i njihov stališ. Valja im podieliti pasivno komunalno izborno pravo. U obće pako valja pučku školu tako urediti, da joj neće privatna konkurencija smetati. Tako radeći stavit ćemo temelj socijalnomu miru; tako radeći osigurati ćemo razvitak i napredak našoj industriji, gradjanskoj i državnoj dobrobiti. Ako budući sabor svoju zadaću tako riešio bude, zaslužit će hvalu i priznanje domovine i naroda."

— Samoubojstvo. Ivan Dömötör, školski nadzornik peštanske županije, inače vrlo sposoban i revan pa jošte mlad čovjek, objesio se je 8. p. m. Kažu, da si je zavrtio u glavu, da ima u vratu neizlječivu bolest, pa da ga je to nagnalo na samoubojstvo.

Digitized by Google

— Izpite za učiteljsko osposobljenje polagalo je nedavno na ljubljanskom učiteljištu 16 kandidata. Prijavilo ih se 18, nu dva nedodjoše. Od one 16torice 2 za vrieme izpita odstupiše. Od preostavših odobreno je 11 za učitelje: 4 su proglašena nezrielimi.

— U obćini Neufeld, županije torontalske, obdržavano bi posvetilo crkve, kamo se prikupi množtvo svjetinje iz ciele okolice. Mjestna krčma bijaše premalena, a da se strpa u nju toliko ljudi.

Obćinski načelnik, ujedno mj. škol. odbora predsjednik, poslie kratkoga nadomišlanja zapovjedi, da se sve klupe iz škole iznesu napolje, te predade školsku sobu za plesaonu. Mjestni školski nadzornik protivio se predsjednikovoj odluci, al sve uzalud: uzprkos tomu sastavi predsjednik još zapisnik, u kojem dozvoljuje hodočastnikom plesati i pošalje ga okružnomu šk. nadzorniku na potvrdu u Veliki Bečkerek. Okretni Švabe plesahu tri dana u školi na veliku radost i veselje djece.

Okružno upravljajuće škol. vieće držalo je upravo svoju sjednicu, kad bi dobio nadzornik navedeni zapisnik. Ovaj ga s mjesta predloži šk. vieću na razpravu.

Upravljajuće šk. vieće na predlog nadzornika svrgne sa časti toga opornoga mj. škol. predsjednika, a politička oblast počasti ga još zatvorom od deset dana.

Književnost.

Odsele želimo uz pedagogijsku književnost pratiti i ostale književne pojave na domaćem našem polju, kako bi se i oni naši čitatelji, koji niesu tako sretni, da bi mogli čitati druge naše listove i časopise, upoznali s razvitkom i napredkom naše književnosti. — Na prvom mjestu bilježimo veleznatno djelo:

— Statistički ljetopis za god. 1874. Izdao štatistički ured kr. dalm.-hrv.-slavon. zemalj. vlade. Zagreb 1876. Tipografski i litografski zavod D. Albrechta. 37 tiskanih tabaka u vel. 8mini (hrvatskim i njemačkim jezikom ujedno). Ta knjiga podaje nam cjelokupnu sliku naše mile domovine, provincijalne naime i krajiške Hrvatske i Slavonije. Steta te manjka Dalmacija. U njoj se govori o svih granah javnoga života, pa dakako i o školi. Ako dospijemo, prosborit ćemo o školskih podatcih napose.

— Kras hrvatske krajine i kako da se spasi za tiem kraško pitanje uploške, izdano po naredbi c. k. glavn. zapovjedničtva, k jednu zemaljske upravne oblasti hrv.-slav. vojničke krajine, napisao Josip Vesely, glav. nadzornik državnih imanja i dosluž. ravnatelj šumarske akademije. U Zagrebu 1876. Naručbeno skladište sveučilištne knjižare Albrechta i Fiedlera. Velika 8mina (hrvatski i njemački) 46 tabaka i 1 zemljovid.

— Regulacija Save, za tiem izsušba i natapanje Posavja u Hrvatskoj i Slavoniji uz osobiti obzir na hrvatsko-slavonsku krajinu. Pod rukopis tiskano i izdano po naredbi c. kr. glavn. zapovjedničtva u Zagrebu, k jednu zemaljske upravne oblasti hrv.-slavon. vojn. krajine. U Zagrebu 1876. Naručbeno skladište sveučilištne knjižare Albrechta i Fiedlera (hrvatski i njemački). Velika 8mina 312 dvostrukih strana i 5 zemljovida. — U ove dvie knjige, ako ne bude ništa zanimalo hrvatskoga učitelja, a to će ga doista zanimati krasna hrvaština, kojom su prevedene.

— Ribarka. Pripoviedke iz Norvežke. — Preveo Josip Subotić. Pančevo 1876. Nakladom knjižare braće Jovanovića. 109 strana u 12tini.

— Božić. Dar dobroj djeci. Pančevo 1877. Nakladom braće Jovanovića. 63 str. u 16ni. Revni nakladnici obogatili su opet siromašnu našu književnost za mladež valjanom sbirčicom pjesama, priča i poslovica za djecu.

— Moj rad na saboru hrvatskom g. 1875. i 1876. Posvećuje svojim izbornikom J. Beruta. U Zagrebu. Tisak dioničke tiskare, str. 122. u 16tini. — Kao što je poznato, navadja g. Beruta u posljednjem svom saborskom govoru povode „pauperizmu“, pa medju ostalim spominje i „obću“ pučku školu. I na to ćemo se, ako bude moguće, napose osvrnuti. Za sada pitamo samo, — zar je mogla „obća“ pučka škola u jednoj godini izazvati pauperizam. Ili ako se to zlo datira od prije, kakva je onda bila pučka škola, i pod čijom upravom? Sapienti sat!

Natječaji.

— Za podučitelja rimokat. vjeroizpoviesti u Dolnjem Miholjcu. Beriva: 360 for. plate, stan od 1 sobe i 3 hv. drva.

Molbenice s prilozi šalju se do 20. veljače mj. školsk. odboru u Dolnjem Miholjcu.

— Za učitelja i orguljaša u Bušetinah. Beriva: 400 for., stan, 8 hv. drva i vrt.

Molbenice s prilozi šalju se do 20. veljače t. g. mj. škol. odboru u Busetinah (pošta Virovitica).

— Za učitelja rimokat. vjere u Čepolovcu podžupanije belovarske. Beriva: 350 f. plate, stan, 9 hv. drva i 1 jutro vrta

Molbenice s prilozi šalju se do konca veljače t. g. mjestn. škol. odboru u Čepolovac (pošta Gjurgjevac).

— Za učitelja i podučiteljicu u Brodu kod Kupe. Beriva: za učitelja 850 for. plate, stan, 8 hv. drva, paušal od 20 for., vrt, u ime orguljanja 30 for. i od svake pjevane mise 33 novč.; za podučiteljicu 330 for., stan i 8 hv. drva.

Molbenice s prilozi šalju se do 25. veljače t. g. kr. nadzorničtvu za pučke škole na Rieci.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 6. U Zagrebu, 20. veljače 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Cieua god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Južno-hrvatska visočina.

Zemljopisna crtica.

Nadamo se, da neće biti sgorega, ako si kadkad zasladimo časak i po kojom zemljopisnom razpravicom, a to nam se čini tim shodnije, pošto sve do danas neimamo dobra zemljopisa, kojimi se ostali naobraženi narodi već odavna ponose. —

Pod imenom južno-hrvatske visočine razumievamo onaj kraj naše domovine, koj se krivo nazivlje Kraš, Krš ili Kraševina. Ime ovo niti je orografsko, nekmo li geografsko, već geognostičko, a negda rabljeno samo za zemljištnu oznaku tršćanskoga kraja, kojim se imenom u strogom smislu nazivala krševita, razrovana i gola visočina tršćanska, a po tom protegnulo se ime Kraša, neobziruć se na raznolikost orografsku za geografski naziv svega gorja kraške tvorbe ili formacije, koja siže od Triglava daleko u poluotok balkanski.

Kraš-gorje presadjeno je iz geologije u geografiju, pak se žalibože uvuklo i u školske knjige i tim pomrsi temeljna geografska pravila. U novije se doba o tom nastoji, da se stara geografska imena izprave i zamiene novimi i boljimi. Osim Hrvatske ima podobnih tvorba i drugdje, pa nije ipak nikomu na um palo, dotične krajeve Krašem nazivati. N. pr. vapnene špilje takozvane Katabothra u Grčkoj s podzemnimi kanali i ždrieli, kojimi protiču vode i poniru; gorje poluotoka skandinavskoga i pirenejskoga; patagonski Kordileri; sjeverni Ural itd. Ako bi pako poniruće vode imale biti obilježjem, to bi i visoka ravnica kastilska, kao i mnogi krajevi u Campagni, pak Africi, Aziji i Americi morali biti Kršem; jer obiluju podobnimi primjeri. Iz toga se vidi, da je Kraš-gorje skrozimice neprikladno orografsko ime, nadjenuto u najnovije doba hrvatskomu gorju. To se ime može rabiti u zemljoslovnom ili geologijskom pogledu kao oznaka obilježja kraške formacije; nu nemože se rabiti kao ime orografsko i zato nam ga iz obuke geografske iztjerati valja.*

* O nazivu toga gorja obširnije je progovorio naš akademik Petar Matković u svojoj radnji: „Orografska razredba južno-hrvatske visočine i njezina hipsometrijska razmjerja". Rad akad. knj. XX., str. 1—37.

Digitized by Google

Kraška tvorba, koja sastavlja i ovu visočinu, prelazi iz susjedne Kranjske u riečku županiju prostirući se jugo-iztočnim pravcem gornjom Hrvatskom prelazi u susjednu Dalmaciju. Ona je tvorba puna ponikva, gudura, jama i špilja, u koje vode ponori, a na drugom mjestu opet provaljuju. Znamenite su velike kotline, koje narod „jezerinami“ nazivlje. One su kadkad 30—50 m. široke i vrlo duboke: većkrat im je duboko dno prosuto kamenjem ili napunjeno vodom; nu mjestimice ga naplavi voda, te tuj seljaci sade krumpir ili zasadjuju konoplju. Na toj ih visočini ima na hiljade, te zadavahu kod gradnje riečke pruge mnogo i truda i muke, dok ih zasipahu. Kad ih razgledaš, i nehote ti se namiće pitanje, kako su postale. Neima dvojbe, da ih stvoriše zemaljski triesovi, koji su u ovih strana veoma obični.

Medju špiljami te visočine najkrasnija je „Samograd“ kod Perušića, budući do 3000 koračaja duga, pak puna krasne sige u raznolikih prilikah: nadalje „Mamulina špilja“ kod Udbine, u kojoj ima krom sige i ljudskih kosti; špilja brložka: „Vražić“ kod Barilovića; špilja ozaljska, severinska, plemenitaška, sička itd.

Mjestimice je ta visočina puna zubatoga stienja, ogromnih litica i gričeva. Putniku se pričinja, da je u kojoj pustari, kad razgledava te kamenite strane; nu koli mu se duša razveseli, a oko jedva napase, kad mu se usried ovakove pustoši bujni i zeleni kraj poput oaze prikaže!

Ima tuj i liepih poljana, kao što je: Gušić-polje, Gacko-polje i Zrmanjska dolina.

Nije prije ota visočina podavala mjestimice toli žalostnu sliku, jer ju krila bujna zelen. Ratoborni Rimljani strašne nam šume poharaše, a mlietački nam lav bujnu zelen posve uništi. Mnoge palače i dvorovi u Mlietcih sagradjeni su od liesa ove visočine. Ono crnice, što je preostalo, nije silnoj buri i vodi odoljeti moglo, i tako se mnogo plodni krajevi opustošiše.

Na pomenutoj visočini iztiču se sliedeća pogorja:

Velebit ili Velebić, koj se proteže od Vratnika iznad Senja duljinom od 18 milja do izvora Zrmanje, gdje svoje dojakošnje ime gubi. Ponajprije proteže se uzduž jadranskoga mora, pa onda kao prirodna medja izmedju Dalmacije i Hrvatske. Zapadne mu bočine oplakuje jadransko more, a iztočne obrubljuje dalmatinska poštarska cesta, koja vodi iz Žute lokve dolinom Gacke u Otočac, pa dalje prema Lešću u Perušić, Gospić, Gračac i Zrmanjskom dolinom na Obrovac u Dalmaciju. Zapadne su bočine Velebića gole, raztrgane, krševite, te se mjestimice strmo u more ruše, a iztočne su obrasle čamovinom ili crnogoricom. Velebitu je srednja visina 3200′, a najviše glavice Vaganski vrh (5563′) i sv. Brdo (5547′). Ostali se vrhovi takodjer iztiču svojimi visinami, kao: Višeruna (5186′), Počiteljski vrh (4893′), Medku na jugo-zapadu Velika Visočica (5116′) s Debelim kukom (4220′) i Jadrenom poljanom (4562′) izpod Brušana.

Velebit spada medju neprohodne gore, s toga i vode prieko njega samo dvie ceste. Cesta iz Gospića u Bag, osnovana 1786., zapuštena je i neuporabiva; nu s njom uzporedno vodi druga cesta, osnovana u najnovije doba, koja

Digitized by Google

se na selu Oštarije uzpne 3033′ visoko, a od ovdje spušta niz dol vijuć sa tri silna zavoja pram starodavnoj Strissiji Stripi (Bagu). Ova cesta dieli Velebit na dva krila: iztočno-južno-iztočno i sjevero-sjevero-zapadno krilo.

Druga cesta, 11½ milja duga, a otvorena god. 1832., hvata se kod sv. Roka pomenute dalmatinske ceste i vodi medju neprekidnom gorskom kosom prieko visine od 3184′ kraj poštarskoga ureda na Mali Halan, i zakreće medju osovnimi liticami pram Pagu u Dalmaciju. Ovdje se nalaze tragovi stare ceste, koju je dala prodrieti i osnovati supruga Bele IV., kralja ugarsko-hrvatskoga, za svoga bjega u Dalmaciju. Ota se cesta vije drugim pravcem, nu s novom se stiče kod Kraljičinih Vrata (to je ovelika pećina nalik na vrata) i kreće desno na Novi. Sad je posve zapuštena.

Velebit je znamenit sa svoje cvjetane; jer ovdje uspjevaju mnogi dražestni ljubimci božice Flore, kao: rosulja planinska (Agrostis alpina), starčac hrvatski (Senecio Croaticus), šišak planinski (Sentellaria alpina), crnica ružasta (Pedicularis rosea), topan planinski (Bunium alpinum), kotrljan planinski (Eryngium alpinum), podlak planinski (Rhamnus alpinus), ognjivac mesnati (Iberis carnosa), gladuš trepavičasti (Draba ciliata), klinčić prekrasni (Dianthus serotinus), grbač planinski (Noccea alpina) itd., a kruna je svijuh ruža alpinska (Rosa alpina), koja svojim intenzivno crvenim cvietom sive pećine velebitske mjeseca lipnja i srpnja ukrasuje i putniku oko utrudjuje.

Kapela. Ovo se pogorje uzdiže izpod ceste Ludovicejske i hvata kod Vratnika velebitskih ogranaka i protežući se duljinom od 11 milja bivšom ogulinskom, otočkom i slunjskom pukovnijom razstavlja ju sedlo medju Jezeranami i Modrušami na Veliku i Malu Kapelu.

Velika se Kapela proteže duljinom od 5 milja medju Ludovicejskim i Josipovim drumom, popunjujuć svojimi ogranci prostor medju Kupom i Primorjem (od Rieke do Senja). Srednja joj je visina 3000′. Kao najvažnije uzvišenosti spominjemo: Tuhović (3500′) kod Jelenja, Bitoraj (4380′) kod Fužine, Čelimbaša (3432′) i Višnjevica kod Mrkoplja (4326′). Najviša joj je glavica Bjelolasica (4850). Mala se Kapela proteže duljinom od 6 milja do Plitvičkih jezera. Srednja joj visina iznaša 2000′, a najviše su glavice Visoki i Borovi vrh (3559′ i 2253′).

Kapelom prolaze tri umjetne ceste, te pospješuju trgovinu medju morem i nutrašnosti. Ludovicejska cesta, 18 milja duga i 26′ široka, spada medju najkrasnije u monarkiji. Najviša joj je točka Ravno podolje (2936′) medju Jelenjem i Mrzlom vodicom Ona vodi iz Karlovca na Rieku.

Stara Karolinska cesta vodi iz Karlovca preko Bosiljeva, Vrbovskoga, Mrkoplja i Fužine u Kraljevicu, a Josipov drum vodi iz Karlovca, izmedju Jezerana i Modruša na Brinje, Žutulokvu i preko Vratnika u Senj.

Ludovicejska i Josipova cesta bijahu prije dogradjenja riečke pruge znamenita trgovačka obćila. Sada vlada na njih mrtvilo, a mjestimice i pustoš.

Maloj Kapeli na jugo-iztoku uzdiže se Plješivica, te razstavlja Hrvatsku od Bosne. Poslie Velebita ona je najznamenitije gorje na južno-hrvatskoj vi-

Digitized by Google

sočini, jer joj srednja visina preko 3100' iznaša. Najviše su glavice Ozeblin (5244') Udbini na sjevero-iztoku i Gola Plješivica naproti Bišću sa 5217' visokom glavicom. Plješivica je s iztočne strane strma i pećinasta, te je i dolina Vilena Draga medju pećine uklopljena. Plješivica je znamenita radi liepoga obzorja.

Kamenita se gorica proteže medju Bunićem i Vrhovinami i hvata se na sjevero-iztoku Male Kapele i Plješivice, te zatvara koreničku dolinu.

Gorske kose, koje se protežu medju Krbavicom i Likom, nazivamo Vrbačkom stazom. Spomena su vriedne i osamljene gore Zir. Bilaj. Oštra, Debelo brdo, Bogdanić i Urlaj.

Rieke i jezera. Mnogo imade rieka na južno-hrvatskoj visočini, koje su znamenite tim, što poniru. Uz ponornice spomenuti ćemo i ostale znamenitije rieke i potoke. Početi ćemo s juga ote visočine.

1. Una izvire podno brda Čemernice u Lici, prima kod Grahovišta Srebrenicu i Srednicu i primiv Unicu protiče turskom Hrvatskom i utiče kod Jasenovca u Savu. Una je brza rieka, nepravilna korita, mjestimice obrasla rogozom i šašem. Ima u njoj i pastrva.

2. Lika izvire kod Zapoljka i primiv jake potoke Počiteljnicu, Jadovu, Novčicu i Otočicu teče pram Kosinju, gdje izpod crkvice sv. Petra poniruje. Kod Zrnovnice nedaleko sv. Jurja u Primorju provaljuje voda, koja nakon kratkog vremena u more utiče i za koju se misli, da je Lika.

3. Zrmanja. Ona izvire iz više nego stotinu vriela u sjevero-iztočnom dielu Zermanjske doline podno pećine Novakov-kuk i prodiruć mnogimi zakukami izlieva se kod Novoggrada u more.

4. Ričica teče dolinom stikadskom i propada podno Velebita.

5. Otuča. Ovaj jaki potok izvire kod sv. Petra, izpod brda Urlaj, protiče Tomin-gaj i ponire iza Gračaca i Graba u Gaćešin i Kesića-ponor.

6. Krbavica protiče Krbavom i ponire kod Pećane, kao sve vode ove doline.

U otočkom su okružju znamenite:

1. Podno brda Korena, a nedaleko od Lešća izvire rieka Gacka ili Gačka i primaknuv se k Otočcu dieli se na dva traka: jedan teče sjeverno kraj Drenova klanca, Gušić-poljem kraj Brloga, te ga kod Kompolja u ponorih nestaje.

Drugi rukav teče sjevero-zapadno, kod Otočca dieli se na 5 trakova i prave tuj dva jezera Konjsko i Crno. Dalje se ti traci medj gornjom i dolnjom Švicom sastaju i silnim se šumom ruše u jezero švičko.

2. Korenica izvire s iztočne strane brda Pogledala kod Korenice i nakon toka od dva sata ponire.

U ogulinskom su okružju važne:

1. Dobra. Ona izvire nedaleko Skrada izpod brda Veliki-Laz; teče kraj Vrbovskoga i Gomirja i zove se kod Ogulina Gjula i propada tuj u ponor 10° dubok i 8° širok. Dobra teče podzemno $^3/_4$ milje, provaljuje kod Popova sela, zakreće pram Karlovcu i utiče nedaleko Mahična u Koranu.

Digitized by Google

2. Mriežnica postaje na sliedeći način: Podno Kapele izvire potok Vrnjika. Ovaj teče pram Plaškomu, gdje se s potokom Dretuljom sastaje; ovo ime pridrži i na kraj doline Plavča-Draga u više od 50 jama ponire. Teče podzemno dva sata i provaljuje kao Mriežnica kod sela istoga imena i utiče kod Turnja u Koranu. Nedaleko Zagorja izvire i druga Mriežnica, teče pram Oštarijam, gdje i poniruje, te istom kod Tounja pod imenom Tounjčice provaljuje i kod Polajske kose u Mriežnicu utiče.

Na istoj visočini izviru još: Kupa, Korana, Slunjčica i ponornica Ličanka kod Fužine. Kupa izvire u riečkoj podžupaniji kod sela Hriba i Razloga, teče do Karlovca medju klisurami i pećinami i utiče kod sela Capraga nedaleko Siska u Savu. Korana postaje iz Novakovićeva-brda i rečice Plitvice i utiče nedaleko Karlovca kod Jakovćaka u Kupu. Slunjčica izvire kod Slunja, te se ruši sa 13 krasnih slapova u Koranu.

Od jezera najznamenitije su naše divne Plitvice. Leže u Maloj Kapeli i ima ih trinaest. Evo im imena: Proščansko, Ciginovac, Okrugljak, gornji Bakinovac, Crno jezero, Vir Galovac, Gradinsko jezero, Kozjak, Milanovo jezero, Okrugljak dolnji, Kaludjerovo jezero i Novakovićev Brod. Najveći je Kozjak, jer je 1600° dug, a 14° dubok. Voda je u svih jezerih čista i vapnovita, a puna oslastnih pastrva. Spomenuli smo prije jezero kod Švice. Ovo ima kao trava zelenu vodu, a s proljeća i ljeti presahne, te mu seljaci plodno dno obradjuju. U tom nalikuje ovo jezero Cirkničkomu u Kranjskoj. Manje je važno Babino jezero i Babina lokva, na podnožju planine Debeloga-brda. Kod Trnovca nedaleko Gospića ima velika močvara, zapremajuća prostor od 861 jutra. Već bje g. 1792. pretresivano, da se izsuši, nu sve do danas, kao i našim Lonjskim poljem nije ništa učinjeno. (Konac.)

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Dalje. Vidi br. 21. XVII. tečaja.)

Razvitak ćudi.

Pošto smo protumačili, što je razum, od kojih se česti sastoji i kako svaka pojedina čest u našoj duši postaje, možemo preći na drugi razvitak duše, na razvitak ćudi.

Osnova razvitka ćudi. U receptivnom životu duše govorili smo o raznovrstnom draženju iste. Rekosmo, da nedovoljno, orno, dosadno i bolno draženje u nas pobudjuje osjete, jer se u svih navedenih slučajevih draženja naša duša bavi više nutrnjom svojom promjenom, nego predmetom, koji ju draži. Kod pamćenja smo spomenuli, da osjeti isto tako uztraju u duši kao i zamjetbe. Da uztraju, znademo, jer nam se kašnje ponavljaju. I ne samo što uztraju, nego se oni i dalje usavršuju. Umjerena toplina, dobro priredjeno jelo, rješitba kakove zadaće, priroda u proljeću, pjevanje i t. d. pobudjuju u nas

Digitized by Google

ugodne osjete; zima, glad itd. neugodne osjete. Svaki ovakov osjet zaostavi u duši trag, pa ako se više puta ponovi, ostavi i više tragova. Kano što se jednaki tragovi zamjetaba spajaju, tako se spajaju i jednaki tragovi osjeta. Kano što nam spajanjem jednakih zamjetaba iste narastu, postanu i svjestne, tako isto narastu i svjestnimi postanu i osjeti.

Razpoložaj, težnja, opiranje. Onaj, u kom su osjeti razvijeni, osjeća jače, intenzivnije, nego onaj, koji imade još malo osjeta. Malo se diete kadšto igra i smije, kad mu roditelj umre, dočim to može odrasla do bolesti uzdrmati. Djeca nisu radi toga možda pokvarena, njim manjka još uvidjavnosti o velikoj vriednosti roditelja, manjka jim osjeta, s kojimi bi se ovi utisci sdružili, te osjete tako intenzivnimi učinili.

Samo onaj znade cieniti bol drugoga, koji je sam osjetio bol. Ovo je ujedno ponavljanje osjeta. — Zamjetbe nam se ponavljaju ili novim istim draženjem, kojim su postale, ili bez draženja od strane predmeta; to isto imademo i kod osjetâ. U navedenih primjerih imademo novo draženje kano uzrok ponovljena osjeta. Svaki se pako može dosjetiti iz svoga života, da je kadkada veseo, kadkada žalostan, a da upravo ništa na njega i nedjeluje, te da ni pravoga uzroka neima. Tu su ponovljeni osjeti bez draženja. Ponovljene zamjetbe zovu se predstave, a ponovljeni osjeti razpoložaji.

Ponovljeni osjeti imaju dvovrstan oblik. Ako nas samo razvesele ili razžaloste, i drugo ništa, to jih zovemo razpoložaji. Nu, više puta spojene su sa ponovljenimi osjeti i predstave predmeta, koje su u nas osjete probudile. Ako je osjet ugodan, i ako je tomu već dulje, odkako nas je predmet dražio, to ćemo mi težiti, da osjet postane na novo.

Ako je bio osjet neugodan, to ćemo se opirati obnovi istoga (težnja, opiranje). Osjeti spojeni sa predstavom jesu osnova moralnomu razvitku duše. O njem kašnje.

Ćud. Kano što smo dokazali, da množina naših predstava, pojmova, sudova i zaključaka daje ono, što zovemo razumom, tako daje množina naših osjeta to, što se u nas zove ćud (srdce). Po tom možemo ćud označiti ovako: Svi u nas postavši osjeti ujedno sačinjavaju ćud.

Vrsti ćudi. Očevidno je, da ako je u nas bilo više ugodnijih osjeta, da u cielosti dadu veselo, ugodno sveobće osjećanje, veselu ćud. Na osnovi iste postanu veseli razpoložaji, ako se ćud dirne, ako nam se ovaj ili onaj osjet pojavi. Obratno dadu, ako je u nas postalo više neugodnih, bolnih osjeta, sjedinjeni neugodno, žalostno sveobće osjećanje, žalostnu ćud. Ako se ova u kojoj god česti pojavi, postane sličan razpoložaj.

Ako je diete zdravo, ako se njegovim potrebštinam zadovolji, ako imade što gledati i slušati, ako se u udobnostih nepretjera i ako suviše neizbjegavamo, da ikoji bolni utisak zateče diete, to će se razviti u njem mirno sveobće osjećanje, mirna ćud; ono neće biti niti suviše veselo, niti suviše žalostno; imati će za bol bližnjega saučešća i sužalbe.

Digitized by Google

Po tom imademo kod ljudi 3 glavne vrsti ćudi: vesela, mirna i žalostna ćud. Nu nesmijemo misliti, da su to jedine vrsti ćudi, medju njimi ima još sijaset varijacija i prelaza od vesele u mirnu, te od mirne u žalostnu ćud. — Izrazi, kao: sjetan, uzrujan, objestan, miran, krotak, postojan, uztrpljiv, blag, žestok, zloban, prkosljiv i t. d., bilježe nam te razne varijacije ćudi.

Čuvstvo. Kad smo zdravi pak postanemo bolestni, onda istom znademo cieniti zdravlje, prije ne; kad smo slobodni, pa nas na jedanput slobode liše, te nas zatvore, onda istom znademo, što je sloboda. Tako je to i sa gladom, sitošću; zimom, toplinom; veseljem i žalošću svake vrsti. Iz tih primjera možemo razabrati, da nam osjeti razne vrsti istom onda postanu pravo svjestni, kad jih možemo uzporediti sa drugimi, njim protivnimi. Svjestni osjeti zovu se čuvstva. Prema tomu možemo kazati: U našoj duši postane čuvstvo mjerenjem i prispodabljanjem raznovrstnih osjeta. Čim je više raznovrstnih osjeta, tim je više čuvstva.

U običnom govoru nerazlikuje se pravo osjet i čuvstvo, a u nekoliko se dade ovo i opravdati. Svi naši osjeti u razvitu stanju duše jesu sbilja čuvstva; jer svaki momentani osjet neka je promjena u nas, koja sa prijašnjim osjećanjem ili kontrastuje ili se manje više slaže, tek se tako uviek mjeri. Moralo bi se zato kod razvijena čovjeka reći: čuvstvujem — mjesto osjećam, ali u običnom puku neima psihologijom razbistrenih pojmova, zato puk ove izraze tako strogo i neuzima.

U ćudi su nam sakupljeni svi naši osjeti. Ako su nam dva ili više osjeta budna, pak se mjere (čemu može biti uzrok ili vanjski utisak, ili naša volja, ili koji drugi slučaj), postane u nas čuvstvo, zato se i zovu čuvstva „cvietom“ naše ćudi (duše). Vrelo naših čuvstva naša je ćud, iz koje doživotno izviru, ali kano kod kakova vodometa natrag u nju padaju, te ju tako neprestano množe. — Naša ćud nije s toga ništa stabilna; ništa, što bi se u čovjeku jedanput razvilo, pa kano takovo ostalo; nego se ona prama osjetom, koje čuvstva i drugi utisci u nas neprestano probudjuju, neprestano mienja. — Toliko opet stoji, da su najtrajniji osjeti oni, koji su postali utisci djetinjske naše dobe. Osjeti ti mjerodavni su za cieli naš život. Budući da nas ćud na ovom svietu čini sretnimi ili nesretnimi, vidimo veliku vriednost iste, vidimo, u koliko moramo biti oprezni kod maloga djeteta, da ga nebi razžalostili te tako ogorčili. Po tom vidimo, kako je premudra Isusova izreka: „Tko jednoga od malenih razžalosti, tomu bi bolje bilo, da mlinskim kamenom oko vrata potone u morsku dubljinu.“ (Sliedi.)

Djačke knjižnice.

Piše **Jos. Kirin.**

Praktična je lozinka sadašnjega vremena. Učenjaci, rukotvorci, gospodari, tvorničari i drugi su si ju kao cilj svoga nastojanja prisvojili. Pučka škola, koja imade puk svestrano naobraziti, napisala je ovu lozinku na svoj ulaz: „Ne za školu, već za život“, i tako je postala njezinom poslovicom. I u istinu,

Digitized by Google

više nego ikada, sada se od nje traži, da se ona pravom provoditeljicom učini. Sve skoro dosadanje nedostatke naroda imade izpraviti učiona, — ona imade tako rekuć naš narod preokrenuti, naš narod u pravu kolotečinu navrnuti, našu mladež za sve grane života pripraviti. Sve se ovo stavlja kao cilj pučkoj školi. „Škola ima biti praktična t. j. ona imade obću naobrazbu za život podati“ veli Dittes.

Od nekog već vremena tužilo se je na pučku školu, da nepodaje dosta obuke za život budućemu gradjaninu. Pa zbilja, bile su negdje i pravedne ovakove pritužbe. Mnogo i mnogo bijaše primjera, gdje je diete po 4, 5 pače i 6 godina hodilo u školu, pa ipak mladić, izašav iz nje, za nekoliko vremena nije znao do nekoliko rieči i to nepravilno napisati, nešto i to veoma zlo čitati a nerazumijući što čita. Za nekoliko godina zaboravi sve, jedino mu ostane, da znade jošte podpisati svoje ime, a od prijašnjega znanja u čitanju ostalo mu je u glavi tek toliko, da nekako jošte skuca nekoliko molitva iz molitvenjaka, koj mu je jedina knjiga. Ovakovu bismo mogli reći punim pravom, da je badava polazio školu, da je šteta za ono vrieme, što ga je u školi sproveo. Takovih slučajeva ima i premnogo, ali imade i mnogo uzroka, s kojih nije moći, da bude drugčije. Za takove slučajeve mogli bismo takodjer reći, da je učiona veoma malo učinila za budućnost svoje gojenčadi. Neću se ovdje upuštati u razpravljanje pitanja, „kako mora škola svoju obuku udesiti, da bude za život učenika“, već ću samo svoju reći sa nekoliko rieči o djačkih škol. knjižnicah, o sredstvu, kojim može učiona mnogo i mnogo postići za budućnost svojih gojenaca. —

Učiona nauči diete dobro čitati. Time ipak nije jošte sve dovršeno, jerbo ako učiona nenastoji, da to znanje ostane za uviek učenikovom svojinom, nije mnogo učinila. Ona ne samo da nauči učenika čitati, već mora nastojati, da učenik čitanje obljubi, da uvidi, da mu je čitanje koristno, da će kroz čitanje popraviti svoj život, svoje gospodarstvo te da čita i onda, kada već školu nepolazi. To će učiona postići jedino školskom djačkom knjižnicom.

Čemu tolika vika, da neima dosta pučkih pisaca, kada neima čitalaca? Čemu toliki pučki spisi, kada neima tko bi ih čitao, jerbo ih puk najmanje čita? Čemu jerolimsko družtvo, kada njegove knjige najmanje čita onaj, komu je namienjeno? Čemu najposlie i djecu učiti ćirilicu, kada se niti latinicom nekoriste? Dokle naš cieli puk, barem pretežnija strana, neuzčita, nemože niti biti mnogo govora o njegovoj sretnijoj budućnosti. Opet ponavljam: „tomu će djačke knjižnice mnogo pripomoći.“

Kod svake naime učione pokraj učiteljske knjižnice neka se uredi djačka knjižnica. Kojega sadržaja knjige ovamo spadaju, kaže joj već samo ime. Knjige za čitanje neka se davaju izprva djeci kao nagrada, da ih čitaju za prazna vremena. Da se pako učitelj osvjedoči, da je učenik čitao knjigu, imao bi svagda od učenika, kada ju povrati, zahtievati kratak sadržaj iste. Ovim načinom će se postići, da će si djeca pribaviti okretnost u čitanju a knjiga će im omiliti te će jedva čekati, da ju pročita i da dobije drugu. Ja se sâm dobro

Digitized by Google

sjećam, kako sam kao diete svake večeri roditeljem čitao liepe knjige, koje mi je vriedni neki, sada već pokojni, starina posudjivao. Ja sam se time veoma nasladjivao, dobio volju za čitanje a roditelje veselio, koji su uvidjeli, da imadem korist od škole. Neće li se tako i naši seljaci radovati, kada im sinak ili kćerka pročita liepu pripoviedku, koja će ih svojim sadržajem natjerati do plača? Neće li se tada seljak radovati napredku svoga djeteta? A neće li se kroz to širiti knjiga u narodu te tako si mnoga liepa i koristna knjiga prokrčiti put u seljačku kolibicu a s njom i bolje uredjenje gospodarstva, poticanje na veći rad a s njim i sretnija budućnost!

S početka imao bi učitelj davati knjižice pripovjedčice, pjesmice, kasnije poučne knjige a osobito opetovnjakom knjige gospodarskoga sadržaja. U ostalom će svaki učitelj najbolje znati, komu će koja knjiga koristiti i kako će si knjižnicu urediti.

Mi nismo na žalost tako sretni, da bi se mogli ponositi velikim izborom te vrsti knjiga. U tom pogledu mnogo su napredniji Niemci, kod kojih knjige, mladeži namienjene, zauzimlju veliku stranu u književnosti; ali imade i veoma malo škola bez djačkih knjižnica. Napomenuti ću samo nekoja djela te struke, kao: „Das Buch der Reisen und Entdeckungen“, 15 svezaka; — Herchenbach: „Erzählungen für Volk und Jugend“, 48 svez.; Fr. Hoffman: „Erzählungen“, 135 svez.; Chr. Schmid: „Unterhaltende und lehrreiche Jugendschriften“ 20 sv.; Ferd. Schmidt: „Jugend-Bibliothek“ 36 sv.; Trewendt: „Jugendbibliothek“ 45 sv.; „Die Welt der Jugend“ 18 sv. To su samo nekolike sbirke a ima i sila pojedinih knjižica. Na tom polju stekli su si mnogi pisci neizbrisivo ime. Znameniti su u tom pogledu Fr. Hoffman, Krištof i Ferd. Šmidt, Grube, Wagner, Wiedemann, Nieritz, Niedergesäss, Herchenbach i mnogi drugi.

Za početak bi se i kod nas našlo prilično knjiga te struke, a biti će još te pisaca, koji će rado u tu svrhu zamočiti pero. Sbor duh. mladeži zagrebačke marljivo radi, da podade mladeži liepih knjiga. On je preveo više Šmidovih i Hofmanovih liepih pripovjedčica, kao: Košarica, Milutin, Janješce, Eustakij, Golubče, Otac Marko i crkvica na briegu, Osveta je moja, ja ću ti vratiti, Ružica garićka i drveni križ itd., ali su već žalibože razpačane. Nu gdje koja bi se ipak naći mogla. Od novijih knjižica imade sbor još te: Pustinjačka špilja, Niz bisera, Ljubice, Tudjinka i Jagodice. Samo se sobom razumieva, da u ovakovoj knjižnici nebi smjeli manjkati naši domaći časopisi: „Smilje“ i „Bršljan“, kojimi će si čitaoci mnogi časak zasladiti. Nabrojiti ću još te nekoliko knjižica, kojim je mjesto u djačkoj knjižnici: Odkriće Amerike 3 svez., Robinzon Kruzoe, 150 Hoffmanovih ćudor. pripovjedaka i Ezopove basne prevedene Filipovićem, Tomićeva Zornica. Mali krasnoslov od Truhelke, Liljan, Cvietnjak, Ljubice od Mařika, Krasuljak, Djetinji vrtić od Tomšića, Mladice od Varjačića i još te nekoliko njih. Za opetovnjake biti će pri-

Digitized by Google

kladne knjige gospodarskoga sadržaja. Na prvom su mjestu knjige sv. jeronimske, Seljak od Švelca, Uzorni ratar od Stojanovića; zatim Mali ratar, Mali stočar, Mala gospodarica i Svilarstvo od Klaića, Domaća perad od Vrbanca, Voćarstvo od Stepanka, Voćarstvo i vrtljarstvo od Partaša, Pouka u kućanstvu od Mařika, „Pučki prijatelj“ i više toga. Dakako, da će nekoliko od ovih knjiga biti već razpačano, ali svojim načinom će ih se jošte dosta moći sakupiti.

Pod konac nameće nam se jošte pitanje, čijim troškom bi se mogle ovakove knjižnice ustrojiti? Po zakonu su obćine dužne nešto doprinašati za škol. knjižnicu, a od toga neka se jedan dio uzme samo za dječačke knjižnice. Svaki učitelj će i sam imati koju prikladnu knjigu, pa ju neka u tu svrhu pokloni. Naći će se i drugih dobrotvora, koji će takodjer u tu svrhu rado koju knjižicu pokloniti ili kakovu novčanu žrtvu doprinieti. Malenim troškom, dapače skoro neznatnim, može liepa djačka knjižnica ustrojiti. Samo treba uztrajnosti i dobre volje.

Učiteljska skupština gradiškoga okružja.

Prvo zasiedanje, držano dne 21. kolovoza 1876. Za obdržavanje učiteljskih sjednica odredjena bi soba u prostorijah gradjanske učione, koja bijaše slikami naših vladara — obkoljene ukusno savijenimi vienci — krasno urešena, i učiteljstvom već ranim jutrom dubkom napunjena. Točno u 9 sati s jutra stupi poglaviti g. Jakov Bobinac, c. kr. okružni šk. nadzornik i ujedno zakoniti predsjednik skupštine, u kolo svojih učitelja i učiteljica, te zauzevši predsjedničku stolicu, pozdravi skupštinare srdačnim „dobro došli!“ i sjednicu otvorenom proglasi.

Za tim odmah predloži skupštini za svoga zamjenika ravnatelja gradjanske škole g. Franju Schütza; za tajnike gg. Milu Babića, gradjanskoga, i Dragutina Tadića, pučkoga učitelja; a za redatelje gg. Srdića i Zadrovića, što skupština jednoglasno poprimi.

Pošto bi ovi svoja mjesta zauzeli, prosbori predsjednik nekoliko jezgrovitih rieči, gdje ujedno skupštinare na uztrajan rad za svetu stvar obodri; u poduljem govoru iztaknu važnost učiteljskih sastanaka, te upozori skupštinu, da se u prvom redu valja sjetiti našega premilostivoga vladara, cara i kralja austro-ugarskoga Franje Josipa I., koji nam ovakove skupštine držati dozvoljava, zato mu u zahvalnost uzkliknimo: „Živio!“ Što skupština sa trokratnim oduševljenim živio! poprati.

Po tom pozove predsjednik izvjestitelja na dnevni red stavljenoga pitanja g. Ivana Stojakovića, pučkoga učitelja u Odvorcih, neka bi o pitanju: „Što bi valjalo činiti, da nam škola narodu više omili?“ slavnu skupštinu izviestio.

Obrazloživ izvjestitelj temu svoga pitanja, napominje u poduljem govoru, kako naš narod ni iz daleka nepoznaje zadaće ni svrhe pučke škole, kako od

Digitized by Google

nje zazire, nerado za školu što čini, djecu od polazka iste zaustavlja itd., a iz svega toga izvodi, da je od velevažne potrebe, da se zadaća i svrha pučke škole našemu narodu svakom zgodom po pozvanih organih što više razjasnjuje.

Izvjestitelj navadja nadalje sva ona svojstva, koja se od učitelja kao prvoga i najvažnijega faktora škole zahtievaju; da se drže puku shodna javna predavanja. Zatim prelazi na školske daće i školske globe, te napominje, kako te materijalne žrtve pučanstvo od škole odvraćaju i neprijateljstvo naprama ovoj uzbudjuju. Napokon navadja lošo materijalno stanje pučkih učitelja, nenaobrazbu mjestnih školskih nadzornika, što učiteljev ugled narušuje i važnost škole pred pučanstvom umanjuje.

Po dovršenoj obrazložbi predloži izvjestitelj rezolucije skupštini na uvaženje, koje bi poslie debate ovako poprimljene:

1. Dužnost je oblastim, školi i svim njihovim organom nastojati, da puku zadaću i svrhu pučke škole razjasne.

2. Učitelj ima biti strukovno naobražen, a uz to za svoje zvanje od srdca oduševljen.

3. Učitelj neka nastoji, da sa občinari u slozi i ljubavi živi.

4. Prva briga budi učitelju svojim neporočnim vladanjem i životom, svojom značajnošću i muževnošću steći si ugled, štovanje i povjerenje svojih občinara.

5. Učitelj bi imao u svom mjestu držati puku shodna poučna predavanja, u kojih bi se osobito imao osvrtati na valjani domaći tjelesni i duševni uzgoj mladeži.

6. Oblasti bi se imale brinuti, da se za nemaran polazak škole dosudjene globe uberu najdulje za 14 dana.

7. U svih školah ima se obratiti veća pozornost na gospodarstvo, u ženskih na vrtlarstvo i kućanstvo, te po tom prirediti učevne knjige i učevne osnove. Zato mora imati svaka učiona valjano uredjen pokusni vrt i pčelinjak.

8. Oblasti kod naimenovanja mjestnih školskih nadzornika neka uzmu obzir, da se samo inteligentne i za napredak škole zauzete osobe imenuju, a gdje takovih nebi bilo, tu neka se povjeri ta dužnost načelniku političke občine.

9. Pod imenom školski namet neima se brati nikakav poseban porez od občinara, nego dotični prirez neka se ubire skupa s izravnim porezom, a učiteljem neka se izplaćuju pristojbe iz poreznoga ureda.

10. Učitelji Krajine imali bi se izjednačiti glede berivâ sa onimi učitelji u gradjanskoj Hrvatskoj i Slavoniji.

11. Učitelj neka ima aktivno i pasivno pravo izbora u občinsko vieće.

Prvi dan učiteljskoga zasiedanja posjeti skupštinu velem. g. Mlinarić, c. kr. okružni upravitelj, te pozdraviv skupštinare, učestvovao je kod razpravnih pitanja do 12 sati. U 12 sati dovrši se prvo pitanje. Predsjednik pročita stigavšu brzojavku bivšega prošle godine skupštinskoga predsjednika — sadanjega ravnatelja gradjanske škole u Karlobagu — gosp. Paulića, koja glasi:

Digitized by Google

„Duševno neodieljen od Vas, braćo. dozivljem božji blagoslov Vašoj danas započetoj radnji!“ Skupština zaori: Živio!

Sad predsjednik prvu sjednicu zaključi i drugu sutra u 8 sati s jutra ureče. (Sliedi.)

DOPISI.

Iz Golubinaca. Kakova sve sudbina nesusreće našu učionu! Sve do godine 1872. imala je naša katolička občina vrla i vješta učitelja. g. Fr. Grilla, koji je 15 godina u občini našoj službovao na veliko naše zadovoljstvo. Godine 1872. ode isti u Petrinju radi dalnje svoje naobrazbe, i polučiv svrhu bude u Petrovaradin na gradjansku učionu odredjen. gdje ga za kratko vrieme pokosi nemila smrt. Čestiti učitelju, laka ti zemljica bila!

Kako pokojnik prestao kod nas učiteljevati. prestane i naša mladež uspjevati i napredovati, jer smo poslie njega imali za uzgojitelje naše djece trgovčiće i vandrokaše. Što se od ovakovih uzgojitelja i učitelja može zahtievati?

Kolika je to žalost i propast za nas bila. kad smo gledati morali, gdje naše 200 djece tako bez prave obuke i uzgoja sliepo tumara. Srdce nas je boljelo, te smo svakom sgodom najtoplije umoljavali okružnoga školskoga nadzornika g. Otovčevića. da nam pošalje čestita i valjana učitelja. Ovaj nam je uviek obećavao. ali nas je taj nesretni udes ipak tri godine pratio. Dok najednom neizprosimo mladića, Franju Grginčevića, koji no je godine 1875. preparandiju u Petrinji dovršio. Radostno ga svi dočekamo i primimo. Mladi učitelj shvatio je odmah svoju svetu dužnost, te je otčinskom brigom nastojao, da sve ono, što je zanemareno i zapušteno, popuni i nadomjesti a mnoge mane iz dječjih srdaca izkoreni. Mnogo se je trudio i borio, dok je tu težku zadaću riešio i mladež na svoju ruku dobio.

Za kratko vrieme zadobi naša učiona drugi izgled a naša djeca zadišu posve drugim duhom. Od sad su s veseljem polazila školu, a nauke vruće zagrlila.

Prvi školski posjet mladomu učitelju učini c. kr. kotarski tajnik, g. Kuhn, i uvjeriv se o liepom napredku mladeži, pozdravi učitelja riečmi: Vi ste čvrst i siguran temelj udarili svojoj obuci, na kojem možete graditi čvrstu i sigurnu sgradu.

Pa i sam školski strukovnjak, školski nadzornik g. Otovčević, na konačnom lanjskom izpitu uzradova se, kad se je osvjedočio o liepom plodu i uspjehu, koji je učitelj s djecom postigao te mu izrazi pred školskim odborom na trudu svoju zahvalnost. I mi se tomu radovasmo, ali nam radost nepotraje za dugo. Već početkom školske godine 1876—7. ostavi nas vrli i obće obljubljeni učitelj Grginčević premjestiv se u Novi Slankamen. Premjestio se radi polakšice u svom zvanju; tamo bo ima jedan razred, a kod nas je imao tri.

Brzo ste nas ostavili štovani učitelju! Ali mi niti ni najmanje nedvojimo, da se k nam opet povratit nećete, ma vam i vaše materijalno stanje nešto poboljšali.

Digitized by Google

Nečinite drugo, nego nam se povratite, jer naša djeca plaču i čeznu za vami, te s nami skupa žele, da budete skoro u našoj sredini. Ta vidili ste, kad ste zadnji put bili kod nas, kako gorko oko vas proplakaše učenici vaši.

Napokon i vas, pogl. g. okružni školski nadzorniče, umoljavamo, da nam budete na ruci pa da istoga učitelja natrag što prije dobijemo. Ako nam to nebude moguće, a vi nam dajte drugoga, ali takova, koji nešto i orguljati znade, da nam službu božju orguljanjem uzveliča.

U ime ciele katoličke občine: Sliedi šest podpisa.*

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— **(Imenovanja.)** Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega namjestn. učitelja u Resniku, Skendera Denka, pravim učiteljem na obospolnoj občoj pučkoj školi u istom mjestu; dosadanjega podučitelja u Zagrebu, Josipa Bišćana, pravim učiteljem obće pučke škole u gradu Ivaniću; Gjuru Gašparca pravim učiteljem na obospolnoj občoj pučkoj školi u Praputniku; zatim uslied preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listopada 1874. ravnajućimi učitelji obćih pučkih škola: Josipa Graneca u Bribiru, Matiju Bolfa u Delnicah i Stjepana Tomića u Liču.

— **(Previša potvrda.)** Kako „Nar. Novine" javljaju, Nj. Veličanstvo sankcioniralo je zakon o preuzeću gradske realke u Osieku na trošak zemaljski. Nadalje odobrilo je privr. propis o izpitivanju kandidata gimnazijskoga učiteljstva u Hrvatskoj i Slavoniji na kr. hrvatskom sveučilištu u Zagrebu. — Sad će se napokon naši kandidati moći podvrći izpitom u svojoj domovini.

— **(Koliko troši grad Zagreb na škole.)** Po proračunu za godinu 1877. iznosile bi plaće, najmovine, prinesci, nagrade i pripomoći, školske i pisarničke potrebe, stalne nagrade i mirovine redovito 41.984 for., izvanredno 10.582 for.; nastavne svrhe, kao što je najmovina za paralelke na kr. vel. realci, podpore 2 pitomcem na križevačkom gospodarskom zavodu, i 2 učit. pripravnicam, zatim kamati jugoslaven. akademiji, sveučilištu Franje Josipa I., prinosak za kr. vel. realku, glasbeni zavod, izrael. občini za učitelja vjere i druge izvanredne potrebe 10.666 for.; sveukupno za škole i nastavne svrhe 63.232 for.

— **(Školstvo grada Zagreba.)** Čitamo u naših javnih glasilih, da se nastojanjem kr. škol. nadzornika, g. Ed. Suhina, i gradskoga poglavarstva polaze opetovnice ove godine vrlo marljivo, kao još nikada. Izhodištem za obuku u opetovnicah jest čitanje, pisanje i računanje. Ali osim toga obučavaju se opetovničari (šegrti) u prirodoslovju, prirodopisu, poviesti, zemljopisu i zdravstvoslovju. Opetovničara ima 363. Za šegrte, koji neznaju ni čitati ni pisati, uvedena je pripravna obuka, koja traje prema potrebi. Pripravni tečaj polazi 95 šegrta. S opetovnicami spojena je takodjer risarska škola, koju polazi 127 šegrta. Ukupno dakle polazi opetovnicu u gradu Zagrebu 585 šegrta.

Koliko nas taj napredak u zagreb. školstvu veseli, ipak nemožemo propustiti, da nestavimo sa svoje strane neke opazke. Tako n. p. čitamo objavu, da će se od 1. ožujka sriedom i nedjeljom podjeljivati obuka od 6—8 sati na večer, dočim se do sele podjeljivala samo sriedom na večer, a nedjeljom u jutro. U toj se objavi navadja i to, da se ta promjena uvadja po izričnoj želji mnogih zagrebačkih zanatlija. Što se sriede tiče, neima prigovora, jer inače biti nemože; premda su upravo proti tomu zagrebački zanatlije najviše vikali. Nu da li je shodno, da se i nedjeljom podučavaju šegrti u večer, o tom jako sumnjamo. Nastaje bo pitanje, da li će šegrti, koji poslie podne u nedjelju obično sprovadjaju u igri, ili podju na šetnju, kupat se itd., da li će, velju, doći u pravo vrieme na nauk i kakovi će doći? Da pako zanatlije nedjeljom u jutro nuždno trebaju svoje šegrte, neshvaćamo, pošto i po drugih gradovih polaze šegrti već odavna opetovnicu nedjeljom prije podne, pak neima proti tomu vike Pa je li takova nužda bila, da se prvašnja odredba škol. odbora, jedva što je uvedena bila, ili bolje rekuć, dok se još nije pravo ni provela, u pol godine već morala mienjati?

---

* Veseli nas, što uz mnoge jadikovke, kako naš narod malo haje za školu i učitelja, mogosmo priobćiti ovaj dopis občinara seljaka, iz kojega se vidi, koliko jim je stalo do škole i do uzgoja njihove omladine! Dao Bog, hiljadili se takovi občinari! Ur.

Digitized by Google

Napokon se usudjujemo pitati, a je li štogod učinjeno, da i djevojčice, koje nepolaze više djevojačke učione, polaze opetovnicu? Naš školski zakon kaže bo izrikom: Opetovnicu su obvezana polaziti sva djeca, koja su svršila obću pučku školu! —

— (**† Mijat Novak**), umirovljeni ravnatelj pomoćnih ureda, preminuo je 10. o. m. u 77. godini. Vriedni pokojnik bio je obće poznat kao osobiti rodoljub, kakovi su žalibože riedki, a kako se brinuo za školstvo i javni uzgoj naroda, najboljim je dokazom to, što je kroz godine i godine od svoje ne bog na kako velike mirovine (600 for.) predplaćivao se i na „Napredak", a sigurno je podupirao i druge hrvatske listove.

— (**Uz talijanštinu još i niemština, pak u Dalmaciji.**) U dalmatinskom saboru, koji je prije reda razpušten, iznese na vidjelo prigodom razprave škol. proračuna čuveni rodoljub, zastupnik Pavlinović, vrlo žalostnih stvari. Medju inim izjavi i ovo: „Netom se u nas počelo ozbiljnije misliti o pučkoj nauci, po staroj predsudi, da ova zemlja ima tobož dva domaća jezika, kano možda i dva naroda, naši gospodari zavedoše dva učiteljišta: jedno hrvatsko, a jedno talijansko. - Ko što vremenom padaju mnoge obmane, u malo vremena pala je i ta o dva učiteljišta. Kako su se naše obćine uredjivale po razbudjenoj narodnoj sviesti, i kako su se pučke škole na šire razmećale, tako se uvidilo, da u hrvatskoj Dalmaciji neima mjesta talijanskomu učiteljištu; jer nema, ili vrlo malo još ima pučkih učiona s naukovnim jezikom talijanskim. Vlada da netroši zaludu, zatvorila je učiteljište talijansko, baš kad je posjela u sabor narodna većina. Mi smo tu odluku odobrili nadom, da će naše hrvatsko učiteljište (u Arbanasih) odsele sve to bolje napredovati i od vlade biti njegovano. — Nego na žalost našu, kano u mnogo čem, tako i u ovom ostadosmo iznenadjeni i prevareni: — Zavod, koji se mogao pokazati uzorom u svojoj struci, pri umnoj i domoljubnoj upravi svojih učitelja kroz malo godina posta mučilištem naše mladeži i groznom pogibelji po narodni naš napredak. — Nezna se kako, i nezna se odkud, tiše uvuklo se u hrvatsko učiteljište toliko talijanštine i toliko niemštine, da ga danas možeš svakim imenom nazvati, ali ne narodnim. Pred očima same vlade naše pučko učiteljište je tako duboko izgubilo narodni svoj značaj, da su izdane naredbe, nek dopisuje s njom talijanski, ako još nemože njemački! — Naši mladići, koji dolaze iz pokrajine, da se kroz tri godine nastojanja usposobe u svom materinskom jeziku na pučko obučavanje, postaju žrtvom najgrdjih muka, da kroz to vrieme utiskuju u svoju glavu u dva tudja jezika neke oblike i izreke, koje će ih smesti, da steku potrebita nauka. Pod nadzorom jednoga Pavišića, ili Carića (školski nadzornici) ili drugog Petra-Pavla, ti će si jadnici, da nepropadnu na izpitih paštiti, da jim ostanu u milosti, i tim će svoj značaj pokvariti, ako se nepodadu u protinarodno ratilo. Po taj način, mjesto blagodati, mi bi kroz malo godina imali po naših selih ljudi polutanskih i nesposobnih, koji bi na sve bili spravni, samo ne na koristno predavanje u narodnom duhu itd." Na koncu predloži saboru neka zaključi: da se vladi Nj. Veličanstva izjavi želja, da u oba c. k. učiteljišta naukovni jezik bude hrvatski. K tomu još doda: Kad sabor nebi ovu odluku primio, ja bih glasovao proti svemu šk. proračunu. Bolje bez učione, nego učionu odnarodjenja, niemčenja i neznačaja!

Poslie podulje debate, koju je potaknuo zastupnik kotorski, dr. Tomanović, zahtievajuć, da se preporuči vladi, da nedopusti, da se u preparandiji arbanaškoj razvija hrvatska propaganda na štetu srbstva, i iza predloga Vujatovićeva, da se u zaključku upotriebi izraz: jezik srbsko-hrvatski ili hrvatsko-srbski i nakon što je i Pavlinović pristao na to, da se nazove hrvatskim iliti srbskim jezikom, bude napokon primljen izvorni predlog Pavlinovićev s dodatkom dra. Bulata: „obzirom na vršenje §. 19. temeljnih zakona o obćih pravih gradjana."

— (**Školstvo u podžupaniji belovarskoj.**) Iz izvještaja kr. podžupanijske oblasti, predloženog podžupanijskoj skupstini, držanoj 7. o. m u Belovaru, vadimo glede stanja školstva sliedeće:

1. U području kr. podžupanije belovarske postoji 41 školska obćina sa 40 učiona, dočim u školskoj obćini u Turčevićpolju s pomanjkanja školske sgrade neima škole. Na svih 40 škola služaše tečajem prošle školske godine 51 učiteljska sila.

Po mjestih bilo je namješteno u Kloštru, Pitomači i Ivanjskoj po 1 učitelj i 1 učiteljka, u Rači, vel. Pisanici, Gjurgjevcu i Grubišnompolju po 2 učitelja, u Gjurgjevcu 4 učitelja i 1 učiteljka, a na ostalih školah svagdje po 1 učiteljska sila.

Po vjeroizpoviesti bilo je 12 učiteljskih sila grčko-iztočnih, a ostale su rimo-katoličke vjeroizpoviesti.

2. Prošlu školsku godinu polazilo je školu 2279 djece. Marljivim polazkom odlikovale su se škole: Nevinac, pitomačka ženska škola, Otrovanec, Kozarevac, Suha Katalena, Prugovac, kloštranska ženska škola, Kalinovac, Ferdinandovac, Gjurgjevac, Mosti, Ciglena, Budrovac i Cepelovac.

3. Za ovu godinu je školski popis za vremena obavljen i broji 3544 uškolovane djece.

4. Marljivost mjestnih školskih nadzornika pohvalna je.

Gdje je iole valjan učitelj i revan školski odbor, ondje škola ima prilično lice

5. Djelovanje mjestnih školskih odbora,

Digitized by Google

kako je institut još nov u sebi, može se reći, da je vrlo dobro.

6. Učiteljski sastanak držan je dne 6., 7. i 8. lipnja pr. g. u gradu Belovaru i svršio se povoljno.

7. Podžupanijski školski odbor držao je 2 svoje redovite sjednice i u njih potrebne stvari razpravljao.

8. Tečajem nastale školske godine otvorena je u Orlovcu škola.

9. Školske knjige nabavila je podžupanija neposredno iz ces. kr. naklade šk. knjiga u Beču za svoje područne škole i tim dobiveni rabat upotriebiti će za nabavu učevnih sredstva.

10. Za pospješenje školskoga polazka izdala je podžupanija posebnu naredbu, na temelju koje se je polag obcinskih izviešća pokazao marljiviji školski polazak, nego što je bio pr. godine.

U ostalom podžupanija upotrebljava sve moguće za unapredjenje školskoga zakona i stvar akoprem se radi silnih nestašica i zapreka sasvim tiho kreće, ipak na boljak ide.

— **(VI. redovita glavna skupština hrvat. ped.-književnoga sbora)**, držana dne 7. prosinca 1876. (Dalje.)

7. G. Gjuro Kuten, pravi član, čitao je razpravu: „Kako valja postupati kod krasopisa, da se postigne povoljan uspjeh?“ Razloživ svoje nazore predloži slavnoj skupštini na uvaženje sliedeće rezolucije:

1. Obuka u krasopisu ima se razdieliti na više vježba postupice od lagljega k težemu, i to ne redom abede, nego da se svaki sliedeći lik razvija iz prijašnjega.

2. Sva pismena moraju se razvijati iz jednoga temeljnoga oblika i to obla. Odabrati je pako ono pismo, koje je najjednostavnije, bez svakojakih zapletaja i uresa. Čim je jednostavniji lik, tim ga diete laglje pojimlje.

3. Prema II. rezoluciji moraju biti i pisanke što jednostavnije, crte bliedje od crnila, kojim se piše.

4. Budući da si učenici kvare oči prepisujuć s ploče, toga je radi najprobitačnije, da se u pisankah na svakoj strani u prvoj liniji naznači dotična vježba i to poput Greinerovih pisanaka. Nu treba ipak pred svom djecom na školskoj ploči protumačiti postanak svakoga pismena, kao što i obće pogreške pred svimi učenici uz tumač izpravljati.

5. Predapisi osudjuju se radi raztrešenosti, i što si jih siromašnija djeca nabaviti nemogu.

6. Paziti treba, da diete sjedi strogo po zdravstvenih propisih, a prema tomu imadu biti udešene školske klupe i položaj klupa; zatim kako se pero drži i u kojem je smjeru pisanka na klupi.

7. Taktiranje neodobrava se u pučkih školah, osobito gdje jedan učitelj četiri razreda obučava.

8. Pravi član g. Miroslav Cugšvert čitaše razpravu i rezolucije ob istom predmetu, podnešene Ljub. Dlustušem, dopisujućim članom i učit. u Sušaku. On predlaže kao najbolju i najpraktičniju tako zvanu „amerikansku metodu.“

Skupština medjutim prihvati mnenje gosp. Kutena, da bude temeljem krasopisu **obli oblik**, na to predsjednik otvori specijalnu debatu.

Predsjednik predlaže, neka se izreče, da u nuždi učitelji mogu rabiti i pisanke bez linija.

Neki odvratiše, da se to i onako razumieva, da si učitelj na selu, kad mu pisanke uzmanjkaju, mora pomoći kako može i zna. S toga taj predlog pade.

Velem. g. Jurković veli, da bi se moralo vazda iz ekonomičkih razloga nastojati o tom, da se pisankam ustanovi primjerena ciena.

7. rezoluciju skupština zabaci, te uze u razpravu taktiranje ili metodu potaktu. Poslie podulje vrlo zanimive razprave izreče ovu: „Osudjuje se pisanje po taktu tako u gradu kao i na selu iz psihologijskih i pedagogijskih razloga.

9. Gosp. Ljudevit Modec, pravi član, čitao je razpravu: „Risanje u pučkoj školi“ na temelju članka tiskanoga u 19. i 20. br. „Napredka“ o god. Razloživ svoje mnenje i nazore, predloži sliedeće rezolucije skupštini na odobrenje. (Obrazložbu i rezolucije priobčiti ćemo u posebnom članku. Ur.)

10. Pročitana je razprava i rezolucije gosp. Ljuboje Dlustuša o istom predmetu. Dlustuš predlaže metodu analitičku, počimajuć odmah tjelesi, a Modec polazi od crta.

Skupština neprihvati mnenje g. Dlustuša, s toga započe specijalna razprava na temelju razprave g. Modca.

Na predlog predsjednika dodano je I. rezoluciji još i to: „da ono (t. j. risanje) pobudjuje u mladeži estetično čuvstvo.

G. Klobučar mnije, da bi se moglo još i u II. razredu dozvoliti učenikom, da si pomažu ravnalom.

Gg. Irgolić, Matoš i Ester protive se tomu, da se u II. razredu rabi pločica kao pomagalo. Taj predlog kod glasovanja padne, a rezolucija III. prihvaćena je onako, kako ju izvjestitelj predloži.

Petoj rezoluciji dodano je, da se za risanje u 3. i 4. razredu imadu uzeti dva sata uzastopce.

Napokon je prihvaćen predlog, da i djevojčice rišu, da se dakle to protegne i na djevojačke učione.

11. G. Šah, pravi član, predlaže, neka bi se podniela predstavka na vis. zem. vladu, da se ustanove naukovne osnove u toliko promiene, da se kućanstvo u 7. i 8. razredu viših djev. škola uči kao poseban predmet.

Gdja. Marija Fabkovićka veli, da se to onda nastavi i u preparandiji, što bi i prihvaćeno.

Predsjednik predlaže, da se u toj predstavci i to odmah spomene, da se nebi tim morda broj ura pomnožao, već neka bi se oduzeo koj sat drugomu kojemu predmetu. Misli, da

Digitized by Google

bi bilo dobro, kad bi se odmah naznačio predmet, od kojega bi se mogao odkinuti koj sat. Svi ti predlozi se prihvaćaju.

(Sliedi.)

Razne viesti.

— **(Polakšica pučkim učiteljem u Kranjskoj.)** Cislajtansko ministarstvo za bogoštovje i nastavu dozvolilo je, da se oni pučki učitelji u Kranjskoj, koji već 15 godina službuju na zadovoljstvo predpostavljenih oblasti, mogu definitivno imenovati i bez izpita za učiteljsko osposobljenje, ako su samo prije osposobljeni bili za podučitelje ili pomoćne učitelje.

— **(Stogodišnjica Mildeova.)** Upravo je sto godina, što se rodio V. E. Milde, nadbiskup bečki, koj se proslavio i kao pedagog svojim djelom: „Allgem. Erziehungskunde", koje sada na novo izdaje škol. nadzornik F. Tomberger u Beču. Bečko pedagogijsko družtvo pozvalo je sva bečka učiteljska družtva na dogovor, kako da se svečano proslavi stogodišnjica toga velikoga austrijskoga pedagoga. — Bečka se učit. družtva tomu pozivu odazvaše, te će se od zastupnika svih družtva ustrojiti odbor, koj će imati svečanost prirediti. — U budućem kojem broju objelodaniti ćemo životopis Mildeov i njegovo djelovanje.

— **(Novi predmet za pučku školu.)** Cislajtanski ministar za nastavu pozvao je po želji ministra trgovine sve zemaljske škol. oblasti, da odrede, da se imadu svake godine mladeži u pučkih školah protumačiti §§. 95—100 željezničkoga prometnoga reda. Kao razlog toj odredbi navodi se taj, što se svake godine dogadjaju mnoge nesreće upravo s nepoznavanja toga reda.

— **(Kandidatice za školski odbor.)** Naskoro će se birati za grad London školski odbor (School Board), te se pojaviše medju kandidati za čast odborničku i kandidatice, od kojih ima najviše nade, da će biti izabrana Miss Helena Taylor, pastorka čuvenoga Johna Stuarta Milla. Ona kandidira u gradskom kotaru Southwarku. Dosada su u šk. odboru već dvie ženskinje.

— **(Razlika medju učitelji i učiteljkami.)** Na pitanje, da li imaju učiteljke laglji mozag od učitelja, doniela je „Allgemeine Zeitschrift für Lehrerinen" sliedeći odgovor: Učitelj ima odsjekom u šestornom centimetru krvi 5000 milijuna krvnih srazica (Blutkörperchen), učiteljka ima jih pako 4500 milijuna. Razlika dakle medju učiteljem i učiteljkom iznosi 2 bilijuna (2,000000000000) krvnih srazica. Što da kažemo na taj navod?

— **(U bečkom pedagogiju)** naobrazuju se ove godine 42 redovita slušatelja i 13 redovitih slušateljica, zatim 63 vanredna slušatelja i 123 vanredne slušateljice.

— **(Čast komu čast.)** Grad Kraljevac u Pruskoj povisio je jednomu učitelju, koji je do 70 godina službovao, zakonitu mu mirovinu od 750 maraka na 1500 mar.

— U Gradcu sagradjene su u kratko vrieme dvie nove školske sgrade, više ih je razšireno i dogradjeno, a školstvo, kako to školski nadzornik Lehmann u izviešću javlja, krasno napreduje. Škole polazilo je 11.173 djece; od ovih polazilo je 5563 (3151 dječak i 2412 djevojčica) javne pučke škole, a 2304 (597 dječaka i 1707 djevojčica) privatne. 815 djece polazilo je srednje škole. Odkad je ukinuta skolarina, od onda mnogo više dječaka polazi škole. Od 13 privatnih škola najviše djece polazilo je evangeličku. Zabavišta bilo je pr. godine 8, a 5 izbavišta. Ove godine otvoriti će dvie nove škole, jednu dječačku a drugu opet za djevojčice. Sada se o tom nastoji, da se sve gradačke škole jedinstveno organizuju. U tu svrhu izabran je odbor od tri lica, naime nadzornik Lehman, kr. savjetnik Freydl i gradski zastupnik Graf.

— Nedavno polagalo je u Budjejovicah 48 učitelja izpite za gradjanske i pučke škole. Medju njimi bijaše ih 5, koji skoro 40 god. služe. Jednomu je 70, drugomu 68, a trećemu 63 god. Izpitatelji nisu bili prestrogi, pa se s toga starci radostni vratiše kući.

Književnost.

— **(Hrvatska pčela.)** Prilog „Pučkomu prijatelju." Izlazi 1. svakoga drugoga mjeseca. Ciena mu je na cielu godinu 50 novč.; predplatnici „Pučkoga prijatelja" dobivaju „Pčelu" za 30 novč. Urednik joj je i izdavatelj Fr. Stepanek. — Pošto je svrha tomu listu, da unapredjuje pčelarstvo u našoj domovini, preporučamo ga što toplije. Željeli bismo samo, da se list poveća i da češće izlazi. —

Natječaji.

— Za učitelja u Sračincu (kod Varaždina). Plaća 400 for., za drva 42 for., 3 i pol jutra zemlje, stan i vrt.

Molbenice s prilozi šalju se do 10. ožujka mj. školsk. odboru u Sračincu.

Listovnica uredničtva.

G. Gj. E. u K. Stići će, ako već nije stiglo. Svoj gg. izvjestiteljem podžupanijskih učit. skupština. Strpite se: sve će se štampati, ali kad dodje na red.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiz. sbor", uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka" komad XIV.

Digitized by Google

Br. 7. U Zagrebu, 1. ožujka 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Pomor medju učiteljstvom hrvatskim tečajem školske godine 1875/6.

Nesamo da su podatci o pomoru pučanstva u obće u mnogom pogledu vrlo poučni za upravne organe jednoga naroda, nego napose i podatci o pomoru u pojedinih stališih pružaju koješta, u što se misaon rodo- i čovjekoljub može zamisliti, ako se ti podatci kroz više godina točno provedu.

Da tomu ponešto gradiva pružim, sakupio sam si od naših žup. školskih nadzornika data o pomoru pučkoga učiteljstva u provincijalnoj Hrvatskoj i Slavoniji od 1. listopada 1875. do 30. rujna 1876., te ću ga i u buduće sabirati, scieneć, da će to nesamo za učitelje, nego možebit i za naše školske oblasti biti i zanimivo a i poučno u gdjekojem pogledu. Evo ih:

U zagrebačkoj županiji umrle su u navedenom vremenu 3 učiteljske sile od 106 učitelja i 16 učiteljka i to: 1 učitelj u 33. godini dobe svoje sa upale moždjana; 1 u 51. godini sa sušice i 1 učiteljka u 23. godini, takodjer na sušici. Dakle od učiteljà 1·886%, od učiteljkà 6·25%, a od ukupnoga učiteljstva 2·459%.

U riečkoj županiji umrla su od 45 učitelja i 8 učiteljka njih 2, i to: 1 navršiv 45. godinu, udaren od kapi, a 1 u 36. godini sa sušice. Dakle od učitelja 4·4%, od učiteljka 0%, a od ukupnoga učiteljstva 3·773%.

U križevačkoj podžupaniji od svega učiteljstva njih 93 umro je samo 1 i to u 47. godini na sušici; dakle ukupno 1·075%.

U varaždinskoj županiji od svega učiteljstva njih 88 nije umro nitko.

U belovarskoj županiji od njih 101 učiteljske sile umrla su 2 i to: 1 u 34. godini na upali pluća i 1 u 49. godini na upali jetara. Dakle od ukupnoga učiteljstva 1·98%.

U požežkoj županiji od 32 učiteljske sile nije umro nitko.

U virovitičkoj županiji od 143 učitelja i 22 učiteljke (medju njimi 4 milosrdne sestre) umrlo je 5 učitelja i to: 1 u 40. godini na sušici, 1 u 54. go-

Digitized by Google

dini na sušici, 1 u 37. godini na sušici, 1 u 21. godini na sušici i 1 u 44. godini takodjer na sušici. Dakle od 143 učitelja umrla su 3·496%, a od svega učiteljstva 3·03%.

U sriemskoj županiji od 143 osobe ukupnoga učiteljstva umrla su njih 2 i to: 1 u 36. godini na sušici i 1 u 35. godini takodjer na sušici. Dakle od ukupnoga učiteljstva te županije 1·398%.

Svega je po tome god. 1875/6. u Hrvatskoj i Slavoniji bilo 797 osoba kod učiteljstva, kamo nismo brojili vjeroučitelje, a od njih svih umrlo ih je 16, naime 15 učitelja i 1 učiteljka, njih 13 na sušici, a 3 na drugih bolestih, što napram ukupnomu broju učiteljstva čini 2·009%.

Svi ti pokojnici, ako se godine, u kojih su umrli, uzmu za godine njihova života, što ovdje uzeti moramo, počem nam u tom nisu posve točna data priobćena, živili su ukupno 585 godina ili odsjekom svaki samo 36·56625 godina, dočim u Saksonskoj učitelji žive 55—60, a svećenici odsjekom 63—66 godina. Iz svega ovoga možemo razabrati:

1. Da je najveći pomor medju učiteljstvom bio u županiji riečkoj, a zatim u virovitičkoj.

2. Da su učitelji u obće jako kratkoga života, te da s te strane nije ni malo primamljivo učiteljsko zvanje. Nu u tom pogledu nije medjutim naš račun ni točan, jer nam nisu priobćena imena umrvših učitelja, koji su jur bili u miru.

3. Da učitelji ponajviše umiru na sušici, naime 81·25% od svih umrvših, to je veoma žalostan pojav, jer on pokazuje, da su higijenski odnošaji u naših školah još jako žalostni, i da je učiteljsko zvanje veoma tegotno.

Učitelj mora cieli dan govoriti i napinjati pluća, a osim toga tvrdi prof. Houghston, da dvie ure težkoga duševnoga rada oduzimlju čovječjemu tielu više snage, nego cieli dan težkoga ručnoga rada. Ako i je ta tvrdnja ponešto pretjerana, to ipak dokazuje, da učitelj neima tako ugodnoga i prijatnoga življenja, kako bi si tko mogao misliti.

Napokon možemo

4. odavle razabrati, koliko bi nam svake godine trebalo učiteljskoga prirastka, da ne samo nenastane pomanjkanje na učiteljih, nego da se i nove škole osnivati mogu. Ako ih je naime iz preparandijah izašlo 16, to su se sva smrću izpražnjena mjesta opet popuniti mogla. Medjutim su lani samo 4 pripravnika odobrena za učiteljstvo, a iz ovoga vidimo, da ih je umrlo 15. Uz to je bilo već pozatvaranih škola n. p. u osiečkoj njih 15, u zagrebačkoj 2; a ima ih sigurno još i u drugih županijah. Jasno je dakle, da je veći odlazak učiteljskih sila nego li dolazak, da dakle u nas pomanjkanje na učiteljih znatno raste, pa da se tu ozbiljno domišljati valja, kako da se doskoči tomu pomanjkanju, koje može biti za naš narod veoma ubitačnim.

Ivan Filipović.

Digitized by Google

Uztuk g. Šimončiću.

Prvi brojevi „Hrvatskoga učitelja“ donose članak od Gj. Šimončića pod naslovom: „Pedagogika je slobodna znanost“. U tom se članku uz mnoge znamenite i velike pedagoge niže i moje neznatno ime. Takovo odlikovanje mogao bih smatrati čašću, makar i nezasluženom, kad se nebi iza toga izvadjale kojekakve konsekvencije, koje vriedjaju moje dosadanje djelovanje, i koje moram odlučno suzbiti.

Tiče se to moje „Teorije pedagogije“, kojoj je g. Š. već jednom, i to nedavno u „Obzoru“ podmetao materijalizam. Pa premda nije pokušao opravdati ni onu svoju potvoru, eto ga opet s novimi navalami i novim opadanjem.

Ponajprije mi spotiče, da sam zaplovio strujom vjeri protivnom, i da mi je djelo pravi remek naturalizma. — Da to nije istina, dokazati ću navodi iz svoje knjige.

Sam nas g. Š. uči, da naturalizam kao nauk nepripoznaje božje objave. On doduše tvrdi, da ni u mojoj knjizi nema govora ob objavi, ali tim dokazuje samo, da je nije valjano ni podpuno proučio, jer što je drugo van božja objava, kad ja velim na str. 114.: „Što je čovjek primio *božanskim očitovanjem*, što su si najmudriji od umrlih prisvojili drugim umovanjem, što je svim ljudem od prieke potrebe, to se valjda smije i djetetu predati kao vječna božanska istina i prije, nego ju samo spoznati može.“

Naturalizam niječe nadalje, veli g. Š., „nadnaravni uticaj božji u život pojedinca čovjeka“, a ja pridajem tomu, da je po toj nauci um izvor svakoj vrlini i svakomu znanju. Da se moja knjiga i tomu protivi, može se svatko uvjeriti iz onoga, što velim na str. 112.: „Na religiji počiva dakle sreća i blagostanje čovječanstva. Uzalud bi bila zemlja sa svojim blagom (dakle materijalizam), *znanost* (dakle rationalizam) sa svojimi stečevinami, i *čovječnost* (dakle humanitet, koj mi g. Š. spotiče) sa svojimi plemenitimi težnjami, kad nebi bilo religije. Svjetsko je blago nestalno, znanje manjkavo, ljepota prolazna, a *dobrota nepodpuna; — jedino u religiji imamo sve ono, što nas može umiriti i zadovoljiti*“; — zatim osobito na strani 116.: „*Rieč božju* neka pobožno slušaju, to će im razum većma razbistriti i srdce pokrenuti, nego sva *mudrost ovoga svieta.*“ — Da li je rieč božja naravno ili nadnaravno uzgojno sredstvo, i priznavaju li naturaliste kakvu „rieč božju“, koja bi prelazila „mudrost ovoga svieta“, te se od iste bitno razlikovala? — Ako to priznavaju, onda „eo ipso“ prestaju biti naturaliste. To je barem logično!

Naturalizam ne priznaje ni to, da se ćudorednost ima osnivati na religiji. On se u obće protivi svakoj religiji, ili ju u najpovoljnijem slučaju identificira s ćudorednošću. — Da se ni u tom neslažem s tom naukom, dokazom budi ono, što velim na str. 111.: „Ničim se u obće nemože čovječje srdce tako sačuvati od skvarenosti, kao pravom religioznošću. Samo misao na Boga i *budućnost* (Kakvu utjehu može imati naturalista u budućnosti? Valjda tu, da mu se je promjenom tvari razplinuti u svemiru!) može *krieposti* podati onu

Digitized by Google

čvrstoću i jakost, koja je često toli potrebna, i kojoj se kod pojedinaca toli divimo" — Kod mene se dakle neosniva religija na ćudorednosti, nego upravo obratno ćudorednost na religiji, — i to na religiji, kojoj nije temelj pravednost, savjestnost ili kakav drugi „na čisto filozofijskih osnovih zasnovani moral", već „osjećanje smjernosti, poniznosti i strahopočitanja prema *nevidivomu*, preblagomu i sveznajućemu Stvoritelju". (str. 111.) Ako mi napokon gosp. Š. dokaže, da ikoji naturalista medju uzgojnimi sredstvi navodi molitvu, bogoljubne pjesme, nabožne vježbe, službu božju, propovied i razne druge obrede, onda ću zašutiti, te se dragovoljno pokoriti njegovoj osudi.

Ogradiv se tim proti potvori, kao da bih ja bio pristašom kakova religijskoga ili filozofijskoga naturalizma, priznati mi je, da prianjam uz pedagogijski naturalizam, ako se tim hoće označiti ono pedagogijsko načelo, po kom valja čovjeka uzgajati prema njegovoj naravi, a u tom mi je uzorom ne samo slavni naš Komensky, komu je narav u svem učiteljica, nego i nekadašnji nadbiskup bečki, te veliki pedagog svoga vremena V. E. Milde, koj veli: „Die allgemeinen Vorschriften der Erziehung *gründen sich auf die Natur* des Menschen, und können nur aus dieser abgeleitet werden." — „Jeder Versuch auf eine andere, *als die den Gesetzen der Natur entsprechende Art* die Bildung des Zöglings zu bewirken, muss nothwendig fruchtlos, oder wohl gar von dem *entgegengesetzten* Erfolge sein."* Da li je i takov naturalizam, koj uči jedan od najodličnijih učenjaka katoličke crkve, pogibeljan vjeri i crkvi? U istinu tko bi to tvrdio, taj bi hotice ili nehotice radio u prilog neprijateljem katolicizma.

G. Š. biedi me nadalje s indiferentnosti, jer da o religijskom uzgoju razpravljam tako, da ga može jednako podpisati *katolik*, protestant, židov, dapače i pogan. — Koliko ja shvaćam indiferentnost, to se indiferentista ne brine za nikakvu religiju. Njemu je ona posljednja stvar na svietu, i on bi prije na sve drugo mislio, nego na to, da u obće piše o kakvoj religiji. To o mojoj knjizi nemože uztvrditi ni najveći protivnik. Kod mene je „religija i religiozni život svrha cielomu uzgoju i obuci, te joj medju drugimi predmeti u školi pripada prvo i najznamenitije mjesto." (str. 117.) Većim počitanjem i zanosom malo je koj pedagog pisao o religiji. — Na to mi se odgovara, da je moja religija puko ime religije, jer negovorim o konfesijah. To je doista smiešan prigovor, i oni, koji tako prigovaraju, neka mi pokažu religiju bez konfesije, neka dokažu, da je religija ikad igdje postojala kao prazna abstraktnost, a ne kao pozitivna zajednica. Pozivati se na one, koji govore i sanjaju o nekoj „obćoj, svim ljudem zajedničkoj religiji", nevriedi, pošto oni tu tobožnju religiju zamišljaju samo kao puki moral. Takovi pako nemaju obreda, nabožnih vježba, službe božje, molitve itd., te se na njih pravila moga uzgoja niti protežu, niti protezati mogu. — Ako je pako meni pošlo za rukom te sam ugodio svim postojećim konfesijam, neuvriediv nikoje, onda je to upravo najbolja preporuka za knjigu namienjenu onakvim preparandijam, koje nose obći značaj, i koje su

* „Lehrbuch der allgemeinen Erziehungskunde" 1829. Str. 13—21.

Digitized by Google

pristupne svim priznanim konfesijam u našoj domovini. U tom pogledu niti sam mogao, niti smio raditi *proti postojećemu zakonu*, sve kad me na to nebi nukali takodjer i obziri čovječnosti i patriotizma. U našoj je domovini sloboda vjeroizpoviesti, i država nema prava siliti inovjernike u školu, u kojoj se direktno ili indirektno povredjuje njihovo čuvstvo. Poštivajuć i čuvajuć svoju vjeru, mi niesmo vlastni, ma da smo i u većini, dirati u tudje svetinje. I ja neznam, kako bi se moglo opravdati, kad bi učitelj pred učenici raznih konfesija uztvrdio, da svaki uzgoj, osim katoličkoga, vodi k „divljačtvu, prostoti i surovosti". Da se sa mnom slažu i pravedni katolički svećenici, dokazati ću J. Allekerom, koj je ravnatelj učiteljskoga sjemeništa u Brühlu, i o kom se nemože reći, da je pristaša moderne struje. On veli: „Wie der Lesestoff sich einerseits von allem Un- und Irrgläubigen frei zu halten hat, so anderseits auch von jedem pietistischen Anstrich. Ebenso wenig darf das Lesebuch etwas bringen, was Andersgläubige unnöthiger Weise verletzt, und die christliche Liebe zu denselben im Herzen des Kindes erstickt." *

Na poštivanje drugih vjeroizpoviesti imadu nas nukati ne samo obziri čovječnosti, nego i obziri narodne naše budućnosti. Nesreća našega naroda potiče upravo iz vjerskoga fanatizma i intolerancije. Narod jedan po krvi i jeziku dieli se u dvoje samo zato, jer ga luči vjera. Hoćemo li, da se te nesretne prilike i nadalje održe, — hoćemo li i nadalje školom narod razstavljati, mjesto da ga ujedinjavamo? Naš se narod nemože inače regenerirati već slogom i jedinstvom. To je bilo na umu vladi i saboru, kad su stvarali novi školski zakon, kad su uveli „obću" pučku školu. Tko bi se toj intenciji novoga zakona protivio, taj bi pokazao, da je sve drugo, samo da nije pravi rodoljub.** Mi se moramo odreći ili narodnoga jedinstva, ili separiranih škola. Tu drugoga izlaza nema. Oni, koji misle, da je zajednička obuka na uštrb religijskomu, imence konfesijskomu uzgoju, nemaju pravo, jer to sve stoji do valjanosti katekete i drugih učitelja, koji, ako i jesu učitelji zajedničkoga zavoda, neprestaju zato biti članovi one konfesije, kojoj pripadaju. Zahtievajuć, da nevriedjaju pitomce drugih vjeroizpoviesti, nemislim ipak, da niesu obvezani, vršeć svoje konfesijske dužnosti pokazati i jedno- i inovjernikom, da je svaki čovjek dužan poštivati i vršiti svoju vjeru.

Tako mislim, da sam opravdao obći značaj svoje knjige ustanovom postojećega zakona, kao i obziri čovječnosti i patriotizma. — Dokle postoje takove prilike, dotle je moj rad opravdan. Podje li g. Š. za rukom, da ih obori, da poruši zakon školski i zakon ravnopravnosti, ili što bi još radikalnije bilo, da uništi sve inovjernike u domovini, onda će sami po sebi prestati svi mogući obziri. —

Prelazim na posljednju i najveću osvadu, da naime nepriznajem kršćanske vjere, a to se tvrdi samo s toga, jer „o njoj ništa negovorim." Čudnovato, ja još manje govorim „o Dittesovu kršćanstvu", pa ipak bi rado g. Š., da ga je

* „Volksschule". 1876. Str. 402.
** Vidi najnoviju poslanicu biskupa Štrossmajera.

Digitized by Google

u mojoj knjizi našao. Nije li to i opet prema onoj Balmesovoj, da mnogi ljudi vide u stanovitih stvarih česa tamo nije, a niti mrvice onoga, što tamo jest? Da li se takov postupak slaže s krasnim naputkom sv. Ignjata Loyole, po kom: „Svaki kršćanin mora biti pripravan rieči svoga bližnjega prije u dobru, nego li u zlu smislu razumjeti i tumačiti.“ — Kad govorim o evangjelju i drugih sv. knjigah, mislim li onda kakvo nekršćansko (!) evangjelje? Vidi se po tom, da je g. Š. pero nadahnula neka osobita mržnja prema mojoj osobi, inače neznam, kako bi mu moglo srdce dopustiti, da me tako nepravedno potvara i ocrnjuje! — Medjutim da ja sbilja nezagovaram nikakva Dittesova kršćanstva, svjedoče najbolje vlastite rieči g. Š. Po njem može moj nauk o religijskom uzgoju podpisati *katolik*, protestant, židov itd., dočim Dittesova kršćanstva, koje se najviše sklanja protestantstvu, nebi mogao podpisati ni valjan protestant, a kamo li valjan *katolik*. Ima ljudi u Hrvatskoj, koji su Dittesa upotrebili kao neko strašilo, kojim se plaše nerazumna i nezrela djeca, pa kad reknu komu: Dittesovac je, misle, da su sve dokazali. Medju takove spada i gosp. Š., ali se ljuto vara, ako misli tim načinom zabašuriti pravu istinu i zasliepiti javno mnenje. Moj se nauk o religijskom uzgoju toliko razlikuje od Dittesova, da bi on najsvečanije proti tomu prosvjedovao, kad bi mu ga tko podmetao, ili ga s njegovim indentificirao. — Ja čitam i desničare i ljevičare: Rousseau-a i Kerschbaumera, Dittesa i Ohlera, Diesterwega i Allekera, Herbarta i Mildea itd., ali mi nijedan ne imponuje, već jedino ono, što mislim, da je istinito i dobro, prema onoj sv. Pavla: „Sve izpitujte, a dobra se držite.“

G. Š. traži moje kršćanstvo u rieči, a ne u stvari. Nemisli dakle na onu: „Non agitur de verbis, sed de rebus“. Po takovu bi morali osuditi i spomenutoga već nadbiskupa Mildea, jer ni on u svojoj pedagogiji ni jednom riečju nespominje kršćanstva. Pa ipak piše o njem katolički pedagog Kehrein ovako: „Sein ganzes Leben zeigt das Bild eines Charakters, der in den schwersten Prüfungen seiner Ueberzeugungen treu, durch Gottvertrauen und Frömmigkeit zum Muster, durch Unterstützung und Förderung alles Guten und Nützlichen zum erhebenden Beispiele geworden ist. Im Jahre 1811—13 erschien sein „Lehrbuch der Erziehungskunde“, welches 1814 für alle Lehrkanzeln der Pädagogik der österreichischen Monarchie als Vorlesebuch vorgeschrieben wurde. Ohne Vorurtheil für ein modernes Erziehungssystem, weist Milde den Erzieher an, mit der Jugend und ihren Fähigkeiten nur die einfachsten Experimente vorzunehmen und vor Allem die unverrückbaren Pfeiler der menschlichen Gesittung: Religion und Liebe zum Vaterland wie zur Familie im jugendlichen Gemüthe zu befestigen.“ * — Ako takov uzor sliedim u svojih djelih i u svom životu, onda me valjda neće nitko, koga nije strast obmamila, pokriviti s nereligioznosti ili nekršćanstva. — Ja svojega kršćanstva neiznosim na pazar, ali to smijem ipak uztvrditi, da sam svojim životom barem takav kršćanin, kakav je g. Š., a to mogu uviek i zasvjedočiti. Častno je svakako, da čovjek brani

* „Ueberblick der Geschichte der Erziehung und des Unterrichtes.“ 1876. st. 207.

Digitized by Google

svoju uvjeru i svoje stanovište, ali nije plemenito, da protivniku bez dovoljnoga razloga otimlje ono, što mu je milo, da mu podmeće nešto, proti čemu govore sva njegova djela. Stanovište takovih ljudi krije u sebi veoma pogibeljno načelo. Iz krivoshvaćene ljubavi prema Bogu bivaju nepravedni napram ljudem. U ostalom meni je veoma malo do toga, što oni o meni misle i govore. Prosto bilo dakle g. Š. i nadalje opadati moje djelovanje, prosto mu bilo biediti me s materijalizma, naturalizma i t. d., samo neka nemisli, da će me tim pokrenuti s pravoga puta i odvratiti od toga, da svoje slabe sile i nadalje posvetim probiti i napredku našega narodnoga školstva.

Stjepan Basariček.

Južno-hrvatska visočina.

Zemljopisna crtica.

(Konac.)

Vrela na prestanke. Nedaleko sela Jadrča kod Severina vrlo je zanimivo takovo vrelo. U njem voda tri puta na dan silovito nabuji i to: u 8 sati u jutro, u 3 sata po podne i pod večer. U ostalo vrieme teče ona polagacko i obskrbljuje narod pitkom vodom. Seljaci si taj prirodni pojav neumiju protumačiti pak pričaju, da je unutri jezero — to je istina — a u njem silni pozoj ili zmaj, i kad se počme gibati, da onu vodu izbacuje. Takovo se vrelo nalazi i kod Brušana u Lici: nu u njem voda dnevice samo jedan put nabuji. Takovimi vreli odlikuje se i Švicarska. U gradu Remusu počne voda izticati svaki dan o podne, pak izvire sve do sutra dan 9 sati; onda presahne opet do pol dana. — Ta se vrela temelje na istih fizikalnih zakonih, kao i naravna pretakala.

Podneblje. U nekih se strana zima najavljuje dosta rano. Snieg leži mjestimice i mjeseca travnja vrh čovjeka, a neriedko se sgadja, da kad se već gora zaodjela listom snieži. Od vjetrova znameniti su tri: Scirocco, koj se pojavljuje kao jugoiztočnjak, te je nepriličan i ljudem i životinjam; redji je sjevero-zapadnjak, a najljući bura. Ona obara dublje, trga krove, ruši natovarena kola s konji, uzvitla silno sniegom i preprečuje u djelovanju istu paru, te bijaše i uzrokom sbivšoj se nesreći g. 1873. na riečkoj prugi kod Plasah, gdje je strovalila sve vagone i unesrećila nekoliko ljudi. Zračnu vlagu pretvara bura u sitni sniežni prah, koj prodire kroz vrata i prozore.

Kod Kamenjaka i Skrbutnjaka, dvie milje od Rieke, podignuti su uz cestu Ludovicejsku jaki zidovi na obranu putujućim. Bura biesni kadkad po nekoliko dana, a kad i kad samo dva tri sata.

Na malenu je prostoru podneblje većkrat raznoliko. Tako oko Severina uspieva kukuruz i vinova loza, dočim je na Vrbovskom neima. U sjevernoj je Lici kukuruz majušan, a trsa ni neima; dočim je u Zrmanjskoj dolini kukuruz i žito bujno, pak rodi i ličkom kapljicom. Uz morske je obale podneblje znatno povoljnije, te se nerazlikuje niti od samoga podneblja najjužnijih pokrajina Evrope; jer ima bilja, koje uspieva u Napuljskoj i u južnoj Francezkoj i Spa-

Digitized by Google

njolskoj; dapače ima i takova, kojemu je domovina Grčka, sjev. Afrika, Egipat i Palestina, a budi mimogredce spomenuto, da se u primorju dalmatinskom nalaze dvie značajne biljke nuzobratničkoga ili tropijskoga podneblja i to iz plemena poma: žumara majušna (Chamaerops humilis, L.) i prstak ili datulja (Phoenix dactylifera, L.)*

Flora i fauna. Južno-hrvatska visočina obiluje vrlo interesantnom florom, a ima i takovih biljka, koje spadaju u područje alpinske cvjetane. Uz morsku obalu, kao i po obližnjih obroncih raste: mrtvina obična (Myrtus communis), mrtvina tarentinska (M. tarentina), kapar pitomi (Capparis rupestris); na obroncih se nalaze maslina pitoma (Olea europea), badem pitomi (Amygdalus communis), mogranj crveni (Punica Granatum), a uz plotove raste lovorika (Laurus nobilis); gole pećine dalmatinske resi smokva arabska (Agave americana), zloliesina (Nerium Oleander); u voćnjacih ti namiguje naranča pitoma (Citrus Aurantium) ili ti se podsmjehiva četrun ljekarski (Citrus medica), smokva majušna (Opuntia nana) i indijska (O. Ficus-indica). Osim toga ima kraška tvorba i takova bilja, koje je endemičko t. j. strogo našoj flori pripadajuće. Najredje i najzanimivije vrsti flore hrvatskoga primorja pripadaju plemenu sucvjetka (Compositae), sočivnica (Leguminosae), usnatica (Labiatae) i mlječnica (Euphorbiaceae).

Od tehničko-kulturnih bilina uspieva kukuruz, pšenica, ječam, zob, proso, vinova loza, hmelj, grah, grašak, tuj i tamo lan i konoplja.

Medju koristnimi životinjami najplemenitiji je konj, akoprem dosta slabo zastupan. Za poljsko i kućno gospodarstvo potrebita marva takodjer je slaba. Krave su onizke i slabašne, a isto tako i volovi. Da su ovi takovi, tomu je krivo, što ih prije treće godine uprezuju i što rationalno kod uzgoja s njimi nepostupaju. Krmaka ima takodjer, al se težko hrane, a davaju više mesa nego li slanine. Najviše ima u tih predjelih ovaca i koza. Te su životinje za nekoje strane prava blagodat, jer nekoliko ovaca cielu obitelj prehranjuje. Naša bi visočina prikladna bila za kašmirsku ovcu i neima dvojbe, da bi liepo napredovala. Magaraca, koji bi u ovih brdskih strana liepo uspievati mogli, ima malo.

Od divljih su životinja najznamenitiji medjed, vuk, lisica i ris, a za visoke su planine značajni divokoza i bieli alpinski zec. Po sjenatih šumskih mjestih nastanio se jazavac (Meles Taxus), po bukvicih i crnogorici zlatica ili gorska kuna (Mustela martes), a po poljih, stajah, tavanih i podrumih domaća kuna (Mustela foina) uz krvoločnoga torca ili vora (M. putorius).** Mišu, kao i povodnoj voluharici, mirnomu krtu, kao i svadljivomu hrčku, kuniću, zecu, pticam, kukcem, leptirom, zmijam, žabam, gušterom pak i ribam jednako je pogibeljna odvažna i srčana lasica.

Uz hladne obale kraških voda nastanila se vješta plivačica vidra (Lutra vulgaris). Po gušćarah i tamnih šumah ima po koja divlja mačka (Felis Catus).

---

* Dr. J. Šloser: Pripravna radnja za geografiju bilja u trojednoj kraljevini. Rad akademije knj. IV., str. 195.

** Narod ga nezove „tvorac", „tvor", pak s toga nemojmo niti mi toga imena u školi rabiti. Op. pisca.

Digitized by Google

Zračnimi kolosjeci i bujnom zeleni kraj žuborećega potoka ponosno stupa srndač u pratnji vierne si ženke i laneta. I pleme šišmiša, tih hitrih zrakoplovaca, tuj je zastupano, a u gdjekojih špiljah ima ih na stotine. Od glodavaca ima puha, vjeverica, domaćih, poljskih i šumskih miševa, parcova, štakora i zeceva, pak velikih orašara (Muscardinus avellenarius).

Od ptica zastupani su skoro svi rodovi, redje plivačice i močvarice. Spomena su vriedne: biela jarebica (Tetrao lagopus, Alpenschneehuhn), zidarčac (Tichodroma muraxia), sivi kamenar (Saxicola venanthe) i stenjar (Turdus saxatilis). Kornjače su zastupane evropskom željvom (Emys europea); gušterovce reprezentuju: zelembač ili zelenac (Lacerta viridis), obična gušterica (Lacerta stiopium) i mnogi ini, a zmije: pepeljnjača (Vipera ammodytes), ridjovka (Pelias berus), bjelouška (Tropidonotus natrix), voš (Zamenis Aesculapii), smukulja (Coronella laevis), cobranka (Zamerus viridiflavus) i crvena krpa (Callopeltis leopardinus). Od golokožaca prebivaju tuj: zelena žaba ili rekac (Rana esculenta), božja žabica (Hyla arborea), hrženica (Rana temporaria), češnjarka (Pelobateo fuscus), šarentoba (Bombinator igneus), zelena krastača (Bufo viridis), obična krastača (Bufo variabilis), tudjevnik (Salamandra maculata), vodeni pupac (Triton palustris). Ribami obiluje more. Tu se love tuni, sardele, ploče, jegulje, hvataju ostrige, raci, rakovice, pliskavice, tulnji, a kad i kad i po koj kučak. Znamenito je, da ima u sladkih vodah i takovih riba, kojih nije nigdje drugdje u monarkiji naći; kao što je n. pr. „pior“ (Phoxinellus Croaticus) u Novčici kod Gospića, u Ričici kod Stikade i Otuči kod Gračaca i „svjetlica“ (Telestes polylepis) u Munjavi kod Josipovadola. Odlikuje se ota visočina i kukci, leptiri, mriežokrilci, opnokrilci, mekušci, crvi itd., itd.

Ljudi na južno-hrvatskoj visočini i njihovo zanimanje. Zanimivo je, da se je na tom dosta malenom prostoru nastanio Hrvat od sva tri narieča. U sjevero-iztočnih je stranah Kajkavac, u sjevero-zapadnih Čakavac, a u južnih Štokavac. Razlikujući se nariečjem, razlikuju se i nošnjom, značajem, običaji i načinom života. Stanovnici sjevero-iztočnih strana nisu toli otvorena duha i tako razvijena tiela, kao što oni sjevero-zapadnih i južnih. Bave se ponajveć poljodjelstvom, ovčarstvom, a trguju vunom, liesom, dugami i rakijom, koju ponajveć od brinja ili borovice peku. Zahadjaju zimom u daleki sviet i trguju sitnom robom. Zovu ih „njemškutari“. Jedni tim pripomažu svoju kuću, a drugi uništuju. U tudjini usvoje kojekakove zločestoće, te ih kući unašaju. A jezik — da je bogu plakati! Pravi pravcati konglomerat, jer ima u njem rieči njemačkih, talijanskih, českih, magjarskih i slovenskih. U nošnjah vlada dosta velika raznolikost. Dočim mužkarci nose biele i uzke hlače, bielu kabanicu, modri prsnik i crni okrugli šešir i kožnate cipele, to se ženske odievaju kojekako. One, koje su uz Kupu, obljubile su tamnije boje i spominju više na slovensku, a one u nutrašnosti obljubile su živahnije boje.

Primorac je otvorena duha, vedra čela i vesela oka, te u svakom pogledu pravi junačina, naučen na maglu, led i snieg, kao na lahak, težak i mučan posao. Po položaju mu je i zanimanje. Bavi se gradnjom kuća, crkva i mostova, trgovinom i mornarstvom.

Digitized by Google

Stanovnici južnih strana čvrsta su tiela, kao što i litice, na kojih su rodjeni i odgojeni, a duha dosta otvorena. Ovdje prevladjuju kod mužkaraca živahnije boje, dočim su pretežnije kod žena tamne. Još je jedno, čim se od ostalih suplemenika razlikuju, a to je: skoro nikakova uvidjavnost napram ženam. Tuj je žena sirota pravi rob, jer kuha, vari, pere, prede, plete, obdjelava vrt i polje, dočim mužkarci kadkad oru ili drvare. Ovdje se trguje liesom, vunom, kožom i krznom, a i ponešto i rogatim blagom. Najvažnija su trgovišta uz kordun Maljevac, Prosječeni-kamen i Zavalje, u nutrašnosti Srb i Gračac.

Napisao **Dragutin Hirc.**

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Dalje.)

Vrsti čuvstva. Čuvstvâ imademo neizmjerno mnogo. Da jih uzmognemo što bolje pregledati, razrediti ćemo jih, a za razredbeni razlog uzeti ćemo vrelo, iz kojega jedno ili drugo ističe. Buduć da naš čitavi razvitak, tjelesni i duševni, stoji u savezu sa našim blagostanjem ili bolovanjem, zato možemo govoriti o fizičnih ili tjelesnih, o intelektualnih, ćudno-estetičnih, simpatičnih, moralnih i religioznih čuvstvih. Napokon diele se čuvstva takodjer i u prosta te sastavljena.

Tjelesna, fizična čuvstva. Zdravlje, bolest; snaga, slabinja; glad, žedja, sitost; toplina, zima; počinak, umornost; tlačenje, gladjenje, škakljanje i još druga zovu se tjelesna čuvstva. — One su osjeti, jer su afektivnoga t. j. dirajućega značaja; jer u nas pobudjuju blagostanje ili bolovanje. Prispodobom jednoga s drugim, postadoše nam ti osjeti svjestni, i zovu se kano takovi čuvstva. Tjelesna čuvstva zovu se zato, jer jim je vrelo naše tielo, i to samo dotle, dok živi.

Intelektualna čuvstva. Intelektualni je razvitak kano što ćudno-estetični, moralni i religiozni jedan dio naše duše, našega vlastitoga bića. Akoprem smo označili, da je intelektualni razvitak više objektivnoga nego li subjektivnoga (dirajućega) značaja, to mu se kano česti našega bića subjektivnost (draženje duše) odreći nemože.

Bistrost i razgovetnost naših pojmova (vidi intelektualni razvitak) godi nam, kano što bistrost, jasnost, razgovetnost u cjelokupnom intelektualnom životu; tamnost i zamršenost naših pojmova i u obće našega pojimanja nisu nam ugodne, one nas bole. — Bistrost, jasnost, razgovetnost, tamnost, zamršenost u intelektualnom životu prouzrokuju (bude) u nas osjete. — Za bistrost i tamnost znade samo onaj, koji ima predstave ili pojmove ove i one vrsti u duši, isto tako i za razgovetnost i zamršenost; s toga sliedi, da i ovi osjeti postanu svjestni medjusobnim mjerenjem. Pošto su svjestni, zovu se čuvstva, a buduć se pojavljuju u intelektualnom životu duše, zovu se intelektualna čuvstva.

Digitized by Google

Čuvstva ćudi. Rekosmo, da su u ćudi sakupljeni naši osjeti ili ćućenja. Kano što se ponavljaju predstave, tako se ponavljaju i osjeti. Svaki ponovljeni osjet zove se razpoložaj. Glavni oblici naših razpoložaja jesu: Veselje, radost, uzrujanost, osjetljivost (ćudljivost), bol. žalost, turobnost ogorčenost, sdvojnost, hladnoća itd. Kod svakoga razpoložaja imademo sravnjivanje istoga sa onim upravo prošlim razpoložajem. zato je svaki razpoložaj ujedno čuvstvo, i to čuvstvo naše ćudi.

Estetična čuvstva. Priroda je u proljeće liepa. Vedro je nebo u noći liepo. Zora je liepa; duga je veleliepa. Pjesma, slika, sgrada, kip i glasba je liepa (ali nemoraju biti navedeni predmeti uviek liepi, nego samo onda, kad se umjetno izvedu). Čovjek je najsavršenije biće ovoga svieta, sam po sebi sklad; zato mu sve godi, što njegovu biću odgovara, što je savršeno, skladno. U fizičnom smislu skladni su oni predmeti, gdje pojedine česti stoje u takovu odnošaju, koji godi našemu oku ili uhu. Mi te predmete zovemo liepimi ili veleliepimi. Ovo su pako osjeti, a pošto su svjestni, čuvstva, te vode k estetičnomu čuvstvu, jer jih probudjuju predmeti prirode i umjetnosti

Pojam o estetičnosti uzima se još obsežnije, nego što je ovdje spomenuto. Ako imademo pojmove (ideje) o značajnosti, oholosti, oštroumnosti; to nam ovi pojmovi (ideje) mogu biti probudjeni raznimi predmeti. Hrast n. pr. budi u nas ideju značajnosti, pećina nepokolebivosti, ljubičica nježnosti, ruža ljubavi, liljan nevinosti, tulipan oholosti, sokol oštroumnosti. Nepokolebivost, nježnost, ljubav itd. biljezi su ujedno raznoga našega bivstvovanja, zato su osjeti; ali i svjestni, po tom čuvstva. Budući da se i ova čuvstva po predmetih prirode u nas bude, zato su i oni estetična čuvstva. Predmeti ove vrsti jesu znameni (simboli) istih čuvstva, a mi jih tomu i rabimo.

Estetična su čuvstva ona čuvstva, koje bude u našoj duši oni predmeti, koji se u svojoj skladnosti ili harmoniji dovinjuju našega bića, koji su savršeni. Onda mi obično naš osjet podmetnemo dotičnomu predmetu, te držimo, da ga i predmet imade, akoprem su ti predmeti obično mrtvi ili barem bez onih osjeta, koje imamo jedino mi kao ljudi.

Da se uzmognemo naužiti harmonije, sklada u prirodi, osobito pako kod umjetnina, kano u muzici, pjesmi, slici (kipu), sgradi itd., moramo te predmete razumjeti, t. j. moramo u umjetninah i sami biti vješti ili jih barem s teorijske strane poznavati, jer inače nemožemo pronići u bitnost stvari, nemožemo uživati harmoniju ili sklad u sastavku česti.

Dalje budi glasba, pjesma, slika itd. u naših grudih ujedno veselje ili žalost. Glasba, pjesma ili slika neće buditi veselja ni žalosti, ako ti osjeti u nas već neobstoje. Veselje, žalost nisu nam zato morali postati upravo estetičnimi predmeti, oni su mogli postati i drugim načinom, oni su mogli postati nedovoljnim ili prekomjernim draženjem u vegetativnom životu; tim, što smo se n. p. porezali ili što smo bili bolestni. Estetična se čuvstva pako zovu samo onda, ako jih pjesma, glasba ili slika, u obće ako jih estetični predmeti nadju i probude u naših grudih.

Digitized by Google

Kod estetičnih čuvstva govori se i o estetičnom motrenju i estetičnom tvorenju.

Estetičnomu motrenju služe samo osjećala višegareda, naime: oko i uho. Estetično je motrenje afektivno gledanje prirodninâ ili umjetninâ ili slušanje glasova, kojim se probude u nas čuvstva o liepom. Estetičnim motrenjem mogu postati liepu i veleliepu protivna čuvstva, naime: ružno i grdo.

Estetično je tvorenje kod pjesnika, slikara, rezbara (kipara), graditelja i glasbenika, ako svoje ideje izvode po estetičnih pravilih, kano što to nalazimo u proizvodih dotičnih umjetnika.

Simpatična čuvstva. Suveselje, sažaljenje zovu se simpatična čuvstva; a mržnja napram drugomu, nenavist, zloradost itd. antipatična čuvstva. Jednim i drugim povod je medjusobni ljudski život, te naša sposobnost čuvstvovanja, da se naime u nas porodi radost, kad je drugi veseo, žalost, jer je drugi žalostan (simpatična čuvstva); ili protivno, da nam žalost bližnjega godi, njegova nas radost boli (antipatična čuvstva).

Simpatična su čuvstva temelj raznim zadrugam, življenju u obitelji, državi, u obće cielomu družtvenomu životu. (Dalje.)

Učiteljska skupština gradiškoga okružja.

(Dalje.)

Druga redovita sjednica, držana dne 22. kolovoza 1876. Predsjednik otvori sjednicu točno u 8 sati, te pozva izvjestitelja, gradj. učitelja Kokotovića, da razloži na dnevni red stavljeno pitanje: „Bi li se dale kakove preinake u ustrojstvu postojećih pučkih škola izvesti, da se tim školstvo u ovom okružju unapriedi?“

Izvjestitelj razlaže u dugom govoru ponajprije loše stanje školskih sgrada, od kojih množina naliči više ruševinam i odrpanim kolibicam. Ove kolibice imadu obično malenu, tamnu i nizku sobicu, u koju kiša prokapljuje i u koju bi se samo nekoliko djece smjestiti moglo, a obično jih se 30—40 i više natrpa, te unutra skupa s učiteljem gube svoje zdravlje.

Po tom prelazi izvjestitelj na mladež kao materijal škole, te iztiče, da je za polazak škole ustanovljeno vrieme prerano uzeto, jer posve nejaka i duševno nerazvijena djeca nemogu tako polazeć školu mnogo naučiti. Roditelji ovakovu djecu teže u školu odpravljaju, a učitelji se tim vanredno obterećuju.

U naših krajevih, gdje se roditelji veoma malo ili baš ništa nebrinu za uzgoj djece, nisu ona nakon navršene 6. a obično ni nakon navršene 7. godine toliko duševno zrela, da bi im polazak škole koristio; — a i tjelesno su obično slabašna, pa ako je škola iole odaljena, nemogu dolaziti po zlu vremenu, a obično su još i lošo obučena. Preranim bo uškolovanjem djece naprćujemo roditeljem i učiteljem vanredne terete, a djeci baš malo koristimo, jer će diete, kad je duševno zrelije, u jednoj godini naučiti više, nego nejako za dvie ili

Digitized by Google

tri godine. Iz ovoga izvodi izvjestitelj potrebu, da se djeca uškolavaju tek nakon navršene 8. godine, kad su tjelesno i duševno jača i sposobnija. Ovdje se izuzimaju ona djeca, koja su podpuno razvijena ili njihovi roditelji — odnosno skrbnici — za uškolovanje mole.

Zatim prelazi izvjestitelj na razrede pučke škole, te nadovezuje i to, da jedan učitelj, ma i bio on najvještiji, nemože valjano raditi, niti dobro uspjeti, ako ima podučavati više od 2 razreda; s jednim radi ustmeno, drugi zabavlja pismeno. Ima li pako jedan učitelj u 4 razreda podučavati, tad nezna, gdje da se prije posla lati; jedne sam zabavlja, drugi računaju, treći pišu, a četvrti borme i badava sjede i kroz to mir narušavaju. Isto je tako težko učitelju, kad ima prevelik broj učenika, makar i u jednom razredu; on ih nemože u jedan dan zadaće izpitati, nemože ih dovoljno kao uzgojitelj poznavati, kako je težko svestrano pismene radnje prevelikoga broja učenika pregledati. To samo mi učitelji znamo, drugi nam toga nevjeruju.

Nakon toga napominje izvjestitelj nestašicu valjano naobraženih učitelja, te s toga predlaže, da bi se sve škole ovoga okružja tako imale preustrojiti, da barem na svake dvie ili tri škole s lošimi učitelji dodje jedna škola sa strukovno naobraženim učiteljem, kod kojega bi djeca obližnjih škola mogla izučiti predmete 4. razreda. Ovo bi ustrojstvo imalo trajati samo dotle, dok se nepribavi dovoljan broj naobraženih učijelja.

Po ovom razlaže izvjestitelj potrebu, da se mladež više podučava u gospodarstvenoj struci, jer ako je pučkoj školi svrha uzgajati za život, zašto da se i na to neuzme obzir i neuzgajaju ratari, jer skoro svi učenici naših pučkih škola biti će seljaci — ratari.

Nadalje napominje, da se njemački jezik iz pučkih škola sasvim izključi, kad ga i onako u životu netrebaju.

Konačno primjećuje još izvjestitelj, kako bi bilo od velevažne koristi, da se učiteljstvo češće u godini sastaje i o svom zvanju medjusobno posavjetuje; da se tečaji za usavršivanje učitelja nesamo 4 nedjelje, nego barem 2 mjeseca drže, a uslied toga i glavni školski praznici na puna 2 mjeseca produže, kano što je to već zakonito uvedeno u susjednom provincijalu.

Pošto je izvjestitelj pitanje svestrano razjasnio, predlaže skupštini svoje rezolucije na uvaženje, koje su dielom po redakciji, dielom nuz preinake poslie debate ovako prihvaćene:

1. Neshodne školske sgrade imaju se čim prije svrsi shodno prirediti i polag potrebe preinačiti, da budu kao i novogradjene odgovarale zahtjevom vremena.

2. Djeca se imaju u obće uškolovati tek nakon navršene 8. godine. Izuzimaju se ona djeca, koja su fizično podpuno razvijena, i za koje roditelji ili skrbnici za uškolovanje mole.

3. Svaka učiona morala bi imati barem dva učitelja, a nijedan učitelj nebi imao podučavati više od 60 učenika.

4. Uslied pomanjkanja valjano strukovno naobraženih učitelja imale bi se učione u ovom okružju tako preustrojiti, da na svake dvie ili trorazredne učione sa jednim učiteljem dodje jedna 4-razredna učiona sa dva ili više učitelja.

Digitized by Google

5. One područne učione, koje se poradi udaljenosti ili osamljenosti nedadu k nijednoj 4-razrednoj učioni pripojiti, ostaju i nadalje 4-razredne, nu ima se nastojati, da se na njih čim prije namjeste dva učitelja, od kojih barem jedan mora biti dovoljno strukovno naobražen.

6. Na spolno mješovitih školah imadu se djevojčice iz 3. razreda izškolovati, ako nepostoji bliža koja posebna djevojačka učiona.

7. Ako u mješovitih školah broj djevojčica prelazi 40, ima se otvoriti posebna djevojačka škola.

8. U svih pučkih učionah ima se obraćati više pozornosti na gospodarstvo, odnosno kućanstvo; upotriebiti nanj više učevna vremena, a polag toga prirediti školske knjige i učevnu osnovu.

9. U svakom kotaru ima se otvoriti na sgodnu mjestu jedna gospodarstvena škola sa pokusnim vrtom, koju bi mogli učenici svršivši 4. razred polaziti i u gospodarstvu se praktično podučavati.

10. Njemački jezik, kano obligatan predmet, da se iz pučke učione, odnosno iz 4 niža razreda gradj. učione sasma izostavi.

11. Tečajem školske godine neka se češće učiteljski sastanci drže.

12. Školske ferije neka se na puna 2 mjeseca produlje.

13. Tečaji za usavršivanje učitelja neka traju najmanje dva mjeseca, a učitelji neka se na izmjenice pozivlju svake godine po jedan odjel na tečaj tako, da samo svake druge godine dodje isti učitelj na red. Isto tako neka se svake godine mienjaju učitelji za predavanja.

Po dovršenoj razpravi ovoga pitanja držala je gospodja Marija Gentzkovka, učiteljica u mjestu, predavanje „o ženskih ručnih radnjah u djevoj. školah.“

Po dovršenu predavanju zaključi predsjednik sjednicu u pol 1 sat, a nastavnu ureče u 3 sata poslie podne.

U 3 sata poslie podne nastavljena bi sjednica. Tu pozva predsjednik g. Jelića, neka bi izviestio skupštinu o pitanju: „Kako bi se moglo u višerazrednoj pučkoj školi s jednim učiteljem istodobno po svih razredih uspješno podučavati?“

Izvjestitelj je u poduljem govoru, oslanjajuć se dielom na izkustvo u praktičnom djelovanju, dielom na čitanje najizvrstnijih pedagog.-didakt. djela stvar podpunoma shvatio i svestrano obrazložio, pa premda za to pitanje nije moguće izreći stalna pravila, koja bi za sve slučaje valjala, to ipak na temelju svojih nazora predloži skupštini svoje rezolucije na uvaženje, koje je skupština nakon poduže debate ovako primila:

1. Broj učenika u višerazrednoj pučkoj školi sa jednim učiteljem neka neprelazi 60; inače se ima namjestiti drugi učitelj.

2. Učenici moraju imati odmah u početku školske godine potrebne knjige i pisaće sprave.

3. Učitelj treba da je nesamo teoretično-strukovno naobražen, nego da je praktičan.

Digitized by Google

4. Učitelj treba da se za svoj svakdašnji školski rad savjestno pripravi, i već u napred sa sobom obračuna, kako će učevno vrieme u pojedinih razredih najshodnije upotriebiti.

5. Učitelj neka se drži samo obstojeće učevne osnove, a ne postojeće razdiobe sati, jer po ovoj i onako raditi nemože, dapače će svoj rad po pol ili četvrt sata, sad u ovom, sad u onom razredu, morati razdieliti, dakako samo polag neke unapried opredieljene osnove.

6. Učitelj može upotriebiti za vježbanje već tumačenoga gradiva na to uvježbane bolje i pouzdanije učenike, koje on ipak sam mora nadzirati.

7. One pismene radnje učenika, kojih pregledavanje i izpravljanje zahtieva više vremena, neka učitelj pregledava i izpravlja poslie nauka.

Po dovršenoj razpravi sliedio je 5 časaka odmor, a zatim dodje na red predavanje: „Razvitak metričke mjere, njena korist i pretvorba sa osobitim obzirom napametnoga računstva“, po gradj. učitelju Mili Babiću; a predavanje „o mjerstvenom likoslovju i risanju u pučkoj školi za 4 razreda“ preduzeo je gradj. učitelj g. Adam Antolak.

Tim se završi sjednica u 7 sati u večer, dojduća pako urečena sutra u 8 sati s jutra. (Konac.)

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanja.**) Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega učitelja u Hreljinu, Josipa Maletića, pravim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Velikom Grdjevcu.

— (**Učiteljice ručnoga djela.**) Kr. žup. nadzorničtvo zagrebačko imenovalo je učiteljske supruge gospoju Tereziju Demuthovu i Mariju Ramušćakovu učiteljicami ručnoga djela, i to prvu na obospolnoj pučkoj školi u Pribiću, a drugu na obospolnoj pučkoj školi u Vivodini. Dotične obćine opredielile su svakoj po 60 f. nagrade, a to je odobrila i kr. podžupanija jastrebarska.

— (**Podpora sirotištu djece bosanskih prebjeglica.**) Presv. g. Ivan Kukuljević Sakcinski poslao je 1000 for., što mu ih neki prijatelji slavenski uručiše za bosanske prebjeglice, privremenomu sirotištu ustanovljenomu za školske sposobnjake bosanskih prebjeglica u Požegi. Taj zavod ima sada 20 pitomaca, koji u njem uživaju sve, što im treba, naime stan, hranu, odielo i obuku.

— (**VI. redovita glavna skupština hrvat. ped.-književnoga sbora**), držana dne 7. prosinca 1876. (Konac.)

11. G. Dragutin Hirc spominje, da sbor posjeduje liepu mineralogijsku i malakologijsku sbirku, nu te su prirodopisne sbirke tekar u embrijonalnom razvitku. Njemu je do toga, da se s timi sbirkami malo življe pokrene, s toga je on odlučio sa svojim prijateljem i pravim članom sbora, g. Davorinom Trstenjakom, da sastave sboru liepu prirodopisnu sbirku, i to: on bi sastavio sbirku domaćih riba, gmaza i plaza, a Trstenjak sbirku sisavaca i ptica. Te bi sbirke imale dvostruku vriednost: prvo bile bi na čast sboru, a drugo bi prigodom skupština imali vanjski učitelji najljepšu priliku, da se upoznaju sa reprezentanti naše faune i gee, te bi jih to i poticalo, da si sami sastavljaju prirodopisne sbirke za svoje škole. A da uzmognu preduzetu zadaću bolje riešiti, mole skupštinu, da ih u tom pripomogne u koliko je moguće. — Skupština primi sa zahvalnošću predlog, te dozvoli u tu svrhu za buduću godinu 25 do 30 for.

12. Dopisujući član i učitelj nartski, Josip Klobučar, predloži, da se buduće godine doda školskomu koledaru zemljovid Hrvatske, Slavonije i Dalmacije i ako li bude moguće i Austro-Ugarske i to s topografijom, orografijom i hidrografijom. Tumačeć učenikom zemljopis, imao bi učitelj za dotično mjesto izhodište. Dužina i širina da se označi poput točaka te obilježi pismeni ili brojevi.

Sbor će nastojati, bude li se nastavilo izdavanjem, da se takav zemljovid škol. koledaru dodade.

13. Predsjednik, g. Ivan Filipović, predloži uz obrazložbu sliedeće predloge:

1. Zdravstveni odnošaji u naših školah vrlo su kukavni. U mnogih naših obćinah vlada

Digitized by Google

žalibože mnenje, da je za školu svaka kućerina dobra, pa se zato malo tko i za nju brine. Mjesto, da nam mladež izadje iz škola zdrava, to se ondje zameće klica raznim bolestim. Navadja školu vukovinsku u goričkom kotaru, koja je uz močvaru, te slična prije škulji, nego li školi. Mnogi štede občine pa za škole ništa nečine i tako ostaje pri starom: s toga predlaže: „Da se adresom pozove hrv. lječničko družtvo u Zagrebu i slav. lječ. družtvo u Osieku, neka u krug svoga družtvenoga rada povuku i zdravstvene odnošaje u naših pučkih školah, pa da uz ostalo nastoje o tom, da se na preparandijah predaje i šk. dijetetika, i to po praktičkih lječnicih; da županijski lječnici imaju od vremena do vremena škole svoga područja u zdravstvenom pogledu pregledati, da u podžupanijskih šk. odborih bude delegiran i po jedan lječnik, i napokon da u svakom mj. šk. odboru dotični občinski ili podžupanijski lječnik, ako se u mjestu nalazi, imade virilno mje-to i virilni glas. — Skupština zadnju alineju zabaci te prihvati predlog g. Basarička, da skupština izriče želju: neka občine i korporacije kod izbora u škol. odbore uzimlju što veći obzir na lječnike.

2. Premda pučka škola nije strukovni zavod, to ima ipak jedno sredstvo, kojim može pobudjivati ljubav k gospodarstvu i djelovati na odrasle, a to su školski vrtovi. Želimo li to postići, tada moraju biti šk. vrtovi valjano uredjeni, a to zavisi od učitelja: s toga se imade umoliti vis. vlada, da bi odredila u promak narodne kulture za svaku podžupaniju po jednu nagradu za najbolje uredjen školski vrt. Gospodarsko družtvo ima se umoliti, da podupre tu molbu kod vis. vlade.

3. Poviest je zrcalo svakoga naroda, pa to stoji i za pedagogiju i za razvitak školstva. Već je vrieme, da i mi učitelji stanemo sabirati materijal za poviest pedagogije u obće a naročito o razvitku našega školstva. Toga radi umolit će se svi nadzornici u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji, da bi, na koliko u priliku k tomu dodju, prepisivali ili u izvorih ovomu sboru dostavljali listine i izprave budi od privatnih ljudi ili od raznih ureda i korporacija, koje bi se odnosile na poviest pučke škole.

4. Ako je ikomu treba čitati i znati te duhom vremena napredovati, to je doista pučkomu učitelju kao kulturnomu faktoru naroda svoga. U tu svrhu izlazi već evo 17. godinu šk. časopis „Napredak", objelodanjujuć sve, što je treba znati pučkomu učitelju. Sbor nastoji, da bude sve bolji, pa bi rado i nagradjivao bolje članke, nu to žalibože uz nepovoljne materijalne okolnosti zasad nemože. Da ga bude dakle kitio sve više umni rad izkusnih učitelja, a uz to da se učiteljstvo pobudi na rad, umolit će se vis. vlada, da blagoizvoli dozvoliti svotu od 200 for., kojom bi sbor nagradjivao bolje članke.

14. G. Kukuoviću votirala je skupština zahvalnost, što je ustupio družtvu bezplatan stan i zaključila, da mu se to pismeno od glavne skupštine saobći.

15. Sbor će izdati „Školsku dijetetiku". Materijal je jur većom stranom preveden. Redakcija se povjerava g. Stjep. Basaričku.

Predsjednik se zahvali članovom na savjetu moleć ih, da sada i o tom nastoje, da naši zaključci i u život prodru i zaključi skupštinu.

G. Modec zahvali predsjedniku na trudu i revnosti, te predloži, da mu se u ime glav. skupštine izrazi zahvalnost i ubilježi u zapisniku. — „Skupštinari prihvate taj predlog srdačnim „Živio!" Kobali.

Razne viesti.

— (**Salamunska mudrost nekoga mj. škol. vieća.**) „Posel z Budče" piše: Mjestno škol. vieće u kotaru L. uzme nadučitelju jednu sobu, da tako na jeftini način pribavi stan podučitelju, koji se je imao namjestiti. Nadučitelj se potuži kotarskomu škol. vieću, a ovo dosudi, da je mjestno školsko vieće dužno po zakonu pribaviti nadučitelju stan od najmanje dvie sobe. Pa što učini na to mudro mjestno škol. vieće? Posla zidara u stan nadučiteljev te mu dade sobu prezidati tankim zidom, da tako iz jedne sobe načini dvie. Sada nastaje pitanje: Po kojem bi se zakonu dalo zapriečiti, da to mudro vieće nepodje i dalje, te sveobće svojstvo djelivosti i dalje neupotriebi. Tuj je svakako zakon nepodpun.

— (**Školstvo u Indiji.**) U Indiji skoro sve škole nadzire i uzdržaje vlada. Ima ih nekoliko i privatnih. Tamo od 100 urodjenika 5—6 znade čitati. Bogati osebnici nečine ništa za pučku naobrazbu 20 miliuna stanovnika ima 4153 škole svih razreda, koje polazi 223.901 ili 1.13% učenika. Djeca ih polaze vrlo neuredno radi množine svetaca, raznih svečanosti i radi svatbâ, koje često traju po čitav tjedan. Najviše ih polaze dječaci, a mnogo manje djevojčica. Po nazorih je Indijanaca sramota, da znade žena čitati. Za uzgoj djevojčica čine najviše misionari; nu djevojčice polaze škole mnogo nemarnije i neurednije, nego li dječaci.

Javna zahvala.

Pogl. gosp. Gjuro Leder, kr. kot. sudac u Stubici, uručio je podpisanomu pet stotinjaka s tom namjerom, da se najbolji učenik bistričke obće pučke škole uvrsti kao član družtva sv. Jeronima.

Na plemenitom tom daru u ime nadarenoga zahvaljuje se J. Kirin, učit. bistrički.

Listovnica uredničtva.

G. Č. u S. Štampati ćemo, ali u drugom obliku.

G. V. u K. Odbor može birati slobodno izmedju osposobljenih kompetenta, te mu stoji na volju, da izabere izmedju njih najboljega ili najlošijega.

Izdaje ga „**Hrv. ped.-knjiž. sbor**", uredjuje **Ljudevit Modec**, a tiska **Drag. Albrecht.**

Digitized by Google

Br. 8. U Zagrebu, 10. ožujka 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Naše školske klupe prema zdravlju.

(Čitao u učiteljskoj skupštini kr. podžupanije križevačke **Dr. Jos. Derenčin.**)

Štovana gospodo!

Današnja mi nakana nije ni najmanje poučiti vas, jer znam, da vas svjestne svojih zadaća neće bit minuo ni onaj pravac napredka u današnjem školstvu, koj se i za zdravlje učitelja i učenika liepo i brižno trsi. Ako se u nas Hrvata taj znanstveni boj za pravo još ni započeo nije, tješimo se tim, što tomu baš mnogo krivi niesmo, jer se i u prosvjetljenijih zemljah još živo i marljivo o tom radi, te i njihov sviet slabo il nikako neuvidja zamašaj toga pitanja, nemogav se još uviek odtisnuti od stare navadne struje družtvena života. Jedan od najboljih njemačkih zdravoslovaca liepo poručuje državi i očito joj piše, da badava uredjuje i brižno goji politiku, narodno gospodarstvo, trgovinu itd., dok valjano školstvo neuvede. Gospodo! svakdanji vam rad i zvanje jest zaista gorki kruh, mučan posao i onda, kad bi bio spojen sa najvećimi udobnosti i shodnosti, koje punim pravom zdravoslovje za vas i učenike zahtieva, zato se svaki od vas sa mnom raduje, kad vidi, kako je za 10 posljednjih ljeta pitanje o školskom zdravoslovju svojski na boljak pokrenulo, te neostao u našoj mladoj knjizi ni taj slog neobradjen. Dokazi tomu biti će vam najbolje poznati, zato ih ovdje nabrajati netreba. Napisalo se i prevelo u nas prilično nešto o predmetu, koga danas našom zabavom odabrasmo, nu nigdje nemogoh naći to pitanje prema svojoj važnosti dostojno pretresano. U Francezkoj, Belgiji, Americi a naročito Njemačkoj goje to polje prvi strukovnjaci, te i ako ni u njih nije stvar još riešena, to je ipak u toliko jur napredovala, da je s toga školstvu nastala nova era, a potomstvu ostala velika i stalna blagodat. — Parižka i bečka svjetska izložba dokazale su bjelodano, u koliko je to pitanje na bolje pokrenulo. Dočim je n. pr. u parižkoj izložbi bilo izloženo samo troje vrsti školskih klupa, mogao si ih u bečkoj izložbi 6 godina kašnje vidjet do 46!

Digitized by Google

Tako nam dakle govore svjetske izložbe, to najvjernije zrcalo svakoga ljudskoga napredka. Nu njemački a najpače švajcarski zdravoslovci tvrde, da je izvedba praktične zdravouke u školi pored svega toga napredka još uviek zaostala, jer da se o njoj još uviek malo nastoji. Kad je tomu tako, mogu se i opet nadati, da je i važnost mojega današnjega razlaganja dovoljno opravdana.

Pogledate li shodnu i prema mogućemu trošku uredjenu i sastavljenu klupu, te sravnate li ju sa našimi sohami — timi pravimi mučili mladeži — pomisliti ćete: „ta to je prosta klupa kako i obična, što li u njoj dobroga?“ Gospoda, koja su toli sretna bila, poći u izložbu bečku, vidjela su za cielo krasne one američke, željezne, nacifrane klupe, koje no im na prvi pogled oči zamamiše. Al gle, strukovnjaci sudci izrekoše ipak, da su dvie proste drvene (al umno složene) klupe (Kunze-ova i Olomucka) mnogo bolje i zdravije za školu, nego li liepe i skupe američke. Netreba dakle, da klupa bude liepa i bog zna kako izcifrana, nego valja da odgovara svim mogućim zahtjevom zdravoslovja, jednom riečju: da bude zdrava.

Ne samo vi, gospodo, kojim je na srdcu i briga za boljak tjelesni vaše dječice, van i ona sama imaju nepobitno pravo zahtievati zdravu, valjanu klupu u školi, jer po zlu škola, što goji i oživljuje dušu, a osakaćuje i ubija tielo. — Prošla su hvala Bogu i ako ne davno vremena, gdjeno bijahu djaku škola i učitelj prava strašila i muke i najvrhovnija moć. I ja se još živo sjećam, koliko sam žalibože imao snašati za to, što sam kao zrio mladić zahtievao, da mi se dopusti sjediti na prostom stolcu a ne u klupah, gdje mi htjela kralježnjača puknuti na dvoje! Razrednik — vrlo surov i neuk čovjek — naredio mi zatvor kao plaću za svoj pravedan zahtjev, jer da sam tobože bio puntar.

Nu da čujemo sada, kakva ima biti prava školska klupa?

Odgovarajući na to, paziti nam je i sjećati se sljedećih važnih česti svake dobre i valjane klupe i to:

1. Visine klupe. Prenizka li je klupa, zlo po učiteljeva ledja; previsoka li, još gore po oči i držanje tiela učenikova. Razstavljajuć i razpitajuć klupu školsku prema zdravlju učenikovu, izvolite, gospodo, jur sada dobro uvažiti, da za svako diete nije svaka klupa, već da se ista ima udesiti prema veličini i visini učenikova tiela, kao što ćete niže obširnije čuti. Uzima se dakle, da zdrava klupa ima biti visoka 49 do 83 centim., nu nikako i nipošto niža od 80 ctm. Posjednu li se u takvu klupu manja, niža djeca, to se škoda, što im s toga nastaje, lasno može popraviti podnožjem, položenim onako, kako ćemo niže čuti. Na ovakvih klupah bar se netroši učiteljevo zdravlje, koj na nizkih klupah, kao što su naše, mora da svaki čas ledja svine, pokazujuć djeci crte, pismena itd.

2. Širina ploče od klupe. I ova mora biti shodno omjerena, i to najprije prema knjigam, koje i onako najviše na njoj leže. Naše obične školske knjige obično su 18—21 centim., najviše 27 ctm. visoke, prema tomu uzima se sada i širina ploče od klupe na 33 ctma. i to zato, da može knjiga na nju stati udobno, a da ju diete nemora prignuto suzdržavati, niti kad piše, da mu

Digitized by Google

se pisanka o prednji rub ploče previne, te prignutom glavom čitati, što je napisalo. Ploča na risaćem stolu naravski da bi imala biti šira, jer što je ista prostranija, to je i udobnija. Najbolja širina za ovakav stol jest 70—80 ctra.

3. Vrlo važna čest valjane klupe bude nadalje stražnji rub ploče (hint. Tischrand).

U najnovije vrieme ljube osobito Švedi imati na klupah svojih jamasti izrez, odgovarajući trbuhu i prsima djaka, a Englezi idu još dalje, te vole imati 2 ovakva 2kutna izreza na ploči, u koje tobože da polježu ruke. Da li su te modifikacije shodne ili ne, to će pokazati izkustvo, akoprem ovo inače kaže, da čim su u zdravouci sprave ili nastroji zamršeniji, tim da su lošiji. Nekoji smatraju takve stvari za prisilne, te i pravo imadu, jer i vam će, gospodo, biti poznato, da će diete, samo ako mu se hoće, sjediti i na najboljoj klupi jako zlo, nu da neće moći nikako, pa i najbolje htjelo, pravo i valjano sjesti na lošoj klupi, kako su naše stare, a da si — bilo kako — zdravlje neprikrati. Zato recimo dakle, stražnji rub ploče budi sasvim ravan, jednostavan, gladak i zaobljen.

4. Još više nam je na to paziti, kako i koliko da bude ploča od klupe prema tlu, dotično prema prsini učenika nagnuta?

Ima i ta stvar svoju granicu, svoju dobru i zlu stranu, jer stoji li prestrmo ploča, to će knjige na tlo puzati, morala bi se dakle na stražnjem rubu ploče pribiti osovna letvica (Leiste), da knjige zaustavi. Nu, ako gore rekoh, da stražnji rub ploče ima biti sasvim prost, gladak i zaobljen, to ću još ovdje naglasiti oštro, da nema neugodnije stvari na klupi, do li takve letvice. Učenici nemogu dulje vremena držati lakte na njih, jer ih boli, možda i zato najradje kušaju inštinktivno o takve letvice oštrinu svojih nožića. Bar sam ja kao diete najslastnije rezkao u tu pronicajuću čest daske.

Nadalje prestrma li je ploča, težko bude držati lakte na njoj bez znatnoga napora mišica. Lakti naime nevalja da se opiru o prsinu, već imaju visjeti o tielo, a ne obratno tielo o nje. Svakako je za očinji vid bolje, da daska bude ponešto naklonjena, a ne ravna, kao što na naših klupah. Na uzornih klupah bečke izložbe bile su te ploče — već koliko su široke bile — nagnute 5—6 centim. od obzorja, što bi i nam imalo služiti osrednjom mjerom u tom pravcu.

5. Od nemanje je vriednosti nadalje pitanje: ima li ploča od klupe biti gibljiva ili čvrsta, pribita?

Gospoda, koja su bila na bečkoj izložbi, vidjela su tuj svakojake krasno izradjene, al zato i skupe sprave u svrhu, da se daska (ploča od klupe) prevrne ili spusti. Koliko se god s ovimi vrsti klupe prištedi prostora u učioni, koliko se god s njimi mogu bolje pomesti, izčistiti i spremiti školske prostorije, toliko god su takve sprave baš suvišne, jer nepomažu ništa zdravlju učenika ni njihovu ravnomu držanju tiela. Najveći prijatelji takvih uzdigljivih (aufklappbar) ploča, kao što Parov u Berlinu, Cohn u Vratislavi, odrekoše se njih, jer vele, da učitelji izjaviše, da treba kvačice i željezna pera neprestance popravljati, da si djeca u njih često prste uštipnu, nadalje, da treba prije, nego li ploču uzdigneš, sve knjige odstraniti, pa da je onda na njoj mnogo manje prostora, te

Digitized by Google

napokon da štropot i udaranje, što nastaje tim premještanjem i prevrtanjem osobito neugodno nauci smeta. Prednost pred ovako složenimi pločami imadu zato svakako naprosto pomakljive ploče, kao što ih ima Kunze-ova i Olomucka klupa, koje su osobito za nas najbolja, najcjenija i najshodnija vrst klupa. Na svakoj valjanoj klupi valja nadalje paziti na:

6. Visinu prednjega ruba sjedala. Ta se poprieko uzima, da mora biti jednaka visini goljenca učenika ili što je isto $^2/_7$ tjelesne visine. Bude li sjedalo više, diete neće imati upora za noge, ove će u zraku se njihati, zatim spuznuti lagano, dok se nožnimi prsti nedotaknu tla, a u tom položaju neće moći učenik držati upravno gornji dio tiela, van će doniekle sve mišice za to upotriebiti, dok iste neklonu i trup se skrivi. Djeca su poprieko visoka 1·25, 1·32, 1·36 do 1·50 met., a za takve bit će dakle najbolja visina sjedala od 36—47 centim.

7. Kolika da bude ukupna širina klupe. Strukovnjaci misle, da je najbolja širina 28—31 centim. Zato osudiše englezke klupe kao preuzke (15—20 centim.). Ako je sjedalo nagnuto i to tako, da prednji mu rub bude viši, nego li stražnji u klupu pričvršćeni, biti će i klupa nešto uža. Sjedalo u ostalom mora i biti ovako složena, jer na takvu sjedalu neće diete lasno spuznuti i primorano biti sjediti na prednjem rubu, što je bogme vrlo tegotno. Uzdigljiva sjedala još veće prištede prostora. Klupa s takovimi sjedali još će biti uža, nu valjana klupa nemora baš da ima takva sjedala, jer se pravom učitelji na nje bune, dočim su djeci neprestanim povodom igri i zabavi, nadalje uzroče veliki štropot i nemir u školi, i kao što sam o pločah od klupe spomenuo, lasno se pokvare pa treba mnogo popravaka.

8. I podnožak jest nemanja važna sastavina klupe, akoprem dobra, valjana klupa može, dapače mora biti bez njega. Inače bude potreban uviek onda, ako se u klupe za odrasliju djecu imadu smjestiti manja, mladja djeca, da udesi razmjerno razmak. Gdjegod su na klupah podnožci, a oni da budu dovoljno široki i shodno naklonjeni, a ne, kao što na naših sohah, toli uzki, da na njih može počivati samo rt ili peta stopala. Ako je podnožak za valjanu inače klupu suvišan, a to nije:

9. Slonka. Svaki se od nas i nehotice traži nasloniti kakogod, ako obično može se uzeti i nesjedi više od $^1/_2$—$^3/_4$ ure, a kamo li nebi sirota diete, kojemu je u školi danomice presjedjeti 4—5 sati!

Ima, kao što znate, više vrsti slonaka, a čemu da vam ih pojedince navadjam? Da čujemo, što vele o njih strukovnjaci na glasu i koje li su bolje, da li one, na koje se čitav hrbat naslanja, ili one slonke, koje samo krsta podupiru. Prve su svakako udobnije, nego sve druge, nu neodgovaraju nikako pravoj svrsi, kao što posljednje t. j. slonke za krsta (Kreuzlehnen). Jer kao što je liepo dokazao prof. Mayer u Zürichu, krsta se pri sjedanju najviše napnu i najviše trpe, s toga imadu i poglavito poduprte biti shodnimi nizkimi, nešto prema izbočenosti krsta izdubenimi slonkami, koje ujedno dadu gornjemu tielu i okrajninam slobodno kretati i postaviti se stalno i čvrsto, što u drugih slonka nije.

Digitized by Google

10. Ladicu za knjige valjano sa ostalom klupom složiti tako, da nebude pačila koljenom, nije laka stvar. Na naših klupah ima za knjige obično horizontalna daska izpod ploče, a to je i najbolje od svih ostalih mnogobrojnih sprava. Strukovnjaci su sva moguća spravišta knjiga na klupi više manje zabacili iz razloga, kojih ovdje navesti nemogu, jer mi je vrieme kratko, zato će i za nas daska izpod ploče od klupe biti najbolje spravište knjigam, nu ona mora biti osovno izpod ploče 7—11 centim., a stražnji joj rub da bude 4 ctm. izza stražnjega ruba ploče.

A sad, pošto smo klupu znanstveno razsjekli, složimo ju opeta pa se pitajmo: koliko da bude svaka duga? (Konac.)

Risanje u pučkoj školi.

(Čitao u glav. skupštini „hrv. pedagog.-književnoga sbora" **Ljud. Modec.**)

Odkada se je u novije doba u pedagogijskom svietu pobudio novi život, te učiteljstvo sakupljeno što u službenih, što u družtvenih skupštinah, vieća o raznih pedagogijskih i didaktičkih pitanjih, jedva da se o čem više razpravljalo, nego li o risanju i tjelovježbi.

Tko je malo samo razgledao razne pedagogijske časopise, sjegurno će mi to potvrditi. Uzrok tomu pojavu nije težko pogoditi; jedan i drugi predmet nov je u pučkoj školi, pa zato nije ni čudo, da se o njih najviše razpravlja.

Nu dočim je pitanje o tjelovježbi prilično razpravljeno (žalibože samo ne u nas), te je učiteljstvo prilično na čistu i glede naukovne osnove i glede metode, nije tako s pitanjem o risanju u pučkoj školi.

O tom predmetu mnogo se doduše već pisalo i razpravljalo, da i pojedina družtva razpisivala bi nagrade za najbolje radnje u tom pogledu, kao n. pr. moravsko obrtničko družtvo, pa ipak kojim uspjehom? —

Koliko pročitao i promozgao razpravâ o tom pitanju, koliko razgledao raznih sbirka uzoraka, — iz svega proviruje ona poznata: To je sve liepo na papiru, ali kako je s praksom.

Pa i u samoj bečkoj svjetskoj izložbi, gdje se nadah naći ako i ne sama remek-djela, a to ipak vrstnih stvari u tom pogledu, nenadjoh onoga, čemu sam se nadao, nego većim dielom poznati cajhenmajstorski švindel. U čem je dakle sva ta potežkoća, da uz tolika razpravljanja ovaj predmet u pučkoj školi pravo nenapreduje?

Uzrok je tomu, što se još uviek pravo neshvaća svrha tomu predmetu, pa što neima u učiteljâ dosta vještine, a još manje prave volje i požrtvovnosti, koja se hoće za taj predmet.

Ako i jest risanju kao i svakomu inomu predmetu u pučkoj školi svrha dvojaka t. j. formalna i materijalna, te je jedna i druga jednako važna, to se ipak materijalna svrha nemože postizavati u pučkoj školi u onoj mjeri, kao formalna i kako se to obično misli, pa zato toliko nezadovoljstvo s nepostignutih rezultata.

Digitized by Google

Risanje je umjetnost, kojoj se hoće mnogo i mnogo vježbanja i stanovite duševne zrelosti, a pučka škola niti ima toliko vremena. da bi ga mogla samo tomu predmetu posvetiti. niti su djeca za nj u toj dobi dosta duševno zrela.

Koliko treba vremena, dok se ruka dovoljno uvježba samo u prvih elementih risanja i to da samo prerisuje ili kopira gotove već nacrte, a kamo li istom, da ih diete nariše samostalno iz naravi.

Pravo risanje pako nije puko kopiranje gotovih već nacrta, nego se tuj hoće predmete. kako su u naravi, t. j. više ploha vierno prenieti na jednu samu plohu. Za to pako treba znati zakone perspektive, a to se ipak nemože zahtievati od djece u pučkoj školi.

Pošto dakle toliko potežkoća otegoćuje, da se postigne materijalna svrha risanja. a opet je taj predmet za harmonijsku naobrazbu veoma potreban, nije druge, nego cilj nauka umanjiti t. j. svesti ga u pravu mjeru prema duševnoj dobi djece i prema vremenu, koje se tomu predmetu u puč. školi posvetiti može.

Zato jest risanju formalna svrha pretežnija, t. j. diete treba da ponajprije nauči pravo gledati, da si čim više izvježba vid, ta glavna vrata, kojima vanjski sviet u dušu djetinju ulazi. Djeca se imadu naučiti pravo zrieti, prosudjivati razne smjerove i daljine, te shvaćati razne oblike.

Ali naravno da se uzato ima vježbati postupno i ruka i da to vježbanje valja postupno dotjerivati sve do najvišega stupnja, koji se samo u pučkoj školi može polučiti, ali dakako čuvajuć se svakoga pretjerivanja.

Smatramo li ovako risanje u pučkoj školi, tad dakako neće biti mjesta sljeparijam; ali onda da i oni, kojim je prosudjivati râd pučke škole, prosudjuju postignute rezultate u risanju samo s toga gledišta, a svako pretjerivanje da kao puku sljepariju odlučno zabace.

Ja sam tečajem višegodišnjega rada kao pučki učitelj došao do ovoga uvjerenja, te iste misli u kratko izrazio u predgovoru k svojim „sbirkam uzoraka“, koje su prije nekoliko godina ugledale sviet.

Nu sada, pošto je novi školski zakon stupio u kriepost, te su učiteljstvu predane i naukovne osnove, u kojih su dakako iztaknuti samo ciljevi te u kratko naznačeno gradivo za pojedine razrede, trebalo je našemu učiteljstvu progovoriti koju i o metodi i o potanjem razporedu učiva za pojedine predmete, a najpače za novije. kao što je risanje.

U to mi dodje ruku djelce prof. Bauera, u kojem nadjoh upravo svoje nazore prilično nacrtane i gradivo onako razporedano, kako i sàm po svojem izkustvu držim, da je najshodnije. Zato priudesih uvodni člančić toga djelca za naše okolnosti i objelodanih ga u našem glasilu (Vidi br. 19. i 20. XVII. teč. „Napredka“) učiteljstvu našemu na presudu, a preporučih ga i upravljajućemu odboru pedag. sbora. da se u glavnoj skupštini povede o njem razprava, pa ako se ona s njim sasvim ili djelomice složi, ili ga popuni, da ga kao mnenje pedagog. sbora našemu učiteljstvu ujedno s rezolucijami sbora objelodani.

Nu prije nego prodjem na sam člančić, svrnuti mi se na prije spomenutu moju „sbirku uzoraka“. U njoj u predgovoru zagovaram risanke bez

Digitized by Google

svakih pomagala, bez tako zvanih stigma do jedinoga središta, a sada u ovoj razpravi preporučam stigmografske risanke u 2. i 3. razredu. Za opravdanje ove promjene u svojih nazorih navadjam ovdje svoje i svojih sudrugova izkustvo. Ondje sam bio proti gotovim stigmografskim risankam, te sam zagovarao, da si svako diete na temelju stanovitoga mjerila opredjeljuje sámo stigme ili točkice, te da će samo tako moći naučiti mjeriti okom. Nu kasnije se osvjedočih, da je to za djecu u 2. i 3. razredu pretežko, dà. neizvedivo, osobito u prepunjenih razredih. Isto mi dojaviše i mnogi sudruzi. Uvidjesmo dakle, da u 2. i 3. razredu treba još nekih pomagala, i da se imade učenikom tek postupice zadaća otežćavati, a to biva tim, što se udaljenost stigma sve više širi, a u 4. razredu stigmâ sasvim nestaje do jedinoga središta, ali i to se može s vremenom izpustiti, i tako će učenici risati samostalno bez svakih pomagala.

Ovako mislim, ako se učeniku postupice, u koliko on jača, zadaje i teža zadaća, da će biti uspjeh mnogo sjegurniji, nego li, ako na učenika odmah u početku svalimo sav teret, da se uplaši te izgubi volju k nauku.

Sada pako prelazim na sam članak, koj vam je, veleštovana gospodo, iz „Napredka“ jurve poznat. (Pošto bi i taj članak pročitan, te se o njem povela razprava, predloži izvjestitelj sljedeće rezolucije, koje bi i s malimi promjenami prihvaćene.) Rezolucije:

1. Risanju je u pučkoj školi svrha više formalna nego li materijalna, t. j. da se u mladeži pobudjuje estetičko čuvstvo, te da si mladež uvježba oko u shvaćanju raznih smjerova, protega i oblika, a ujedno da si postupice vježba ruku.

2. U 1. razredu rišu djeca najjednostavnije predmete iz okoliša djetinjega na namrežanih pločicah. U ovom je razredu risanje više podpora zornoj obuci.

3. U 2. razredu rišu učenici u stigmografskih risankah sa točkami u razmaku od jednoga centimetra. Prema risankam ima biti udešena i školska ploča. U tom se razredu rišu osovne, razite i kose crte; pravi kutovi, pravokutni krst, četvorina i svakojaki od ovih temeljnih oblika sastavljeni laglji oblici, a u koliko moguće i orisi predmeta iz okoliša djetinjega, nu sve po stanovitom mjerilu rišu se na pločicah, a onda tek u risanki.

4. U 3. razredu rišu učenici u 1. poljeću na stigmografskih risankah sa točkami u razmaku od 2 cm., a u 2. poljeću u razmaku od 3 cm.

U tom razredu rišu učenici nešto duže crte raznoga smjera, razne kutove, uče dieliti kutove; rišu zatim trokut, četvorinu, uče dieliti četvorine dvokutnicami; napokon rišu svakojake sastavljene pravocrtne likove u četverokutu. Uza to neka neke crte crtaju jače (deblje), a neke plohe neka izcrtkavaju t. j. izpunjuju istosmjernimi crtami.

U 2. poljeću rišu postupice krivulje i to manje ili veće lukove u raznih položajih, te od takovih lukova sastavljene zviezde i ružice.

Na tom stupnju mogu za izmjenu risati i po diktovanju.

5. U 4. razredu rišu učenici u početku na risankah sa označenim središtem, a onda i bez toga rišu četvorine u veličini od više centimetara; za tim u četvorinah jednostavne ornamente, sastavljene od pravih i krivih crta; jedno-

Digitized by Google

stavne oblike bilja, cvieća, te lake ornamente, izvedene na temelju bilinskih oblika. Sve se ove risarije imaju izvadjati samo u ocrtu (Umriss). U ovom razredu ima se geometrijsko oblikoslovje odieliti od risanja, jer se inače nebi moglo udovoljiti nijednomu predmetu.

Za risanje u 3. i 4. razredu imadu se uzeti po dva sata uzastopce.

6. U opetovnicah po gradovih rišu se i geometrijska tjelesa u perspektivi, zatim ornamenti po modelih te šestilom i ravnalom geometrijski i ini likovi, zasjecajući u razni obrt. U opetovnicah po selih riše se razno orudje i sprave, u koliko moguće po naravi.

7. U djevojačkih školah imade se kod izbora gradiva uzimati što više obzir na žensko ručno djelo.

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Dalje.)

Moralna čuvstva. Dobro ili zlo; pravo ili krivo; pohvalno ili nevaljalo djelo; savjest, kriepost, opačina itd. jesu biljezi za moralna čuvstva. Ona postaju mjerenjem ili naših čina ili čina drugih ljudi našim cienjenjem. — Cienjenje je odredjivanje vriednosti predmeta, i prema tomu čina i to vlastitih ili drugih ljudi. Cienjenje nam postane svjestno i onda ga nazivamo takodjer moralna sviest. Zato možemo kod mjerenja vriednosti „cienjenje“ nazvati našom moralnom sviesti i po tom se može ustanoviti pravilo: Moralna čuvstva postanu mjerenjem naših čina i čina drugih ljudi moralnom našom sviesti.

Kod moralnoga razvitka biti će o tom još više govora. Da se protumače moralna čuvstva, dosta je i to.

Ako mi ili tko drugi što učinimo, onda mi taj čin mjerimo po svojoj moralnoj sviesti, te ga osjetimo ili kano dobar ili kano zločest, pohvalan ili nevaljao, prav ili kriv. Visost i točnost ovih osjeta (čuvstva) zavisi o savršenosti našega cienjenja ili naše moralne sviesti.

Imajuć u obziru samo svoju osobu, zove se čuvstvo, što nam se pojavi mjerenjem naših čina moralnom našom sviesti, „savjest“. „Savjest“ je dakle čuvstvo, što no se pojavi u nas prije ili poslie kojega po nas ovršenoga čina, i to mjerenjem istoga po našem cienjenju ili moralnoj sviesti. — Ako nam se ovo čuvstvo pojavi prije čina, onda nas na čin ili nuka ili nas od čina odvraća; pojavi li se savjest poslie čina, onda nam ona čin ili odobrava ili zabacuje. U posljednjem slučaju veli se, da nas savjest peče, grize ili muči. Ujedno možemo lako uvidjeti, da savjest nije ništa prirodjena, da ona stoji do našega cienjenja, koje postane u nas tekar tečajem vremena i to draženjem predmeta i odnošaja ovoga svieta. Neima li pravoga cienjenja, neima ni savjesti, zato se i veli, da ima ljudi bez savjesti; narod veli: ima ljudi bez duše, bezdušnjaka, krivodušnjaka.

Digitized by Google

Ako smo stalni u tvorenju dobra ili u moralnom ponašanju, onda se zovemo „kriepostni“. Ako su pako krive sklonosti u nas jako narasle, tako da jih se nemožemo nikako otresti; ako se dakle ponašamo protivno krieposti, onda se zovemo „moralno izopačenimi“.

Imamo li moralne sviesti, onda nam godi ponašanje prve vrsti od naše ili od strane drugih ljudi; ponašanje druge vrsti negodi, nego nas boli, vriedja, i to su onda čuvstva.

Religiozna čuvstva. Na drugom mjestu govoriti ćemo o razvitku vjere. Za sada neka nas zadovolji, da ustanovimo, u čem sastoji vjera. Ona sastoji od pojmova: Bog, duša, vječnost, nagrada duše i život naše duše, štono ga zovemo religioznim. Religiozna se pako čuvstva pojavljuju, kano „ljubav“ napram Bogu kao najvećemu dobru; „nada“ u njega kod svih nevolja ovoga svieta i „uvjerenje“, da će on kano najpravednije biće jednoč sve nepravde izravnati; „počitanje i strah“ napram njemu itd. Čuvstva ove vrsti zovu se religiozna, jer se pojavljuju na temelju religioznoga našega razvitka.

Vrsti čuvstva. Iz svega toga možemo se osvjedočiti, da nam se u svakoj vrsti našega tjelesnoga i duševnoga razvitka pojavljuju čuvstva, a kako ne, kad je svaki taj razvitak promjena našega bića, koju moramo osjetiti, ako hoćemo, da nam bude svjestna. Svjestni osjeti jesu, kano što je već napomenuto, čuvstva. Zato možemo čuvstva podieliti u sliedeće vrsti: fizična, intelektualna, čuvstva ćudi, estetična, simpatična, moralna, religiozna.

Sastavljena čuvstva. Govori se još i o sastavljenih čuvstvih. Čuvstva ove vrsti postanu onda, ako nam se jednim mahom ili zasebice pojavi više čuvstva, kano n. p. ako smo ozdravili i na novo prispjeli u družtvo naših prijatelja te se s njimi u liepoj prirodi veselili. Ako smo dulje vremena od roditelja razstavljeni, te k njim dodjemo, a oni nas nadare i počaste.

Jesu li čuvstva jednaka, kano što u ovih primjerih, onda se medjusobno množe. Može se dogoditi, da su i nejednaka, kano kad bi nas zatvorili ili grdili radi kakve pravedne stvari. Uzkrata nas slobode boli, ali nas ujedno i veseli, kad možemo radi pravedne stvari štogod trpiti. Oduševljaj za rod i domovinu čini, da zaboravljamo na muke i patnje vojevanja.

Razdražica (afekt). Srčba, mržnja, sram, nada, strah, tuga, srditost itd. zovu se razdražice (afekti). I to su čuvstva, ali tako žestoka, da uzdrmaju našim tjelesnim organizmom. Čovjek se strese, zarumeni, dapače može i osiediti. — Sve se razdražice nemogu izcrpiti, nu one se dadu podieliti u 4 glavne vrsti, i to: Radost i žalost, nadu i strah. Radosti i žalost probudjuju se čini, koji su se dogodili; nada i strah očekivanjem nekih čina.

Ako su čini ugodni, mi jim se nadamo, ako su neugodni, mi jih se strašimo. Razdražice valja razlikovati od strastî, koje su obično dugotrajne i tiču se više našega djelovanja i ponašanja. Razdražice su više subjektivne i traju samo momentano, akoprem se nemože nekojim odreći dojam na naše djelovanje.

(Dalje.)

Digitized by Google

Učiteljska skupština gradiškoga okružja.

(Konac.)

Treći dan, 4. sjednica dne 23. kolovoza 1876. Prije odpočete razprave na dnevni red stavljenoga pitanja iztaknu poglaviti g. okružni školski nadzornik učiteljstvu neke primjetbe glede ponašanja učitelja. glede reda i čistoće, predavanja predmeta, vodjenja zapisnika, nabave pisaćega materijala itd., što ih je prigodom pregledavanja škola zamietio, te dade shodne poučne uputke za buduće ravnanje.

Za ovim dodje na red pitanje: „Kojim načinom može učitelj uzdržavati povoljan zapt (disciplinu) u pučkoj školi?“ Izvjestitelj mu je gradj. učitelj g. Ivo Biljan.

Na predsjednikov poziv obrazložio je izvjestitelj pitanje svestrano te citirajuć svekolike zapreke, što školski zapt narušuju, predložio je skupštini svoje rezolucije, koje su poslie duže živahne debate ovako prihvaćene:

1. Školska sgrada izvana i iznutra sa svimi školskimi spravami i inimi potrebštinami mora biti u onakovu stanju, kako to zahtievaju načela umne pedagogije.

2. Učitelj treba imati pri obuci sva potrebitá pomagala i raznovrstna učila.

3. Učitelj treba da je dostatno strukovno naobražen, a svomu zvanju podpunoma vješt i za njega oduševljen.

4. Učitelj treba da si štovanje i ugled pred učenici pribavi, ter njihovu ljubav i povjerenje steče tako, da učenici uviditi mogu, da im je pravi dobrotvor.

5. Učitelj treba da u školi i izvan škole nadzire djecu bodrim okom, a u tu svrhu bilo bi potrebno, da stanuje u školskoj sgradi.

6. Učitelj neka uznastoji, da točno upozna duševna svojstva svakoga gojenca, te da uporabom raznih sredstva napredne pedagogije, a ne samimi kaznami i nagradami, svrće ta svojstva na žudjeni pravac.

7. Učitelj neka učenike neprestano polag njihove naobrazbe valjano i shodno zabavlja, a da to uzmogne, nevalja mu povjeriti više od dva razreda i ne više od 60 učenika.

8. Roditelji su dužni učitelju pripomagati u njegovu nastojanju oko dobre discipline školske mladeži. Tko unatoč uzradi, imala bi ga politična oblast pozvati na odgovornost.

9. Mjestna školska vieća, osobito predsjednici istih, pa i kateketi škola, dužni su u skladu sa učiteljem zapt uzdržavati.

10. Obstojeći disciplinarni propis neka se poradi u njem sadržanih ustanova raznih kazna nestavlja pred lice učenika, već neka se učitelj inače po njem ravna.

11. Učitelj ima u svojoj vlasti shodno nagradjivati i kazniti svoje učenike; ni tjelesna se kazan neizuzimlje, te samo kod ove je potrebno. da se učitelj sporazumi s dotičnimi roditelji ili sa jednim članom mjestn. škol. vieća.

Digitized by Google

Pošto bi opredieljene razprave do kraja izcrpljene, upravi predsjednik na skupštinare poziv, ako bi koji član još kakov poseban predlog staviti imao, da to može učiniti sada, pošto još dostaje vremena za razpravu.

Učitelj Stjepan Koceljević zamoli rieč i stavlja sljedeće predloge, odnosno pitanja:

Posebni predlozi.

I. Da barem nekoje učione iz područja svakoga mjestno-školskoga vieća postanu utemeljiteljnim članom pedag. književnoga sbora u Zagrebu.

II. Neka bi se pomoglo čim prije nestašici učiteljstva mužkoga.

III. Kako bi se pučko učiteljstvo dovinulo većega naobraženja?

IV. Što je razlog, da učiteljske pripravnice, koje uživaju podporu c. kr. glavnoga zapovjedničtva, polaze učiteljište privatno, a ne državno, i što bi se proti tomu imalo učiniti?

V. Odštete za troškove i trud perovodjam školskih vieća i računovodjam mjestnih školskih zakladnih blagajna.

Poprimljeni bi sliedeći skupštinski zaključci:

Na I. Školske oblasti, naročito školska vieća, imala bi se pobrinuti, da ako ne baš sve, a ono barem nekoje učione iz područja svakoga mjestn. škol. vieća postanu utemeljiteljnim članom pedag.-književnoga sbora troškom občinskih blagajna ili ubranih novčanih globa za nemaran školski polazak, ili inim razpoloživim novcem mjestnih škol. zakladnih blagajna.

Na II. Nestašici učiteljstva, osobito mužkoga, neka bi se pomoglo:

a) obilnijim primanjem pitomaca u učiteljišta;

b) izravnanjem pristojba krajiškoga pučkoga učiteljstva sa onim u provincijalu, jer će se jedino tim predusresti započetom odlazku valjanih učiteljskih sila sa zemljišta krajiškoga.

Na III. Pošto napredak školstva zavisi u prvom redu od temeljite naobrazbe učiteljstva, i pošto se može temeljito naobraženje polučiti samo mnogogodišnjim učenjem, potrebno je, da se učiteljišta razšire na 4 razreda, a na zagrebačkom sveučilištu neka bi se uz filozofski fakultet otvorio posebni pedagogijski fakultet za višu naobrazbu onih učitelja, koji bi polag svoje jurve stečene naobrazbe isti fakultet polaziti mogli.

Na IV. S razloga, što se vidi, da učiteljske pripravnice, koje podporu vis. c. kr. glavnog zapovjedničtva uživaju, polaze učiteljište „Milosrdnica“, a ne državno, i što je obće mnenje, da državna učiteljišta barem isto tako, kano i privatna, dapače u mnogom obziru još bolje svrsi odgovaraju; umoljava se vis. c. kr. gl. zapovjedničtvo, da bi shodno odrediti izvoljelo, da učiteljske pripravnice u žensku državnu, pa i na mužku preparandiju u Petrinju primane budu.

Na V. U interesu je školskoga napredka, da perovodstvo mjestnih škol. vieća i računovodstvo mjestnih školskih zakladnih blagajna bude u rukuh šk. zastupnika, te pošto su računovodje školskih blagajna za svoj trud neku odštetu iz tih blagajna dobivali, a nekoja su mj. šk. vieća od nekog vremena svojim perovodjam u to ime sporazumno s kotarskom oblasti neku svotu ustanovila,

Digitized by Google

te pravednosti i jednakosti radi moli, da bi se dobrostivo odredilo, neka bi perovodje mj. šk. vieća, kano i računovodje mj. šk. zakladnih blagajna dobivali u buduće za svoje djelovanje mjesečno po tri forinta iz razpoloživa novca tih blagajna.

Ovim se posebni skupštinarski predlozi završuju, te buduć se nitko više neprijavi, preduzeše se razni izbori i to:

a) za učiteljsko družtvo;

b) upravljajući odbor učiteljske knjižnice;

c) izbor članova za zemaljsko škol. vieće i zemaljsku učit. skupštinu.

Po obavljenu izboru zaključi predsjednik ovako: Slavna skupštino! Mi smo evo dovršili naše trodnevno zasiedanje; riešili smo najvažnije točke, koje se tiču škole i napredka, a sad nam je samo želiti, da ih poprimi i oživotvori naša visoka vlada.

Nakon toga uzkliknu predsjednik sa skupštinari trokratni „živio!“ Njeg. Veličanstvu, premilostivomu caru i kralju; a isto tako trokratni oduševljeni „živio“ Njegovoj preuzvišenosti, zapovjedajućemu generalu topničtva barunu Mollinary-u, kao brižljivu pokrovitelju krajiškoga pučkoga školstva i neumornomu širitelju prosvjete krajiškoga naroda.

Predsjednik završi ovogodišnje zasiedanje. U pol dana bio je zajednički svetčani banket u gostioni kod „medvjeda“, gdje bi nazdravljene mnoge zdravice počam od presvietloga g. predstojnika bogoštovnoga i nastavnoga odjela, pa do pučkoga učiteljstva.

Po ovom se je učiteljstvo — želeć si na godinu sretan sastanak — po malo razilazilo.

Mile Babić, gradj. učitelj,
perovodja.

DOPISI.

Dopis iz X, 13. veljače. U smislu §. 161. lit. *e.* šk. zakona imade kr. žup. škol. nadzornik porodivšu se razpru, odnosno nesporazumljenje izmedju učitelja i mjest. škol. odbora izravnati svojim putem.

Dogodilo se je tekuće šk. godine kod jedne pučke škole, da se je porodilo takovo nesporazumljenje i razpra izmedju predsjednika mjest. škol. odbora i dotičnoga učitelja poradi mjesta, gdje bi mjestni školski odbor imao držati svoje sjednice.

Mjestni školski nadzornik smatrao se je vlastnim, da saziva sjednice u obć. ured, koji je 4 i pol šestnaestina milja udaljen od škole, i koji sastoji od jedne sobice, u kojoj ureduje načelnik, bilježnik, pisar i eksekutor poreza. Učitelj pako, držeć se naredbe „o b u p r a v i š k o l e“ §. 30., tvrdio je, da bi se rečene sjednice u ovom slučaju imale držati u škol. prostorijah, gdje su mu pri ruci kako spisi, tako i zapisnici školski, i gdje se tajnost tih sjednica može čuvati, kako to upravo rečena naredba §. 32. odredjuje.

Pa kako se je ta razpra, odnosno nesporazumljenje riešilo? Po običaju, na slabu se kola taru, tako i ovdje. Učitelj, akoprem smatrajuć se u pravu na temelju

Digitized by Google

naredbe „ob upravi škole“, išao je ipak k sjednicam, koje su sve držane u obć. uredu cielu prošlu šk. godinu. Nu ove šk. godine 16. stud. ureče mjest. škol. nadzornik i opet školsku odborsku sjednicu u obć. ured, a budući je to vrieme bilo veliko blato i bljuzgavica, nije hotio učitelj ići pješice k sjednici, nego je potražio podvoz, kojega nije dobio i tako učitelja nebje u odborskoj sjednici.

To bijaše čitavi dogodjaj, — pa što se iz toga izleglo? Mjestni školski nadzornik — tobože uvriedjen — podnese podžupanijskoj oblasti ostavku; ova opet, pošto nemogaše odmah skinuti učitelja, predloži ga, mimoišav škol. nadzorničtvo, vis. zem. vladi na odpust. Što će biti sada? — E kako prije rekoh: na slabu se kola taru. Ako groznoga zločinca učitelja i neodpustiše, ipak da dobije mjestni škol. nadzornik satisfakciju, stiže ga ukor, a da prodje i druge učitelje volja od takovih samovoljnih i drzovitih čina, bude taj ukor litografisan i dostavljen svim mjestnim školskim odborom ciele podžupanije za exemplum. — Zar ne, na takova šta neda se ino, nego si zapjevati: „Liepo je biti učitelj“?!

Iz vojničke Krajine. Medju ostalimi bavilo se je krajiško zem. školsko vieće i pitanjem: „da se pučkim učiteljem plaće poprave, i na koji način“. — Da se učiteljem plaće poprave, i to ne samo pučkim u užem smislu, već svim, daklem i gradjanskim, to je prva potreba, o kojoj — mislim — nitko dvojiti neće. Žaliti je, što zem. škol. vieće nije priobćilo i način, po kojim misli učiteljem popraviti plaće. Ta odveć velika tajnost prekoračuje granice „Amtsgeheimnisa“ i može biti krajiškomu školstvu na veliku štetu.

Kako rekoh, o načinu, po kojem visoka generalkomanda želi učiteljem popraviti plaće, nestoji u izvješću ništa, nu koliko sam privatno čuti mogao, misli visoka generalkomanda sve pučke škole staviti u šest, a gradjanske u dva razreda, kao što je u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji. Uslied toga bi škole siromašnijih mjesta došle u IV., V. i VI., a škole boljih i bogatijih mjesta došle bi u III., II. i I. plaćevni razred. t. j. u mjestu I. razreda imao bi učitelj najveću, a u mjestu VI. razreda najmanju plaću. — Posve pravedno — reći će mnogi od gg. čitalaca. Nu da vidimo.

U mjestu I. plaćevnoga razreda obstoji četverorazr. škola, i to za svaki spol napose, te ima učitelj posla samo s jednim razredom. U mjestu VI. razreda jest obično tako zvana jednorazredna obća pučka škola, i to većinom za obadva spola samo jedna; tu ima učitelj šest razreda i osim toga još opetovnicu; ergo šest puta toliko posla, koliko njegov kolega u gradu. U mjestu I. razreda ima učitelj sigurno mnogo veću i bolju priliku, da škola i naobrazi svoju djecu, nego kolega mu u VI. razredu, jer je ovaj možebit u selu jedina inteligentna osoba. Što će dakle sa svojom siromašnom djecom?

Dalje: nije li u mjestu VI. razreda jedina osoba, koja što razumije, učitelj? Nije li učitelj jedina osoba, na koju se seljak jedino može obratiti, ako dobije kakovo pismo, račun, pozivnicu k sudu itd.; nije li učitelj jedina osoba, na koju se seljak i opet jedino može obratiti, ako nerazumije metričke mjere ili ako padne u kakovu nepriliku, u parnicu itd.?

Digitized by Google

U mjestu I. plać. razreda ima ljekarna, ima liječnik, čega u mjestu VI. pl. razreda nema; daklem i u tom je učitelj I. pl. razreda na boljku.

U mjestu I. pl. razreda ima čitaonica, biblioteka, a možebit i učiteljsko družtvo* — kako mu lako mu — ima više učitelja, s kojimi se može porazgovoriti, u obće ima više prilike, da se naobrazi.

Dalje pitam: nemora li biti učitelj, od kojega se toliko zahtieva — mnogo više, nego od učitelja u I. razr. — najizvrstniji i najsposobniji? A nezaslužuje dakle takav čovjek, koji ima zadovoljiti toli ogromnim zahtjevom, ako ne veću, a ono bar jednaku plaću sa svojim kolegom u gradu? D.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanja.**) Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je namj. učitelja u Brkasovu, Dušana Kneževića, pravim učiteljem obće pučke škole u istom mjestu: namj. učitelja u Mikluševcih, Petra Kolesara, privremenim učiteljem obće pučke škole u istom mjestu; zatim na temelju zakona od 14. listopada 1874. ravnajućimi učitelji djevojačkih i dječačkih obćih pučkih škola: Antuna Felingšteina u dolnjem, Skendera Dončevića u gornjem i Antuna Fruhelku u nutarnjem gradu Osieku, Tomu Lukačevića u Virovitici, Ivana Markovića u Valpovu, Josipa Šestaka u Slatini, Josipa Beka u dolnjem Miholjcu i Nikolu Kindleina u Našicah; napokon ravnajućimi učitelji obospolnih obćih pučkih škola: Josipa Tilla u Čepinu, Stjepana Sušu u Bukovici i Antuna Krharića u Petrijevcih; Ivana Jergovića ravn. učiteljem dječačke obće puč. škole u Djakovu; napokon naknadno pravimi učitelji dječačke obće puč. škole u Križevcih: Stjepana Hudca, Stjepana Riglera i Franju Ožegovića.

— (**Zemaljski školski odbor za Hrvatsku i Slavoniju**) držao je dne 1. veljače 1877. sjednicu, u kojoj su se razpravljala neka pitanja više djevojačke učione u Zagrebu, i to:

1. Može li se na pučkih školah dozvoliti popravni izpit sa dva „srednje“ ili jednim „slabo“, i ako može, mora li učenik popravljati na istom zavodu, na kojem je dobio drugi red, ako želi preći na koji drugi zavod?

2. Ako koj učenik, dotično učenica svrši IV. razred na kojem privatnom zavodu, može li tada položiti izpit za VI., a stupiti u VII. razred, i može li to dozvoliti učiteljski sbor ili samo vis. kr. zem. vlada?

Po predlogu izvjestitelja g. Stjepana Basarička bi zaključeno većinom glasova:

1. da se u obćih pučkih školah, t. j. u 4 niža razreda nemože nikako dozvoliti popravak drugoga reda;

2. da se na gradjanskih (i viših djevojačkih školah) može dozvoliti popravak drugoga reda, ali samo iz jednoga predmeta i na onom zavodu, na kojem je učenik dobio drugi red.

3. Prema tomu, da se **ima** promieniti §. 16. škol. i nastavnoga reda tako, da se mjesto reda „srednje“ uzme „nedovoljno“, koj sam o sebi odlučuje drugi red, a „slabo“ da se posve izpusti, te da istom tri nedovoljna reda odluče treći red.

4. Da se kontrakcija, t. j. preskakivanje pojedinih razreda pučke ili gradjanske škole nema u nijednoj sgodi dozvoljavati.

Osim toga razpravljano je i o Klaićevu prevodu Šwabova djela „Školski vrt“, te je na predlog izvjestitelja g. Ignjata Bartulića odlučeno, da se preporuči vis. kr. zem. vladi: 1. neka prevoda neprihvati, jer neodgovara posebnim našim prilikam. 2. neka taj rad povjeri komu strukovnjaku, ili barem takovu čovjeku, koji je spomenutu granu gospodarstva teorijski i praktički prokušao.

— (**Za učitelja tjelovježbe u Zagrebu**) imenovan je Franjo Hochmann, bivši učitelj iste struke u Pragu, Lavovu i Vršcu, za obe preparandije, srednje škole i višu djev. učionu, a ujedno će biti učiteljem družtvu „Hrvatski sokol“. G. Hochmann, rodom Čeh, podpunoma je vješt hrvatskomu jeziku, te ga je i odmah uveo kod vježba.

— (**Na korist učiteljske Zadruge**) priredište učitelji karlovački i rakovački posljednjih pokladnih dana u Karlovcu zabavu, koja je donieta čistih 84 for. 66 nov. U Zagrebu biti će u korist „Zadruge“ dne 7. travnja tombola s plesom. — Žalibože, da se ništa neradi u korist družtva po drugih gradovih. Zar su si hrvatski učitelji već tako osigurali dječicu, da jim „Zadruge“ netreba? Možda će se mnogi kajati, ali prekasno!

— (**Školstvo u županiji zagrebačkoj.**) Kr. nadzorničtvo pučkih škola županije zagrebačke priobćilo je ovih dana u javnih glasilih obši-

* Ob učiteljskom družtvu možebit drugi put da reknem koju, ako bi mi slav. uredničtvo prostora dozvolilo. Pis. — Drage volje — samo izvolite! Ur.

Digitized by Google

ran izvještaj o stanju pučkoga školstva, iz kojega se točno vidi, kako stoji pučko školstvo u zagrebačkoj podžupaniji. Evo iz ovoga izvještaja bitnijih stvari:

Podžupanija zagrebačka ima ukupno 31 puč. školu. Na ovih školah bilo je ukupno 35 učiteljskih sila i to 32 učitelja i 3 učiteljke. — Školskih sposobnjaka imade mužkih i ženskih 7501, dočim od ovih polazi školu samo 3262, dakle jedva jedna polovina! Uzprkos tomu ima ipak učitelja, koji imadu preko 150 djece u školi.

Pregledi školskih sposobnjaka, kako se tuži nadzorničtvo, vrlo su manjkavo sastavljeni.

Napredak djece bijaše u obće prilučan. U pogledu pojedinih disciplina pripominje pomenuto nadzorničtvo sljedeće:

Vjeronauk predavali su vjeroučitelji redovito, u koliko su jim naime to dopuštale njihove dušobrižničke dužnosti. Na koliko se je medjutim njim postigla i religiozno-moralna naobrazba mladeži, o tom nije ovomu nadzorničtvu da svoj sud izriče. Samo to ovdje primjećuje, da nekoji vjeroučitelji zahtievaju, da jim djeca svakdanje molitve uče kajkavštinom, što nikako u skladu nestoji sa ostalom jezikoslovnom obukom pučke škole.

U zornoj obuci opaža se malo sustavna rada, pa i malo okretnosti i revnosti od strane nekojih učitelja za taj predmet, koji bi trebao da bude temeljem i dušom sve obuke u pučkoj školi, počem se upravo njim djeca ponajviše umno razvijati mogu i razvijati imaju. Čini se, kano da mnogi učitelji dobro neshvaćaju važnosti toga predmeta; nu počem ovo nadzorničtvo prigodom svojih inšpekcija osobito pozornost učitelja na to obraća, nadati se je, da će se u tom na skoro pokazati bolji napredak.

Obuka u čitanju prilično je napredna, premda se u njoj mjestimice odviše mekanizma opaža i krivoga naglašivanja čuje. Nikako se nemože odobriti, da se učitelji u svom razgovaranju s djecom i u svom razlaganju služe kajkavštinom, dočim su sve knjige pisane štokavštinom. Kajkavština bi se rabiti mogla samo kod tumačenja nepoznatih izraza u nižih razredih, inače imali bi se učitelji naprama djeci služiti skroz čistim književnim jezikom i što pravilnijim naglaskom, da nam se tako narod i u tom pogledu što više izgladi i oplemeni.

Slovničko poznavanje jezika dosta zapinje; mnogi bo slovnicu predaju kao samostalan predmet, mjesto da ju tumače, uporabljuju i spajaju sa samimi štivi. Tim se posve promašuje zadaća slovničke obuke u puč. školi, gdje se djeca imaju uporabom i vježbanjem u sglob i duh jezika uvesti, a ne suhoparnimi i za budući život djece većinom nekoristnimi definicijami mučiti. Nu kod većinom dobre volje učitelja, pokrenuti će ta disciplina na skoro boljimi i praktičnijimi smjerovi.

Vježbanje u pismenom izrazu njegovano je prilično u većini škola, samo valja želiti, da se učitelji u izboru samih zadaća nešto više osvrću na potrebоće budućega života mladeži, i da izradke nešto više izpravljaju, budući se bez toga timi vježbami postignuti nemože nikakova korist, dapače se tako upravo svaka volja za taj rad djeci oduzimlje.

Slobodno ustmeno predavanje i deklamovanje, na koliko je u pučkoj školi moguće, slabo je njegovano. Nu počem su takove vježbe od velike važnosti za budući život mladeži, jerbo se njimi naime u djeci osobito samosviest budi i njeguje, a uz to si ona još slobodan i okretan izraz misli pribavljaju i liepi književni jezik prisvajaju, to ovo nadzorničtvo kod svake sgode na te vježbe učiteljstvo upozoruje, te će ono zaista na skoro prema svojoj obrazovnoj i uzgojnoj vriednosti i biti cienjeno i njegovano u našoj puč. školi.

Od realnih predmeta najbolje je njegovana poviest i prirodopis, manje pako zemljopis, a još manje poznavanje naravnih zakona iliti naravoslovje. Tomu je uzrokom stranom manjkavost samih školskih knjiga, a stranom i pomanjkanje valjanih zemljopisnih, a osobito naravoslovnih učila, kojih mal ne nijedna škola nema. Bolji uspjeh omogućiti će se dakle u tih predmetih tek onda, kad se škole bolje provide s potrebitimi učili. Osobito bi obuku naravoslovnu promaklo, kad bi se učitelji u kratkom produžnom tečaju uputili, kako da rabe fizikalne sprave, budući u tom u prvašnjoj preparandiji nisu dobivali toliko upute, koliko bi jim sada trebalo prama zahtjevom novih naukovnih osnova za pučke škole.

Računstvo iz glave nerabi se ni iz daleka u onoj mjeri i onako, da bi se njim umni razvitak mladeži u toliko promicao, koliko bi se to moglo. Osobito se neopaža dovoljna saveza izmedju računstva ustmenoga i pismenoga, te se kod ovoga zadnjega više mekanizuje, mjesto da se racionalno postupa. Toga se radi većinom i promašuju ciljevi, koji bi se računstvom upravo postizavati imali u puč. školi. Medjutim se je uz ostalo kod računstva dosta uspješno obaziralo na nove mjere, počem su to silno zahtievale potrebe svakdanjega života.

U krasopisu nije se posvuda opažavao onaj napredak, koji bi se morao želiti pogledom na praktičnu vriednost i na uzgojne motive toga predmeta; a tomu je glavnim uzrokom pomanjkanje za našu školu prikladnih pisanaka, neuredna obskrba mladeži s pisankami, pretrpanost škola s mladežju i gdješto velika nespretnost sjedala (klupa).

Risanje i oblikoslovje veoma su mladi predmeti u naših školah, te se već sada malo šta o napredku iz tih predmeta govoriti može, izuzam škole sa više učiteljskih sila i samo nekoje sa jednom učiteljskom silom. Glavna je pako tomu zapreka veliko pomanjkanje risarskih i oblikoslovnih učila, skroz neuredna, mjestimice nikakva obskrba mladeži s risar-

Digitized by Google

skimi potrebštinami, novost predmeta za roditelje, koji na risaće sprave nerado šta troše, a radi siromaštva ni trošiti nemogu, a napokon i pomanjkanje potanje metodičke upute i razredbe tih predmeta na pojedine razrede. U obće sumnja ovo nadzorničtvo, da je kod obstojećih okolnosti na selih i moguće, da se iz tih predmeta u istinu postizavaju kakovi bitniji rezultati. Nu da se ipak barem nekakov sistem u taj rad uvede, naredilo je ovo nadzorničtvo, dok visoka vlada izdade neobhodno za to potrebne naputke, da se risanje imade predavati po Moděevih uzorih i za risanje da se rabe pedagogijskim sborom izdano stigmografske risanke, koje su udešene za spomenute uzorke.

Gospodarska je obuka bila veoma neznatna i to teoretička: jerbo nam čitanke prema tomu nisu providjene valjanimi štivi, a praktička: jerbo većina škola neima školskih vrtova, a gdje jih ima, većinom su opet ili veoma zapušteni ili neuredjeni prema potrebam praktičnoga života. Dičnu medjutim iznimku čine ipak školski vrtovi vugrovački i markuševački, osobito što se tiče voćarstva. Medjutim trebalo bi, da se ti vrtovi neograničuju samo na voćarstvo, nego da se po mogućnosti pretvore u mala pokušališta i ostalih grana poljskoga gospodarstva, osobito da se u njih odraslija ženska mladež upućuje u praktičnom vrtljarstvu i cvjetarstvu, a mužka u praktičnom vjnogradarstvu; u svih njih pako da se podignu školski pčelinjaci. U obće su školski vrtovi sredstva, kojimi bi se ne samo školski obrazovni i uzgojni ciljevi veoma izdašno promicati mogli, nego kojimi bi se i na sav narod prekrasno i kulturno djelovati dalo. Nu čini se, da upravo te uvidjavnosti kako kod mnogih občinskih, tako i kod mnogih mjestnih školskih poglavarstva manjka; pa to je ponajviše uzrokom, da se školski vrtovi još uviek tako malo uvažavaju. (Sliedi.)

Razne viesti.

— **(Obuka u gospodarstvu i šumarstvu u Cislajtaniji.)** Godine 1875. bijaše u kraljevinah i zemljah, zastupanih u carevinskom vieću: 1 visoko učilište za gospodarstvo i šumarstvo, 9 gospodarskih i 3 šumarske srednje škole, 1 vinarska i voćarska škola, 26 ratarnica, 2 šumarnice, 21 niža škola za vrtlarstvo, voćarstvo i vinogradarstvo, 5 tečaja za pivovarstvo i žganjarstvo i 2 škole za lanarstvo. Od tih 70 učilišta osnovano ih 48 u posljednjem desetgodištu. Državа ih podigla 3, zemlja 23, občine 2, družtva 37 a privatni ljudi 5. Sa internatom spojeno ih je 39. Na tih zavodih učiteljuje 420 učitelja, a polazilo ih 2035 slušatelja, od kojih te godine 641 nauke dovršio. Redoviti trošak za ote zavode iznosio je 577.577 for., a u to ime doprinesoše pokrajine do 223.834, država 238.515 f. Nikakove državne podpore nisu godine 1875. uživala 24 učilišta. Svim od godine 1868. podignutim zavodom pritekla je i država u pomoć. —

Osim ovih zavoda, kojim je obuka u gospodarstvu i šumarstvu upravo glavna svrha, bijaše gospodarskih i šumarskih pokušališta, i to 3 pokušališta za ratarstvo, za vinogradarstvo i voćarstvo, za svilarstvo i šumarstvo. K tomu je država 3 takova zavoda podupirala novčanom pripomoći. Ali i osim toga uzdržavahu u interesu zemaljske kulture slične zavode i privatne osobe i pojedina družtva.

Produžna obuka u gospodarstvu napreduje doduše sporo, ali se ipak prema okolnostim može smatrati povoljnom. God. 1875. bijahu u 11 pokrajina 174 sa pučkimi školami spojene gospodarske produžne škole sa 228 učitelja i 5537 učenika. Prema godini 1874. broj se umanjio, jer te godine bijahu 182 škole sa 286 učitelja i 6219 učenika. Naprotiv se broj školskih vrtova povećao od 70 na 93. — Napokon ima uz produžne škole 97 voćara i 38 pčelinjaka.

U samih pučkih školah obučavalo se u gospodarstvu u 15.166 školah i to u ratarstvu na 2128 školah, u voćarstvu na 4034 škole, u pčelarstvu u 1486 školah, te u svilarstvu u 862 škole.

Uz pučke škole ima 3215 voćara, 538 pčelinjaka, 384 svilara i 4032 školskih vrtova (god. 1874. bijaše ih samo 2997).

Iz ovih se brojeva vidi, da se obuka u gospodarstvu u Cislajtaniji dobrahno goji i da sveudilj napreduje. Daj Bože, da bismo mogli doskora i o Hrvatskoj tako javiti.

Priznanje.

P. n. gosp. Miroslav Borislav Kramarić, vlastelin toševački, podpredsjednik ovdješnjega šk. odbora, pokloni velikodušno iz svoje knjižnice knjižnici obće pučke škole u Bedenici do 40 knjiga, na čem mu budi evo javno izrečena hvala! Pajo Vukijević.

Izpravak.

U 7. broju „Napredka“ uvukle su se neke krupnije pogreške, koje ovim izpravljamo.

Na strani 105. alineji drugoj ima biti: Tichodroma muraria, Saxicola oenanthe, Lacerta stirpium, Zamenis viridiflavus, „kobranka“, a ne cobranka, nadalje zekac, ne „rekac“, Pelobates fuscus, šarentrba, a ne šarentoba.

Listovnica uredničtva.

G. Stj. G. u O. Uvrstit ćemo na skoro, a primat ćemo drage volje i nadalje, osobito članke praktične.

G. J. K. u MB. O tom je svaki uvidjavan čovjek, kamo li ne učitelj uvjeren; mnijemo dakle, da to netreba tek dokazivati; a ova forma morda nebi bila gdjekomu po ćudi. U ostalom dopise primamo drage volje.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 9. U Zagrebu, 20. ožujka 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Cieni god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskój državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Naše školske klupe prema zdravlju.

(Čitao u učiteljskoj skupštini kr. podžupanije križevačke **Dr. Jos. Derenčin.**)

(Konac.)

Američke klupe jesu obično za jedno diete, te su ovakve za zdravlje i najbolje, nu za sada jedino moguće u Americi, gdjeno prije svega ima novaca, a zatim prostranih školskih prostorija, čega u nas još nije. U ostalom dade se po okolnostih liepo ustanoviti dužina klupe već po tom, koliko je djeci na njoj sjediti. Samo se sobom razumieva, da možeš klupu napraviti za 1, 2, 3, 4 i više učenika, nu sada se u pravo uredjenih školah obično rabe 4 sjedala i to su klupe, koje su po mojem mnenju obzirom na trošak i za nas najbolje. — Svakomu učeniku treba opredieliti prostor od 66 ctra. Taj prostor je nuždan, jer neprieči djecu u slobodnu, uzajemnu kretanju, poniekle ju štiti od neposredna udisanja medjusobnog izhlapljivanja, čemu bi inače u većoj mjeri podvržena bila, da moraju sjediti tiesno jedno uz drugo. U Pruskoj je ta mjera službeno uvedena. Ovakve klupe za četvero djece mogu se nadalje postaviti u dvoredu, a med njimi i po strani njih ostaviti prost prolaz, što je i opet u svakom obziru od ne male koristi. Kako je glede toga u naših školah, to i opet vi najbolje znate.

Evo nas sada kod najvažnijih dvijuh stvari dobre klupe, bila ona inače složena kako mu drago, a te su tako zvani: 1. razmak (Distanz) i 2. uzmak* (Differenz). Razmakom klupe zovemo horizontalnu daljinu od ploče do sjedala. Razmak može biti jestan + ili niečan —, već kako je sjedalo od klupe odmaknjeno ili pod njom postavljeno. (Pomisli si stolac, koga nisi stolu sasvim primaknuo i obratno). Taj razmak mora na svakoj pravoj i valjanoj klupi biti = 0 (gruzilo izpušćeno od stražnjega ruba ploče pasti će upravo na prednji rub sjedala) ili pako = — 3 do 4 ctra., a nipošto i nikada nesmije biti razmak

* Te sam dvie rieči sám smislio, jer ih nigdje nemogoh naći; za prvu me nije strah koliko za drugu — pa „tko zna bolje, otvoreno mu polje." Pis.

Digitized by Google

jestan, jer klupa, kojoj je razmak = + 2 ctra., nemože se nipošto smatrati valjanom. Čim bliže bude sjedalo klupi, tim manje treba djetetu prigibati tielo, tim manje bližati oči pisanki iliti knjizi, tim manje krvi navrne u nje, po tom tim manje ima i pogibelji, da diete postane kratkozrako, kao što ćemo drugi put obširnije čuti. Liepo veli zaslužni za školsku zdravouku Cohn: Svaki palac, za koga smanjiš ili skratiš kod pisanja razmak, dobitak je veliki za zdravlje, osobito pako za očinji vid učenika", a naravski da je i obratno. Pa kakve su ti naše klupe u tom? Ta žalostnije nemože biti! Vidit ćete niže, da razmak naših običnih klupa iznaša + 27 ctm., najmanje + 16 ctm., a još je k tomu stalan, nepromjenljiv!

S toga groznoga nerazmjerja sgražati ćete se osobito, kad bi vam se pružila prilika, da ponešto proučite ovu razpravicu. Ova žalostna istina, koja nam se već davno iz starih naših izlizanih klupa danomice ruga, izrine nam već sada živ uzklik: „sažgimo te sohe!"

Nu razmak nevalja da bude uviek = 0 ili —, jer u takvoj klupi naravski da je pretežko sjediti, a još teže, pače mal ne nemoguće stajati. Kunze je tomu zlu liepo doskočio napraviv ploču pomakljivu, da se po volji može k sebi i od sebe porinuti, te tako omogućiti bud za pisanje, bud za čitanje ili stajanje koj god nuždan razmak. To Kunzeovo načelo poprimiše mnogi i mnogi drugi sistemi.

Drugo važno razmjerje izmedju klupe i sjedala jeste tako zvani u z m a k (Differenz), t. j. osovna daljina od klupe do sjedala. U dobro složenoj klupi nesmije biti ni više ni manje od 19 do 20 ctr. uzmaka, t. j. uzmak mora biti jednak daljini dole visećega komolca (Ellenbogen) od sjedala + $5^1/_2$ ctra. Samo se sobom razumieva, da za svako diete nevalja jedan te isti uzmak, jer će manje diete trebati manji, a veće veći uzmak, dočim razmak ostane prema činu učenika uviek stalan jedan te isti, t. j. ili = 0 ili pako — 5—8 ctra. Fahrner, koj je prvi dobru školsku klupu sastavio, uzeo je za sve veličine tiela stalan uzmak, jer je pravo umovao, da ruka kod pisanja mora visiti o tielu a ne obratno: da tielo visi o laktu. Nu s toga, što se veće, odraslije diete u klupi malena uzmaka mora kod čitanja naprvo prigibati, to bi ipak dobro bilo, da se uzmak ako ne drugo, a to bar po razredih postepeno i po spomenutoj mjeri povisi, nipošto pako da ostane stalan.

Nakon toga obširnijega razglabanja pitat ćete jednoglasno: koja bi za naše škole i odnošaje bila klupa najbolja?

Na to je pitanje za sada još poniekle težko odgovoriti, što će mi rado priznati osobito ona gospoda, koja su u dvoranah bečke svjetske izložbe motrila toliko i toliko sistema školskih klupa. Još bi se nekako najbolje odgovorilo na to pitanje rekav jednostavno, da je ona klupa najbolja i najshodnija, koja što više odgovara zahtjevom najprije zdravstva, a zatim pedagogije. Pokupimo li u tu svrhu sve, što smo o dobroj klupi školskoj dosele rekli, odabrat ćemo dakle onakovu:

1. Koja za pisanje ima razmak = 0 ili još bolje — 5 do 8 ctra.

Digitized by Google

2. Kojoj je uzmak prema veličini i dobi sjedećega djeteta.

3. U koje je sjedalo budi sa podnožjem ili bez njega isto tako visoko, koŝto je goljenac sjedećega dugačak. I napokon

4. Koja nema previsoke slonke, t. j. slonku samo za krsta (Kreuzlehne).

Po mnenju većine vještaka čini se, da najviše tih dobrih vlastitosti imaju Kunzeova i olomucka klupa u bivšoj austrijskoj uzor-školi bečke izložbe, koje uživaju za sada od najviše strana najbolje preporuke. Nu, gospodo, kako rekoh, netreba s oka metnuti, što sam već naglasio, da te klupe nema, nit je nebude, u kojoj nebi moglo diete zlo sjediti. Te izreke nije moći brisati, nu zato je dužnost evo svih nas odstraniti za uviek i baciti u zaborav svaku klupu, u kojoj diete m o r a zlo sjediti, a da takvih klupa žalibog do site volje ima, netreba vam se nego oglednuti — evo ih, na njih sjedite! Točno ih radovjedan omjerih i sravnah sa uzor klupom našom, te iz toga dobih ovo, mislim, za naše oblasti vrlo poučno al i prem žalostno razmjerje:

N a š a o b i č n a k l u p a.

1. Visoka je 85—92 ctr.
2. Ploča joj je široka 25—28 ctr.
3. Ista nagnuta je 4 ctra., većina njih je sasma horizontalna.
4. Visina njena sjedala iznaša 30—40 ctra.
5. Slonke il nema, ili sačinjava ju prednja strana sljedeće klupe.
6. Ladica za knjige nalazi se 10—19 ctra. osovno izpod ploče.
7. Stražnji rub daske za knjige stoji najviše 2 ctra. izza stražnjega ruba ploče, inače u većini klupa pada jedan izpod drugoga.
8. Razmak joj je n a j m a n j e 16, a najviše (većim dielom) 27 ctra.
9. Uzmak pako iznaša najmanje 32, a najviše 35 ctra.

K u n z e-ova k l u p a.

1. Visoka je 49—82 ctra., nikada izpod 80 ctra.
2. Ploča joj je široka 33 ctra.
3. Ista je nagnuta 5—8 ctra.
4. Visina njezina sjedala iznaša 36—47 ctra.
5. Slonka je samo za krsta.
6. Ladica za knjige nalazi se 7—11 ctra. osovno izpod ploče.
7. Stražnji rub daske za knjige stoji 4 ctra. izza stražnjega ruba ploče.
8. Razmak = 0 ili 5 do 8 ctra.
9. Uzmak pako = 19—30 ctra.

Ufam se, da i vi sami sada, gospodo, uvidjate, da na takvih klupah, kao što su naše, nije djetetu moguće ni čitati ni pisati, ni sjediti ni stati, a da si čitavo tielo neskrivi i oči nepokvari. Jedan od gospode mi je nedavno u svojoj školi to liepo na oči pokazao na sjedećem djetetu rekav mu: „ded piši!“ I diete sirota bacilo grudi o brid klupetine a čitavim gornjim tielom uzvitlalo se poput vijka! I tako vam svako naše diete visi kao na konopcu, mišice hrbta, prsine i lakata klonu mu, glavom mora se prignuti, oči primaknuti i napinjati, da uzmogne razpoznati pojedina pismena. Liepe li slike u hramu nauke!

*

Digitized by Google

Nemarnici i oni, koji misle, da „to samo u knjigah stoji“, doviknut će nam hladno: „da je tomu tako, sva bi naša djeca bila grbava i sliepa!“ Čekajte, nevalja vam pamet. Znanost je za oči bjelodano dokazala, da se na loših klupah, jedino na njih nemalo kvare. Tako je Cohn u jednoj gimnaziji vratislavskoj izmed 100 učenika našao 16 kratkovidih, a Reuss u Beču od stotine ća 20. Nevaljane klupe, kao što se dosada u nas rabe, kradu dakle $^1/_4$ diela učenika očinji vid. Glede grbavosti nisu još dovoljna i potanja iztraživanja preduzeta, nu i tuj kao što se čini, isto su krive loše klupe kao što i vidu očinjemu, pače još i više. Guilaume je naime pronašao, da izmedju 731 učenikom ima njih 218 grbastih, nu naravski ne onakvih grbonja, kakvih vidjamo na ulici, van više ili manje krive, izgrbljene kralježnjače, kojih zdravoslovje ni ljepota etična tiela netrpi! —

Najteža stvar u izboru klupe jest okolnost, da se jedna te ista klupa mora prema potrebam učenika priudesiti. Mislim naime razmak, jer diete, kako sam jur prije samo uzgredice spomenuo, nemože sjediti u klupi sa 0 ili dari 5—8 ctra. razmaka, već potrebito mu je, kad stoji ili sjedeć udobno učitelja sluša i jestnoga razmaka. I tomu je zlu sasvim jednostavno i najbolje doskočio Kunze jur opisanom pomakljivom pločom od klupe, polag koje je moguć svaki potrebiti razmak.

Kako čitam, dogodilo se u Njemačkoj, da su nekoji prestrogi učitelji tu daščicu (ploču) pomaknuli po volji, koliko su htjeli, samo da im se djeca čim prije i upravnije poput vojnika na komandu ustaju, i tako ih naravski uz svu valjanu klupu prisilili zlo sjediti. Medju vama, gospodo, ovakvih biti neće, pa i ako bi tko od vas trpio od slabosti, prem lasno bi bilo tomu doskočiti, udesiv pomakljivost ploče samo dotle, dok je potrebno.

I tako me, gospodo, evo na koncu, jer mi je za danas i za taj put vrieme prekratko, da razložim obširnije, zašto da ima svaka školska klupa biti onako složena, kako sam vam dosele pokazao. U tu svrhu blagohotnost vaša neće mi ni za buduću godinu uzkratiti posluha, a za sada, gospodo, ponesite kući u duhu slog valjane klupe, i razmišljajte, nebi li se ičim dao usavršiti. U naprednijih zemljah, kao što u Bavarskoj, Badenskoj, Würtemberžkoj zdravoslovne su klupe jur prije 4 godina službeno uvedene a liberalnost i naprednost oblasti i občina ih jur i drugdje pribavljaju. Nadajmo se i mi, da će i naša domoljubna vlada i občine poći tim moćnim tragom!

Razredba sati za obće pučke škole.

Kr. nadzorničtvo za pučke škole u Belovaru razaslalo je svim školam svoga područja obrazac razredbe sati za obće pučke škole, po kojem će si moći svaki učitelj, koji god ima više razreda prema svomu izkustvu i okolnostim svoje škole sastaviti shodnu razredbu sati. Pošto je upravo takovo razredjivanje sati u pučkih školah sa jednim ili sa dva učitelja veoma težko, priob-

Digitized by Google

ćujemo drage volje taj obrazac uz okružnicu spomenutoga nadzorničtva, te ujedno pozivljemo svekoliko naše učiteljstvo, da nam o toj razredbi priobći svoje opazke, nebi li se tako ta veoma težka stvar što bolje razjasnila i unapriedila na uhar našega pučkoga školstva.

Spomenuta okružnica glasi:

„Shodno udešeno razredjenje ura i uporaba takova prama smislu §. 61. škol. i nast. reda jedno je od glavnih uvjeta pri nauci za naše pučke učione. Razumije se, da pri tom poslu treba svakomu učitelju umovati i to tim više, ako više razreda podučavati imade; tako je taj posao za učitelje sa četiri razreda najteži. Koliko je isti posao za potonje učitelje težak, dokazom je, što je od dana oživotvorenja našega novoga školskoga zakona do danas neznatan broj učitelja udovoljio ustanovi §. 66. škol. i nastavn. reda. S toga pronašlo je ovo kr. šk. nadzorničtvo potrebnim, da sastavi privito razredjenje ura i dostavi ga svim područnim učionam kao obrazac, poput kojega će moći svaki učitelj, koji god ima više razreda, prama svomu izkustvu i okolnostim svoje škole potrebno razredjenje ura sastaviti i ovamo ga u svoje vrieme podnieti na odobrenje.

Budući se svaki učitelj pri sastavljanju razredjenja ura za svoju školu mora držati okvira propisane naukovne osnove i ustanova §§. 15., 115. i 123. škol. zakona i potrebnih pedagogijskih načela, uviditi je u rečenom obrazcu, da ondje dolazi za učiteljevo podučavanje za pojedine razrede i predmete sljedeći broj ura: u prvom razredu 1 ura za vjeronauk, 4 ure za čitanje spojeno sa zornom obukom i $1^1/_2$ ure za računstvo; u drugom razredu 1 ura za vjeronauk, $^2/_2$ ure za pravilno čitanje, 2 ure za čitanje spojeno sa stvarnom obukom, 1 ura za čitanje spojeno sa slovnicom i $1^1/_2$ ure za računstvo; u trećem razredu 1 ura za vjeronauk, $^2/_2$ ure za pravilno čitanje, 1 ura za čitanje spojeno sa prirodoznanstvom, 1 ura za čitanje spojeno sa zemljopisom i poviešću, 1 ura za čitanje spojeno sa slovnicom i $1^1/_2$ ure za računstvo; u četvrtom razredu 1 ura za vjeronauk, 2 ure za čitanje spojeno sa prirodoznanstvom, $1^1/_2$ ure za čitanje spojeno sa slovnicom, 2 ure za čitanje spojeno sa zemljopisom i poviešću i 2 ure za računstvo; — dalje upotriebi učitelj $^1/_2$ ure za zajedničko tumačenje sastavoslovja u 3 veća razreda, $^1/_2$ ure za zajedničko tumačenje risanja i geometrijskoga oblikoslovja za sve četiri razreda i 1 uru za memorisanje sa tri veća razreda, što ukupno čini 30 učevnih ura učiteljeva, dotično vjeroučiteljeva predavanja na tjedan; uz to uzima učitelj za vrieme vjeroučiteljeva predavanja (kroz 4 ure) s onom djecom, koja u isto vrieme nepodpadaju pod vjerouku, na tiho krasopis ili risanje. — Od pomenjenih 30 učevnih ura odpada po $6^1/_2$ ura na prva tri razreda, $8^1/_2$ ura na 4. razred i 2 ure na zajedničko podučavanje. — Počem glasom naukovne osnove ima prvi razred 21 učevnu uru na tjedan, dolazi, da 3 dana ima po 4 ure, a 2 dana po $4^1/_2$ ure naučanja; odbivši rečenih $6^1/_2$ ura, preostaje mu za zabavnu nauku $14^1/_2$ ura, koje su označene za uporabu ovako: 1 ura dielom za pripravu a dielom za sudjelovanje na slovnici II. razreda, $^1/_2$ ure za slušanje i sudjelovanje pri napametnom računstvu II. razreda, $^2/_2$ ure za slušanje i sudjelovanje pri stvar-

Digitized by Google

noj obuci II. razreda, ½ ure pri tumačenju risanja i geometrijskoga oblikoslovja, 3½ ure za vježbanje u crtanju i napisivanju brojeva pod rukovodstvom monitora, 3 ure za vježbanje u pisanju pod rukovodstvom učitelja ili monitora, 2 ure za vježbanje na tiho u čitanju pod pažnjom monitora, 2 ure za vježbanje u prepisivanju manjih štiva iz početnice pod rukovodstvom monitora i ½ ure za samostalno vježbanje na tiho u čitanju ili učeć kakovu malu pjesmicu iz početnice. Drugi razred ima po naukovnoj osnovi izuzam pjevanje i tjelovježbu 20 učevnih ura na tjedan; dakle dnevice po 4 ure; odbivši rečenih 6½ ura, preostaje mu još za zabavnu nauku 13½ ura, koje su označene ovako: ½ ure pri tumačenju sastavoslovja, 1 ura pri memorisanju, 1 ura pri tumačenju risanja i geometrijskoga oblikoslovja, 2½ ure za vježbanje u krasopisu, ½ ure za vježbanje u risanju i geometrijskom oblikoslovju, 1½ ure za tihu pripravu u čitanju, ½ ure za pripravu u memorisanju, ½ ure za slušanje i sudjelovanje pri napametnom računstvu III. razreda, ½ ure za sudjelovanje na zornoj obuci I. razreda, 1 ura dielom za pripravu, a dielom za sudjelovanje pri slovnici III. razreda, 2½ ure za tiho računanje na tablicah pod pažnjom monitora i 1½ ure za vježbanje u sastavoslovju. Treći razred ima izuzam pjevanje i tjelovježbu 21 učevnu uru na tjedan, dakle 4 dana po 4 ure, a jedan dan 5 ura; odbivši napomenjenih 6½ ura, preostaje mu još za zabavnu nauku 14½ ura, koje su označene ovako: 1 ura pri memorisanju, ½ ure pri tumačenju sastavoslovja, ½ ure pri tumačenju risanja i geometrijskoga oblikoslovja, 2 ure za vježbanje u krasopisu, 1½ ura za vježbanje u risanju i geometrijskom oblikoslovju, 3½ ure za tiho računanje, 1 ura dielom za pripravu, a dielom za sudjelovanje pri slovničkoj nauci IV. razreda, ½ ure za pripravu u prirodoznanstvu, ½ ure za pripravu u zemljopisu i poviesti, ½ ure za pripravu u čitanju, 1½ ure za vježbanje u sastavoslovju, ½ ure za sudjelovanje na prirodoznanstvenoj nauci IV. razreda i ½ ure za sudjelovanje pri zemljopisu i poviesti IV. razreda. — Četvrti razred ima izuzam pjevanje i tjelovježbu 25 učevnih ura na tjedan; dakle dnevice 5 ura, odbivši pomenjenih 8½ ura, preostaje mu još za zabavnu nauku 16½ ure, i jesu označene ovako: 1 ura pri memorisanju, ½ ure pri tumačenju sastavoslovja, ½ ure pri tumačenju risanja i geometrijskoga oblikoslovja, 2 ure za vježbanje u krasopisu, 2 ure za vježbanje u risanju i geometrijskom oblikoslovju, 2½ ure za tiho računanje, ½ ure za slušanje napametnoga računstva III. razreda, 1 ura dielom za pripravu, a dielom za sudjelovanje pri prirodoznanstvu III. razreda, 1 ura dielom za pripravu, a dielom za sudjelovanje pri zemljopisu i poviesti III. razreda, 1 ura za slovničku pripravu, 2½ ure za vježbanje u sastavoslovju, 1 ura za tihu pripravu u zemljopisu i poviesti i 1 ura za tihu pripravu u prirodoznanstvu.

U navedenom razdjeljenju naukovnoga gradiva vidi se, da treba, koliko je moguće, nauku jednoga razreda protezati i na drugi niži ili viši razred tako, da ju ovaj dielom sluša, a dielom na njoj sudjeluje. Budući prva dva razreda nisu za samozabavu uspješno dozrela, s toga se rabe kod njih monitori prama smislu §. 61. alinea 2. šk. i nast. reda. Osobito se uspješno dadu ovi upo-

Digitized by Google

trebljavati za ljetnih toplih dana, gdje sa šk. sobom stoji u savezu prostran i prozračan šk. hodnik; ondje može uviek jedan od rečenih razreda posebno pod monitorom vježbati se u čitanju, računanju ili u kazivanju kakove napametne lekcije. Označeno memorisanje sa tri veća razreda u jednom satu smatra se, da učitelj svaki razred redomice u istom satu uzimlje tako, dok jedan razred memoriše, ostala dva slušaju, jer se ovom naukom može pazljivost djece lako uzdržati.

Pri zajedničkom tumačenju risanja i geometrijskoga oblikoslovja upoznaje učitelj djecu samo sa postankom, imenom itd. dotičnih crta ili likova, da se djeca prigodom tihoga vježbanja iste nauke sama bolje iznaći mogu; proračunbu geometrijskoga oblikoslovja u 4. razredu spaja učitelj sa pismenim računstvom. Označene $^1/_2$ ure naukovnoga vremena za tumačenje sastavoslovja sa tri veća razreda uzeto je samo u načelu, jer sastavoslovne vježbe dolaze razno i to za svaki razred posebice, gdje učitelj nemora baš svaki put tumačiti djeci, kako da zadaću izrade, osobito ako ju bude u ovoj nauci od prvoga razreda počam svrsi shodno rukovodio. Posebna ura za slovnicu u I. razredu nedolazi, jer ono, što je iz slovnice propisano, moći će lako postići sudjelovanjem na ovoj nauci kod II. razreda. Kod 4. razreda opaziti je, da dolazi čitanje samo spojeno sa slovnicom, zemljopisom i poviešću i prirodoznanstvom, s toga će trebovati učitelj štivom ove vrsti nadovezivati shodna štiva ćudoredna, religiozna, gospodarstvena itd., što će mu lako za rukom poći, ako se kod rečenih predmeta nebude jako udaljivao iz okvira naukovne osnove, nego gledao, da djeca iz svega pomalo ali temeljito uče.

Svaki učitelj prije, nego započme sastavljanje željenoga razredjenja ura za svoju školu, neka upitni obrazac točno prouči i onda iz njega izabere samo ono, što za shodno pronadje, a ostalo po svojoj uvidjavnosti i prama postojećim šk. okolnostim udesi.

Kako se vidi, cielost ovoga predmeta smjerava tamo, da učitelj sa više razreda dodje do ustanove, polag koje bi mogao u svojoj školi svu djecu u jedno te isto vrieme zabavljati i u podpunoj disciplini uzdržati. S toga će takodjer gledati i na to, kada već šk. nauk započme, da oni kašnje dolazeći učenici ljetnih toplih dana očekuju pred školom ili u šk. hodniku na svoju učevnu uru, a zimi ili kišnih dana da opet sasvim tiho u školu dolaze i mirno svoje mjesto zauzimlju; oni učenici pako, koji prije dovršene obće škol. nauke kući imaju odlaziti, da nebune one u školi ostajuće učenike. U ostalom će uspjeh stvari odvisiti svakako od vještine, okretnosti i marljivosti dotičnoga učitelja."

Prva glavna skupština učit. družtva „Fruška gora".

Pošto je visoka kr. zemalj. vlada pravila, podnesena joj po učit. družtvu „Fruškoj gori" vratila, zahtievajuć, da se ta pravila podvrgnu nekim preinakam, i jer se je družtvena godina već primakla kraju, sazvao je bio privremeni

Digitized by Google

upravljajući odbor skupštinu, odrediv predbježno za njeno zasiedanje dvie sjednice, koje su se obavile 11. i 12. rujna m. g. Upravljajući odbor podastre ponajprije skupštini sljedeći izvještaj:

Slavna skupštino! Žalostne prilike, u kakvih se nalazi prosvjeta, imenito pako i javni i privatni uzgoj u našega naroda u obće, u rumskoj pako podžupaniji napose, prinukali su prije godinu dana nekolicinu rumskih učitelja, te zasnovaše družtvo, komu bi bilo zadaćom, da se razvoj prosvjete u ovom kraju pospješi, imenito pako da se javno mnenje predobije za prosvjetna nastojanja, i da se uzradi o popravku domaćega i javnoga uzgoja.

Kad bi se dogovorom o načinu djelovanja i ob ustroju takova družtva sporazumjeli, pozvaše prigodom predavanja o metričkih mjerah u Rumi sabrano učiteljstvo, da na osnovu predložena mu nacrta pravilâ predje na ustroj takova družtva.

Jedan dio toga učiteljstva složi se glede ustrojstva i djelovanja takova družtva, koje ustroji pod imenom „Fruška gora“.

Drugi dio, imenito srbsko učiteljstvo ove podžupanije, mnijaše, da se radi neuredjenih za tada još školskih prilika nemože ništa odlučiti glede ustroja takova zajedničkoga družtva, u kom bi svekoliko učiteljstvo ove podžupanije bez razlike narodnosti i vjeroizpoviesti složnimi silami nastojalo oko jedne svrhe, i nije se tomu družtvu priključilo.

Poznati patriotizam i zvanički zanos srbskoga učiteljstva u ovom kraju jamči medjutim ovomu odboru, da neće dugo potrajati, te će se i srbski nam druzi ove podžupanije listom priključiti družtvu, u koje ga zovu i prosvjetni i stališki mu interesi.

Prvi je čin ovomu družtvu bio, da je visokoj kr. zem. vladi podnielo pravila na potvrdu. Iza toga pako obratio se je upravljajući odbor na pučanstvo rumske podžupanije proglasom, kojim mu razlaže povod i svrhu ustrojstva toga družtva, pozivljuć ga, da pristupom medju podpomagajuće članove družtvene sudjeluje u plemenitom radu toga družtva.

Iz načina, kojim se je občinstvo odazvalo, uvjerio se je ovaj odbor, da medju občinstvom ove podžupanije ima znatan broj ljudi, koji podpunce shvaćaju veliku važnost nastojanja, koja idu za unapredjivanjem prosvjete i koji su voljni požrtvovnim srdcem prionuti, da podupru takva nastojanja. Osobitim pako zadovoljstvom bilježi ovaj odbor, da su se i u poljodjelačkom stališu našle plemenite duše, koje pristupom svojim kane podupirati veliku zadaću družtva.

Nu s druge strane odmah je zabrinuta srdca osjetio ovaj odbor, da se je družtvo zaputilo na polje niti nekrčeno, niti neobradjeno, i da mu je tek krčiti poljanu, obraštenu prašumami neznanja, predsuda i sebičnosti.

Odmah se je uvjerio ovaj odbor, da se tu dade samo vrlo obzirno i vrlo sporo napredovati, a i to samo onda, ako oni, koji su se toj zadaći posvetili, prionu na rad najvećom revnošću i požrtvovnošću, svom snagom, svim srdcem i svom dušom.

Digitized by Google

Prvom svojom zadaćom smatrao je ovaj odbor točno izučiti stanje školstva i prosvjete u ovoj podžupaniji, držeć, da tek onda može liečiti rane i bolesti u kulturnom životu ovoga kraja, pošto jih je temeljito proučio i upoznao. S toga je odbor odmah u prvoj svojoj sjednici označio radnjom svojom: izradak štatistike školstva u podžupaniji rumskoj. Nu kako je onda baš bilo školsko doba, valjalo je odboru posao taj odgoditi na buduće praznike.

Medjutim mislio je ovaj odbor, da mu valja za svoja nastojanja krčiti put u občinstvu popularnimi predavanji. Sadržaj tih predavanja nije težko bilo opredieliti, počem našemu javnomu mnenju o mnogom i mnogom predmetu treba upute i podžarivanja; nu tadašnje vrieme označilo je najnuždnijimi predavanja: „o školskom zakonu“, „o metričkih mjerah i utezih“, „ob uzgoju djeteta u prvoj dobi“, „o svrsi i potrebi školskih učevnih predmeta“ i „kako da dom podupire školu“

Odbor je porazdielio pojedina predavanja na pojedine članove, te su se predavanja i sbilja počela priredjivati, i prva tri od gornjih rečena su u nazočnosti sazvana i sabrana občinstva.

Prvo predavanje bilo je prilično posjećeno, ali kod drugih dvajuh bio je posjet tako slab, da je odbor našao bezkoristnim nastavak predavanja, dok se shodnim načinom nesklone občinstvo na obilniji posjet.

Nadalje išlo je nastojanje ovoga odbora za tim, da učiteljstvu ove podžupanije olakoti skrb oko dalnje naobrazbe, imenito da mu olakša pratiti povremeni rad na školskom polju putem školskih časopisa. Imajuć na umu, koli je učiteljstvo u ovom kraju slabo snabdjeveno u materijalnom pogledu, obratio se je odbor poniznom predstavkom na sl. kr. podžupaniju rumsku, moleć ju, da bi občinam svoga područja preporučilo, da svaka svojim školam predplati školske časopise „Napredak“, „Volksschule“ i „Novu školu“.

Slavna kr. podžupanija uslišala je molbu ovoga odbora, te sbilja izdala na područne si občine okružnicu sa preporukom prema smislu molbe ovoga odbora.

Uspjeh je bio taj, da više nego li dvie trećine škola u ovoj podžupaniji dobivaju od svojih občina bar po jedne školske novine, osim kašnje po visokoj vladi naredjena „Napredka“ bezplatno.

Kada pako nadodjoše praznici, razposlao je odbor u pojedina mjesta ove podžupanije svoje pouzdanike, da prikupljuju gradivo za štatistiku školstva u podžupaniji rumskoj. Na molbu ovoga odbora preporučila je i opet slavna kr. podžupanija područnim si občinam, da pouzdanikom, izaslanim ovim odborom u gornju svrhu, izdaju predprege od jednoga mjesta u drugo, i da jim pri sakupljanju pomenutoga gradiva budu na ruku.

Pouzdanici su svoj rad malom iznimkom dovršili, te će ovaj odbor biti skorim tako sretan, i moći će na ruke občinstva ove podžupanije predati točan izvještaj o stanju školstva i prosvjete u podžupaniji rumskoj, koj će podjedno i ovomu odboru biti kažiputem za dalnji mu rad.

Digitized by Google

Ovaj odbor nemože tom sgodom, a da se dubokom zahvalom u ime cieloga družtva nesjeti odličnoga člana ovoga družtva, velemožnoga gospodina podžupana Budisavljevića, koga blagonaklonosti, koju svakom sgodom pokazuje spram ovoga družtva, valja pripisati, te je sl. kr. podžupanija rad ovoga družtva tolikom spremnošću podupirala.

Neimajuć odobrena proračuna, nije ovaj odbor mogao pomišljati na ustroj knjižnice, te je za ovu godinu samo predplatio na časopise „Napredak“, „Volksschule“, „Novu školu“ i „Corneliju“.

Pošto je pako u radu za napredak školà rumskih doista zaslužna obćina rumska darovala rumskoj obćoj pučkoj učioni trošak za predplatu na „Napredak“ i „Volksschule“, ustupio je odbor obćoj pučkoj učioni te listove, koji su na pol godine za družtvo već predplaćeni bili, te je za družtvo nabavio vrstan njemački pedagogijski časopis „Erziehung der Gegenwart.“

Ovo je, što je ovaj odbor u postojećih prilikah mogao u prvi mah učiniti.

Komu bi se taj rad vidio preoskudnim, neka pomisli, da ni žarko sunašce odmah na izmaku zime neraztopi sav snieg i led, već da u tom poslu s početka vrlo sporo napreduje, a tek kada nastane proljeće, i njegovu se djelovanju priudese povoljnije prilike, onda i njegovi traci brže i uspješnije djeluju.

U ovom se kraju zima neznanja i nemara za svako plemenito poduzeće jedva primiče koncu, a oblačne sebičnosti i magluštine predsuda gusto su zastrle nebo.

Naš složni, neutrudivi i požrtvovni rad može te zapreke, ako i malo po malo, odklonuti, i dolazak kulturnoga proljeća pospješit.

Ali je prije svega nuždno, da se oskudnim uspjehom nedamo zaplašiti: i oskudan uspjeh već je uspjeh. Što su veće zapreke, to treba da je u nas jača volja; što većom četom razpolaže kralj tmina, to složnije i žešće treba da juriša četa svjetla.

Potomstvo će nas se zahvalnošću sjećati, a poviest civilizacije našega naroda zlatnimi će slovi zabilježiti naš rad.

Geslom nam budi: „Uztrajno i složno!“, a prirečjem: „Kamen do kamena palača!“

Prema dnevnom redu, ustanovljenom predbježno po istom odboru, imalo se je u I. sjednici viećati o preinaci pravila, valjalo je nadalje saslušati izvještaj upravljajućega odbora o djelovanju družtva tečajem minule godine, pregledati zaglavni račun i odobriti proračun za iduću godinu, i napokon pretresati po upravljajućem odboru stavljeno pitanje:

„Kako bi se moglo polučiti, da pučanstvo revnije podupire ovo družtvo u njegovu djelovanjú, i da se u obće više zanima za nastojanja oko unapredjivanja prosvjete?“

U II. sjednici imalo se je predbježno razpravljati o pitanjih stavljenih po školskih oblastih ovogodišnjoj učit. skupštini podžupanije rumske.

Osim toga imala se je skupština posavjetovati o tom: da li, i koja bi pitanja valjalo još predložiti podžupanijskoj učiteljskoj skupštini na razpravljanje, osim onih, koja je stavila visoka vlada i kr. školsko nadzorničtvo?

Digitized by Google

Kada je medjutim nadošlo vrieme, da se odpočne I. skupštinska sjednica, bili su se skupili samo pravi članovi, dočim se je od prinosnika našao tako neznatan broj, da se predmeti, stavljeni na dnevni red za I. sjednicu, nisu mogli preduzeti; za razpravljanje onih predmeta nuždne su bo dvie trećine svihkolikih članova.

Na predlog predsjednikov zaključe s toga nazočni pravi članovi, da se odmah imadu u pretres uzeti strukovna pitanja, stavljena na dnevni red II. sjednice, pošto su za rešavanje strukovnih pitanja dovoljne dvie trećine pravih članova, koji pri rešavanju takovih pitanja imadu odlučujući, dočim prinosnici imadu samo savjetujući glas.

Zaključeno je nadalje, da se ostali predmeti imadu u II. sjednici staviti na dnevni red, ako se skupi dovoljan broj članova, ako pak ne, ima odbor ureći u tu svrhu II. sjednicu, kada to najshodnije nadje.

Nakon toga predstavi predsjednik skupštini tajnika susjednoga učiteljskoga družtva za petrovaradinsko okružje, g. Nikolu Frkovića, koj je skupštinskoj ovoj sjednici prisustvovao kao odaslanik prehvaljenoga družtva, da ga kod ove skupštine zastupa. Skupština ga pozdravi srdačnim „živio!“ a on pako, uzev rieč, pozdravi skupštinu liepim, češćim odobravanjem skupštinara prekidanim govorom, u kom izrazi živo učešće, kojim njim zastupano učiteljsko družtvo za petrovaradinsko okružje prati rad susjedne si braće, iztaknu zatim posebice važnost sloge medju učiteljstvom, i uztrajnosti u radu, ako se hoće unaprieditи prosvjeta u narodu, zaželiv konačno božji blagoslov i dobar uspjeh radu skupštine.

Predsjednik predstavi nadalje skupštini nazočnoga urednika u Zemunu izlazećega, vrlo slobodoumnoga i naprednoga učiteljskoga lista „Nove škole“ g. Mitu Neškovića i Gavru Putnika, srbskoga učitelja u Rumi, koju obojicu skupština takodjer pozdravi usrdnim klicanjem.

Prešlo se zatim na razpravu o pitanju, stavljenom po vis. kr. zem. vladi o. g. podžupanijskim učiteljskim skupštinam, ima li naime tjelesna kazna rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih školah. O pitanju tom izvješćivao je Ljuboje Dlustuš, te su iza oduge razprave poprimljene sljedeće rezolucije:

1. Obzirom na postojeće prilike u školskom ustrojstvu i u domaćem odgoju nuždno je pripustit tjelesnu kaznu, da rabi disciplinarnim sredstvom u pučkoj školi.

2. Tjelesnu kaznu valja upotriebiti za nemoralan čin, kada se takav izvjestno dokaže, odmah, a za hotomičan neposluh, prkos, lienost i kradju tek onda, pošto su sva ostala disciplinarna sredstva bez uspjeha izcrpljena.

3. Obzirom na to, što je u djevojčica većma razvito čuvstvo, te jih se više dojimlju ostala disciplinarna sredstva, i s razloga, što povreda sramežljivosti u djevojčica može biti od opasnih posljedica po moralni jim razvoj, drži ova skupština, da se uporaba tjelesne kazne kod djevojčica nemože u nikojem slučaju dopustiti.

4. Učiteljski sbor, a gdje toga nije, dogovor izmedju učitelja, vjeroučitelja i mjestnoga školskoga nadzornika ima odlučit, da li kod koga učenika ima u

Digitized by Google

buduće rabiti tjelesna kazna. Ako se takvim dogovorom zaključi uporaba tjelesne kazne kod kojega učenika, dosudjuje ju učitelj sam u pojedinih slučajevih.

5. Tjelesnu kaznu obavlja učitelj sam. Iz pedagogijskih razloga, imenito, da se razvoj čuvstva neizvrgne sigurnoj opasnosti, nemože se, nit nesmije nikako dopustit, da ju obavljaju učenici.

6. Tjelesna se kazna ima obavljati na samu, nikada pako pred ostalimi učenici.

7. Svi faktori, koji pri odgoju mladeži sudjeluju, imadu oko toga nastojati, da tjelesna kazna vremenom postane posve suvišnom. Da se to pako poluči, nuždno je:

a) da se školske sgrade udese shodno zahtjevom pedagogije, osobito pako da se zadovolji zahtjevom estetičnoga uzgoja;

b) da si svaki učitelj za dušu priveže nastojanje, da mu tjelesna kazna što manje rabi u školi;

c) da se odklone sve zapreke, koje su na putu školskoj disciplini i napredku škole. (Sliedi.)

„Dobrotvor",

družtvo za podupiranje siromašne djece pučkih učiona grada Zagreba.

Objavismo jur u ovom listu, da se ustrojava ovdje družtvo za podupiranje siromašne djece pučkih učiona grada Zagreba. Svrha je družtvu doista liepa, a liepa je i ideja, svrhu tu unapredjivati sredstvi neznatnimi, naime predmeti, koji se obično bacaju kao bez svake vriednosti.

Želeći, da se i u drugih mjestih naše domovine poustrojavaju takova dobrotvorna družtva, priobćujemo ovdje doslovce pravila družtva zagrebačkoga, nebi li time koga na takovu ideju potaknuli ili možda komu i sastavljanje takovih pravila olakotili.

Pravila zagrebačkoga družtva „Dobrotvor".

Svrha i sredstva družtva.

§. 1. Svrha je zagrebačkomu družtvu „Dobrotvor": odievati, ili inače podupirati siromašnu djecu pučkih učiona obćine glavnoga grada Zagreba bez razlike spola i vjere.

§. 2. Svrsi ovoga družtva poslužiti će godimice sljedeća sredstva: a) sav dobitak od sakupljenih, te prodajom unovčenih smotkovnih odrezaka (Spitzchen) i već pušenih komadića od smotaka, te slamčica od virgjinija itd.; b) sav dobitak od sakupljenih te unovčenih već porabljenih poštovnih maraka cieloga svieta; c) godišnji prinesak plaćajućih članova; d) kamate od utemeljiteljnih glavnica; e) darovi.

§. 3. Pokroviteljica ovoga družtva jest obćina slob. i kr. glavnoga grada Zagreba.

Digitized by Google

Članovi družtva, prava jim i dužnosti.

§. 4. Zagrebačko družtvo „Dobrotvor“ sastavljaju članovi: a) utemeljitelji, b) plaćajući, c) izvršujući, i d) začastni.

Članom utemeljiteljem i plaćajućim družtva „Dobrotvor“ može postati svatko, mužkoga i ženskoga spola, komu na srdcu leži udes siromašne školske djece u Zagrebu; izvršujući članovi jesu samo osobe mužkoga spola.

§. 5. Članom utemeljiteljem postaje, tko na jedanput ili u obrocih tečajem iste upravne godine u družtvenu blagajnu plati svotu od 25 for.

Članom plaćajućim postaje onaj, tko se obveže u družtvenu blagajnu plaćati prinesak od mjesečnih 10 novč. ili na godinu 1 for. 20 novč.

Izvršujućim članom postaje, tko se, uplativ kod pristupa svoga u družtvenu blagajnu 1 for. primarine, obveže, da će za družtvo sakupljati odrezke i slamčice smotaka i porabljene poštovne marke.

Začastnimi članovi imenuje skupština družtva one, koji su se za promicanje svrhe ovoga družtva učinili izvanredno zaslužnimi.

§. 6. Svaki član imade pravo zahtievati, da mu se osim pismene ubaviesti, da je za člana primljen, dadu bezplatno družtvena a) pravila, b) povelja.

Izvršujući članovi imadu aktivno i pasivno pravo izbora, te svjetujući i odlučujući glas u skupštini družtva.

Toga prava neuživaju začastni, utemeljiteljni i plaćajući članovi, ali oni zato imadu pravo upravljajućemu odboru družtva pismeno predložiti jedno ili više uboge školske djece za družtvenu podporu.

Izvršujući i plaćajući članovi mogu iz družtva izstupiti kad ih je volja (vidi §. 7.).

§. 7. Začastni i utemeljiteljni članovi neimadu posebnih dužnosti prama družtvu, nu ovo će sa zahvalnošću primati njihove sbirke smotkovnih odrezaka i slamčica, te poštovnih porabljenih maraka, te ih na odličnom mjestu bilježiti medju darovi.

Plaćajući član imade podpisati, ili neznajući pisati, pred dva uprošena svjedoka podkrižati ovu pristupnicu:

„Niže podpisani obvezujem se, da ću, primljen za člana u zagrebačko družtvo „Dobrotvor“, svake upravne godine družtvenoj blagajni redovito platiti godišnji prinesak od jedan for. 20 nč., a izstupajuć iz družtva da ću, plativ prinesak za tekuću upravnu godinu, upravljajućemu odboru povratiti družtvenu povelju.“

Izvršujući član imade dužnost revnovati u sabiranju smotkovnih odrezaka i slamčica, te porabljenih poštovnih maraka i svoje sbirke predavati na mjestu, opredieljenom po upravljajućem odboru družtva. Izstupajući iz družtva imade istomu povratiti družtvenu povelju.

§. 8. Razpre izmedju članova u stvarih družtvenih izravnjivaju se sudom obraničkim; stranke izabiru si naime svaka po jednoga obranika, a ovi predsjednika. Ako se obranici nebi u izboru predsjednika mogli složiti, tad odlučuje kocka. Prepiruće stranke imadu se podvrći odluci obraničkoga suda.

(Konac.)

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanja.**) Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je učitelja u Bakru, Ivana Molnara, pravim učiteljem na obospolnoj občoj pučkoj školi u Kostreni sv. Barbare; dosadanjega učitelja u Crncu, Franju Paulina, učiteljem obospolne obće pučke škole u Prezidu; učitelja u Obrovcu, Marka Subotića, privr. učiteljem na občoj puč. školi u Indjiji; Milana Stojanovića privr. učiteljem na občoj pučkoj školi u Marincih; učitelja u Magjar-Šorošu, Mijata Vrba, privr. učiteljem na občoj pučkoj školi u Dolnjoj Motičini.

— (**Iz zemaljskoga školskoga odbora za Hrvatsku i Slavoniju.**) Dne 8. ožujka držao je zemaljski školski odbor sjednicu, u kojoj je razpravljano izviešće pododbora, komu je bila zadaća, da podnese svoje mnenje o uredbi školskoga pravopisa. Mi ćemo nastojati, da o toj razpravi naše čitatelje potanje izviestimo. Za sada javljamo jedino to, da je u glavnom prihvaćen onaj pravopis, koji si je u obće prokrčio put u našoj literaturi s jedinom iznimkom, da se ima pridržati „h“ u drugom padežu višebroja.

— (**Hrvatski jezik u glasbenom zavodu zagrebačkom.**) Kao što je poznato, vladala je u hrvatskom glasbenom zavodu sve do sada njemština i u konverzaciji i u obuci tako, da je taj „prosvjetni“ zavod našu mladež ponajviše odtudjivao svomu narodu. Bilo je s toga bure i u novinstvu i u saborskom odboru. — Da se tomu doskoči, sklonulo se ipak ravnateljstvo, da izda naredbu, po kojoj se odsele i u tom zavodu ima hrvatski obučavati. — Nije li to prava sreća za nas Hrvate?!

— (**Družtvo za podupiranje siromašnih učiteljskih pripravnika u Zagrebu**) držalo je 15. o. m. glavnu skupštinu. Iz izvještaja blagajnikova vidi se, da je to družtvo i uz neznatna sredstva (glavnica iznosi 2000 for.) ipak potrošilo lanjske godine na podporu učiteljskih pripravnika do 120 for., a tečajem jedanaest godina do 1500 for. Doduše sve je to malo, dà, jako malo; ali ako se uzme, da je bio dosele i jako malen broj pripravnika, da su najsiromašniji uživali zemaljske i nadbiskupske štipendije, to se ipak onoj nekolicini, koja nije uživala nikakove podpore, pružila u najvećoj nuždi dostatna podpora, te se tako mnogi u zimi zaodjeo i obuo, mnogi gladni nahranio, mnogomu se bolestniku nabavio liek a većini se podale nuždne učevne knjige. Nu ako je rad toga družtva i bio dosele skroman, sada mu se je osokoliti i nastojati, da bude kadro pružati izdašniju podporu, jer ne samo da se je broj učit. pripravnika na mužkoj preparandiji znatno povećao, nego jer je otvorena i kr. zemaljska ženska preparandija, u kojoj takodjer ima siromašnih pripravnica potrebnih podpore. Zato je i glav. skupština promienila družtvena pravila u toliko, da će moći odsele podporu uživati i učiteljske pripravnice kr. zem. ženske preparandije. Ujedno je promienio i nekoje druge neshodne paragrafe pravila, te čim visoka zem. vlada nova pravila potvrdi, nastojati će upr. odbor iz svih sila, da se družtvo prama novomu djelokrugu podigne i razširi, a mi se nadamo pouzdano, da mu učiteljstvo neće odreći svoje ruke pomoćnice, najpače pako oni učitelji, koji su sami uživali blagodati ovoga družtva. Nu o tom ćemo u svoje vrieme potanje progovoriti.

— (**Učiteljska Zadruga.**) Evo teče dvanaesta godina u bivstvovanju „Učiteljske Zadruge“, pa sravni li se prva godina s prošlom, opazit će se golema razlika koli u duševnom, toli u materijalnom razvitku i stanju naše „Zadruge“ u objuh ovih godinah. Oduševljenju, kojim je hrvatsko učiteljstvo pozdravilo prvi glas ob osnutku „Učiteljske Zadruge“, nema ni glasa ni traga; nastojanja i gorljivosti, kojom je učiteljstvo interese naše „Zadruge“ unapredjivalo, nestade posvema. Najočitiji dokaz tomu je broj članova, koj je od 360 spao na — 40. — Sirotčadi pako, koju je „Učit. Zadruga“ podupirala, bilo je prošle godine 43; dakle više sirotčadi nego članova. Za tu sirotčad izdano je na podpore 1876. godine 1425·50 for., a od članova unišlo je cielih 120 for. Nisu li ti brojevi najočitiji dokaz, kako se naši učitelji brine za najsvetije interese svoje obitelji, t. j. za obskrbu svoje djece. Nije li to najveći nemar, kad učitelj poslie svoje smrti ostavi neviljenu udovu s nekoliko nejačadi bez ikakve pomoći, kako se je to upravo prošle godine nekolicini dogodilo! — Da nebude na sreću uviek u upravljajućem odboru članova, koji sveudilj na svaku ruku smišljaju, kako da se družtvene svrhe što bolje promaknu, nebi „Zadruga“ naša ni s daleka toli blagotvorno na humanitarnom polju djelovati mogla, kako to sada čini. I naša vis. kr. zem. vlada, uvidiv plemeniti cilj družtva, a s protivne strane opet nehajstvo učitelja naših prama „Zadruzi“, preporučilo ju je Nj. ces. i kr. apošt. Veličanstvu, povodom preponiznoga podneska o desetgodišnjem radu „Zadruge“, te je Njegovo Veličanstvo premilostivo blagoizvoljelo dozvoliti 400 for. a. v. iz previšnjih svojih privatnih sredstva za unapredjivanje družtvene svrhe i da tim velednšnim činom potakne naše učitelje na veću gorljivost i mar prama „Zadruzi“.

Zadrugom učiteljskom upravljaju sada gg. Ivan Šah, kao predsjednik, Tomislav Ivkanec, kao tajnik, Ante Irgolić, kao blagajnik, a gg. Stjepan Basariček, Drag. Jurša, Gjuro Kuten i Mijo Vrbanec kao odbornici. U koliko

Digitized by Google

revnost spomenute gospode poznajemo, nadamo se, da će nastojati, da nam „Zadruga“ na bolje pokrene. Dao Bog, uvidili naši učitelji korist i plemenitu svrhu „Učiteljske Zadruge“, te se ugledali u dične Karlovčane, koji su jedini „Zadruzi“ vjerni ostali, te svake godine u korist biedne učiteljske sirotčadi zabavu priredjuju, a upravo od zagrebačkih i karlovačkih učitelja neprima nitko podpore od „Zadruge“.

S toga braćo nevalja, da odnemarite sasvime to prvo i jedino dobrotvorno učiteljsko družtvo, koje smo si svojimi vlastitimi žuljevi stvorili, da si djecu bar ponešto obezbjedimo, to družtvo, velju, koje nas je dovelo do jedinstvenoga cilja i do većih zasnova. Uložite svaki dan samo jedan novčić na korist djece si, duša vas boljeti neće.

— **(Školstvo u županiji zagrebačkoj.)** [Konac.] Pjevanje crkvenih pjesama njegovano je više, a svjetskih manje, nu jedno i drugo treba da se jednakom brižljivošću pazi radi svojih nabožnih i estetičkih motiva. Osobitu pako pažnju zaslužuju patriotičke pjesme, počem one uspješno narodnu sviest u život prenose, a narodu je hrvatskomu kao predstraži zapadne kulture nada sve potrebno, da mu narodna samosviest prodre u sve i najniže njegove slojeve.

Tjelovježba, premda novim školskim zakonom propisana, ipak se je u malo kojoj školi preduzimala, a gdje se je i preduzimala, nije se skoro nikakova praktičkoga rezultata postiglo, a to zato, što učitelji sami toga predmeta u prvašnjih preparandijah učili nisu, pa naravno, što sami neznaju, niti drugoga učiti nemogu, barem s pravim uspjehom ne. Da se dakle ta disciplina sbiljam pokrene u naših pučkih školah, potrebno je nada sve, da se za sadanje učitelje priredi produžni tečaj, u kojih bi se najprije sami izvježbali barem u onom, što je najpotrebnije za obće pučke škole. Nu čini se, da se to ni nemisli, a to valjda ponajviše zato, što bi ipak nepravedno bilo, da se učitelji, koji nisu krivi, što toga predmeta neznaju, prisile, da o svom trošku na takove produžne tečaje idu.

Ručni posao učen je samo u dvijuh samostalnih ženskih školah i to liepim uspjehom, naime u djevojačkoj u sv. Ivanu-Zelini i u Samoboru. Osim toga je u Brckovljanih pomoćna učiteljka za ručni posao (supruga tamošnjega učitelja) takodjer velikom revnošću podučavala djevojčice tamošnje škole. Nu i uz najbolji sadašnji uspjeh ima se obuci u ženskom ručnom poslu prigovoriti to, da kako se sada uči, osim mekaničke vještine, u sebi nikakovih obrazovnih i uzgojnih motiva neima, te da mu u tom pogledu treba radikalne reforme. Ta će medjutim uspješno slieditи tek onda, kad nam u školski život pristupale budu učiteljke, koje se sada obrazuju na kr. zem. ženskoj preparandiji, gdje se ta disciplina predaje po metodi, koja spomenute motive svestrano uvažava.

Ob uzgoju težko je šta reći, a najmanje o kakovih pozitivnih rezultatih, počem kod nas dom u tom ni najmanje školu ni po gradovih, a kamo li po selih nepodupire, nego dapače u mnogom pogledu njoj još protiva radi, te ono kvari, što škola izpraviti nastoji. U obće naš puk većinom ni neuzgaja svoje djece sviestno po kakovih pedagogijskih načelih. Sve, što se u tom pogledu i čini, većinom je samo negativne naravi, a u ostalom se prepušta sav uspjeh uzgoja samo slučajnim odnošajem.

Nu kraj svih tih nepovoljnih okolnosti činila je škola ipak, što je činiti mogla. Djeca su se na red i točnost priučila, koliko je samo moguće bilo, te se može reći, da su s toga u školi i izvan škole u obće dobra bila. A ni u moralnom pogledu nebijaše nikakovih povećih izgreda; barem nije za takove ovo nadzorničtvo ništa čulo, te s toga izvodi, da je i u tom pogledu škola svojoj uzgojnoj zadaći po mogućnosti zadovoljavala. U narodnom pogledu opaža se dosta mlakost, te bi trebalo, da se življe pokreće narodni ponos, nego li to biva. A estetički uzgoj tek je tako rekuć u povojih. Gdjekoji učitelji nisu si u tom pogledu još posvema sviestni niti ciljeva svojih, niti pako sredstva, kojimi bi te ciljeve promicati imali. Medjutim počelo se je i gleda toga već ozbiljnije misliti, te su u nekojih školah jur opaža, da se djeca pridržavaju ne samo na čistoću, red i ljepši ukus u svojih zadaćnicah i svojih pisankah i risankah, nego takodjer i na bolje i uglednije vanjsko držanje i kretanje. Risanje, pjevanje, deklamacija, ženski ručni posao, tjelovježba te ljepši i ukusniji namještaj u školah, unapriedit će s vremenom krasno estetični uzgoj naše mladeži.

Zdravlje mladeži, premda o tome nije pobližih podataka, može se ipak reći, da je bilo prilično povoljno, budući se u tom pogledu ništa izvanredno nepovoljna pojavljivalo nije. Nu to se ima više zahvaliti zdravoj i čiloj naravi našega naroda u obće, mnogomu zadržavanju i kretanju seoske mladeži u čistom i svježem zraku, nego li zdravstvenim (higijenskim) odnošajem naših pučkih škola, koji su u mnogih školah takovi, da se ne rodoljub, nego čovjekoljub nad njimi upravo sgražavati mora. Nesamo da mnoge škole svojim malenim prostorom, svojom nedovoljnom razsvjetom, svojim neuputnim grijanjem, svojim nespretnim namještajem niti traga nepokazuju uvažavanju prokušanih pravila, nego su mnoge svojom nečistoćom, svojom vlagom, osobito za zimske i kišovite dobe, zatim nečistim i zaprašenim zrakom jednako ubitačne po zdravlje i mladeži i učitelja.

S toga nestoji ovo nadzorničtvo dobro, ako se zdravlje mladeži s navedenih prije razloga i pokazuje prilično povoljnim, da se u mladeži ipak u takovih školah nezameću klice raznih bolesti, s kojih nam se u narodu pojavljuje toli nerazmjeran pomor. Zato bi i neobhodno potrebno bilo, da osim školskih

Digitized by Google

oblasti takodjer i zdravstvene više pažnje tim odnošajem posvećuju. Jedna od najprešnijih potreba u tom smjeru bila bi, da se što više nastoji oko čistoće u školskih prostorijah, a druga, da se čim prije iste prostorije provide sgodnimi ventilacijami. Glede prvoga uspjelo je jur ovo nadzorničtvo, te se sada posvuda škole svaki dan čiste i zrače; glede drugoga, naime glede ventilacije, premda je ono potrebu toga već u prvoj sjednici slavnoga ovoga podžupanijskoga škol. odbora iztaklo, ipak je još sve pri starom: niti jedna škola neima naime sgodne ventilacije. Medjutim se ono nada, da će se barem ovoga ljeta glede toga potrebne i kategoričke odredbe izdati područnim občinskim poglavarstvom.

Polazak svakdanje škole bio je većom stranom nemaran. Jedva jedna trećina djece polazila je marljivo školu, a samo po sebi razumieva se, da nemarno školu polazeća djeca nemogu napredovati. A još nemarnije polazila se opetovnica (nedjeljna škola). Tu bi trebalo najstrožije pažnje od strane občinskih poglavarstva, jer ćemo uz najbolji školski zakon ipak ostati neuki i glupi, ako se bude naime samo izvještivalo, a učinilo se nebude ništa. Nadzornici i učitelji nemogu prisiliti roditelje, da šalju djecu u školu. Prisilna sredstva imadu politička poglavarstva u ruci, pa ako ova neučine ništa, onda uzalud svaka rieč, uzalud svi nadzornici i svi učitelji. Medjutim opaža se, da je već ove godine polazak kud i kamo uredniji, nego li je bio prošle godine.

Školske sgrade nalaze se u dobrom stanju i to naročito u Brdovcu, Cerju, Kašini, Markuševcu, Remetah, Resniku, Sesvetah, Stenjevcu, Samoboru, sv. Martinu, Šestinah, Vrabču, Vugrovcu i Zelini. — Velikih bi popravaka trebale škole u Brekovljanih, sv. Nedjelji, Stupniku, Lupoglavi i dječ. škola u sv. Ivanu.

Nedovoljno prostora imadu škole u Moravču, Mariji Gorici, djev. škola u sv. Ivanu i sv. Nedjelji.

Neprikladne i mladeži škodljive školske sgrade jesu u Brezovici, Bistri, Mariji Gorici, Pušću i Šenkovcu.

Školske klupe, osim u Resniku, svuda su manjkave i neprikladne, a u najgorem je stanju škola u Moravču, gdje neima skoro nikakovih klupa, nego samo nekoliko prostih krčmarskih sjedala i još to u nedovoljnu broju. Tu djeca, kada pišu ili rišu, moraju da izmjenice kleče!

Učevnimi sredstvi (učili) u obće su škole vrlo manjkavo obskrbljene, dočim se knjižnice većom stranom istom poosnivati moraju.

Školske zaklade su ove: Draškovićeva zaklada u Brekovljanih 7000 for., Zodićeva zaklada u Marija Gorici 2701 for. 1 novčić; Haulikova u Čučerju 320 for.; Belobrkova u Bistri 100 for.; Kumparetova u Samoboru 322 for. 29 nov.; Bedenkova u Samoboru 50 for., Bertakova u Brdovcu 800 for. Ukupno 12.003 for. 30 nov.

Spominjuć školsko nadzorničtvo mjestne šk. odbore, kaže, da ta inštitucija spada medju najljepše stečevine novoga škol. zakona, jer se njimi u krug školskoga zanimanja povlače ponajbliži interesenti naobrazbe naše mladeži, te da u tom leži upravo i garancija, da će ta institucija s vremenom nesamo našemu narodu osobito omiliti, nego da će ona krasnim plodom uroditi. Ta i sada već, gdje god su tim odborom bili na čelu rodoljubivi i svjestni muževi, kojim je više bilo do obćeg prosvjetnog napredka svoga naroda, nego li do sebičnih kakovih interesa, tu se nesamo odbornici marljivo u sjednice dolazili, nego su tu odbori i velikom revnošću nastojali oko obskrbe s potrebitimi učili i naukovnimi sredstvi. S toga nadzorničtvo što toplije preporuča tu instituciju županijskomu šk. odboru, a odbija sve pojavivše se enuncijacije proti tim odborom.

Napokon izrazuje nadzorničtvo želju, da se i u zagrebačkoj županiji ustroji učit. družtvo, jer su takova družtva veoma uspješna poticala na produžnu samonaobrazbu učitelja.

Ovakovo je stanje pučkih škola u podžupaniji zagrebačkoj, i kako se vidi dosta je još slabo, ali se opet već ove godine pokazao i znatan napredak. Nadamo se, da će do godine biti još veći, osobito, ako županijska oblast uvaži predloge škol. nadzorničtva i sve učini, što učiniti može i mora. A napokon uvjereni smo, da će tomu mnogo pripomoći upravo to, što je pomenuto nadzorničtvo objelodanilo svoj izvještaj u javnih listovih, pa se nadamo, da će i ostala nadzorničtva priobćiti tako svoje izvještaje.

Objava.

Hrvatski pedag.-književni sbor zaključio je, da stanoviti broj „Slikâ metričke mjere“, napete na platnu ujedno sa knjižicom, u kojoj se ista mjera tumači, bezplatno razdieli medju siromašne obće pučke škole pod uvjetom, da si dotične škole same poštarinu i troškove odpreme plate.

Koje bi dakle škole u Hrvatskoj i Slavoniji spomenute slike pod navedenim uvjetom imati želile, neka se istomu sboru do konca ožujka pismeno prijave.

Odbor hrv. ped.-knjiž. sbora.

Natječaji.

— Za podučitelja u Zagrebu. Beriva : 500 f. plate i stanarina. — Molbenice šalju se do 15. travnja t. g. kr. nadzorničtvu puč. škola u Zagrebu.

— Za učitelja i crkvenoga pojca grčko-izt. vjeroizpoviesti u Iloku. Beriva: 400 f. plate, stan, 8 hv. mehkih drva i vrt od ¼ jutra. Molbenice šalju se do 27. ožujka t. g. občin. školsk. odboru u Iloku.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 10. U ZAGREBU, 1. TRAVNJA 1877. **Tečaj XVIII.**

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Uzgoj djeteta u prvoj dobi.

Uzgoj djeteta možemo prispodobiti sgradi, koja se gradi i podiže na četiri temeljna stupa. Oti temeljni stupovi jesu: strah božji, ljubav, uztrpljivost i poslušnost. Ovo su prvi i najpotrebitiji temelji gojitbe, i moraju se usaditi u djetinju dušu prije, nego što će započeti dalnja gradnja. Akoprem su ovi osnovi sami za sebe već bitni dio gojitbe, to su ipak priprava pravomu uzgoju za sve, što je dobro i liepo, i tako omogućuju sretan uspjeh. S toga možemo kazati, da su to pravi temelji ili osnovi gojitbe, a kao takovi drže i podupiru čitavu gradnju. Medju ovimi stupovi samo mogu se podignuti čvrsti i stalni zidovi sgrade: kriepost i ćudoredna jakost, djelatnnst i blagodušje.

Ukrase li se ovi zidovi bogatim znanjem i uresi umjetnosti, prijatnosti i ljuvenosti, te se povrh toga nastani mir u duši i dobra volja, koja samo izvire iz blage i nepomućene duše, — tad su roditelji svojoj uzgojnoj zadaći udovoljili, a drugo učinit će život i škola. Ovakovo će uzgojivanje plemenitu gradnju samo učvrstiti i dovršiti, nikada pako razoriti.

Koli je uzvišena zadaća, da joj ravne u životu neima, biti graditeljem ote čudnovate duševne sgrade! — Od toli malena nerazvita djetešca stvoriti u kratko vrieme čeljade, koje misli i ćuti, pa tim koristiti i dalnjemu razvitku našega pokolenja; u djetetu buditi krieposti, koje će blagotvorno djelovati i na unučad. Svakomu uzgojitelju valja da skroz u dušu pronikne zamašnost i svetost ote zadaće.

Blago si ga roditeljem, koji su tako sretni, te mogu ugledati u svojoj savršenosti divnu tu sgradu; blago si ga njim, ako se mogu obilnim i dragocjenim uresom njenim nasladjivati! Sav trud biti će jim stostruko naplaćen. Dobro uzgojeno diete, kad dozrije i doraste, biti će jim sladka sreća i naslada u starosti.

A napokon trud nije ni prevelik ni pretežak. To će biti samo ondje, gdje se ima popraviti ono, što smo propustili i zanemarili. Nu gdje se od prvoga

Digitized by Google

duševnoga razvitka u djeteta pozorno bdije, s ljubavlju sve rukovodi, razborito radi, tu mora uzgajanje lako i sigurno kano samo od sebe uspievati.

Tomu se hoće još jedna bitna potreba, a to je zdravlje djeteta. Zdravlje je u našoj slici ujedno temelj, na kojem se uzdiže čitava duševna sgrada uzgoja. Nu nije nam ovdje, da razpravljamo naposeb to važno poglavje, t. j. o njegi zdravlja djetinjega. Ali je i nepobitna istina, da, čim je jednostavnija i naravnija ota njega, čim se više oba supruga u svojih nazorih slažu, te čim su manje bojazljivi, tim je i uspješnija po zdravlje djeteta. Ono jednostavno načelo: „misli više na ono, što zdravlju koristi, nego li na ono, što mu škodi", dovesti će te na srednji put.

Doba od 6. pa do 16. ili 18. godine može se smatrati kano pravom dobom duševnoga uzgajanja. Ona pako doba do 6. godine neka se upotrebi za pripravu na pomenuti način.

U toj dobi nepruža uzgajanju razum djeteta nikakove pomoći, jer je u prvom stupnju svoga razvitka. I s toga vrlo bi neumno bilo, htjeti se pozivati na isti. Zato pako u toj je ranoj dobi upravo mekano djetinje srdašce pristupno nježnoj ljubavi, pa s toga i je ta doba upravo najshodnija, da se u djetinju dušu usadi prva ćut ljubavi do Boga i do roditelja, ako to baš i biva po nagonu, dokle nedodju zrelijim razumom kašnjijih godina do podpune samosviesti. Takodjer se diete u toj dobi podpune odvislosti i nesamostalnosti dade najbolje i najlaglje upravljati, te mekanički privikne neobhodno potrebitoj strpljivosti, a nada sve potrebitoj poslušnosti.

I tako neka se priprava za uzgajanje u toj prvoj dobi kreće ponajglavnije i skoro neizključivo oko tih prvih temeljnih podloga, prepustiv mirne savjesti sve ostalo budućoj uzgojnoj periodi. Kojim načinom bi se to dalo najprikladnije postići, pokušati ćemo razviti u sljedećih stavkah.

I. Strah božji. Čitavu djetinju religiju sačinjava jednostavna molitva. Uči si indi diete moliti; nu uči ga moliti od srdca, pa s toga i nepočimaj prije, dokle ono neoćuti Boga. U 4. ili 5. godini po liepu proljetnu danu povedi ga sobom na polje ili u vrt; tu mu u mladjahnu dušu, koja se veseli nad divnom prirodom, usadi misao o „Bogu". Taj prvi utisak biti će odlučan za njegov život, samo ako ga budeš znao odsele upotriebiti i razpredati. Ovdje — pod vedrim nebom — sklopi mu ručice i uči ga moliti. Izabiraj rieči, koje bi odgovarale njegovoj ćuti, ili ga pusti, da si samo takove traži. Pitaj diete: što ćeš reći otcu na nebesih, kad pomisliš na njega? I zatim ga vodi malo po malo od zahvalnosti do prošnje, od prošnje do nakane, od nakane do spoznanja, od spoznanja do pokajanja i opet do nakane. Budi njegovim svećenikom, dokle je jošte maleno. Saobći mu hvalu, prošnju i nakanu jutrašnje molitve, spoznanje i skrušenje večernje molitve, i to nastavljaj neprekidno i dosljedno, da djetetu postane običajem, a napokon i potrebom. Svedeš li zatim kod svake prilike sve dobro i liepo na pomisao „Bog", i nadahneš li mu mladjahnu dušu neizrecivom zahvalnosti, ljubavi i štovanjem — tad si mu dušicu raztvorio pravoj pobožnosti.

(Sliedi.)

Digitized by Google

Prirodopisci u Hrvata.

Piše **Drag. Hirc.**

I.

Ima tomu dvie godine, što sam se latio pera, da predočim i ocrtam naš zoologičko-botanički napredak i da dokažem, da nije ni u nas to polje onako korovom i dračem zaraslo, kao što se to u obće misli; nu radnje niesam priobćiti htio toga radi, jer mi manjkahu mnogi podatci, da si preduzetu zadaću valjano riešim. Sada, gdje sam pocrpio sve podatke, koji mi na razpolaganje bijahu, usudjujem se ipak objelodaniti ovu svoju radnju, nu unapried molim, da mi se u grieh neupiše, ako bi se tuj ili tamo koja manjkavost pokazala, tim više, što mogu mirne duše reći, da me nijedna dosada priobćena radnja nije toliko truda stajala, kao upravo ova.

Poznato je, da je svaki civilizovani narod svoju literaturu započeo pjesničtvom, jer isto onomu vremenu najviše prija, te oduševljuje duhove svojimi žarkimi pjesmami, podostnuje na rad i jači ih u borbi proti narodnim neprijateljem. Kod mnogih se je naroda pjesničtvo osobito razvilo, te fantazija preuzela mah nad razumom. Liep nam o tom daju primjer Indi, jer su sve slovnice, povjestnice, matematike, geografije, metafizike, medicinske knjige i zakoni pisani u stihovih. Ta nadmoć fantazije bijaše i pogubna po sam narod indijski.[1]

Kod nas se to nije dogodilo, jer ni položaj zemljišta, ni klima, niti naravni pojavi nisu takovi kao u onih stranah, ali se opet s druge strane neda tajiti, da je mašta dugo kraljevala. Promatramo li hrvatske pisce, odkada se uzkrisila hrvatska književnost najprije na otoku Hvaru i u Spljetu, a poslie u Dubrovniku, malo ćemo ih naći, koji bi se s prirodopisom bavili bili. Od Šiška Menčetića (1457—1501.), otca umjetnoga hrvatskoga pjesničtva, pak do o. Bernardina Spljećanina, uzkrisitelja umjetne proze, neima baš nijednoga strogoga prirodopisca. Kako je u obće poznato i što to učimo s naslova knjiga svijuh naših pjesnika, pisalo se i pjevalo ponajviše o stvarih religioznih, pak nije ni čudo, kad bijahu najvrstniji pjesnici i redovnici. Za Marka Marulića znademo da je znao na izust cielo sv. pismo staroga i novoga zakona, te su ga njegovi zemljaci zvali svetcem radi sveta življenja. U samoj Dalmaciji bilo je 16 biskupija i 10 samostana i svaki sposobniji mladić bude zaredovničen.[2]

Za trojicu nam je poznato, da su se barma ponekle bavili prirodnimi nauci.

M. Vetranić (1482—1576.) živio je na otoku sv. Andrije kao pustinjak, a bijaše uman matematik i zviezdoslovac. U pjesmi „Putnik“ vodi Vetranić svoga putnika po dubrovačkih gorah, dolinah i pustinjah opisujuć svakojake sgode i njihov postanak, pretvore i prirodna svojstva.

Petar Hektorović bavio se krom mudroslovja i naravoslovjem, a za Mažibradića Maroju svjedoči Ranjina u svojoj 85. pjesmi, da je bio vješt prirodoslovac, poznavajuć bilje, trave i otajna naravi.[3]

[1] Sir H. Buckle: Civilisation in England.
[2] C. Rubetić: Crkvena povjestnica; dodatak.
[3] I. Kukuljević Sakcinski: Pjesnici hrvatski XVI. vieka str. 29., III. svez. 1856.

*

Digitized by Google

Dočim su se drugi narodi bavili Aristotelom, Theophrastom, Anaxagorom i inimi naučnjaci, čamili smo mi u tami neznanstva, prirodopisna nauka gustom nam koprenom bijaše zastrta Ali ni pjesničtvo nebijaše uviek na istom stupnju; u drugoj dobi, koja se porodi Gundulićem, sad cvate, sad pada, od 1638—1676.

Možda bijaše slabomu prirodopisnomu napredku uzrokom i gorka smrt nekih talijanskih učenjaka, kao: Vesalija. Arnolda od Brescie i Giordana Bruna. Talijani su se ponosili i Realdom Columbom, učenikom Vesalijevim; djelo mu je: De anatomica (libri XV. Mletci 1559., Pariz 1562., Frankfurt 1590.), a i botanika je liepo cvala; Andrijom Cesalpinom, utemeljiteljem nove epoke (De Plantis, lib. XVI); Mattiolom, koj glasovit postaọ djelom: „Tumačenja Dioscorida". To je ogromno djelo, sadržavajuće vas bilinsko-lječnički nauk onoga vremena. Glasoviti Bauhin izdade u Basileji 1598. Mattiolovo djelo naresiv ga sa 1400 slika. Mattioli dodao prevodu Dioscorida opis velikoga broja bilina i ruda, kojimi se upoznao putujući po Talijanskoj, Njemačkoj i Slavenskoj. [1]

Akoprem su mnogi Dalmatinci pohadjali sveučilište bolonjsko i padovansko, te su i prilike imali upoznati se novimi znanostmi, to je sve to slabo djelovalo na nje i njihove zemljake. Nu jedna zviezda ipak zatitra na hrvatskom obzorju, a to bijaše Marko Antun de Dominis (rodi se na Rabu 1556., † 1627.) bijaše profesor padovanski, vladika senjski i nadvladika spljetski. On razjasni prvi nebesku dugu i razloži to u djelu: „De radiis visus et lucis in vitris perspectivus et iride." [2]

Glasoviti Newton na tom je djelu osnovao svoju nauku o raztvaranju i titranju zrake.

Znamenit je i Baglios, Dubrovčanin, te napisa djelo: De fibra motrice et morbosa (lib. IV. 1701.). On tumači stezljivost mišičnoga i spojnoga vlakna, iztražuje gradjevinu moždjane opne, piše o glenu i slini, žuči i krvi, o disanju i tlaku zraka na temelju tlakomjera, o kolanju krvi u žabe i gradji joj srdca itd. Baglios bijaše duboko učen i vrli životoslovac. Deset godina kasnije (1711) pojavi se drugi učeni Dubrovčanin, a to je Josip Bošković. On si steče neumrlo ime naukom „o sunčanih pjegah" (1736.), napisa: „pažnja o prelazu Mercura izpod sunca" i „promatranje o polarnoj luči". Oba ova prirodna pojava slučiše se 1737. Bošković je pako toli znamenit muž svoje dobe, da su mu Talijani u Milanu postavili spomenik. [3]

Prvo i najstarije djelo, koje govori o flori dalmatinskoj, je Alojzije Anguillare, nadstojnika padovanskoga biljarišta: „Semplicci dell' Eccellente Messer Luigi Anguillara. In Venegia 1561." [4] On opisuje preko 760 rodova dalmatinskoga bilja, kojemu su dodata ponajviše narodna imena.

---

[1] U samostanu sinjskom nalazi se Mattiolovo djelo sa slikami, a znamenito je po nas, što uz svaki naziv talijanski ima i rukopisno hrvatsko tumačenje bilina. Imena su skroz hrvatska. Vienac 1874. str. 717.

[2] „Vienac" 1874.

[3] „Vienac" 1873.

[4] Bogoslav Šulek: Biljarstvo, II. dio.

Digitized by Google

Od Dalmatinaca, koliko je poznato, pisao je od starijih pisaca o dalmatinskoj cvjetani kanonik Petar Bartulović Puović, a poslie njega pisao je i njegovim se djelcem poslužio dični sin Dalmacije dr. Robert Visiani, Šibeničanin i jedan od najstarijih profesora na sveučilištu padovanskom i prvak u flori talijanskoj. Visiani umoči prvi put pero za floru dalmatinsku — u koliko je meni poznato — g. 1819., te pisa u „Floru ili botanische Zeitung“ (Resno). Godine 1852. napisa: „Flora Dalmatica, sive enumeratio stirpium vascularium hac tenus in Dalmatia lectarum et observatorum“ Tomi III, Lipsiae.

Godine 1872. napisa: „Flora Dalmatica“, djelo, koje zauzimlje dostojno i odlično mjesto u domaćoj prirodopisnoj literaturi. Njemu na čast ozvali su prirodopisci liepi broj prirodnina, a naš akademik Brusina nazva u najnovije doba izumrlu vrst pužića „Melanopsis Visianina“, što je i posve pravo, da se ime toli učena muža, a našega zemljaka ovjekovječi. U koliko je star, radi ipak poput neumorne pčelice, te u družtvu s njim izdaje dr. Josip Pančić — uzkrisitelj prirodnih nauka u Srbiji — krasno i skupocjeno djelo: „Plantae Serbicae“. Mletci.

Dalmacija imade od svih zemalja u monarkiji najužniji položaj. S jedne strane opasana visokimi gorami, s druge okrenuta pram moru, čini da je flora vrlo obilata i da je i u tudjinstvu mnoge štovatelje našla. O dalmatinskoj cvjetani pisali su: de Seenus, Portenschlag-Ledermayer, Partsch, Hoppe David, Fortis, Feueregger itd. Franjo Mayer i Josip Kargl prošli su svu Dalmaciju sabiruć bilje; Jos. Rubrizzius potražio je zadarsku i dubrovačku okolicu; Noë i Grube kvarnerske otoke, ovaj je i opisao Lošinj i njegovu pomorsku faunu; Petar Nisiteo hvarsku cvjetanu.

Akademik Brusina pobilježio je do 200 radnja, koje govore o fauni jadranskoga mora.

Najveće zasluge za proučanje i sabiranje morskih alga stekao si je Brusina. Neumorno radeći, sastavio je krasnu sbirku brojeću do 30.000 komada, koja je za naš muzej nabavljena. Učenomu akademiku zadaje sama malacozoologija toli silna posla, da će se težko tim predmetom specialno baviti moći, akoprem mu je vrlo omilio. Bilo bi za željeti, da uhvati vremena, te nam domaću prirodopisnu književnost algeologijom obogati.

Velikih zasluga i dostojno mjesto medju domaćimi prirodopisci zaslužila je dična Dalmatinka Marija pl. Cattani.

Vrla ta žena, biser dalmatinskih gospoja, još za mladih dana vrieme, što joj preosta od domaćih briga, posvetila je flori i dosljedno njegovala do zadnjega časa života svoga.

Biljarstvo bijaše joj najmilija zabava. Ona je pronašla novi način sušenja cvieća, tako da je istom poslie mnogo i mnogo godina cvieće nešto malo izgubilo sjaj naravne boje. U pripravljanju morskih alga bila je prava vrstnjakinja, pa ne samo to, nego ih je znala i znanstveno označiti. Težko bi bilo u trag ući svim sbirkam, što ih je ona darovala na sve strane svieta, a kamo li znati za hiljade i hiljade exemplara, koji se širom nahode. U mnogo dalmatinskih kuća naći

Digitized by Google

ćeš pomanje sbirke ukusno u okvirih priredjene. Kralj Viktor Manojlo darova joj za poklonjenu mu sbirku krasno jedno djelo. Učenjaka, plemića ili inače odlična lica nije bilo, s kojim se ona neupozna, a da nebi dobio bio po koju stotinu exemplara jadranskih alga, od englezkih lorda počamši sve do ruske princese. Bila je izabrana članom više učenih družtva; nagradom odlikovana na tršćanskoj izložbi vrtlarstva, a na zagrebačkoj dobila je kolajnu za veoma liepu sbirku alga. [1]

Njoj na čast ozva Visiani novu podvrst liera „Lilium Martagon var. Cataniae", braća Villa iz Milana vrst roda Clausilia; a Brusina krasnu podvrst školjčice „Dona Cattaniana."

Ta dična žena umre 15. siečnja 1872. u 81. godini vieka svoga. Slava joj!

Algami se je bavio i Mate Botteri, koj nam ostavi popis naravnih plodina sabranih i opaženih u Dalmaciji, osobito na otoku Hvaru do 1. travnja 1849. Taj je popis za nas vrlo važan, jer nam pokazuje, koliko i kako je na tom polju radio Dalmatin, koj je valjda morao iz zemlje otići i koga je Amerika tražila i to prije nego su se Niemci Schmarda, Grube, Lorenz, Heller i drugi proslavili proučavanjem mora jadranskoga.

Botteriev popis sadržaje osim alga spužve (23 vrsti), polipe (53), iglokožce (9), zrakare (11), školjke, puže, korepnjake i ribe (169) i ptice (190). Svatko lako uvidja, da je Botteri bio dobar poznavalac to faune morske, to kopnene i taj nam je popis od velike koristi, jer tko se god bavi proučavanjem domaće faune, nemože i nesmije biti bez njega. Brusini, koj ga je našao i objelodanio, pripada svako priznanje. [2]

Za proučavanje dalmatinske herpetologije vrlo je zaslužan dr. Danilo u Zadru. On je pokupio sve dalmatinske vrsti plazavaca. Vidović pokojni mnogo je takodjer doprineo k poznavanju faune jadranskoga mora, samo šteta, da nije o tom nigda ništa pisao. Zaslužni su još: Adolfo Stošić, profesor talijanske škole u Trstu, Kučik, Kuzmić Dubrovčanin, Drobac, utemeljitelj dubrovačkoga muzeja.

Dalmatinci se u obće rado bave proučavanjem faune i flore i nema tomu dugo, da je u samom Zadru osim gimnazijalnoga kabineta bilo 14 sbirka.

(Sliedi.)

Prva glavna skupština učit. družtva „Fruška gora".

(Dalje.)

Iza toga prešla je skupština na razpravljanje drugoga pitanja, stavljena podžupanijskoj učiteljskoj skupštini po kr. žup. šk. nadzorničtvu, naime:

Koji su uzroci nemarnomu polazku škole, i kako bi se tomu pomoći moglo?

---

[1] Brusina: Naravoslovne crtice sa sjevero-iztočne obale jadranskoga mora. I. dio, str. 31—32.

[2] Rad akademije, knj. XXVII.

Digitized by Google

Izvješćivao je o tom pitanju privr. blagajnik g. Koprinsky, a poprimljene su sljedeće rezolucije:

Uzroci su nemarnomu polazku škole razni, a po mnenju ove skupštine sljedeći:

1. Što občine nemaju za stoku i marhu posebnih občinskih pastira, i što roditelji upotrebljuju djecu za pastire i za drugi domaći i poljski rad;

2. što su zimi ulice po selih neprohodne, a s druge strane siromaštvo;

3. što većina naših škola nit vanjštinom, nit okolinom svojom neodgovara pedagogijskim ni estetičkim zahtjevom;

4. što godišnji praznici nisu u vrieme, kad najveći poljski poslovi vladaju;

5. što su mnoge občine sbog oskudice pravih učitelja prinuždene i neučitelje primati;

6. što se sve naredbe u pogledu nemarna polazka nisu po propisu vršile;

7. što je naš puk još i sam tako neuk, te korist škole i nauke neuvidja.

Tomu će se pako odmoći sljedećimi sredstvi:

1. Nijedno diete, koje iz svakdanje škole nije dobilo odpustnice, nesmije se upotriebiti bud ma za kakova pastira; svaka občina mora imati posebne pastire, a roditelje ili skrbnike, koji bi u tu svrhu djecu od škole zadržavali, valja dvostruko kazniti.

2. Zimi, kada je veliko blato, ima svako mjesto udaljeniju djecu svaki dan prije nauka u školu dovezti, a poslie nauka odvezti.

Djeca, koja su iz obližnjih mjesta kojoj školi uškolovana, imaju se ne samo zimi, već i ljeti, kad velika kiša padne, u školu dovezti i iz nje odvezti.

Uz svaku takvu školu ima biti jedna posebna soba, gdje će djeca iz uškolovanih mjesta zimi preko podne ostati i ondje objedovati. Djeci, koja radi siromaštva neimaju potrebna odiela, ima priteći občina u pomoć.

3. Sve škole moraju biti takove, da svojom vanjštinom i okolinom odgovaraju pedagogijskim i estetičnim zahtjevom.

4. Godišnji šk. praznici imadu se promieniti na mjesece srpanj i kolovoz.

5. Na nijednoj školi nesmiju se ni za nuždu neučitelji namieštati.

6. Oblasti imaju, čim prijave o nemarnom polazku škole stignu, roditelje prijavljene djece bezodvlačno preduzeti, te po zakonu kazniti.

7. U svakom mjestu valja nastojati, da se što prije uz školsku još i pučka knjižnica ustroji, te po mogućnosti popularnimi spisi na puk djelovati, da koristi nauke i škole uvidi

Zaključeno je iza toga. da u ime članova ovoga učiteljskoga družtva u podžupanijskoj učiteljskoj skupštini ima rezolucije. stvorene na I. pitanje, predlagati i braniti Ljuboje Dlustuš, a rezolucije na II. pitanje Skender Koprinsky.

Poslie toga predloži tajnik kao zastupnik upravljajućega odbora u ime ovoga, neka bi skupština učit. družtva zaključila, da se učit. skupštini podžupanije rumske za razpravljanje predlože još ova 4 pitanja:

I. Koje zapreke smetaju disciplinu i napredak u pučkoj školi, i kako bi jih valjalo odklonit?

Digitized by Google

II. Kako valja nastavljati hrvatski jezik u pučkih školah Hrvatske i Slavonije, na kojih je nastavnim jezikom njemački?

III. Kakve čitanke imadu rabiti po obćih pučkih školah u Hrvatskoj i Slavoniji, gdje je nastavnim jezikom njemački? i

IV. Pošto je zakonom od 14. listopada 1874. tjelovježba postala u pučkih školah obligatnim predmetom; pošto nadalje na ovozemnih učiteljištih nije bilo do sele prilike uputiti se u toj struci: što bi valjalo učiniti, da se svekoliko učiteljstvo ovih kraljevina osposobi za podučavanje u tjelovježbi?

Ovaj predlog bude primljen, te se odmah prešlo na razpravljanje tih pitanja, o kojih je u ime upravljajućega odbora izvješćivao tajnik.

Prihvaćene su sljedeće rezolucije:

Glavne su zapreke disciplini i napredku u pučkoj školi:

1. neshvaćanje odredaba školskoga zakona, školskih oblasti i učitelja po roditeljih i skrbnicih dječjih;

2. odatle proizticući odpor po roditeljih i skrbnicih dječjih proti odredbam učiteljevim ili nehajstvo za iste;

3. što učitelju nisu uviek sredstva na ruci, da takav odpor odkloni;

4. slabo zanimanje roditelja za napredak njihove djece, ili nedostatak vremena i prilika, da se o tom izvješćuju;

5. neshodno udešene školske sgrade i školske klupe;

6. druženje školske mladeži sa kojekakvimi skitalicami, od kojih se kvari.

Da se te zapreke odklone, nuždno je:

1. da učitelj takve roditelje, koji bi djecu zavadjali, da neizvršuju naloge njegove, ili koji bi jih u vršenju tih naloga upravo priečili, pismeno po podvorniku ili po kom učeniku pozove, pouči i opomene. Gdje je više učitelja, najbolje je, da takve pozivnice podpisuje i razašilje ravnajući učitelj;

2. da roditelje, koji na poziv učiteljev nebi htjeli pred njega doći, na prijavu njegovu, ili gdje je više učitelja, na prijavu ravnajućega učitelja občinsko poglavarstvo pred dotičnoga učitelja naredi, i u slučaju nedolazka kazni.

3. Ako bi roditelji i nadalje smetali učenike u vršenju učeničkih dužnosti, treba da se na prijavu i predlog školskoga odbora kazne.

Ovo valja napose, ako diete nedjeljom i svetcem krivnjom roditelja izostaje od službe božje, ili ako ga učitelj naredi, da dodje u koj praznički dan u školu, te da nadoknadi zanemareni zadatak, a ono krivnjom roditelja izostane.

4. Ako roditelji nebi htjeli djeci si nabaviti učila učiteljem odredjena, ima školski odbor takva učila nabaviti, i novce od roditelja utjerati.

5. Škole se imadu što prije udesiti shodno zahtjevom pedagogije i estetičnoga uzgoja.

Napose valja što prije uz svaku školu shodno pedagogijskim i didaktičkim zahtjevom udesiti školski vrt, i uzanj smjestiti obsežno igralište.

Članu učiteljskoga družtva Ljuboju Dlustušu povjerava se, da te rezolucije u učiteljskoj skupštini podžupanije rumske predlaže i brani.

Digitized by Google

Na II. pitanje.

1. Svrhom, koju valja u tom pogledu polučiti pučkoj školi sa njemačkim nastavnim jezikom u Hrvatskoj i Slavoniji, ima biti, da se učenici, koji su dobrim uspjehom svršili takvu pučku školu, umiju tim jezikom ustmeno i pismeno služiti u najobičnijih prilikah svakdanjega života.

2. Metodički red ima biti taj, da se djeca uče hrvatski jezik razumjeti, a zatim da mu se upućuju u ustmenu i pismenu porabu.

3. Prema tomu valja, da se učenici već u prvom razredu uče najobičnije predmete i hrvatski ozivati. U prvom se razredu medjutim neodredjuje za hrvatski jezik posebno vrieme.

4. U II. razredu valja da se učenici vježbaju u čitanju i prepisivanju kratkih hrvatskih stavaka i štiva, i da takva štiva prevadjaju na njemački. Gradivo za takva štiva ima biti uzeto iz svakdanje okoline i najobičnijih prilika dječjih.

Pamtisanje kratkih i lakih pjesmica, koje već znadu prevadjati, vrlo će biti od koristi, da se razvije i očisti izgovor.

Iz slovnice valja u tom razredu uzeti spregu glagolja u glavna tri vremena, i one strane govora, koje su u njemačkom već uzete.

5. U trećem razredu čitaju, prepisuju i prevadjaju djeca na njemački oveće stavke uz omanja štiva.

U drugom poljeću mogu se već vježbati u prevadjanju iz njemačkoga na hrvatski jezik. Pamtisanje pjesmica ima se nastaviti.

Iz slovnice valja uzeti sklonitbe samostavnika i sve strane govora. U tom razredu valja da se učenici uče i ćirilicu.

6. U IV. razredu prevadjaju učenici laglja štiva izmjenice iz hrvatskoga na njemački, a iz njemačkoga na hrvatski jezik. Poviest uči se hrvatskim jezikom, a prigodom zemljopisne obuke uče se terminologičke izraze i hrvatski. Uče se sastavljati laglje i običnije poslovne sastavke na hrvatskom jeziku.

Iz slovnice uči se u tom razredu sprega glagolja u svih vremenih.

7. Da se to postigne, nuždno je odrediti za hrvatski jezik u II. razredu 3, a u III. i IV. po 4 sata na nedjelju.

U drugom poljeću trećega, i u četvrtom razredu treba da se učitelj pod hrvatskimi satovi s učenici hrvatski razgovara, a pri tjelovježbi da je zapovjed u IV. razredu i hrvatska.

8. Za obuku u hrvatskom jeziku valja sastaviti posebne, prema gornjim načelom udešene knjige, u kojih bi praktično i prema gornjem sustavu udešena čitanka imala biti shodno izprepletena slovničkimi pravili.

9. Dok se takve knjige nesastave, može se upotriebiti u II. razredu početnica, u III. razredu II., a u IV. treća čitanka, i uz to počam od III. razreda „Lehrgang der kroatischen Sprache“ od Fr. Klaića, pošto druge knjige u tu svrhu nije.

Ove rezolucije ima u podžup. učit. skupštini u ime učit. družtva „Fruška gora“ predlagati i braniti član i privr. predsjednik učit družtva „Fruške gore“ Jak. Gösz l.

Digitized by Google

Na III. pitanje: 1. Čitanke, sastavljene za hrvatske pučke učione, imadu se prevesti na njemački jezik.

2. Radi nekih osebnosti njemačkoga jezika, na koje se već pri obuci u čitanju i pisanju valja osvrtati, nebi shodno bilo prevesti i početnicu.

Ova skupština nalazi za porabu u I. razredu pučkih škola sa njemačkim nastavnim jezikom najshodnijom „Fibel“ von Franz Mair.

3. Ako bi prevadjanje hrvatskih čitanaka na njemački jezik priečile neodklonive zapreke, nalazi ova skupština za porabu na pučkih školah s njemačkim nastavnim jezikom najshodnijimi čitanke Josipa Heinricha u Pragu, koje od njemačkih čitanaka najviše odgovaraju naukovnoj osnovi propisanoj za pučke škole u Hrvatskoj i Slavoniji, koje su naredbom c. kr. ministarstva za bogoštovje i nastavu u austrijskom dielu monarkije proglašene shodnimi za porabu u pučkih školah.

4. Do sada upotrebljivane knjige: „Fibel“, zatim „Erstes, zweites i drittes Sprach- und Lesebuch“ neodgovaraju duhu ni smjeru današnje nastave, niti naukovnoj osnovi propisanoj za pučke škole u Hrvatskoj i Slavoniji, te jih s toga ova skupština smatra neshodnimi za porabu u ovih kraljevinah.

Član ovoga družtva Ilija Brnčić ima te rezolucije u učit. skupštini podžupanije rumske predlagati i braniti.

Na IV. pitanje:

Ima se podžupanijskoj učiteljskoj skupštini predložiti, neka bi umolila visoku vladu, da budućih praznika sazove iz svake podžupanije po dva učitelja u Zagreb, da se tečajem praznika na tamošnjem kr. učiteljištu uče tjelovježbu. Putni trošak i dnevnice imadu jim se podmiriti o zemaljskom trošku.

Na druge praznike pako da se učitelji posakupe u sielu svoje podžupanije, gdje će jim učitelji, koji su prošlih praznika učili tjelovježbu u Zagrebu, predavati o tjelovježbi i u istu jih upućivati. Obćina ima svakomu svomu učitelju u tu svrhu dati putni trošak i dnevnice.

Taj predlog ima podžupanijskoj učit. skupštini podnieti i pred njom ga braniti član ovoga družtva Ljuboje Dlustuš.

Pošto se je razprava tih predmeta protegla i na drugu sjednicu, i pošto ni toj sjednici nije prisustvovao dovoljan broj prinosnika, bude zaključeno, da se za razpravljanje još neriešenih predmeta ima urediti iznovice skupštinska sjednica, te je prepušteno upr. odboru, da takvu ureče, kada za shodno nadje.

Ujedno je zaključeno, da se imadu kr. nadzorničtvu za pučke škole u Vukovaru javiti pitanja, koja se žele predložiti učit. skupštini podžup. rumske za razpravljanje, kao i to, tko će o kojem pitanju izvješćivati, i tim je zaključena skupštinska sjednica.

Pitanja su u istinu dojavljena kr. nadzorničtvu, nu kako se je razprava o pitanjih stavljenih po vis. vladi i po kr. nadzorničtvu raztegla na sjednice prvoga i drugoga dana, to nije vremena ostalo ni da se predlože pitanja, koja je namjeravalo predložiti učit. družtvo „Fruška gora“, izim jedinoga četvrtoga, koje je po učit. skupštini primljeno i razpravljano. (Konac.)

Digitized by Google

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Dalje.)

Moralni razvitak.

Osnova. Draženjem naših osjećala te tako naših osjećajućih ili senzitivnih živaca postanu u duši osjeti. Draženi možemo biti ili pojavi vanjskoga svieta ili promjenami u našem vlastitom biću. — Ako je draženje takovo, da se naša duša bavi više promjenjenim svojim stanjem, nego li predmetom draženja, to postane u nas „osjet“ u užem smislu. Nu kod osjeta se neizgubi uviek i predstava onih predmeta ili pojava, koji su pobudjivali u nas osjet. Osjeti u savezu sa predstavami onih predmeta oli pojava, koji su osjet probudili, čine osnovu moralnomu našemu razvitku.

Težnja, opiranje. Kano što drugi duševni tvorovi, tako se i osjeti navedene vrsti ponavljaju u nas. Za osjeti, koji su nam godili, težiti ćemo, a opirati ćemo se onim, koji su nam bili neugodni. Težnja, opiranje je stršenje naših ugodnih ili neugodnih osjeta, da se obnove ili odstrane. Stršenje naših osjeta zove se samo dotle tako, dok ga nespajamo sa predmetom, koji ga je probudio, dok se jedino sa našom osobom nalazi u savezu.

Naklonost i odklonost. Ponovljeni osjet (težnja, opiranje) u savezu sa predstavom predmeta ili pojava, koji su ga probudili, ako je do dobe ponavljanja jedan dio dražila već izčeznuo, dade naklonost ili odklonost. Naklonost postati će napram onomu predmetu, koji nas je ugodno dražio; odklonost od onoga predmeta, koji nas je neugodno dražio. Mi vidimo, da je naklonost i odklonost objektovana težnja i opiranje, t. j. težnja i opiranje u savezu sa predmetom ili objektom kano svojim uzrokom. Zato treba za naklonost i odklonost već nešto duševne zrelosti, koja ovdje kano i kod drugih duševnih tvorova postane ponavljanjem. Ponavljanjem narastu osjeti u savezu sa predstavami predmeta ili pojava, koji su jim bili uzrokom, do podpune sviesti.

Imena za raznovrstnu snažnost (intenzivnost), kojom se naklonosti i odklonosti pojavljuju. Kad su naklonosti tako jake, da od njih odvisimo, da jim se nemožemo tako lako protiviti, onda se zovu „ovisnost“. Kad su nam često u sviesti, kad puno na nje mislimo, a nemožemo jih se otresti, onda se nazivaju „požuda“. Kad smo po svojih naklonostih već više puta stradali, pa jih se ipak nemožemo odreći, dobivaju ime „strast“. Ako jim neprestano tražimo zadovoljiti, akoprem nam naša razboritost kaže, da to činiti nebi smjeli, zovu se „pohlepa“. Kad smo jim tako podčinjeni, da nas iz jedne nesreće bacaju u drugu, pa ipak neprestance činimo krivo i već drugčije činiti nemožemo, onda se zovu „opačina“. Kartaš, pijanica, krvnik i t. d.

Ovisnost, požuda, strast, pohlepa, opačina, to su imena za razne stupnjeve u razvitku naših naklonosti. — Ujedno može svaki opaziti, da mi ovimi riečmi bilježimo ujedno izkvarenosti naših naklonosti. Sve, što je prekomjerno, nije

Digitized by Google

dobro. Ovakove izkvarenosti postanu ponajviše u naklonosti napram jelu, piću, udobnosti, nasladjivanju, mekoputnosti; ne toliko u duševnom našem životu, akoprem se mogu i tu naklonosti izopačiti, kano što to vidimo kod ljubovnika, liepih konja, slika, knjiga, putovanja, nu ipak su ovakovi pojavi redji.

Dioba naklonosti i odklonosti.

1. Naklonosti i odklonosti možemo razdieliti kano što smo razdielili i čuvstva, jer čuvstva su svjestni osjeti i kano takovi više puta u savezu sa predstavami predmeta, čina, koji su jih probudjivali. Mi imademo naklonosti i odklonosti tjelesnoga (fizičnoga) i duševnoga života. Posljednje se opet diele u intelektualne, estetične, moralne i religiozne naklonosti i odklonesti.

Fizične naklonosti jesu naklonosti napram jelu, pilu, zdravlju, tjelesnomu radu, igri, šetnji, udobnoj toplini itd.

Odklonosti od bolesti, glada, žedje, gadna jela, zime, velike vrućine itd.

Intelektualne naklonosti za iztraživanjem istine u raznih strukah našega znanja. Kod učenjaka su i vještaka raznih znanstvenih i umjetnih struka osobito razvijene. Intelektualne naklonosti ravnaju se po sposobnostih, po kojoj onda jedan radje tjera prirodne znanosti, drugi zemljopis, treći medicinu; jedan je slikar, drugi pjesnik, treći glasbenik.

Odklonosti te struke porode se iz naše vlastite nesposobnosti ili nesposobnosti onih, koji nas usavršuju te iz pretjerana ili manjkava razvijanja.

Estetične naklonosti napram onomu, što je liepo u prirodi i umjetnosti, a odklonost od onoga, što je gadno.

Moralne naklonosti dobro tvoriti i zlo umanjivati u svietu.

Religiozne naklonosti izkazivanje počitanja, i poslušnosti napram Bogu kano najsavršenijemu biću te odklonosti od vraga, pakla itd.

2. Dalje dielimo naklonosti na osnovne i sporedne. Osnovne naklonosti zovemo n. p. naklonosti napram jelu, pilu, šetanju, igri, učenju itd., to jest one, gdje nas poraba kakova predmeta ili vršenja dotičnoga čina neposredno zadovoljava.

Nu mi težimo kadkada za predmeti i vršimo čine, koji su nam sami po sebi gorki, neugodni ili neutralni n. p. obradjivanje polja, vojevanje u ratu, uživanje medicine u bolesti i novac. Zašto to? Jer znademo, da se samo tim načinom dadu za nas postići nam potrebite ugodne stvari: hrana, sigurnost života i imetka u državi, oslobodjenje od tudjega gospodstva i zdravlje. Novcem si možemo nabaviti potrebite stvari za fizični i duševni život. Tko se hoće naužiti zrna, mora sgrizti ljusku; tko će se vatre nagrijati, mora se dima nadimiti, te tako se i mi podamo trpkomu, da se kašnje naužijemo sladkoga. Ovakove naklonosti zovu se posredne, sporedne.

Pored toga mogu sporedne naklonosti postati i neposrednimi, kano što to vidimo kod lakomca, koji teži za novcem ne da si njim nabavi ono, što mu je za fizični i duševni život potrebno, nego da upravo u množini novca svoga uživa. Obratno mogu biti po okolnostih osnovne ili neposredne i sporedne naklonosti. Zato treba paziti, da li se mi dotičnim predmetom ili vršenjem čina neposredno zadovoljavamo ili može biti posredno. (Dalje.)

Digitized by Google

DOPISI.

Iz Pleternice. Ako i jest živa istina, da se svaka novotarija težko uvadja u narod, makar i tako koristna po njega bila, kao što je to zakon ob obćih pučkih školah, to se ipak eneržijom rodoljuba mnogo toga a i najtežega provelo (kao što su §§. 3., 4., 5. i 6. šk. zak.) uz svu viku fanatičnih protivnika.

Nu doista nema težega, ni važnijega do §. 20. toga zakona, koji kaže: „naraste li broj učenika (odnosno učenica) preko 80, treba namjestiti drugu učiteljsku silu."

Ova se potreba uvidjela i u našem liepom trgovištu. Ovdje mladeži obojega spola polazi svakdanju školu uredno preko 90, a evo sada primiče se i proljeće, a tad se nadaj broju, koj siže preko 200. Uzmemo li jošte broj opetovničara, koji takodjer nadkriljuje 100, nu od kojih jedva desetorica nešto čitati znade, pa onda i to, da školska soba jedva jedvice prostora pruža za 50 učenika, to se mora odtale zaključiti, da je absolutno nemoguće, da jedan učitelj obučava toli ogroman broj učenika.

Treba indi, da se naš revni g. nadzornik svojski za to zauzme, a da će uspjeti, uvjereni smo jur unapried, pošto ga neumorno podupire kr. podžupanija, a na čelu joj poznati župan, vrstni Ivan Vardijan.

Imamo li razloga tražiti još jednu učiteljsku silu? Velim, imamo. To pako, da dokažem, navesti ću samo nekoje bitne točke. Evo ih:

1. §. 20. škol. zakona zahtieva, da se u školah, brojećih preko 80 učenika, ima namjestiti još jedna učiteljska sila.

2. Grad Požega ima četiri učiteljske sile sa nešto više od 128 sposobnjaka, dočim trgovište Pleternica ima jednoga učitelja za preko 200 učenika.

3. Odbor školski, poglavarstvo obćinsko, a i činovničtvo vlastelinsko dokazuju, koli lasno bi se mogla namjestiti druga učiteljska sila. Evo što veli školski odbor: „Hoćemo li, da vršimo zakon, hoćemo li biti pravedni, to podajmo učitelju pomoćnika ili pomoćnicu. Ja dodajem: „Vršiti zakon, sveta nam je dužnost."

Čujmo, što veli obć. poglavarstvo, koje materijalno izplaćuje učitelja: Dokazano je, da bi se moglo razporezati 1% ili najviše 1½% na konkurenciju šk. nameta, pa bi se uzdržavati mogle i to posve lasno još i druge dvie učiteljske sile. Ta i onako neplaća se nikakav školski namet.

Čujmo, što govori ovdješnje vlastelinstvo: „Krasnu sgradu (Trenkovu kasarnu) na još krasnijem trgu odstupilo bi dragovoljno u svrhu gori spomenutu.

4. Ovdješnji ugledni trgovac Poper obećao je dati svake godine 50 for., ako se tuj namjesti učiteljica. Ja mislim, da bi to bila liepa pripomoć, koja se nebi smjela lakoumno odbaciti.

Ovo su razlozi, koji nas uvjeravaju, da se u Pleternici može namjestiti i drugi učitelj ili učiteljica, a pouzdano se nadamo, da će oni, na koje to spada, to i na skoro izvesti.

Digitized by Google

Ovim rekoh svoju, a vi ćete mi, velecienjeni g. uredniče, drugom sgodom ustupiti u ovom listu mjesta*. da koju reknem ob udruživanju učitelja ove podžupanije. koje je toli nuždno po razvitak našega školstva, kao ozeblomu žarko sunašce.

Fr. Bratuša, učitelj.

U Cvjetkoviću, 12. ožujka. Mili „Napredče!“ Izčekivao sam, da će ti tko iz podžupanije zagrebačke saobćiti tužnu viest, u koje području i opet nam nemila smrt pokosi jednoga druga; nu kad se nitko odanle živ nenadje, da ti to javi, dužnošću smatram si, da prijateljem i znancem pokojnika javim: da nam se na dan 28. siečnja t. g. preseli iz ovoga svieta na bolji mio nam drug Stjepan Kovačina. učitelj kod sv. Martina pod Okićem. Pokojnik učiteljevaše prije u Trgu kraj Karlovca od g. 1864—1872., od koje godine posta učiteljem kod sv. Martina pod Okićem. gdje do posljednjega časa života svoga učiteljevaše. Viek mu živovanja bijaše u kratko odmjeren; u 36. godini shrva nam ga nemila smrt. u službi pako nasta mu istom 14ta godina. Kao što većina učiteljstva naginje sušici. tako i on toj bolesti podleže Nijedan nas. pa ni on neostavi drugoga imetka za sobom, do li ucviljene udove sa troje nejačadi. Pokojnik dao si je doduše posljednjih godina osigurat život na 1000 for.. nu da li je do posljednjega časa točnim plaćanjem uztrajao, nije mi poznato. Braćo! spomente se u molitvah vaših pokojnika uz pripomenak: Stjepane, Svevišnji udielio ti viečni raj!

L. Klopović.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanja.**) Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je Dragutina Hercega ravnajućim učiteljem obospolne obće pučke škole na Visokom; učiteljskoga kandidata Franju Španića pravim učiteljem na općoj pučkoj školi u Gjurgjevcu; dosadanjega podučitelja u Ludbregu Franju Šestaka pravim učiteljem na obospolnoj općoj pučkoj školi u Dubovcu; namj. učiteljicu Mariju Arnoldovu pravom podučiteljicom obćih pučkih škola grada Zagreba.

— (**Izpitno povjerenstvo za gimnazijsko učiteljstvo u Hrvatskoj i Slavoniji.**) Predsjednikom je povjerenstvu imenovan na godinu dana i ujedno izpitateljem za austrougarsku i hrvatsku poviest prof. Mat. Mesić; za izpitatelje iz pojedinih struka sveučilištni profesori, i to: za hrvatski jezik dr. Lavoslav Geitler, za filozofiju dr. Franjo Marković, za obću poviest dr. Nadko Nodilo, za staroklasičku filologiju Franjo Maixner, za fiziku dr. Vinko Dvořak i dr. Aleksander Velkov, za prirodopis dr. Bogoslav Jiruš, Spiro Brusina i dr. Juraj Pilar, za matematiku dr. Dragutin Zahradnik, zatim za staroklasičku filologiju gimn. ravnatelj Franjo Petračić, za hrvatski jezik gim. profesor i sveuč. docent Armin Pavić, za njemački jezik gimn. prof. i sveuč. docent dr. Julij Šajatović, za zemljopis real. prof. dr. Petar Matković.

— (**Školski odbor za podžupaniju zagrebačku**) sbcrovao je 8. i 15. veljače pod predsjedničtvom vel. župana, presv. g. D. Pogledića. Zastupnici učiteljstva bijahu učit. kašinski J. Benković i rav. učitelj samoborski Šantek. Evo mu u kratko bitnih zaključaka:

I. Na izvještaj kr. nadzorničtva (vidi „Obzor“ od 14 i 15. veljače ili „Napredak“ br. 8. i 9.) stvori skupština sljedeće zaključke:

1. Umoljava se kr. podžupanija. da naloži, neka se odmah dvie nedjelje iza svršetka šk. godine preduzme popis šk. sposobnjaka, pak da se isti i njoj pripošalje.

2. One šk. sgrade, koje se u dobru stanju nalaze. imadu se čim prije providiti shodnimi ventilacijami.

3. Neka se izda nalog svim obć. poglavarstvom, da prijave mj. šk. odbora odmah i čim točnije rešavaju; te se pako prijave neka od šk. odbora takodjer i kr. podžupaniji dojave.

4. Godišnji računi ob školskih zakladah neka se šalju na pregledanje podžup. škol. odboru.

II. Kod pretresivanja zaključaka podžup. učiteljske skupštine držane u Zagrebu dne

* Drage volje.

Ur.

Digitized by Google

19., 20. i 21. lipnja 1876. (vidi „Napredak" br. 24. od 20. kolovoza 1876.) odredjuje odbor kako sliedi:

Od 10 zaključaka prvoga pitanja prima odbor u cielosti 1., 3., 4. i 10., ovako pak predlaže:

2. Knjige, pisanke, risanke i ostala potrebita šk. mladeži dužna je nabaviti obćina prije početka šk. godine te ih samo siromašnoj djeci bezplatno podieliti.

5ta točka pogledom na 4tu odpada.

6ta ima glasiti: Veliki šk. praznici neka počmu medju 1. i 15. kolovozom.

7. Roditeljem tamo navedene djece neka se odmjeri strožija kazan.

8. Moli se vis. vlada, da se ustanove obć. zastupstva protegnu i na mj. šk. odbore.

Članovi šk. odbora neka se rieše noćnoga patroliranja. Ovo se neka provede po svih županijah.

9ta se točka nemože primiti, jer za zla vremena nemogu ni kola prolaziti.

Od 11 zaključaka drugoga pitanja prihvaća odbor u cielosti: 1., 2., 4., 5. i 10., izpravlja ih pak ovako:

3ći. Obćinam se stavlja na volju, hoće li davati plaćene ili bezplatne težake (ostalo se izpušta).

4. Radi mogućega krivoga tumačenja izpušta se: nipošto pako koja druga osoba.

6. Učitelju je slobodno dieliti ciepove medju roditelje šk. mladeži; ostali prirast škol. vrta pripada njemu.

7. ima glasiti: U svakom šk. vrtu neka se goji prije svega voćarstvo uz to povrće, a po mogućnosti neka se čine pokusi i s drugim gospodarskim biljem.

8. se točka steže ovako: Učitelj je vlastan upotriebiti šk. mladež kod obavljanja lagljih radnja u šk. vrtu.

11. pako točka izbacuje se, pošto neima praktične vriednosti.

Zaključke 3. pitanja o tjelesnoj kazni prima odbor u cielosti, te pridodaje kao

9to. Tjelesna se kazan kod djevojčica nesmije rabiti.

III. Predlozi pojedinih članova primljeni su sljedeći:

Vis. zem. vlada umoljava se:

a) da dozvoli učiteljem svoje postotke u mirovinsku zakladu plaćati u 24 obroka;

b) neka izvoli obaviestiti sl. fin. ravnateljstvo, da ni učitelji kao ni ostali zem. činovnici neplaćaju porez od plaće tako dugo, dok im se od iste uzteže za mir. zakladu;

c) da bude prosto učiteljem biti izabranim u obć. šk. vieće, pošto ovaj podžup. školski odbor u tom neuvidja nikakove zapreke.

— **(Školstvo podžupanije riečke.)** U području riečke podžupanije ima 21 pučka škola i to u Ratuljah, Grobniku, Čavlih, Trsatu, Sušaku, Kostreni sv. Luciji, Kostreni sv. Barbari, Dragi, Kukuljanovu, Krasici, Praputniku, Hreljinu, Kraljevici, Driveniku, Crikvenici, Grižanih, Selcih, Bribiru i Novom.

Od ovih su učione na Trsatu i Sušaku I. razreda, dočim su sve ostale II. razreda.

Osim toga postoji pučka škola u Zlobinu, na kojoj podučava dotični mjestni župnik uz god. nagradu od 150 for., koju od vis. zem. vlade iz zaklade narodnih učiona dobiva.

Godine 1876. podignuta jest u Sušaku četverorazredna učiona sa 4 učiteljske sile, od kojih dobivaju tri učitelja plaću od 700 for. iz zaklade narodnih učiona od vis. kr. zem. vlade, a jedan bere plaću iz obć. blagajne. Popis djece za školsku godinu 1876/7. iznosi i to: popisane 4631, polazeće 2980.

Školskih sgrada imade 12 i to u Ratuljah, Grobniku, Čavlih, Trsatu, Kostreni sv. Luciji, Dragi, Kukuljanovu, Praputniku, Hreljinu, Driveniku, Grižanih i Selcih. Škole u Sušaku, Kostreni sv. Barbari i Krasici smještene su u privatnih sgradah.

Škole u Bribiru i Novom smještene su u kaštelih, a škola u Kraljevici privremeno u sgradi „Novigrad", a škola u Crikvenici smještena je u sgradi kom. vlastelinstva vinodolskog.

God. 1876. dogradjena je nova šk. sgrada u Praputniku. U gradnji nalazi se šk. sgrada u Bribiru, koja će ukusom, kojim se gradi, biti na uzor svim pučkim školam.

Graditi će se posebna školska sgrada u Kraljevici, u koju svrhu jest obćina od vis. kr. zem. vlade dobila podporu od 2000 for., na koliko nebi možda sgradu „Novigrad" u rečenu svrhu kupila.

Za školske sgrade u Kostreni sv. Luciji, Kukuljanovu i Driveniku vodjene su razprave za popravak istih; a u Krasici podignut će se nova sgrada, u koju svrhu jest i doprinesbena razprava jur povedena i osnova dogotovljena.

Školska sgrada u Crikvenici u tako je lošem stanju, da će se morati iz zdravstvenih i redarstvenih obzira doskora zatvoriti, ako se pitanje glede smještenja iste u kaštelu crikveničkom, koje jest u tečaju, doskora nerieši.

Nastojanjem ove podžupanije ustrojena jest nova pučka škola u Triblju; u tu svrhu pružila jest vis. kr. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, školskoj obćini za podignuće školske sgrade podporu od 1500 for. i osim toga pružiti će vis. vlada iz zaklade narodn. učiona šk. obćini na godinu 200 for. kao prinos k plaći učitelja. Škola ova moći će se otvoriti 1. listopada t. g.

Ove godine nastojati će se, da se ustroji nova škola u Dolu, u koju svrhu je vis. zem. vlada za podignuće šk. sgrade jur podporu od 2000 for. pružila; a morati će se podignuti pučka škola u sv. Jakovu, nu pogledom na siromaštvo obćinara morati će se opet ova podžupanija obratiti na visoku vladu, da ovoj obćini u pomoć pritekne.

Školski odbori vršili su marljivo svoju dužnost, a držale su se i dvie sjednice podžup. šk. odbora, od kojeg je djelovanju vis. kr.

Digitized by Google

zem. vladi za bogoštovje i nastavu posebno izviešće podneseno.

Pogledom na žiteljstvo primorsko, kojeg se pretežan dio obrtom i najviše zidarstvom i graditeljstvom bavi, obratila se je ova podžupanija predstavkom na vis. kr. zem. vladu, da se za Primorje i to u Vinodolu podigne obrtnička škola, kojom bi se Primorcem pružila prilika, da ovdje naravne talente osobito u struci graditeljstva, zidarstva i klesarstva što više naobraze, a tim do što većega blagostanja dodju.

Glede ustroja posebnih školskih blagajna u pojedinih šk. občinah obratila se je podžupanija posebnom predstavkom na vis. kr. zem. vladu, odjel za bogoštovje i nastavu, da glede toga izdade posebni naputak, dotle pako beru učitelji svoje plaće kod dotičnih upravnih občina.

— (**Centralni odbor občih hrv. učiteljskih skupština**) držao je 20. ožujka o. g. sjednicu, u kojoj je pročitan dopis slavn. poglavarstva grada Osieka, iz kojega se je uvjerio odbor, da bi bilo veoma težko ove godine s uspjehom izvesti III. obću učiteljsku skupštinu u Osieku, s toga je odlučeno, da se ista odgodi, te će se odbor pobrinuti, da se na godinu u Osieku ili kojem drugom gradu priredi. — Predsjednik Ivan Filipović upozori za tim centr. odbor na zakonsku osnovu o uredjenju občina, po kojoj su svi „javni učitelji“ izključeni od izberivosti u občinske odbore, te predloži uz temeljitu obrazložbu, da se centr. odbor, kao pozvani na to organ, za dobe pobrine, kako bi se ta ustanova, koja je proti ugledu cieloga učiteljstva naperena, i koja javnoj stvari i upravi občina samo škoditi može, za dobe promieni. Predlog je taj jednodušno prihvaćen, te je odlučeno, da se u ime hrv. učiteljstva podnese predstavka na visoki sabor, a imadu se pozvati i ostala učit. družtva, da od svoje strane podupru predstavku centr. odbora.

Književnost.

— (**Najvažnije jestive, sumnjive i otrovne gljive.**) Po dru. Lorinseru napisao Jos. Janda, gimn. profesor. Sa 12 bojadisanih slika. Naklada knjižare Albrechta i Fiedlera. Tisak Dragutina Albrechta. Str. 114. Ciena 6 for. — Djelo se ovo može osobito preporučiti našim občinam, da ga nabave za školu, kao osobito pomagalo i učevno sredstvo kod prirodopisne obuke, — jer slike su sbilja veoma vješto i vjerno izvedene u Hölzelovu zavodu u Beču.

— (**Smilje.**) Od. V. težaja izašla su dosele već 4 broja, a svih 12 brojeva izaći će do konca srpnja, te će 6. tečaj početi izlaziti početkom a završiti koncem školske godine. Smilje se odlikuje koli svojom izabranom sadržinom, koli lepimi ukusnimi slikami, kojih je u svakom broju po tri. Smilje nepotiče samo mladež na čitanje naše knjige, već pruža i svim prijateljem mladeži dovoljno gradiva, kojim si djecu za dokolice zabaviti mogu. — Ciena mu je tako malena, da nebi smjela biti nijedna škola, nijedna obitelj bez njega; čudimo se s toga, što ga naši učitelji slabo podupiru, jerbo imade preko 300 škola, koje ga nedrže, a tomu su krivi jedino učitelji; do njih bo stoji, da nam se Smilje u mladeži što većma razširi. Ciena je „Smilju“ na cielu godinu samo 62 nov., nu nešalje se nikomu, tko se nanj nepredplati. — Preporučamo ga dakle što toplije svim našim učiteljem i prijateljem mladeži.

Hrv. ped.-književni sbor.

Utemeljitelji hrv. ped.-knj. sbora uplatiše: Učiona Oborovo 25 st., učiona u Peterancih 25 st., gradska štedionica u Koprivnici 25 st., poglavarstvo trgovišta Rume 25 st., Klingspoegel, učit. u Hrženici, II. rok 12 f. 50 n., Slogar Filip II. rok 5 st., Bude Budesavljević, podžupan, I. i II. rok 10 st., Lukačević Tomo, rav. učitelj, 4. rok 5 st., Acurti Vilim, učitelj, 5 st., Jakov Bobinac, škol. nadzornik, za 27 jur objelodanjenih utemeljitelja za II. i III. mjesečni obrok 54 st.

Objava.

Poradi nepredvidjenih zapreka odgadja se III. obća hrvatska učiteljska skupština, urečena za ovu godinu u gradu Osieku, te će se odbor pobrinuti, da ju do godine na najsgodnijem mjestu priredi.

U Zagrebu, 20. ožujka 1877.

Centralni odbor
občih hrv. učiteljskih skupština.

Natječaji.

— Za podučitelja i orguljaša u trgovištu Velikoj Gorici. Beriva: 300 f. plate, stan u naravi, 12 hv. drva za školu i podučitelja, u ime orguljanja od 81 kuće po 50 n., ujedno 40 f. 50 n., od 12 seoskih krčma 6 for. i od 219 kuća 54¼ vagana kukuruze ili dobroga žita. — Rok do 20 travnja 1877.

— Za učitelja u Krasici Beriva: 600 for., 3 hv. drva i stan. Rok do 8. travnja 1877.

— Za učitelja i orguljaša u Hreljinu. Beriva: 600 for. plate, stan, 20 for. drvarine i 20 f paušala. Rok do 8. travnja 1877.

— Za učitelja u gradu Bakru. Beriva: 500 for. plate i stan u naravi. Rok do 10. travnja 1877.

— Za učitelja i orguljaša u Draškovcu u Medjumurju. Beriva: 415 f. plate, liep stan i vrt. 8 hv. drva i štolarni pripadci. — Natjecatelji, vješti magjarskomu jeziku, neka šalju molbenice s dokaznicami do 10. travnja obć. škol. odboru u Draškovcu (pošta Kraljevec).

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad XV.

Digitized by Google

Br. 11. U Zagrebu, 10. travnja 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Cieua god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Uzgoj djeteta u prvoj dobi.

(Dalje.)

Polazi li diete kasnije učionu, te se tamo sistematički poučava u vjeri, tad je tim potrebnije — čim je taj predmet znanstveniji a po tom i suhoparniji — da se neutrne podpirena vatra jednostavnoga religioznoga osjećanja. Ovdje je upravo hora, da sliedi jednostavni tumač, koji će djelovati na ćud, da se ničim neiztisne i nepomuti svesrdno štovanje jedinoga Boga. Ovo obrazovanje religiozne ćuti nije toli težko, samo ako u tvojem vlastitom srdcu živi prava religija. Rieč vjere, koju roditelj osjeća u dubini srdca svoga, često više djeluje na djetinju dušu, nego li školska nauka, koja napinje više glavu, nego li srdce. Osobito neka se u stanovitih momentih nepropusti nadahnuti djetinje srdce ljubavlju, hvalom i povjerenjem u Boga i nekim svetim strahopočitanjem. Takovi momenti jesu: vanredna radost ili tuga, nenadana pomoć u nuždi i pogibelji, povratak zdravlja iza težke bolesti, a osobito trenutci, gdje se divi veličanstvu prirode. Kad diete vidi, kako mu je majka, koja s njim moli, u molitvi skrušena i ponizna pred Gospodinom neba i zemlje, to će nanj više djelovati, nego li sve nauke i sve rieči. Nikada neka nedopre ma samo i jedna sumljiva riečca do uha djetinjega. Običaji crkveni moraju se štovati, a njihova simbolika neka se netumači djetetu suhoparnim, već liepim, uznesenim i čuvstvenim načinom. Nu ipak ostaje priprosta molitva najboljim izrazom srdca, u koje se smjestila prava vjera; jer molitva je ona moć, koja uzdiže srdce i dušu k Bogu, koja srdce i dušu u čovjeka posvećuje te ukrepljuje u dobru, a sve to neda se postići u djetinjoj duši katehetičnim podučavanjem i kritičnim razpravljanjem, to imade djetetu usaditi jedini otac i majka nefaljenim sredstvom — čuvstvom.

Kad je tvoje diete tako uzgojeno naraslo mladićem ili djevicom, gdje kritični razum dolazi u kušnju, da misli po vlastitih zakonih, tad se njegova dvojba neće nikada izroditi u ateizam (bezboštvo), pa bio posljedak tomu raz-

Digitized by Google

mišljanju, kakav mu drago. Srdce će uviek ostati uz Boga, kojemu se prnčilo moliti, uz kojega je pripeto najjačimi i najsvetijimi verigami osjećanja. Ma i okolivala ga te poticala na dvojbu: nevjera, krivovjerstvo, praznovjerstvo, materijalizam, mudračenje, pobožna kao i opaka prevara; to mu ipak sve to neće moći nahuditi njegovoj svetoj, jednostavnoj, u dno duše usadjenoj vjeri u pravoga Stvoritelja. Njegovo stanovište branit će ga, da nepadne u smutnju poradi crkvenih priepornih pitanja. Jer tvoje diete uzgojeno je vjerski, vjera mu je u srdcu, a ne u glavi ili na jeziku. Naučilo se moliti u pravom smislu i istinski; ono nemoli ni latinski ni hrvatski, već srdcem. Ono razumije one krasne rieči pjesnikove:

I. Je li jošte spominješ se
Majko moja premila,
Kako si me Boga molit
Već za rana učila?
Kako si mi slabe ruke
Na glas zvona sklapala,
A kako je mlada duša
Moja k nebu klicala?

II. Sad, kad čujem „pozdrav Gospi"
U tudjini zvonit gdje,
Mah sam diete, ruke sklopim,
Kao onda uza te,
I opet se čutim, bavim
U onom vieku blaženom.
Tako nosim od djetinstva
Nebo svedj u srdcu svom.

Ovoj jednostavnoj vjeri, molitvi, vjerno će ostati tvoje diete i kano mladić, muž i starac, kao djevica, žena i starica; na toj jednostavnoj vjeri grijat će se i kriepiti i posvetiti; ta jednostavna vjera biti će upravljateljem njegovih čina. A ti majko! otče! kazat možeš: ja sam k tomu doprineo svoje.

2. Ljubav. Ljubav je u gojitbi razgrievajuće i oživljujuće načelo. Ljubav je izmedju roditelja i djeteta najnaravnija. Tudji uzgojitelji imadu doduše nagnuće, obćenitu ljubav do mladeži (u koga toga neima, bolje bi mu bilo, da i nije uzgojitelj), ali riedko kada je u njega ono pravo, oživljujuće čuvstvo do pitomca. Ljubav, koja u istinu neteži za nikakvim dobitkom, može postojati samo izmedju roditelja i djece. Uzgojitelj kano strukovnjak može doduše uzgajati uredjnije i pedagogijski pravilnije; ali ljubav roditeljska lasno nadoknadi tu pravilnost, ona sretno ugašuje i izkorenjuje mnoge mane, njom se pružaju uspješne i krepke poluge, kojimi se uzgoji mnogo moralno svojstvo. Ljubav osobito budi i razplamćuje opet ljubav, i tako otvara mladjahnomu srdcu sviet pun čuvstvâ. Najprije sliedi ljubav do roditelja, do obitelji; zatim dodje ljubav do svega, što je dobro i liepo; napokon se razvije obćenita ljubav bližnjega.

Koli je sladjano i kako to duši godi, kad si u djetinjem srdcu razpirio ljubav, tu nebesku iskricu! Pa kako je samo lasno diete zaplesti kano u mrežu sa tisuću ljubavnih nîti, te mu prihvatljivo srdašce prikopčati rek bi uz nas sa nerazrešivimi verigami! Koli lasno! pa opet toli težko! Jer koli često se roditelji tuže, da jih njihova djeca neljube; a u mnogih obiteljih gledamo sa žalošću hladan odnošaj izmedju djece i roditelja, a kadšto je upravo i naopako. Kako je to moguće, gdje ipak svi roditelji izčekuju od svoje djece, da jih ljube? (O surovih ljudi, koji toga neizčekivaju, nije ovdje ni govora.)

Uzrok tomu može biti dvostruk. Ili nije ljubav roditelja dostatno velika, ili se pako krivim te opakim načinom pojavljuje.

Digitized by Google

Kao što se u obće rieč „ljubav“ često i raznoliko tumači te i krivo shvaća, dapače zlo upotrebljuje, tako je i sa ljubavju roditelja naprama djeci. Svi roditelji misle, da veoma ljube svoju djecu. Ali mnogim dalo bi se dokazati, da njihova ljubav niti izdaleka nije takova, te bi se valjanom pokazala i za vrieme muke, brige, kinjbe, skrbi. Ovo je upravo onaj momenat, gdje se djetinje srdce odtudje, gdje se nježno i prpošno žiće prvoga djetinstva premetne u neugodni i nepoćudni odnošaj. Jer dok su djeca malena i umilna, dotle se s njome i zabavljamo i šalimo, kano sa liepom igračkom, te ju ljubimo i grlimo. Nu prvom nečednosti dječačke dobe sve se to preokrene. Šaljivo ljubakanje i mazenje zamieni skoro najedanput strogo, zlovoljno, neprestano opominjanje. Zatim sliedi neugodno doba nauka, klis taj, o koji se razbije svaka dobrovolja, a s ovom uzporedo koraca i doba lahkoumnosti, neukrotivosti i mnoga druga nekriepost. Tu ti je samo: zlovolja, dosada, jad i kazan. Ljubeznomu postupku nije tuj ni mjesta ni prilike. Poćute li uza to jošte roditelji novčanih neprilika s odgojivanja, pa nadje li se i nove braće, na koju prenesu još preostavšu zalihu roditeljske ljubavi, — tad nepreostane za diete, koje smatraju nesnosnim trhom, samo zlovolja i neprijaznost. To je neriedko postepeno razsulo one nježnosti, koje su se u prvoj djetinjoj dobi toli obilno i razsipno uživala. A to se sbiva upravo u dobi, gdje diete dozrievajućim razumom dolazi do samosviesti, gdje bi imala uhvatiti ljubav najdublje korenje u djetinjem srdcu.

Ovakovi slučaji svakako su žalostan pojav. Uzrok tomu u prvom redu imade se tražiti u tom, što roditeljska ljubav nije bila dostatna, da odoli bremenu, koje jih pritisnulo, kad je započeo ozbiljniji i tegotniji uzgoj djeteta. Jer veća ljubav bila bi razvila i potrebitu strpljivost i snagu, te bi tražila pa i našla sredstva, kako da se zapreke odstrane. Uzprkos svim povodom nesmije ljubav omlitaviti, ili pače posve prestati. — Tako je! Ljubit nam je prije svega, i to vruće ljubiti svoju djecu, želimo li, da i ona nas jednom obljube.

Nu na žalost, nije samo ljubav, koja ljubav opet radja. Spretan način, u kom se prikazuje ista, takodjer mnogo doprinosi, da se isto takovo čuvstvo pojavi. Ponajprije nevalja prevelika nježnost i mazenje; u obće nevalja neprestance ljubav na vidjelo iznašati. Takav postupak riedko kada urodi zahvalnim i zdravim plodom, dapače ljubav mu je većinom hineća. Roditelji, ma i ljubili vruće i nježno svoju djecu, valja da su uviek štedljivi svojom prijaznosti i ljubežljivostju. Ljubav mora viriti iz svih roditeljskih čina. Nesmiju takodjer hotimice tražiti ljubavi od djeteta, a još manje takovu si htjeti bud kojim načinom kupiti. Djetetu samu se je brinuti, kako će si ljubav steći; a kad mu ljubav, koju si zaželilo, pokloniš, tad će ga grijati, kano što nas sunašce ogrieva. Ljubav u djetinjem srdcu mora da se sama probudi, ali tako, da diete njom spozna u svojih roditeljih svoju obranu i zaštitu, svoga darovatelja, prijatelja i vodju, svoga pravednoga i strogoga ali takodjer i svoga blagoga i ljubežljivoga sudca. U obće za rana djetinstva najsigurniji je put do djetinjega srdca, ako se sretno u jedno sliju i vlast roditeljska i ljubav. Nu nipošto nesmije da

Digitized by Google

bude izmedju obojega kakovo nerazborito kolebanje: nevalja bo naginjati sad na jedno, sad na drugo, već nastoji obojim prodrieti, tako da ti se djetetu tvojom vlasti odaje blagost, a u blagosti opet da nazire tvoju vlast nad njim. Pridruži li se svemu tomu stalan mir i dostojanstvo tvoga bića, prodiruje li vazda iz svakoga tvojega čina topla ljubav, podučavao ti ili zapoviedao, dozvoljavao ili branio, hvalio ili kaznio, tad je sigurno, da će diete upoznati tvoju ljubav prama njemu, te će ju najvrućim čuvstvom odvraćati.

Djetinjemu srdcu prva je potreba ljubav; pohlepno ju upija, ako mu ju umijemo nadahnjivati. Pogledom, ljubeznom rieči, ili bud drugim kojim milovanjem u pravom času, osvajaš često djetinje srdce za uviek, pa ti se ono poput suncokreta k toplim zrakam primljene ljubavi okreće. (Sliedi.)

Prirodopisci u Hrvata.

Piše **Drag. Hirc.**

(Dalje.)

II.

S ovu stranu Velebita vladalo je i u pjesničtvu najveće mrtvilo, dok je ono u Dalmaciji bujno cvalo; ali tomu bijahu i razni uzroci.

Šestnajesti viek bijaše po narod hrvatski doba velike nevolje i različite borbe. Više nego polovicu zemlje osvojiše tečajem ovoga vieka Turci. Na iztočnih granicah neprestade niti čas krvavi boj s Turčinom. Na jadranskom moru trajaše boj s Mletčani za slobodu trgovine i brodarenja. Mnoge cvatuće pokrajine ostadoše puste, jer čim doprieše Turci do varaždinskih, zagrebačkih i zagorskih krajeva, izseliše se čitave porodice u Ugarsku, Austriju, Moravsku, Njemačku, dapače i u Belgiju.

U opustjeloj domovini trajahu krvavi bojevi i okršaji poveće vlastele medju sobom; plemstvo se dizalo na seljake, plemići i seljaci na svećenstvo radi desetine i crkvenih zloporaba. Napokon prodre i duh Viklefa, Husa i Lutera preko granica u Hrvatsku i po tom nasta ljuti boj — boj na polju crkvenom.

Ali u toj neprestanoj duševnoj i tjelesnoj borbi digli su se neki Hrvati do časti i ugleda ne samo u domovini našoj, već i u dalekih inozemnih državah.

Spominjemo s ponosom vojskovodje i državnike Krstu Frankopana, Nikolu Zrinjskoga i Nikolu Jurišića, neumrle branitelje Jajca, Sigeta i Kiseka; nadalje Jurja Utješenovića, Ivana Statilića, Petra Petrovića i Antuna Vrančića, koji kretahu sudbinom Ugarske i Erdeljske; našega Jurja Draškovića i Andriju Dudića kao glasovite govornike na saboru tridentinskom, Petra Berislavića, Mehmeda Sokolića, našega odmetnika, a najvećega vezira Osmanova carstva.

Pak dočim se je u XVI. vieku turski iztok ponosio mnogimi Hrvati kao državnici i vodjami, brojila je na zapadu i rimska stolica tri Hrvata medju svojimi kardinali, poimence Utješenovića, Draškovića i Vrančića, dok napokon nezasjedne i istu stolicu sv. Petra najveći muž svoga vieka i potomak siromašne porodice iz Hrušćice pod imenom Siksta V.

Digitized by Google

Najsilnije borioce, najvještije radnike za vjersku reformu dadoše opet Hrvati. Sjetimo se samo Mate Vlačića Frakovića, koj je sam napisao do 70 knjiga, a ujedno prevadjao protestanske knjige, tiskane u Witenbergu, Tubingi i Urahu: pak Petra Pavla Vergera, rodom iz Kopna, a da nespominjemo sve ostale zatočnike i branitelje nove vjere. Sa velike učenosti slovio je za onda na daleko i široko i Pavao Skalić, Zagrebčanin, svećenik katolički i protestantski, prvi ministar pruski, ali i smjeli pustolov, nazvan Cagliostro XVI. vieka.[1]

Medju svimi timi znamenitimi muževi nevidjamo nijednoga prirodopisca, XVI. ga viek još nije porodio.

U prvoj polovini XVII. vieka još je neprestano trajala borba za protestantizam. Ovostrana Hrvatska nije imala istinabog početkom ovoga vieka onoliko pisaca u narodnom jeziku, koliko ih je brojila prekovelebitska strana našega naroda, ali je ipak slovila muževi, koji su sve skoro grane znanosti gojili.

Imamo bogoslovce: Antuna Vitelića, Nikolu Krajačevića, Petra Ljubića, N. Galovića, biser-ženu Anu Katarinu grofinju Frankopan-Zrinjsku; jezikoslovce: Ivana Belostenca i Jurja Habdelića; pjesnika hrvatskih i latinskih 14 njih; povjestničare: N. Istwany-a, N. Stepanića, Marnavića, F. Glavinića, Vinkovića, Levakovića, J. baruna Ratkaja i druge; zemljopisce: S. Glavača i Ivana baruna Ratkaja; socijalno-političke pisce: Jurja Križanića Nebljuškoga, Nikolu grofa Zrinjskoga a imamo i pravoslovne pisce; ali prirodopisca opet baš nijednoga.[2]

Osamnajesti viek pun je opet borbe. Tko se nesjeća sedmogodišnjega rata za Marije Terezije i Franje I.?! Dugo željeni mir povrati se godine 1835.

Sada puče zora! pojavi se dr. Ljudevit Gaj, uzkrisitelj nove hrvatske književnosti, nasta novo doba — doba duševnoga preporodjaja, al' se ni sada nije počelo zapušteno prirodopisno polje obradjivati, jer je tomu uzrokom borba za književni pravopis, koja je sve duhove u svoje kolo povukla

Biljarstvo se počelo tek u najnovije doba znanstveno razvijati, dočim bijaše prije samo dio ljekarstva. Zato hrvatska imena bilja nalazimo ponajviše u knjigah ljekarskih, koje se zovu ljekaruše.[3]

Od tudjinaca su našu domovinu posjetili Waldstein i Kitaibel i to godine 1802. i 1808., te su nam neke bilježke o tom u svojih putnih izvještajih ostavili. Magjari Crez Josip i Czompor posjetili su takodjer našu domovinu i ovaj opisao neko bilje g. 1837. Isto učini Feuereger, Reichenbach, Prus Klinggraeff, koj je biljario oko Severina i Bosiljeva.

Prvi, koj se dao na proučanje flore okolice zagrebačke, bijaše Josip Host, zagrebački kanonik čuvar, preminuo g. 1836. u 82. godini dobe svoje. Veliku njegovu sbirku bilja baštinio je naš muzej, gdje se i sada nalazi. Poslie toga nasta opet mrtvilo a pojavi se godina 1848., koja mnoge driemajuće duhove izazva na obranu državnih interesa.

[1] Ivan Kukuljević: Pavao Skalić, str. 1—5.
[2] Isti: Književnici u Hrvatah. Zagreb 1868.
[3] Spomena je vriedna Lalangueva: Medicina ruralis iliti vrachtva ladanjska. Vu Varaždinu 1776. Ima kazalo ljekarskoga bilja. Op. pis.

Digitized by Google

Za hrvatske prirodopisce znamenita je godina 1835.; jer se iste godine doseli u domovinu našu dr. Josip Šloser, taj nestor hrvatskih prirodopisaca.[1] Došavši k nama, prva mu bijaše briga, da nam domovinu izpita u pogledu hidrografskom, orografskom, geologijskom i klimatičkom. U tu je svrhu putovao 1852. i 1856. zadružno s Vukotinovićem u Primorje, Liku, Otočke priedjele, bili su dva puta na Kleku, Velebitu, Visočici, Plešivici i na Plitvicah. Zatim su proputovali Zagorje. posjetili mnogo puta Moslavinu, Kalnik, Podravinu, a osim toga išli su posebice sad u ovaj, sad u onaj kraj. Plod njihova putovanja bijaše prvo djelce o hrvatskoj cvjetani: „Sylabus Flore Croaticae". Typis dr. Ludovici Gaj 1857. Već je prije toga Šloser pisao, kao: „Systema vegetabilum legibus physiographicis superstructum" i „Ueber Artemisia annua". Vukotinović je takodjer pisao u isti list u koj i Šloser, naime u „Oesterreichisches botan. Wochenblatt" dvie razprave o runjikah, o rodu ficaria, o suvrsti Veronica acinifolia. Godine 1855. napisa: „Die Botanik nach dem naturhistorischen System". Agram.

Čim se otvorila akademija, vidimo Šlosera i Vukotinovića, gdje marljivo rade i već g. 1868. ugleda svietlo veliko i znamenito djelo: „Flora Croatica", po kojoj se upozna tudji sviet našom preznamenitom cvjetanom. Osim toga pisao je Šloser u Rad akademije ove radnje: „Pripravna radnja za geografiju bilja u trojednoj kraljevini" (Rad IV. str. 176—269.), „Kalnička gora sa svoje prirodopisne znamenitosti" (R. XI. str. 1—84), „O uplivu obradjivanja zemlje i gojenja bilja na fizionomiju priedjela i značaj naroda" (R. XIII. str. 1—81), „Ždralovnice pogledom na naravoslovnu vrst" (R. XVII. i XVIII. str. 1—111), „Kaćunovice" (XXI. 1—183), „O postanku bilinskih sustava po njihovu kronologičkom redu" (XXVI. st. 1—52), „O ustroju i gojitbi cvieća po morfologičkih načelih s osobitim obzirom na Darwinovu teoriju o promjenljivosti vrsti (Rad XXX. 1—42)".

Od toga doba gdje drugi odpočivaju i mirne dane uživaju, latio se naš starina opet svoga plodnoga pera, te piše entomologiju, koja će u svezcih izlaziti, a prvi svezak valjda mjeseca srpnja izaći. To djelo bude još omašnije od flore, pošto će u njem opisati sve kukce naše domovine, njih preko 5000 vrsti.

Šloseru na čast nazvali su prirodopisci množinu bilja, a Brusina u najnovije doba liepu vrst pužića. On je jedan od najznamenitijih evropskih biljara, a biljnik mu posjeduje preko 6000 vrsti raznoga bilja.

Vukotinović je napisao takodjer više botaničkih radnja, dočim se je do g. 1850. izključivo bavio mineralogijom, te je svojimi sbirkami i prvi temelj položio mineralogijskoj sbirci zagrebačkoga muzeja.[2]

Evo naslova njegovim radnjam: „Pokus monografije runjika po sustavu fiziografičkom" (R. VII. 1—83), „Botaničke crtice i dodatci flori hrvatskoj za g. 1871." (R. XIX. str. 1—11), „O hrastovih županije belovarske" (XXII. 1—23),

[1] dr. J. K. Šloser vitez Klekovski rodio se g. 1808. u Heinrichswaldu u Moravskoj.

[2] Ljudevit Vukotinović, prije Farkaš, rodi se god. 1809. od plemičke obitelji u Zagrebu. Op. pisca.

Digitized by Google

„Nove biline“ (Rad XXXIV. 1—6), i „O descendenciji ili rodoslovju bilja“ (Rad XXXV. 1—32); krom toga je priobćio i neke naravoslovne radnje, kao: „Tvorba i njezino trajanje“ (R. XI. 1—21), „O petrefactih u obće i o podzemnoj fauni i flori susjedskih lapora“ (XIII. 1—41), „Trećogorje u okolici zagrebačkoj“ (R. XVII. 1—17). U najnovije doba napisali su zajedno djelo: „Bilinar“, kojim se omogućuje skoro svakomu proučanje domaće flore.

Tom prilikom nesmijemo zaboraviti muža, koj je sve svoje sile posvetio proučanju flore slavonske; taj je muž požežki bivši doktor A. Pavić. Da li je što pisao, nije mi znano. Cvjetanu okolice senjske opisao je profesor senjske gimnazije Karlo Mihailović, a prvu nam hrvatsku botaniku napisao naš vrlo zaslužni književnik Bogoslav Šulek, a za malo će nam književnost obogatiti liepim i zanimivim rječnikom bilinskoga nazivlja.

Za proučanje zoologije imenito malacozoologije velike si je zasluge stekao velezaslužni pokojni major Miho Sabljar.[1] Svojom sbirkom puža, školjka kao i ruda postavi on čvrst temelj našemu muzeju. Godine 1852. nagradi tadanje namjestničko vieće Sabljara, koj proputova Krajinu, Primorje i Dalmaciju. Kao što je u obće poznato, naš neumorni Sabljar i Rakovac bijahu jedini, koji su stvorili naš muzej. Sabljar je sve svoje fizične i duševne sile žrtvovao za napredak toga zavoda. Najmilija mu pako bijaše arkeologija i malacozoologija, o čem nam govore silni katalogi. Po njegovoj smrti osta nam muzej bez mila i draga; mnoge sbirke propadoše posve, a osobito se oštetila bogata sbirka dalmatinska.

Naš Sabljar spada takodjer medju one, koji nisu ostavili folianta, al' mu rad bijaše uztrajan i svestran. Pod starost, kad ga ostavljao vid, radio je ipak neumorno; većkrat sam ga u muzeju vidio, gdje izbirao više pipajuć, nego li je vidio.

Bolja nada osvane i za muzej i za domaći prirodopis, kad je 29. srpnja 1867. došao u Zagreb Spiro Brusina, rodom Zadranin. Pregledavajuć Sabljarovu sbirku, objelodani u I. knjigi Rada naše konkilije. Nu kad je pregledao bogatu sbirku bivšega realnoga profesora Franje Erjavca, uvidi, da mu je radnja vrlo manjkava, s toga opisa naše školjke i puže francezkim jezikom g. 1870. u djelcu: „Contribution a la malacologie de la Croatie“. Brusina je izvrstan malacozoolog, te je i mnoge radnje o naših školjkah i pužih to kopnenih, to morskih priobćio talijanskim, francezkim i njemačkim jezikom.

Hrvatski je pisao: „Prinesci malacologiji hrvatskoj“ (R. I. str. 78—105), „Prinesci malacologiji jadranskoj“ (R. XI. 1—124), „Naravoslovne crtice sa sjev.-iztočne obale jadranskoga mora“ (R. XIX. 105—177 i R. XXVII. st. 131—193), „Prilozi paleontologiji hrvatskoj“ (R. XXVIII. 1—109 sa 7 litogr. tab.), radnja krasna i vrlo zanimiva, a u najnovije doba napisa: „Prirodopisne znanosti“.

[1] Miho Sabljar rodi se od otca Ilije i majke Magdalene 5. svibnja 1790. u Dubici, gdje mu otac nadporučnikom bijaše, a umro je 21. prosinca 1865. u Zagrebu. Njegova je genealogija u mojoj sbirci pisama.

Digitized by Google

Brusina obećao je u svojih radnjah na dva puta. da mu je najtoplija želja sastaviti konkiliologiju jugoslavensku. Dao Bog, oživotvorila se ta misao!

Čovjeka pri srdcu zazebe, kad čita razne tudje knjige, koje nam opisuju floru i faunu balkanskoga poluotoka. Mi smo Hrvati prvi pozvani. da ih izpitujemo i učenomu svietu njihovo bogatstvo predočimo, jer nije Sava za nas sigurno „columnae Herculis".

Glede malacozoologije bijaše nam Slavonija do najnovijega doba „terra incognita"; nu i tomu je doskočio velezaslužni profesor Erjavec: „Slavonija u malacologijskom pogledu". Osim toga napisa on: „Domače in tuje živali v podobah" (6 svezaka izdalo družtvo sv. Mohora u Celovcu); djelo, u kojem ima puno gradiva za domaću faunu, te nemože bez njega biti nijedan od domaćih zoologa. Šteta, da je Erjavec ostavio naš bieli Zagreb, te se uputio medju svoju braću Slovence u Goricu!

Josip Ettinger, nadšumar, opisao je sriemsko-slavonsko-hrvatske zvieri i ptice (Zemun, 1857). Djelo prvo i dosada zadnje ote struke, a upravo nam u tom pogledu tudjinci domovinu slabo poznaju.

Još nam je spomenuti i drugu vrlu ženu s ovu stranu Velebita, koja sve svoje sile posvećuje proučanju domaće entomologije. Ta je žena Ljuboslava Štieglerova. Sabiruć kukce proputova svu skoro Hrvatsku, dopisuje s mnogimi znamenitimi entomologi i ima liepu i skupocjenu sbirku.

Čovjek se mora čuditi, kojom brigom i kojom požrtvovnošću uznastoji oko umnožavanja svoje sbirke. Nije ona diletantica u svojoj struci, već prava vrstnjakinja, počem i svaku vrst znanstveno označiti umije. Njezine se stvari nahode i izvan granice naše monarkije.[1]

Entomologijom bavio se i naš prerano preminuli Vukasović. On je začeo radnju: „Kornjaši trojedne kraljevine", kojom prije tri godine okiti svečanu sjednicu jugoslavenske akademije. Prerana piščeva smrt, koju nemožemo dosta oplakati, nedopusti mu, da tu na veliko osnovanu radnju dovrši. Krom toga pisao je i o zukalih u kornjaša, pak geognostičke pabirke. (Konac.)

Prva glavna skupština učit. družtva „Fruška gora".

(Konac.)

Za razpravljanje ostalih predmeta urekao je upravljajući odbor skupštinsku sjednicu na 26. rujna 1876. u 3 sata po podne.

U toj sjednici saobći tajnik kao zastupnik upravljajućega odbora u poslovih uprave družtvene skupštini, da je vis. kr. zem. vlada povratila na potvrdu joj podnesena pravila ovoga družtva, zahtievajuć, da se ta pravila u njeke preinače.

---

[1] Posjetnici prve obće hrvatske učiteljske skupštine imali su prilike viditi njezinu sbirku medju učili. Op. pisca.

Digitized by Google

Na predlog upravljajućega odbora budu pravila prema zahtjevom visoke vlade promienjena, a zatim budu još neke ustanove pravila prema predlogom upravlj. odbora preinačene i zaključeno, da se pravila iznovice imadu podnieti visokoj vladi na potvrdu.

Iza toga pročita tajnik izvještaj upravlj. odbora o djelovanju toga družtva tečajem minule godine. Izvještaj bude po skupštini zadovoljstvom uzet na znanje.

Poslie toga saobći tajnik skupštini, da ga je privr. blagajnik, podpredsjednik družtveni, Stevan Janošević, zapriečen skupštini prisustvovati, umolio, da mjesto njega u ime odbora predloži skupštini zaglavni račun i proračun za buduću godinu.

Iz tih računa saznala je skupština, da će družtvo tekuće godine imati za nabavu knjiga družtvenoj knjižnici 116 for. a. vr., dočim podjedno jedna trećina ukupnoga prihoda prema ustanovi družtvenih pravila ostaje uložena kao zakladna glavnica. Ta trećina iznosi 66 for. a. vr. Osim toga stavljeno je u proračun u ime upravnih troškova i za nabavu ormara knjižničkoga 17 for.

Zaglavni račun kao i proračun odobren je po skupštini.

Iza toga uzeto je u pretres po odboru predloženo pitanje:

„Kako bi se moglo polučiti, da pučanstvo revnije podupire ovo družtvo u njegovu djelovanju, i da se u obće više zanima za nastojanja oko unapredjivanja prosvjete?

Prihvaćena su sljedeće rezolucije:

1. Svaki član ovoga družtva, bio pravi, bio prinosnik, treba da svakom sgodom zagovara svrhu i rad ovoga družtva.

Napose nastojati valja članovom ovoga družtva, da prosvjetne prilike i prosvjetne radnje kako u obće, tako posebice u ovom kraju postanu predmetom svakdanjega razgovora u družtvenih kruzih.

2. Svaki si član ima smatrati jednom od najglavnijih dužnosti, da ovomu družtvu pribavi savjetom i nagovorom što više članova. Poglavito valja nastojati o tom, da svekoliko inteligentno pučanstvo ove podžupanije prione uz ovo družtvo.

3. Svaki član neka si za poštenje priveže, da popularna predavanja, priredjivana po ovom družtvu, revno pohadja, i neka uz to uznastoji, da što više občinstva na polazak tih predavanja sklone. Inteligentniji članovi neka i sami priredjuju takva predavanja iz raznih struka.

4. Treba nastojati o tom, da se medju občinstvom razširuju popularni pedagogijski spisi i isto takvi časopisi.

Upravljajući odbor ima takve spise i časopise preporučivati, a članovi jih po mogućnosti bilo svaki za se, bilo zajednički nabavljati. Zajedničkim nabavljanjem časopisa polučilo bi se, da to nebi stajalo skoro nikakva troška.

I družtvena knjižnica ima se po mogućnosti snabdjenuti s takvimi spisi i časopisi, kojimi bi se svi članovi mogli služiti na svoju pouku.

5. Svaki član nastojat će, da iz takvih spisa upozna temeljna načela uzgoja, te da jih uporabi kod uzgoja vlastite djece, ako takvu ima.

Digitized by Google

Medjusobni razgovori ob onom, što se je čitalo, vrlo će stvari poslužit u prilog.

6. Dolazeć u doticaj sa nepismenim i prostijim pučanstvom, nevalja propustiti nijedne sgode, a da mu se na srdce nestavi korist škole, i da se neuputi o blagodatih, koje od marljiva školskoga polazka nastaju po djecu.

7. Ako se štogod bilo od strane obćine, obćinskoga školskoga odbora, učiteljstva ili inoga kojega faktora preduzme ili predloži za unapredjivanje škole, dužan je to svaki član toplo zagovarati i podupirati; i u obće svakom sgodom valja nastojati, da se javno mnenje predobije u korist školi.

8. Da se pučanstvo ove podžupanije u obće više zanima za nastojanja oko unapredjivanja prosvjete, nuždno je uz pouku i svjetovanje prije svega, da se školski rad tako udesi, kako bi mu korist što skorije postala za svakoga očevidnom.

To će se pako polučit, ako se uz valjano i revno obučavanje u školi osobita njega posveti vrtlarstvu i pčelarstvu.

9. Uz svaku školu treba da se za to što prije udesi shodno pedagogijskim načelom i uzorno obradjivan školski vrt.

10. Rad u školskom vrtu valja udesiti tako, da svaki učenik najvišega razreda dobije od škole bar onoliko oplemenjenih voćaka, koliko se je od onih prihvatilo, koje je sam oplemenio.

Učenikom IV. razreda, koji se u pčelarstvu odlikuju, treba osim toga svakomu dati u ime nagrade po jednu košnicu pčela, udešenu po najnovijem sustavu.

11. Iz školskoga vrta valja svake godine razsaditi po nekoliko debala razna šumskoga drveća, dudova i lipa po sokacih.

Pošto skupština za lanjskoga si zasiedanja nije izabrala blagajnika, već je blagajnu privremeno povjerila podpredsjedniku Janoševiću, pozva sada predsjednik skupštinu, da izabere blagajnika. Izabran je za blagajnika knjigovodja rumske štedionice Dragutin Riester. Osim toga je još valjalo popuniti izpražnjeno jedno mjesto u upravljajućem odboru. Izabran je na to mjesto obćinski lječnik u Rumi, dr. Mavro Fischer, velik prijatelj školi i svakomu napredku, a uz to obće počitan čovjekoljub.

Prema ustanovi družtvenih pravila izabrana su sada još tri revizora, i to podžupanijski lječnik dr. Runjanin, staklar rumski Samoilo Schwelbl i blagajnik sriemskoga štedioničkoga i pripomoćnoga družtva Ferdo Götz.

Konačno još budu umoljena gg. podžupan Budisavljević i staklar Schwelbl, oba prinesnici družtva, da svojimi podpisi ovjerove zapisnik, a nakon toga zaključeno je skupštinsko zasiedanje. Ljub. Dlustuš.

Digitized by Google

Pravila zagrebačkoga družtva „D o b r o t v o r".

(Konac.)

O ustrojstvu družtva.

§. 9. Družtvene poslove obavlja skupština, upravlj. odbor i predsjednik.

§. 10. Predsjednik ili zamjenik mu predsieda u družtvenih skupštinah, zastupa družtvo u izvanjskih poslovih i podpisuje sve dopise i želje družtva.

U prešnih slučajevih odlučuje predsjednik ili zamjenik mu, pak je za to odgovoran upravljajućemu odboru družtva.

§. 11. Odbor sastoji iz 20 članova; izabire službenike izmedju sebe, obavlja sve poslove i upravlja imetkom družtvenim.

§. 12. Odbor se izabira u družtvenoj skupštini na godinu dana.

§. 13. Odbor imade si ustanoviti poslovni red.

§. 14. Članovi odbora neimadu za svoje djelovanje nikakova osobnoga jamstva glede družtvenih obvezanosti; nu ipak su za pravilnu upravu odgovorni družtvu.

O družtvenih skupštinah.

§. 15. Družtvene skupštine obdržavaju se redovito svake godine u mjesecu studenu. Izvršujući članovi imadu u skupštinah glas.

§. 16. Skupštinu imade na ime odbora predsjednik trokratnim oglasom najmanje 14 dana prije obdržavanja sazvati i ujedno priobćiti dnevni red.

Na pismeni zahtjev 20 članova imade predsjednik družtva za 14 dana izvanrednu skupštinu sazvati.

§. 17. Pravo glasovanja u glavnoj skupštini vrši se osobno.

§. 18. Za valjanost zaključaka potrebno je, da je prisutno najmanje 30 članova s pravom glasa. U slučaju nedostatnosti glasova u prvoj glavnoj skupštini imade odbor za 8 dana razpisati daljnju glavnu skupštinu, u kojoj valjanost zaključakâ neodvisi od broja prisutnih članova s pravom glasa.

§. 19. Skupština prima godišnja izvieśća odbora i kontrolorâ, te izdaje odboru absolutorij. Vršeći vrhovno pravo zaključaka, zaključuje:

a) o promjeni pravila i razpustu družtva; izabire

b) članove odbora na godinu dana i 6 zamjenika,

c) tri pregledatelja računâ izmedju članova, koji nisu u odboru;

d) imenuje začastne članove. Ona opunovlašćuje odbor za sve slučajeve, za koje u pravilih nije providjeno. Predsjednik ustanovljuje red, kojim se imadu u pretres uzeti odnosni predmeti.

§. 20. Zaključci glavne skupštine, ako pravila inako neodredjuju, stvaraju se absolutnom većinom glasova; kod jednako razdjeljenih glasova odlučuje predsjednik.

Glede predloga za promjenu pravila i za razpust družtva odlučuje samo većina od tri četvrtine glasovatelja.

§. 21. Članovi odbora i šest zamjenika izabiru se pismenim glasovanjem. Pregledatelji računah mogu se i glasno izabrati.

Digitized by Google

§. 22. Ako se kod izbora nebi postigla absolutna većina glasova, tad stupe u užji izbor oni članovi, koji su kod prvoga glasovanja dobili najviše glasova.

§. 23. Zaključci družtvene skupštine imadu kriepost za sve članove; prigovoru ili prizivu neima mjesta.

§. 24. O razpravah glavne skupštine vodi se zapisnik, koga podpisuje predsjednik i perovodja, te se unj imade uvrstiti uspjeh razprava i izbora i naznačiti broj prisutnih članova.

Godišnje izviešće imade se proglasiti.

O upravi imetka.

§. 25. Imetak družtva sačinjava inventar, zatim redoviti i izvanredni dohodci i pričuvna glavnica, nastali od utemeljiteljnih prinosa, od primarine izvršujućih članova, od zapisah, slučajnih godišnjih preostataka itd. Novčana gotovina imade se plodonosno uložiti.

§. 26. Dohodak godišnji sačinjavaju

a) novčani dobitak od prodanih smotkovnih odrezaka i slamčica, te poštovnih maraka;

b) redoviti prinesci članova, kamate od utemeljiteljnih glavnica i primarine;

c) svi ini prinesci i darovi, koje družtvo dobiva.

§. 27. Slučajni preostatci dohodka jedne godine priklapaju se rezervnoj glavnici.

§. 28. Računska godina družtva počima 1. siečnja i završuje se 31 prosinca.

O razpustu družtva.

§. 29. Družtvo prestaje, ako neima više od četrdeset članova izvršujućih. U tom slučaju ima sav imetak nakon izplate družtvenih dugova pripasti obćini grada Zagreba za školsku zakladu u svrhu podupiranja novcem i odielom uboge djece pučkih učiona u Zagrebu.

U Zagrebu, dne 12. studena 1876.

Br. 1538.

Predstojeća pravila zagrebačkoga družtva „Dobrotvor“ ovim se odobravaju.

Kr. zemalj. vladni odjel za unutarnje poslove.

U Zagrebu, dne 27. siečnja 1877.

(M. P.) **Mažuranić** v. r.

DOPISI.

Odziv na dopis iz Golubinaca u 6. broju „Napredka“. — Štovana obćina golubinačka u dopisu svom naertala je onu nesretnu sudbinu, koja ju tečajem više vremena na polju prosvjete i nastave prati; izrazuje svoje težke jade i veliku žalbu, što je toliko nesretna, te oskudieva već više vremena na

Digitized by Google

povoljnu učitelju. Napokon zahtieva mene, da bi se k njim za učitelja natrag povratio.

Nemogu drugo, nego da se javno najtoplije zahvalim na dopisu te slavne obćine, koja se izkazuje osobitim ljubimcem narodne prosvjete, a velikom štovateljkom nastave i napredka svoje omladine.

Na javnom tvom pozdravu, štovana obćino! izrazujem ti svoju najveću zahvalnost!

Blagodarim ti mnogo, što priznaješ moj rad i trud oko tvoga podmladka, zatim plod i uspjeh, koji sam s njim postigao!

Napokon hvala ti velika na tvojoj simpatiji, povjerenju i onoj velikoj privrženosti, koju si mi vazda svakom zgodom pokazivala!

Ako se i nepovratim više u krug tvoj, to ću se ipak uviek rado sjećati tebe i svojih dobrih učenika, kao i tvog vjernog nagnuća i velike one volje i ljubavi, koju si vazda imala prama školi i učitelju i u kojoj mislim da oslabiti nećeš, nego ćeš ju vjerno i nadalje u srdcu svom gojiti na korist tvoju, tvoje mladeži i naše mile domovine. Živila!

Štovani čitaoče! što se dade suditi o ovakovih seljanih? Ništa drugo, nego da ovi seljaci dišu posve duhom današnjega naprednoga vremena; da se bude iz sna neznanstva i osjećaju, da je već jednom hora, da se i naš hrvatski narod trgne iz svoga mrtvila; da se već jednom osviesti i sjeti svoga poštenoga i slavnoga imena hrvatskoga; da uvidi onu gustu tminu i onu crnu koprenu, koja se vrhu njega i njegove mile domovine uzdiže i nju obuhvaća; te da pomisli, nećemo više lutati po toj tmini; nećemo, da budemo posljednji narod u vasionu svietu; nego ćemo, da napredujemo, da se trudimo i borimo, te da se uspnemo na one grane i na onaj stupanj naobraženosti, do kojega su se drugi narodi dovinuli.

Kamo najveće sreće učiteljske, kad bi se našlo još mnogo hrvatskih obćina, koje bi tako plemenite misli i osjećanja u srdcu svom gojile, kao ova, kad bi tolike jadi prosipale za prosvjetom i nastavom svoje omladine, te bi toliko uvažavale i ljubile svoga učitelja, kao ova častna obćina; onda bi nam naša velika i težka zadaća laka i sladka bila; tada bi brzim i lakim načinom postigli onaj uzvišeni i sveti cilj, za kojim danas teži svaki pravi rodoljub naroda hrvatskoga.

Novi Slankamen, dana 10. ožujka 1877.

Franjo Grginčević,
učitelj.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanja.**) Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je učitelja u Dežanovcu, Petra Plohla, učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Vrbovskom; učitelja u Gjurgjevcu, Stjepana Vezilića, privr. učiteljem na obospolnoj obć. puč. školi u Ledincih; učitelja u Bedenici, Pavla Wölfla, učiteljem na obospolnoj pučkoj školi u Sračincu; Gjuru Bartolca, učiteljem na dječačkoj školi u Ivancu; Andr. Čurčića učiteljem, a Katarinu Čurčićku pod-

Digitized by Google

učiteljicom u Brodu na Kupi; Glišu Vojnovića privr. učiteljem, a Julijanu Vojnovićku privr. učiteljicom u Budjanovcih; zatim uslied preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listopada 1874. Franju Šimunovića pravim učiteljem na dječačkoj obć. puč. školi u Belovaru, Pavla Filjaka pravim učit. na dječačkoj općoj pučkoj školi u Pitomači; Josipa Bišćana ravnajućim učiteljem na obć. pučkoj školi u gradu Ivaniću; Josipa Maletića, ravnajućim učiteljem u Velikom Grdjevcu.

— **(Josip Prugovečki)**, izpitani pučki učitelj, zatim absol. slušatelj gospodarstva na gospodarsko-šumarskom zavodu u Križevcih a onda zemaljski štipendista za struku gospodarstvenu na sveučilištu u Lipskom, imenovan je privr. učiteljem pomoćnih disciplina struke gospodarske na kr. gospodarsko-šumarskom učilištu križevačkom.

— **(„Katolički list“)** priobćio je u posljednjem svojem broju proglas, što ga je izdao osrednji odbor u Zagrebu na „Hrvate katolike“ u namjeri, da i u našoj domovini katolički diel državljana nedirajuć u ostalom, kano što nije nikada dirao u vjersko osvjedočenje ostalih sugradjana svojih, dade prigodom proslave petdesetgodišnjice biskupovanja sv. otca pape Pia IX. na dan 3. lipnja t. g. dostojan izraz svojemu sinovljemu osvjedočenju naprama uzvišenoj glavi katol. crkve te smjernu zahvalnost naprama apoštolskoj stolici, koja je u davnini uvela hrvatski narod u kolo kršćanskih naroda i otvorila mu vrelo kršćanske prosvjete. Tom će se prigodom i sakupljati „Petrov novčić.“

— **(Glede sveobće peticije krajiškoga učiteljstva)** stavlja se do znanja, da je ona molbenica, po kojoj bi se slabe plate krajiških učitelja izjednačile s platami učitelja drugova u provincijalnoj Hrvatskoj, dotično od 300 f. povisile na 700, 600, 400 i 350 for. onako, kako je to u Krajini i vedeno glede plata učiteljem na srednjih učilištih i kod svih ostalih krajiških činovnika, ta je molbenica predana mjeseca listopada 1876. Njegovu Veličanstvu. Naposeb je jedan prijatelj hrvatskoga školstva neučitelj pučki toplo preporučio i za podporu kod Nj. Veličanstva smjerno zamolio Nj. visost nadvojvodu Albrechta, koji je osobit zaštitnik Krajine, pošto rečenomu zagovorniku učiteljstva i prosvjete nije sbog vojničkih manevera pošlo za rukom, da dobije audienciju kod Nj. Veličanstva u Beču ili u Pešti, kako je želio i tražio.

Rezultat je tomu koraku ipak taj, da je na najvišem i odlučujućem mjestu pozornost obraćena na najveći uzrok nenapredka prosvjete u Krajini, te je uslied toga i zemaljsko vieće za Krajinu moralo izpitivati sredstva i načine, kako bi se i kada povećale plate učiteljem u Krajini. No to nije još dosta; jer i najbolja mati nepita za ono diete, koje neviče u potrebi. Krajiški učitelji neka imaju vazda pred očima ona: tko prosi i to tko često prosi, onaj dobije i nosi, a neka imaju i drugove u provincijalu pred očima, koji nisu mirovali, dok nisu izprosili od sabora, a u pomanjkanju sabora i ustava u Krajini je Nj. Veličanstvo, na kojega se treba obraćati. To mogu sada opetovati pojedini kotari s nekoliko podpisa (deset podpisa je dovoljno). Treba i to znati, da je povišenje plata učiteljskih u Krajini novčano, ali i eminentno prosvjetno pitanje: a krajiške šume i imetak su za prosvjetne svrhe. Tko je proti tomu, prijatelj narodu i prosvjeti nije.

— **(Školstvo u podžupaniji jastrebarskoj.)** Iz izvještaja kr. nadzorničtva za pučke škole u Zagrebu vadimo o stanju pučkoga školstva podžupanije jastrebarske sljedeće:

U podžupaniji jastrebarskoj ima 18 pučkih škola sa 18 učitelja, 1 podučiteljem i 1 učiteljkom. Osim ovih redov. učit. sila obučavale su još u žen. ručnom djelu 2 posebne učiteljke. Sposobnjaka za školu bijaše muških i ženskih 2744; od ovih polazi školu 1628, što čini 55·685%. Nu i ovdje tuži se nadzorničtvo, da nije točno proveden popis, pa uslied toga nisu ni ovi brojevi točni.

Napredak nebijaše u obće povoljan. Kao glavni uzrok tomu navodi nadzorničtvo u mnogom pogledu posve nove zahtjeve i smjerove naukovnih osnova, u koje se učitelji nisu odmah snaći mogli, i to tim manje, počem nam još prema novim osnovam manjka novih šk. knjiga. Bude li tomu jednoč zadovoljeno, nema sumnje, da će se tada svakako bolji napredak postizavati moći. Nu kraj svega toga spominje nadzorničtvo, da se je ipak tečajem prošle godine posve dovoljno napredovalo na obospolnoj školi domagovićkoj, zatim na dječačkoj školi u Jaski, na obospolnoj školi u Kupinecu, Cvjetkoviću, Pribiću, Vrhovcu, Jamnici i Pokupskom.

Glede obuke u pojedinih predmetih opaža nadzorničtvo ponajprije, da se još ni iz daleka dovoljno neuvažava načelo zornosti, na kojem bi se osnivati imala sva obuka u našoj pučkoj školi, nego se većinom uči docirajući: mladeži se naime suhoparno ucieplju svakojaka znanja, svakojaka pravila i mekanički se samo vježba u nekojih disciplinah. Gdjekoji si učitelji nisu žalibože još ni pravo svjestni, što će to reći zorno obučavati, i kako da se, osim tako zvanih zorova u početnici, i svi ostali predmeti zorno predaju.

Po tom načelu, za pučku školu jedino naravnom, trebalo bi:

1. Kod obuke u čitanju, da se s jedne strane mladež nauči jasno razlikovati u govoru dolazeće glasove, slovke, rieči i izreke, te da shvati dinamički, metodički i ritmički elemenat jezika i pojave mu kod izgovaranja rieči i izreka; a s druge strane da podpuno razumieva sadržaj, da ništa nečita, što nerazumije, da ponajprije shvaća znamenovanje pojedinih rieči napose, a zatim u savezu, u

Digitized by Google

kojem dolaze, i to neposredno, t. j. tako, da predočbe dovadjati može na neposredne u životu shvaćene osjećaje i zorove.

2. Kod jezikoslovne se obuke nebi izprva smjelo da razstavlja stvarna obuka od obuke jezikoslovne a poslie da se pozornost svraća najprije na izreku, a zatim na oblike jezika u njoj, kao u organičkoj jedinki, u kojoj se opet pojedini dielovi kao organi nalaze.

3. Kod računstva imalo bi se tako postupati, da mladež u stanju bude svaki broj na zorno shvaćenu jedinicu, a svaku operaciju na najjednostavnije i neposredno spoznane dovoditi i iz njih izvadjati.

Što je tisućica, zna samo onaj, koji si tu predočbu tisućica raztvoriti zna u deset puta sto, sto u deset puta deset, deset u deset puta po jedan itd.

4. Kod realnih znanosti nebi se ništa smjelo učiti bez neposrednjega zrenja samih stvari, dakle: rudstvo ne bez ruda, bilinstvo ne bez bilina, životinjstvo ne bez zrenja životinja i njihova života, fiziologija bilja i životinja ne bez razmatranja djelovanja organičkih njihovih dielova, naravoslovje ne bez promatranja pojedinih pojava, ne bez pokusa; matematički zemljopis ne bez razmatranja obzorja i kretanja sunca, mjeseca i zviezda. Istina je doduše, da se sve to u uzkih školskih prostorijah nemože postizavati, kako bi za želiti bilo; ali načelo stoji, pa tko ga se držati zna, može ipak u najnepovoljnijih odnošajih učiniti toga mnogo, što metoda zahtieva.

5. Kod krasopisa dolazi mladež do zamjetaba, predočaba krasnih oblika pismena samo jasnim zrenjem svih pojedinih dielova i njihova saveza u pismena, čega radi svi vrstni krasopisci pismena u njihove dielove raztvaraju i opet ih iz njih sastavljaju.

Tako bi imala da bude sva obuka u pučkoj školi. A taj se zahtjev osniva na samoj naravi djetinjoj, sama ga narav zahtieva. Pozornost bo se djeteta u toj dobi svraća ponajglavnije na pojedinosti; ono hoće, da se uči spoznavati pojave, svojstva i vlastitosti stvari; hoće da živi, shvaća, osjeća, djeluje i svoje sile vježba, ne da se samo riečmi, nego stvarmi bavi, ne da se uči suhoparna pravila i načela, nego sve tomu protivno. Tek na temelju tim putem stečenih valjanih zorova i predočaba može se razvijati dalnja intelektualna naobrazba, mogu se stvarati pojmovi, razsudbe i zaključci. I tko se po tom neravna u svojoj obuci mladeži, postupa nenaravno, ne prema duševnomu razvitku djeteta; te nemože ni uz najveći mar da postizava željenih uspjeha svojom obukom.

Nu kao što rekoh u tom nam je baš pogledu naša obuku još većinom na krivom putu; ali nadzorničtvo se pouzdano nada, da će se to malo po malo izpraviti, te s boljom uvidjavnošću poprimiti i bolja metoda, kojom će se onda postizavati i bolji rezultati, nego li je to za sada i moguće.

Kako je školski uzgoj uvjetovan valjanom školskom obukom, tako je posve naravna posljedica, da počem se obukom nije postigao povoljan uspjeh, da se nemože mnogo govoriti ni o kakovih osobitih rezultatih u uzgoju. Nu da se nepostizavaju željeni uzgojni rezultati, nije kriva samo sadanja metoda u obuci, koja bi si svjestna morala biti svih uzgojnih motiva i ciljeva kod svake pojedine disciplinе, nego u obće i to, što ni dom roditeljski u tom školu nepodpomaže, kao što bi trebalo. U tom pogledu bit će samo onda bolje, kad u narodu bude više naobrazbe i uvažavanja same škole, pa kad i medju učiteljstvom bude više idealnoga shvaćanja svoga zvanja, nego li ga sada žalibože ima. Nu da toga nije, tomu nisu toliko krivi učitelji sami, koliko prvašnja njihova manjkava naobrazba i prvašnji njihov nepovoljni i zvanični socijalni položaj. S uovim školskim zakonom razviti će se i povoljniji odnošaji, a s njimi ćemo doživiti doista za koju godinu i boljih rezultata kako u obuci, tako i u uzgoju. Medjutim ako i nije bilo opaziti nikakovih povoljnih rezultata u uzgoju, nije bilo ni nikakovih nepovoljnih; vanjski red i zapt bio je prilićan, izvanrednih nemoralnih prestupaka nebijaše nikakovih, te se može reći, da je škola, ako i ne onako, kako bi se želilo, prema okolnostim, dužnostim svojim ipak dovoljno zadovoljavala. (Konac.)

Razne viesti.

— (**T. Vernaleken**), ravnatelj c. k. mužkoga učiteljišta u Beču, stavljen je u mir, te odlikovan viteškim krstom Franje Josipa, a na njegovo mjesto pozvan je privr. zem. školski nadzornik Niedergesäsz, te mu je podjeljen naslov šk. savjetnika.

— (**Za XXII. obću njemačku učit. skupštinu u Fürthu**) prijavljena su za razpravu sljedeća pitanja: 1. reforma njemačkoga pisanja. Referent: M. Kleinert, redaktor „Allg. deutschen Lehrerzeitunga"; 2. Njemačko učiteljstvo i socijalni pokret sadašnosti. Referent: J. Kirsten, ravn. gradj. škole u Hartensteinu; 3. O osposobljenju učiteljka za prirodoznanstvenu obuku u srednjih i višim razredih djev. škola. Referent: dr. Brüllov, ravnatelj više djev. škole u Berlinu.

Književnost.

— (**Djela Stanka Vraza.**) Peti dio. Izdala Matica hrvatska, uredio Fran Petračić. Tipografički zavod C. Albrechta. Str. 432. Ciena 1 for. 80 nov. Ova peta i posljednja knjiga Vrazovih djela ima njegov kratki vjekopis, nešto pjesničkih pabiraka, sve prozaičke sastavke, te napokon veleznatno njegovo dopisivanje s odličnimi muževi one dobe. — Tko želi s bližega upoznati karakter onoga burnoga, ali po preporod naše domovine toli kobnoga vremena, neka se lati ove u istinu zanimive knjige Vrazovih djela. Svaki Hrvat, ili

Digitized by Google

barem svaki bi učitelj morao imati u svojoj knjižnici djela naših klasičkih pjesnika, dakle i Vraza, jer ako se ljubitelji njemačke knjige ponose Lessingom, Götheom, Schillerom itd., nemora li se pravi hrvatski rodoljub dičiti svojim Vrazom, Preradovićem, Gundulićem itd. Valja nam i opet naše čitatelje upozoriti na hrvatsku Maticu, koja izdaje krasne zabavne i poučne knjige. Te knjige dobivaju članovi, koji neplaćaju više od 3 for. na godinu, posve badava, — dočim su preko knjižara mnogo skuplje. — Komu je do toga, da se ugodno zabavi, a pokraj toga i pouči, neće počasiti, nego će se što prije upisati kao član Matice hrvatske.

— (**Abdera Babilon**), starovjeke slike iz novovjeka grada. Napisao Milan Grlović. Tiskom „Primorske tiskare“ u Kraljevici 1877. Str. 120. u 8mini. Ciena 55 nov. U ovoj se pripoviesti dosjetljivim načinom šibaju malogradski filistri i političke kukavice.

— (**Ovršbeni postupak**), razložen na temelju zakona i naredaba valjanih u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, po dru. Marijanu Derenčinu, predstojniku kr. vlad. odjela za pravosudje. Naklada i tisak Dragutina Albrechta. Str. 265. Ciena 2 for. 50 n.

— (**Stručno nazivlje u zakonima V. Bogišića.**) Tiskom Antuna Zanonia u Spljetu. St. 18. u 8mini.

Natječaji.

— Za učitelja i orguljaša u Vladislavcih, kr. podžupanije osiečke. Beriva: 200 f. plate od školske občine, 150 f. kroz pet godina od vis. zem. vlade, stan u naravi, vrt od 1000 četv. hv. i 2 katast. jutra oranice.

Molitelji moraju biti vješti magjarskomu jeziku te obavljanju crkvene službe na magjarskomu jeziku. Rok do 25. travnja 1877.

— Za učitelja i orguljaša u Crncu, djakovačke podžupanije. Beriva: 500 f. plate, stan, 10 hv. drva i vrt. Rok do 1. svibnja 1877.

Javne zahvale.

Prigodom prvopoljetnog izpita u Sesvetah darovao je mnogočastni gosp. kapelan Jeronim Kolaj jednu učenicu IV. razr. i jednog djaka III. razr. zabavnimi knjižicami; ovoj školi pako poklonio je dvie poučne knjige družtva sv. Jeronima.

Smatram si za dužnost, u ime nadarenih kao i od strane škole izreći gosp. darovatelju svoju najsrdačniju zahvalnost.

U Sesvetah, 27. ožujka 1877.

Ivan Toplak, učitelj.

Gospodin N. Milich, občinski načelnik iz Suhopolja, darovao je prigodom polgodišnjeg izpita na obćoj pučkoj učioni u Klisi 2 for. a. vr., da se nagrade oni učenici, koji su redovno učionu polazili (petero bosanske mladeži i petero domorodaca).

Na tom plemenitom daru mu podpisani u ime učenika najsmjernije zahvaljuje.

U Klisi, 24. ožujka 1877.

Stevan Uzelac, učitelj.

Na razjasnjenje.

U izvieśću slavnoga kr. žup. škol. nadzorničtva u Zagrebu, slovećem o stanju škola u podžupaniji jastrebarskoj, imade stavka o školi svetojanskoj, koja je kadra o mojoj malenkosti pobuditi sumnju, da u sadanjem službenom položaju mojem ni najmanju brigu neposvećujem školi ovoj napose, a po tom ni prosvjeti naroda u obće.

Povodom toga izjavljujem: da sam vazda zauzet za školstvo i prosvjetu kao prije, tako i sada; nu, pošto neobnašam nijedne službe, koja bi me omogućila više za ovu školu činiti, nemože dosljedno tomu na mene ni ljaga nemara i brige za nju pasti.

Toliko za obranu moju.

Kod Sv. Jane, 28. ožujka 1877.

Gjuro Rožman,
obć. bilježnik i dopisujući član „hrv. ped. knj. sbora“.

Izkaz

članova, uplativših svoje prineske u blagajnu „Učiteljske zadruge“ počam od 1. siečnja do 1. travnja 1877.

Njeg. Veličanstvo car i kralj Franjo Josip 400 st.; p. n. gg. Dragutin Antolek-Orešek, Strnad, Adolfo Begna i Pokorny, svaki kao utemeljitelj po 10 st., Perklet, Josip Pecić, svaki kao utem. po 5 st.

Horvatin Mirko, kao redoviti član 21 stot., Körbler Dragutin, kao redoviti član, 4 stot. 50 n., Sinković Ante, Pravica Nikola, Benković Janko, Dugački Stjepan, Ljubić Dinko, Šlogar Filip, Hudec Stjepan, Pomper Mirko, Bezuk Mijat, Satler Vjekoslav, Tepeš Vjekoslav, Sajko Gjuro, svaki kao redoviti član po 3 st., Gal Josip 2 st., Klobučar, Crnolatac Stjepan, Vlašić Ignjat, Modec Ljudevit, Basaričck Stjepan, Ivkanec Tomislav, Irgolić Ante, Šah Ivan, svaki kao redoviti član po 1 st. 50 n. Čisti iznos plesa u Karlovcu 84 st. 66 n. U ime kamata unišlo 18 st. 50 n. Učit. sirotčadi podielilo se podpore 220 stot. Imovina „Zadruge“ sastoji se od 25.237 stot. 74 n. uglavničenih i od 54 st. 71. n. u gotovu.

U Zagrebu, 1. travnja 1877.

Ante Irgolić,
blagajnik.

Listovnica uredničtva.

G. J. K. u N. Radi pomanjkanja prostora u budućem broju.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 12. U Zagrebu, 20. travnja 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Nove školske uredbe i naše učiteljstvo.

Poznato je, kojim je zanosom novi naš zakon za pučke škole u svoje vrieme prihvaćen ne samo u našoj domovini, nego i kod drugih naobraženih naroda. Priznavalo se je onda u obće, da se na temelju takova zakona narodno školstvo i narodna prosvjeta može uzdići i unaprieditи. Mnogi su vanjski listovi hvalili zakon, dapače jedno od najboljih njemačkih pedagogijskih glasila uztvrdi, da bi se hrvatskim školskim zakonom mogle ponositi i najnaprednije evropske države.

Kako se je češće sbivalo ne samo u Hrvatskoj, nego i drugdje, da su najljepše i najblagoslovnije uredbe ostale neizvedene, pobojavao se je mnogi hrvatski rodoljub, da će i zakon za pučke škole, ako ne za uviek, a to barem za dugo ostati mrtvo slovo na papiru. Tim su se osobito tješili protivnici zakona, — nu najviše se je toj pesimističkoj misli odavalo samo učiteljstvo, — komu se je poboljšica po stoput obećivala, ali svaki put izmakla; komu je izgled u bolju budućnost toliko put cvao, pa ipak vazda bez svakoga zaploda usahnuo.

Ali narodna je naša vlada pokazala, da je i sbilja voljna mrtvo slovo zakona oživotvoriti, zakonu uliti života. Ona je uz tako nepovoljne okolnosti, uz siromaštvo i indolenciju puka, uz mnoge očite i tajne neprijatelje i njojzi i škol. zakonu ipak uvela zakon u život u toliko, u koliko se to u ovo kratko vrieme iole dalo. U nas se mnogo toga izvelo u nekoliko mjeseci, što se je drugdje u mnogo povoljnijih prilikah snovalo i kovalo godine; u nas ima gotovih čina, koji su u mnogih zemljah danas još gorućom željom. Tko nevjeruje, neka se prihvati vanjskih listova i neka čita neprestane jadikovke, koje se odanle odjekuju.

Da još dosta toga ima, što valja izvesti, da se u nekih stvarih pošlo možda i krivim putem, to se tajiti neda; ali zato ipak bi svaki svjestni i rodoljubivi Hrvat ono, što je već učinjeno i provedeno, morao priznati i sve moguće činiti, da vladu podupre i obodri na putu njezina nastojanja, kako bi se mogle nove uredbe i ustanove učvrstiti, te izcrpiti na što veću korist naroda

Digitized by Google

i domovine. Ali na žalost mnogi od naših ljudi nemisle tako, ni nerade prema tomu, već neprestano kuju i smišljaju, kako da preporodu narodnoga školstva pribave što više neprilika, i kako da nastojanje vlade osujete ili barem otegote.

Što medju takovimi nalazimo principielne protivnike novih uredaba, nije ni čudo. Oni se neprotive zakonu i vladinu radu, jer nevalja; nego zato, jer neodgovara njihovim željam i posebnim nazorom, i jer im otimlje neke povlasti, koje su toliko godina mirno uživali. Ma da je školski zakon s općega narodnoga gledišta i koliko opravdan, ma da su pojedine vladine naredbe prema faktično postojećim prilikam i kako potrebne, oni će ipak prigovarati i protiviti se već i samo s toga, što u samom zakonu i današnjem ustrojstvu hrvatskih škola nevide izraženo ono, što je s njihova gledišta dobro i spasonosno.

Mi se dakle nečudimo, ako se proti zakonu i nastojanju vlade dižu takovi elementi. Jer je posve naravno, da se nekoj uredbi protive oni, kojim nezadovoljava, i kojim možda osujećuje posebna kakva prava. Ali se čudimo, da se uz njih može priključiti ma i jedan hrvatski učitelj, pošto je očevidno, da bi njihova pobjeda mogla i morala donieti veoma pogibeljni udarac hrvatskoj školi i hrvatskomu učiteljstvu.

Istina je i mi to dobro znamo, da nove uredbe niesu urodile svakomu jednako bogatim i ugodnim plodom. Mnogi su kod uredjaja novih plaća ostali kratkih rukava, neki su dapače i izgubili po koj dio onih prava, što su ih prije uživali. Nu može li to biti pravi razlog protivnosti? Da li su tomu krive same uredbe, ili nije li tomu povod u mnogih izvan zakona stojećih faktorih, donekle možda upravo u onih, koji najviše o školi govore, a najmanje za nju rade? Napokon zar nije tako bilo svuda u doba prelaznosti? Pogledajmo lievo i desno, u Ugarsku i Cislajtaniju, Njemačku i Ameriku itd., hoćemo li igdje naći ruže bez trnja, svietla bez sjene?

Tko mirno i ozbiljno promotri stvar, — tko je voljan pravo i istinu priznati, nemože poreći, da su nove uredbe učiteljem u obće doniele mnogo pogodnosti. Osiguran im je izgled u bezbrižnu budućnost, imadu nade na petgodišnje doplate, sjede u svih školskih odborih, te se bez njihova dojma nerešavaju znatnija načelna pitanja niti na najvišem mjestu. — Što se same vlade tiče, i ona je za poboljšicu učiteljskoga stanja učinila, što je po svom položaju i prema postojećim prilikam učiniti mogla. Njezini su organi po njezinu naputku sklonuli mnoge obćine na veće žrtve. Ako nije svud i svim mogla ugoditi, to nije ni čudo, — a valja i to znati, da su ju mnogi ljudi zaokupili mnenjem, kao da su žrtve, što se prinose za školstvo preogromne, i da ih narod neće moći snositi. Naravno je, da ona po tom nije mogla, pošto je i onako zabrinuta radi sve više rastućega siromaštva naroda, poći predaleko, te možda prekršiv autonomiju obćina, nalagati, da se odmjere učiteljske plaće onako, kako su si to mnogi pomišljali, i kako bi se moglo želiti u interesu obćega napredka škole.

Nu što je vlada sa svoje strane mogla učiniti, to je doista i učinila. Ona je provela ne samo onaj zakon, što ga je sama stvorila, nego je podala krie-

Digitized by Google

post i starijim ustanovam, u koliko su pogodne po učiteljstvo i njegovu obskrbu. Zna se, da je već i tako zvani „Systema scholarum elementarium“ osiguravao mirovinu učiteljem, nu za to se nije nitko brinuo, i tako je ta ustanova bila samo na papiru, dok ju nije napokon oživila današnja vlada odpisom od 27. prosinca 1876. br. 5964. — Što je vlada učinila za shodniju nutrnju uredbu, svjedoče tolike naredbe, koje, ako ih samo budu vršile sve političke i školske oblasti, moraju uroditi dobrim plodom. Moglo bi se smjelo uztvrditi, da je današnja vlada u tom pogledu više učinila jedne godine, nego li prijašnje tečajem punih dvadeset godina, što medjutim nije bilo ni čudo uz onaj dualizam u školskoj upravi, koji nije nikako moga prijati zdravu i naravnu razvoju školstva.

Netreba s toga misliti, da smo uz one, koji tvrde, da je za pučku školu dovoljno, dapače i suviše učinjeno. I mi još imamo mnogo želja i mnogo zahtjeva. Ali mi smo se privikli računati s postojećimi faktori, pa nećemo, da zahtievamo ono, što je ovaj mah nemoguće. Tko bi, težeć za većim boljkom, prezirao i zabacivao ono, što može biti, i što je u sebi dobro, taj bi pokazao, da nepozna naravnoga i postepenoga razvitka, i da hoće svrhu, a odbacuje sredstva. Velike stvari nepostaju najednom gotove i savršene. Treba najprije sjeme posijati, te istom onda očekivati plod. A u tom je pogledu prva zadaća na učiteljih. Ako oni sami neće da posluju, onda uzalud očekuju pomoć od drugih. Sreća i napredak naroda i čovječanstva treba da jim je u tom poticalo, a ne materijalno stanje. Nitko nam nemože podati onoga, što je najljepše i najdragocjenije u našem učiteljskom radu, to treba da nadjemo sami u sebi. Tko toga nemože, — koga neusrećuje sam posao oko narodnjega uzgoja, koga nehrabri pomisao, da je na mjestu najkoristnijem i najblagoslovnijem, taj nije pravi učitelj, taj neće biti nikada zadovoljan, ma ga sviet kako bogato plaćao, ma mu kako sjajno bilo materijalno stanje.

Netreba dakle samo jadikovati, netreba se uviek tužiti, nego pomisliti i na ono, što smo naučili i doživili u nedavnoj prošlosti, pa prema tomu prosudjivati i nove uredbe i one, koji se pojavljaju s namjerom, da uzpostave ona blažena vremena! — x + y.

Uzgoj djeteta u prvoj dobi.

(Dalje.)

3. Strpljivost. „Djeci upravo netreba druge škole do strpljivosti“, kaže Jean Paul Richter, i baš da je dobro promozgana. Čovjek, koji se naučio strpljivosti, naučit će sve ostalo. Djetetu je ona pripravom k poslušnosti, odraslu je most, koji mu pomaže preko neizbježivih neprilika, te ga čini uztrajnim u svakom novom podhvatu. — Uztrpljivost je indi jedan od ona četiri stupa, koji pomažu nositi gradju gojitbe čovječje. Mudar roditelj početi će već za rana odmah iza prvih godina uzgajat ovo svojstvo; izprva sve polagacko i skromno, a s vremenom sve jače, dokle se napokon nenauči savladat volju svoju te gospodovat samu sebi. Tko se je pako naučio strpljivosti, taj će se znati i uzprezati.

*

Digitized by Google

Prvih uzgojnih godina, dapače i poslie, kadno se već diete ustalilo u strpljivosti, neka se od vremena do vremena kuša djetinja strpljivost. Samo se po sebi razumieva, da se to imade tako udesiti, da nam se ničim ta namjera naša neoda. Valja i to dobro pamtiti, da se takovimi vježbami nesmiju djeca metnuti na hotimične muke. Dapače upravo protivno valja raditi, t. j. tako jih birati i udešavati, da će se diete poslie dovršenoga kušanja i samo radovati, te će mu možda biti to i poticalom, da si poslie samo naprti takovu zadaću. Svaka djevojka imala bi u tom upravo nazirati slast, da razmrsi posve mirno i strpljivo zamršeno klubašce, umjesto što ga nestrpljivo na stran baci, kano tobož nevaljanu stvar; a dječak opet da neuništi i nerazpoklanja svoje sbirke, što se možda njegovoj nestrpljivosti neće, da je sabere i poreda.

„Djeci skoro ni netreba druge škole do strpljivosti.“ Jer škola uztrpljivosti jest škola svih školâ, škola života. Nauči si diete biti strpljivim, i tvoj će dječak proći svoje nauke uztrajnošću, i hrepenit će jošte kano muž strpljivom uztrajnosti, da se i nadalje naobrazi i usavrši; a tvoja kćerka čekat će strpljivom resignacijom muža, koji ju može u istinu usrećiti, te se neće u svojoj nestrpljivosti prenagliti i zabrazditi možda u zlo. Jer strpljivošću spaja se kod duševnih sposobnosti takodjer i svjestnost i r a z b o r, i tako te roditelju nebudi strah, da će tvoje diete izškolano u strpljivosti prenagliti se u rešavanju bud koje životne zadaće u svojoj odrasloj dobi. Neće u obće žrtvom pasti prevelike kakove strasti, pa ako je upravo i burne naravi, bit će mu, priviknuv strpljivosti, ova blagotvorni pomagač. — Najobilnijega ploda donieti će uztrpljivost u nesreći; biti će štit protiva malodušnosti i sdvojnosti, podati će nove snage, da se postradali brod života iznovice podigne, i mirno i oprezno opet zaplovi pravom strujom života. To su plodovi uztrpljivosti.

Nu hoćemo li, da nam je strpljivost u istinu blagotvornom prijateljicom života, to nam se priučiti njoj već za mlada, a ne da nam se nepripravnim u poznijoj dobi životom i svakojakim izkustvom narine; imade se našoj ćudi već za prvoga odgojivanja uobičajiti; moramo ju već sobom donieti u život; jer u istinu: strpljivost nam je najpotrebnija od početka pa do svršetka života.

4. P o s l u š n o s t. Da se bud kakav uzgoj bez p o s l u š n o s t i niti pomisliti neda, netreba nam tekar spominjati. Poslušnost je upravo najglavniji od pomenuta četiri stupa u gojitbi. Tu se hoće koli sigurna, toli i krepka i spretna ruka.

Na poslušnost valja priučati maleno diete vrlo rano, i to već nakon navršene druge godine, pa to sve polagano i s tiha, a zatim se dalje rukovodi neprekidnom dosljednosti. Svaka stanka u tom vodi nazadku. Steži diete, pa onda najednom stegu prekini, neće ti biti laki posao diete priučiti opet novoj stezi; zato ćeš mnogo sigurnije a i laglje diete naučiti posluhu, ako nikada uzde iz ruku nepustiš. I ovdje liepo pristaje ona naša: „Priuka je jedna muka, oduka sto muka.“ Ovo načelo nemožemo dosti preporučiti.

U sljedećih redcih kušat ćemo razviti obćenita pravila, kojih se valja držati, da diete privikne potrebitoj poslušnosti. Nu ipak će to zavisiti kod sva-

Digitized by Google

koga djeteta i u svakom pojedinom slučaju od toga, da li se ova pravila razborito i spretno upotrebljuju. Od pravoga načina zavisit će tu najviše.

Način je u obće vrla sposobnost, a u odgojivanju joj upravo prava ciena. Roditelji i uzgojitelji, u kojih neima takove sposobnosti, neka nastoje, da si ju prisvoje. Neprestanim i pozornim motrenjem postignuti ćemo ju.

Vrlo je nuždno, da se priučimo ljude i okolnosti točno motriti po značaju. vremenu i mjestu, a tad valja, da jim se prilagodimo tvorom i sborom, da nam sigurno za rukom podje naumljeni učinak, a kod svega toga ipak netreba, da se odrečemo svoje osobnosti ili istine. Takovo prilagodjivanje osebnosti čovjeka i naličnosti okolnosti dolazi od sposobnosti ili dara, kojim se tko umije zamisliti u osebnost drugoga, pa da sluti utisak, što će ga imati na nj njegov govor i čin.

Nesmije se pako tokovo prilagodjivanje izroditi u lukavost ili himbu (licumjerstvo), a pokazuje se više vanjskim oblikom na našem ponašanju. Jedna te ista rieč kadra je pukim naglaskom proizvesti posve različiti utisak, i s toga bit će vrlo mudro, da pravi naglas za našu svrhu odaberemo. Umjetnost, kako da se prilagodimo drugoj osobi i njezinoj ćudi, čini nas pred drugimi udvornimi i ljubežljivimi, a tim smo sigurno postigli više, nego li osornim, drzkim i nadutim postupkom.

Za uzgojitelja je dar, da sve umie pravim načinom izvesti, najsretnija i najljepša sposobnost. Tim darom umie uzgojitelj proniknuti u djetinju dušu, u svaku njegovu misao, u svako ćućenje i u svaku ćud; on pogadja već unapried učinak i uspjeh svake govorene rieči; s toga on i izabire vazda pravu besedu, udari joj pravi naglasak, drži se u svem, što čini i govori, prave mjere, i tako olakoćuje djetetu, da sliedi uzdicu, o koju ga vodimo, a da njezin pritisak i neoćuti.

A da diete dobrovoljno sliedi tu uzdicu, to je upravo poslušnost; i s toga je pravi i valjani način uzgojiteljev oko poslušnosti neprocjeniv dar po uzgoj. (Koliko roditelja s toga nepostrada, što jim manjka pravi način.) Pravi način obazire se sam po sebi na duševnu narav djeteta, pruža i nehotice tisuću malenih i neosjetnih pomagala, čini, da su dosta često suvišna prisilna sredstva; s toga možeš biti blaži, pa da ipak postigneš veći uspjeh.

Razlikujemo tri vrsti posluha:

1. Tako zvani „sliepi, mekanički posluh“, koji se temelji ili na običaju ili na strahu.

2. Posluh, koji se temelji na osvjedočenju i uvidjavnosti, te se izkazuje iz štovanja dragovoljno uglednijemu i vriednijemu.

3. Posluh, koji niče samo iz najodanije ljubavi. Ovakav posluh jest najmoćniji i najbezuvjetniji, te na svaku žrtvu pripravan.

To su ujedno tri razvijajuća se stupnja posluha, te i spadaju na tri razne životne dobe. Prvu vrst posluha naći je u djetinjoj dobi od 2. po prilici do 6. godine; druga vrst ide na pravi uzgoj od 6. godine pa do mladenačke dobe; treća vrst je većim dielom samo u dobi mladića i djevice. (Konac.)

Digitized by Google

Prirodopisci u Hrvata.

Piše **Drag. Hirc.**

(Konac.)

III.

Iz ovoga se vidi, da se je u nas prirodopisno polje počelo dosta marljivo obradjivati; nu da bi mogli biti i povoljniji rezultati, i to je istina. Koji je tomu uzrok? Ima ih više.

Prvo: zoologičke su znanosti jako omašne, pa ako i netreba domaći zoolog, da sve to prouči, mora se ipak s mnogim upoznati.

Veliki broj životinja uzrokom je, da su zoologi morali radnju medju se razdieliti i tako proučanje svakoga razreda sačinjava posebnu znanost. Mi još nismo tako napredovali; nu u inih austrijskih državah ima o tom liepih primjera. Tako su Heckel i Kner opisali ribe, Heller korepnjake, Smidt spongie, Redtenbacher kukce itd. I kod nas će morati do toga doći, jer je silna fauna naše domovine; nu dok nema veći broj prirodopisaca, to je nemoguće.

Zoologička djela, jer su ilustrovana, obično su i vrlo skupa; poznato je, da Brehmov „Thierleben“ stoji više od 60 for., što je još i neznatno napram cienam, koje nadmašuju stotine. Dok hrvatski zoolog nema ono nekoliko stotina spisa, koji govore o hrvatskoj fauni, nemože napredovati. Kod nas imade ljudi, koji neuvidjaju te potrebe, koji neznaju, u koliko se do danas prirodopisne znanosti ciene.

U istinu žalostan je u nas pojav, da se mladići tom strukom toli slabo bave, da ih tako malo zanima, akoprem ima i takovih, koji misle, da su gotovi prirodopisci, ako poznaju koju stotinu prirodnina, a ono nisu niti diletanti. Dok u tom pogledu stvar na bolje nepokrene, nemožemo se nadati onomu napredku, kod kojega bismo već biti mogli.

Spomenuv domaće i tudje prirodopisce, koji su se proučanjem faune i flore bavili, zanimati će sigurno čitaoce, da saznaju plod toga rada, da im predočimo brojevi, koliko ima životinja, a koliko biljka u našoj domovini.

Statističku tablicu životinja složio je Brusina, a statističku tablicu za floru složio sam ja polag „Flore Croaticae“ i nekih drugih pomagala, koja mi pri ruci bijahu.

Hrvatska nas statistika uči, da ima: Praživa *Protozoa* 540 (korenožaca *Rhizopoda* 200, nevida *Infusoria* 200, spužva *Spongiae* 140); Mješica *Zoophyta* 136 (cvjetnjaka *Anthozoa* 50, sveživa *Hydrozzoa* 80, rebraša *Etenophorae* 6); Iglokožaca *Echinodermata* 63 (stapčar *Crinoidea* 1, zvjezdaša *Asteroidea* 30, ježaca *Echinoidea* 12, trpova *Holoturioidea* 20); Crva *Vermes* 570 (plosnjaka *Platyhelmintes* 180, oblića *Nemathelmintes* 200, trepušnjaka *Rotifera* 25, brizgavaca *Gephyrea* 5, vitičnjaka *Annelides* 160); Sglavčara *Anthropoda* 14.000 (korepnjaka *Crustacea* 420, paukovaca *Arachnoidea* 300, stonoga *Myriopoda* 20, kukaca *Insecta* i to: pravokrilaca *Orthoptera* 160, mriežokrilaca *Neuroptera* 200,

Digitized by Google

polukrilaca *Rhynchota* 600, dvokrilaca *Diptera* 2200, leptira *Lepidoptera* 2500, kornjaša *Coleoptera* 5000. opnokrilaca *Hymenoptera* 2600); Mekušaca *Molusca* 1101 (mahovnjaka *Bryozoa* 120, plaštenjaka *Tunicata* 50, ramenonožaca *Brachiopoda* 7, školjka *Lamellibranchiata* 200, krponožaca *Scapophoda* 5, trbonožaca *Gastropoda* 710, glavonožaca *Cephalopoda* 9); Kralježnjaka *Vertebrata* 843 (riba *Pisces* 3800, vodozemaca *Amphibia* 15, plazavaca *Reptilia* 27, ptica *Aves* 341, sisavaca *Mammalia* 80), a sveukupno ima u našoj domovini 17.253 vrsti životinja. Razumieva se, da su tuj ubrojene i kopnene i sladkovodne i slanovodne životinje.

Iz bilinske statistike učimo, da imade Trojednica 3400 javnocvjetka i 64 vrsti tajnocvjetka. Te biljke pripadaju 131 familiji. Od javnocvjetka pripada 2670 dvosupnicam, a 666 jednosupnicam. Najvećma su u našoj domovini razprostranjene ove familije: Leptirnice (Papilionaceae) sa 328, Ružatice (Rosaceae) sa 75, Žabnjače (Ranunculaceae) sa 119, Mohunjače (Cruciferae) sa 183, Klinčevice (Sileneae) sa 81, Štitarke (Umbelifereae) sa 179, Usnače (Labiatae) sa 135, Strupnikovice (Scrophulariaceae) sa 114, Sucvjetke (Compositae) sa 394, Kaćunovice (Orchideae) sa 63, Šiljevice (Cyperaceae) sa 101 i Trave (Gramineae) sa 252 vrsti Ostale familije su slabije zastupane; nu ipak imade takovih, koje imadu 40—50 reprezentanta, ali i takovih, koje se samo jednim podičiti mogu, kao: Kaprače, Dvoliskovice, Mogranjače, Bršljanovice, Lovornjače itd.

Do ovdje moja statistička tablica.

Od ostalih tajnocvjetaka mahovine su najslabije poznate; u popisu slavonskih bilina od Schulzera, Kanitza i Knappa ima ih jedva 60; Brusina uzimlje približni broj za domaće vrsti 250.

Resina imade 1200 vrsti, za lišaje može vjerojatni broj biti 300. Schulzer je popisao preko 900 vrsti gljiva samo iz Slavonije, a biti će ih u Trojednici najmanje 1000 vrsti.[1] Svega skupa ima dakle Trojednica preko 6000 vrsti bilja.

Toliko se do sada poznaje bilina i životinja; nu nemojmo misliti, da je to sve. Imade u nas priedjela, kamo još nijedan od domaćih prirodopisaca zagledao nije; mnogo imade bogatstva, koje je još u zabitnosti i što će se tek vremenom na vidjelo iznieti.

Statistička tablica Brusine i ona moja bile bi još zanimivije, da su pridodane fosilne životinje i bilje. Nu u tom je pogledu u nas malo pisano, ali doskočiti će tomu naš revni i vrli geolog dr. Gjuro Pilar, koj je skupljao više godina gradju podzemne flore radobojske, doljske, svetonedjeljske, primorske itd. te će još ove godine podporom naše akademije spomenuto djelo ugledati svietlo.

Nadjeno je kod nas i kosti mnogih velikih sisavaca iz potopne dobe, nu nisu potanko proučene, a nemože se ništa kazati ni o fosilnih radobojskih pticah.

---

[1] Brusina: Prirodopisne znanosti itd. Zagreb 1876., str. 15.

Digitized by Google

Više je poznato o terciarnih ribah Susjeda i otoka Hvara kod Staroga grada. Od mekušaca poznato je više stotina vrsti; nu još će se mnoge toga naći. Terciarni su zareznici iz Radoboja na glasu po čitavom svietu, jer ih opisao Heer 178 vrsti.

Pod konac ćemo spomenuti. koliko do danas životinja poznajemo. Svega skupa ima 253.250 vrsti živih životinja, i to od kralježnjaka: 2300 vrsti sisavaca, 11.100 ptica, 1300 gmaza, 400 dvoživaca i 13.000 vrsti riba.

Izumrlih životinja poznato je 40.320 vrsti.

Koliki li napredak od Aristotela, otca prirodopisa, koj je svih životinja poznavao samo 480 vrsti, pak do danas!

Da se uvaži!

Kao što po prirodnom zakonu teži kap kapi, potočić potočiću, i tako njih više stvaraju rieke, a ove silno more: isto tako sili čovjeka čuvstvo, potreba i drugi obziri, da se druži, rukuje i sljubljuje s drugim, i tako postadoše bračne sveze, obitelji, občina, družtva, promičuća kako dobro pojedinaca, tako skupnosti.

Uz zdrave oči morao bi biti sliep, vlastitomu razumu odreći bi morao sud i zdravost, koj bi tajio potrebu takova udruživanja, njegove uharnosti i koristi, kojim rodi.

Nikada pojedinac nesmaže ni materijalnih ni moralnih sila, koliko zadruga ili veća zajednica.

Nu kada je u obće priznata udruživanju silna moć i snaga u našem vieku, kako nećemo mi učitelji objeručke i svedušno prigrliti geslo našega premilostivoga gospodara i vladara, koj kliče. Viribus unitis!

Tim više imamo si podviknuti: svi za jednoga, jedan za sve, počem se ono pred nekoliko godina javno u „Obzoru“ od prilike reklo ovo: Naši učitelji prije osnutka „Ped. književnoga sbora“ bijahu po zemlji razštrkana čeljad bez sviesti i cilja“... Gospodo, nisu li to strašne rieči, koje se nas svakoga moraju duboko kosnuti!

Istina, mi indi imamo „Ped. knjiž. sbor“, „Zadrugu“, imamo „Narodnu školu“. Ova družtva, kao i naše obće skupštine dovoljno nas mogu uputiti, koli si s njimi podigosmo glas; što li možemo. ako hoćemo. Ali ova družtva imadu svako svoju označenu svrhu; a obće skupštine, znamo, da su velika stecišta, na kojih se mogu ogledati tek snažnije i jače sile, te svojim omjerenim vremenom nipošto nemogu pružati ono, što je svakomu nas potrebno za svoje strukovno naobraženje; niti mogu povući u svoj krug takova pitanja, koja bi zanimala tek jedan diel učiteljstva i koj bi bio namienjen stanovitomu predielu naše zemlje. U to ime hoće se još posebnih družtva s izričnom tom namjerom, da a) promiču strukovno naobrazbu članova u obće; napose b) pripravljaju u tu svrhu predavanja, do potrebe experimentacije i male školske izložbe; c) da budu kao sjemenište občim skupštinam, za koje će se članovi pripravljati, gradiva

Digitized by Google

doprinositi, da nam što više od koristi budu po naš stališ, rod i dom; d) da izjavljuju svoje nazore o shodnosti i neshodnosti učevnih knjiga i učila; jer se takav glas iz skupnosti puno više uvažuje, nego li glas pojedinaca itd.

Mi već imademo u našoj domovini takovih učiteljskih družtva pod raznimi imeni, ali žalibože čini se, da su zbilja samo po imenu. Moguće, da ovim nekim družtvom uz ostale potežkoće stoje na putu i mjestne i geografske. U krševitih predjelih, pak u Slavoniji sastajati se osobito zimi nije lahka stvar, ali dopustiti se mora, da, ako gdje, to su u podžupaniji zagrebskoj uspievanju takova družtva najprijatnije prilike.

Pa ipak naš neumorni nadzornik Iv. Filipović, taj prvi uzkrisitelj one svete iskre, koja je zažarila naša srdca, te smo puni oduševljenja i žara stvorili sveti plam, na kojem se toliko naše sirotčadi grije — „Učit. zadrugu“; koj je bacio medju nas bombu, s koje se praska svi iz duboka sna prenusmo, te počesmo svojom glavom misliti, snovati i za se raditi na obćih skupštinah, — on se eno javno i pred narodom tuži, ili bolje nas narodu tuži s naše letargije.

Recimo, gospodo: tako nesmije dulje biti, mi moramo stvoriti u svojoj podžupaniji učit. družtvo, pak ako smo dosad i šutili, to neka bude znakom, da smo u skromnosti svojoj prikupljali moralne sile, kako da nam bude život jedriji i trajniji.

Novim školskim zakonom uvedene su u naše škole neke nove discipline, koje si težko u školu put krče. Evo u ovakovih skupštinah najljepše prilike, da se upućujemo, svjetujemo. Ja nevjerujem, da bi se oglušio budi učitelj, budi drugi prijatelj i vještak u tjelovježbi, da ga zamolimo, da nas nebi hotio uputiti u metodičkom postupanju jačanja, u uporabi fizikalnih aparata itd.

U Zagrebu — našoj Atheni — i njegovoj prijatnoj okolici najsnažnije može se podići učiteljsko družtvo, koje će ne samo moći svoju zadaću uspješno razviti i vršiti, nego biti i drugim ponukalom i uzorom. Što velite na to, gospodo?!

Ja sam ove redke napisao, da se prije svega sporazumimo, a onda istom na djelo predjemo; jer bolje, da se nikad i nesastasmo, nego da rodimo mrtvorodjenče.

Zaključujem s čuvenim pedagogom Diesterwegom:

Nastoj za se biti cjelo,
Da ti bude vriedno djelo;
Slabi li su tvoji trudi,
Zdravim udom bar mu budi!

Bog s nami!

Josip Klobučar.

Nešto o pozdravu.

Preveo i dopunio **St. G.**

Znak, kojim izrazujemo drugim štovanje, bud da ih susretnemo, posjetimo, ili se kod njih opraščamo, zove se pozdrav. On se ravna i osniva po običaju i navadi; pa tko bi proti navedenom načinu pozdrava pogriešio, smatra

Digitized by Google

se neučtivim i neotesanim. Pozdrav je glede vremena i odnošaja veoma raznovrstan. Ova je raznovrstnost tako daleko dosegla, da ono, što koji puk smatra znakom usrdnosti i uljudnosti, drugim je to biljeg neotesanosti. U dokaz toga sliedi evo nekoliko primjera pozdrava kod raznih naroda.

Stari Grci pozdravljahu se uzajemo pri dolazku, susretanju i razstanku: „Chaire“ (t. j. veseli se!). Rimljani bi rekli pri dolazku: „Ave“ (budi pozdravljen!), pri razstanku: „Vale“ (budi zdravo!). Izraelićani običavahu bližnjim si znancem ljubiti (cjelivati) ruke, glavu i pleći. Navadni način pozdrava bijaše u njih: „Mir s tobom!“ (Schalom lecha!). U novije doba zavladao je kod naobraženih naroda običaj, da se u znak pozdrava odkrije glava, te se čini, da je to tek od 16. i 17. stoljeća posvuda uvedeno.

U mnogih njemačkih zemljah, najpače u Austriji, smatra se znakom pristojnosti, ako se gospodjam ruke cjelivaju ili bar to riečmi izrazi.

Ovaj običaj zavladao je i kod nas, buduć s Niemci u doticaj dolazimo. Naproti je u Italiji cjelov znak povjerljivosti, što je samo bližim prijateljem i rodjakom dopušteno. Ruske si gospodje dadu mjesto ruke poljubiti čelo. U Njemačkoj, a većinom i kod nas pozdravljaju se ljudi uzajemno poljubcem (cjelovom), dočim je to u Englezkoj samo kod bližjih rodjaka navada. U mjesto, što se protestanti pozdravljaju sa: „Dobro jutro!“ „Sluga sam!“ „Pomoz Bog!“ došlo kod katolika nižega sloja pučanstva u običaj, da se u smislu preporuke pape Benedikta XIII. od god. 1728. pozdravlja sa: „Hvaljen Isus!“ na što se odzdravi: „U vieke, Amen!“ Rudari i vatrogasci pozdravljaju se navadno sa: „Pomoz Bog!“ ili „Daj Bog sreću!“

Rus pane na tle pred svoga gospodara, obuhvati mu koljena i poljubi ih. Poljak se prigne do zemlje ili pane na koljena pred gospodarom i poljubi mu pleći. Čeh poljubi opravu. Stanovnici Šumadije u Srbskoj imaju čudnovat pozdrav: „Ima l' žira?“ jer buduć pastiri mnogo drže do vriednosti žira.

Kao izraz prijaznih ćućenja valja mal ne kod svih naroda uzajemno doticanje; stiskanje ruku. Ogrljaj i cjelov služi i kod neevropskih naroda znakom štovanja i ljubavi. Neki prarodi dotiču se i drugih česti tiela pri pozdravu. Tako običavaju n. pr. Laponci prigodom pozdrava nosove čvrsto stisnuti. Na nekojih većih cikladskih otocih (u Grčkoj) nakvase si vlasi pri susretanju. Turčin prekriži oba ramena (ruke), metne ih na prsa, pa se prigne glavom prama onomu, kojega pozdravlja. Prosti Arap rekne: „Salem aleikum“ (Mir s Vami!), zatim postavi ruku na prsa hoteći naznačiti, da mu želja iz dna srdca teče; pozdravljeni odvrati: „Aleikum essalem“ (S Vami budi mir!). Arapi, buduć bujne maste, imaju sijaset pozdrava za razne sgode. Hindi u Bengalskoj dotaknu se desnom rukom čela i prignu glavu. Hoće li se duboko nakloniti, to postave desnu ruku na prsa, dotaknu se zatim istom rukom zemlje te napokon čela. Pri tom se nazivaju „najponiznijimi robovi“ onoga, koga pozdravljaju. Stanovnici Filipinskih otoka prignu tielo veoma duboko, postave ruke na lice (obraze), podignu jednu nogu i sagnu koljena.

Digitized by Google

U obće imaju svi načini pozdrava kod iztočnjaka manje ili više biljeg robske ćudi. — Perzijanci pozdravljaju stranca, koga ka gostbi pozivlju, sljedećim načinom: Gospodar izidje pred svoga gosta na put, pozdravi ga sa strahopočitanim naklonom, otrči zatim brzo do vrata svoje kuće i čeka tu na pridošloga, da mu izkaže još jednom istim načinom svoje velepočitanje. Susretnu li se u Kitaju dvie osobe jašeće na konjih, sjaši niži (prostiji) te stoji, dočim viši (odličniji) mimo njega prodje. U Japanu mora niži pred odličnim izuti svoje sandale, desnu ruku turiti u lievi rukav, pa zatim spustiv polagano ruke do koljena, proći kraj drugoga odmjerenimi koraci i vikati bojazljivim migom: „Augh, augh“ (nečini mi ništa na žao!“). Počem Japan ozbiljno uvadja evropsku kulturu, to je nade, da će se pomenuti način robskoga pozdrava s vremenom dokinuti. Na otoku Silon (Ceylon) postavi se pri pozdravu dlan na čelo, pa se pri tom duboko nakloni. Pred poglavarom padaju na zemlju te mu izgovaraju ime i dostojanstvo možebiti 50 puta, dočim poglavar veoma ozbiljno prolazi, pa jedva zirne na pozdravljajućega. I kod većine afrikanskih naroda nosi pozdrav biljeg robski. Abesinci n. pr. padaju na koljena i cjeluju zemlju. U dolnjoj Gvineji uzmu ruke onoga, koga će pozdraviti, stisnu ih i govore pri tom: „Akkio! akkio!“ (Tvoj sluga! Tvoj sluga!) Maudingauci pozdravljajuć gospodju prihvate ju za ruku i donesav ju do svoga nosa dvaputa ju onjuše. Misirci pruže ruku, postave ju na prsa i prignu glavu. Kao osobiti znak učtivosti smatraju poljubac na vlastitu svoju ruku, koju zatim postave na glavu. Odličnim ljudem, a ne gospodjam, cjeluju ruke. Niži častnici drže višim, kad uzjašu, zendjije. U divanu t. j. vieću svlači niži višemu papuču, metne ju u za se i primi isti pozdrav od drugoga. U Kahiri ima 20 raznih načina, da se znanci pozdravi „dobro jutro“; n. pr. kad tkogod kaže: „Bio Ti biel dan!“ to se odvrati: „Bio Tvoj kao mlieko!“ Zamršeni su i čudnovati pozdravi kod pražitelja sjevero-zapadne Amerike. Način, kojim se pražitelji južne Amerike pozdravljaju, je kratak. Nagovor je: „Ama re ka?“ (Ti?) a odgovor: „A!“ (Jest!) Na družtvenih i prijateljskih otocih dotaknu si pozdravljajući kraj nosova. U Novoj Gvineji pokriju si stanovnici glavu lišćem drveća, što služi ne samo u znak pozdrava, nego i mira. Osebujan je način i točno su opredieljeni vojnički pozdravi i pozdravi brodova.

DOPISI.

Iz djakovačke podžupanije. Kada se čovjek obazire duhom za koju godinu natrag, te se ozbiljno zamisli, kakav je bio materijalni i socijalni položaj učitelja, i nehotice mu obraz porumeni, ne možda radi nečastne zadaće učitelja s gledišta sama čovječanstva, nego radi stida vriedna nehajstva onih, za čije dobro je on, kukavac, upravo sve žrtvovao. Nu kada su narodi stali u naobrazbi napredovati, zar su mogli oni, koji su gradili temelje toj naobrazbi, nazadovati? Pa ipak kolikih ukora i prigovora dostajasmo se tražeći od tako

Digitized by Google

naobraženijega naroda prema duhu vremena i naobrazbe pristojniji materijalni i socijalni položaj. Dosta smo dugo tražili i molili, a kad se teda negda za korak pomakosmo napried, zadovoljismo se i ušutismo, da nam se neprigovara vjekovitim nezadovoljstvom. A sada, kada smo zašutili, čini se, kao da se misli, da bi bili predaleko pokročili. Ustanovam škol. zakona obradovasmo se ponajviše u pogledu socijalnoga nam položaja, da odsele već nebudemo parije selâ i trgovištâ. Ali i tuj kao da nas drže još maloljetnimi, jer nas još nekane pustiti preko šk. praga. Najljepša ilustracija tomu je „osnova zakona ob uredjenju seoskih i trgovištnih občina", priobćena nedavno u naših dnevnicih.

Kojega se učitelja nebi gorko dojmile ustanove te osnove, po kojih smo uzporedjeni s ljudmi: koji su osudjeni ili u iztragi zbog prestupka ili prekršaja" (§. 26.); zatim „s občinskimi poslužnici, nadničari i služinčadi", jer i sam zdrav razum kaže, da občinski bilježnik i načelnik nemogu biti i odbornici; nadalje sa „siromasi, koje občina obskrbljuje"; s „nemarnimi dužnici občine, koji su u parnici s občinom" itd.

Koji su razlozi tuj vodili sastavitelje te osnove, ja nikako nemogu dokučiti. Nesposobnost učiteljeva biti nemože, jer se nemože razumno ni pomisliti, da bi učitelj u naobrazbi i znanju mogao biti zapostavljen ne samo seljaku, nego i bar s veće strane i seoskoj inteligenciji.

Da občinari, koji su izaberivi u obć. odbor, mogu biti i svjestni svoje zadaće i voljni promicati obće dobrostanje svoje občine, neće nitko tajiti; ali da isti bolje poznaju i koristnije vršiti mogu u občini to zvanje nego učitelj, koji je upravo zvan, da motri, uči a i druge uči poznavati i promicati dobrobit občine, to odrešito niečemo.

Ovo su samo obćeniti razlozi, poradi kojih se već obće koristi radi nebi smio učitelj iz občinske kuće izključiti. Nu postoji tu još i veoma važan razlog s gledišta upravo škole i učitelja. Občinska poglavarstva u ovoj podžupaniji, koja su si svjestna svoje zadaće i svoga djelokruga, lako ćeš prebrojiti. A takova zastupstva upliću se tada bezobzirce u svakojake poslove, što ni iz daleka na ista nespadaju. Da to razjasnim i primjeri. Jedan občinski odbor ove podžupanije zaključuje u svojoj sjednici, da se škole njegova područja, koje su klasifikovane u razrede s višom plaćom, snize, premda je klasifikacija bez prigovora ičijega vis. vladom odobrena i provedena. Podžupanija taj zaključak odbije, nu učitelj čeka na povišenu plaću još i sada. U drugom mjestu nezadovoljava se druga učit. sila sa opredieljenim joj stanom usljed natječaja, a mj. školski nadzornik a ujedno i odbornik savjetuje, neka se mimo škol. odbora dotičnik obrati na polit. obć. odbor. Ovaj zbilja, nepitajuć za §§. škol. zakona i provedbene naredbe, naročito §. 22. naredbe od 8. rujna 1875., br. 4069, poduprt naročito mjestnim šk. nadzornikom, zaključuje, da je prvi učitelj dužan od svojih dvijuh soba jednu ustupiti drugoj učiteljskoj sili, a misli se, da bi dobro bilo od cieloga stana odieliti polovinu drugoj učit. sili. A kako je istom, kada učitelj u škol. odboru zatraži stanovitu svotu za koje učilo ili šk. spravu? Odbor, nepoznavajuć si ni prava ni dužnosti, i proti izjavam učitelje-

Digitized by Google

vim odpućuje sve takove tražbine pol. obć. odboru, koj upravlja još uviek i školskom blagajnom, ovaj pako sve takove tražbine redovito odbija. Prinos od 10 for. na godinu za školsku knjižnicu zakonom je ustanovljen, pa koliko je škola u ovoj podžupaniji, koje su već taj novac digle a kamo li knjige nabavile? Pa zar to nisu jasni razlozi, od kolike bi važnosti po školu i učitelja bilo, kada bi mogao učitelj uputiti pol. obć. odbor o njegovu djelokrugu, obrazložiti potrebe i tražbe svoje škole, braniti interese i prava škole i šk. odbora itd.? Pa da sve to i nebi bili važni razlozi, kao što nebi ni smjeli biti, dosta je, da se tim ponizuje stališ učiteljski, a za tim se nesmije ići u nijednoj prosvjetljenoj državi. S toga se i nadamo punim pouzdanjem, da će gg. zastupnici naroda, kojim su znani svi ti razlozi iz vlastita izkustva, jer živu u narodu, upitnu točku osnove zabaciti. Jer koj narod neštuje one, koji ga k prosvjeti i naobrazbi vode, nije ni sám štovanja vriedan. V.

Izpod Velebita. Jadno li je stanje pučkoga učiteljstva u vojnoj Krajini! Misle naša braća učitelji hrvatski u provincijalu, da nam nije stalo do našega svetoga poziva, da ga neshvaćamo, nescienimo, i da nema nikakova patriotizma u grudih naših, kad nas u javnih listovih nema.

Mi vam gospodo medju četiri stiene radimo, što se ikada bolje more, a da nas tamo nema, kamo nas bratinski u kolo pozivljete, nemojte nam zamjeriti. —

Mnogi nas skapava od svake nepogode i nije mu moguće odstupiti ni ono jadnih 5 novčića za list.

Mnogoga je život nepovoljniji, nego sliepa prosjaka, jer što ovaj dulje gudi, tim kod njega više ljudi; a učitelju, radio on na vrat na nos, njemu ni više ni manje od 25 for. Nu što rekoh: ni manje! Od tih kukavnih 25 for. valja mu još namirivati svakojake pristojbe, pa makar i skapao.

A kad tako mnogi sa 25 for. često i desetero svojadi uzdržavati ima, nije mu na misli, da svoje ideje širi; sve mu se vraćaju u njedra, a od nevolje smrklo njegovo lice ruži ga i kod najboljega mu prijatelja.

I čudo je pravo, da u takovih prilikah i toliko postizavamo, te bar nekako udovoljavamo težkoj nam zadaći. Više od nas zahtievati, značilo bi tražiti od nas vrhunaravne stvari.

Mi vam dakle nemožemo ništa drugo, već željeti, neka vaša luč sretno gori, dok se i naša o njoj neožari i moliti spasitelja svoga, da nam prikrati te crne dane pa da nam dade snage, da uzmognemo dotle uztrajati, dok i nas ogrije blago sunašce obezbiedjena materijalnoga položaja. U to ime i vam i nam pomogao Bog! —

Petar Bratoljubčević,
učitelj.

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanja.**) Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega učitelja u Gornjoj Jelenskoj Vjekoslava Klemena pravim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Grubišnompolju, povjeriv mu ujedno i službu ravnajućega učitelja; dosadanjega učitelja u Čadjavici Stjepana Ebrića, učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Almašu.

— (**Hrvatske čitanke za pučke škole.**) Drago nam je, što možemo na upit mnogih naših čitatelja odgovoriti, a i mnoge umiriti, da je pitanje glede štampanja čitanaka napokon riešeno. Visoka kr. zem. vlada načinila je ugovor sa ovdješnjom štamparnom L. Hartmána i družbe, te će za koji dan doći u štampu obe početnice (sa latinicom i ćirilicom) pa i čitanka za II. razred. Ove će knjige jamačno do početka buduće školske godine ugledati svjet, a na godinu čitanke za III. i IV. razred. Da se štampaju školske knjige najpače pako one za pučke škole u domovini, svakako je veliki probitak; jer ćemo tako dobiti škol. knjige isto tako jeftino, ako ne i jeftinije, nego li iz Beča, a opet će liep novac ostati kod kuće.

— (**Školstvo u podžupaniji jastrebarskoj.**) (Konac.) Zdravlje mladeži bilo je prilično povoljno, što se ima pripisati više zdravoj i čiloj naravi seoske mladeži, nego li skrbi za zdravstvene odnošaje samih škola. Školske sgrade neodgovaraju većinom zdravstvenim zahtjevom, a kao kuriozum mora se navesti škola u sv. Jani, koja se morala zatvoriti na neko vrieme toga radi, što se je po izjavi podžup. fizika počela mladež upravo trovati s pomanjkanja zdrava zraka.

Polazak škola bio je dosta neuredan, a tomu je kriva što indolencija samoga puka, što velika udaljenost nekojih uškoljenih mjesta i elementarne neprilike. Opetovnica se polazila još slabije, a kod mnogih škola nebijaše uprav nikakove opetovnice.

Školsko posoblje takodjer je u mnogih školah jako kukavno, osobito klupe nezadovoljavaju higijenskim zahtjevom. Još je iztaknuto kao mana, što većina škola nema nikakovih šk. vrtova, a gdje ih ima da su veoma zapušteni; jedini škol. vrt u Jaski drži se u redu.

Što se tiče učila, bijaše nešto bolje; jer mnoge su obćine ponamicale tečajem prošle godine prilično već učila, a nekoje su i na dar dobile liepih učila od visoke vlade; nu ipak manjkaju još mnogim školam i najpotrebitiji fizikalni aparati i sbirke prirodnina.

Ako je već to pomanjkanje na učilih veoma priečilo na mnogih školah uspješan napredak, to ga još više priečila neuredna obskrba mladeži s propisanimi šk. knjigami; lani bo bijaše još u sried ljeta škola bez škol. knjiga. Nu i u tom je okrenulo ove godine na bolje, te nadzorničtvo s veseljem izjavljuje, da su bile patriotičkim nastojanjem podžupanije jastrebarske skoro sve škole već početkom prvoga škol. mjeseca providjene škol. knjigami.

Glede uredovnih spisa neizrazuje se nadzorničtvo upravo povoljno, jedinu iznimku da čini škola na Vrhovcu; knjižnice se tek tuj i tamo osnivaju. Kao liep primjer navodi nadzorničtvo škole u Cvjetkoviću, Jaski, Krašiću, Pribiću i u Vrhovcu, koje su postale utemeljiteljnimi članovi hrv. ped. knjiž. sbora a nekoje su i članovi svetojeronimskoga družtva, te će si tako steći s vremenom liepih pedagogijskih i obće obrazovnih spisa.

O mjestnih škol. odborih izjavljuje nadzorničtvo, da je u toj podžupaniji bilo žalostnih pojava, jer je na poziv podžupanije prinukano bilo kod vis. vlade potaknuti pitanje o kaznah za nemarne članove mjest. škol. odbora. Nu nadovezuje tomu, da je taj nehaj skrivila više prošlost, nego li sadašnjost; prošlost, koja nimalo nije u narodu uzgajala zanimanja za javne narodne interese, te da se to sada nemože najednoč stvoriti, nego se mora malo po malo uzgojiti. Nadzorničtvo nadalje kaže, da nevjeruje, da bi se u tom pitanju narav čovječanska iznevjerila, da sveta ljubav roditeljska prama svojoj vlastitoj djeci nebi malo po malo u članovih školskih odbora pobudila više zanimanja naprama duševnomu i tjelesnomu napredku mladeži svojih obćina. Toga radi se nada, da će školski odbori s vremenom postati najmilijom inštitucijom našega naroda, te da će ona naskoro radjati i krasnim i plemenitim plodom, a tomu se može tim više nadati, što se već prve godine njezina obstanka dokazalo, da je mjestimice vrlo blagotvorno djelovala, jer su se mnogi odbori revno zauzimali za bolji polazak i za bolju obskrbu škola. Osobito pako hvali mjestni školski odbor na Vrhovcu i predsjednika mu, vlastelina Jurja Kamenara, koj da se upravo nekim svetim zanosom i pravom otčinskom ljubavi brine oko boljka mladeži: nastoji oko reda i napredka svoje škole, pa zato da i jest na toj školi u svakom pogledu upravo uzoran red, te izrazuje vruću želju, da bi sve škole naroda hrvatskoga imale tako sdušne, revne i patriotične mjestne školske nadzornike, kao što ga ima škola na Vrhovcu.

Na koncu izrazuje nadzorničtvo u svojem izvještaju nadu, da će novo osnovano učiteljsko družtvo podžupanije jastrebarske, ako bude iole okretnosti u družtvenom odboru, te moralne i materijalne podpore od strane rodoljubivoga občinstva, prilično pomoći boljemu uzgoju i uspješnijoj obuci u školah te podžupanije.

Digitized by Google

— **(Učiteljske plaće u zagrebačkoj županiji.)** Redovite godišnje plaće, osobni i funkcionalni doplatci te stanarine svih pučkih učiteljskih mjesta, što sada obstoje po novoj razredbi, iznose u zagrebačkoj podžupaniji 16.800 for., u sisačkoj podžupaniji 10.120 for., u jastrebarskoj podžupaniji 8500 for., u karlovačkoj podžupaniji 8700 for., u gradu Karlovcu 9300 for., u gradu Sisku 8840 for. Ukupno u cieloj zagrebačkoj županiji bez glavnoga grada Zagreba neračunav ovamo drva i ina posebna beriva 62.260 forinti.

— **(Školstvo u podžupaniji pakračkoj.)** Iz izvještaja podžupanijske oblasti pakračke vadimo o školstvu sljedeće: Čim se dalje ide uredovanjem na polju školstva u ovoj podžupaniji, tim se sve većma razgranjuje obseg djelatnosti u tom obziru, ter će još koje vrieme proći, dok se barma pismeno uvede neki sistem, po kom će se poslie i djelotvorno postupati moći.

Proglašenje obćih pučkih učiona nenailazi na zapreke, jer svi, kojih no se tiče, uvidjaju spasonosnost zakonske ustanove sboreće o obćih pučkih učionah. No drugih imade faktora, koji čine znatne potežkoće oko oživotvorenja obć. pučkih učiona, a ti jesu:

Arondiranje obsega dotične školske obćine radi raztrešenih sela.

Gdje obstoji kakova školska sgrada, ta je ili izključiva svojina jedne ili druge vjerske obćine, ili pako ima svaka svoju sgradu, pa se ove nemogu složiti, koja će od tih sgrada služiti za jedinstvenu obću pučku učionu. Isto tako biva sa inim imetkom, koji do sele namjenjen bijaše za vjerske školske svrhe. Tako pravoslavni ustručavaju se od svoje vjerske učione preostali imetak predati obćoj pučkoj učioni navodeć, da njim svakako treba poseban učitelj — tako zvani pjevčika, — da podučava djecu u crkvenih stvarih, dočim to njihov crkveni obred zahtieva.

U čitavoj podžupaniji neima jedne sgrade od sada postojećih učiona, koja bi odgovarala svrhi za obću pučku učionu; sve bo kao bivše vjerske učione ne imadu ma ni za nuždu dovoljnih prostorija, i zato dobi podžupanijski mjernik nalog, da glede onih učiona, koje su dosele jur klasifikovane, izradi naerte, koji će se u svoje vrieme podastrieti visokoj vladi na odobrenje.

Ovdje bi shodno bilo, da visoka vlada dostaviti uzhtije nekoliko naerta normativnih za razlike potrebštine od 40 do 200 djece.

Iza savladanih svih prenabrojenih potežkoća, nastati će napokon još i ona, da neće biti učiteljskih sila, dočim i ovi učitelji, koji ovdje sada služe, izgledaju drugamo doći, što nije ni za čudo, ako se uzme divlja zabitnost gdje kojih predjela.

Razne viesti.

— **(Darovi.)** Kranjsko štedioničko družtvo podielilo je i ove godine liepih darova i to: družtvu za podporu siromašnih gimnazijalaca u Ljubljani 200 for., u Kranju 100 for., u Kočevju 100 for., u Rudolfovom 100 f.; za podporu siromašnih realaca u Ljubljani 200 for., prvoj gradskoj dječačkoj puč. školi u Ljubljani 100, drugoj takovoj školi 200 f., pučkoj školi u Morastu 30 for., dječačkoj školi u Rudolfovom 100 for., za podporu siromašnih kandidata na mužkom učiteljištu 100, ženskomu učiteljištu 100 for., gradskoj djevojačkoj školi u Ljubljani 100 for.; za nabavu školskih stvari siromašnim učenicam u Ljubljani 200 for., u Bischoflacku 100 f.; školskomu „Pfenigu" za nabavu učila siromašnim učionam 100 for., „Narodnoj školi" 100 for.; evangeličkoj školi u Ljubljani 200 for.; novoj djev. školi u Kočevju 50 for.; nahodištu 200 for., istomu zavodu za božičnu svetkovinu 100 for.; družtvu philharmoničkom 150 for. — Mi bi bili sretni i presretni, kad bismo mogli o naših novčanih zavodih po koj puta svoje štovane čitatelje izviestiti, kako su ovomu ili onomu družtvu, ovoj ili onoj školi koju svoticu darovali.

— **(Peticija.)** Učiteljski sbor dječačke gradjanske škole u Olomucu odlučio je, upraviti peticiju na ministarstvo nastave, da bude dozvoljeno učenikom svršivšim gradjansku školu, proći odmah u c. kr. višu obrtničku školu. Kad bi ministarstvo tu molbu povoljno riešilo, otvoreno bi bilo učenikom široko polje, te bi uživali blagodati jednogodišnjeg dobrovoljačkog prava.

— **(Učiteljske supruge kao učiteljice ručnoga djela.)** „Slovenski učitelj" donosi dopis iz celjske okolice, u kojem se napominje, da je prošle godine moralo više učiteljskih supruga ići u Maribor na nastavni tečaj za ženski ručni rad. Svatko si može predstaviti, koliko su imale troška, dangube i truda, jer su mnoge i takove bile, koje imadu više djećice. One su to sve drage volje učinile, pa koja im odatle korist, kad za dvie ure na dan imadu na godinu 60—80 for. odštete. Dopisnik nadalje pripovieda, kako je u šoštanskom okolišu našao njemačku učiteljicu, kojoj bi rekao, da svojim odielom naliči prije mužkarcu no ženi. Na glavi joj zelen štajerski klobuk, zelen haljinac sa dva reda puceta. Pa ta učiteljica ima za isto toliki broj ura 360 for. na godinu, i osim toga je još podučiteljica sa 200 for. plaće. Sposobnosti neima, slovenski nezna. — Sancta justitia! —

— **(Sjemeništa u Francezkoj.)** Francezka ima za sada 81 učiteljsko sjemenište (medju ovimi 2 protestantska) i 16 za učiteljice (1 protestantsko). Subvencija po najnovijem proračunu ministarstva prosvjete iznositi će za 245.000 franaka više od prijašnjih godina. Od ovih odpada za sjemeništa za učiteljice 100.000 franaka.

Digitized by Google

— (**Učiteljska družtva.**) Koncem g. 1874. bijaše u krunovinah i zemljah zastupanih u carevinskom vieću 269 učiteljskih družtva, i to u Českoj 114, u Moravskoj 52, u dolnjoj Austriji 35, u Štajerskoj 34, u Slezkoj 15, u Tirolskoj i Vorarlbergu 7, u Kranjskoj 4, u Bukovini 3, u gornjoj Austriji, u Solnogradskoj, u Primorju i Galiciji po 1. Jedino u Dalmaciji nije bilo učiteljskoga družtva. I naša jur poosnovana žalibože nedaju znaka, da živu. Mi prošle godine po više puta umolismo braću, da se prenu iz mrtvila, nu sve badava. Takovoj letargiji, takovu neradu se lje nenadasmo. Ili misli morda tkogod, da nam netreba više raditi, jer tobož sve postigosmo?! Napried dakle braćo, jer nam se nerada kaniti kao nečastiva.

— (**Školarina.**) Kako „Freie pädagogische Blätter" javljaju, predložila je iznovice gradska školska sekcija u Pragu, da se opet uvede školarina.

Književnost.

— (**Anderseneve priče.**) Matica hrvatska izdala je treću knjigu za g. 1876. i to: „Izabrane Andersenove priče." Hans Christian Andersen je najdarovitiji noviji pjesnik danski, a sav mu pjesnički rad nadkriljuju priče, zato su i prevedene gotovo u sve evropske jezike, pa evo sada i na hrvatski. Prevodioci su: Badalić, Ciraki, Vl. Č., Deželić, A. Kovačić, P. Marković, Miškatović, L. Mrazović, Šenoa, T. Smičiklas, Trnski, Zahar. — Knjiga sadržaje 24 priče na 222 st. u 8mini. Ciena 80 n.; tisak dioničke tiskare u Zagrebu. Da neopetujemo sve, što smo u prošlom broju o Matici hrvatskoj spomenuli, kažemo samo, da nebi smio nijedan hrvatski učitelj propustiti, a da nepročita toga krasnoga djela kao i svih matičinih knjiga. Da pako laglje dodje do njih, neka se što prije upiše kao član Matice hrvatske.

— (**Hrvati za nasljednoga rata.**) Napisao Ivan Kukuljević Sakcinski. Preštampano iz XXXVIII. knjige „Râda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti". U Zagrebu. Tisak dioničke tiskare 1877. 100 st. u velikoj 8ni. Ovo za svakoga Hrvata veoma zanimivo djelce preporučamo što toplije nasim učiteljem.

— (**Zvonimir, kralj hrvatski i dalmatinski.**) Poviestna drama u 5 čina. Povodom osamstogodišnjice krunitbe hrv. kralja Zvonimira na dan 9. listopada 1876. Pisao Franjo Marković. Zagreb 1877. Nakladom sveučilištne knjižare Albrechta i Fiedlera. 200 str. u 8mini. Ciena 1 for.

— (**Zemljoznanstvo obzirom na šumarstvo i gospodarstvo**) napisao Mijo Kišpatić; str. 337; ciena 1 for. 40 n. Knjiga napisana je poglavito za križevački zavod, nu zanimat će svakoga, koji se želi upoznati u potanje geologijskimi odnošaji Hrvatske.

— (**Bolesti i liekovi za domaću životinju.**) Sastavio prof. J. Ubl. Troškom kr. zemaljske vlade. Str. 198. Ciena 1 for.

— (**Od izabranih novela H. Zchokkea**), što ih izdaje Lusterova tiskara u Senju, izašla je druga knjiga pod naslovom: „Princessa Wolfenbüttelska". Knjiga ima 316 st. u 16tini. Ciena 60 nov. Prodaje se u svih knjižarah.

— (**Sveobća hrvatska knjižnica.**) Vinkovački tjednik „Narodnjak" oglašuje, da će „Narodna tiskara K. Trumića" u Vinkovcih izdavati beletrističku sbirku pod imenom „Sveobća hrvatska knjižnica". Izići će na godinu 15 svežčića po 15 novčića. U svakom svezku biti će dva arka izvornih i tri arka prevedenih pripoviedaka. Ponajprije izlaziti će „Poviest Abderićana" od Wielanda i izvorna pripoviest „U brodskoj berbi 1874."

Objava.

Pismeni izpiti za osposobljenje učiteljâ na obćih pučkih i gradjanskih učionah počimaju prvih dana mjeseca kolovoza.

Izpitni kandidati imaju do 15. lipnja t. g. svoje prošnje providjene zakonitimi prilogami upraviti na c. kr. ravnateljstvo izpitnoga povjerenstva u Petrinji.

U pozivu naznačit će se dani izpita sasma točno.

Petrinja, dne 28. ožujka 1877.

C. k. ravnateljstvo izpitnoga povjerenstva za obće pučke i gradjanske učione u Petrinji.

Natječaji.

— Za učitelja i orguljaša u Crncu (djakovačke podžupanije). Beriva: 500 for. plate, stan u naravi, 10 hv. drva i vrt. — Rok do 1. svibnja 1877.

— Za podučitelja (rimokatol.) u Pitomači. Beriva: 300 for. plate i 60 for. stanarine. — Rok do 10 svibnja t. g.

— Za učitelja grčko-izt. vjeroizpoviedanja u Mikleuški (križkoj podžupaniji). Beriva: 400 f. plate, stan u naravi, vrt i 6 hv. drva. Rok do 10. svibnja t. g.

— Za učitelja i orguljaša u Bartolovcu (kraj Varaždina). Beriva: 400 f. plate, 15 for. paušala, 12 hv. drva za se, a za školu 60 f., godišnje štole do 75 f., slobodan stan, vrt od ¾ rali i pašnjaka 3 i pol rali. — Rok do 5. svibnja t. g.

— Za učitelja i orguljaša u Čadjavici, podžupanije osiečke. Beriva: 450 for., krasni stan, 11·38 m. drva i vrt u površini od 1200 četv. hv. Rok do 10. svibnja t. g.

Listovnica uredničtva.

G. J. K. u G. Primismo i voljni smo štampati, ali kao prevod. — Odgovorite nam!

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor", uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka" komad XVI.

Digitized by Google

Br. 13. U ZAGREBU, 1. SVIBNJA 1877. **Tečaj XVIII.**

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Občina i škola.

Napisao **Josip Klobučar.**

Narodna veli: Ruka ruku pere, obadvie obraz. Kada bismo se ovom istinom analogno poslužili, mogli bismo reći: škola i občina imale bi biti dvie složne i snažne ruke s namjenom, da čiste i glade obraz t. j. milu nam domovinu. Podpomažuć se naime imaju raditi oko promicanja moralnih i materijalnih njenih interesa.

Pravo ga imao za cielo onaj Englez, koji je, kako kažu, izustio na I. našoj općoj izložbi: Hrvatska priliči jedroj i nadepunoj djevojci, nu dosele dosta još neočešljanoj i zanemarenoj. Ako pristanemo uz taj sud tudjina, namiće nam se pitanje: Tko je pozvan na to, da toj primitivnoj djevojci dade ugladjeno, ukusno lice i nevaravu moralnu vriednost. Odgovor je kratak i lakoničan: škola, — t. j. jedino pučkom prosvjetom može se ona podići do onoga stupnja kulture i uljudbe, koji joj je uvjetovan njenim krasnim položajem, zdravim i jedrim narodom te ostalimi odlikami.

I mi velimo: valjana škola može u narodu u suglasju s drugimi faktori mnogo pomoći, nu sebi ostavljena slabo ili nimalo. I sama móra bez pritokâ drugih rieka nestati će, a kamo li neće usahnuti ta još nježna biljka pučkih škola, ako joj sa njenog okoliša oduzmeš potrebite okrepljujuće sokove.

Upitajmo se samo: što može škola bez podpore občine?

Na to pitanje daju tužan odgovor one škole, koje su dotičnim obć. poglavarstvom, kako velimo, deveta briga. Tu vidiš žalostna i zdvojna učitelja uz prazne klupe; ono pak malo učenika, što u njih sjedi, oskudieva na potrebitih učilih i s toga malo ili ništa neznade. Izvan škole više se i rogobori na školu, da nevalja, kao da je sunce krivo, što nesvieti, kada ga oblaci zastiru.

Bez dvojbe i naši zakonodavci, stvarajuć naš škol. zakon, imadjahu dobro na umu, koliko vriedi dobar odnošaj izmedju škole i občine, počem su školu predali u prvom redu puku i občini, što je svakako pravo. Jer tko na nju troši,

Digitized by Google

tko ju uzdržava, riečju: tko ima oko nje najviše dužnosti. neka imade i najviše prava, pak već s toga obzira, kad bi se i kako htjelo ukinuti občinske šk. odbore, nebi se to podnipošto smjelo učiniti s gledišta pravednosti i shodnosti; jer smo onda srušili jedan od glavnih stupova, na kojem nova škola počiva — odbili smo narod od škole.

Nu ako je bez svake sumnje školi potrebita podpora občine, može li s druge strane občini biti svejedno, postoji li u obće pučka škola, i da li odgovara svojoj svrsi ili ne? Čini se, kao da imade kratkovidih ljudi, koji mniju: da neima škole, blaženo ti ga nam, t. j. oni računaju na svoju udobnost i bezbrigu. Nu dobro kaza jedan njemački pisac: istom onda, kada bi sve škole razpustili, pokazala bi nam se grozna slika pustoši i divljačtva u našem narodu.

Ako je to morao priznati Niemac za svoju domovinu, koju mi zavidnim okom motrimo, što bismo tek mi mogli reći?

Dobro bi onda bilo, da si naše občine pitanje nametnu: da li je laglje upravljati i rukovoditi pitom, prosvietljen puk ili divljake — masu, naliku uzbujaloj i sve obarajućoj divljoj rječini?

S te strani možemo biti uvjereni, da će se priznati znamenitost i potreba škole, a kad se to uzbude, onda da vidimo, kako grieše mnoge občine proti samim sebi, kada nežrtvuju prijaznosti i prigledbe svojim školam onako, kako to samo u njihovu interesu stoji. Uzmimo samo to s financijalne strane. Učitelj vuče, recimo, godimice iz obć. blagajne 400 for., na opravljanje škole nešto se mora trošiti, drva učitelju činit će do 100 for. a i vrt i možda po koja ral zemlje takodjer nešto vriedi; jedno s drugim smjelo možemo uztvrditi, izdaje občina na jednu školu 600—800 for. a. vr. Kako je današnje vrieme novac riedak i skup, najpače u nas, nerade li onda upravo ludo one občine, koje skoro bi reći u svojih činih sliede glas onoga najzadnjega občinara, koji veli: imamo školu, imamo učitelja, pak to je dosta, što hoćemo i možemo učiniti; pače mi ćemo učitelja i bolje platiti, samo neka nam nesili djece u školu i neka nam glede škole nečini nikakovih dalnjih prijava.

Zasuznuti mora oko rodoljubu nad tolikom sljepotom mnogih u nas ljudi i občina; i mi bismo skoro izgubili sve pouzdanje u bolju budućnost našega naroda, kada nas nebi tješila ona svietla zraka nepokolebive vjere i uztrajna osvjedočenja uvidjavnijih občina, da će i ostale jednom progledati i priznati svoju zabludu. Zaoto, ako ste prijatelji hrvatskomu narodu, dajte Bogu, što je božje, caru carevo; ali dajte i školi, što joj je za njezin prospjeh potrebno, i istom onda, ako škola nebude svoje učinila, viknite na nju kobni krucifige!

Više gore napomenusmo već, da je mjestni škol. odbor jedan od ugaljnih kamena, na kojem počiva naša škola. Hajde da se nešto više kod njega zaustavimo. Neki vele: čemu su ti odbori? Neću to pitanje pripisati vrelu tendencioznosti; ali velim, da mi se ono ipak čini čudnovatim. Svaka škola ima istina zahtjeva, koji su zajednički i drugim školam; ali koliko ih više ima posebne naravi! Mi nevjerujemo, da bi mogao i htio kakav širi odbor onako uvažiti potrebe pojedine škole, kako to može mjestni. To nas uči izkustvo baš občin-

Digitized by Google

skih zastupstva, gdje svaki član na svoj mlin vodu vuče, i tako se neriedko dosta duge debate svršavaju bez svakoga rezultata. Moramo i to imati na umu, da se kolo mnogo teže od kolešca kreće, pak tako bi bilo i s tim širim umišljenim obć. šk. odborom. Sada nebi mogli ovi doći u odbor, onda oni i t. d.; u obće dobro nam je u pameti, kako je s takovim sastajanjem.

Novoga škol. zakona eminentna je zasluga ona, kojom smiera, da upravo puk jednom prigrli školu, i da se ništa ni glede škole nestvara o njem a bez njega. Za cielo možemo pak tvrditi, da bi puk iz svakoga drugoga odbora iztjerali; jer on nebi niti pojma, niti volje imao raditi o nečem, što se njega neposredno netiče, pak ako se nemožemo danas ponositi sa izdašnom pomoći i hitrom upravom oko škole, onda bi bila bez sumnje i polaganija i mučnija.

Nu da mjestni školski odbor neuspieva i nepostizava svoje svrhe, koja mu je opredieljena, imali smo dovoljno već dosada izkustva, pak se nevarajmo, nije on ni najmanje kriv, već u sasvim drugom grmu zec leži, a taj je grm žalibože občina sama; ili volja vas zvati ju obć. zastupstvom.

Po svojem conformitetu, a još više praksom, mjest. je šk. odbor tek tielo zaključujuće, koje ima samo predloge predlagati obć. zastupstvu, da ih uzme u pretres i izruči eksekutivi t. j. obć. poglavarstvu, da se izvrše i oživotvore. Tako bar dokazuje praksa.

Žalibože, u obć. zastupstvih nesjede uviek ljudi, proniknuti osvjedočenjem o znamenitosti pučke škole, pak ti mnogo puta i najbolji predlozi mjest. škol. odbora propadnu. Ima slučajeva možda, gdje podnesci mj. šk. odbora ni nedolaze u pretres, pak ti ostaje sve pri starom. A da se tako moglo sbivati, kriva je samo ona poznata obća mlakost prema školam, nemanje kriva je tu i druga okolnost, naime nejasnost zakona ob uredjenju občina.

Sasvim dosljedno dalo bi se iz toga izvesti sljedeće: počem naše školstvo nedobiva u občinah dovoljno podpore i onog zagovora, koj mu je potreban za procvat, neka bi se zakonom a i nastojanjem dotičnih faktora puč. učiteljem omogućio izbor u obć. zastupstva, da bar netko tuj bude od struke, koj će energično podupirati predloge mjest. škol. odbora. Ali da, s druge se strane dovikivalo: učitelj nije ni občinar, pak nemože biti odbornikom!

Daleka bila od nas taština, te nam je svejedno bili, nebili odbornikom u obć. zastupstvu; ali školskoj stvari za volju hoćemo da o tom koju reknemo.

Koliko li je upravo smiešna, koliko nevjerojatna protuslovja uzvitlao vihor glede učitelja za posljednjih izbora u obć. zastupstva u našoj domovini, upravo je za čudo.

Kada čovjek čuje koju neosnovanu od seljaka, to tako neboli; ali kada čuje takove prigovore i od onakovih ljudi, koji zakon izvršuju, to se onda može zaključiti, da smo mi učitelji još daleko od one mete, gdje ćemo moći sigurni za svoj snosljiviji obstanak na mekan dušek položiti glavu. Pravo se veli: život tvoj nije ino, nego borba, i u tom kao da svi sliedimo darvinizam.

Učitelj je činovnik, po tom nemože biti odbornikom; učitelj nije pripadnik ni posjednik, nemože biti odbornikom; učitelj ima istina 18 jutara, ali opet

*

Digitized by Google

nemože biti odbornikom, jer mu treba bar 20; i opet: istina, vaš je učitelj posjednik, ali je i učitelj, pak opet kao takav nemože biti odbornikom i t. d. Čuli smo sve same famozne odgovore, da smo najposlje došli do zaključka, ti ljudi ni sami neznadu ili nemare znati zakona, ali da znadu samo to, da učitelja neće te neće u odboru — jer — jer? Toga bora mi neznamo, jer se nemožemo dovinuti pravomu razlogu.

Mi nebi žalili malo truda, da ove prigovore, naperene proti učiteljstvu, malo razglobimo i primjeri razbistrimo, da se bjelodano dokaže njihova neobstojnost; ali nam najnovija zakonska osnova ob uredjenju občina, potekavša od same vis. kr. zem. vlade, oduzela svaku volju i sve misli već u mozgu osušila. Kako je poznato, rečena osnova u načelu već poriče izberivost učitelja u obć. zastupstvo. Iskreno govoreć, ta nas se je odredba veoma neugodno srdca kosnula. Da vidimo, što joj je moglo biti povodom.

Mi ni časak nemožemo povjerovati, da nisu vis. vladu samo motivi obzirnosti ponukali na tu ustanovu, ali nam ipak neka bude dozvoljeno sumnjati, da su osnovani na postojećih otačbinskih prilikah u obće, naposeb na onih, u kojih se obća škola nalazi.

Moguće, da se je mislilo, učitelj je vezan na školu, te nebi mogao udovoljavati dužnostim občinarskim onako, kako valja. Ali mi bismo mogli smierno zapovrnuti: zar nisu obć. zastupstva posvuda sastavljena od takovih elemenata, koji imadu svoje posebne, a i zvanične dužnosti; pak ako ovi mogu bez uštrba za svoju službu obavljati obć. poslove, mi mislimo, mogao bi to i učitelj tim laglje, što bi ono, što se možda koj dan zanemarilo, mogao nadomjestiti bud u četvrtak ili drugi koj praznik. Uzmimo stvar, kako se u istinu može dogoditi. Župnik je odbornikom, kojega, mimogred budi rečeno, takodjer bud posredno, bud neposredno uzdržaje občina, te kao takav može biti izabran za zastupnika u podžupanijsku skupštinu. Zimi se može slučiti, da će iz svoje župe biti odsutan dva i tri dana. Nemogu li se dogoditi za to vrieme u njegovoj župi takovi slučajevi, koji neodoljivo zahtievaju, da bude u župi? Dakako da mogu, ali s toga nikomu nije ni na kraju pameti, da odtud izvadja, da župnik nemože biti bezuvjetno odbornikom Pače mi velimo: birajte jih, jer oni su pravi stupovi svakoga zastupstva; pak ako je sada zlo, bilo bi bez inteligencije i puno gore. Ali više napomenuta ustanova ne samo da je nepravedna, nu ona će u mnogom slučaju učitelju prava i slobodu državljansku stezati i ograničiti. Moglo bi se naime slučiti, da ima gdjekoj učitelj posjed; ali samo zato, što je učitelj, onaj mu posjed u otačbini nepruža nikakva prava, a nameće u današnje vrieme goleme dužnosti. To je zaista velika anomalija. Mi se usudjujemo misliti: može li učitelj biti ća i vojnikom bez uštrba na svoju zvaničnu dužnost, borami sto puta laglje mogao bi biti i odbornikom.

Sada da vidimo jošte, koliko se može po takovu zakonu nahuditi i samoj školi, koju su ipak svi naobraženi narodi priznali najpotrebitijim novovjekim inštitutom.

Digitized by Google

Već smo gore dovoljno iztaknuli, kako školu led bije upravo s one strane, odkuda bi ju moralo najvećma ogrijavati sunce, t. j. od obćine.

U mnogih slučajevih pravedna stvar škol. odbora propadne u obćinskom zastupstvu samo zato, što u njem nesjedi čovjek, kojemu su školske potrebe ne samo skroz poznate, nego koj imade i volje i osvjedočenja, da se za nje zauzimlje, da ih brani i o izvedenju njihovu što krepčije revnuje. Tko kod nas misli što polučiti, nije mu dovoljno jedan put stvar donieti u debatu, već se mora uztrajno i neprestano nukati, moliti i onda si tek polovinom uspjeo. Mi sumnjamo, da će si takovu reć bi tegotnu i nezahvalnu zadaću tkogod htjeti naprtiti u tolikoj mjeri, pa makar bio i prijatelj školi, kako bi to htio sam učitelj.

I samo zato, što neima učitelja u obć. zastupstvu prigodom sastavljanja godišnjih proračuna, mogu se unj uvući takove ustanove i manjkavosti glede škole, koje čitavu godinu zadavaju sto muka i briga i obć. poglavarstvom i učiteljem, koje paće a priori onemogućuju uspješan rad škole za čitavu godinu. Da negovorimo u vjetar, spominjemo, kako zakon ustanovljuje, da imade obćina pružati predujam za učeničke knjige. Mi pozitivno znademo, da se takav predujam u proračune nestavlja, pa što odtud sliedi? Učenici nedobivaju do božića i kasnije knjiga. Pomislimo si onda škol. napredak u takovih obćinah!

Veli se: učitelj je obć. činovnik, vuče iz obć. blagajne svoju plaću, pak nemože biti odbornikom.

Istina, učitelj vuče iz obć. blagajne svoju plaću, ali mi poričemo, da je on one vrsti činovnik u obćini, kao što je n. p. načelnik ili bilježnik. To bar svi znademo, da on niti u obć. magistratu niti u obće u obćini nikakva posla neima. Vuče li pako iz obć. blagajne plaću, dajte mu onda priliku, da pokaže narodu i izvan škole svoju privrženost, svoje oduševljenje i ljubav za narod, neka i on nastoji, kako će obćine promicati svoju materijalnu dobrobit, da ga laglje plaćaju i uzdržavaju. Neka narod u njem upozna prijatelja nesamo budućnosti, nego i sadašnosti.

Ali upravo načelnika i bilježnika vidimo u svakoj i sliednoj sjednici, kako stvari svoga službenoga djelokruga brane i za nje vojuju, kako da jim rad bude uspješniji; ali samo učitelju, kojemu se i onako sa svih strana bacaju klipovi pod noge, da nebude tuj mjesta!

Sve badava dakle, ako se učitelju i uzkrati izberivost u obć. zastupstvo, mi ipak velimo: nekom se ustanovom i naredbom mora ustanoviti, da se učitelj pozove u sjednicu, u kojoj će se sastavljati obć. godišnji proračun, da bar netko tuj bude od struke, koj će zastupati interese škole.

Zaključujuć ovu razpravicu nemožemo na ino, nego gg. učitelje zamoliti, da se u svojih glasilih i sastancih u ovu prevažnu stvar zamisle, te shodne podneske na vis. sabor upraviti uznastoje.

Digitized by Google

Uzgoj djeteta u prvoj dobi.

(Konac.)

Od 2. do 6. godine neka se goji posluh u djeteta mehanički, ne strahom, već postojanim običajem. Tko je spretan, vješt, te poznaje pravi način, neće sigurno strahom goniti k posluhu. Gdje se ovako neda napried, tu se vidi nemar roditelja. Na jedinu potežkoću mogli bismo naići pri dvogodišnjem djetetu, gdje se prelazi sa razmaživoga postupka k ozbiljnijemu postupku, da se obuzda i savlada mali samovoljnik. Čim se skrovnije prelaz prama svršetku druge godine izvede, tim je bolje. Samo prvi pritisak neka se sigurno prihvati, a zatim valja neprestance u shodnih stankah nadovezivati k tomu prikladne vježbe. Možda će biti potrebno i štogod veće strogosti i neprestana nadziranja. Postupak u tom neće moći biti bez mehaničkoga uvježbavanja, jer diete se ima priučiti na posve običajni posluh. U četvrtoj godini neka se preduzmu vježbe u sliepom, mehaničkom posluhu. N. pr. „položi krušku (koju je diete htjelo upravo s voljom pojesti) tamo na onaj stol“, ili mu vikni, kad se djeca najboljma sigraju i buče: „dodji der ovamo, i sjedni se u ovaj kut“, ili kad se diete igračkom zabavlja: „dovrši tu igru i zatvori sve u onu škatulju.“

Kad je diete sve to učinilo mučeć i strpljivo, dapače da ga to niti nezateče — takvu moć i silu mora da ima običaj — tad je postignut čvrst temelj poslušnosti. Nu kako da to postignemo, pitat ćete? E, upravo kako rekosmo: vještinom i načinom i čvrstom voljom. Nada sve neka se diete nauči razlikovati prvi oštri glas govora od tihoga sbora. Zatim valja izbjegavati ono neprestano prigovaranje, opominjanje i zapoviedanje. N e s m i j e m o b o i z t r o š i t i v a ž n o s t r i e č i, a diete valja da znade razlikovati malo dokinuće od prave zapovjedi. U obće neka se malo zapovieda, a kad nam to valja činiti, tad neka bude na kratko, odrešitom rieči i hladnim načinom, mirno i nada sve kao n e p r o m j e n l j i v o. Kod toga valja da vlada i p r i j e zapoviedi najnježnija ljubav, kao što i poslie posluh. To nije tako težko, kako ti se pričinja. Ljubav i pomnja uče te već poznavati pravi put. Netreba druge, već da se izpuni, što je zapoviedano, da se diete na svaki način priuči posluhu; valja uviek imati na umu, da se ciela buduća sgrada upire o taj najjači stup, te da ono malo sile i oštroće, što je možda s početka bilo potrebno, da se postigne mehanički posluh, bit će djetetu od neizmjernoga blagoslova.

A tako i jest. Veliki probitak, što nam ga daje temelj mehaničkoga posluha, pokazat će se u 6. godini, kad započme pravi uzgoj naobrazbi i prosvjeti. Sad će biti diete u našoj ruci. Ono će se dati rukovoditi.

Ali sad valja promieniti i sustav. Sliepoj poslušnosti sve malo po malo imade mjesto ustupiti posluh iz osvjedočenja. A koli lahak biti će sada taj prelaz! Nu u koliko je lagan, u toliko valja nam biti i opreznim, jer bi se inače diete moglo lasno priučiti, te bi samo onda sliedilo nas i slušalo, kad bi mu uzrok za ovu ili onu stvar naveli, a k tomu jošte niti iz daleka nije zrielo. S toga se imadu i sada nastaviti vježbanja u mekaničkoj poslušnosti, vješto jih izmjenjujuć sa vježbami iz osvjedočenja.

Digitized by Google

Sada dobiva i poslušnost posve drugi značaj. Ona biva dobrovoljnom, jer nekim načinom sliedi vlastitu uvidjavnost ili joj se to bar pričinja. Povjerenje i štovanje iz osvjedočenja to su sada plemenitija čuvstva, iz kojih niče i plemenitija poslušnost. Koli lako će biti vrlim i pozornim roditeljem usaditi ju u djetinje srdce, te će znati cieniti i štovati roditeljsku čast, uvidjavnost i htjenje; ali valja, da i diete vidi roditelje vazda čiste i neporočne; uviek mirne, blagostive i umiljne. Netreba suvišno i neprestano upućivati, nego uztreba li opomene, a ono opominjaj u stanovito vrieme, svečanim, ljubežljivim i uvidjavnim načinom, da će te diete i nehotice morati štovati i da odtuda sama po sebi proizteče poslušnost. Na taj način lasno ti bditi i vladati cielu djetinju dušu. Osobito lasno će ti biti, ako si izprvice korektno rukovodio i vježbao mehanički posluh, a sad će trebati samo osobite opreznosti, da uz neizmjerni gojiteljev upliv na djetinju dušu nepogine djetinja samostalnost, na što valja osobito paziti. Jer u djetetu valja uzgojiti samostalan značaj, nipošto pako robsku narav, zato nuždni posluh neka je samo neobhodno potrebno sredstvo, kojim se djeluje na uzgoj, te ga u obće pospješuje. — Kod takova djeteta, koje je na pomenuti način priviklo posluhu, lasno će biti provesti često i najteži i najzamršeniji dio gojitbe, t. j. obuku i učenje (osobito što se tiče disciplinarne struke); djetetu neće manjkati bar dobra volja, a tim si je već na pol olakotilo trud i napor učenja. Jedva će biti potrebno, da ga opominjemo; dapače trebat će ga uztezati od prevelika napora i truda.

I tako je posluh najpotrebitija i najsigurnija poluga gojitbe u svakom pravcu. Posluh pomaže savladati sve potežkoće, da uzmognemo diete rukovoditi kroz najkritičnije momente za vrieme uzgajanja. Nu valja da imamo na umu, kako to jur razvismo, da je posluhu i po djetinjoj dobi takodjer i drugi značaj. Najplemenitiji stupanj posluha jest posluh iz ljubavi.

Posluh iz ljubavi zahtievati od djeteta bilo bi neumno. Prije toga mora slieditи posluh iz štovanja. Zatim tekar imade proći posluh svoju najplemenitiju promjenu, — kano što se u obće štovanje lasno pretvori u obožavanje, a obožavanje u ljubav. Posluh iz ljubavi spada na zreliju dobu, na odraslo diete. Samo se po sebi razumieva, da nemožemo govoriti o strogom posluhu kod dječaka od 18 godina, a kod djevojke od 15 godina. Posluh iz ljubavi pojavit će se u ovoj dobi dobrovoljnim nagonom i žudnjom, samo da svaku tugu, svaku bol i zlovolju odstrani od milih si roditelja. Ovo stanovište vrlo je znamenito i važno; u njem je čitav odnošaj svojevoljne podčinjenosti. Posluh iz ljubavi rado i dobrovoljno podnosi mušice stara otca i siede majke; pogadja želje prije, no što su izrečene, a napokon da izpuni otčeve ili majčine želje žrtvuje svoje vlastite. Sada diete sliedi puke savjete, kao što je prije sliedilo zapoviedi; uho bo mu je otvoreno i priviklo, da sluša sa štovanjem izkušane rieči; dapače taj djetinji posluh ponese sobom i u grob. Kad je davno već zaniemila riečca s predragih ustiu roditelja, jošte mu zuje u uhu, kano ljubezna uspomena i sveta baština, i mnogi rad udešen je poslušno prema onim besjedam. Tako je blagoslovan posluh! Blago si ga mladiću, koji se u prvih pitanjih, koja ga u

Digitized by Google

životu susretaju, dade rukovoditi i uputiti prokušanom uvidjavnosti stara si otca! Blago si ga kćerci, koja se, kad joj prvi put zadrhće srdašce, po običaju baci na majčine grudi, tražeći ondje zaštite i pouke!

U takovih momentih zasvjedočit će se vriednost ne možda posluha — jer ova rieč bila bi ovdje neumjestna —, nego vriednost upliva, što su si ga roditelji znali sačuvati kod djece (a takav upliv valja si uviek sačuvati za ozbiljnije sgode, a da ipak neiztroše svoga upliva na malenkosti). Takovi momenti nagradjuju dakako i čitavi trud dugotrajne, brižljive gojitbe. Sladke li zadovoljštine srdcu roditeljskomu, liepa li blagoslova djetetu, kad podje za rukom u takovih momentih, da se spasi diete od prevare i obmame, koje nije moglo predvidjati njegovo mlado i neizkusno oko! Dà, sladke li zadovoljštine roditeljskomu srdcu, liepa li blagoslova djetetu, kad dotiče mirna, blaga, razborita riečca roditeljska, da se probudivša strast u djetetu uguši i odstrani, koja bi mu bila nemilo ofurila mladjahno srdce. A to je i moguće, i nema se smatrati pukom idejom. Takova upliva dovinuti ćemo se putem posluha od navike, od takove ćudi, koja je nadahnuta povjerenjem, počitanjem i ljubavi. K tomu se hoće opet onaj čitavi dugi put, kojim imade počam od 2. godine udarati poslušnost, u obće hoće se tomu čitavi vez vrstne gojitbe. Nu hoće se tomu i vrstnoće i sposobnosti i od roditelja, te nam je ovdje opetovano napomenuti: Tko želi djecu uzgajati, treba da i sama sebe uzgaja i neprestance za tim teži, da se i sam usavršuje. Ovomu se zahtjevu neda izbjeći, ako želimo šta podpuna i savršena postignuti. A svrha je, pa i mora da je, težiti za podpunim i savršenim, pa ako toga i nepostignemo, a ono bar da mu se približimo. Kad se želimo dovinuti onoga, što je dobro i plemenito, uviek nam je uzeti najveće mjerilo. Istina se pako slabo primakne našoj želji, jer kod toga nismo niti gospodari svih vanjskih okolnosti.

Nezavisi dakle niti uzgajanje poslušnosti, kao niti uzgoj u obće, jedino od roditeljske sposobnosti i vještine. Mnogo takodjer uplivaju povoljne ili nepovoljne okolnosti. Po ovom će se i uspjeh na razni način preinačivati. I uz najbolju volju neće se u obće uzgoj razvijati tako lako onim pravcem, kako bi mi htjeli, kano po kakovu kalupu. Svemu tomu biti će na putu: smutnje, nedostatci, praznine, pogoršavanje, zloporabe i potežkoće svake vrsti. Isto biva i oko posluha. Nepozvano umješanje treće osobe, bolježljivost djeteta, čim se prekida nît osnovi, ili podulja odsutnost otca ili majke, u kratko da reknemo: raznovrstne nepovoljne okolnosti odtisnut će uzgojitelja s pravoga puta k posluhu, a kako je poznato, mnogo je teže izkvareno i zanemareno popravljati, nego li na nastupljenoj jednom stazi napredovati; jer nauka je jedna muka, a oduka sto muka. Ali ovdje iztaknuta načela ostati će ipak pravim i valjanim provodićem; samo će se preinačivati, svojim načinom prilagodjivati okolnostim i tako će se k tomu pridonizati mnogo popunjujuće praktično pravilo.

Ali da u istinu domaće uzgajanje bude ovakovim, kao što ga ovdje orisasmo, staviti se je obćoj pučkoj školi u uzki savez sa domom, t. j. sa roditelji djece. Tko pako obću pučku školu zastupa, da li učitelj i svećenik kano

Digitized by Google

učitelj vjere? Na ovih je, da svakom sgodom upozoruju roditelje na njihove mane u domaćem uzgoju, da jim predoče zle posljedice, koje odtuda potiču, te jim ujedno pokažu put, kojim će najuspješnije dospjeti do žudjena cilja. Osim toga valja, da i učitelj i svećenik po mogućnosti podavaju i pružaju roditeljem takove knjige, iz kojih će se moći naučiti boljemu uzgajanju djece svoje, a to su naša pedagogijska glasila, spisi družtva svetojeronimskoga i pedagog. knjiž. sbora. U tu svrhu pako nastojat je i učitelju i svećeniku iz svih sila oko toga, kako da si što prije osnuju i što bolje urede školsku knjižnicu, u kojoj će se osim spisa za mladež nalaziti i gori pomenuti spisi. A. H—k.

Slavulj.

Piše **Davorin Trstenjak.**

Kralj svih pjevica jest i ostaje slavulj, Sylvia luscinia. To mu priznaje nesamo priprost seljak, već i najveći umni uglednik; to mu priznavaju svi narodi, koji ga poznaju. Malo je pjesnika, koji nisu njegove slave opjevali. I najstariji prirodopisci, Aristotel godine 384. prije Isusa, a Plinij 23. godine poslie Isusa, spominju najslavnijim načinom slavulja. Grci zvahu ga Aëdon i Progne, a Rimljani Luscinia i Philomela. Najstariji pjesnici opjevaše ga pod imenom Philomele, koje mu je u pjesničkom svietu do najnovije dobe ostalo. Kad je slavulj već za spomenute dobe toli slavan sa svoje pjesme, smatrahu njegov jezik neki rimski razkošnici, poimence Caligula, Heliogabal i Vitelij, dostojnim za razkošne svoje gostbe. Koliko je slavulja moralo poginuti za ovakve gadne svrhe, za ovakve razkošnike.

Prije nego li ćemo promatrati život i biglisanje slavulja, upoznajmo se s njegovom vanjštinom, s njegovim odielom. Toli slavljen pjevač odjeven je posve priprosto. Ozgor je crvenkastosmedj, ozdol sivkastobiel, rep mu je hrdjast. Velik je kao vrebac, samo što mu je tielo liepo vitko, a drži se plemenitije i dostojanstveno. Ženka je iste boje, koje i mužjak, samo što je nešto manja, pa zato ju je vrlo težko od mužjaka razpoznati. Po držanju može vješt poznavalac slavulja razpoznati mužjaka od ženke. Mužjak stoji uzpravnije, vrat mu je pružen, glava prema kljunu šiljastija. Noge pričinjaju se izpravnoga držanja radi dulje, dočim se ženka nedrži tako izpravno, te se pričinja, kao da je kraćega vrata, glave i tjemena okrugla, tiela kraćega. Jednom rieči: vladanje je mužjaka muževno i ponosno, a ženke skromnije.

Slavulj živi u svoj Evropi ća do srednje Švedske i Norvežke, u srednjoj Aziji ća do sredine Sibirije, a i u sjevernoj Africi. Glasoviti pjevač živi najradje u onih predjelih, gdje se zamjenjuje gusto onizko grmlje s oranicami i livadami, kojimi romone bistri potočići. Čim je grmlje gušće, tim mu je milije, jerbo je tu sjeguran pred neprijateljem. Kad ga što poplaši, prhne u gust grm i neizilazi tako dugo, dok vidi pogibelj. Stanuje takodjer rado blizu ljudskih stanova. Grm, što si ga izabere, neostavlja rado, pa ako ga i ostavi, neide

Digitized by Google

daleko od njega. Prebivalište slavulja zove naš narod njegovim kraljestvom. U svoje kraljevstvo nepušta nikakova slavulja, pa ako mu koji u kraljevstvo zabludi, navali na nj najvećom hrabrosti, te nemiruje dotle, dok ga neiztjera. U raznih mjestih kraljevstva su slavulja razne veličine; čim više ima hrane, tim manje mu je kraljevstvo, i tim više ima slavulja: i tu je borba za život.

Gledajmo sada, kako se kralj pjevača u svom kraljevstvu vlada. Svaki mu je kret promišljen, odmjeren, dostojanstven, dostojan kralju, stoji ponosito, te i u tom nadkriljuje sve ptice pjevice. Kretanje mu pokazuje, kao da zna, da mu se njegove vrline obćenito priznavaju. Obično sjedi nizko na grančici podignuta repa i spuštenih krila, tako da mu krajevi krila stoje izpod korena repa. Leti brzo dižuć i spuštajuć se, a u malenom prostoru lepršе. Neleti nikada daleko, samo od grma do grma, a danju nikada čistim poljem: grm mu je najmiliji. Slavulj se hrani crvi, ličinkami mlinara, mravinjimi jajašci, a redje kukci.

Slušajmo ga malo, kako bigliše. Sunce je sašlo na počinak, a mjesec je pomolio bliedo lice na obzorju. Sve je tiho i mirno, nečuje se više žubor veselih ptica, zamukla je i svirala pastirska: prekrasne svibanjske noći! Na grančici grma sjedi slavulj, rep je spustio bezbrižno: počima tihano, plaho, nu što dalje, to živahnije i glasnije vrije mu sitnim grlcem rajska melodija; neopisive promjene. Čas mu romoni pjesma iz puna grlca, čas milo prosi i tiho jeca. Gladko tresu mu se glasovi, postaju sve zvonkiji, te se hipom preliju u vriskajuću radost. Sad ti se pričinja, da je vrlo daleko od tebe, jer se jedva čuje iz prividne daljine, sad opet kao da se lagacko približava, a na jednom se stvori pred tobom, akoprem je bio uviek na istom mjestu.

Slavni prirodoznanac Bechstein razdielio je slavuljevo biglisanje u sljedeće rieči i stihove:

Tiuu, tiuu, tiuu, tiuu
Špe tiu tokua,
Tio, tio, tio tio
Kuutiu, kuutiu, kuutiu, kuutiu,
Tskuo, tskuo, tskuo, tskuo
Tsü, tsü, tsü, tsü, tsü, tsü, tsü, tsü, tsü, tsü
Kuoror tiu. Tskuo pipitskuisi.
Tso, tso, tso, tso, tso, tso, tso, tso, tso, tso, tso tsirrhading!
Tsisi si tosi si si si si si si
Tsorre tsorre tsorre tsorrebi
Tsatn, tsatn, tsatn, tsatn, tsatn, tsatn, tsatn, tsi
Dlo dlo dlo dlo dlo dlo dlo dlo
Kuioo trrrrrrrct
Lu lu lu li li li li li li li
Kuio didl li lulgli
Ha guur, guur, kui kuio!
Kuio, kuui kuui kuui kui kui kui kui
Ghi, ghi, ghi,
Gholl gholl gholl gholl ghia hududoi.
Kui kui horr ha dia dia dillhi!
Hec, hec, hec, hec, hec, hec, hec, hec, hec, hec, hec, hec, hec, hec, hec,
Tuarrho hostehoi
Kuia kuia kuia kuia kuia kuia kuia kuiati:
Kui kui kui io io io io io io io kui
Lu lyle lolo didi io kuia
Higuai guai guai guai guai guai guai guai kuior tsio tsiopi. (Konac.)

Digitized by Google

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Dalje.)

Cienjenje. Predmeti i pojavi ovoga svieta raznovrstno nas draže. Prema tomu imademo mi napram jednomu veću naklonost, nego li napram drugomu; jedan dobije za nas veću vriednnst nego li drugi. Isto je tako i sa odklonostmi. Ovo opredjeljivanje vriednosti jednomu ili drugomu predmetu, jednoj ili drugoj pojavi zovemo cienjenje.

Za razvitak cienjenja na prvom je mjestu potrebito, da nas predmeti ili pojavi sbilja draže, jer cienjenje stoji do draženja; a na drugom mjestu moramo biti umno razvijeni, moramo imati uvidjavnosti. Jer vriednost kojega predmeta ili pojava nestoji samo do intenzivnosti, kojom isti na nas djeluje, nego takodjer i do obsega iste vriednosti. Čim je veći obseg vriednosti, tim je veća i vriednost, a to razabiremo svojim umom. Život jednoga čovjeka sam je po sebi dosta velika vriednost, nu sigurnost i život ljudî jedne države ili jednoga naroda, to je još veća vriednost, jer joj je obseg širi; zato moramo biti pripravni, da žrtvujemo svoj život, ako tim možemo spasiti rod i domovinu. Isto tako vidimo plemenite roditelje, da se skrbe za uzdržavanje svoje djece i njihovu naobrazbu požrtvovanjem svoga vlastitoga zdravlja, kadkada i života svoga. Na mladeži ostaje budućnost, djeca su roditeljem veliko dobro. I novac imade za nas vriednost, jer je sredstvo, kojim si možemo nabaviti za život potrebite stvari. Na prvom mjestu rabimo, i to punim pravom, novac, što ga zaslužismo, da zadovoljimo svojim potrebam; nu moramo ujedno biti pripravni, da u koliko je samo moguće podupiremo i sveobću naobrazbu, te valjano uredjenje države, kao i našega bližnjega, ako je u nevolji i t. d. U obće nesmijemo novac više cienit nego spomenute stvari, koje jedino moraju imati za nas vriednost.

Vrsti cienjenja i moralno pravilo. Ako smo mi dosta izkusili, t. j. ako dobro poznamo vriednost raznih predmeta i pojava, kao i obseg vriednosti jednoga ili drugoga predmeta, onda se takovo cienjenje zove razvijeno, obratno pako nerazvijeno.

Kano što se razvija pojedini čovjek, tako isto se razvija i čitavo čovječanstvo. Odziv razvijena cienjenja čovječanstva je: „Dobro množi, a zlo umanjuj“ ili „Veće dobro više cieni nego manje, a veće zlo više izbjegavaj nego manje.“ Ovaj odziv čovječanskoga pravoga cienjenja, koje su najplemenitiji čovječjega roda izpoviedali, sačinjavaju za cienjenje svakoga pojedinoga čovjeka pravilo ili mjerilo, za to se i zove moralno pravilo, te glasi: Veće dobro više cieni nego manje, veće zlo više izbjegavaj od manjega.

Ako odrastemo u normalnih okolnostih, ako se naše izkustvo omnogostruči i ako se naš um razmjerno razvije, isto tako tielo, ćud i vjera, neće pomanjkati pravoga cienjenja, t. j. takova, koje odgovara moralnomu pravilu.

Digitized by Google

Može se pako dogoditi, da i razvijeno cienjenje neodgovara moralnomu pravilu, mi možemo velika dobra poznavati, pa jih ipak manje cieniti od samih malih dobara. To biva onda, ako su manja dobra više puta na nas djelovala nego velika, te smo jim tako jako privikli. Za čovjeka može postati lienčarenje od velike vriednosti, ako je na to privikao, prem da zna, da je i râd udoban, da râdom može sebi i drugim zaslužiti, što je za život koristno pa da si na odmoru neuzkrati. Ovakovo cienjenje zovemo mi krivim cienjenjem.

Ako neimamo dosta izkustva, ako nam dakle manjka razboritost u pravu vriednost predmeta, kano kod djeteta ili u divljih i surovih naroda, onda se zove cienjenje nerazvito. Ovo se dade popraviti; doba i prilika tu mnogo pomažu; nu krivo i nerazvito cienjenje neda se tako lako popraviti.

Po tom, što je razloženo, možemo reći, da imamo tri vrsti cienjenja: a) pravo razvito, b) krivo razvito i c) nerazvito cienjenje.

Paralela izmedju cienjenja i glasbe. Glasba je jeka naših osjeta, koja postane savršenom ili umjetnošću istom onda, kad ju udesimo po pravilih razumom postavljenih.

Cienjenje opet nije ništa drugo nego odziv osjeta raznimi utisci prouzročenih. — Savršeno nam postane cienjenje istom onda, kad ga providimo luči „razuma“, t. j. kad razredimo vriednosti po njihovoj intenzivnosti i extenzivnosti.

Hotjenje. Kano što smo se mogli osvjedočiti iz dosadanjega opisa moralnoga našega razvitka, i kano što spomenusmo jur više puta, hotjenje postane na temelju osjeta, što no stoje u savezu sa predstavom predmeta ili pojava, koji su probudili osjet. Okolica sa svojimi pojavi i naše duševne sile (sposobnosti) jesu počela svih, tako i ovih osjeta, zato i moralnoga razvitka. Iz spomenutih osjeta razvije se težnja i opiranje, te kad si ih pomislimo u savezu sa predstavom predmeta, razvije se „naklonost i odklonost“. Ujedno je u našoj sposobnosti predustrojeno (predeterminirano), da se, predpostavljajuć normalnu okolicu, naše cienjenje (vriednosti) normalno razvije, to jest tako, da odgovara moralnomu pravilu. Stupi li sada sa jednom ili drugom našom naklonošću ili odklonošću jošte u savez i predstava sredstva, kojimi se predmet naše naklonosti može postići ili odklonosti odstraniti, to postane naklonost „hotjenjem“ a odklonost „opiranjem“. Tako ja mogu imati naklonost, da polazim sveučilište, ali ako neimam predbježnoga znanja ni novaca kano sredstva, moja naklonost nemože, niti će postati „hotjenjem“. Isto tako kad bi imao naklonost napram ljepšoj odjeći, kakovoj knjizi, jelu, moram imati sredstva (novac), da si te stvari pribavim, onda se istom naklonosti pretvore u hotjenja. Hotjenje se po tom sastoji od **osjeta, predstave predmeta,** koji je probudio osjet (naklonost) i predstave ili bolje posjedovanja **sredstva**, da se predmet naše naklonosti nabavi te tako osjetu zadovolji, ili ga odstrani, ako bismo mu bili odklonjeni. Kod hotjenja možemo razlikovati troje: 1. Osjet, koji se je razvio u težnju ili opiranje. 2. Predstavu predmeta ili pojava, koji su u nas probudili osjet. Ti predmeti ili pojavi postanu tim svrha ili cilj našemu hotjenju; 3. sredstva,

Digitized by Google

kojimi se dade postići cilj našega hotjenja. — Ugodni osjeti mogu u nas probuditi jela, pila, odjeća, intelektualne, estetične, moralne i religiozne stvari, tjelesne igre i druge, te tako postanu cilj našemu hotjenju. Sredstva, kojimi se dade cilj našemu hotjenju postići, jesu: Novac, prijatelji naše tjelesne i duševne vještine (znanosti, umjetnosti, zanati). Izkustvo nas uči, gdje i kako imademo upotriebiti ovo ili ono sredstvo.

Nagon i rad. Više put spomenusmo, da čovjek donese na sviet tjelesne i duševne sile, kano uzroke tjelesnim i duševnim si činom. Sile nam se te pojavljuju u radu. Diete diše, jede i pije, baca nogama, rukama, glavom, tielom, kriči, gleda, sluša, pipa, imade kus i njuh. — Ovi čini postanu ili odmah iza poroda ili na skoro; nu diete nezna, što jede, pije, što radi, gleda i t. d., nego ono vrši te poslove po sliepoj težnji, koja leži u tjelesnih i duševnih njegovih pramoćih, i koju mi nazivamo „nagon“.

Nagon se dakle zove sliepa, neodredjena težnja naših tjelesnih i duševnih sila, koja nas goni na rad. Nu nagon neostane uviek sliep. Kad su nas jedanput predmeti naše okolice dražili, zaostavili su o tom draženju trag u našoj duši; ako se to draženje ponavlja, tragovi se po jednakosti spoje, te narastu; naše sile dobiju tim za svoj nagon opredieljenih ciljeva; nagon se razvije u naklonost i odklonost, a konačno u hotjenje. Napokon predje hotjenje u rad, t. j. mi uporabljujemo sredstva, da tako postignemo svrhu našega hotjenja. Pošto je dakle to tako, sliedi, da je upravo ova sliepa težnja, koju zovemo „nagon“, temeljnim uzrokom našemu radu. Hotični je rad u početku, kao što mu je i uzrok sliep, neodredjen. Hotični rad možemo označiti, ako kažemo: „Hotični je rad svjestna uporaba sredstva, da se postigne svrha našemu hotjenju.“

„Hotjenje je zato sposobnost naše duše po svojoj naklonosti i po posjedujućih izkušanih sredstvih opredieliti se na rad.“

Volja. Rečeno je, da hotjenje nazivamo sposobnost naše duše opredieliti se po svojoj naklonosti i svojih sredstvih na rad; nu u nas neobstoji samo jedno htjenje, mi hoćemo jesti, piti, učiti, risati, pisati, putovati itd. „Sva naša hotjenja skupa dadu to, što se zove naša „volja“. Ako se osniva na razvitom pravom cienjenju, i ako smo sigurni u porabi sredstva, onda će nam biti volja dobra i stalna, isto tako i rad. Nesigurna i nestalna je volja, ako nije prema tomu, ako nam je nerazvito cienjenje, i ako niesmo sigurni u porabi sredstva. (Dalje.)

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— **(Zemaljski školski odbor za Hrvatsku i Slavoniju)** držao je 19. travnja o. g. redovitu sjednicu, u kojoj su se razpravljali razni predmeti. O predlogu kr. nadzorničtva županije zagrebačke, da se početnici, t. j. novoupisani učenici iza 6 nedjelja poslie početka školske godine neprimaju u školu, bje odlučeno, predložiti vis. kr. zem. vladi, neka podčinjene si političke organe uputi, da strogo bdiju nad točnim polazkom škole i podpunim vršenjem zakona. Prema tomu zabačen je i predlog kr. nadzorničtva zagrebačke županije, jer bi se tim samo podala sgoda nemarnjakom, da se otjeranjem otmu propisanoj škol.

Digitized by Google

dužnosti. O predmetu izvješćivaše g. Ferdo Vuksanović. — Predlog kr. nadzorničtva za grad Zagreb, da se promieni §. 40. naredbe od 20. prosinca 1875., br. 5749, u toliko, da se s opetovnjaci drže posebni izpiti, na temelju kojih bi im se izdavale svjedočbe odpustnice, i da se za te izpite plaća taksa. — bje zabačen, te je zaključeno, da se u opetovnicah drže godišnji izpiti, ali ne radi klasifikovanja, nego radi toga, da se i občinstvo uzmogne osvjedočiti o napredku tih škola. Za takove se izpite nesmiju pobirati nikakve takse, kao što se u obće u opetovnicah neplaća ni primarina ni školarina, niti kakova pristojba za svjedočbe. Izvješćivaše g. Franjo Klaić. — Na predstavku grada Belovara, da se učiteljem zabrani obdržavanje privatnih sati u školi, odlučeno je po predlogu izvjestitelja Ljudevita Modca, da se to po smislu postojećih naredaba, pa ni sa samoga pedagogijskoga gledišta nemože zabraniti. — O predlogu ravnateljstva više djevojačke učione u Zagrebu, da se počam od VI. ili barem VII. razreda tih zavoda tjelovježba zamieni plesom, bi odlučeno, da se to nemože učiniti s obzirom na postojeći zakon i veliku pedagogijsku vriednost toga predmeta, nego da se to ravnateljstvo upućuje na §. 72. školskoga zakona, po kom se može u gradjanskih školah dozvolom zem. vlade podjeljivati obuka i u kojem izvanrednom predmetu. Ujedno je odlučeno umoliti visoku kr. zem. vladu, neka bi uznastojala o tom, kako bi se što prije obuka u tjelovježbi na viših djevojačkih zavodih Hrvatske i Slavonije mogla povjeriti vrstnim i za to napose naobraženim učiteljicam. Izvjestiteljem bijaše g. Stjep. Basaricek.

— **(III. obća hrvatska učit. skupština.)** „Učiteljska zajednica“ u Osieku držala je 13. travnja o. g. svoju sjednicu, u kojoj je pročitan odpis „centralnoga odbora obćih hrv. učiteljskih skupština“, u kom se navode razlozi, s kojih se je obdržavanje III. obće hrv. učit. skupštine u Osieku moralo odgoditi. Ta se je odluka, kako spominje dopisnik jednoga ovdješnjih dnevnih listova, tamošnjega učiteljstva veoma neugodno dojmila, te je ono odlučilo, da se zamoli „centralni odbor“, neka bi bez obzira na raznesene nepovoljne glasove buduće godine sazvao skupštinu u Osieku. — Iz izvješća blagajnikova razabire se, da družtvo ima 8 utemeljiteljnih i 32 podupirajuća člana. Ujedno je odlučeno u toj sjednici, da se povremeno priredjuju pedagogijsko-didaktička predavanja i da se izvješća toga družtva priobćuju u našem listu. Drago nam je, što možemo tim izvjestiti o radu i životu toga družtva, jer se čini, kao da sva druga osim rumske „Fruške gore“ spavaju. Što se tiče III. obće učit. skupštine, mi mislimo, koliko možemo poznavati mnenje „centralnoga odbora“, da će mu biti drago, ako se neobistine viesti, koje su se pojavile, da naime Osječani nebi bili voljni srdačno dočekati i primiti učiteljstvo naše domovine; nu po dobivenih izviešćih nije mogao ni smio centr. odbor inače raditi, van ako je htio, da na kocku stavi cjelokupni uspjeh skupštine.

— **(Za ovogodišnju učit. skupštinu podžupanije požežke)** podnielo je kr. nadzorničtvo za pučke škole u Požegi vis. kr. zem. vladi na uvid sljedeća razpravna pitanja: 1. Ljubav domovine prekrasna je kriepost; može li škola u svojih gojencih tu kriepost pobuditi i kako? 2. Koji vanjski uplivi smetaju napredku učeće se mladeži, i kako će jim škola doskočiti? 3. Je li medjusobno pouzdanje u učiteljstvu potrebno za napredak školstva u obće; vlada li ono medju učiteljstvom ove podžupanije; ako ne, kako će se postići? 4. Koje se gospodarstvene struke preporučuju ponajpače u ovih krajevih, i kako bi pučka škola s te strane na narod koristno i napredno djelovati mogla? Visoka je kr. zem. vlada odobrila ta pitanja bez promjene te podjedno dozvolila na predlog pomenutoga nadzorničtva, da se učiteljski sastanak za požežku i pakračku podžupaniju ove godine može zajednički držati u Požegi.

— **(Dar školi.)** Narodni zastupnik g. Vaso Kotur pristupio je „družtvu za podupiranje siromašne školske mladeži sisačke“ kao član prineskom od 50 for., i isto tako štedionica sisačka prineskom od 25 for.

— **(Školstvo u podžupaniji karlovačkoj.)** Iz izvještaja, što ga priobće kr. škol. nadzorničtvo za podžupaniju karlovačku, vadimo sljedeće: U zornoj obuci te čitanju u prvih razredih pokazuje se jako nedovoljan napredak. Nešta je tomu uzrokom, što se u nas zorna obuka u obće necieni, koliko bi se u pučkoj školi cieniti imala; ali još više, što se jako neuredno mladež prvoga razreda u školu stjeruje. Tako su se lani skoro cielo prvo poljeće djeca stjerivala, a gdjekoja čak i o uskrsu. Tim su učitelji imali ne 1, nego 5 i 6 prvih razreda. Nije dakle ni malo čudo, ako se kod tolikih razreda s nijednim nije moglo valjano napredovati. Toga radi bilo bi neobhodno potrebno, da se ustanovi prekluzivni termin, do kojega bi se sva — osobito u prvi razred upisana djeca — imala u školu stjerati i preko kojega se nebi više smjela u školu primati, te da učitelji bezuvjetno nebi smjeli praviti nikakovih podrazreda, budući da je već i četiri razreda veoma mučno zajedno skladno obučavati i držati u redu, a s tolikimi podrazredi upravo i nemogućim postaje redoviti napredak.

I čitanju u ostalih razredih može se prigovoriti, da se mjestimice samo mekanički vježba, a u obće da se malo pazi na pravilni naglasak, te na naravno i izrazito čitanje.

Pripoviedanje svojimi riečmi za to sgodnih štiva i deklamovanje u čitankah nalazećih se pjesmica nenjeguje se, koliko bi trebalo, da se djeca s jedne strane priučavaju slobodnomu predavanju, a s druge, da si prisvajaju ljepši govor i da si jačaju svoju pamet. Gdje-

Digitized by Google

koji rabe način izpitivanja realnih štiva i na pripoviedkah, mjesto da nastoje, da im se djeca privikavaju, pripoviedanu, protumačenu i čitanu pripoviedku lieno u savezu pripoviedati bez mnogoga propitivanja i pripomaganja od učitelja.

Napametno i pismeno računstvo zapinjalo je dosta, a uzrok bijaše tomu, što djeca skoro u nijednoj školi uz ostala pomanjkanja nisu providjena bila s propisanimi računicami, naime prvom, drugom, trećom i četvrtom računicom za hrvatske pučke škole, izdane carskom nakladom školskih knjiga u Beču, te se ta disciplina nije sustavno ni obradjivala.

Realna se je obuka prilično njegovala, do fizike, koja se je samo teorisala, budući se u školah nenalazi nikakovih aparata, da se djeci odmah i zorno predstavlja, što im se razlaže.

Veoma je lošo bilo s gospodarskom obukom, te se neće ni ove godine moći unaprieditti, jer školskih vrtova posve neima ili su u zlom stanju. Škole u Bosancih, Lukovdolu, Netretiću, Novomgradu, Ozlju, Plemenitašu, Trgu i Žakanju nemaju nikakovih školskih vrtova; u lošom je stanju školski vrt u Lieščiu i Lipniku, neogradjen je u Prilišću, Sveticah i Rječici, strašno je zapušten negda krasni vrt u Draganiću, samo u nešto boljem stanju nalaze se vrtovi u Bosiljevu, Hrneticu i Severinu.

Napredak u krasopisu manjkav je, jerbo se djeca uredno neprovidjaju s potrebitimi pisankami, jerbo u obće nemamo za naše škole shodnih pisanaka, jerbo su klupe većinom nevaljane, te i učitelji nemogu do svakoga pojedinoga djeteta doloziti, da jih valjano nadziru i jerbo su školske table većinom u zlom stanju, te se na njih nemogu valjano izvadjati obći popravci, a u obće nije jedna tabla u svakoj školi ni dovoljna za sve krasopisne, risarske i računske vježbe po sadanjem naukovnom sustavu.

Risanje i oblikoslovje posve su nove discipline u pučkoj školi, te se u njih nije mogao postići dovoljan uspjeh radi pomanjkanja učevnih sredstva.

U tjelovježbi nije se mladež nigdje ni vježbala, počem ni sami učitelji nisu tomu vješti. Tomu će se doskočiti tek onda, kada se učiteljem samim bude dala prilika, da se u toj vještini upute.

U ručnom poslu vježbala se ženska mladež marljivo i uspješno u Ozlju. (Sliedi.)

Razne viesti.

— (**Obuka u ženskom ručnom djelu u Frankfurtu na Majni.**) Svi ravnajući učitelji frankfurtskih škola izjaviše službeno, da su obukom u ženskom ručnom djelu postignuti rezultati prema za to potrošenomu vremenu jako neznatni. Zato drži magistrat i školska oblast nuždnim, da se uvede metodička obćenita obuka, i to tako zvana metoda Šalenfeldove, po kojoj se već u mnogih njemačkih gradovih obučava. U tu svrhu predloži škol. oblast, da se pozove vještakinja, koja bi u posebnom tečaju namještene već učiteljice s metodom upoznala te onda obuku u ručnom djelu na svih gradskih školah nadzirala. Školska komisija predlaže, da se u tu svrhu dozvoli kredit od 3000 maraka.

— (**Domaće zadaće.**) Školsko vieće u Beču prihvatilo je sljedeće teze, što mu ih je predložio učiteljski sbor 8. kotara: 1. Domaće su zadaće sredstvo, koje pomaže postići cilj školski. 2. One pomažu razvijati samostalnu djelatnost učenika. 3. Učitelj neka nezadaje previše domaćih zadaća, a ove neka i sadržajem i brojem odgovaraju stupnju razvijenosti učenika. 4. Zadaće neka se prepisuju od 4. razreda počamši u posebne svežčiće, koji bi imali roditelji od vremena do vremena podpisati. 5. Svaku zadaću neka učitelj točno izpravi. Zadaće, što ih učenik nemarno izradi, imade iznovice izraditi i prepisati. 6. Gradiva za zadaće pružaju učitelju propisane školske discipline.

— (**Zvanje i naobrazba žena.**) U dolnjoaustr. obrtničkoj dvorani u Beču čitala je razpravu o gore navedenoj temi gdjica Ljubica Thilo, predstojnica vratislavskoga gospoj. liceja. U tom predavanju spomenu, da će žene lih onda moći izpunjavati i odgovarati uzvišenoj svojoj zadaći, kad budu većma naobražene. Granice, stavljane dosele ženskinjam, krive su, da su one toli polovično naobražene. Samo naobražena žena može shvatiti zadaću majke, uzgojiteljice, supruge i gospodarice. Nu žene nesmiju uz to nikada zaboraviti na sferu, u kojoj im je djelovati. Kućanstvo, lučba, zdravstvoslovje i nauk ob uzgoju jesu oni velevažni predmeti, s kojimi ih valja upoznati. Pod emancipacijom žena razumieva se oslobodjenje žena od duševne indolencije. U tu svrhu obstoje razni nastavni i obrazovni zavodi, kojim je zadaća upoznavati djevojku, gospoju, dà, i majku s onim, što može naučiti muž — suprug obćeć više svietom. Pod konac progovorila je nekoliko rieči o uredjenju gospojinskoga liceja u Njemačkoj i zaključi, da je došla u Beč za to, da i u toj priestolnici ponuka rodoljube, da osnuju i oživotvore takov obrazovni zavod.

— (**Englezki uzgojni odjel.**) Englezki uzgojni odjel dozvolio je šk.odboru obćine Llanarth, da su djeca, koja su potrebna za pastirstvo goveda i ovaca, oslobodjena od polazka škole od svibnja do rujna. Školski odbor u Bridgevarteru oslobodio je svu djecu preko deset godina od polazka škole. Školski zakon dozvoljava školskim odborom takove sloboštine, dakako uz odobrenje uzgojnoga odjela.

Prvi školski savjetnik u Londonu položio je na čast odstupivšega predsjednika lorda Lawrencea 400 lšt. za štipendij siromašnim učenikom, koji žele poći na englezka srednja učilišta. Štipendij taj nazvaše „**Lawrance Scholarship**“, te je isti jošte mnogimi drugimi

Digitized by Google

prinesci znatno umnožen. Školski savjetnik iz Westminstra, Smith, dati će u tu svrhu kroz četiri godine po 30 lšt.

Znatno uzgojno sredstvo u Englezkoj jesu pučke knjižnice, od kojih je najstarija ona od god. 1852., a najveća u Manchesteru tako zvana „slobodna knjižnica“, koja je razdavala 609.462 svezka za čitanje u kuće, a 149.692 svezka leže u dotičnih čitaonicah. Časopise rabe 1,741.690 osoba.

— (**Nova uredba.**) U Bruselju namjestiše osobu, koja ima bditi nad tim, kako mladež polazi školu. On će morati svaki dan pobilježiti odsutnu djecu, odputit se u njihov stan te iztražiti uzrok izostatka. Uz to će morati pobilježiti svu djecu, koja školu nepolaze. — „Fr. pädagog. Blätter“ pravo vele, da se nenadaju nikakovu uspjehu od ciele jedne osobe u toli velikom gradu. Okrom toga neima zasad Nizozemska zakona, koji bi roditeljem nalagao, da pod moraš djecu svoju šalju u školu.

— (**Uredjenje škola.**) Bečko gradsko zastupstvo izabralo je komisiju, koja je opet pozvala više školskih strukovnjaka, da čuju njihovo mnenje, kako bi se imale urediti škole. Ti strukovnjaci bijahu pozvani žalibože tako kasno, da nisu mogli prisustvovati sjednici. Nu oni napisaše noticu, koja je štampana u „Fr. Volksblattu“. Ponajprije navadjaju, da su škole prepune. U Beču će medjutim urediti škole onako, što najmanje stoji. A za to je najboljim dokazom, što nedavno zabaciše sustav Kunzeovih školskih klupa. Proračunano je, da bi u dosadanjih školah imalo prostora samo po 80% učenika. Ostalih 20% morali bi smjestiti u posebnih školah, koje bi valjalo ili posagraditi ili iznajmiti, a to je dakako opet — trošak. Ta prosvjeta nije najpreča stvar. Uza to bi valjalo opet namjestiti nekoliko učitelja. S toga će valjda sve ostati pri starom. Školska pitanja žalibože postaju u današnje doba novčanim pitanjem, pa se i moraju većinom odgoditi na bolja i sretnija vremena. Ta nije sila; samo polagacko!

— (**Darovi.**) Gradski savjetnik Bömcke, preminuvši nedavno u Dortmundu, oporučio je 15.000 maraka zakladi za podupiranje učiteljskih udovica. Bogati gradjanin Bar. Tanner u St. Gallenu darova svojoj občini 16.000 franaka za školske svrhe, občini Hundvil 5000, i još drugim trim občinam po 400 franaka. Napokon je darovao jošte zakladi za podupiranje šegrta ili naučnika 4000 franaka. — To je rodoljublje, pa kad bi svi oni, koji obiluju, bar ponešto darovali za dobrotvorne i prosvjetne svrhe, mogli bismo liepo napredovati.

— (**Mali neprijatelj škole.**) Nedavno zatvoriše u Trieru 13 godina stara učenika, koj hotijaše na dva puta upaliti školsku sgradu, samo da nemora i nadalje učiti.

Književnost.

— (**Hrvatski dom.**) Hrvatska sveučilištna mladež odlučila je i ove godine izdati svoj godišnji zabavnik pod imenom: „Hrvatski dom“, pak zanositimi riečmi pozivlje svoj mili rod Hrvate i Hrvatice na što skoriju i mnogobrojniju predplatu. Knjiga će izaći mjeseca srpnja, a stojati će predplatnike samo 1 for. Novci uz ime, prezime i zadnju poštu neka se pošalju do 15. svibnja t. g. na: „Hrvatski dom u Zagrebu.“ Predplatnici se primaju i uz poštarsko pouzeće. Nadamo se, da će i hrvatski učitelji i učiteljice po mogućnosti podupirati rodoljubno nastojanje naše hrvatske mladeži oko književnosti; pa u koliko nemogu podupirat sami, da će nastojati nagovorom, da se to djelo što više po narodu razširi.

— (**Smilje.**) Upozorujemo opet naše čitatelje na „Smilje“, od kojega je već 7. broj izašao. Do konca srpnja izaći će svih 12 brojeva, te će odsele uviek početi izlaziti početkom a završiti koncem školske godine. Pošto je to u nas jedini omladinski list, nebi smio manjkati u nijednoj školi.

Natječaji.

— Za podučitelja na dječačkoj obć. puč. školi u Ludbregu (podžupanije koprivničke). Beriva: 360 for. plate, 54 for. stanarine i 3 hv. drva. — Rok do 20. svibnja t. g.

— Za podučitelja rimokat. vjeroizpoviesti na obć. pučkoj učioni u Pitomači (podžupaniji belovarskoj). Beriva 300 f. plate i 60 f. stanarine. Rok do 10. svibnja t. g.

— Za učiteljicu na djevojačkoj obć. pučkoj učioni u Koprivnici. Beriva: 600 for. plate i zakonom propisana stanarina i doplatci. — Rok do 20. svibnja t. g.

— Za učitelja i orguljaša u Mrkoplju, podžupanije delničke. Beriva: 600 f. plate, stan, 12 hv. drva i od svake pjevane mise na zahtjev posebnika 33 n. Rok do 15. svibnja t. g.

— Za učitelja i orguljaša u Bedenici. Beriva: 400 for. plate, 70 for. za drva, 12 for. za podvornika, vrt i 1 i pol rali oranice. — Rok do 16. svibnja t. g.

— Za učitelja i orguljaša u Gornjoj Jelenskoj (občine moslavačke, a podžupanije križke). Beriva: 400 f. plate, stan, vrt i 6 hv. drva. — Rok do 20. svibnja t. g.

☛ **I opet upozorujemo štov. gg. predplatnike „Napredka“, da svaki broj, koji jim nestigne, odmah reklamuju kod svoje pošte. Na kasnije reklamacije, osobito nakon pol ili čak ciele godine, nemože se i neće uzeti obzir.**

Uprava „Napredka“.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

☛ **Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad XVII.**

Digitized by Google

Br. 14. U ZAGREBU, 10. SVIBNJA 1877. **Tečaj XVIII.**

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

O obuci u čitanju.

Iz Diesterwegova Wegweisera po H. Bohmu priobćio **Juraj Kuten.**

Za obrazovanost čovječanstva od neprocjenjive je znamenitosti čitanje. Ono se veoma dojimlje ljudskoga života, podaje mu vriednost i označaj, t. j. čovjek neposredno djeluje na drugoga naustnice i živim primjerom. Od vrla iznašašća tiskarstva ima samo onaj korist, tko umie čitati, ter u mnogih predjelih nema pojedinac druge duševne hrane do čitanja. Zato je obuka u čitanju predmet školskih nauka, te je sasvim pojmljivo, da se čitanje vrsta u onu važnu struku obuke, o kojoj valja dobro razmišljati, kojim da ju načinom predajemo. Učitelju je pako sveta dužnost, uztrajnom radinosti usavršivati se u čitanju.

Čitanje je vještina, kojom se, kao i govorom privikne pojedinac koje narodnosti drugoj narodnosti. Nauka u čitanju osniva se dakle nekom stranom u nasljedovanju. Buduć da u čitanju nasljedujemo jedan drugoga, to odtuda zaključujemo, da kao što sâm učitelj čita, koliko si je naime prisvojio vještine u čitanju, onakova mu je i metoda ote obuke. Nastaje dakle prvo pitanje:

Kako se može sâm učitelj usavršivati u čitanju, ili kako mu valja njegovati vještinu, koju si je već prisvojio? K tomu nadovezujemo drugo pitanje:

Koji je najbolji način obuke u čitanju u obće?

Treći predmet naše razprave i iztraživanja jest navesti najznamenitija učila i pomagala za učitelja i učenika.

I.

Kako se učitelj usavršuje u vještom čitanju?

1. Pozornim slušanjem vrstnih i priznanih čitalaca.

Kao što su u pojedinom ustanovljenom već jeziku stanovita pravila i načini, po kojih se govori i čita, isto tako biva splohomice u svih. Svaki čovjek doduše izpovieda svoje osobine govorom, nu nećeš ipak naći dvie osobe, koje bi jednako govorile i čitale, ne samo da se neslažu, pače se jedna od druge

Digitized by Google

sasvim razlikuje; ali ta je samo spoljašnja razlikost, individualna različitost, koja može nastati jošte i na drugi način. U bitnosti se pako jedna s drugom slaže. Način, kako pojedini čovjek govori, nezavisi o njem samom; on govori onako, kako se govori u njegovoj blizini, po različitom narodu, koljenu i obitelji. Isto biva i s čitanjem. Neki si nemogu sâmi prisvojiti pravoga načina čitanja, a jošte manje usavršiti se, već moraju drugoga pozornim slušanjem slediti u toj struci. Zato je sasvim shvatljivo, da mnogo pravilnije i razgovetnije čitaju oni, koji su slušali čitati obrazovane ljude, a osobito takove, koji su se u javnom čitanju odlikovali; jer čitanje i čitanje velika je razlika. Usuprot pako, tko nije nikada slušao, kako čitaju ugladjeni i naobraženi ljudi, nemože se usavršiti u liepom i pravilnom čitanju. Nu prije svega, nego li se tko dade na čitanje, valja da si izvježba sluh i govorila; tko si nije izvježbao sluha, taj neće nikada pravilno i liepo čitati, pa makar on bio kakav mu drago jezikoslovac. Zatim treba paziti napetim duhom, kako čitaju vješti čitaoci, a osobito valja svratiti pomnju na razlikovanje bitnih ulomaka. Presretni ljudi, koji su slušali čitati pokojnoga Frana Kurelca, te dr. Gjuru Daničića i dr. Vatroslava Jagića, dok jošte bijahu u Zagrebu, zatim g. dra. Franju Markovića i mnoge druge; kraj takovih učenjaka mogao si naučiti pravilno i liepo čitati. Tuj se čulo kod svake rieči pravilno naglasivanje, liepo mienjanje glasa: sad ga je podignuo, sad pao, a to je tako milo slušati, da te puko čitanje, ako i ne stvar, mora zanimati. To je pravo umjetno, logično i eufoničko uživanje. U onom stupnju, u kojem si učitelj prisvoji čitanje — to bo je posebna i dosta tegotna vrsta umjetnosti — u istom je sposoban naučati druge, jer se učenje čitanja osniva na nasljedovanju. Tko si je um u svem znanju upodobio, a čitanje samo zanemario, taj će doista zlo uputiti i druge čitati. U tom bo vierno sliedimo jedan drugoga. U učiteljskih sjednicah morali bi se učitelji sami medju sobom vježbati u čitanju, i na taj način obrazovali bi se ne samo u javnom čitanju, već i u pravilnom govoru. Od vještih predstavljača i deklamatora moći je takodjer mnogo naučiti.

2. Nastojanjem, da se umno upriliči, osobito u materinjem jeziku.

Naši predji veljahu: „Govori, da te vidim!“ Tako isto možemo kazati: „Čitaj, da te spoznam!“ i s toga gledišta, kako djeca čitaju u školi, može umah vještak prosuditi, na kojem je stanovištu obrazovanosti ciela učilnica. Čitanje bo nije ojedinjen predmet od ukupne učbe, već je posljedak ciele obrazovanosti, iz kojega se jasno vidi, u koliko se je tko oknjižio. Svaki način, kojim se radinost duha uveliča, od velike je koristi, nekmo li pako čitanje, koje se veoma dojimlje uma. Komu podje za rukom sasvim upodobiti i ugladiti svoj um, taj si je prisvojio vještinu, da može ne samo svoje, već i tudje misli, koje si dakako ponajprije mora prisvojiti, drugomu sasvim jasno i shvatljivo kazati. Tko se usuprot neoplodi svojim umnim razvitkom, već se duševno zapusti, premda ga je narav obilato nadarila, taj sve dublje grezne u nemar i neznanje. Duševne sposobnosti rade i uzvisuju uzajmice jedna drugu. Po vještom čitanju može se razabrati, u koliko je tko u ostalom ugladjen.

Digitized by Google

Od osobite i neprocjenjive važnosti za vješto čitanje jest temeljito znanje materinjega jezika. Dobar govor i vješto čitanje stoji u tom, kako tko umie svoje i tudje misli prinašati u pamet i to po oblicih i pravilih materinskoga jezika. Čim je tko dublje zavirio u oblike i pravila materinjega jezika, te se s njim pobliže upoznao, i u pravi mu se duh zavriežio: tim lasnije razum dosiže i pojimlje cieli red izrečenih misli, a jošte pravilnije privadja ih drugomu u pamet. Bez temeljita poznavanja jezika, u kojem čitamo, čitanje je nejasno, i gubi svaku ugladjenost, jer čitalac nemože nikada svoje misli onim milinjem drugomu vrći na srdce, kao onaj, koji dobro pozna jezik. Čim je obrazovanost učiteljeva obsežnija, i čim je dublje zavirio u duh materinjega jezika, tim će si lasnije prisvojiti vještinu u čitanju.

3. Marljivim učenjem pravilâ o čitanju.

Znanje jezika u obće zahtieva i dobro poznavanje pravilâ o čitanju, ako se naime neželimo popeti samo do vješta čitanja, već takodjer da se i dublje zamislimo u pravila, kojimi se čitanje usavršuje, te po kojih se mora čitati. U prijašnje doba nije se svraćala tolika pomnja na ta pravila, koliko sada u novije vrieme. Vrlo malo marilo se je za to, a to s toga, što nepoznavahu pravilâ, a jošte manje o njih razmišljahu, ili ako i jesu neki o njih mozgali, bijahu veoma riedki. U novije doba odvratiše se ljudi od te bludnje jedino po učenjacih, koji su liepo i pravilno čitali, te uzeše o toj vještini sve bolje razmišljati. Pojavi li se ikada kakav duševni rad u različitih individua — negledeć tuj na nikakove osobnosti — mora se uviek osnivati i dalje graditi na pozitivnih i dobro prokušanih zakonih i pravilih. Da rad za rukom podje, i da bude uspješan, valja ga ponajprije temeljito izpitati, te živo si ga prinesti k umu; samo onaj može sdvajati, tko nepojmi, kako se dojimlje očišćena i ugladjena teorija prakse. Obrazovanu učitelju pristoji se, da vazda nastoji po mogućnosti upoznati se znanjem o podpunoj vještini, te se sprijateljiti i ponositi s njim. Uz pitanje: „što i kako?“ valja uviek staviti: „zašto?“ Ta sama bitnost čovjeka zahtieva, da temeljito razumije ono, što čini za svoju ugladjenost.

Što ovdje rekosmo o čitanju, temelji se većinom na goloj istini, te je željeti, da se uviek kod piknje glas u čitanju sasvim spusti, kod pitanja pako treba glas osobito podići i zadržati se nešto u čitanju, kod črknje treba čitajuć malo postati, ali glasa nepustiti, kod stanke valja čitanje prekinuti, zatim valja osobito paziti na to, da se glavne rieči u stavcih dobro naglašuju. O tom nam, mislimo, netreba duljiti, budući da smo uvjereni, da oni, koji duhom vremena i napredka stupaju, poznaju takodjer i teoriju čitanja.

Teorija čitanja osniva se na ustanovljenih pravilih. Čitanje je govorom živo iznašanje misli, dakle očitovanje nekoga duševnoga sadržaja vanjskim posredkom i to glasom. Odtuda sliedi, da se čitanje dieli na dvoje: na logičko i fonetičko čitanje, ili na tri momenta čitanja: na mienu glasa u visini i nizini tako zvani naglasak — naime dizanje, spuštanje i polet glasa —; na način, kojim se u sgodan čas izpunjuje pauziranje itd., ili dinamički, melodički i ritmički momenat.

*

Digitized by Google

Dinamički elemenat označuje se logičkim principom govora, t. j. on ovisi o zamišljenih mislih, te se njihova uporaba ravna po jakosti i slabljini naglaska slovaka, rieči i izreka; osobito pako mora se paziti na one izreke, kojimi se izriče čuvstvo. Prije, nego li si štivo dobro upoznao i razumio, nemožeš niti pomisliti o valjanu čitanju. Ako bi pako ipak komu pošlo za rukom, te nepoznata šta dobro pročita, to može zahvaliti samo slučaju ili naravnomu nagonu. Zato je nepravedno zahtievati od koga, da štivo čita pravilno, dok se nije s njim pobliže upoznao. Često se sgadja, da se znamenitost pojedine rieči u sastavljenoj izreci upozna istom iz drugoga diela izreke, akoprem je rieč bila u prvom. Jer nitko nemože okom i mišlju brzati tako hitro, da pregleda u jedan mah cielu izreku, te je u takovih slučajih nemoguće pogoditi pravilni izraz čitanja. Najvažnija razlika u naglasku jest ta, što se pomnja svraća ili na omjer pojedinih čestih stavaka, ili pako na svezu, kojom se mjeri jedan stavak s drugim. U prvom slučaju imenuje se gramatičko, u drugom retoričko naglasivanje. Višeput se jedno s drugim slaže i sudara, a često se pako neslaže. U posljednjem slučaju prevlada retorički naglasak gramatički.

Melodički elemenat radja se od pravilna mienjanja glasa u visini i nizini, nu prelaz s visine u nizinu i opet obratno valja da je u nekom savezu. Da uzmognemo to padanje i dizanje svezti u milozvučnost glasa tako, da bude uhu zvučno, a umu milo, valja si prije toga dobro izvježbati sluh, jer tko nema dobra sluha, taj nemože melodički čitati. — Ako u dinamičkom elementu um zdravo razabere i prosudi stvar, o kojoj se čita, tada prevlada melodički i to kao posljedak ćućenja. Nu jedan se od drugoga neluči niti pako stoji u redu, već proniče jedan elemenat u drugi.

Ritmički elemenat osniva se na načinu, kojim se izpunjuju različiti momenti govora i to naglaskom, naime pravilnim naglasivanjem i popunjivanjem pauza. To ovisi o različitom sadržaju zamišljenih misli, čuvstva, nakana slobodne volje itd.; zatim kako se valja kretati u govoru brzo ili sporo, te izgovarati izreke tako, da slušaocem bude govor razgovetan, za tim o tom, gdje i kako si valja odahnuti, i napokon sakupiti sve sile, te ih samo čitanju posvetiti. Taj elemenat ima u sebi nešta i logična i fizična. S njim su spojena obadva prijašnja, te sačinjavaju jednu cielost.

Sa ovo nekoliko rieči, kojimi smo nešta natuknuli o čitanju, zadovoljimo se za sada. S njimi smo samo zavirili u pravila o čitanju, za one pako, kojim nisu naše opazke sasvim jasne, upućujemo ih na razpravicu, koju ćemo nakon toga imenito za učitelje napisati. Samo u toliko možemo si iz dosada napisana razjasniti, od kolike je znamenitosti čitanje i kakav je to dobitak, ako se temeljito upoznamo sa pravili, po kojih valja čitati, osobito pako za učitelja. On bi morao ovo prvo znanje razširiti u puku, morao bi djecu u toj vještini usavršiti tako, da bi uzmogla svako štivo svesti u sklad, te ga slušaocem sasvim razgovetno i shvatljivo proštiti. Da važnost toga znanja jošte bolje shvatimo, treba nam samo malo pomisliti u budućnost djece: u crkvi se čitaju bibličke crtice i prodike, u sudištih i občinskih skupštinah čitaju se odluke i izviešća,

Digitized by Google

u sjednicah porotničkih čitaju se prisege i kaznene razprave i t. d., kako bi onda bilo, kad se nebi djeca učila u školi temeljito i pravilno čitati, te svom pazljivosti i napetosti slieditи sadržaj štiva, i pojedine dielove svadjati u cielost? Neimaju li dakle pravila u dobru čitanju svoju svrhu? Nije li to plemenita nakana? Da li je on, tko toga neumi, član ugladjena naroda? Zato valja, da učitelji potiču djecu na djelatnost i na marljivo vježbanje u čitanju. To je sve liepo i dobro. Ali i djeca morala bi u mirnih i tihih sastancih dubokim ćućenjem sviknuta biti skladnomu predavanju. Zato su stari učitelji čitali svojim učenikom pripoviedke, te bi za željeti bilo, da i noviji toga nepropuste, jer se jedino pravilnim čitanjem može mladež na to poticati. Nadamo se dakle, da će svaki maran učitelj upoznati pravu i neprocjenivu vriednost pravilna čitanja, a sada pako prelazimo na drugo pitanje, koji je naime pravi način obuke u čitanju?

(Sliedi).

Slavulj.

Piše **Davorin Trstenjak.**

(Konac.)

Kao što djevojka najradje govori o ljubavi, te čita i pjeva ljubovne pjesme, kad je zaljubljena, tako isto slavulj najmarljivije i najljepše pjeva, kad ljubi, kad se pari: to su najblaženiji časovi slavulja, koje on svojoj miloj i svietu izlieva u pjesmu. Pjesma je govor njegove duše. Mužjak se vrati k nam nekoliko dana prije ženke, te i noćju pjeva, ako i nije noćni pjevač, valjda zato, da ga zrakom putujuća ženka čuje, i pozdravlja ju neopisivim veseljem čarobne pjesme. Tko da u slavulja nevidi žarke i vjerne ljubavi, koja ni u najplemenitijega stvora čovjeka većega vrhunca nepostigne! Čim zarudi zora, pozdravi ju slavulj cielim žarom srdca svoga, te pjeva neprekidno do biela dana; zatim si potraži zajutrak, koji traje kratko vrieme, te opet pjeva, ali prekidno do 8 sati. Sad šuti do 3 sata poslie podne. Poslie ove duge stanke bigliše do noći, ali ne tako krasno, kao u zori.

Neki slavulji biglišu i u noći, a ti su kod nas od najveće ciene. Već sam spomenuo, da svaki slavulj tako dugo noćju pjeva, dok je sam, dok mu ženka nedodje, ali kad je ona uzanj, umukne za noć mnogi, te su riedki, koji spareni noćju pjevaju. Neki misle, da su noćni slavulji posebna vrst, ali tomu nije tako. Neima nikakva znaka, kojim bi se noćni od dnevnih razlikovali. — Naši ptičari i prijatelji slavulja mniju, da onaj slavulj pjeva noćju, koji ima debele noge, drugi opet vele, da onaj, koji ima velike oči, ali nije ni jedno ni drugo. Izkusio sam, da je slavulj više godina noćju pjevao, ali poslie mjesto noćju samo danju biglisao, i obratno.

Naš narod vrlo liepo baje o noćnom biglisanju slavulja. Pripovieda, da slavulj noćju tako dugo pjeva, dok mu iz kljuna nekanu tri kapi krvi, i to Isusu na slavu, jer je Isus krvlju odkupio čovječanstvo. Poslie toga usne sla-

Digitized by Google

vulj sladko, tješeći se, da je svoju dužnost učinio. Ako i nije istinito, ali je ipak liepo.

Slavulj se glasa još inako. Kad mužjak ženku zove, ili ona njega, glasa se fid—krr, fid—krr. Fid u najvišem, a krr u najnižem glasu, što ga ima. Kadkada glasa se samo tihanim fid, što tim misli, nije mi poznato. Kao što ima medju ljudmi pjevači boljih i gorih, tako ima i medju slavulji. Stariji slavulji biglišu u obće bolje nego mladi, a tomu je uzrok, što su stariji bolje uvježbani, jer se i ta umjetnost i u slavulja vježbom stiče a s neba nepada, veli Brehm. Onaj slavulj izvrstno bigliše, koji je izvrstna slavulja čuo, te od njega naučio. Ako se posve mlad slavulj izvadi iz gniezda i hrani u takovu mjestu, gdje nemože čuti slavulja, to nepjeva kao šumski slavulj, ako li je pako čuo pjesme drugih ptica, to ih samo oponaša. Neki krojač (još sada živi) imao je u Karlovcu slavulja, koga je mlada odhranio, te nije nimalo biglisao kao slavulj, nego je pjevao razne napjeve. Dokaz, da slavulj nauči biglisati od starijega. Zato tko želi imati izvrstna slavulja, neka mu dade priliku, da to nauči.

Slavulj si načini gniezdo na zemlji ili u gustom grmu, ili medju mladicami kakova panja. Gniezdo je prilično duboko, a spleteno je od tankoga korenja i suhe trave. Izvana je pokriveno lišćem, živinskom dlakom ili mahovinom. U mehku posteljicu izleže 4—6 sivozelenkastih jajašca, koja ženka sama obsieda. Samac ugadja sjedećoj ženki, što najbrižnije i najljepše može. Nikada neide daleko od nje, sladka nada u željeni porod napunjuje mu sitno srdce, što izražava svojom nježnom i divnom pjesmom, koja i čovjeku srdce potresa. Sad noću više nepjeva, a kad se mladići izležu, umukne posve, briga bo za rod obuzme ga posve. Mladići brzo narastu i čim mogu od grančice do grančice skakutati, izadju iz gniezda, ali brižni ih roditelji i izvan gniezda marljivo hrane. Čim malo opernate, pokušavaju biglisati, ali prava pjevačka žila otvori im se istom budućega proljeća. Slavulj gniezdi samo jedan put u godini; dvaput samo onda, kada mu se jaja oduzmu. Kad se mladići mogu sami hraniti, što biva oko sv. Jakova, stari se mitare. Tim obole i oslabe, te mirujuć turobno čekaju u grmu, dok im novo perje ponaraste, a oko male Gospoje oproste se s našimi ubavnimi krajevi, te odu na put, što biva samo ob noć.

Slavulja ljudi rado drže u krljetci, pa zato ga hvataju u proljeće, čim se k nam vrati, što biva u sredini mjeseca travnja. Kad glog u nas pozeleni, onda sjegurno ima ovdje slavulja. Svaki je slavulj, uhvaćen u početku njihova dolazka, mužjak, jer ženke, kako je već spomenuto, obično dolaze kasnije za 8 dana. Takav slavulj dade se odhraniti mravinjimi jaji, živimi žohari i pauci. Vode mu valja malo davati, jer ako se smoči, pogine; pače netreba mu niti vode, kad se hrani mravinjimi jajašci, koja su sama po sebi već dovoljno sočna. Tko nerazumije, kako se sa slavuljem postupa, neka ga niti nezatvara, jer će mu poginuti. Kad se slavulj uhvati, ima se staviti u krljetku platnena svoda; jer divlji slavulj lepršе i može se inače stući i ubiti. Osim toga treba još krljetku zastrti zelenim ili modrim rubcem i staviti ju na mirno mjesto, da se neplaši. Ako se stane slavulj čistiti i perušati, znak je, da će jesti, a kada jede, onda

Digitized by Google

se netreba bojati, da će poginuti. Treći ili, što je najdulje, osmi dan stane biglisati; u početku plaho, a za nekoliko dana iz puna grla. Ako se slavulj uhvati, kad se je već spario, to od žalosti pogine, toli strastveno, toli nježno i vjerno ljubi svoju ženku, bez koje mu neima života, te i on može reći: „Tebe jednu srdce moje ljubi, na tom svietu sreća si mi sva.“ — — „Na tvu spomen, ljubav svu obraćam, k tebi silna mene vuče moć.“ — — „Gdje ti nisi neima za me sreće.“ — Uzor je to vjerne i nježne ljubavi, u koju se može i čovjek ugledati.

Dobru poznavatelju slavulja i čovjeku od srdca neće slavulj u krljetci poginuti, jer isti pozna raztužena i bolujućega slavulja, te ga prije pusti, da se vrati k svojoj zaručnici, da s njom dieli najveću sreću. Tko želi imati posve pitoma i privržena slavulja, neka si ga iz gniezda izvadi i odhrani. Takav slavulj biti će prava radost ljubitelju ptica. Pošto se u gniezdu nemože razpoznati mužjak od ženke, to se mora hraniti cielo gniezdo. Kada mladići malo ponarastu, počmu mužjaci lagano pjevucati, naši ptičari vele, da „dihću“. Nu i ženke kadkada pjevucaju, ali tihano i dosta izprekidano, dočim mužjaci pjevucaju glasnije, neprekidno, a perje im se na grlu jako nadimlje. Ja se u tom nisam nikada prevario. Najradje „dihću“ od 7—8 sati u jutro. Ovako odgojen slavulj vrlo je privržen svomu hranitelju. Kad mu otvori krljetku, skoči mu na ruku, na rame, na glavu, jede iz ruke. U Karlovcu ima g. Barešić slavulja, što si ga je sam odhranio. Taj je slavulj tako pitom i tako privržen, da odmah bigliše, kad mu gospodar kaže. Kad sam ja za to dočuo, posjetih g. Barešića, da vidim i da se o tom uvjerim. Na moju želju g. Barešić kaza slavulju umiljatim glasom: „slavko pjevaj! slavko daj pjevaj!“ a slavulj stane odmah pjevati, ali dosta tiho. Na to opet g. Barešić: „slavko daj pjevaj! glasno pjevaj, glasno!“ a taj slavko udari iz svega slavljenoga grla. To me je tako uzneslo, da toga nemogu ni ovdje zašutiti, pa i zaslužuje taj slavko, da mu se slava i ovdje zabilježi. Taj vrli slavko nesamo da pjeva na zapovied svoga gojitelja ob dan, nego i ob noć i u svako doba godine, kad mu se kaže. Osim toga ovaj slavko bigliše tako krasno, tako milo, tako zvonko ob dan i ob noć, da mu premca u Karlovcu neima. On u proljeću pjeva i onda, kad ga i nose, ili ga pokrivaju. Njega u pjevanju ništa nesmeta, on se sam u svojoj pjesmi utaplja.

Kako se dieli slomak slomkom.

Svakomu je učitelju poznato, s kolikimi se potežkoćami imade boriti, kada hoće da učenikom si protumači djelitbu slomaka.

Našav u vrlom pedagogijskom časopisu českom: „Posel z Budče“ lahak način, kako se ta djelitba učenikom protumačiti može, priobćujem ju evo u ovom listu.

Način taj protumačiti ću na sljedećoj zadaći. N. pr. ako se za $5^3/_5$ Kg. plati $17^1/_2$ for., pošto će biti 1 Kg.? (Odgovor: 1 Kg. će stajati $5^3/_4$ dio; razdielit ćemo dakle $17^1/_2$ for. sa $5^3/_5$.

Digitized by Google

$$\begin{array}{rl|l} & & 10 \\ \text{for. } 17\tfrac{1}{2} = & \tfrac{35}{2} & 5 \times 35 = 175 \\ 5\tfrac{3}{5} = & \tfrac{28}{5} & 2 \times 28 = 56 \end{array}$$

Djelitelj nam valja uviek staviti pod djeljenik, kao što to zahtieva već obilježje sama slomka. Onda ćemo prave slomke pretvoriti u neprave.

Slomke sa nejednakimi imenici nemožemo sbrajati, a isto tako ni dieliti.

Potražimo si zajednički nazivnik. U našoj zadaći biti će zajedničkim nazivnikom broj 10. Cielina imade 10 desetina, polovina pako 5. Budući pako da imademo 35 polovica, to ćemo dobiti $35 \times 5 = 175$ desetina.

Petina imade 2 desetine, a mi imademo 28 petina, dobiti ćemo dakle $28 \times 2 = 56$ desetina.

Mi pako znademo, da se vriednost slomka nemienja, ako se i brojnik i nazivnik pomnoži jednim te istim brojem. Mi ćemo si dakle misliti, da smo 175 desetina pomnožili sa 10, a tim bismo dobili 175 cielih. Isto tako ćemo dobiti 56 cielih, ako pomnožimo 56 desetina sa 10.

Sada bi dakle zadaća glasila ovako: Ako se za 56 Kg. plati 175 for., koliko će stojati 1 Kg.

1 Kg. stojati $\underline{\text{će } 175 : 56} = 3\tfrac{1}{8}$ for.
$= = \tfrac{7}{56} = \tfrac{1}{8}$

Pretvoriv $\tfrac{1}{8}$ u desetični slomak, dobiti ćemo:

$$\tfrac{1}{8} = \underline{1{\cdot}0 : 8} = 0{\cdot}125 = 12\tfrac{1}{2} \text{ novč.}$$
$$\underline{20}$$
$$\underline{40}$$
$$=$$

1 Kg. te robe stojati će dakle 3 for $12\tfrac{1}{2}$ novč.

Da je ovaj način djelitbe za učenike vrlo lahak, imao sam baš ovih dana sgodu, da se o tom uvjerim u 4. razredu. V. Z. M.

Novi reformator škole i metode.

„Gdje te nesiju, neniči.“ Nar. poslovica.

Stanoviti ljudi niesu zadovoljni samo tim, da bdiju nad vjerom i moralom, nego hoće da budu corectori i u samoj metodici. — Dokle se kreću na svom polju, dotle se njihovo revnovanje može podnieti i izpričati, ali kad zalaze i onamo, gdje se pravo nemogu osjećati svojimi, onda postaju upravo smiešnimi, kao i poznati nam papučar iz basne. Neupuštajuć se rado u suvišnu i nepotrebnu polemiku, mi smo jur više nesgrapnosti zašutili, a nebismo se ni ovaj

Digitized by Google

put uzdigli, kad nebi bilo odviše jasno, da je nekim ljudem samo do toga, kako bi se ponizile najljepše i najblagoslovnije stečevine današnje pedagogije, i tim zavelo naše i onako dosta lakovjerno obćinstvo, te osujetile najplemenitije namjere novih školskih oblasti.

Tko bi o tom podvojio, neka uzme i pročita u 8. broju „Hrv. učitelja“ priobćeni članak pod naslovom: „Školstvo u podžupaniji jastrebarskoj godine 1875/6. i početkom 1876/7.“ U njem kritizuje neki S. N. izviešće kr. nadzorničtva županije zagrebačke o školstvu spomenute podžupanije, i to načinom, koji odaje s jedne strane krajnu pristranost i nepravednost, — s druge pako podpuno nepoznavanje najelementarnijih pedagogijsko-didaktičkih načela i pravila.

Ponajprije nije g. S. N. po volji smjer novih naukovnih osnova. Njemu se vide zahtjevi preogromni i za učitelja i za djecu, i kako se ćini, rado bi, da se sav rad pučke škole stegne na vjeronauk, čitanje, pisanje i možda računanje. Nije on prvi, koji se pojavlja s takovim predlogom; s njim se slažu svi oni, koji se protive zdravijoj i shodnijoj pučkoj naobrazbi. I kad bi moglo biti, oni bi najradje, da ni nema pučkih škola, ili barem da ih nema onako uredjenih, kao što danas postoje. Da su se nekoliko decenija prije rodili, oni nebi vikali samo proti stvarnoj obuci, nego bi se bili složili s onimi, koji su se onda borili proti uvadjanju pisanja u školu. — Istina, današnja pučka škola obuhvaća množinu predmeta, ali tko bi s toga tvrdio, da ih nemože svladati, taj bi pokazao, da neshvaća njezina zadatka niti naravi njezina rada. Ako se gleda samo na broj predmeta, to niti ima niti može biti kakve razlike izmedju pučke škole i drugih obće obrazovnih zavoda. Drugo je, ako se gleda na učevni cilj tih predmeta, t. j. na to, koliko se i kako ima iz svakoga od njih uzeti u pučkoj školi. Već je slavni Komensky rekao, da se u svakoj školi ima sve učiti, samo na razni način prema dobi i pripravi djece. „Po zakonih naravne metode nemaju se predmeti razcjepkati, nego se imadu vazda svi ujedno učiti. Razlika je samo u tom, da se u nižih školah uči sve obćenito i u kratko, dočim se u viših uzima svaki predmet napose i obširnije. Napredak je dakle u nauci takav kao i razvitak drveta, koje sa svakom novom godinom tjera više grana i grančica, te se sve više umnožava i jača.“ Prema tomu zahtievao je on, da se djeca već od 1. do 6. godine u takozvanoj materskoj školi uče metafiziku, fiziku, optiku, astronomiju, geografiju, kronologiju, poviest, aritmetiku, geometriju, statiku, dialektiku, gramatiku, retoriku, glasbu, pjesničtvo, politiku, gospodarstvo i etiku, ali dakako u prvoj mjeri i shodnim načinom. I kamo sreće, da naše majke gledaju i paze na Komenskoga naputak; pučka bi nam škola imala mnogo manje truda, a uspjeh bio bi sigurniji i veći. Nu možemo li se i nadati tolikoj razboritosti od naših matera, dok ima i tobožnjih pedagoga, koji neshvaćaju zamašnost onih krasnih načela, što jih je veliki i slavni Komensky jur prije dviesto godina izustio! — U istinu, tko je proti universalnoj učevnoj osnovi za pučke škole, t. j. tko je proti tomu, da se u nju uvadja obuka u stvarnih predmetih, taj dokazuje, da nepozna potrebe današnjega vremena, te da nije pratio dviestogodišnjega razvitka pedagogijske literature. Moguće je

Digitized by Google

svakako, da pučka škola nepostigne u tih predmetih bogzna kakova materijalnoga rezultata, ali to napokon niti nije njezina svrha, jer njoj je više do toga, da nauči timi predmeti svoju mladež misliti, te da joj naobrazi i oplemeni srdce i volju. Drugo treba da poda život i viša naobrazba. Već dakle radi ogromne obrazovne snage, koja je u tih predmetih, nesmije ih odnemariti pučka škola, ako neće da bude puko učilište ili bolje mučilište, i mi neznamo, kako se mogu s takovimi predlozi pojavljati upravo oni, koji obično viču, da netreba samo obučavati, nego i uzgajati.

Nu to je dakako samo konsekvencija njihova pedagogijskoga neznanja. Njim bo obuka nije uzgojno sredstvo, nego neka vrst dresure ili mekaničkoga vježbanja u ovom ili onom predmetu. Tako sigurno misli i g. S. N., inače neznamo, kako bi se mogao uzprotiviti tomu, da se kod čitanja uzimlje obzir i na dinamički, ritmički i melodički* momenat jezika, dakle ne samo na brzo i lako spajanje glasova (mekaničko čitanje), nego i na to, da djeca ono, što čitaju, takodjer i umom shvaćaju, i prema tomu da čitaju blagoglasno te s pravim čuvstvom i izrazom. Da je g. S. N. zavirio u koju od boljih škola naše domovine. ili da je pročitao ma i najlošiju metodiku, bio bi se doista uvjerio, da to niesu nikakove utopije, te nebi pisao onakovih nesgrapnosti, niti bi trebao svojom nespretnom „kapom vjetar u ludo goniti."

Dok je g. S. N. pokazao toliko neznanje u obuci čitanja, može li onda biti ikakvo čudo, ako je njemu ono, što kr. nadzorničtvo nadalje govori o jezikoslovnoj obuci i računstvu posve nerazumljivo i nejasno. U ostalom bilo je i posve suvišno, da to izrično iztakne, tim više, što izvješće niti nije namienjeno njemu, već nekim učiteljem, koji, ako si ni niesu jošte stekli podpune vještine u svojoj struci, imadu ipak bar toliko metodičkoga znanja, te mogu shvatiti, da se n. p. oblik jezika nesmije odieliti od sadržaja, i da se prema tomu slovnička pravila imadu tumačiti jedino na temelju izreke kao organske jedinice. Kad bi se pako sbilja našao igdje takov učitelj, komu bi to bilo posve nejasno ili nepojmljivo, to bi doista zaslužio, da se pozove na preparandiju, i da se s nova upućuje u najelementarnija metodička načela i pravila.

Veoma je zanimivo, kad nebi ujedno bilo preko mjere žalostno ono, što g. S. N. veli o zornom predavanju pojedinih predmeta. Njemu je to „nečuveno", dapače i pogibeljno, jer ako su „zorovi nagomilani, diete nemože doći do jasnih pojmova i sjegurna suda." Mi bismo veoma rado znali, iz koje je psihologije g. S. N. crpio tu svoju mudrost. Kako mogu postati pojmovi bez zorova, dok svaka spoznaja počima upravo sa zamjetbom, dotično sa zorom, iz koga se tad razvija predočba i napokon pojam? — Nije li g. S. N. poznato ono, što je rekao Kant, da su pojmovi bez zorova prazni? A i Pestalozzi reče: „Od zorova se prelazi k opisom, iz kojih se tad razviju jasni pojmovi." — „Definicije, koje se neosnivaju na zrienju, rode praznom i bljutavom mudrošću." Zorovi su dakle

* U izvješću je krivo štampano metodički, nu g. bi S. N., da mu je poznata metodika čitanja, i sam mogao takovu pogrešku opaziti i izpraviti.

Digitized by Google

absolutni temelj svake spoznaje, i čim ih je više, tim je spoznaja jasnija, tim su bistriji pojmovi i sigurniji sud. Ta to zna i početnik u psihologiji! Čudimo se u obće, da se je mogao toliki nesmisao objelodaniti. I neće li po tom hrvatsko učiteljstvo imati dovoljno povoda, da slične članke prima s velikom reservom?

Napokon nije g. S. N. ni to pravo, što kr. nadzorničtvo svoje učiteljstvo poziva na idejalnije shvaćanje svoga zanimanja. On se boji, da će takovi znati mnogo govoriti i prigovarati, ali nikada ozbiljno raditi. Vidi se, da malo zna o svietu i svjetskom razvitku, jer inače bi se bio uvjerio, da bez ideja nema ništa velika ni uzvišena, te da se još nitko nije bez idejala uzdigao na viši stepen savršenstva. Tko je zadovoljan s onim, što je obično i svakdanje, taj napokon pada u trivijalnost i materijalizam, te nemože vriediti u ničem, a kamo li da bude sposoban uzgajati mladež, te u njoj poticati uzvišeniju kakvu težnju. G. S. N. hoće, da ljudi praktički shvaćaju svoje zvanje i svoj položaj. A zar on misli, da onaj učitelj, koji svoje zvanje shvaća idejalno, i koji si je svjestan, da zvanje nije radi njega, već on radi zvanja, nemože biti praktičan i radin. Mi smo usuprot uvjereni, da će samo takov i znati i htjeti raditi neumorno te bez obzira na to, da li mu se trud po zasluzi plaća ili ne. „Gerade die Aufstellung eines Ideals und die consequente, wenn auch durchaus fingirte, imaginäre Durchführung desselben ist ein mächtiger Fortschritt über den Schlendrian des Hergebrachten, über die selbstzufriedene Empirie des Schulmannes hinaus, ein Wink für gründlichere, reellere Männer — in der Pädagogik nach Idealen zu ringen und durch dasselbe die Praxis zu reinigen", veli poznati pedagog Palmer. Nu kako se čini, g. S. N. nije povoljno, da učitelj razmišlja, a najmanje da razmišlja o veličini i zamašnosti svoga zvanja, o koristi, koju njegov rad može donieti narodu i čovječanstvu, a po tom ob odgovornosti, koju ima pred Bogom i ljudmi. On bi svakako volio, da on svoj posao vrši čisto mekanički, i da poput starih školnika dresira djecu u čitanju. pisanju, računanju i katekizmu, pa basta. Nu to su nemogućnosti, jer u većini se je hrvatskoga učiteljstva pobudila samosvjest, koja će se, ako Bog da, sve više širiti i umnožavati, a da se to sbude, prva ima biti briga svim našim školskim i političkim oblastim.

Toliko o toj više smiešnoj, nego li ozbiljnoj stvari. Spomenuti nam je još, da ovoga nenapisasmo, da obranimo kr. nadzorničtvo, komu u istinu pred razboritim i u stvari upućenim občinstvom ni netreba obrane, već samo s toga, da se vidi, kako neki ljudi jedva čekaju, nebi li mogli zapodjeti kakvu smutnju, koja bi mogla zapriečiti zdraviji razvitak naše pučke škole. x + y.

DOPISI.

Iz podžupanije karlovačke. Prošlo je već više godina, što nečitah iz ove okolice ni u političkom, ni u pedagogijskom listu ma baš ni slovce. S toga bi mogao, štovani čitatelju, zaključiti, da nam je posve dobro i da plivamo u slasti i lasti.

Digitized by Google

Nu prijatelju! vrlo si se prevario. Podžupanija karlovačka većim je dielom bregovita, osim Draganića i Rječice. U takovoj bregovitoj okolici nalazi se tik Kupe mjesto Ozalj, a tri četvrta sata južno od Ozlja leže Svetice. Tuj bijaše negda samostan Pavlinah, a sada je u njem župni stan i škola, oboje pod jednim krovom u starom samostanu.

Naumih indi koju progovoriti o učioni ozaljskoj i svetičkoj s razloga, što su mi ove dvie škole posve dobro poznate, a i sama mjesta, u kojih leže, i njihov položaj.

Učiona svetička obstoji već 13 ili 14 godina. U ono doba smjestiše ju u samostan negdašnjih Pavlinah. Odrediše za školu refektorij, a učitelju dadoše veliku kuhinju, dvie fratarske celice i malu, uzku izbicu. To ti je, moj učitelju, stan, pa ovdje kukaj. On neima ni dvorišta, ni staje, ni svinjca, a o vrtu ni pojma. —

Ako hoće drva složiti, ajde moli župnika, da ti ih dade složiti u svoje dvorište, inače nemožeš sa drvi drugamo, već na cestu. Hoćeš li koje pile odhraniti, o tom ni govora, a i gdje da ga odhraniš, kada neimaš dvorišta. A gdje ćeš si prehraniti kravicu, koja je neobhodno potrebita čovjeku na selu? Nigdje. — Mlieka nebi kupio u ovoj okolici, da daješ za litru upravo 40 nov. Kako ćeš onda živjeti? Kukavno, ili upravo nikako. Poznato je svakomu, koji na selu živi, da u ljetno, a ni u zimsko doba nije moći svaki dan dobiti govedine, već samo po nedjeljah. U ljetno doba nemože govedina stati dulje od 2 dana, inače zasmrdi, a što ćeš onda? Mlieka i sira neimaš, jer nemožeš krave hraniti, pile si nemožeš odgojiti, jerbo neimaš dvorišta, a u grad ti je predaleko, da šalješ po potrebite stvari, a ni djep učiteljski nedopušta ovakove malenkosti kupovati u gradu. Što ćeš onda? Odkuda i kako ćeš živjeti?

Pomisliti će tko u prvi mah, zašto si što u vrtu nepridjela? A gdje je vrt? Neima ga ni za jednu ločiku, a kamo li da si može koji vagan krumpira pridjelati.

To sve, što sam rekao o učitelju svetičkom, valja i za učitelja ozaljskoga.

Pa i prošle godine prigodom klasifikovanja nije se nikakov obzir uzeo na ove dvie može biti najkukavnije škole u Hrvatskoj, jer odmjeriše plaću polag staroga kalupa, naime 400 for. a. vr., a s tim živi ili umri, kako ti drago.

Od učitelja se u novo doba mnogo traži. Prvo da bude točan, revan, k tomu i u svakoj struci, koja se na njegovo zvanje proteže, naobražen, a u školi da bude veseo, živahne ćudi pred djecom: a kako će u školi biti veseo, kad mu svaki iz lica čitati može nevolju, koja ga tišti. Zar da u ovakovih nevoljah može učitelj mirnom dušom dužnosti svojoj uzadovoljiti, gdje neprodje ni jedan časak, da nepromišljava, kako će si pribaviti koru crna kruha, da prehrani sebe, ženu i djecu!

Najprije poboljšajte učitelju materijalno stanje, a istom onda tražite od njega sve, što tražiti morate.

Uz sve pako nevolje, koje sam gore više nabrojio, tišti nas jošte jedna, koju nemogu mimoići, da ju u ovom cienjenom listu nespomenem.

Digitized by Google

Vode! vode! Jest, vode treba okolici ozaljskoj i svetičkoj, na kojoj oskudieva i škola i ostali puk. Istini za volju moram reći, da se u samostanu svetičkom nalaze dvie cisterne, koje su Pavlini sagradili. Ali u kakovu su redu te cisterne? Da ti je moj prijatelju zaviriti u koju, pobjegao bi bez traga, a što istom, da ti je iz njih vodu piti. Ha — krasna li pića, samo moraš dobro stisnuti zube, ako nećeš da nepopiješ na tisuće vidljivih crvića. Tuj ti netreba nikakova sitnozora, već i prostim okom možeš opaziti, kako u vodi svakojaka gamad pliva. A ti učitelju pij sa dječicom živalj, koj je neobhodno potreban za život i zdravlje.

Akoprem školski zakon od 14. listopada 1874., §. 38. veli, da uz svaku školu mora biti školski vrt, gombalište i zdenac za pilo i kućnu porabu učiteljevu, nepade još nikomu na um, da se pobrine za svetičke cisterne, pa da se ma kako očiste te provide poklopcem i cmrkom, da se u buduće neće morati voda vaditi na konopiću privezanim loncem.

Vodu pako, koja se sabire sa samostanskih krovova žlebovi u cisternu, trebalo bi na neki način prije destilirati, nego što prispije u nju, jerbo neugodno zaudara po krovnih dasčicah. Što se pako nedavno dogodi sa cisternom svetičkom? Evo u kratko pripoviesti. Nekom nesrećom upade prije nekoliko dana mačka g. župnika u cisternu. Mačke neima, gdje je? U cisterni. Težkom ju mukom nekako izvadismo; vodu i blato izvukosmo, ali kada tamo, opazismo, da voda od nekuda izvire. Odkuda bi voda na tolikom brdu izvirala? Hajde da zavirimo u crkvenu raku, u kojoj uviek ima vode. I sbilja osvjedočismo se, da vode u raki nestaje, a u cisterni da je sve više dolazi. Evo kakovu vodu mora piti učitelj i mladež u Sveticah.

Uz sve ovakove nevolje, kojimi se mora kukavni učitelj boriti, ima i drugih. Prije božića nekako sastao se mjestni školski odbor, da vieća o školskom proračunu za godinu 1877. Tom prigodom pristane na molbu mjestnoga učitelja školski odbor, da se dade učitelju nagrada, ne 25 for., kako visoka zem. vlada doznači u ime orguljanja, već da se dade s uzroka, što je tamošnji učitelj obvezan, svake nedjelje misu, a po većih blagdanih i dvie sa blagoslovom igrati, svotu od 50 for. Za odštetu vrta zaključi školski odbor dati na godinu mjestnomu učitelju 30 for., što je vrlo malo; ali bolje išta, nego ništa. A što učini obćinski odbor prigodom sastavljanja cieloga obć. proračuna? Jednostavno povišak prekriži. Čemu su dakle školski odbori, ako neimaju nikakova prava, već što školski odbor sagradi, to obćinski odbor jednostavno razgradi. Ako i jesu školski odbori podredjeni obć. odborom, to ipak nestoji u zakonu, da se može s onim, što šk. odbor zaključi, poput lutke nabacivati. Ovdje mislim, da je školskomu odboru bolje poznato stanje učitelja i škole, pak zato upravo bi morao obć. odbor uvažiti zaključke šk. odbora i uvažiti ih.

Mnogomu je poznato, kako je u podžupaniji karlovačkoj izpalo klasifikovanje škola. Po sve učitelje u podžupaniji karlovačkoj ikako, ali po ozaljskoga i svetičkoga upravo nikako, jerbo ostadoše polag staroga na 400 stot. Dočim po svih drugih mjestih, gdje su i siromašnije obćine, kao Bosiljevo, Bosanci,

Digitized by Google

Severin, dopitaše učiteljem po 500 for., a severinskomu 600 for. A zašto nebi ove dvie škole metnuli bar na 500 for., gdje obć. potrošarina dodje na 2400 for., a k tomu neimaju ove dvie škole ni vrta, ni ekonomičkih zdanja, ni dvorišta.

Time bi u kratko nacrtao stanje škole i učitelja u Sveticah i Ozlju u namjeri, nebi li ma koga u predpostavljenih oblasti dirnulo, te se i nam od svih ostavljenih smilovao. J. —c.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanja.**) Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega privr. učitelja u Staroj Plošćici Vinka Krkana privr. učiteljem na obospolnoj obć. puč. školi u Kaniškojivi; dosadanjega učitelja u Gerovu Franju Zakariju učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Hreljinu.

— († **Petar Zoričić**), profesor na velikoj realci zagrebačkoj, preminuo je 25. travnja poslie duga i težka bolovanja u 61. godini. Pokojnik, rodom krajišnik, služio je najprije kao učitelj na trivijalnoj školi u Krajini. Godine 1846. dodje u Zagreb, gdje otvori privatan zavod. I kao učitelj i predstojnik toga zavoda steče si Petar Zoričić najbolji glas. Osobito se mora iztaknuti, da bijaše on prvi, koji je uveo u hrvatsku pučku školu obuku u realijah po načelih neumrloga Komenskoga, te je u tu svrhu sastavio posebnu čitanku. O njegovu vrlo uspješnu djelovanju na skoro se uvjeri i ondašnji škol. savjetnik g. Ilijašević, po predlogu kojega bi P. Zoričić imenovan učiteljem na obstojavšoj uzornoj glavn. školi. Poslie nekoliko godina premješten je na malu s glavnom školom spojenu realku, a kasnije imenovan pravim učiteljem i na velikoj realci zagrebačkoj, na kojoj je u svem preko dvadeset godina učiteljevao. Osim gore spomenute čitanke napisao je i zemljopis za 3. raz. realka, uredjivao neko vrieme „Gospodarski list“ i „Gospodarski koledar“, te je u obće kao tajnik „hrv. slav. gospodarskoga družtva“ radio neumorno oko promicanja toga družtva.

Pokojnik bijaše miran i čedan, učitelj neumoran, drug ljubezan i prijazan, rodoljub gorljiv i oduševljen, u svem uzor pučkomu učitelju, jer je pokazao, što se može polučiti, kad ima ozbiljne volje i neumorne marljivosti. Lahka mu zemljica crna!

— („**Narodna škola**“), družtvo za podupiranje uboge šk. mladeži, držala je 12. travnja glavnu skupštinu. Pošto je predsjednik, gosp. Ferdo Vuksanović, otvorio skupštinu, pročita tajnik, g. Ljudevit Tomšić, izvieśće o djelovanju družtva g. 1876., u kojem se medju inim potužio na nehajstvo članova za to družtvo i napokon predložio, da se s razloga, što i sam škol. zakon nalaže, da se svaka obćina imade brinuti za svoju siromašnu mladež, te s toga družtvu nestaje pravoga smjera, da se promiene družtvena pravila i „Nar. školi“ označi novi smjer. Predsjednik javlja skupštini, da je zagreb. kanonik pokojni Belobrk ostavio družtvu dvadeset i četvrti dio svoga ukupnoga imetka, nu stvar da se nalazi u sudbenoj razpravi, pa s toga da nemože o njoj potanje izviestiti. — Blagajnik, g. Hasek, izviesti zatim skupštinu o stanju družtvenoga imetka; nu s razloga, što u prijašnjoj glav. skupštini izabrani revizijonalni odbor nije mogao pregledati točno računâ, jer nije dobio svih podataka, nije se dalje viećalo, već bude glavna skupština odgodjena na 29. travnja, te izabran novi revizijonalni odbor, koj bi imao po blagajniku predložene račune iznovice točno izpitati, a navlastito iztražiti, kolika bi imala biti utemeljiteljna glavnica. U nastavljenoj skupštini dne 29. pr. m. izviesti ponajprije u ime revizijonalnoga odbora skupštinar g. Ante Irgolić, da je svo knjige i račune točno i savjestno pregledao i našao, da je razhod točno izkazan i upotrebljen bio na družtvene svrhe. Imetak „Nar. škole“ da sastoji sada u 700 for. erdelj. razteretnica, 250 for. hrv.-slav. razteretnica i 159 f. 72 nově. uloženih u štedionici; nu da to nije podpuna utemeljiteljna glavnica, već da je odbor od nje potrošio 800 for. 63 n., na tisak „Školskoga prijatelja“ i „Bršljana“. Neki odbornici uzeše dokazivati, da su korektno radili upotriebiv i dio glavnice za tisak „Škol. prijatelja“, jer da je taj list bio družtvenim glasilom, dakle u družtvenu svrhu. Nadalje misli upravljajući odbor, pošto ima jošte na dugu na „Školsk. prijatelju“ i „Bršljanu“, a nešto i u knjigah, svega skupa do 1600 for., da se može manjak nadoknaditi, čim se utjeraju ti zaostatci.

Glavna skupština zaključi velikom većinom glasova, da se postupak odborov odobriti nemože, pošto se po pravilih u utemeljiteljnu glavnicu dirati nesmije, zato ima upravljajući odbor dug utjerati i manjak pokriti. Budući pako da je nesigurno, da li će se svi ti zaostatci utjerati, a okrom toga ima se još tiskaru Hartmanu platiti štamparski dug od

Digitized by Google

700 for., predloži preč. g. kanonik A. Veber, kao zastupnik pokrovitelja, preuzv g. nadbiskupa Josipa Mihalovića, neka se stavi u zapisnik, ako se neutjeraju dugovi, da mora nadoknaditi glavnicu upravljajući odbor. Na to izjaviše neki odbornici, da su izstupili iz odbora, što jim ostali odbornici nehtjedoše priznati. Potuži se takodjer predsjednik skupštini, da je vladao veliki nemar u upravlj. odboru i da je nemoguće kraj takova odbora, osim trojice, štogod raditi i moli, da se bira novi odbor. Napokon bi izabran novi odbor i tomu odboru ima stari odbor za šest mjeseci predati podpunu utemeljiteljnu glavnicu i račune podpuno uredjene. U novi su odbor izabrani gg. Basariček Stj., Cugšvert Miroslav, Filipović Ivan, Grdić Ambroz, Irgolić Antun, Ivkanec Tomislav, Kobali Milan, Kuten Gjuro, Matoš August, Modec Ljudevit i Šuler Franjo. Prihvaćen bi i predlog g. Filipovića, da novi upr. odbor budućoj glavnoj skupštini priredi osnovu za promjenu pravila, kako bi se postigla laglja uprava, nu glavni smjer družtvu, naime podupirati siromašne učenike pučkih škola, da ostane i nadalje isti.

— **(Školstvo u podžupaniji karlovačkoj.)** (Dalje.) Buduć svaka obuka u školi mora biti uzgojnom, pa više ili manje uzgojna i jeste; to su u obće uzgojni rezultati paralelni sa naukovnimi rezultati, naime na koliko je bila uspješna obuka, na toliko je većinom uspješan bio i uzgoj.

Veli se većinom, jer se ipak nemože uviek uzeti, da je sa količinom stečenoga znanja podjednako i uzgoj napredovao. Uspjeh uzgoja odvisi od didaktičke snage, od krepke i odlučne volje, od valjanoga i dosljednoga značaja učitelja. Samo gdje je to, uspievat će i uzgoj, bez toga i najbolji metodik nemože valjano uzgojno djelovati na mladež. Uzme li se to mjerilom za prosudjivanje uzgojnih rezultata naših pučkih škola, onda nam još dosta ostaje za želiti. Medjutim su nam tomu mnogo krivi, ne toliko naši učitelji, koliko bivše okolnosti, u kojih su nam prije učitelji obrazovani i u kojih su zatim službovali. To će se pako samo s vremenom malo po malo izpraviti, a nadzorničtvo se tomu i nada, buduć su novim šk. zakonom stvorene mnogo povoljnije prilike, kako za naobrazbu, tako i za zvaničnu i socijalni položaj učitelja. Medjutim se ipak opaža, da je i u tom pogledu liep duh provejavao škole u Ozlju i u Hrnetiću, te će se taj napredak na skoro pokazati i u ostalih školah ove podžupanije, dok se samo učitelji bolje snadju u novih okolnostih, dok bolje shvate svoju plemenitu i rodoljubivu zadaću u tom pogledu, pak kad ih i dom bolje u njihovu radu podupirao bude, jer se i to priznati mora, da naš domaći uzgoj nimalo nepodupire školu u njezinu nastojanju.

Zdravlje mladeži bilo je uz sve elementarne nesgode prošle godine ipak skroz povoljno, što se većinom zahvaliti ima zdravu zraku gorskih priedjela ove podžupanije i krepkoj naravi naše seljačke mladeži, a ne zdravstvenim odnošajem samih škola. U tom se pogledu nalaze naše škole upravo još u posve primitivnom stanju. Nit bo je u njih skrbljeno za zdrav zrak, niti za prikladno grijanje, nit za zdravu vodu, jerbo mnoge niti zdenca nemaju, niti za sjedenje povoljno normalnomu razviću organizma djetinjega. Sve su to stvari, kojih se znamenitost po obuku, uzgoj i zdravlje mladeži tako rekuć u našem seljačtvu još ni nenaslućuju, a kamo li, da bi se dovoljno cienila. Jer kako bi inače moguće bilo, da je u jednoj školi, inače u kući drvenjari, pod školskom sobom mogla već više godina biti konjušnica, — vulgo = štala, — pod stubama svinjac, pod prozori gnojnik, a prozori da su bili zabiti čavli, te se nisu ni zimi, ni ljeti otvarali. Medjutim pripominje nadzorničtvo odmah, da se je tekuće godine u tom pogledu nastojanjem podžupanijske oblasti već koješta na bolje pokrenulo. Naročito je spomenuta upravo turska školska sgrada već zamienjena novom, shodnijom i pristojnijom, pa se je odpočelo i nastojati o tom, da se malo po malo i stare neshodne klupe zamjenjuju novimi prikladnijimi i udobnijimi. Osnovane je dakle nade, da će se i ostalomu pomanjkanju malo po malo doskočiti, i da će se u obće većom njegom i većim marom paziti oko zdravlja budućega naraštaja, nego li je do sada bilo.

Polazak škole bio je dosta neuredan, te je i to poglavitom krivnjom, što se prošle godine nije bolje napredovalo. Uzroci su tomu: nesklonost naroda naprama školi, mjestimice velika udaljenost od škole, mnoge elementarne nesgode, koje su bile izvanredno lanjske godine zaredile, a nada sve velika indolencija dotičnih občinskih poglavarstva, koja se nimalo nisu obzirala na prijave škol. občina.

To navodi nadzorničtvo samo za dokaz svoje tvrdnje, da je nehajstvo nekojih občina ponajglavnije krivo nedovoljnomu napredku prošle godine, jer da su one brižljivo nastojale oko marljivijega polazka, bio bi se sigurno i uz sve neugodne okolnosti ipak postigao bolji napredak, a ako nebi, nadzorničtvo bi onda isto tako iztaknulo krivnju učitelja, kao što sada ističe krivnju občina. Medjutim se radostno opaža, da je ove godine, ako i ne posve dobar, ali ipak mnogo bolji red u školah, pa će zato doista biti i boljega napredka, ako i ne u svih, ali ipak u većini školah, nego li je bio lani, čemu osobito mnogo doprinaša revno i odlučno nastojanje sl. podžupanije.

Još neuredniji bio je polazak opetovnica, dapače ih kod većine škola niti nebijaše. — Medjutim je i u tom ove godine na bolje pokrenulo, te će, ako Bog da, za koju godinu i ta obuka roditi liepim napredkom po pučku prosvjetu, ili bolje, osigurati će se u svakda-

Digitized by Google

njoj školi stečeni napredak, koji se inače bez opetovnice većinom nekoristno po netragu razidje.

Školske sgrade ove podžupanije sve su vlastničtvo dotičnih občina, osim škola u Ozlju, Sveticah, Netretiću i Prilišću.

Velika su takodjer mana u svih tih školah skroz neprikladne klupe, koje osim što neprijaju normalnomu tjelesnomu razvoju djece, još i veoma oteščavaju nastojanje oko čistoće i držanje valjane discipline, pa su i nesbodne za obuku u risanju i pisanju, jer nemogu učitelji dolaziti do pojedine djece, da ih upućuju i izpravljaju kada pišu ili rišu.

Veoma bi takodjer potrebno bilo, da se kod nekojih škola sagrade potrebne gospodarske sgrade za učitelje a nekojim pribave i vrtovi, jer bez toga nije moguće, da učitelj na selu uredno živi i obiteljski život zasnuje. Tako učitelj u Plemenitašu osim školske sgrade nema oko nje ni pedlja zemlje, gdje bi živad odhraniti mogao, a kamo li šta drugo. Učitelj u Lukovdolu ima osim školske sgrade samo pusto i neogradjeno dvoriste i bez zdenca i bez ikakove staje. Učitelji u Sveticah i Ozlju osim stana, prvi u bivšem samostanu, a drugi u gradu, nemaju ni dvorišta niti ičega drugoga. U interesu samoga napredka leži, da se učiteljem pruže sve za život potrebne prilike, gdje bo učitelji trpe nuždu i nevolju, nemogu se ni veselim srdcem ni bodrim duhom odavati svojemu plemenitomu zvanju. Obćine, koje to uzkraćuju svojim učiteljem, uzkraćuju svojoj djeci blagodati svježe i napredne obuke. Posljedice škrtosti ili neuvidjavnosti otaca padaju ondje ne na nje, nego na njihovo potomstvo.

(Konac.)

Razne viesti.

— (**Štajerska štedionica.**) Štajerska štedionica zaključila je prošle godine 60.000 for. darovati občinam, koje su siromašne, te bi si rado sagraditi školske sgrade. U deset rokova imala bi se gore opredieljena svota izplatiti občinam, koje bi to uztražile. Nu dosele prijavio se toli malen broj, da je morao zem. školski odbor razaslati okružnicu, u kojoj se upravo čudi, kako se neće nijedna od siromašnijih občina prijaviti i zamoliti podpore.

— (**Otvorenje izbavišta.**) 18. ožujka o. g. otvoreno je svečano u Budimpešti izbavište, koje je gradska občina vlastitim troškom podigla, i koje nazvaše „asyl glavnoga grada.“ Al. Monar reče slovo, u kojem je obširnije progovorio o izbavištih. Kod te svečanosti zastupao je vladu kr. škol. nadzornik Boja. — Istom što je otvoreno, pa se ipak već u njem nalazi 15 djece.

— (**Previšnji darovi.**) Nj. Veličanstvo kralj darovao je bečkomu družtvu za podupiranje učitelja na komunalnih, pučkih i gradjanskih školah 100 for., a Nj. Veličanstvo kraljica 50 for.

— (**Uzdržavanje škola.**) U Beču došlo je (1870.) za uzdržavanje škola na 1 stanovnika 1.20 mar., u Pragu (1872.) 1 68 mar., u Gradcu (1873.) 1.94 mar., u Antverpenu (1873.) 2.04 mar., u Berlinu (1871.) 2.06 m., u Trstu (1870.) 2.48 mar., u Monakovu (1875.) 3.75 mar., u Pešti (1874.) 2.66 mar., u Parizu (1871.) 2.88 m, u Vratislavi (1874.) 3.60 mar., u Draždjanih (1875.) 3.96 u mar., Newyorku 7 mar. a u Bostonu 20 maraka.

Književnost.

— (**Četvrtgodišnji vjestnik o novostih hrvatsko-srbske literature.**) Priobćuje ga kr. sveučilištna knjižara Franje Župana (Albrecht i Fiedler) u Zagrebu. I. god. 1877. Broj 1. Siečanj-Ožujak. U ovom je broju oglašeno 165 hrvatskih i srbskih djela, koja su posljednjega četvrtgodišta ili zadnjih godina ugledala svietlo i 30 djelâ o slavenstvu na raznih jezicih. — Ovaj će vjestnik biti ne samo u prilog našoj bibliografiji, osobito ako se s vremenom usavrši u kritičko-bibliografijski list, nego je svakako i dobro došao hrvatskomu učiteljstvu, kojemu se je osobito kod uredjivanja školskih knjižnica razgledati po hrvatskoj i srbskoj književnosti. Da bude taj vjestnik što podpuniji, nuždno je dakako, da svaki pisac svoje djelo pomenutoj knjižari pošalje ili barem prijavi. — Tko bi želio dobiti prvi broj toga vjestnika, neka se obrati na pomenutu knjižaru, koja će mu ga bezplatno poslati.

— (**Hrvatska bibliografija.**) Pod ovim naslovom poziv lje knjižara Lav. Hartmana u Zagrebu hrvatske, srbske, slovenske ili bugarske pisce, da joj pošalju po jedan odtisak djela, koje bi izdali na hrvatskom, srbskom, slovenskom ili bugarskom jeziku u tu svrhu, da ga može uvrstiti u knjižarsku bibliografiju austrijsku i njemačku. Za oglašenje u bibliografiji neće se ništa u ime honorara ili drugih troškova plaćati, osim što se ima poslati franco, eventualno pod nakrstnim omotom, jedan odtisak djela. Ista je knjižara pripravna primati razmjeran broj odtisaka u komisiju i na debit na knjižare.

Natječaji.

— Za učitelja rimokat. vjeroizpoviesti u Martincih, osječke podžupanije. Beriva IV. plaćevnoga razreda, stan u naravi ili 15% stanarine, 11·38 m. drva i vrt. Rok do 27. svibnja t. g. Pošta Bizovac.

— Za učitelja i orguljaša u Sv. Martinu, podžupaniji zagrebačkoj. Beriva: 400 f. plate, stan u naravi, sastojeći se od 3 liepe sobe, 12 hv. drva za učitelja i školu, vrt i štolarske pristojbe za orguljanje. Rok do 10. lipnja t. g. Pošta: Stupnik.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. zbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 15. U Zagrebu, 20. svibnja 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Cieua god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Jan Karel Škoda.

Bujem buji samònikla majčina dušica na tihoj mogili onoj, na koju dolaze neprestanim nizom godina iskreni štovatelji plemenitoga srdca i svako dobro tvorivšega duha onoga stanovnika, kojega mrtve sada ostanke krije i brani mogila, uzdignjena rukom ljudskom. Kamo živući nedolaze sjećat se zahvalna srdca dobrih čina pokojnoga; kamo nedolaze rositi hladnoga groba vrućimi suzami: tamo zaisto neniče ni dušica majčina, niti tuguje nad pokonjim jadikovka; dà, domala nestaje traga i gomili samoj.

Jan Karel Škoda usnu blaženo 31. prosinca prošle godine. Ovu tužnu viest donio nam treći broj „Napredka“ t. g., napomenuv, da će u buduće i obširnije koju priobćiti o pokojniku, kojim se diči nesamo narod češki, već i svaki, u koga je vruće slovinske krvi.

U trećem broju českoga znanstvenoga lista „Osvěta“ čitamo životopisnu uspomenu, što ju napisao V. Podhajski; ista uspomena prikazat će i štovanomu čitateljstvu „Napredka“ vjerno slavnoga pedagoga Jana Karla Škode djelovanje, kojim je pripomagao oplemenjivati i prosvjetljivati mili si narod češki, kojim je nemalo podbadao na neprestani râd i srodnu si braću krvi slovinske. V. Podhajski piše:

Godina 1876. umanjila nam niz znamenitih radnika. Izmakom njezinim usnu Jan Karel Škoda, junački to i neumorni širitelj prosvjete na polju českoga školstva. Viest o njegovoj smrti razširila se po svih zemljah českih, ostavljajuć tugu svagdje, gdje narod češki vjeruje u uzdignuće snage i moći svoje — valjanim uzgajanjem mladeži. Ako li već pojedini stališi naroda našega očituju bolno sažaljenje s gubitka J. K. Škode, kojino je ljubio domovinu svoju najčišćim žarom, koj se je vjerno tielom i dušom predao njezinoj službi: to učiteljstvo česko oplakuje nad njegovom mogilom si stroga, prosvietljenoga uzgojitelja, koji, shvativ sasvim velikoga Amosa Komenskoga, uze širiti nepo-

Digitized by Google

bitne njegove istine u doba, kada tudji življi nisu kasnili slabiti nam narodnjih sila, te zajazivati naravni razvoj duha nam vlastitoga. Škoda bijaše muž veoma zaslužan svojim raznim djelovanjem kano pravi buditelj i prosvjećivalac naroda, kano revan učitelj mladeži i uspješan uzgajatelj mladeži. S toga temelja zavirit nam je u njegovu izdašnost.

Rodio se u Přibramu 15. svibnja 1810. Prva znanja crpio je u rodnom si mjestu, odkuda ode u gimnazij pražki. Svršiv nauke filozofijske, dao se g. 1829. na nauke bogoslovske, koje svršiv, posta kapelanom u Zlonicach; odovuda premjestilo ga u Počáple, pak g. 1837. u Prag u župu tynsku. Daleko sizajuće promjene, što su se pripravljale u godinah četerdesetih, uvedoše i Škodu u život spisateljski. Narodnji pomak, štono se za onda pripravljao, imadijaše svoga tumača u rodoljubivom listu „Květy“, u koj list unašahu dragovoljno vrući rodoljubi što prvience svoje, što pako i zrelije plodove uma svoga. U istom listu natiska i Škoda prvience Vile svoje, prevod „Ženska lest“. Za tim sliedjahu i obilatije plodine njegove. Osebice tiska g. 1842. djelo: „Ježiš Kristus, dokoralostí“, uz tri druga djela žice propoviedalačke. Sva dalnja obilata njegova radnja temelji se na šestom listopadu g. 1848., kadno ga imenovalo kateketom učiteljišta českoga i spojene s ovim glavne dječačke učione u Pragu. Nemanje povjerilo mu istodobce mjesto kateketsko na bogosloviji. Koliko je godilo rodoljubivoj mu duši, uz blagu sviest, da je on u bogosloviji prvi kateketa, koj može u sjemeništu podučavati milim si jezikom českim — na temelju netom izbojevane ravnopravnosti jezikâ!

Pravim se uzhitom latio stališa učiteljskoga, u kom mu titraše pravo blaženstvo, a sám ustav obgrli takovom snagom, te bi radi njega zaboravljao na sve druge zabave, na sve druge družtvene slasti. Kano pravedan sudac prosudi i sebi i drugim uzgojiteljem, da su kano takovi istom poletarci, s toga se svom odlukom i uzornim márom vrgnuo na to, da prouča pedagogiju. Njemu bijaše škola istinskom školom, u kojoj neumorno sliedom sliedjaše razvijanje mladeži, koja bi mu dragovoljno odgaljivala nutrinju srdaca svojih; tolike snage bijaše blaga njegova narav. I napisa „Katechetiku“, u kojoj jest sočan plod neumornoga proučanja i mnogogodišnjega izkustva njegova. Ista knjiga tiskala se prviput 1856., pak onda 1864. i 1874. Doduše, ovom knjigom upućuje ponajviše katekete, kako jim valja navadjati djecu životu krščanskomu, to ti ipak u njoj ugleda ukupno učiteljstvo vjernoga si prijatelja i pouzdanoga savjetnika; tolike je ciene!

Tko je dobro proučio pojedine česti istoga djela, taj se uvjerio, da ga je pisao muž, uzhićen za naobrazbu mladeži; u njem je bogata i riedka uputa i nauka, kako se razvija driemajući duh djeteta, kako nam je sile njegove kriepiti i jačati, kako li djetinju volju navraćati, da se ista pokaže činom što odlučnija, što plodonosnija. (Konac.)

Digitized by Google

Risanje i krasopis u pučkoj školi.

(Od **Ljuboje Dlustuša**. Čitano u glavnoj skupštini hrv. ped.-knjiž. sbora.)

I.

Prvo na dnevni red stavljeno pitanje tiče se obuke u risanju. Sva znatnost te obuke leži u svrsi, da se djetetu razvije ruka i oko, a oplemeni ukus, priučavajuć ga na sumjerne i liepe oblike. Ova nam svrha ima opredjeljivati sredstva. Težko, a obzirom na zadatak pučke škole glede harmonijskoga razvoja i neshodno bi bilo, oko svake te svrhe posebice i redomice nastojati. Sve troje, i ruku, i oko i ukus nam valja zajednički razvijati, osvrćuć se pri tom na sposobnosti dotične dobe dječje, do koje je diete onaj par doraslo, kada ga učimo risanju, a i na predtečno znanje.

Valja započet gradnju ondje, dokle je diete naravnim razvojem dospjelo, a onda prelaziti sa lagljega na teže. Gdje ruka ni oko nije doraslo zadaći, koja jim se nuždno mora povjeriti, ondje jih valja poduprieti pomagali. Da se pako oko u istinu razvija, a ne možda kvari, valja djecu tako rukovoditi, da samo liepe oblike liepo rišu. Da pako risanju odmah s početka uvide svrhu, i da jim omili a ne omrzne, nuždno je tu, kao i svuda, poći putem analitičkim, induktivnim.

Hoće li nam se postupak svoj udesiti na tih načelih, nije nam druge, van ga ovako udesiti.

Tek što djeca dodju u školu, već jim se mili „maljati". Tu budne i konja i junaka, i svakakvih kvaka. Priroda nam tu pokazuje put: valja započeti risanjem sbiljskih predmeta. Nu pošto se djetetu obzirom na razvoj ukusa nemože dopustit, da riše karikature; a pošto s druge strane dječja ruka još nije u toliko razvita, da bi svaki predmet umjela liepo, ili bar u njeke sumjerno i izvornomu liku slično izvesti, nalazimo se upućeni birati predmete, koji se dadu risati takvimi crtami, kakve je dječja ruka vrstna izvesti. To su prije svega likovi, sastojeći od upravnih crta. Bili bi takvi: prozor, vrata, stol, stolica, ormar, kuća itd. Risanje takvih predmeta neka se nadoveže na zornu obuku, kojoj će još u prilog biti tim, što je diete upućeno predmete pomnije motriti. Da se pako i oko pri tom vježba, dobro će biti djecu već sada upućivati, da mjere, dakako ne posebnim strojem, već pisalom, papirićem i sl. Dakako, da djeca ni risanjem takvih predmeta s početka neće uspievati, pošto nisu vrstna vući upravne crte. To će pružiti učitelju sgodu, upozorit jih na taj nedostatak, te jim razjasniti, da tu najprije valja uvježbati ruku, kako će liepo vući upravne crte. U tu svrhu abstrahirat će učitelj pojedine vrsti upravnih crta od narisanih predmeta, te ove napose vježbati, a onda opet od njih sastavljati likove. N. p. ako se od narisana prozora izbrišu sve okomice, ostaju same vodoravne crte itd. Kako se vidi, taj je postupak induktivan, analitičan, uviek je djeci jasna svrha, a jasna su jim i sredstva, moraju bo raditi voljom, vježba jim se i ruka i oko i ukus, postupak je taj posve racionalan. Nastavi se tako risanje krivulja. Dobit ćemo jih, ako narišemo bič, zastavu, mač, loptu,

Digitized by Google

jaje, zmaja i sl. Rišu se predmeti, od njih se na oči djece abstrahiraju crte, ove se posebice vježbaju, a onda opet oblici od njih sastavljaju. Razdaljice i duljine mjere se pisalom, papirićem, prstom i sl. Metoda je dakle analitičko-sintetička, riše se prostom rukom po naravi na pločicah. Uzmemo li pri tom u obzir, da se tim ujedno ruka i za pisanje pripravlja, to će nam probitci takova postupka tim silnije udariti u oči.

U II. razredu vrsta se medju učevne predmete i geometrijsko oblikoslovje. Dječja je ruka već u njeke privikla pisaćim strojevom, te nam je sada poglavito u njoj razvijati ponim za sumjerje i točnost, što je osnovnom podlogom razvoju ukusa. Valja djeci utisnuti mjerilo u ruke, te ju učiti mjerenju. Da nebude skoka u razvoju duše dječje, valja nam i tu preći sa poznata na nepoznato, postupati najprije analitički. Rišuć cieli predmet, sastojeći iz izvjestnih geometrijskih likova, najboljma će diete uvidjeti, od kolike mu je prešne potrebe mjeriti razdaljice točaka i duljine crta. Želeć pako razvijati ukus i ponim za sumjerje, valja nam u svakom radu dječjem zahtievati geometrijsku točnost. Dječja tomu ruka nije dorasla, treba joj pomagala. Utisnimo joj zato ravnalce razdieljeno na centimetre, kojimi će mjeriti i upravne crte vući. Pošto pako diete izvjestan geometrijski lik znade ravnalom točno i liepo izvesti, onda neka ga nastoji narisati i prostom rukom. Jerbo ako je diete odmah prostom rukom načinilo loš lik, neće to tako lako uvidjeti, niti se osjetiti prinukanim, da ga izpravi; podje li mu medjutim za rukom, izvesti ravnalom nekolikoput točan i valjan lik, priučit će mu se oko na sumjerje i ljepotu, te ono kašnje rišuć prostom rukom, samo neće moći podnieti, da mu dotični lik bude loš i nepravilan.

Evo tako se duši dječjoj vježba sud, a samoradinost potiče.

Pošto je diete vješto vući upravne crte i nacrtat pravilne i sumjerne trokute i četverokute, — dalje netreba za sad ići, — tad neka se uči dieliti četverokut, i u njem crtati likove sastavljene s početka od upravnih crta, kašnje od krivulja. Likovi, koji su najsličniji sbiljskim predmetom, najbolji su, jer će djeci biti najzanimiviji. U drugom poljeću II. razreda može se započeti risanje u risankah olovicom. Ovdje valja jednostavno ponavljati, što se je u prvom poljeću risalo na pločicah, nu može se sada odmah poći putem posve sintetičkim.

Dakle najprije razmak i položaj točaka, duljina i debljina crta upravnih i krivulja, položaj crta, jednostavni geometrijski oblici i t. d.

Svaki lik neka opet najprije prostoručno rišu na pločicah, a zatim pomoću ravnala u risankah. Ovo zato, da tako lako nepogrieše, te da jim i risanka i risarije budu čiste, jer budne li pogrešaka i ljaga, izgubit će volju, izgubit će ponim za čistoću i narednost, započet drljati, a onda je sve izgubljeno. Brisalom nije se u tom razredu slobodno služiti.

Prigodom zemljopisne obuke neka školska soba, a ako nije zakučasta i školska sgrada riše smanjenim mjerilom. Tlovid mjesta, ili — ako je preveliko ol prepunjeno ulicami — izvjestnoga predjela, — recimo onoga, u kom je škola.

Digitized by Google

Glavnom budi zadaćom toga razreda: mjerenje, točnost, čistoća.

U III. razredu želio bih, da se njeguje ornamentika prema sustavu Rollerovu. Osnovni četverokut neka djeca sama rišu ravnalom, neka ga mjerilom razdiele, a oblike u njem prostoručno izvadjaju.

Neka k tomu rišu zemljovid trojedne kraljevine po četvorinah, koje si sami prirede. U II. poljeću neka šestarom rišu okrug, ovaj neka diele na četvero-, petero-, šestero-, osmero- i deseterokut, a zatim sliedi risanje ornamenata u okrugu.

U IV. razredu shodno je nastaviti ono, što je u III. započeto, nu osim toga valja izmjenice sa ornamenti risati laglje predmete, orudje, kuće, drveće, grmlje itd.; ženske pako cvieće i likove, koji rabe kao ures pri ručnom djelu. Zemljovide monarkije i strana svieta po četvorinah. Tiskaća pismena jednostavna.

Opetovnica ima se poglavito baviti ornamentikom i stručnim risanjem.

Jezgra svega, što rekoh, sadržana bi prema tomu bila u sljedećih stavcih:

1. Risanjem se ima u pučkoj školi vježbati ruka i oko, a razvijati ponim za sumjerne i liepe oblike, te tako plemeniti ukus.

2. Djeca se I. razreda imadu uvesti u risanje načinom analitičkim, t. j. imadu započeti risanjem cielih predmeta, kojim su dorasla. Od ovih se predmeta abstrahiraju pojedine crte, koje se posebice vježbaju sintetičkim redom. Djeca u ovom razredu rišu prostoručno, a mjere predmetom, koji su jim baš pri ruci, dakle pisalom, prstom itd. Rišu na pločicah.

3. U II. razredu ima se osobita skrb obratiti mjerenju i točnu izvadjanju najjednostavnijih geometrijskih likova, koji se zatim uče razdjeljivat. Uče se risati smanjenim mjerilom tlovid školske sobe i školske sgrade, a gdje se može i druge za to sgodne prostorije. Sve to rišu najprije ravnalom, a zatim prostoručno na pločicah, a u II. poljeću ravnalom u risankah. Pri svem tom mjere mjerilom razdieljenim na centimetre. Poraba brisala nije u ovom razredu dopuštena.

4. U III razredu rišu se prema Rollerovu sustavu ornamenti u četvorinah, koje si djeca sama priredjuju i razdjeljuju, a kašnje u okrugu prema uzorkom Hutterovim.

Osnovne četvorine rišu ravnalom i mjerilom, a osnovne okruge šestilom, dočim ostale prostoručno rišu.

5. U IV. razredu izmjenjuje se risanje ornamenata u četvorinah i okrugu i bez istih sa risanjem drugih predmeta, imenito orudja.

Da predmete sumjerno narišu, imadu položaj i smjer crta označiti bud razdjelbom na četvorine, bud točkami.

Djevojčice rišu cvieće i likove, koji su jim nuždni kao ures pri ručnih radnjah.

6. U opetovnici se nastavlja ornamentika, a uz to se salazi i na strukovno risanje.

7. Svaki lik, koji će djeca risati, riše učitelj dielak po dielak na školskoj ploči, mjereć i postupajuć posve, kako učenici imadu postupati, a učenici ga nasljeduju.

Digitized by Google

8. Stigmografijsko risanje može se djeci dopustiti za zabavu, ali za obuku u risanju nije shodno, pošto se neprestanim risanjem po označenih već točkah ni ruka ni oko nedovinuše samostalnosti. (Konac.)

Listno zelenilo.

Kad izadjemo u krasnu prirodu, što nam više godi oku nego li krasno zelenilo bujnih livada, poljana i šuma; a kako ga poljodjelac proljećem pozdravlja, jer znade, da čim se priroda zaodjela u zelen, bit će i cvieta i ploda, bez zeleni bo nebi bilo ni jednoga, ni drugoga, pa zato nam i jest zelenilo boja nade i ufanja. Zelena boja, kako je poznato, nije jednovita, već sastavljena boja. Pomiešamo li žutilo s modrilom, što no se mora jedno i drugo smatrati najjednostavnijimi bojami, tad dobismo smjesu, koju zovemo zelenilom. Ali upravo tim, što je zelenilo sastavljeno od dvie boje, godi nam oku. Ako su obe boje pomješane u istoj mjeri, tako da nijedna drugu nenadmašuje, tad nam se čine kano boja jednovita, te nam osobito godi; zato nam se i zeleno bojadisane sobe osobito mile.

Nu nije nam ovdje razpravljati o zelenoj boji u obće, nego samo o jednom zelenilu, a to je listno zelenilo ili chlorophyl, koje bilinski sviet osobito karakteriše. Listno je zelenilo skoro najrazširenije medju bilinskimi tvarmi, jer ga imade mal ne u svih dielovih biljke, a s druge strane znademo opet, da je veći dio zemaljske površine zaodjeven u zeleno.

Pa zato nije ni čudo, što se botanici, kemici i fiziolozi bilja bave toliko tom tvarju, te nisu još nijedne ustrojne (organske) tvari tako u potanko izpitivali, kao upravo listno zelenilo. Ali uza sve to nije još dosta svestrano izpitano, te još uviek ima tajna, koje prirodoznanci tek nagadjaju.

Glavno je svojstvo listnoga zelenila, da se u običnoj vodi — riečnoj i vodi vrelici — neraztapa. Ma i kako dugo ostavili lišće ili druge bilinske česti u vodi, voda neće od toga pozeleniti. Ima doduše zelenih močvara i drugih stajaćih voda, ali tomu nije uzrok raztopljeno listno zelenilo, nego biline, koje u njih rastu. Zato i možemo to svojstvo listnoga zelenila smatrati kao neku blagodat; jer da je ovo u vodi raztopljivo, nebismo imali na zemlji čiste, bezbojne vode. Jer i kišnica, koja pada na lišće drveća, kao i voda vrelica i riečna, u kojoj takodjer ima skoro uviek lišća i bilinskih česti, morala bi od toga pozeleniti.

Nu ako se listno zelenilo i to na svu sreću netopi u vodi, raztaplja se u vinovoj žesti i etiru. Metnemo li zelena lišća u bocu napunjenu žestom, ova će doskora pozeleniti, a lišće izgubiti boju. Listno se dakle zelenilo raztopilo u žesti. Ovom se tekućinom možemo takodjer osvjedočiti, da je i listno zelenilo sastavljeno od prvobitnih boja: žute i modre. Nalijemo li na takovu tekućinu jake solne kiseline i nešto etira, te ako bocu malo stresemo, opazit ćemo u boci dva sloja i to jedan žuti, t. j. (Phylloxanthin), koji se je u etiru raztopio,

Digitized by Google

i jedan modri, t. j. modrilo (Phylocyanin), koj se raztopio u solnoj kiselini te se utaložio u dolnjem sloju.

Razni stupnjevi zelenila, od jasne pa sve do najtamnije zeleni, kako to vidimo na bilju u prirodi, postaju upravo raznolikim miešanjem toga žutila i modrila. Ako li je više žutila, zelena je boja jasnija, ako je pako više modrila, zelen je tamnija.

Listnomu zelenilu nuždno je svietlo, pače bez svietla neima listnoga zelenila. Ta poznato je, da su biljke, koje rastu u tmini, biele; pa zato se glavice od ločike vežu i pokrivaju lonci, da pobiele i postanu prhke.

U tmini se dakle netvori listno zelenilo, nu ako biljke, koje su rasle u tmini, stavimo u svietlo, to će neke pozeleniti već u nekoliko sati, a neke tek u nekoliko dana. Iz toga sliedi, da neke biljke za razvitak svoga zelenila trebaju jako, a neke slabije svietlo.

Nu žalibože, da listno zelenilo nije trajno. Čim se od bilinskoga života oddieli, nepodnosi više svietla. Stavimo li u žesti raztopljeno listno zelenilo na sunčano svietlo, to za nekoliko časaka pocrni. Tako sunce samo svoje čedo uništuje. Šteta je to velika, jer bi se inače prekrasno listno zelenilo u industriji moglo u veliko upotrebljavati, tim više, što su upravo najljepše zelene boje, kao što je šveinfurtsko zelenilo, otrovne, te škode zdravlju.

Listno je zelenilo znamenito najviše poradi svojega lučbenoga djelovanja; dočim naime zelene bilinske česti imadu tu snagu, da ugljikovu kiselinu u uzduhu razlučuju, te upijajuć ugljik uzdržaju u uzduhu ravnovjesje izmedju kisika i dušika.

Da ugljikovu kiselinu razlučimo u počela, od kojih sastoji, naime u kisik i ugljik, treba vrlo jakih razlučila i znamenito povišene toplote; — listno pako zelenilo obavlja taj težki posao, kako se čini, vrlo lako: njegovoj lučbenoj snazi treba samo blage topline sunčanih traka.

Nu glede toga lučbenoga djelovanja listnoga zelenila, vriedno je, da se spomene još ovo. Samo listno zelenilo, bilo sad ono iz lišća ili grančica il stabljika, nemože ni uz sunčanu toplinu razlučivati ugljikove kiseline; jer kad bi to bilo, tad bi i iz lišća odlučeno listno zelenilo isto tako djelovalo, kao što djeluje u biljkah. Nu pokusi se protivno dokazalo. Smrvimo li lišća uništiv mu strukturu, te nalijemo na nj vode, u kojoj ima ugljikove kiseline, te stavimo tekućinu na sunce, neće se razlučivati ugljikova kiselina u svoja počela, nego će nastati obično djelovanje tvari na tvar, naime tvorit će se ugljikova kiselina od organskih tvari lišća i kisika iz uzduha. Dakle uz listno zelenilo djeluje na razlučbu ugljikove kiseline svakako još i sam bilinski organizam.

Ali najnovijimi izpitivanji dra. Krausa pokročilo se u poznavanju listnoga zelenila još za korak napried. Po njegovih je opažanjih čisto listno zelenilo jednovita lučbena osebina, koja se dieli u dvie boje tvoreće skupine. Žutilo, koje se tek tvori, zove on Xanthin, a zelenilo Chlorin. Posljednji je osobito u alkalijskih slučeninah stalan. Pa tim se svojstvom tehnika i neznajuće već poslužila, da se naime povrće dugo uzdrži zeleno. U tu se svrhu umače povrće u

Digitized by Google

raztopljenu ugljiko-kiselu pepeličinu. Sjegurno će se izpitivanji doći i dalnjim osobitim svojstvom listnoga zelenila u trag. te će se razbistriti mnogo, što je još sada dubokom tajnom. Po Vogelu.

Nešto o metodiki početnoga računstva.

Po Frommu priobćuje **Milan Kobali.**

U novije vrieme zapodjelo se medju učiteljstvom pitanje, nebi li se djeca već i u prvom razredu imala upoznavati sa slomci i to upravo s toga razloga, da se računstvom poluči formalna svrha obuke, da se naime djeci razvijaju duševne sposobnosti i da uče za rana misliti. Mnogo naprednih učitelja drži to pače za nuždno, a ima već i naukovnih osnova, kao n. p. u Pruskoj, koje zahtievaju, da se učenici već u prvom razredu upoznavaju sa slomci. — Naše naukovne osnove doduše toga izrikom nezahtievaju, ali ipak da pokažemo, da to nije nikakova nemogućnost i da se takovom obukom osobito pospješuje materijalna i formalna svrha obuke u računstvu, priobćujemo ovu praktičnu razpravicu našemu učiteljstvu na razsudbu.

Ponajprije nastaje pitanje, kojom vrsti računstva može učitelj najbolje pripraviti učenike za kašnje računanje sa slomci? Nedvojbeno bi najsgodnija bila djelitba. Slomci postaju djelenjem; jer ih dobivamo dieleć ciela. A kad govorimo o djelitbi, onda predmnievamo, da su ostale tri vrste računstva učenikom jur poznate. Neki misle, da se operacije sa slomci imadu odieliti od onih sa cielimi brojevi, nu Diesterweg se tomu protivi, jer da bi takav način bio neshodan i nepraktičan. S pojedinimi brojevi imadu se preduzeti operacije sa sve četiri vrste računstva, a uz to i sa slomci.“

Pojmovi „težko i lako“ jesu kao svagdje, tako i ovdje vazda relativni. Mnogo toga držimo za lako, misleći, da to mali računari lasno pojme, a mnogo ima opet toga, što držimo za težko, pa s toga tim učenike neupoznavamo. Zar je n. pr. po točnom elementarnom postupku brojeva od 1—100 laglje sbrajati i odbijati: $28 + 35 = 63$, $63 - 35 = 28$, — nego li množiti i dieliti $7 \times 9 = 63$, $63 : 7 = 9$? — Zar neće učenik isto tako lako naučiti, da $2 \times 6 = 12$, $12 : 6 = 2$, kao i to, da je $6 + 6 = 12$, $12 - 6 = 6$?

Većina računica ima najprije sbrojitbu i odbitbu, a zatim množitbu i djelitbu, pa zašto da u toj koncentraciji nepodjemo za korak dalje — i onda po Gruberovoj metodi — te operacije na razni način kod pojedinih brojeva nepreduzmemo. Ja idem još za korak dalje, pa ću uz to dotični broj odmah dieliti t. j. pojedine dielove kao i čitav broj (kao jedinice) mjeriti. Zašto da diete teže pojmi, što je $^1/_2$, $^1/_3$, $^2/_3$, $^1/_4$, $^3/_4$ itd. nego li ciele brojeve. Vide li to učenici, i onda dobro shvate, to će lako računati $^3/_4 + ^1/_4$ kao 3 novčića + 1 novčić; $^7/_8 - ^3/_8$ kao i 7 komada — 3 komada; isto tako, kao da reknem 2×2 jabuke itd.

Digitized by Google

Računanje sa istoimenimi slomci (izuzam množitbu slomka sa slomkom) nije drugo, nego li računanje sa jednostavnimi imenovanimi cielimi brojevi. — Osim toga je laglje djeci zorno predočiti $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ itd. nego li funte, mjesece, tjedne itd. Mnenje, da u početku računati sa slomci nevalja, osniva se na dosadanjem običaju, na neshodnom poredku i operaciji. Pače upravo zato je kasnije u viših razredih računanje sa slomci težko, što se je to u početku zapuštalo. Ako n. pr. početnik, udarajuć u glasovir, lievu ruku zapušta, to će mu, čim dulje uči, tim teže biti; guslači, koji su naučeni lih na jedan sistem kajda, malo su kada dobri pianiste itd. Kao što je kod mehaničke vještine, tako je i kod učevnih grana, kod kojih valja doduše misliti, nu koje uz elementarne vježbe ipak zahtievaju i mekaničku vještinu. Praktičan učitelj nedieli dakle slomke od cielih brojeva, već jedno i drugo spaja. Neuzimati obzir na slomke, protivi se temeljnomu učbenomu pravilu; pa kod svakoga učevnoga predmeta valja analogno postupati. Svagdje počimaj kod pojedinih učevnih predmeta, nastoj, da ih učenici svestrano promotre, pa od ovih prolazi na skupine, vrste itd.; biline, životinje i ostala tjelesa moraju učenici svestrano i točno motriti. Tuj valja govoriti o svakom pojedinom dielu i članku, a ne morda danas o korenu, dlaki itd. a za godinu dana istom o lišću, zubih. Vrstanje u razrede i vrste sliedi istom kasnije. Kažu, da samo kod računstva hoće neki drugačije postupati i računati sa četiri vrste, dok još nisu točno i svestrano prošli pojedine brojeve. Misle, da se učenici poslie kod obćih operacija imadu upoznati točnije s brojevi. Nekad su djeca i sricajuć učila čitati i po „Adamu Rieseu“ računati. Kao što kod prirodopisne obuke učenici zrijuć dotičnu životinju, dobivaju pravu sliku, tako je i kod računstva. Hoćeš li, da učenik nešto stvori, to mu podaj materijal, pa ga kako valja prepariraj. Kod računstva je taj materijal broj i zrienjem dobiveni pojam dotičnoga broja; a ne morda brojevi samo po imenu. Učenikom valja zorno predočiti pojedine dielove. O računanju neima dotle govora, dok se učenici neupoznadu sa stanovitom količinom brojčanoga materijala; dakle najmanje sa dva broja. Moraju znati razlikovati brojeve, onda im se istom mogu zadavati zadaće. U obće počimaj vazda sa „imenovanim“, jer si diete uz broj misli i predmet; abstraktno operiranje sa neimenovanim sliedi poslie. Učenici se mogu jedino onda upoznati s brojem, kad su zrieli pojedine dielove.

Mali računari znadu doista već i nešto brojiti, čim stupe u školu, nu pobližih brojeva nepoznaju. Zrijuć naučiše i brojiti. Isto tako naslućuju oni ponešto i slomke. Oni su vidjeli pojedine dielove: pol jabuke, tri diela kruške, pogače, kruha, sira itd. Oni su dapače sravnjivali, da je polovina veća od četvrtine ili petine. Ako učenici pojme, što su dvie kruglje, to ih onda možemo i sa polovinami upoznati, i sa ovimi iste operacije preduzeti, koje i sa dve kruglje.

Neka nitko nemisli, da je to proti načelu: „od težega k lagljemu“. Neshodnim i nepromišljenim razporedom otežčavamo si râd. Nerazstavljaj i nedieli dakle nikada, što si je srodno, što moraš u isto vrieme preduzeti. Spaja-

Digitized by Google

juć već u početku računanje sa slomci, razvijajuć u djeci pojam o slomku, odstranjujemo mnoge potežkoće kod operacija s cielimi brojevi. Krivo ima, koj s cielimi brojevi od 1—10 i 100 ovako djecu vježba: $\frac{1}{2}$ od 10, $\frac{1}{4}$ od 12, $\frac{1}{3}$ od 18 itd. ili $^4/_9$: 2, $^9/_{10}$: 3. Već valja reći: polovina od $^4/_9$, treći dio od $^9/_{10}$ itd. Neka se nitko neizgovara, da je to prikraćena forma dielenja, a ne računanja sa slomci. Forma je upravo zadnja kod računstva; nevalja njom početi. Da učenik pravo shvaća takove zadaće, treba drugih priprava. On nepozna $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ niti po značenju niti po formi, on nije još nikada sviešću motrio četvrtine, petine. Nezna on, kako se ove odnose prema cielomu, pa ipak mnogi zahtievaju, da traži $^1/_4$, $^1/_5$, $^3/_5$ itd. Zahtievaju, da on pojmi i znade, da $^4/_4$ sačinjavaju cielo. Mnogi će učenik držati onaj „od“ za manje (minus) n. pr. $^1/_4$ od 12 čitati će: odbivši $^1/_4$ od 12 ostaje $11^3/_4$. Pojmovi: $^1/_4 \times 12$ (12 kao cielo) ili četvrti dio od 1 dvanaest put uzamši — još su daleko. — Pogrešno je formu: $^4/_9$: 2 itd. preostaviti djetetu kao polovinu od $^4/_9$.

Postupak, po kojem se učenici upoznavaju najprije numeriranjem t. j. koj broj za kojim sliedi, zatim operacije sa četiri vrste računstva a napokon sa slomci sličan je metodi, po kojoj se učenici nekoliko mjeseci uče imenovati 10 bilina, za četvrt godine uče ih razlikovati po lišću, a napokon uče razlikovati koren itd. Ili da tko upoznaje učenike najprije s riekami koje zemlje, poslie im pripovieda, gdje je kojoj vrelo itd.

Svaki pojedini broj mora učitelj s učenici točno proći. Preduzeti mora sve operacije tako sa cielim kao i sa pojedinimi dielovi, dakle i slomci. Neka se nenagli, već neka točno prodje brojeve 1—10 davši učenikom priliku, da to sve zriju, jer samo tako mogu doći do pojmova. Kant veli: da su pojmovi bez zorova prazni. Neka se ostavi dosadanjega običaja, po kom su neki običavali brzo proći brojeve od 1—10 i dalje, a dulje se bavili kod potlašnjega računanja.

U tu svrhu neka rabi uviek realne predmete, jer će se tako djeca sa dielovi lako upoznati. Mogu ih razstaviti i opet sastaviti. Ovako oni to gledaju i motre i onda istom stvar dobro shvaćaju. U tu svrhu je po mom mnienju vrlo sgodna kruglja, koja se može razstaviti na pojedine dielove.

Okrug, potez, kocka itd. nepodavaju djetetu prave slike, jer pol poteza sačinjava za sebe opet cielo, isto tako $^1/_4$ kocke, $^1/_4$ okruga. — Kod računstva valja početi jedinicom. Jedan je temeljna točka pa ostaje vazda središte, oko koga se koncentruju svi ostali pojmovi a operacije se sa cielimi brojevi i slomci nedovezuju.

Pa kako ćemo djecu valjano pripraviti za sbrajanje i odbitbu ili u obće za računanje sa cielimi brojevi, nego lomeć (dieleć) ili mjereć iste.

Počimajuć kasnije u viših razredih sa slomci, naći ćemo veliku većinu učenika, koji ih neće nikada pojmiti, kako treba, pa se neće njimi i u životu znati koristiti.

Ovdje mi je opaziti, da ja već 40 godina tako postupam, držeći se te metode, pa sam vazda postigao najbolji uspjeh.

Digitized by Google

U tu svrhu neka učitelj rabi rusko računalo, na kojem ima 10 šibka, svaka sa isto toliko krugljica. A za slomke neka ima nekoliko kruglja, koje se dadu razstaviti u pojedine dielove. Ja rabim kruglje od drveta ili gline, koje se dadu razstaviti na 2, 3, 4, 5 i više jednakih dielova. (Sliedi.)

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Dalje.)

Moral (etika). Kano znanost obuhvaća moral pravila za praktični, ćudoredni naš život ili pravila za naše htjenje i činjenje. — Zadaća je psihologije, da označi pojave duševnoga našega razvitka, bilježi zakone, po kojih se događjaju i naznači temeljne jim uzroke.

Koliko od etike spada u obseg napomenute zadaće, biti će obilježeno. Etiku kano posebnu znanost nemože izcrpiti psihologija, a to joj nije ni zadaća. Ob etičnih stvarih bilježiti ćemo ponajprije manjkavosti htjenja, a zatim njegove savršenosti.

Surovost, izopačenost, nestalnost (neodlučnost). Pogreška u našem htjenju i djelovanju, koja postaje na temelju nerazvita cienjenja, zove se moralna surovost. Nalazimo ju kod djece i kod divljih nenaobraženih ljudi. — Iz krivo razvijena cienjenja postane moralna izopačenost, kriva volja. Pogreška ove vrsti nalazi se u razvijenih ljudih i dade se teže popraviti. — Iz nesigurnosti u sredstvih porodi se neodlučnost, jer uviek dvojimo o postignuću svrhe i tako se često događja, da nas drugo mnenje (naše vlastito ili drugih) od prve naše nakane odvede — nestalnost. Neodlučnost i nestalnost može imati svoj uzrok i u manjkavu cienjenju.

Moralni zakoni. Ako je čovjek moralno razvijen, to jest kad odraste u shodnoj okolici, kad u njem postane dovoljno osjeta, iz kojih se naklonosti i odklonosti ili cienjenje razvije; kad on onda svojim umom providi vriednosti predmeta i svede si jih u sudove, koji mu prema tomu postanu mjerodavni za njegov rad, t. j. stupe sa njegovim radom u savez kano uzrok k učinku, to se onda ti sudovi (uzroci rada) zovu moralna načela (moralische Grundsätze). — Primjeri su: Ljubav domovine, ljubav pravednosti, marljivosti, reda, naobrazbe itd.

Dužnost, kriepost, značajnost. — Dužnost u obće je nekakova obvezanost — u ćudorednom smislu obvezanost ponašati se i raditi kod svake prilike života po moralnom ili ćudorednom pravilu. — Rekli smo, da je naše cienjenje onda moralno, ako odgovara moralnomu pravilu. Čovjek, u koga je pravo cienjenje, i koji ga je utvrdio razsudjivanjem, te tako si stvorio moralna načela (zakone), radit će po tih zakonih. Ako čovjek udesi svoje ponašanje to jest vršenje svoga rada u životu po zakonih, koji odgovaraju moralnomu pravilu, i koje mi zovemo ćudoredna načela ili zakone, onda velimo, da je kriepostan. — Značajnost

Digitized by Google

pako je stalnost u ponašanju ili vršenju svoga rada. Nu značajnost nije podnipošto identična sa ćudoredjem ili moralom; jer imade ljudi, koji su doduše stalni u vršenju dobra rada, nu imade i takovih, koji su stalni u vršenju kriva, zločesta râda (lopovi). Prvi i drugi su značajni, ali nisu jedni i drugi moralni, te zato možemo govoriti o moralno značajnih i nemoralno značajnih ljudi. Nestalnost u ponašanju ili vršenju svoga rada zove se bezznačajnost.

Slobodna volja. Čovječje biće možemo prispodobiti kakovoj državi, gdje su si ljudi podielili raznovrstne radnje. U državi imade ministra, činovnika (sudačkih i političkih), svećenika, učitelja, brodara, postolara itd. Mi opet sastojimo iz ustroja za mišljenje, osjećanje, kretanje i probavu, kano što su moždjani, osjećala, mišice (hotične i nehotične), uda (ruke i noge), probavila itd. — U svih ovih ustrojih leže odmah kod poroda sile, a u ovih nagon za radom. Ali istom kad su dražila od strane predmetâ i pojava ovoga svieta na naše sile djelovala, dobije nagon svoj pravi cilj, postane svjestan te se zove naklonost ili odklonost. Ja n. pr. neću težiti za jelom ostriga (Austern), ako jih niesam jeo ili jih možda ni nepoznam; ja neću težiti za uživanjem liepe opere, ako u operi nikada niesam bio, ako neimam muzikalna znanja; meni se neće htjeti putovati, ako niesam nikada uživao veselja u putovanju; u obće: što nepoznamo, to nas ni nepeče. Iz svega sliedi, da su naše potrebštine i naš nagon temelj našemu htjenju, nu pravac da dobije tek po utiscih. Jedan je činac naše volje nagon, koji leži u naših nam prirodjenih silah raznih naših tjelesnih i duševnih ustroja. Nagon nas goni: disati, piti, gledati, slušati, pipati, kušati, mirisati itd. Drugi činac naše volje je sviet sa svojimi predmeti i pojavi, kao što su ljudi, njihovi običaji, vjera, državna uredjenja; priroda u svih svojih pojavih, kano što su životinje, biljke, rude, zrak, gore, rieke, zviezde, grom, bliesk itd. — Po sudjelovanju ovih dvaju činaca razvije se u nas težnja, opiranje; naklonost, odklonost i cienjenje, a to je prava podloga našemu htjenju ili našoj volji a po tom i radu.

Slobodna volja znači toliko, koliko čovjeku urodjena, od ničega na svietu neodvisna volja, koja nas na ovaj ili onaj râd sklanja.

To bi možda mogao biti nagon, da je on kano takav svjestan. Ali niti taj ne; jer je posljedica potrebština onoga dotičnoga ustroja (mozga, mišica itd.) u obće one česti tiela, gdje se pojavlja, zato nije ni on više neodvisan. Kazasmo dalje, da tekar utisci, svieta nagon čine svjestnim, dadu mu pravac i postanu cilj naše volje. Kad dakle volja stoji do utisaka svieta, onda ona nije više slobodna, već odvisna; i po tom sliedi, da o slobodnoj, nezavisnoj volji kod čovjeka nemože biti govora.*

---

* Mi se takovu mnenju absolutno protivimo tim više, što po tom nebi moglo biti ni govora o mogućnosti uzgoja; jer ako čovjek nema slobodne volje, onda se nemože ni slobodno opredieliti za ovo ili ono, a bez samoopredjelbe nemože biti ćudorednoga usavršivanja. Uredničtvo.

Digitized by Google

Za dokaz slobodne naše volje navadja se obično to, što sám sebe čovjek može na smrt odrediti, što se može ubiti, a smrt vele da nezadovoljava nijednoj našoj potrebštini, nikakovu našemu blagostanju. Čovjek se tu odriče upravo svih slasti ovoga života, i to svojom slobodnom voljom. Liepo na to odgovara jedan glasoviti njemački filozof veleć, da li je i to slobodna volja, kad ptica u zatvoru nejede više, te tako radje od glada umire, nego da svoju slobodu pregori?

Kano što ovo nije slobodna volja, isto tako nije ni kod čovjeka slobodna volja, kad se ubije. Ovaj se ubije ili što je izgubio bogatstvo svoje, bez kojega nema život za njega slasti; ili što je izgubio poštenje, bez kojega neće živiti. Treći žrtvuje život za rod i domovinu ili za slobodu, jer to nada sve cieni itd. Svuda možemo vidjeti, da čovjeka nešto nuka na smrt i to ono, što on smatra da je za njegov život od preke potrebe, bez čega nema život za njega veselja. Zato si on odabere smrt, koja je jednaka njegovu turobnu stanju.

(Sliedi).

DOPISI.

Iz Novog Slankamena. (Kako da se postupa sa roditelji, kojih djeca svojevoljno školu zanemaruju, prije nego će se novčano globiti.) Novi školski propis u vojnoj Krajini glede polazka škole glasi, da se imaju roditelji nemarno školu polazećih učenika kazniti globom od 50 novč., koja se može povisiti i na 10 for. Obterećivanjem siromašnoga naroda mnogimi novčanimi globami trpi mnogo učitelj, te je izvržen mnogim nepogodam i neprilikam; gubi svoj ugled, važnost i prijateljstvo kod naroda. Uz učitelja ima i cieli školski odbor neprilika poradi te nesretne globarine.

Kad indi naš narod još nije postigao onaj stupanj naobraženosti, da uvidja korist u školi te se globom obterećivati mora, da marljivo djecu u školu šalje, to bi ipak bilo potrebno, da se roditelji nemarno školu polazećih učenika prije nego što će se globiti, opomenu i to možda sljedećim redom:

Ponajprije bi učitelj, kad vidi, da koje diete nemarno školu polazi, imao k sebi pozvati roditelja dotičnoga djeteta, te ga shodnim načinom uputiti, da marljivo djecu u školu šalje i obaviestiti ga odmah, da u protivnom slučaju ima pripisati sam sebi posljedice, a ne zatim groziti se, mrziti i žaliti na učitelja, koji je svoju dužnost činiti morao, te negovoriti za njim: to su oni, koji nas nepravedno globe i gule.

Druga bi opomena mogla biti javna kod obćinskog ureda prigodom čitanja nedjeljne zapovjesti, a treća i zadnja pred školskim viećem.

Iza ovih opomena imala bi istom nastupiti novčana globa, te bi se imao sada svaki onaj, koji se tolikim opomenam nije htio pokoriti, odmah kazniti sa 2 do 5 for.

Postupajuć ovako, mislim da bi se postigao marljiviji polazak škole, a uza to se nebi narušilo prijateljstvo, sloga i ljubav izmedju učiteljstva i mjestn.

Digitized by Google

pučanstva; izbjeglo bi se onoj grožnji i sumljivoj nepravdi, koju narod na učitelja i školsko vieće baca; a nijedan roditelj, kad bi do tri puta opomenjen bio nebi se usudio kazati, kao što danas kaže: Vi ste me nepravedno oglobili.

Radi globarine dogodio se u Slankamenu jedan užasan dogodjaj: Jednog su učitelja izvečeri prava i zdrava koljeni vijali. Eto ti učitelju, kako ti se nagradjuje tvoja pravednost te svjestno i vierno vršenje tvoje dužnosti!

Franjo Grginčević, učitelj.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— **(Imenovanja.)** Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je Dragutina Hirca učiteljem na dječačkoj obćoj pučkoj školi u Bakru, a namjestnoga učitelja u Krasicah Stjepana Blaževića privremenim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u istom mjestu.

— **(Učiteljstvo i učiteljske plaće u osječkom šk. nadzorničtvu.)** U sl. i kr. gradu Osieku bavi se pučkom obukom 27 učiteljskih sila. Od tih je imenovano 19 definitivno, 3 privremeno i 7 namjestno. Po novoj klasifikaciji uvrštene su škole u II. razred sa 600 for. te sveukupno učiteljstvo prima 15.000 f. redovite plaće, 1700 osobnoga, 300 f. funkcionalnoga, i pošto samo 3 imadu stan u naravi, 1997 for. stanarine. Uzdržavanje svih gradskih učitelja i učiteljica iznosi po tom 18.997 for. Averzualna svota za mirovinsku zakladu iznosi 1520 for. — U osječkoj podžupaniji službuje do 38 individua: od tih su 21 definitivno, 8 privremeno. 1 uvjetno imenovani, 4 su namjestni učitelji. 4 učitelja nespadaju još u nijednu kategoriju. Od tih su 3 u Dalju, jer je tamošnja kontesijska škola istom naknadno obćom proglašena. 6 je škola radi pomanjkanja učitelja zatvoreno. Ukupni izdatak za sve učiteljstvo iznosi 17.290 for. redovite plaće, 250 f. funkcionalnoga doplatka i samo 541 f. stanarine, jer osim 9 svi drugi imadu stan u naravi. Od tih učitelja dobivaju 2 plaću po 600 for., 2 po 500 for., 2 po 450 for., 20 po 400, 1 prima 380 for., 2 po 360 for., 13 po 350 for. a jedan samo 300 for. i jedan 240 for. Averzualna je svota 1724 for.

Učiteljsko osoblje djakovačke podžupanije sastoji od 42 individua. Od tih nespadaju 2 još u nijednu kategoriju. 26 ih je definitivnih, 3 privremena, 3 uvjetna i 8 namjestnih. 2 su mjesta nepopunjena. Ovamo se neračunaju 3 milosrdne sestre u Djakovu. Cjelokupno učiteljstvo prima 19.000 for. redovite plaće, 200 for. funkcionalnoga doplatka, i 3 učitelja, koji nemaju stana u naravi, 350 for. stanarine. 7 učitelja prima plaću od 700 for., 1 od 600 for., 3 od 500 for., 1 od 460 for., 1 od 420 for., 5 po 400 for., 1 od 380 for., 25 po 350 for. U mirovinsku zakladu pripada averzualna svota od 1891 for. — Učiteljstvo virovitičke podžupanije imalo bi sastojati od 54 učiteljske sile, nu pošto je 8 škola zatvoreno, ima ih samo 46. Od tih ima 22 definitivnih, 8 privremenih, 6 uvjetnih i 8 namjestnih. 2 učitelja nespadaju još u nijednu kategoriju, 8 je škola poradi pomanjkanja učitelja zatvoreno. Ukupna svota dohodka iznosi 25.510 for. u plaći, 350 for. u osobnih, a 300 for. u funkcionalnih doplatcih, stanarina iznosi 1170 for. U mirovinsku zakladu spada 2616 for. averznelne svote. 9 učitelja prima plaću od 700 for., 8 ih prima po 600 for., 5 po 500 for., 14 po 400 for., 1 po 360 for. i 17 po 350 for. Iz cieloga se vidi, da osječkomu županijskomu nadzorničtvu podpada, kad bi bilo podpuno stanje, 169 učiteljskih individua; od kojih ipak 16 za sada manjka. U cielom dobivaju 76.810 for. plaće, 2050 for. osobnoga i 1050 funkcionalnoga doplatka, te 4021 f. stanarine. Cjelokupna je svota 83.931 f. 50 n.; u mirovinsku zakladu spada 7751 f. aversnelne svote. Razmjerno je pako učiteljstvo virovitičke podžupanije najbolje plaćeno.

Osim 16 manjkajućih učitelja ima ih i takovih, koji služe već do 40 godina i preko toga, te su slabo sposobni, da obučavaju po novih naukovnih osnovah. Pošto slični odnošaji postoje i u drugih nadzorničtvih Slavonije, to je očevidno, kako bi nuždno bilo, da se osnuje još jedna preparandija u Osieku ili barem da se osnuje što više štipendija za zagrebačku preparandiju, jer je slabo nade, da bi se tko iz Slavonije bez podpore htio odputiti u Zagreb.

— **(Averzualna svota svih sadanjih javnih pučkih škola županije zagrebačke)** iznosi 5881 for., a mirovinske pristojbe svih sadanjih pučkih učitelja u istoj županiji iznose 15.586 for. i 70 novč. Dakle je ukupno dobila učiteljska mirovinska zaklada iz ove županije 21.467 for. i 70 nov. Bilo bi doista zanimivo, da nam se ovakovi podatci dostave iz svih naših županija: tad bi barem znali, kako nam ta zaklada stoji. Medjutim se nadamo, da će i visoka vlada od vremena do

Digitized by Google

vremena javnosti priobćivati stanje te zaklade, kao što to čini i krajiška zemaljska vlada.

— (**Školstvo u podžupaniji karlovačkoj.**) (Konac.) Prošle godine bile su škole ove podžupanije lošo providjene potrebitimi učili, dapače nekoje nisu skoro ništa imale. Nu malo po malo biva i u tom bolje. Već je tečajem prošle godine ponamican liep broj učila, a i ove godine nastoji o tom revno sl. podžupanija, te ako se i nadalje o tom odlučno nastojalo bude, nadati se je, da će za koju godinu sve škole obskrbljene biti potrebitimi učili.

Ovdje pripominje nadzorničtvo, da ono nikako nemože odobravati niti s gospodarskoga, niti s pedagogijskoga gledišta, što se u gdjekojih školah učila kao na sajmu po stienah izvješavaju. S gospodarskoga ne, jer ako nisu u staklu od praha i mušjega gada, a mjestimice i s vlage i dima prije reda propadaju. S pedagogijskoga ne, jer se djeca preveć raztresuju, i gledajuć svaki dan izgube zanimanje za nje. Nu dakako da bi u gdjekojih školah učitelji najprije imati morali, kamo da te stvari spreme, ako neće da na stieni vise. — Tada nebi valjda nadzorničtvo u jednoj školi bilo našlo globus na sried usijane peći u pravom smjetlištu i tako zaprašen, da se na njem nije razpoznavala niti kakova boja, niti kakovo pismo.

Još veća nevolja nego li s učili bila je sa obskrbom mladeži potrebitimi škol. knjigami, zadaćnicami, pisankami, a osobito risankami. Bilo je škola, gdje je lani prošlo i pol godine, da sva djeca nisu imala propisanih šk. knjiga, a malo je koja redovito obskrbljena sa ostalimi potrebštinami; dapače još 30. lipnja, dakle već skoro na koncu školske godine, našao je nadzornik jednu školu ove podžupanije, u kojoj sve do tada nebijaše ni zadaćnica niti pisanka, te su se djeca u pisanju vježbala samo na tablicah a o risankah po gotovo nebijaše ni govora, i to ne samo u toj školi nego i u još nekojih. Da se uz takove okolnosti niti nemože postići bog zna kakov napredak prama propisanim osnovam, posve je naravna stvar.

Nu ove je godine u tom pogledu nešta bolje, nešta više reda, te će zato biti i boljega napredka.

Uredovni spisi: matice, imenici, tjednici, imovnici nebijahu prošle godine u velikom redu, jedno što su dotične tiskanice školam jako neuredno dostavljane, a drugo, što se i učitelji nisu odmah snaći mogli u taj novi red i to tim manje, počem nekojim školam nisu obćine hotjele da predplate „Napredak“ sa „Službenim dodatkom“, kako je to visoka zemalj. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, preko kr. podžupanija naložila naredbom od 2. veljače pr. g., br. 525.

Ove će doduše godine, nada se nadzorničtvo, biti u tom većega reda; nu ono ipak pripominje, da još uviek „Napredka“ nemaju škole u Lukovdolu, Severinu, Netretiću, Žakanju, Sveticah, Novomgradu i Lipniku. S toga bi neobhodno potrebno bilo, da dotične obćine svojim školam pribave „Napredak“, jer će inače uzaludno biti nastojanje i slavne podžupanije i nadzorničtva oko reda i točnosti u školi, ako učitelji i mjestni školski organi nepoznaju zakona i vladinih odredaba i naputaka, što se izdaju u službenom dodatku rečenoga lista.

Školske knjižnice, koje po §. 95. škol. zak. uz svaku školu obstajati moraju, za sad su još posve neznatne, a većina škola ni neima knjižnice.

Glede mjestnih škol. odbora kaže nadzorničtvo, da su već prve godine svoga obstanka gdjekoji odbori, kojim su na čelu rodoljubivi i revni nadzornici liepo djelovali za napredak svojih škola, te da nadzorničtvo može veoma pohvalno iztaknuti nastojanje mjestnih nadzornika u Ozlju, Hrnetiću, Sveticah, u Bosiljevu, Plemenitašu i Lukovdolu, jer su oni u svakom pogledu sdušno, savjestuo i patriotično oko napredka svojih škola nastojali. Bilo je doduše i manje revnih odbora, koji su neuredno i riedko sjednice držali i koji si nisu mnogo glave trli s napredkom svojih škola; nu tomu nije kriva niti sama inštitucija, a ni pojedini odbornici, nego većinom ili sami dotični nadzornici, koji odbore nisu životom i zanimanjem za školu zadahnuti znali ili nisu hotjeli, ili je pako i s toga u nekojih odbora nestalo dobre volje, počem nikakova uspjeha nisu postizavati mogli kod svojih obćinskih poglavarstva Nu bio uzrok, koji mu drago, nadzorničtvo se pouzdano nada, da će s vremenom svakako i u tih odborih bolja uvidjavnost, a tim i bolji život zavladati; te ono sbiljam već i ove godine opaža, da se mal ne u svih tih odborih većega zanimanja i više ljubavi naprama školi pokazuje, nego li se je lani pokazivalo. — Tako nema sumnje, da će stvar boljega osvjedočenja i u samom puku pobjedu održati, ako se samo i od svih poznatih organa svojski i svestrano podupirala bude.

Osim dobro uredjenih knjižnica još su jedno od najvažnijih poticala za produžnu naobrazbu učiteljska družtva i skupštine učiteljske. Skupština učitelja ove podžupanije držana je u Karlovcu prošle godine 21., 22. i 23. rujna, a kod iste razpravljalo se je: kako da se zemljopis predaje u pučkoj školi? O uzrocih, zašto da naše škole nepostizavaju željena uspjeha? U kojem obsegu i kako da se u pojedinih razredih predaje risanje? i napokon: kako da se rukovode ejepilnjaci? Uz to su još priredjena bila dva predavanja: jedno prirodopisno „o čovječjem oku“ i jedno „o tjelovježbi u pučkoj školi.“

Takodjer se je osnovalo i posebno učiteljsko družtvo za ovu podžupaniju, koje je jur i postiglo potvrdu svojih statuta, ali se još nije konstituiralo.

Digitized by Google

Okružnica

svim dječačkim, djevojačkim i obospolnim pučkim školam podžup. križevačke i koprivničke te istoimenih kr. slob. gradova.

Po ustanovi §. 96 školskoga zakona držati će se dozvolom vis. kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 22. ožujka t. g., br. 668, i ove godine zajednička učiteljska skupština za učiteljstvo rečenih podžupanija i gradova, i to u gradu Koprivnici.

Ta skupština sazivlje se ovime na dan 3., 4. i 5. srpnja t. g.

Prigodom iste pretresivati i rješavati će se sljedeća pitanja:

1. Koje grane gospodarstvene zaslužuju osobitu pažnju u ovih krajevih, i kako bi puč. škola iste u narodu najuspješnije i najkoristnije unapredjivati mogla?

2. Na koje predmete u djevojačkih školah imala bi se osobita važnost staviti, da te zavode narod obljubi i koristnimi spozna?

3. Kako bi se imala računstvena obuka u pučkoj školi priudesiti, da se što veći rezultati postignu?

4. Koje su ponajglavnije zapreke obuci u četverorazrednih učionah sa jednom učiteljskom silom, i kako bi se dale ukloniti?

5. Da li je prelaz učitelja na školah sa četiri učiteljske sile po mladež i po učiteljstvo koristan ili ne? — Ako jest, kako da se prama svrsi ponajbolje uredi?

Uza to držati će se praktična predavanja:

1. Zorna obuka u pučkoj školi i

2. Prirodoslovje na temelju čitanke, te napokon

3. Popularno predavanje o važnosti igre po obuku i uzgoj.

Da se gori navedena pitanja svestrano pretresti i svrsi shodno riešiti uzmognu, od potrebe je za svako pitanje po jedan izvjestitelj.

Poziva se dakle ovopodručno učiteljstvo, da se oni, koji su voljni kao izvjestitelji u predstojećoj skupštini sudjelovati, najdulje do 18. svibnja t. g. ovomu nadzorničtvu prijave i očituju, za koja pitanja su se odlučili, pa da ujedno i svoje rezolucije ovamo pripošalju. Nestigne li do ustanovljenoga roka nikakova prijava, to će ovo nadzorničtvo biti prisiljeno izvjestitelje za svako pitanje ureda radi izmedju učiteljstva imenovati, što učiteljstvu podnipošto na čast služilo nebi. Isto valja i glede prijave za praktična predavanja navedenih predmeta.

Osobito upozoruju se gdje. učiteljke na II., u njihov djelokrug zasjecajuće razpravno pitanje, te se ovo nadzorničtvo pouzdano nada, da će se baš one u svestranom pretresivanju i obrazloženju toga važnoga predmeta natjecati.

Djelovanje naše skupštine od prošle godine biti će još u svežoj uspomeni ovopodručnog učiteljstva. Žalostno bi bilo, da se podamo mlitavosti, te da nam ovogodišnji skupštinski rad bude lošiji od prvoga, s toga: svojski na ozbiljan rad u ozbilnjoj stvari!

Po ustanovi §. 97. šk. zakona kao i §. 4. naredbe od 14. travnja 1876., br. 1693, dužni su učiteljskim skupštinam prisustvovati svi samostalni vjeroučitelji, učitelji, podučitelji, učiteljke i podučiteljke, s toga opominju se ovime svi i svaki, da nitko bez dovoljna razloga od skupštine neizostaje, ako neće izvrći se strogoj odgovornosti. Oni pako, koji bolešću ili drugim važnim uzrokom zaprečeni budu, imati će to pismeno ovamo prijaviti i zapreke obrazložiti.

Ona gospoda, koja skupštini posebne predloge staviti žele, neka te predloge najkasnije do 15. lipnja t. g. ovamo pripošalju, jer na kašnje stavljene predloge neće se obzir uzeti.

Predskupština držati će se dne 2. srpnja poslie podne u 5 sati, s toga ona gospoda, kojoj je željeznicom putovati, neka već u ponedjeljak, 2. srpnja, jutrnjim vlakom na put krenu.

Za stanove biti će skrbljeno.

Dnevni red skupštinskoga djelovanja dobiti će svaki član u predskupštini.

Razpravni program za istu skupštinu.

Dne 2. srpnja u 5 sati poslie podne predskupština za izbor podpredsjednika, perovodjâ i redateljâ, te opredjeljenje prijavljenih predloga, koji imaju doći u skupštini na pretres.

Dne 3. srpnja. Prije podne u 8 sati sazov duha sv. u župnoj crkvi. Od 9 sati sjednica za pretresivanje dvajuh razpravnih pitanja.

Poslie podne u 4 sata praktično predavanje: „Zorna obuka u pučkoj školi“, a u 8 sati popularno predavanje: „Važnost igre po uzgoj.“

Dne 4. srpnja. Prije podne od 8 sati sjednica za dva razpravna pitanja.

Poslie podne. Od 3 sata sjednica za jedno razpravno pitanje, a u 7 sati praktično, prirodoslovno predavanje na temelju čitanke za pučke škole.

Dne 5. srpnja. Od 8 sati jutrom sjednica za razpravu podnesenih i u predskupštini usvojenih predloga, čitanje skupštinskoga zapisnika i izbor zakonom označenih učiteljskih odbora i zastupnika.

Kr. škol. nadzorničtvo
u Križevcih, 27. travnja 1877.

Poziv.

Ovim se pozivlju svi oni, koji u ma koje ime duguju „Narodnoj školi“, da taj dug do 1. lipnja o. g. nefaljeno kod podpisanoga družtvenoga predsjednika namire, jer će se svi dužnici 1. lipnja predati sudu.

U Zagrebu, 10. svibnja 1877.

Za upravljajući odbor:
Ferdo Vuksanović,
predsjednik.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. zbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 16. U Zagrebu, 1. lipnja 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Jan Karel Škoda.

(Konac.)

„Katechetika“ jest skùp njegovih uzgojiteljskih iskusnosti, ona je ujedno jasnim zrcalom, u kojem se olikuje otvorena, svježa, za sve istinito i sveto razžarena ćud, štono ju potvrdio Škoda nesamo riečmi, već čini. Osim ovoga djela napisa mnogo razprava i članaka, što jih objelodanjivaše u raznih časopisih, i koji se uzimlju za čiste zràke, prskajuće iz Katechetike, zràke, kojimi se pojedina mjesta ove razjasnjuju podpunije i obširnije. Evo nekojih mu razprava: Napredak u odgojivanju; — O narodnjem uzgoju; — O razdražicah i strastih; — Koristi učiteljskih zadruga; — Knjige i knjižnice; — Djelovanje Komenskoga; (ovo je donio „Napredak“ godine 1870. u četiri broja; ista ocjena priložena je Didaktici Komenskoga s naslovom: „Srdčika o djelovanju J. A. Komenskoga) — Pokluzice u uzgajanju; — Neuspjeh uzgoja. Simo uzmi njegove Pripoviedke za odrasliju mladež, gdje jih je šest spisano na ruku Honvalda, Baubergera, Ebersberga i Rebaua. Sva njegova djela splohom su uzgojiteljnoga kova. Pitanje uzgojiteljsko kosnulo bi se uviek duboko duše njegove; s istim bi čvrsto spajao pitanje narodnje, o kojem iz dna duše govoraše i svojom sborljivošću uzpirivaše što učitelje, što i obsežnija družtva. Glavne crte takovih besjeda doniela je „Osvěta lidu“, br. 2). Istu razpravu razdieli u dvoje; ponajprije tumači jezgru narodnjega uzgoja, a dalje, koli se isto postizuje lasno i pouzdano. Protumačiv temeljito jezgru pojma narod pak narodnje osobnosti — ovako sbori: „Različnost naroda u družtvu ljudskom nije samo onako pripetce tuj, niti je možda suvišna, pače ona dolazi s visina te je čovječanstvu samo dobro došla, što više, ista različnost upravo je nuždna, da uztraju narodi, da čovječanstvo uzmogne živjeti što uspješnije.“

Dokazav, kako se narodi uzveličavaju, sve polagahno jačaju, kako li životare, kržljave i ginu, razjasnjuje nadalje, kako svaki svjestan si narod prianja

Digitized by Google

uz svoju narodnost cielom si dušom, kako nastoji, da si uzčuva jezik, svoje navade, svoja prava te u svem čistu naroda svoga žicu. Svi ovi dragulji jesu takovu narodu najmilija namrština pradjedova njegovih; oni mu se upisaše u dušu neizbrisivimi biljezi, jer je narod tako dugo svoj, dok ima isto dragulje, dok si je takovo uzčuvati kadar.

Pak je upravo to ona stvar, što se zove kod uzgajanja bud kojega puka: ljubav za svoj narod, ljubav za svoju domovinu. Ova pako ljubav jest vruća, jest obilatija, nego ljubav za druge, tudje zemlje, što nam dovolje potvrdjuje poviest svih naroda. Pecnuv pogodnom satirom supornost ove istine, dodaje i to, da se pitanje narodnje dugo odazivalo nije, biv u zakutku negdje poput pepeljuge; sada hrli napried, na pročelje se meće te dovikuje sveto svoje pravo, budeć nasilnom si težnjom, da se uzgaja narod prema zakonu naravnom, prema osobnosti svojoj, što se i zove: uzgajanje narodnje. Uči nadalje, kako se čuvstvo narodnje prihvaća, razvija, razvriežuje, polagahno učvršćuje; tumači, kako se ima isto njegovati doma, u školi i životu javnom. Cieli taj spisak oživljuje plemenita žudnja, da se uzdigne narodnje spoznanje, narodnja sviest te učvrsti ljubav za narod svoj.

Škoda djelovaše neumorno u školi, vani. Tko ga je poznao pak i vidjeo, kojim je oduševljenjem, kojim li žarom učio u školi, kako mu je živa rieč lagahno, uviek prudno letala, koli pouzdano upirala bi nánj žarke si oči to djeca, to pripravnici učiteljski, vraćajuć si ljubav ljubavlju: taj će lasno shvatiti, koli se ga nemilo kosnula viest g. 1868., da ga odlučilo baciti na mrtvu plaću, t. j. baciti ga u mir, za koji nije ni molio. Bijaše ljudi, kojim nije bilo poćudno djelovanje muža ovoga. A čim udariše po njem? Ovim: „prežarak je rodoljub!“ A tim zatvorilo ti pred njim proti njegovoj volji vrata školske sobe, u koju ga vodjaše jedino čista ljubav. Tim ga stignuo težak udarac; nu on djelovaše dalje, on djelovaše do zadnjega si izdaha.

Napokon stade mu se iznevjerivati tjelesna snaga, pak se — žalibože — pomaljati i nestašica nuždnoga zemaljskoga blaga. Al upravo u tom položaju dokaza silu duha svoga, dokaza čistoću naravi svoje. U supor svemu tomu osta vjeran načelom svojim; proti osvjedočenju svomu ništa neučini, da bi samo za sunčani trâčak. Podnašaše mnogo, al zato osta i pobjediteljem. I nadalje nastojaše učiti druge, širiti dobre knjige; utemeljivaše knjižnice, čim se bavio i za cieloga si života tako, da njemu hvala, što se je narodom razširilo na tisuće knjiga. Priredjivaše nemanje za narod i učiteljstvo predavanja javna, čim se takodjer ime njegovo razširilo u četiri strane domovine naše.

Škoda bijaše besjednikom prve ruke, on vladaše jezikom českim upravo uzorno. Stvar samu znao je i shvatio savršeno, pri čem mu pripomagala čvrsta pamet. Govoraše uviek mirno, milo, igrajućke. Veoma dobro znao je prikazati slušateljem nesamo svietlo, već i sjenu stvari; znao bi takodjer valjano kosnuti se i živaca samih. Veoma rado znao bi prilagodjivati stvari prispodobne povjestne slike, kojimi dobivahu njegova predavanja zorovitosti, kojimi i zdravljega života. Promišljena i sjajna bijaše besjeda njegova za prve učiteljske skupštine

Digitized by Google

u Pragu, sboreća o naobraženju učiteljstva; nemanje za takovu uzimlje se i ona od 17. kolovoza 1871., što ju proslovio u Prerovu u spomen smrti Jana Amosa Komenskoga.

S mnogih strana očitovaše mu zasluženu hvalu; bijaše častnim članom 24 učiteljskih družtva u Českoj, a dvajuh na Moravi, osim toga častnim članom šestih raznih družtva i častnim gradjanom občine Žižkov. A u svem tom vidi se mnogo dokaza, koliko mu bijaše nagnjeno obćinstvo i učiteljstvo. Ovo pozorno štovanje pak otvorena ljubav, ublaživahu mu pod konac života njegova mnogo gorkih trenutaka, što su mu jih prigotovili dušmani. Žalostna je doduše istina, al se mora izreći: Škoda se pod konac borio s biedom! — Neda se tajiti, da su mu znali iskreni prijatelji i pomagati, ali, — veoma riedko mogahu zirnuti i nevolje njegove. Onodobce tukle su se očito stranke narodne, pak je bilo sasvim drugih briga. —

Častni naš starac morade ustupiti sili težke nemoći dne 31. prosinca 1876. u šestdeset šestoj godini. Škoda počiva na posvećenom zemljištu drevnoga Višegrada; dà, tamo tiho počiva uzvišeni pop, uzorni učitelj, mudri, razumni pedagog i pisac. Spomen, vrijuću ljubavlju i zahvalnošću, uzčuvat će mu českí narod, rodoljubiva mladež i vierno učiteljstvo česko.

Blažena dušo! Tvoja djela znade i učiteljstvo hrvatsko, koje se i danas diči s tobom, znajuć, da si mu bio krvlju, jezikom i duhom rodjeni brat. Ono znade, da ti je lebdilo u glavi velikoga kršćana načelo: blago si ga meni, ako pomirim svojom besjedom dva barem medjaša, koja se vade radi pedlja pomedjašne zemljice; ono znade, da su te kano pisca narodnjega vodile rieči: „samo onim pisati je i sboriti o stvarih velikih, koje na to pododstnjuje duh Višnjega, koji rade zato, da usreće nesretnika; ono znade, da si ljubio pojedince, ljubio prije svega narod svoj českí, druge grane slovinske, dà, grlio i cielo koljeno ljudsko; s toga znaj, blažena dušo: „Na mirnu zemljištu Višegrada tvrdoga počivaju i tvoji zemaljski ostanci; znaj, da će i tamo dohadjati učitelji hrvatski; znaj, da će uz druge mogile najti i tvoju, pak ti ondje nevenčvieće orositi vrućom si hrvatskom suzom, te iz dna duše prosboriti:

„Slava ti, živo srdce naše!“

Skender F.

O obuci u čitanju.

Iz Diesterwegova Wegweisera po H. Bohmu priobćio **Juraj Kuten.**

(Dalje.)

II.

Koji je pravi način obuke u čitanju?

Kao što svaka obuka tako i čitanje ima svoje stupnjeve. Mi dielimo učenike po njihovoj obrazovanosti u troje: u prvi odjel vrstamo djecu, koja su

Digitized by Google

navršila šestu ili sedmu godinu; u drugi od devete do desete, u treći pako odjel od jedanaeste do četernaeste godine; ili u niži, srednji i viši odjel obuke u čitanju.

U prvom su odjelu — po vrsti čitanja — oni, koji čitaju mekanički, u srednjem uči se logičko čitanje, u višem pako odjelu počima estetično čitanje; nu ova se tri stupnja neluče absolutno jedan od drugoga, već se samo na svakom stupnju osobito nastoji o posebnom mu opredieljenom cilju.

A. Niži stupanj: mekaničko čitanje.

Ovaj stupanj ima riešiti najvažnije i najteže pitanje, što se naime tiče prve obuke u čitanju; jer u nijednoj grani znanosti nezavisi tako žudjeni cilj o načinu obuke, kao što upravo o načinu prvoga stupnja čitanja. Pa u obće laglje će se postići cilj svake obuke u pučkoj školi, ako se pitanje: kako, t. j. metoda, isto toliko cieni, koliko i pitanje: što, t. j. učevno gradivo.

Na prvom dakle stupnju čitanja valja učitelju misliti, da ima pred sobom dječicu, u koje su jošte nerazvita osjetila i duševne sposobnosti, pa zato treba mozgati, na koji će način najlaglje tu nejačku dječicu ne samo uvezti u težku umjetnost čitanja, već takodjer nastojati, da si prisvoje vještinu mekaničkoga čitanja, te da uzmognu bježno čitat. Punim pravom kaže glede toga Eisenlohr, da se većinom s neznanja ili pako lienosti malo obzire na „tako zvane metodičke umjetnosti.“ I u višem školstvu, gdje su već razvite duševne sposobnosti, valja slieditи metodičke zakone, ako se želi postići žudjeni cilj, a nekmo li u pučkoj školi. Negleda li se na metodu, te udari krivim putem, tad je odzvonjelo umjetnomu podučavanju, pogriešilo se proti naravskomu uzgoju, i otvorilo se polje blebetanju i klopotanju, te smo postali nevriedni učenici Pestalozzievi, koji je — glavom i srdcem u pravom smislu — cieli svoj život posvetio jedino tomu, da prokrči i utare put najkraćemu, pravomu i naravskomu načinu, po kojem se imaju djeca i svekoliki puk obrazovati i oplemenjivati.

Kako se je tečajem vremena razvijala obuka u početnom čitanju, te koji je u tom najshodniji način, nije nam tuj o tom duljiti, već upućujemo čitatelje na školsko izviešće kr. preparandija zagrebačkih od godine 1875/6. Tamo je gosp. Lj. Modec cieli razvitak i postupak temeljito opisao. S toga prelazimo mahom na prvu čitanku. Nu pošto je pako drugi dio početnice u nekoj svezi s prvom čitankom, sudimo, da je umjestno, da prije toga nadovežemo misli Diesterwegove o početnici:

„Početnicom ima se diete uvježbati u vještom čitanju. I imenuje se mekaničko čitanje. Toga je čitanja glavna zadaća: umjeti brzo pregledati cieli niz pismena, a onda jih okretno, glasno i razgovetno izraziti govorili. A uz to je učitelju izpitivati znamenovanje rieči i smisao stavka, što ga pročita diete; nu tuj je obaviti prije čitanje. Tumačiti i izpitivati je samo o nepoznatih riečih, i neupuštati se u obširno razlaganje, tim bo se smeta vježba u čitanju. Tomu je stupnju obuke namjera: uvježbati se u vještom čitanju, a ne obširno razglabanje štiva. Postajati je samo kod glasova, koje nemože diete mahomice čisto

Digitized by Google

i razgovetno izustiti, ili ako štogod neshvaća. Gdje je učeniku upotriebiti silu glasa, a gdje netreba, gdje je glas spustiti, a gdje opet podići, gdje prestati i odahnuti si, uputiti će se u to jedino vježbom i umnim nasljedovanjem vješta čitaoca. Pravi je cilj čitanju na prvom stupnju, da se postigne bježno mekaničko čitanje (ne bez umovanja). Nedajmo se zavesti izrazom: „mekaničko čitanje", te misliti, da netreba tuj umovati, već sliepo slieditи drugoga. Nije tomu tako! Diete na sve pazi, ne samo okom, već i uhom; netreba ga dakle voditi u abstrakciju, ono će si ju samo stvoriti i zadržati doživotno, svakom je sgodom diete sposobno stvarati nove abstrakcije, razstavljati jih i sastavljati — ono radi samo. Umjetnost je psihološko-pedagogijskoga postupanja učiteljeva u tom, da si diete bude samo svojim učiteljem, kao što to zahtieva i Braubach u svom „Fundamentallehre": „Umjetnost je i obuka u čitanju, po tom se je i učitelju čitanja, pučkomu učitelju, prijateljiti s umjetnošću, ako neželi biti pukim nadničarom. — Obuka u čitanju zahtieva mnogo uma, a malo strpljivosti, gdje je na prvom mjestu strpljivost, tuj se je učbom u čitanju udarilo krivim putem, a o nestrpljivosti nije ni misliti. — Djetetu je usvojiti umjetnost, u tom mu je raditi po svojih duševnih silah, naravskim načinom, slobodno na u stanovitih granicah; time se podiže djetinji duh, i netraži zabave te zamjene tomu u ništetnih i izpraznih stvarih. — Uči diete tako čitati, kan' da se samo od sebe uči, a ti ga u tom vodi i ravnaj! — Da nije obuka u čitanju puki mekanizam, uzprkos mnenju starodavnih uglednika, to nas uči izkustvo, budući da se njom počima temeljito obrazovati um, a postupa li se učbom pravim načinom, s veseljem ide posao za rukom. — Zapne li čitajuć diete, netreba mu pomagati riečmi ili kakovim znakom, već ga pustiti da si promotri stvar, a time uputili smo ga pravim putem, ako si naime samo razgleda i razbistri, u čem je pogriešilo, po tom si je u nuždi samo učiteljem. Pomognemo li mu riečmi, a da mu nedopustimo, da si po drugi put razgleda, u čem je sgriešilo, pomogli smo mu abstrakcijom i skvarili mu veselje za napredkom."

Čitanka.

A. Prva čitanka.

U koliko se i u čem luči prva čitanka od drugoga diela početnice, a u čem se opet sudara i spaja, to ovisi djelomice o načinu i množini štiva u dotičnoj početnici a i ob organizaciji škole. U takovih se prilikah valja ravnati po ovom: ako je moguće, odredi za svaki stupanj čitanja poseban dio čitanke, ne samo da se tim pripomaže obuci, već se takodjer i u djeci oživljuje te podpaljuje volja k nauku. U obće smatra se poslie početnice prvi dio „prve čitanke" kao „podstupanj", na kom se nastoji postignuti podpuna vještina u mekaničkom čitanju. Ako napokon svedemo sve u jedno s onim, što rekosmo o postupku drugoga diela početnice, pak to dopunimo ocjenom i uputom dra. Paldamusa, što ju napisa k prvomu dielu svoje čitanke (Untere Stufe, Erster Cursus), to nam se je onda ravnati po tom: „Glavni je cilj čitanju na tom stupnju **nadopunjanje, sjegurnost i vještina čitanja.**

Digitized by Google

Valjda neće nitko smatrati pedanterijom, što se napominju početna pravila u čitanju, po kojih se treba učeniku vježbati u bježnom čitanju. Buduć da bez pravila nije moguće često polučiti najjednostavnijega cilja obuke. Dajmo odraslijim kakovu knjigu ili novine, pa ćemo se uvjeriti, da mnogi od njih nebude bježno čitao, a nekmo li pako učenici. Uči nas školsko izkustvo, da se ta vještina mora postići za rana, ako nećemo, da nam nezapinju čitanjem u višem odjelu škole, pače i u poznijoj dobi. S toga je čitanje u nižih razredih glavnom obukom; svakim danom treba marljivo čitati. K tomu je svratiti pomnju na glasno i razgovetno čitanje, što nije baš tako lasno, kako si gdjekoji pomišljaju.

Već u „predstupnju" moći je mnogo postići — pače možda i više, nego se često i nada — ako je sva pomnja u tom, da se po pravilu izvode i izgovaraju glasovi; tuj je dakle paziti na govorila. — Mi nezahtievamo od učitelja, da budu znanstveni anatomi i fiziolozi, da uzmognu podučavati u početnom čitanju, ali da baš ni mrve nepojme, kako postaju glasovi, te kako djeluju govorila na izvadjanje pojedinih glasova, čini nam se nemoguće, da se bez toga uzmogne zadovoljiti svim zahtjevom temeljite obuke u čitanju. Poznamo li dobro postanak i tvorenje glasova, razbistrit ćemo si time koješta u početnoj obuci čitanja, a po tom umiemo i pomagati učeniku, da uzmogne svladati razne mahne u izgovoru, kojih inače nebi nikada izpravio.

Kao što se liepim pismom nasladjuje oko, tako isto godi uhu glasno i razgovetno čitanje, te oplemenjuje sluh i pobudjuje čuvstvo za jezikom. S toga je treba gladiti vježbanjem govorila, nu neupuštati se tom prigodom predaleko te podati možda kakovu umjetkarenju. Buduć da čovječji glas nije samo zato, da se gladi i pripravlja pjevanju, već takodjer da ga upriličimo i govoru, i kao što se vježbanjem jača i prilagodjuje tielo, tako se isto vježbom usavršuju i govorila. Ako nas uznese glasno grlo i razgovetan izgovor, te nam se priliepi srdce o tudj jezik tako, da ga nastojimo usvojiti čim pravilnije: kud li kamo treba se više trsiti, da si ugladimo govor u materinjem jeziku? Pošto je moći govorila razvijati, usavršivati i ugladjivati, vježbajmo jih, da budu podpuno milozvučna! Razumieva se pako samo sobom, da je glasno grlo dar naravski, nu ako se u sgodan čas izpravlja, moći je i nesklad izgladiti u govoru i čitanju. Ako dakle sdušno i svimi silami nastojimo, da nam učenici čitaju glasno i razgovetno, postići ćemo tada hrvaštinom pravu nakanu u pučkoj školi.

Pripomenut nam je i to, da za čitanja valja osobito paziti, da se neizvrne u viku, nu odtuda opet nesliedi, da štedimo glasom.

Nije dovoljno čitati glasno, razgovetno i polagano, već je paziti i na sadržinu te prema tomu prilagoditi čitanje. A da nam je odstranjivati svaki nesmisao čitanja, razumieva se samo po sebi. Glasno čitati uči se izvanjskim načinom, logičko (t. j. prema sadržini) razvija se iz nutarnjosti, odtuda sliedi, da nam se je ponajprije upoznati štivom. O pravilih, po kojih se naglasuju korenite slovke i glavne rieči stavka, nema tuj govora, osobito pako za one, koji se tekar začmu učiti čitat. U tom stupnju čitanja nema naglasak rieči nikakove

Digitized by Google

praktične znamenitosti, i s toga svjetujemo, da se to izostavi. Laganim i glasnim te razgovetnim čitanjem usvoji si diete sadržinu pročitana štiva a i cieloga odsjeka. Ako uz to opetuje koji drugi učenik to isto štivo, tim većma utuvi si u pamet sadržinu. K tomu jošte pripomogne učitelj izpitivanjem i tumačenjem štiva, i tako će svako diete ako ne cielo štivo znati podpuno, a to će mu barem pojmiti sadržinu.

Da se usvoji jezgra štiva, to ovisi o izpitivanju i tumačenju. Nesmije se nijedna rieč izpustiti, a da se nerazloži, nu to razlaganje netreba razvlačiti, već ga stegnuti primjerenoj dobi djece. Neumjestno je zahtievati, da djeca proniknu skrozimice u sadržinu štiva kao što i odrasliji. Tuj nam budi glavnom zadaćom načiu, kako da djeci najjednostavnije privedemo u pamet smisao pročitana štiva, a da ju nevodimo do toga mnogim razmišljanjem. Preobsežnim i suhoparnim tumačenjem smete se diete tako, da neće ni mrve usvojiti od onoga, o čem smo govorili. — Po tom je dostatno, da shvati sadržinu bez suvišna razlaganja.

Suvišnim pako pridodavanjem i začinjanjem prigodom razlaganja jenja u djeci čuvstvo i volja, a da toga nebude, valja učitelju prije skroz proniknuti u sadržinu štiva. Samo nevješta — i to češće u viših razredih — zavede kojegdje napast, te sve, što zna, izpripovieda; izkusna pako vodi u tom pomisao, da djeci treba samo onoliko, koliko mogu pojimati. Za predavanja oslanjamo se samo na vlastito znanje, te ono znamo drugomu u pamet privesti, što sami dobro razumijemo, nu višeputij se sgodi, da mnogu izustimo, o kojoj ni mislili nismo.

Pripoviedanjem pojedinih znamenitijih štiva oplemenjuje se ćud djetinja. Nu ni o tom nevalja previše revnovati, te zaboravljati i krnjiti vježbu u okretnom čitanju.

Razglobiti štivo u pojedine dielove, razglabati mu sadržinu, nije shodno, to se uzima u sljedećem stupnju, i čini se, da su zato prikladna samo kraća štiva, jer bi inače obširnijim štivom preobteretili diete, te ga nebi svladati moglo. —

Pjesmice učiti na pamet nije baš na tom stupnju u toliko nuždno, u koliko je na drugom. U toj dobi djetinja pamet netreba neprestane vježbe kao u kasnijoj. Odtuda zato nesliedi, da izključimo posve memorisanje, samo se ima stegnuti, budući da je premnogo učenje na pamet dandanas samo na uštrb obuki. —

Pismenim vježbam, t. j. sastavkom nema na tom stupnju mjesta i mogu se posve izpustiti, s toga svjetujemo, da se više vremena i pomnje posveti čitanju i govoru. Učenikom je pako omanja štiva prepisivati, a moći je preduzeti i male ortografske vježbe.

(Sliedi).

Digitized by Google

Risanje i krasopis u pučkoj školi.

(Od **Ljuboje Dlustuša.** Čitano u glavnoj skupštini hrv. ped.-knjiž. sbora.)

(Konac.)

II.

Hoće li nam se krasopisnom obukom polučit povoljnih rezultata, imamo ju takodjer udesiti racionalno. Racionalna ćemo sredstva naći, budnemo li pri biranju istih imali uviek pred očima svrhu krasopisne obuke. Svrha je krasopisnoj obuci, da djeca dobiju pravilno, ugodno, sigurno i hitro pismo. Ali ujedno ima ta obuka kao i svaka druga diete svestrano plemeniti, dakle sile duševne svestrano zabavljati. Krasopisna obuka ima dakle jasnoćom i razgovetnošću zabavljati razum, ljepotom oblika plemeniti estetični ponim, uztrajnim radom i napetom pozornosti kriepiti volju.

Krasopisna obuka, koja neudovoljuje svim ovim zahtjevom, nedostatna je. Tko pako sve to podpiše, mora pristati i na sljedeće tvrdnje:

1. Oblici pismena moraju biti liepi, nu jednostavni i snazi dječjoj dohvatni;

2. Tumačenje tih oblika mora biti razgovetno i lako shvatljivo.

3. Pozornost učenika mora pod cielom krasopisnom obukom da bude budna i napregnuta. Nevalja dakle krasopisna obuka, ako oblici slova nisu liepi, jednostavni i razgovetni, ako se netumači jasno i razgovetno postanak oblika slova, već djetetu na jednoč predoči cielo slovo; i ako je diete pod krasopisnom obukom prepušteno samo sebi, da može raditi i odmarati se i misli si zabavljati po svojoj volji.

Ova me razmatranja dovode do sljedećih zaključaka glede konkretnoga postupka pri krasopisnoj obuci:

1. Oblici se pismena imadu izvadjati po Carstreirovom (amerikanskom) načinu, koj uz jednostavnost i lakoću oblici svojimi i oku godi. Jedan pogled na pismena pisana tim načinom uvjerit će svakoga, da jim je karakteristika sljedeća: sva se mala pismena, izuzam *a*, *e*, *o*, *g* sastoje iz samih u p r a v n i h crta. Od velikih nepišu se upravnimi crtami *B*, *C*, *D*, *E*, *M*, *N*, *O*, *P*, *Q*, *R*. Sve duge crte ozgor su tanke, ozdo debele, što pismu daje vrlo prijazno lice. Početni zavojci velikih pismena *E*, *F*, *G*, *L*, *S* sastoje se s početka od dve kose od lieva na desno i jedne vodoravne crte.

2. Da tumačenje slova bude djeci razgovetno, upozoruju se na svaki pojedini sastavni dio slova, koji se dielovi imenuju.

3. Kad su djeca upoznala sastavne dielove slova, pišu ga s učiteljem prstom po zraku, i to imenujuć najprije svaki dielak, a poslie označujuć ga brojevi, dočim se prva temeljnica može ozvati i imenom slova, koje pišu. Iza toga pako isto tako brojeć pišu slovo na tablici, kašnje na artiji.

4. Pod krasopisnim satom pišu djeca po taktu, brojeć zajedno s učiteljem. Početna se vlasna crta označuje sa 1, temeljnica prva imenom slova ili sa dva, i tako dalje svaka odozdol gore povučena crta sa 1, a odozgor dole sa 2, završnica pako sa 3.

Digitized by Google

Pisanjem po taktu polučuje se sljedeće:

a) preprečuje se raztresenost, dočim svi učenici moraju nastojati, da ono slovo i onu crtu pišu, koju broje;

b) dobivaju sigurnu ruku i hitro pismo, počem uviek moraju svi u isto vrieme isto pisati, dočim se brojit može sporije ili brže, kako to već sposobnost djece bude iziskivala.

5. Izpravljanje obavlja se obćenito, kada su djeca jedan red ili jednu stranu izpisala, kako se već bude učitelju vidjelo shodnijim. Ako su djeca stranu izpisala, izpravljaju loše napisana slova na tablicah.

Ja sam se tim načinom služio pri krasopisnoj obuci u Rumi, i polučio sam uspjeh, da nemože bolji, što mi mogu posvjedočiti tamošnji mi druzi.

Istina, da se to neda tako izvest u školah, gdje se dva, tri do četiri razreda obučavaju u jednoj sobi; nu i tamo mogu početnici, kad uče, koje slovo pisat, a ostali s učiteljem bar jedan ili dva reda pisat po taktu.

Pisanju po taktu prigovara se, da prieči individualni razvoj ruke i ukusa dječjega.

Ako bi to i bila istina, mala bi bila šteta, koja u nikakvu razmjeru nestoji sa koristću te metode.

Nu to absolutno nestoji. Djetetu se samo daje sigurna podloga, na kojoj se kašnje individualnomu razvoju i ruke i ukusa ostavlja široko polje. Ta djeca osim toga pišu razne zadaće sama, slobodno, bez brojenja.

K tomu sam još izrično proti kojekakvim kupljenim i svakako linovanim pisankam, da negovorim ob onih, koje na prvoj strani donose kojekakve karikature. Djeca neka si po naputku učiteljevu sama šiju pisanke — prvi se razred može izuzeti —, i neka jih sama linuju po mjerilu, koje će joj učitelj prirediti.

Izrekav ovako svoje nazore ob obuci u risanju i krasopisu, nisam tim mislio ni predusrest ni protuslovit razlaganju i predlogom gg. izvjestitelja, već mi je samo bilo do toga, da izreknem svoj osvjedočaj u hatar stvari. Glede toga, što ga rekoh pravo, što li krivo, podvrgavam se presudi slavne skupštine.

Nešto o metodiki početnoga računstva.

Po Frommu priobćuje **Milan Kobali.**

(Dalje.)

Prvi stupanj. 1—10 i 100.

Jedan

● = 1

Pojam broja.

1) Zrieti, pokazivati i govoriti: to je jedna kruglja, jedan potez, jedna točka, jedan križić, jedan prst, jedna olovka itd.

2) Koliko ima u školi peći, stolaca, učitelja, stolova, vrata itd.? Koliko kotača vidiš na tačkah; koliko zvonika se obično nalazi uz crkvu?

Digitized by Google

3) Imenujte sve stvari, koje se po jedanput nalaze u školi, crkvi, u vaših sobah, u kuhinji, u vrtu, na dvorištu?

4) **Pismene vježbe.** Načinite na svojih pločicah po jedan potez, po jednu točku, jedan križić, jedan okrug itd.

Pisanje brojke 1.

Izpitivanje. Koliko krugljica, poteza, križića načinismo na ploči? Što je ostalo, kad izbrisasmo krugljicu ovu?

Ništa. (Napisivanje ništice.)

Koliko puta se nalazi jedan u jedan? (To će učitelj najlaglje djeci zorno predstaviti, napuniv dvie jednake čaše vodom ili pjeskom.)

Zadaće. 1. Ivan dobije od otca jedan novčić (valja ga pokazati); koliko će moći pisaljka zanj kupiti, ako jedna pisaljka 1 novčić stoji?

2) Na trešnji visila je jučer jedna trešnja, nu i ovu pojede vrebac, koliko ih onda još ima? Itd.

Budući da tuj neima još ni govora o kakovoj mjeri, to se imade učitelj ograničiti na navedene vježbe i o tom nastojati, da si djeca dobro utuve pojam broja.

Pod 4. točkom navedene pismene vježbe može učitelj zadati, da ih učenici kod kuće izrade.

Dva.

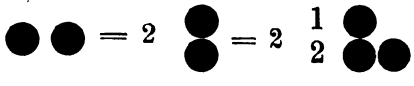

Pojam broja.

1) Zrieti, pokazivati i govoriti. Na računalu pokaže učitelj dvie krugljice (gledaj gore!), na ploči načini isto tako dvie točke osovno i vodoravno, dva poteza, križića, dvie ništice itd.

Govori: To su dvie krugljice, 2 poteza, 2 križića, 2 točke itd. To su (pokazuje) 2 krila, 2 knjige, 2 novčića, 2 djece, 2 olovke, 2 pera itd.

2) Koliko uha, nogu, ruku ima čovjek; koliko rogova ima krava, koza, ovan; koliko krila ima ptica?

3) Imenujte stvari, koje se u školi po dva puta nalaze! Što vidimo na našem tielu po dva puta? — Što vidite po dva puta na uri ili satu? — Što u svojoj sobi? Itd.

4. **Pismene vježbe.**

Načinite na svojih pločicah 2 poteza osovno i vodoravno, dvie točke, dva križića itd.

Pisanje brojke 2. Premda je ponešto teže, to se ipak mora učitelj ovdje navedena reda i postupka držati.

5. Zorno računanje imenujuć stvari i predmete.

Sbrojitba: 1 kruglja i 1 kruglja jesu 2 kruglje.

1 prst i 1 prst jesu 2 prsta.

1 jabuka i 1 jabuka jesu 2 jabuke.

Digitized by Google

Razne vježbe:

Dodaj pločici onu tvoga susjeda! Koliko ih onda imaš. Ja uzeh jedan novčić i još jedan; koliko ih imam? Itd. Tu može učitelj po volji zadavati razne zadaće.

Pismene vježbe:

Znak + i —; pisanje brojke 1 i 2 izmjenice; znak =.

Govoreć:	Pišuć:
1 potez i 1 potez jesu 2 poteza,	| + | = ||, 1 + 1 = 2
1 križić i 1 križić jesu 2 križića,	× + × = ××
1 točka i 1 točka jesu 2 točke,	. + . = .. itd. —

Odbitba: 2 kruglje manje 1 je jedna kruglja; 2 novčića manje 1, koliko je? ako od 2 žemljičke pojedeš 1, koliko ti je ostalo? — Od 2 poteza izbrisasmo 1 itd,

Pismene vježbe:

Govoreć:	Pišuć:
2 poteza manje 1 potez ostaje 1 potez,	|| — | = |, 2 — 1 = 1,
2 križića „ 1 križić „ 1 križić,	×× — × = ×, 2 — 2 — 0
2 okruga „ 1 okrug „ 1 okrug,	○○ — ○ = ○.

Odbitba i sbrojitba zajedno:

1 + 1 = 2
2 — 1 = 1
1 + 1 — 1 = 1
2 — 1 + 1 = 2
1 + 1 — 1 = 1

Za koliko je 2 više, nego li 1?
Za koliko je 1 manje od 2?
Koliko moraš od 2 oduzeti, da ti ostane 1?
Koliko moraš k 1 dodati, da bude 2?

Množitba:

Koliko puta po jednu krugljicu imam kod 2? Koliko puta po jednu kruglju moraš uzeti, želeć imati 2? Koliko krugljica imaš, kad si 2 puta po 1 uzeo? Itd. —

Pismene vježbe: Znak ×

1 × 1 = 1
1 × 2 = 2
2 × 1 =
1 × 2 — 1 =
1 + 1 — 2 × 1 =

Djelitba:

Razdieli 2 krugljice, 2 pisaljke, 2 novčića medju dvojicu! Što je polovica od 2? Koliko puta se nalazi 1 krugljica u 2 krugljice? — : — .

(To može učitelj protumačiti upotriebiv što šuplja, utaknuv čašu u čašu itd.)

Digitized by Google

Pismeno:	Znaci:
2 : 1 =	1 + 1 : 2 =
2 : 2 =	2 : 1 × 1 =
	2 × 1 : 2 =
	2 — 1 : 1 =
	itd.

Uporaba:

1) Antun ima 1 orah, otac mu dade još 1, od ovih dade 1 sestri; koliko je njemu ostalo?

2) Koliko araka ćeš dobiti za 2 novčića, ako 1 arak 1 novčić stoji?

3) Ančica plela je 2 tjedna, te je svaki tjedan 1 čarapu izplela, koliko ih onda ima?

4) Koliko novčića moraš platiti za 2 pera, ako 1 pero 1 novčić stoji?

5) Ribar je ulovio 2 ribice, jedna mu uteče; koliko mu ih je ostalo?

6) Dragutin odtrgne 2 jabuke, te dade 1 svojoj sestri, koliko je njemu ostalo?

Pol ½ ½ kruglje.

Na razpolovljenoj kruglji preduzimlje učitelj onim istim redom vježbe sa 2 polovice.

Zrieti, pokazivati i govoriti.

Na koliko dielova razdielismo ovu kruglju?

Jesu li ti dielovi jednaki? (Mjeri!)

Kako bi takav dio (komad) nazvao?

Što ćemo dobiti, ako oba diela opet spojimo?

Kako ću nazvati svaki dio, ako razpolovim korun, jabuku, krušku, pogaču? (Polovina.)

1) Koliko je ½ kruglje i ½ kruglje? ½ arka papira i ½ arka papira? Itd.

2) Oduzmi od ciele kruglje (2/2) ½ kruglje! itd.

Koliko moram ½ kruglje, jabuke dodati, želeć imati cielu?

Koliko moraš od ciele kruglje uzeti, želeć imati ½?

3) Koliko puta ½ kruglje moraš uzeti, želeć imati cielu?

Koliko puta ½ kruglje je ciela kruglja?

4) Koliko puta se nalazi ½ kruglje u cieloj kruglji? — ½ u ½; 2/2 u cieloj kruglji?

U početku izvježba u tom učitelj učenike razpolovljenom krugljom, a poslie potezi, okruzi. Napokon i zadaje razne zadatke prelazeć na poznate stvari (½ kilograma, ½ milje itd.).

Pismeno:	Pišuć: 1, 2, ½, 2/2. +, —, ×, :
½ + ½ =	(½ + ½) + (½ + ½) =
1 + ½ =	1 + ½ + ½ =
1½ + ½ =	½ + ½ + 1 =

Digitized by Google

$\frac{1}{2} - \frac{1}{2} =$
$\frac{2}{2} - \frac{1}{2} =$
$1\frac{1}{2} - \frac{1}{2} =$
$1\frac{1}{2} - 1 =$
$2 - \frac{1}{2} =$
$1 - \frac{1}{2} =$
$1\frac{1}{2} - 1\frac{1}{2} =$

$2 - (\frac{1}{2} + \frac{1}{2} + \frac{1}{2} + \frac{1}{2}) =$
$2 - (1 + \frac{1}{2} + \frac{1}{2}) =$
$1\frac{1}{2} - (\frac{1}{2} + \frac{1}{2}) =$
$\frac{2}{2} - (\frac{1}{2} + \frac{1}{2}) =$
$2\frac{1}{2} - (1 + \frac{1}{2} + \frac{1}{2}) =$
$2\frac{1}{2} \quad (\frac{1}{2} + \frac{1}{2} + \frac{1}{2}) =$

$\frac{1}{2} \times 1 =$
$\frac{1}{2} \times 2 =$
$\frac{2}{2} \times 1 =$
$1\frac{1}{2} \times 1 =$

$\frac{1}{2} : \frac{1}{2} =$
$\frac{2}{2} : \frac{1}{2} =$
$\frac{2}{2} : \frac{2}{2} =$
$1 : \frac{1}{2} =$
$\frac{2}{2} : 1 =$
$1 : \frac{2}{2} =$

$\frac{1}{2} + \frac{1}{2} \times 2 =$
$2 - (\frac{1}{2} + \frac{1}{2}) \times 2 =$
$\frac{1}{2} \times 2 - \frac{1}{2} =$
$2 \times \frac{1}{2} + \frac{1}{2} =$
$1 \times \frac{2}{2} + 1 - \frac{1}{2} =$
$\frac{1}{2} + \frac{1}{2} : 1 =$ itd.

Uporaba:

Kad učitelj govori o mjeri, novcu, utezu, onda ga mora odmah učenikom i pokazati.

1) Ančica imala je $\frac{1}{2}$ arka papira, a kupiv još $1\frac{1}{2}$, koliko onda ima?

2) Pekar ima na stolu $1\frac{1}{2}$ žemljičke, od ovih kupi neka gospodja $\frac{1}{2}$; koliko je žemljičaka ostalo pekaru?

3) Milka izgubi od 2 igle jednu, koliko joj je ostalo?

4) Majka je kupila 2 sira; u ponedjeljak potroši $\frac{1}{2}$, utorak 1; koliko još ima?

5) Koliko olovka možeš kupiti za 2 novčića, ako 1 olovka 1 novčić stoji?

6) Neki nadničar radio je u ponedjeljak čitav dan, a utorak i sriedu samo $\frac{1}{2}$ dana; koliko je dana radio? (Sliedi.)

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanja.**) Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega učitelja u sv. Petru Miju Židovca, učiteljem dječačke obće pučke škole u Koprivnici.

— (**Hospitovanje učiteljskih pripravnika.**) Učiteljski pripravnici III. tečaja kr. mužke preparandije hospitirahu 14., 15. i 16. svibnja tri vanjske škole u okolici zagrebačkoj i to učionu kašinsku, vugrovačku i markuševačku, da vide praktični postupak raznih učitelja, a osobito pako kako se postupa u onakovih školah, gdje ima jedan učitelj obučavati u jednoj sobi sva četiri razreda. Kod hospitovanja pratio je učit. pripravnike ravnatelj preparandije Ljudevit Modec, pa i školski nadzornik za pučke škole u Zagrebu g. Ivan Filipović iz osobito naklonosti prema dobroj stvari pridružio se hospitantom te u isto vrieme preuzeo inspiciranje dotičnih škola. Pošto su spomenute škole dugo već na glasu kao dobre. bilo se je nadati, da će se pripravnici hospitujuć obilno okoristi i, što je i sbilja postignuto. Pobliže o tom hospitovanju objaviti ćemo u budućem broju.

— (**Produžni tečaji.**) Uslied naredbe vis. kr. zem. vladnoga odjela za bogoštovje i nastavu držat će se ovogodišnjih škol. praznika kroz 6 nedjelja u Zagrebu i Osieku produžni tečaji za sve one učitelje, koji su prigodom obćenitoga dekretovanja imenovani samo uvjetnimi učitelji uz priuzdržaj, da će biti na produžne tečaje pozvani, te oni, koji imaju dopuniti izpit samo iz hrvatskoga jezika. Rukovodjenje toga produžnoga tečaja povjereno je u Zagrebu privr. ravnatelju kr. mužke i ženske preparandije Ljudevitu Modcu, kojemu je za realističku struku pridieljen učitelj kr. pre-

Digitized by Google

parandija g. Cesar Hasek; a u Osieku je rukovodjenje povjereno učitelju zagr. kr. preparandija g. Stjepanu Basarićku, kojemu će se pridružiti za realističku struku profesor kr. velikoga gimnazija u Osieku, g. Gj. Penc. Vladinim povjerenikom za produžni tečaj u Osieku imenovan je ravnatelj osječkoga kr. vel. gimnazija g. Matija Grškovič.

— († **Viktorija Lepušićeva**), učiteljica, preminula je nakon kratke bolesti 24. svibnja u Zagrebu.

— (**Školstvo podžupanije križevačke i koprivničke.**) Iz izvještaja kr. nadzorničtva za pučke škole u Križevcih vadimo sljedeće: U podžupaniji križevačkoj ima na 18 četvornih milja te uz 45.340 stanovnika u 29 školskih občina 32 pučke škole, na kojih službuje 30 učitelja, 1 podučitelj, 3 učiteljke i 1 podučiteljka. U tih je školah uškolan 2501 sposobnjak. U podžupaniji koprivničkoj, koja zauzima takodjer 18 četv. milja, ima 58.243 stanovnika, te u 30 škol. občina 36 pučkih škola sa 32 učitelja, 3 podučitelja, 5 učiteljka i 1 podučiteljka. Sposobnjaka ima 3599, od kojih je polazilo 3062 školu.

Što se u obće napredka u obuci za prošlu godinu tiče, priznati je, da učiteljstvo obijuh ovih podžupanija — s malom iznimkom — shvaća smjer novoga školskoga zakona i naukovne osnove, te da hvalevriednim nastojanjem teži udovoljiti dužnostim svoga zvanja, i nije dvojiti, da školstvo na temelju obstojećih zakona i naredaba nebi urodilo žudjenim plodom; kad bi se s mjesta ukloniti dale mnoge zapreke, koje prieče pravi uzgoj i duševni napredak školske mladeži, a takove jesu ponajglavitije.

a) neuredan polazak škole, b) nedostatne školske sgrade, c) pomanjkanje potrebitih učila i d) nehajstvo organa gdjekojih političkih občinskih ureda za sve, što se školstva tiče.

Poznata je mana naroda našega, da on većim dielom za naobraženje svoje djece malo haje, da školu prezire i nju suvišnom smatra: pripravan je umah i na velike žrtve, kad bi se radilo, da si oslobodi diete od škole. Moguće da je tomu štogod pridonielo dosadanje manjkavo uredjenje škola, uslied kojega škole niti su donosile niti donositi mogle onih plodova, koji se od njih punim pravom očekivati moraju, i koji bi kadri bili u pučanstvu probuditi ljubav i nagnuće prama školi, a štovanje prama učiteljstvu.

Glavni uzroci, s kojih se nemaran i neuredan polazak škole radja, jesu ipak sljedeći: 1. razštrkanost i velika udaljenost uškolanih mjesta, 2. zločesti i gotovo neprelazni putevi i 3. pastirstvo, te uslied diobe zadruga svakim danom rastuće siromaštvo i potreba radnih sila.

Pa i tamo, gdje mladež školu marljivije polazi, nemože ipak učitelj valjanim uspjehom napried, jerbo u takovih školah natrpana su djeca tako, da se u klupi — pa još u kakovoj klupi! — jedva kretati mogu, dočim su škole većom stranom premalene, što je opet i iz zdravstvenoga gledišta po mladež štetonosno. (Sliedi.)

— (**Naše „Matice“ i knjižnice hrvatskih pučkih škola.**) Na molbu hrv. pedag.-knjiž. sbora odlučile su „Matica dalmatinska i srbska“ knjižnicam pučkih škola u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji sve svoje knjige davati na pol ciene. Matica srbska dojavila je sboru tu svoju odluku ovim dopisom: „Da bi se prosvjeta i obrazovanost medju našim narodom što većma širila, prihvatio je ovaj odbor s radošću priliku, koju mu je slavni upravni odbor hrvatskoga pedag. književnoga sbora u Zagrebu dao dopisom svojim od 19. listopada o. g., br. 79, i odlučio je, da će svim knjižnicam pučkih škola u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji bez razlike vjere ustupe sva književna izdanja „Matice srbske“ za polovicu ciene.“ — Priobćujuć to, žalimo samo, što nam je najbliža „Matica hrvatska“ zaostala u tom za svojimi družicami, odbiv molbu spomenutoga sbora.

Razne viesti.

— (**Pedagogijska centralna knjižnica.**) Učiteljsko družtvo „Realschule“ u Beču zaključilo je, da se ustroji javna pedagogijska centralna knjižnica, kakovu jur imadu učitelji u Lipskom. U njoj tmalo bi biti knjiga, u kojih se piše ob uzgoju i obuci.

— (**Razpisane nagrade.**) Družtvo za unapredjenje vrtlarstva u pruskih državah razpisalo je nagradu od 200 maraka za knjižicu, u kojoj bi bila popularnim načinom pisana uputa za seoske učitelje u vrtlarstvu.

— (**Školstvo u Berlinu.**) Prije je u Berlinu podučavano veći dio djece u privatnih škol. sgrada a stanarinu plaćahu dotične občine. Još god. 1869., kadno je obdržavana ondje učiteljska skupština, bijaše 20 takovih privatnih šk. sgrada. Poslie bijaše ih sve manje, a sada samo 3, pa i te će o Miholju t. g. prestati, kako „Pädagogische Zeitung“ javlja. Odatle vidimo, koliko je ondje škol. sgrada podignuto, i kako ondje nežale trošiti u prosvjetne svrhe. A kod nas? — Mi se zaista nemožemo pohvaliti tolikom revnosti glavnoga grada. Naši gradjani žalibože još uviek neuvidjaju, da što troše na škole, da je to u prilog njihovoj krvi — dječici, budućim občinarom — gradjanom. — Dobro bi bilo, da se u to često zamislimo!

— (**Zemaljska učiteljska skupština.**) 16. srpnja o. g. imat će učitelji čitave Solnogradske svoju zemaljsku učiteljsku skupštinu u Solnogradu. Razpravni predmeti: 1. Revidirati će se školski i nastavni red. 2. Promieniti i izpraviti formulari imenika i tjednika. 3. Posebni predlozi pojedinih učitelja.

— (**Brehmov „Thierleben“.**) Austrijsko ministarstvo za bogoštovje i nastavu naložilo je, da se Brehmov „Thierleben“ nabavi na trošak zaklade za učila za sve srednje škole i učiteljišta. To isto učinilo je prusko, bavarsko i würtemberžko ministarstvo.

Digitized by Google

— **(Novi pruski školski zakon.)** Pruski ministar nastave Falk izradio je osnovu za novi školski zakon, koja obsiže 625 paragrafa, a sad će o njoj razpravljati ostala ministarstva. Najviše će prigovarati ministar financija, jer se po toj osnovi zahtieva svota od 12 milijuna više za nastavne svrhe. Ima dakle još proći kroz sito i rešeto, dokle bude podnesena saboru na razpravu.

Okružnica

svemu pučkomu učiteljstvu podžupanije jastrebarske.

Na temelju §. 96. škol. zakona i §. 3. naredbe od 14. travnja 1876., br. 1693, sazivlje se ovim učiteljska skupština za podžupaniju jastrebarsku na 26. i 27., a prama potrebi i 28. lipnja t. g. u Jasku.

Tom prigodom razpravljat će se sljedeća pitanja:

1. Ima li se tjelesna kazna rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkoj školi? Izvjestitelj: Körbler-Vrhovački.
2. Koje grane gospodarstvene zaslužuju osobitu pažnju u ovih krajevih, i kako bi puč. škola iste u narodu najuspješnije i najkoristnije unapredjivati mogla? Haramija-Kupinački.
3. Kako da se u pučkoj školi predaje zemljopis? Körbler-Vrhovački.
4. Kako može učitelj u isto vrieme četiri razreda najshodnije obučavati, da zadovolji naukovnoj osnovi? Demut-Pribićki.
5. Kako bi valjalo udešavati pismene zadaće u pučkoj školi, da se njimi što uspješnije promakne obuka materinskoga jezika? Klopović-Cvjetkovićki.
6. Da li je koristnija zajednička ili odieljena obuka mladeži mužke i ženske u pučkoj školi i s kojih razloga? Vranko-Jastrebarski.

Koja gospoda žele, da u skupštini stave posebne kakove predloge, neka te predloge najkašnje do 24. lipnja t. g. doglase ovomu nadzorničtvu.

Osim spomenutih razpravnih pitanja bit će praktično predavanje jedne partije iz zorne obuke sa mladežju I. razreda jastrebarske škole.

Prva sjednica otvorit će se točno 26. lipnja u 9 sati prije podne u školskih prostorijah.

Kr. nadzorničtvo za obće puč. škole županije zagrebačke
u Zagrebu, 22. svibnja 1877.
Iv. Filipović.

Poziv.

Učitelji nekadanjega vugrovačkoga kotara sastadoše se dne 3. travnja t. g. s nekimi zagrebačkimi učitelji u Sesvetah, da se dogovore, kako bi osnovali učiteljsko družtvo za onaj kotar, nu razpravljajuć o tom pitanju uvjeriše se, da bi bilo najshodnije, da se isto protegne na čitavu zagrebačku okolicu s gradom Zagrebom, t. j. na sva ona mjesta, kojim je bliže i priličnije u Zagreb, nego u koje drugo sielo učiteljskih naših družtva.

U tu svrhu izabraše privremeni odbor, koj će izraditi pravila i sazvati glavnu skupštinu na dan 7. lipnja t. g. u grad Zagreb.

Pošto je odbor izradio pravila, pozivlje ovim svekolike učitelje i učiteljice zagrebačke okolice i grada Zagreba u glavnu skupštinu na dan 7. lipnja t. g. u 10 sati s jutra u sgradu kr. ženske preparandije, u kojoj će se pravila pretresti, i onda vis. kr. zem vladi na odobrenje podnieti. Tom sgodom predavat će se štogod ili čitat kakova razprava, zašto se je jur odbor pobrinno.

Privremeni ovaj odbor pouzdano se nada, da će se svekoliko učiteljstvo zagrebačke podžupanije i grada Zagreba tomu pozivu odazvati.

U Zagrebu, dne 13. svibnja 1877.
Privremeni odbor.

Poziv na predplatu.

Povoljan odziv, kojim je primljen bio prvi tečaj „Školskoga koledara za g. 1877.“, nuka nas, da pokušamo izaći i sa drugim tečajem toga za učitelje i prijatelje škole zanimivoga i neobhodno potrebnoga godišnjaka, i to u ponešto sgodnijem i manjem žepnom formatu.

Nu neugodno izkustvo, što smo ga imali predbrojkom na I. tečaj, da su nam naime mnogi podpisatelji, koji su si taj koledar izrikom naručili, dapače i koji su se vlastoručno na predbrojku podpisali, ipak tako bezobzirni bili, te su poštovnim pouzećem poslani im koledar povratili, i tako nam mnogu poštarinu prouzročili, sili nas, da ćemo II. tečaj izdati samo na predplatu, i to samo onda, ako nam se prispjelom predplatom troškovi budu namirili. Nebude li toliko predplate, povratit će se novci p. n. gg. predplatnikom poštovnom naputnicom. Same predbrojke bez predplate neće se u obzir uzeti.

Za predplatnike stajat će II. tečaj „Školskoga koledara za g. 1878.“ samo jednu forintu, k tomu dolazi 6 novčića za tovarni list, ukupno dakle 1 for 6 nov., dočim je I. tečaj za predbrojnike stajao 1 for. 20 novč., odnosno 1 for. 26 novč.

Predplata poštovnimi naputnicami prima se — franco — do konca lipnja, a ima se upraviti na podpisanu knjižaru.

Lavoslava Hartmána knjižara u Zagrebu.

Poziv na predbrojku.

Osvjedočenje, od kolike je potrebe i praktične vriednosti, da se našim mladjim orguljašem preda sbirka pučkih crkvenih pjesama, koja bi im tegotno službovanje olakoćivala, nuka me već preko deset godina, da se to provede. — U to deset godina pozvah već dva puta u tu svrhu na predbrojku. Prvi put

Digitized by Google

mi tisuću izstisaka požarom propadoše prije, nego li bi ih razaslao, a drugi poziv prošle godine osta bez povoljna uspjeha s toga, što je učiteljstvo naziralo, da je po novom škol. zakonu riešeno obligatne dužnosti orguljanja, pa mu s toga ni netreba nastojati oko pučke crkvene glasbe i pjevanja, te je radi toga i moj poziv pregledalo. Nu buduć je pako vis. kr. zem. vlada naredbom orguljanje učiteljem obveznom dužnosti učinila, to me na novo potaknu, da po narodnoj rečenici: „do triputa bog pomaže“ i opet na predbrojku pozovem.

Kad mi nije pošlo za rukom sbirku u svežčićih izdavati, to sam sad naumio izdavati periodični list u mjesečnih brojevih za pučku crkvenu glasbu i pjevanje pod naslovom: „Cecillja“ na četvorini ovelikimi slovi i kajdami, a na omotu sastavci i raznicami odnosećimi se na pučku crkvenu glasbu i pjevanje uz godišnju cienu od četiri forinte. U tu svrhu umolismo i sve naše prečastne duhovne stolove, da svoje svećenstvo na taj prvi podhvat u Hrvatskoj upozore ujedno i dozvole, da se list može, gdje inače nije moguće, na račun crkvene blagajne držati, jer prema svojoj formi i zadaći imao bi isti sačinjavati inventarnu stvarnost svake crkve za porabu njezinih orguljaša, pa se i nadamo, da će preč. duhov. stolovi važnost i korist toga podhvata usvojiti.

Predbježno pozivamo samo na predbrojku do polovine lipnja t. g. Bude li se do tada prijavilo najmanje 300 predbrojnika, bez kojih se nije moći izdavanja latiti, to ćemo tada tek pozvati, da nam se predplatnina pošalje, jer novaca nećemo primati dotle, dok nebude osiguran obstanak lista, da nebude i posla i troška vraćanjem istih. Počamši od lipnja t. g. izašla bi mjesečno po dva broja, da se godišnji broj popuni.

Da bude list što savršeniji i vrstniji, molimo i pozivamo svu onu gospodu, koja se pozvanom ćute na nastojanje oko pučke crkvene glasbe i pjesme i nas u tom podhvatu podupirati bi voljna bila, da to kojekuda rasuto blago sakupljaju već sada i dotičnu melodiju onako, kako god umiju, kajdami sastave, a koja nisu inače moguća, da barem prelaze dura i mola istimi riečmi označe. Svaka pjesma nositi će ime njezina sastavitelja, saobćitelja i župe, gdje je udomljena. Onu gospodu, koja se pjesničtvom, skladateljstvom ili obojim bave, molimo, da nam izvole svojimi, za puk udešenimi umotvori list nakititi. Uvršćivati ćemo i prevode s inih najpače slavjanskih jezika, budu li odgovarali nabožnom karakteru našega puka. — Bude li obilno predbrojnika, odnosno predplatnika, razpisivat ćemo i nagrade za valjane pjesmotvore.

Kada bude obstanak listu zajamčen, javiti ćemo, za da nam gospoda, koja su šta gradiva sakupila i priredila, isto pošalju. Onoj gospodi, koja možda imadu već pisanih sbirka, pa bi voljna bila iste nam na porabu ustupiti, povratiti ćemo ih neoštećene nakon uporabe. —

List biti će tako uredjivan, da će pjesme biti radi laglje uporabe, kad se brojevi sašiju, u sbirci neprekinute.

Molim indi, da se gg. predbrojnici svojimi prijavami požure, da znademo, jeli nam se je posla latiti ili ne.

Miroslav Cugšvert,
učitelj vježbaonice uz kr. mužku preparandiju u Zagrebu.

Javne zahvale.

Slavna karlovačka štedionica darovala je u podporu siromašnih učenika ovogradske obće pučke dječačke škole 10 for. a. vr.

Na plemenitom tom daru u ime mladeži srdačno se zahvaljuje

U Karlovcu, 8. svibnja 1877.

Vlnko Blažeković,
ravn. učitelj.

Gospodin Alexander Deszáthy, ljekarnik u Valpovu, pokazao je svakom sgodom, da je za napredak i prosvjetu školske mladeži osobito zauzet. Ovih dana darovao je djevojačkoj učioni valpovačkoj zemljovid Hrvatske i Slavonije. Za taj liepi dar izražuje se tomu iskrenomu prijatelju pučke škole najsrdačnija zahvalnost.

U Valpovu, dne 13. svibnja 1877.

J. Mihić, učiteljka.

Listovnica uredničtva.

— Gosp. V. B. u H. Na Vaš upit odgovara Vam sam §. 136. škol. zakona, koji glasi: „Učiteljem, koji su od definitivnoga namještenja svoga pokle ovaj zakon u krieпost stupi, pet godina na kojoj javnoj puč. školi neprekidno i uspješno službovali, pripada kvinkvenalni doplatak itd.“ Krivo Vam je, — istina —, ali što istom da kažu neki zagrebački gradski učitelji, koji su lanjske ili ove godine nevršili 10. godinu službovanja, pa nedobiše ni decenala, koj im je dosele pripadao, ni kvinkvenala. Decenalnoga jim doplatka nedopitaše, jer veli škol. odbor, da o takovu doplatku u novom škol. zakonu nema spomena, a kvinkvenoga nedadoše jim opet po zakonu. — Ako je komu, to je sjegurno ovim učiteljem učinjena golema nepravda. — Još im je jedina nada vis. zem. vlada, od koje se još nadaju pomoći.

— G. L. V. u O. Primismo i uvrstiti ćemo drage volje. Srdačni Vam pozdrav!

— G. A. Č. u B. kod Kupe. Hrv. pedag. književ. sbor poslao je jednomu članu na razsudu. Čim se o tom odluči, odgovorit će Vam sbor.

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad XVIII.

Digitized by Google

Br. 17. U Zagrebu, 10. lipnja 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Učiteljska družtva treba preustrojiti.

Piše **Ljuboje Dlustuš.**

Nuždа nastavka naobrazbe u pučkoga učiteljstva, uz to potreba širiti zdrava uzgojna načela medju pučanstvom, zavezati svezu sporazumka medju domom i školom, i tako ugladiti trenik uspješnijemu školskomu rádu, privela je II. obću hrvatsku učiteljsku skupštinu do zaključka, da valja poustrajati učiteljska družtva, koja bi se gornjim zadatkom posvetila. Ovaj je zaključak u ostalom koristna nauka, crpljena iz inozemstva, i posljedak načela ovladala ovim viekom, da je udruživanje velikim svrham najuharnije sredstvo.

Već od više godina vidimo po Njemačkoj poustrajana odgojna i učiteljska družtva, od kojih mi se s uspješna rada vide najzaslužnija „Erziehungsverein" u Draždjanih i „Volksschule" u Beču.

Prvo si je osobito zaslugâ steklo zabavišti, koja je što poosnivalo, što potaklo, a zajamčiše mu uspjeh odlični i bogati članovi iz viših slojeva pučanstva, medju koje je prodro osvjedočaj o nuždi valjana uzgoja. Drugo je došlo do ugleda po odličnih si članovih, medju koje se vrstaju daleko poznati pedagogijski uglednici, te sretnim rešavanjem važnih pedagogijskih problema i energičnim zauzimanjem za interese učiteljstva i školstva, a vrli list toga družtva, „Volksschule", nevrsta mu se medju najmanje zasluge.

Ovo družtvo ima na svom napredku zahvaliti množtvu i vrstnoći bečkih učitelja, te prosviećenomu bečkomu pučanstvu.

Uspjeh ostalih družtva naći ćeš većinom u tom, što se zajedničkimi sredstvi domogoše zajedničke knjižnice, ili još k tomu sastaviše toliko moralna i materijalna kapitala, te izdaju strukovne listove.

Manje jih je poznato sa svojih skupština i na takvih pretresanih pedagogijskih pitanja. U obće bi se pako moglo reći, da je rád i uspjeh takvih družtva prema inteligenciji i njom uslovljenomu zanimanju pučanstva za odgojne interese u dotičnom kraju, te prema broju, materijalnomu i intelektualnomu

Digitized by Google

stanju učiteljstva, i za sastanke njegove povoljnijim i nepovoljnijim prilikam. Medju slavenskimi učiteljskimi družtvi jedino je česko družtvo: „Pražská Budeč“ razpredalo rad svoj na šire.

Glede svih tih pako družtva, izuzam možda jedini draždjanski „Erziehungsverein“, naći ćemo, da su popravkom domaćega uzgoja ili vrlo slabo, ili nikako uspjela.

Uslied zaključka petrinjske učiteljske skupštine stadoše se i kod nas osnivati takva družtva. Ali saznasmo o njih na žalost jedino iz izvještaja o ustrojnoj jim skupštini, nu o daljnjem jim poslovanju i napredku nečusmo ništa, izuzam jedinu „Frušku goru“, koja je iza jednogodišnjega si obstanka vrstna bila izviestiti članove svoje i javnost o djelovanju i napredku svom.

Druga ili se jur razpadoše ili se razidjoše prije nego li stiže i potvrda pravila njihovih, ili pak vegetiraju poput biljke u podrumu, bez cvieta i bez ploda.

Misaona učitelja mora taj pojav zabrinuti, i zadubit mu se je u razloge, koji ga izveše.

Razmišljajuć o tih razlozih, naći ćemo u obće sljedeće:

1. Indolencija prijašnje školske uprave i mrtvilo u dojakošnjem školskom životu nije medju učiteljstvom samim dovoljno razvilo težnju za nastavkom naobrazbe predavanji i čitanjem, te za življim zanimanjem za interese škole i uzgoja. Ovaj je pojav baš na sunce izašao pri razpadu jednoga takova družtva, gdje su članovi izjavili, da uslied novoga školskoga zakona, u kom je skrbljeno za periodičke sastanke, predavanja i školske knjižnice nije nuždno posebno udruživanje učitelja.

2. Občinstvu je svrha takvih družtva nejasna i neshvaća joj važnost, pa zato takva družtva izdašno nepodupire. Pa ako jih materijalno baš i podupire, to mu je moralna podpora = 0.

3. Što se uslied toga i ona družtva, koja rade, nemogu pohvaliti, da polučuju svrhu, koju su iztakla, imenito popravak domaćega uzgoja. Tomu pako razlog leži i u tom, što se popravak uzgoja neda misliti bez popravka samoga pučanstva. Dok duh prosvjetnih težnja neovlada pučanstvom, dok se medju odraslimi samimi nestane triebiti duševno tromilo, i dok se nepopravi moralni život odraslih, dotle su nam u tutanj sva popularna predavanja ob uzgoju malenih, kako da dom podupire školu i slična.

4. Hladnoća občinstva i očevidni neuspjeh liši i revnije učiteljstvo dobre mu volje, ono sdvoji o uspjehu, klone duhom i usne, pa eto ti opet prijašnje letargije na prosvjetnom polju.

5. Naša školska uprava ni sama neprisudjuje velike važnosti tim družtvom, što se iz toga vidi, gdje na potvrdu podnesena pravila znadu takvu izčekivati po 5—6 mjeseci, a takav postupak ni najmanje nebodri članove na revnost i neuzpiruje oduševljenost; organi školske uprave nadalje samo se u riedkih slučajevih laćaju inicijative, da potaknu ustroj takova družtva, ili ako takvo

Digitized by Google

zateknu, često ga iznenadjuju svojim — indiferentizmom. A masa je i u občinstvu i u stališu takva: vidi li, da ovaj ili onaj uglednik stvar podupire i preporuča, prionut će uz nju, a vidi li, da čeonik i prvak do takve stvari mnogo nedrži, odnemarit će ju i sama.

6. Nije najredjim uzrokom ona nesretna slabost mnogih ljudi u nas, uslied koje svaki hoće da bude prvosjednikom u družtvu, pa ako ga ta odlika slučajno nezapade, onda objesi nos, pa ili se iz družtva izvuče, ili mu ostane hladnim i mlitavim članom, dapače često uzradi i proti samomu družtvu.

Ovi me razlozi osvjedočiše, da učiteljska družtva svojim današnjim ustrojstvom nisu za naše prilike, te da neće uspjeti ni radom ni obstankom.

Loš bi medjutim bio patriotizam, i nizak bi bio zvanički zanos, koj bi pripustio, da me ti razlozi dovedu do zaključka: dakle netreba tih družtva, neka prestanu! Ne, za Boga ne! Nastavak naobrazbe onih učitelja, kojim je svetim zadatkom, da si narod uzgajaju prema duhu vremena i da ga vazda upoznaju i koriste stečevinami najnovijega vremena, zatim popravak i razvitak uzgoja i domaćega i školskoga tako su važni zadatci, da se njihova rešavanja nesmijemo odreći, jer se odrekosmo rada oko samoga kulturnoga života narodnjega, odrekosmo se rada oko obstanka narodnjega. Samo bo naglim kulturnim napredkom može nam se narod održati, inače propade, utonu u moru stranih, imenito naprednijih živalja.

Iskrena rodoljuba i učitelja mogu gornji razlozi samo potaknuti, da uznastoji, kako bi jih odklonio, da s njimi odkloni kobne jim posljedice.

Moj je tvrdi osvjedočaj, da nam valja prije svega raznjetiti u narodu bujniji duševni život, a kada bujica potegne, povući će za sobom i onaj dio učiteljstva, koj se nenadje odmah s početka medju stjegonošami kulturne borbe. Polučit ćemo to pako, ako poosnivamo družtva s takvimi svrhami, koje će biti bar inteligentnijemu dielu pučanstva posve jasne, za koje će odmah s prvine biti zauzeto.

Pozornost pučanstva svratit ćemo na uzgoj djece, budnemo li bolje roditelje bodrili pohvalami i nagradami. Uprava školska i njeni organi valja da se što toplije zauzmu za stvar, i da osobito medju učiteljstvom uznastoje o promaku njenu.

Treba nadalje, da se pojedinci priučaju osobne si interese podredjivati općim, osobito pako taština nesmije biti motorom nikakvu činu. Učiteljstvo neka se od takva bahata svieta, ako mu se gdje prohtjedne svoju nadutost iztaknuti na uštrb dobre stvari, prezirom odvrne.

Treba napokon, da takva družtva podupiranjem siromašne školske mladeži uznastoje popraviti školski polazak, kako bi se što skorije uzgojila prosvjetnim težnjam prijaznija generacija.

Konkretna forma, kojom bi se uzradilo u gornjem smjeru, bila bi evo ova:

Učiteljska družtva sa dojakošnjim ustrojstvom imadu se pretvoriti u obće zadruge za pučku prosvjetu i uzgoj.

*

Digitized by Google

Takovim bi zadrugam bilo svrhom:

1. Preporučivati i razprodavati dobre i koristne narodne spise;

2. podupirati i preporučivati druga prosvjetna družtva;

3. ustrojiti knjižnicu sa dva odjela: odjelom za pučke, i odjelom za strukovne spise;

4. priredjivati popularna predavanja iz uzgojne struke i drugih znanosti, te stručna pedagogijska predavanja za učitelje.

5. priredjivati izložbe učila i dječjih radnja;

6. sastavljati prirodne i tehnologijske sbirke za pučke učione svoga područja;

7. podupirati siromašnu školsku mladež;

8. izvješćivati se o roditeljih, kojih se djeca odlikuju u napredku i vladanju, te takve bodriti pohvalnimi poveljami i nagradami;

9. strukovnimi izvještaji i predstavkami na oblasti djelovati školstvu u prilog.

Družtvo sa toli širokim i raznolikim djelokrugom moralo bi se podieliti na odsjeke. Takvi bi bili:

I. Književni odsjek, koj bi zapalo djelovanje naznačeno pod točkom 1., zatim skrb oko pučke knjižnice i za popularna predavanja iz raznih znanstvenih struka.

U taj bi odsjek biralo družtvo najinteligentnije, imenito književnosti našoj najvještije članove.

II. Odsjek za pučko školstvo i pučki uzgoj, koj bi preuzeo zadatke, naznačene pod 2., 5., 6., 8., zatim skrb za strukovnu knjižnicu i popularna predavanja iz uzgojne struke.

Ovaj bi odsjek sačinjavali pučki učitelji, koji su članovi toga družtva. Ovi bi u okviru toga družtva u svojih odsječnih odborih i sastancih pod vodstvom odsječna si prvosjednika posve samostalno poslovali načinom dosadanjih učiteljskih družtva.

III. Odsjek za podupiranje siromašne školske mladeži.

Ovaj bi odsjek dohodci, pribavljenimi iz sličnih vrela, iz kakvih takve crpi zagrebačko družtvo „Dobrotvor“, podupirao školsku mladež.

IV. Knjižnica sa dva svoja odjela.

Da se medju obćinstvom jednoga kraja raznjeti što bujniji život, imenito da se što više osoba potegne u krug suradnika, mogla bi se takva zadruga, osnovana za jednu — recimo — podžupaniju, razdieliti na podružnice, koje bi u obsegu izvjestna djelokruga, kakav bi jim se bez uštrba po jedinstveno i uspješno djelovanje zadruge povjeriti mogao, poslovati samostalno, jedino, u koliko bi nuždno bilo, u sporazumku sa upravljajućim odborom, odnosno osrednjom upravom.

U taj bi se djelokrug dalo uvrstati podupiranje siromašne školske mladeži u svom području, razpačavanje družtvom na razprodaju preuzetih književnih djela, sabiranje gradiva za prirodopisne i tehnologijske sbirke, sastanci

Digitized by Google

učiteljstva dotičnoga područja, koji bi razpravljali po odsječnoj upravi i po njih samih stavljena stručna pitanja. Takve bi razprave polučenim u njih sporazumkom izlišnimi učinile razprave u općem odsječnom sastanku, ili bi za takav, kao i za podžupanijske učiteljske skupštine bile vrlo sgodnom predradnjom. — Mogla bi se takvim podružnicam povjeriti i skrb oko podružnih i mjestnih knjižnica.

Ovako razpredan prosvjetni rad obuzeo bi sve slojeve pučanstva, i urodio bi bez dvojbe općim zanimanjem za prosvjetne i uzgojne interese, jer su u djelokrugu toga družtva nanizane sve struke prosvjetna rada, koje mogu zanimati ljude svih stališa i svih slojeva družtvenih.

Obću ćemo n. p. naći težnju, primamiti puk na čitanje, da se tako upozna sa kulturnimi stečevinami vremena i naprednijega svieta. Vidljiv izraz nadjoše te težnje u čitaonicah, po zemlji poustrajanih.

Iztaknimo pučke knjižnice i naći ćemo podpore u svih slojevih inteligentnijega pučanstva.

Razpačavanjem dobrih spisa podpomoći ćemo domaću književnost, a ujedno imućnije pučanstvo potaknuti, da si stane osnivati privatne knjižnice. Uzmimo još radoš, koj bi se takvim razpačavanjem polučio, pa eto nam jeftina prirastka za zajedničku, a i za podružne knjižnice.

Propagiranje kulturnih domaćih družtva bit će takvim družtvom izdašnom podporom, a steći će si obće odobravanje.

Rad oko materijalna podupiranja siromašne školske mladeži predobit će nam u brzo članova u svakom mjestu, u svakom sloju družtvenom.

Predočimo si napokon senzaciju, koju bi medju pučanstvom izvela pohvalna povelja, izdana po družtvu roditeljem bolje odgojene djece, tim više, ako bi na takvoj povelji bio podpisan kakav obće uvaženi ugledník kao načelnik zadruge.

Dojam bi se još znatno povećao, ako bi se u pojedinih slučajevih takvoj povelji dodala nagradica od kakva 2—3 cekina.

Da bi pako strukovnjački rad odsjeka za pučki uzgoj uz obći prosvjetni život i uz obću prijazan prosvjetnim težnjam izdašnije i uspješnije djelovati mogao, nego li današnja neuvažena učiteljska družtva, tko će o tom podvojiti?

Nuždno je prije svega, da stvar gorljivo i revno prihvati učiteljstvo. Tu se nesmiju čuti uzklici, kakvi se kad i kad čuju: pa tko će mi to platiti? ili kada koga zadesi unatoč zaslužna mu rada uz neuspjeh još i nezahvalnost u družtvu mnogobrojnih neprilika: lud je, tko radi više, nego li je dužan i slična.

Noć naša na domaku je, ali zora nam novim školskim zakonom tek sviće, suncu se tek pomaljaju traci. Nisu naši jadi još prestali: ako je prestala bolest, još je tielo slabo, i samo se sporo oporavlja; ako i nije više mrak, još je sumračno, još je studeno. Mnoge nam još tjeskobe i tegobe stišću grud i zlovolje ćud; ali od svih tih neprilika jače neka je naše rodoljublje, jači naš zvanički zanos, jača muževna nam volja. Neka nam na vidiku prvih trakova ljepše budućnosti srdca potrese ona radost, koja je obuzela Kolumba i njegovu

Digitized by Google

družbu, kadno zagleda prve znakove žudjenu zemljištu. neka nas nada okriepi i ojači u težkih časih, a prije svega: požrtvovnosti našoj neka su široke granice. Pitate me za nagradu. Tražimo ju tamo, gdje su ju tražili Komensky i Pestalozzi, ti pedagogijski patnici, u duši udovoljenoj, u sviesti, koja nam hvali rad, pa ćemo ju tamo naći, i to obilnije, nego li ju mogu pružiti svi milijunari ovoga svieta, a naći ćemo ju još njegdje, gdje ju nadjoše i oni, u kulturnoj poviesti naroda, gdje će nam imena biti zlatnimi slovi zabilježena; naći ćemo ju u blagoslovu i molitvi potomaka naših i naroda našega, koji se našim nastojanjem, našom požrtvovnošću domogoše sretnijih i ljepših dana; naći ćemo ju u spomeni hrvatskoga naroda, koj će nas blagoslivati, što mu očuvasmo samostalan obstanak.

Latimo se braćo posla, bistre glave, vrućega srdca: samo žar gorućega nam srdca raztopit će tu snježinu, taj kruti led, koj nam narod odsudjuje na duševni zimski san.

Mi patimo, jer nam sgriešiše otci: nesgriešimo i mi, da nam pate potomci!

A grieši, smrtno grieši, tko je pasivan, gdje može, gdje treba da radi.

Razmislite braćo predloge, što jih ovdje nanizah, pa ako vam se svide, a vi na djelo; nesviknu li vam se, a vi ostanite pri dosadanjim, ili smislite bolje, ma kako, samo — n a d j e l o.

Izkorenujmo već jednoć taj kleti driemež i trulež najprije izmed nas, pa onda izmed naroda.

Stara vremena i borba sa divljačkimi dušmani rodiše u hrvatskoga naroda svietom slavljene Ljutovide, Zrinjske, Frankopane, Bakače i Jelačiće: i današnji viek neka jih radja za borbu duševnu proti gluposti, neznanstvu i tmini, proti nesreći i propasti.

Mi učitelji pozvani smo, da u toj borbi budemo stjegonoše.

Narav i sila zaimena svoj, — a, — e.

Složio **Skender Fabković.**

I.

Što ja znam, pokušaše prvi razjasniti narav zaimena „s v o j, a, e“ Ante i Ivan Mažuranići, i to u Rečnjaku, priklopljenu Gundulića „O s m a n u“, što ga izdala „N a r o d n a m a t i c a“ g. 1844.

Tamo se čita ovo:

„S v o j, a, e; pron. pos; sein, suo; zaime prisvojavajuće, koje pokazuje vlastitost prvoga padeža (subjekta) u istoj izreki bez svakoga obzira na broj i osobu.“ —

Kada se tumače osebite rieči kojega pisca, to će reći: bud rabi ne sploh poznate, bud takove rabi ne prema naravi jezika svoga, već prema onoj bud kojega tudjega.

Tumači Gundulićeva „O s m a n a“ sasvim bijahu osvjedočeni, da je ovjenčanoga našega pjesnika u veliko okužila talijanština u porabi zaimena s v o j;

Digitized by Google

to se dokazuje dalnjim njihovim razjasnjivanjem, što ga navadjam ovdje za one, koji neimaju iste knjige. Tamo se čita:

„Ali Dubrovčani, i mnogi drugi gradovi dalmatinski pokvarili su svoj jezik po talijanskom, i govore: ja nosim moj križ, ti tvoj, on svoj ili njegov; mi naš, vi vaš, oni njihov; kao god što se je već i ovdje u Hrvatskoj po gradovih iz njemačkoga jezika bilo počelo isto tako govoriti, n. p. ja mene preporučam itd. Ali to nevalja, itd., itd.

U isto zaime zamislio se kašnje i naš jezikoslovac g. Veber, koj je znanstveno i jasno dokazao u svojoj „Skladnji“, kako se isto rabiti ima. U supor svemu tomu opažam ipak, da se i dandanas rečeno zaime povoljice rabi; opažam, da se navlači bud s jogunije ili s neznanja na tvorila tudja: s toga nakanih izreći o njem i obširnije koju, nebi li bludeće navrnuo na pravu stazu, vještakom pako omladio staro jim znanje.

Najdrevnijoj knjizi slovinskoj, dakle i hrvatskoj, svoj, a, e jest to, što latinu proprius, što Niemcu eigen. Gdjegod se vide pisci sasvim svoji, rabe ovo zaime bez razlike osobe ili broja, ako je uz rieč, koja kaže svojinu osobe čineće, t. j. gramatikalnoga podmeta.

Gdjegod se laćaju pisci drugih zaimena svojstvenih, naime ovih: moj, tvoj, njegov, njezin; naš, vaš, njihov, — tamo prekorubce nisu svoji, već pretakaju tudje misli s tudjih jezika u svoj. To kanim dokazati prilikami.

Danas je već stalno, da su jezici slovinski hvojčica — jezika Indu svetoga, jezika sanskritskoga. Nisam vješt tomu jeziku, al vjerujem Janu Kolaru, koj piše u svojoj knjizi: „Sláva bohyně“ ovo:

„Sva“ znači svoj, tvoj, moj, naš, vaš.

„Svaka“ da znači svoj = proprius = eigen.

„Svaba, svabad“ da znači svoba, svoboda, da je to, što svoj gospod biti. U jezeru vrela istočnika vîle si najvolje motriti djevičanska lica.

Evangjelje Ostromirovo; gdje da je najčišći jezik svetaca naših, Ćirila i Metoda, čvrsto se drži tudjega jezika; tamo se rabi doduše svoj za treću osobu gospodara, al veoma riedko za druge. U supor tomu, čita se u Matije V. 43: „V' zljubiši bližnjago **svojego**“, što je sasvim slovinski; al glagoljaš misala Kukuljevićeva i tuj se drži latinštine, pak piše: „vzljubiši iskrnago tvojego.“

Črnorizac Hrabar napisa: „Jelini (Heleni) fenič'skymi pismeny pisahon svojon si rěč.“ Začudo, ovdje još i jača zaime svoju zaimenom si. Tko nezna, da je svoj = eigen, taj će ti danas izreći još i ovako: eno lude, gdjeno si zapalila svoju vlastitu kuću. Dakle, triputa svoju!

„Slovo o p'lku Igorově“, pisano u XII. vieku, rabi prekrasno isto zaime; evo i više prilika.

Počnem že, bratie, povĕst siju ot starago Vladimira do Igora, iže istjagnu um krĕpostiju svojeju (mit eigener Kraft) i poostri serdca svojego mužestvom; naplnivsja ratnago duha, izvede svoja hrabryja plky na zemlju Poloveckuju.

Digitized by Google

I reče Igor k družině svojej: Bratije! vsjadem na svoji brzija komoni (konje), da pozrim sinego Donu.

I reče buj-tur Vsevolod: Igorju! sědlaj, brate, svoji brzy komoni, a moji ti gotovi. Neveli: sedlaj tvoje brze konje!

Togda — — — galici (čavke) svoju rěč govorjahut; što će reći: propria loquebantur lingva.

I Polovci sulici svoja povrgoša, a glavy svoja podkloniša pod ty meči.

Ženy rusky v'splakaše, arkući: uže nam svoih milih lád (mužev) ni myslju smysliti, ni dumoju sdumati, ni očima sgljadati itd. T. j. Nikada više nećemo svojih milih muževa itd.; neveli: naših muževa itd.

Hrvatska kronika XII. vieka ima i ova:

I tako sa svitom i voljom kralja Brisa, brata svoga skupista vojsku, — i poidosta od svoje didine.

I posla (kralj dalmatinski) posle i listove kralju istrijanskomu, da bi skupio u pôspih svu moć svoju.

I razsuše i požgaše, da nemogu ljudi ni dobit kí uzrok u svoje vratiti se.

Stroil, vidiv vojske, skupi svoje. Itd.

U Kralodvorskom Rukopisu čita se ovo:

U pjesmi: „Beneš Hermanov: „Vijte věnce z polských květov své mu vyprostitelju.“

U pjesmi: Zbyhoň: „I vze na se svoju braň i na ramě mlat svoj.“

U pjesmi: Kytice:

„Kdybych věděla, kytice krásná!
kto te po hladnéj vodici pusti,
tomu bych dála vienek svoj s-hlavy.“

U pjesmi: Lubušin Sud:

„Vsta Lutobor slovo govoriti:
slavná kněžno, s-otnia zlata stola!
vypovědi tvoje rozmyšlechom;
seber glasy po narodu svému.

Taj ga nije mislio njemački, a Niemac ju pretočio: Sammle denn in deinem Volk die Stimmen.

U svoj ovoj biser-drevnini česko-hrvatskoj rabi se zaime svoj sasvim u duhu slovinskom.

Vieka XV. štampano je gotskimi pismeni: „Stumačenje harvaško od pištul i evangjelji.“

Tamo se čita: „Gospodine, bože naš, pasi puk tvoj, stado didine tvoje.“ Al će malo dalje: „Neupusti veće gnjiva svoga.“

Vieka XV. napisa nepoznata nam ruka nešto iz života Aleksandra Velikoga. Tamo čitamo: „Reče Evand caru: Raduj se vsih gláv glavo! Kada vàs svit primeš, tada veće bašćine svoje nevidiš.“ Taj je poznao narav zaimenu svoj.

Vieka XV. napisa netko popievku, imenom „Majka Margarita.“ Tamo se čita:

Digitized by Google

„Za bratca ću dragoga ti dati moju rusu glavu.“
„Nit ćeš bratca ti dozvati, nit tvog sinka dočekati.“

Al opet i ovo: „A kada si ti od sebe sinka svoga odpravila.“ „Da se nikad veće tebi svojoj majci nezavrati.“

Vieka XVI. ugledalo se sa svih strana u slavulja dubrovačkoga Dinka Ranjinu. Težko da je ikoj pisac onoga vieka bolje uhvatio narav zaimenu svoj, što ga je naš Ranjina. I nuto, uzà sve mu znanje ipak bi ga tu i tamo zavela crnòčica Talijanka, pak pjevaj tvoj za svoj!

Ranjina je krstio nekoje si pjesme ovako: 1. Svoja nesreća. 2. Svoje i tudje nevolje. 3. Svoje i tudje. 4. Družini svojoj. 5. U svoju nemoć. Evo jedne za ogled, da mu se vidi poraba istoga zaimena.

„Tko stan svoj, za u tudj poć, ostavi na sviti,
vikom on nemože veselo živiti;
a ruke tko tudje celiva, umiva,
treba je da svoje od srama sakriva.
Prij kruh súh stoj jesti trpezi na tvojoj,
Neg slasti najdražje u kući u tudjoj.“

Zakon božji piše se najčišćim, najugladjenijim jezikom svakoga naroda. Čitajuć „Novi zavjet“ u četiri glavna jezika plemena slovinskoga, zaglêdah i u porabu zaimena svoj. Pak što sam našao? To, da se najčišće rabi u divno prevedenom Novom zavjetu, što ga ima češka „Kralicka Bible“, pak u Novom zavjetu, što ga hrvatski napisao naš Vuk. Poljak i Rus drže se u tom sasvim tudjih jezika; samo tu i tamo rabe ga dobro, a to zaisto onda, kada su mislili jezikom svojim, ne pako tudjim.

Evo nekoliko prilika iz „Bible Kralicke“: Slyšeli jste že říkáno bylo: milovati budeš bližního svého, a nenáviděti nepřítele svého. Ale jat' vám pravím: milujte nepřátely své. Pilně se varujte, abyste almužny své nedavali před lidmi. Ale ty, kdyžby se modliti chtěl, vejdi do pokojika svého, a zavra dvéře své, modliž se otci svému. Itd.

Začudo, ovu Matije g. VI., postat 6 prevedoše i Rus i Poljak sasvim dobrom porabom zaimena svoj; al mahom i grieše.

Rus piše: „Ty že, kogda moliš'sja, voidi v-komnatu svoju i, zatvoriv dver svoju, pomolís' Otcu (evo ga opet zlo!) tvojemu.“

Poljak će upravo tako: „Ale ty, gdy się modlisz, wnidź do komory swoiéy, a zawarlszy drzwi swoie, modl sie Otcu twemu“.

Rekoh, Vuk rabi ovo zaime sasvim dobro; al evo i njegova prevoda nešto:

A ti kad se moliš, udji u kliet svoju, i zatvorivši vrata svoja, pomoli se otcu svojemu itd.

II.

Vriedi zabilježit, kako se isto zaime tumači u nekih rečnjacih. Zavirimo u Daničića.

Digitized by Google

Tamo se čita: svoj = suus. A kako se rabi taj svoj u starinah naših, to dokazuje prilikami. Evo nekojih.

Obnovih svoju djedinu. Az s-prevzljubljenim sinom svojim. Davaju (dajem) svoju milost prijeteljem svojim. Takozi ste i mnje učinili, davše svoju ruku i svoju vjeru. Da si hode sa svojimi si trgi. Da si idu Dubrovčane sa svojim dobitkom. Da budemo vrhu Uroša i vrhu vsega svoga roda.

Evo Jambrešića, koj piše: Proprius jest vlastit, posobit, posobni, pravo: svoj, eigen.

Suus = svoj, a, e. Sein. 2. proprius. Suusmet = sam svoj = sein selbst. (A što je to? Zar nije današnje nehrvatsko neodvisan = unabhängig?)

Čujmo Belostenca! Proprietarius njemu je posvojnik. Suus, a, um = svoj, a, e. N. p. Suus cuique mos = svaki ima svoju glavu, svaki je svoje navade. Sui juris = svoje glave.

Vuku je svoj = suus. Al ima mnogo krasno izvedenih rieči od svoj, košto: svojta, svojak, prisvojiti, osvojiti, svojko, svojski, svojtljiv itd.

Jambrešiću je arrogare = posvajati; nešto posvojiti = sich eigen machen. Istomu je liber, a, um = slobodan; al i: sam svoj. Nadalje veli: independens t. j. unabhängig da je Hrvatu svoj, nikomu podložan, nepodložan, pròst. Košto se vidi, on nije znao, da ima netko o nekom, nešto o nečem visjeti. Tko je pròst, tko svoj: taj je zaisto i svobodan, slobodan.

I Šulek je dobro shvatio narav ovoga zaimena, koje tumači u svom: Hrvatsko-talijansko-njemačkom rečnjaku ovako: svoj = eigen, proprio. Svojina-vlastničtvo. Svojstvo = eigenheit, proprietà; onda: Beschaffenheit, eigenschaft, qualità. Dobro veli, da je: vlastela Grossgrundbesitzer, a ne posjednik. Itd.

S ovo tolikih prilika, u kojih se niže poraba zaimena svoj, liepo i krasno sve od pera Ćirila i Metoda pak do današnjega dana, lasno se uvidja, da isto nosi u svih prigodah onu narav, što ju ima latinsko proprius, njemačko eigen, da zàsada zašutim dalnju mu silu. Razjasnit mi je dakle: kako i gdje se sve u izreci rabi isto zaime, na temelju rečene naravi svoje? (Konac.)

Oris psihologije.

Piše **J. Glaser.**

(Konac.)

Što je moralna sloboda? — Ako se je u nas pravo cienjenje podpuno razvilo, i ako je tim cienjenjem naša volja i naše ponašanje dobilo takovu stalnost, da nas ništa na svietu nemože odvesti od pravoga rada, ni s pravoga puta (niti novac, niti prijateljstvo, niti izgled na velika dostojanstva itd.), onda se veli da smo moralno slobodni.

Digitized by Google

Moralna je dakle sloboda nepokolebiva i nepodmitljiva stalnost po moralnih načelih udešena ponašanja u praktičnom životu.

Kad nema slobodne volje, može li biti moralne slobode? Ja velim da može, jer je u svakom čovjeku pravo cienjenje predustrojeno, i sliedi iz njegovih potrebština, te ako je i okolica normalna, valjana, nemože uzmanjkati, da nebude cienjenje dobro, a prema tomu i volja krepka i silna te djelovanje stalno, predpostavljajuć dakako i tjelesno zdravlje, koje se silno dojima cieloga našega duševnoga razvitka, dakle i volje i rada.

Što se tiče moralne slobode, nek se svaki čovjek posebno pita, pa će se osvjedočiti, da hoće ono, što mu umnožava blagostanje, a da se protivi onomu, što bi moglo umanjiti njegovo blagostanje. Našemu „ja“ stupi pako u svietu naproti tudje „ti“.

Iz osvjedočenja se nadalje uvjerimo, da upravo radi našega vlastitoga blagostanja moramo respektirati tudje blagostanje, kao što reče spasitelj: „Što nećeš da tebi drugi čini, nečini ni ti drugomu.“ U tom se sastoji zakon i blagostanje.“ — Razboriti ljudi izpitivali su cienjenje i djelovanje plemenitih ljudi čitavih vjekova svih vremena i našli su to isto, to jest, da nisu ni oni ništa drugoga činili, već dobro množili i zlo umanjivali, kano što je svakomu pojedinomu prirodjeno dakako još k tomu osvjedočenje: „Blagostanje pojedine osobnosti ovisi napose od blagostanja cielosti (naroda, cieloga čovječanstva)“. „Nije li blagostanje cielosti (naroda, čovječanstva) zajamčeno, nema ga ni za pojedinost, t. j. za osobnost.“ Primjeri. Ja ću si svoju osobnu želju uzkratiti, svoje momentano blagostanje zapostaviti, — poći ću u rat, plaćati ću porez, jer znam, da je samo u sigurnosti ciele države zajamčena i moja osobna sigurnost, zajamčena je sigurnost mojih ljubljenih potomaka; mi nesmijemo varati, jer tim istim pravom može i nas tkogod prevariti; nesmijemo nikoga ozlieditи, jer onda ima i on pravo, da nam to isto učini, a to boli. Volja je pako ćudoredna, koja neće zla činiti, jer sama nebi rada zla trpiti. — Po takovu osjećanju i osvjedočenju postavili su rečeni razboriti ljudi ono naše moralno pravilo: „Veće dobro više cieni, nego manje itd.“ Ovo se pravilo zove dalje zakon našega moralnoga ponašanja, ako tako cienimo, hoćemo i radimo, onda smo moralni. — Rečeno cienjenje i htenje stoji i do naše sposobnosti, te do vanjskih utisaka i naše uvidjavnosti u socijalne odnošaje svieta; zato čovjeku kano takovu nije prirodjeno, nego se u njem tekar razvija i razvije se samo u normalnoj okolici do savršenstva, koje odgovara postavljenomu moralnomu pravilu. — Čovjek čini dobro, jer drugčije nemože, a mi ga nazivamo moralno slobodnim. Moralna sloboda može zato sasma liepo obstojati pored neslobodne volje, jer moralna sloboda obsiže samo naše čine, a ti mogu dobiti takovu stalnost, koja je nezavisna od momentanih utisaka.

Što imademo činiti, da diete razvijemo do moralne slobode kano vrška moralnoga, praktičnoga razvitka? Moralna sloboda završuje i kruniše razvitak, što no ga zovemo moralno-praktičnim. Raz-

Digitized by Google

vitak moralne praktičnosti sastoji od više sstupnjeva, iz naklonostiî i odklonostî (cienjenje), iz htjenja i rada, kojeno smo do sada opisivali. Razmatrajuć stupanj po stupanj rečeni razvitak, dade se utvrditi, što sve valja činiti, da se diete jednom razvije do moralne slobode.

1. Moralna sloboda temelji se na pravom cienjenju, zaoto se moramo na prvom mjestu pobrinuti, da takovo u djetetu postane. Prama tomu se zahtieva, da se potrebštinam djeteta, što no leže u njegovih tjelesnih i duševnih nagonih, zadovolji. Zadovoljavanje mora biti postupno, prama pojavu nagona udešeno, nesmije se jednomu nagonu preveć zadovoljavati, a drugi posve 'zanemariti, mi nesmijemó djetetu može biti davati samo tjelesne hrane, a dušu posve zaboraviti, ništa se za nju nebrinuti, nesmie biti ni obratno; nesmijemo sa ovom ili onom duševnom ili tjelesnom hranom prije početi, dok diete nije za nju dozrelo. — Ujedno vidimo, da je i po moralno praktični razvitak štetonosno veliko sirotinjstvo, gdje diete mora oskudievati na onom, što mu je najpotrebitije.

2. Moramo diete privikavati na raznovrstni rad (sposobnosti njegove razvijati), moramo ga privikavati umivati se, odievati, jesti, čitati, pisati, kopati itd., da si tako pribavi sredstva, kojih mu bude trebalo da postigne ciljeve htjenja.

3. Bitna je poluga odlučna i stalna htjenja tjelesno zdravlje, zato moramo sve učiniti, što je potrebno, da se uzdrži tjelesno zdravlje.

4. Moramo djetetu usavršivati um, da uvidi raznovrstnu vriednost pojedinih predmeta i čina ovoga svieta, isto tako i sredstva, koja vriede da se postignu svrhe ili ciljevi naše volje.

5. Nesmijemo mu zanemariti ćud, jer ako je ćud ogorčena, ako smo zlobni, onda nemožemo ni pravo cieniti vriednost osoba i čina, predmeta itd. Do naše uvidjavnosti i ćudi stoji poznavanje vriednosti bližnjega i ljubav prama njemu. Nema morala bez ljubavi bližnjega.

6. Na svršetku moramo spomenuti, da je znamenita podpora morala vjera. Mi si pomišljamo Boga kano najsavršenije biće (najpravedniji, sveznajući, svemogući itd.); vjerujemo u neumrlost duše i nagradu na onom svietu. To se znamenito dojima našega praktičnoga rada.

DOPISI.

Iz Pleternice. S osobitim veseljem prijavljam milomu „Napredku“, da će „učiteljsko družtvo“ županije požežke ovogodišnjim sastankom u istinu stupiti u život. Ima li još tkogod, komu da nije poznata vriednost takova družtva? Ta cielo hrvatsko učiteljstvo oduševljeno teži i hlebdi, da se u tom kolu bratskom snadje.

Istina, da će nam mnogi nepatriot zaviditi, te družtvo nam nezahvalno cieniti; no to nas niti najmanje smesti nesmije. Čvrstom voljom, nadom jakom stupat ćemo neustrašivo napried k prosvjeti, znajuć, da nam je put njezin pun drača i korova, kojega čupati i čistiti, a krasnim ga cviećem zasaditi valja.

Digitized by Google

Ovaj put nije me strah uztvrditi, da će nam se protivnici pokunjiti i moralno pobiedjeni baciti zahrdjalu Gedeonovu trublju.

Štujuć u punoj mjeri krasnu zamisao, kojom se hoće, da se u naše kolo pozovu i profesori i učitelji kr. gimnazija požežkoga, nemogu da propustim reći: U nas žalibože neumije gdjekoji, da pravo valjano prosudi, što i čemu je svrha učiteljskim družtvom, a dokažeš li mu što no je rieč na dlaku, tad istom odgovor dobiješ njegova suda: „Ta to je sve liepo, no to su vam stvari neizvedive, koje se kod nas nikad ukoreniti neće."

Ove naricaljke s jednoga gledišta imaju mjesta, te je i meni poznato, da ima u nas braće, kojih nemila sudbina proganja; ali neimaju mjesta postupku, kojim se tvrdi, da jim je obstanak osiguran, te da jim se na put stati nemože. Dopustiti mora mi svatko, da je vrlo težko, a kadšto i nemoguće, jednom se rukom prati; ali deder brajko dviema, pa da vidiš, hoće li biti obraz čist.

S toga me vrlo obradovalo pitanje: „Je li medjusobno pouzdanje u učiteljstvu potrebno za napredak školstva u obće; vlada li ono medju učiteljstvom ove požupanije; ako ne, kako će se postići?" Pitanje ovo zasieca u prvobitni temelj učiteljskoga družtva; s toga treba, da se dobrahno unj zamisle svi oni, koji goje prema njemu simpatije ili antipatije.

Ja nevjerujem, da bi se i jedan bratac našao, koji bi se oglušio i za tanjur leće potekao pod krov nedosljednosti. U ostalom sa velikom većinom učitelja ciele županije požežke mnijem, da su jur odavna dosljedni učitelji neznajući gmazit i plazit istu želju samnom gojili, a ta je, da se što uže sjedinimo u jedno tielo i dušu, da pabirkujemo raztresene zdrave misli, koje, spremajuć u košnicu učiteljskoga družtva, pružile bi našoj matici (ped. knjiž. sboru) liepih cvietova narodnjega školstva, što bi sve bilo u prilog miloj i sladkoj domovini, a nam na utjehu i radost preporoda svoga.

Zaključujuć svoj dopis, nemogu, a da nespomenem, koli je veliku senzaciju napravila naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 14. travnja 1877., br. 2059, upravljena na sve školske oblasti, kojom se ocjenjuje stanje pučkoga školstva 1875—6.

U toj se naredbi zrcale skoro sve zapreke uspješnomu djelovanju moderne škole. — Odstrane li se jednom ove, tad će istom svanut bolji danak nove ere, — prije nikada. Jer se pako kod nas na dlaku po visokoj vladi naznačeni nedostatci i mane nalaze; s toga se pouzdano nadamo, da će svojski raditi vrla naša podžupanija i revno naše nadzorničtvo, da se tomu po napredak ubitačnomu čvoru na put stane.

Dao Bog, da o tom na skoro povoljne viesti javiti uzmognem.

Fr. Bratuša,
učitelj.

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Školski nadzornici.**) Kako „Nar. Nov.“ javljaju, Nj. c. i kr. apost. Veličanstvo blagoizvoljelo je u načelu odobriti, da se u svrhu uspješnijega nadziranja škola od učiteljstva za srednje škole imenuje jedan ili po potrebi i više njih za školske nadzornike kod visoke kr. zemaljske vlade.

— (**Zagrebačko učiteljsko družtvo.**) Na 7. o. m. sastalo se u obilnom broju učiteljstvo grada Zagreba, iz podžupanije zagrebačke i nekolicina njih iz podžupanije sisačke, da osnuje učit. družtvo. Pravila, priredjena po pododboru, bi pretresana i podastrieti će se vis. kr. zem. vladi na potvrdu. Nadamo se, da će to družtvo, čim stupi u život, dokazati, da nije mrtvorodjeno diete, kako mu to nekoja gospoda unapried proricahu. Zavisiti će dakako sve od upravljajućega odbora. Ako su nekoja družtva propala ili su na razsulu, tomu su doista samo njihovi upravljajući odbori bili krivi. Napried dakle te dokažimo, da i u hrvatskih učitelja neima manje života i volje za rad i daljnju naobrazbu, nego li je pokazuju učitelji njemački, pa i susjedna nam braća učitelji slovenski i učitelji češki!

— (**Školstvo podžupanije križevačke i koprivničke.**) (Dalje.) Kao dalnji uzrok, što nisu postignuti žudjeni rezultati, navadja nadalje kr. nadzorničtvo i to, što oskudievaju škole na učilih. Svemu tomu, kaže nadzorničtvo, dalo bi se doskočiti, kad bi oni, koji su zakonom pozvani za školu i njezin promak brinuti se, svoje dužnosti točnije vršili, te kad bi školi i učitelju, školskomu odboru i mjestnomu školskomu nadzorniku u prilog radili; nu žalibože, opazilo se, da se većom stranom baš protivno radi. Dokaz je tomu, što su prošle zime nekoje škole radi pomanjkanja ogrievnih drva po šest i više nedjelja zatvorene bile; što na mnogih školah mladež školskimi knjigami i inimi za obuku potrebitimi sredstvi još ni mjeseca svibnja nije bila obskrbljena; što se nenastoji, da se barem manji i neznatniji popravci, budi na šk. sgradah, vratih, prozorih ili pećih, budi na šk. klupah, pločah itd. pravodobno preduzmu, što se nitko nebrini, da se barem najpotrebitija učila nabave, što škole neimaju škol. vrtova, ili ako ih i imaju, to su ti razgradjeni i u pustoš pretvoreni; što gdjekoje škole ni dandanas neimaju školskoga pečata; što škol. časopis „Napredak“ za neke škole još ni danas nabavljen nije, prem je tu nabavu visoka kr. zem. vlada naredbom od 2. veljače 1876., br. 525, svim občinam naročito naložila; a sve to biva ponajviše s nemara gdjekojih političkih občinskih ureda.

Nemogu se, istina, ni mjestni školski odbori u svem hvaliti, ali ih je tečajem prošle školske godine ipak bilo, koji su se svojski i požrtvovno zauzimali za boljak školstva; nu trud im osta bez žudjena ploda! Školske odborske sjednice držane bi izprva točno i uredno, učitelji bi davali svakih 14 dana izvješća o polazku škole, te bi školskomu odboru stavljali predloge, da se ovo ili ono za školu potrebito nabavi, da se gdješta kod škole popravi, da se ograde i urede školski vrtovi i mnoga druga. Školski odbori u svojih sjednicah stvorili bi zaključke, te bi zamolili dotične polit. urede, da se ti zaključci izvedu, da se nemarni roditelji radi neuredna polazka škole njihove djece po zakonu kazne itd.: a občinski uredi — s malom iznimkom — sa svim tim ad akta. S toga nam nemaran polazak škole, s toga nečiste po dvie i više godina nebieljene školske sobe, poderane klupe, razlupani prozori, neobojene školske ploče, pomanjkanje i najpotrebitijih učila, neuredno nabavljenje školskih knjiga, rečju: otuda nam sav školski nered. Nije se dakle čuditi, što su mnogi školski odbori duhom klonuli, videći, da im se gotovo ni jedan predlog neuvažava.

Školski odbori i školski mjestni nadzornici nevrše nikakove eksekutivne vlasti. Prisilna sredstva imadu u ruci polit. občinski uredi, i oni su kadri zadovoljiti svim potrebam školstva; pa nebude li u tom pogledu na občinske urede od višjih oblasti strožega naloga, to se naše školstvo kraj najsvjestnijega i najrevnijega učiteljstva, najizvrstnijih školskih zakona, te ma uz još tako brižne školske odbore podići neće; jerbo se polag obstojećih okolnosti podići nemože.

Imade i hvalevriednih občinskih ureda, gdje gospoda načelnici i drugi organi občinske uprave svimi silami nastoje o boljku škola svoga područja, pa zato u takovih školah neizpričanomu izostajanju školske mladeži neima ni traga; tamo je školska mladež knjigami i ostalimi za obuku potrebitimi sredstvi pravodobno providjena, tamo su školske prostorije čiste i redne, školske stiene urešene, ako ne svimi, a to barem nuždnjimi učili, pa je u takovih škola i napredak mladeži, ako ne podpun, a to barem dovoljan.

Medju takove rodoljube, prijatelje školstva i promicatelje narodnje prosvjete nadzorničtvo ubilježuje:

A. u podžupaniji križevačkoj.

Velečast. g. Gavru Hadrovića, župnika na Visokom, veleč. g. Većeslava Belošića, župnika u Miholjcu, veleč. g. Pavla Jalžića, župnika u sv. Petru kod Orehovca, veleč. g. Franju Budickija, župnika u Cirkveni, gosp. Martina Gecija, načelnika obć. vel. ravenske i gosp. Vatroslava Horvata, bilježnika u sv. Petru kod Orehovca.

Digitized by Google

B. U podžupaniji koprivničkoj:

Veleč. gosp. Josipa Šavora, župnika u vel. Bukovcu, veleč. g. Aleksu Štibohara, župnika u Kuzmincih, veleč. g. Pavla Kuštera, župnika u Goli i g. Šafarića, načelnika občine ludbrežke, jer su jedino nastojanjem te gospode dotične škole dnevimice pune bile.

Osobito pako mora se iztaknuti žarko rodoljubje g. Fröhlicha, trgovca i veleposjednika u sv. Petru kod Orehovca. Taj gospodin ne samo što svake godine iz vlastitih sredstva nabavlja nagradne knjižice i druge darove za odličnjake škole u sv. Petru, već on i znatno podpomaže siromašnu školsku mladež svoga mjesta; a kad su škol. občine okružnicom pozvane bile, da bar imućnije za svoje škole nabave Schubertove prirodopisne slike, to je taj rodoljub, uvidiv s jedne strane potrebu takovih slika, a s druge strane opet siromaštvo i nemogućnost občine, stao u prijateljskih sastancih sakupljati dobrovoljne prineske, u čem je, kako se je iz pouzdanog izvora doznalo, na toliko uspjeo, da će za kratko vrieme škola u sv. Petru, Miholjcu i Kalniku rečenimi slikami providjene biti. Ugledali se i ostali imućni rodoljubi u ovaj liep čin!

(Konac.)

Razne viesti.

— **(Školstvo na svjetskoj izložbi u Filadelfiji.)** Svakoga čovjeka i rodoljuba mora radovati, što vidi, da se školam pripisuje sve veća važnost. Pa je i sbilja u mnogom učinjen znatan napredak. Ozbiljno se o tom nastoji, da se nabavi čim više učila, da se s njimi upoznade i občinstvo. U tom nam je liepim primjerom svjetska izložba u Filadelfiji. Ova se je odlikovala od svih ostalih tim, što si medju prvimi skupinami mogao opaziti učila, školske radnje i stvari, tičuće se škole. Inozemstvo nije baš ponajbolje zastupano, nu tim obilatije Amerika. Promotrimo li pako to, kako bijaše Amerika zastupana na evropskih svjetskih izložbah, to moramo priznati, da bijaše inozemstvo, imenito Evropa, bolje zastupano u Filadelfiji, nego li Amerika u Evropi. Sva kopna bijahu zastupana: Njemačka, Englezka, Švedska i Norvežka, Belgija, Danska, Francezka, Holandija, Italija, Austro-Ugarska, Portugalska, Ruska, Švajcarska, Španjolska i Turska. Iz Azije: Kinezka, Indija, Japan, razne kolonije i Siam. Iz Australije: South-Australija, Viktoria. Iz Afrike: Egipat, Liberia, republika Oranje i Tunis. Iz Amerike: Brazilija, sjedinjene države, Peru itd.

Njemačka, Englezka i Austrija neimadjahu specijalne izložbe. Prva je doduše izložila u svom mnogobrojnom odjelu za knjižarske proizvode i grafičke umjetnosti krasna učila, nu njemačka škola nebje onako zastupana, kako bi joj dolikovalo. Bilo tu i krasnih radnja iz Njemačke, naime risarija kredom i tušem (imenito ruža). I švajcarska nebje dostojno zastupana. Mogao si doduše vidjeti množtvo školskih knjiga i učevnoga materijala; nu to je vrlo neznatno prema postignutu uspjehu. Liepo bijaše uredjena dobrovoljna nastavna škola u St. Gallenu I zabavište iste škole izložilo je velekrasnih radnja. Belgija i Holandija izložile su množtvo učila (imenito anatomijska učila). Šteta, što nebje ondje upravo ničim zastupane poznate belgijske obrtničke i tehničke škole. Školstvo švedsko i norvežko bijaše obilato zastupano. Izložci bijahu toli krasno uredjeni, da se ih nisi znao čemu da se više diviš, da li izložkom ili toli ukusnomu i liepomu razredjenju. Obje zemlje imadjahu tu podpuno uredjene školske sgrade. Švedsko školstvo sbilja je uzorno. Švedska šk. sgrada bijaše otvorena posjetnikom izložbe svaki dan od 9—1 sat. Ona ima najnovije klupe, učila, riečju sve. Ventilacija i ostale sprave za čišćenje zraka vrlo su praktične. Sprave norvežke slične su švedskim; nu glede učila, sbirka, raznih karta za geografsku i prirodopisnu obuku nemože se Norvežka sa Švedskom takmiti. Vrlo zanimivi bijahu neki fizikalni instrumenti Talijansko školstvo nebje podpuno; imadjaše nekoliko brojeva. Ruska se osobito odlikovaše krasnimi i mnogobrojnimi učili. I izložene radnje bijahu vrlo dobre.

Najzanimiviji odjel bijaše japanski. Mnogo posjetnika razgledalo je izložke, nu malen samo broj znao je, zašto i čemu su, jer nezna njihova pisma. Osobitom pozornošću motriše posjetnici izloženi model, predstavljajući iz drva konstruiranu školsku sgradu. Tu si mogao vidjeti i čitati i inventar te škole. Svatko se morao čuditi, koliko je Japan izložio učila, fizikalnih i kemičkih aparata i instrumenta. Liep uspjeh postigoše ondje na polju matematike i kartografije. U učevnoj osnovi visoke škole u Tokiu i Nangasaki možeš čitati: gramatiku, pismene sastavke, diktate, konverzaciju, čitanje, memorisanje, pjesme, geografiju, matematiku, prirodne znanosti, pisanje, risanje, englezki, francezki i njemački jezik. Uspjeh u pisanju tolik je (njemački i latinicom), da se može onomu u Njemačkoj usporediti.) Izložci ostalih zemalja bijahu, izuzamši Ameriku, oskudni. Razne države u Ameriki predočiše posjetnikom liepu slika svoga školstva raznimi modeli, orisi i fotografijami školskih sgrada, mnogobrojnimi exemplari raznih učila, sbirka i sprava, raznimi pedagogijskimi djeli, školskimi radnjami i raznimi izvještaji o razvitku amerikanskoga školstva. Država Massachusetts prednjači svim sdruženim državam. Spomenuti nam je ovdje, da i broj zabavišta tamo raste, pa da je i na tom polju liep napredak učinjen. Uz veći dio škola nalaze se zabavišta. Bijaše i tu raznih i krasnih zabavištnih radnja. Vidio si tu jedno zabavište u naravi. Jedna mrs. Coe iz Newyorka pokazivaše, kako se u zabavištu postupa. Takovim se načinom občinstvo, koje o tom morda ni pojma neima, upoznaje s timi

Digitized by Google

inštitucijami. Takovim načinom dobiva sve više prijatelja, privržencika i zagovornika. Risarskih radnja nebijaše baš mnogo. Mogao si vidjeti razna nu vrlo liepa i ukusna pisma. Medju izradci mogao si vidjeti i čitati množtvo humorističnih sastavaka.

U obće mogaše svatko s veseljem opaziti, da je u školstvu učinjen velik napredak. A pod konac budi rečeno, da Amerika kao u svem, tako i na polju školstva orijaškim korakom napreduje. Priobćio Milan Kobali.

Okružnica

svim obćim pučkim školam riečke i delničke podžupanije grada Bakra i Senja,

U smislu §§. 1. i 3. naredbe vis. kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 14. travnja 1876., br. 1693. sazivlje ovo kr. nadzorničtvo učiteljsku skupštinu za područje riečke podžupanije grada Bakra i Senja na dan 2., 3. i 4. kolovoza na Sušaku, a za područje podžupanije delničke na dan 8., 9. i 10. kolovoza t. g. Delnice.

Na ovih skupštinah razpravljati će se sljedeća pitanja:

1. Koje grane gospodarstvene zaslužuju osobitu pažnju u ovih krajevih, i kako bi puč. škola iste u narodu najuspješnije i najkoristnije unapredjivati mogla?

2. Što bi se imalo činiti i učiniti za promak strukovne naobrazbe učiteljâ ovih podžupanija?

3. Ako hoćemo, da §om 23. škol. i nastav. reda dozvoljeno disciplinarno sredstvo „privremeno a po okolnostih i stalno premještanje iz višega razreda u niži“ na popravak školske mladeži djelovalo bude; kako i kada bi se imao učitelj služiti tim sredstvom?

4. Što je učitelju činiti sa svoje strane, da mu povjerena gojenčad bude u zrieloj dobi čvrsta i stalna značaja?

5. Kako valja postupati učitelju sa slaboumnom, duševno zaostalom i opake ćudi djecom?

Da se navedena pitanja svestrano pretresti i valjano riešiti mogu, zahtieva se, da skupštinari na skupštinu pripravni dodju.

Budući da u smislu §. 11. pomenute naredbe svako za razpravu pripravljeno pitanje mora imati svoga izvjestitelja, pozivlju se s toga svi učitelji, koji su voljni kao izvjestitelji u skupštini sudjelovati, da do konca lipnja t. g. priobće, za koje pitanje su se odlučili, i da podjedno svoje rezolucije ovamo podnesu.

Isto tako i učitelji, koji žele prigodom skupštine držati popularno-znanstvena, pedagogijska, ili možda praktična predavanja, imaju do gornjega roka naznačiti, o čem će predavati.

Ovo kr. nadzorničtvo nada se, da neće biti prisiljeno izvjestitelje ureda radi imenovati, već očekuje, da će se i za predavanja dovoljan broj učitelja prijaviti.

Uslied §. 4. gornje naredbe dužni su učiteljskim skupštinam prisustvovati svi ravnajući učitelji, samostalni vjeroučitelji, učitelji i učiteljice, podučitelji i podučiteljice obćih pučkih škola; to će se svatko na odgovornost pozvati, tko bez opravdana razloga od skupštine izostane.

Oni, koji žele posebne predloge skupštini podnieti, imaju te predloge do 20. srpnja t. g. ovamo priposlati; na kašnje stigavše predloge neće se uzeti obzir.

Koli na Sušaku, toli u Delnicah početi će skupština prvi dan u 10, a sljedeće dane u 9 sati prije podne.

Za skupštinare sušačke nastojati će se i ove godine pribavit dozvola za posjetiti nekoje tvornice na Rieci.

Kr. nadzorničtvo za pučke škole
na Rieci, 31. svibnja 1877.

Pet. Marčić,
kr. škol. nadzornik.

Objava.

Na kr. preparandijah u Zagrebu započeti će prelazni izpiti za 1. i 2. tečaj dne 6. srpnja i trajati sljedećih dana; izpiti za učiteljsko osposobljenje držati će se 10. i 11., a ustmeni 13. i sljedećih dana.

Ravnateljstvo kr. mužke i ženske preparandije.
U Zagrebu, 8. lipnja 1877.

Javne zahvale.

Ovih dana posjeti našu učionu šumar imovne obćine brodske g. L. Riemer, hrvat dušom i tielom. Za čudo, kako ga se škola dojmila. Već poslie tri dana pošalje mi „Gospodara“ i još dvie velekoristne gospodarstvene knjige s molbom, da ih uvrstim u mj. šk. knjižnicu. Zaista riedka stvar! šumar (Förster) i škol. knjižnica. Kako da propustim, a da mu nepodviknem: hvala ti, hrvatski sine, poznaš i vidiš u školi domovinu! Čujem, da je naumio isti gospodin još za 12 učiona isti list naručiti. E da bi se u njega mnogi hrv. rodoljubi ugledali na korist mile nam domovine!

Privlaka na Bosutu 27. svibnja 1877.
Miloš Ljubić, učitelj.

Na predlog kr. škol. nadzorničtva u Belovaru blagoizvolila je visoka kr. zem. vlada (odjel za bogoštovje i nastavu uslied odpisa od 17. prosinca pr. g., br. 4550) obću pučku školu u Ivanskoj usrećiti veleliepim darom, skupocjenimi naime Layevimi publikacijami: „Südslavische Ornamente.“

Taj se znameniti i po školu ovu ponosni poklon mukom mimoići nemože.

S razloga toga, vršeć pomenuta škola zaista preugodnu dužnost, obnarodujuć isto, izriče ovime najsmjerniju zahvalnost visokoj kralj. zemalj. vladi i kr. nadzorničtvu puč. škola.

Marija Škuljeva, učiteljka.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 18. U Zagrebu, 20. lipnja 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Cieua god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Stogodišnjica nadbiskupa Mildea.

Prošloga mjeseca slavilo je bečko učiteljstvo osobitim načinom stogodišnjicu bivšega nadbiskupa bečkoga Vinka Edvarda Mildea, koji se 11. svibnja 1777. rodi u Brnu, glavnom gradu Moravske.

Pa što bje uzrokom, da je stogodišnjicu toga inače slavnoga muža i velikoga crkvenoga dostojanstvenika proslavilo upravo učiteljstvo?

Da se to uzmogne razumjeti, valja znati, de V. E. Milde nebijaše samo svećenik i nadbiskup, nego takodjer i učitelj, pedagog te čovjek u najplemenitijem smislu te rieči. A to je, mislimo, dovoljan povod, da se ga zahvalnim srdcem sjeti i učiteljstvo, osobito sada, gdje mu se tolikom strasti odriče svaki vjerski osvjedočaj, i gdje mu se krivo podmeće, da je principielni protivnik crkvi i svećenstvu.

Kao učitelj djelovaše V. E. Milde na normalnoj školi kod sv. Ane, na c. k. djevojačkom penzionatu, na realci i umjetničkoj akademiji, i napokon kao profesor pedagogije na sveučilištu u Beču. Svuda se je odlikovao neumornom revnošću, divnimi sposobnostmi i praktičnom vještinom u učiteljskoj službi.

Plod njegova râda na uzgojnom polju bijaše krasno djelo, štono prvi put izadje g. 1811. pod naslovom: „Lehrbuch der allgemeinen Erziehungskunde.“ To se djelo odlikuje osobitom jasnoćom i kratćinom, a što je najznamenitije, napisano je sasvim prema potrebam današnjega vremena te prema zahtjevom stroge znanosti.

Da to dokažemo, dovoljno će biti, ako spomenemo dva temeljna načela njegove pedagogije, i to: 1. da se čovjek ima uzgajati za svoju obću čovječju svrhu; i 2. da se ima uzgajati prema svojoj naravi.

„Čovjeku su sposobnosti podieljene u neku stanovitu svrhu, koju ima postići i o kojoj velimo, da je obća čovječja svrha. Narav je prema prirodjenim sposobnostim čovjeka odlučila, što od njega ima i može biti. Konačna svrha uzgoju nije dakle prepuštena samovolji, nego ju je ustanovila sama narav. —

Digitized by Google

Pitomcu valja dakle podati onu naobrazbu, koja odgovara njegovoj čovječjoj opredjelbi. Ja ću ga uzgajati, nemože dakle drugo značiti, nego ja ću ga učiniti čovjekom, i pomoći mu, da postane ono, što ima biti po svojoj naravi. Pošto svi ljudi imadu iste sposobnosti, to je i svim jedna svrha. U čem je ta svrha, o tom se u sadanje vrieme šire različita mnenja, nu više različita u rieči, nego u samoj stvari. Žalibože, obća se svrha uzgoja veoma često zanemaruje, i upravo odtud mnogi ljudi nisu ljudi, jer su uzgojeni za druge svrhe, a ne za glavnu svrhu svoga bivstvovanja."

„Čovječje se sposobnosti drže u svom razvitku i naobrazbi stalnih i nepromjenljivih zakona, koji su utemeljeni u samoj naravi. Ti zakoni opredieljuju način i sredstva, kojimi valja djelovati na tielo i dušu čovječju. Tko bi htio na drugi način ili možda i proti samoj naravi uzgajati, taj nebi postigao prave svrhe, dapače mogao bi postići upravo protivno."

To su temeljna načela pedagogije, što ju napisa nadbiskup Milde. Kako je zahtievao, da se čovjek prije svega učini čovjekom, i da se uzgoji prema nepromjenljivim zakonom svoje naravi, mnogi će ju pretjeranac proglasiti nekršćanskom i naturalističkom. A ipak se zna, da je bio ne samo nadbiskup, nego i kršćanin u podpunom smislu te rieči, da je svojim pobožnim životom, djelenjem milostinje i drugimi dobrotvornimi djeli prednjačio mnogim, koji svojom pretjeranosti cjelokupnomu napredku kršćanstva i čovječanstva više škode, nego koriste. I sam se je Milde plašio pretjeranosti mnogih svećenika, pa s toga i spomenu u svojoj oporuci: „Mi živimo u vrieme, gdje vjera trpi ne samo po očitih neprijateljih, nego i po krivih i nerazumnih prijateljih, a ja se bojim još i gorih vremena. Čini se naime, kao da će i medju samimi svećenici nastati mržnja, nesloga i progonstvo. Dao Bog, da svi svećenici spoznaju i obljube, što je istinito i sveto."

Najljepša vrlina Mildeova bijaše čednost. Nije on hlepio za častmi ni slavom. Zadovoljan s malim, želio je do smrti svoje mirno živjeti na svoj župi u Kremsu, te ga jedva nagovoriše, da primi biskupstvo najprije u Ljutomericah, a zatim nadbiskupstvo u Beču. Mnogim natražnjakom bijaše njegovo imenovanje za toli častno mjesto veoma zazorno, nu on je pomoćju božjom i uzornim ponašanjem sve neprilike sretno svladao. God. 1848. duboko potrese njegovim srdcem. Njegove sile oslabiše, i tako umrie 14. ožujka 1853.

Koliko je ljubio učiteljstvo, svjedoči i posljednja njegova odredba. Universalnim baštinikom svoga imetka imenova naime „siromašne i bez svoje krivnje nuždu trpeće svećenike i učitelje bečke nadbiskupije." — Već treće godine iza njegove smrti stupi ustanovljena zaklada u život, te dobi iz nje preko 70 učitelja podpore svaki po 100 for.

Milde bijaše dakle učitelj, pedagog i čovjekoljub. On bijaše i dobrotvor učitelja, pa s toga je vriedno, da mu se uspomena slavi, i da ga svaki učitelj u svojih molitvah spominje prema napisu, što ga na njegovu grobu u stolnoj crkvi bečkoj uklesaše: „Die Liebe und das Gebet verbinden die Bewohner dieser und jener Welt."

S. B.

Digitized by Google

Narav i sila zaimena **svoj, — a, — e.**

Složio **Skender Fabković.**

(Konac.)

III.

Kako dakle da se rabi **svoj, a, e?**

1. Kada u tvornoj izreci prelazi čin na predmet, a taj je svojina osobe, koja se izriče podmetom, onda se meće pred onaj predmet povratno prisvojno zaime svoj, a, e. To valja za svaku gramatikalnu osobu, rod i broj.

N. pr. Ja sam prodao, la, lo
ti si prodao, la, lo
on (ona, ono) je prodao, la, lo
mi smo prodali, le, la
vi ste prodali, le, la
oni (one, ona) su prodali, le, la } svoj vinograd.

Ovdje prelazi čin na stvar, koja je u rieči vinograd. — Buduć si u svakoj gori sgodi prisvaja pojedina osoba onaj vinograd, s toga je sasvim naravno, da se ima ona svojina, onaj tako zvani predmet obilježiti zaimenom svoj, koje zaime izriče čisto i jasno, da je pojedina ona osoba prodala svoj, drugom riečju, vlastit = eigenen Weingarten = propriam vineam.

U takovih sgodah znadu nekoji pisci, a tu i tamo i puk, onu svojinu jačati još i pridavnikom vlastit, te govore i pišu: ja sam prodao svoj vlastit vinograd; ja sam se nazobao svoga vlastitoga groždja.

Kada već znači zaime svoj ono, što i rieč vlastit: čemu onda i ova rieč?

Rekne li Niemac: „er hat seinen Weingarten verkauft“, to se u istinu neshvaća dobro; jer se nezna, prodao li svoj ili čiji drugi vinograd. S toga mu nije druge, van ju izreći: „er hat seinen eigenen Weingarten verkauft, ako je njegov; bud pako: „er hat seinen Weingarten verkauft“, ako je tudji. Hrvat netreba ovakova jačanja svojine riečju vlastit, ako je uz onu zaime svoj.

Uzmi simo i ove prilike: ja sam svoje glave. Mi smo svoje ćudi. Kako vidim, vi ste uviek svojih hira. Itd. Razloži si: ja imam svoju = vlastitu ćud itd.

Al zaime svoj ima zamjenika svoga u zaimenu sebe, kada se ovo rabi skraćenim likom trećega padeža si. Ovim zaimenom jačahu svojinu i najstariji slovinski pisci; napomenuh već Hrabra, napisavšega: „Jelini feničkimi pismeni pisahu svoju si rieč.“

Danas je svakomu Hrvatu u živoj besjedi ovaj način: „Ah, tak si je spretukao diete, da će mu težko preboljeti muke. A što ti radi kum u Zagrebu? Ode sina si pohodit, a možda će si i konje prodati. Dao sam si preorat mekotu. Čujem, umro vam stric. Ako se niste pomirili s njim: dva krajcarka (dajte) kljastu al ubogu, pak si umiriste dušu.

*

Digitized by Google

Očito je, da se u ovih i ovakovih sgodah rabi s i za zaime s v o j, a velim i to, da nam je isto s i upravo i rabiti. Izricaj iste izreke bez s i, n. pr. „dao sam preorat mekotu“, zaisto neznaš, čija je mekota. Isto tako, rekne li se n. pr.: „Čuvajte selo od lopôvá“, tko će znati, č i j̓e selo. S toga, ako se misli, da čuvaju s v o j e selo, veli se: „čuvajte s i selo.“ A druga je, kada je osebita sila u zaimenu s v o j, n. p.: „čuvajte prije svega s v o j e selo od lopôvá.“

Simo uzimljem i ova: Petar s i udao kćerku. Zar s i je tvoj otac pokrio kuću criepom? Gospodine učitelju! Anica s i je crnilom polila pisanku. To će reći: Anica je polila s v o j u pisanku.

2. Izreka se razširuje i o z n a k a m i. Ako su one stvari, oli ti pojmovi, što se nalaze u označenom razširenju, s v o j i n a podmetova, onda se ista svojina kaže zaimenom s v o j.

P r i l i k e. „Prij kruh súh stoj jesti trpezi na s v o j o j, neg slasti najdražje u kući tudjoj.“

„Molim Vas, da ovo nekoliko redaka stavite u s v o j štovani list.“ (A ne: „u v a š štovani list“, što sam nedavno čitao.)

Jer, čiji je list? Onoga, koj se izriče podmetom; a u podmetu je V i.

Reče garov vuku: „Cuki vuče! nebojim te se. Jâ sam goso u s v o j o j kući.“

„Diči se slobodno uviek i pred svakim, al samo s v o j i m umom, s v o j o m dobrinjom, a ne tudjom.“ Svaki je svoj (slobodan) u s v o j e m = in seinem Eigentum.

3. Kada se izriče što o podmetu samostavnikom, na pitanje: što je ono, što podmet kaže? pak se još želi znati, čije je ono, što kaže podmet i pogovor: onda se uzimlje s v o j za v l a s t i t.

P r i l i k e. Kuća jest slobodica. Tko si misli s v o j u kuću i u njoj s v o j u slobodicu, on si to izriče: „s v o j a kuća s v o j a slobodica.“ Ovdje je k u ć a podmet, a pogovor slobodica. Tako se govori:

„S v o j a djeca s v o j a radost i tuga.“

„S v o j e tovno blago s v o j a je dika, s v o j a najpouzdanija ûpora.“

4. U neosobnih, tako zvanih trpnih izrekah rabi se s v o j kao pridatak podmetov; često i samo zaime, ako se podmet lasno uvidja.

P r i l i k e. „S v o j se čovjek i pred banom brani.“ A ovdje znači s v o j: slobodan, nekriv.

„S v o j e se pero i pod starost pozna.“

„S v o j a se krv (djeca) i rukama pozna.“

„S v o j e se (dobro, imanje, stvar) vadi i golima rukama iz vatre.“

„S v o j e se slobodno traži i u tudjem žepu.“

„S v o j e se i làzavo (n. p. čedo) njeguje i ljubi.“

„S v o j e se u čelo ljubi, a tudje u ruke.“

5. S v o j znači i to, što: b l i ž n j i, i s k r n j i, rodjak, koljenović. S toga se i govori: „S v o j će za s v o g a i u vatru.“

Digitized by Google

„Svoj će svoga do jame, al u jamu neće.“

„Svoj će za svoga liepo i samomu svetomu Petru; uztreba li, i u samo paklo.“

„Svoj će svomu zažmirnuti i desnim okom.“ T. j.: svoj svomu prašta.

„Svoj će svomu: Stoj! — al će i: evo ti!“

„Blago si ga svomu sa svojim; kuku si ga svomu bez svoga!“

IV.

A što nam je još **svoj, a, e?**

U Lici. pak i dalje tamo. govori se: „u dobri si ga čas, — kuća mu se začela opet usvajati. Tim se misli: zadružani odoše u razkrek, odoše razročice; inače: kuća se bila razsvojila, razsvojtila, potegnuli rodovi na svoju, — a sada se svi mire, spajaju, usvajaju.

S toga se govori: „râzsvoj kuću ruši, ûsvoj se kroz dimnjake puši.“ Što će reći: opet se u kući i peče i vari. Nadalje: kuća odlazi u razsvoj, kuća se razsvaja, t. j. ciepa se, drobi se, prelaža u tudje šake.

Govori se: „Nuto čuda! ova se tri roda od vajsigakada pazila da nemožeš bolje, a nedavno se razsvojakala poradi ničesove stvari.“

Bilježim i ovu: „Ako te već uzelo u vojsku, nećeš biti soldat, već mornar: usvojači se, ako si ràd dobro i sebi i bâbu svomu.“ Što nam je „usvojačiti se? Ono, što Niemcu „Muth fassen“; ono, što nam je: osokoliti se, ohrabriti se.

Naveo sam prije, da rieč „svoj“ nosi ujedno misao: liber, frei, unabhängig. — Tako od g. 1860. začelo se opažati trunje tudje u jeziku hrvatskom; odonda se sve polagahno piše jezikom čišćim, jezikom svojim; hvala rodoljubju, hvala bistroći pisaca hrvatskih. Al u supor svoj brižljivosti i bistroći doliče nam pod pero mnogo još tudjega trunja, koje nam odpuhivati valja.

Latin ima rieč: dependens; Niemac prema ovoj abhängig, a Hrvat, kao da neima svoje, treba da visi te visi ob onom, ob ovom, o svačem već. Stvorilo nam dakle rieči: odvisjeti, neodvisjeti, odvisnost, neodvisnost, odvisan, neodvisan.

Independentia Hrvatu je: nepodložnost, svojnost, svoboda. S toga: „er hängt von ihm ab“, izriče se hrvatski: on je njegov, on mu je u šakah, on mu je gospodar, on mu je podložan, on nije svoj.

„Ich hänge von ihm nicht ab“, = ja sam svoj, nisam njegov, on mi nije gospodar, ja mu nisam podložan.

„Er hängt von seiner Gnade ab“ = živi o njegovoj milosti, njegova ga milost hrani; on ga hrani i oda zla brani, a ne, da visi o milosti njegovoj.

S toga se govori: „Za dva mjeseca biti će mi 24 godine, pak sam svoj“, a ne: pak sam neodvisan. Govori se: „šegrt nije svoj, a djetić je svoj“, jer se osvobodio. „Ah! da mi je biti jedared svojim.“ Čitah: „tvoja vjera (dao rieč na vjeru) visi o sutrašnjem danu.“ Hrvat bi rekao: „sutra će se vidjet, jesi li vjera ol nevjera.“

Digitized by Google

Čuje se doduše ova: „Život mu visi o dlaci“; al je čišća i zdravija: „samo mu dlaka drži kuću, život.“ Govori se i ovako: „samo me dlaka drži, veže, da nenavalim nânj.“

„Die ganze Zukunft des Menschen hängt von seiner Erziehung ab. Kako se čovjek uzgoji, takova mu budućnost.“

„Du bist ja schon volljährig, und doch abhängig von deinem Vormund. Ti si već vrstan, doban, — a još ti gospodari skrbnik.“

„Seit wann bist du in deinem Geschäfte unabhängig? Odkada radiš na svoju? Odkada si u poslu svoj?“

„Unmündige Kinder hängen in Allem von ihren Eltern ab. Nedobna, nevrstna djeca nisu svoja, već u svem roditeljska.“

„Das Schicksal kleiner Nationen hängt meistens von Launen grosser Nationen ab. Sudbinom malenih naroda odlučuju ponajviše hiri velikih naroda. Oli ti: Malenim narodom kroje sudbinu veliki narodi.“

„Jede Nation sehnt sich nach ihrer Unabhängigkeit. Svaki narod želi, hlepi, žudi da bude svoj; želi se uzsvojiti, osvoboditi.“

„Trachte stets möglichst unabhängig zu sein. Uviek gledji, nastoj, da uzmogneš živjeti svobodno, kano svoj čovjek.“

„Der Process ginge ja nicht zu Grunde, wäre ich nur unabhängig. Samo da sam ja svoj, nebi zaisto propala parba.“

Uz toliku silu zaimena svoj, čovjek se upravo čudi, što je nagnalo tolike pisce na to, da još i danas rabe rieči: posjedovati, posjed, posjednik!

Zar čisti i tvrdi Hrvat govori n. p. ovako: „ja sam u posjedu tvoga vinograda. Moj sin ima mali posjed u Bukovcu. Moj stric posjeduje dva ždriebca inglezke plehe. Susjedov se posjed prodaje. Ova kuća ima tri posjednika. Noćas navališe lupeži na trojicu najjačih posjednika našega sela.“

„Posjed“ pretočio se iz latinske: „possessio“; ova rieč Hrvatu je: ladanje, vladanje, imanje, država, držanje, svojina; ovu i srodne joj rieči napisaše i častni stariji nam pisci, al zaisto jedino onda, kada su motrili korenicu rieči: possessio, koja nosi misao: séd, sitz.

A čemu toliko toga radi jedincate rieči?

Kûle se grade i sitnicami, — kûle se i sitnicami ruše. Već odulje prihvaćamo i neznajuć premnogo sitnica tudjih u žubor-besjedu svoju; već nam se divni stroj jezika i naherio bio, a malo bi te se i srušio nije.

Danas već nemiču perom dva, tri li Hrvata; danas nam pišu i stotine; danas već stotine su vješte, ùke motrit i proučati svojstva miloga nam jezika; danas već dužne su stotine glavica sakupljati poporazbacanu silu božju bisernih sitnica jezika svoga, pak njimi što sdušnije osovljivati, jačati, jedrit, plemenit i uzveličavati divni stroj divnijega nam hrvatskoga sbora.

Pisah ju od srdca: — prihvatila se što srdačnije svakoga milih mi štilaca!

Digitized by Google

O obuci u čitanju.

Iz Diesterwegova Wegweisera po H. Bohmu priobćio **Juraj Kuten.**

(Konac.)

B. Drugi stupanj: logično čitanje.

Na tom je stupnju postignuta vještina čitanja u toliko, da se začne samo o sebi razvijati i usavršivati bez zapreka. S toga nije toj revnosti i usavršivanju, već nam je pomnju svratiti na druge momente čitanja.

Po našem razboru i sudu trsiti nam se je, da uz vještinu u čitanju polučimo i to: 1. Da se učenik umie zamisliti u stavke, periode i sastavke, što jih čita; 2. da pojmi pravila, po kojih mu je čitati, ter da si je svjestan njimi pomoći, gdje mu uztreba. Pomenuti momenti obilježuju čitanje srednjega stupnja, a glavnom mu je namjerom: upoznati sadržinu štiva i to formalnu i materijalnu, te se obično zove logično čitanje.

Prvo je dakle, osvrtati se svuda na sadržinu štiva, a zatim razlagati ga u pojedine dielove, stavke, rieči itd. i to logičnim a ne gramatičnim načinom. Pita se — budući da je način obuke pitajući način, to je učeniku mozgati o svem, štogod je u čitanki, a u tom ga je samo voditi — ne za podmet ili pogovor, ni za nazivlje, već za stvar, o kojoj se čita, što rekosmo o njoj, kakovi su joj uvjeti, okolnosti, te u kojih je omjerih itd. sve dotle, dok si nesabere učenik pojedinih misli u cjelost i dok mu nebude sve podpuno jasno i razumljivo. Od zamašne je znamenitosti upoznati učenike tom sgodom, što koja rieč znamenuje i koj joj je pravi smisao. Tuj se otvara učitelju sgodna prilika, da svrati pomnju učenika na sve.

Razlagati možemo štiva na dva načina, ili odpočimljemo od cjeline te prelazimo na pojedine dielove ili pako obratno. Budnu li nam učenici slabašni, tada je sjegurniji potonji način. Nu nije nam se u nijednom slučaju udaljiti razlaganjem, već ga prilagoditi tako, da bude učenikom na okupu sadržina štiva, da uzmognu makar i pomoćju knjige pripoviedati u kratko cielo štivo. Razumiju li sve u pojedinosti i u cjelosti, tada možemo od njih zahtievati, da nam sve pravim naglaskom i podpunom melodijom i pauziranjem čitaju. Tko je moguć odgovoriti na pitanje: „Razumiješ li, što čitaš?“ sa da, svjestan si je čitanju, te će vazda — ako i ne uviek po strogih pravilih — čitati razumljivo i okretno.

Da se i tomu udovolji, moraju učenici poznati neka pravila, po kojih se ravnaju za čitanja. Učitelju je pako razjasniti naglasak i prednjačiti jim čitanjem, i dostatno je, ako znadu u čitanju uporabiti ove točke: 1. naglasak za kratke i duge slovke; 2. naglasak izvedenih imena i glagola; 3. jakim naglaskom naglašene slovke izgovaraju se višim glasom, t. j. glasnije; 5. u pojedinih stavcih u upravnu govoru naglasi se po pravilu pogovor; 6. rieč, kojom što označujemo, naglasi se jače od onoga, što naznačuje; 10. medju uzporednimi stavci obično se postoji; 11. medju podredjenimi stavci nema stanke, te se nepostoji čitanjem; 12. u obće kao glavno pravilo u hrvatskom jeziku

Digitized by Google

neka nam bude: da znamenitije česti govora vazda naglasujemo. U stavcih se naglasuju pogovori, u stavačnoj svezi naglasi se svaka rieč i stavak, kojim se nešta protivna kaže. Naglasak je prava duša rieči i stavka; on ga oživljuje; 13. Melodija u govoru neslužì samo eufoničkomu, već takodjer i logičnomu principu: mienjanjem glasa označujemo točno sve glavne pojmove, uzporedne, podredne, manje znamenite rieči, stavke itd.

Sve, što prije izrekosmo, razjasnjuje nam, da srednji stupanj čitanja proniče u sve tančine i točnosti pravilna govora. Tuj se nepregleda i nepremuča nijedna pogreška, sve se izpravlja i nadopunjuje. Izpravlja se ili po učitelju ili pako po samih učenicih. U tom je ponajprije zahtievati, da sami učenici paze za čitanja na pogreške, i koj zamieti u druga si nepravilan naglasak, ima podići ruku i dozvolom učitelja izpraviti; time jih potičemo, da razmišljaju o naglasku, a i osvjedočujemo se, da li znadu, u čem je sgriešeno. Svagdje je razjasniti, zašto se upravo tako čita. U mnogih je slučajih i ta temeljita: tako se pravilno govori. Samo za takova čitanja napeta je pazljivost. Ima žalibože i takovih učitelja, koji se odmaraju za čitanja. A u nekih pako školah sa više učitelja običavahu najslabijemu učitelju povjeriti obuku u čitanju, dapače smatrali su za sramotu učiti čitati.

Ako se je dakle u prijašnjem stupnju imala postići vještina u okretnom i bježnom čitanju, to je drugomu stupnju razlaźućim načinom čitanja preći na logičnu i fonetičku oznaku. Na prvom stupnju mogu se djeca vježbati u čitanju, ako ujedno na glas čitaju, dakle u sboru, ili pako svako na pose, dočim pako na drugom stupnju uviek jim je čitati pojedince, jer se inače neupute u dinamički, melodički i ritmički momenat čitanja. Čitanje u sboru nema druge znamenitosti, van da se budi pojedini stavci, budi ciela štiva tako dugo opetuju, dok jih bježno nečitaju, a da se tiem pravilno čitanje poluči, o tom nema ni govora.

U obće se uzima za pravilo, da se ima kod pojedinih težih mjesta postajati dotle, dok jih učenik nesvlada. Dogadja se često, da jednu rieč ili jedan stavak deset, pače dvadeset putij mora pročitati, dok mu neusvoji pravoga naglaska. Budući da se više okoristi, ako jedan stavak deset putij, nego deset stavaka jedan put (istim načinom, običnim školskim monotonim glasom) zlo pročita. Ako učenik zlo čita, valja da mu učitelj sam pročita, da si umie izgladiti te uvježbati sluh. Nije shodno, jednim mahom redomice čitati sva štiva do kraja čitanke, pa onda opet istim načinom početi s početka, već se je zabaviti svakim štivom dotle, dok ga nisu posve shvatili. Napokon je svesti sve izpravke i pravila u sklad, te nastaviti čitanje a da se nepretrgava. Samo tim načinom pojimlju učenici cjelinu štiva. Iz toga razabiremo, da nije tako lasno obučavati u čitanju, kako si gdjekoji misle te smatraju cielu obuku igračkom ili pače odmorom. Dočim pravi način obuke zahtieva, da mu učenici i učitelji posvete sve umne i tjelesne sile; budući da je učeniku čitati svim glasom i svom napetosti duha, a učitelju je pako neumorno nadopunjivati te izpravljati svaku nevaljano izrečenu rieč. Takovim se čitanjem vježba um; čita li se pako igrajuć, zavlada djecom

Digitized by Google

umna driemež, jerbo se radi mekaničkim načinom, a kraj toga progutaju mnoge slovke, neke rieči izpuste a neke dodaju, i umjesto da se čitajuć oživljuju, budu sve tromija. To je pravi sanjarski način, kojim se ubija duh u djetetu. Kao što svakomu predmetu, tako i čitanju treba da diete posveti i upotriebi sve sile, a to ga upravo podpaljuje, da postane od njega energičan čovjek. Tu znamenitu i pravu nakanu školske obuke postiže samo onaj učitelj, koj je za čitanja budna uma te komu su u podpunoj vlasti pravila čitanja. U čem nije sam vješt i sjeguran, u to nemože ni drugoga uputiti. Po tom je umjestna u školi i ona: „Kruška nepadne daleko debla."

C. Treći stupanj: estetično čitanje.

Kad su se učenici uputili u pravila prvoga i drugoga stupnja, te si prisvojili podpunu vještinu bježna čitanja, a uz to da znadu sadržinu svakoga štiva podpuno i pravilno pripoviedati, polučena je prava nakana obuke u čitanju, time nam se je udovoljiti, ako se i nedomognemo zahtjeva trećega stupnja. Taj stupanj nije absolutno nuždan, budući da se njim nadopunjuje i ugladjuje više čitanje. Takav način čitanja nemože si već po samoj naravi prisvojiti svaki učenik, a nit svaki učitelj neumije tako čitati. Tuj bo nije moguće baš na vlas označiti za svaki slučaj pravila i uvjete, po kojih se treba ravnati. Svaki čovjek zdrava uma može obučavati u logičnom čitanju, ali zato nemože putiti u liepo estetično čitanje. Gdjekomu je narav uzkratila gibkost i zvučnost glasa, a drugomu opet tanku ćut. Da u sve tančine vrstna i umna, te vanredno ćutljiva pisca raznih štiva, višim umovanjem proniknemo duhom, te jih govorom oživljujemo upravo onim žarom i oduševljenjem, kakovim jih napisa sam pisac: tomu treba naravskoga dara, ugladjena uma i puno osjećanja, a te se tri vrstine nesastaju u svakom. Nije shodan svaki sat vesela školskoga života za takove vježbe. Samo u satovih umna razmišljanja, mirnom i razboritom dušom moći je slušatelje oživiti i podpaliti čitanjem. Umjeti nam se je čitajuć medju riečmi zamisliti u smisao bud rieči ili stavka, budnim duhom pojimati i usvajati sve osjećaje, čuvstva i doživljaje, što no jih pisac doživio i drugomu jih vierno istim osjećanjem u srdce i pamet prinašati. Pomislimo si pjesme silno čuvstvena hrvatskoga pjesnika P. Preradovića, te punu žara i ljubavi za domovinu i slobodu naroda pjesań „Smrt Smail-age Čengijića" Mažuranićevu, a uzanj „Fluminensiu" Kurelčevu i mnoga druga. Ako čitanjem nastojimo upoznati učenike i učenice viših razreda sa veleumi, da jim se priliepi srdce o plemenite i uzvišene misli ovih hrvatskih umnika, podižemo jih umom nad zemaljštinu u nebeske visine, a srdca jim osobito oplemenjujemo.

Tko misli, da glas čovječji postaje lih izvanjskim načinom, taj se ljuto vara. Glas ovisi o nutarnjem svojstvu osebine. U surova čovjeka — surov glas, to isto valja i obratno. Nutarnja neugladjenost pozna se po neugladjenih govorilih. U tom je razlikovati: ako tko govori kao da su mu prebijena usta, te sporo razvlači glas — znakovi su troma uma; uzpijati usnama ujedljivim i gromkim glasom — znamenom je zlobna, podmukla i bez ljubavi srdca; krupan i sdepan

Digitized by Google

glas — oznaka je prostote. Prava obrazovanost razvija se iz nutarnjosti i oplemenjuje glas; ali i izvanjska ugladjenost dojima se nutarnjosti. Oboje djeluje uzajamno. Sjeguran su znak, po kom možemo sama sebe spoznati te požude tjelesne svladati i obuzdati, — prirodjeni osobiti znaci na tielu; ako je u koga težak jezik, debele ustnice, te ako je svom vanjštinom nesgrapan, pa uzprkos tomu razvija mio ljubak govor — to je slavna pobjeda uma. „Govori, da te vidim!“ Obrazovanje jezika prava je i temeljita vježba uma. Tom vježbom nemislimo pravopis, poznavanje stavaka itd.; nu da ni to posve neizključujemo, razumieva se samo po sebi. Istinito je pako, da surov govor (monotono govoriti, bez naglasivanja, šaputati ili vikati, nerazgovetno sglasivati itd.) najsjegurniji jest znak, da školi manjka vanjska i nutarnja obrazovanost. Tko je svladao surovo narečje rodna si mjesta, te si prisvojio u podpunoj vlasti pravilan književni govor, taj si je narav oplemenio i ugladio.

Nismo tiem prećerali naših zahtjeva, ako nadovežemo tomu, da si i učitelj uztrajno oplemenjuje čuvstvo za plemenitim i liepim, a po tom upoznati mu se je žestinom i ćutljivosti čovječja srdca, da uzmogne pojimati veledušje te ga tihimi milozvučnimi glasovi i prijatnim licem prelievati učenikom u srdca, da jim se oplemeni duh u istom stupnju, što je za naobrazbu i uljudbu čovječanstva od velje znamenitosti, ter da za čitanja djeluje učitelj na svoje učenike svom mišlju i čuvstvom. Tuj počima učenik razmišljati o svom životu: što ga u dnu duše nuka i oživljuje, vodi i ravna. Dobro po onoga, komu u zgodan čas sine tračak umne svjetlosti, te umekša i razblaži srdce i dušu za sav život. —

U satovih umjetna čitanja nepolučuje se samo vještina ugladjena čitanja, već se ujedno razvija: čuvstvo ljubavi, zahvalnosti, prijateljstva, udivljenja, pobožnosti, sjete, veselja, te čiste čovječje religijske samosviesti. S toga je umjestno, da se u čitanke za više razrede uvrste štiva i pjesme prvih pisaca hrvatskih.

Učitelju je uputiti učenike, da umiju i vanjskim načinom prikazivati i predavati, te kako i kojim se načinom čitaju u običnom i višem slogu pisane proze i pjesme, upoznati jih valja ritmom i rimom pjesama, i to na taj način, ako jim prije sàm proštije, a zatim ga sliede ponajprije gorljiva srdca i misaoni učenici i učenice, da slabije podpale. — Da uzmogne i slabijih učenika svratiti pomnju na način čitanja, te uvesti u sklad vanjsko prikazivanje sa nutarnjom sadržinom štiva, treba da kadikad učitelj svom živahnosti pročita posve krivim načinom i naglaskom štivo a onda opet pravim. Da se tiem nerazpline nježnost učiteljeva te se nezamieni umjetnim prenavljanjem, netreba to često opetovati. To sgodno ljekovito sredstvo pokrene duhom škole samo onda, ako smo čvrsto uvjereni, da će to uroditi dobrim plodom. Ako nam neprosuzi oko s radosti, kada motrimo izhod sunca, netreba vabiti suzu, pustimo ga nenakvašenim okom da se diže u imenu božjem nad obzorje; poviedamo li, kako je potonuo brod a da se nitko s njega spasio nije, nepoviedajmo to mirnom dušom, već onako, kako ćutimo: „Što u srdcu, to i na jeziku“, veli naša poslovica. Česa nam dakle srdce nije puno, toga ustima neizpoviedajmo.

Digitized by Google

DOPISI.

Iz Zagreba. (Tri dana na hospitovanju.) Bilo 14. svibnja o. g., a krenulo nas trinaestorica trećo-tečajaca na kolodvor. Zaputismo se u Sesvete. A čemu? Da pohodimo učionu kašinsku, vugrovačku i markuševačku, te da se upoznamo, kako je učitelju istodobce zabavljati sva četiri razreda.

Smjestilo nas sve skupa, a mi jedva očekuj, da se domaknemo hramovom budućega nam zvanja. Živjdnu para, s bogom Zagrebe! Rekoh pravo, jer za malo nas u Sesvetah. Tu nas dočekali pogl. g. školski nadzornik Filipović i mili nam ravnatelj. Krenuti nam je u Kašinu, ali neznámo puta. Hvala gosp. učitelju sesvetskomu, on nam bio provodićem. Vodi nas on krasnom okolicom, upozoruje sad na ovu, sad na onu divotu naravi i evo nas u Kašini. Sunce pripicalo, te se malo i umorismo, nu hvala g. učitelju kašinskomu Benkoviću, a još veća gdji mu supruzi, jer već za pol sata slušasmo predavanje posve okriepljeni.

Što da reknemo o predavanju? Tu istom saznadosmo, koliko i koliko nam još manjka; tu uvidismo, koliko nam je čistiti korova i šikarja, da budemo stupati gladkom stazom g. Benkovića. Neznamo, više li se čuditi disciplini ili okretnosti g. učitelja.

Bijasmo dva i pol sata na predavanju, ali nam protekoše dvama i pol časovi! Ta kako i neće? G. nam je učitelj dokazao, da svaki predmet zanima djecu, samo joj ga znati predati; tu je g. Benković majstor. Nu i rezultati njegove vještine! Zadavao on djeci školske zadaće, djeca shvaćahu zadatak i krasno ga riešiše. G. je Benković predavao sve predmete, u koliko je to bilo moguće, te spajao razrede; tako slovnicom zabavljao sva četiri razreda na jedanput. Divismo se, a i sada se još divimo okretnosti mu u stavljanju pitanja, te odgovorom djece u podpunih stavcih; kako spomenusmo dva i pol sata protekoše dvama i pol časovi.

Ej, što nas još obradovalo! Mjestni školski odbor pokazao je, kako si mezimče učionu miluje i draga. Bijahu na predavanju i svi članovi mjestn. šk. odbora sa svojim nadzornikom veleč. g. župnikom Leuštekom. Nezaboravismo ni sada, kako su pomno pratila predavanje sva gg. odbornici od početka do konca; to nas uzhitilo. Slava takovim odbornikom!

Po dovršenom predavanju eto velečastnoga g. župnika u našu sredinu; pozdravi nas ljubezno, a g. ravnatelj kazuj mu svakoga nas ime i rodno mjesto. Spoznasmo se i eto nas gostovi veleč. g. župniku. Prije objeda razgledasmo si crkvu, izpjevasmo dvie tri pjesme, al nas veleč. domaćin opominje, da čovjek neživi samo o duhu, nego i o kruhu. Posjedosmo okolo puna, da prepuncata stola. Veleč. domaćin pozdravi nas, mi mu zahvalno odzdravismo.

Poslie objeda, kod kojega se nazdravilo miloj nam domovini, glavi joj, slozi medju svećenstvom i učiteljstvom, te svemu hrvatskomu učiteljstvu, a uza to pjevale pjesme u kvartetu, uputismo se na šetnju, da razgledamo kašinsku goru. Vodili nas veleč. g. župnik sa mnogočastnim g. Pudjakom te domaći učitelj.

Digitized by Google

Okolica divna i krasna, te se liepo zahvaljujemo gg. vodićem, što nas sprovadjali u tu naravsku divotu. Izpjevav nekoliko pjesama vratismo se k veleč. g. župniku i tu razgovarasmo do večere, kojom nas počastio g. domaći učitelj.

I tuj se i ozbiljna i šaljiva izmjenjivala skladnom pjesmom i tako dodje vrieme počinku. Sladko spavasmo u školskoj sobi, te okriepljeni blagim snom uranismo k sv. misi, gdje smo pjevali u sboru. Poslie pobožnosti oprostismo se sa veleč. g. župnikom, kojemu i opet ovime javno zahvaljujemo na gostoljubivom dočeku. Gdja Benkovićeva pobrinula se već rano, da se okriepimo za put preko gore u Vugrovac. I njojzi budi ovim na trudu izrečena srdačna hvala. Razstadosmo se i za jedan sat hoda evo nas u Vugrovcu.

Tuj nas dočekao g. učitelj Popović. Prije nauka razgledasmo si voćnjak. Vidili smo dosta voćnjaka, ali ovako liepo uredjenoga, tako velikoga, nikada. Slava g. učitelju Popoviću na toliku maru, a i vriednomu školskomu odboru na toliku haru! Započe predavanje, koga slušahu i dva odbornika; nikada nezaboravismo toga predavanja.

G. je učitelj zabavljao sva četiri razreda i opetovnjake, te bilo djece do 160. Bilo doista mnogo djece, al ih g. Popović sve liepo zabavljao. Vele nas uzhitila dostojanstvenost g. Popovića, kojom imponuje svojim učenikom. G. Popović preduzeo je sve predmete, te sad pitao, sad tumačio. Razvijao je takodjer amerikansku metodu pisanja; zadaćnice i pisanke jasno dokazuju, što je moći postići tom metodom. Djeca su liepo i jezgrovito odgovarala, što je najboljim svjedokom vještine g. učitelja. Što se djece tiče, to su ova za čudno sva liepa, zdrava i otvorena, te su im tipi u istinu plemenitaški. Zamjetio to pogl. gosp. Filipović, te je o tom i liepu rekao. Predavanje dovršeno, a mi pregledavasmo pisanke i risanke, te se divismo rezultatom te amerikanske metode kod gosp. Popovića.

Koliko nas je iznenadio gosp. Popović svojim predavanjem, toliko nas i gdja supruga svojim objedom, rekoh objedom, koji je bio pravim bratom kašinskomu. Liepo Vam se zahvaljujemo g. učitelju i Vama gospodjo na prijaznom dočeku; budite uvjereni, da nezaboravismo svečanih, a ni veselih trenutaka, koje smo kod Vas proživjeli.

Poslie objeda vodio nas g. učitelj u nadbiskupski grad. Grad je na briegu, te odtud krasan vidik. Vidiš pod sobom brežuljke i doline prepletene šumom, polji i livadami. Nemogosmo se dosta nagledati te prirodne divote. Gledasmo i gledasmo tu krasotu, pa kad znaš da je ta krasota tvoja, da ju smiješ svojom zvati, je li čudo, da nam se podkralo nekoliko pjesama iz mladjahnih nam grudih. Baš su od srdca tekle, pa valja da su i liepo bile izpjevane, jer se za malo nadjosmo za gostoljubivim stolom g. providnika, koga je preljubezno zastupala milostiva mu gdja supruga sa gdčnom kćerkom. Preliepo im se zahvaljujemo.

S grada krenusmo u Čučerje, gdje nam bilo spavati. Pod večer prispjesmo tamo; tu nas preliepo dočekao g. učitelj Janković. Razgledasmo se malo okolicom, te se i zamračilo i mrak donio obilnu večeru. Zabavljasmo se neko

Digitized by Google

doba, te ajd na počin. Uranismo i odosmo u crkvu, gdje pjevasmo za sv. mise. Po misi odosmo u školu g. Jankovića, gdje su djeca skladno odpjevala nekoliko pjesama. Za doručka posjeti nas veleč. gosp. župnik. Liepo se zahvalismo vriednim domaćinam, te krenusmo preko gore u Markuševac. Kiša nas putem prala, nu mi zadovoljni prispjesmo ka g. učitelju Cuniću.

Predavanje započe. G. Cunić pokazao nam se tada uzor-učiteljem. I on je preduzeo sve predmete, te je bila upravo milota slušati liepe odgovore djece. G. je Cunić krasno zabavljao svoju djecu, te nam se upravo mililo gledati, kako djeca jedva očekuju, dn mogu odgovarati, te kako pohljepno izčekuju svaku rieč učiteljevu. Premnogo smo zahvalni g. učitelju Cuniću za njegovo vrstno predavanje. Pod konac razveselio nas jedan učenik IV. razr. svojim deklamovanjem.

Po svršenu predavanju pregledasmo pisanke, risanke i zadaćnice, te su i ove posvjedočile, što može vještina s marljivošću.

Objedovasmo kod g. učitelja. Da neduljim, kazati ću samo, da se treći dan nije ni najmanje iznevjerio prvima dvima. Dok smo se za objeda zabavljali, evo nam poziva od veleč. g. župnika Jagića, komu bio upravo imendan. Uzželismo mu od srdca već tada, da mu Svevišnji dozvoli još mnogo takovih dana sretno, zdravo i veselo doživjeti. Želismo mu to kano dobru pastiru stada svoga, te kano pravomu prijatelju škole, — pa iste mu želje i sada ponavljamo uz srdačan pozdrav.

Gospodo učitelji, probavismo kod Vas tri dana, tri nezaboravna. Za ono, što smo kod Vas vidjeli, što smo kod Vas naučili, neimamo rieči da Vam se dosta zahvalimo. Ona zrnca, što smo ih kod Vas ubrali, presadjivat nam je za malo u srdca i duše povjerene nam mladeži; uspijemo li, mislimo, da smo Vam se time najbolje odužili. U to ime Bog!

Trećotečajci.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanje.**) Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega učitelja u Kraljevu vrhu Dragutina Pintarića učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Bartolovcu; dosadanjega učitelja u Hrkanovcih, Bartola Balokovića, učiteljem obospolne obće puč. učione u Čadjavici.

— (**Odlikovanje.**) Nj. c. i k. apostol. Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim rešenjem od 2. lipnja o. g. nadzorniku pučkih učiona u lička-otočkom okružju Mijatu Stojanoviću prigodom njegova umirovljenja, priznavajuć njegovo dugotrajno i zaslužno službovanje najmilostivije podieliti zlatni krst za zasluge s krunom. — Objelodanjujuć ovu radostnu viest kličemo vriednomu starini i neumornomu radniku na školskom i književnom polju: Naužio se zdrav i zadovoljan zasluženа mira, — kao što se naradio u školi i na hrvatskoj knjizi, kojoj se, kako smo duboko uvjereni, ni sad iznevjeriti neće, jer kako da takova pčelica živi bez rada. — Živio nam veteran na hrvatskom školskom polju Mijat!

— (**Novi reformator škole i metode**), koga u 14. broju „Napredka“ poradi nekih neopravdanih i neumjestnih navala na kr. nadzorničtvo zagrebačko suzbismo, dokazav mu, da je podpuni neznalica u metodici i psihologiji, počimlje uzmicati; nu pri tom dakako, kao i svi oni, koji osjećaju, da su poraženi i osramoćeni, strašno psuje i rogobori. Neobzirući se toliko na njegovo psovanje, koliko na to, da mu sbilja upute i nauke treba, i da je

Digitized by Google

sveta dužnost čovjeku neuke upućivati, osvrnuti ćemo se na nekoja mjesta njegova odgovora.

Da izpriča svoje neznanje u metodici čitanja, poz vlje se g. S. N. na „svoje metodike“ Ohlera, Kellnera, Müncha i Stökla, koji da ništa neznadu o melodičkih, ritmičkih i dinamičkih momentih čitanja, zatim da ga to nije učila nijedna gramatika ni sintaksa. „Koje dakle čudo, ako do toga mudračkoga kamena još do danas došao nisam.“ — Smiešno je svakako, ako g. S. N misli, da sve ono, o čem slučajno dva, tri pisca iz njegove knjižnice negovore, sbilja nepostoji u svietu, ili da u didaktici ono manje vriedi, što su pisali učitelji, koji su praktično u školi djelovali, nego ono, što su pisali ljudi, koji školu samo sa svoje stranačko-učenjačke stolice razmatraju. Nu još je smješnije, što g. S. N. traži uputu ob obuci u čitanju po gramatikah i sintaksah. Da takova što napiše koji učitelj, svršiv jedva po koj razred srednjih škola, mi se nebi ni čudili, — nu ovako je to sbilja velika sramota. Nije napokon nikakovo čudo, što g. S. N. sve do danas nije došao do mudračkoga kamena u metodici čitanja, ali je tim veće čudo, što se je uz sve to usudio govoriti ob onom, česa ni iz daleka nerazumije.

G. S. N. veli doduše, da je veoma „uputljiv“, i da će sve svoje metodike zajedno s gramatikami pobacati u peć, ako ga tko pouči o tih svakojakih momentih čitanja. Nu to je samo puko hvastanje i farizejsko prenavljanje, jer da mu je stalo do ponke, mogao ju je naći u istom broju „Napredka“ i to u članku „ob obuci čitanja“, što ga je g. Gj. K. priredio po jednom od najvrstnijih djela današnjega vremena. Nu mjesto da traži ponku tamo, gdje bi je mogao naći, nastoji svoje neznanje u metodici pokriti tim, što bi rado sniziti cienu metode u obće, pa s toga nabraja neke citate iz Laukharda i Vierthalersa, koji da su se takodjer izjavili proti metodi. Nu koliko takovi citati vriede, vidi se najbolje po tom, što i sam Laukhard piše ogromna djela o metodici. Proti metodi nepišu doista pravi strukovnjaci, i kad bi bilo do toga, to bismo mi mogli u protivnom navesti na stotine citata iz djela prvih autorita, koji sigurno netrebaju, da metodom „prikrivaju svoje n e z n a n j e“. (Kako se vidi, gosp. S. N nezna ni gdje se ima negacija razstavljati. — Da li i to potiče iz preobilnosti ili pomanjkanja „stvarnoga znanja“ u hrvaštini? Pa takovi se ljudi usudjuju hvastati svojimi školskimi nauci i drugomu spoticati neznanje!!) Nu dakako, g. S. N. nevriede ni Kant, ni Pestalozzi, ni Komensky toliko, koliko njegovo osvjedočenje i nauk spomena dostojnih (?) pedagoga i didaktika, jer on proti navodom najvećega pedagoga Komenskoga, koga štuju sve stranke bez razlike naroda i vjere, navadja svoje drugove, dapače i nekoga čovjeka, koji da je bio najlošiji učitelj. — Mi bismo ipak želili, da nam nabroji „spomena dostojne pedagoge“, koji su proti universalnoj osnovi u pučkoj školi, jer koliko poznamo Ohlera, Kellnera itd., oni u tom pogledu zastupaju ono isto mnenje, koje i mi s kr. nadzorničtvom zagrebačkim; i ako nezahtievaju više, to sigurno nezahtievaju ni manje od nove naše „naukovne osnove“. G. se S. N. ljuto vara, ako misli, da su u Njemačkoj pojedini, ma kako konzervativni, ljudi toliki neprijatelji pučkoj prosvjeti, kao stanovita vrsta ljudi u našoj domovini. — Napokon tvrdi g. S. N., da nezna za ljude, koji bi se protivili blagoslovnim stečevinam današnje pedagogije, samo da zna za takove, koji su uviek dostojno zastupali pedagogiju i školu njegovali kao oko u glavi. G. je S. N. veoma kratkovid, kad nevidi onoga, što je toli blizu. S druge strane priznajemo i mi, da ima i kod nas takovih ljudi, koji paze i njeguju školu, ali nam je veoma žao, što nemožemo medju njih pribrojiti i g. S. N. kao ni one, kojim je samo do toga, kako da klevetanjem, ogovaranjem i oernjivanjem izazovu mržnju proti pojedinim njim nepovoljnim osobam, i onda da poruše ono, čemu se svaki pravi rodoljub raduje, i što bi jedino moglo naš narod privesti k boljoj budućnosti. x. y.

— (**Dar krajiškim školam.**) Hrv. zemalj. vlada poklonila je krajiškoj zemaljskoj oblasti za krajiške škole sljedeće svoje nakladnine: 200 komada Sabljakove statistike, 200 kom. Matkovićeva izložbenoga djela o Hrvatskoj i Slavoniji, 10 kom. Ublove anatomije i životoslovja domaće životinje, 10 kom. od istoga pisca: Bolesti i liekovi za domaću životinju, 10 kom. Kišpatićeva zemljoznanstva i 10 kom. Köröškönjieve geodesije (zemljomjerstva).

Razne viesti.

— (**Prva škola za njegovanje bolestnikâ.**) Već prije nekoliko godina upozorismo štovano čitateljstvo ovoga lista na tihi, neumorni, savjestni rad, što ga vrši bez svakoga slavohleplja, bez svakoga šarlatanstva „Česka gospojinska privriedna zadruga“ u Pragu. Koristni i blagotvorni rad te zadruge uspieva vrlo krasno razvijajuć sve to šire okrilje pravoj radinosti i poslu, pa zato joj se utiče već na tisuće českih keeri, učeć se u školi trgovačko-obrtnoj, kako da vlastitom radnjom postanu svoje. — Zadruga odgojila te i ponamjestila već na stotine svojih gojenica, koje, — kao knjigovodje, ravnateljice trgovačkih zavoda, koje opet kao ksilografkinje. Mnoge takodjer posluju i to veoma uspješno kao upravljateljice velikih gospodarstva. Nastojanjem dakle spomenute zadruge izučile se mnoge djevojke koristnomu i privriednomu radu (ima bo sijaset posala, koji nisu no prava danguba, kako se može svatko osvjedočiti zaviriv malo u ženske škole i u mnoge kuće), koje bi možda propale bile u grieh.

Digitized by Google

Najnovije pako doba razširi ta gospojinska zadruga svoje djelovanje novom vrsću ženskoga râda, ustrojivši pomoću učenih, revnih muževa u svoj austro-ugarskoj monarkiji prvu te vrsti „školu za njegovanje bolestnika“.

Da se štovano naše čitateljstvo upozna ustrojstvom nove te škole, priobćujemo ovdje priposlani nam program, izrazujuć ujedno želju, da se u primjer domorodnih Českinja ugledale i domorodne Hrvatice, te u glavnom gradu Zagrebu osnovale takovo gospojinsko privriedno družtvo; — nastaje bo i kod nas potreba, da se djevojke, koje nemogu polučiti sreću u braku, ogledaju, kako će si radnjom — ali radnjom sbilja privriednom — osigurati budućnost.

Program

prve škole za njegovanje bolestnika.

Ustrojiše ju i upravljaju njom: „Zadruga českih lječnika“ i „Česka gospojinska privriedna zadruga.“

A. Odjel teoretički. Predavanje ovoga odjela, koje će se držati u prostorijah „Česke gospojinske privriedne zadruge“, može slušati svaka djevojka od 20 godina i svaka gospoja kao što slušateljica obligatna ili neobligatna.

Predavati će:

a) Tjeloslovje med. i chir. dr. Vaclav Steffal, gradski okružni lječnik (3 sata na tjedan).

b) Zdravstvoslovje med. chir. dr. Viteslav Janovský, docent na pražkom sveučilištu (3 sata na tjedan).

c) Teoriju njegovanja u obće med. i chir. dr. E. Meixner, asistent III. odjela za nutarnje bolesti g. profesora dra. Eiselta (2 sata na tjedan).

d) Njegovanje chirurgijsko, med. i chir. dr. Ante Erpek, asistent I. chirurgijske klinike (1 sat na tjedan).

Učevne knjige biti će ponajglavnije: „Tjeloslovje“ od Staroga te „Knjiga o njegovanju bolestnih“ Miss Nightingale-ove (čit. Najgtingl).

B. Odjel praktički. Ovoga odjela vježbam, koje će se obavljati privoljom slavnoga gradskoga vieća pražkoga i ohotnošću slavne uprave gradske bolnice na Karlovu u dvoranah iste bolnice kod postelja bolestnika, mogu prisustvovati samo slušateljice obligatne, koje se obvežu, da će neprekidno pohadjati školu, te se podvrći izpitom.

Slušateljice, koje si žele postići diplomu, da smiju obavljati službe njegovanja, moraju nesamo prisustvovati svakomu predavanju, već i vršiti sve praktičke vježbe.

Obučavati će:

Njegovanje kod bolestî u obće a ženskih pesebice med. i chir. dr. Cienjek Křižek, ordinirajući lječnik gradske bolnice na Karlovu (triputa na tjedan po dva sata).

Sve se obučava jezikom českim. (Za one praktičke njegovateljice, koje bi se za volju svoga zvanja htjele vježbati u razgovoru njemačkom, opredieliti će se posebni satovi za njemački jezik.)

Prof. dr. Bohdan Eiselt, za sada predsjednik zadruge českih lječnika.

K. Svietla, za sada upraviteljica gospojinske zadruge češke.

Upisivanje slušateljica prve škole za njegovanje bolestnika začima 25. ožujka 1877.

Novi će tečaj trajati tri mjeseca. Budući sva gospoda, koja će predavati, naime p. n. gg. dr. Erpek, dr. doc. Janovsky, dr. Križek, dr. Steffal, kao što prijašnja obadva kurza, a mjesto g. dra. Hály-a, koji je otišao u zvanju svom iz Praga u Moravsku, g. dr. Maixner, s plemenitim požrtvovanjem gledeć jedino na uspjeh humanoga toga poduzeća obučavaju bezplatno, to se i sve slušateljice primaju bezplatno, jedino što plaćaju 1 for. upisnine kao prinesak za učila.

Naukovna osnova, što ju sastavio odbor zadruge českih lječnika, odlikuje se svojom podpunošću i svojim sustavom izmedju mnogih poznatih nam glasovitih zavoda tudjih zemalja. A kako neima dosele u cieloj austro-ugarskoj monarkiji škole, kakova je ova česka, koja se oživotvorila jedino uztrajnim požrtvovanjem gore spomenute gospode, a ponosi se predavanji toli odličnimi, možemo se nadati, da će se škola ova susresti sa zasluženom pozornošću i vrućim učešćem u krugovih naobraženih, te da će inteligencija česka smatrati si dužnošću, da uzveliči podhvat, kojega bi razvoj prije svega joj bio u čast. Nadamo se, da naobražene naše gospodje neće promašiti toli sjajne prilike, koja jim se pruža, da zadobiju znanja, što bi se imala naročito u svakoj naobraženoj kućevnosti udomiti i cieniti kao pravi alem.

Gospoje i gospodične, koje bi si htjele steći zdravstvenih i njegovateljskih znanosti, samo da se njim služe u rodbinskom svom krugu, mogu pohadjati samo odjel teoretički kao slušateljice neobligatne.

Gospoje i gospodične, koje se kane žrtvovati njegi bolestnih kao svojemu zvanju ili u obće da dobe diplomu, moraju pohadjati odjel teoretički i odjel praktički kao uredovne slušateljice, te se podvrći izpitom iz svih predmeta. „Česka gospojinska privriedna zadruga“ obskrbit će slušateljicam, koje su dobro svršile izpite, službe, te ugovarati medju njimi i obćinstvom.

Njegovateljice, koje zadruga preporuči, moraju se podvrći redu njegovateljske službe, što će jim ga uprava iste zadruge obznaniti. Slušateljice, koje bi se željele vježbati u njemačkom jeziku, neka to naročito pripomenu za upisivanja.

Izpitane njegovateljice, što su jih prijašnji kurzi odgojili, obavljaju već dužnosti svoje s dobrim uspjehom. Plaća se njegovateljici za

Digitized by Google

noć 80 novč., a za dan hrana i 50 n.; kod dalnjega pako službovanja prema ugovoru. Svojim zaštitnikom i čovjekoljubom, koji priznavaju čistu humanitarnu svrhu ovoga podhvata a uza to žele život i uztrajnost novomu ovomu i sbilja ženskomu načinu radinosti i privriede, obraća se podpisana uprava s vrućom molbom, da bi podupirali ovu vrst djelatnosti tako moralno svojim povjerenjem i prijatnom preporukom, kosto i materijalno, budi novčanimi darovi, budi stvarmi, koje se upotriebiti mogu kao učila. Na upit odgovara: Uprava „Česke gospojinske privriedne zadruge". (Prag, Spalená ulice, br. 81.)

Književnost.

— (**Čitanka za gradske opetovnice**) u kraljevini Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji. Sastavio Franjo Klaić. U Zagrebu. Naklada Lav. Hartmána. 1877. Str. 208. — Pošto je čitanka za gradske opetovnice, izašla u nakladi škol. knjiga u Beču, skoro posve razprodana, dozvolila je kr. vis. zem. vlada, da se izda s nova i to u privatnoj nakladi, dok se neizradi čitanke za gradske opetovnice po novoj jur odobrenoj osnovi. Prema tomu izdala je knjižara Hartmánova pomenutu čitanku u drugom izdanju, koje je gdješto izpravljeno i novim odnošajem priudešeno. Ciena

— (**Prirodopis rudstva**) sa 609 bojadisanih slika na 24 table. Zorna obuka mladeži za školu i dom. Po dru. Kurru preveo i nadopunio Mijo Kišpatić. Naklada sveučilištne knjižare Franje Župana (Albrecht i Fiedler). Ciena 6 for. 80 nov. — Ovim se svezkom nadopunjuju djela, što ih je izdala pomenuta knjižara za obuku u prirodopisu. — U našoj književnosti nema za zorno predavanje prirodopisa ljepšega djela, i s toga se može preporučiti svim obćinam, da si ga nabave za svoje škole. Tisak Drag. Albrechta.

— (**Rad jugoslavenske akademije.**) Knjiga XXXVIII. U Zagrebu 1877. Dionička tiskara. Sadržaje: Prilog za poviest glasbe južnoslovjenske. Od Fr. Š. Kuhača; Hrvati za naseljednoga rata, od Iv. Kukuljevića Sakcinskoga; Ob anemometriji u obće uz obzir na vladajuće u nas vjetrove. Od J. Torbara; Mihail Petrović Pogodin. Nekrolog od dra. Fr. Račkoga; Književne obznane; Prinesci tumačenju nekih latinskih i grčkih napisa u kr. narodnom muzeju zagrebačkom od prof. Fr. Maixnera: Izvodi iz zapisnika jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti; Darovane knjige. Ciena 1 f. 50 n.

— (**Pričanje Vuka Dojčevića.**) Izdalo uredničtvo „Srbske zore". (Beč. VII. Burggasse 24). Ciena 60 nov. Tom sbirkom priča, koja je sakupljena po Boki, i koja je pravi biser narodnoga našega blaga, moći će se poslužiti i učitelji u svojoj praksi, ako budu naime umjeli najsgodnije odabrati te ih pričati djeci.

— (**Biblioteka za ženski sviet.**) Izdaje knjižara braće Popovića u Novom Sadu. 1. svezak „Mala grofica" od Oktava Feuilleta, preveo A. Hadžić. 2. svezak „Sreća u braku" od S. Tolstoja, preveo Sava Petrović; 3. svezak „Faust" od J. Turgenjeva, preveo A. Hadžić. — Neke od tih pripoviesti izašle su jur i u hrvatskom jeziku.

— (**Dan na Madeiri.**) Roman od dra. Pavla Mantegazza, preveo J. D. Tisak i naklada dioničke tiskare u Zagrebu 1877. Str. 142. u 8ni. Ciena 60 nov.

— (**Taras Buljba**), historijska pripoviest N. Gogolja, preveo Milovan Glišić. Izdao Vel. Valožić u Biogradu.

Na znanje.

Gospodu, koja su se na naš list za pučku crkvenu glasbu i pjevanje, „Ceciliju", predbrojila, i onu, koja se još predbrojiti kane, molimo, da nam predplatu pošalju, jer će prvi broj lista koncem ovoga mjeseca izaći. Ciena je listu, kako javismo, na godinu 4 for., a prema tomu razmjerno na pol ili četvrt godine. Isto tako molimo i onu gospodu, koja su što gradiva za naš list pripravila, da nam isto pošalju, da već za prvi broj što upotrebimo.

Miroslav Cugšvert,
učitelj vježbaonice uz kr. mužku preparandiju u Zagrebu.

Listovnica uredničtva.

G. D. H. u B. Primismo jedno i drugo. — Drago nam je, da ste zadovoljni. — Obećano ćemo uvrstiti, čim pošaljete.

G. J. M. Lj. u P. na B. Život i rad J. H. Pestalozzia objelodanjen je u 16. tečaju „Napredka".

G. P. W. u S. Radi preobilna gradiva nemogosmo uvrstiti ni uz najbolju volju; nu bit će jedno i drugo na skoro.

G. K. V. u K. Objelodanit ćemo drage volje, ali dosele nemogosmo nikako. Nemojte biti umah neuztrpljiv. — Zdravstvujte!

Budućim brojem nastaje drugo polugodište. Upozorujemo na to štovanu gg. predplatnike, koji su samo na pol godine predplatili, da se s predplatom požure, inače neće dobivati lista.

Uprava „Napredka".

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor", uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 19. U Zagrebu, 1. srpnja 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

†

Antun V. Truhelka,

ravnajući učitelj obće pučke učione u nutarnjem gradu Osieku, pravi član hrv. pedagog.-književnoga sbora,

nadje nesrećom 13. lipnja smrt u hladnih valovih Drave. Pokojnik je rodjen 1834. god. u Českoj, u varošici Zbraslavi, gdje mu je otac bio učiteljem i gdje je i prve nauke učio. Poslie učaše gimnazijalne nauke u Pragu, a za učiteljstvo se pripravljao na pražkom učiteljištu Budeč. God. 1854. posta učiteljem u Virovitici, zatim u Koški i Valpovu; od god. 1860. služio je kao ravnajući učitelj u dolnjem gradu Osieku, a zadnjih šest godina u nutarnjem gradu.

Koliko je pokojnik slovio kao vješt i praktičan učitelj i kako bijaše obljubljen, dokazaše prigodom njegova sprovoda plačući za njim učenici, dokaza to učeća mladež svih osječkih pučkih i srednjih škola, te ogromna množina pučanstva iz sva tri diela grada Osieka. Nu i svojim književnim radom na pedagogijskom polju, te kao suradnik ovomu listu, stekao si liepo ime, a osobito pako omilio je mladeži hrvatskoj svojimi članci u „Smilju“.

Učiteljstvo hrvatsko gubi njim napredna i značajna učitelja te vierna druga, a hrv. pedag.-književni sbor zaslužna člana; zato mu kličemo: vječna ti pamet i laka zemljica crna!

Digitized by Google

Podžupanijske učiteljske skupštine i podžupanijski školski odbori.

Napisao **L. Vrbanić.**

Svaka, a naročito nova ustanova, pa bila ma kako dobra i koristna, ima i imati će svojih protivnika; kao opet što se svaka krivo shvaćati a i uporavljati dade, osobito dodje li u ruke nevještu izvršiocu.. Ovomu općenitomu, da nereknem upravo zlu, ali svakako mani svih ustanova, dakle i svih naredaba, dapače i zakona podvržen je i naš školski zakon i to koje krivim shvaćanjem, koje hotomičnim izopačivanjem dotičnih novih organa, kojim prinadleži zakon provesti i vršiti. Nemože se doduše zanijekati, da naš škol. zakon ima u pogledu gore spomenutih mana svakoga zakona puno prednosti pred mnogimi, a te su naročito posve jasne ustanove provedbenih mu naredaba. Naš školski zakon dieli se prema naravi i same stvari i zdrava uma, u dvie grane: tehničku i upravnu, na nutarnje i vanjske odnošaje škole. Za jednu i drugu ovih grana postavljeni su organi prema tim odnošajem škole, naime za prvu strukovni organi, kr. žup. nadzornici, kojih tehnički, dakle pedag.-didakt. dio djelokruga stoji neposredno u savezu s jedne strane sa samom školom, s druge pako strane i opet neposredno s vis. kr. zem. vladom. Za drugu granu, naime upravnu, kao i sve ekonomičke i materijalne odnošaje škole-ustanovljeni su organi pod imenom škol. odbora, i to: mjestni, podžupanijski i zemaljski. Ovako će, nedvojim, svatko, tko je bar samo jedanput pročitao školski zakon i provedbene mu naredbe, s menom uztvrditi, i reć bi, da ovo moje predtečno argumentiranje nije ni potrebno bilo; nu cienjeni čitatelji će se tečajem razpravice o protivnom uvjeriti.

Osim gore spomenutih ustanova škol. zakona postoji još i posebna, kao sredina obijuh prije spomenutih grana zakona, a to je: podžupanijske učiteljske skupštine. Ove skupštine imadu biti izvor, iz kojega bi svi gore rečeni organi mogli crpiti neku podlogu za svoje odredbe u svakoj potrebi škole; po njih se najlakše saznati mogu dobre i zle strane škole u svih odnošajih; one najlakše i najbrže saznati mogu sve mane i nedostatke, kao i sve potrebe škole u svakom pogledu. S toga i jest vrlo važna ustanova, po kojoj je ovim sastankom predlagati i razpravljati ne samo pedagog.-didaktička, nego i disciplinarna a i ekon.-materijalna pitanja, dakle upravo sve odnošaje pučke škole. A dosljedno tomu prinadleži ovim sastankom potraživati i sredstva, kojimi bi se postići mogao u svakom obziru bolji, umniji i savršeniji napredak pučke škole. Rezultati ovih skupština, kao što su dvojake naravi, tako i podpadaju, prema gore navedenim granam zakonskih ustanova, nadležnim za to organom: kr. žup. nadzorničtvu ili podžup. škol. odboru, a preko jednoga i drugoga kr. zem. vladi.

Nu prema svoj jasnoći zakona, ipak se isti često i u mnogom krivo shvaća. O tom me uvjeri ovih dana u „Hrv. učitelju“ objelodanjeno izviešće o sjednici podžup. škol. odbora, držanoj 5. ožujka u Djakovu, koje me upravo začudi. Akoprem mi tečaj sjednice obširnije nije znan, čudim se zaključkom njenim, i

Digitized by Google

to tim više, što je u istoj sjednici — osim predsjednika — bila prisutna upravo polovica članova, škol. strukovnjaka, a zaključivalo se o stvari, koja po gornjih mojih navodih, koji će jamačno i dotičnoj gg. posve jasni biti — ni najmanje nespadaju u djelokrug podžup. škol. odbora, a k tomu ujedno i proti jednoj od temeljnih ustanova škol. zakona.

Kako čitam u 10. br. „Hrv. učitelja“, uzeta su u toj sjednici ponajprije u pretres razpravna pitanja i rezolucije prve podžup. učit. skupštine 1., 2. i 3. kolovoza 1876. u Djakovu obdržavane, koja su sva skroz i lih pedag.-didakt. struke; dakle koja po svojoj naravi ni najmanje nespadaju u djelokrug spomenutih odbora. Tom prigodom zabačene su sve rezolucije trećega razpravnoga pitanja: „Može li pučki učitelj na selu, koj radi sa 4 razreda, udovoljiti propisanoj učevnoj osnovi i što mu je tu činiti.?“ Mjesto tih rezolucija, koje je podžup. učit. skupština „jestno“ usvojila, zaključi podžup. škol. odbor, „da se §. 54. šk. zakona od 14. listopada 1874. preinačiti ima, a nastavni predmeti prema broju učiteljskih sila ustanoviti imadu — i da se na istih gleda najviše na čitanje, pisanje, računstvo i gospodarstvo —“. Neglededć na to, da li je taj zaključak praktične vriednosti i da li je upravo shodan i izvediv, o čem ćemo niže progovoriti — mislimo, da to nije ni lako, samo jednostavno ustanove samoga zakona svaki čas mienjati, a o tom se je mogao podžup. odbor i uvjeriti iz odpisa visoke kralj. zemaljske vlade od 28. svibnja 1876., br. 2379, na predstavku toga odbora, kojom je zatražio, da se ustanova §. 153. šk. zakona preinači. Spomenuti odpis odredjuje: „da se zakon jedino zakonodavnim putem može preinačiti i da sada jošte nije razloga za preinaku, a podžupanijski škol. odbor da se točno drži naredbe od 8. rujna 1875., br. 4069.“ A da li je, zašto i kako ustanova §§. 18. i 54. škol. zakona svrsi shodna i izvediva, obrazloženo je u razpravi upitnoga pitanja i dotičnih rezolucijah, na koje pod drugim člankom svraćam pozornost braće sudrugova.

Ovom prigodom nemogu prešutiti, da je i većina na spomenutoj podžup. učit. skupštini bila u prvi mah proti tvrdnji izvjestiteljevoj, da naime učitelj, radeći sa 4 razreda, može udovoljiti propisanoj naukovnoj osnovi. Nu na dalnje obrazlaganje i izjavu izvjestiteljevu, da naime razpravno to pitanje niti nije smieralo tamo: da li se ustanova §. 18. škol. zakona ima pridržati ili zabaciti — što tada i g. predsjednik potvrdi — nego jedino, da se pokaže način, ako je — o čem se ni sumnjati nije smjelo — moguće raditi sa 4 razreda, kako i što da je tu učitelju činiti; zatim na vlastito priznanje, da većina skupštinara nikada ni radila nije sa 4 razreda, — usvoji ipak velika većina rezolucije dotičnoga pitanja. Nenadležnost pako podžup. škol. odbora u pedag.-didakt. pitanjih temelji se na gore spomenutoj naredbi od 8. rujna 1875., na koju se i vis. kr. zem. vlada poziva, a naročito po ustanovi §. 9. naredbe kr. zem. vlade od 14. travnja 1876., br. 1693.

Ali uzmimo sad, da vis. kr. zem. vlada odluči zbilja zakonodavnim putem u smislu zaključka podžup. škol. odbora djakovačkoga od 5. ožujka t. g. preinačiti ustanove §§. 18. i 54. škol. zakona, kakove bi nove ustanove dosljedno

Digitized by Google

zaključku imale slieditі? Moralo bi se stvoriti 4, dotično 5 školskih zakona, naime za jedno-, dvo-, tro- i četverorazredne škole s toliko učit. sila, a napose dakako za gradjanske škole, svaki s posebnimi osnovami, a nije li to nesmisao? A kako bi bilo ondje, gdje su — po okolnosti — u istoj školskoj godini kad jedna, kad dvie, a kadšto i po tri učiteljske sile? Valjda bi toliko put trebalo mienjati i osnove kao i naukovne ciljeve?

Za čudo je upravo, koliko u nas, osobito obzirom na školu, ima okorjelih konzervativaca, koji nikako nemogu vjerovati, da je zbilja već krajnja doba, da i mi pokročimo većimi koraci za prosvjetom i naobrazbom, nego tvrde u svu dušu, da je našemu puku dovoljno za dalnji mu razvitak u naobrazbi i prosvjeti nešto malo čitanja, pisanja, računstva i — gospodarstva, pa još k tomu valjda u istoj mjeri kao i prije 50 godina.

Pak zar nepropisuje i sama naukovna osnova, da se u pučkoj školi — izim vjeronauka —, koj će valjda pripustiti u školu i konzervativci, zatim računstva, pjevanja i tjelovježbe — svi ostali predmeti imadu nastavljati jedino na temelju štiva? Zadaća pučkoj školi, pa i sa 4 razreda, po ustanovah škol. zakona jest: čitanje s tvarnim i slovničkim razlaganjem, a na tom temelju osniva se i realna obuka. Pisanje u pučkoj školi nevriedi puno, neznadu li djeca zdravo misliti i suditi, što se jedino zorovi i vježbanjem u govoru postići može, a bez nešto vještine iz slovnice i sloga nevriedi i opet pisanje. A pjevanje i tjelovježbu zar da odstranimo iz pučke škole? Ta ovi su predmeti više zabava nego pouka, a valjda nećemo i toga djeci uzkratiti?

Konačno da izreknem i rezoluciju ovoj razpravici: Neka se svi organi pučke škole, a naročito oni, kojim je nastojati ob upravi i vanjskih odnošajih škole, točno drže ustanova i propisa koli škol. zakona, toli provedbenih i inih naredaba u tom obziru, a učiteljske će skupštine revno i vjerno doprinašati gradiva za njihov mar i rad, koj, bože daj, bio plodan i koristan po mili naš narod. —

Slavonski lječnički sbor o predlozih hrv. pedagog.-književnoga sbora.

Predsjednik slavonskoga lječničkoga sbora, g. dr. Kallivoda, izviestio je taj sbor o predlozih hrv. pedagog.-književnoga sbora kako sliedi:

Veleštovana skupštino!

Hrvatsko pedagogijsko družtvo, spominjući, kako su sgrade naših pučkih škola po zdravlje školske djece ubitačne, pozvalo je dopisom od 31. prosinca 1876., br. 92, sbor slavonskih lječnika, neka bi shodnim načinom o poboljšanju zdravstvenoga stanja škola u obće radio, naposeb pako neka bi nastojao o tom: I. da isti sbor svoj rad uloži i na promicanje zdravstvenih odnošaja naših pučkih škola; II. da med ostalim nastoji i o tom, kako bi praktični lječnici držali takodjer predavanja na učiteljištih o školskom zdravstvoslovlju (dietetiki); III. da podžupanijski lječnici po koji puta posjete škole, da razvide zdravstveno nji-

Digitized by Google

hovo stanje; i IV. da se u svakoj podžupaniji odredi po jedan liječnik, koji će prisustvovati razpravam školskih odbora iste podžupanije.

Sbor slavonskih liječnika, držeći stvar velevažnom, stavio je dopis zagrebskoga pedagogijskoga družtva u svojoj mjesečnoj sjednici, držanoj 15. ožujka t. g. na dnevni red, te je ovaj predmet meni povjerio na izvještaj, budući da uslied učinjena već zaključka sjednice izvještivanje o školskom zdravstvu spada i onako u meni dopitano područje.

Dočim ću drage volje riešiti povjerenu si častnu zadaću, molim Vas prije svega, gospodo moja, izvolite svu svoju pozornost obratiti na stvar, koja je kadra tako duboko zasiecati u tjelesno i duševno dobro naše omladine, da uslied jednostavnoga nastojanja oko razvoja duševnih sposobnosti mladoga naraštaja, zanemaruje razvijati mu tjelesne njegove sile, te na taj način može radi jednostranoga naobrazivanja duha na štetu biti fizičnomu razvoju pojedinaca, a to znade cielu naraštaju biti zaprekom, da nebude dorasao vršenju svojih gradjanskih dužnosti, budući nestalo ravnotežja med tjelesnimi i duševnimi svojstvi.

Visoka kr. zemaljska vlada, znajući dobro, da doba, gdje no je vriedila samo surova sila i pravo bilo na strani fizično jačega — da to doba, velim, spada na davnu i tamnu prošlost, stvorila je zavode, u kojih bi se imale, jednakim načinom razvijati i jedne i druge — i tjelesne i duševne — sposobnosti.

Takov je zavod škola. To je uredba, koju je država stvorila, da nastoji oko čim savršenijega naobrazivanja duha, a da uz to nezapušta razvoj tjelesnih sila mladeži, sjećajući se one: „mens sana in corpore sano“ — jerbo poremećeno ravnotežje med duhom i tielom, t. j. tielo bez duha, i duh bez tiela, niesu činjenice, koje bi državi rabiti mogle kod rešavanja one zadaće, koju imade vršiti oko naobrazbe čovječanstva.

Imajuć to na pameti, valjalo je državi ne samo stvoriti zakon, koji imade na obrazovnih zavodih promicati razvoj duševnih sposobnosti naroda, nego se postarati i za načine, kako će se moći i tjelesne sile školske mladeži razvijati i od škodljivih uticaja braniti.

U prvu svrhu izdala je visoka kr. zemaljska vlada u trojednoj kraljevini školski zakon, koj je Nj. c. i kr. apost. Veličanstvo 14. listop. 1874. potvrdilo; da promakne drugu svrhu, izdala je ista vlada naredbe, koje imadu gradjenje novih školskih sgrada, kao što i dogradjivanje i pregradjivanje njihovo urediti (naredba vladina br. 2246—1876.

Izdavši visoka vlada, zabrinuta za blagostanje školske naše mladeži, ovu naredbu, da se promakne tjelesno dobro mladeži, učinila je tim početak, položila rek bi temeljni kamen školskoj higieni (zdravstvoslovju) kod nas, tim potaknutoj, što je nastala već krajna nužda, da se doskoči nevolji, koju je mnogogodišnje izkustvo dokazalo, koju su napredujuće zdravstvoslovne znanosti razmotrile i razjasnile a mnogobrojna djela naroda mnogo naprednijih i prosvjetlenijih potvrdila.

Prije nego to pitanje potanje uzmemo razmatrati, dopustite mi, da još spomenem, da je školskomu zdravstvoslovlju zadaća baviti se:

Digitized by Google

I. vanjštinom škole, vanjskom stranom (vanjskim dielom) — školskom naime sgradom i njezinim ustrojem, te školskim posobljem.

II. nutrnjom uredbom škole, t. j. samom obukom, u koliko je u savezu sa zdravljem.

III. paziti na to, kako školski život na mladež djeluje, i napokon baviti se

IV. zdravstvenim nadzorom škole.

U koliko spomenuta visoka naredba toj svrsi zadovoljuje i je li visoka vlada, kojoj je dužnost školsku mladež shodnom, svim zahtjevom odgovarajućom i prema vremenu udešenom školskom higienom, občuvati od tjelesnih nepodoba — je li, velim, ovu svoju dužnost izpunila, to je upravo zadaća ovoj mojoj razpravi.

Slavno zagrebsko pedagogijsko družtvo nacrtalo je u svojem nam priposlanom dopisu stanje naših pučkih škola sa nekoliko istina krupnih i jasnih crta; ali taj nacrt ipak još neizticе dostatno sve mane u tom obziru, koje su kadšto tolike, da se čovjek mora čudom čuditi, niti neprikazuje on sve po zdravlje školske mladeži upravo pogubne nepodobštine u pravoj njihovoj slici, po goloj i pukoj istini.

Dopustite mi s toga, gospodo, da pokušam ove mane pobliže razmotriti, a ja ću nastojati iz svoga vlastitoga, mnogogodišnjim opažanjem stečenoga si na tom polju izkustva, te iz sabranih podataka predočiti Vam, koliko bude u slabih mojih sila, kako naše škole vanjskim svojim ustrojem pogubno djeluju na tielo i duh naše mladeži.

Sagrade li občine od nabite zemlje ili od čerpića (cigala na zraku osušenih) i ilovače (mazi) školsku sgradu, to misle, da su već sve učinile, što bijaše nuždno, da se promiče duševno blagostanje njihove djece. Da bude sgrada shodno sagradjena, što se tiče usebine školskih soba, prozračivanja, svietla, loženja, da bude školsko posoblje prikladno itd., za te si stvari nitko lje glave netare. Dosta je, da znadu, da im je nauka željna mladež zaklonjena od zla i nepogodna vremena, a za drugo neka je briga dotičnoga učitelja, koji po njihovih nazorih obično nije van na teret občinskoj blagajni i s toga posve suvišan. Od onih mnogih školskih soba, koje je morao izvjestitelj po svom zvanju pregledati, neima ni jedne jedine, kod koje bi bio nutrnji prostor razmjerno velik prema broju školske djece.

Istina je, da prostorno razmjerje po raznih gradovih i zemljah nije isto, ali je ipak tolika razlika med propisom, što ga je Njemačka u toj stvari izdala i po kojem je 0·955 četvornih metara prostor za pojedinoga učenika, i medju onim prostornim razmjerjem, koji se imade po smislu naredbe visoke zemalj. vlade, br. 2246 ex 1876., kod nas uvesti, i po kojem razmjerju na svakoga učenika dolazi 0·500 četv. metara prostora, da se već a priori (unapred) može reći, da ovo drugo prostorno razmjerje, što se tiče njege zdravlja, daleko zaostaje za onim, koje je u njemačkoj državi propisano. Pa i ovaj mršavo odmjereni prostor od 0·500 četv. metara na pojedinu osobu, što ga spomenuta naredba kod nas propisuje, kolikokrat nadmašuje veličinom svojom onu prostorinu, koju naše školske sobe u istinu imadu!

Digitized by Google

K tomu valja još spomenuti, da se u oba propisa i propisana visina sobe za pol metra, pače i za cieli metar razlikuje, a tim je i opet množina uzduha u naših školah za znatan broj kockovnih metara manja.

Pedagogijski već razlozi jasno dokazuju, da valja u svakoj školskoj sobi dovoljna prostora oko klupa i izmedju njih, a taj prostor ima biti širok najmanje 0·33 metra; odbije li se sada od cjelokupne površine školske sobe površje, koje zauzimlju prolazi (okolo klupa i izmedju njih), zatim učitelj, njegov podstavak (podij), tabla i prostor pred prvimi klupami, koje površje zauzima 2·00 četv. metra, napokon još površina, koja ima za peć i oko nje ostati prosta, onda površina, koja preostaje za učenike, neće nipošto imati za pojedinoga učenika 0·500 četv. metara, kako to visoka naredba propisuje.

S jedne strane nedostatan prostor naših školskih soba, s druge strane manjkavo njihovo prozračivanje, osim toga vlaga, koje po svih skoro razizemnih stanovih imade, nadalje izparivanje zimi i po zlu vremenu mokro odielo i obuća školske djece, kao što napokon takodjer izparivanje same čovječje kože te crievni plinovi: sve je to, kad je u malu prostoru odviše ljudi, kadro prouzročiti, da se smjesa uzdušnih sastavina znatno promieni, dočim količina ugljičnine raste, a ozona posve nestaje, o čem se je lako osvjedočiti.

Da se o pogubnih promjenah u uzduhu, koje iz ovih uzroka nastaju, osvjedočiš, i da ih dokažeš, nije treba kemičkoga pokusa, koji te u ostalom nikada neće prevariti, nego ih možeš zamietiti već samim njuhom, kad stupiš u takove školske sobe!

Takovim izparivanjem nastaje množina vodene pare, koja se po hladnih stienah sgušćuje u kapljevitu tekućinu, i poradi koje su nutrnji slojevi školske sgrade neprekidno puni vlage, a tim upravo postaju vlažni i po ljudski život pogubni oni stanovi, u kojih su stiene obrasle maljušnimi gljivami, koje poradi uzdušne vlage i topline upravo bujno rastu, uslied toga pako sliede neizbježivo poznati, truhlinom i gnjilećom prouzročeni te po ljudski život pogubni uplivi.

K ovim zdravlju mladeži škodljivim uplivom, kojim su uzrokom pretiesne naše školske sobe, valja još dodati one, koji polaze od nespretne sunčane razsvjete tih soba.

Nedovoljna ili neshodna sunčana razsvjeta, koje možemo s malom iznimkom posvuda naći po naših seoskih i gradskih školah, pače i po naših viših obrazovnih zavodih, škodljiva je već u obće zdravlju u fizičnom pogledu još nježno ustrojenih mladjana, osobito pako zlih posljedica imade takova razsvjeta po najnježnije i najplemenitije sjetilo čovječje — po oko —, dočim postaje vrelom cielu nizu težkih očnih bolesti.

Malo se je pazilo pri dosadanjem gradjenju učevnih zavoda na ovaj za život neobhodno nuždni uvjet.

Da ona strana svieta, prama kojoj valja sgradu postaviti, odlučuje, da bude dovoljno svjetlosti za razsvjetu školskih prostorina; da se sunčano svietlo nesmije priečiti kojekakvimi predmeti, te nemože dopirati u školsku sobu; — da školske sobe moraju imati prozore dosta velike i mnogobrojne, te shodno

Digitized by Google

ponamještene, bila je to, kako no je rieč, deveta briga dosadanjim graditeljem naših učevnih zavoda, inače bo nebi bilo onih mana, kojih u tom pogledu imade.

Izvjestitelj vidio je školâ, u koje mora ulaziti svietlo ne sa strane, već od stiene, koja stoji djeci nasuprot, na veliku štetu za njihove oči, osobito kad su nasuprotni predmeti pokriveni sniegom ili kada poldnevno sunce neposredno udara u sobu.

U nekoje školske sobe nije moglo ulaziti svietlo inače, nego drugotnim načinom, kroz prozore naime, koji su prama hodniku, a jedna od tih soba s ovakovom drugotnom razsvjetom bila je opredieljena za risanje. Nije pako ništa riedka, da nadješ soba, u kojih su prozori odveć maleni, i k tomu ih ima još premalo, a dotične školske starešine dokazaše istinito, da nije moguće pri oblačnu vremenu ili zimi u popoldašnjih urah čitati ili držati zornu obuku.

K škodljivim, po zdravlje ubitačnim nespretnostim spada i to, da se uzduh kvari nečistimi plinovi iz provaža (kloaka) dolazećimi i smrdećimi parami, koje se razvijaju i razširuju iz blizu ležeće truleži te okužuju zrak.

Da je vlaga neke provaže prodirala ća u stanove prvoga kata; da se je sadržina provaže, bud što nije bilo odtoke, bud što je bila nevaljano ustrojena, izlievala na dvorište i to tik pred vrata i pod prozore školske jedne sobe, — da su prozori bili neposredno prema smetištu, koje je svojim smradom kužilo zrak, sve to može izvjestitelj dokazati.

Isto tako dokazalo se je opetovano, da po mnogih školskih sobah ogrievala ništa nevaljaju, jerbo su ponajviše kukavni, stranom popucani i ilovačom namazani pećnjakovci (furune s pećnjaci), iz kojih prodiru u školsku sobu dim i ugljični kis, te ju napunjuju škodljivimi plinovi.

Takodjer nisu riedke školske sobe, u kojih nije pod (patos) od dasaka, već od nabijene zemlje.

Poštovani drugovi! Na zlo bi se služio Vašim uztrpljenjem, da još na poseb i potanko navadjam sve ostalo, što je škodljivo po naših školskih prostorijah, što se tiče nevaljala prozračivanja, zločeste vode ili zanemarene čistoće soba. Jedno, da Vam nedosadim, a drugo, što mi prekratko vrieme nedopušta, bilo mi je ovaj put samo mimogred spomenuti rečene štetonosne uplive, jer Vas želim upozoriti na drugu stvar, koja nije manje štetna po zdravlje školske mladeži, nego one nespretnosti, koje potiču od same gradnje, o kojih smo dosele govorili, — mislim školsko posoblje, a ponajprije klupe.

(Konac.)

Realna obuka u pučkoj školi.

Piše **Kv. Vidačić.**

U učiteljskoj skupštini županije križevačke, držanoj dne 7., 8. i 9. kolovoza 1876., razpravljano je pitanje: „Kojim smjerom da udari realna obuka u pučkoj školi, da bude koristonosna?“

Digitized by Google

Bio sam izvjestiteljem toga pitanja, te sam po mogućnosti nacrtao obćeniti historijski razvoj realnih znanosti, obrazložio njihov odnošaj na intelektualno, moralno, religiozno i estetično obrazovavje mladeži i stavio svoje rezolucije.

Sve je ovo nastisnuto u škol. časopisu „Napredku“ tečaj XVII., br. 29., 30. i 31. Ali kad mi je bilo razpravljati tako obćenito pitanje, tad mi nebijaše moguće, da se upustim napose u pojedine grane realne obuke, pa mislim, da se obćenita načela nebi pojedinca dojmila, kako bi morala, kada nebi svaku granu realne obuke u pučkoj školi na poseb potanje razpravili.

Akoprem je realna obuka u pučkoj školi dosta obširno razpravljana i to u „Napredku“ teč. VI. od Lj. Modca br. 1—16, 19. i 21—24.; — u istom tečaju br. 17. i 18. od vriednog starine M. Stojanovića pod naslovom: „Stvarni sadržaj ili realije u pučkoj školi“; a u teč. XIV. br. 4. i 7. „Realna obuka u pučkoj učioni“ od Fr. Stjepanka, to se evo ipak i ja odvažih, da koje zrnce na obćenitoj poljani školstva posijem, držeć se one, što ju reče pjesnik Musset: „Morao bi biti neznalica ili zlobnik, tko bi si laskao, da nije već prije tko drugi mogao reći koju ob onom, o čem mi danas govorimo.“ Drugi su prije nas radili, pa će i poslie nas.

U naravi ljudskoj živi neka snaga, koja svakoga čovjeka potiče, da ono, što ljubi, što mu srdce grije prama svomu bratu, svomu rodu i plemenu, pa kad bi mogao i cielomu svietu, javi i priobći. Poljodjelac se usavršuje, da postane uman gospodar; zanatlija da bude obrtan proizvoditelj; pjesnik se diže sve više nebu pod oblake, slaveć moć ljubavi u pjesmah; slikar slavi slikom kriepost vida i svjetlosti; mudroznanac snagu duha; bogoslovac uznositost i dobrotu našega spasitelja i naše vjere; pa tako svaki, što iskreno ljubi, svojim slovom javlja svietu i nastoji, da mu ulije u prsi. A učitelj? On se neka takodjer usavršuje nada sve čitanjem i učenjem, da uzmogne, kad se naobrazi, naobražavati i druge.

Krasna je i znamenita obuka prirodoznanstvena tako, da ju jedva mogu slabim osjećanjem pojmiti, a kamo li nemoćju slova i pera dostojno izreći i opisati.

Znanost prirode uči nas historiju svemogućtva, znake savršenstva i neizcrpive mudrosti jednoga, bezkonačno sve nadvisujućega bića po njegovih činih osjećati, — onoga najvišjega bića, koje nazivljemo stvoriteljem, i kojemu se naša duša klanja. Pa ni svojstva ni sposobnosti čovječjega duha nemožemo ni pomisliti bez poznanja prirode i njezinih sila.

Čovjek živi u veličini prostora, koj mu doista duh zanosi. On poznaje životinja, koje imaju usta i želudac, premda su tako malene, da ih prostim okom, bez sitnozora, viditi nemožemo; a imade i od ovih još hiljadu puta manjih životinja, koja takodjer imaju usta i želudac i kao najveće živinče primaju u se hranu te legu jaja, koja su opet sto puta manja! — Sve to čovjek znade, samo nesavršen vid mu nedopušća, da ih vidi, jer u istinu, kako da smijemo misliti, da je ono, što vidimo, najmanje.

Prostoru, što se oko nas širi, u kojem trepte nebrojene zviezde, neima ni kraja ni konca, jer što bi s onu stranu toga kraja još sbiti moglo? Svjetlost

Digitized by Google

sunca, što na zemlji život budi, po kojoj tako rekuć mrtva materija k sebi dolazi i gibati se počimlje — ovu svjetlost dakle možemo razstavljati u zrake, od kojih nam pokazuje svaka drugu toplinu i boju; sve to, istina, čovjek može, nu ipak nigdje nije kadar ugledati ni početka ni konca!

U ovoj bezkonačnosti, koju čovjek nije kadar dohvatiti i dokučiti, niti kaplja kane, niti se trunčić gane, da nebi ganuć sliedio viečne zakone, po kojih se sve giblje u prirodi. Nu svako oko nezrije dostatnom pozornošću ljepotu i tajne prirode, jer malo ljudi bistro gleda. Oči su prostaku (ne samo onoga, koji za plugom ide) istina bog. otvorena, ali mu je duša sliepa. On nemože proniknuti predmeta izvan kukavnoga kruga svojih potreboća, niti uzbuditi snagu i sile duha svoga, koje mu je Bog podielio kao sredstva, da se može medju ostalimi stvorovi odlikovati i postati umnim i blagim gospodarom prirode.

Sve, štogod ga okružava, sve, što život u prirodi a priroda u životu i tako u njem samu stvara, sve to mimo njega prolazi kano tamna magla. — Gdjekoji vidi, ali nemože jedno od drugoga razlikovati, jer nezna predmet razborito zrieti. Drugi opet vazda vidi ljupinu, a nikada jezgru stvari, pa tako misli, da u površju stoji istina stvari.

Netrebamo se ni najmanje stiditi, kad otvoreno priznamo, da većina našega naroda skoro u ničem svjestno prirode nepoznaje. On nije tomu kriv, nego je sudbina, koja ga je sapela u neznanstvo. Nije to sramota, štogod neznati, ali je sramota sveudilj ostati u neznanstvu. — Želimo li pako, da nam narod prirodu i njezino bogatstvo spozna, a to sijmo sjeme te znanosti na poljani školskoj uzdajuć se u vlastitu samosviest, da će se naći vještih i neutrudivih radnika, koji će niknule biljke revno uzgajati, kako bi ponaraslo plodonosno stablo i dalo ploda, kojim će se nasladjivati povjerena nam mila hrvatska omladina.

Ogromna i tajna sila počiva u našoj volji; čovjek ako samo hoće, može sve na svietu postići i izvesti! — Dajte dakle, braćo mila, da nam ova snaga srdce razjari, pak će se jedna po jedna tajna prirode odkriti oku i našega puka i istina vječna mu doduše obasjati, dočim je upravo najveća vriednost i uznositost poznavanje prirode u tom, što se tim poznavanjem pravo kršćanstvo uzdržava. Božanstvo kršćanskoga nauka stoji uprav u tom, da se učimo po njem poznavati i osjećati Boga živoga, objavljenoga — ne skrivenoga, ne tamnoga ili tajnoga — već Boga, kojemu nalazimo jasne trage u živućoj naravi, u velikih čudesih i djelih prirode.

Obuka u prirodoznanstvu ili realna obuka obuhvaća četiri grane, koje, istina, sačinjavaju svaka za se posebnu cjelost, akoprem su medju se uzko i preuzko spojene, a te jesu: Prirodopis, prirodoslovje (fizika), zemljopis i poviest. (Sliedi.)

Digitized by Google

DOPISI.

Novigrad. (Uztuk kritiku školskoga izviešća županije križevačke.) Pod naslovom: „Osvrt na školsko izviešće županije križevačke“ donosi „Obzor“ od 11. lipnja 1877. kritiku „blagu, kratku, nepristranu i hladnu“, kako ju naime sam dopisnik krsti. — Nu kada zavirimo u istu dublje, opaziti ćemo, da je ta kritika očita i žarka mržnja institucije žup. šk. nadzornikâ (valjda zato, što štovani dopisnik to dotično mjesto sam nezauzima), samoga novoga škol. zakona i s njim skopčane naukovne osnove u obće, a napose netemeljiti napadaj osobe pogl. g. kr. žup. šk. nadzornika Franje Lugarića.

Najprije se prigovara statističkomu dielu škol. izviešća, da nije točno. — Nije ni čudo, što je pogrešno; primimo „Napredak“ od 1. lipnja t. g. u ruke, pa ćemo opet sasvim druge brojeve naći, nego li ih štov. dopisnik u svojoj kritici navadja. Je li dakle i tomu nadzorničtvo, ili ako se hoće kritiku — nadziratelјstvo — krivo? Odkud dakle porugljiva sumnja, da žup. škol. nadzornici niti proste diobe nebi znali? Ovom je porugom htjeo kritik pred svietom odgaliti po njegovu mnenju tobož nedostatnu sposobnost škol. nadzornika; nu sunce se blatom okaljati nemože. Nadalje se prigovara napose velesl. žup. šk. nadzorničtvu županije križevačke, što je isto svoje učiteljstvo pohvalilo, jer shvaća smjer novoga škol. zakona i s njim skopčane naukovne osnove. Tko je točno proučio novi školski zakon i provedbene naredbe istoga, taj mora nehotice priznati, da mu je smjer uzvišen, plemenit, a do učiteljstva stoji, kakovim će putem udariti, kako će gradivo obradjivati, da taj uzvišeni, plemeniti smjer novoga škol. zakona postigne. To je velesl. žup. nadzorničtvo križevačko točno naglasilo i hvalevriedno iztaknulo, da učiteljstvo nastoji udovoljiti svojim dužnostim, t. j. ono imade i dobar način, kako će smjeru novoga škol. zakona udovoljiti. Dobro bo znade velesl. nadzorničtvo, da smjer i način nije jedno te isto, kako to kritik tvrdi. N. pr.: Poljodjelcu je smjer svoje materijalno stanje poboljšati. Da do blagostanja dodje, g. kritiče, zavisi o načinu, kako si polja obradjuje. Nezavisi indi napredak pučkoga školstva i narodnje prosvjete jedino od smjera novoga škol. zakona, gospodine dopisniče, već i od načina, kako će učiteljstvo pojedine predmete obradjivati. — Što g. kritik pita, koliko škol. zakona obstoji, to se je opet tako pogrešno u samo pero nehotice moglo uvući, kao što i kod njega u šestoj postati njegove kritike, gdje medju inim veli: „ako u obuci udari neshodnim i nevaljanim smjerom, neće doći do valjana ploda, do takova naime ploda, koj bi prijao pučku školu i obljubi i prigrli.“ Što hoćete ovim posljednjim kazati, g. dopisniče?!

Gosp. kritik nije oprostio ni samu škol. zakonu i s njim skopčanoj naukovnoj osnovi. Po njegovih načelih temelji se on na onoj latinskoj: „Non multum, sed multa“, a zaboravlja, da se realni predmeti pučke škole samo na čitanci temelje, kao i jezikoslovna obuka, te se nesmiju u pučkoj školi smatrati posebnimi predmeti. Pa koji učitelj to s vida nepusti, kao što to i nesmije, neradi drugčije i nemože već po ovoj: „Non multa, sed multum.“ — Po tom je

Digitized by Google

sasvim opravdana nada velesl. žup. škol. nadzorničtva županije križevačke, da pučko školstvo gleda u sretnu budućnost.

Dalje pita g. kritik — a da mimoidemo onu postat njegova dopisa, gdje hrvatsko učiteljstvo biedi pukimi neznalicami, veleć, da tudje knjige prevadjaju, kojih jezika i što ja znam nerazumiju — hoće li današnje uredjenje pučke škole takovih plodova donieti, koji bi kadri bili u puku probuditi ljubav i nagnuće prema školi, a štovanje prema učiteljstvu? — Na to mu odgovaram, nečekajuć po njegovu skore budućnosti, da polag ovakovih okolnosti i položaju, kakov je s kompetentnih strana prema novomu škol. zakonu zauzet, da će do toga laganimi ali sigurnimi koraci doći, jer kolikogod se i neprijatelji školsk. zakona napinjali, pučkoga učitelja već u svoje verige skučiti i napredak pučkoga školstva osujetiti neće. — Poziva nadalje g. kritik, da se učiteljstvo više bavi iztraživanjem uzroka, s kojih puk školu mrzi. Težko li je danas te uzroke naći! Umjereno učiteljstvo znade najvažnije uzroke točno, nu strpljivo čeka na uvidjavnost neprijatelja škol. zakona; pa neka se g. kritik neplaši bojazni, da se ti uzroci, uztreba li, što Bože sačuvaj, nepredadu javnosti. Nego će se zapanjiti javnost, kad uzčita, da od one strane, od koje bi sunce imalo grijati, najveća studen bije i školu i učitelja. —

Konačno g. kritik nemože odobriti podnipošto javno izdane svjedočbe učiteljstvu županije križevačke, navadjajuć, da županijski šk. nadzornici neimaju dosta vremena, svoje učitelje dostojno proučiti i prosuditi, a osvjedočen je nadalje i o tom, da ih žup. šk. nadzornici neznadu ni prosudjivati, te da su oni u izdavanju svjedočba pristrani i nepravedni. Na to pitam g. kritika, je li pogl. g. škol. nadzornik županije križevačke izdao svjedočbe osobam ili pako radu učiteljskom za prošlu školsku godinu?! To izvolite, g. kritiče, najprije dobro prosuditi, pa onda pušite u sviet. — Drugim i trećim svojim razlogom, s kojega nedopušta javne svjedočbe, objedjuje na novo g. kritik javno istu zemlju, koja nije kadra imati dosta sposobnih, nepristranih i pravednih nadzornika. Do najnovijega vremena stajali su na čelu pučkoga školstva stranom slabiji tudjini, stranom elementi neograničene pristranosti i nepravde, pa se nije tako trubilo, kao što sada, jer su današnji nadzornici potekli iz pučkoga školstva, a to je nekomu trn u oku.

Kako su velike zasluge poglavitoga gosp. škol. nadzornika županije križevačke Franje Lugarića na polju školstva, znala je cieniti visoka vlada, pa ako hoće g. kritik točno saznati, kako i koliko štuje toga zaslužnoga muža podčinjeno mu učiteljstvo, imade liepu priliku doći u predstojeću učiteljsku skupštinu županije križevačke, koja će se prvih dana mjeseca srpnja t. g. držati u gradu Koprivnici. Ako bi mu bilo žao troška, neka se izvoli obratiti na gosp. predsjednika skupštine za poputninu, pa će ju učiteljstvo županije križevačke sabrati makar kako visoka bila, samo da vidi toga junaka, koj mu ruži obće obljubljenu glavu.

Grivić,
ravn. učitelj.

Digitized by Google

Novagradiška. (Potvrda štatuta i konštituiranje učiteljskoga družtva novogradiškoga okružja.) Glasom naredbe c. k. glav. zapovjedničtva od 21. prosinca 1876., br. 20417, obradovalo se je i ovostrano učiteljstvo odobrenju i potvrdi pravila učiteljskoga družtva gradiškoga okružja, te je 28. svibnja t. g. sazvana prva sjednica, što je u prostorijah ovdašnje gradjanske učione obdržavana bila.

Na urečen dan sakupi se sve odličnije učiteljstvo u školi, gdje ga u ½10 sati prije podne poglaviti gosp. okružni šk. nadzornik Jakov Bobinac kratkom besjedom pozdravi, te označiv svrhu družtva, dade pročitati potvrdjena pravila i obaviti izbor upravljajućega odbora. Ovom prilikom napomenu, da se biraju u odbor samo za školu i napredak zauzeti i valjani članovi.

Sada je još stavio pitanje, da li se ima još jedna sjednica za vrieme dojdućih školskih praznika obdržavati, ili je možda samo ova do druge godine dovoljna? — Skupštinari se izjaviše, da se još jedna savezno sa okružnom učiteljskom skupštinom drži. Po ovom dakle imati će današnji izbor valjanost samo do prve jesenske skupštine.

Pri konštituiranju družtva obavljen je izbor upravljajućega odbora ovako: Za predsjednika družtva izabran je jednoglasno okružni školski nadzornik gosp. Bobinac, za podpredsjednika ravnatelj gradjanske škole g. Schütz; nadalje bijahu tajnim glasovanjem u odbor većinom glasova izabrani: gradjanski učitelji gg. Babić i Marinčić, pučki učitelji Koceljević, Gvozdić i Jelić, zatim učiteljice gdčna. Ćurilović i Navratil.

Nakon dovršena izbora upravljajućega odbora još je zaključeno: a) da se štatuti za sve članove dadu tiskati; b) da se upisnine računaju od 1. siečnja t. g. za sve družtvene članove.

Polag §. 2. naših štatuta razlaže predsjednik, da je veoma potrebno, da se svaki, bud učitelj ili učiteljica, u znanju i zvanju što više nastavlja, da se za javna predavanja za dobe pripravljaju, u tu svrhu preporučuje učiteljsku knjižnicu, da se što više rabi i knjige čitaju, jer marljivim bo se čitanjem dolazi do sveobće naobrazbe, kojom se narodu i domovini koristi i njima ljubav zadobiva.

Konačno napominje predsjednik, da se učitelji — pošto će se u ovoj godini — buduć je obća hrvatska učiteljska skupština odgodjena, okružna učiteljska skupština obdržavati, što bolje u školstvo zamisle, te razpravna pitanja do svršetka lipnja t. g. nadzorničtvu pripošalju.

Pošto je skupštinski rad dovršen, bješe na predlog predsjednikov za tajnika izabran g. Marinčić, a za blagajnika g. Babić, gradj. učitelji.

Predsjednik se nakon dovršene sjednice zahvaljuje na požrtvovnosti učitelja, stavlja im na srdce težku, ali uzvišenu zadaću učiteljskoga stališa, te iztaknuv, da se je skoro boljemu nadati, uzkliknu premilostivomu našemu vladaru, caru Franji Josipu I. trokratni „Živio!“

Digitized by Google

Isto tako sa oduševljenošću uzkliknu i pokrovitelju krajiškoga školstva, Njegovoj preuzvišenosti zopovjedajućemu generalu topničtva, barunu Mollinariju gromoviti Živio! što je i mnogobrojno učiteljstvo urnebesnim živio! popratilo.

Novagradiška, 9. lipnja 1877.

Mile Babić,
učitelj gradj. škole.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanje.**) Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije pridielio je radi uspješnijega obavljanja zemaljskoga nadzora škola, na temelju previšnjega rešenja od 12. travnja t. g. kr. zem. vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu, profesora kr. gimnazija osječkoga Josipa Pavca s naslovom zemaljskoga školskoga nadzornika; zatim je imenovao izpitanu učiteljicu Sidoniju Koreničevu podučiteljicom na pučkih školah grada Zagreba, namjestnoga učitelja u Remetah Josipa Šerta, podučiteljem na djačačkoj obćoj pučkoj školi u Velikoj Gorici; napokon uslied preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listop. 1874. Miju Skočena pravim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Dubravćaku.

— (**Izpiti za učitelje na gradjanskih učionah**) biti će koncem rujna u početku listopada. Potanje će se dotični kandidati ubaviestiti u svoje vrieme.

— (**Hrvatski pedag.-književni sbor.**) Obćine Feričanci i Pokupsko pristupiše družtvu kao utemeljitelji. — Gosp. Jakov Bobinac sakupio je množtvo utemeljitelja, koji će izplaćivati utemeljiteljnu svotu na mjesečne obroke. Živio toli revni član, te se i ostali učitelji ugledali u njegov primjer! — Slavonsko lječničko družtvo uzelo je predstavku hrv. ped.-književnoga sbora glede zdravstvenoga stanja škola u pretres; sboru je čitava razprava dostavljena te se već priobćuje u ovom listu. I taj veleslav. sbor i sbor hrv. lječnika u Zagrebu preporučiše stvar vis. kr. zem. vladi na uvaženje. Hrv. pedag.-književ. sbor se je obim družtvom liepo zahvalio, što su stvar uvažila i u pretres uzela. — Sbor je poklonio škol. knjižnici u Kninu sve svoje spise. — Pošto g. Basariček odlazi ovih praznika u Osiek radi produžna tečaja, to se povjerava redakcija „Dietetike g. Fabkoviću. — Gosp. Jakov Bobinac predložio je, da se u „Napredku" štampaju izviešća žup. i okruž. škol. nadzornika. Pedag. sbor. prihvati radostno taj predlog, samo ako mu gg. nadzornici takova izviešća dostavljala budu.

Niemci obično vele, da je za mladež tek najbolje dobro. Kakova im čuvstva i duh već u ranoj dobi usadimo, takovim će i kasnije kao narod odisati. Niemci hvalevriednom revnošću nastoje, da mladež dobije u ruke proizvode najboljih pjesnika i pisaca. S toga je sbor odlučio pozvati okružnicom sve naše pjesnike i pisce, da se sjete kadkad i „Smilja", toga u nas zasad jedinoga lista za mladež.

Sbor će i ove godine urediti za knjižaru Hartmánovu škol. koledar za godinu 1878. te je umolio svu gg. nadzornike i ravnateljstva, da mu pošalju promjene učiteljskog osoblja.

Nadalje je priredio sbor na poziv vis. kr. zemaljske vlade popis pedagogijskih, poučnih i omladinskih spisa, da će si onda znati šk. predstojnici i učitelji nabavljati knjige za šk. knjižnice.

Sbor bijaše umolio vis. kr. zem. vladu, da dozvoli po jednu nagradu za svaku podžupaniju za one učitelje, kojih bi bili školski vrtovi u najboljem redu. Vis. kr. zemalj. vlada nije taj predlog prihvatila, što to nedopuštaju novčana sredstva i što taj posao oko školskih vrtova i onako spada medju redov. dužnosti pučkih učitelja; nu spremna je dozvoliti, da učitelj dobije neki dio od prihoda za svoj trud. O tom će se povesti posebni pregovori.

K—i.

— (**Školstvo podžupanije križevačke i koprivničke.**) (Konac.) Što se postignutoga napredka u pojedinih predmetih tiče, pokazati će sljedeće:

1. Vjerouka znatno je tečajem prošle godine zapinjala u školah izvan župnoga mjesta s toga, što su se pojedine školske obćine ustručavale slati kola po dotičnoga vjeroučitelja.

2. Kod obuke u čitanju opaženo je, da mnogi učitelji još nisu shvatili načela ove obuke, jer djeca većom stranom čitaju monotono, skoro bez svakoga naglaska i nedostatna obzira na rastavne znakove, uslied čega i neshvaćaju sadržaj štiva.

3. Kod jezikoslovne obuke odviš se je slovničarilo dieleć jezikoslovnu od stvarne obuke, a mjestimice premalo se uzimao obzir na postupne pismene radnje, a još manje na točno izpravljanje istih.

4. Kod računstva uzimao se je premalo obzir na korist i potrebu napametnoga računstva, a kod brojčanog na praktične, u budući život djece zasjecajuće zadaće i primjere.

5 Obuka u predmetih realnoga znanja ponajviše zapinjala je s toga, što škole potrebi-

Digitized by Google

imi zemljovidi, slikami i aparati provi djene nisu: nu nemože se ni to tajiti, da i mnogim učiteljem za valjano i napredno predavanje realne obuke manjka potrebito znanje, s toga je od potrebe, da veleslavne podžupanije iznova izdadu nalog občinam svoga područja, da se za svaku školu nabavi časopis „Napredak“, a podžupanijski školski odbori da se obrate na uredničtvo toga lista s preporukom, neka bi više primjera praktičnoga predavanja realne obuke u svom listu izdalo, koja bi učiteljstvu za rukovodnik služila.

6. Obuka u krasopisu u obće bijaše valjana. Ima doduše sila učiteljskih, koje su promašile svoj cilj u toj struci, nepoznavajući prave metode; ali ipak većim dielom neuspjehu krive su neshodne pisanke, a gdjegdje i pomanjkanje takovih.

7. Obuka u tjelovježbi malo je u kojoj školi predavana, pošto sadanje učiteljstvo u toj struci ni samo neima potrebitoga znanja. Dočim je taj predmet novim školskim zakonom kao obligatan propisan, to bi po mnenju ovoga nadzorničtva bilo najprobitačnije, da se u tu svrhu priredi u Zagrebu produžni tečaj, kojemu bi se, naravno na trošak zemlje, iz svake podžupanije imao pozvati po jedan od najmladjih i najokretnijih učitelja, da se najprije u tom predmetu sam izvježba, a kasnije da bude obvezan u vrieme školskih praznika i ostale učitelje dotične podžupanije u istoj struci podučavati.

8. Najslabiji rezultati pokazali su se u gospodarstvenoj obuci, čemu se nije ni čuditi, pošto u podžupaniji križevačkoj samo škole u Gradcu, Bisagu, Visokom i sv. Petru kod Orehovca, a u podžupaniji koprivničkoj škola u Bolfanu, Ludbregu, vel. Bukovcu, Gjelekovcu, Peterancih i Molvah imadu ponešto uredjene školske vrtove, dočim sve ostale škole ili neimaju nikakovih, ili su ti posve zapušteni.

9. I u ženskom ručnom djelu slab je postignut nadredak s toga, što roditelji neće, da si djeci nabavljaju u tu svrhu potrebiti materijal, zato je treba, da veleslavne podžupanije i u tom obziru občinam izdadu nalog, neka se u buduće poput nabavljenja školskih knjiga i inih učevnih sredstva i za djevojačke škole nabavi za ručno djelo potrebit materijal.

10. O kakovih osobitih rezultatih školskoga uzgoja mladeži nemože za sada biti ni govora, a da se ti nepostizavaju, nije kriva toliko škola, koliko dom roditeljski, koji u tom obziru školu ni najmanje nepodpomaže. U tom pogledu bitno udovoljiti će škola tek onda, kad u narodu bude više naobrazbe i uvažavanja škole. Medjutim, ako nije bilo rezultata izvrstnih, a to nije bilo ni nepovoljnih.

11. Školske prostorije i zdanja, u koliko se to od učiteljstva zahtievati može, držane su u redu i čistoći. Školska mladež bila je u obće zdrava i jedra, a izvanrednih bolesti, izvan mjestimičnoga diphteritisa, nije bilo opaziti.

12. Čudoredno stanje pučkih škola ovih podžupanija mora se označiti skroz pohvalnim, dočim disciplinarnih prestupaka, radi kojih bi se imale upotrebiti školske kazni, nije bilo nikakovih, te tako se može reći, da je školstvo podžupanije križevačke i koprivničke u ovo prelazno doba kraj obstojećih i svaki napredak otegućujućih okolnosti svojim dužnostim udovoljilo.

13. Tečajem školske godine 1875/6. odlikovalo se je osobitom marljivošću i strukovnom vještinom sljedeće učiteljsko osoblje ovih podžupanija:

Aušperger Tomo, učitelj u Rasinji, Brekovič Antonija, učiteljka u Peterancih, Filipašić Julij, učitelj u Dubovcu, Fržić Antun, učitelj u Kuzmincih, Grbić Milan, učit. u Bolfanu, Gudl Franjo, učit. u Lovrečini, Hechtl Ferdo, ravn. učit. u Peterancih, Herak Marko, učit. u sv. Petru kod Orehovca, Hereeg Jos., rav. učit. u Ludbregu, Horvat Vjekoslav, učit. u gornjoj Rieki, Hren Ferdo, podučitelj u sv. Gjurgju, Kinder Simo, učit. na Visokom, Potočić Stjepan, ravn. učit. u Rovišću, Satler Vjekoslav, učit. u vel. Ravnu, Smaić Adam, ravn. učitelj i Šafar Marija, učiteljka u Vrbovcu, Stimali Mirko, učitelj u Gjelekovcu, Židovec Miho, učit. u sv. Petru kod Bukovca, i častne sestre učiteljke u Gradcu i vel. Bukovcu.

U gradu Križevcih obstoji dječačka i djevojačka obća pučka škola svaka sa četiri učiteljske sile i samostalnim vjeroučiteljem.

Tu školu polazilo je god. 1875/6. dječaka 191, a djevojaka 185, ukupno 376.

U gradu Koprivnici obstoje dvie dječačke i dvie djevojačke pučke škole, i to u nutarnjem gradu dječačka i djevojačka škola svaka sa četiri učiteljske sile i samostalnim vjeroučiteljem, a u predgradju Bregi dječačka i djevojačka škola, svaka sa jednom učiteljskom silom. Prvu polazilo je god. 1875/6. 214 dječaka i 199 djevojaka, a drugu 30 dječaka i 36 djevojaka, dakle svega 479 djece.

Učiteljstvo obih ovih gradova udovoljilo je svojoj zadaći u podpunom smislu.

Razne viesti.

— (**Sretni podvornici.**) Bečki podvornici na gradjanskih školah imadu 600 for. plaće (toliko ima i podučitelj), 300 for. za čišćenje prostorija i sgrade, a za čišćenje vježbališta 80 for.; dakle ukupno 980 for. Osim toga dobivaju odielo i uživaju bezplatan stan. Krom toga ima u Beču nekoliko komunalnih ubožnica, koje se brinu za ostavljenu podvorničku djecu. Pa tko će im zamjeriti, gdjeno prezirno gledaju sirotu podučitelja sa 600 for. — Tako ondje, a kod nas? U nas u glavnom gradu imadu podučitelji 500 for. plaće, pa nekako jedan za drugim nestaje i ostavlja gl grad, da si drugdje potraži mjesto, gdje bi mu što to bolje bilo! Pa je i doista smiešna stvar, gdje bi grad rado imati dobre učitelje, a uz to da živu iz zraka. —

Digitized by Google

— **(Liječničko-pedagogijsko družtvo u Berlinu.)** U tom družtvu izviestio je nedavno dr. Albu o zadaći sanitarnih škol. nadzornika. Premda učitelji i na to paze, da im se mladež u školah tjelesno nepokvari, to se ipak još uviek neuzgaja harmonično duh i tielo. Škole imali bi nadzirati nadzornici-liječnici. (To je već odavno potaknuo odbor obć. njem. učit. skupština', a u nas je hrv. pedag.-književ. sbor umolio liječnička družtva, da o tom razpravljajn.) Dr. Albu zato o tom sada govori, jer će se razpravljati u saboru o novom školskom zakonu. On si stavi sljedeća pitanja: 1. Tko bi imao nadzirati škole sa sanitarnoga gledišta? 2. Kako daleko bi valjalo u tom poći? 3. Kako da se to izvede? Nadzirati bi ih imali lih vješti liječnici, nipošto okružni fizici. Okružni su fizici izpitani iz sudbene medicine te su policajni organi; osim toga imadu oni ogromna posla, te bi ujedno bili i tužitelji i sudci. Za Berlin preporuča on, da se uredi komunalni mjestni zdravstveni ured, koj bi rešavao i ostale stvari tičuće se zdravstva. Nu pošto će se to pitanje po svoj prilici zavlačiti na dugo, to on preporuča zdravstvene nadzornike. Oni bi bili pazitelji aktivne i pasivne škol. hygiene; nadalje bi imali upućivati i učitelje, a kod osnova gradnja škol. sgrada imali bi odlučujuću rieč, nedirajuć u ostalom dakako ni najmanje u obuku.

Uztuk i poziv.

„Hrvatski učitelj" objelodanio je u br. 12. od 15. lipnja t. g. pod znakom „—i" sljedeći dopis:

„U prošli četvrtak t. j. 3. p. m. sakupi se u većem broju učiteljstvo ove podžupanije u mjestu Sesveta, da se posavjetuju o boljku pučke naobrazbe. Sastanku prisustvovala su i neka gospoda iz Zagreba, kao Filipović, Modec i drugi. — Da bi ovakovi češći medjusobni dogovori bili od velike koristi, ne samo glede samih učitelja, već i radi povjerene im mladeži — priznati ćemo rado. Ali kad se takovom zgodom razpravljaju stvari prot.vne naobrazbi i prosvjeti (sic!), pak još od samih prosvjetitelja pučkih — odobriti nemožemo nikako. Izdavanje „Hrvatskoga učitelja" pozdravi radostno svaki svjestan prijatelj naše mladeži; jer nam je u istinu potreban kršćanskim duhom uredjivan školski list. Dotičnoj je pako gospodi, prisutnoj u tom sastanku, isti list trn u oku! I ne samo, da su se rabili tom prigodom izrazi kao: „popovski list", „veći jezuita od „Katoličkoga lista" itd., već se takodjer pravila i moralna presija na prisutnog učitelja g. Bezuka kao dopisnika „Hrvatskoga učitelja". (Nečudimo se tomu; imademo drugi dopis, gdje se pripovjeda, da ni prvi sin hrvatske domovine nije dobro prošao na tom zborovanju. — Mraz jim na obraz. Uredn. „Hrv. učit.") Nije li to krasno gospodine uredniče? — Takovim postupkom gospodo nećemo daleko doći. Uvadjajte svoj liberalni protukršćanski duh i medju malene, uvidit ćete i prebrzo žalostan plod svoga djelovanja. Mi si pako držasmo za dužnost predati taj čin javnosti." i—.

Na taj dopis izjavljujemo sljedeće:

Premda nismo ni „Hrvat. učitelju", a još manje njegovu dopisniku dužni odgovarati, čemu smo mi i nekoji drugovi pošli na sastanak u Sesvete, i što se ondje razpravljalo*, to ipak da štovano naše čitateljstvo uvidi, kakovim se već orudjem začelo proti nam vojevati, izjavljujemo ovim:

1. Nije se razpravljalo ni na sastanku, niti kod objeda o „Hrv. učitelju", a upravo nas dvojica, kad se spomenulo, u koji bi list imali članovi novoga družtva pisati, izjavismo svečano, da svakomu članu stoji na volju pisati po svojem uvjerenju u jedan ili drugi list;

2. ogradjujemo se proti tomu, da smo učinili mi ili čitavo družtvo kakovu pressiju na g. Bezuka, i napokon

3. izjavljujemo i to, da se je prigodom objeda nazdravila zdravica preuzv. g. biskupu J. J. Strossmajeru najsvečanijim načinom.

Na ostale se ekstemporacije dopisnikove i urednićtva „Hrv. učitelja" neosvrćemo.

Pozivljemo zato g. Bezuka i svu gg., koja su bila prisutna, da izjave, tko je govorio istinu, a navlastito g. Bezuka, da izjavi, što mu je urednik „Napredka" kazao na njegovo izpričavanje, pa će se vidjeti, komu će pasti mraz na obraz.

I. Filipović. Lj. Modec.

---

* Svrha je bila sastanku, da se posavjetuje učiteljstvo bivšega kotara vugrovačkoga, kako da se ustroji učiteljsko družtvo za taj kotar, i o tom se kod sastanka izključivo razpravljalo. — Lj. M. pošao je pako u Sesvete još i u toj posebnoj namjeri, da se sa nekimi učitelji one okolice dogovori glede hospitovanja učit. pripravnika u vanjskih školah.

Na ubaviest.

Pošto se približava vrieme izpitom, a tom se sgodom nagradjuju valjani i marljivi učenici i učenice, to se preporuča kao najsgodnija i najjeftinija nagradna knjiga „Smilje", koje se odlikuje koli svojom obilnom sadržinom, toli mnogimi liepimi i ukusnimi slikami. Svih pet do sada izašlih tečaja dobiva se podpuno kod uprave „Smilja", pivarska ulica br. 90 u Zagrebu i to: liepo i uknsno vezano tečaj po 60 novč., a još ljepše i finije u zlatu vezano i zlatnim napisom za 70 novč.

Upozorujemo dakle i opet sve naše učitelje i prijatelje mladeži, koji nabavljuju za svoje škole nagradnih knjiga, da nepropuste da nebi „Smilja" naručili.

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. sbor", uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka" komad XIX.

Digitized by Google

Br. 20. U Zagrebu, 10. srpnja 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Može li pučki učitelj na selu, koji radi sa četiri razreda, udovoljiti propisanoj učevnoj osnovi i što mu je tu činiti?

(Razpravno pitanje podžupanijske učit. skupštine u Djakovu god. 1876.)

Izvješćivao **L. Vrbanić.**

Našemu škol. zakonu od 14. listopada 1874. priznaju ne samo domaći, nego i strani strukovnjaci pedagogije mnogo prednosti pred mnogimi inozemnimi zakoni te vrsti, a i punim pravom i to s više razloga. Medju ostalimi prednostmi, koje sve nabrajati nedopušta mi ograničeno vrieme — nije zadnja ni to, što se je umjeo obazrieti na sve moguće eventualnosti, te što je umjeo svagdje iznaći sredinu izmedju krajnosti, česa mnogi inozemni zakoni ili nisu znali ili upravo nisu ni htjeli. Nu nada sve uredbe našega škol. zakona iztaći mi je poglavito onu, koja je u savezu s ovim razpravnim pitanjem, a to je ustanova §. 18., po kojoj će odsele sve pučke škole biti četverorazredne. — Mnogi od braće učitelja naše domovine, a možda i ove vriedne skupštine, zazire od ove ustanove i osudjuje ju naprečac, čemu je dapače oduška bilo i po naših časopisih. Kao razlog toj bojazni navodi se tvrdnja, da je do sada težko bilo u tri razreda udovoljiti naukovnomu cilju, a kamo li će teže, dapače veli se i nemoguće biti sada zadovoljiti naukovnoj osnovi. Ali ja ipak smjelo i odrešito tvrdim, da niti vidim toli silnih potežkoća, a niti ih se plašim. Da to malo razjasnim, dopustite mi, da blagodat za pučku školu na selu, proizticuću iz ove ustanove, bar ponešto razglobim. Uzmite samo na um, da smo i mi učitelji bili u dvie stranke podieljeni: na trivijalne i glavne učitelje, premda smo zajedno i sve predmete zajedno učili. Ta razcjepkanost nije bila ni malo koristna ni našemu ugledu, a niti pučkoj školi. Zašto, mislim, da netreba ni spominjati; samo ću navesti, zašto je ta ustanova blagodat po pučku školu. Kada je diete dovršilo tri razreda pučke škole, a roditelji ga voljni bili dati

Digitized by Google

na dalnje nauke, trebalo mu je poći na koju glavnu školu ili privatno učiti, što je svakako ovelik trošak za roditelje. makar je samo jednu godinu. A je li diete i sigurno, da će pred kojim učiteljem. posve mu nepoznatim, pa još k tomu kako je tuj znalo biti stroga izpita. i proći prvim redom? Tomu je svemu ovom ustanovom doskočeno. Veli se, bila su tri razreda, a što su bili, osobito u I. razredu, podrazredi, po dva, tri i više? Pa k tomu uzmimo na um, kako je bilo gradivo razredjeno i pretrpano nerazmjerno po svih razredih, tada ćete zaista s menom priznati prednost ove ustanove pred prijašnjom. — Nedade se doduše tajiti, da će u mnogih školah, naročito, gdje su područna mjesta udaljena od škole, gdje se u obće nemaran polazak škole već uobičajio, a nebudu li k tomu nadležni organi svojski podupirali učitelja i svu svoju skrb istoj posvećivali — zaista biti mučno naukovnoj osnovi udovoljiti; nu oduševljen za svoj rad učitelj, a k tomu uz nešto vještine i okretnosti ipak će postići naukovni cilj.

Kako se iz svega ovoga razabrati može, ja tvrdim, da učitelj na selu, radeći sa 4 razreda, može naukovnoj osnovi zadovoljiti, akoprem netvrdim to posve bezuvjetno, nego bi samo još pridodati imao u obće, što ću u rezolucijah potanko navesti, da bi se naukovna osnova imala u II. i III. razredu ponešto preinačiti, dotično nadopuniti, naročito to spominjem za slovnicu i računstvo. Ta promjena pako bila bi samo s toga probitačna, što bi laglje bilo učiteljem u IV. razredu gradivo svladati, dotično nadopuniti, jer je ovaj razred ponajteži i najviše vještine, znanja i okretnosti od učitelja zahtieva.

Da učitelj dakle svrhu u naukovnom cilju postigne, valja mu još, da si sám sastavi preglednu osnovu za sve predmete i cielu godinu, a na temelju ove i propisane da si sastavi valjan red nauka. Napokon dozvoljava mu i sam školski zakon u potrebi pripomoć kojega boljega učenika iz višega u nižem razredu.

Sve će ovo ipak biti nedostatno, ako se nadležni organi nebudu starali o boljku škole i nebudu vršili savjestno nadležne im dužnosti, naročito: da sva obvezana djeca na polazak zaista marljivo polaze školu; da je škola obskrbljena svimi potrebnimi učili a djeca učevnimi spravami. jer bez ovoga nije smjeti ni misliti na valjan napredak obuke, pa ma bio samo jedan, a ne četiri razreda.

(Poslie prilično dugotrajne koli generalne, toli specijalne debate usvoji velika većina sljedeće rezolucije:)

1. Pučki učitelj na selu, radeći sa 4 razreda, može uz dovoljnu pedagogijsku vještinu i voljno požrtvovanje zadovoljiti propisanoj učevnoj osnovi.

2. Da se to postigne, imade se u II. i III. razredu slovnica i računstvo razširiti, i to: u drugom razredu ima se uzeti uz do sada propisano iz slovnice i podpuno sklanjanje samostavnika. skupa s pridavnici, te sprezanje glagola u sva tri glavna vremena. U trećem razredu imadu se uzeti iz slovnice sve pregibive česti govora podpuno, a iz računstva sve četiri vrsti do 1000 sa jedno i višeimenovanimi brojevi i to množitba i djelitba s višebrojčanimi činbenici.

Digitized by Google

3. Učitelj si ima u vrieme velikih praznika prema naukovnim ciljevom sastaviti preglednu osnovu kao posebni tjednik za sve predmete prieko ciele godine. Po ovom i propisanoj naukovnoj osnovi ima se sastaviti valjan red nauka, po kojem će biti svi razredi u isto doba zabavljeni.

4. Da se zakonu i naukovnoj osnovi podpuno i točno u svakom pogledu zadovoljiti uzmogne, imade učitelj o svih nedostatcih svoje škole izvješćivati nadležnu oblast.

Slavonski lječnički sbor o predlozih hrv. pedagog.-književnoga sbora.

(Konac.)

Razgledajmo se malo po svih naših učevnih zavodih, da vidimo, kakove su u njih školske klupe, naći ćemo: da su klupe u svakom mjestu, pače u svakoj školi drugačije, kadikad upravo neshodno napravljene. Neturić si glavu za to, koliko ima u školi djaka, koje su starosti, i je li im tjelesni razvoj savršen ili zaostao, napravio je te klupe zanatu svomu nevješt zanatlija, kako mu se već svidjelo, ili pako po isto tako neshodnom uzoru, a mjestna oblast dala ih odpremiti na odredjeno mjesto, niti neiztraživ prije, kakove su. Mjestnim je oblastim pri nabavljanju klupa bilo vazda jedino stalo do toga, da budu klupe napravljene od jake i čvrste tvari, i da puno nestoje.

Da mora prama različnoj dobi i prema tomu, kako je već tielo više ili manje razvito, i sjedalo klupe imati posebnu visinu i širinu, a isto tako da mora biti posebna visina, širina i nagnutost pisaćoj ploči (onoj naime ravnoj daski klupe, na kojoj se piše), te napokon, da mora prama tomu i ova ploča od sjedala razno biti razmaknuta, ako nećemo, da školska mladež poradi neshodno napravljenih klupa štetuje na tjelesnom razvoju, — na sve to nije se nimalo pazilo. —

Školska higiena, opažavajuć, kako često biva, da se kod onih, koji školu polaze, poradi zlo napravljenih klupa, hrbtenica izrodi, mnogo je i potanko u najnovije vrieme radila o tom, kako da se školske klupe poprave, te da se svrsi shodnije naprave.

Osobito je Njemačka mnogo učinila, da se ta stvar popravi.

Predugo bi trajalo ovo predavanje, da potanko opišem sve razno ustrojene vrsti klupa, koje su razne vlade u Njemačkoj priznale kao shodnimi i naredile, da se uvedu u škole; dosta će biti, ako štovane slušatelje upozorim i uputim na vrstna i mnoga djela, koja o tom obilno rade: Herrmann, Mayer, Parov, dr. Bok, dr. Zahn, A. Linzmayer, Josip Kaiser, dr. Baginski izvrstno pišu o toj stvari.

Napose mi je one od gospode drugova, koji se kane baviti teoretičnimi nauci o tom predmetu, ili koji te teoretične nauke misle po svom znanju i službi uvadjati u život, upozoriti na obsežne podpune razprave ob ustroju šk. klupa, koje se nalaze u dotičnih djelih, poimence u djelu: „Handbuch für

Digitized by Google

Schulhigiene“ od dra. Adolfa Baginskoga (izašlo u Berlinu 1877.). U tom djelu naići će gospoda na potanko opisane i nacrtane škol. klupe pruskih pučkih škola, onda kr. vlade u Kolinu, te badenske i virtemberžke šk. klupe, osim toga točno opisane i nacrtane školske klupe od Lange-a, dra. Bocka, Pappenheima, Zvez-a Guillaume-a, Frey-a, Fahrnera, Kleibera, Falka, Parova, Cohna, Herrmanna, Kunze-a, Kaisera, Varrentrappa, Buchnera, Buhl Linzmayra.

Tim, što sam do sada rekao, nastojao sam razmotriti i iztaknuti zdravlju školske mladeži škodljive uzroke, koji polaze od same školske sgrade i nutarnjega ustroja, te posoblja, a pridržajem si pravo, kašnje jednom izviestiti o zdravstvoslovlju (higieni) obuke, zatim kako obuka djeluje na zdravlje; napokon o zdravstvoslovnom nadzoru škola.

Imajući na pameti zdravlju štetne okolnosti školskih soba, koje gore spomenuh, neće biti težko dokazati, da su ove okolnosti uzrokom cielu nizu od nahlade polazećih bolesti, počam od dušničkoga katara (katarrh bronchialis) i nazebe (rheuma), pa sve do onih težkih vrsti kroničnih upala, koje se mogu zametnuti po svih staničninah (pletežih) i udih čovječjega tiela, te od kojih je na prvom redu sušica.

Pravilo je, da se u prenapučenih vlažnih mjestih umanjuje životna bujnost i snaga (Lebensturgor), da popušta odpornost proti svakovrstnim uplivom, od kojih potiču bolesti, a da se povećava sklonost k bolestim od krvi, i da se široko polje otvara raznim kroničnim bolestim cieloga tjelesnoga ustroja, te gučnoj (scrophulosis) i englezkoj bolesti (rachitis), kao što i težkim bolestim dihala.

Pridodajem još k tomu, koliko zdravlje školske mladeži trpi poradi toga, što sunčano svietlo ulazi neshodno i manjkavo u školske sobe, i što su školske klupe zlo napravljene, to ćemo se uvjeriti, da osim spomenutih bolesti baš od rečenih dvijuh okolnosti upravo protiču i očne bolesti, a od ove zadnje okolnosti (radi zlo ustrojenih klupa) poimence krivi uzrast hrbtenice.

Da se uslied uztrajnoga napinjanja očiju pri čitanju sitno tiskanih knjiga u tamnih ili prejarko razsvjetlenih mjestih oči zažare, to je nešto obična kod naše školske djece. — Svaka očinja zapala sa gnojenjem crvenimi i otečenimi vedjami postaje lako kužnom. A nije posve ništa izvanredna po naših učevnih zavodih, da se kužni katar zrnaste očinje zapale prenosi od jednoga djeteta na drugo.

Na poseb se dokazalo, da je manjkava razsvjeta školskih soba i škodljivi ustroj klupa uzrokom nepravilnomu kolanju prilagodjivanju očiju, i da odtuda potiče kratak vid u školske mladeži, koji sve više mah preotimlje. Iztražiše tu stvar i statistički izvidiše glasoviti očari (okuliste) i domaći i inozemni, a posljedak bio je posve siguran, ali jako žalostan.

Nadalje spadaju k ubitačnim posljedicam, koje polaze od nespretno napravljenih školskih klupa, krivi uzrast hrbtenice, čega je u školske mladeži tako često naći u svakom stupnju, od kojih se opet ponajčešće pojavljuje sko-

Digitized by Google

lioza (scoliosis). Uzme li se na um, da skolioze obično ili barem ponajviše imade kod školske djece; a pomislite li još, gospodo moja, da statistički podatci o tom predmetu dokazaše, da je u većine, koji boluju na skoliozi, hrbat na desno sguren, te imate li na pameti i to, da je kod pogrešnoga sjedenja pri pisanju tielo u takovu položaju, odnosno hrbtenica postavljena tako, da se sa slikom skolioze na desno prignute posve sudara, onda neima više dvojbe, da tomu moraju biti uzrokom zlo napravljene školske klupe.

Promotrimo li pobliže pogrešno držanje mladoga pisara kod nespretno napravljena pisaćega stola (ili klupe), viditi ćemo, da se najvećma primiče prednjoj strani sjedala, težina tiela da pada napried, a trup, komu je tim nestalo podpore, da se upire na grudnicu (sternum), desna je ruka daleko na pisaći stol pomaknuta, a desno rame nad lievo u vis uzdignuto, i tako je hrbtenica skrivljena ponešto na desno; i nuto ovakov položaj, kako ga sad razglabasmo, u svem je isti s onim, što ga ima na desno prignuta skolioza.

Premda dakle vrstni vidari (kirurgi) ovomu krivomu uzrastu hrbtenice traže pravi uzrok in vitio primae formationis, a stranom i u posebnih bolestih krvi, te nestavljaju velike važnosti kod kriva uzrasta hrbtenice, pogrešnu uztrajnu, na jednu stranu nagnutu držanju tiela; ipak je opet s druge strane dokazano suglasnim izkustvom vještih kirurga i ortopeda, da spomenuto već pogrešno sjedenje pri pisanju posvema naliči skoliotičnomu krivomu uzrastu hrbtenice, i da ovako nagnutih hrbtenica imade ponajviše u školske mladeži.

Pošto sam u ovom svojem predavanju radi nedostatka vremena morao ostati lih kod vanjske strane škole i njezina nutarnjega ustroja u toliko, u koliko je štetonosan po zdravlje školske mladeži, pridržajem si pravo o zdravstvoslovlju obuke i kako ona djeluje na zdravlje mladeži, kao što i o zdravstvoslovnom nadzoru škola kašnje nešta progovoriti.

Na koncu dopustite mi još, da Vas upozorim na predloge, koje nam stavlja hrvatsko pedagogijsko družtvo.

Najprvo predlaže to družtvo: neka bi mi nastojali râd svoj uložiti i na promicanje zdravstvoslovnih odnošaja u naših pučkih škola. — Gledeći na sam slovni smisao u naših družtvenih pravilih (§. 1.), osobito pako gledeći na zaključak, koji je učinjen u 12. mjesečnoj sjednici, držanoj 15. prosinca p. g., na predlog dra. Munka, već je i onako družtvu slavonskih lječnika zadaća, da promiče zdravstvoslovne odnošaje u obće, a u naših školah na poseb; i ono će nastojati, koliko bude u slabih njegovih silah, nepodobštine, koje u tom obziru obstoje dosljedno, kako dosada razpravljati i izticati, shodnim ih načinom i po istini obznanjivati višjoj oblasti, te stavljati prikladne predloge, da se poprave ili odstrane.

O drugom predlogu, neka bi se naime naše družtvo postaralo, da se na učiteljištih drže predavanja o školskoj higieni, bilo bi moje smjerno mnenje to, da bi bilo doduše jako dobro, držati takova predavanja na tih učevnih zavodih, nu da bi se na dotičnu učiteljsku stolicu imali postaviti posebno za to opredieljeni lječnici, izključivo već postavljene zdravstvene činovnike, budući da ovi

Digitized by Google

i onako nisu u broju dovoljni pram sadašnjim zahtjevom svoje službe, te im se nebi mogli još novi poslovi naprtiti na ledja.

K trećemu predlogu, neka bi naime podžupanijski lječnici kadikad polazili škole, da ih u zdravstvenom pogledu razgledaju, valja opaziti: da bi ovi već po dobivenom službenom naputku dužni bili sve zdravstvene i naobrazovne zavode u zdravstveno-redarstvenom pogledu jedanput najmanje na ljeto posjetiti, i da postojeća visoka naredba, osobito pako ona od 9. prosinca 1875., broj 22633, §. 34., obvezuje sve podžupanijske lječnike, da imadu posjetiti učevne zavode svoga okružja u zdravstveno-redarstvenom pogledu.

Napokon mi je primietiti na IV. predlog zagrebskoga pedagog. družtva, da nebi bilo treba lječničkim oblastim prisustvovati razpravam školskih odbora s toga, što bi domaće učiteljske sile, ako se treći predlog oživotvori, podučene bile o školskoj higieni, te bi mogle same shodnim načinom učiniti prve korake, da se odstrane zdravlju štetne neurednosti, ako bi se gdje pojavile, i što je svaki zdravnik po smislu gore pomenute naredbe i onako po službi svojoj prvi pozvan, da bilježi zdravstvene mane učevnih zavoda, da ih obznanjuje po istini visokoj vladi, i da shodne predloge čini, da se te mane odstrane.

Budući da se te stvari, o kojih smo dosada govorili, tako imaju, ja bih najsmjernije predložio: neka družtvo slavonskih lječnika kod visoke kr. zem. vlade moćno podupire predlog zagrebskoga predagogijskoga družtva pod br. II., te osim što bi vladi podneo one družtvene razprave, koje o tom predmetu rade, neka se visokoista zamoli, da se taj predlog oživotvori, i to na temelju onih škodljivih posljedica, koje potiču od škole i nutrnje njezine uredbe, i koje sam u tom predavanju razjasnio.

Realna obuka u pučkoj školi.

Piše **Kv. Vidačić.**

(Dalje.)

A. Prirodopis.

Obuka u prirodopisu napose imade veliku znamenitost u trgovini, zanatarstvu i kućanstvu, pa su ju izobraženi puci staroga vieka, Grci i Rimljani, već prije Isukrsta njegovali, a Aristotel (rodj. 384. pr. Is. u Stagiri), stekao je za prirodne znanosti tolike zasluge, da ga nazivlju otcem prirodopisa. I sada se još nalazi njegovih 10 knjiga, u kojih su životinje, što jih je on poznavao, znanstveno, te po fizičnih svojstvih majstorski poredane.

Poslie toga prolažahu stoljeća, a da bi ta znanost ni za pedalj dalje uznapredovala. Tek noviji joj viek dade ono mjesto, koje joj medju naobraženimi narodi pripada. Doprinesoše k tome Linné (otac i sin), Šrank, kao treći Linné, Lovro Oken i drugi. Dr. Gistel nazivlje Okena Herkulom sveukupne naravi, a Šranka mudracem, starcem, koji stoljeća živi, da mu nad grobom zasije slavje, koje će se vjekovito blistati.

Digitized by Google

K razprostranjenju prirodopisne znanosti mnogo doprinese i tiskarstvo, osobito kamenotisak i tisak s bojami, jer su se samo time mogli slikati prirodni predmeti.

Premda su svi muževi, počamši od Franje Bacona Verulamskoga, koji su dali povod, da se je na put stalo gospodarstvu grčke i klasičke literature, a time i tako zvanomu verbalnomu realizmu ili bolje rekuć pukom formalizmu, stekli za prirodne znanosti mnogo zasluga, to jih ipak pučka učiona nemože brojiti medju svoje muževe, jer se je njihovo djelovanje protezalo većom stranom na više učevne zavode. Miroslav Rochov bio je prvi, koj je stvorio prelaz, uvedši u svoje novo utemeljene škole vježbe u mišljenju i pamtenju. Kašnje zahtievahu Rousseau i Pestalozzi, da se pri odgojivanju usavršuju osjetila, osobito vid, sluh i tik.

I empirički, logički, estetički i religiozni interesi silno zahtievahu prirodopis i u pučkoj školi. Ako se želi uzbuditi empirički interes, t. j. ako se u obće ima diete uzgajati, da se priuči sveudilj zrieti, da razprostrani svoj duševni vidokrug, to mora ponajprije, da si učvrsti osjetila vježbajuć zorila. To zahtieva već u XVIII. stoljeću Jean Jacques Rousseau u svom „Emilu“, u kojem je osobito uzeo u obranu naravsko odgojivanje i naobrazbu osjetila. On veli: „Što čovječji um doznaje, to prima osjetili, a ono, što je osjetno, jest u obće temeljnicom intelektualnosti.“ Da pako to postigneš, težko ćeš smoći bolje sredstvo od prirodopisne obuke, koja ti pokazuje bezkrajnu razliku i divno bogatstvo naravi, te sili, da moraš gledati i motriti postanak i prolaz, korist i štetu naravnih tjelesa. Kad se opetovano promatra množina i raznolikost naravi, to se doskora uzbudi u djetetu želja, da tu bezkrajnu množinu raznolikih predmeta počme poredjivati po stanovitih svojih individualnih nazorih. Za naobrazbu djeteta odlučno je dakle, da mu se vježba um, predmete, koje zrije, stanovitim pravcem redati, osobito onda, kada začme razlikovati bitna svojstva od nebitnih, jer si stvara zaključke i duševno pripravlja za buduću samostalnu radnju. Ovako se nepodupire samo formalni uzgoj, već se i logički interes pobudjuje.

Ali podukom u prirodopisu ima se podupirati takodjer i estetični interes. Krasne boje i oblici, na koje se diete upozoruje, nemogu ostati bez djelovanja na njegovo čuvstvo. Ona krasota, koju mu domaća priroda (mile mu domovine) pruža, mora da djeluje na estetično čuvstvo svakoga, a napose na blagu i nježnu ćud djetinju.

Čim više učitelj naravopisnom obukom budi estetično i razumno shvaćanje naravi, tim više radi i za razvoj religioznoga interesa, jer radost, koju diete osjeti promatrajuć narav, mora voditi do štovanja i divote nad njom, do ljubavi njezina stvoritelja i zahvalnosti napram njemu. Tko umno promatra narav, nemože nikada postati mučiteljem ili objestnim ubijačem životinje; taj sigurno neće kvariti drveća, rušiti gnjezda ni drugačije narav vriedjati.

Spoznati raznolikost naravi, reći će spoznati njezina Stvoritelja, koji je na tako malenom prostoru tolika stvorio. Njegovu slavu i moć nenavješćaju

Digitized by Google

nesamo nebesa, već svaki i najmanji cvietak u najzabitnijem kutiću. Isukrst, najveći učitelj morala i vjerouke, takodjer je vrlo često upozoravao na narav. — Liljan u bašći, potočnica na kraj žamorećeg potoka, bršljan u gori, ptice u zraku, ribe u vodi, vlas na glavi, sjeme u polju, trs u vinogradu, sve su to živi svjedoci neizmjerne ljubavi božje prama prirodi, koja grije sunčanimi traci dobre i zle i koja kiši na pravednika i krivca.

Ove svrhe neće učitelj nikada postići, ako bude zahtievao samo suhoparno učenje prirodopisnih imena, ili turao u nezrele glave nerazumljive definicije, ili znanstvene klasifikacije. Već je Komensky, koga punim pravom nazivamo otcem zorne obuke, zahtievao, da obuka počme za rana i da se ravna po prirodi. On veli: „Ne sjenu, nego samu stvar, koja neposredno djeluje na osjetila i naobraženje, valja djeci predočiti. Obuka mora početi pravim motrenjem, a ne opisivanjem i tumačenjem stvari.“ Prije, nego što je Komensky svoja načela razvio, trpale su se u djecu suhoparne rieči, t. j. imena stvarî, a stvari nisu djeca ni vidjela. On je pako zahtievao sasma protivno. Što se može vidjeti, neka djeca gledaju, a što čuti, neka čuju. U obće sve, što imadu djeca učiti, neka osjetili zriju, jer su osjetila najvjernije sluge i pomagači pameti. Pestalozzi veli: „Definicije su najjednostavniji i najčišći izraz jasnih pojmova, nu te će djeci koristiti samo onda, kada jih budu znala točno spojiti s pravim predmetom. Gdje pako to nije, ondje će se naučiti riečmi u džepu igrati, sama sebe obsjenjivati i varati, a sliepo vjerovati pukim glasovom, koji ipak neće u njih probuditi pojmova, nikakove druge misli, do spoznanja, da su samo nešto izustila.“

Koja sredstva valja poprimiti, da se ova svrha postigne?

Odgovor na ovo pitanje stoji koje do načina same obuke, koje pako do izbora i poredanja gradiva. (Sliedi.)

Nešto o metodiki početnoga računstva.

Po Frommu priobćuje **Milan Kobali.**

(Dalje.)

Tri.

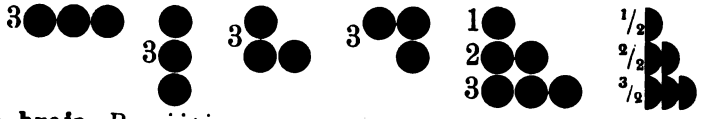

Pojam broja. Brojiti.

Pokazivati, zrieti i govoriti.

1. To je jedna kruglja, — 2 kruglje, — 3 kruglje (poteza, točke, križića itd.) prsta, novčića. 1 kruglja i 2 kruglje, — 2 kruglje i 1 kruglja, — $^1/_2$, $^2/_2$, $^3/_2$ kruglje.

2. Koliko nogu ima mali postolarski stolac? — neki stolovi? Koliko poteza, koliko kutova ima trokut? Ponedjeljak, utorak i srieda, koliko je to dana?

Digitized by Google

3. Kažite 3 životinje, 3 ružice, 3 stvari nalazeće se u kuhinji, 3 imena dječaka i t. d.

4. Pismene vježbe.

Načinite na svojih pločicah 3 kosa, osovna i vodoravna poteza, 3 točke, 3 okruga, 3 križića itd.

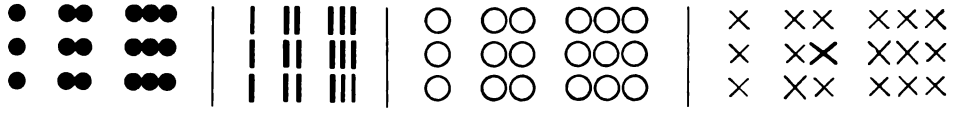

Narišite ljestvicu sa 3 priečnice, — prozor sa 3 ošca itd.!

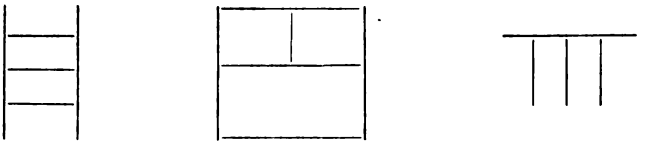

5. Pisanje brojaka: 3. — 1, 2, 3, — 3, 2, 1. —

6. Ustmeno:

Koliko je 1 kruglja, 1 kruglja i jošte 1 kruglja? (poteza, prozora, jabuka, krušaka itd.)

2	„	„	1	„		3	×	1 kruglja
1	„	„	1	„		2	×	1 + 1
3	„	manje	1	„		3	:	3
2	„	„	1	„		3	:	2
3	„	„	2	„		3	:	1
2	„	+ 1	manje	— 2			itd.	
3	„	— 2		+ 1.				

Sve ovo moraju učenici vazda zrieti, s toga mora učitelj uviek pokazivati. (Dobro mu valja uvježbati učenike, da znadu razlikovati izraze: i, više, manje, u, od, puti itd.)

3 × 1 kruglja jesu? =
2 × 1 „ + 1 =
1 × 3 „
1 × 1 + 1 × 1 + 1 × 1 =
1 × 2 + 1 =
3 × 1 — 2 =
2 × 1 — 1.

3 kruglje, koliko puta je to po jedna kruglja? Koliko krugljica moraš uzeti, da budu tri? Koliko ih moraš oduzeti, da ostanu dvie? Koliko, da ostane jedna? Da neostane ništa? —

Razdielite 3 kruglje na tri diela!

Što je polovica od 1, 2, 3 kruglja?

7. Uporaba:

1. Ako od 3 oraha 1 pojedeš, koliko ti još ostane?
2. Jučer su 2 ružice procvale, a danas 1; koliko je to ukupno?

Digitized by Google

3. Koliko moraš platiti za 3 arka papira, ako arak stoji 1 novčić?

4. Tvoja je majka kupila u ponedjeljak 1 jaje, u utorak 1, u sriedu jedno; koliko ih onda ima?

5. Netko putuje tri dana, pa svaki dan potroši 1 for.; koliko je potrošio;

6. Danica ima naučiti pjesmicu od 3 kitica; koliko dana mora učiti, ako svaki dan 1 nauči?

8. Ustmeno s neimenovanim brojem:

Brojite redomice do tri i opet natrag! — Koj broj sliedi iza 1, 2? — Brojeć natrag, što sliedi iza 3, 2? — Medju kojimi brojevi stoji 2? — Za koliko je više 3 od 2? — Za koliko je 1 manje od 3? — Za koliko je 2 manje od 3? — Koliko moraš k 1 dodati, da bude 3? — Koliko moraš od 3 oduzeti, da ti ostane 1? — Koliko puta po 1 moraš uzeti, da bude 3? — Što je treći dio od 3? — Što je trostruko od 1? — Koliko je dva puta, tri puta po jedan? — Kojemu broju moraš 1, 2 dodati, da bude tri? — Koj broj se u 3 tri puta nalazi? — Što je polovica od 1, 2, 3?

9. Pismene vježbe s neimenovanimi brojevi:

$1 + 1 =$	$3 \times 1 =$	$3 : 1 =$
$2 + 1 =$	$2 \times 1 + 1 =$	$3 : 2 =$
$1 + 1 + 1 =$	$1 \times 3 =$	$3 : 3 =$
$2 + 1 - 1 =$	$1 \times 2 + 1 +$	$(2 + 1) : 1 =$
$3 - 1 =$	$3 \times 1 - 2 =$	$(2 + 1) : 2 =$
$3 - 2 =$	$3 \times 1 - 1 =$	$(2 + 1) : 3 =$
$3 - 3 =$	$1 \times 3 - (1 + 1) =$	$(3 \times 1) : 1 =$
$3 - (1 + 1) =$	$2 \times 1 - 2 \times 1 =$	$(1 \times 3) : 3 =$
$3 - (2 + 1) =$		
$2 + 1 - 3 =$		
$3 + (2 + 1) =$		

(Tu može učitelj po volji nastaviti.)

Trećina $\frac{1}{3}$ 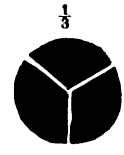 $\frac{1}{3}$ kruglje.

Učitelj pokaže učenikom kruglju na 3 jednaka diela razrezanu, razvijajuć pojam o trećini — $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{3}$.

1. Zrieti i govoriti.

Na koliko je dielova razdieljena kruglja, koju evo gledate. (Jesu li jednaki?) —

Kako bismo nazvali jedan dio, — kako 2, kako 3?

Koliko takovih dielova trebamo, da bude ciela kruglja?

Kako bi nazvali treći dio od jabuke, kruške, pogače itd.?

Digitized by Google

2. Ustmeno imenujuć stvari:
(Kruglje, jabuke, kruh, litre, novčiće itd.)

$\frac{1}{3}$ kruglje + $\frac{1}{3}$ kruglje =
$\frac{2}{3}$ „ + $\frac{1}{3}$ „ =
$\frac{1}{3}$ „ + $\frac{1}{3}$ + $\frac{1}{3}$ =
$\frac{1}{3}$ „ + $\frac{2}{3}$ =
1 „ + $\frac{1}{3}$ =
2 „ + $\frac{2}{3}$ —
1 „ + 1 + $\frac{2}{3}$ =
2 „ + $\frac{1}{3}$ + $\frac{1}{3}$ =

$\frac{3}{3}$ — $\frac{1}{3}$ =
$\frac{3}{3}$ — $\frac{2}{3}$ =
$\frac{3}{3}$ — ($\frac{1}{3}$ + $\frac{1}{3}$) =
$\frac{2}{3}$ — $\frac{1}{3}$ =
1 — $\frac{1}{3}$ =
2 — $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{3}$ =
3 — $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{3}$, $1\frac{1}{3}$ =
2 — $1\frac{1}{3}$, $1\frac{2}{3}$ =

2 + 1 — $\frac{1}{3}$ =
1 + 1 + 1 — $\frac{2}{3}$ =
1 + 1 — $\frac{1}{3}$ =
3 — ($\frac{1}{3}$ + $\frac{1}{3}$) =
3 — (1 + $\frac{2}{3}$) =
3 — (2 + $\frac{2}{3}$) =
3 — (1 + $\frac{1}{3}$ + $\frac{1}{3}$) =
3 — (2 + $\frac{1}{3}$) =

$\frac{1}{3}$ × 1 kruglje =
$\frac{2}{3}$ × 1 „ =
$\frac{3}{3}$ × 1 „ =
$\frac{1}{3}$ × 2 „ =
$\frac{1}{3}$ × 3 „ =
$1\frac{1}{3}$ × 2 „ =
$2\frac{1}{3}$ × 1 „ =
$1\frac{2}{3}$ × 1 „ =

$\frac{3}{3}$: $\frac{1}{3}$ kruglje =
$\frac{2}{3}$: $\frac{1}{3}$ „ =
$\frac{1}{3}$: $\frac{1}{3}$ „ =
$1\frac{1}{2}$: $\frac{1}{2}$ „ =
$\frac{1}{2}$ × 3 : $\frac{1}{2}$ „ =
$\frac{1}{3}$ × 2 : $\frac{1}{3}$ „ =
$\frac{2}{3}$ × 2 : $\frac{1}{3}$ „ =

Pitanja: Koliko moraš $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{3}$ kruglje dodati, da bude ciela?
Za koliko je ciela kruglja veća od $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{3}$?
Koliko ostane, ako od 3 kruglje oduzmem $\frac{1}{2}$?
Odakle moram oduzeti $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{3}$ itd., da mi ostane 2?

3. Pismeno: Pisanje brojaka 1, 2, 3. — $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$. —

$\frac{2}{2}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{3}$.
$\frac{1}{3}$ + $\frac{1}{3}$ + $\frac{1}{3}$ =
$\frac{1}{3}$ + $\frac{1}{3}$ =
$\frac{1}{2}$ + $\frac{1}{2}$ =
$\frac{2}{3}$ + $\frac{1}{3}$ =
1 + $\frac{1}{2}$ =
1 + $\frac{1}{3}$ =
1 + $\frac{2}{3}$ =
2 + $\frac{1}{2}$ =
2 + $\frac{1}{3}$ =
$\frac{2}{3}$ + 1 =
2 + $\frac{1}{3}$ + $\frac{2}{3}$ =
1 + 2 + $\frac{2}{3}$ =
2 + $\frac{1}{3}$ + $\frac{1}{3}$ + $\frac{1}{3}$

$\frac{3}{3}$ — $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{3}$ =
1 — $\frac{1}{2}$ =
1 — $\frac{1}{3}$ =
1 — $\frac{2}{3}$ =
2 — $\frac{1}{2}$ =
2 — $\frac{1}{3}$ =
2 — $\frac{2}{3}$ =
2 — $1\frac{1}{2}$ =
2 — $1\frac{1}{3}$ =
2 — $1\frac{2}{3}$ =
3 — $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{3}$ $1\frac{1}{2}$ $2\frac{1}{2}$ =
3 — (2 + $\frac{1}{3}$ + $\frac{1}{2}$)
3 — (1 + 1 + $\frac{2}{3}$) =

$\frac{1}{3}$ × 1 =
$\frac{2}{3}$ × 1 =
$\frac{3}{3}$ × 1 =
$\frac{2}{3}$ × $\frac{1}{2}$ =
$1\frac{1}{3}$ × 1 =
$\frac{1}{3}$ × 2 =
$1\frac{1}{3}$ × 2 =
$1\frac{1}{2}$ × 2 =
$\frac{1}{3}$ × 3 =
$\frac{1}{2}$ × 3 =

$\frac{1}{3}$: $\frac{1}{3}$ =
$\frac{2}{3}$: $\frac{1}{3}$ =
$\frac{3}{3}$: $\frac{1}{3}$ =
$\frac{1}{2}$: $\frac{1}{2}$ =
$1\frac{1}{2}$: $\frac{1}{2}$ =
1 : $\frac{1}{2}$ =
1 : $\frac{1}{3}$ =
$\frac{2}{3}$: $\frac{2}{3}$ =
($\frac{2}{3}$ + $\frac{1}{3}$) : $\frac{1}{3}$ =

Digitized by Google

Uporaba:

1. U staklenki bijaše od prije $^1/_3$ litra (to valja pokazati; djeca moraju sve zrieti) ulja, a trgovac je još 1 litar natočio; koliko ima dakle sada ulja u njoj?

Opazka. Tu zadaću može učitelj jošte uporabiti na više načina. N. pr.: Ako u staklenki jur bilo 1, 2, $^1/_2$, $^2/_3$, $1^1/_2$, $1^1/_3$ litra ulja, pa ako u nju natočimo $^1/_2$, $^1/_3$, $1^1/_2$, 1 litar; koliko ima ulja u njoj?

2. Od sukna duga 3 metra (metar valja pokazati) odreže krojač 1, 2, $^1/_2$, $1^1/_2$ $^1/_3$, $^2/_3$, $1^1/_3$ metra itd.

3. Neko diete dobilo je $3^1/_2$ novčića, a kupilo si za 2 novčića olovku, koliko mu je novčića ostalo? (Novčić pokazati.)

4. Koliko pregača može majka sašiti od 1 metra tkanine, ako za 1 treba $^1/_2$, $^1/_3$, $^2/_3$ metra?

5. Neki nadničar pogodio se, da će 3 dana neprestano raditi, nu obolivši nije radio $^1/_2$, $^1/_3$, $^2/_3$, $1^1/_2$ dana; za koliko dana može tražiti plaću?

6. Milovan imao je napisati 3 strane, a napisao je $^1/_2$. $^1/_3$, koliko mora još napisati? (Sliedi.)

DOPISI.

Zagreb. (Milomu tovaršu učitelju na slovenskom Štajeru.) Tvoje me je pismo veoma obradovalo. Vruće tvoje srdce za slovenski rod i dom radja ti plemenite ideje. Tvoje misli mogle bi upaliti ljubav medju slovenskim i hrvatskim učiteljstvom. — Zato ti na nekoje putem našega učiteljskoga lista odgovaram, a to zato, što mislim, da bi naše dopisivanje gdjekomu moglo poslužiti na pouku, a gdjekojim na zabavu. Uz to moglo bi se naše učiteljstvo sve više približiti i sprijateljiti sa slovenskim.

O tom, mislim, da je svaki učitelj uvjeren, da ćemo svojim učiteljskim djelovanjem željni uspjeh pravo postići samo onda, ako budemo složni, te živjeli u liepoj harmoniji. Liep primjer je najmoćnije naše naučno uzgojno sredstvo. U medjusobnoj slozi, ljubavi i počitanju radjaju se i bistre misli, te uvadjaju dobra djela. U tom nam leži ugled i moć. Hrvatsko je učiteljstvo u tom pogledu prekrasno napredovalo, što mu svaki uvidjavan rodoljub u hvalu pripisuje. Svi umniji, požrtvovaniji i čelik značaja učitelji složiše se u složno kolo pod barjakom napredka.

Takova harmonija mogla bi možda biti i kod slovenskoga učiteljstva. U tu svrhu trebalo bi, da se ponajprije svi, kojim srdce žarko kuca do slovenskoga roda i doma, sjedine u složno tielo. Kao takovo na skoro će predobiti sve plemenitije učitelje u svoj krug. Ja poznajem mnogo vriednih i rodoljubivih muževa iz učiteljskoga stališa u slovenskom narodu, koji su takovim duhom napunjeni kao i ti.

S dobrimi kormilari sve ide.

Digitized by Google

Na tvoju primjetbu, „da tamo nemože biti harmonije, gdje ima pjevača, koji sad u jednoj, sad u drugoj oktavi pjevaju, te obično samo poluglase izvadjaju“, rekao bih ja, da su to nesamostalni ljudi. Nesamostalan čovjek običaje se naslanjati na što čvršću podporu i podlogu. Podajte im vi, rodoljubivi učitelji, takovu podporu, a oni će biti uz vas. Gdje je čist narod slovenski, a samo tuj i tamo posijan gdjekoji nemškutar, tuj će biti takovi nesamostalci samim sebi na ruglo. Toliko će ih pamet valjda učiti, da oni slovenskoga naroda neće nikada pretvoriti u germanski, budući toga vrieme najsilnijega germanizma nije moglo proizvesti. Netreba te uznemirivati ni onaj, koji možda napiše nekoliko rieči u kojem njemačkom listu. To bo ti je upravo toliko, kolik je šum kapljice vode, kad pade u more.

Nemoj se žalostiti nad gdjekojimi slovenskimi tovarši, koji nisu tako vruće krvi kao ti. Ima ljudi razne ćudi. U hladnih je odnošajih i čovječja narav hladna. A dok struji hladan sjever preko slovenskih zemalja. dotle se moramo grijati umjetnom toplinom. Čestimi sastanci, bratskimi dogovori probudit će se i u hladnijih temperamentih oganj ljubavi prema učiteljskomu stališu, rodu i domu. —

Što se pako onih učitelja tiče, koji se hotomice protive svakomu zajedničkomu učiteljskomu radu ili koji još k tomu gledaju, da općemu dobru učiteljstva i slovenskoga roda naškode, o takovih mislim, da su se sami osudili.

U sadanje vrieme sklapaju se u svakom stališu družtva, da se zajednički interesi složnimi silami promiču. Trgovci u svojih komorah, zanatnici u svojih zadrugah, seljaci u gospodarskih družtvih itd. rade neumorno, kako da si poboljšaju život. Neznam kako bi nazvali seljaka, koji bi radio proti seljačkomu stališu. Zato će i preko učitelja, koji neshvaćaju svoga zvanja i sadanjega vremena, preći duh vremena na dnevni red, i to tim većma, što je broj takovih jako riedak. —

Plemenitu tvoju namisao i želju, da se slovensko i hrvatsko učiteljstvo približi i pobrati, uvjeren sam, da će svaki hrvatski učitelj prigrliti svom dušom. U dnu srdca često se radujem, kad slušam govoriti rodjena Hrvata čitajućega slovenske novine, kako sve liepo razumi, što u slovenskih novinah i u slovenskoj knjigi čita. Zagrebački učitelji rado čitaju, što „Slovenski učitelj“ i drugi slovenski listovi pišu.

Posve je naravski, da čovjek rado znade, što mu se kod susjeda liepa i dobra dogadja, tako mislim da je i kod učitelja. Slovenci, istina, malo teže razume hrvatske novine, ali češćim čitanjem brzo bi se hrvaštini priučili. Znam, da je težko učitelju, da si drži više učiteljskih listova, ali što nemože pojedinac, to bi lako učinila družtva.

U Hrvatskoj se osnivaju takova družtva, a ima ih i u vas u Slovenskoj. Hrvatska će učiteljska družtva sjegurno rado čitati slovenske pedagogijske listove, ako budu i slovenska družtva nabavljala naša pedagogijska djela.

Hrvatski pedagogijsko-književni sbor proučava jur marljivo, što se liepa i dobra dogadja u školstvu na slovenskom jugu.

Digitized by Google

Slovensko, hrvatsko i srbsko učiteljstvo bilo bi zaista liepa učiteljska zadruga, da ga oduševljuje prava bratska ljubav. Bože dao, izpunila se što skorije vruća tvoja i moja želja.

Na druge tvoje misli i predloge odgovorit ću drugi put, kad budem vidio, kako ćeš biti zadovoljan s ovim odgovorom. Bio mi zdrav! Tvoj

Ante Irgolić.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanje.**) Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega namj. podučitelja u Ludbregu Matiju Ježića pravim podučiteljem u istom mjestu.

— (**Zemaljski školski odbor**) držao je 21. lipnja redovitu sjednicu, u kojoj je po predlogu izvjestitelja gosp. prof. Tade Smičiklasa prihvaćen i odobren za štampu rukopis I. čitanke, što ju je izradio hrv. pedag.-književni sbor. Nade je, da će i ta čitanka biti gotova do početka buduće školske godine. Početnica se štampa, te je jur četvrti arak dotiskan. — Zatim se pretresivao disciplinarni propis za kr. muške i ženske preparandije u Hrvatskoj i Slavoniji i to na temelju osnove, što ju je priredio učiteljski sbor kr. zem. preparandija. Po predlogu izvjestitelja g. Franje Klaića bi rečena osnova skroz prihvaćena do li jedinoga §. sborećega o zabavah, koji je ponešto promienjen. Napokon se je razpravljalo o nekih pitanjih kr. nadzorničtva osječkoga, i to: a) Smije li učenik, čim navrši 12. godinu, ma bilo to i tečajem školske godine, po školskom odboru biti odpušten od dalnjega polazka svakdanje škole? b) Smije li se opetovnjak, navršivši 14. godinu, tečajem školske godine oprostiti od polazka opetovne škole? ili c) mora li se i onaj pod a) i ovaj pod b) navedeni slučaj ignorovati, te se djeca prisiliti, da moraju do svršetka školske godine školu polaziti? — Pošto su izvjestitelj Lj. Modec, a i kr. šk. savjetnik velem. g. Jurković razjasnili odnosne naredbe, odlučeno je, da se kr. nadzorničtvo osječko uputi na jasno slovo naredaba.

— (**Hrvatski pedagogijsko-književni sbor**) odlučio je u posljednjoj svojoj sjednici po 3 exemplara od svih svojih spisa odstupiti kr. ravnateljstvom preparandija u Zagrebu i Petrinji, da se njimi nagrade najbolji preparandi III. tečaja. Isto je tako umolio i družtvo sv. Jeronima, da bi i ono svoje spise po dosadanjem običaju poklonilo u tu veoma plemenitu svrhu. — Svomu revnomu članu i zaslužnomu hrvatskomu književniku Mijatu Stojanoviću priposlao je prigodom njegova odlikovanja i umirovljenja pismenu čestitku, a udovi pokojnoga Ante Truhelke izjavio je sućut nad toli velikim i nenadanim gubitkom.

Književnost.

— (**Zabava i pouka**) za našu domaću mladež. Napisao Mijat Stojanović, okružni škol. nadzornik. U Senju. Tiskom i nakladom H. Lustera 1877. str. 153. Ciena nevezanoj 30 nov., uvezanoj 40 nov. — Ovu knjižicu vriednoga našega pučkoga pisca preporučamo kao sgodnu nagradnu knjižicu za marljivu i valjanu našu dječicu. Sretan je izbor toj sbirčici pjesama. Ima medju njimi liepih i nježnih idila, kojimi se razblažuje djetinje čuvstvo; pjesmica punih pouke i morala, kojimi se opisuje narav božja, godišnje dobe, dječje dužnosti itd. Sve to odiše zdravim humorom pučkim, kojim se djetinja dusa ne samo oživljuje, nego i mami k čitanju.

— (**Uzorci za kačkanje, izšivavanje, mrežkanje i vezenje.**) Po jugoslavenskih motivih složio August Posilović. Svezak I., broj 1. Umetci za navlake jastuka. Ciena jednoga svezka 20 nov. a. vr. U Zagrebu 1877. Kamenotiskom Dragutina Albrechta. Tri lista uzoraka. — Svraćamo pozornost naših učiteljica na tu sbirku, nadajuć se, da će podhvatnika podupirati u njegovu velekoristnu poduzeću. U naših se školah toliko toga radi po tudjih pravomu ukusu skroz protivnih uzorcih, nebi li dakle bilo vrieme, da se prihvatimo svoga tim više, što je mnogo svežije, zdravije, ukusnije i ljepše. Pomenuta je sbirka uzoraka posve udešena za školsku porabu, a nije ni skupa. Vrieduo bi pako bilo, da se ocieni i s gledišta umjetničkoga, imenito da se konštatuje, da li i u koliko odgovara značaju narodne naše ornamentike.

— (**Ornamenti jugoslavenske domaće i umjetne obrtnosti.**) Sabrao i izdao Srećko Lay. Svezak IV. Lith. zavod Stockingera u Beču. Ovaj svezak ravan je prijašnjim te donosi liepih motiva. Na 10 bojadisanih ploča prikazuje nam se 40 predmeta, a to su okrajci čarapa, poculice, pasamani, ljetni ćilimi, prostirači, pletivo od slame itd. Lajeva sbirka, koja je našla toliko odziva i u vanjskom svietu,

Digitized by Google

preporuča se sama po sebi svim našim učiteljicam za porabu kod ručnoga djela.

— (**Srpske narodne zagonetke.**) Uredio i izdao Stojan Novaković. Naklada knjižare braće Jovanovića u Pančevu. Str. 283. Ciena 1 for. To je sbirka svih dosada štampanih i mnogih jošte neštampanih naših zagonetaka. Poredane su veoma sgodno, a samo se po sebi razumieva, da su pune šale i dosjetaka, i da će se s toga svaki učitelj moći njimi veoma dobro poslužiti osobito kod zorne i prirodopisne obuke, da zasladi djeci ozbiljnu nauku, i da im uz to oštri razum.

— (**Narodne pjesme o boju na Kosovu g. 1389.**), sastavio u cjelinu Armin Pavić. U Zagrebu tiskom dioničke tiskare. a troškom jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. 1877. Str. 110. Ciena 80 nov.

— (**Žiće pape Pija IX.**) Na uspomenu petdesetgodišnjice njegova biskupovanja izdao sbor duhovne mladeži zagrebačke. U Zagrebu. Tiskarski i litografički zavod C. Albrechta. 1877. Str. 132. u 8mini. 3 slike. Ciena 58 n.

— (**Topografija i poviest grada Senja.**) Napisao Mile Magdić. Sa fotografijom grada Senja. U Senju. Tiskara H. Lustera 1877. Str. 160 u 8mini.

— (**Imovina i život plemića kotara Turopoljskoga.**) Napisao Franjo Pogledić. U Zagrebu. Tiskom C. Albrechta 1877. Str. 11 u 8mini.

— (**Biblioteka za ženski svieť.**) Svezak IV. Draga, pripoviedka iz českoga seoskoga života napisala Božena Njemcova, preveo A. Sandić. Izdaje srpska knjižara braće M. Popovića. U Novom Sadu 1877. u 12tini.

Natječaj.

Na novootvorenoj obćoj pučkoj djevojačkoj učioni u Vrhovinah, otočkoga kotara, ima se popuniti mjesto učiteljice. Godišnja plaća od 300 for. a. vr., 6 for. pisarskog paušala, 6 hv. tvrdih drva i prostran vrt.

Molbenice sa svjedočbom osposobljenja za učiteljsko zvanje i svjedočbom ponašanja itd. valja podnesti najdulje do konca kolovoza t. g. mjestnomu šk. vieću u Vrhovine.

Okružnica

svim obć. pučkim školam požežke i pakračke podžupanije i grada Požege.

U smislu §. 96. školskoga zakona i §. 3. naredbe od 14. travnja 1876., br. 1693, držati će se dozvolom vis. kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 11. travnja o. g., br. 1904, zajednička učiteljska skupština za učiteljstvo rečenih podžupanija i grada Požege dana 21., 22. i 23. kolovoza t. g. u gradu Požegi.

I.

Predskupština je 21. kolovoza u 8 sati jutrom. U njoj će se odrediti, kojim će se redom u sjednicah razpravljati. Obće ustanove, kao i one poslovnoga reda nalaze se u naredbi od 14. travnja 1876., br. 1693. Izabrati će se podpredsjednik, 2 redatelja i 2 tajnika.

Istoga dana u 8 sati sazvati će se dar duha svetoga, zatim će predavati „O zornoj obući“ Ferdo Poljak, učitelj u Požegi.

U 10 sati je prva redovita sjednica, u kojoj će se razpravljati pitanje: „Ljubav domovine prekrasna je kriepost, može li škola tu kriepost u svojih gojencih probuditi i kako?“ Izvjestitelj Franjo Messner, učitelj u Požegi

II.

Dne 22. u 8 sati u jutro započeti će druga redovita sjednica, u kojoj će razpravljati izvjestitelj Stjepan Crnolatac, učitelj u Ruševu, pitanje: „Koje grane gospodarstvene zaslužuju osobitu pažnju u ovih krajevih, i kako bi puč. škola iste u narodu najuspješnije i najkoristnije unaprediti mogla?“

Zatim će razpravljati izvjestitelj Franjo Bratuša, učitelj u Pleternici: „Koji vanjski uplivi smetaju napredak učeće se mladeži, i kako će im škola doskočiti?“

Isti dan u 4 sata po podne predavati će Šime Vudy, učitelj u Kuli: „O poviesti vinogradarstva.“

III.

Dne 23. u 8 sati u jutro treća je redovita sjednica; razpravljati će izvjestitelj Š. Vudy pitanje: „Je li medjusobno pouzdanje u učiteljstvu potrebito za napredak školstva u obće; vlada li ono medju učiteljstvom ove podžupanije, ako ne, kako će se postići?“

Nakon toga slieditи će različiti predlozi i čitanje zapisnika.

Da se navedena pitanja svestrano pretresti i valjano riešiti uzmognu, zahtieva se, da skupštinari na skupštinu pripravni dodju.

Pozivlju se gg. izvjestitelji, da rezolucije nefaljeno do 15. srpnja o. g. ovamo podnesu, da se pravodobno medju skupštinare poraz-dieliti uzmognu.

Po ustanovi §. 97. škol. zakona kao i §. 4. naredbe od 14. travnja 1876., br. 1693, dužni su učiteljskim skupštinam prisustvovati svi samostalni vjeroučitelji, učitelji, podučitelji, učiteljke i podučiteljke obćih pučkih škola, te će se svatko pozvati na odgovornost, koji bez opravdanoga razloga od skupštine izostane.

Oni, koji žele posebne predloge skupštini podnieti, imaju ih do 1. kolovoza ovamo priposlati. Na kašnje stigavše predloge neće se uzeti obzir.

Kr. nadzorničtvo za pučke škole.

U Požegi, 18. lipnja 1877.

Gjuro M. Balog, nadzornik.

Priposlano.

Slavno uredničtvo!

Upozoren od svojih prijatelja, nastojao sam si dobaviti onaj broj čestitoga „Hrv. učitelja“, u kojem je dopis još čestitijega mu dopisnika „i“ o našem sastanku u Sesvetah od 3. svibnja 1877.

Digitized by Google

Moram iskreno reći, da sam taj dopis ne tri puta, nego možda i tri puta triput pročitao, i čim sam ga dulje čitao, tim mi se je više pred očima zamaglivalo, tim dublje mi je duša u boli tonula, gledajuć, kako nam se neprijatelji nestide ni laži, samo da postignu svoje šebične svrhe. Prije bih s protivnici Galilejevimi i Kopernikovimi uztvrdio: Sunce se kreće oko zemlje, nego li bih dopustio, da se u obće u našem učiteljstvu može naći toli propali individuum, kao što je dopisnik „i“, koj si je za zadaću uzeo orudjem laži udarati na braću; napose, da se je mogao naći u onom krugu učitelja, koj se je bio na pomenuti dan u tako liepoj slozi sastao, a u još ljepšoj razstao! Pa ipak kolike li obmane, koje li prevare!! I zato, što je onaj dopis svakako iz podžupanije zagrebske, i možda od kojega licumjerca učitelja, nisam zato, da se pojedince u javnosti pravdamo, već sam za to, da se strpimo do našeg podžupanijskog sastanka u Zagrebu, pak da se onda dakako izvan skupštine porazgovorimo o tom, što nam je činiti, kako li na toli sablaznivi način napadnuto poštenje javno obraniti.

U najvećem interesu samoga gosp. Bezuka molimo ga, da ili zadovolji pozivu od 1. srpnja t. g. objelodanjenu u „Napredku“, ili da takodjer na rečeni sastanak u Zagreb prispije.*

Dotle pak neka se izvoli uztpiti i slavno uredničtvo čestitoga „Hrv. učitelja“, a hrvatsko učiteljstvo neka bude na oprezu napram onim, koji nose hrvatsko ime, ali nevojuju hrvatskim oružjem.

U Nartu, dne 7. srpnja 1877.

J. Klobučar, učitelj.

* G. Bezuk poslao nam je jur svoju izjavu, nu jer nam je prekasno stigla, priobćit ćemo ju u budućem broju. Ur.

Javna zahvala.

Darežljiva desnica Ilije Guteše priposlala je ovdješnjoj učioni listom od 27. pr. mjeseca knjiga u vriednosti od 100 for., a listom od 12. o. m. knjiga u vriednosti od 50 for., i tim je utemeljio takovu knjižnicu, da se od učitelja na ovoj učioni neište ništa drugo do dobra volja, pa se mora svestrano naobražavati, slobodno se kretati u svom pozivu, pozajmiti opetovnjaku i svakdanjemu učeniku liepu knjigu napisanu o gospodarstvu, narodnih pripovjedkah, poslovicah, pjesmah i ob inih poučnih stvarih, i tim svestrano širiti narodnu prosvjetu. Ponajviše tih knjiga rabi se na preparandiji zagrebačkoj i petrinjskoj.

Koju je blagodat taj ljubitelj narodnoga napredka po učitelja i po ovaj naraštaj učinio, lako će svaki onaj prosuditi, komu je na umu, da učitelj nemože doći ni do jedne četstite knjige, a kamo li do ciele knjižnice, te komu je na umu, da ni one obćino, koje imadu sredstva, ipak za školu ništa nedadu, jer neshvaćaju njezinu potrebu i korist!

Iztaknut mi je ovdje, da je pomenuti gosp. Guteša poklonio prošlih godina sat učioni u Tomingaju, Bruvnu i Mazinu, što je znak, da je njemu svagda na umu škola i njezin napredak.

Kako dakle da propustim, a da nepodviknem: hvala ti, junački sine, koji vidjaš narodnu bol i šalješ mu spasonosni liek! Dao Bog, ugledao se još tko u tebe.

Gračac, dne 19. lipnja 1877.

Vukovojac,
rav. učit.

Na ubaviest.

Pošto se približava vrieme izpitom, a tom se sgodom nagradjuju valjani i marljivi učenici i učenice, to se preporuča kao najsgodnija i najjeftinija nagradna knjiga „Smilje“, koje se odlikuje koli svojom obilnom sadržinom, toli mnogimi liepimi i ukusnimi slikami. Svih pet do sada izašlih tečaja dobiva se podpuno kod uprave „Smilja“, pivarska ulica br. 90 u Zagrebu i to: liepo i ukusno vezano tečaj po 60 novč., a još ljepše i finije u zlatu vezano i zlatnim napisom za 70 novč.

Upozorujemo dakle i opet sve naše učitelje i prijatelje mladeži, koji nabavljuju za svoje škole nagradnih knjiga, da nepropuste da nebi „Smilja“ naručili.

Tko od gg. učitelja želi za škol. knjižnicu nabaviti si „Napredak“, može dobiti podpune tečaje od god. 1874. i 1875. po 2 for. Nadalje se mogu dobiti sljedeće knjige: **„Jana Amosa Komenskoga didaktika“** po 1 for.; **„Zablude uzgoja“**, 50 novč.; **„Pogled u lučbu“**, 50 novč.; **„Statistika narodnjega školstva Hrvatske, Slavonije i Dalmacije“**, broš. 60 novč., a vezana 80 novčića; **„Metrički sustav“** na platnu napeto 1 for. 20 novč.; **„I. obća hrv. učit. skupština“** 50 novč.; „II. obća hrv. učit. skupština“ 60 novč. Naručbine prima blagajnik sbora Ante Irgolić, pivarska ulica, br. 90.

Listovnica uredničtva.

— G. I. L. u B. Radi preobilna gradiva nemožemo pjesama uvršćivati.

— G. D. H. u B. Za ovaj broj stiže nam prekasno. Gradivo prirodopisno priredjujte. Što godj uzradite, dobro će doći. Srdačan Vam pozdrav.

Izdaje ga **„Hrv. ped.-knjiž. sbor“**, uredjuje **Ljudevit Modec**, a tiska **Drag. Albrecht.**

Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad XX., kao i poseban prilog g. V. Z. Mařika.

Digitized by Google

Br. 21. U Zagrebu, 20. srpnja 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Jedan učitelj u četiri razreda.

Stari ju rekoše: red jest duša svakoj stvari; pak ako gdje, treba ga u školi, ponajpače u četverorazrednoj.

Imaš li, učitelju moj, 90 do 100 i više učenika, i to kako imaš 4 razreda, dosta obsežno odmjereno učevno gradivo, koje ti se izkazuje naredbom od 24. kolovoza 1875., br. 2949, ob naukovnih osnovah, a jesi li uz to i orguljaš, a imaš biti i uzoran voćar, pa neimaš ikoliko svrsi shodne razredbe ura u svojoj školi: onda ti vjerujem dragoviću moj, da ti se glava svakim danom uzpuši, da svakim časom uzdahneš: Gorak ti je krušac moj!

Što je dakle compas mornaru, što tlakomjer umnomu vrtlaru, koji svaki čas u svoje nastroje zriju, to mora biti i učitelju valjani red nauka, koj mu ima biti usadjen usred čela, i po kom ima svoju korabljicu, t. j. školu rukovati; svoje biljčice, t. j. učenike vatrom nebeske svjetlosti ogrievati.

Kao što se može učitelju, koji se nedrži shodnoga rada, pravom reći: trla baba lan, da joj prodje dan; tako se upravo mora priznati onomu učitelju, koji ima dobar red nauka, da je u svoje ruke zahvatio omašnu polugu obuke i uzgoja i tim pokazao, da je ne samo dobar učitelj, nego i razuman uzgojitelj.

Jer ako umije učitelj sve svoje razrede jednako zabavljati i svakomu individuumu označiti i predati radnju, koju će nesamo znati, nego i svom voljom, dà, veseljem obavljati; to nevjerujem, da nije on poput miomirisnog melema u dušu mu ulio i sviesti, da bude za svega si života uredan, maran i prilježan čovjek. Tu će se već svaki naučiti, da imade dangubu bježati, kao hudobu svoga moralnoga i materijalnoga dobra.

Veli se: „Consuetudo est altera natura“, t. j. navada je druga narav, a mi se narodni učitelji zavjerimo, da ćemo redom i urednošću prva sjemenca dobre navike baciti u grudi mladomu našemu naraštaju; znamo bo, da stariji puk baš najljepše neslovi sa svoje navade gledom na urednost i marljivost.

Digitized by Google

Kao što ugodno povjetarce niše jezercem, ter mu uzdržaje vazda bistru i svježu vodu: tako i okretan učitelj valjanim redom nauka giblje duhovi svojih učenika, on jih uzdržaje uviek budnimi, bistrimi i napetimi.

Otac nove škole Amos Komensky veli: „Samo onda, kada se u školi uči i predaje po ustalenom redu, mogu se mladjahni dusi k nauci privući, i ona jih nekom nasladom opaja i nadahnjuje; pak ako nije tako, to nisu krivi učenici, već sami učitelji. I doista, neumijemo li mi učitelji umjetnim postupkom buditi duhove, to ćemo silu zahman prizvati u pomoć; jer šibe i udarci mogu u grudi djetinje usaditi mržnju, nu nikada ljubavi za naukom.“

Hoćemo li indi, da nam bude red nauka prema svrsi, da nas taj compas na pučini našega trudnoga djelovanja nezavede, to si ga moramo prije svega sami dobro udesiti, t. j. moramo se. sastavljajuć ga, osvrtati na mnoge školske i druge vanjske prilike, a nada sve na zakonom propisane ustanove.

Po tom drugi ćemo si red nauka sastaviti za onu školu, gdje mislimo po dva ili više razreda u jednoj disciplini zajedno ili koncentrirano obučavati; drugi opet, gdje svaki razred posebice obučavamo. To nije mimogredna i mala okolnost, pače ja ju držim velezamašnom.

Pučki učitelj, koj obično imade do 100 djaka, a vazda misli, kako će svim udovoljiti, kako sve intelektuelno obogatiti, ima napregnuti sve svoje duševne sile, da udovolji toj patriotičnoj želji.

Govoriš li ti pak svakomu i sliednjemu razredu ono, što si mogao u jednoč svima predati, to moraš prije reda omlohaviti i izdahnuti.

Zar ćete me prozvati presmjelim, ako reknem: i prerana nemoć, i kobna sušičavost mnogo puta porinu svoje smrtno žilje u grud učiteljevu radi težka, mnogo puta i nepotrebna naprezanja i nategе. — A Bog ti veli: čuvaj se, i ja ću te, pak da mi pogazimo rieč božju, a na grobu nam može zaciĉati jato nejači?

Višegodišnjim radom izkusio sam, da se dadu neki predmeti upravo skladno u skupu predavati, kao napametno i pismeno računstvo, krasopis, slovnica, geometrijsko oblikoslovje i opetovanje mnogih struka, dapače opazio sam i to, da takovo predavanje učenici upravo nekom nasladom prate.

Predjimo za kratak čas na praktično polje. Recimo, da nam je ovaj sat predavati napametno računstvo, s kojim se skapča i pismeno.

Počmimo sa IV. razredom, dotle slušaju tiho drugi. Velim: IV. razred neka izračuna ovo: „Mati kupi jedne vrsti platna 7·3 m., druge vrsti 9·4 m.; koliko je kupila svega?“ Mene nesmeta, ako si učenici pomažu na svojih pločicah, a ja otidjem k III. razredu, ter velim: III. razred neka izračuna ovo: „Neki čovjek naloži na jedna kola 320 kolaca, na druga 340, koliko će kolaca u vinograd odvesti?“ II. razred neka izračuna: „Nekomu je dala mati 18 n., otac 14, koliko je to?“ Sada sam u I. razredu, pak velim: „Ti Cirile imaš 9 godina, koliko će ti biti izza 7 god.?“ I taj čas ostavim ovaj razred, te pohrlim izpitivat kojeg učenika iz IV. razreda, da mi kaže izračunan zadatak, pri čem ga naravno izpitujem, kako je do tog zaključka došao, te ga, ako je od potrebe, navraćam na pravi put. Čim je to gotovo, zadadem namah ovomu

Digitized by Google

razredu drugi račun i predjem k III. razredu, pak tako redom, dok sat neodbije.

Mogao bi tkogod pomisliti, taj postupak nebi bio loš, dok se samo zadaje i izpituje, nu kada bi se imalo štogod nova predavati, išlo bi težko. Uvjeravam svakoga, da nebi. Jer kada opazim, da bih se kojim razredom dulje mogao zabaviti, zadadem odmah drugim razredom poveće račune, koje na svojih pločah izradjivati imadu. N. p. da ostanemo kod prenapomenutih zadataka, pak nastavim: IV. razred neka svoti, dobljenoj od 7·3 + 9·4, pridodaje podjednako i na novo 9·4 dotle, dok se nevratim. Kada sam se k ovomu razredu od prilike nakon 10 časova povratio, nedajem sa ploča izradke mehanično čitati, već uviek kao da su to novi zadatci, pak sliedi ovako: Ako je mati kupila 7·3 met. + 9·4 met., imala je 16·7 met., ako je k ovim prikupila + 9·4 met., to imaše 26·1 met. itd.

Da se krasopisna obuka može predavati po koncentričnoj metodi, lasno se može dokučiti. Misli li pak tko, da učenika iz IV. razreda nemože zanimati ono, što se uči učenik iz III. razreda, neka pokuša; a meni je sjetiti svakoga na onu zlatnu: „Repetitio est mater studiorum“, pak ako gdje, tu valja ona, da se samo neprestanim vježbanjem stiče vještina.

Ja uviek slovničarim sa svojimi učenici skupno, i dokle jedni govore, drugi pišu i obratno. Tako se neprestance teorija spaja sa praksom, kao što mora biti tielo skopčano s dušom, da bude života.

Učenik će se ponajprije utruditi, ako s njim mehanično i bez svake praktične svrhe slovničarimo, pak kao što poslovica veli: „Varietas delectat“, tako će i ovdje mnogo pomoći, ako se radnja jezika bude izmjenjivala radnjom rukû.

Ja predajem geometrijsko oblikoslovje, s kojim je opet skopčano risanje u tri razreda splohom u dva sata. Još prije, nego li se predavanje u ovom predmetu započme, podiele se učenikom risanke, a ploče i onako imadu kod sebe. Naravno, nedajem svim jednake račune. Dok n. p. IV. razred izračunava recimo ploštinu inosmjernjaka desetičnimi ili prostimi slomci, izračunavati će ju učenici III. razreda ili prostimi ili višeimenimi brojevi, dočim mu II. razr. izračunava obseg ili se bavi risanjem.

Da me svatko uzmogne shvatiti, moram pripomenuti, da ja dospievam te računske zadatke svih učenika kontrolirati i revidirati tim, što sam uveo u svoju školu neku natjecateljnu čast. Kod mene naime postaje iz svakoga razreda izpravljačem onaj, koj prvi izradi radnju, te ovoga ovlaštujem, da mu na razsudu podnose ostali tiho i mirno svoje izradke, a on ima svakomu podpisati valja — nevalja, a meni je medjutim bilo priskočiti k I. razredu.

Kadkada dadem i svim trim razredom risati skupno, kadkada opet tako, da svakomu razredu na škol. ploči opredjeljujem i tumačim geometrijski uzorak i mnogo se puta baviti mogu uz to i sa I. razredom, počem svi učenici i onako nedospievaju jednako risanjem, pak se tuj odviše i nenaglim.

*

Digitized by Google

Opetovanje se dade sborno uporabiti osobito u nekih disciplinah, kao prirodopisu i zemljopisu, dočim učitelj daje razna pitanja na temelju jur protumačenih štiva, koja su učenici po nekoliko puta čitali pred monitori.

Za osobitu nutrnju školsku okolnost, koja se tiče reda nauka držimo i ono, što se tiče vjerozakonske obuke. Odredba vis. kr. zem. vlade od 20. svibnja 1876., br. 1894, opredjeljuje tomu predmetu radi njegove važnosti ukupno 4 ure. Po mom smjernom mnenju ove se ure mogu najsgodnije smjestiti u dva predpodneva, svaki put sa 2 ure.

Nedržim pak za shodno inače s toga, što znademo, da svećenik osobito u onih mjestih, gdje je jedan, a ta je okolnost pretežna, nemože dolaziti na jedan ili óa na $^1/_2$ ure u školu i tako tjednom po 4 i više puta, osim, što opet mora dolaziti i opetovnjakom. Ali što je još i gore, pokraj takove razcjepkanosti otežčava se položaj u školi i samomu svjetskomu učitelju, jer se prečesto mora zabavljati niemom obukom, kojoj ja nemogu plaidirati.

Makar se učitelj i kako svladati znao, nemože on ipak tako tiho obučavati, a da nebi na sebe svratio pozornost i onih učenika, koji ga nebi smjeli ni vidjeti, nekmo li čuti.

Korači samo jednomu, već te i drugi prate, hoteć znati, kamo i zašto ideš; napiši jednu na tablu, u čas ju svi vide i čitaju, i tako se čini, kao da vjeroučitelj stoji pred naslikanimi djaci, koji gledaju, al nevide; slušaju, al nečuju. Popitajmo se, kakva je to obuka s jedne i s druge strane. I svećenik i učitelj mogu si misliti svoju, ali si borme mogu i učenici ovu: borme se učitelj naš boji svećenika, pak se neusudjuje govoriti glasno.

Ovo je u školi dakle na neki način abnormalno i prisiljeno stanje, i ja mu nastojim oštrinu koliko najviše ublažiti i to na ovaj način. Još prije, nego li je vjeroučitelj stupio u školu, naredim, što će koj razred za njegove prisutnosti imati risati, pisati, računati, izradjivati ili memorisati, naravno u dotičnom predmetu, koj red nauka izkazuje pokraj religije.

Kada je vjeroučitelj stupio u školu i predavanje, recimo u IV. razredu, počeo, znadu svi ostali, što jim valja raditi, a da će u istinu i raditi, naložio sam, da mi imade poslie vjeroučiteljeva odlazka pokazati svaki svoju radnju.

Uzdržanje mira i reda, riečju zapt prepušten je to vrieme vjeroučitelju, a meni se bilo baviti: korigovanjem, klasifikovanjem ili pripravom za budući koji sat.

Da je tako sasvim u redu, dopustit će svatko, kada ga zapitam: je li svećenik učiteljem, dok uči u školi? Dakako, a kada to, pitam, što bi rekao učitelj, da ga za predavanja tkogod i najmanje buni. Svaki bi za cielo rekao: Ja sam za predavanja u školi vladar i gospodar, pak se meni sve ima pokoravati. To je najsgodniji momenat, gdje svjetski i duhovni učitelj mogu pokazati slogu i ljubav pred mladeži, pa s toga u interesu našega naroda zaklinjem obe strane, da tako i činimo, jer oni neka znadu, da su ruke hrvatskoga učitelja i svećenika onaj zlatni lanac, koj može sretnu budućnost našega naroda pripojiti uz milu nam domovinu. (Konac.)

Digitized by Google

Iz Primorja.

(Pisma **Dragutina Hirca.**)

I.

U Bakru, 11. lipnja 1877.

Dragi Davorine!

Na svom odlazku iz Karlovca obećah Ti u kratko opisati svoj put u Bakar. Mnogo sam Ti toga opet vidio, mnogo k duši prigrnuo i u nju smetnuo. Pa kako i nebi, kad nam je domovina u istinu prekrasna!

Prošav pojedinimi postajami karlovačko-riečke pruge, zaustavim se u Fužini, gdje me sudrug Božić prijateljski dočekao. Na tom putu pada Ti u oči dvostruka vegetativna promjena. Dočim je od Karlovca do Tovunja flora istovetna, opažava se velika razlika od ovdje do Fužine; jer dok su tamo sve skoro predhodnice proljeća odcvale i od davna ga pozdravile, to se tuj proljetna flora tekar budi i razvija; proljeće se tekar sada najavljuje. Daleko mora čovjek putovati, da na jednom vidi toliko različitih i divnih pojava, koji mu se uz put u jednom danu na ovoj prugi nameću. Pravo ju nazvalo hrvatskim Semeringom. —

U Fužini probavio sam dva dana, razgledavajuć krasnu okolicu i proučavajuć joj proljetnu cvjetanu.

Kad si iz Fužine prošao pod željezničkim mostom, zapao si u široko ličko polje, koje okružavaju goli ili šumom obrasli vrhovi. Sa zapadne se je strane protegnuo Vranjak, Sovinjak, a k ovim priklopio Benkovac pak goli i raztrgani Špićunjak, a sa sjevero-sjev.-zapadne strane uzdiže ponosno svoju glavu bieli Snježnik, koj ni oko Petrova nije bez sniega.

Sa iztočne strane uzdižu se vrhovi: Bajta, Gradina, za njim šumoviti, a mjestimice goli Bitoraj (4380'), a do njega Viševica (4418'), koja je u najnovije doba postala vrlo znamenita radi svoje riedke i prekrasne flore. Kod brda Bajte ima vrelo bistre i hladne vode, a oko njega smrieke i jele stolaktice. Tuj je jednoč naš neumrli Fran sjedio i ogledav se, rekne svomu prijatelju, kažuć na smrieke i jele: „Evo vidiš, ovo su ti moji klasici."

Na Viševicu prislanja se Kobiljak, mjestimice gol i raztrgan, a mjestimice obrasao bujnom sitnogoricom.

K podnožju desnih vrhova priklopilo se selo i župa Lič, dočim se Briezik usried ličkoga polja nasadio. Župa broji 178 kuća s 2100 duša, a ukupno stanovničtvo sačinjava 17 obitelji, kao: Starčevići, Radoševići, Miloševići, Tomići, Budiselići, Vlahovići, Matkovići, Tomljanovići, Golci, Vičići, Marasi itd.

Medju gorskim viencem pomenutih vrhova proteglo se vlažno ličko polje na uru daljine, a pol ure širine. Njim se vije i previja brza Ličanka.

Ona probija na dva izvora, a s jednoga kamena, podno brda Malo Rogozno; svaki od ovih izvora na svoju žamori, svaki kroz svoje brvance lazi, dok se opet oba u jedan jarak nesliju, od kojega postaje hladna i bistra Ličanka. Uz put natapa fužinske laze, okreće kolesa fužinskih mlinova, skače i proskakljuje

Digitized by Google

preko kamenja, te prošav sredinom Fužine dieli se, razmeće se na dva krila. Jedno protiče ravno ličkim poljem, a drugo struže podno Bajte, Gradine i duboke kotline Gavranice.

Ličanka, budući zatvorena od svih strana tvrdom kamenitom gorom, morala bi poplaviti i u jezero pretvoriti cielo ličko polje, da joj nije priroda dala oduška. Jedan i drugi rukav ponire. Prvi kod Gavranice, a drugi kod Kobiljaka. Kad sam se s prijateljem Božićem do ponora kobiljačkoga zaputio bio, mislio sam, da Ličanka onako ponire, kao Dobra (Gjula) kod Ogulina, Gacka na Gušić-polju kod Švice ili Lika kod Kosinja; nu prevarih se. Ličanka ponire slabim šumom, zemlja ju guta na više pukotina.

Upitav Božića, da li gdje provaljuje, reče mi, da se pomoljuje kod frankopanskoga bivšega grada Badnja ne daleko Grižana i da se nakon kratkog toka izlieva u more.

Vriedno Ti je zapamtiti, da kod ponora kobiljačkoga grozdić, Ribes rubrum, pak ogrozd, R. Grossularia, samoničice rastu, pak i još ovu: da ima kod izvora Ličanke oslastnih glavatica, a dalje u koritu manjaka (Cottus gobio), šćuka i jedna vrst bjelice.

U subotu prenoćih u Lici kod prijatelja Tomića, a drugi smo dan zajedno pregledavali ličko polje.

Na iztočnoj strani protegnulo se od sjevera prama jugu Marasovo jezero. Voda u njem čista, puna šćuka, a koturasta dna. Krom ovoga ima na ličkom polju i omanjih s množinom kala i kaljuža.

„Želiš li možda u Gavranicu?“ upita me Stjepko. — „U Gavranicu?!... Ajde da vidimo!“ —

Opet poljem, ugibaj se sad šikari, sad vodi i tako dodjosmo do brda Gradine. Gavranica zieva iz Gradine. Velika je to kotlina, a razpukla se medju visokimi stienami, koje su s iztočne strane osovne, a sa zapadne vrlo strme. Po tih stienah gnjezde se gavrani, pa odtud i krstilo špilju tako. Sabrav nešto redjega bilja, počesmo se vraćati.

Skoro polovica ličkoga polja posuta je pieskom i prudjem, koje je valjda Ličanka prije mnogo godina sobom doplavila i na dolomite staložila; druga polovica izpunjena je koturinami dolomitskimi, koje su nanesene od bližnjih briegova. Ovaj je dio Lič-polja mršav i nerodan.

Prije nekoliko godina izkopoli su tuj skele, zvono i još neke sitnarije, što se sve sada u crkvici Marije sniežne čuva.

Ista crkvica leži podno Viševice, a oko nje ima ruševina od kuća. To bijaše prva naselbina Ličana; nu radi velike zime ostaviše kuće, te se prisloniše na sigurnije mjesto, gdje bura tako nevihori, — nastaniše se tamo gdje su i danas.

Lič je postao za vladanja Marije Terezije, koja tuj naselila pomenute obitelji, koje sve iz današnje Like potiču. Bilo je za onda vrlo imućnih zadruga, tako su se kod Marasa hiljadile ovce.

Od pojedinih priroda uspieva najbolje korun, velik kao piest, nu sije se i zob, ječam, pak pšenica.

Digitized by Google

Nad župnim stanom, medju golim kamenjem povlači se i željeznička pruga, a na istoj je i postaja za Lič. Nu kad bi simo putovao, skreni na Fužine. Naša prekodravska braća stavila su postaju tri četvrta sata od Liča, dočim imaš iz Fužine ovamo pol sata, a priečnim putem i manje.

Za objeda kod Stjepka razgovaralo se o koječem, bilo je tuj i krasnih želja, a i napitnica nije težko naći, gdje god se nadje poštenih Hrvata. Što je riedko danas naći, to je duša, koju krasota prirode podjari.

U Lici se ta duša objavila.

„Brate Dragutine, ajdmo sutra u Postojnu.“

„Nemoguće, prijatelju.“ Dočim sam u sebi mislio, ah! kako bi rado krenuo u te viline dvorove, ali novci, nesretni novci. —

Stjepko, kao da mi s čela misli čitao, pak će mi nakon kratke stanke: „Ja ću ti posuditi novaca, a vrati kad budeš mogao, ajd u Postojnu.“

„Stjepane dragi! svesrdice ti hvalim, pa kako i nebi, kad si opet jedno zrnce k mojoj naobrazbi doprinjeo; nastojati ću, da Ti čim prije milo za drago uzvratim.“

U razgovoru prošlo vrieme, sa fužinskog zvonika javila ura, da je prispio čas, da krenemo na taj toli zanimivi put. (Konac.)

Realna obuka u pučkoj školi.

Piše **Kv. Vidačić.**

(Dalje.)

A. O izboru i poredanju gradiva.

1. Za temelj prirodopisne obuke biraj ponajprije predmete domaće.

Govoriti u nižih razredih pučke škole o afrikanskih majmunih, o azijatskih pticah, ili o amerikanskih zmijah, kojih predmeta djeca nemogu zrieti, bilo bi doista bezumno. Samo tad se možemo od pučke škole nadati koristi, ako se poduka bude začimala onim, što djeca vide i što jim se u naravi predočiti može. Dr. Trevius reče: „Prvo naučanje neka bude crpljeno iz života. Diete neka živi u stvari, a stvari u njem; samo tim načinom postati će ono, što je učilo, u njem istinom.“ Osobito seoska djeca poznaju ne samo domaće životinje, nego i mnoge zvieri i ptice. Ona poznaju iz bilinstva razne vrsti žita, mnoge trave, povrtline, cvieće, drveće itd.

Da se s domaćimi stvarmi počima poduka u prirodopisu, skopčano je i samim pojmom prirodopisa, koji nije ino, nego poviest razvoja naravi. Ako ima diete učiti taj razvoj, to valja, da ga i gleda, jer samo ono, što vidimo, možemo zorno motriti. — Dragutin Müller kaže: „Zrieti ono, što u istinu obstoji, može se prispodobiti prašku alemovu, kojim se svako nehajstvo i izopačenost čovječjega alema brusi, te mu daje prvobitni nutrnji sjaj.“ Što pako valjano motrimo, možemo i opisati, a što možemo opisati, imade neku vriednost po nas.

Digitized by Google

Pa kad za nas odrasle tako biva, to sjegurno još većma i za djecu. Opisivanja pako bez zrienja bez svake su koristi. — Usuprot je golema po gotovu šteta znati mnogo pripoviedati, a ne napisati. Sve to visi o tom, kako se predaje. dočim gole rieči i vještina u jeziku bez zrienja ništa nepomaže. Kod opisivanja valja učitelju pamtiti, da opisi prirodopisnih predmeta moraju biti spoljašnji, t. j. opis ima predstaviti što bolje sam predmet. Zato mora učitelj sam prije svega predmet pazljivo promotriti sa svake strane, po svih njegovih znacih, doklegod mu neprikupi sve one bitne znakove, što ga luče od drugih predmeta. Opis u pučkoj školi neka bude prost, t. j. netreba se izgubiti u malenkosti, koje možda niti pažnje nezaslužuju, ali svakako neka je vieran i koliko moguće živahan. Opisujuć n. p. kakovu životinju, dosta je, ako kažemo: „Kakova je spolja, koji su joj i kakvi sastavni dielovi tiela, od kakove je koristi, čim se hrani i gdje stanuje.“ Kod biljke možemo reći: „Na kojem mjestu raste, iz kakovih je dielova sastavljena, kad cvate i dozrieva, kako se množi, od kakove je koristi ili škode i kako se napokon zove.

Kad bude diete poznalo predmete naravi, koji ga okružuju, te ih znalo opisivati, sravnjivati i razlikovati, tad će moći i pojmiti predmete, na temelju sravnjivanja, koje nemože viditi u naravi, već samo slikovane. Onda samo možeš uspješno napredovati, kada opisujuć i razlažuć tumačiš nepoznato poznatim, udaljeno bližnjim; kad sravnjuješ i uzporedjuješ strane, inozemne predmete sa domaćimi, n. p. lava ili tigra s mačkom, vuka sa psom, zebru sa konjem, bizona sa volom, gazelu sa kozom, nosoroga sa svinjom, fazana sa kokotom, flaminga sa rodom, krokodila s gušterom, tuninu sa šaranom, jegulju sa piškorom i t. d.

Slike rabi učitelj samo onda, kada do sama predmeta nemože, pa i tad budi pozoran, kakove slike rabiš, jer mnoga loša slika samo smeta diete, a može po njoj dobiti i krive pojmove. Glede slika valja učitelju zapamtiti Goetheovu: „Što je najbolje, to je za djecu istom dobro.“

2. Izabiraj najjednostavnije predmete domaće prirode i osvrći se na njihove značajne bitnosti.

Metoda ti nevalja, kada u prirodopisu začmeš obuku ponajprije sa zamršenimi predmeti. Nevaljaju za djecu zamršene stvari. Za nju su jednostavne. Kod prirodopisne obuke imaju biti predmeti izim toga jasni, a njihove bitnosti značajne. Sve ono, što je izvan djetinjega vidokruga i duševnoga obzorja, valja izbjegavati. Domaća nam priroda pruža i množinom i razlikošću takovo bogatstvo, da bi sigurno bilo i suvišno, kad bi pokraj toga zalazili u druge strane svieta, te govorili ob onom, što se može zrieti već u početnih razredih puč. škole.

Pa ako ćemo djecu već za rana upućivati na krasotu, milinu i prijatnost domaće prirode, to ćemo ju sačuvati od one nadutosti, koja teži izvan domovine u daleki tudji sviet, u kom se zaboravlja narod i narodnje blago. „Tudja nošnja donosi u dom i tudje običaje.“ Nar. posl., a mislim. da neću pogriešit, ako i pripomenem jednu kiticu narodne pjesme, što sam ju čuo pjevati, te koja glasi:

Digitized by Google

„Otac, mati žalostno tuguju,
Kad se djeca od njih razdružuju
U daleke zemlje, gdje liepše ni.
Ah, milko, na me nezaboravi!“

3. Biraj, što je praktično i koristno.

Osvrćuć se na preobširno polje predmeta imamo odabrati vazda samo ono, što je najshodnije i najznamenitije; što je vriedno, da se uči, dokučuje i pamti; što bi se i odraslomu mililo, te česa će se diete i u istoj starosti rado sjećati; što će mu biti koristno po sav život.

Evo, što nam je već napisao vriedni M. Stojanović: „Svakako je veoma potrebito u seoskoj učioni obučavati djecu u poljskom i domaćem gospodarstvu što je više moguće praktično, a u gradovih upoznati ju sa zanati, obrtnošću i trgovinom.“ (Vidi VI. tečaj „Napredka“, str. 398. pedag. iskrica 53)

I sama kr. zem. vlada, znajuć dobro, koli je mučan posao valjan izbor gradiva i koliko do nje stoji svrha napredka, nije propustila u tumačenju naredbe od 24. kolovoza 1875., br. 2949, iztaknuti sljedeća: „Obuka u pučkoj školi neka —, ne po svojoj svrsi, jer nije strukovna škola —, nego po svom smjeru bude, koliko je samo moguće, praktična, t. j. udešena prama okolnostim života i potrebam budućega zvanja učenika.“

Mnogi malo paze na to, kako je koja biljka koristna ili štetna, kolika je korist životinje itd. Nu pučki učitelj bi škodio samoj stvari, kad bi on tako radio. Ovdje može pučki učitelj iztrieblјivati bezvjerje; predusretati nadri-ljekarstvu; preprečiti mnogu nesmotrenost u uživanju nepoznatih otrovnih bilina, o kojih je pisao Lj. Modec u VI., a Fran Kesterčanek u XVI. tečaju „Napredka“; štititi život koristnim pticam; u obće pobudjivati interes za prirodopisno znanje, te tako uznastojati oko dobrobiti čitave obćine. (Sliedi.)

Odgovor g. Šimončiću.

Do dva puta nasrnuo je g. Š. jur prije svoje konačne kritike na moju „Teoriju pedagogije“. Jednom u „Obzoru“ potajno, i kako sam priznaje načinom neobičnim, a drugi put u „Hrv. učitelju“ javno doduše, ali ipak više tvrdnjami, nego razlozi. Oba puta suzbio sam njegove navale razlozi, kojim ni sami protivnici niesu mogli odreći svaku vriednost. I po tom nepreosta g. Š. drugo, nego ili šutec priznati bludnju, ili pako opravdati svoje prijašnje tvrdnje. Prema svojoj naravi odluči se on za potonje, te u više brojeva „Hrv. učitelja“ odgovara kritikom, u kojoj do najmanjih potankosti ocjenjuje moju knjigu, dakako na naočale od staklovine djavolskoga zrcala, „na koje kad se gleda, jao si ga čovječanstvu, jer se sve liepo i dobro razpline u ništa, rugota pako i zlo vidja se posve jasno i još ružnije.“ * — Sve svoje znanje i neznanje, sav jad i zlobu, sve pogrde i psovke izlio je nad mojom knjigom, i neglededeć na to, da to čini

* „Andersenove priče“ str. 125.

Digitized by Google

napram osobi, s kojom je pozvan zajednički djelovati na istom zavodu.* Medjutim: „Što tko čini, sebi čini.“ G. je Š. mislio, da će pogrdami poniziti mene, nu on je ponizio jedino sebe; jer nevjerujem, da će itko pravedan odobriti kritiku, koju on sam zove „neblagom“ i na koju bih najsgodnije odgovorio šutnjom. To su mi i savjetovali ne samo bliži prijatelji, nego i mnogi nepristrani motrioci. Nu šutnja bi se mogla dvojako tumačiti, a osobito bi ju mogli krivo shvatiti oni, koji još niesu potanje upućeni u stvari. S toga se i dajem na odgovor, jer sam si svjestan svoga rada, te se uzdam, da mogu i najsitniju rieč svoje knjige proti svakomu, a najpače proti g. Š. braniti i opravdavati. Uvjeren, da sam učinio, koliko sam u postojećih prilikah mogao, priznajem opet rado, da je i moje djelo, kao i svako čovječje, nesavršeno, i da mu treba popravaka. Drage volje primam dakle svaki opravdani prigovor, ali isto tako odbijam i naduto zadirkivanje, komu je izvor više u stranačkoj strasti i bahatu nadmetanju, nego li u nastojanju, da se pomogne napuštenoj našoj pedagogijskoj književnosti.

Troje spotiče g. Š. mojoj knjizi: neizvornost, krivi smjer i neizpravnost u izrazu i stvari. Na sve troje nastojati ću odgovoriti stvarno — i umjereno u toliko, u koliko se može, kad čovjek ima braniti ne samo svoju uvjeru, nego i napadnuto poštenje. A opet bi i pravo bilo, da se onomu, koji blatom blati, blatom i odmlati.

Kao što spomenuh jur u predgovoru k svojoj knjizi, tako naglašujem i sada, da ja niesam ni namjeravao napisati izvornu kakvu pedagogiju. Meni je bilo samo do toga, da sakupim ono, što se smatra najboljim, i za što sam mislio, da bi moglo odgovarati zahtjevom učevne knjige. Pisce, kojimi sam se služio kod izradbe, nabrojih savjestno, pa se s toga netrebam stiditi nikoga, a najmanje g. Š., koji nije mogao napisati ni kritike o mojoj knjizi bez ciele legije „novih i starih, dobrih i nevaljalih“ autora. I mnogo znamenitiji pedagogijski pisci služili su se tudjimi djeli. Tako veli glasoviti njemački pedagog bernski sveučilištni profesor Rüegg u predgovoru k svojoj pedagogiji: „Dem kundigen Leser wird es nicht entgehen, dass das Beste in der vorhandenen Literatur der Pädagogik Berücksichtigung gefunden hat. Bei aller Selbstständigkeit, auf welche ich Anspruch zu haben glaube, wollte ich bereits Gedachtes und Gesagtes nicht durchaus in andern Worten vorbringen. — Vieles verdanke

* Da izpriča svoju „neblagu (bolje neestetičnu) formu“, veli da je tomu kriv klin, koji da sam u svom uztuku zabio u njegove dobro mišljene (!?) opazke. Po tom izgovoru vidi mi se g. Š. kao onaj kurjak u basni, koji se je tužio na ovcu, da mu muti vodu. Jer ako je iole pravedan, mora priznati, da sam se ja samo branio od oštrih navala i potvora, što no ih sada ponešto i sam opozivlje. Moja borba bijaše dakle skroz defenzivna i po tom tim većma opravdana. K tomu sam se branio tako umjereno, da bi se radi toga moglo razžaliti samo onomu, koji misli, da je toli uzvišen, te bi se pred njegovom nepogrešivom mudrosti morao pokloniti cieli sviet, a kamo li ne kukavni pučki učitelj. — Najviše da su ga razžalostile rieči: „neka nemisli g. Š., da će me pokrenuti s pravoga puta“; jer tim da se precienjujem. Po tom nebih ja smio biti svoj čovjek, ni po svojoj uvjeri raditi, a gosp. Š. morao bi mi biti autoritet, od koga bih imao za svako svoje djelo odobraj tražiti. Ja nemislim, da je „taj klin“ (drugoga g. Š. nije naveo) trebalo izbijati onoliko nespretnom zagvozdom prostih pogrda. S. B.

Digitized by Google

ich den Schriften von Rosenkranz, Erdmann, Grube etc. sowie insbesondere meinem verehrten Freunde Grunholzer, welcher hier manchen Gedanken wieder finden wird.“ — Kad bi svaki književnik počimao svoj rad s početka te bez obzira na ono, što su drugi prije njega učinili i napisali, to nebi moglo ni govora biti o pravom napredku u znanosti. Veliki književnici niesu pisali svojih djela radi sebe, već radi nas, i mi smo upravo dužni, da se njimi okoristimo. To zna doista i g. Š., nu njemu je bilo samo do toga, kako da što većma snizi vriednost momu trudu prema onoj, što no ju pravo reče neki njemački filozof: „Manche Leute suchen sich durch Verminderung fremder Verdienste, durch Entstellung und Verdrehung kleiner Versehen von Seiten ihrer Kameraden, Bedeutung zu verschaffen, und sich auf deren Kosten in ein günstiges Licht zu stellen.“ — Da je g. Š. ikoliko pravedan, morao bi priznati, da ni dosadanje naše pedagogije niesu skroz izvorne, te da su u obće sve naše školske knjige postale po tudjih izvorih. Kad bismo mi čekali na onako izvornu pedagogiju, kako si ju g. Š. umišlja, ili bolje, kako ju od mene traži, to je po svoj prilici nebismo imali još mnogo godina, a po g. Š. za sigurno nikada.

G. Š. veli, da je moja knjiga „obćenito skupa snešeno* mudrovanje bez prave namjere i nutarnjega saveza“. — Nu tko dobro pozna pedagogijsku književnost, i tko je dovoljno pravedan, da bez strasti prosudi moju knjigu, mora uviditi, čim ju pročita, da sam se doista služio tudjom književnosti, ali da ona ipak nije na prosto snesena; jer sam upravo veoma mnogo gledao na to, da se jedna stvar iz druge razvija, da se jedno na drugom temelji, i da bude strogo naravan savez izmedju pojedinih dielova knjige. To svjedoči već sam pogled na sadržaj, t. j. na kazalo knjige. Što rekoh u predgovoru, tvrdim i sada, pa makar se g. Š. bogzna koliko žestio, da je moja razredba posve samostalna. Ljuto se vara, ako misli, da izmedju moje i Dittesove razdjelbe nema druge razlike, nego to, što sam ja uvod uzeo spreda. A gdje je kod Dittesa dodatak, gdje odsjek o narodnom i estetičkom uzgoju? Shvaća li Dittes ćudoredni uzgoj onako, kao ja, — ili zar ga nedieli u uzgoj ćudi, i tako zvani praktični uzgoj? Napokon gdje se govori u mojoj knjizi o razvitku duševnoga života napose, kao kod Dittesa? — Dittesova knjiga obsiže preko 230 strana, a nema u njoj govora o mnogih stvari, o kojih se govori u mojoj knjizi. Mnogo je ogromniji Rieke, Milde itd. Da sam ih dakle samo na prosto upotrebljavao, to bi moje djelo moralo bogzna kako narasti, a ipak ono nema više od 140 strana. — Kako je g. Š. bezobziran i nepravedan, vidi se najbolje po tom, što govoreć o knjigah, koje sam rabio, na prosto veli: „8. §§. u dodatku

* G. si Š. umišlja, da je jedan od prvih poznavalaca našega jezika, pa ipak je u svojoj kritici, koja je osim toga prešla kroz ruke dvojice urednika, napisao punu torbu najprostijih gramatičkih pogrešaka. Mi ćemo ih tečajem razprave i na koncu navesti, neka se vidi, kakvim se znanjem mogu podičiti ljudi, koji drugim toli naduto odriču „temeljito znanje i strogu logiku“. „Skupa snešeno znanje“ prevedeno je po njemačkom „zusammengetragenes Raisonnement“, nu tako da se je u jedan mah pogriešilo i proti duhu i proti gramatici našega jezika. Ono je „skupa“ u nas posve suvišno, pošto već sama rieč snesti = snašati znači nešto u hrpu, u kup donašati. Isto tako nema snesti u II. glagoljskom pridjevu snešen, nego snesen. Vidi Vebera str. 66. i Daničića str. 67.

Digitized by Google

izvadjeno je iz Diesterwegova „Wegweisera“. Čitalac, koji nepozna ni Diesterwega ni moje knjige, mislio bi po tom, da sam jednostavno preveo dotična mjesta iz Diesterwega, a ipak je istina, da sam ja ono, što je kod Diesterwega u dva podpuna svezka, prenio na deset strana svoje knjige. Isto je tako nepravedno i nespretno, što mi g. Š. spotiče, da je ono 5 §§. o narodnom uzgoju „skupa snešeno“ (!) iz raznih hrv. knjiga. — Govoreć o narodnom uzgoju, ja sam doduše upotrebio mnogo citata iz naših odličnih pisaca, ali sam ih savjestno spomenuo, dapače naveo sam pod zviezdicom i same spise, iz kojih sam štogod povadio. Tko čita Š—ćevu kritiku, može lako pomisliti, da sam nepošteno radio, kiteć se tudjim perjem. Mislim pako, da se radi toga, što sam se kod narodnoga uzgoja poslužio citati naših prvaka, osobito značajnimi izrekami slavnoga našega pjesnika Preradovića, netrebam izpričavati pred onimi, koji shvaćaju narav i svrhu narodnoga uzgoja. Ili zar bi se govoreć o zadaći narodnoga uzgoja, te o duhu i ćudi našega naroda imao obazirati više na Tirolci i one fanatike, koji tvrde, da je svaka narodnost krivoboštvo, nego na naše pjesnike i one velike muževe, koji su toliko godina u narodu i za narod živili? Ako u obće nemožemo svu nauku ob uzgoju osloniti na domaće naše pisce, niesmo li ju tim više dužni osloniti onda, kad se govori ob onom dielu uzgoja, koji se tiče jedino našega naroda?

G. Š. veli nadalje, da sam Dittesa „mjestimice doslovce preveo“, a iz Riekea „nekoje paragrafe na prosto prenio“. Kad bi to i bila istina, zar bi se tomu trebalo čuditi; ili je možda nuždno, da se to kao bogzna kakov prekršaj iztiče. G. je Veber doista veći vještak u hrvaštini, nego ja u pedagogiji, pak je ipak, pišuć svoju slovnicu, upotrebio ono, što je dobra našao u drugih knjigah, kao što i sam priznaje u svojoj konačnoj opazci, veleć: „Meni je ovdje napomenuti, da se nisam žapao, pravilo, koje je posve točno u drugoj slovnici izraženo, onako u svoju primiti, jer netežim za izvornošću, nego za korišću učenika.“ Pa tako rade i drugi pisci. Čemu bih dakle morao upravo ja svakiput ono, što je drugi dobro rekao i napisao, promieniti i posve drugčije izraziti?

Najsmješnije je pako ono mjesto, gdje se g. Š. čudi, što ja navodim i druge pisce osim Dittesa i Riekea, prem sam se, kako on posve nedosljedno i pretjerano tvrdi, „jedino“ njimi služio. On misli, da sam se tim „širemu občinstvu htjeo* prikazati kao znamenit pedagog.“ Ja usuprot mislim, da sam to morao učiniti, te sam tvrdo uvjeren, da bi me g. Š. prvi obiedio nepoštenjem, da je i jednu rieč našao iz pisca, koga nema medju onimi u predgovoru. On doduše tvrdi, da sam rabio i Novotnoga, nu tim samo dokazuje, da nepozna pedagogijske književnosti. Jerbo u §§. 36—40., za koje misli, da su bar „poneštо“ izradjeni po Novotnom, nema ni dvadeset jednakih rieči s Novotnyevimi. K tomu je Novotny svoju pedagogiju izradio po Hermanu; Herman donekle po Mildeu, a ovoga sam i ja imao u rukuh. Po tom, što sam ja s Novotnyem

* Glagolj htjeti nema u l. glagoljskom pridjevu htjeo nego htio. Vidi Daničića str. 96. i Slovnicu za IV. razred pučkih učiona, gdje se veli, da slovo ě prelazi pred „o“ u „i“, n. p. biel = bio, ciel = cio, a ne bieo ili cieo.

Digitized by Google

naveo nekoliko jednakih pravila ob obrazovanju razuma, pameti, mašte i t. d., nemože se reći, da sam ih po njem izradio, jer bi se isto tako moglo reći, da je n. p. dr. Švarc, nabrajajuć, da čovjek ima glavu, trup i uda, svoju „Anatomiju“ prepisao iz Šimončićeva „Tjeloslovja“. — 22. pako §., za koji misli, da je sasvim priredjen po Novotnom, uzet je iz Šmidta, koga sam naveo u predgovoru. Novotny ga je pako izvadio iz I. tečaja „Napredka“ i to doslovce po članku Filipovićevu, koji je taj članak izradio po Šmidtu, a sam ga je Šmidt uzeo iz „Osterlena“. — U ostalom, da je g. Š. imao ikoliko volje sravnjivati dotične §. §., bio bi se uvjerio, da kod mene ima mnogo toga, česa nespominje Novotny, a opet da nema koješta, što je kod njega suvišno i krivo. Valja dakle ponajprije učiti pedagogijsku literaturu, a onda istom pisati oštre kritike!

(Sliedi.)

DOPISI.

Iz Stubice gornje. Premili „Napredče!“ Riedko kada čuješ što iz ovoga mjesta, premda nas dieli samo zagrebačka gora, a sada javljam viest za tebe možda od male znamenitosti, ali za ovo mjesto od velike uspomene.

Na dan 21. lipnja slavi se svake godine dan sv. Vjekoslava, zaštitnika školske mladeži. Taj dan proslavio se ovdje što je moguće dostojanstvenije i to nastojanjem mjestnog učitelja g. M. Jurčića. Najprije dodje mladež rano k službi božjoj te svetčano odpjeva u crkvi sa učiteljem si nabožne pjesme na čast sv. Vjekoslavu. Poslie službe božje vratila se mladež u školu, znajuć, što će im učitelj reći: „Djeco! Sad ćemo ići, znate kako i kamo, reko sam vam.“ Skočiše djeca veselo na svoje noge, a malena, ali skladna glasba zaigra. Eto, već ih vidiš, gdje stupaju četiri po četiri pod barjaci s nadpisom: „Živila domovina“, a na drugom: „Živio naš učitelj!“

Liepo ih je bilo vidjeti. Bodrim okom gledahu si vodju učitelja. Kroz selo, kud su prolazili, sve se strkalo, malo i veliko. Liepo ih dakle dočekali občinari, a liepa hvala i g. bilježniku občine, koji je učitelja i mladež baš dostojno primio. Tako dospje podne, mladež dodje u grad grofovski, gdje je i bio pripravljen objed. Kad su založili, zaredaše svakojake igre, što ih izvadjaše učitelj s djecom. Da si vidio, kako ti ga bilo liepo vidjeti medju mladežju, kako je oko njega skakutala. A bilo ti je ovdje i poučnoga, n. p. tumačio liepo g. učitelj štrcaljku, zatim odbijanje zvuka, a napokon munjilo. Sve te strojeve posudio je gosp. učitelju tamošnji providnik, a munjilo tom prigodom darovao školi, na čem mu srdačna hvala. Toj svetčanosti i poučnim zabavam prisustvovao je vriedni g. mjestni, u obće cieli škol. odbor, a i usrećio nas sam presv. gosp. grof Oršić.

Pjevala djeca ovdje skladno liepe hrvatske pjesme, sjetila se premilog našeg kralja i bana, — zahvaljivao se školski odbor g. učitelju, što se je toliko trudio. G. učitelju, a osobito mladeži ostao je taj dan u sladkoj uspomeni, koga za sigurno nikada zaboravit neće.

Prigodom te svetčanosti zasnovao je mjestni g. učitelj družtvo sv. Vjekoslava za školsku mladež u toj občini, kojem će biti liepa svrha, nabaviti školski barjak sv. Vjekoslava i pomagati siromašnijim dobrim učenikom za pera, držala, pisanke itd. Liepa je to doista pomisao svake hvale vriedna. Mnogi će

Digitized by Google

možebit pomisliti: a što je tim učitelj postigao? Doista mnogo. Dobit će mu djeca veću volju za nauk, a drugo, upoznao si je djecu i izvan škole. Zamislite se gospodo učitelji, pak nastojte, da i vi takove svečanosti priredite po selih.

Hvala i slava dakle vriednomu gosp. učitelju M. Jurčiću, hvala i drugoj dječici, koja slušaju premiloga svoga učitelja, a napokon hvala svim čestitim občinarom gornjo-Stubičkim. koji su pripomogli i prisustvovali toj krasnoj zabavi.

A. Š.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanja.**) Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je namjestnoga učitelja na realci u Osieku Josipa Kovačevića privremenim učiteljem na obćoj pučkoj školi u Crncu, i privremenoga učitelja u dolnjem Raiću Petra Berića, privremenim učiteljem na obospoln. obć. pučkoj školi u Severinu.

— (**Izpiti na kr. preparandijah.**) Na kralj. mužkoj i ženskoj preparandiji začeše prelazni izpiti 6. o. m. Pismeni učiteljski izpiti obavljeni su 10. i 11. Podvrglo im se je pako 12 redovitih kandidata i 6 privatista, te 4 redovite kandidatkinje i 1 privatistica. Kr. vladin povjerenik velem. g. Jurković opredieli za izpitne radnje: A) Za redovite kandidate i kandidatkinje: 1. Iz pedagogije: „Može li se u djece poticati častoljubje, i ako može, što valja činiti, da se tim ujedno nepobudi i taština ili nenavist.“ 2. Iz didaktike: „Što su učbeni načini u obće; protumačite bitnost pojedinih učbenih načina!“ 3. Iz zemljopisa: „Ustav i uprava trojedne kraljevine.“ 4. Iz poviesti: „Petar Veliki.“ 5. Iz matematike: a) Uz koje je postotke uloženo 4280 for., koji za 1¾ godine 449 for. 40 nov. dobiti daju?“ b) „Svota od 9728 for. ima se medju tri brata A, B i C u razmjeru njihovih godina podieliti. Ako A ima 36, B 24 a C 16 godina, koliko dobije svaki?“ 6. Iz mjerstva: „Kolik je polumjer kruglje od 272 koc. dm. tjelesnine?“ 7. Iz prirodopisa: „Navedite sve otrovne rude, te označite točno sve otrovne tvari, koje se od njih prave!“ 8. Iz fizike: „Napišite sve, što znadete o vodi gledom na fiziku i lučbu, te kažite, koja je uloga vodi u gospodarstvu naravi!“ B) Za privatiste: 1. Iz pedagogije: „Kako valja postupati s lažcem?“ 2. Iz didaktike: „Pojam bilina ima se s djecom 1 razreda praktički razviti na temelju sljedećih zorova: drvo, grm, zelina (povrće, cviеće, korov), trava, žito, gljiva, mahovina, lišaj, pliesan!“ 3. Iz zemljopisa: „Stanovnici Evrope po plemenu, jeziku i vjeri“. 4. Iz poviesti: „Kraljevina Hrvatska za narodne dinastije.“ 5. Iz računstva i mjerstva: a) „Od 22 klgr predje mogu se otkati 3 trube platna svaka po 35 mtr. duga, 1¼ met. široka, koliko bi klgr. predje uz istu tankoću trebalo za 5 truba platna, svaka 32 met. duga, ½ m. široka?“ 6. Iz prirodopisa: „Navedite glavne biljege životinja i bilina, te kažite u čem se slažu i neslažu!“ 7. Iz fizike: „Što su kruta, što kapljevna, a što uzdušna tjelesa?“ Ustmeni izpiti začeše 13. o. m., te traju još sveudilj. Vladina povjerenika zastupa kr. žup. školski nadzornik g. Ivan Filipović, a preč. duh. stol presv. g. Franjo Rački, kanonik zagrebački. Ob uspjehu ćemo javiti kašnje.

— (**Mirovinska učiteljska zaklada za hrv.-slavon. vojnu krajinu**) iznosi po XV. izkazu od 3. srpnja t. g. 93.383 for. 99 nov. i to 93.380 for. u vriednostih papirih, a 3 f. 99 nov. u gotovini. — Bilo bi veoma zanimivo, kad bi vis. kr. zem. vlada izviestila i o stanju naše mirovinske zaklade.

— (**Okružnica pučkomu učiteljstvu podžupanije sisačke i grada Siska.**) Na temelju §. 96. školskoga zakona i §. 3. naredbe od 14. travnja 1876., br. 1693, saziva se ovim učiteljska skupština za podžupaniju sisačku i grad Sisak na 6. i 7., a prema potrebi i 8. kolovoza t. g. u grad Sisak.

Tom prigodom razpravljati će se sljedeća pitanja:

1. Ima li se tjelesna kazna rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkoj školi? Izvjestitelj: Kranjc-Sisački.

2. Koje grane gospodarstvene zaslužuju osobitu pažnju u ovih krajevih, i kako bi puč. škola iste u narodu najuspješnije i najkoristnije unaprieditи mogla? Kovačić-Martinskoveški.

3. Kako se ima fizika predavati u pučkoj školi? Sušnjak-Sisački.

4. Koja nam korist od tjelovježbe i kako bi se imala u pučkoj školi predavati? Hefele-Sisački.

5. Kako se ima geometrija predavati u puč. školi? Cuvaj-Sisački.

6. Kojimi se načini može potici, da nam narod svoju djecu rado u školu šalje? Opat-Velikogorički.

Koja gospoda žele, da u skupštini stave posebnih predloga, neka ih do skupštine dostave ovomu nadzorničtvu.

Digitized by Google

Osim spomenutih razpravnih pitanja bit će još priredjena dva predavanja:

a) Kako bi najshodnije i uz mali trošak na obć. puč. školi učitelj zorno pokazao neke pokuse iz fizike, a napose kako bi protumačio brzojav? Sušnjak-Sisački.

b) O ploštini likova i tjelesa. Cuvaj-Sisački.

Napokon će se iz tjelovježbe praktično pokazati proste gimnastičke vježbe, te najprobitačnije i laglje vježbe na srgu i dvobrani.

Predskupština držat će se 5. kolovoza u 7 sati poslie podne, a prva sjednica skupštine otvorit će se točno 6. kolovoza u 9 sati prije podne u prostorijah sisačke gradjanske škole.

Kr. nadzorničtvo za pučke škole županije zagrebačke.

U Zagrebu, 25. lipnja 1877.

Ivan Filipović.

Književnost.

— (**Potočnice**), zabavno-poučne pjesme i pripoviesti mladeži nasoj, napisao Jos. Ljud. Varjačić. Sa slikom. Str. 126 u 16tini Ciena tvrdo vezano 40 nov., sa zlatovezom 50 nov. Ovo djelce mladoga ali revnoga našega omladinskoga pisca može se preporučiti kao veoma sgodna nagradna knjižica.

— (**Djetinji vrtić**), zabavne pripoviesti dobroj djeci. Napisao ih i sabrao Ljud. Tomšić, učitelj u Zagrebu. II. svezak sa slikom. U Zagrebu. Naklada knjižare: Mučnjak i Senftleben. Ciena tvrdo vezanom 40 n., sa zlatorezom 50 n. I ova se knjižica može upotrebiti za nagradu.

— (**Rad jugoslavenske akademije**) znanosti i umjetnosti. Knjiga XXXIX. Sadržaje. Pogled u biljarstvo u praviek Slavena, a napose Hrvata od dr. B. Šuleka. Prilog za poviest glasbe južnoslovinske od Fr. Kuhača; Dmitar Zvonimir, kralj hrvatski od prof. M. Mesića. Tragovi oledbe na podnožju zagrebačke gore od dra. Gjure Pilara. O kompoziciji Gundulićeva Osmana od prof. Luke Zore. Nove biline i razjašnjenje o nekojih dvojbenih od Lj. Vukotinovića. Književne obznane: Josipa Ribolia starinske uredbe i običaji naroda rimskoga od Fr. Meiksnera. Ciena 1 f. 50 n.

— (**Uputa u kemiju za velike realke**), napisao Pavao Žulić, prof. kr. velike realke u Zagrebu. Dio I. Anorganička kemija. Ciena 1 for. 30 nov.

— (**O postanku čovjeka**), po posljedcih mudroslovnih i naravoslovnih znanonsti, knj. II. Napisao dr. Antun Kržan. Str. 261. Ciena 1 for. U ovoj se knjizi govori o posljednjih uzrocih svieta, o pantheizmu, o prvih izvorih etičkih pojmova i načela, o razvoju živućih bića, i napokon ob organičkom svietu i njegovih uzrocih. Sve je to napisano lakim i razgovetnim jezikom, kakovu smo jur privikli od učenoga toga pisca.

— (**Pričanje Vuka Dojčevića.**) Skupio i složio Stjepan Mitrov Ljubiša. Izdaje uredničtvo „Srpske zore“ II. U Beču. Štamparija Janka S. Kovačeva 1877. U ovoj su svezci sljedeće priče: „Rieč iz usta, a kam iz ruka“, „Kakva jedja, takva medja“; „Ženski donos, prazni ponos“; „Nešto nešta izjelo, pak od nešta nešto ostalo“; „Tko visi on se nizi, a tko nizi on se visi“; „Bog se brini sirotama“. — Kao što preporučismo učiteljem prvu, tako im preporučamo i ovu sbirku narodnih naših priča.

— (**Uspomena na svetkovinu u slavu stogodišnjice Mušickoga**), srpskog neumrlog mitronosca pesnika, koju je priredila srpska crkvena obština u Karlovcu, 30. januara 1877. U Novome Sadu. Srpska narodna zadružna štamparija 1877. 15 str. u 8mini. U toj je knjižici kratak opis stogodišnjice znamenitoga književnika vladike Lukijana Mušickoga, koji je u svoje vrieme izpjevao mnogo krasnih pjesama, koje bi i danas vriedile, da im je čišći jezik. Izašle su izmedju g. 1838. i 1848. u četiri knjige kao posebno izdanje.

— (**Donina**), roman, talijanski napisao Salvator Farina. Prievod Ivana Oreškovića. Str. 290 u 8mini. Tisak i naklada dioničke tiskare. Ciena 90 nov.

— (**Moja izpovied narodu.**) Napisao dr. Milan Makanec. Str. 106. Ciena 60 nov. Tisak „primorske tiskare“ u Kraljevici. Pretiskano iz „Primorca“.

— („**Hrvatski Svjetozor**“), nedjeljni list za suvremene dogodjaje, obću naobrazbu i zabavu, izlazi počam od 1. srpnja u Zagrebu. Urednikom mu je Milan Grlović. Preporučamo taj list našemu učiteljstvu. U njem će naći svega, što je naobraženu čovjeku strogo potrebno.

— („**Humoristički list**“) sa slikami izlazi takodjer počam od 1. srpnja u Zagrebu. Uredjuje ga Raić. Podhvat je veoma potreban i liep, a po prvih brojevih sudeć, možemo se nadati zdravoj šali. Svakako je bolje, da čitamo svoje, nego tudje, često i neslane dosjetke.

Izjava.

„Hrvatski učitelj“ objelodanio je u br. 12. od 15. lipnja t. g. opis učiteljske skupštine u Sesvetah, držano dne 3. svibnja 1877. U tom opisu napisa netko, da se je psovao i nagrdjivao u družtvu učitelja list „Hrvatski učitelj“ i da se je s mene sprdnja pravila.

Družtvo nije pretresivalo valjanost nijednoga časopisa, niti je s mene tkogod sprdnju pravio, kao što „Hrvatski učitelj“ govori, već sam bio smatran članom istoga družtva iste vriednosti, kao i svaki od mojih sudrugova.

Nu istine se toliko tiče, što sam u razgovoru samo s jednim drugom si došao u malu prepirku o vriednosti lista „Hrv. učitelj“; ali ta je bila tako neznatna, da nije potrebno o njoj pretresivati, a nipošto nije istina, da bi čitavo družtvo radi toga na me graknulo, ili da bi gospoda I. Filipović i Lj. Modec mene u što upućivali ili od česa odvraćali.

Digitized by Google

A velim naročito, da ja nebranim niti jedan, niti drugi list; jer se neosvrćem na njihovu vriednost, svrhu, niti žestinu, već svoje mnenje šiljem u onaj, u koj mi se svidi. Želim da budem sam svoj, iskren a nikomu pristran. *

Oborovo, 9. srpnja 1877.

Mijat Bezuk, pučki učitelj.

---

* Po toj izjavi može i samo čitateljstvo prosuditi postupak „Hrv. učitelja“ kao i njegova poštovanoga dopisnika Pri tom se i nehotice sjećamo one bajke, kako je naime neka baba nekoj babi pripoviedala, da je neka baba nekoj babi o nekoj babi „nešto“ pripoviedala, a kad tamo iz toga „nešto“ izašlo „ništa“ ili kako no se u novije vrieme veli prava „čerkezka laž“. A „Hrv.“ je „učitelj“ tako neoprezan, da i onda, kad mu se sa svijuh strana dokazuje netemeljitost tvrdnje, sipa nova sumnjičenja i potvore. Na čast mu!

Uredn.

Na znanje.

Prvi broj „Sv. Cecilije“. lista za pučku crkvenu glasbu i pjevanje, razposlasmo po Hrvatskoj i Slavoniji svim župnim uredom s molbom, da ga p. n. gg. župnici i učiteljem orguljašem na ogled ustupe. Ako ipak kojemu od gg. učitelja list ruku došao nije, a imao bi ga volju držati, neka nam se što prije dopisnicom prijavi.

Miroslav Cugšvert,
učitelj vježbaonice uz kr. mužku preparandiju u Zagrebu.

Na ubaviest.

Pošto se približava vrieme izpitom, a tom se sgodom nagradjuju valjani i marljivi učenici i učenice, to se preporuča kao najsgodnija i najjeftinija nagradna knjiga „Smilje“, koje se odlikuje koli svojom obilnom sadržinom, toli mnogimi liepimi i ukusnimi slikami. Svih pet do sada izašlih tečaja dobiva se podpuno kod uprave „Smilja“, pivarska ulica br. 90 u Zagrebu i to: liepo i ukusno vezano tečaj po 60 novč., a još ljepše i finije u zlatu vezano i zlatnim napisom za 70 novč.

Upozorujemo dakle i opet sve naše učitelje i prijatelje mladeži, koji nabavljuju za svoje škole nagradnih knjiga, da nepropuste da nebi „Smilja“ naručili.

Tko od gg. učitelja želi za škol. knjižnicu nabaviti si „Napredak“, može dobiti podpune tečaje od god. 1874. i 1875. po 2 for. Nadalje se mogu dobiti sljedeće knjige: **„Jana Amosa Komenskoga didaktika“** po 1 for.; **„Zablude uzgoja“**, 50 novč.; **„Pogled u lučbu“**, 50 novč.; **„Statistika narodnjega školstva Hrvatske, Slavonije i Dalmacije“**, broš. 60 novč., a vezana 80 novčića; **„Metrički sustav“** na platnu napeto 1 for. 20 novč.; **„I. obća hrv. učit. skupština“** 50 novč.; „II. obća hrv. učit. skupština“ 60 novč. Naručbine prima blagajnik sbora Ante Irgolić, pivarska ulica, br. 90.

Natječaji.

— Za učitelja grčko-iztočnog vjeroizpovjedanja u Podgorcih (podžupanije belovarske). Beriva: 350 for. plate, stan, vrt od 1 jutra, sjenokoša od ¾ jutra i 6 hv. drva za ogriev.

— Za učitelja rimokat. vjeroizp. u Bereku (podžup. belovarska). Beriva: 350 for. plaće, stan, vrt, 6 hvati drva za ogriev, jedan komad ograde a jedan livade.

— Za učitelja grčko-izt. vjeroizpoviesti u Grubišnompolju (podžup. belovarske). Beriva: 350 f. plaće, stanarine 52 f. 50 n., 6 hvati drva.

— Za učiteljku rimokat. vjeroizpoviesti u Pisanici (podžup. belovarske). Beriva: 350 f. plaće, stan, vrt od pol jutra u 2 komada, i 6 hvati drva za ogriev.

— Za učitelja grčko-izt. vjeroizpoviedanja u v. Zdencih (podžup. belovarske). Beriva: 350 for. plaće, stan i 6 hvati drva, vrt i priličan komad oranice, a za crkveno pojanje 18 mjerova žita.

— Za podučitelja rimokat. vjeroizpoviesti u Pitomači (podžup. belovarske). Beriva: 300 for. plaće i 60 for. stanarine.

— Za učitelja rimokat. vjeroizpoviedanja u Orlovcu (podžup. belovarske). Beriva: 350 f. plaće. stan, 6 hvati drva za ogriev, vrt, ograda od ¾ jutra, livade 2 jutra.

— Za učitelja rimokat. vjeroizpoviedanja u Plošćici (novoj). Beriva: 400 for. plaće, stan, vrt, 6 hvati drva. Natjecatelji moraju biti vješti u crkvenom orguljanju.

— Za učitelja grčko-izt. vjeroizpoviedanja u Dišniku (podžup. belovarske). Beriva: 350 for. plaće, stan, vrt i 6 hv. drva.

— Za učitelja rimokat. vjeroizpoviedanja u Trnovitici (podžup. belovarska). Beriva: 350 for., stan, vrt. oranica, 6 hvati drva, a za orguljanje 31 mjerov žita.

— Za učitelja rimokat. vjeroizpoviedanja u Čepelovcu (podžup. belovarska). Beriva: 350 for. plaće, stan, vrt, 6 hv. drva.

— Za učitelja rimokat. vjeroizpoviedanja u Ferdinandovcu (podžup. belov.). Beriva: 350 for. plaće. stan, vrt, 6 hvati drva za ogriev, za orgualjanje 3 jutra oranice, 1¾ jut. sjenokoše i 20 vagana kukuruza.

— Za učitelja rimokat. vjeroizpoviedanja u Tomašici (podžup. belov.). Beriva: 400 for. plaće, stan, vrt i 6 hvati drva za ogriev, a za orguljanje 40 mjerova žita.

Za sva ova mjesta imadu natjecatelji upraviti svoje molbenice dotičnim mjestnim škol. odborom do 5. kolovoza t. g.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad XXI.

Digitized by Google

Br. 22. U Zagrebu, 1. kolovoza 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Jedan učitelj u četiri razreda.

(Konac.)

Osobitu obzirnost, to po svojoj vriednosti i naravi, to obzirom na naš zakon, zaslužuje opetovna obuka, koja takodjer mnogo upliva na sastav reda nauka.

U zakonu se veli: obuka se opetovnjakom imade podjeljivati dva puta u tjednu svakiput po dvie ure osim religije. Ja od svoje strane kažem: da bude tako. —

Neću da ovdje duljim o tom, kako je upravo opetovna obuka veleznatna, te bi joj se što više vremena imalo odmjeriti. To bi spadalo u posebnu razpravu, nu velim: neka si vis. kr. zem. vlada u interesu narodnjega napredka i prosvjete neda u tom zanovetati, a od gospode učitelja, koji su proniknuti uvjerom o znamenitosti te obuke, smije se očekivati, da će ju svojski poduprieti.

Ja živim dobrano u sredini puka, pak su mi s lieva i s desna poznate njegove obstojnosti. Znadem ja, da bi on najvolio radi svoga pastirstva, da se opetovna obuka pretvori u nedjeljnu ili svetačnu; ali ja i opet postojano tvrdim: u interesu samoga naroda to nemože biti.

Mislim, da nije potrebno dokazivati, kako do nedavno niesmo ni imali opetovnica, i to ponajviše s razloga, što su se obdržavale nedjeljom i blagdanom, u vrieme naime, kada se sav sviet od dnevnog svog posla odmara, samo se nije smio ni mogao učitelj.

Sasvim tim moram na žalost opaziti, da se upravo u tom kod nas mjestimice i danas jako grieši.

Na nekih se mjestih predaje opetovnjakom i sada u nedjelju, u nekih dolaze opetovnjaci samo zimi čitave dane na predavanja sa svimi svakdanjimi učenici. Težko je moći vjerovati, da u takovoj školi može biti istinita napredka, najmanje može se, što se tiče potonjega slučaja, harmonično i po kakvu redu obučavati, a okrom toga takav si učitelj zaisto prije vremena kopa sam svoj grob. —

Digitized by Google

S druge strane ta neskladnost daje puku povoda sumnji, da li u tom i postoji jednoličan zakon. Moram iskreno reći: i ja sam rad toga imao malenih neprilika; jer su mi pučani dovikivali: ako može biti drugdje ovako, zašto nebi bilo i kod nas. Netreba se pak varati, da puk tobož u školstvu daleko nevidi, zaisto oči mu dosižu i dalje, nego li i sami mislimo. I s toga mislim, da se tomu mora doskočiti, da si mnogi nevini učitelj nenavuče nepotrebne i nezaslužene mržnje od strane svoga puka.

Kako se može viditi iz moga reda nauka*, ja predajem opetovnjakom utorkom i petkom poslie podne, a uz njih pridržajem učenike IV. i III. razreda i to zato, jer držim to sa didaktičnoga stanovišta za koristno, a pokraj toga dobivam i vremena, koje je poslie novoga našega zakona u pučkoj školi osobito skupo.

Opetovnjaci su već i po imenu učenici, koji predmete u školi opetuju. Kako da jim onda nebi koristilo, što opetovano slušaju predavanja IV. i III. razreda. Mnogo puta bave se opet opetovnjaci sastavoslovnimi radnjami, a onda može učitelj mnogo privrieditи u kojem od pomenutih razreda. I tako onim, što opetovnjaci bolje umiju, mogu se okoristiti drugi, što opet ovi neznadu, ili što su zaboravili, mogu čuti recimo ponajviše u IV. razredu. Dakle može se reći: Kao što koren drži stablo, ovo opet daje korenu život, i tako sačinjava oboje organičnu cjelost, tako neka se nadopunjuju viši razredi svakdanje škole sa opetovnicom i sačinjavaju za sebe neku cjelost.

Izvanškolska okolnost, na koju se kod sastava reda nauka imademo obazirati, jest ta, da li nam naime učenici svi u isto vrieme doláze u školu ili ne. Ja imadem prilično izkustva, i duboko sam osvjedočen, da je najbolje po učitelja, po djecu, po red i mir, pak i po školsku obuku, da nam mladež sva u isto vrieme dolazi u školu.

Učitelj, što se tiče lih njegove osobe, mogao bi još i pregorjeti, ako mu u tom nemože sve po volji i namisli uspjeti; ali pomislimo samo na našu mezimčad — dječicu. N. pr. Zima je, sjever brije sa snježnog brda, da ti suze iz očiju mami; snieg djetetu gotovo do pasa, nisi siguran, nečeka li ga gdje u potaji strašan mesožderac — kurjak. Tako tetuba diete sat, dva u školu. Pitam ja: koja nevolja, koja nesreća nemože diete snaći, kada svako posebice ide?! Badava, u većem družtvu veselije, bahatije se ide i dodje li do nesgode, jedan je drugomu na pomoći, osobito veći mlohavijim. A kakav nered opet nemora biti u školi, kada u nju dolaze učenici svakim časom. Istina, veli se: kašnje nadošli neka vani čekaju na hodniku, dok jim se vrata otvore. Ja, kao roditelj, liepo bih se zahvalio, da mi se prokisnuto, ozeblo, kadšto i gladno diete pusti da vani zebe na mrzlu kamenu i propuhu, po čem se može zadobaviti najužasnijih bolesti. — Volimo dakle, da učenici po koju uru u školi više sjede, nego li je možda propisano, pa da jim se upravo naruši zdravlje.

Ipak od svega, što sam ovdje spomenuo, najbitniju podlogu sastavu reda nauka čine naše naukovne osnove, odnosno naredba, što ju na početku ove razprave jurve spomenuh. U tih se osnovah načelno izriče, koja se svrha imade postići

* Vidi prilog k „Napredku“ br. 22.

Digitized by Google

u pojedinih predmetih, nemanje se označuje, koliko se ura u svem, koliko opet svakomu pojedinomu predmetu tjednom ima posvetiti, česa se je svaki učitelj pod odgovornost dužan savjestno držati.

Istina, pomenuta naredba dosta jasno navadja cilj, koja se svakim predmetom ima polučiti; ona označuje i ure za te predmete, nu sve je to istom ona točka, kojoj se imamo primicati; ali nam je valjalo kao mudrim putnikom preko potoka i rieka udariti mostove, postaviti i kažipute, pak nam je valjalo i osnovu sastaviti, kako ćemo putovati, a da nezabludimo.

Nije dakle dosta znati samo, koje discipline imamo obraditi, nego i kako, i kada ih imamo tečajem školske godine obradjivati, i s toga ćemo si morati sastaviti posebnu učevnu osnovu, u kojoj će pojedini predmet biti na stanovite odsjeke podieljen, koji će se imati u stanovitih razdobljih, naime mjesecih, tjednih, danih i urah predavati. Naravno, pri tom snovanju imade se veliki obzir položiti u to, koliko je znatan, obsežan, više manje tegotan odnosni predmet; imati će se paziti i na vrieme, u koje će pasti pojedini ti odsjeci, i nemanje na sposobnosti učenika.

Tko je ovo dvie godine, odkada se u nas vode „tjednici", iste točno izpunjavao, biti će mu u tom posao puno laglji, a mogao je i izkusiti, je li i gdje je možebitnim prenaglenjem ili odviš dugim zastajanjem pogriešio, te nije polučio svoje svrhe, ili ako ju je i polučio, to opet ne onako svestrano i po djecu jednako blagoslovno, kao što mu to traži rodoljubivo učiteljsko srdce. To izkustvo neka upotriebi, da usavrši svoj red nauka. I istom onda, kad si je učitelj ovakovu detailiranu učevnu osnovu sastavio, može biti siguran, da će mu i red nauka uroditi puno boljim plodom.

Po ustanovi naukovnih naših osnova namienjeno je svim predmetom svih 4 razreda općih pučkih škola 87 ura, i po tom dolazi na IV. razred 25, na III. 21, na II. 20 i napokon na I. 21. Ja sam si sa svojim redom nauka, što se tiče ura, savjest obteretio tim, što sam s razloga, što mi učenici svi u isto vrieme u školu dolaze i izlaze, i s razloga, što s opetovnjaci pridržajem IV. i III. razred, trećemu razredu dvie ure, a drugomu jednu uru više dometnuo. Nu to je vrieme tako maleno, da se ni najmanje netrza moja savjest, da će tjelesnomu zdravlju mladeži nahuditi. I po tom dopada po mojem redu nauka IV. razredu 25, III. 25; II. 21 i I. 21 ura.

Ali opet te su ure tako udešene, da nemora nitko izvan obične tri ure prije podne i 2 poslie podne, osim gimnastike i pjevanja, dulje u školi svoje sile naprezati, a što je najglavnije: četvrtak i nedjelja ostaju prosti učitelju za oporavak i naobrazbu.

Još mi je koju reći na kratko i o zaprekah, koje otežčuju čovjeku, da se strogo drži reda nauka, s toga se ipak nesmije ni pomisliti, da bi mogli biti samo jedan čas poput nepromišljena kućegospodara bez reda na štetu povjerenih nam učenika.

Kao što može jedan individuum biti duševno jači od drugoga, tako se sluči, da se to sbude i sa čitavim razredom, t. j. recimo: ove, one neprilike

Digitized by Google

dojmile su se kojeg razreda, te je za drugimi razmjerno zaostao. U takovu slučaju vrši učitelj kršćansko djelo, ako ostavi 99 ovaca te traži zabludjelu, da se neizgubi. Naravno, pri tom nesmije manjkati učitelju rutine i savjestnosti, pak se uza to nesmije zaboraviti ni na druge učenike. U ovakovih slučajevih može učitelj ostalim učenikom zadavati u propisanih predmetih više pismene ili risaće zabave; ili jih prepustiti privremeno više nadzoru monitora, koji jih izpituju na pamet pjesme i štiva. Nu svakako valja, da ove monitore učitelj sam izpita još prije, nego započne škola.

Zato opažam, da se neslažem s onimi, koji postavljaju monitore za cielo poljeće ili ća za čitavu godinu. Služba monitora jest školska čast, s kojom mogu kadšto skopčane biti i neugodnosti. Niti je indi pedagogijski, niti pravedno, da tko obnaša tu čast na dugo vremena samo zato, što se je učitelju u dušu ušuljao ili jedan put odlikovao. Neka ubere taj lovor-vienac svaki, pa makar je bio prije i slab i mlohav. a kasnije se osnažio i pameti se dozvao.

Pučka škola u svih skoro disciplinah polazi od pojedinosti na cjelost, dakle njeno je izhodište sintetičko. Da se učitelj tomu znatnomu principu neiznevjeri, koj ide za tim, da učenike upozna s onim prije, što jim je bliže i poznatije, a onda prelazi na dalnja i manje poznata, to mu se valja strogo držati toga izhodišta.

Ali na žalost svoju nailazi nas svaki na goleme grebene upravo u naših školskih čitankah, koje s većeg diela idu upravo protivnim smjerom, i u obće odavaju duh, kao da su pisane više za srednje, nego za pučke škole. Za neke predmete manjkaju ili posve, ili bar osjetljivo potrebita štiva, kao za fiziku u III., za gospodarstvo u obće, napose za poljodjelstvo i vrtlarstvo u IV. razredu. Glede tih predmeta tolika je nestašica i manjkavost u naših čitankah, da se učitelju koža ježi s neprilike, kako da si pomogne, kako da si red predavanja osigura.

Vrieme nosi breme, ufajmo se, da će se i tu pomoći.

I drugotna učiteljeva služba, naime orguljaška, izmami kadšto učitelja iz škole, te mu onaj ciklus nauka prekida i pukotinu u tjedniku ostavlja; zato bih ja svakomu savjetovao, da se sa svećenikom sporazumi, da, ako to ikako može biti, na pogreb idu ili prije ili poslie predavanja, a visoka kr. zemaljska vlada imala bi bezuvjetno svim učiteljem zabraniti s tako zvanim „križecem“ kuće obilaziti, pri čem se 6, 10 do 12 i više dana na štetu učenika i po tom na štetu narodnje prosvjete izgubi.

Možda bi se dalo i više toga spomenuti. Po svem ovom, što sam ovdje naveo, mislim, da si je svatko mogao još većma osvjedočiti, koliko li je znatan i odlučan po napredak škole valjani red nauka u pučkoj školi.

Josip Klobučar.

Digitized by Google

Iz Primorja.

(Pisma **Dragutina Hirca.**)

I.

(Konac.)

Parovoz zazviždnu, mi prisjedosmo, pak prošav nad Ličem, Plasom, uhvati nas kod Meje mrak, te smo predmete oko sebe slabo razabirati mogli. U 9 sati prispjesmo na Rieku i odsjedosmo u svratištu: De la ville.

Tuj odložismo stvari, a zatim zaredismo ulicami, a po tom se svratismoi u liepu bašču, gdje sprovedosmo nekoliko ugodnih časova.

U ponedjeljak 7 sati u jutro bijaše urečen odlazak u Postojnu, čekasmo do devete, dok se svi suputnici pribraše. Za malo bilo, pak dodje i glasba, koja odsvira nekoliko veselih komada, a zatim prisjedne i ona, da nam prikraćuje i onako ugodne časove.

Parovoz zazviždnu, zvono tri puta odzvoni i mi se počesmo micati. Najprije dodjosmo u Matulje, koji leže u Istriji. Od ovdje se otvara čaroban vidik na jadransko more, na otok Krk, Čres i sv. Marko, a s druge Ti strane kruži oko vrhom Učke gore, na kojoj se bjelasaju seoca i priselci, a na podnožju tik mora nasadilo se prijatno mjestance Volovsko.

Cvjetana je prekrasna. Oku Ti se nameću ciele šumice od masline, smokvenica, lovorike, koprivića, šestilja, mogranja, jasena i ine sitnogorice, a na daleko Te uz prugu pozdravlja grimizna Peonia.

Druga nam postaja bijaše Jurdani, gdje opet nekoliko suputnika prisjede, tako da se broj na 300 umnožio bio. Okolica je prekrasna, more je odmaknulo, nu zato ima drugih okolica i prekrasnih priedjela. Prošav postajami Sapjane, Dorneg, Küllenberg stupismo na zemljište kranjsko.

Ono je ovdje mršavije sve do sv. Petra, Prestraneka, jer je krš dosta silno svoju moć razvio.

„Evo Postojne, evo Postojne“, viknuše nekoji poput Kolumba, kad je bio opazio San Salvador.

Parovoz zazviždnu, zasopoće i mi stanemo.

Na kolodvoru je sve vrvilo svietom; nagrnuo sa svijuh strana, s trinaest raznih vlakova. Na cesti se reda kočija do kočije, kripa do kripe, koje putnike hladovinom drvoreda u Postojnu voze. I na cesti sve poput mrava vrvi, znanac pozdravlja znanca, prijatelj se grli s prijateljem. Množina dječaka nudja opis špilje ili kolajne spomenice. Postojna bijaše pretrpana, ljudi veseli i ja s njimi, kao da idemo na pir. Tu si mogao čuti englezki, francezki, talijanski, tamo opet slovenski, hrvatski i njemački. Na kućah su se vijale zastave, a po ulicah se poredale žene trešnjami, limuni, narančami, a trgovčići raznom sitnarijom. Trgovište Postojna leži na glavnom drumu medju Ljubljanom i Trstom 555 met. nad morem. Željeznička se pruga na sjev.-zapadnoj strani povlači, dočim na zapadnoj silna rieka Pivka šumi.

Digitized by Google

Još se nisi načudio obilju prirode, zaustavlja te brdo Sović, koje se na zapadnoj strani nasadilo. Gospodstvo mu je od stanarine, svjedok mu je gradina Adelsberg ili Adlersberg, koj s glave brda nebu pod oblake hita.

Postojna broji do 215 liepih kuća, ponajveć jednospratnica, a do 2000 stanovnika. Ima okružno poglavarstvo, sud, glavnu školu, čitaonicu, bolnicu, brzojav, više liepih gostiona, kao: gostionica k lavu, k ugarskoj kruni; nu najveće je svratište: Adelsberger Hof, sagradjen g. 1876. To je krasna sgrada na tri sprata u još krasnijem perivoju.

U srednjem je vieku Postojna — stari grad na Soviću — bila utvrdjena, a zvala se Arisperch. zatim Arensperch. Arlsperch i napokon Adelsberg. Razne je imao gospodare, pak i okrutnoga celjskoga grofa Hermana. Neka bude Postojna još tako liepa, ona bi bila nepoznata u Evropi, da nekrije toli divnu gradju. kao što je Postojnska špilja ili kako ju Slovenci zovu: Postojnska jama.

Svojom ljepotom i veličinom ističe se nad sve špilje dalekoga svieta. Samo joj dvie po boku stoje: Akteleker ili Baradla blizu Rima i Mamutova špilja u državi Kentuki (sjev. Ameriki).

Postojnska špilja bit će odavna poznata, što svjedoče nekoji napisi sižući u 13. viek.

Dok smo razgledavali mjesto, s nekojimi prijatelji razgovarali, prispije i vrieme k objedu, a poslie zaredismo opet ulicami. Pošto bijaše toplo, zaželi krasni spol i sladoleda. Čitasmo po uglovih, da se prodaje, nu nemogosmo naći prodavaoca, dok ga nespazismo na uglu jedne kuće. Posjedosmo na ulici na odugačku klup, i naručismo svaki na svoju. Sladoled dobismo u drvenih zdjelicah s drvenom žličicom, sve to za 30 novč. Zdjelicu i žličicu turnusmo svaki za spomen u svoj žep.

U pol tri opališe prvi mužar u znak, da je vrieme blizu, kojim ćemo krenuti u taj čarobni podzemaljski sviet. Ciela povorka krene k špilji podno brda Sovića. Lieva strana puta ugadja Ti oku svojom bujnom zeleni, kojom žubori i šumi Pivka, te primaknuv se k špilji silnim šumom ponire. S desne strane, a podno Sovića vidi se velika položita rešetka, kojom se je prije god. 1819. ulazilo u špilju.

Pred špiljom otegla se liepa tratina zasadjena raznim dubljem, a u hladovini redaju dugački stolovi i klupe, kamo posjedosmo, da se čašom pive okriepimo. A i uz put k špilji klupa je do klupe, a kraj svake po jedan Slovenac, koj ti nudja razne sigaste prilike, da za spomen koju sobom poneseš. Znadu biti i skupi, počem curak od stope 1 for. i više ciene.

Sviet sve više grne i u čas sakupilo se pred ulazom do 7000 duša. Sve gleda na uru, hoće li biti tri sata, sve prisluškuje, bude li na skoro i treći mužar opaljen. Prije dobe prispio mjestni načelnik sa nekoliko oružnika, koji pred ulazom poredka radi stoje. Treći nam hitac naviesti, da je evo prispio čas k ulazku.

Vrata se otvoriše i sviet nagrnu i potisnu sa svijuh strana, jedan turao drugoga, i tako bijasmo u tren oka u špilji. Ulaz se proteže od jugo-zapada k

Digitized by Google

sjevero-zapadu. Prošav nedaleko, stupasmo u vis sve polagacko, dočim se oko još laganije priučava svjetlosti od tisuće i tisuće svieća — bilo ih u ovoj špilji 20.000 — a dnevna se svjetlost sve više s nami oprašća. Uhvatismo se podpazuške, da jedan drugoga neizgubijemo.

Bijasmo u čudu, kad nam se otvori ovelika dvorana, koju radi veličine pravo krstilo hramom. Put se sve više širi, a podzemna tutnja navješta nam šum romoneće Pivke. Niz 13 stuba dodješ na naravni most, koj se prislanja na drugi umjetni. Pivka protiče taj veliki prostor u slici S-a, dok na dalekom putu kod Planine pod imenom Unčice provaljuje.

Za malo dodjosmo do spomenika od crnoga mramora, koj spominje, da je tuj 16. rujna 1816. bio car Franjo I.

Čim od ovdje dalje stupaš, sve Ti se to krasnije prilike oku nameću, prilike, koje je ljudska mašta koje čim prispodobila. Prostor, kojim sad idjasmo, jest takozvana stara špilja, a od ove se ulazi u Ferdinandovu špilju, koju je g. 1818. Luka Čić slučajno odkrio. U njoj ima krasnih prilika, kakova je n. p. mesnica, gdje sigaste prilike oponašaju razapete kože. Zatim sliedi: angjeoski vrt, Petrov stolac itd.

Tuj nam začuje uho ugodne glasove. „Jel' to glasba, Stjepko?“

„Da, sad ćemo doći u plesnu dvoranu.“ I jedva da je to izgovorio, pukne nam već pred očima. Nikada neću zaboraviti čuvstvo, koje me obuzelo, kad sam zapao u plesnu dvoranu. S druge strane od ulaza veselo igrahu Slovenci, dočim je do 200 para veselo plesalo. Moj se sudrug takodjer nekoliko puta okrenu, dočim sam ja uzbrdice do glasbe prošao bio, odkuda sam sve liepo pregledati mogao. Plesnu dvoranu razsvjetljivalo 600 svieća i liep svjetionik, koj se sa svoda spustio bio. Bilo je u njoj vina, piva, jela pak i sladkiša.

Nedaleko od plesne dvorane stoji stup u Pizi, a imenovalo ga tako radi njegove lege. Taj na 1½ m. dugi stup odlomio se i na drugi prislonio. Malo dalje od ovdje uzhićuje Te kip bl. dj. Marije. Napred na desno hodajuć dodješ do „groba“, a pobočke od ovdje ugadjaju Ti oku „orgulje“. Lievo od „groba“ stoji izolirana prilika „Obelisk“. Liep napis: Špilja Franje Josipa i Jelisave, naznačuje Ti novi odjel, koj je pun bielih i crvenih curaka. Najljepši je prostor u toj špilji „Belveder“, udaljen od ulaza u Postojnsku špilju 1352 m.

Belveder je 11 m. u promjeru mjereći čunj, koj je na vrhu poravnan, kamo te vodi nekoliko stuba, pak si ujedno kod spomenika, kojega Ti napis tumači, da su Nj. Veličanstva Franjo Josip i Jelisava 11. ožujka 1857. posjetila.

Od sv. Stjepana zavija se put k sjeveru i svadja u špilju Marije Ane. Puna je preliepih prilika, a najljepša je svakako „Briljant“, stup, koj se podiže na 4 m. visine, a biel je kao snieg. Uočiv ga, pričini mi se, da pred menom stoji veliki Lepidodendron — dub iz carboničke dobe.

Veliki šator opet je prilika, koja se s jedne strane drži stiene, dočim s druge posve prosto stoji. Stupajuć napried, dodjosmo do napisa: Der Papagei. Stanemo nas više, gdje je ta prilika, dok ju opazismo. U istinu, kao da se naravi htjelo potitrati svojom tvornom snagom. Krila, glava, kljun sve je to točno; papiga sjedi, al ti nepjeva!

Digitized by Google

Primakosmo se i podnožju Kalvarijske gore, koja zauzimlje najveći prostor u špilji i leži daleko prama sjeveru. Puna je prekrasnih stalaktita i stalagmita, te Ti je težko reći, koja je ljepša, koja li umješnija. Duljina ove špilje čini 202 m., a širina 195 m.

Dva zavoja, pak si na malenom humku, odkud možeš vidjeti priliku, predstavljajuću „bujicu“, a malo dalje drugu drugu poput velikog grozda. Na treću višavu Kalvarije ide se polagacko, a na vrhu ove leži „Noemova barka“, na kojoj su ubilježena razna imena. Ovdje je počivala nadvojvodkinja Marija Lujza iz Parme g. 1830., te si vlastoručno svoje ime zabilježila.

Vrh Kalvarije leži 576 m. nad morem, pa kad od ovdje zakreneš zapadno, dospije se do „križa“, „Milanskoga hrama“ pak „turske sablje“. Najviše te uz put iznenadjuje zastor. Ova umjetna tvorina dugačka je do 2 m. i 8 milim. debela. Njegov rumenkasti rub, njegovi valoviti nabirci i liepa bjeloća svakoga posjetnika iznenadjuju. Malo dalje stoji do 5 m. visok bieli stup, to je „velika cipresa“, a nedaleko od nje „Mala cipresa“.

Sad se povratismo opet ka grobu, razgledav uz put još mnoge prilike, a od tud dodjosmo opet u plesnu dvoranu.

I tako zakružismo u dva sata taj divni tvor naravi, za koj mi manjka i rieči, da ga valjano predočim, jer to je nemoguće, to mora čovjek vidjeti; pa ni iste slike mnogo nevriede.

Kad smo se povratili u plesnu dvoranu, sastadosmo množinu svieta, koj je istim putem dalje išao u špilju. To je Stjepka toli smelo, te je već mislio, da smo zabludili. Glasba udaraše veselo, a ja opet na prijašnji humak.

Razgovarajuć o krasoti špilje na jednom me netko iza ledja pozdravi, ogledam se i prepoznam mladoga sudruga, a učitelja iz Rednje g. Radoboja, koj se takodjer amo potrudio bio, da razgleda tu divotu, da vidi, je li možda i u ove okolice doteklo bujnih i pretilih podravskih njiva i pašnjaka.

Taj susret vrlo me je obradovao i tim većma, kad mi g. Radoboj spomenu, da se večeras nevraća, već da putuje u Trst i Mletke.

Tako valja, to je liepo, tako se stiče znanje, te uzbudja ćut za krasno i liepo! Misliš, da sam još koga od bližnjih učitelja vidio, niti ja, niti Stjepko, dakle nas samo trojica.

Kad smo se ulazu vraćati počeli, susretosmo Lavoslavovce, braću Hrvate iz Ljubljane, koji ovamo pohrliše, da nam i oni hrvatskom glasbom časak zaslade. Vratismo se natrag u plesnu dvoranu.

Čim dodjoše, udari svirka, svirka mila i blaga, svirka, koja godila hrvatskomu srdcu. Plesalo se, da bijaše milina gledati, a pratio našu braću iz hiljadu grla dugotrajni „Živili“. Odigraše još jedan komad, a po tom zarediše špiljom prama Kalvariji, dočim se mi vraćati počesmo.

Kad ugledasmo bujnu zelen, svietlo božje, pričini nam se, kao da smo došli u drugi sviet. — Špiljo krasna, špiljo divna! Sjaj mi, sjaj!

Sviet je sad nagrnuo oko trgovčića, da si kupi koju spomen, te i mi ponesosmo 12 slika postojnske špilje, a sve to za 1 for.

Digitized by Google

Oprostiv se Postojnom, počesmo se vraćati priečnim putem ka kolodvoru i tu pričekasmo, dok je prispio čas, da sjednemo.

Zvono udari po drugi put, a mi svaki u svoj coupé, dočim je riečka glasba veselo svirala, a na to opet Lavoslavovci. Svieta bilo na kolodvoru prepuno i kad zvono udari po treći put i kad parovoz zazviždnu, udari glasba vojnička koračnicu, a hiljadu grla doviknu nam sretan put, i bieli se rubci vijahu, dok se naš vlak vidio. U 11 sati noćju dodjosmo na Rieku, a drugi sam se dan spremio u Bakar, koj ću Ti put na skoro opisati. A sad mi budi čil i zdrav!

Realna obuka u pučkoj školi.

Piše **Kv. Vidačić.**

(Dalje.)

4. Čuvaj se, da, izabiruć gradivo, neizabereš odviše. Već sama osnova, a po njoj i ograničeno vrieme nedozvoljava bogzna koliko gradiva, pa je i dobra nešto u toj osnovi, jer obaziruć se na djetinju dobu i na množinu predmeta, što jih mladenački duh nadvladati mora, mogle bi se vrlo lasno sile prenapeti i poremetiti duševno zdravlje djece. Mnogo je bolje malo, pa to malo svestrano i temeljito, nego mnogo, pa površno. Površnim zrienjem može se izazvati veoma neprilična i pogibeljna mana djece, — raztresenost. Diete se tim načinom nepriučava pozornosti, a svaki uzgojitelj mora o tom nastojati, da diete dobije i vremena i volje, te može ono, što je izvana primilo, u sebi nekim načinom usredotočiti, samostalno obraditi i podpuno svladati. — Djetetu treba samo toliko podavati, koliko u istinu može shvatiti i svladati. Ono ima svoj vlastiti sviet, i u tom svietu neka je vazda kao u svom domu slobodno i samostalno. Mladeži pučke škole dosta je, ako znade predmet valjano zrieti i opisati. Odviše nije najbolje, a to nam i narodna poslovica potvrdjuje: „Što je odviše, nije niti s maslom dobro.“

B. Način obuke.

1. Prirodopisna obuka valja da je vazda zorna. „Koliko je to blaženstvo biti djetetom, samo kada nebi trebalo u školu ići“ — dodavaju gdjekoji. Drugi će: „Blažene li djece, a ipak u mnogom obziru jadni stvorovi.“ Pa bi reći, da niti neimaju posve krivo. Jedva prekorači diete školski prag i eno mu već u nježnih rukuh gdjegdje početnice, ploče i pisala! — Sad uči čitati, pisati i bogzna što sve ne pripoviedati; kakove li forme stroge discipline pamtiti. Nećete priljubiti školu djeci, ako nastojite već prvih dana, da im dokažete, kolika je razlika izmedju domaćega, slobodnoga i disciplinovanoga školskoga živovanja! — Da se djeca uče liepo, mirno sjediti, pružene ručice dlanomice satove držati, múkom mučati ili da im se svaka znanost „Nürnberžkim lievkom“ u glavu lieva i to heroijskimi sredstvi; toga svega netraži novija pe-

Digitized by Google

dagogija. Ona netreba u pučkoj školi automata, niti u brzu ruku učenjaka, već slobodno i svestrano uzgojenih čilih sila budućeg naraštaja; pa ima ona i sasma drugih sredstva, a ne heroijskih. Njoj je najmožnijim sredstvom „Zorna obuka“, a ovoj moćna poluga „Prirodopis“.

Zrienjem se naobrazuju ćutila, što B. Schlotterbeck smatra glavnom zadaćom obuke. — Harnisch veli, da su zorovi utisci, što su ih na naša ćutila učinili razni pojavi. A Fr. Grassmann: „Narav je opredielila diete na to, da vanjski sviet u se prima, da se naobrazi. Tako raste i jača se nutrnji duševni život tim, što se neprestano bavi vanjskimi vidljivimi stvarmi, dok čas nedodje, u kojem će nutrnji duševni život sam biti predmetom vlastita razmatranja.“ — R. J. Wurst dieli zornu obuku na dvoje, i to: na „ćudorednu i stvarnu.“ — O stvarnoj kaže, da ima dvoju svrhu: „Materijalnu i formalnu“. Materijalna je svrha, da si mladež pribavi primjernu množinu zorova i predstava; a formalna jasno shvaćanje, živo opažanje i pamćenje. — B. G. Denzel bi želio, da se zornom obukom postigne materijalna, formalna, nabožna i tehnička svrha. A Dr. Graser razvio je malo ne iste nazore.

Nije dakle niti to dovoljno, da u satu prirodopisne obuke svako diete dobije u ruke onu biljku, o kojoj se govori, ili da je učiona dovoljno obskrbljena s nadjevenimi zviermi i pticami, već je mnogo bolje, dapače potrebito, da učitelj izadje sa djecom u prostu božju narav, te ondje živu promatra, prema riečim pjesnikovim:

„Izbjegavši iz sobica
Slast je hodat po goricah.“

Djeca valja da vlastitima očima vide, kada i kako koja biljka cvate; kako mravi rade; kako kukci lete ili gmaze; kako je ptičje gnjezdo sagradjeno ili kako starka mladiće hrani itd. Predmete i pojave, što ih vide u samoj naravi, upamtit će tisućkrat bolje, nego li iz najboljih slika. Vodi dakle učitelju mladež iz školskih soba, pa zapjevaj s njom:

„Hej veselo hajd u polje
Gdje zrak čisti propuhava!“ —

O školskih izletih može se čitati razprava od Dragutina Hirca u XVI. tečaju „Napredka“ br. 13., str. 193—197.

Ondje uz potok neka motri diete biljku, tamo u šumi neka sluša milozvučni spjev ptičica, — onamo u polju neka promatra — božji blagoslov — zoreće klasje, pa si više i bolje uradio, nego da tupiš pamet djece abstraktnimi definicijami ili pojmovi, ili da jim pokazuješ mrtve slike, od kojih mnoge pobijaju i istinitost učiteljeva predavanja, dočim neimaju pravoga razmjerja. Imade slika, gdje je golub isto tako velik kao i guska; zec pače veći od vuka i lisice; sjenica i češljugar veći od ševe itd. — Imade doduše i dobrih, prem skupih slika za prirodopisnu obuku. Nu slike, kò što su sada u škol. knjigah, nebi se smjelo ni upotrebljavati. Promotrimo n. p. u početnici sliku pryu, koja bi imala prikazati izvor; može li diete u njoj upoznati izvor? Ili će možda u slici 21. upoznati hrnjac? Tako je nedostatna slika štiva 17. o groždju, kao i

Digitized by Google

slika štiva 32. o vinogradu. — Djetetu treba predmet gledati; motriti njegovu naravnu visinu, širinu i usebinu. Pokažemo li djetetu sliku budi kojega predmeta, imati će — istina — o njem neki pojam, ali mutan; nu pokažemo li mu i sbilja sam predmet, mnogo će mu življi utisak i pojam ostati. Koli umno reče neki učenjak: „Prosta narav prava nam je domovina!“ (Sliedi.)

Odgovor g. Šimončiću.

(Dalje.)

Meni je uspomena na pokojnoga Novotnoga, koji mi je bio učiteljem, te me veoma ljubio, tako sveta, da ja nebih nikada mogao javno ustati proti njemu ili njegovoj knjizi, kad me na to nebi silio g. Š. svojom nerazboritom i neobzirnom kritikom. On naime tvrdi, da se Novotnyeva knjiga uz neke samo mane „u razredbi, a gdjegdje i u razpravljanju gradiva, odlikuje osobitom lakoćom i jasnoćom“, te da je mogla još svakako u školah ostati. — G. Š. zna dobro, kako je nestalo Novotnyeve knjige iz naših preparandija; — on zna, da je ja niesam zabacio samovlastno, nego na temelju jednoglasnoga zaključka cieloga učiteljskoga sbora, te po odluci vis. vlade, koja je povrh toga pozvala učiteljstvo, da se pobrine za shodnije učevne knjige. Da je pako i učiteljski sbor i vis. vlada u tom pogledu posve pravo učinila, priznati će svatko, koji tu knjigu pozna, a ikoliko se razumije u pedagogiju. Jer i neglededć na njezinu nepodpunost i neshodnu razredbu, koju i sam g. Š. zabacuje, knjiga je puna jezičnih i stvarnih pogrešaka. Mnoga se uzgojna sredstva ili nikako, ili posve krivo tumače. Tako n. p. da spomenemo samo §. 20., gdje se veli, da je „igra slobodna i od svakoga napora prosta zabava duha i tiela **bez ikakove ozbiljne svrhe.** Prava svrha igre jest odmor, veselost i zabavljanje, da se vrieme prikrati.“ — Novija nas pako pedagogija uči, da upravo nijedno uzgojno sredstvo nije od tako velike i zamašne znamenitosti, kao igra. Njom se promiču skoro svi pravci uzgoja; — tielo se jača, um se bistri, srdce oplemenjuje, a pobudjuje se i estetičko čuvstvo, ako se naime igre i igračke shodno odaberu i udese. — G. Š. hvali osobito „jasnoću i lakoću“ Novotnyeve knjige, a upravo je nejasnost i zamršenost jedna od najvećih njezinih nedostatnosti, i ja neznam, da li je ikoja hrvatska školska knjiga pisana toli težkim i toli lošim jezikom. Da se o tom uzmognu osvjedočiti i oni, koji te knjige niesu potanje proučili, navesti ćemo nekoja mjesta iz prvih §. §. uvoda. U §. 2. ovako se označuje pojam uzgoja i obuke: „U koliko odhranjenje kao vanjska djelujuća pripomoć tjelesne i duševne darove, koji u djetetu bi reć driemaju (!), iz mrtvila i neposlenosti (!) budi; probudjene razvija; u djelovanju jih svrsi i naravi shodnim načinom vodi te od svega čuva, što bi opasno bilo i škoditi moglo — more se nazvati odgajanjem, a znanost sama gojitbom; u koliko pako istomu djelovanju ne samo sgodan put i pravac naznačuje, nego mu i predmeta i gradje pruža, da stranom razvija u moćih djece naravno sahra-

Digitized by Google

njene pojmove (!)*, stranom pako posve nova poznavanja izvodi — more se nazvati obučavanjem, a znanost sama obća učba. — Budući se odgajanjem i obučavanjem čovjek naobrazuje za ovaj život tako, da bude u stanju poznavati sebe —, to se mogu obje ove znanosti prozvati temeljem kršćanskoga obrazovanja." — „Pravo rekuć traje odgajanje čovjeka kroz cieli život, jer se podpuno usavršenje moći i sila njegovih na ovom svietu nikada postići neda." (§. 3.) „U tom eto i prirode bogatstvom i raznolikošću svojih predmeta, da djeluje na obrazovanje djetečje; poimence su pojavi u životinjskom i bilinskom carstvu te miena godišnjih doba od velika upliva i djelotvorne sile na moć nazrievanja (!) u mladoj duši." (§. 4.) „Ota moć duševna tada samo vriedi, kada ju pravo čustvo nadahnjiva i volja oplemenjuje (!) Usuprot more si čovjek srdce sačuvati od svake skvarenosti, kojoj je u obćenju (!) sa svietom izloženo, ako naputak umnoga poznavanja (!) sliedio bude." (§. 5.) — „Čim se čovjek kao nejako diete pomoli u sviet prvo je materino nastojanje oko njega. Ljubav majci pruža prve naputke u postupanju s njezinim čedom. A kada diete ponaraste, kada već stane shvaćati smisao naputaka i opomena otca u i majke, već je stupilo u učionu života, a tim dosljedno spojilo se je u krugu kućevnom s odgojanjem i obučavanje u širem smislu, koje samo blagonosno djelovati mora na budućega učenika, kao člana javne učione i dionika javne obuke." (§. 6.) „Nekoji ovih nauka pružaju u gojitbi i učbi s praktične ruke dosta gradje i predmeta, kojimi valja štošta razjasniti; ili upoznavaju gojitelja i učitelja s raznimi, velevažnimi razlozi, s kojih se ima po okolnostih mjesta, vremena i načina od čega čuvati i kako treba da u obće oprezan bude te nesagrieši proti svrbi jednoga i drugoga nauka." (§. 7.) — Može li itko, komu nije strast pomutila razum, takov način pisanja prozvati jasnim i lakim? Odgovaraju li duhu našega jezika razvučene i zapletene izreke tako, da čovjek, čitajuć ih, jedva i odahnuti može?! —

Ja sam naveo samo neka mjesta iz prvih sedam §. §., nu tim je načinom pisana ciela knjiga, dapače nekoji su dielovi još mnogo lošiji; nu najlošija je psihologija, koja je upravo temeljna znanost pedagogije, i koja bi nam upravo imala uzgojne zakone i propise razjasniti i razbistriti. — Ako je pako sam temelj trošan, može li onda valjati ciela sgrada? — Na prvom ćemo mjestu spomenuti ono, što nas to dušoslovje uči o sviesti. „Sviest jest jezgra života naše duše, u kojoj kano u ogledalu (!) ogledavamo sva njezina djela, te u njoj kano u uzroku i ravnalu svih naših (!) djela gledamo i upoznavamo sami sebe, kao početnike svojih djela." — Po tom je tumačenju sviest neko samostalno i nad svimi drugimi duševnimi pojavi uzvišeno djelovanje duše, česa zdrava psihologijska metoda nikako nedopušta. Imenom „sviesti" neozna-

* Kako se vidi, g. je N. mislio, da su u duši djeteta već po samoj naravi sahranjeni neki pojmovi, koje samo buditi valja iz neke vrsti sna. Nu izkustvo nam i novija znanost kaže, da diete nema nikakovih urodjenih pojmova; jer kad se rodi, nema ni zamjetaba, a kamo li pojmova, koji se mogu razviti istom na temelju zamjetaba, zorova i prostih predočaba. Gdje se tako krivo tumače temeljni pojmovi pedagogije, može li tamo i govora biti o kakvoj jasnoći ili valjanosti dalnjega tumačenja!

Digitized by Google

čuje se u današnjoj znanosti nikakvo posebno djelovanje duše, koje bi se razlikovalo od ostalih duševnih čina i tvorova. već se tim označuje upravo prisutnost tih tvorova. Tako se gotovo sviest uzima i u običnom govoru. — „Das Bewustsein ist nicht etwas für sich (kein inneres Licht, welches die Vorstellungen erleichtet, wie etwa die Sonne ihre Planeten), sondern es ist an die gegenwärtig vorhandenen Vorstellungen als solche geknüpft; losgerissen von ihnen ist es nichts Selbstständiges." (Dr. Drbal str. 55.) — Nadalje veli Novotny o sviesti: „S toga samo pomoćju sviesti dopiremo do vrela dušoslovja, dočim same (!) sebe uzrokom naših (!) čina priznajemo, dakako osudjujuć odrešito i bezobzirce, što je moralna zla u nami (!)*, a čedno priznavajuć, što je dobra. a to opet djeluje savjest u nami. Savjest i sviest nije jedno te isto; jer savjest kaže: što ima biti; sviest pako da to može biti. Vidi se dakle odavle, da potonja u slobodnoj volji čovjeka ima svojega bitnoga faktora. (Uzor hrvaštine za g. Š.!) Odlikuje li se i to osobitom „jasnoćom i lakoćom", gdje se zamjenjuje sviest i samosviest, i gdje se o savjesti govori prije, nego li to učenici mogu shvatiti, pošto jošte niesu ništa čuli ni o volji, ni o moralnom čuvstvu, ni ob umu?! — Napokon se veli: „Sviest je prva od svih duševnih moći (!) u djelovanju čovjeka kao razumna bića, kada dodje na prvi stepen poznavanja, toga radi u djetinjoj dobi nije jošter posve probudjena." — Pošto sviest nije ništa drugo, nego neka skupnost i prisutnost drugih duševnih tvorova, to je posve jasno, da nemože prije njih postati, niti može biti govora o njezinu djelovanju prije osjećanja, koje je prvo i najizvornije djelovanje naše duše. Jer česa bi si čovjek mogao biti prije svjestan, nego li je išto osjetio? Tu nam se valja i opet pozvati na priznatoga vještaka dra. Drbala, koji veli: „Die Seele bringt das Bewustsein weder selbstständig (schöpferisch), noch auch von der Empfindung getrennt hervor, sondern beide zusammen gleichzeitig unter Mitwirkung und Anregung der äusseren Dinge."

Mislim, da bi već to bilo dovoljno, da se karakteriše to sa svoje „jasnoće i lakoće" toli hvaljeno djelo. Nu navesti ću samo još neka mjesta iz nje i to ne toliko radi toga, da ju ponizim, koliko da suzbijem Š. potvoru, da su naime bogzna kakovi razlozi silili vis. vladu i učiteljski sbor preparandija na izmjenu te knjige. — Ob osjetih se uči ovako: „Čim duša zamjeti koj predmet, već ga i osjeti u sebi, i nazorno **pojam** si stvori. Pojmove ove struke zovemo

---

* „Priznajemo uzrokom **naših** čina" i „**u nami**" krupne su gramatičke pogreške. Numože li se to zamjeriti pokojnomu Novotnomu, koji je to pisao prije deset godina, dočim g. Š. još ni danas bolje nepiše. Tako me n. p. kori, što sam napisao: Mnenje, što ga drugi goje „o nas", te misli, da bi valjalo reći „o nami". A da je uzeo ma koju slovnicu, n. pr. onu za III. razred pučkih učiona, te si pročitao sklonitbu osobnoga zaimena „ja", lako bi se bio osvjedočio, da to zaime po našoj (hrvatskoj) slovnici ima u 6. padežu množine „nas", a ne „nami". Po Daničiću glasi taj padež „nama", nikako dakle „nami", što Daničić upravo i naglašuje, veleć: Sedmi se padež množine i sada gdjegdje, govori kao u staro vrieme, najme sa „i" mjesto „a" na kraju, nu u trećem i šestom padežu nemože biti tako, kad je to sedmi." (Oblici str. 26.) — Ni zaimena „svoj" nezna rabiti g. Š. Tako veli: „Našao sam mnogo srodnih i **mojemu** stanovištu primjerenih misli." Ja se tomu nimalo nečudim, — samo mislim, da ljudi, koji neznadu još ni **sklanjati**, nebi smjeli toli oštro kritizovati jezik tudjih knjigah, a da napokon ni nenavedu tobožnjih nepravilnosti.

Digitized by Google

osjetom. (!) Po takovu je tumačenju osjet, zor i pojam jedno isto, a ipak nas i samo to dušoslovje uči, da pojmovi postaju abstrakcijom t. j. pomoćju mišljenja. Zor se u toj knjizi doduše zamjenjuje sa osjetom, dočim se veli, da je „zor svaka predstava (!), koja po vanjskom osjetu neposredno do duše dolazi“; — ali novija nas psihologija uči. da zor nije istovjetan sa osjetom, nego da je „skup svih zamjetaba (osjeta), koje se mogu zamjetiti na pojedinom predmetu.“ — Nu uzor je „jasnoće i lakoće“, — osobito za preparande, — ova definicija: „Misliti po tom neznači drugo, van osjetom predstavljen sadržaj opredieliti subjektivnom predstavom t. j. pojmom, predstavom poriekla duhovnoga.“ — Zatim: „Kad mislimo o tom, što je u sebi predstavljen predmet, to onda mišlju i razumiemo, a moć duše, koja to proizvodi, zove se obično razum.“ Najljepše je pako, gdje se tvrdi, da se „bez govora neda ni misliti; — govor je dakle uvjet mišljenja. Čovjek gluh od poroda, nemože misliti.“ Tu se zamjenjuje učinak i uzrok, te bi se po tom moralo reći, „da je i dim uvjet vatri.“ — Tko pako zna, koliki se uspjeh postizava u zavodih za niemogluhe s djecom, koja niesu nikada čula čovječjega glasa, neće podnipošto dopustiti, da ljudi od poroda gluhi nemogu misliti.

Iz svega se vidi, da Novotnyeva knjiga nije baš tako „jasna i laka“, kako to misli g. Š. Uz to je puna stvarnih i jezičnih pogrešaka. Što toga svega nije opazio g. Š., nije ni najmanje čudo. — Razuman će glasbenik osjetit odmah svako i najmanje distonovanje, dočim to neće ni najmanje smetati čovjeka bez muzikalne naobrazbe i zdrava sluha. — Česa tko nerazumije, ob onom nemože ni suditi; pa kad bi i sudio, sudio bi po svoj prilici krivo i naopako. — U ostalom ja neću da sam osudim Novotnyevu knjigu. Neka se preda na ocjenu ma kojemu vještaku (ali pravomu), pa ako ju odobri, ja ću se Š—ćevoj, ma i nepravednoj, kritici pokloniti, i priznati ću, da je prvi pedagog i prvi poznavalac hrvaštine! (Sliedi.)

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Hrvatski pedag.-književni sbor.**) Gosp. **Jakov Bobinac** posla 54 for. kao 7. rok za 27 utemeljitelja, koji izplaćuju utemeljiteljnu svotu mjesečno po 1 for. Tečajem ove godine uniišlo je od utemeljitelja 509 for. 54 novčića. Družtvo sv. Jeronima poklonilo je na molbu ovoga sbora 39 primjeraka svojih spisa, kojimi će se nagraditi po jedan najbolji pripravnik na zem. preparandiji u Zagrebu i Petrinji i jedna preparandica. Za taj se krasan dar sbor ovim tomu slav. družtvu srdačno zahvaljuje. G. Vaniček, umirovljeni gimn. ravnatelj, dostavio je sboru životopis pok. Ante Truhelke, koj će se štampati u „Napredku“ i „Smilju.“ Blagajnik g. Irgolić izvieti, da je nabavio dvie razteretnice od 200 for. nominalne vriednosti.

— († **Josip Herceg.**) Pišu nam iz Podravine sljedeću žalostnu viest: Noćju od 14. na 15. srpnja t. g. ugrabi nam iz kola nemila smrt viernoga a i revnoga druga i prijatelja Josipa Hercega, rav. učitelja ludbrežkog.

Pokojnik rodio se je 11. svibnja 1827.; — izučio je 8 gimnazijalnih razreda i preparandiju. Nakon toga bijaše učiteljem 29 godina i to kroz 10 godina u Cvetlinu, Bednji i Petrijancih, a 19 godina u Ludbregu, gdje je posljednje 3 godine bolovao na raku u crievih, a zadnja 3 mjeseca neprekidno čuvao krevet.

Tečajem svoga učiteljevanja imao je učenika, koji su danas župnici, kapelani, učitelji, profesori, juristе i t. d. U koliko je pokojnik bio čelična značaja, u koliko bijaše štovan i obljubljen, te u koliko mu se zasluge priznavale, dokazom je posljednja počast, koju mu izkaza svekoliko učiteljstvo iz okolice pa i

Digitized by Google

grada Koprivnice, plačuća za njim mjestna školska mladež, mjestno i obliže susjedno činovničtvo, vatrogasno družtvo i mnogobrojno gradjanstvo obojega spola.

Na grobu prosbori mu kratko, ali grudiju saučestnika dojimljujuce se slovo vriedni nam sudrug g. Miho Židovec, učitelj za sada u sv. Petru kod Bukovca, koj, izraziv žalost i bol za izgubljenim nam drugom —, naglasi uz ostalo i žarko rodoljublje pokojnikovo i postojano revnovanje oko promicanja prosvjete, što će mu ostati u narodu kao stalan spomenik.

Pokojnika oplakuje ucviljena udova sa petero neobskrbljene djece.

Duša mu se uživala rajske slasti! —x—

Književnost.

— („**Nauka ob udvornosti i pristojnosti za mladež svakoga staleža i zvanja**“.) Iz njemačkoga po drugom izdanju preporučenom bavarskim nastavnim ministarstvom preveo Josip Gall, učitelj više djevojačke učione u Zagrebu. Zagreb. 1877. Nakladom L. Hartmána U vel. 16tini str. 71. Ciena 50 novč. — Ovom se knjigom doskočilo davno osjećanoj potrebi, te ju preporučamo učiteljem, kojim se brinuti i za vanjsku naobrazbu svojih učenika, a da će dobro doći mladeži osobito odraslijoj, mislimo da netrebamo ni spominjati.

— („**Duša**“. **Poviestno-filozofička razprava.**) Napisao Gjuro Stj. Deželić. Preštampano iz „Dragoljuba“ god. 1878. Zagreb. Tisak Lav. Hartmána i dr. 1877. U 16tini str. 131. Ciena 40 novč. Preporučamo našemu učiteljstvu, da krasnu ovu razpravu što ozbiljnije prouča.

— („**Balkan**“.) Pod ovim naslovom kani izdati poznati književnik Velimir Gaj djelo, te pozivlje k preplati na isto. U „Balkanu“ biti će zanimljivih viesti i crtica iz zarobljenih zemalja, Bosne ponosne i kolievke naše narodnosti, Hrcegovine, obćih pomisli o nutarnjih prilikah, značajnih, čovjekoslovnih bilježaka o narodnjem životu i običaju, a osobito o narodnjih vrlinah i lošinah, sve prema ćudi i naravi, razklade o narodnom jeziku i o narodnih umotvorinah, pripoviedkah, pričah, pjesmah, poslovicah, gatkah, rečenicah, zagonetkah, prekorečicah, napitnicah itd. Čitavo je djelo sastavljeno, kano da je besjeda, prosborena svietu za oslobodbu Bosne i Hercegovine, epopoeja „za krst častni i slobodu zlatnu“.

Predplatna je ciena knjizi 1 for. Predplata se i predbrojka upisuje u Zagrebu u svih knjižarah. Vanjski neka na ime pisca šalju predplatu pošt. naputnicom Onim, koji plate predplatu unapried, odpremati će se knjiga franco. — Preporučamo našemu učiteljstvu, da uznastoji, da se ovo, kako se iz poziva vidi, veoma zanimivo djelo što više razširi u narodu.

Razne viesti.

— (**Iz sabora.**) U solnogradskom saboru predložiše neki zastupnici, neka se ukine dosadanji školski zakon. Većina je odbila taj predlog. Kranjski sabor prihvati predlog, kojim se nalaže zemaljskomu odboru, da tuži ministarstvo, što je ovo imenovalo dra. Mrhala članom zemaljskoga školskoga odbora. Tirolski sabor izabra komisiju od pet članova, koji bi imali viećati o tom, kako da se promieni obstojeći školski zakon. Komisija je izabrana zadnji dan a saboraši se razidjoše; o viećanju komisije ni govora.

— (**Berlinsko zastupstvo.**) Gradsko zastupstvo u Berlinu odobrilo je proračun za školske potrebe za godinu 1877., kako je predložen. On iznosi 6,236.623 mar., od kojih će trebati za pučke ili kako ih oni zovu obćinske škole 3.723.650 maraka. U Berlinu zovu se sve pučke škole obćinskimi školami te se razlikuju lih brojevi. Tomu dosljedno jesu i svi učitelji obćinski, te ni nemisle na to, da se diele na kaste, na više ili niže na sablazan obćinstva. — Mladji učitelji morati će odsele, kad uztreba, ne samo 20, već i 24 sata svake sedmice podučavati.

Natječaji.

— Za podučitelja na pučkih školah grada Zagreba. Plata: 500 for., 15% stanarine i 10% kvinkvenala. Za ovo mjesto mogu se po §. 5. naredbe od 4. listopada 1876., br. 4566, natjecati i učiteljice. Rok do 18. kolovoza t. g.

— Za učitelja i orguljaša u Mrkoplju. Plata 600 for., stan, 12 hv. drva, uživanje livade od 14 jutara i od svake pjevane mise na zahtjev posebnika 33 novč. — Rok do 15. kolovoza t. g.

— Za učiteljicu u Sisku. Plata 600 for., 15% stanarine i petgodišnji doplatak. Rok do 15. kolovoza t. g.

— Za učitelja u Grabovu (Vukovar). Plata 350 for., drva, stan i vrt. Rok do 10. kolovoza t. g.

— Za učitelja u Bogdanovcih (Vukovar). Plata 400 for., drva, stan i vrt. Rok do 10. kolovoza t. g.

— Za podučitelja u Rumi. Plata 360 for., stanarina 54 f. i drva. Rok do 10. kol. t. g.

— Za učitelja u Dobrincih (Vukovar). Plata 350 for., drva, stan i vrt i 50 nov. za pratnju pri pogrebu. Rok do 10. kolovoza t. g.

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizp. u Petrovcih (Ruma). Plata 350 f., drva, stan i vrt. Rok do 10. kolovoza t. g.

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizp. u Sibaču (Ruma). Plata 350 f., drva, stan i vrt. Rok do 10. kolovoza t. g.

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizp. u Malih Radincih (Ruma). Plata 350 f., drva, stan i vrt. Rok do 10. kol. t. g.

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizp. u Pavlovcih (Ruma). Plata 350 for., drva, stan i vrt. Rok do 10. kol. t. g.

Digitized by Google

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizp. u Ostrovu (Vinkovci). Plata 350 for., stan, vrt i drva. Rok do 10. kolovoza t. g.

— Za učitelja i orguljaša u Velikoj Erpenji (Sv. Križ Začretje). Plata 400 f., paušala 20 for., odšteta za vrt 30 for. Rok do 20. kol. t. g.

— Za drugoga učitelja i orguljaša u Zlataru. Plata 600 for. i ostala sustavna beriva. Rok do 20. kolovoza t. g.

— Za učitelja grčko-iztočnog vjeroizpovjedanja u Barni (podžupanije belovarske). Beriva: 350 for. plate, stan, 6 hv. drva za ogriev.

— Za učitelja grčko-izt. vjeroizpoviesti u Mikloški (podžup. križka). Beriva: 400 for. plaće, stan, vrt i 6 hvati drva.

— Za učitelja rimokat. vjeroizp. u gornjoj Jelenskoj (podžup. križka). Beriva: 400 for. plaće, stan, vrt i 12 hvati drva i pol jutra ograde.

— Za učitelja grčko-izt. vjeroizpovjedanja u Vukovju (podžup. križka). Beriva: 350 for. plaće, stan i 6 hvati drva.

— Za učitelja grčko-izt. vjeroizpovjedanja u Stupovači (podžup. križka). Beriva: 350 f. plaće, stan, vrt i 6 hv. drva.

Za sva ova mjesta imadu natjecatelji upraviti svoje molbenice dotičnim mjestnim škol. odborom do 5. kolovoza t. g.

— Za učitelja rimokat. vjeroizpovjedanja u na pučkoj učioni u Karlovcih. Beriva: 400 f. plaće, 100 f. stanarine i svake druge godine 60 f. u ime nagrade za obučavanje opetovnih djaka. — Natjecatelji imadu svoje molbenice upraviti dotičnomu gradskomu poglavarstvu do 1. rujna 1877.

— Za učitelja na obospolnoj obćoj pučkoj učioni u Medjuriću, kotaru Novskom, obćine Lipovljani. Beriva: 300 for. plaće, stan, vrt, 6 hvati drva i 6 f. pisarine.

— Za učitelja na obospolnoj obćoj pučkoj učioni u Jamarici, kotaru Novskom, obćine Novske. Beriva: 300 for. plaće, 100 f. stanarine, 6 hv. drva i 6 f. pisarine.

— Za učitelja na obosp. obćoj puč. učioni u Subočkoj kotaru Novskom, obćine Novske. Beriva: 300 f. plaće, 100 f. stanarine, 6 hv. drva i 6 f. pisarine.

— Za učitelja na obosp. obćoj puč. učioni u Kozarici, kotaru Novskom, obćini Novskoj. Beriva: 300 f. plaće, 100 f. stanarine, 6 hv. drva i 6 f. pisarine.

— Za učitelja na obosp. obćoj puč. učioni u Paklenici, kotaru Novskom, obćini Novskoj. Beriva: 300 for. plaće, stan, vrt, 6 hv. drva i 6 for. pisarine.

— Za učitelja na obosp. obćoj puč. učioni u Mašiću, kotaru Novogradiškom, obćine Mašić. Beriva: 300 f. plaće, stan, vrt, 6 hvati drva i 6 f. pisarine.

— Za učitelja na obosp. obćoj puč. učioni u Dolinah, kotaru Novogradiškom, obćini Rešetari. Beriva: 300 f. plaće, 100 f. stanarine, 6 hv. drva i 6 f. pisarine.

— Za učitelja na obosp. obćoj puč. učioni u Bodegraju, kotaru Novogradiškom, obćini Okučani. Beriva. 300 f. plaće, 100 f. stanarine, 6 hv. drva i 6 f. pisarine.

— Za učitelja na obćoj dječačkoj pučkoj učioni u Okučanih. Beriva: 300 for. plaće, stan, vrt, 6 hv. drva i 6 f. pisarine.

— Za učitelja na obćoj pučkoj dječačkoj učioni u Kobašu, kotaru oriovačkom, obćini Kobaš. Beriva: 300 for. plaće, stan, vrt, 6 hvati drva i 6 for. pisarine.

— Za učiteljicu na obćoj pučkoj djevojačkoj učioni u Vrbju, kotaru Novogradiškom, obćini Rešetari. Beriva: 300 f. plaće, 100 f. stanarine, 6 hv. drva i 6 f. pisarine.

— Za učiteljicu na obćoj pučkoj djevojačkoj učioni u Orubici, kotaru Novogradiškom, obćini Rešetari Beriva: 300 for. plaće, 100 f. stanarine, 6 hvati drva i 6 f. pisarine.

— Za učiteljicu na obćoj pučkoj djevojačkoj učioni u Okučanih, kotara Novogradiškog, obćini Okučani. Beriva: 300 for. plaće, stan, 6 hvati drva i 6 for. pisarine.

Primjetba: 1. Putni se troškovi neće odštetiti. 2. Molbenice se upravljaju c. k. kot. oblasti, u kojem području je dotično mjesto izpražnjeno, a šalju se do 10. kolovoza 1877.

U Medjuriću, Jamarici, Subočkoj, Kozaricah, Dolinih, Vrbju i Orubici mladež je rimokatoličke, a u Kobašu većim dielom rimokatolička, u Mašiću i Okučanih većim dielom grčko-iztočne, a u Bodegraju i Paklenici samo grčko-iztočne vjeroizpoviesti.

Izpravci.

Na str. 331., redku 5. odozdo mjesto „znanje“ čitaj „mudrovanje“; redku 14. mjesto „stvari“ „stvarih“. Na str. 333., redku 6. odozgo mjesto I. čitaj V., redku 8. mjesto „Osterlena“ čitaj „Oesterlena“.

Objava.

Budući će dne 21., 22. i 23. kolovoza t. g. u požeškom kotaru podjeljivati svetotajstvo potvrde preč. presv. g. biskup Pavlešić, toga radi držati će se ovogodišnja učiteljska skupština u Požegi mjesto 21., 22. i 23., dne 27., 28. i 29. kolovoza t. g., što se učiteljstvu požeške i pakračke podžupanije i grada Požege do znanja stavlja.

Kr. nadzorničtvo za pučke škole u Požegi. dne 24. srpnja 1877.

Balog.
nadzornik.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. zbor“, uređuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Digitized by Google

Kr. žup. škol. nadzorničtvo:.....

Red r

za obću pučku šk

Razred	Ure	Ponedjeljak	Utorak	
IV.		**Prije podne.**	**Prije podne.**	
	1.	Krasopis.	Geometrijsko oblikoslovje.	Hrvatski jez štiva i izp
	2.	Hrvatski jezik, osobitim obzirom na slovnicu.	Geometrijsko oblikoslovje (risanje).	Vjeronauk.
	3.	Hrvatski jezik, pismene radnje.	Prirodoznanstvo, ½ ure učitelj, ½ ure memor. ili napisivanje.	Vjeronauk. geomet. r
		Poslie podne.	**Poslie podne.**	
	1.	Zemljopis i poviest ½ ure učitelj, ½ ure memorisanje ili napisivanje.	Krasopis s predapisa ili prepisivanje radnja u izpitne zadaćnice.	Hrvatski jez monitor.
	2.	Računstvo napametno, spojeno s pismenim.	Hrvatski jezik, (t. j. ili pismena zabava ili slušanje predavanja s opetovnjaci).	Računstvo p
III.		**Prije podne.**	**Prije podne.**	
	1.	Krasopis.	Geometrijsko oblikoslovje.	Hrv. jezik.
	2.	Hrvatski jezik, osobitim obzirom na slovnicu.	Geometrijsko oblikoslovje (risanje).	Vjeronauk.
	3.	Hrvatski jezik, mehan. čitanje pred monitorom.	Prirodoznanstvo, ½ ure čitanje takovih štiva, ½ ure predaje učitelj.	Vjeronauk.
		Poslie podne.	**Poslie podne.**	
	1.	Zemljopis i povjest, ½ ure učitelj, ½ ure memor. ili napisivanje.	Krasopis s predapisa ili prepisivanje radnja u izpitne zadaćnice.	Hrvatski jez učitelj.
	2.	Računstvo napametno, spojeno s pismenim.	Hrvatski jezik, (t. j. ili pismena zabava ili slušanje predavanja s opetovnjaci).	Računstvo p
II.		**Prije podne.**	**Prije podne.**	
	1.	Hrvatski jezik, ½ ure pred monitorom, ½ ure pred učiteljem.	Geometrijsko oblikoslovje.	Krasopis uz
	2.	Hrvatski jezik, osobitim obzirom na slovnicu.	Geometrijsko oblikoslovje (risanje).	Vjeronauk.
	3.	Hrvatska pismena radnja.	Krasopis.	Vjeronauk.
		Poslie podne.	**Poslie podne**	
	1.	Hrvatski jezik, ½ ure memor, ½ ure čitanje pred monitorom.	prosto, jer dolaze opetovnjaci.	Hrvatski jez
	2.	Računstvo napametno, spojeno s pismenim.		Računstvo p
I.		**Prije podne.**	**Prije podne.**	
	1.	Hrvatski jezik, ½ ure učitelj, ½ ure monitor.	Hrvatski jezik (monitor).	Hrvatski jez ure čitanj
	2.	Pisanje ili slušanje s ostalimi razredi.	Zorna obuka.	Vjeronauk.
	3.	Zorna obuka.	Pisanje štiva.	Vjeronauk.
		Poslie podne.	**Poslie podne.**	
	1.	Hrvatski jezik, ½ ure ili učenje ili čit. pred mon., ½ ure zabavlja učitelj	prosto, jer dolaze opetovnjaci.	Hrvatski jez
	2.	Hrvatski jezik, čitanje pred monitorom.		Računstvo p

Opazka. U onom slučaju, ako vjeroučitelj zadade kakovu zadaću u svojih urah, onda se sobom kaže, Tjelovježba se preduzimlje ponedjeljkom, sriedom i subotom poslie podne, a pjevanje utork

auka Kr. podžupanija:.....

·l u u.....

rieda	Petak	Subota
Prije podne. k (učenje zem. ili poviest. tivanje istih po monitoru). – Učenje slovnice. – Prostoručno izpravljanje anja. **Poslie podne.** k, ½ ure učitelj, ½ ure smeno.	**Prije podne.** Računstvo napametno, spojeno s pismenim. Hrvatski jezik (sastavoslovne vježbe). Zemljopis i povjest, ½ ure učitelj, ½ ure memor. ili napisivanje. **Poslie podne.** Geometrijsko risanje. ½ ure slušanje s opetovnjaci hrvatski, ½ gospodars. obuka zajedno s opetovn.	**Prije podne.** Hrvatski jezik (zadaća). Vjeronauk. — Dogotavljanje zadaće. Vjeronauk. — Memorisanje **Poslie podne.** Prirodoznanstvo, fizika, *IV. i III. razred zajedno. Račun, osobito pismen.
Prije podne. itanje izvan klupa pred m. – Krasopis sa predapisa. – Učenje slovnice. **Poslie podne.** k, ½ ure priprava, ½ ure ismeno.	**Prije podne.** Računstvo napam. spojeno s pismenim. Hrvatski jezik (pismene radnje). Zemljopis i poviest, ½ ure priprava, ½ ure učitelj. **Poslie podne.** Krasopis s predapisa. Učenje u hrvatskom jeziku.	**Prije podne.** Hrv. jezik, čit. pred mon. izvan klupa. Vjeronauk. — Pisanje izradaka na ploča. Vjeronauk. — Pisanje izradaka na ploča. **Poslie podne.** Prirodoznanstvo, fizika, *IV. i III. razreda zajedno. Račun, osobito pismen.
Prije podne. nadgled monitora. – Napisivanje štiva. – Napisivanje štiva. **Poslie podne.** ik, raduja na pločah. ismeno.	**Prije podne.** Računstvo napametno, spojeno s pismenim. Hrvatski jezik, ½ ure učitelj, ½ ure monitor. Krasopis. **Poslie podne** prosto, jer dolaze opetovnjaci.	**Prije podne.** Krasopis, (pisanje sa školske ploče izpravljenih pismena) pazi monitor. Vjeronauk. — Hrv. jezik, pisanje štiva. Vjeronauk. — Hrv. jezik, pisanje štiva. **Poslie podne.** Hrvatski jezik, čitanje izvan klupa pred monitorom. Račun, osobito pismen.
Prije podne. ik, ½ ure zorna obuka, ½ e. — Napisivanje štiva. — Napisivanje štiva. **Poslie podne.** ik, čitanje pred monitorom. ismeno.	**Prije podne.** Računstvo napametno, spojeno s pismenim. Hrv. jezik, ½ ure monit., ½ ure učitelj. Hrv. jezik, čitanje pred monitorom. **Poslie podne** prosto, jer dolaze opetovnjaci.	**Prije podne.** Hrvatski jezik, zorna obuka. Vjeronauk. — Hrv. jezik, pisanje štiva. Vjeronauk. — Hrv. jezik, pisanje štiva. **Poslie podne.** Hrvatski jezik, čitanje pred monitorom. Račun, osobito pismen.

odpadaju nuzgredno navedeni učiteljevi predmeti; svrha pak ostaje ista, naime: radnja ruku i duš. moći.
om i petkom poslie podne zajedno s opetovnjaci. Četvrtak i nedjelja jesu praznici.

Digitized by Google

Digitized by Google

Br. 23. U Zagrebu, 10. kolovoza 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

U mirovini.

I.

Kad se poljodjeljac, ratar, težak, težeć zemlju: krčeć, oruć, djubreć, sijuć — od uranka pa do mraka umivajuć se u znoju težkim poslom već tako zamori, da mu težačko orudje otežča, iznemogle ruke klonu, te prestanu raditi, znoj s lica otriše, dušom dahne; ostavi râd, traži odmor, pak se smiri, odpočiva i pribira novu snagu, da novom zorom nastavi nanovo trudno djelo.

Tako svakoga radnoga danka od mladosti do starosti. A kad starost jednom stigne, ova gošća nepozvana, iznemogne snaga tiela, nekoč snažna, krepka, čila, daje se starina u mir, kad već vidi, da nemože kao nekoč poslovati i obavljati težko djelo. Otima mu se težak posao, nemože ga savladati. Srdce nije ostarilo, još bi htjelo poslovati, ali snaga iznemogla i mišice oslabile, te sad starina šuška oko kuće, obavljajuć lake poslove: sknadja, sprema, sve nadzire i u miru neima mira. Vikla mu duša, vikla ruka poslovati, radit, zanimat se, i što samo više može, privredjuje svomu domu, i gdje mu snaga nedosiže, savjetom ju nadoknadjuje, te stečenim izkustvom pruža korist svomu domu.

I ja sam sad na tom putu u zabitnom evo kutu umirovljen (na vlastitu prošnju) odpočivam od trudnoga službenoga rada; ali niesam viko bezposličiti, u bezposlici bo nenalazim slasti života, ona bi mi teret bila i strašno bi mi dosadila. Zaoto mislim, mozgam, osnove snujem, kako li bi miloj svojoj domovini štogod mogao privrieditи na polju naše knjige. Našao sam se davno na tom polju, ako i slabačak poslenik kao pučki pisac prije 36 ljeta, pak sam revno i pomnjivo sabirao sve dosele pučke pjesme, pripoviedke, skazke, basne, šaljive pripoviesti, zagonetke, poslovice i izraze, našeg puka jedre fraze. Prošao sam službujuć milom domovinom od Zemuna do Zrmanje, od Dunava do jadranskog mora. Sad ću, ako Bog da život i zdravlje, sve sabrano protakati na rešeto i na sito, te čisto zrnje bjelice pšenice spremiti u domaći hambar, da nam ono nepogine, što je naše od starine.

Digitized by Google

I pučka će me škola naša zanimati sveudilj do groba, jerbo u njoj, kad jednom postane pravo plodonosnom, smatram najjaču polugu pučke prosvjete, od koje u prvom redu odvisno je tjelesno i duševno blagostanje milog nam naroda, koji je predarovit umom, ali krivnjom kobnih okolnosti, u kojih se nalazio kroz stoljeća, zaostao iza drugih u prosvjeti i ugladbi.

Učitelji braćo! do nas stoji i do našega rada, da se razširi luč prosvjete po miloj domovini, te da bi zrake bolje sreće obasjale sve domove i koljebe i pragove po gradovih i po selih: po Sriemu i Slavoniji, po Posavini i Podravini, po Hrvatskoj, po Baniji, po gačkoj staroj banovini, po Lici i Krbavi, izpod čarne gore Fruške, izpod kršnog Velebita, Kuka, Kapele, Plešivice, izpod Kremena, Vratnika i Bjelolasice itd. Po predjelih, kud se tihi Dunav valja; Kupa šumi izmedj stiena i Korana i Mrežnica, plaha Lika i Novčica, Gačka, Gjula, Sluinčica i pritoci mnogi drugi: Bigj, Bitulja, Berava, Saonica, Bosut, Vuka, Karašica i Orljava, na jugu Sava, na sjeveru Drava, pak Mura, Lonja i t. d. I plitvička gle jezera, divno čudo u prirodi. Riedke su onakove ljepote i krasote u prirodi. Liepa nam i prekrasna domovina, u svietu joj malo ima para. Naša polja, sádi, šume, gaji, dubrave, vinogradi; naše gore i ravnice, brežuljci i dolci — sve je puno divnog čara, ljepote i božjeg dara, a narod nam rod junači, čil, zdrav, jak i iztrajan, osobito narod lički, bistra uma, vrle duše; samo dok se sav naš narod u trojednoj kraljevini ujedini, dok se pravo naobrazi, zauzeti će i mora jednom zauzeti častno mjesto u kiti prosvietljenih, naobraženih naroda, pak će onda postat srećnom hrvatska naša domovina i mi svi srećni u njoj. Zaoto poslujuć složno i odvažno nastojimo postići veliku svrhu, za kojom težimo, naime sveobću prosvjetu miloga roda. Težka je zadaća pučke škole, i ako se valjano rieši, sve je dobiveno, zato složno rad po boke, bodrim duhom, vjernim srdcem, zapreka će svijuh nestati, pobjedu će Bog nam dati, poslenikom u mladom vinogradu gospodnjem.

II.

Vrtlar si ogradio vrt, osnovao leje po koncu i slogove i raznolike gredice, četvorine, pačetvorine, trokute, uglovke, polukruge i ciele kruge. Tlo brižno priredio, lopatom uzkopao poduboko da rahlim bude, motikom prikopao, grabljami izravnao; sadi voćke, povrtline, cvieće; sije, presadjuje, pljevi, okapa. Čim se pojavi pramaljeće, već on neprestano radi: čisti, snaži, uredjuje i niti grudvicu zemlje u svom vrtlu neostavlja praznu. Svašta se tu vidi iz bilinskoga carstva: peršin, salata, mrkva (merlin), repa, loboda, kelj, kupus, koraba, rotkva ilj povrtnica, krumpir, šafranjica, dinje, lubenice, krastavci, ljutika, češnjak, porluk, pasulj ili grah, grašak (žečak) itd. — Čubar, smilje, bosilje, metvica, rutvica, ruža, karanfilj, okan, ljubičica, vodocviet, božje drvce, kaloper, žalvija, pelen, vratić, gjurgjic, sasa, lala, božur, neteg, neven, gjurgjin, šeboj. Eno i razni vreži bundeva (buća), leginjica i tikava, račanki, misirača, dublekdinja; vinova loza, ribiz, ogrozd itd. Sve to vrtlar pazi, snaži, pljevi, okapa i zalieva i sve mu pod njegom liepo uspieva. On cielo ljeto nepočiva, nego neprestano radi u znoju

Digitized by Google

lica svoga. Kad mu što ruku dodje, neprodje to bez koristi. Kad se izprazni koja leja, koj slog, nanovo on ih popunjuje, a kad dodje mrtva jesen, onda pobere u postavu plodove truda svoga i ostavi za ziminu. Vrtlom se je okoristio, ziminu si pripravio i sve dok zemlju zimski pokrov sniega i srieša nepokrije, šuška vrtlar po svom vrtlu: sprema, sknadja, uredjuje i posla mu nikad kraja.

I učitelj radi u vrtlu, sije, sadi, oplemenjuje, kopa, pljevi i zalieva, presadjuje, obkopava, čisti, kaštri, škopi i veže uz kolčiće.

Pomislimo i na druge umjetnike i rukotvorce, zanatlije: na kovača, bravara, drvodjelca (dundjerina), zidara, stolara, tokara, kolara, kožara, bačvara, remenara i sedlara, tkalca, kamenara, kipotvorca, slikara, užara, cipelara, čizmara, opančara, sapunara, klobučara, krojača (terziju), pekara, mesara (kasapina), urara, puškara, kazandjiju ili kotlara, lončara, krznara, abadjiju, ribara, bojadisara, zlatara (kulundjiju), kinčara, rešetara, rezbara, mlinara, dimničara, staklara, gombara, mutabdjiju, ćebetara, kobasičara, pivara, midara, zvonoljevca, turpijaša, košaričara, poslastičara, voštaničara, ciglara, japnenjara, limenara, taracara ili kaldrmisara, kuhara i druge rukotvorce, od kojih svaki manje više trudno posluje u svojoj djelaonici, te se hljebom ili kruhom hrani.

Škola je učiteljeva djelaonica. Tiha je to djelaonica, mirna, bez štropota, glomota, huke i buke, u njoj posla pune ruke. Nečuje se tu štropot stroja parnog, neblišta se munjevina, nit se u njoj miče dlieto, ni kist, ni blanj, niti pila, niti batić ni sjekira, bradva, pila, svrdlić, žunija, ni orudje koje drugo umjetničko i rukotvorsko, a ipak se u njoj eno izradjuje čudnovata tvar, kakova nigdje u djelaonicah spomenutih rukotvoraca. Tvar je to važna i velika za svakog čovjeka. Poput voska žeravicom razgrijana tvar je meka, raztopljiva, prima svaki utisak, dade se sliti u svaki kalup; možeš učiniti od nje, što ti je volja. Nu u školi, toj velevažnoj djelaonici učiteljevoj, od te tako meke tvari pozvani su učitelji vještaci i umjetnici učiniti — nemojte se čuditi, što ću reći, al je tako — od te mekane tvari tvrdu, — tako tvrdu kao što je alem-kamen. Već ste se dosjetili, kakva bi tvar to mogla biti, koju učitelji uzgojivajuć i obučavajuć imadu pretvoriti od meka na tvrdo. To je dječje mladjahno srdce, koje razgrijano žarom učiteljske i uzgojiteljske ljubavi, dade se tako omekšati, da prima svaki utisak, da se razmekšano sliti dade u povoljan kalup. Nu zadaća je učiteljeva uzgojivajuć i obučavajuć dječje srdašce tako naobraziti, upitomiti i oplemeniti, da postane čvrstim, čeličnim značajem poput tvrda alem-kamena. To može učiniti učitelj uman, vješt, trudoljubiv, pomnjiv, strpljiv, revno nastojeć izpunjivati točno i savjestno dvostruku svoju dužnost kao uzgojitelj i kao učitelj.

I ja sam djelovao u učiteljskoj djelaonici skoro pol vieka. Nu jel' mi pošlo za rukom, svoju zadaću valjano riešiti, svoju dužnost uspješnije izpuniti, to Bog zna. Toliko mi kaže vlastita sviest, da sam pomnjivo radio, imajuć najbolju volju, da dužnost svjestno izpunim; svojski sam ulagao trud, ali uviek nisam uspjeo, nego često ostade bez uspjeha trud i muka.

*

Digitized by Google

Nu to tako uviek biva, kad svi faktori pučke školske obuke složno sudjeluju, a to je: škola, dom, crkva, školske oblasti, občina, cielo gradjansko i državno, dapače i ljudsko družtvo. Ako svi ti faktori ili barem njih više, koji su naime glavni, kanoti: škola, dom, crkva i školske oblasti složno, podpuno složno, po jednih, valjanih načelih nesudjeluju i učitelja nepomažu, onda makar učitelj koliko revnovao i nastojao, neće moći svrhe postići i težke svoje zadaće valjano riešiti.

Nu to nesmije ozlosrditi svjestna učitelja, nego ga mora spoticati, da ulaže dvostruki i trostruki trud, nebi li mu ikako pošlo za rukom, ukloniti s puta sve zapreke, a Bog pomaže vjernomu posleniku u svom mladom vinogradu, i neće mu uzkratiti svoje izdašne pomoći.

Tri su stvari, što ih želim preporučiti braći pučkim učiteljem, koje su vrlo potrebite svakomu uzgojitelju i učitelju pri njihovu težkom i velevažnom poslu i djelovanju. — Bez pšenična brašna, bez jaja i masla nepravi se pita! rieč je istinita našega naroda. Koje su to tri tako potrebite stvari? Evo čujte. Prva je i najvažnija m a r. Sa nemara sve propada i samo marljive ruke postić mogu, za čim teže. Marljiv učitelj pobudi svojim primjerom na mar ne samo svoje učenike i učenice, nego i njihove roditelje, i občinu, u kojoj učiteljuje i iste školske oblasti, pa kad se ta tri mara slože, osiguran je napredak, škola postane plodonosnom, svrha bude postignuta.

Druga stvar, braćo učitelji, bez koje nije ni pomisliti, da bi se moglo napredovati, v j e š t i n a je i umjeće pri uzgoju i obuki. To se pako steći može proučavajuć vrstne knjige, obćeći sa vještimi i izkusnimi drugovi i vježbajuć se neprestano. Dan nesmije proći učitelju, u kom nebi štogod koristna čitao, u kom nebi napisao koji redak. Dalje veži uviek teoriju sa praksom i sve napred koracaj, nikad nesmiješ cipom stati, jer čim staneš, zaostaneš iza drugih, pak bi se poslie zalud kajao, što si zaostao i rad si sam sebi otežčao. Ako tom stazom neideš, nećeš stići vještinu. Ona je samo onomu vierna druga, tko neprestano za njom hrli, tko ju traži, ljubi, grli, i nikada neprestaje njoj se posvećivati. Tko ju želi prisvojiti, mora biti njezin svom dušom i svim srdcem. Učit se valja neprestano i nikad se neda sve izučiti. Ako tom stazom nećeš ići, vještinu, vjeruj, nikad stići nećeš.

P a m e t je treća važna stvar, snažna, silna, krepka, jaka. Ako je igdje pri poslu, radu i djelovanju potrebita, pri uzgoju i obuki bez nje ništa. Pamet caruje! veli naša poslovica. Ako učitelj pametno nedjeluje i pametno se neponaša, neće moći u ničem uspievati i sve mu u školi, u občini, u družtvenom životu po zlu prolazi. Čovjek pametan i raden je, štedljiv, strpljiv, složan, poslušan, iztrajan, pomirljiv, rodoljubiv, razborit, obziran, umiljat, uslužan, pravdoljubiv, vieran, umjeren, značajan, postojan, uljudan, triezan, istinit, odvažan, iskren, zadovoljan, milokrvan, dugotrpljiv, sdušan, blagodaran — dakle urešen svimi onimi krieposti, kojimi ukrašen ima biti onaj, tko želi stazom života pošteno i srećno proputovati i za sobom liepu uspomenu ostaviti. Učitelju su sve ove krasne krieposti tim potrebitije, što je pozvan, biti uzorom ne samo za svoje

Digitized by Google

učenike, nego i za cielu občinu, u kojoj kao uzgojitelj i učitelj djeluje nastojeć, kako će se promaći sveobća pučka prosvjeta, od koje je odvisno tjelesno i duševno blagostanje naroda, domovine i države.

O tom ćemo drugom prilikom, kad se opet sastanemo, dalje govoriti, jerbo je predmet jako važan, koji se dade na najfinije žice razpredati, a za pedagoga skoro neima zamašnijega i važnijega predmeta. Kad svaki pučki učitelj bude došao na čisto s ovim predmetom, po rane božje! — što veli junački Ličanin — biti će te kako napredna naša pučka škola.

U Zagrebu, 18. srpnja 1877. Mijat Stojanović.

Iz Primorja.

(Pisma **Dragutina Hirca.**)

II.

U Bakru, 25. lipnja 1877.

Zdravo, Davorine!

Ukrcav se 23. svibnja na „Hrvata“, čaroban mi se otvorio vidik, kad smo se gladkom morskom površinom odtisnuli bili. U istinu čaroban! Sve krasote, koje sam vidio, vozeć se u Postojnu, kano da su se podvostručile.

Kad si u riečkom zaljevu, pričinja Ti se, da si prije na ovelikom jezeru, nego li na pučini morskoj.

Na „Hrvatu“ bijaše dosta živahno. Jedni putovahu u Senj, drugi opet u Kraljevicu i Bakar. U tri sata podjosmo iz Rieke, a prije pete bijah u Kraljevici, gdje mi bijaše pričekati, dok je prispio „Grad Bakar“, da me dalje odtisne.

Od trga sv. Nikole uživaš prekrasan vidik na pučinu morsku i bližnje otoke. Na tom se mjestu skupljaju i kraljevičke krasotice, da pod večer skinu težko breme dnevnoga i južnoga sunca.

Malo potrajalo i eto ti parobroda u liepu kraljevičku luku. Bilo je na njem mnogo Bakrana i Bakranka, koje su pjevale na primorsku i tako nam časove prikraćivale. Vraćahu se iz Omišlja s otoka Krka, kamo je „Bakar“ izletio bio.

Ušav kraj vrha Babnoga i Gavranića tiesnim ušćem u zaljev bakarski, sav Ti se grad najednom oku prikaže, a oko njega vrh do vrha, brdo do brda.

S desne Ti se strane podsmjehivaju bujni vinogradi Crnoga vrha, Rebra i Klanca, dočim su Ti se s lieve strane nasadili vrhovi: Gavranić, Srebrač, Čisto i Sopalj, a sve sabire u jedan gorski vienac Kalvarija, na kojoj se bjeluckaju kućice seoca sv. Kuzme. S mora vidiš svaku kuću, svaki prozor, pošto se grad amphiteatralno uzdiže. Pak kad se s jutra pomoli zlaćahno sunce, odsievaju sve kuće s morske površine, pa vidiš u istinu dva grada: jedan na kopnu, a drugi u moru.

Što sam si god mile domovine prošao, to me nijedno mjesto, nijedan kraj — izuzam Plitvice — nije toliko očarao, kao grad Bakar svojom prekrasnom okolicom.

Digitized by Google

Sa Turčin-brda najljepše Ti se predočuje zaljev bakarski. Ako ušće prispodobimo držkom od čekića, to se je sa svoja dva kraka otegnuo na dvie strane, i to: od SJ. prama Jlz. Veći krak čini zaljev grada Bakra, a manji ribarskoga sela Bakarca. Duljina je zaljevu dvie morske milje, a širina pol milje. Najdublji je kod ušća, naime 138′, dočim u sredini nije dublji od 120′. Kod samoga Bakra, gdje je s desne strane zaljev obzidan i gdje parobrodi i trabakuli pristaju, je 22—28′ dubok. S lieve je strane plitčiji, tako da čovjek može po volji saći u more, s toga ova strana rabi za kupanje, naročito kod rta Mandrača, u zatoku Percinovo i kod rta Punta Kakaljevo. Dakako, da je to kupanje mučno, pošto nije dno pjeskovito, ni puno valutica, već šiljasta i bridasta kamenja. Najugodnije je mjestance ono, gdje je kamenje algami obraslo. Budući bakarskomu zaljevu neškodi nijedan vjetar do bure i pošto je dovoljno dubok, to bi se u njem smjestiti moglo i ratno brodovlje. Bura navaljuje sa Bakarca, te je kadkada brodarom i u samoj luci pogibeljna. Za bure pričekivaju brodovi u Kraljevici ili u Valli Bonacia u kanalu di Mal-Tempo. Kad brodovi za bure izlaze, tad zastrančuju napram Bakarcu, a najljepše ulaze za Sirocca, koj im jedra poput plućiju nadimlje.

Od svih vrhova, koji okružuju zaljev, najdalje se otegnuo Rebar. Na njem se stepenasto uzdižu vinogradi, po kojih se biele vrbe (Salix grandifolia), hladovite smokvenice, crveni mogranji (Punica granatum), sive masline, bademi, glangulici i ino drveće. Vinogradi niesu ovdje poput zagorskih, podravskih ili posavskih, već se trs vije i povija po nizkih i odugačkih brajdicah. Najprije sliedi odugačka gromača brižno složena kamenja, na ovoj plodna zemlja s brajdicami, a tad opet gromača i brajdice sve do vrha Rebra, gdje ima iole plodne zemlje.

Simo bi trebalo dovesti Zagorca ili Sriemca, da vidi, koli se mučno vinogradi obdjelavaju, kako se kamenje krči, zemlja snaša na ledjih itd.

Dočim je desna strana, kad s mora gledaš, puna puncata vinograda, to se na lievoj samo tuj i tamo iztiču. Ova je strana ponajveć gola i raztrgana, kao što je brdo Čisto, na kojem nema ni grmića od brinja. Njegov susjed Srebrač samo je na vrhu gol, dočim su mu obronci i podnožje obrasli umiljatimi šumicami, koje okružavaju bujne livadice i tratine.

Grad Bakar predočuje nam lik trokuta sa polukružnom podnicom, a dieli se u gornji grad i Primorje.

Primorje je polukružna ulica uz obalu morsku. Kuće su joj po novom ukusu gradjene na jedan, dva i tri sprata, a pokrivene su žliebnjaci, ne criepom. Bakarske kuće svojom su me gradjom vrlo iznenadile, pa kako nebi i Tebe, kad Ti je kuća tri sprata visoka, a samo 4—4½ m. široka, te kad ima u svakom spratu samo po jednu sobu. Sve skoro imadu u prvom ili drugom spratu shod, kadkad pun miomirisnog i prekrasnog cvieća.

U Primorju se stiče sav bakarski život. Tuj je dučan do dučana, tu pojedini uredi, kao: brzojavna postaja, bakarska štedionica i parobrodarsko družtvo, dogana, solana, gradsko poglavarstvo i kotarski sud. Tik obale redaju se

Digitized by Google

daščarice, u kojih Ti ima hljeba, naranča, krušaka, limuna, rožićka, povrća i inih malenkosti. Izpod kuće, gdje je čitaonica, probija iz pećine živa voda, koju „Stenicom“ zovu. Obližnja bi sela stradala, da neima te vode, te možeš za dana uviek vidjeti žene, kako ju u lodricah uzbrdice prte. Mnogo sam voda pio i po raznih mjestih, ali bakarskoj nema ravne, s toga se Bakrani punim pravom s njom ponose. Osim „Stenice“ još su u Primorju dva vrela. Na Jazu stoje dva mlina, tu se pere i rublje, a do njega stoji drugo vrelo. Nekoliko je koračaja od ovdje malena lučica, gdje pristaju ladjice bakarske, a pobočke od ove stoji ribarište i mesnica. S jutra je ovdje vrlo živahno. Jedan kupuje tuninu, drugi lokarde, lovratice, bakarske sardelice, osliće, grume, zubatce, a gdje koj hobotnice, mrkače i sepije. Sučelice od mesnice stoji crkva sv. Margarete, a kad odavle zakreneš na desno, eto te kod škvera Mešćice, gdje se neprestano grade brodovi, pak nesamo za domaće, već i strane principale, jer ih porad vrstnoće i liepoga lika ovdje naručuju. I sada grade brod u vriednosti od 60.000 for., a ja Ti već željno očekujem dan, kad će ga po loju odtisnuti u more. Tik mora je sgrada, gdje se kuha paklina.

Za sv. Margaretom i iza Mešćice stoji po jedna tunara ili trata. To su visoke ljestve sa sjedalom, odkuda ribar gleda u more, da li ulaze tuni u pravokutno razapetu mrežu. Kad ulaze, baca s visoke tunare u more kamenje, na što se riba uplaši i još većma u mrežu srne. Na to ribari, koji su dolje, priskoknu i mrežu kraju privuku. Kadkad čekaju na tune po 8 dana, nu kad i mjesec, dva. Izvuku kadšto samo nekoliko komada, a i stotine.

Kraj tunare je od kamenja složen poluotočić, na kojem stoji mala daščara. Tu čuče ribari oko ognjišta; jedan šivajuć ili krpajuć štogod, dočim drugi plete mreže, pripravlja udice ili sjednuv na gromaču i naheriv kapu viri u bistro more odbijajuć guste dimove iz svoje ribarske lulice.

Kad odzvoni pozdravljenje i kad zemlju prikrije večerna suton, tad odlazi onaj s tunare, dočim mu drugovi pospremaju mreže i druge stvari u bližnju kućicu, gdje i prenoćuju. Svaka dva sata ide drugi na tunaru. No godinu se uhvati do 3000 centi tunine, te se prodava na Rieci, Trstu i Mletcih, i daje liep dohodak gradu Bakru.

Druge se ribe hvataju mrežom ili udicom, a mame sviećaricami. Liepo li je vidjeti s večera u zaljevu nekoliko tih sviećarica! Čamci, koji se odtisnu u more, na daleko razsipaju svietlo od cjepanica, koje se na njih s kraja slože, pak upale. Ribari polagacko veslaju, a svjetlost ribe sve više mami, dok ih i k obali domame. Sad se mrežom ribe okruže i tako pohvataju.

Još jednu zanimivu o Primorju!

Iza Mešćice, a tik mora je gromača, pak kad na nju staneš i pram sjeveru vikneš, odjekuje cieli stavak po dva puta i posve jasno. Taj bi odjek bio pobočke od Perušićkoga, samo što tuj stavak odjekuje šest puta. Šteta, da to nitko nije odavle javio našemu Šulku, ako nitko, to barma tko od učitelja bakarskih, kad je ono lanjske godine u „Viencu“ molio, da mu se znamenitija mjesta odjekâ priobće.

A sad hajde da razgledamo nutrinu grada. (Sliedi.)

Digitized by Google

Realna obuka u pučkoj školi.

Piše **Kv. Vidačić.**

(Dalje.)

2. Upozoruj uviek djecu na postanak i razvitak u naravi. Obično se predaje bilinstvo djeci, pokazujuć cvatuću biljku. Ovu je lako opisati, a neobziruć se niti na postanak, niti na razvitak iste. Ovakav način, mislim, nepospješuje napredka znanju, nego bi se tečajem godine imala biljka višekrat promatrati. Moglo bi se, kako snieg okopni, promatrati drveće, kako pupa; za nekoliko nedjelja valja motriti razvit list, te opet čim cvietak zacvate promatrati ga i opisati. Kada se pokaže zametnuti plod, ili kad dozrieva, kazujmo ga djeci! Pa kad opet list pada i drveće golo stoji, a mi na to upozorujmo mladež. Ovako će diete uviek novim interesom tečajem ciele godine promatrati drvo (voćku), pa će zadobiti volju, da i drugo bilje na taj način motri. —

S toga gledišta, mnijem, da nebi sgorega bilo, kad bi se i razvoj životinja promatrao. Razumieva se samo po sebi, da se kod takova promatranja spolovi netumače, akoprem imade i tu način, kojim se može djetetu to raztumačiti, a da mu čuvstvo neuzbuniš. Svakako je živa istina, da bi se takovim postupkom u djeci budio što veći interes za prirodopisnu obuku, pa bi tako postala ista ono, što bi i biti imala, t. j. poviest razvoja naravi.

3. Prirodopisna obuka imala bi poticati učenika na samoradnju. Samo pripoviedanje učiteljevo nevodi k ničemu. Diete mora samo tražiti, samo gledati, samo pronaći, samo raditi. Gdje učitelj samo pripovieda, a to isto i od djeteta nezahtieva, tu je obuka mrtva. Svi, koji tako postupaju, nepoznavaju duha dječjega, niti se znadu sniziti prema stupnju njegovih pojmova; silom narivavaju djetetu svoja mudrovanja, kojih nije u stanju pravo shvatiti.“ Ovako Stjepan Basariček u X. tečaju „Napredka“, str. 182.

Dužnost učitelju neka bude voditi diete, kako i što da motri, kojim redom da stvari izpituje. Vanjština, t. j. ono, što se ćutilom najprije ukazuje (oblik, veličina, boja), ima se i najprije motriti; usuprot nutrnjost, sustav itd. poslie. Dobro bi bilo, kad bi se djeca i napućivala, kako se imadu sabirati biljke, kukci, leptiri i rude, ali ipak tako, da se preprieči svako zlostavljanje životinja.

O prirodopisnih sbirkah u pučkih učionah piše u IV. tečaju „Napredka“ str. 241.—244. i 260.—262. F. K., a u XVI. teč. istog lista str. 322.—426. Davorin Trstenjak.

Djeca će možebiti i neznatne stvari bog zna kako cieniti, nu neka jim se pusti radost, jer kada budu i manje važne stvari sama obavljala, pobudjivati će sami u sebi interes za narav. Ovdje će biti najbolja sgoda, da se djeca potaknu na marljivost, a potaknuti jih možemo n. p. ovako: Djeco! kamogod okom krenemo, sve se miče i sve radi; ondje mala ptičica od zore do mraka svejednako leće i cvrguće, donašajuć gradju, od koje si pravi gnjezdo za mlade

Digitized by Google

svoje, a kad se ovi poležu, u svom kljunu donaša potrebitu hranu; — ovdje zuji marljiva pčelica, letajuć s jednoga cvieta na drugi, da sakupi cvietni prašak, te si sagradi novo saće; — ondje je radin mravac od rana jutra do kasne večeri na noguh, da svoju komoricu napuni obilnom hranom. — Nijedan stvor nije, kako vidite, bez posla; nemojte dakle niti vi, draga djeco, dangubiti i ljenjariti se, i vam je dobri Bog dao dobre oči, zdrave ruke, bistru pamet, da njegovom milošću radite.

4. Svako opažanje neka počima točnim promatranjem pojedinih predmeta. Tko počima tumačiti obuku sustavom predmeta mrtvimi pojmovi, definicijami, klasifikovanjem itd. umjesto vlastitim opažanjem, taj neće nikada pobuditi interes u djetetu za prirodu, već će mu ju omraziti. Najprije zor, a zatim pojam. Nikada protivno! — Da me nebi tko krivo shvatio, kao da izključujem definiciju predmeta, to opetujem: „Tko počima“ — pa kažem, da imade i neizbježivih definicija. Takove su n. p.: „Što je životinja? Što su sisari?“ itd., ali ove će definicije djeca lako razumjeti i zapamtiti. U ostalom već imade o definicijah i u „Napredku“ teč. XI., br. 12., str. 92.—94. dosta toga — i valjana napisano.

Promatrajuć dva različita predmeta, neće učitelju biti težko uputiti mladež, da bude doskora razlikovala i svojstva tih predmeta. Sustav i rod ostaju na zadnje. U bilinstvu u obće nije niti potrebe, da se obazire na umjetni sustav (Linné); valjaniji bi bio naravni sustav (Decandolle) u jednostavnom obliku, jer se ni ovaj neda podpunoma djeci tumačiti.

Pučki učitelj valja da poznaje i više sustava, ali da ih i djeca u školi uče, bilo bi suvišno. Prirodopisnom obukom u pučkoj školi netreba bo mladež da se upoznaje sistematikom, već prirodom, dočim ona nije pripravljajući, već obrazujući zavod. (Sliedi.)

Nešto o metodiki početnoga računstva.

Po Frommu priobćuje **Milan Kobali.**

(Dalje.)

Četiri.

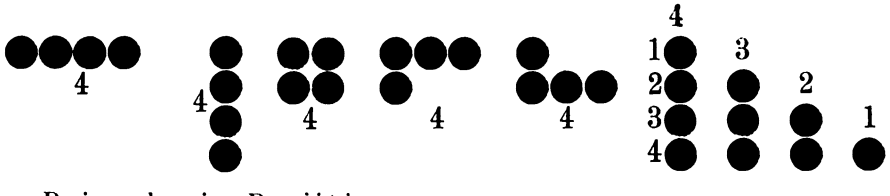

Pojam broja. Brojiti.

1. Pokazivati, zrieti, govoriti:

To je 1, 2, 3, 4 kruglje (poteza, točke, križića, prsta itd.) 2 kruglje i 2 kruglje, — 3 kruglje i 1 kruglja, — 1 kruglja i 3 kruglje, — 1, 2, 3, 4 polovica kruglje, — 1, 2, 3, 4 trećine kruglja.

Digitized by Google

Koliko nogu ima obično stol, stolac, konj, pas; — koliko točaka vidiš na kolih, — koliko dana je od ponedjeljka do četvrtka?

Koliko je to prsta (digne ih), prozora (pokaže ih), knjiga, pisaljka, držala? Brojite do 4 redomice i opet natrag; za kojim brojem sliedi 2, 4, 3; pred kojim brojem stoji 3, 1, 2; medju kojim brojem se nalazi 3, 2; koj se broj nalazi medju 2 i 4, medju 3 i 1?

Imenujte 4 stvari nalazeće se u vrtu, ovdje u školi, u crkvi, 4 ružice, 4 djevojčice, 4 dječaka, 4 ulice, 4 dana u tjednu!

Koliko strana, uglova i kutova ima četverokut □?

2. Pismene vježbe kao i kod t r i.

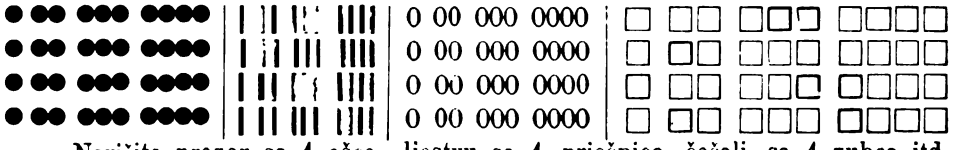

Narišite prozor sa 4 ošca, ljestvu sa 4 priečnice, češalj sa 4 zubca itd.

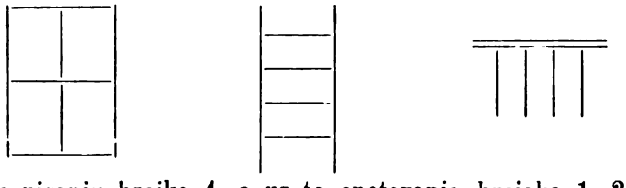

Vježbe u pisanju brojke 4, a uz to opetovanje brojaka 1, 2, 3, 4.

3. U s t m e n o. Najprije imenujuć stvari, a poslie i s neimenovanim brojem 4.

1 kruglja + 1 kruglja + 1 kr. + 1 kr. = 4 kr. (Prsta, jabuke itd.)

2 kruglje + 2 kruglje = 4 — 1 =	1 × 4 =
3 „ + 1 „ = 4 — 2 =	4 × 1 =
2 „ + 1 + 1 = 4 — 3 =	2 × 2 =
1 „ + 2 + 1 = 4 — 4 =	1 × 2 + 1 =
1 „ + 1 + 2 = 4 — (2 + 1) =	1 × 3 + 1 =
1 „ + 3 =	2 × 2 — 1 =
4 : 1 =	4 × 1 — 2 =
4 : 2 =	3 × 1 + 1 — 2 =
4 : 4 =	
2 + 2 : 4 =	
4 : 2 — 1 =	
4 : 1 — 2 =	
4 : 1 — 1 =	

Te iste vježbe na različiti način:

U 4 koliko puta je po jedan? Za koliko puta je 4 više nego li 1, 2, 3? Za koliko je 1, 2, 3 manje, nego li 4? Koliko moraš oduzeti od 4, da ti ostane 1, 2, 3? Koliko moraš k 1, 2, 3 dodati, da budeš imao 4? Koliko puta se nalazi 1, 2, 3, 4 u 4? Što je polovica, $^1/_3$, $^1/_4$, $^2/_4$, $^3/_4$ od 4? Koji dio je 1, 2, 4 od 4? itd. —

Digitized by Google

Uporaba:

1. Na stolu su 2 žlice, a kuharica donese još 2; koliko ih je ukupno?

2. Od 4 ružica, što no su procvale, odreže vrtljar 1, 2, 3, koliko ih je ostalo?

3. Tvoja majka potroši svaki dan 1 forintu; za koliko dana će joj dosta biti 2, 3, 4 forinta?

4. Koliko žemljičaka možeš kupiti za 4 novčića?

5. Majka je imala 4 oraha, Dragutinu je dala polovicu i još poslie 1 orah, on dade sestri polovicu, koliko je njemu ostalo?

6. Koliko ćeš dobiti olovka za 4 novčića, ako 1 olovka 1 novčić stoji?

5. Pismene vježbe s neimenovanim brojem.

Vježbe se napišu onim redom, kako to učinismo pod br. 9.

Četvrtina.

1. Zrieti i pokazivati, da učenici dobro shvate, što je to četvrtina. (Učitelj pokazuje četvrtinu kruglje.)

Na koliko dielova razrezasmo kruglju? (Učenici broje dielove.)

Kako biste nazvali takov jedan dio?

Gledajte ih, jesu li jednaki?

Govorite za menom: $^1/_4$, $^2/_4$, $^3/_4$, $^4/_4$ kruglje!

Koliko četvrtina ima dakle ciela kruglja?

Što je $^1/_2$, $^1/_3$, $^2/_3$, $^3/_3$; $^1/_4$, $^2/_4$, $^3/_4$, $^4/_4$ kruglje (jabuke, litra, kruške itd.)

Koliko mi manjka, da bude ciela kruglja, ako imadem: $^1/_2$, $^2/_3$, $^1/_3$, $^3/_4$, $^1/_4$, $^2/_4$?

2. Ustmeno:

$^1/_4 + {}^1/_4$ kruglje $= {}^2/_4 - {}^1/_4 =$

$^2/_4 + {}^1/_4$ „ $= {}^3/_4 - {}^1/_4 =$

$^3/_4 + {}^1/_4$ „ $= {}^4/_4 - {}^1/_4 =$

$^2/_4 + {}^1/_4 + {}^1/_4 = {}^4/_4 - {}^1/_4 =$

$^1/_4 + {}^1/_4 + {}^1/_4 = {}^3/_4 - ({}^1/_4 + {}^1/_4 + {}^1/_4) =$

$^1/_4 + {}^1/_4 + {}^1/_4 + {}^1/_4 = {}^2/_4 + {}^2/_4 - {}^3/_4 =$

$1 \times {}^1/_4 = {}^1/_4 : {}^1/_4 =$

$1 \times {}^2/_4 = {}^1/_4 : {}^2/_4 =$

$1 \times {}^3/_4 = {}^1/_4 : {}^3/_4 =$

$1 \times {}^4/_4 - {}^1/_4 : {}^4/_4 =$

$2 \times {}^1/_4 = {}^2/_4 : {}^2/_4 =$

$2 \times {}^2/_4 = {}^2/_4 : {}^4/_4 =$

$3 \times {}^1/_4 = {}^1/_4 : 1 =$

$4 \times {}^1/_4 = {}^2/_4 : 1 =$

$2 \times {}^2/_4 - {}^1/_4 =$

$2 \times {}^1/_4 + {}^3/_4 =$

$3 \times {}^1/_4 + {}^1/_4 =$

$4 \times {}^1/_4 - {}^2/_4 =$

$2 \times {}^2/_4 - {}^3/_4 =$ itd.

3. Razne vježbe: (Sve, što govore učenici, to učitelj pokazuje na kruglji.)

$^2/_4$ kruglje $= {}^1/_2$ kruglje

$^3/_4$ „ $= {}^1/_2 + {}^1/_4$ „

$^4/_4$ „ $= {}^2/_2$ „

$1\frac{1}{2} = {}^3/_2$

$1\frac{1}{3} = {}^4/_3$

$^4/_3 = 1\frac{1}{3}$

Digitized by Google

$^3/_4$ kruglje — $^1/_4$ = $^1/_2$ kruglje
$^1/_2$ „ — $^1/_4$ = $^1/_4$ „
$^1/_2$ „ = $^1/_4$ + $^1/_4$ „
$^3/_4$ „ = $^2/_4$ + $^1/_4$ „
$^1/_2$ „ = $^2/_4$ „
$^2/_2$ „ = $^4/_4$ „
$^4/_2$ „ = 2 „
$^3/_2$ „ = $1^1/_2$ „

Polovina ($^1/_2$) od $^2/_2$, $^4/_2$, $^2/_3$ =
Trećina ($^1/_3$) od $^3/_3$, $^3/_4$ =
Četvrtina ($^1/_4$) od $^4/_4$ =

(Zrijuć i prispodabljajuć polovinu i četvrtinu na kruglji, nisu navedene vježbe težke.)

Razna pitanja:

Koliko moram $^1/_4$, $^2/_4$, $^3/_4$; — $^1/_2$, $^1/_3$, $^2/_3$ kruglje dodati, da bude ciela?
Koliko ostane, ako od ciele kruglje oduzmem $^1/_4$, $^3/_4$, $^2/_4$, $^1/_2$, $^2/_3$?
Koliko $^1/_4$, $^2/_4$, $^1/_2$, $^1/_3$ moram uzeti, da budem imao 1 kruglju?

Koliko se puta nalazi $^1/_2$ kruglje u 1, 2 krugljah; — $^1/_3$ u $^2/_3$, 1; — $^1/_4$ u $^2/_4$, $^3/_4$, $^1/_2$ itd.?

Što je polovica od $^1/_2$, $^2/_3$, $^2/_4$, $^4/_4$?

Za koliko je 1 kruglja veća od $^1/_2$, $^1/_3$, $^2/_3$, $^1/_4$, $^2/_4$, $^3/_4$; za koliko su $^3/_4$ veće a $^1/_4$ manja od $^1/_2$; — za koliko je $^1/_4$, $^2/_4$, $^3/_4$, $^1/_3$, $^2/_3$, $^1/_2$ manja od ciele kruglje?

4. Pismeno: Pisanje brojaka: 1, 2, 3, 4. — $^1/_2$, $^2/_2$, $^1/_3$, $^2/_3$, $^3/_3$, $^1/_4$—$^4/_4$. Zatim se napišu na ploči vježbe onim redom, kako to učinismo kod trećine pod 3.

Uporaba:

1. Za haljinac treba $2^1/_4$ metra sukna, za hlače 1 metar, za prsluk $^1/_4$; koliko je ukupno treba?

2. Neki je djetić radio u 4 dana samo $2^1/_2$, $3^1/_4$, $2^3/_4$, $1^3/_4$ dana, kako dugo nije radio?

3. U staklenki jesu 4 litra piva, koliko osta u njoj, ako pivar iztoči: $^1/_4$, $^3/_4$, $2^1/_4$, $3^1/_4$ litra?

4. Kako dugo će biti vojniku dosta 1 hljebac kruha, ako na dan pojede $^1/_2$, $^1/_3$, $^1/_4$, $^2/_4$?

5. Švelja dobije za svaki rubac, što ga zarubi, $^1/_4$, $^1/_3$, $^1/_2$ novčića, koliko će dobiti za 2, 3, 4 para?

6. Otac ima još 4 arka papira, od ovih potroši $3^1/_4$ arka, a kupi 2 arka, koliko mu je araka ostalo, ako je po drugi put $1^1/_4$ arka potrošio?

Opazka. Sve, o čem se u tih zadaćah govori, mora učitelj učenikom pokazivati. (Sliedi.)

Digitized by Google

Odgovor g. Šimončiću.

(Dalje.)

G. Š. hvali strogo kršćansko stanovište prijašnjih naših pedagogija, i nastoji dokazati, da je moja knjiga „pošla strujom rationalističko-naturalističke pedagogike". — U obiuh knjigah"* (prijašnjih) da se razpravlja »naučno gradivo sa izrazitoga stanovišta vjere kršćanske". — Da je u prijašnjih pedagogijah stanovište kršćansko, — bolje katoličko, — jasno izraženo, o tom nema sumnje. Ali to je i posve naravno, te u podpunom suglasju s tadašnjimi prilikami. Za onda je naime u cieloj monarkiji katolička vjeroizpoviest bila državnom ili vladajućom, te se je nastojalo i moralo nastojati o tom, da se što veće povlasti i što veća zaštita pruži toj vjeroizpoviesti. Škole, za koje se je država brinula, bijahu strogo katoličke te pod neposrednim nadzorom katoličkih crkvenih oblasti. Ostale konfesije smjele su doduše, ako su mogle, podizati svoje posebne škole, — nu i one su ponajviše spadale pod nadzor katoličkih crkvenih oblasti. Ako su sljedbenici drugih konfesija polazili i javne katoličke škole, to je bivalo samo od nužde, te se na njih i posebne njihove vjerske nazore nije nikakov obzir uzimao, dapače oni su morali biti zadovoljni, da ih trpe u takovih školah. — Prema tomu sasvim je naravno, da su se za tadašnje škole pisale i morale pisati knjige sa strogo katoličkoga stanovišta, niti se treba čuditi, ako se je onda učilo i moglo učiti, da „svaki drugi uzgoj osim katoličkoga vodi k barbarstvu i divljačtvu."

Medjutim su se okolnosti promienile. Ravnopravnost je državljana proglašena. U cieloj su monarkiji škole, za koje se država ili zemlja brine, postale obćimi školami, te ih može polaziti svatko bez razlike vjeroizpoviesti. To se neda zanijekati, i g. se Š. ljuto vara, ako misli, da bi se ikakvom „interpretacijom" §. 6. školskoga zakona moglo dokazati, da su naše škole „katoličke" u onom smislu, kako bi on to htio. U tom se pako pozivam na rieči, što ih je u obranu zakona prigodom saborske razprave rekao vladin zastupnik, — dakle onaj, koji je zakon zasnovao, koji mu je ulio duh i život, i koji ga doista najbolje pozna. On reče: „Konfesionalnih škola nemogosmo uvesti, jer bismo ih morali dati svakomu, i konfesionalnim većinam i konfesionalnim manjinam, a na trošak obćine; tim bi se ujedno stalo na put mješovitim školam, bez kojih nema nade, da bi se mogla polučiti obća naobrazba našega naroda. — Konfesionalnimi niesu se mogle proglasiti ni zato, jer u zemlji, gdje ima različitih vjera, mora biti obća škola pristupna svakomu bez razlike."

Pošto dakle današnje naše škole niesu jedino katoličke škole, nego ih mogu polaziti, a faktično ih i polaze takodjer i članovi drugih konfesija, to je posve naravno i dosljedno, da ja za preparandiju kao obći zavod niesam mogao pisati pedagogiju sa strogo katoličkoga stanovišta; jer se takova pedagogija po

* Brojnici se „dva, tri, četiri", kad stoje s predlogom, obično nesklanjaju, nego stoje sa svojim imenom u 4. ili što je isto u 1. padežu dvojine. N. pr.: „Vozi se na dva konja; — putuje preko tri gore; — bijah u oba mjesta itd." Prema tomu valjalo bi i „u obje knjige" a ne u „u obiuh (hiat) knjigah". — Veber str. 53. i 149. i Daničić st. 48. — U tom bi smjeli griešiti početnici, ali ne toli oštri kritici kao što je g. Š.!

Digitized by Google

obstojećih ustanovah nebi ni mogla propisati kao učevna knjiga.*) Nu moju pedagogiju preporučaju ne samo razlozi zakonitosti, nego i razlozi zdrave i napredne pedagogije. -- Svrha je uzgoju, što će doista i g. Š. priznati, sjedinjaj s Bogom. A Bog je jedan za sve ljude, bili oni pogani, židovi, muhamedanci ili kršćani. Pošto je dakle svim ljudem jedna te ista svrha, to je i jedno temeljno načelo uzgoju. A kad je jedno temeljno načelo, onda i može i mora biti i jedna uzgojna znanost za sve ljude bez razlike vjere i naroda. Razumieva se samo po sebi, da se pri uporavi uzgojnih načela i pravila mora uzgojitelj obazirati i na posebne individuelne prilike pojedinih pitomaca, dakle i na njihovu vjeru i narodnost, — nu tomu se neprotivi ni moja pedagogija, dok uči, da se „osobnost ima poštivati“, i da se „pitomac može voditi raznimi stazami i putinami, ali da se mora privesti k jednomu cilju, a taj je, da se dovede k pravoj osobnosti, t. j. k podpunomu životu, u kom se ogleda život Boga i čovječanstva“. (st. 15.) — Curtman, veliki neprijatelj obćih t. j. interkonfesionalnih škola, hoće ipak, da se pedagogija za preparandije piše s obćenitoga stanovišta, te veli u predgovoru k svojoj pedagogiji: „Eine Erziehungslehre im echt christlichen Sinne müsste von allen Confessions-Verwandten gebraucht werden können; denn sie darf eben nichts Confessionelles enthalten, wohl aber soll sie der Religiosität in jeder Confession die Bahn brechen. Wer die Jugend nicht zu Gott führen will, verdient nicht den Namen eines Erziehers. Aber die Erziehung muss auch in der Liebe einigen, was der Glaube getrennt hat.“

Priznajem rado, da si svaka od pojedinih vjeroizpoviesti nepomišlja posve čisto Boga, dakle ni konačni cilj svomu usavršenju. Ja sam kao kršćanin-katolik sigurno uvjeren o istinitosti i nepobitnosti svoga shvaćanja. Nu može li me to ovlastiti na to, da kao učitelj zajedničke škole, kao učitelj i pravoslavnih i židova, iztičem svoju posebnu uvjeru kao jedino čistu i pravu? Može li se to činiti bez povrede njihova vjerskoga osvjedočaja? — G. se Š. hvali doduše, da „već treću godinu obučava na samostanskoj preparandiji pripravnice katoličke, pravoslavne i židovske vjeroizpoviesti, pak da nije svojimi — načeli ni da bi jedne povriedio.“** Nu g. Š., koji meni toli ljuto spotiče, da „širim vjerski indiferentizam“, niti neopaža, da tim sama sebe obtužuje; jer se po tom vidi, da upravo njegov uzgoj vodi k indiferentnosti prema vjeri barem kod

* G. Š. tvrdi, da sam ja „ustanove postojećega zakona daleko preskočio — i prvi korak učinio, da naše škole nebudu samo „de jure“, nego i „de facto“ bezkonfesionalne“. — Vidi se po tom, da nema jasnoga pojma o razlici izmedju „bezkonfesionalnosti“ i „interkonfesionalnosti“, -- a pokazuje takodjer, da moju osobu, — uz sve otimanje, — više mrzi, nego samu stvar. Inače, ako je iole pratio razvitak našega školstva za posljednjih godina, morao bi znati, da je visoka naša vlada u sporazumku s krajiškom upravom jur pred četiri godine, dakle još prije, nego je stvoren novi školski zakon, odlučila, da se iz novih školskih knjiga izključe sva štiva strogo konfesijskoga sadržaja.

** Tom sgodom govori i o nekakovu malheuru, koji da se je nekomu, valjda meni dogodio. Ja mislim, da se na takove tvrdnje, koje se osnivaju na pustih babskih pripovietih, netrebam obazirati, a i g. bi Š. dobro učinio, da se „babarija“ okani. Kad bismo mi htjeli širiti glasove, što ih raznose kojekakve dangube, mogli bismo govoriti ne samo o „malheurih“, nego i o „škandalih“. Nu taj posao propuštamo onim, koji se neznadu boljim oružjem braniti. Bio im na čast!

Digitized by Google

sljedbenica nekatoličke vjeroizpoviesti. Nemože bo se ni pojmiti, kako bi moglo biti, da g. Š. svojimi načeli nepovriedi vjerskoga čuvstva nekatolikinja. Samo onaj pravoslavni, protestant ili židov, koji je podpuno indiferentan, te nemari za nikakvu vjeru, može mirno podnieti, kad mu se reče, da „svaki drugi uzgoj osim katoličkoga vodi k barbarstvu i divljačtvu.“ — Takova neobzirnost nebi se smjela trpjeti ni u običnom družtvu u prisutnosti drugih inovjeraca, a kamo li u školi, koja je pozvana oplemenjivati mladež, te širiti duh sloge i zajedinstva, — slagati i sbližavati, a ne otudjivati i razstavljati. „Što nećeš, da tebi drugi čini, nečini ni ti drugomu.“ Protivnici novoga zakona smatraju se branitelji konfesija, — u istinu pako rade samo za svoju konfesiju proti svim drugim. Mi hoćemo, da se uzgaja svaki čovjek prema svojoj naravi i individuelnosti, a oni tvrde, da se može uzgajati samo katolik. Mi hoćemo, da se štuje i manjina, te da se bez potrebe nevriedja, a oni misle, da većina ima pravo ignorovati ili dapače terorizovati manjinu. Tko je dakle „proti konfesijam“; tko širi „vjerski indiferentizam“; — tko zameće „klicu vjerskih nemira i razmirica?“ — Ja i opet tvrdim: Bez obćih pučkih škola, bez obće narodne naobrazbe, neće biti sloge ni mira u narodu i čovječanstvu! (Sliedi.)

VJESTNIK.

— (**Imenovanja.**) Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je namjestnu učiteljicu u Koprivnici Olgu Loiblovu učiteljicom na djev. obć. puč. školi u istom gradu; Pavla Florijana pravim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Radoboju; Gavra Vojvodića učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Kutjevu; privr. učitelja u Gudovcu Petra Ivanovića privrem. učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj učioni u Marincih; zatim uslied preustrojstva puč. školstva na temelju zakona od 14. listopada 1874. pravimi učitelji i to: na dječačkoj obć. pučkoj školi u Daruvaru Josipa Blagu i Simu Nenadovića, a na obospolnoj obćoj puč. školi u Pakracu Franju Lugarića.

— (**Školska godina na kr. preparandijah i vježbaonicah**) završena je 31. srpnja svečanim načinom. Godišnji izvještaj tih zavoda ima na čelu članak od A. Hajdenaka pod naslovom: „Obći nauk o kretanju“. Iz statističkoga diela toga izvještaja vadimo sljedeće: Odobreno je prošle školske godine za učiteljstvo 8 redovitih učit. pripravnika, 4 učit. pripravnice, 9 privatista i 1 privatistica, ukupno 22. Učit. pripravnika bijaše koncem škol. godine u I. tečaju 26, u II. teč. 24, u III. teč. 12, ukupno 62. Učit. pripravnica bijaše u I. teč. 18, u II. teč. 16, a u III. teč. 4, ukupno 38. Svršetkom škol. godine bijaše dakle na oba zavoda upravo 100 slušatelja i slušateljica — Na vježbaonicah uz kr. preparandije obavljeni su godišnji izpiti 24. i 25. srpnja. Kao izaslanik preč. nadb. duhovstola prisustvovao je učit. izpitom preč. gosp. kanonik i predsjednik jugosl. akademije dr. Franjo Rački, a izpitom na vježbaonicah prisustvovaše preč. i velem. g. rektor sveučilišta Franje Josipa dr. Antun Kržan. Obe vježbaonice polazilo je 274 djece. Od tih ima 89 prvi red s odlikom, 151 prvi red, 38 drugi red i 12 treći red; 2 ostadoše neizpitani.

— (**Godišnje izviešće obće pučke škole u Oborovu.**) Sposobnjaka bijaše, i to: dječaka 92, djevojčica 48, ukupno 140. Poradi malena prostora i pomanjkanja učit. sila polazilo je svakdanju školu samo 70 dječaka i 41 djevojčica, ukupno 111, a opetovnicu dječaka 13, djevojčica 7, ukupno 20. Ukupni broj sve mladeži 131. Od ovih dobilo je 18 prvi red s odlikom, I. red 82, II. red 20, III. red 11. Mladež bijaše čitave godine zdrava i polazila je marljivo školu. M. Bezuk.

— (**Učiteljska skupština za podžupaniju zagrebačku**) držat će se dne 22., 23., a prema potrebi i 24. kolovoza t. g. Razpravna pitanja: 1. Koje grane gospodarstvene zaslužuju osobitu pažnju u ovih krajevih i kako bi pučka škola iste u narodu najuspješnije i najkoristnije unapredjivati mogla? Izvjestitelj: Bertak-Zelinski. 2. Koje bi koristi imati moglo umno pčelarstvo u moralnom i materijalnom pogledu za pučko školstvo i učiteljstvo? Fijan-Šestinski. 3. Kako da se zemljopis predaje u pučkih školah? Bekova svetoivanska. 4. Što ima pučka škola činiti, da se mladež

Digitized by Google

priuči kućnomu redu i u obće čistoći? Lipkovac-Samoborski. 5. Kako bi se imala predavati slovnica u pučkih školah? Klobučar-Nartski. — Koja gospoda žele, da u skupštini stave posebnih predloga, neka ih do skupštine pismeno dostave kr. nadzorničtvu za pučke škole u Zagrebu. Osim navedenih razpravnih pitanja postaravi će se nadzorničtvo za kakovo sgodno pedagogijsko ili obće obrazovno predavanje. Prva sjednica otvorit će se točno u 9 sati prije podne u prostorijah kr. mužke preparandije.

Natječaji.

— Za učitelja u Dežanovcu (Daruvar). Beriva: 350 for., stan, drva, ¾ r. vrta, 5 rali oranice i 50 for. doplatka.

— Za učitelja u Blagorodovcu (Uljanik). Beriva: 350 for. plaće, stan, vrt, 5 jut. oranice i drva.

— Za učitelja u Brestovcu (Daruvar). Beriva: 350 for. plaće, stan, drva, vrt, 2 jutra oranice i 50 for. doplatka.

Za ova mjesta imadu se upraviti molbenice dotičnim mjestn. škol. odborom do 21. kolovoza t. g.

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizp. u Borovi. Plata 350 f., stan, 8 hv. drva i vrt.

— Za učitelja i orguljaša u Bušetini. Beriva: 400 for., stan, 8 hvati drva i vrt.

— Za učitelja u Orešcu. Beriva: 400 for., stan, 8 hv. drva i vrt.

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizp. u Smudah. Beriva: 100 f., stan, 12 hv. drva i vrt.

— Za podučitelja i pojca grčko-izt. vjeroizpovj. u Voćinu. Beriva: 360 for., stan, 10 hv. drva i vm.

— Za učitelja grčko-izt. vjeroizp. u Ćeralijah. Beriva: 400 for., stan, 8 hv. drva i vrt.

— Za učitelja i orguljaša u Hrkanovcih. Beriva: 400 for., stan, 6 hv. drva, vrt i 2 jut. oranice.

— Za podučitelja ili podučiteljicu u dol. Miholjcu. Beriva: 360 f., stan, 3 hv. drva.

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizp. u Budimcih. Beriva: 350 for., 52 for. 50 n. stanarine, 6 hv. drva.

— Za učitelja u Breznici. Beriva: 350 f., stan, od svake kuće voz drva, vrt od ¼ jut.

— Za učitelja u Novom Gracu. Beriva: 350 for., stan, 6 hv. drva i vrt

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizp. u Majaru. Beriva: 212 for. 50 nov. u novcu, 25 mjerova žita, 25 mj. kukuruza, stan, 6 hv. drva i vrt.

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizp. u Miklošu. Beriva: 350 for., 52 for. 50 nov. stanarine, 6 hv. drva.

— Za učiteljicu u gor. gradu Osieku. Beriva: 600 for. i stanarinu.

— Za učitelja u nut. gradu Osieku. Beriva: 600 for. i stan.

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizp. u Pančju. Beriva: 250 for. u gotovom, 20 mjerova žita, 20 mjer. kukuruza, 6 hv. drva, vrt, stan u naravi ili 15% stanarine.

— Za podučitelja ili podučiteljicu u Petrijevcih. Beriva: 300 for., stan, 3 hv. drva.

— Za učitelja u Širokompolju. Beriva: 350 for., stan, 6 hv. drva i vrt.

— Za učitelja u Vučevcih. Beriva: 350 f., stan, 6 hv. drva i vrt.

— Za učitelja i orguljaša u Vladislavcih. Beriva: 350 f., stan, vrt i 2 jut. oranice.

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizp. u Suhojmlaki. Beriva: 350 for., stan, 8 hv. drva i vrt.

— Za podučiteljicu u Virovitici. Beriva: 420 for. i 15% stanarine.

Za sva ova mjesta imadu natjecatelji upraviti svoje molbenice dotičnim mjestnim škol. odborom do 1. rujna t. g.

— Za podučiteljicu u Novom. Beriva: 360 for. i 54 for. stanarine.

— Za podučitelja ili podučiteljicu u Grižanih. Beriva: 360 f. i 54 f. stanarine.

— Za podučitelja dotično podučiteljicu u Hreljinu. Beriva: 360 for., stan u naravi.

— Za podučitelja dotično podučiteljicu u Delnicah. Beriva: 360 f., stan i drva.

— Za podučitelja dotično podučiteljicu u Lokvah. Beriva: 400 f., stan, drva i vrt.

— Za podučitelja dotično podučiteljicu u Mrkopalju. Beriva: 300 f., stan i drva.

— Za podučitelja dotično podučiteljicu u Ravnojgori. Beriva: 300 f., stan i drva.

— Za učitelja u Starom lazu. Beriva: 400 for., stan i drva.

— Za podučitelja i podučiteljicu u Senju. Beriva: 360 f. i 54 f. stanarine.

Za ova mjesta imadu se upraviti molbenice do 25. kolovoza t. g. dotičnim mjestnim škol. odborom.

Izpravci.

Na str. 349. 5. redak odozgor mjesto „erleiechtet", čitaj „erleuchtet"; redak 1. odozdol mjesto „knjigah", čitaj „knjiga"; redak 14. mjesto „Nu-može", „Nu može"; redak 19. mjesto „ju", „ga"; redak 20. mjesto „nje", „njega". — Te su se pogreške slučajno podkrale, jer su urednik i pisac bili zabavljeni silnimi izpitnimi poslovi.

Javna zahvala.

Nastojanjem veleč. g. Sebastijana Riesela, župnika i mjestnog šk. nadzornika, nabavljen je za školu lovasku novi ormar. Smatram si za ugodnu dužnost, pomenutomu gospodinu ovime se najtoplije zahvaliti i ujedno smiernu želju izraziti, da bi se i u buduće za ovu školu zauzeti izvoljeo, za koju se je dosad upravo reći maćuhinski skrbilo. U Lovasu, dne 24. srpnja 1877. Jos. Raček, učitelj.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. sbor", uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 24. U Zagrebu, 20. kolovoza 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Ustmeni izraz misli u pučkoj školi.

Ustmeni izraz misli smatram znamenitom, pače reć bi najznamenitijom obučnom zadaćom pučke škole. Svi naime drugi predmeti niesu drugo, a niti nesmiju biti nego sredstvo, da se čim uspješnije postigne ova svrha. Pa koja da je druga obučna zadaća pučkoj školi, nego da se može diete ob onom, što je shvatilo, te si zapamtilo, ustmeno izraziti, u koliko je dakako to moguće u pučkoj školi. Po tom nam valja kod ustmenoga izraza misli nastojati: 1. da usposobimo diete, kako će moći razumjeti govorom izražene misli drugih; 2. da mu pripomognemo do vještine, kako će moći vlastite misli i čuvstva jasnimi i opredieljenimi riečmi drugim priobćiti; 3. da ga usposobimo, kako će se moći poslužiti učinjenim napredkom za obće obrazovanje tako, da mu se um, pamet, mašta i razum izoštre, a čuvstva i težnje da se oplemene. To je zadaća ustmenomu izrazu misli, koji da usavršimo čim više u djeci, valja nam se latiti različitih sredstva i načina, koje sam nakanio ovim člankom navesti.

Ustmenomu izrazu misli potreban je ponajprije objekt t. j. ono, što se ima izraziti, a zatiem potreban je način, kojim da se što izrazi i napokon vještina. Prvo se postizava stvarnom obukom, drugo slovnicom, a treće vježbanjem. Po tom vidimo, da su, reć bi, svikoliki obučni predmeti u savezu sa obučnom zadaćom, naime sa ustmenim izrazom misli. Obazrimo se ponajprije na objekt ustmenoga izraza misli, naime na stvarnu obuku.

Stvarna obuka počima u prvom razredu sa tako zvanom zornom obukom. Po tom mislim da je ustmenomu izrazu misli zorna obuka upravo temeljem, neglededć na razvitak ustmenoga izraza misli u roditeljskoj kući. Postavi li se dobar temelj ustmenomu izrazu misli zornom obukom, to će biti kasnije laglje nadogradjivati na tom temelju u viših razredih. Objekt pako ustm. izr. misli postizava se u prvom razredu različitimi stvarmi, a logika i vještina riečju učiteljevom. Logična pitanja, koja stavlja učitelj o objektu u zornoj obuci, kao i točnost i opreznost, kojom pazi na odgovore djetinje, nehotice razvijaju u djeci

Digitized by Google

logičnost. Vještina, taj treći zahtjev ustm. izraza misli, postizava se izpitujućim načinom kod zorne obuke. — Zato valja, da učitelj kod zorne obuke više pita t. j. da pruži priliku, da djeca više govore, nego učitelj. Učitelj ima samo govoriti toliko, u koliko mu treba za razjašnjaj kojega objekta dotičnoga pitanja. U obće učiteljeva rieč ima biti duša obuci, ona mu mora reć bi nevidivim načinom razviti više sposobnosti. Zato valja da je govor učiteljev kratak, jezgrovit, pun miline i pun pravilnosti i smijem li reći dječji po onom: „hoćete li da udjete u kraljestvo nebesko, morate biti kao ovi maleni“; — a ja velim, hoće li učitelj ući u dušu djeteta, u to tajno biće, valja da mu bude duša poput djetinje, puna naivnosti uz ozbiljan čar i prostotu! — Bude li se tako radilo, to će biti postavljen dobar temelj ustmenomu izrazu misli zornom obukom.

Promotriv tako zvanu zornu obuku, prodjimo na objekt ustmenoga izraza misli u viša tri razreda, naime na stvarnu obuku. Stvarna obuka osniva se u tih razredih na čitankah, t. j. na stvarnom razlaganju štiva, to li onih, koja se samo čitaju, toli onih, koja se imadu upamtiti bud doslovce, bud pripovjedajućim načinom. Stvarno se imaju štiva razlagati izpitujućim načinom, te se učitelj ima kaniti suvišna pripoviedanja ter razlaganja. Tim načinom steći će si djeca uz stvarnu obuku i vještinu u govoru, što je veoma potrebno. Što se tiče nadalje pripoviedanja i učenja štiva doslovce, valja spomenuti, da imade učitelja, koji dadu sva štiva pripoviedati svojimi riečmi, a imade i takovih, koji dadu sva štiva učiti na izust. Nu to su dvie krajnosti, a nijedna krajnost nevalja, već je najbolje držati se sredine. Nevaljaju te krajnosti zato, što se prvom krajnošću obrazuje um, a drugom pamet. U koliko nam je potrebno, da imadu djeca razvijen um, u toliko opet s druge strane nesmijemo zanemariti pamet, koja je osobito potrebna radi obsežnoga učevnoga gradiva u srednjih i viših školah. Glavno je naime u ustm. izr. misli, da učenik nesamo dotičnu stvar razumije, već da ju i zapamti, jer ju inače neće moći ustmeno izraziti. Najbolje je po tom, da se nekoja štiva uče na izust, a druga da se samo pripoviedaju. Po mom sudu imala bi se učiti na izust stvarna štiva, a moralna imala bi se pripoviedati. Tiem se djeca, što stvarna štiva uče na izust, priučavaju, da svaki stvarni predmet točno prouče, te tim se ujedno ukidava ona površnost u učenju realija, koja se opažava ne samo u pučkih, već i u viših školah. Važno je nadalje, kako učitelj postupa kod pripoviedanja naučenih štiva i kod štiva naučenih na izust. Imade naime učitelja, koji puštaju, da djeca redomice recituju naučeno štivo, a drugi opet, koji se neprestano pitanji upliću, kad učenik bud pripovieda, bud govori na izust. Ni jedno ni drugo nevalja, već učitelj ima postupati srednjim putem, gdje će mu se naime činiti shodno, tamo neka stavi pitanje, a kadkada neka pusti, da učenik štivo recituje.

Prošav tako u kratko način, kojim imade postupati učitelj u pripoviedanju te učenju štiva na izust, valja nam još koju reći o vadjenju sadržaja. Veliki je prepon medju pedagogi još i dan danas, da li se naime ima vaditi sadržaj, pošto je cielo štivo pročitano i protumačeno, ili da li se ima čitajuć i tumačeć pojedine odlomke odmah vaditi sadržaj iz tih odlomaka. Predugo

Digitized by Google

bi bilo, da razlažem neshodnosti jednoga i drugoga postupka, pa to i onako nije potrebno, jer svaki od ovih postupaka ima svoje razloge za sebe i proti sebi. U takovu je slučaju najbolje, da se oba postupka spoje, jer samo taj način može se smatrati valjanim koli sa pedagogijskoga, toli sa praktičnoga gledišta. Zato mislim, da valja štivo, iz kojega želimo izvaditi sadržaj, ponajprije cielo pročitati i protumačiti, a zatim treba iz cieloga štiva izvaditi glavni sadržaj ili ideju u širem smislu, a poslie valja čitajuć odlomak po odlomak izvaditi iz štiva podpuni sadržaj. Postupati valja u vadjenju sadržaja u koliko je najviše moguće izpitujućim načinom. Toliko o vadjenju sadržaja.

Iz svega toga vidimo, da je stvarna obuka u istinu objekt ustmenomu izrazu misli i da se stvarnom obukom neuče djeca samo realije, nego da se takodjer njom usavršuje ustmeni izraz misli. Valja mi spomenuti, da stvarnoj obuci spada i računstvo.

Progovoriv o objektu ustm. izr. misli, valja nam još reći koju o slovnici, toj logici ustm. izr. misli. Zadaća je slovnici gledom na ustm. izraz misli, da razvije i usavršuje u djetetu sud i da znadu djeca od različitih sudova stvoriti zaključak. Kod tumačenja slovničkih pravila valja po tom da učitelj polazi sintetičkim putem. Valja najprije da navede primjere, a onda pravilo; najprije pojedino, onda općenito. Ti pako primjeri moraju da budu zorni t. j. da su upravo u onaj par pred očima, kada učitelj govori. Zorni pako mogu biti primjeri na dva načina, ili tumačeć ih na stvarih, koje se u školi nalaze, ili pako na temelju shodnoga štiva. Štivo napokon, na temelju kojega želimo preduzeti slovničke vježbe, valja da učitelj protumači stvarno i zorno, kao i da praktičnimi ustmenimi vježbami izvježba učenike o sastavbi štiva. Tiem načinom pribaviti će si učenici vještinu i izpravnost u skladbi, te će se tiem načinom postići gore spomenuta zadaća slovnice gledom na ustmeni izraz misli.

Preostaje nam još koju spomenuti o trećem zahtjevu ustm. izraza misli, naime o vještini. Vještina se u ustm. izr. misli postizava vježbanjem i govorom učiteljevim. Vježbanje pako postizava se čestim izpitivanjem učenika i pomnim čitanjem. Zato mora učitelj učenike što više moguće izpitivati, a kod izpitivanja mora paziti na izpravnost govora učenikova i mora dati čim više čitati, da dobije govorni organ što više okretnosti. Kod čitanja mora takodjer učitelj paziti na izpravnost izgovora učenikova, na glas mu, brzinu i razgodke. Napokon bude li zadovoljeno prvim dvim zahtjevom, to će se lako zadovoljiti i vještini, jer se jedan zahtjev temelji na drugom, jedan razvija drugoga.

Sva ova tri zahtjeva usavršenju ustmenoga izraza misli sjedinjuje i reć bi krunu mu polaže govor učiteljev. Učiteljev govor ima biti kitan, pravilan i gladak. Kitnošću se usavršuje objekt, pravilnošću logičnost, a gladkošću vještina. Zato budi učitelju na umu uzvišena izreka: „Pazite, da nesmutite nijednoga izmedju malenih itd.“, tako i ja velim, da učitelj ima paziti, da nijednom nepravilnom riečju nesmuti djecu. To budi rečeno nam ne moguće na sramotu, već na utjehu! —

*

Digitized by Google

To su moje skromne misli ob ustmenom izrazu misli; dao Bog, da pale na plodno zemljište, te urodile stostrukim plodom po milu nam domovinu hrvatsku! —

M. Tkalec.

Iz Primorja.

(Pisma **Dragutina Hirca.**)

II.

(Dalje.)

Prošav kraj magistrata, ulica nas vodi uzbrdice do velike kuće odvjetnika Battagliarinia, koja nad vratima nosi napis: Studio et labore. Kuća leži medju hladovitimi smokvenicami, lovorikami i umiljatimi trsovi, pak kad od nje zakrenemo pram sjeveru, a ulicom Kogoli, dodjemo na Star ili Piazza dello Standardo, liep trg, na kom se zeleni nekoliko dudova i gdje stoji ukusna dvospratnica, koju sagradio neki Giacomo Corusco, da u njoj namjesti tvornicu boja, ali je za kratko propao bio. Na tom je trgu prije stajao stup, standard, s kojega se po nedjeljah i blagdanih, i kad je koj inostrani brod u luku ulazio, vijala narodna trobojnica, dočim se sada vije na trgu pred magistratom. Ime „Star“ da potiče od mletačkoga novca, dok su tu Mletčani trgovali.

Kad Ti sunce tone, ugodno Ti je odavle zatočiti okom u Primorje i na krasni bakarski zaljev! Od ovdje ga možeš pregledati svega velikom množinom zatona, zatonića i rtova. Na okolo ga poput vienca kruže već spomenuta brda, dočim se u daljini bjeluckaju kućice Bakarca, a nad njim uzdižu sive podrtine grada Hreljina, a do njih i oko njih razštrkana sela: Piket, Dol, Turinsko selo, Meja, Praputnik ili sv. Josip; dočim u velikoj daljini prekriva bajna čaj glavice velebitske.

Frankopanska slava Hreljin služio je na obranu ušća bakarskoga zaljeva, te se isto još g. 1381. lancem zatvaralo. Pri tom mu pomagahu još i dvie utvrde na vrhu Babno i jedna na Gavraniću.

Sa Stara Ti se biele tri ceste: jedna vodi uzbrdice medju vinogradi u Krasicu, te razmeće vrh Rebar u dva krila; druga, a to Ludovicejska, dolazi s gornje Meje u Bakar i vodi preko Drage na Rieku, dočim se treća tik mora sve do Bakarca povlači, ovdje strmo uzdiže i preko Gavranića u Kraljevicu i dalje u Vinodol i Senj vodi.

Udarimo li iz Stara na lievo, dodjemo do crkvice sv. Križa, a za njom je cieli križ kraž uzkih i nepravilnih uličica, a pred svakom skorom brajda i po nekoliko smokvenica. U prvi bi mah mislio, da neima tuj ni duše, takova je tišina; nu ipak skoro pred svakom kućom sjedi po koj siedi ribar oli mornar, razgovarajuć o preživljelih sgodah i nesgodah te veselo pušeć iz ribarske lulice.

Ovaj se dio grada zove Zagrada dolnja.

Zakrenemo li njom malo dalje, to nam se prikaže ovelika kuća, sva obrašćena petokrpastim i zimzelenim bršljanom. Nad vratima je grb dvoglavnoga

Digitized by Google

orla, a malo dalje božje oko. Kući bijahu gospodari Akačići, stara plemićka mletačka obitelj. Sad je ta izumrla. Zadnji potomci, otac i sin, nadjoše smrt u morskih valovih, putujuć u daleki sviet, a od kćerih žive samo jedna na Rieci.

Mogranji i lovorike, smokvenice i trsovi okružavaju istu kuću sa svijuh strana.

Iz Zagrade dolnje vode nas uličice u Zagradu gornju. I tuj ima medju kućicami umiljatih vrtića, u kojih se smokvenice, lovorike, koprivići i lozice rek bi bujnošću natječu. U cieloj bakarskoj okolici neima možda mjesta ni mirnijega, ni ugodnijega, do ovih vrtića. Dočim bura drugdje silno bjesni i zuji, to ovdje kao u svetoj dubravi oli gaju vlada vjekovito proljeće.

U Zagradi gornjoj nalazi se takodjer jedna kuća, koja ima nad mramorom urešenimi vrati oveliki izklesani grb. Hodnik iste kuće ukrasuju liepi stupovi od crvenoga mramora. Kad od ovdje krenemo uzkom uličicom, evo nas na trgu sv. Andrije, na kojem stoji i crkva istoga imena.

Znamenitija je kuća „biskupija“, u kojoj stanovahu nekoč biskupi, a nad vratima vidi se i sada biskupski grb. Sada se daje kuća u najam. Do „biskupije“ je opet kuća s patricijskim grbom. Trg sv. Andrije i ulica, koja preko njega vodi, potaracan je okruglimi poput mozaika složenimi kamenčići. Na trgu se zeleni nekoliko jagneda, a s lieve strane od ovih stoji po slogu vrlo zanimiva kućica, koju je snimio Ljudevit Salvator, nadvojvoda toskanski, za prekrasno i skupocjeno djelo: „Buccari-Porto-Ré.“ *

Župna crkva sv. Andrije bila je dugo vremena porušena, ali je brigom i nastojanjem tadanjega župnika bakarskoga dra. V. Soića i prinesci Bakrana g. 1853. popravljena i poljepšana.

Pred pročeljem stoji osamljen zvonik od tri sprata i tri zvona, a u crkvu vode troja vrata. Crkva je prostrana i vidna te ima tri ladje, koje diele po tri visoka stupa. Na velikom je žrtveniku slika sv. Andrije, zaštitnika grada, a u pobočnih su ladjah po tri žrtvenika, od kojih Ti s desne strane žrtvenik sv. Nikole najviše udara u oči.

Sv. Nikola je zaštitnik mornara, te se kao takav osobito štuje, pak su i sam oltar mornari podigli. Oko njega ima na zidu slika, koje predočuju pogibelji morske, iz kojih su se zavjetnici spasili, a na žrtveniku i pobočnih stupovih vrlo liepih ladjica i brodića, koje su zavjetnici poklonili.

Tjednom je crkva prilično prazna, nu nedjeljom i svetci sgrne u nju mnogobrojni sviet bakarski. Tuj je siedih mornara i ribara, koji skrušeno mole; u crno savitih žena i starica, koje mole za dušu pokojnika, jer su možda zaglavili na debelom moru, a imaš priliku vidjeti i cieli krasni spol bakarski.

---

* Nadvojvoda Ljudevit Salvator boravio je g. 1871. puna dva mjeseca u Bakru, te je potanko izpitao i proučio nesamo Bakar i Kraljevicu, već i svu okolicu bakarsko-kraljevičku. Prekrasno djelo štampano je u velikoj osmini na 125 strana, a ukrašeno sa 22 drvoreza i 30 tablica. Na koncu je priklopio tlovid grada Bakra i prekrasnu kartu bakarsko-kraljevičke okolice, koja je izradjena pomno, samo šteta, što ima u njoj nekih malih pogrešaka. Djelo je posvetio Nj. Veličanstvu kraljici Jelisavi, a jedan primjerak poklonio gradu Bakru. Op. pisca.

Digitized by Google

Od crkve vodi nas ulica uzbrdice, te za malo uočimo stari frankopanski grad, koj na vrh Bakra stoji. Sagradjen je u slici trokuta, a na dva sprata i utvrdjen s tri kule. Na srednjoj je kuli shod, obrašćen gustim bršljanom, odkud se uživa prekrasan vidik na brda, Laze i staru cestu, štono se iza grada uzdižu. Prvom kulom, koja se prislanja na „Vela vrata“, ulazi se stubami u grad. Nad ulazom je glagolski napis od g. 1530., kojega je i Salvator snimio. U nutrini nema ništa znamenita; velike sobe, dvie prostrane kuhinje, zdenac, tamnica, ostanci bivše kapele sv. Mihalja sve su ti znamenitosti. Većkrat je grad rabio za vojarnu, a služio je i kao bolnica za kletu bolest „škrljevo“, koja narod tuj prije nekoliko godina, dok joj se nije liek našao, nemilice kosila. Po ulicah možeš još i sada vidjeti nakaženih sirota od te bolesti.

Vela se vrata prislanjaju na djačku i djevojačku obću pučku školu, na kojoj službuje pet učiteljskih sila. Ne daleko od „Velih Vrata“ stoji nautička škola, gdje se mladići pripravljaju za pomorski život. Zakrenuv od iste, dodjemo na Staru cestu, a od ovdje u ulicu, koja se zove Lokaj. Od Lokaja se oddvaja druga ulica, koja je opet potaračana sitnim poput mozaika složenim kamenjem.

Pošav kraj pošte dodjemo do četvrte crkve u Bakru, do crkve sv. Marije, koja stoji na oliepoj tratini, s koje medonosne lipe razsipavaju preugodni miris. Osim pomenutih crkva obstojahu u Bakru još dvie crkve i to: crkva sv. Stjepana u uličici, koja vodi na Kugole, od koje se ostanci i danas vide, i crkva sv. Katarine sa samostanom u Zagradi gornjoj. Ne daleko od ovdje, a kraj ceste, koja vodi na Krasicu, leži bakarsko groblje, a ulaz mu ukrašuje omašni koprivić ili Celtis australis. Udariš li ulicom nizbrdice kraj čitaonice i pomorske kavane, opet si u prijatnom Primorju.

Osim Primorjem šeću Bakrani liepim Lujzijskim drumom do kuće, koju čudnovato nazvalo „Hundsberg“ ili kreću pod večer uz hladno more u Bakarac.

Uz put Ti se oko jedva napase na bujnoj zeleni umiljatih vinograda. Puno ih je brdo Rebar, koje po njih i do svoga imena došlo. Vrletne i velike gromače uzdižu se s desne strane na pol puta u Bakarac i groza Te hvata, kad kraj njih prolaziš, jer misliš, sad ná će se koja skotrljati. Uz more pada Ti u oči množina vrela sladke vode. Ima ih na stotine, te im temperatura nigdje više od 7° R. neiznaša.

Buduć su Bakrani već od djetinstva naučeni ići uzbrdice, to šeću blagdanom najradje sv. Kuzmi. To je maleno i čisto seoce viš Bakra, odkuda se uživa prekrasan vidik. Uzlazi se Lokajem, Starom cestom na Kalvariju, gdje stoje tri propela i omalena crkvica.

Kad se s večeri kući vraćaš, srdce Ti se od milinja raztapa, sav si zasupnut gledajuć okolicu bakarsku!

Golo i raztrgano kamenje po nekojih glavicah, zelene šumice na podnožju brdah i kotlinah, pretile i bujne livade, umiljati vinogradi s hladovitimi smokvenicami i sivimi vrbami, mliečne ceste s obje strane, more puno zatona i zatonića, po kojih se biele brodovi i ladjice, u dalekom zadku sivi Velebit, naokolo bjeleća se sela, a pod Tobom grad Bakar u kotlini: sve to su krasote, koje jednim mahom pregledavaš.

Digitized by Google

Osobito Ti ugadja oku desna strana zvana „Lazi“, gdje je brajdica do brajdice, njih na stotine, a medju njimi klenovi, koprivići, mogranji, po pećinah lovorike, a k tomu glasi se i tihi žubor potočića Jarčine, koj kod škvera u more utiče. Za sunčanoga zapada sav si očaran!

Dočim je desna strana bakarske okolice već zasjenjena, to Ti se lieva sa mjesti Praputnikom, Hreljinom, Piketom, Kraljevicom i Bakarcem sva žari od večernjeg rumenila poput rubina.

Kad nestane te krasote za oko, zabavlja se preugodno uho. Sad nastaje pjevka slavulja, kojih imade pod Kalvarijom, po šumicah kraj Lujzijske ceste i pod Turčin-brdom vrlo mnogo. U jedan ih mah čuješ po 6—7, kako prebiru, kako se medjusobno natječu, koj će ljepše, koj umiljatije, kao da znadu, da ih Tvoje uho prisluškuje.

Najviše ih krije „Bukovo.“

Umiljata ta šumica kraj Stare ceste za dnevne pripeke južnoga sunca ugodno je pristanište seljaka i seljakinja, koji iz gornjih sela dolaze i opet uzlaze. Ovdje vidiš žene, gdje težkimi bremeni općene za podnevne žege uzlaze. U Bukovom im je postaja, tuj odlažu težko breme na kamen, te veselo medjusobno ševrljaju. Odpočinuv, kreću opet uzbrdice cestom ili priečnim putem medju serpentinastim stienjem.

Kad uz put sastaneš takovu ženu, koja nam već iz daleka sa „Bog“ po. zdravlja, pričinja Ti se, da imadeš pred sobom ne zemaljsko biće, već blaženu nebesnicu, kako to Salvator u svom djelu veli.

A sad da vidimo, što ima još znamenita u Bakru i oko njega. (Konac.)

Realna obuka u pučkoj školi.

Piše **Kv. Vidačić.**

(Dalje.)

5. Nije dovoljno, da mladež predmete u naravi samo motri, već ih valja i opisivati. Ciela prirodopisna obuka mora se osjećati, jer se inače gubi svaka dobra svrha. Ona mora da potiče nutrnja ćutila; ona mora dapače razgovorom, pripoviedkami i primjeri ostaviti u duši tako jasni utisak, da ju mladež skroz i skroz upoznala. Učitelj će jako dobro na mladež djelovati, kada bude od nje zahtievao, da ono, što je pozorno motrila te pojmila, na pitanja napiše. — Samo onda će biti prirodopisna obuka pučkoj školi koristna, kada se mladež priuči predmete, koje je u naravi motrila i opisivati, — kada naime bude ova obuka polugom jezikoslovnoj obuci. — Da pako bude opisivanje što laganije i točnije, valja i ovdje, da se učitelj za svaki sat prirodopisne obuke što temeljitije pripravi. U vrieme same obuke morati će sve ono, što kani dati mladeži, da kašnje izradi, razviti razgovetno i razumljivo u stavcih, djetinjemu umu shvatljivih, a po tom će sve još jednom izpitati i nerazumljive stvari, koje mladež nije shvatila, po drugi put protumačiti.

Digitized by Google

Prikladnijega gradiva za pismene sastavke neima, mislim, do prirodopisne obuke. Opis biljke n. p. nije drugo, nego redomično izbrajanje svega onoga, što smo na njoj opazili.

Iz svega navedenoga lasno razabrasmo, što i koliko valja uzeti iz prirodopisa u pučkoj školi. O razredjenju pako gradiva pisao je Stjepan Basariček već u X. tečaju „Napredka“, te ima zato i naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjel za bogoštovje i nastavu od 24. kolovoza 1875., br. 2949, u kojoj se izrično kaže: „U prvom i drugom razredu sdružena je prirodoznanstvena obuka sa zornom obukom.“

Učitelj u prvom razredu imade posla s djecom, neznajućom još ni nazrievati, ni misliti, ni govoriti; nauk mu dakle nesmije biti obširan, nego što jednostavniji, shodno ograničen. S toga se niti prirodoznanstvena obuka nesmije podnipošto smatrati posebnim predmetom, već jedino obćenitom polugom zornoj obuci.

Dosti je za prvi razred, kada djeca znadu po imenu velu množ predmeta iz same naravi. K tomu dodje dobro mnogoj učiteljskoj sili iz sustavnih vježba u slogu na temelju hrvatskih čitanaka od Fr. Šćepanka zadaća 6., 7., 8., 9., 10., 14., 15., 16. i 20. — Izim toga imade dosta primjera u zornoj obuci za prvi razred pučkih škola kao tumačenje slika k zornoj obuci od Tempskoga, sastavljenoj Fr. Herrmannom, ponašenoj V. Z. Mařikom u Zagrebu 1874. — Zatim: „Praktično učenje narodnoga jezika I. dio.“ Priredio polag L. Kellnera Ferdo Vuksanović u Zagrebu 1860. — Napokon vježbe u mišljenju i govorenju za I. razred od Marka Jusbašića, priobćene u „Školskom prijatelju“ tečaj IX., br. 8., 11., 12. i 22. — A i sama početnica pruža dovoljno gradiva za prirodopisnu obuku.

Sada pako budi mi dozvoljeno razpraviti praktičnim načinom jedan primjer.

Najizvrstniji su pedagogi počimali zornu obuku promatranjem čovječjega tiela. Akoprem su se Fichte i Karl Richter izrazili proti tomu, da bude Pestalozzijeva „Knjiga za matere“ podlogom prvoj obuci, to ipak mnogi ostali pedagogi nisu izključili promatranje tiela, već su samo svratili pozornost, da bi bilo za diete tielo matere ili kojeg drugog čovjeka mnogo zornije od vlastitog, koje mu je premalo objektivno. — Ta iz davne davnine priznata je istina, da bi svaki morao ponajprije poznavati svoju vlastitu kuću, te ju prije svega štovati i štititi, da joj se kakova šteta nenanese.

Diete, kao što reče Komensky, rodi se u roditeljskoj kući, te se u ovoj polažu svi temelji budućemu uzgoju i obuci. Ta tko je prvi, koj diete napućuje: „Evo ručice, — primi žemljicu, krušac ili koju drugu hranu“. — „Ne u ovu, već u drugu, — u desnu.“ — Majka kaže prstom na oko djeteta govoreći: „Liepe očice.“ — „Imaš uho, nos, usta, vlasi, nožicu itd.“ — Sve ovo i drugo čuje diete, dokle još nezna ni govoriti, ali sluhom uči ono rieči mile majčice. Časkom stane progovarati i izgovarati, a majka je opet prva, koja uči diete imenovati uda tiela. — U to opet uči poznavati i imenovati razne strane tiela, dočim mu pobožna majka premeće ručicu amo i tamo na čelo, prsa, lievo i

Digitized by Google

desno rame (uči ga krstit se). Sva ova i mnoga druga uči diete imenovati u roditeljskoj kući i dodje u školu, a učitelju je onda, da razvije, njeguje i nastavlja.

Prvim zadatkom pučke škole mora da bude, da se diete ugodno zabavi, da mu je škola ugodna i da mu se iztjeraju one utvore, koje je možebiti mnogo doneslo u školu iz roditeljske kuće. — K tomu pruža dosta gradiva „Rukovodstvo“, „Uporavnik“, „Die ersten zwei Schuljahre“. Ali i čovječje tielo može biti predmetom zorne obuke. N. pr. „Djeco, motrite malo evo ovoga dječarca! Kako se zove ovaj dio tiela, kamo sam moju ruku položio? — (Glava) Motrite sada malko glavu! — (Okrene diete licem k sebi.) Je li s ovaj kraj glava takova, kakova bijaše s one druge strane? — Glava se dieli u dvie strane. Sprednja strana zove se: „Lice“, a stražnja „Lubanja“. — (Okrenem diete opet licem k mladeži) Pazite! Motrite malo lice, pa mi tad recite, što vidite sve na licu? (Čelo, oči, uši, usta, nos.) — Nastojte mi reći, čim gledamo? — Čim čujemo? — Čim kušamo? — Čim mirišimo? — Čim ćutimo? (Pet ćutila. — Može se već i ovdje iztaknuti kratki naputak, kako se služimo ćutili i kako da jih čuvamo, te i pojam o nesreći sljepote, kratkovidnosti, gluhoće i niemosti. Liepi primjer tumačenja o oku na temelju zrienja nalazim u XIV. teč. „Napredka“ br. 23., str. 257.—260. od Marijana Vukovića, po kojem će si učitelj moći i o drugih ćutilih sastaviti predavanja.) — Na čem stoji čovječja glava? — Kako se zove onaj dio tiela, čim primamo hranu, knjigu, pločicu itd.? — Imate li samo jednu ruku? — Pružite lievu ruku? — Da li ovom rukom hranu primate? — Pružite desnu ruku? — Privinite desnu, — lievu — ruku do prsiju! Je li se može ruka pregibati? — Kako se imenuje ono mjesto, gdje se ruka pregiblje u sredini? — Kako ono mjesto, gdje se ruka pregiblje na gornjem kraju, kraj vrata? — Kako se zove onaj dio ruke nad laktom? — Onaj izpod lakta? — Je li se može ruka još gdje pregibati? — Kako se zove onaj dio ruke od zapešća prama prstom? — Koliko prsta imademo na jednoj ruki? — Kako se imenuju pojedini prsti? — Što je na kraju prsta? — Imaš li i na nogi prste? — Kako se zove onaj dio tiela, kojim hodimo? — Je li se može noga pregibati? — Na koliko mjesta se noga može pregibati? — Kako se zove ono mjesto, gdje se noga u sredini pregiblje? — Kako se zove onaj dio nad koljenom? — Kako onaj pod koljenom? — Je li se može noga pregibati i pod koljenom? — Kako se zove onaj dio noge izpod gležnja, na kojem hodimo? — Što je na kraju stopala? — Znadete li, kako se zove onaj dio tiela izmedju vrata i nogu? — Pogledajte evo ovdje ovoga dječaka! Sad ga gledate u lice, i to se kaže: „Sprieda“. Ova prednja strana trupa imenuje se takodjer „Prsa“! Dio tiela izpod prsiju pa do nogu nazivljemo: „Trbuh“. — Pazite! Vidite li ovog dječaka i sada u lice? — Evo ova stražnja strana trupa nazivlje se „Ledja“.

Ovako po prilici prošao bi izvanjštinu čovječjega tiela, a nutrnjost bi pustio za koji viši razred. (Sliedi.)

Digitized by Google

DOPISI.

Bakar. Primorje naše obilato je obasuto prirodnimi krasotami, ali još obilatije golim kamenom, izmedju kojega poput oaza proviruje mjestimice zelen, odkrivajuć još više golotinju i neplodnost krševita tla. Izpraviv, rek bi, priroda tu jednostranost i maćuhinstvo svoje. odštetila je narod ovih krajeva, ko stare Fenićane, otvorenim morem, koje mu podnožje domaćih klisura oplakuje i uputila ga, da u tudjini traži, što mu je škrta kod kuće uzkratila.

Hoće li, da valjano izcrpi probitak, koga mu narav sama pruža, a da bude i valjanim članom čovječjega družtva, mora si naš pomorac pribaviti uz onu potrebitu množinu strukovnoga znanja i primjerenu obću naobraženost, koja se sada od svakoga zahtieva. Strukovno, a za sad donekle samo i sveobće naobraženje stiče si budući pomorac u nautičkih školah, koje vrsti zavoda ima naša zemlja samo jedan, i to u Bakru.

Riedkim će čitaocem „Napredka“ biti pobliže poznat nutarnji ustroj ovih zavoda, neće biti, držim, zato suvišno, ako koju ob ovom nadovežem.

Napredan mladić, posvetiv se pomorstvu, polaže dvakrat izpit, dok poluči kapetansku diplomu — taj žudjeni i skrajnji cilj. Prvi izpit osposobljuje ga pisarom (škrivan), a drugi častnikom trg. broda, a tek dvije godine poslie dozvoljen mu je pristup k drugomu kapetanskomu izpitu.

Izpiti se ovi polažu kod pomorske oblasti na Rieci talijanskim jezikom, hrvatskog bo izpitnog povjerenstva nema (!).

Prije, nego li k prvomu izpitu pristupi, dokazati mu je, da ima četiri godine ukrcaja, izim, ako je dovršio nauke na kojoj nautici dobrim uspjehom, u kojem su slučaju i dvie godine dovoljne, jer teorija, koju ovdje zadobije, nadoknadjuje one druge dvie godine puta.

Želi li mladić stupiti u nautiku (bio on već na moru ili ne), dokazati mu je, da je navršio 14. godinu i da ima predznanje, koje organ. štatut propisuje, t. j. ima položiti primateljni izpit. Na ovom se izpitu od njega zahtieva: 1. znanje talijanskoga jezika u toliko, da može predavanja na istom razumjeti; 2. da su mu poznate četiri vrsti računanja s cielimi brojevi. Da je ovo predznanje manjkavo i nedostatno, na prvi mah se ukazuje, ako razgledamo broj i obseg predmeta; ciljeve, koji se imadu postići; te uzmemo, da je nautika sa svoja dva godišta alfa i omega našega pomorca i time mu uzgoj dovršen. — Koliko napora i dobre volje treba od učitelja i učenika, hoće li se da poluči stavljeni cilj, nek nam predoči samo matematika u I. tečaju. Iz aritmetike ima se preduzeti: četiri vrsti računanja s cielimi, jedno- i višeimenimi brojevi, desetični čestnici, djeljivost brojeva, obični čestnici, omjeri i razmjeri, trojno pravilo, trgovački računi; iz algebre: algebrajske operacije sa jedno- i višečlanikom (cielimi brojevi i običnimi čestnici), uzmnoži i koreni, proporcije, logaritmi, jednačbe 1. i 2. stupnja (potonje sa jednom nepoznanicom), aritm. i geom. postupnice; iz mjerstva: ravnino- i tjelesomjerstvo. Ovo sve u jednoj godini, izim drugih predmeta, sa onim već gore pomenutim predznanjem. Hr-

Digitized by Google

vatski se jezik na primateljnom izpitu i nespominje! Mislim, da u ovom pogledu „hrvatska pomorska učiona“ nebi smjela kopirati druge, tim manje, što je sad u I. tečaju naut. nastavni jezik hrvatski, a tek u II. talijanski. Nećemo prekoračiti medje čednosti, ako tražimo bar ravnopravnost obijuh jezika.

Prepmeti obuke na nautici jesu: u I. tečaju: „vjeronauk, hrvatski jezik, talij. jezik, zemljopis, aritmetika, algebra, mjerstvo, mjerstveno crtanje, krasopis“ — 25 sati na tjedan; u II. tečaju: „vjeronauk, hrvatski jezik, talijanski jezik, zemljopis, trigonometrija, moreplovstvo, nazivoslovje i sprava broda, brodarsko knjigovodstvo, pomorsko mjenbeno-trgov. pravo, morsko zdravstvoslovje, risanje brodovnih česti, risanje hidrograf. karta, i krasopis“ — 30 sati na tjed.

Visoka vlada uvidiv, da je postignuće propisanih disciplina sa predznanjem, koje učenici donose, ako ne stvar nemoguća, to ipak veoma mučna: otvori ove godine 1. razred pripravnoga tečaja (ravan prvomu razredu niže realke), te se očekuje otvorenje i drugog, pošto onaj jedan razred nebi zadovoljio prekoj nuždi. Stupe li ovako pripravljena djeca u nautiku, nije straha, da će biti napredak loš, a ujedno će se i više učiniti za sveobće naobraženje budućih pomoraca, nego li je to dosele bivalo.

Ove školske godine bilo je upisanih učenika ukupno 38; u pripr. tečaju 22, u I. tečaju naut. 8, a u II. teč. 8.

U pripravnom je tečaju 11 s prvim redom, 6 pripravnika (iz talij. jezika), 4 s drugim redom, 1 neklasifikovan; u I. teč. naut. 5 s prvim redom, 2 popravn., 1 s drugim redom; u II. teč. 5 s prvim redom, 3 popravnika.

Zemaljskih štipendija uživalo je 5 učenika po 200 for.

Na zavodu djelovahu učitelji redoviti: Božo Babić, ujedno ravnatelj; Kazimir Štefanić, Narcis Damin, Zlatko Sontag, vjeroučitelj Ivan Bujan i pomoćni: Dr. Weiser za zdravstvoslovje i Pavao Marijašević za trg.-mjenbeno pravo.

Zavod počastiše svojim posjetom velemožna gospoda Janko Jurković, zem. školski nadzornik i Littrow, nadzornik pomorski.

Sad se radi o preustrojstvu pomorskih učiona, te se je nadati, da će se ukloniti dosadanje manjkavosti, a veći obzir uzeti na naše domaće odnošaje.

Sontag.

Iz požežke podžupanije, 8. kolovoza 1877. (Lipanjski sastanak u Kaptolu. Svećenstvo naprama učiteljstvu.) Velecienjeni gospodine uredniče! Molim Vas, primite ove redke u svoj cienjeni list!

Već je odista vreme, da se opet jednom s ovih krajeva, t. j. iz slavonskoga zagorja javimo i koju na vidjelo iznesemo.

Povodom nekih glasova, koji kolaju, uslied kojih si je naše velečastno svećenstvo stvorilo o nas neko krivo mnenje, naumio sam napisati koju, da se razumijemo.

Već odavno sam opazio, da se p. n. svećenstvo odtudjuje od učiteljstva, pače krivi ga s koječega, pa je to urodilo tuj i tamo već i hrdjavim plodom, zavladala je bo osobna mržnja medju svećenici i učitelji. Uzroku svemu tomu niesam uz sve svoje nastojanje mogao ući u trag, dok niesam slučajno ovih dana

Digitized by Google

dočuo, zašto je velečastno svećenstvo osobito na moju malenkost, Drag. Z. iz Kaptola i A. Č. iz Skenderovca podiglo graju. Ta pako mržnja pronosi se još od 6. lipnja 1876. godine, i to evo zato:

Prošle godine imadoše se obaviti podžup. učiteljski sastanci na temelju programa, koga su imali sami podžup. školski nadzornici sastaviti, te je njihova bila odrediti izvjestitelje za pojedina pitanja od onih, koji se budu prijavili.

Budući sam znao, da se za izvjestitelja nitko prijavio nije, s toga sam si preduzeo, da se boljega sporazumka radi koli glede pitanja, toli glede predloga, koje bi skupštini predlagati imali, prije redovite skupštine gdjegodj sastanemo. U tu svrhu obratih se na našega sudruga Drag. Z. u Kaptol, s kojim sam se sporazumio, te razaslasmo okružnicu svim našim sudrugovom, osim baš vrlo udaljenim ove podžupanije, da se dne 6. sastanemo u Kaptolu. Tako i bijaše! Dodjoše osim jednoga svi. Isti naš kr. žup. škol. nadzornik nije manjkao. — U tom dakle sastanku dogovorismo se baš liepo i triezno. Izabrasmo si izvjestitelje za svako pitanje. Pretresasmo predloge i urekasmo si osnovati učiteljsko družtvo.

Izmedju predloga bijaše jedan i glede katekizacije. Govorilo se naime o predlogu za podžup. učit. skupštinu, da ona zaključi umoliti vis. zem. vladu, da izdade shodne naredbe, kako bi se učitelji, koji su i onako obterećeni predmeti 4 razreda, riešili predavanja vjeronauka (kako to i sam školski zakon jasno kaže).

Povela se takodjer i oštrija debata o tom, da ima u ovoj kr. podžupaniji župnika, koji ciele godine niti nezavire u školu, nego tobož baš zahtievaju, da učitelji vjeronauk sami predavati moraju. Ali veli se, da su prigodom te debate ponajpače podpisani i A. Č. rigali strašne pogrde protiva svećenstvu.

Što li smo pako govorili u načelu, to nitko neće da kaže.

Čudnovato je, da ima još ljudi, koji se boje kazati, gdje su bili i što su radili, nego kad ih tko zato upita, drhćućim glasom odgovaraju: molim, niesam ja kriv, ja niesam ništa govorio; ona dva su grdili, oni su svemu krivi. — Ali upitaj ih, da li smo u istinu ikoga grdili, onda nedobiješ odgovora. To je vrst ljudi, koji se zovu prilizavci. Ja dakle i A. Č. razvikani smo kao buntovnici, jer smo tvrdili, da vjeronauk nismo mi dužni predavati. Mi smo vikači, što smo rekli bez strasti, da nemožemo uz tolike predmete naučati i vjeronauk. Mi smo odpadnici, što se usudismo reći, da bi imala nekoja gg. župnici bolje naštojati oko vjeronauka. Mi smo drzoviti, kada se ufamo reći, da nekoja gg. župnici svoju dužnost s te strane napuštaju.

Čitaoci neka sude, je li to uvreda za veleč. svećenstvo, kada se ističu u kakovoj sjednici mane, te se o njih govori posve mirno i bez povrede stališa ili osobe. Pak ipak se našao izmedju nas jedan, koji je laži raznašao. Toga jednoga prstom bih mogao pokazati, ali do prve sgode iznieti ću mu častno ime.

Veleč. g. vicejašprišt, koji zastupaše preč. konsistorij na ljetošnjih izpitih, koje je polazio, mogao se i sam osvjedočiti, da li smo pravo imali ili krivo. On se je mogao osvjedočiti, da imade gg. župnika, koji niti izpitu nenalaze

Digitized by Google

vriedno prisustvovati, a nekmo li baviti se vjeronaukom tečajem godine. Veleč. svećenstvo ove kr. podžupanije neka bude uvjereno, da mu je ovo učiteljstvo iskreno privrženo, te da nijednomu od nas neće pasti na um, da traži zadjevica, nego koliko moguće dužno će mu štovanje izkazati, pak i u vrieme potrebe uslužnim se pokazati, samo ako se netraži kadagodj dlaka u jajetu. Nevjerujem, da je komu od nas stalo do razdora, nego do liepe harmonije i sloge. Možebit ima izmedju nas, koji iskrenije mislimo, nego oni to shvaćaju. Dakako, jedina je krivnja, što se kadagodj u mnenju razilazimo i to iz jedinoga razloga, što se nerazumijemo.

Ovo sam bio dužan reći na obranu svoju, svojih sudrugova i lipanjskoga sastanka u Kaptolu, koji nije imao zadaću grditi naše velečastno svećenstvo, nego je bio prijateljski dogovor za dobru stvar: za napredak našega pučkoga školstva.

Ovim završujem ove redke do druge sgode.

Sime Vudy, učitelj.

Iz Jamnice. Dne 3. o. mj. držaše izpit iz vjerouke u ovomjestnoj obćoj pučkoj školi veleč. g. podarcidjakon pokupskoga kotara, Stjepan Harabaisa, kamo se potrudiše s njim još i dvojica veleč. gg. župnika. Premda se sva gospoda dovoljno o nemarnom polazku školske mladeži uvjeriše, to je ipak napetim sluhom isti gospodin pratio i pitanja i odgovore učenika svih 4 razreda. Da je sa odgovori marljivo polazećih prilično bio zadovoljan, zasvjedočio je tim, što je blagoizvolio nadariti nekoliko učenika srebrnim novcem.

Ovaj čovjekoljubivi čin poznatoga dobrotvora po mladež školsku zaslužuje bez svakoga laskanja, da ga dolikujuća zahvalnost prati; s toga se podpisani što smjernije zahvaljuje pomenutomu g. podarcidjakonu koli na porazdieljenih darovih, toli i na govoru, kojim je nježnu mladež na daljnji marljivi rad potaknuti izvolio. Ujedno i spomenutoj gg. župnikom čedna hvala, što se na isti izpit potrudit izvoliše, čim i oni zasvjedočiše, da im je do napredka školske mladeži i sbilja puno stalo. Hvala im! Toliko u ime svoje i u ime povjerene si mladeži školske.

Na Jamnici, 8. kolovoza 1877.

Josip Hrs-Premužak, pučki učitelj.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanja.**) Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je uslied preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listopada 1874. Josipa Guštaka pravim učiteljem na obćoj pučkoj školi u Bisagu; dosadanjega učitelja u Križu Adama Slivarića učiteljem na obćoj pučkoj školi u Remetah i dosadanjega namj. učitelja na obospolnoj obćoj pučkoj školi u sv. Martinu Gjuru Sačera pravim učiteljem na istoj školi.

— (**Godišnje izviešće više djevojačke i obćih puć. dječačkih učiona slob. i kr. glavn. grada Zagreba koncem šk. godine 1876—7.** U tom izviešću nalazimo članke: „Jedna o ženskom uzgoju“ od Iv. Šaha i „Roditeljem“ od Ant. Irgolića. Na viš. djev. učioni službovahu na višem odjelu uz privr. ravnatelja 2 redov. učitelja, 3 redov. učiteljice, 1 vjeroučitelj, 1 dodieljeni učitelj, 1 podučiteljica i 3 nuzučitelja. Od redov. učiteljica 2 podu-

Digitized by Google

vahu u ručnom djelu i u franc. jeziku. Na nižem odjelu službovahu 2 redov. učiteljice i 2 podučiteljice. — Viši odjel polažahu 148, a niži 193 učenice. U svem bilo je na tom zavodu 341 učenica, — više nego lani za 54. — Kako se vidi, broj mladeži godimice raste. Ručna djela i risarije bijahu izložene, te je unišla liepa svota. Osim više djevojačke škole stoje pod upravom grad. škol. nadzorničtva 3 obće dječačke pučke škole, na kojih službuju 3 ravnajuća učitelja, 1 redov. vjeroučitelj, 2 namj. vjeroučitelja, 5 redov. učitelja, 2 podučitelja, 1 podučiteljica i 2 namjestna učitelja. Sve zavode grada Zagreba toli javne, koli privatne polazilo je 2014 djece.

— (**Godišnje izviešće više djevoj. i obće pučke škole u Karlovcu**) koncem šk. godine 1876—7. Na čelu je članak: „O njegovanju čovječjega tiela“ od Davorina Trstenjaka. Na viš. djevoj. školi službovahu osim ravnajućega učitelja 2 redov. učitelja, 1 učiteljica ručnoga djela, 1 dodieljeni učitelj i 2 pomoć. učitelja na višem, a 5 redov. i 1 priv. učiteljica na nižem odjelu. Na obćoj dječačkoj učioni službovahu osim ravnajućega učitelja 1 namjest. vjeroučitelj i 3 redov. učitelja. Viši odjel djevojačke škole polazile su 62, a niži 285 učenica, dakle ukupno 347. Od ovih bilo je u viš. odjelu 29 s odlikom, 29 s prvim i 5 s drugim redom; u nižem 104 s odlikom, 93 s prvim, 51 s drugim, 5 s trećim redom i 23 neizpitane. — Dječačku pučku školu polazilo je 206 učenika. Od ovih bijahu 40 s odlikom, 86 s prvim, 28 s drugim, 37 s trećim, a nerazredjenih stranom radi bolesti, stranom radi nemarna polazka 15.

— (**Godišnje izviešće gradjanske i s njom spojene obće pučke dječačke i djev. učione u Sisku.**) Na čelu je članak: „Postanak, razvoj i svrha gradjanskih škola“ od A. Cuvaja. Osim toga imade i nacrt ondaš. šk. sgrade. Na gradjanskoj učioni službovahu osim ravn. učitelja 1 vjeroučitelj i 2 redov. učitelja; na djev. učioni 1 rav. učitelj, 1 namj. vjeroučitelj, 2 učiteljice i 1 namj. učiteljica. Na dječačkoj učioni 4 učitelja i 1 učiteljka. Osim toga bila su 3 pomoćna učitelja i 1 pomoćna učiteljica. — Dozvolom vis. vlade mogu gradj. učionu polaziti i djevojke. Prema tomu polazilo je taj zavod 20 učenika i 15 učenica. Od ovih bijaše jih 9 s odlikom, 20 s prvim redom, 2 s drugim, 3 s trećim redom i 1 neizpitani; 14 više od lani. Dječačku puč. školu polazilo je 300 učenika; 12 više od lani. Djevojačku školu polazile su 202 učenice, 16 više od lani. Od ovih bijahu 38 s odlikom, 84 s prvim redom, 28 s drugim, 11 s trećim redom; 41 neizpitana.

— (**Godišnje izviešće više djevoj. učione slob. i kr. grada Varaždina**) koncem školske godine 1876—7. Na čelu je članak: „Neke mane oko uzgoja u obće“ od M. Stanisavljevića. Osim toga donosi zahvalnicu, izgovorenu A. Kumrićevom, učenicom VII. razreda: Na višem odjelu službovahu: 1 ravn. učitelj, 1 vjeroučitelj, 2 učitelja i 1 učiteljica ručnoga djela; na nižem: 4 učiteljice. Na višem odjelu bilo je 49 učenica, 18 više od lani. Na nižem 216; 39 više od lani. Na višem i nižem odjelu bilo jih: 93 s odlikom, 113 s prvim redom, 47 s drugim redom, 17 s trećim redom i 2 neizpitane.

— (**Godišnje izviešće dječačke obće pučke učione u Varaždinu**) koncem školske godine 1876-7. Na čelu je članak: „Na što imadu roditelji kao prvi odgojitelji u pogledu tjelesnoga i čudorednoga uzgoja svoje djece obzir uzeti“ od J. Plantića. Učiteljski sbor sastoji od 1 ravnajućega, 1 vjeroučitelja, 6 redovitih učitelja i 3 pomoćna učitelja. Školu polazilo je 448 učenika; 7 više od lani. Od ovih bijaše 47 izraelićana, što je liep znak sloge, kako to jur prošle godine napomenusmo. Po napredku bilo ih je 93 s odlikom, 258 s prvim redom, 48 s drugim redom, 42 s trećim redom a 7 neizpitanih.

— (**Godišnje izviešće obće pučke dječačke i djevojačke škole u Križevcih**) konsem škol. godine 1876—7. Na čelu je članak: „Naša domovina“ od Stjepana Riglera. Učiteljski sbor sastoji od 1 privr. ravn. učitelja ujedno katekete, 4 redovita učitelja, 4 redovite učiteljice i 1 pomoć. učitelja. Dječačku školu polazilo je 182 učenika; više za 9 od lani. Po napredku bilo ih je 53 s odlikom, 94 s prvim redom, 28 s drugim redom, 2 s trećim redom a 5 neizpitanih. Djevojačku školu polazilo je 338 učenica; 7 više od lani. Po napredku bijaše ih 89 s odlikom, 174 s prvim redom, 52 s drugim redom, 6 s trećim redom a 17 neizpitanih. Pjevačku učionu polazilo je 20 dječaka, 43 djevojčice. Guslanje učilo je 9 učenika. U tom izvieśću tuži se izvjestitelj, da su djeca vrlo nemarno školu polazila, a kao uzrok navadja, što su neka mjesta odviše odaljena kao Dijankovec, Erdovec itd., te bi morala imati svoju posebnu školu. Drugo, što još ove godine nije bio nijedan roditelj kažnjen radi toga, što si šalju djecu nemarno u školu. A uzrok tomu je taj, što se školski odbor riedko sastaje! —

— (**Izviešće obćih pučkih učiona na Sušaku i Trsatu**) koncem škol. godine 1876—7. Na čelu je poviest pučkoga školstva u obćini trsatskoj i članak: „Dom prema školi“ od Jakova Majnarića. Učiteljski sbor na Sušaku sastoji od 1 ravn. i 3 redovita učitelja, a trsatski od 1 učitelja i 1 učiteljice. Vjeronauk na obih školah predavao je župnik g. Balas. U pjevanju obučavao je g. Dlustuš. a u tjelovježbi g. Turato. Susačku školu polazili su 74 učenika. Od ovih bilo ih je 30 s odlikom, 32 s prvim redom, 2 s drugim, 1 s trećim redom a 9 neizpitanih. Dječačku trsatsku školu polazio je 51 učenik. Po napredku bilo ih 20 s odlikom, 17 s prvim redom, 6 s drugim redom a 8 neizpitanih. Djevojačku polazilo je 40 učenica. Po napredku bilo ih 6 s odlikom,

Digitized by Google

11 s prvim redom, 6 s drugim redom a 17 neizpitanih. Radi lagljega pregleda dobro bi bilo, da se na godinu tomu izvješću doda i brojni pregled, kako to sva ostala slična izvješća imadu.

— (**Prva glavna skupština učit. družtva podžupanije križke.**) Bilo to prije dvie godine, te se sastalo učiteljstvo podžup. križke na poziv g. Antuna Basarička, ravn. učitelja brežkoga, u Križu, da si zasnuje učiteljsko družtvo.

Pozivu Basaričkovu liepo se odazvaše drugovi mu u velikom broju, te si pružiše ruke k uzajamnomu, složnomu radu. Učinila to želja za napredkom, učinilo to osvjedočenje, da će združeni laglje svladati zapreke u svom djelovanju.

Na tom sastanku izabraše si privr. upravljajući odbor sa predsjednikom Antunom Basaričkom, stvoriše si družtvena pravila, te povjeriše daljnje nastojanje oko oživotvorenja svojeg zasnutka upr. odboru.

Taj podastre družtvena pravila visokoj kr. zemaljskoj vladi na potvrdu, koja ista, pošto ih odbor u nekih točkah neznatno promienio, potvrdi.

Da se družtvo konštituira i da započme svoj rad, sazove predsjednik prvu gl. skupštinu na dan 7. lipnja t. g. u Križ.

Onaj mâr i onu pripravnost, što ga je učiteljstvo na prvom svom sastanku pokazalo bilo, još je i ljepše sada izrazilo — sve učiteljke i učitelji naše podžupanije prisustvovahu tomu sastanku. U dobar čas desio se je tada naš kr. škol. nadzornik inšpiciranjem škola u tom kraju, te i on, željan pratiti svomu nadzoru povjereno učiteljstvo, obradova nas svojom prisutnošću. U koliko nam je brižan savjetnik, u toliko ga zanima i raduje svaki i najmanji koračak, što ga učiteljstvo napred korakne.

Prostoriju za sborovanje dade družtvu podžupan velem. g. Marković već prigodom prvoga sastanka u dvorani podžupanijske sgrade, te ujedno isto preporuči svim občinam, da ga uznastoje mogućimi sredstvi podpomagati, na čem mu od učiteljstva najljepša hvala.

Čim su se članovi sakupili, odasla privr. predsjednik trojicu članova po povjerenika kr. podžupanije, te pošto ovaj zauzme svoje mjesto, pozdravi predsjednik mnogobrojno družtvo i cienjenoga gosta pogl. g. Marijana Vukovića, kr. škol. nadzornika, liepim govorom. Napomenuv, da je visoka kr. zem. vlada na prvom sastanku sastavljena pravila uz malu promjenu potvrdila, dade ih po tajniku pročitati i razloživ družtvu važnost njegove zadaće i obodreć ga na uztrajan rad, proglasi družtvo ustanovljenim, pa predje na dnevni red.

Ponajprije preduzme se po §. 9. družtvenih pravila biranje upravljajućega odbora, koj se ima sastojati od 9 članova.

Prije, nego li se prodje na glasovanje, napomenu predsjednik bivšega tajnika Josipa Kolandra, jednog od najomiljelijih i najrevnijih članova družtva. Vrline pokojnikove, mar za napredkom, bratska milovud vječni mu spomen ostaviše medju drugovi. Slava mu! i vječna mu pamet!

Glasovanje za uprav. odbor bilo je javno, te su birani: Antun Basariček-brežki sa 22 glasa; Milan Rac-klošter-ivanički sa 20 gl.; Josip Bišćan-ivanićgradski sa 17 gl.; Franjo Valpotić-ludinski sa 16.; Mirko Crkvenac-čazmanski sa 15; Ivan Filipović-križki sa 14; Ivan Košir-voloderski sa 14; Tomo Kosić-ivanić-gradski sa 13; Eranjo Andrlić-vrtlinski sa 12 glasova.

Za zamjenike: gdja. Olga Basarička sa 11, Mijo Klobučar sa 11, Antun Kranjčan sa 11 i gdjica Barbara Crnić sa 8 glasova.

U tom odboru budu: A. Basariček predsjednikom, Franjo Valpotić podpredsjednikom, Milan Rac tajnikom a Ivan Filipović blagajnikom i ujedno knjižničarom.

Nadalje predje se na izbor pokrovitelja družtva. Cielo družtvo jednoglasno pristane uz predlog podpredsjednika, te kao pokrovitelja svoga pozdravi pogl. g. Marijana Vukovića, kr. škol. nadzornika sa oduševljenim trokratnim: Živio!

Ubrana bi takodjer upisnina članova, te uz to opredieljen rok i mjesto za buduću glavnu skupštinu. U tom smislu predloži pogl. gosp. Vuković, da se za buduću glavnu skupštinu opredieli dan prije podžupanijske učiteljske skupštine križke, te da se obavi u istom mjestu, gdje će i ona biti. To bi s dva gledišta od koristi bilo. Jedno bi se tim učiteljstvu pružila prilika, da se uzmogne porazgovoriti o temah, razpravah i predlozih za podžup. učit. skupštinu, te bi to najpriličnija priprava istoj bila, a drugo bi si članovi pristedili posebne podvoze ka družtvenim skupštinam; što skupština i uvaži i taj predlog poprimi. (Konac.)

Razne viesti.

— (**Austrijska pučka omladinska knjižnica.**) Pichler u Beču uredio je knjižnicu za puk i mladež. O tom se je radilo jur više godina, te je stvar privedena ove godine ipak svomu cilju. Njoj će biti svrha, davati narodu i mladeži knjige i spise za čitanje uz neznatnu svotu. Već sad u početku ima 50 svezaka. Svaki ima 5 tisk. araka u 16ini. Knjižnica je udešena tako, da će moći služiti i mladeži i odraslim. Suradnika ima mnogo, te se nadaju, da će za kratko vrieme biti na ponos njemačkomu narodu. A kod nas? Kod nas se neki lecaju, da se stvaraju nova družtva, kao da nam netreba raditi, a na takove knjižnice se niti nepomisli, ta imamo i onako dosta knjižara u Zagrebu, pa je to dosta.

— (**Skupština bečkih pučkih učitelja.**) Nedavno sastadoše se u skup svi bečki pučk

Digitized by Google

učitelji, a povod toj skupštini bje taj, što gradjanski učitelji bečki (naročito ovdje) nastoje pučke učitelje pred občinstvom sniziti donoseć o njih razne njih ponizujuće izvještaje. Ravnajući učitelj Katschinka napomenu, da nisu lih svjedočbe o učiteljskom usposobljenju mjerodavne, već valja i u školi činom pokazati, što stoji crno na bielom. Konačno pro govori Dittes rekavši: „Neka se nitko nestidi, što ga nazivlju pučkim učiteljem. Diesterweg, Pestalozzi (ovaj posveti sve svoje sile siromašnomu narodu), Kehr, Berthelt, Lüben položiše izpit za pučke učitelje, pa su ipak ljudi na glasu, koje svatko štuje, te jim nitko nemože zasluga odreći. Učinimo tomu ratu konac, neodgovarajmo na provokacije i uvriede, držimo se naše pučke škole; ostajmo joj vierni. Nastojmo točno vršeći svoju dužnost, zadobiti ljubav svojih sugradjana. Nastojmo još više podići pučku školu. — Skupština prihvati sljedeće Zdarskyem kao izvjestiteljem predložene rezolucije: 1. Sve škole bečke zovu se pučke škole. 2. Svaka škola bečka neka ima najmanje šest razreda. 3. Više razreda stvara prema potrebi gradsko zastupstvo. 4. Učevna osnova neka bude za sve škole jednaka po sistemu osmorazrednih škola.

— (**Nastavne škole u Švajcarskoj.**) Školska komisija kotara Burgdorfa zaključila poslati svim škol. komisijam u Švajcarskoj za nast. škole sljedeći pripisnik: A) Učevni predmeti. 1. Čitanje i pripoviedanje U tu svrhu služiti će gospodarska čitanka od Tschudia. 2. Računstvo (metrički sustav) i knjigovodstvo 3. Domoslovje. Knjige mora si nabaviti svaki učenik sam. Podučavat će se 2—4 sata svakoga tjedna, i to ako ikako moguće bude, prije večeri. Slaba i kljasta podučavat će se posebice. B) Učitelje izabrati će školska komisija, a primat će od občina u tu svrhu nagradu od 1—2 fran. za uru. C) Prostorije. Za prostorije, razsvjetu i grijanje skrbit će občine. D) Disciplinarni propisi. 1. Svaki neizpričani izostatak kaznit će se globom od 10 cts. 2. Nepristojno vladanje kaznit će se globom od 2 fran., dà, takav učenik može i izključen biti. 3. Svaki učenik mora položiti kod upisa 3—5 franaka, koji će mu se onda samo vratiti, ako se bude onako vladao, kako je to propisano. 4. Stariji i zrieliji učenici moraju podpomagati učitelje u uzdržavanju reda. 5. Primarna komisija odredjuje kazne, globe, odobrava i odredjuje učila, koja se imade rabiti. Na posljedku moli ta komisija ostale komisije, da odmah poslie nove godine nastoje ustrojiti takovu nastavnu školu, dakako sa promjenami, koje odgovaraju mjestnim okolnostim. Pod konac moli ta komisija svoje družice, neka bi se ljetom barma 15 ura kroz tjedan podučavalo.

Natječaji.

— Za učitelja u Ivanskoj (podžup. belovarske). Beriva: 350 for., stan, 6 hv. drva, vrt od ¾ jut., a za orguljanje 2 jut. sjenokoše i 50 vag. žita.

— Za učitelja grčko-izt. vjeroizp. u vel. Pisanici. Beriva: 350 for., stan, vrt, 6 hvati drva i za crkv. pojanje 24 for.

Za oba ova mjesta imadu natjecatelji podnieti molbenice do konca o. mj. dotičnim mj. škol. odborom.

— Za učitelja i orguljaša u Glogovnici. Beriva: 400 for., stan, 67 for. 50 n. drvarine za sebe i za školu, 6 f. u ime paušala, 24 for. za podvornika, vrt od 800 četv. hvati i 1 jut. oranice.

— Za učitelja i kantora u Vlaškoj Kapeli. Beriva: 350 f., stan, 12 hv. drva, vrt od 364 četv. hv., a za kantorsku službu 28 for.

— Za učitelja u Jagnjedovcu. Beriva: 350 for., stan, 12 hv. drva i vrt od 800 četv. hv.

— Za učitelja u Maloj Mučni. Beriva: 400 for. plaće, stan, 12 6 hv. drva i vrt od 800 četv. hv.

— Za učitelja i kantora u Bolfanu. Beriva: 500 for., stan, 36 for. drvarine, 25 for. paušala, vrt od 400 četv. hv. i 2 jutra oranice.

— Za učitelja i orguljaša u Ludbregu Beriva: 600 for., stan, 12 hvati drva, 10 f. 50 n. paušala, za podvornika 25 for., vrt od 434 četv. hv., oranice 11 jut. 830 četv. hv., 19 f. 53 n. za orguljanje.

— Za učitelja u sv. Petru kod Bukovca. Beriva: 500 for. plaće, stan, 84 f. drvarine, 20 f. paušala, vrt od 864 četv. hv. i 1½ jut. oranice.

— Za podučitelja u Virju. Beriva: 360 f., u ime stanarine 60 f.

Za sva ova mjesta imadu natjecatelji upraviti svoje molbenice dotičnim mjestnim škol. odborom do 10. rujna t. g.

— Za učiteljsko mjesto na viš. djevojačkoj školi u Karlovcu. (Slovničko-povjestna skupina.) Beriva: 700 f. i 15% stanarine.

— Za učitelja na višoj djevoj. školi u Varaždinu. (Jezikoslovno-povjestna struka.) Beriva: 800 f. i 120 f. stanarine.

— Za učitelja i orguljaša u dolnjoj Dubravi. Beriva: 315 f., stan, 48 f. drvarine i 7 i pol. jut. oranice i vrta.

— Za učiteljicu u dolnjoj Dubravi. Beriva: 315 for., stan i vrt.

Za sva ova mjesta imadu natjecatelji upraviti svoje molbenice s dokaznicami dotičnim mjestn. škol. odborom.

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. zbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 25. U Zagrebu, 1. rujna 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Cieua god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka,“ novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Učitelj i rodjena mu djeca.

Živo mi još pred očima lebdi jesenska neka večer godine 1868., kadno mi se je bilo — poput Xenofonova Herkula na razkršću — odlučiti za učiteljski ili koj drugi stališ. — Mlad, neizkusan, nemogoh se u to dublje ni zamisliti. — Smišljah se, istina, mnogih tegoba učiteljskoga stališa, nu pomisliv, da svaki stališ sličnih imade, pa onda skora bolja budućnost stališa učiteljskog, kao i žarka ljubav prama domovini, kojoj ću do mala — pa i znatno moći biti u korist, nadvladala, i tako me evo učiteljem.

Na jednu medjutim tegobu učiteljskoga stališa za ono doba nepomislih, dà, ni nemogoh pomisliti, a o toj nakan sam ovdje sada reći koju u kratko. Učitelj, a osobito seoski, treba i mora upravo da se drži one sv. pisma: „Nije dobro, da je čovjek sâm na svietu, već mu dajmo družicu.“ — Mora naime da reda, čistoće i morala radi stupi u bračni život. — Obične posljedice svaki nas znade, t. j. radjaju nam se obično djeca — potomci, najveća radost i milinje svakog čestitog braka; koja će nam jednom ostarjelim na umoru, sklopiv nam utrudjele oči, reći: Snivaj otče sladki sanak i nagradio ti višnji râd tvoj po zasluzi, kako ga nebje nitko kadar u ovoj nizini nagraditi, — a mi smo evo ovdje, krv tvoja, da nasljedujemo tvoje stope, te da stanemo na branik za sreću i boljak miloga nam doma.

Sretna li učitelja, koji takovu djecu dočeka, nu žalibože s malom iznimkom upravo protivni se žanju rezultati. Nečujemo li često govoriti: ta učiteljeva su djeca najgora. Nekosnu li se takove rieči svakoga učitelja, te akoprem tu izreku absolutno neodobravamo, to ima u njoj mnogo istine, koju priznavajući moramo pobliže da promatramo, t. j. da joj tražimo uzrok, s kojega je nastala, te našav isti, da u buduće prema tomu radimo, t. j. da si prema tomu, u koliko se dade, odgojimo rodjenu si djecu.

Koli je težko učiteljevati, shvaća samo onaj, koji je u tom stališu nekoliko doba probavio. Nije to malenkost 5—6 sati na dan boraviti u školi medju

Digitized by Google

osamdesetero, dà, i preko stotine djece, te u sparini i prašini govoriti, tumačiti, opominjati i zabavljati četiri još k tomu razreda. Neizgleda li svaki učitelj željno zadnji popoldanji sat, da, tjelesno i duševno utrudjen i onemogao, izadje u svježi zrak, da se odmori, pa da se s večeri opet pripravi za sutrašnji školski rad. Dosadi mu jur svaki govor, pa zar da sada još podučava i uzgaja rodjenu si djecu? — Zaista jedva je to još moguć, — dosta bo je jur za taj dan učinio.

Činovniku. zanatniku i težaku radećemu cio dan, najveća je slast, dodje li s večeri u krug mile si dječice, s kojom se zabavlja, koju nauča; to mu bo je neka promjena radnje, a tim odmor i slast, dočim je to učitelju samo nastavak umornoga mu zvanja. Je li indi čudo. kada učitelj sa množinom tudje djece liepi uzgojni napredak polučuje, dočim mu vlastita, rodjena djeca znatno zaostaju. —

Nu ima i drugih prilika, koje se znatno nepovoljno dojimlju duševnih sposobnosti učiteljske djece, što kod ostale djece nebiva. Da vidimo!

Negledju li si otca svakim danom u školi, gdje kao glavar zapovieda, redi i nalaže školskoj mladeži, što joj je činiti, te se njegovoj volji i siromah i bogatiji pokoravati ima. Djeca si učiteljeva misle: Prije svege naš je otac, onda tek drugi. — Zar je čudo, da tim učiteljeva djeca postaju vlado- i slavohljepna, tim više, što joj i sudruzi gdje samo moguće prigodom igrâ i zabavâ popuštaju, dà, i pregreške njihove taje i kriju, samo da joj se otcu radi nezamjere. S toga i prigodom igara prije svega njihova se vrši volja, te tako i samomu posluhu veoma težko priviknu.

Nadalje, djeca su učiteljeva, od kako prohode, dan na dan u školi, tudier se za vrieme, dok obuka netraje, često i sigraju, jedu i piju. Je li dakle čudo, da u grudijuh im neima onoga počitanja prema tim prostorijam, te da im se škola nepričinja svetištem, kao što ostaloj djeci?

Podjimo dalje! Često se dogadja i to: da na kojoj školi učiteljuje više učiteljskih sila, a te umjesto da složno rade oko promicanja prosvjete, u gadnoj su zavadi. Tu se neriedko sluči, da koji izmedju učitelja bud s neopreznosti ili i hotice pred djecom si, recimo prigodom ručka, supruzi i ukućanom pripovieda nedostatke i mane svojih sudrugova. A što time na svoju vlastitu sramotu i žalost polučuje? Polučuje to, da mu djeca neštuju i neljube drugove si otca, t. j. nuzučitelje, ili im neizkazuju dužnoga počitanja. Djeca učiteljeva time postaju ohola, a oholost radja surovost.

Pa što je još najgore. Ima gdjegdje možda i učitelja, koji rodjenu si dječicu upotrebljuju kao uhode, da naime izpitkuju i saznadu, što jim sudrugovi (učitelji) govore i rade; pače da izpitkuju suučenike si, što im roditelji o učitelju i školi govore. To upravo truje grudi dječje; od njih gotovih licumjeraca, koji će s vremenom s jedne laži skovati trostruku.

Uz sva navedena i to zlo djeluje na učiteljsku djecu, što joj i sami obćinari i inteligencija mnogo prepušća. Mnoge protuurednosti i pregreške te štete hotomice neće da vide, pa da ih otcu-učitelju priobće.

Digitized by Google

A i drugovi učiteljevi drže, da su bog si ga znaj koju ljubav i prijateljstvo sudrugu si učinili, dadu li mu djetetu i nezasluženo što bolji red, te izdadu što bolju svjedočbu. Zaista kukavno prijateljstvo, s kojega se takodjer kvare rodjenci učiteljevi, buduć postaju tim nehajni za nauk, nemarni i lieni, uvidiv do mala, da su i bez svake muke i revnosti na prvih mjestih.

Iz svega gori spomenutoga možemo dakle razabrati, da izim mnogih nevolja, koje tište učitelja, kako da si rodjenoj djeci pribavi potrebita za tjelesni uzgoj, dolazi i ta: kako da si djecu duševno odgoji. — Zaista, ubitačna pomisao po učitelja, — velim po učitelja, koji no iz stotina djece stvara triezne muževe i domoljubne gradjane, koji no se reć bi kao pupoljci sborom i tvorom razcvataju u miomirisne ruže; dočim rodjena mu krv — djeca — zaostaju i kao nerazviti pupolji usahnu.

Imajmo s toga što veću pazku na rodjenu si djecu! Uvažimo gori spomenuta, te se bavimo svaki dan ma i utrudjeni bar koj časak s njimi, a poimence četvrtkom i nedjeljom! Pomislimo, da nam je to, akoprem težka, nu roditeljska dužnost, da nam jednom ne samo školska, već i rodjena djeca blagosivlju trule jur grudi, te da nestane s gornjih razloga doniekle istinita: „Učiteljska su djeca većim dielom najgora.“

Djelomice po Kellneru D. Körbler.

Iz Primorja.

(Pisma **Dragutina Hirca.**)

II.

(Konac.)

Vrhovi bakarske okolice pripadaju trećogorju, eocenskoj formaciji. Ovu stvoru sastavljaju u našoj domovini: vapno, lapor, laporni škriljevac, gromača i pješčanik.

Vapnenac je tuj sivkast, biel ili ružičast, a kadkada izvana sivkast, unutri biel ili rumenkast, a bielo žilast. Ružičastoga vapnenca imade najviše na vrhu Babnu. Mjestimice pokazuje na lomu liepe šare, a pun je prasvjetnih organizama, numulita, s toga ga i zovu numulitov mramor. Na putu u Bakarac, pak podno Babnoga ima na njem liepih ledaca od calcita. Serpentina ima oko Bukova.

Flora je osobito bogata na visočini iznad Bakarca i Kraljevice, a kod Bakra bogatija je sjevevero-iztočna strana od jugo-zapadne. Stabla jesu: lovorika (Laurus nobilis), maslina (Olea europea), smrdiljka (Pistacia terebinthus), jasen (Ornus europeus), jarebika (Sorbus aucuparia), briest, kostanj, koprivić ili glangulić (Celtis australis), javor bieli (Acer Pseudo-Platanus), šestilj (Acer monopesulanum), klen (Acer campestre), rašeljka (Prunus Mahaleb), badem (Amygdalus communis), jagnjed (Populus nigra), mogranj (Punica Granatum), hrast (Quercus Cerris), lipa, dudovi, jabuka, trešnja, šljiva, kajsija, breskva, oskoruš,

Digitized by Google

iesk a, vrba (Salix grandifolia); grmlje: borovica s crvenim zrnjem (Juniperus Oxycedrus), šparga (Asparagus acutifolius), veprinac (Ruscus aculeatus), crni trn, glog itd.

Jer neimamo brieze, to se u nas pak i na Rieci ulice veprincem pomeću. Osim toga ima i inoga južnoga cvieća.

Od životinja imade malo domaćega blaga. Od ptica su spomena vriedne: slavulj, stienjak (Turdus saxatilis) i galebovi, koji dugo nad morem kruže, površinom mu plivaju il' se morskom pjenom poigravaju.

Od plaza ima dvie tri vrsti gušterica; od zmija: gladiš, pepeljuša, kako tuj Viperu Amodytes zovu, bjelouška, smukulja i ridjovka. Najveće bogatstvo krije dakako more. U koliko sam do sada viditi mogao, živi u njem: pet vrsti zviezda ili morskih križa — kako ih ribari zovu — četiri vrsti rakovica, više sepia, mrkača, i premnogo raznolikih puža, školjka itd.

Na kopnu su se za čudo razplodili štipavci (Scorpio). Čini mi se, kao da smo u Tirolu, toliko ima te gamadi. Svaki ih kamen na malo vlažnih mjestih krije. U jednom satu možeš ih 20—30 ubiti. Zalaze dapače u kuće i ja sam već dva uhvatio. Ovih sam dana u dvorištu frankopanskoga grada dva uhvatio. To su divi od štipavaca, jedan od njih mjeri 4 cm. 5 m. m.

Toliko o flori i fauni, jer je do sada još pobliže nepoznam.

Bakar neproizvadja ničega do nešto voća i vina. Na glasu je pjenušica, bakarska vodica, koja se dobiva od groždja, koje „bieli par" zovu. Tim se vinom može zamieniti francezki šampanjac. Bielo je i sladko, a vrlo varljivo. Dobra su vina i kostrenska, najbolja pako ona od Meje, a drže se po kućah u buteljah.

Vinogradi se vrlo njeguju, oko njih se nastoji otčinskom brigom. Čim sunce tone, svatko sadje medju brajdice, te pregledava, kako je cviet, lišće, a tad plije i zalieva.

Povrtlje dolazi k nam stranom iz Rieke, stranom iz Praputnika i Kostrene sv. Lucije ili sv. Barbare. Buduć je nebo blago, to povrtlje rano dozrieva; mi imademo već početkom lipnja zelena graha. Mlieko nose žene u limenka, ponajviše s Hreljina. Drva imademo malo, te ih kupujemo na bremena. To je svežanj od 20—30 novč., što ga žena oprtiti može. Već rano s jutra pristaju kraj vrata, te viču: „hote drva pogodit ili pogodite drva!" Na takova se drva nebi u šumovitih stranah nitko ni ogledao, dočim su nam dobro došla.

Kratke cjepanice i oblike, koje zovu boduške, dovažaju ladjom s otoka Krka. Ima i hvatnih drva, nu ta su skupa.

Ljeto traje po pet mjeseci, zima je dosta blaga, pak ima kuća i bez peći. Tuj imaju samo „fogon", posudu, gdje se nad žeravkom ukočena uda griju, ako ih je bura oledila. Da je bura kod Bakra vrlo jaka, svjedoče mi dva hrasta ne daleko druge tunare, koje je posve svila, a i zid, koj je potegnut na putu u Bakarac i Meju, a sve to potvrdjuje i bakarska poslovica: zimi je bura i u loncu.

Digitized by Google

Prije je grad tjerao znatnu trgovinu; dovažao se je kopnom duhan i žito iz Ugarske, prnje, drva, ugljevje; brodova i velikih i malih bila je kadkada puna luka. Pošto Rieka ima luku i željeznicu, grad Bakar posve je opustio.

Da polazi ovuda željeznička pruga, kao što bijaše u početku naznačena, grad bi se Bakar nadati bio mogao liepoj budućnosti, nu postaju mu postaviše vrlo daleko, akoprem nosi ime Bakar. Ona je udaljena od Bakra Lujzijskim drumom iduć sat i pol u pustom mjestu, koju pravo nazvalo Zalom Dragom. Ovdje zimi bura tako duva, da sve lama i obara.

Grad Bakar imade 393 kuće s 2122 duše i zaprema s pripadajućimi seli prostor od 5021□ rali.

Najviše zapremaju vinogradi, naime: 200 rali 386·5□°; pašnjaci 216□ 1154□°, a vrtovi ukupne okolice 5 rali 465□°.

Sva občina bakarska, kamo spadaju sela: Sv. Kuzam, Vitoševo i Škriljevo dolnje, imade 464 kuće i 2465 duša.

Poviest je gradu drevna.

Glasoviti matematik, astronom i geograf Klaudij Ptolomej Aleksandrijski označujuć zemaljski položaj Senie (Senja), spominje već i Velceru, današnji Bakar.

Da su ovdje gospodovali i stari Rimljani, svjedoče žare i pjenezi ovdje izkopani, a znano je, da je VII. vieka kraj, gdje leži Bakar, bio dio kraljevine hrvatske. Frankopani i Zrinjski bijahu mu gospodari od g. 1193—1670.; nu niesu ovdje stanovali, već su namještivali svoje kapetane i kastelane. Kad nam utrnu posljednja zviezda na obzorju zrinjsko-frankopanskom, potamni s njom moć i slava grada Bakra i njegove okolice. Marija Terezija utjelovi ga godine 1777. Hrvatskoj, a bivšoj županiji severinskoj, te ga godinu dana kasnije proglasi kr. gradom i slobodnom lukom s područjem od Trsata do Kraljevice. U to je doba grad Bakar imao gradsko poglavarstvo, kapitansko vieće, sastojeće od samih patricija i kapitanski sudbeni stol, a ujedno dobi glavnicu od 30.000 for., da utemelji pučku školu.

Grad je Bakar liepo napredovao sve do godine 1809., kad podpade pod Franceze, koji su ga pridielili intendanciji riečkoj i tako ostane do g. 1822., kad mu se povrati prijašnje autonomno ustrojstvo. Poslie izgubi opet prava i opet ih zadobi. U ovo je doba bilo načelnika, koji su s gradom i područnimi občinami koje kako upravljali, čega se narod još i danas sjeća onom poslovicom: „ide ti urica, kao bakarska pravica“, t. j. ide kako hoće. To je ponukalo občine, da su se godine 1873. obratile na sabor, da se izvede dioba, što se i sbude, i tako se sada občina bakarska sastoji od grada Bakra, i sela: sv. Kuzme sa 33 kuće i 147 duša, Škrljeva dolnjega 12 kuća i 79 duša i Vitoševa sa 26 kuća i 117 duša, te je uz revno nastojanje gradskih činovnika ovo dvie tri godine grad liepo napredovao.

Bakar spada pod senjsku biskupiju, te je već u 15. vieku imao sborni kaptol, pak ga ima i sada.

Digitized by Google

Kad si prviput u Bakar došao, osobito Ti u oči udara velika iskrenost, veselost, ali i živahnost njegovih stanovnika. Premda Bakrani i Bakranke razumiju talijanski, ipak im je najmiliji jezik hrvatski.

Želiš li se upoznati toaletom Bakranka. to Ti nedjeljom valja saći u Primorje. Sve, što je god kod blagoslova bilo, zaredi ovuda. Reći mi je, da me u Bakru iznenadila velika ureha i nakit Bakranka. Idu ponajveć gologlave — kako je to običaj u primorskih gradovih — ljube osobito crnu boju, naročito srednja klasa, pak su im i suknje takove. Vidio sam i prostijih, kojim se niz prsi spušta težak lanac suhoga zlata. U obće ima tuj mnogo zlatnine ne samo na ulicah, već i po kućah. Mužkarci se nose na francezku, a mornari mornarski.

Bakrani su na moru junaci prve vrsti, te ih ima po svih morih širokoga svieta. Na moru su oštroumni i uztrajni. Kućam se svojim nevraćaju po više godina, samo zasluženi novac pošiljaju. U jelu su Bakrani dosta jednostavni, nešto juhe, govedine, palente i ribe dovoljno im je, a kraj toga dobro izgledaju, što čini zrak i izvrstna voda, pak već i meni rekoše, da ću se udebljati, akoprem se ja toga neplašim.

Toliko dragi Davorine o Bakru i njegovoj liepoj okolici. A sad mi je prišapnuti još jednu. U svom „Izletu u Dalmaciju“ tužiš se, da niesu pojedini predmeti na Trsatu brojevi obilježeni; nu tomu je sada doskočeno, pak Ti i sve tumači čuvar grada, a umirovljeni učitelj Josip Mezzorena. O tom sam se osvjedočio sám, putujuć 13. lipnja t. g. preko Kukuljanova, Cernika, Čavala i Svilna na Rieku, a odavle na Trsat.

Odgovor g. Šimončiću.

(Dalje.)

O svojoj knjizi mogao bih reći ono isto, što je i vladin zastupnik u spomenutoj jur saborskoj razpravi rekao o novom školskom zakonu. Ako i nije strogo konfesijska, nije ni bezvjerska ili „rationalističko-naturalistička“, kao što bi to rado dokazati g. Š. Za dokaz tomu budi ono, što govorim o svrsi uzgoja. Po meni je opredjelba čovjeka, da svoj duh podpuno razvije, te da umom i ćudorednom voljom bude Bogu sličan, a uzgoj ima nastojati, da taj zadatak izvede, i da duh pojedinih ljudi i cieloga čovječanstva što većma razvije prema slici božanske mudrosti i svetosti.“ — Rationalističko-naturalistička se pedagogija nedrži toga načela; ona dapače tvrdi, da Bog i koliko je inače veoma uzvišen i plemenit idejal, ipak nemože biti idejalom čovječjemu uzgoju, jer nema tiela; manjkaju mu dakle neka čovječja svojstva, i po tom da se nebi moglo ostvariti jedno od najglavnijih pedagogijskih pravila, po kom uzgoj čovječji mora biti obćenit i skladan, te se obazirati na svekolike duševne i tjelesne sposobnosti čovjeka. — Kad već nemože poreći g. Š., da se u tom pogledu sbilja neslažem s načeli naturalističkimi, a on po običaju takovih ljudi zanoveta i sumnjiči, tvrdeć, „da su te rieči praporac, koji zveči“, te da ima

Digitized by Google

razloga uztvrditi, da ja nemislim onu vrhunaravnu bogosličnost, kako ju uči kršćanska vjera.“ — „Sviet misli uviek naopako, pa sve ako nam nemože ocrniti čina, potvara nam odluku. Bile ovce rogate ili šušave, biele ili crne; vuk će ih potrgati svejedno, samo ako se kakogod do njih dovuče.“ (Sv. Franjo Saleski u „Filotei“.) A gdje su ti razlozi, i zašto ih g. Š., koji je inače proti meni pokrenuo i nebo i pakao, nije naveo. Nebi li po takovih načelih vojevanja mogao tkogod uztvrditi, da ima razloga misliti, da je g. Š. farizej, koj drugo govori, a drugo čini. Ja nemislim, da je on te tobožnje razloge zašutio ma s kojih obzira prema meni ili mojoj knjizi. S druge strane priznajem rado, da on može imati razloga za svoju tvrdnju; — nu ti razlozi neleže doista u mojoj knjizi, nego u zlobi njegova srdca, i zato ih nenavodi. — Da ja, postavljajuć „bogosličnost“ kao svrhu uzgoja, sbilja nemislim nikakovu „naravnu bogosličnost“ dokazom je i to, što velim, da „čovjek nemože postići svoju svrhu već u ovom žîvotu, — i da se s toga njegova zadaća proteže i u vječnost.“ — Nu dakako g. su Š. i to tek puste rieči i „gole znanstveno zvučeće fraze“, koje da shvaćam „u smislu naturalističkom“, pa da to i dokaže, navadja ono, gdje velim, da se čovjek već i „na ovom svietu — nekim načinom —* približava vječnosti.“ Po tom se vidi, da g. Š. nerazumije ni ono, što čita, ni ono, što bi imao zastupati. Razlika je izmedju rieči „postići“ i „približiti“. Kad bih ja bio uztvrdio, da čovjek svoju svrhu postigne jur na ovom svietu, onda bi mi se mogao spotaknuti naturalizam; ali čim ja velim, da joj se na ovom svietu tek „**približava**“, tada u istinu učim sve drugo prije, nego li naturalizam. — A da se čovjek već u ovom životu svojoj svrsi približava i približavati mora, toga neće po svoj prilici tajiti ni g. Š., jer nas to uči i kršćanstvo, smatrajuć ovaj život „pripravom za vječnost“. Samo onaj, koji vazda na svoju svrhu misli, i po njoj živi, može se nadati, da će ju postići, dočim ju onaj obično promaši, koji ju odgadja na konac svoga života. U tom smislu posve je opravdano ono mjesto moje knjige, gdje velim: „Jasno je samo po sebi, da on svoje svrhe nemože postići već u ovom životu, i da se s toga njegova zadaća u tom pogledu proteže i u vječnost; nu njemu se je trsiti, da tomu već i u ovom životu u koliko moguće doprinese, i da mu bude život radnja i priprava za vječnost.“

G. Š. udara po meni i s toga, što velim, da je „čovjek, kao slobodno i na priliku božju stvoreno biće, sam sebi svrhom“, te da se „pravi uzgoj ima ravnati prema njemu i njegovoj opredjelbi.“ — On izvodi odtud bogzna koju kršćanstvu pogibeljnu nauku; a da je dobro pogledao u svoje toli hvaljene knjige, u kojih se tako „liepo od svakoga skoro lista odsieva čisti kršćanski duh“, našao bi bio, da one isto uče. Barem Novotny veli na str. 58.: „Pravni ćut lozu vuče od ćudorednoga, jer pošto si je čovjek sam svrhom, pripisuje mu taj ćut pravo,

* Ove dvie rieči izpustio je g. Š. u svom citatu, jer govore proti njegovoj potvori. — U obće je, citirajuć pojedina mjesta iz moje knjige, po volji izpuštao i dodavao, kako mu je bilo pogodnije. I tim se osobito karakteriše njegov način vojevanja.

Digitized by Google

da bivstvuje i radi za svoje dobro.“ — Čovjek u istinu nije na svietu radi drugoga kojega stvora, nego radi sebe i svoga spasa. Mislim dakle, da u tom nema nikakve pogubne nauke. Naproti svako se drugo shvaćanje protivi zdravoj i naprednoj pedagogiji, što svjedoči i znameniti pedagog današnjega vremena dr. Stoy, veleć u svojoj enciklopediji: „Der Zweck der Erziehung darf nicht ausserhalb des Zöglings liegen. Die alte Pädagogik* handelt in einem besondern Abschnitt über die sogenannten einseitigen und egoistischen Erziehungsweisen. Eine höchst unnöthige Arbeit. Sobald das Kind als Mittel zu einem ausser ihm liegenden Zweck behandelt wird, läge dieser nun in den Interessen der Kaste und des Standes, der Gemeinde, der Kirche, des Staates, oder dem gemeinen Vortheil und Broderwerb der Familie, sobald ist streng genommen von der Erziehung nicht mehr die Rede, die Sprache unterscheidet darum scharf erziehen und abrichten.“

Nu moja knjiga ne samo da nije bezvjerska, nego nije ni protukršćanska, dapače odiše upravo kršćanskim duhom. G. Š. toga nepriznaje, jer da se nigdje nespominje ime kršćansko. Nu „ime neodlučuje, nego stvar“. — „Slovo ubija, a duh oživljuje.“ Sam g. Š. veli, da se „knjiga nesudi po pojedinih riečij**, koje su u njoj, nego po smjeru i duhu, kojim cjelokupni sadržaj odiše.“ A cjelokupni sadržaj moje knjige, ne samo da nije protukršćanski, nego je u podpunom suglasju s duhom kršćanskim; jer duh kršćanstva hoće, da se čovjek preporodi, da od čovjeka puste naravi, bude čovjek ćudoredan i pobožan, te u Bogu i za Boga živeći. To se pako može postići samo onda, ako on prema božanskoj slici neprestano razvija i usavršiva svoje sposobnosti, kao što nas to i sam Spasitelj uči riečmi: „Budite savršeni, kao što je i otac vaš, koji je na nebesih.“ Prema tomu sasvim je jasno, da je moja pedagogija, kojoj je temeljno načelo „sveudiljno unapredjivanje i usavršivanje spoznaje, osjećanja i volje prema slici božanske mudrosti i svetosti“, — pisana duhom kršćanskim, i da je kršćanska, makar se to napose i nespominje. Nije svaka pedagogija, koja naglašuje kršćanstvo, kršćanska; niti je svaka nekršćanska, koja je pisana s općega stanovišta. Spomenuti jur Curtman veli posve pravo: „Die Pädagogik ist nur unter den christlichen Völkern und durch Hülfe des Christenthums zur Wissenschaft geworden, nur durch die innigste Verbindung mit dieser Religion des Fortschrittes und der Menschenliebe kann das Interesse an der Erziehung überall in der nöthigen Stärke erhalten werden. — Dennoch scheint es nicht nöthig, die christliche Pädagogik specifisch von der allgemeinen zu unterscheiden und ihr ein besonderes Princip unterzulegen. Es würde sich nur dem Ausdrucke nach von dem frei pädagogischen unterscheiden und dadurch leicht zu dem Irrthume Anlass geben, als seien die Pädagogen, welche im

---

* N. p. toli hvaljeni Ohler.

** Predlog „po“ zahtieva 4. i 6. padež; — ovdje 6., nikako pako 2. Valjalo bi dakle „riečih“, a ne „riečij“. A da se g. o. u istinu nije zapisao, te da to nije tiskarska pogreška, svjedoči ono „j“, koje neki pišu u 2. padežu množine kod rieči 3. sklonitbe, prem je to posve suvišno.

Digitized by Google

Ausdrucke abweichen, weniger christlich.“ — Isto tako veli posve sgodno i Gräfe: „Die Erziehung hat ihr tiefstes Wesen mit dem Christenthume gemein, oder die wahre Erziehung kann nur im Geiste des Christenthums wurzeln, sie kann nur christlich sein. — Deshalb darf man aber auch die Erziehung nicht schon dann christlich nennen, wenn sie sich äusserer frommer Uebungen, christlicher Worte und Formeln, der Bibel und des Katechismus als besonders hervortretender Mittel bedient. Dies Alles, wie nütze es auch, richtig angewendet, ist, thut es noch nicht, ja die Erziehung kann bei verkehrter Anwendung jener Mittel wahrhaft unchristlich werden.“

Da moja pedagogija neodiše protukršćanskim duhom, priznaje nekim načinom i uredničtvo „Hrv. učitelja“; — ali uz to neznam kojim povodom i po kojoj logici tvrdi, da stojim na „stanovištu nekakve obće religije“. Takovu potvoru valja mi svom odlučnosti kao neopravdanu i nepromišljenu odbiti, jer nijedna rieč moje pedagogije nije prema tomu, te bi se moglo zaključiti, da ja zagovaram obuku u obćoj kakvoj religiji. Ja govorim o „religiji u obće“, ali negovorim ob „obćoj religiji. Oznaka pako religije u mojoj je knjizi tako točna i izpravna, da je njom i sam g. Š. zadovoljan, dočim veli, da se „pojam religije i njezina ciena dobro označuje“. U obće ja niesam ni pisao o religiji, — nego samo o religioznom uzgoju; a to će dopustiti i uredničtvo „Hrv. učitelja“, da se religiozno uzgajati mora ne samo katolik, — nego i židov, protestant, pravoslavni itd. — Potreba je dakle religioznoga uzgoja obćenita, — a obćenita su i neka pravila, i prema tomu ja sam pisao samo ob obćenitoj potrebi religioznoga uzgoja, a ne ob „obćoj religiji“, koja je neki monštrum, i skoro isto tako nemoguća, kao što je nemoguć i kozmopolitizam. — Da sam ja pisao pedagogiju lih za kršćane, ja bih bio pobliže označio bitnost kršćanske religije, što je u ostalom dosta suvišno, pošto to učenici i učenice uče i kod same vjerouke; — nu ovako je to bilo posve nemoguće, — izvan da sam se upustio i u razlaganje židovske i drugih vjeroizpoviesti, što bi bila prava anomalija.

Obraniv tim po mogućnosti obći smjer svoje knjige, prelazim na pojedine prigovore g. Š. —*

Realna obuka u pučkoj školi.

Piše **Kv. Vidačić.**

(Dalje.)

U drugi odjel spadaju 2. i 3. razred, dotično učenici 2. i 3. škol. godišta Ovaj odjel obsiže dva razreda, o kojih ću napose govoriti, jer mi niesu pred očima samo škole sa jednom učiteljskom silom, već u obće sa dvie, tri i četiri.

* Žao mi je, što poradi odlazka k produžnomu tečaju u Osiek, moram prekinuti ovaj odgovor. Molim dakle g. Š., da bi se blagohotno uztrpiti izvolio do mega povratka.

Digitized by Google

I opet se neima drugi razred uslied naukovne osnove baviti posebnom obukom u prirodopisu, već je ta obuka spojena sa zornom. U ovom razredu bi se dakle zorna obuka gledom i na prirodopisnu obuku imala samo razširiti svraćajuć pozornost mladeži na kakvoću stvari i na njezine činjenice.

Istina, osnova od 24. kolovoza 1875. br. 2949. nije dakle točno i strogo označila pojedina štiva čitanke za ovu ili onu granu obuke, kao što je to činila ona od 19. rujna 1866., nu i svaki učitelj i učiteljica, koja želi valjano i uzpješno raditi, mora da si sama sastavi takovu osnovu, jer tko bez osnove tumara po gradivu amo tamo, taj neka je siguran, da mu je posao jalov. Sastavili si mi takovu osnovu ovako ili onako, morat ćemo se vazda prilično držati jednih te istih štiva za realnu obuku. Pa kao što sam rekao, da pružaju „Vježbe u slogu“ za prirodopisnu obuku I. razreda gradiva, tako ga pružaju i za II. razred osobito zadaća 26—41., 44., 49., 50., 60., 74. i prvi dio 75.; — nadalje iz djela „Praktično učenje narodnoga jezika“ drugi odsjek, stupanj drugi §§. 1., 2. i 4. — četvrti stupanj §§. 1.. 2.. 3. i 4. — peti stupanj §. 1. i 2. — sedmi stupanj §. 1., napokon „Zorna obuka“.

Razumieva se, da se nepreporuča, a još manje zahtieva, sve u rukovodnicih naznačene vježbe sistematično proći, već će u njih učitelj naći gradiva prigodom tumačenja raznih štiva slovničke čitanke. — Moguće, da bi se našlo i po koje zrnce za tumačenje i razlaganje i u „Tumaču“ od Armina Koričića, koja knjiga, istina, nepriznaje se kakovim savršenim djelom, nu ipak nije lošo, kad mnoga kušajuć, najbolja zadržimo po nauku sv. Pavla.

Tko bi pako želio još više čitati o vježbah u prirodopisu za početne razrede pučke škole, taj nadje gradiva u „Musterbeispiele“ od uzorna učitelja F. Strigl-a II. svezčić njegova repertorija 1867. str. 84—91. i nastavak u IV. svežčiću str. 242. kao takodjer repertorium 1866. od J. Kamerera str. 244. i 245.

Evo uzeh i za drugi razred jedan primjer, a odabrao sam si za razglabanje 47. štivo „Liep hrast“.

Štivo ovo, kao što i svako drugo, pripoviedam ponajprije sam, a zatim mi ga pripoviedaju učenici, te istom onda čitam sam od stavka do stavka i zahtievam, da za mnom čita mladež pazeć na podpun izgovor i priličan naglasak. Kada je štivo podobro pročitano, tad ga uzmem tumačiti s prirodopisnoga gledišta. Budući pako predmnievam, da su djeca već u I. razredu više šumskoga drveća, dakle i hrast zorno motrila, to će mi tim laglje biti kad sada izadjem s djecom u šumu.

Počmem u šumi po prilici evo ovako: Dragutine poznaš li ti ovo drvo? Promatrajte ga svi dobro. Vidite, ovaj dio hrasta, koj sam evo rukom primio, od zemlje pa do grana zovemo stablo. Stablo se zove takodjer deblo ili panj. Što sam sada kazao Filipe, Martine, Oskaru? — Ponovite svi: „Kako se zove ovaj dio hrasta, koj raste od zemlje do grana? — Stablo je ovito korom. — Što sam rekao Pavle? — Svi! — Evo vrpce na kojoj su ubilježeni centimetri! (Opasam deblo.) Što sam uradio? — Ovomu hrastu stablo mjeri ..... centi-

Digitized by Google

metra. Debljina stabla zove se takodjer njegov obsjeg. Ivane, ponovi, što sam rekao. Je li svakomu hrastu stablo tako debelo? — Kakovo može dakle stablo biti gledom na obseg? — Popni se Luka ovomu hrastu do grana, ali ponesi kraj ove vrpce sa sobom, pa kad dodješ do gori pritisni kraj o hrast. A ti Stjepko napni vrpcu i pritisni k stablu kraj zemlje. Što smo uradili sada Žiga? — Dobro! Mjerili smo visinu stabla. Dakle kakovo još može biti stablo? — (Okruglo, debelo, tanko, visoko.) — Ovdje se nalazi i letva, koju je ponio sa sobom Petar, a sad ću ju prisloniti o stablu. Gledajte, da li je prilegla letva sasma o stablo? — Ovo je stablo dakle ravno, nu ajdmo k ovomu drugomu i prislonimo opet letvu. Je li i ovdje prilegla letva? Je li i ovo stablo ravno? — Kakovo je dakle? — Što je protivno ravnomu? — Ponovi Josipe, kakvo može sve stablo biti? — Gjuro uzmi motiku, što si ju sa sobom ponio, pa odkopaj evo ovdje ovu zemlju. O što te se motika zadjela? — Pogledaj! Što je to? — Ajde amo Oto, pa gledaj! Hrast neraste samo nad zemljom, već i u zemlji. Ali evo što u zemlju raste zove se koren. Evo ovaj koren je debeo, on se prostire vrlo daleko i duboko pod zemljom, on imade više dielova, koji nerastu svi jednim pravcem. Jedan teče uzpravno, a drugi koso. Ponovi, što sam rekao o korenu, Ivo, Lazo, Jakove! — Kakav može biti koren Stjepane? — Kakav još Blažu? — Djeco, obratimo naš pogled hrastu o vis! Kazali smo, da je nad zemljom stablo, nu hrast se još više stere, nego li je stablo. Evo vidite, oni dielovi hrasta, što su vrh stabla zovu se svržje, a svržje ima opet grane. Što sam reko Ljudevite, Milane, Marko? — Je li svaka svrž i grana ravna? — Da li su sve grane i svrži osovne? — Kakvo može biti svržje i grane? — Što se nalazi na kraju grana? — Kako se zove drvo na kojem ima lišća? — Je li lišće kroz cielu godinu ostaje na drveću? — Kako se zove drveće, kojemu je opalo lišće? — Motrite još malo granje hrasta! — Što ste opazili na njem? — Žir je plod hrasta. Kako jabučno drvo rodi jabukami, kruškovo kruškami itd. tako rodi i hrast žirom. Nu još vidimo nešto na hrastu. Evo vidimo još neke krugljice. Ove krugljice zovu se babuške. Kako se zovu ove hrastove krugljice? — Nu još nešto se nalazi osim žira i babuškâ. Evo ovdje gledajte, što sam uzeo s hrasta. Ovo se zove „šiška“. Sad ću vam kazati kako postaje babuška i šiška. Imade neka vrst osa, koju zovu „šiškarom“. Ta osa ubode svojom žaokom u list i iznese unj svoja jaja. Tudjer naraste babuška. Kaži Ivane, kako postane babuška? — Neka druga vrst osa „šiškarom“ prozvana ubode svojom žaokom u mlad žir, koj tad navrije i postane šiškom. Reci Rudolfe, kako postane šiška? — Gledajmo još jednom stablo, svrži i granje. Je li vidite drvo ili je ono čim obavito? — Dobro ste opazili! Drvo je obavito korom. Kakova je ova kora? Je li gladka? — Ova je kora hrapava. Gledajmo ovaj drugi hrast, koj je tanji dakle i mladji. Je li i ova kora hrapava? — Razrežimo malo ovu koru. Kakova je ova kora gledeć na debljinu? — Je li i u onoga staroga hrasta ovako tanka? — Kakova može sve biti kora? — Djeco, hrast je koristan, jer se upotrebljava njegovo drvo, kora i plod. Drvo rabi za gradju i gorivo. Od njega se prave lagvi i ostalo posudje za vino i druge tekućine. kao i brodovi, jer u mokrini otvrdne,

Digitized by Google

pa onda dugo negnjije. Zašto se sve rabi hrastovo drvo? — Radi česa upravo hrastovo drvo upotrebljavamo za spravljanje tekućina? — Koru treba kožar. On ju posuši, samelje, pa se tad zove trieslo. Kožar mora prije nego upotrebljava kože očistiti ih od dlake, zatim jih složi u jame, sa trieslom posiplje i vodom polije, te tako ostavi, da vriju. Tko rabi koru? — Kako? — Kako se zove posušena i samlivena kora? — Rekli smo da koristi hrast i plodom. Kad žir dozrije, tjeraju se svinje u žirovinu. — Naše babuške nisu od osobite vriednosti, nu u toplih krajevih trguje se s njimi, buduć se rabe za crnilo. — Šišku takodjer rabe kožari za priredjivanje kože. Što sam rekao o plodu Mijo, Viktore, Julijo?

Sad ajdmo djeco natrag u školu. Danas smo promatrali hrast, pa ako ćete si dobro zapamtiti, to ćemo doskora još koje drugo drvo promatrati. (Sliedi.)

Nešto o metodiki početnoga računstva.

Po Frommu priobćuje **Milan Kobali.**

(Dalje.)

P e t.

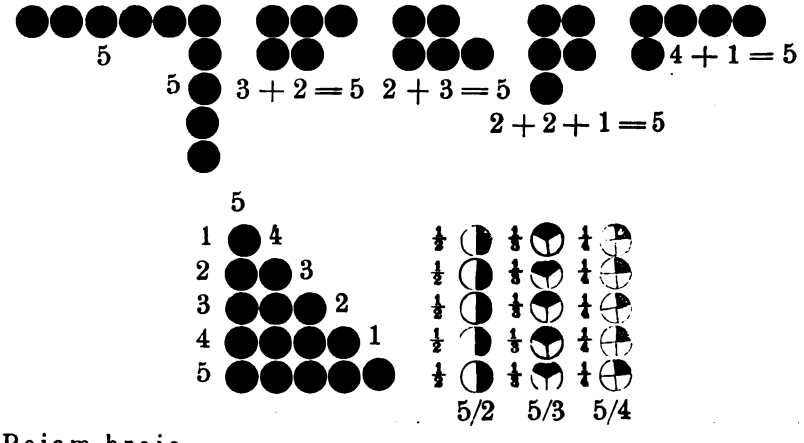

Pojam broja.

1. Zrieti, brojiti i govoriti:

Koliko kruglja je to, — to, — to?

Učitelj pokazuje 4, 3, 5, 1, 2; — 3 i 2, — 2 i 2, — 2 i 1, — 4 i 1, — 2 i 3, — $^5/_2$, $^5/_3$, $^5/_4$ kruglje?

Brojite od 1–5, — 2—5, 3—5; 5—1, — 4—1, 3—1!

Za kojim brojem sliedi 5, 3, 4, 2; pred kojim brojem je 2, 4, 3, 1?

Medju kojimi brojevi stoji 3, 2, 4; — koj broj se nalazi izmedju 3 i 5, izmedju 2 i 4, 1 i 3?

Digitized by Google

Koliko prsta imademo na svakoj ruci? Brojite ih! Koliko prsta ima na svakoj nozi? Koliko strana, kutova, uglova ima ovaj lik? (Pokazuje peterokut)

Brojite dane počam od nedjelje pa do četvrtka, od četvrtka pa do nedjelje!

Imenujte pet životinja, bilina, jestvina itd.

2. Imenene vježbe kao kod broja 4.

Narišite na svojih pločicah 5 točaka, 5 križića, 5 četverokuta, 5 vodoravnih i 5 kosih crta; ljestve sa 5 priečka, lanac sa 5 karika, češalj sa 5 zubčića itd.

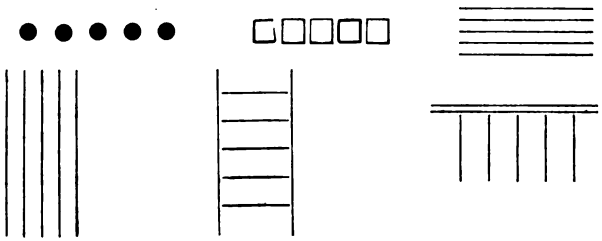

3. Ustmeno sa ili bez imenovanja (kruglja, poteza, prsta itd.)

1 + 1 + 1 + 1 + 1 kruglja =	5 − 1 =
1 + 1 + 1 + 2 „ =	5 − 2 =
1 + 1 + 3 „ =	5 − 3 =
2 + 3 „ =	5 − 4 =
4 + 1 „ =	5 − 5 =
2 + 2 „ =	5 − (2 + 2) =
	5 − (3 + 1) =

5 = 1 + ? =	3 + 2 − 1 =
5 = 3 + ? =	4 + 1 − 2 =
5 = 2 + 2 + ? =	2 + 2 + 1 − 4 =
5 = 4 + ?	3 + 1 + 1 − 2 =
5 = 1 + 2 + ? =	1 + 4 − 3 =
5 = 1 + 2 + 1 ? =	1 + 2 + 2 − 4 =

1 × 5 =	5 : 1 =
5 × 1 =	5 : 2 = (1 ostane)
2 × 2 + 1 =	5 : 3 = (? „)
1 × 3 + 2 =	5 : 4 = (? „)
1 × 4 + 1 =	5 : 5 =
2 × 1 + 3 =	

5 = 2 × 2 + ? —	2 × 2 : 5 = (ostane ?)
5 = 3 × 1 + ? —	3 + 2 : 5 =
5 = 1 × 4 + ? —	4 − 3 : 5 =
5 = 2 × 2 − 3 + ? =	2 + 2 − 3 : 5 =
5 = 4 × 1 − 3 + ? =	3 × 1 − 2 : 5 =
5 = 2 × 1 × 2 + ? =	1 + 2 + 2 : 5 =

Digitized by Google

Razna pitanja:

Za koliko je 5 više od 1. 4. 3, 2, 2 × 2, 3 + 1, 1 + 2?

Za koliko je 1, 3, 2, 4. 2 × 2, 3 + 1, 2 + 2 manje od 5?

Koj broj je manji od 5 za 2, 3, 4 itd. — Koliko ćemo imati, ako 5 umanjimo za 2, 4, 3, 2 × 2, 3 × 1?

Koliko moramo dodati k 1, 4, 2, 3, 2 × 2, 3 × 1, želimo li imati 5?

Koliko puta se nalazi 5, 3, 2, 1 u 5?

Kojemu broju moramo dodati 4, 2, 3. 1, 2 × 2, 3 + 1, želimo li imati 5?

Uporaba:

1. Marica ima 2 arka papira, koliko mora araka kupiti, hoće li sašiti bilježnicu od 5 araka?

2. Dragutin ima 5 novčića (groš, peticu) a kupio si 2 držala: trgovac vratio mu je 1 novčić; koliko stoje držala?

3. Tuča razbila je 5 staklenih ploča, ako je staklar jur 3 urezao, koliko ih još manjka?

4. Tvoj otac ima 5 jabuka, koliko je njemu ostalo, ako je tvojoj maloj sestrici dao 1, tebi 1 i tvomu bratu 1?

5. Koliko će tvoja majka trebati litara mlieka za 5 dana, ako na dan 1 litar treba?

6. Slavko kupi 2 žemljičke, a ostao mu je 1 novčić, koliko je novčića imao?

5. Pismene vježbe napišu se onim redom, kako to učinismo pod točkom 3.

(Sliedi.)

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— **Imenovanja**. Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je namj. učitelja Franju Kralja učiteljem na obospolnoj općoj pučkoj školi u Veliškovcih; zatim uslied preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listopada 1874. pravimi učitelji na općih pučkih školah Grigoriju Vidakovića u Erdeviku, Gjuru Lutza u Čeriću i Ivana Filipovića u Križu, a privremenimi učitelji Gjuru Konjovića u Negorlancih i Nikolu Predavca u Rači.

— Visoka kr. zem. vlada pridielila je u pripomoć kralj. županijskomu škol. nadzorničtvu u Zagrebu učitelja nautičke škole bakarske gosp. Kazimira Stefanića sa dosadanjimi njegovimi berivi.

— Knjižara Lavosl. Hartmana odustala je od toga, da nastavi izdavanje „Školskoga Koledara“ s razloga, što su se samo 3 ili 4 predplatnika najavila za tečaj buduće godine i što su joj mnogi koledar za ovu godinu povratili, premda su se uz poštovno pouzeće nanj predbrojili, a mnogi joj ga još ni dan danas nisu platili, premda su koledare primili.

— Budući da član pedagogijskoga sbora, koji je na sebe primio redakciju školske dijetetike, radi svojih zvanicnih poslova nije rukopis za štampu prirediti mogao, to je sbor dao štampati „Dušoslovje“ sastavljeno Stjepanom Basarićkom. Ta će knjiga ovih dana izaći, te će se onda odmah članovom razaslati; a „Školska dijetetika izaći će tek do konca ove godine.

— **Prva gl. skupština učit. družtva podžupanije križke.** Po tom podastre predsjednik na razpravu program razpravnih pitanja i predavanja, što ga je odbor podžup. skupštine za ovogodišnji sastanak priredio. Skupština neka ga prosudi, jesu li pitanja i predavanja shodno udešena, pa ako jesu, neka im se prijave izvjestitelji, koji će o njih na ovogodišnjoj podžupanijskoj skupštini izvješćivati.

Digitized by Google

Program glasi:

Razpravna pitanja:

I. Koje grane gospodarstvene zaslužuju osobitu pažnju u ovih krajevih, i kako bi puč. škola iste u narodu najuspješnije i najkoristnije unaprieditimogla?

II. Bili bilo u interesu školskoga napredka, da se na školah sa više učitelja uvede uzpenjanje učiteljà, ili da svaki ima svoj stanoviti razred neprestano?

III. Je li opravdan prigovor, da su pučke škole jako obterećene sa učevnim gradivom, ako nije, odakle proiztiče isti i kako bi mu se imalo doskočiti?

IV. Je li opravdan prigovor, da pučke škole daju slab materijal srednjim školam?

Predavanja:

I. Neka se protumači praktično 56. štivo I. slovn. čitanke.

II. Neka se praktično pojam i vrst brojnika protumači.

III. Neka se protumači praktično vrst analitičko-sintetičke metode, zatim sintetičko-analitičke i iztakne bitna razlika izmedju obijuh, a po tom neka se prema potonjoj označi, kako će učitelj postupati dobivši novu početnicu.

Skupština, prosudiv pitanja, pronadje ih potrebnimi i shodnimi za razpravu u podžup. učit. skupštini, te ih pridrža za pretresivanje u budućoj svojoj sjednici. Medju predavanji pako, osvrćuć se na računstvo s novimi mjerami i utezi, umetne na predlog Mije Klobučara, sljedeće kao treće:

„Neka se razvija najshodnija metoda za predavanje desetičnih slomakà.“ Predavati će ga predlagatelj sam.

Ostala predavanja poprimiše i to: 1. predavanje Franjo Andrlić; 2. gdja. Olga Basarička; 3. odnosno 4. Antun Basariček.

Izvjestiteljstvo razpravnih pitanja preuzeše: za 1. pitanje Franjo Valpotić; za 2. Josip Bišćan; za 3. Milan Rac, a za 4. Ivan Košir.

Sada se predje na predloge pojedinih članova, te će predsjednik prvi predlog staviti, navadjajuć kako sliedi.

Svratimo li pozornost na osnovu preustrojstva občina, u koliko se občinskog zastupstva i prava izbora u isto tiče, to po rečenoj osnovi gube pravo act. i pass. izbora svi oni, koji plaću svoju od občine dobivaju. Tim načinom moglo bi se i učiteljem pravo izbora u obć. zastupstvo oduzeti. Smatrajuć školu kao jedan od najglavnijih faktora, promičućih boljak občine, uvažajuć da zastupnik iste u obć. vieću samo boljak občine unapredjivati može, predočujuć koliko bi bilo štete po školu, a kroz to i po narod, kada bi ona nastalnijega zagovornika u obć. vieću izgubila, a uzev i to u obzir, da učitelj nedobiva plaću svoju iz občinske, kao obć. činovnik, već iz školske blagajne, te da je po škol. zakonu ne občinskim već javnim činovnikom; stavlja sljedeći predlog:

„Neka se Visokomu saboru podastre predstavka, kojom učiteljstvo podžupanije križke moli, da mu visoko isti prigodom preustrojstva občina neuzkrati akt. i pass. prava izbora u občinsko zastupstvo.“ — Taj predlog primi skupština jednoglasno.

M. Crkvenac stavlja sljedeći predlog:

„Neka se umoli Visoka kr. zem. vlada, da blagoizvoli milostivo, uzev u obzir nepovoljne okolnosti, odrediti, da se učiteljska skupština, za podžupaniju križku nebi obdržavala u Kloštru-Ivaniću, već u svrsi shodnijem mjestu.“

Razlog je tomu predlogu jedno, što u Kl.-Ivaniću neima dovoljno stanova, gdje bi se učiteljstvo kroz 3 dana smjestiti moglo, a drugo što je još i važnije, neima ondje učiteljstvo prilike za duševnu zabavu, kao što ju je prošle godine u Belovaru imalo. Izložba učilà na realnoj-gimnaziji, tumačenje pojedinih predmeta po dotičnih profesorih unapredilo je cilj skupštine. Premještenjem skupštine iz Belovara izgubi ona mnogo u svojoj vriednosti po učiteljstvo.

Skupština osvjedočena o potrebi toga predloga prihvati ga jednoglasno.

J. Bišćan predlaže:

„Neka bi se umolila Visoka kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, da bi blagoizvoljela naredbu od 18. ožujka 1876. br. 5446. za ciepljenje boginja u toliko preinačiti, da učitelji nebi bili dužni ciepljenju boginjà prisustvovati, te da se ista ciepljenja nebi u škol. prostorijah obavljala.“

Slučilo se je, gdje je učitelj morao po jednu uru daleko od školskog mjesta djecu k ciepljenju boginja voditi. Slučilo se takodjer i to ove godine, da je učitelja priečila služba u prisustvovanju ciepljenja. Nadalje navadja primjere, iz kojih se vidi, kako se zamrljaju šk. prostorije i stvari tim, što se ciepljenje u škol. prostorijah obavlja.

Budući su okolnosti pojedincem poznate, prihvati skupština jednoglasno Bišćanov predlog.

Za predlog nejavi se više ni jedan član, s toga začmu za ovu skupštinu priredjena predavanja.

Franjo Andrlić predavaše o gombanju. Praktično pokazivajuć na školskoj djeci pojedine vježbe, razvijaše način predavanja tjelovježbe u pučkoj školi.

Po tom predavaše Franjo Valpotić iz gospodarstva napose o pčelarstvu. Veoma zanimivo raztumačio je ustroj Džirzonove trnke, koju je u malom formatu skupštini pokazao, u pojedine dielove razložio i poslovanje pčelara oko istih raztumačio.

Kad bi ota predavanja svršena, zaključi predsjednik skupštinu, zahvaliv pogl. gospod. M. Vukoviću, kr. škol. nadzorniku i g. Jančijevu povjereniku kr. podžupanije na prisutnosti, članovom na mnogobrojnom posjetu, a predavateljem na nastojanju i radu njihovu, kojim skupštinu toli koristno i ugodno zabaviše.

Poslie skupštine, da bratski proslavimo prvi korak u svojoj udružnosti, sastadosmo se u gostionici g. Polaka na prijateljski objed.

Digitized by Google

Liepe su se tuj rieči prosborile i čuvstva izraživala te vrle zdravice izrekle.

Tako radostni i sretni sa medjusobne ljubavi i sloge, koja je uže medju nami zavladala, nemogosmo na ino, već brzojavkom uzkliknusmo onim, koji nam prednjače i dobrom nas naukom podučavaju, srdačni: Živili!

Brzojavka je glasila:

Učiteljsko družtvo podžup. križke kliče pregaocem narodnje prosvjete: Filipoviću. Modcu, Fabkoviću, Stjepku Basaričku oduševljeni: Živili!

A ja jošte nadovezujem: Živio i naš vriedni predsjednik A. Basariček! koji je prvom polugom oživotvorenju našega družtva!

Izpunile mu se liepe, nadopune rieči, što ih prigodom konštituiranja izustio!

Milan Rac, tajnik.

Razne viesti.

— (**Švajcarska.**) Nova osnova školskoga zakona kantona baselskoga ima ustanovu, kojom se odredjuje, da učitelj nesmije u pučkoj školi imati više od 40 učenika. Kako vidimo, mora u Baselu biti dovoljno učitelja, kad kane uvesti takov zakon.

— (**Izložba učila.**) Uprava „njemač. muzeja“ u Brlinu zaključila je svake godine urediti specialnu izložbu za razne škol. discipline. Prošle godine izložiše pisarske sprave, pisanke, riečju sve, što treba za pisanje. Ove godine će izložiti sve, što u geografsku struku zasieca. Otvorit će ju 29. rujna t. g. — Historički, respek. teoretički dio sadržavati će matematičku, fizikalnu i političku geografiju I. prije Rittera, II. za vrieme Rittera. III. poslie Rittera do današnje dobe. Ovamo spadaju: 1. Literarna učila, metodičke razprave, pomoćne knjige i rukovodnici za sve grane geografije, putopisi, monografije, geografski časopisi itd. — 2. Učila za zornu obuku, kao: zemljovidi, atlanti, predložci za risanje zemljovida, reliefi, globi, teluriji, planetariji, stereoskopi itd. — Nije dakle čudo, da ondje u svem i svačem napreduju, kad se nikakove žrtve neboje i svaku sgodu za to upotrebljuju.

— (**Danska.**) Danski i norvežki učitelji imati će ove godine svoju skupštinu u Kodanju. Prva bijaše u Oerebru u Švedskoj, druga u Kristiniji. Svagdje dakle uvidjaju korist takovih obćih sastanaka.

— (**Godišnji sastanak „Učiteljskoga družtva za slovenski Štajer.**“) To družtvo će imati svoj sastanak u Brežcih 18. rujna t. g. Upravljajući odbor pobrinuv se zato, da su sniženе ciene na svih željezničkih prugah, nada se mnogobrojnomu posjetu. Osim običnih družtvenih posala, razpravljati će se o domaćem uzgoju, o bilinstvu u pučkoj školi, što je manjkava u slovensko-štajerskom školstvu. I naši hrvatski drugovi mogu onamo, nu valja im se obratiti na uprav. odbor u Ljutomeru, gdje će dobiti pristupnice.

— Godine 1869. polazilo je škole u Englezkoj i Valesu 1,765.944 djece, to je od prilike 8.3% ukupnoga stanovničtva, a godine 1876. po izvještaju londonskoga uzgojnoga vieća polazilo ih je 3,426.318 ili 14.1% cieloga stanovničtva. Ako se uzme, da ima kod kulturnih naroda u normalnom stanju od ukupnoga stanovničtva obično 16—48% školskih sposobnjaka; to se priznati mora, da je školstvo u Englezkoj ovih zadnjih godina upravo orijaški napredak učinilo.

Natječaji.

— Od postojećih za pripravnike pučkoga učiteljstva u kr. mužkoj preparandiji zagrebačkoj trideset štipendija izpražnjeno je sedam po 200 for. i sedam po 150 for. na godinu.

Natječaj za podielju tih štipendija razpisuje se do 10. rujna t. g., a pravo na ta štipendija imaju pripadnici Hrvatske i Slavonije bez razlike vjeroizpovjedi.

Natjecatelji, koji istom žele stupiti u preparandiju, imaju svoje svjedočbami o tom, da su petnaestu godinu dobe navršili, da su tjelesno zdravi, ter da su s dovoljnim uspjehom izučili barem malu gimnaziju ili malu realku ili gradjansku školu od osam razreda, podkriepljene, — oni pako, koji već polaze preparandiju, posljednjom školskom svjedočbom i svi bez razlike svjedočbom o siromaštvu obložene molbenice do gori naznačenoga roka podnieti podpisanomu kr. zemaljsko-vladnomu odjelu.

Svjedočbe o tjelesnom zdravlju treba da su izdane od liečnika, koji stoji u javnoj službi, svjedočbe pako o siromaštvu od dotičnoga obćinskoga poglavarstva.

U Zagrebu, 15. kolovoza 1877.

Od kr. hrv. slav.-dalm. zem. vlade,
odjela za bogoštovje i nastavu.

— Za učiteljicu u njem. Retfali tik gornj. grada Osieka. Beriva 400 fr. i 60 fr. stanarine. Molbenice s dokaznicami šalju se do 20. rujna t. g. kr. škol. nadzorničtvu u Osieku.

— Za učitelja i pojca grč.-iztočn. vjeroizp. Beriva 400 for. stan., 12 hv, drva, vrt i 2 jut. zemljišta.

— Za učitelja i pojca grč.-iztoč. vjeroizp. u Troeglavi. Beriva 350 for., stan, 12 hv. drva, vrt i 1 jutr. oranice.

— Za podučitelja u Pleternici. Beriva 300 for., stan, 12 hv. drva.

Molbenice s dokaznicami upravljene na dotične škol. odbore šalju se do 25. rujna t. g. kralj. nadzorničtvu za pučke škole u Požegi.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. zbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad XXII.

Digitized by Google

Br. 26. U Zagrebu, 10. rujna 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtva „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Ob obučavanju u risanju na pučkih školah.

(Predavao prigodom I. učiteljske skupštine županije križevačke **Stjepan Rigler.**)

Izum risanja pripisuju Grci Callirhoji, kćeri nekoga lončara, koja, rastajuć se sa svojim dragim, ubilježi krajne crte od sjene njegova obličja na stieni. A pripovieda se još i to, da je njezin otac oris taj snimio sa stiene, pa ga otisnuo u zemlju i izradio kip, i tako istodobno učinio temelj plastici. Tako su s početka bilježili jednostavno obrise predmeta, dok se nisu pojedinci toj umjetnosti skroz posvetili, učenike oko sebe sakupljivali, radili, napredovali, pa se i dovili savršenstva. Znamo bo, da su se dva čuvena slikara takmila, Zeuksis naime i Apeles, kako bi jedan drugoga nadkrilio u toj vještini. Zeuksis naslika grožđje tako vješto i naravski, da su doletele ptice na prozor, na kojem bje slika izložena, i htjele ga zobati. Apeles pako naslika na stiene svoje sobe ružu zastrtu koprenom. Kad ga Zeuksis posjeti, htjede promatrati sliku, al kad do stiene, da odgrne koprenu, dirne rukom o zid. Obrati se odmah k Apelesu, zagrli ga i reče mu: Tebe ide prvenstvo, ja sam doduše obsjenio ptice, al ti si mene, umjetnika!

Mimogred budi mi pripoviedat, kako su Grci obučavali mladež u svojih strukovnih risarskih školah. Pamphilus, učitelj Apelesov, zahtievaše, da mu učenici polaže risarsku školu 10 godina. Školu je svoju odielio u tri tečaja. Početnikom je uručio pločice voskom oblivene, po kojih su pisalom risali razne crte, da si tako pribave laku ruku. Onda bi prestupili u drugi tečaj, gdje su crtali pisalom fine i lako zaokružene crte na koži u tu svrhu učinjenoj, takozvanom kvieru. U trećem su pako tečaju radili već kistom i to na bielih pločah crne il crvene, a na crnih biele urese.

Pamphilus je, kako razabiremo, zabavljao svoje učenike dulje vremena risanjem jednostavnih crta. A to je i od potrebe, ta sve vidimo omedjašeno crtami. Vodoravna je crta premostila daleko nepregledno more. Osovne iznikle nuz puteve veličanstveno u visokih jablana. Vodoravne eno s osovnom u družtvu,

Digitized by Google

gdje se uz vodoraz jezerca osovile tankovrhe jele. U gradjevina vidimo svake vrsti crta skladno spojenih, udruženih i ujedinjenih, te se divimo uresnim osovnicam piljeva i stupovlja u hramovih i palačah. Sklad taj i krasota godi nam oku, te nam uznosi čuvstvo i nad kružaj plavetnoga nam obzorja.

Kad sam to nabrajao, htjedoh da naglasim, kako se ima pozornost djeteta svraćati zorno na razne crte, kojimi vidi obrubljeno sto i sto predmeta oko sebe, a tim postaje obuka i zanimiva. Već kod točke započmimo: Vidi se eno na stieni, gdje je čavao zabit, na rtu olovke, na uglovih ploče. Predmeti, koji su od nas vrlo odaljeni, prikazuju nam se točkom, n. pr. ptica u zraku, zviezde na nebu, a i sama zemlja je samo točka u neizmjernom svemiru i t. d. Kad pokročimo risanjem do kutova, ploha i tjelesa, i to sve tražimo oko sebe i u prirodi u predmetih, pa promatrajmo s mladežju; jer samo zamjećivanjem osjećali bit će djeci stvar pojmljiva i jasna. Neimamo li jih svijuh u blizini, a mi ih priredimo i sastavimo od artije ili ljepenke.

Da neke kutove i likove jasno predočimo djeci, uzmimo žepni drveni metar (mjeru); taj se dade djelomično i cio raztegnut i uključit u razne kute i likove, ća u petero- i šesterokut.

Ovako zorno imademo s djecom vazda motriti i razlike pojedinih likova, uresa i nacrta; nadalje valja vazda djecu upozorivati na ljepotu, tada će s nekim veseljem dočekivati sat risački. Odrastu li, znat će si ugodnije i ljepše slike nabaviti za uresit si sobu, pa ih i zgodno redat. Zaoto valja dječje oko već zarana vježbati i jačati. To počmimo već kod risanja crta, pak prodjimo sa crtami sva četir načina računa, sbrajanje naime, odbitbu, množitbu i djelitbu. Zadatci će to razjasniti. Kaže li se učenikom n. pr. Povucite crtu, koja bi bila jednaka crtam ab i bc!

Tad se povuče ravna crta, pa se na istu prenese najprije crta ab, a do nje i crta bc. Onda dobimo crtu ac, koja je jednaka zadanima dvima crtama.

Tako se zadaje i više crta u raznom smjeru, da jih djeca sbroje, na jednu naime prenesu. Oko neka promatra i mjeri.

Imade li se pako odbiti jedna crta od druge, to se pozorno opet motri duljina one crte, pa se za toliko prikrati druga; n. pr. Od crte ab neka se odreže ac, tad će ostati c b.

Nadalje kod množitbe crta, prenaša se zadana crta dva, tri il višekrat na veću, kako već zadatak glasi.

Napokon neka se sieku crte u dvoje, troje.

Dielba se nastavlja u četvrtine, osmine, onda se prelazi na trećine, šestine itd. Dielimo li u pârne česti, to režimo najpre crtu u sredini na dvoje.

Kad smo tako s učenici crte sbrajali, odbijali, množili i dielili u raznom smjeru i veličini, prodjimo na račune s kutovi.

Razni se kutovi sbrajaju i odbijaju, nu naravski, da se kod tih izradaka nemože zahtievati tako stroga točnost, kao onda, kad bi se radilo sa šestilom i ravnalom.

Digitized by Google

Još se oko i dječji sud oštri i jača i tim, da sravnjujemo i sporedjujemo veličinu raznih predmeta, njihovu duljinu sa širinom, visinu sa debljinom itd.

Hodmo tako zorno od lagljega k težemu, od jednostavnoga na sastavljeno, od crta na likove i ukrase izvedene u njih.

Znamo dobro, da je laglje povući vodoravnu crtu od osovne i opet upravnu od krivih. Pravi je kut laglje narisati od šiljastoga ili tupoga od ustanovljene veličine, a teže ako posljednjim nije opredieljena veličina. Četverokut laglje, nego trokut od jednakih strana; osmerokut laglje od pravilnoga peterokuta; oblu krivu crtu od pravilnoga kruga. Urese i ukrase laglje je izvadjat u četverokutu, nego u trokutu il okrugu itd.

Prema tomu valja gradivo sustavno poredati, a i tražiti način, kako bi se najuspješnije radilo, da se zabavi cieli razred jednim te istim poslom.

Riše se pomoćju ravnala i šestila, il bez njih prostoručno il slobodno pisalom na pločici, olovkom il perom na papiru. Na pučkoj se školi riše samo slobodno prostom rukom bez ravnala i mjerila. Prostoručno se pako riše po uzorih i predložcih, il bez njih. Uzori il su narisani, otisnuti, il modeli i predmeti iz prirode. Risanje po modelih ili s prirode iziskuje predznanja o perspectivi. O toj vještini nemože bit govora u pučkoj školi, jer mladež malena nije kadra shvatit zakone o perspektivi. S toga neka se neuručuju mladeži na pučkih školah krasolici, a nit im kojekakvi uzorci i predložci, da ih prerisava. Djeca ih nerazumiju, pa ako bi ih i prerisala, to bi uradila skroz mekanički; mekanizam pako nerazvija duševnih sposobnosti, nit dovodi do samoradnoga izvadjanja.

Razni uzorci i predložci neka služe učitelju kao gradivo, a on treba da u satu risanja svaki lik i ures nariše kredom pred djecom na školskoj ploči, cieli lik il ures svestrano da protumači, a djeca će lako za njim na svojih pločicah il risankah isto radit, jer su vidjela, gdje se počima, kako nastavlja i svršuje. Tako je jedino moguće cieli razred u jedan mah zabaviti jednim te istim poslom. To i je najbolji i najuspješniji priznani način obučavanja u risanju na pučkih školah. (Konac.)

Domaće zmije.

Napisao **Dragutin Hirc.**

Bio krasni svibanjski dan! Sunce odskočilo prilično, a ševa se razkrilila povisoko, kad sam se uputio u divnu prirodu, da se naužijem njezinih krasota i milina. Iduć hladovinom miomirisnoga gaja, očaralo me skladno pjevanje slavuljevo, razveselio živahni râd mravaca, leptira i ostalih životinjica. Zadubljen u misli, začujem na jednom neskladnu graju i prepoznam, da potiče od ljudskih glasova. Sliedeć ih, dodjem na kraj gaja, a pred očima mi pukla oliepa livada okružena brdašci i vinorodnimi briežuljci. Pod orahom na istoj livadi sabralo se družtvo seljačkih dječaka, seljaka, staraca i starica. Svi su u

Digitized by Google

krug stajali i nešto gledali. Primaknem se i ja; nu što vidih? Na pet stopa dugačku zmiju, „gladiš ili voš“, koju jedan dječak ubio i zašiljenim joj štapom glavu probio.

„Sad znam, zašto mi moja krava tako malo mlieka dala“. oglasi se jedna starica, „ta grdna zmija doplazivala u noći i mlieko joj sisala.“ Bio živ i zdrav Ive! jer si ju ubio, a kad podješ kući, nezaboravi se navratiti k meni, da te za tvoje junačtvo nagradim zdjelicom mlieka i grudicom sira.“

Druga je opet žena tvrdila, da je ta zmija mrtva za mliekom. Čula je pripoviedati, da je jednoč ulezla u spavajućega čovjeka i nije htjela izaći, dok se čovjek nije na zemlju legao i predanj postavilo puna zdiela sveža mlieka. Zmija je izašla i išla pit mlieko.

„Daj mu bog duši lako! sjećate li se, da je pokojni Strižić od toga umro, što je na zmijsku kost stao i ubô se.“

Svaki je znao nešto pripoviedati, a bilo govora i o zmiji mladoženji. Glavne su misli pričanja te, da se čovjek može nekom čarobnom silom pretvoriti u zmiju ili se čak rodio kao zmija, ali da može i svući kožu i kad bi mu tko taj olelak (svlak) spalio, ostat će čovjek, ili će poginuti ili će zatim neka bieda stići onu ženu, s kojom je odprije živio. A i svaka je žena nešto znala pripoviedati, a osobito se živahno debatiralo o kućnoj ili bieloj zmiji.

Zmije su predmet obćenitoga straha i groze ne samo u našega naroda, već svigdje. Neki narodi obožavaju zmije, nu to čine od straha.

Bila ona koristna ili štetna, svatko ju proganja. Prema tomu su i ove naše poslovice: „udri zmiju u glavu“, „samo sunce trepti, kad tko zmiju bije“. „Jeremija u polje, a sve zmije u more“! Tako se govori na Jeremijev dan 9. svibnja; u more znači „u vodu“, a u „vodu“ to će reći bez traga. (Vidi: V. Korajac, Filozofija hrvatsko-srbskih narodnih poslovica str. 38 i dalje).

Odkud ta odurnost napram zmiji? Je li odtud, što je koja vrst otrovna? Težko, jer u našoj domovini živu samo dvie otrovne vrsti, pak narod ipak splohomice sve istim bjesnilom proganja. Je li odtud, što je zmija možda ružna? Nebih rekao, dapače smijemo tvrditi protivno, pošto ima i vrlo liepih zmija. To tvrdi i pučka poslovica: „i zmija je liepa, ali je zla.“

Možda potiče odurnost odtuda, što je hladna tiela i što po zabitnih mjestih stanuje? Sigurno ne. Koji je dakle tomu uzrok? Jedini i pravi uzrok može biti taj, što je, kako pripovieda sv. pismo, zmija naše praroditelje u raju zavela. Po tom je ona postala najodurnijom medju svimi životinjami.

Ajde, da se malo pobliže životom zmija upoznamo!

Zmije su dugoljasta. valjkasta ili splošteno-veslasta tiela, pokrivena ljuskami. Glava je ili k tielu prirasla ili od tiela razstavljena i duboko razklana te tako uredjena, da se može veoma raztegnuti, s toga i svaka zmija proguta veću životinju, nego li je sama. Glava je pokrivena štitci, a uresuje ju dosta veliko i kadkada zlatasto oko. Oči su bez vedja, zato nemože žmiriti, a pokriva ga nježna kožica nalik na staklo od ure, što čini, da je zmijin pogled hud. U ustima ima dug i razciepljen jezik, koj može uvući u mesnat tok. Jezik nije nikada na miru, već njim neprestano predmete oko sebe opipljuje.

Digitized by Google

U čeljusti su im nasadjeni zubi, kojima zmija hranu negrize, već si njimi kod gutanja pripomaže. Zmije otrovnice imaju osim ovih zubi na gornjem nebcu još dva kukasto zavinuta šupla i otrovna zuba, a za svakim mješić napunjen otrovom. Kad zmija zine, tad se zubi izprave, a kad pecne, tad prelazi otrov iz mješića u šupli zub i njegovim jedva vidljivim otvorom u ranu.

Otrov je žućkasta tekućina bez mirisa i teka, a ima ga u svakom mješiću kapljica, dvie; ali je i to dostatno, da otruje čovjeka. Zmija, koja nije dulje ugrizla, ima i više otrova. Nije svejedno, kamo i kada zmija pecne. Ubod je pogibelniji s proljeća i ljeti, nego li u jeseni; pogibelniji, ako pecne nježni dio tiela; pogibelniji kod mladića, nego li starca; pogibelniji kod sangvinika, nego li kod melankolika.

Što je onomu činiti, koga je guja pecnula?

Neima li razpucana usta, to otrov neka izsiše i izpljuje. Ako ima pri ruci podvežnju, neka podveže ranu, da otrov u krv neprelazi. Dobro je sredstvo jako vino, žganica ili rum, kojega čovjek do volje može piti, pak se neće opiti, ali ozdraviti. O tom sam se sám osvjedočio, kad je priljetna starca u Lukovdolu pepeljnjača pecnula. Dobro je ranu izpeći ili u lugu izprati. U primorskih stranah zakapa narod pecnuto mjesto u vlažnu zemlju; nu da li to pomaže, nije mi znano, pošto niesam imao prilike o tom se osvjedočiti. Najbolje je sredstvo proti ubodu amonijak ili čipavac, koga u krv uštrcati valja.

Neki preporučuju kao vrstan liek astromontana. Ja sam za nju nevjerovani Toma, pošto jedni tvrde, da potiče od biljke Arnica montana, drugi od Inula germanica, a treći navadjaju i šumski lier (Lilium Martagon). U slovenskih stranah ima ljudi, koji takova nesretnika zagovaraju, a zagovornikom im je sv. Martin.

Svatko bi se prevario, tko bi mislio, da mu zmija otrovnica neće nahuditi izvadiv joj pomenuta dva zuba. Ja sam se za dvogodišnjega svoga učiteljevanja u Lukovdolu najviše otrovnicami bavio, pojmence s najotrovnijom našom gujom, pepeljnjačom, te ih 7 sekcirao. Izvadiv joj ona dva zuba, koja su najjača, našao sam za svakim još 5 mladih zubi. Pepelnjača (Vipera amodytes) ima dakle u svem 12 otrovnih zubi. Za ridjovku ili šarulju neznam, pošto niesam prilike imao živu ju uhvatiti.

Zmiju ćeš otrovnicu spoznati po sljedećih biljezih: Ona je kratka tiela, debela i tupa repa, glave od tiela razstavljene i srčaste, zenice ili zornice u oku dugoljasto-uzane, što pokazuje, da je noćna životinja, a tiela je obično šarena.

Zmije niti imaju peraja, niti nogu, pa se opet munjimice pomiču. One si pripomažu rebri, kojih ima bjelouška do 170 pari, a svako je rebro gibko, te zmija može s njim napred i natrag pomicati, kao kakovom nožicom. Timi se rebri potiskava zmija iz jednoga mjesta na drugo, ako i ne tako hitro, da ju nebi čovjek na ravnini dostići mogao; nu niz brdo šviga poput striele, da ju jedva očima sliediš. Pomoćju rebara penje se zmija i medju koru od duba, na grmlje, pak i na samo drveće.

Digitized by Google

Sve se zmije glasaju: one ciče, zuje i pište. Prema tomu govori i puk: ciči kao guja u procjepu. Zmije se hrane ponajviše živimi životinjami, kao gušteri, žabami, manjimi pticami i sisavci. Bezotrovnice izlaze u lov danju i to s jutra, a otrovnice pod večer i u noći. Zmija bezotrovnica pograbi svoj plien dolnjom čeljušću, a gornjom ga pomiče i onako guta. Otrovnice pecnu plien i tad čekaju, dok ga otrov usmrti. Kod gutanja im se odlučuje neka pjena, koja im isto olakoćuje. Na njivah i poljih naći je po bilju bielu pjenu, za koju naš puk tvrdo vjeruje, da od zmija potiče. Nu drugi je tomu uzrok. Ima jedna vrst strigavca (cicade), koj stabljiku biljke nabode i u ubod svoja jaja smiešta. Uslied toga odlučuje ranjena biljka onaj pjenušavi sok. Iz onoga jajeta razvije se mali bieli crvić, koj se onom pjenom hrani, dok podpuno doraste. Naš narod pridaje zmijam i posebnoga druga, liepoga mriežokrilca, pod imenom kačjega pastira.

Čovjeku, koj se jadi, običajemo reći: pjeni se poput zmije. Zmija se u istinu silno pjeni, kada ju čovjek iznenadce uhvati.

Kad se zmija najede, tad je troma, pa je onda moći toljagom i istoga udava ili anakondu ubiti. One lagano probavljaju, s toga i mogu dugo gladovati. Ja sam lanjske godine imao smukulju (Coronella laevis), koja je više od dva mjeseca gladovala. Razparav ju, našao sam joj srdce bez krvi.

Zmije se na godinu pomladjuju t. j. svoju kožu svlače. Tad je naći takav svlak ili olelak po grmlju, medju kamenjem itd. Da li je istinita ova poslovica: „zmija, kad se svuče, najbolje ujede“, niesam se osvjedočiti mogao.

U jeseni zmije odebljaju, a zimi spavaju, te se zavuku u škulje medju kamenje ili korenje. Neke običavaju spavati zadružno. Za liepih se zimskih dana poput medveda probude i idu u lov. God. 1872. 1. i 2. prosinca odkopnuo do 2′ debeli snieg i nastao topli i ugodni danak. Isti sam dan pošao u Severin (2 pr.) i vidio lećeti množinu kukaca lajnaša, a nabasao i na jednu bjeloušku. Svaka je zmija, koju je poslie Svih Svetih vani naći, kod našega naroda prokleta. Za otrovnicu vele, da je nekoga ugrizla i jer joj otrova nestalo, da nesmije medju svoje družice. Zagorci pripoviedaju, da svaka zmija, kad ide spavat, obliže kamen, pak ako bi ga čovjek obliznuo, da bi tako dugo spavao, dok se zmije nebi probudile.

Zmije se razplodjuju jaji ili radjaju žive mlade. Jaja su dugoljasta i kožnata, i smieštaju ih u gnoj ili naličnа topla mjesta, da se izvaliti uzmognu. Žive se radjaju ljutice i pepelnjače, jer čim lupinka pukne, već i zmija izadje. Zmije se kod nas pare mjeseca svibnja i lipnja i tad ih imade mnogo u klupku.

Znamenito je, da su zmije i ljubitelji glasbe. Poznato je to, da Indijanci svojom frulom naočarku očaraju, tad lako uhvate, otrovne joj zube izvade i poslie posve upitome. Kad se zmija razsrdi, tad se u krug svije, te udara glavom o predmet, kojim se draži. I o tom ima u našega naroda liepih poslovica: „Skače ko zmija iz kruga. Meće se ko zmija iz kruga. Neboj se zmije, dok se u krug nesvije. Zmije, dotle upravo stoji, nitko se neboji.“

Digitized by Google

Poslovica: „ako ćeš guju ubiti, moraš joj glavu razbiti“ dokazuje, da je našemu narodu poznato, da zmija moć nadoraslosti posjeduje.

Zmije stanuju ili po ravnicah ili u brdovitih priedjelih ili u vodi, ili podzemno, te ruju za crvi poput krta.

Reći će gdje tko, da zmije prebivaju u vodi, to je nemoguće, ta nisu vodozemci ili dvoživci. U istinu, osvjedočio sam se sám, da ih ima malo, koji bi to vjerovati htjeli. Pa ipak imademo i mi dvie zmije, koje veći dio svoga života probave u vodi, te su u tom pravi „amphibium“. Nu oko australskih otoka imade zmija, koje su prave vodenjače, jer nikada na kopno nezalaze. Sve su te zmije plosnata i veslasta tiela i otrovne. Plivaju vrlo vješto, a hrane se ribami, kadkad se sviju poput gužbe oli gibanice i onako se sunčaju.

Možda očekuje tko od štovanih čitalaca, da ću tom prilikom koju reći o orijaškoj morskoj zmiji. O tom se je u istinu i mnogo pisalo i govorilo, nu sve do danas nismo na čistu. Težko je reći, da takove orijaške morske zmije neima, a još mučnije gdje kojim opisom vjerovati.

I lanjske godine (1876.) raznese se glas Evropom o takovoj zmiji. Englezko-azijatski misionar Mattew Strong priobćuje o istoj zmiji sljedeće: „18. ožujka u jutro zajutrakovao je moj podvornik kao obično na palubi broda. Iznenadce opazi u moru orijaški predmet, a za kratko uoči i njegovu sjenu. Za četvrt sata ukaza se njemuština od 20—30′ duljinę i 10′ širine, a po talasnju vode dalo se naslućivati, da je veći dio tiela još pod vodom. Glave bijaše crne, a tiela pokrivena štetinjami. Oči bijahu užasne na 4″ široke i crvene poput usjana željeza; zenica bijaše malena i biela. Oko $8^1/_2$ sati približi se k brodu. Djeca, koja bijahu prije u strahu počnu vikati. Životinja na to silovito zaruča i primakne se posve k brodu. Djeca odbježaše, nekoje gospoje sruše se u nesvjestici, a mužkarci gledahu zapanjeni. Poslie ode na drugu stranu „Hydaspesa (broda), nadigne se na 40′ i migom je nestane.“

Ovomu opisu nalični su i ostali, nu malo su — barma za mene — vjerovni. Prije nekoliko godina raznio se glas, da je more takovu zmiju na neki otok izbacilo i sve je zvedljivo potanje viesti izčekivalo; nu zahman, o zmiji ni traga, ni glasa. — Zmija poznajemo do 600 vrsti. (Konac.)

Opet: jedan učitelj u četiri razreda.

Prigodom osnivanja učiteljskoga družtva u Zagrebu dne 7. lipnja o. g, razpravljalo se poduže vremena pitanje: „Kako može jedan učitelj sa četiri razreda dospievati u obučavanju (udovoljavati obuci)?“ Obećah nekim sudrugom, da ću i ja putem „Napredka“ na to pitanje po svojoj mogućnosti odgovoriti. Zaisto, težki je to posao, zahtieva bo mnogo okretnosti i velike napetosti duha, što i isti seljaci priznaju. Razni su i načini kod toga postupka. Čini mi se, da svaki učitelj s malom razlikom drugačije postupa, pa to i valja, t. j. udesiti valja postupak po okolnosti vremena i okolice svoje tako,

Digitized by Google

kako je moguće postići svrhu. Svakako bi plodonosno bilo, da čim više učitelja svoje načine postupka velike te zadaće, pa ma i u kratko nacrtane, putem kojihgod školskih novina pučkomu učiteljstvu na javnost sasvim pouzdano predadu; tim bi se gdjekoje manjkavosti, dočim nismo nepogrešivi, izmjenice dopunjivale. Osim toga su učitelji (pa i učenjaci) u obće zvedljivi: kako ovaj ili onaj učitelj i kojim načinom udovoljava toj naredbi naukovne osnove u četiri razreda zajedno.

Prigodom uvedene naukovne osnove mislih misli svakojake. Četiri razreda, a jedan učitelj? to mi se činilo neobično. Kako ću si tu poredati predmete, kako sastaviti red nauka? Premalo mi bijaše dana u tjednu, pa i dani su mi bili prekratki za toli obsežan posao. Sve to i ino razmišljah dotle, dok se misli usriedotočiše, te tako sastavih red nauka; ali mi taj red nebijaše po kr. nadzorničtvu odobren. Sastavih onda i drugi red nauka, koji mi je predpostavljena oblast na zadovoljstvo potvrdila i koji se je nekim mojim sudrugovom svikao radi nekih polakšica, te jim ga moradoh poslati u prepisu. — Unapried kažem, da nije moguće vazda ga se držati doslovce i glede predmeta i glede vremena, već je on samo mjerilo i kažiput k cjelosti. Tako na primjer, dočim niesam tako sretan uz najbolje nastojanje, da mi sva djeca istodobno dolaze u učionu, to počimam u pol osam sati obično pismeno računstvo (jur prvi dan predavano i protumačeno) po svih razredih uz pomoć monitora. Za toga se sva djeca sakupe.

Za tim preduzimljem i propitkujem uz pripomoć monitora (koje najprije sam izpitam svaku za taj dan odredjenu zadaću) zadaće iz svih predmeta za II., III. i IV. razred propisane i prije dan raztumačene. Tom prigodom dakako valja mi pozorno paziti kako na monitore, tako na odgovarajuće učenike. Čim je taj posao gotov, zadadem II. razredu krasopisne vježbe, a za to vrieme tumačim u IV. i III. razredu gradivo, namienjeno za sliedeći dan. Slovnicu tumačim IV., III. i II. razredu umah zajedno. Pismeno računstvo za IV. razr. uzimam dakako iz četvrte računice, dočim iz treće računice uzimam zadaće za III. i II. razred zajedno. Zadaće odmjerivam prema sili dječijega uma tim umjerenije, čim je više predmeta. Čim sam u IV. i III. razredu protumačio učevno gradivo, zadadem jim pismene vježbe. U to vrieme tumačim pako II. razredu gradivo za sljedeći dan. Napokon preduzimam s IV., III. i II. razredom zajedno risanje. Dakako, da me većom stranom zateče i podne u neriešenu poslu, ali zato nemogu ostaviti nijedne zadaće neriešene, da mi bude tako savjest mirnija i duša zadovoljnija. Tako preduzimljem zadaće na temelju čitankah i računicah, te pismene i risarske zadaće na tjedan po tri puta, t. j. u ponedjeljak, utorak i petak; a u sriedu i subotu prije vjeronauka zadaće sa opetovnjaci takodjer uz pomoć monitora. Za tim napametno računstvo zajedno u sva tri razreda, te napokon isto tako i pjevanje. Tužbe i razprave dječinje preduzimam na svršetku škole.

Radi lagljega uzdržavanja mira i reda medju učenici, radi lagljega svladanja predmeta u predavanju, i točnijega polazka učione, naredi školski odbor

Digitized by Google

na predlog moj i veleč. g. župnika, da I. razred poslie podne, II. pako, III. i IV. razred, a sriedom i subotom opetovnjaci prije podne polaze učionu. Pa tako je moći po mom smjernom mnenju s I. razredom, koj mi se ipak najteži čini, postići dosta veliki napredak.

Osim obučavanja u učioni imade učitelj i drugih potežkoća, gdješto manjih, a gdješto većih, koje mu mnogo zapreka i neugodnosti stavljaju na put. Te potežkoće jesu: uzdržavanje mira u školi (jer nekoja su djeca veoma nemirna, drzovita i prkosita, a nekoja opet nemarna u izvršivanju dužnosti); — često mora saslušavati kojekakve neugodne tužbe, a napokon i kazniti.

Neću ovdje o tom duljiti, kako je u takovih slučajih učitelju postupati, nu držim si ipak za dužnost izjaviti, da i u koliko sam neprijatelj šibanju, ipak u interesu poredka u školi, od kojega opet ovisi malo ne sav uspjeh obuke, držim za potrebno, da u krajnih slučajevih upotriebi učitelj i šibu. Tanka i vitka šibica mnoge je već mušice iztjerala iz opornih i svojevoljnih glavica. Dakako da je umjerenost i razboritost svagdje, a osobito pako ovdje potrebna.

Ja ju rekoh otvoreno po onoj: što na srdcu, to i na jeziku, a sada ću u kratko nacrtati red nauka svoje škole.

Prije podne:

Dani	Od 8—9	Od 9—10	Od 10—11	Od 11—12
Ponedjeljak	II. Čitanje III. Krasopis IV. Slov. zadaće	Krasopis Račun. zadaće	Slov. zadaće Čitanje i fizika	Račun. zadaće Zemljop. i poviest Krasop. i sast. vjež.
Utorak	II. Krasopis III. IV. Geom. oblik.	Sast. zadaće Krasopis Zemljopis	Geom. oblikosl. Račun. zadaće Sastav. vježbe	Čitanje Krasopis i čitanje
Srieda	II. III. IV. Krasopis i čitanje	Računstvo	Vjeronauk	Pjevanje i slov. zadaće
Petak	II. III. IV. Čitanje	Geom oblikoslovje i krasopis	Slovničke i računične zadaće	Prirodopis i fizika
Subota	II. III. IV. Zemljopis i poviest	Računske zadaće	Vjeronauk	Pjevanje i slovnica.

Poslie podne:

Ponedjeljak	I. Čitanje	Pisanje iz početnice	Zorna obuka i račun
Utorak	I. Čitanje	Pisanje iz početnice	Zorna obuka i račun
Srieda	I. Pisanje iz početnice	Vjeronauk	Račun i zorna obuka
Petak	I. Čitanje	Pisanje iz početnice	Zorna obuka
Subota	I. Čitanje	Vjeronauk i zor. ob.	Račun i pis. iz početn.

Mijat Govedić,
pučki učitelj.

Digitized by Google

Realna obuka u pučkoj školi.

Piše **Kv. Vidačić.**

(Dalje.)

Došav od izleta u školu, zadadem mladeži, neka napišu: „Gdje raste hrast, iz kojih se dielova sastoji, kakovi mogu biti ti dielovi, kako se zove plod hrasta, čim nam koristi hrast?

Drugi jedan primjer o ptieah pjevačicah nalazi se u knjizi: „Učitelj u školi“ od Fr. Klaića, svezak I., str. 34—39., vježba XIII.

U trećem razredu kao i četvrtom počima istom prirodopisna obuka i po samoj osnovi od 24. kolovoza 1875. i to u III. razredu poznavanje glavnih reprezentanta životinjstva, bilinstva i rudstva domovine; a u IV. poznavanje najglavnijih inozemnih životinja, bilina i ruda. Nu nadalje kaže ista osnova: „Obuka u prirodopisu osniva se u 3. i 4. razredu na dotičnih štivih u čitankah tih razreda.“

I za ovaj je razred osnova od 19. rujna 1866. propisivala naročita štiva za prirodopisnu obuku, pa za nekoja nalazim tuj i tamo gradiva, a nekoja su i posve praktično protumačena. Tako je 54. štivo protumačeno u IV. vježbi „Učitelj u školi“ svežčić II., kao i na str. 93—95. VI. tečaja „Napredka“; — štivo 53. u savezu sa 167., 169. i 170. takodjer je stvarno razloženo u savezu sa poljskim gospodarstvom u X., — 71. štivo u XIX., — 78. štivo u XXV., a 87. štivo u XXI. vježbi „Učitelj u školi“ svežčić II. — Gradivo za tumačenje 56. štiva nalazim na str. 166. i 167.; za 57. na str. 198.; za 60. na str. 348.; za 62. na str. 231.—235.; za 65. na str. 73.; za 66. na str. 75.; za 73. na str. 76. i 77. a za 83. na str. 247. VI. tečaja „Napredka“. — I domaći prirodopis od Lj. Modca pruža liepi niz gradiva za tumačenje prirodopisnih štiva u svako godišnje doba.

Proučimo li stranom razložena štiva, a stranom gradivo za tumačenje, to ćemo si i sami moći sastaviti predavanja za ostala. I ja ću pokušati jedno po svojem nazoru razpraviti. Uzimljem izmedju sisara domaću životinju „Mačku“.

Sat je udario, a zvonce zazvonilo. — Djeco, pomolimo se dragomu Bogu! — Molitva minu, a školski podvornik stupi u sobu, noseć na ruci liepu, veliku mačku.

Postavim zvier na svoj stol. Mladež se uznemiri, — radostno podsmjehava. Mačka zamijauče, a sva mladež u grohotan smieh.

„Čemu takove trice i spominjati?“ — Dà, te su naše mane, što prividno manje važne momente školskoga života upravo tricami smatramo. — Neima za učitelja žalostnijeg, već kad mu se dobra volja i trud nagradjuje lakoumnošću. Nu kolikokrat se sluči, da upravo ono nije lakoumnost, što lakoumnošću smatramo?! — Kolikokrat zaboravljamo, da su pred nami djeca, i to ne razuzdani dječaci, već svojoj mladjahnoj dobi primjerno živahni stvorovi! — Sve zavisi o tom, kako što shvatimo. — Iztražimo malko, da li nebijaše i ovdje uzroka smiehu!

Digitized by Google

Što podaje povod veselju i smiehu? Stvari smiešne i šaljive.

Ako je dakle u mladeži smieh izazvalo, što mačka u školi mijauče, to još nipošto nesmijemo predmnievati, da je mladež razuzdana ili zlobna, već da to čuvstvo proizlazi odtuda, što je mladeži učiona sveto i uzvišeno mjesto, kamo po njezinu sudu mačka sa svojim mijaukanjem nebi spadala. Ovakovi nenadani kontrasti izazovu smieh i u odraslih. Kada n. p. u crkvu pod službom božjom dotrči pseto, svatko se ogleda, a mnogi i nasmješi, dočim se psu nitko na ulici smijao nebude. Pa kad to biva u odraslih, kako da nebude u djece, kojoj je čitava narav živahnija. Ovo nam posvjedočava i ta okolnost, što se mladež izvan škole niti neobazire na mijaukanje mačke. Njoj se to nečini smiešno. Mačka može po volji mijaukati.

Dà, ali kad bi mi to mirno gledali i smieh dopuščali, zar se nebi ta, tako zvana dobra volja, pretvorila u razuzdanost? Kamo ćeš na ugled? Gdje je tuj disciplina? — Čujem jadikovke! — Nu i odvraćam: Ako se u obće brinemo za valjan uzgoj povjerene nam mladeži, to doista niti će naš ugled niti disciplina štogod trpiti, kad je mladež u granicah vesela.

Nu vratimo se k mački.

Pozovem mladež iz klupah i poredam ju u polukrugu oko stola. Sad stavljam mladeži pitanja, koja ju privadjaju k razmišljanju o predmetu. — Naravno, da neimaju niti sljedeća pitanja, a niti njihov poredak kakovu obćenitu obvezanost, već to uviek zavisi o samom trenutku.

Ovu životinju poznaje svatko od vas? — Gdje živi ova životinja? — Kako se dakle zove, pošto kod kuće ili doma živi? — Promatrajte oblik tiela i recite, što ste opazili, kakav je? — Kakove je boje? — Je ste li vidjeli mačaka i kakove druge boje? — Motrite glavu! Kakova je? — Kakav je vrat? Kakove su oči? — Kakav je sluh u mačke? — Pogledajte evo gubicu u mačke! Kakova je? — Što imade mačka na svakom razkolju? Ajde da promatramo, kakova su njezina hranila! Njezini zubi su vrlo jaki, nalik sjekutićem, njezin podbradak tako jak, da zagrizav plien neizpusti do brza bez težke ozlede. Ona probavlja hranu neizmjerno brzo, pa odtuda valjda i težnja grabežljivosti. — Ponovite, što sam rekao! — Razgledajmo joj noge! Na prednjih ima po pet, a na stražnjih po četiri prsta. Pogledajte pandže! Pandže su joj oštre i zavinute, te stoje obično u vis, da se nebi zemlje doticale, kad mačka hoda, jer bi onda otupile. — Kakav je rep u mačke? — Da li je taj dugačak rep posvuda jednako debeo? — Malo prije je mačka mijaukala. Kada se tako glasi? — Može li mačka i inače glasiti? — Ona dakle kvrči, prede, svišti. A kada se kojim glasom glasi?

Djeco, dosada smo promatrali izvanjštinu mačke, n. p. oblik, oči, zube, noge itd.; nu sada ćemo ona njezina svojstva promatrati, koja nemožemo izvana vidjeti. — Što misliš Pavle, da li možemo vjernost, dobru ili zlu namjeru mačke isto tako vidjeti kao i njezino tielo ili dlaku? — Nemožemo! — dobro, to možemo samo prosuditi iz njezina čina ili ponašanja! — Takova svojstva nazivljemo nutrnjimi. — Mačka se čovjeku prilaguje i udobno kvrči, a to zo-

Digitized by Google

vemo laskanjem. Ponovite, što rekoh! — Vidili ste valjda, da se mačka laskala oko malena djeteta, pa je isto za čas gorko zaplakalo. Što mislite, zašto je diete zaplakalo? Mačka ga ogrebla. pravo ste rekli! Ona se ponajprije laskala, a zatim ga ogrebla. Ona je diete prevarila. Ponajprije ga zasjenila laskanjem, a tad, kad ono niti najmanje zlo slutilo nije, ogrebla ga. — Djeco, tko pod sjenkom varke drugo radi, a drugo misli. o tom se kaže. da je hinben ili licumjeran! Kako bi dakle to svojstvo mačke nazvali, što nam se ponajprije laska, a tad nas ogrebe? — Kako bi to svojstvo u mačke nazvali, što se mora pred njom skrivati i zatvarati mlieko i druge stvari? — To se svojstvo zove popašnost i kradljivost. — Kad je štogod oblizala ili ukrala. tad se pričini, kao da ona nebi ništa o tom znala, t. j. kao da je posve nekriva. A to svojstvo nazivamo lukavost i varku. — Mačka lovi i proždire žive životinje, pa ju radi toga nazivljemo grabežljivom. — Sad mi ponovi Gjuro, Stjepane, Lujo, što rekoh. Ponovite svi ukupno! — Je li ste već vidjeli mačku u onom trenutku, kad je htjela miša uhvatiti? — Čim mačka opazi miša, uvuče ili stegne svoje zavinute pandže u rožaste točiće posve, te se šulja na mekanih šapah tako tiho, da ju nije moguće čuti. Kad se je došuljala na skok do miša. tad spruži tielo po zemlji ili podu, upre što jače oči u plien i za trenutak skoči glasnim svištanjem nanj, te ga uhvati. — Ovo svojstvo zovemo okretnost i lukavost. — Što sam sada o mački pripoviedao Ivane, Jakobe, Bartole? — Ponovite svi, kako se to svojstvo zove? — Tko ju je naučio sve te varke? — Imate pravo, da ju nitko nije naučio. Ali vam moram ipak reći, da je to sve nagon, što joj ga narav poda, da si uzmogne hranu dobavljati. Narav joj podala još i drugih okretnosti. Ona se može vrlo dobro penjati, pa ako padne, to se znade uviek tako održati, da padne na sve četiri noge. — Promotrimo, da li neima mačka i koje dobro svojstvo! Jeste li vidli kada mačku zamazanu? — Bi li znali kazati, što radi često svojom šapom? — Na što smjera to svojstvo, što se mačka češće i rado pere? — Mačka čisti stanja od miševa, a neke i od parcova. Je li nam mačka dakle koristna? — Mačka nelovi samo miševe, već i ptice, trčke, piliće, mlade zecove i kuniće. — Jeste li opazili, gdje mačka najradje leži? — Djeco, nesmije se dopuščati, da mačke leže na peći i ognjištu, a osobito joj nikada nedopustimo ležati u krevetu, jer imade slučajeva, gdje su se rad toga dogodile velike nesreće. (Sliedi.)

DOPISI.

Iz Trojstva. Dne 30. srpnja t. g. obdržavao se godišnji izpit na ovoj učioni, kojemu prisustvovaše presvietli gosp. veliki župan pl. Raizner i poglaviti gosp. žup. šk. nadzornik Vuković, zatim cjelokupno občinsko činovničtvo i svi članovi mjestnoga šk. odbora.

Nakon dovršene izpitne svečanosti bje 35 boljih učenikâ nagradjeno raznimi knjižicami, koje su bile nabavljene dielom od redovite godišnje svote

Digitized by Google

od 3 for., što ih daje politička občina, dielom što ih je veleuč. gosp. Dr. Mur sam nabavio, a dielom što su ih školi poklonili gosp. žup. šk. nadzornik i veleč. gosp. parok belovarski i narodni zastupnik Jovan Steković.

Poslie dovršena šk. izpita povede mjestni škol. nadzornik veleč. gosp. župnik Dr. Mur govor o školskoj knjižnici. ustupivši joj odmah 6 liepih knjigâ uz obećanje. da će joj i nadalje davati svake godine jedan primjerak knjigâ, što ih izdaje družtvo sv. Jeronima i 5 for. u novcu.

Za ovu liepu i trojstvansku školu vrlo važnu svečanost. smatram si za dužnost svim pomenutim gostom kao prijateljem pučke prosvjete od strane svoje i školske mladeži najljepše se zahvaliti.

Josip Milković, učitelj.

Iz Lapca. 12. p. m. završismo poslie službe božje škol. godinu i razpustismo školsku mladež na jesenske praznike. Da se taj dan što ljepše, te spomena dostojno sprovede, pozva podpisani p. n. gospodu ovoga kot. mjesta, da svaki po mogućnosti prinese kakov darak, pa da se mladeži priredi školska svečanost. Ovomu pozivu odazva se prvi najvećom pripravnošću ovdješnji kot. predstojnik g. Noli, koji u obće za svaku humanitarnu svrhu obilatom rukom dieli. U njega se ugledala i sva druga gospoda ovoga mjesta i tako bi poslie podne istoga dana obavljena školska ili pravo da rečem djetinja svečanost najljepšim načinom. Djeca obojega spola sakupila se u bližnjem gaju, te sprovela dan u veselju pjevajuć narodne pjesme i zabavljajuć se tjelovežbom. Tuj se sjetismo i Nj. Veličanstva premilostivoga nam kralja, a mladež odpjeva carevku; za tim bi nazdravljeni milokrvni darovatelji i prijatelji škole, a svaki živio! bi popraćen pjesmom. Nemogu da nenavedem imena vriedne te p. n. gg., kao što su: Neudek, satnik; Čilić, nadporučnik; Dubaić, kot. sudac; pl. Konjiković, gruntovničar; Ćeranić, parok; Ilija Rašeta, ljekar; Milovnik, poštar; Engel Jovo; Rašeta, parok; Božo Rašeta, mj. škol. predsjednik i načelnik; Pavićić, Milobara i Krajnović, kot. akcesiste; Gjuro Rašeta, mjestni škol. nadzornik, te gg. Dane Vurdelja i trgovac Jovo Rudaković. Svoj toj gospodi izrazujem ovim najusrdniju hvalu te kličem: Živili!

Ivo Vitas, učitelj.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanje.**) Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je dosadanjega učitelja u Ladimirovcih Valentina Gerstnera učiteljem obće pučke škole u Podgajcih, a Matu Topolnika pravim učit. na obospol. obć. pučkoj školi u Špišić-Bukovici.

— (**Hrvatski pedagogijsko-književni sbor.**) G. Grotić, kr. žup. škol. nadz. u Osieku položio je kao utemeljit. 15 for. a obć. Moslavina 25 for.

— (**Prvo izviešće dječačke i djevojačke obće pučke škole u Belovaru**) koncem školske godine 1876—7.) Na čelu je člančić: „Roditelji prama školi" od rav. učitelja. Učiteljsko osoblje sastoji od 1 ravnajućega učitelja, 1 vjeroučitelja, 3 redovita učitelja, 1 pomoć. učitelja, 1 ravnajuće učiteljice i 3 učiteljicâ. Dječačku školu polazilo je 227 učenika: 23 više od lani. Po napredku bilo ih 43 s odlikom, 124 s prvim redom, 20 s drugim redom, 17 s trećim redom a 20 neizpitanih. Djevojačku školu polazilo je 369 učenica; 50 više od lani. Od ovih bilo je 79 s odlikom, 208 s prvim redom, 39 s drugim redom, 18 s trećim redom a 22 neizpitane.

— (**Godišnje izviešće izraelitičke dječačke i djevojačke obće pučke škole u Zagrebu**

Digitized by Google

koncem škol. godine 1876—7.) Učiteljski sbor sastoji od 1 ravnajućega učitelja, 3 učitelja i 1 učiteljice ručnoga posla. Ravnajući učitelj podučavao je kao podrabin u nauku vjere. Učionu polazila su 64 dječaka i 53 djevojčice, dakle ukupno 117; 5 više od lani. Od ovih bilo je 20 dječaka i 18 djevojčica s odlikom, 42 dječ. i 24 djevoj. s prvim redom, 1 dječ. i 7 djevoj. s drugim redom, 1 dječ. i 1 djev. s trećim redom, neizpitane ostadoše 3 djevoj.

— (**Deveto godišnje izviešće obće dječačke i djevojačke obće pučke škole u Krapini** koncem škol. god. 1876—7.) Na čelu je članak: „Korist poviesti" od M. Preloga, rav. učitelja. Na dječačkoj školi službovahu 1 ravnajući učitelj, 1 vjeroučitelj i 3 redov. učitelja, a na djevojačkoj 2 redov. učiteljice. Ove godine polazilo je i dječ. i djevoj. školu 321 učenik i učenica; 41 više od lani. Po napredku bilo ih 60 s odlikom, 162 s prvim redom, 80 s drugim redom, 8 s trećim redom, 11 neizpitanih. Dobro bi bilo, kad bi se u dotičnoj škrižaljci posebice sbrojili učenici radi lagljega pregleda. Za školu nabavljen je liep broj učila, a škol. knjižnica ima 250 djela sa 307 svezaka.

— (**Godišnje izviešće obć. pučkih dječačkih i djevojačk. učiona kr. i slob. grada Osieka** koncem školske godine 1876—7.) To izviešće donosi: „Oprostno slovo", rečeno mladeži svršetkom škol. godine od Tom. Benka, vjeroučitelja. Zatim donosi kratki izvadak iz zakona od 14. listop. 1874. ob ustroju pučkih škola. Učiteljski sbor gornjo-gradske dječačke obće pučke škole sastoji od 1 rav. učitelja, 1 priv. vjeroučitelja, 3 redovita i 2 namjestna učitelja; na djevoj. učioni službovahu 3 redov. i 3 namjestne učiteljice. Dolnjo-gradski učit. sbor dječač. škole sastoji od 1 rav. učitelja, 1 vjeroučitelja, 2 redov. i 2 namj. učitelja; na djevojač. učioni službovale su 4 redov. učiteljice. Učenike grč.-iztoč. vjeroizpovjedanja podučavao je g. Janošević, parok, a izraelitičku g. Kohn. Na obć. puč. školi nutarnjo-gradskoj službovao je 1 ravn. učitelj, 1 vjeroučitelj i ujedno namjest. učitelj te 1 redovita učiteljica. Na novogradskoj službovao je 1 vjeroučitelj, 1 redoviti učitelj i 1 redovita učiteljica. Gornjo-gradsku školu polazilo je 728 učenika i učenica; 63 više od lani. Od ovih bilo ih 93 s odlikom, 413 s prvim redom, 80 s drugim redom, 109 s trećim redom a 33 neizpitani. Dolnjo-gradsku učionu polazilo je 462 učenika i učenica; 92 više od lani. Po napredku bilo ih 77 s odlikom, 230 s prvim redom, 81 s drugim, 40 s trećim redom a 44 neizpitana. Nutarnjo-gradsku školu polazilo je 85 učenika i učenica; 20 više od lani. Po napredku bilo ih 33 s odlikom, 43 s prvim redom, 6 s drugim redom a 3 neizpitani. Novogradsku učionu polazilo je 108 učenika i učenica; 17 više od lani. Po napredku bilo ih 15 s odlikom, 63 s prvim redom, 25 s drugim redom a 5 neizpitanih.

— (**Godišnje izviešće obće pučke dječačke i djevoj. učione u Djakovu**) koncem školske godine 1876—7. U tom izvještaju priobćuje Ivan Jergović, rav. učitelj „o svečanosti školske mladeži". Učiteljski sbor dječačke škole sastoji od 1 ravnajućega učitelja, 1 vjeroučitelja i 3 redov. učitelja. Na djevojačkoj učioni podučavaju častne sestre; 1 je ravnateljica, 1 vjeroučitelj i 3 učiteljice Školu polazilo je 264 učenika i učenica. Po napredku bilo ih 57 s odlikom, 118 s prvim redom, 89 s drugim redom. Izvjestitelj medju viestmi napominje, da je bio polazak uz sve prijave dosta loš; pače mnoga su djeca bez ičije dozvole iz škole posve izostala. Nadalje jadikuje, što se još uviek podučava u staroj podrtini, u koje je trščani krov tako loš, da na sve strane prokisuje.

— (**Godiš. izviešće obće pučke dječačke škole slob. i kr. grada Požege**) koncem škol. god. 1876—7. Učiteljski sbor sastoji od 1 ravnajućega učitelja, 1 vjeroučitelja i 3 redovita učitelja. Školu polazilo je 146 učenika; 16 više od lani. Po napredku bilo ih 22 s odlikom, 84 s prvim redom, 20 s drugim redom, 13 s trećim redom a 7 neizpitanih.

— (**Godišnje izviešće obće pučke dječačke i djevojačke učione slob. i povl. trgovišta Samobora**) koncem škol. godine 1876—7. Na dječačkoj školi službovahu 1 ravnajući učitelj, 1 vjeroučitelj i 3 redov. učitelja. Na djevojačkoj pako 1 vjeroučitelj i 2 redov. učiteljice. Buduć je djevojačka škola smještena u istoj sgradi, u kojoj je i dječačka, to je vis. kr. zem. vlada imenovala rav. učitelja dječačke škole takovim i za djevojačku. U tom izvještaju napominje izvjestitelj, da ima mnogo siromašne djece, kojim roditelji nemogu nabaviti potrebitih stvari. Da se i tomu pomogne, pozivlje sve prijatelje učeće mladeži, da stvore još ovih praznika družtvo za podupiranje siromašne nu marljive škol. mladeži. Knjižnica broji 483 djela sa 565 svezaka. Dječačku školu polazili su 172 učenika; 11 više od lani. Po napredku bilo ih 32 s odlikom, 85 s prvim redom, 15 s drugim redom, 37 s trećim redom i 3 neizpitana. Djevojačku školu polazilo je 120 učenica; 18 više od lani. Od ovih bilo je 28 s odlikom, 65 s prvim redom, 18 s drugim redom, 7 s trećim redom i 1 privatistica.

— (**Godišnje izviešće dječačke obće pučke učione u Pitomači**) koncem školske godine 1876—7. Školskih sposobnjaka bilo je 98. Radi malena prostora i pomanjkanja učiteljskih sila polazilo je svakdanju učionu samo 80 a opetovnicu 13 učenika. Od ovih bijaše ih 16 s odlikom, 54 s prvim redom, 6 s drugim redom a 4 s trećim redom. Mladež trpila je neko vrieme na ospicah, a inače polazila je učionu s malom iznimkom vrlo marljivo.

F. Filjak, učitelj.

Digitized by Google

— (**Godišnje izviešće c. kr. gradj. učione u Otočcu**) koncem škol. godine 1876—7. To izviešće donosi članak: „Rieč roditeljem“ od P. Oreškovića, ravnatelja. Na tom zavodu služ-bovahu 1 ravnatelj, 1 vjeroučitelj rim.-kat. vjeroizp., 1 grč.-iztoč. vjeroizp. 7 učitelja i 1 učiteljica. Školu polazilo je 257 učenika i 14 učenica. Po napredku bilo ih 67 s odlikom, 119 s prvim redom, 4 drugoga reda s popravkom, 49 s drugim redom, 9 s trećim redom, 23 neizpitana. Iz toga izvještaja razabiremo, da taj zavod ima liepu sbirku učila. 4 učenika uživaju štipendije a 3 podporu te oskudni pisaći i risaći materijal od občine i od prinosa Filipa Srkotića. Živio!

Razne viesti.

— (**Na obranu ptica.**) U Saskoj uvedoše na nekih mjestih šetnje sa školskom mladeži, da se tom sgodom uputi, kako su ptice ljudem dobročiniteljice i pomoćnice. Ponukom dotičnih učitelja uvedeno je više družtva na obranu ptica. Članovi su splohom mladići — junaci. Imadu svoja pravila, kojih se mora svaki član točno držati. Prvo takovo družtvo ustrojiše učenici 1. razreda 2. gradske škole u Dannenbergu. Sve se može, kad je volje. Pa i neima ljepše i plemenitije zadaće od one, upućivati mladež već za rana na dobro i plemenito. Braćo hrvatski učitelji upućujte i vi mladež i narod, kako su ptice ljudem koristne. To vas nestoji mnogo truda, pa ste u mnogih mjestih uz dotičnoga župnika vi jedini, koje narod sluša, i koji ste s njim u najbližem doticaju

— (**Školske knjižnice.**) U Znojmu osnivaju školsku knjižnicu, koju misle posebnim načinom na veliko razširiti. Roditelji su veseli i najbolje volje, kad djecu dadu upisivati. S toga uvedoše, da svaki roditelj daruje nekoliko desetica za školsku knjižnicu. Pa sbilja neima skoro roditelja (izuzam posve siromašne), koji nebi drage volje darovali 30—40 novč. u toli koristnu svrhu. Tu nam se sjetiti i našega „Smilja“, kojega mnoge škole još uviek neimadu. A što ćeš cieniji list izlazeći 12 puta. Kad u Znojmu roditelji rado darivaju nekoliko desetica za knjižnicu, tim radje će dati za Smilje. Mnogo stoji do učitelja; on je duša svemu i u svačem!

— (**Pomozi si sam!**) Učitelji gornjo-austrijski odlučiše na poziv jednoga od svojih sudrugova ustrojiti družtvo za podporu bolestnih učitelja. Eto opet novo družtvo; ta rekao bi da u Njemačkoj i u Austriji niču kao vrganji razna družtva. Zar nebi dobro bilo, da si i mi učitelji hrvatski takovo družtvo ustrojimo. Liep nas je broj, pa možemo i mi nešto učiniti. Nemisli nitko, da njemački učitelji plivaju u izobilju; ne, već oni rado žrtvuju za sebe, svoju obitelj i svoje drugove. Oni se neizgovaraju, kao naši žalibože učitelji, da nisu oženjeni, pa zašto bi bili članovi „Zadruge“. — Koliko forinti mnogi potroši i izdade na nepotrebite stvari a svoga učiteljskoga družtva neće podupirati, jer neima čuvstva za sirotčad bivših svojih sudrugova. Takove pitamo, kako će imati čuvstva onda drugi neučitelji? — Nu žalibože da su takove upravo osramotili neučitelji, koji su darovali znatne svote „Zadruzi“ Nebi li se dakle našao, koj bi se za stvar zauzeo, da dobijemo i mi takovo doista humanitarno družtvo za podupiranje bolestnih učitelja! — U to ime Bog pomogao!

— (**Naredba štajerskoga zem. škol. vieća.**) Pošto se često dogadja, da se mnogi učitelji, dobivši dekret za koje učiteljsko mjesto, zahvale; to se odredjuje, da se na takove zahvale nesmije u buduće obzir uzimati u interesu obuke.

— (**Dolnje-austrijski učiteljski savez.**) Dolj. aust. učitelj. savez imadjaše ovogodišnju skupštinu u Beču. Zastupana bijahu mnoga učiteljska družtva. Razpravljano bje o „podignuću izbavišta za zapuštenu djecu“, i o promjeni nekih paragrafa škol. i nastavnoga reda. Bilo bi doista već vrieme, da se i kod nas u to zamisle. Koliko ima zapuštene djece, za koju bi valjalo sagraditi izbavište. „Bolje je graditi izbavišta i škole za zapuštenu djecu“, veli Englez, „nego li kasnije za nje dizati i uzdržavati kaznione.“ — Mnogi takav individuum bi se popravio i postao koristnim članom čovječanstva a ovako mu je na sramotu i teret. Doista bi se učinilo mnogo više za takovu, kad bi na to pozvani faktori pomišljali na užasne posljedice.

— (**Dar.**) Knez Lichtenstein darovao je občini feldsberžkoj školsku sgradu vriednu 60.000 for. To je doista kneževski dar i vriedan, da se čuje!

— (**Javna skupština.**) U Pragu htjedoše sazvati pučku skupštinu, da remonštrira proti uvedenju školarine. Policija zabranila je sastanak.

— (**Berlinski školski nadzornici.**) U Berlinu imenovano je šest školskih nadzornika. Berlinsko pučko učiteljstvo vrlo je uvriedjeno, što nije ma baš nijedan pučki učitelj imenovan nadzornikom.

— (**Amerika.**) Stanovnici u Kaliforniji plaćaju za uzdržavanje javnih škola godimice 3% od svake tisuće svoga imetka, imali djece ili ne. Medju public schools nalazi se liep broj dobrih škola. Mjestimice neimadu dakako dovoljno učitelja, osobito na selu. Seoski stanovnici šalju svoju djecu u gradske škole. Zorom možeš vidjeti kako dječaci jašu, (često i dva na jednom konju) u školu. I djevojčice možeš sastati, kako jašu u školu.

— (**Cislajtanija.**) God. 1876. bijaše u Cislajtaniji na pučkih i gradjanskih školah za 2,134.683 učenika 31.196 učitelja, na specijalnih školah 4.401 učitelj za 61.497 učenika, na srednjih 4.890 učitelja za 67.808 učenika,

Digitized by Google

— (**Učiteljska skupština**) kotara ober-holabrunskog obdržavana je pr. mj. u Oberholabrunu, gdje je generalni sekretar činovničkoga družtva g. Mazal imao predavanje o štednji i njezinu uplivu na gospodarstvo: a konačno progovorio je o osjeguranju života i imetka. Nebi bilo s gorega, da se i naše učiteljstvo u to malo zamisli.

— (**Ugarska.**) U Bussoczu na ondešnjoj izraelitičkoj školi bijaše občina svojima dvama učiteljima posve zadovoljna. Nesreća doniela nekoga propalog trgovca i on ti izrinu oba učitelja iz njihove službe. On se je naime obvezao, da će 12 sati u školi, a osim toga 10 sati privatno podučavati. Pak što je zato tražio? Plaću, što ju imadjahu ona dvojica. Mudra občina pristala je drage volje na tu ponudu.

Občine M.-Theresiopel, Sziget Abanj-Szanto razpišu svake godine natječaj za učiteljska mjesta s tom opazkom, da valja slati molbenice s dokaznicami u frankiranih listovih. — Občina mohačka zahtieva, da učitelj predaje svaki dan 7, a na tjedan 42 sata. „Fr. pedagog. Blätter“ vele, da bi mogle još koješta takova nabrojiti. — Nu dosta je, mislimo, i ovo, što ovdje spomenusmo! Nam se to čini, kao da izraelit. občine u Ugarskoj učitelje kupuju kao na dražbi. A kakav tu mora biti napredak, znade svatko. Pa kako, da ima takav kukavac volju raditi, kad mora do licitacije doći, bio sposoban, revan, lien ili nesposoban.

— (**Zabavišta u Monakovu.**) „Družtvu za uzgoj“ u Monakovu pošlo je za rukom, te je ondje prošle školske godine polazilo zabavišta trećina svekolike djece od 3—7 godina, naime 4.164. Trebalo bi, da se i mi u to malo zamislimo! To je u nas jošte „svirala na vrbi“.

— (**Statistika saskoga školstva.**) Osim sveučilišta u Lipskom obstoji politehnika u Draždjanih, po jedna akademija umjetnosti u Draždjanih i Lipskom, rudarska akademija u Freibergu i akademija za šumarstvo u Tharandtu. Na tih zavodih službuje 251 učitelj i to 131 redoviti a 120 izvanrednih i privatnih docenta. Slušatelja bje 3754. Nadalje ima u Saskoj 13 gimnazija, prema drugim njemačkim pokrajinam znatno manje. Na tih učiteljuje 280 učitelja, a djaka bilo je 3368. — Javnih pučkih škola bilo je 2116. i to 2075 evangeličkih i 43 katoličke, od ovih spada ih 19 u više, 100 u srednje i 1197 u niže škole. Od 5015 elementarnih učitelja je 3995 stalno a 1020 privremeno namješteno. Učenika bijaše 441.393, pa tako ima svaki učitelj po prilici podučavati 88 učenika.

Natječaji.

— Za učiteljicu u Sotinu. Beriva: 350 for., stan. 6 hv. drva i vrt.

— Za učitelja i pojca grč.-iztočn. vjeroizp. u Subotištu. Beriva 350 for., 3 hv, drva, stan i 50 nvč. od svakoga sprovoda.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 19. rujna t. g. dotičnim školskim odborom.

— Za učitelja i pojca grč.-iztoč. vjeroizp. u Vognju (rumske podžup.). Beriva 350 for., 3 hv. drva, stan, vrt i 50 nvč. od svakoga sprovoda.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 30. rujna t. g. mjest. školskomu odboru.

— Za učitelja u Podstenah (podžup. delničke). Beriva: 400 for., stan i drva.

Molbenice s dokaznicami upravljene na tamošnji mjest. škol. odbor šalju se do 25. rujna t. g. kralj. škol. nadzorničtvu na Rieci.

— Za podučiteljicu u Karloveu. Beriva: 400 for., 15% stanarine i 10% petgodiš. doplatka.

Molbenice šalju se do 25. rujna t. g. škol. odboru u Karloveu.

— Za učitelja i učiteljicu na obć. pučkih njemačkih školah u Zemunu. Beriva: 300 for., 100 for. stanarine i 200 for. remuneracije, koja se nesmatra kao dio plaće. Učiteljica podućavati će uz to u ručnom djelu na trih razredih u Franjinom dolu uz primjernu remuneraciju.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 15. rujna t. g. grad. poglavarstvu u Zemun.

— Za podučiteljicu u Rumi. Beriva: 360 for., 54 for. stanarine i 3 hv. drva.

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizp. u Pavlovcih (rumske podžup.) Beriva: 350 for., stan, 3 hv. drva i vrt.

Molbenice s dokaznicami za oba mjesta šalju se do 30. rujna t. g. dotičnim mjestnim škol. odborom.

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizp. u Subotištu. Beriva: 350 for., stan, 3 hv. drva, vrt i 50 nvč. od sprovoda.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 19. rujna t. g mj. škol. odboru (pošta Ruma).

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizp. u Bačincih. Beriva: 400 f., 6 hv. drva, stan i vrt.

— Za učitelja i pojca grč.-iztoč. vjeroizp. u Bršadinu. Beriva: 360 for., 3 hv. drva stan, i vrt.

Molbenice s dokaznicami za oba mjesta šalju se do 27. rujna t. g. i to za prvo mjesto škol. odboru a za drugo kr. nadzorničtvu u Vukovaru.

Listovnica uredničtva.

G. D. T. u K. Štampati ćemo drage volje, kad dodje na red. Uztrpite se! Srdačan vam pozdrav!

— G. H. u B. Kako je sa obećanim gradivom za čitanku? Javite nam što prije!

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 27. U Zagrebu, 20. rujna 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka," novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica, br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Rad i djelovanje Mijata Stojanovića.

„Quia infatigabilis amator studii et fidelis cultor religionis christianae, propterea maxime idoneus scholae, integer vitae scelerisque purus". (Jer je neumoran ljubitelj nauke i vjeran njegovatelj vjere kršćanske, zato je najbolji za školu, poštena duša i bez opačina".
Po sv. Alfonzu i Horneu dr. P. T.

„Πᾶσα διδασκαλία ἐκ προυπαρχούσης γίνεται γνώσεως." (Svako i sve podučavanje proizlazi iz spoznaje, uvida.) Aristotel.

„Ein Elementarlehrer, wenn er durch eine religiöse Gediegenheit ersetzt, was ihm seiner Lehrgegenständebetrieb versagt, ist gut daran."

„Nur ein solcher lehrer, der seines volkes sprache in ihrer reinheit pflegt und liebt, seiner heimat brauch und sitte wert hält, seine landesgeschichte und denkmale hochschätzt, ist würdig, eine stellung als lehrer in seinem lande einzunehmen."
Rektor dr. K. A. Schmid u svojoj ped. enciklop.

„Nil sine magno vita labore dedit mortalibus (magistris)." (Bez muke neima nauke ni ništa.) Horac.

„Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν." (Bogovi su truda znoj metnuli pred kriepost.)
Hesiod iz „djela i dana".

„Rudis indigestaque moles." (Surova i neuredjena masa puka.) Ovid, met. 1. 7.

Ovimi smo riečmi u kratko karakterisali djela, tendenciju, mišljenje, pravac i način našega riedkoga narodnoga pedagožkoga veterana hrvatskoga. O tom ćemo diljem i one osvjedočiti, koji možda pobliže nepoznaju djelovanje g. M. Stojanovića tečajem od skoro pol stoljeća. Dan danas je mnogo i težko 45—46 godina živjeti, a kako istom službovati i to još učiteljevati!

Svakomu je izobraženu čovjeku, makar i nije učitelj, poznato, kako je težko biti učiteljem danas, a koliko teže mu je bilo prije 20 i 40 godina. To jedva tko izim veterana učitelja, tih narodnih mučenika, pravo danas i pojmiti može. U svem praktični Rimljani stvoriše tužno načelo, koje i danas karakte-

Digitized by Google

riše uzprkos svoj civilizaciji položaj i gorkosti učiteljstva, da su bogovi onoga, koga mrze, učiteljem načinili. (Quem dii odere, paedagogum fecere.) Mi smo — u prosvjećenom tobože i naprednom 19. vieku — još u rimskoj dobi i jako daleko za uzornimi Kitajci glede učitelja i škole; jer učitelja Kitajci poštuju kao otca do smrti (Journal asiatique tome II.) ili kako Cramer u svojoj poviesti uzgoja s. 28. liepo za opomenu i uzor navadja: „Wie in China in dem vater der kaiser geehrt wird, so der vater in dem lehrer. Die forderung, man müsse den, welchen man einmal für einen lehrer erkannt habe, sein ganzes leben wie seinen vater ehren, ist geradezu sprüchwörtlich.“ — A slavni ugled pedagožki i filozof Stoy u svojoj encyklopediji pedagogije strana 181. liep nam, ali nas Evropejce ponizujući primjer ovako navadja: „Ja in Indien tritt der lehrer in die unmittelbarste nähe der familie und als eine hauptpflicht wird in Nonu's verordnungen eingeschärft, seinen natürlichen und geistigen vater d. i. lehrer hochachtungsvoll zu behandeln.“ — Mi, kako rekoh, jošte nismo u Evropi glede poštovanja učitelja i škole ondje, gdje su Kitajci i Indijci te nam je Azija i u tom koljevkom i materom i uzorom. Pa da i jesmo, i kada budemo ravni Azijatom u tom, to je odgojivanje djece neodrastle velika i mučna umjeća, ako se hoće, da se postigne obćenit cilj obuke i poseban stepen izobraženja kod mladeži i prema zahtjevom vremena i napredka njegova. Tomu je potrebito 1. obće poznavanje ljudi. To se pako može postići i dokučiti, a) ako sám što više motriš, doživiš i izkusiš u više i raznih sgoda i nesgoda. To je jednom riečju život. I tomu je zahtjevu zadovoljio naš veteran hrvatski, kako ćemo vidjeti na djelih. b) Potrebno je, da se savjestnim, neumornim i neprekidnim učenjem, proučavanjem i upotrebljivanjem rezultata tudjih opažanja i izkustva koristimo. Za to je najbolje sredstvo književnost obća i domaća. Više očiju više i u pedagogiji vidi. Kako je po knjigah prebirao prema tomu marljivo g. M. St., dokazat ćemo takodjer.

Uz obće poznavanje ljudi, života i svieta kao i književnosti, potrebito je i posebno pedagožko izkustvo; i to a) vlastito; b) tudje. Ovamo idu psyhologija iliti dušoslovje, antropologija iliti čovjekoslovje, etika iliti ćudoredoslovje, i poviest iliti historija obća, to jest poznavanje razvoja stranih velikih i malih civilizovanih naroda i poviest vlastitoga naroda. Da je i tomu zahtjevu bez vlastitoga hvalisanja zadovoljio g. M. St., pokazat ćemo.

Stara je istina i sada obće priznano načelo: da nitko nesmije u praktičnih stvarih, kao što je odgojivanje i podučavanje mladeži, postavljati teoriju, ako nije glavom samo barem neko vrieme praktično i to osobitom ljubavlju sudjelovao. (Za to smo mi neoženjenim popovom, a to će ovdje mnogo reći, a naposeb onim, koji su više formalno i po imenu samo kao katekete, ravnatelji i nadzornici tobože sudjelovali kod obuke po ovom obćem načelu, odricali pravo uglednika u postavljanju teorija glede uzgoja i obuke.) I filozof mora od drugih crpiti, kako Kant priznaje u svojoj antropologiji, veleć, da mi svi jedan od drugoga pozajmljujemo, jedan na predradnji drugoga gradimo i dogradjujemo. — Tako i naš Stojanović. On se drugimi koristio i svoja opažanja

Digitized by Google

množio i jačio bodreć nas na nastavljanje, napredovanje i na usavrš aivnje.Mi smo naveli, da je g. St. religijozan. I to je pravo i potrebito svakomu, osobito učitelju. Religija je po Ciceronu vez izmedju ljudi i boga. Ona je božanska poezija, koja te oduševljuje i tješi, ona je sunce, koje te grije i bez koga nijedan stvor, nijedna bilina, pa ni obuka uspievati nemože. „Die religion ist das ideal des persönlichen verhältnisses des menschen zu Gott als die urquelle aller wahrheit und alles lebens; sie ist ein wechselverkehr mit ihm, ein empfangen und geben", kaže učenjak protestantski. Ali prava religioznost i vjera nedaju se ni pomisliti bez ljubavi. Vjera sama nemože ljubavi poroditi, veli apostol Pavao Korinćanom 1. 13. v. 2. Die liebe ist die höchste gabe in der schöpferischen wirksamkeit Gottes an uns, wobei die menschliche erziehung nach göttlichem plane wesentlich mitzuwirken hat." Grci u svom jeziku razlikuju liepo idealnu, angjeosku ljubav, koju mora učitelj imati kao otac prama djeci povjerenoj, i zovu ju ἀγάπη (agape); a materijalnu ljubav naprotiv zovu ἔρως (eros, erotičnost). Ta ljubav i religioznost temeljem je pravomu i uspješnomu uzgojivanju. Svi su spisi g. Stojanovića živ dokaz tomu načelu i pravcu. Religija, ćudorednost i ljepota duše, to jest moralan život, trojstvo je to, bez koga neima života, uzgoja ni liepa karaktera. Sve protivštine svieta, tiela i duše tiem se dadu svladati i u sklad dovesti. „Alle gegensätze sind in dem geistig schönen vollkommen versöhnt und einig: bewegung und ruhe, gemüthlichkeit und praktisches, bewusstes und unbewusstes, das subjektive und objektive, das ich und du." — Er ist voller activität; aber krampfhafte anstrengungen und erfolgloser kampf ist lhm fremd." — Odatle si je lako protumačiti, kako je mogao g. St. toliko raditi i tako uspješno uz tolike zapreke. — Tko tako radi, sám sebe duševno kriepi i poštuje, ili kako Grci kažu: pribavlja si poštovanje sama sebe αἰδώς (aidós). Ovakova načela sobom donose sdušnost u vršenju dužnosti i točnost. I u tom se odlikuje g. St.

Još mi je red za narodnost napomenuti. Mnogi to krivo shvaćaju. Etična strana narodnosti sastoji se u samosviesti zajedničtva, u sgodah i nesgodah, u ciljevih, zadaćah i radnjah. I na tom si je polju stekao g. St. viečnih zasluga u saobćivanju nebrojenih spisa.

Ovo je bilo potrebito uvesti i navesti za razjašnjaj pravca i načina u djelovanju g. Stojanovića, jer se površno i krivo shvaća i tumači, osobito od onih, koji su u Beč pogledali, a nerazumjeli ga dobro, pa nit su što radili, niti rade na književnom polju.

I.

Učiteljsko i uzgojno djelovanje.

Gosp. Mijat Stojanović rodio se je u Slavoniji u krajiškom selu Babinoj Gredi 1816. godine. Roditelji mu bijahu dosta imućni graničari. Tadanje graničarske škole izučio je po vojničkom sistemu njemačkom. Želja, da bude učiteljem, rano se pojavi u njem. Zato je kao školski „upućenik" služio bezplatno u Babinoj Gredi kod tako zvane njemačke občinske škole: „Deutsche

Digitized by Google

Gemeindeschule“ od 1. novembra 1831. pa do 17. februara 1832. god. Dakle 3 mjeseca i 16 dana. Nakon toga pokusa i praktikovanja postane narodnim učiteljem tamodjer kod postojavše brodske pukovnije te je kao takov služio od 17. februara 1832. pa do 23. oktobra 1834. godine; to jest 2 godine, 8 m. i 13 dana. Tada je bio poslan u Vinkovce na „kurs“, što je predstavljalo današnju preparandiju. Tu se je jako brzo svršilo predavanje kao danas na škol. praznicih s onimi učitelji, koji su posebice za to pozvani u Zagreb i Osiek. Svršiv to dobrim uspjehom pred posebnom komisijom: k. k. privilegirte syrmische Grenzschulen-Direction. Izpitno povjerenstvo sastojaše od brigadira kao predsjednika i direktora, feldkriegskomisara i jednoga nadučitelja kao strukovnjaka. Za poviest pedagogije hrvatske od velike bi važnosti bilo, da g. St. opiše točno tadanje stanje i položaj školstva i učiteljstva i sav postupak. Zatim je kao izpitan učitelj učiteljevao od 24. oktobra 1834. do 10. novembra 1835. godine u Šamcu sa godišnjom plaćom od 4 (četiri) forinta mjesečno ili 48 f. u srebru na godinu uz 10 mjerova kukuruza i 3 hvata drva za ogriev. Da se je tiem onda laglje živilo, nego danas sa 300 forinti, leži u okolnostih i promjeni vremena i odnošaja. (Zato, kada se je prije god. 1870. u Beču pod Zastavnikovićem radilo o tom i predlagalo, da se krajiškim učiteljem 600 for. zakonom poprieko opredieli, ustane proti tomu g. Ivan Trnski, dokazivajuć, da su prije učitelji dobro živjeli i sa 50 for. godiš., ili sa pet forinti mjesečno! To je najžalostnija reakcija i protunarodna akcija. Zato je danas učiteljem tako zlo u Krajini s premalenom plaćom. Da je taj narodni pjesnik i austrijski pukovnik zaboravio u isti čas na prispodobu plaća pukovnika od prije 40 godina i 1870. godine, žalostno je, ali nije čudo, jer neuvidja ili ni nezna, da onaj ima budućnost i samostalnost naroda, koji ima škole t. j. učitelje.)

Od 11. novembra 1835. g. do 15. julija 1836. godine učiteljevaše gosp. Stojanović kao zamjenik erarijalnoga schulgehilfa pri trivialki u Velikoj Kopanici uz nagradu od mjesečnih 5 (pet) forinti u srebru. Zatim kao erar. schulgehilf učiteljevaše pri „oberschulu“ u Brodu do 1838. g., gdje se je oženio; zatim pri trivialki u Otoku 1839. g., kod „Deutsche Gemeindeschula“ u Županji do konca oktobra 1844. g. sa godišnjom plaćom od 60 for. u srebru, 12 for stanarine i 3 hvata drva za ogriev. Nužda je učitelja bila i onda jako velika, ali se nije sistematično na to gledalo, da mora biti učitelj kao danas posvuda, gdje može biti škola. U Županji je naš riedki samouk zamienio drugoga riedkoga samouka g. Riesela, koji je načinio privatno izpite, postao profesorom na gimnaziji u Vinkovcih.

Godine 1844. avanzirao je silno g. St. u plaći, jer je kao „Gemeindelehrer“ i kao orguljaš dobio plaću od 216 for. u srebru, sa stanom u naravi, vrtom i 12 hvati drva za ogriev u Babinoj Gredi, svojem rodnom mjestu, od 1. nov. 1844. do 28. aprila 1850. g.

U ovo doba pade preporod narodnje knjige i sviesti hrvatske pod drom. Gajem pod imenom ilirstva. G. Stojanoviću, koji je po njemačkom kalupu pod vojničtvom izučio i u njemačkih školah učiteljevao, na veliku čast služi, što je

Digitized by Google

revno već onda pratio sav narodni pokret, kada su mnogi, osobito u Slavoniji, bili strašno proti „novotariji ilirskoj“. — Poslie ćemo vidjeti plod nastojanja Stojanovićeva. Kako je težko bilo učitelju s jezikom narodnim i novim pravopisom, gdje si Slavonci nisu dali Županju drugčije pisati nego Xupanya ili magjarski Zsupanya, to si može danas malo tko od mladjih i pomisliti. Doba ilirska u Hrvatskoj pod Magjari slična je samo dobi kršćanskoj za rimskih careva.

Iz rodnoga mjesta iz Babine Grede prodje g. St. u Karlovce za plaću od godišnjih 200 for., stanom u naravi i 6 hvati drva, gdje je učiteljevao od 29. aprila 1850. do konca aprila 1858. godine kroz 8 godina. — Godine 1858. prodje u Zemun kao nadučitelj k „hauptschulu“ kod vojenoga magistrata najprije sa godišnjom plaćom od 300, onda 1859. g. 500 i napokon sa 600 for. u srebru od g. 1868. do 1871. nakon desetgodišnjega službovanja uz stanarinu od 150 for. U Zemunu je 1858.—71. g. učiteljevao 13 godina i 5 mjeseci. Tamo je predavao i hrvatski jezik za nagradu od 150 for. na nižoj realci i ćirilicu učio učenike, što neki hoće, da zato srbskim jezikom okrste.

Kada je g. 1863. bio pedagog. kurs iz Pančeva prenešen u Zemun, predavao je i tamo uz neznatnu nagradu od 30 for. Kada je u Krajini g. 1871. uvedeno novo preustrojstvo, pa i škole dobile nove ustanove i „okružne“ nadzornike, postane i g. St. nadzornikom i to za bivšu slunjsku pukovniju sa sielom u Karlovcu s plaćom od 1000 forinti i 150 for. stanarine od 1. oktobra 1871. do 3. oktobra 1873. U istom svojstvu djelovaše i u ogulinskom okružju od 1873. do 1874. m. oktobra s većom plaćom (1200 for. i 150 f. stanarine). Najposlie kod ličko-otočke okružne oblasti u Gospiću kao škol. nadzornik od oktobra 1874. pa do konca junija 1877. godine.

To premještenje kao i penzioniranje bilo je proti volji g. Stojanovića. U svem je dakle učiteljevao 45 godina, 8 mjeseci i 7 dana. — To je jako riedka i duga služba; pa je uz to g. St. još tako čil, da bi najmanje pet godina jošte mogao služiti, jer može više podnieti, nego mnogi drugi mnogo mladji. Mnogim je poznato, kako g. Klobučarić već preko 50 godina služi. — Iz ovoga kratkoga pregleda vidi svatko, da je g. St. imao prilike proučiti i Slavoniju i Hrvatsku, ravni i ubavi Sriem kao i kršnu Liku i Krbavu. Kao marljiva pčelica posvuda je sabirao nesamo izkustvo, nego i književno i narodno blago, što kanimo odmah pokazati u primjerih. (Sliedi.)

Ob obučavanju u risanju na pučkih školah.

(Predavao prigodom I. učiteljske skupštine županije križevačke **Stjepan Rigler.**)

(Konac.)

Kod obuke uvažiti valja sljedeća:

Risaća školska ploča treba da je ravna, crno bojadisana, neolaštena, nit nacrtana. Gdje nema takove, može učitelj risat i na onoj, na kojoj i piše. Po-

Digitized by Google

sebno nacrtanih mrežastih il točkovanih pločah za risanje netreba, jer se učitelj mora sam uvježbat, da pred učenici samostalno radi.*

Djetetu je sjediti kod risanja kao i kod pisanja uzpravno, da mu oko nedodje preblizu risanki, da tako sjedeć i rišuć nepostane kratkovidno. Desna ruka, kojom olovku il pisalo drži, da počiva na malom prstu. Lievom pako da pridržaje risanku il pločicu na dolnjem lievom uglu; da pako nezamrlja risanke, neka stavi na nju komadić papira. Noge da mu stoje na podnožju kao i kod pisanja uzporedno, a ne prebačeno unakrst.

Olovkom se počima risat na risankah već u drugom razredu. Najcjenije i najbolje su olovke za djecu Hartmutove, što se dobivaju po 1 novčić u trgovanah, te su od mekljih. Tvrde olovke nevaljaju, jer se takvom vučene crte poznadu i na sljedećih listovih. Ako je olovka prekratka, neka se nasadi na držak. Neka nebude prešiljasto zaoštrena, jer se rt lako prekine, a i crta takvom povučena je preoštra. Nedajmo ni pisala jako šiljiti. Olovka se kao i pero drži palcem, kaži- i srednjim prstom, a drži se tri do pet centimetra iznad šiljka, jer se samo tako lako radi. Znamo i to, kad želimo napisati štogodj većimi pismeni, primamo držalo isto tako visoko.

Risanka treba da je čista, a da se polaže na klupu ravno kao i pisanka. Kad sam rekao čista, htjedoh pripomenuti i prazna, a ne točkovana, kako bi to stigmografska metoda zahtievala. Po toj se igrajućoj metodi radi u zabavištih. I tuj joj mjesta. Odraslijoj pako mladeži neka se tako neograničuje prostor, na kojem riše. Mi doduše neimamo zabavišta, s toga bi se moglo samo u prvom razredu po toj metodi raditi. Tuj se i onako polaže temelj risanju kad i pisanju raznimi predvježbami. Kasnije ako imadu djeca točkovane pločice, neka točke spajaju crtami na svemogući način. Neimadu li takovih, to si stavljaju sama točke jednako porazdaleko i uzporedno, te spajaju gornju s dolnjom, lievu s desnom, unakriž itd., pa se tako igrajučke pripravljaju za drugi razred, gdje treba da počimaju na praznom papiru slobodno radit.**

Papir za risanke uzima se obično, koj i za zadaćnice, samo neka nebude svetao nit pregladak. U četvrtom razredu može se uzeti od većega oblika. Na manjem papiru riše se ures n. p. u četverokutu po prilici 14 centimetra veličine, na većem pako razmjerno veći. Pa se može radit na obijuh stranah lista. Na pučkoj školi neima ni onako risanja sa osjenom, gdje bi se mogle jače crte s jedne na drugu stranu otisnuti. Želimo li ipak, da nam se ures ljepše i bolje vidi i razpoznaje, to izpunimo prazninu lika, u kojem je izveden, jednostavno tankimi osovnimi crtami. Imade li se izpraviti koja crta pruževinom, tad se pridrži papir lievom rukom, palcem naime i srednjim prstom iznad krajnih točaka te crte.

---

* S tim se na dlaku neslažemo. Dobro je, ako je učitelj vješt risač, te mu takovih pomagala netreba, nu ako nije, kao što se to od svakoga učitelja ni zahtievati nemože, neće biti sgorega takova pomagala. Uredn.

** Mi se s tim neslažemo. Vidi članak: „Risanje u pučkoj školi“ „Napredak“ broj 19., tečaj XVII. Uredn.

Digitized by Google

Cieli razred treba da radi jedno.

Učitelj riše lik il ures što najveće može na školskoj ploči. Učenici ga gledaju i paze, gdje počima, kako dieli i izvadja, a onda lako sliede hod. Najprije opredjeljuje veličinu lika u zraku, visinu naime i širinu, a onda vuče glavne spoljašnje crte kredom na ploči; počima s lieva, polazi desno, dieli, tumači, riesi i izpunjuje, a kad bude sve gotovo, treba da je liepo i čisto izvedeno. Još kod radnje razlaže, je li lik cio il djelomičan, gdje se vidi, a gdje uporablja. Riše li se n. pr. list, to se upozoruje diete na lik, petlju, šilj, obrub, na žilice i t. d.

Zatim rišu učenici.

Učitelj polazi od jednoga do drugoga, pa gleda, hvali, popravlja, pomaže a slabišem i olakoćuje posao. Takova suradinost učiteljeva kriepi i bodri učenike na râd i poslenost. U požrtvovnosti i stoji prava čovjekoljubiva zvanična vrednost učiteljeva.

Ponavlja li se slična a većkrat i skroz jednaka osnova, učitelj zahtieva, a da sam odmah necrta: narišite, ko što ste zadnjega sata četverokut, razdielite strane u dva diela, spojte točke crtom itd., a do toga i sam počima, riše, pa jih na novost upozoruje.

Za promjenu može učitelj narisati zadatak, obrazložit ga a onda preokrenuti ploču, pa zahtievat, da mu isto narišu učenici na pamet, da vidi, kako su ga razumjeli i zapamtili si zadatak. Tim se um oštri. Kad sgotove, okrene ploču i sravnjuje râd. Dakako, da se to može zahtievat od većih učenika, te jih tako navraćati na samoradinost još i tim, da jedan te isti ures izvedu u drugom pravcu i položaju, kod čega jim se zadadu crte, koje križaju središte. Isto tako jim se može reći, da stanoviti ures načine u drugom kojem liku, n. pr. iz četverokuta da prerišu u trokut il obratno.

Odraslijoj djeci dosta je, ako joj učitelj nariše na ploči samo četvrtinu il osminu od simetričkoga uresa. Ona će sama dalje raditi.

I tako bi za sada izcrpio, što sam bio nakanio ob ovom predmetu reći. Kad budem pako u stanju, da predadem slavnomu učiteljstvu gradivo za risačku obuku, što sam ga sabrao i sustavno poredao za svaki razred pučke škole, tad ću i potanje razpraviti to pitanje.*

Domaće zmije.

Napisao **Dragutin Hirc.**

(Konac.)

Kad smo ovako u kratko progovorili o zmijah u obće, mislim, da neće biti sgorega, da se s našimi zmijami upoznamo, tim više, što se s njimi s herpetologijskoga gledišta nitko potanje — u koliko je barma meni poznato — bavio

---

* Žalimo, što niesmo mogli priobćiti ovaj članak doslovno te sa slikami. Razlogu će se svatko lasno domisliti: — novac. Uredn.

Digitized by Google

nije, a učitelju svakako je potrebno, da se upozna nesamo s našimi zmijami, već u obće sa svimi najvažnijimi representanti naše faune i gee. Počnimo!

Najobičnija naša zmija je bjelouška (Tropidonotus natrix). Navadno je sivo-modrasta, na trbuhu crna, a postrance bielo-pedičava. Ima od njih i posve crnih, a svaka je ljuska zeleno obrubljena, ili sivih sa dvie biele pruge (Trop. natrix v. duolineata), a kod Nina u Dalmaciji živi odlika, koju užak zovu (Trop. natrix v. murorum). Bjelouška je obično 3′ dugačka. Drži se rado kuća, zahadja u hlieve, staje i pivnice, a kadkad dolazi u krevet, te je pravi strah ženskinjam. Najmilija su joj pristaništa sunčana mjesta oko močvara, ribnjaka i kaljuža. Pliva izvrstno i uztrajna je u tom. Jednu sam vidio, kad je preplivala Novčicu kod Gospića, a drugu kod Siska, kad je preplivala Kupu. Pod vodom može ostati i prieko pol sata, te je prava vodenjača. Hrani se božjimi žabicami, hrženicami, zelenimi žabami ili zekci, vodenimi pupci, ribicami, martinčeki, a za mladosti crvi i kukci. Pari se u svibnju i lipnju i izleže 14—35 jaja mjeseca srpnja u gnoj, mašinu ili trieslovinu. Bjelouška se dade tako pripitomiti, da hranu iz ruke uzimlje. Jež, jazavac i mnoge ptice veliki su joj neprijatelji, a najveći čovjek, koj tu nedužnu zmiju bez uzroka proganja. Bjelouška je vrlo koristna poljodjelcu, jer mu silu poljskih miševa utamani. Ime je dobila odtud, što ima za svakim uhom pjegu, i to ženka bielu, a mužjak žutu.

Bjelouški je nalik guž, gladiš ili voš (Callopeltis Aesculapii).

Gladiš je naša najveća zmija, jer naraste 4—5′ i prieko, hrbta je sivordjasta, a trbuha žuta, kao slama. Naći ju je na ruševinah, starih gradinah u brdskih stranah u suhih i svietlih šumah. Hrani se kao i bjelouška, a svoja jaja leže u mahovinu. Kad ju uhvatiš, veoma je huda, nu za kratko se pripitomi. Najveći exemplar, što sam ga ja vidio, nalazi se u prirodopisnoj sbirci više realke u Zagrebu. Uhvatio ga je prof. Erjavec kod Lepoglave u Zagorju.

Treća je bezotrovnica smukulja (Coronella laevis). Ova je zmija nalik na ženku otrovne ridjovke, te bi se neprirodopisac lako mogao prevariti uhvativ ju golom rukom. Dumaril bijaše jedan od najvrstnijih epertologa, pak je ipak jednom ženku od ridjovke za smukulju shvatio i siromah svoju smjelost životom platio. Smukulja naraste na $2^1/_2$′, hrbta je smedja s dva reda crnih pjega, a oka vrlo krasna. Stanuje u suhih šumah, na prisojnih mjestih pod kamenjem ili ruševinom. Izleže u srpnju 4—10 jaja, iz kojih mlade zmijice odmah izplaze. Hrani se gušteri i sljepići, a znamenito je, da svoj plien poput udava smata. Iduć jednoga dana iz Severina, zape mi oko na zmiji, koja se medju lišćem oko grane svijala. Udarim štapom, i sad izpade liepa smukulja i s njom sljepić, oko kojega se smatala, te ga požirala. Kad ju uhvatiš, veoma je huda i grize oko sebe; dražiš li ju, to se spužasto svije i udara glavom. Akoprem je toli hude ćudi, dade se ipak pripitomiti. Ona žive pojedince i oriedka je. Ovo je druga zmija povodnjača i izlazi u lov na ribice.

Ja sam ju kao takovu našao u potoku Crneku kod Susjeda, u Kupi kod Severina i u Žirovici kod Trgove i Bešlinca. Iztraje pod vodom preko pol sata nepomično gledajuć za plienom. Budući se hrani koristnimi životinjami, to spada medju poškodne organizme.

Digitized by Google

Liepa je zmija zeleni g u ž ili k o b r a n k a (Zamenis atrovirens). Kao što ime pokazuje, ta je zmija zelena. U našoj domovini ima osobito krasnih u Zrmanjskoj dolini u Lici. Ona ljubi vlažna mjesta. Hrani se gušteri, cvrčki i skakavci i veoma je divlje ćudi i oriedka.

Još živu u Hrvatskoj i Slavoniji dvie bezotrovnice i to: b j e l i c a (Zamenis flavescens) i c r v e n a k r p a (Callopeltis leopardinus). Prva je žutkasto-biela i dosta riedka; ja je žive nenadjoh dosada. U zagrebačkom muzeju čuva se liepi exemplar s jaji, a potiče s gradine samoborske. Crvena krpa najkrasnija je naša zmija. Naraste na dvie stope, tielo joj je crveno i crno pedičasto. Pošto se hrani mladimi ridjovkami, to je veoma koristna. U nas je ima oko Senja i na više mjesta u Dalmaciji.*

Od otrovnica živu u Trojednici tri vrsti: r i d j o v k a, š a r u l j a, š a r i c a (Pelias berus), p e p e l n j a č a, k l j e č a n, p l a v u š t i n a (Vipera ammodytes) i Vipera aspis. U našoj domovini žive prva i druga, a treća pripada Dalmaciji.

Ridjovka je obično dugačka dvie stope; glede boje nemogu reći ništa, pošto neima dvijuh, koje bi bile jednake. Samci su bielkasti, sivkasti, modrasti, rumenkasti ili rdjasti. Hrbtom teče ridjovki rogljast trak, a na tjemenu ima prugu u spodobi V-a. Ridjovka se razlikuje od bezotrovnica plosnatom i srčastom glavom, tankim vratom, kratkim repom, dugoljastom zenicom ili zornicom i rogljastim trakom. Od ridjovkina zuba miš trepeće, začme oticati, omahuje i mrtav se svrne. Male ptice, n. pr. vrebac, zeba, crvendač poginu za 5—6 časaka; pas, ovca ili koza za nekoliko ura, a veće životinje, kao krava, vol, konj nepoginu, već samo omagle. Čudnovato je, da nekim životinjam šaruljin otrov ništa neškodi. Takav je junačina jež i svinja, koja ju najvećim tekom pohrušće.

Mimogredce budi spomenuto, da se s krmci i u sjev. Americi protiv zmijam okorišćuju. U saveznih amerikanskih državah ima osobito mnogo biesnih naočarka, te se zadružno sunčaju po tamošnjih pješčarah. Kad se sazna, gdje se ih poviše pridržaje, tamo natjeraju nekoliko tustih krmaka. Brzo dodje do poboja. Zmija se svine, ciči i napadajuće krme peca. Ovo podnaša nekoliko uboda, napokon se razsrdi i naočarki glavu shrušće. Otrov krmetu nehudi, jer preko slanine nedolazi u doticaj s krvlju. — Povratimo se k ridjovki. Naći ju je u našoj domovini u brdskih stranah kao i u ravnicah medju kamenjem, korenjem, u škuljah po prisojnih mjestih i obroncih.

Najveći je neprijatelj ridjovki čovjek, koj svaku ako može i ako se je odviše neuplaši, ubije, a i bolje je, da se usmrti, nego da bi koj čovjek postradao. Šarulja je tvrda života i nije dobro mrtvu u ruke primiti, jer dugo grize oko sebe, samo ako je glava ciela, pa bila i odrezana. U Švicarskoj pobrala jedna djevojčica glavu od ridjovke, al ju ujela u mali prst i za 18 sati jadna umre.

---

* Grof Ferrari i H. Zelebor spominje za Slavoniju još dvie vrsti: T r o p i d o n o t u s h y d r u s Pall. i Z a m e n i s c a s p i c u s Lepech. = Coluber trabalis Pall. Najviše ih kod Morovića i Kupinova. Vidi: Verhandlungen der zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien. Band XIII. str. 1122—1123.

Digitized by Google

Kad šarulja pecne čovjeka, to ćuti u onom času strašnu bol; cielim mu tielom proleti vrućina, a čas nećuti veće boli, kao da se na trn nabô. Za kratko ga hvata vrtoglavica, sile mu slabe, uhvati ga trudnost, pospan je, vid i sluh mu slabe, a po tom se pozna, da je krv otrovana. Bolestnik počne bljuvati; na oči, uha i nosnice brizga mu krv. Ako se otrov brzo širi, to pecnuto mjesto tako strašno oteče, da je groza gledati. Napokon mu lice bliedi, tielo mu je hladno, čovjek postaje sve slabiji i slabiji i napokon u strašnoj boli izdahne. Nedjeluje kod svih otrov jednako. Drugi trpe ure i ure, kriče, da je groza i najposlie mirno umru.

Riedko je ipak, da bi od upecnutih svaki tako strašnom smrću umro. Kod prvih slabosti mu odlahne, jer je ili premalo otrova u krv unišlo ili su ljekovi pomogli. Čovjek treba dugo, dok ozdravi, a gdjekoj ostane bolestan dosmrtno. (Vidi, što o tom pripovieda D. Trstenjak po Lenzu na str. 312. XVI teč. „Napredka“.)

Pri nas u Hrvatskoj, osobito u Primorju, po gusto se čuje, da ridjovka ili pepelnjača koga pecne, nu nesretnik većim dielom bol pretrpi, ali mogu uztvrditi, da svake godine po jedan čovjek pogine.

Ridjovka se pari mjeseca travnja i svibnja, a ozmiji kolovoza ili rujna. Naš ju narod tuj i tamo nazivlje „gad“. Ja sam ju našao u Tuškancu i Susjedu kod Zagreba, u Severinu na Kupi, u Bariloviću, Brlogu na Gacki i u gori Vučjaku kod Bršlinca.

Pepelnjača ili klječan je odozgor pepelnasta, a uzduž hrbta joj teče crna kockava pruga, postrance ima jedan red okruglih pjega, trbuha je bielopedičava, repa kratka i tupa, s dolnje strane ružičasta. Karakteriše ju trouglasta glava, mesnat rožčić, izrasao nad nosnicami i osobito hud pogled. Exemplari, što ih ja pohvatah u Lukovdolu, Severinu i Vrbovskom, bijahu 2′, 2′ i 4″ dugi. Duljih niesam našao. Njezin hud pogled, ljuskavo tielo i psikanje čini ju u istinu strašnom, te je i kod nas na glasu kao veoma otrovna guja. Naš narod pripovieda o njoj, da zvižda kao kos i da joj pod starost izraste kruna na glavi. Takova kljećana drže za zmajskoga kralja. Po danu riedko sam ju vidio militi, obično ležaše protegnuta ili svita, te se sunčala. Nije vrlo plašljiva, dražeć ju višeputa štapom, nije pecala, već kad joj dosadilo, uvukla se u svoj stan; nu za kratko opet izašla. Ona žive po suhih i prisojnih mjestih medju korenjem dublja ili grmlja ili pod kamenjem u dolinah i brdinah, pak i medju brinjem ili borovicom. U visokoj gori nigdje je nenadjoh. Pari se mjeseca travnja i svibnja, a mladi se živi radjaju kolovoza i rujna. Hrani se miševi, gušteri i pticami. Mnogi njemački zoologi takodjer pišu, da se miševi i gušteri hrani; nu da li i pticami, to samo naslućuju. A ipak neima o tom sada dvojbe, buduć sam u želudcu jedne pepelnjače zebu (Fringilla coelebs) našao. Pepelnjača je u Primorju veoma obična, ni netražeć ih vidjevao sam na dan 3, 4 i 6 komada, a još ih više ima Dalmacija, gdje ju zovu: plavuština, uvor, modruština. Godine 1864. mjeseca svibnja našao sam jednu na dolomitnih stienah kod Susjeda. — Pepeljnjača ljubi takodjer mlieko, s toga ju je istim i dovabiti moći.

Digitized by Google

Prije dvie godine sbio se u Senju u istina grozan slučaj!* Pomočnik ljekarnika N. imao je u pokrivenoj staklenoj posudi nekoliko pepelnjača. Jedne večeri, kao obično legne on u krevet, ni nesluteć na kakovo zlo. Nu u noći nadigle vipere pokrovac i ljekarnom se razplazile. Nekoje dodjoše u sobu pomoćnikovu, pak se došuljale i u sam krevet i zavuku mu se pod topli hrbat. On ućuti hladnoću; nu i bolan se odmah dosjeti, odkud potiče. Svatko si može pomisliti, kakav ga strah popao; jer da se samo maknuo, postao bi bio žrtvom svoje neopreznosti. Ovako ležaše do jutra. Došlo vrieme, da se ljekarna otvara, nu pomoćnika neima, te neima. Kucaju na vrata, ni glasa; otvoriše ih silom i opaziše, da neima vipera. Gospodar podje u sobu i vidi tuj na polak mrtva pomoćnika, koj mu jedva prišaptnuti mogao, što se sbilo.

Kako pomoći?! Poliše sve mliekom pod krevetom, da je curkom teklo i zmije izadjoše. Skoči gospodar, skoči sluga i sve vipere potukoše i siromahu tim život spasiše. Sigurno nije za cieloga vieka pretrpio većega straha.

Spomenuti mi je koju i o dalmatinskih ophidia, držeć se u tom vjerodostojnih autora, jer niesam dosada prilike imao, da ju sam s epertologijskoga gledišta izpitam.

U posestrimi Dalmaciji živi najveća dalmatinska zmija kravosac (Elaphis quadrilineatus). Smedja je hrbta, kojim teku četiri jasnije pruge. Naraste na 6′ i prieko. Hrani se miševi, štakori, krti, gušteri, pticami i njihovimi jaji. O kravoscu mnogo se u Dalmaciji priča, što mu i ime pokazuje. Od neotrovnica živu u Dalmaciji još i ove: Ailuruphus vivax, Coelopeltis lacertina, Zamenis Dahlii, Tropidonotus tessellatus, a od otrovnica osim šarulje i pepelnjače i Vipera aspis. Osim toga ima Dalmacija i sve ostale vrsti, koja i naša domovina, dakle ukupno 13. To je znatan broj, jer ih ciela monarkija više neima.

Realna obuka u pučkoj školi.

Piše **Kv. Vidačić.**

(Dalje.)

Pustimo sada mačku, a ja ću vam ju pokazati i naslikanu. Evo na ovoj ploči slike, koja nam pokazuje domaću mačku. Ali uz domaću mačku imade ovdje još više naslikanih životinja. Sve ove životinje, što su ovdje naslikane, imadu ista glavna svojstva, kao i mačka. Pogledajte: Mačka ima debelu, okruglu glavu, razsječenu, tubastu gubicu sa brkovi. — Evo i ove druge životinje imadu to isto. — U mačke su velike oči, dignute uši, dugačak, spušten rep, oštre, zavinute pandže; — u ovih drugih životinja nalazimo to isto. — Mačka ima na prednjih noguh po pet, a na stražnjih po četiri prsta; — ove druge ovdje naslikane životinje isto toliko. — Životinje, koje imadu ista glavna svojstva, sačinjavaju jedan r o d ili p l e m e. Ove životinje, što jih vidite ovdje naslikane,

---

* To mi je pripoviedao lanjskih ferija g. R. Krušnjak, učitelj na gimnaziju karlovačkom.
Opazka pisca.

Digitized by Google

sačinjavaju mačji rod, ili mačje pleme, ili se nazivlju jednom riečju: „Mačjad.“ U ovo pleme spada najveća i najkrvoločnija zvjerad.

Pogledajte redomice ove zvieri! — Evo ova slika jest sasma nalična našoj domaćoj mački, — to vam je: „Divlja mačka“. Ona živi svuda u Evropi po većih šumah ili u šupljem drveću ili u pećinah. Boje je tamno sive; rep, koji je od korena do kraja jednako debeo, a podkraj kolutast, kraći je od polovine tiela.

Evo ova slika nam pokazuje životinju, koja se nazivlje „ris“. On živi u visokih evropskih planinah, sjevernoj Aziji i Ameriki, te je dugačak preko metra. Ovdje vidite naslikana lava, a kraj njega lavicu. U čem se razlikuju? Po grivi se poznaje i spol u lava; dočim samo mužjak ima grivu, a ženka je bez nje. Lav živi u Aziji i Afriki. Lav je dugačak preko 2 metra, a visok i preko metra, te imade kitnjast rep. On napada životinje bez razlike, ali znade biti i velikodušan. Njega nazivlju kraljem životinja.

Jošte se nalaze evo ovdje neke slične životinje. Ovo je „tigar“. To je najstrahovitija i najokrutnija zvier, jer kolje, što je krvi žedan, više nego može izjesti. Kad okusi čovječjega mesa, tada neće već drugoga da jede, pa je s toga ljudem vrlo opasan. On živi u Aziji, a tolik je, kolik i lav. — Ovo je „kuguar“, koj živi u Ameriki, a ovo „Jaguar“, koj takodjer živi u Ameriki, te se zove amerikanski tigar, ali je nešto manji od pravoga tigra. — Ova slika prikazuje „leoparda“. On živi u južnoj Ameriki. Ovo je „hiena“, koja živi u Afriki, te se hrani strvinom.

Mnijem, da ste si zapamtili, što smo govorili, a sada ćete svaki na svoje mjesto, nu prije ću vam reći, da kod kuće svatko napiše, što je upamtio o domaćoj mački, te koje još životinje spadaju u mačji rod.

Po istoj osnovi od 19. rujna 1866. kao i po samom gradivu sadanje čitanke za IV. razred pružaju štiva 33. do 48. gradivo za prirodopisnu obuku.

U koliko mi je poznato i izmedju ovih štiva razpravljana su neka ovdje ondje javno. Tako n. p. 41. štivo u „Napredku“ tečaj IX. str. 361. i 362.; 44. štivo u „Napredku“ tečaj XVI. str. 516. i 517.; — treći dio 43. štiva u „Napredku“ tečaj X., str. 330., 331., 342. i 343.; — 33. i 34. štivo u „Pedagogičko-didaktičnom kažiputu“, koj je izdan 1866.; pa i ja si preduzeh štivo 43. nadopuniti, protumačiv prvi dio istoga, naime potanjim opisom „kavovca“.

(Konac.)

DOPISI.

U Zagrebu na dan sv. Rozalije. Dne 29. pr. mj. odputismo se u Vrabče, da prisustvujemo godišnjemu izpitu na ondješnjoj pučkoj školi. Dječica čisto i liepo obučena te dobro disciplinirana odgovarala su iz svih predmeta dobro, a ponajbolje iz poviesti i zemljopisa.

Izpitu prisustvovala su gg. veliki župan Pogledić, kr. škol. nadzornik Filipović, više učitelja iz Zagreba, članovi školskoga odbora i množtvo ro-

Digitized by Google

ditelja. Kr. škol. nadzornik Filipović pitao je sám iz zemljopisa i poviesti, a djeca mu vrlo liepo odgovarahu, kako sam to jur spomenuo.

Za vrieme odmora pjevala su dječica više crkvenih pjesama vrlo skladno, a pod konac i više narodnih pjesama. Neke pjesme pjevahu u više glasova kao n. pr. „U boj“ itd. Srdcu ti godilo slušajuć našu seosku dječicu toli ljubko i toli skladno pjevati. — Živio veleč. g. župnik Kuček i g. učitelj Španović! Oba se mnogo trudijahu tečajem godine, dokle naučiše milu si dječicu toliko liepih pjesama, nu zato se i nasladjivahu na izpitu, slušajuć plodove svoga truda i nastojanja. Nepopuštali u svom revnovanju ni u buduće! — Medju odličnjake razdieljeno je množtvo darova, koje je nabavila občina. I presv. g. veliki župan Pogledić i kr. šk. nadzornik g. Filipović zahvališe toli g. župniku, koli gosp. učitelju na trudu. Presv. g. veliki župan opomenuo je jošte dječicu, da nezaborave na knjigu za vrieme praznika, a roditeljem reče, kako im liepo djeca napredovahu pa ih umoli, da ju i nadalje šalju tako marljivo u školu.

Spomenuti mi je ovdje, da su prostorije školske čiste i u redu, što takodjer veoma djeluje na mladež. I ova učiona, kao i sve ostale, koje su spadale pod središnji kotar, komu bijaše na čelu sadanji veliki župan g. Ljudevit Rajzner, imade častnu knjigu. U njoj se nalazi kratka poviest o postanku škole, a osim toga bilježe se u nju odlišnjaci i svi domoljubi i prijatelji škole, koji izpitu prisustvovahu. Bilo bi doista liepo, kad bi i ostala gg. mjestni školski nadzornici nabavili takove častne knjige za svoje učione.

Dosele hvalismo, a sada nam neka bude dozvoljeno još nešto napomenuti, što smo opazili. G. učitelj premalo pazi, kako mu djeca izgovaraju pojedine rieči, osobito one, u kojih dolazi dvoglasica ie. On to propušta neizpravljajuć pogrešni izgovor. A učitelj nesmije nikada propustiti, da neizpravi, što je pogrešno, što nevalja. Čitala su zatim djeca prebrzo. Da su čitala nešto laganije, bilo bi čitanje posve dobro. Neka nam g. učitelj oprosti, što to spomenusmo. On toga morda nije opazio, pa ga mi na to opozorujemo. Ta to je upravo iskreno, kad kažemo: ovo nevalja, ovdje si pogriešio, a ne samo hvaliti; jer to bi bilo laskanje. — Učimo se, dokle živimo; a kamo li sreće, da jedan drugomu onako otvoreno u brk rečemo, što smo opazili.

Rekoh ju u najboljoj namjeri! — X.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

✝

Jakov Bobinac, c. k. okružni školski nadzornik, pravi član hrv. ped.-knjiž. sbora, preminuo je koncem prošloga mjeseca u Novoj Gradiški nakon duge i težke bolesti. Njime gubi domovina marna i nada sve za svoje zvanje gorljiva učitelja. Ta komu da nezvuče još u ušijuh njegove rieči, koje govoraše o učiteljskom zvanju na petrinjskoj učiteljskoj skupštini.

Vječna ti pamet Jakove i laka zemljica crna!

Digitized by Google

— (**Imenovanja**) Nj. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je uslied preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listop. 1874. učitelja Kvirina Vidačića ravnajućim učiteljem dječačke i djevojačke obće puč. škole u Križevcih, Josipa Blagu ravnajućim učiteljem na obćoj puč. školi u Daruvaru, izpitanoga kandidata za pučko školstvo Baltazara Blažekovića učiteljem na obćoj pučkoj školi u Mrkoplju, izpitanu kandidatkinju Mandaljenu Šarićevu podučiteljicom na obć. pučkoj školi u Mrkoplju. Nadalje na temelju preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listopada Andriju Stojšića ravnajućim učiteljem dječačke i djevojačke obće pučke škole u Irigu, Tomu Šušnića pravim učiteljem na obospolnoj obć. puč. školi u Carevdaru.

— (**Produžni učevni tečaj na kr. zagrebačkoj muškoj preparandiji**) završen bi izpitom, koj se obdržavao 14. i 15. rujna pred izpitnim povjerenstvom, kojemu bijaše predsjednikom vladin povjerenik kr. zem. šk. nadzornik, pogl. g. J. L. Pavec, a članovi privr. ravnatelj kr. preparandija Ljudevit Modec kao rukovoditelj produžnoga učevnoga tečaja te učitelj kr. preparandija gosp: Cesar Hasek, kao učitelj toga tečaja. Polazio je u svem produžni tečaj 31 učitelj, od kojih su dvojica bolesti radi prije svršetka tečaja izostali. Četvorica su polazili produžni tečaj dragovoljno te dobiše svjedočbe samo o polazku, a 25 njih pronadje izpitno povjerenstvo, da su si stekli toliko znanja i praktične vještine, da će moći zadovoljavati zahtjevom novoga škol. zakona.

— (**Hrvatski pedagogijsko-književni sbor.**) Upravljajući odbor držao je 9. odborsku sjednicu 14. o. mj. Predsjednik je pročitao §. 19. družtvenih pravila, po kom svi članovi u Zagrebu sačinjavaju upravljajući odbor; a jerbo je sada u našu sredinu došao te će odsele medju nami živjeti vriedni i zaslužni starina g. Mijat Stojanović, umirovljeni c. kr. školski nadzornik, to ga je predstavio kao člana upr. odbora. Prisutni članovi pozdraviše srdačnim „Živio!“ našega vriednoga i neumornoga starinu. — Predsjednik javlja, da je dotiskana i broširana psihologija, što ju je napisao odbornik Stjepan Basariček a izdao ovaj sbor. Knjiga ima 5 i pol tiskanih araka, s toga joj je udarena ciena od 50 novč. Osim toga će sbor dati brošurati potrebiti broj „Smilja“ od prošle godine, te onda ujedno s psihologijom razaslati **svojim članovom i utemeljiteljem za god. 1876. Za tekuću godinu dobiti će dijetetiku**, koja će se početi štampati, čim se vrati član, koj je preuzeo redakciju. — Nadalje javlja predsjednik, da je jur gotova početnica i bukvar, što ih je ovaj sbor sastavio. Uredniku „Smilja“ dozvoljuje se za prvi čas za slike svota od 50 for. U prvom redu imade urednik uzeti obzir na slike iz sadanjega ratišta, na našu junačku Crnogoru, kojoj se čitav sviet divi itd. — U zapisniku se bilježi žalost nad gubitkom revnoga člana Jakova Bobinca, c. kr. škol. nadzornika u Novoj Gradiški. Na predlog predsjednika zaključi upravlj. odbor izjaviti udovici pokojnikovoj pismeno svoje sažaljenje. A da se uzmogne u „Napredku“ priobćiti nekrolog, to će sbor umoliti gosp. Schütza, ravnatelja gradjanske škole u Novoj Gradiški, da mu ga on priobći.

— (**Dar.**) Hrv. pedagogijsko-književni sbor darova učiteljem, boravećim na produžnom učevnom tečaju, za njihove škole svakomu po jedan primjerak metričnoga sustava s naputkom, jer se većina potužila, da neimade baš nikakovih učila. — Spomenuti je sbor već oglasio u ovom listu, da je voljan siromašnim školam, koje neimaju nikakova učila za tumačenje metričke mjere, ustupiti po jedan primjerak, ako samo dotična obćina namiri poštarinu; ali osim dvojice ili trojice učitelja i to iz Istre nejavi se nitko. Iz toga dalo bi se suditi, da imadu sve škole takova učila; nu ako ih ipak ima i bez njih, to je krajnja nemarnost! —

— (**Naredba vis. kr. zemaljske vlade o nabavi škol. knjiga za pučke učione.**) Vis. kralj. zem. vlada izdala je naredbu, da ima svaki mjestni škol. nadzornik sporazumno sa ravnajućim dotično sa učiteljem najkasnije do konca školske godine naznačiti pismeno poglavarstvu dotične polit. obćine, koliko primjeraka od svake pojedine vrsti knjiga za istu učionu buduće škol. godine trebati može; a svako rečeno poglavarstvo ima, sabrav pomenute izkaze, sastaviti izkaz za cielo područje i odmah ga dostaviti kr. podžupaniji, koja će opet sastaviti glavni izkaz te knjige neposredno naručiti. Poglavarstvo svake polit. obćine imat će po mogućnosti barem trećinu vriednosti od izkazanih knjiga u gotovu novcu dostaviti kr. podžupanlji skupa sa izkazom istih, ostatak pako prodajne vriednosti za iste knjige imat će dostaviti kr. podžupaniji najkasnije do 10. studenoga. Rabat od naručenih knjiga ima podžupanija po odbitku odpremnih i vozarskih troškova razmjerno razdieliti medju političke obćine.

Nadalje javlja se tom naredbom, da je kr. zem. vlada sporazumno sa c k. glavnim zapovjedničtvom odlučila nakladu škol. knjiga za pučke škole obojega vladnoga područja postupno prenieti u Zagreb, te da je nabava papira, tiskanje, vezanje i razašiljanje tih knjiga izručeno ovdješnjoj tiskari Lav. Hartmána i druga.

Nakladom kr. zem. vlade izašle su sljedeće knjige:

a) Početnica za prvi razred obć. pučkih učiona latinskimi pismeni, kruto vezana stoji 30 novč.

b) Bukvar (Početnica) za prvi razr. obć. pučkih učiona ćirilskimi pismeni, kruto vezana stoji 30 n.

c) Katolički katekizam za drugi razred obćih puč. učiona, mehko vezan stoji 8 nč.

Digitized by Google

Ove knjige imat će se odsele mjesto dosadašnjih, od c. k. naklade šk. knjiga u Beču dobavljanih, rabit u pučkih učionah Hrvatske i Slavonije, a svaka naručbenica radi nabave ovih knjiga ima se do dalnje odredbe dostaviti neposredno ravnateljstvu pomoćnih ureda kralj. zem. vladnoga odjela za bogoštovje i nastavu.

— (**Godišnje izviešće obćih pučkih škola slob. i kr. grada Koprivnice**) koncem škol. godine 1876—7. Na dječačkoj školi službovahu 1 ravnajući učitelj, 1 vjeroučitelj, 3 redovita učitelja i 1 pomoć. učitelj. Na ženskoj 3 redovite i 1 namj. učiteljica. U predgradju Bregih 1 rav. učitelj i 1 učiteljica. U vjerouki podučavao te ondješnji župnik. Dječačku učionu polazilo je 209 učenika. Po napredku bilo ih 29 s odlikom, 123 s prvim redom, 49 s drugim redom, 3 s trećim redom i 13 neizpitanih. Ove godine bilo ih 13 više od lani. Djevojačku učionu polazile su 192 učenice. Od ovih dobiše 37 prvi red s odlikom, 91 prvi red, 40 drugi red, 6 treći red a 18 ih osta neizpitanih. Dječačku školu u predgradju Bregih polazilo je 20 učenika. Po napredku bilo ih 2 s odlikom, 10 s prvim redom, 5 s drugim redom, 8 ih je izostalo. U opetovnicu upisana su 4 učenika, pa i ovi ju nepolaze! — Djevojačku školu u tom predgradju polazile su 22 djevojčice. Od ovih dobilo ih 7 prvi red s odlikom, 14 prvi red, 1 drugi red. Izostalo ih 10. U opetovnicu upisane su 2 djevojčice, pa i ove ju nepolaze! — U tom izvještaju napominje izvjestitelj, da će čitateljem u oči padati **preogroman** broj izostale djece. Sám izvjestitelj priznaje, da koprivničke škole nisu doista još što takova doživile. — Kakove posljedice proiztiču od tako nemarna polazka za školu i mladež, prepušća se sudu razboritih ljudi. — Da pako nebi nitko posumnjao, da je tomu nemarnomu polazku učiteljstvo krivo, valja tuj spomenuti, da je ono svakih 14 dana točno sve izostatke popisalo i političkoj oblasti dalnjeg uredovanja radi priposlalo.

— (**Godišnje izviešće djećačke i djevojačke škole u Bakru**) koncem šk. godine 1876—7. Taj izvještaj donosi članak: „Nekoliko rieči o tjelovježbi“ od J. N. Lenceša. Na tih školah službovahu 1 ravnajući učitelj, 1 vjeroučitelj, 3 redovita učitelja i 1 redov. učiteljica. Dječačku školu polazilo je 107 učenika; 9 više od lani. Po napredku bilo ih 24 s odlikom, 49 s prvim redom, 22 s drugim redom i 12 s trećim redom. Djevojačku školu polažahu 52 učenice. Po napredku bilo ih 14 s odlikom, 25 s prvim redom, 13 s drugim redom. Opetovnicu djećačku polažahu 3 učenika a djevojačku 17 učenica. Školska knjižnica ima 29 knjiga, a medju ovimi su 2 talijanske i 2 naredbe, koje i onako svaka škola imati mora. Taj izvještaj ima naslov „razredba“, premda nedonosi lih razredbu, već i sve ostale viesti. Bolje je dakle svakako izviešće ili izvještaj, nego li **razredba**; kako to sve srednje i pučke škole imadu.

Razne viesti.

— (**Cislajtanija.**) Ministarstvo za bogoštovje i nastavu u Beču izdalo je naredbu, da se učitelji, koji su rodom iz inozemstva, nesmiju u buduće niti provizorno niti definitivno uzimati dotle, dokle se neobvežu, da će stupiti u austrijsko državljanstvo. I oni, koji su jur namješteni, pa se za godinu dana neizkažu, da su stupili u austr. državljanstvo, imadu se odpustiti. Medju takove spadaju i svi učitelji iz zemalja ugarske krune. — Po tom neće moći ni učitelji krajiški, koji u Beču polaze pedagogij, više suplirati na bečkih školah.

— (**Ugarska**) Zastupstvo u Budimpešti zaključilo je, da supruge — učiteljice nemogu službovati na onih školah, na kojih su im supruzi ravnatelji ili ravnajući učitelji, i to, kako vele, u interesu službe i zvanja njihova. Osim toga će po zaključku istoga zastupstva na svakoj djevojačkoj školi jedna od učiteljica nadgledati ručni rad, dobiv naslov „ravnateljice“, nu bez prava na kakovu nagradu. — Učiteljski sbor više djevojačke škole drugoga kotara umolio je gradsko poglavarstvo, da mu se dozvoli predavanje prenieti na prije podne; nu molba bi mu odbita.

— (**Parižka izložba.**) Kako se glasa, to će grad Beč na parižkoj izložbi izložiti četiri nacrta o četirih školah, naime: gradske realne velike gimnazije, dvostruke škole na Sperlovu zemljištu, pučke škole u desetom kotaru na Evgenovom trgu te napokon gradjanske škole u Kohlerovoj ulici. To su uzor-sgrade, kod kojih je uzet na sva moguća obzir. Nu u Beču nezaboravljaju i na svoje izložbe. Oni imadu, kako je jur čitateljem ovoga lista poznato, permanentnu izložbu učila. Za nju nabaviše množtvo zabavištnih učeničkih radnja, morskih bilina i mnogo drugih predmeta. Pamučnjak može se sada vidjeti tamo izložen. Mjeseca rujna otvorena je ta izložba svaki dan od 9 do 12 prije podne i od 2—4 poslie podne.

— (**Riedka svečanost.**) U Lusadingu u Češkoj proslaviše svečanim načinom 50 godišnjicu starca učitelja Hackera. Gostova se bijaše toliko sakupilo, da je jedva polovica imala prostora u školi. Tu se pjevalo, deklamovalo, riečju: veselju nebijaše reć bi kraja ni konca.

— (**Njemština.**) Kako „Slovenski učitelj“, glasilo „učiteljskoga družtva za slovenski Štajer“, javlja, imali su učitelji brežke okolice okružnu skupšti nu ove godine u Brežcih, gdje se je po volji nemškutarilo; samo su tri gospodje učiteljice slovenski sborile. Zaključiše medju ostalim, da se u tjelovježbi podučava njemački. Osim toga se dogovarahu, kad bi se koj predmet mogao početi predavati njemačkim jezikom. — „Slovenski učitelj“ im podvikuje: „O pedagogi, o narodnjaci!!“ — Pa i jesu li sbilja to narodni učitelji, koji

Digitized by Google

žele podučavati u tudjem a ne u materinjem jeziku! —

— („**Slovensko učiteljsko družtvo**“) „Narodna šola“ i „vdovsko učiteljsko družtvo“ sborovati će ove godine 27. rujna u Ljubljani.

— (**Koruška.**) Kako „Slov. Gosp.“ javlja, naloženo je učiteljem u Koruškoj podučavati u njemačkom jeziku. Koji će biti lieni izvršitelji ponjemčarenja, neće dobiti 5-godišnjih doplataka. — „Slovenski učitelj“ dodaje toj viesti, da se vrlo boji, neće li i drugdje početi izlaziti takove naredbe. Napominje i to, kako je morala polaziti mladež školu u Kapli, na kojoj službuje učitelj, koj nerazumije ni rečice slovenske. — Zar to nije pravi Babilon?! — Djeca slovenska slušaju učitelja, koj im tumači jezikom njim nerazumljivim. — Mi doista žalimo našu braću slovensku! —

— (**Dar.**) Grof Moltke, feldmaršal i vlastelin u Kreisau-u u Slezkoj, poklonio je tamošnjoj evangeličkoj občini školsku zgradu sa stajom, liepim dvorištem i zdencom te krasnim vrtom. — Kamo sreće, da ima i u nas tako darežljivih velikaša! Takovi darovi nisu po Njemačkoj i u Cislajtaniji riedki, kako to već i mnogo puta čitahu naši čitatelji u ovom listu.

Književnost.

— (**Nova pedagogijska djela.**) Kako je naša pedagogijska književnost siromašna, raduje nas, da skoro u isto vrieme ugledaše svietlo dva djela, koja razpravljaju ob istom predmetu, a to jesu:

„Nacrt psihologije“. Namienjen pučkim učiteljem i učiteljskim pripravnikom od J. G. (J. Glasera.) Zagreb. Knjigotiskarski i litografijski zavod C. Albrechta. 1877. U velikoj 8ni str. 69, i

„Kratko izkustveno dušoslovje“. Sastavio Stjepan Basariček, učitelj kr. preparandija u Zagrebu i pravi član hrv. ped.-književnoga sbora. Pedagogijske biblioteke, što no ju izdaje hrv. pedag.-književni sbor, knjiga IV. Zagreb Knjigotiskarski i litografijski zavod D. Albrechta. 1877. Mala 8mina. Strana 84. Ciena 50 novč. Članovi hrv. ped.-knjiž. sbora dobiti će to djelo badava.

U potanju ocjenu tih djela nećemo se za sada upuštati. Prvo je većim dielom bilo štampano u „Napredku“, a oba su plod priprava za predavanja toga predmeta koje na c. k. učiteljištu petrinjskom, koje na obijuh kr. zagrebačkih preparandija. Stanovište jim nije isto, ali upravo zato je potrebno, da svaki učitelj jedno i drugo djelo pomno prouči, samo tako te umujuć i dalje ob tom predmetu može doći do prava suda o tom predmetu. Dušoslovje je temelj pedagogiji, pa zato si nemožemo pomisliti učitelja, koji se nebi nastojao u potanko upoznati tim temeljem. Mislimo dakle, da neće biti hrvatskoga učitelja, koji nebi oba djela savjestno proučio!

— (**Hrvatski dom.**) Zabavnik hrvatske omladine za god. 1877. Izdalo ga djačko družtvo „Hrvatski dom“ na 1. hrvatskom sveučilištu. God. II. U Zagrebu. Tiskom dioničke tiskare. 1877. 8na. str. 333. Ciena 1 for. 20 n. Liepi ovaj zabavnik dokazom je, da si je naša hrvatska omladina svjestna one: „na mladjijeh sviet ostaje“ te se pripravlja i muško i žensko, kako će, ako Bog da i sreća junačka, zamieniti moći čuvene naše pjesnike i književnike. Udomio se, Bog dao, „Hrvatski dom“ u svakom hrvatskom domu!

Natječaji.

— Za učiteljicu na obć. puč. djev. školi u gornjem gradu Osieku. Beriva: 600 for., stanarina prema §. 131.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 16. listopada t. g. kr. nadzorničtvu za puč. škole u Osieku

— Za učitelja na obć. puč. školi u Ladimirevcih. Beriva: 400 for., stan, 6 hv. drva, vrt i 2 jut. oranice.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 12. listopada t. g. kralj. nadzorničtvu za pučke škole u Osieku.

Javna zahvala

Visoka kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, blagoizvoljela je iz zemaljskih sredstva nabaviti, te odpisi od 23. kolovoza 1877., br. 3201, i 3. rujna t. g., broj 4702. kralj. nadzorničtvu za pučku školu u Osieku dostaviti 4 eksemplara IV. i V. svezka Layeve publikacije „Ornamenti jugoslavenske domaće i umjetne obrtnosti“ u svrhu, da ih razdieli ženskim učionam svoga područja.

Počem je kr. nadzorničtvo višji dar shodnim pronašlo te 1 eksemplar (IV. i V. svez.) slatinskoj djevojačkoj školi priposlalo, to je podpisanoga dužnost, da se u javnosti zahvali vis. kr. zem. vladi, koja se svakom sgodom otčinski brini i zauzima za boljak i napredak svojih škola, kao i za sve, što isti unapredjuje. Konačno: hvala pogl. g. nadzorniku, koji nije slatinske djevojačke škole kod razdjeljenja označenoga dara zaboravio. Neka bude uvjeren, da ćemo se njim onako koristiti, kako će miloj nam ženskoj omladini što uharnije u budućnosti služiti.

Slatina, 17. rujna 1877.

Josip Šestak,
ravnajući učitelj.

Listovnica uredničtva.

Gospodi izvjestiteljem podžupanijskih učit. skupština. Izvolite sastaviti izviešća što kraće, jer ćemo samo onda moći za vremena priobćiti sve izvještaje. Osobito i jezgrovite razprave kao i predavanja pripravni smo štampati kao posebne članke.

Izdaje ga „**Hrv. ped.-knjiž. sbor**“, uredjuje **Ljudevit Modec**, a tiska **Drag. Albrecht.**

Ovomu je broju priložen, ‚Službenoga dodatka“ komad XXIII.

Digitized by Google

Br. 28. U Zagrebu, 1. listopada 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka“, novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica br. 90). Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Podžupanijske učiteljske skupštine.

Neima po gotovo stvari, ni uredbe pod ovim dragim nebom, koja bi toliko zasiecala u budućnost i na pravac narodnoga života bud kojega naroda, koliko upravo školstvo.

Škola, ponajpače obća pučka, obuzimlje u svoj naručaj savkoliki budući narod, ona na se obraća oči svih narodnjih slojeva; jer ju danas svatko smatra svojom životnom potrebom, i baš zato svatko u toj uvjeri živući dragovoljno doprinosi moralne i materijalne žrtve za njezin uspješni razvoj i procvat.

Nemože indi ni nam biti zazorno, pače nam je jako milo, kada vidi[illegible] da se je naročito poslie uvedenja novoga škol. zakona počelo sve to šire o[illegible]ćinstvo zanimati našimi školskimi uredbami i pojedinimi njenimi ustanovami, to u novinstvu: javno; to prigodom raznih sastanaka i razgovora: privatno; jer iz takova svestrana razmatranja moraju napokon niknuti svježi pupoljci, koji će vremenom stablo našega školstva sve više ukrasiti, ter mu dati i veću životnu snagu.

Nu da se to poluči, moraju se ta razmatranja osnivati prije svega na poznavanju same stvari, poslie pak na nesebičnosti, da i nereknemo na ljubavi, koja bi nam jedina mogla osjegurati toli zamašnu polugu narodnjega preporoda i navrnuti na obću korist.

Upravo, kao što se ono bilo počelo udarati na mjestne školske odbore, koji su se jedvice bili sastali u jednu dvie li sjednice, te dokazivati njihovu suvišnost i nepraktičnost: tako se sada prigovara i podžup. učiteljskim sastankom, da su jako problematične vrednosti, djelokrug da im je jednostran, smjerajuć tek na naobrazbu pučkoga učiteljstva, te zato po narod preskup i nepotreban.

Zaisto ovakovim argumentovanjem dovode nas tobožnji prijatelji našega školstva u labirint, iz kojeg neznamo izlaza.

Mi mnijemo, da nije dovoljno sve samo nijekati i pobijati, već da treba udilj izaći i s pozitivnimi predlozi, da vidimo, jesu li zdravi, i kojim bi smjerom naši prijatelji rad korablju pučke škole navesti.

Digitized by Google

Prem je jošte prekratko vrieme, da već sada izrečemo osudu o inštitucijah novoga našega zakona, ajde ipak, da malo zavirimo u narav i zadaću podžupanijskih učit. sastanaka; jer smo si to dužni učiniti ponajprije u interesu sobstvenom, nemanje, jer nas na to nuka članak u „Obzoru“ od 1. rujna br. 200. Našim podžupanijskim učiteljskim sastankom koren je star, reć bi, kao što su stare i same pučke škole; jer analogno uzev, nisu ništa drugo po svojoj prvobitnoj namjeni, nego što su bile nekadanje crkveno-kotarske konferencije.

Nu, kao što se svaka stvar pod ovim nebom usavršava, tako su i bivše konferencije učinile orijaški korak k savršenstvu; jer jim je novim škol. zakonom dan izvjestniji smjer. Njihova se zadaća vladinom naredbom od 14. travnja 1876., br. 1693, intenzivnijom učinila i pobliže opredielila i što je najglavnije: svrha im je mnogo odlučnija po razvitak školstva.

Prem se obzirom na to, što sada rekosmo, može reći, da su one konferencije bile mnogo neizvjestnije vrednosti; ipak se na nje, dok su obstojale, nije udaralo, kao što se udara na podžupanijske učit. sastanke, pak već sada. Dà, reći će tko: one konferencije nisu narod ništa stojale, pak hajde, neka je bilo parade!

Ali nije tako; — i onda je učitelj dobivao ili predpregu ili naplatu za nju, a dobivao je i u nekih, školi prijaznih občinah, i dnevnice od 2 for., a gdje jih nije dobio, nije mu jih ni trebalo, jer je jamačno bio pozvan k pretilcu stolu gostoljubiva podarcidjakona ili župnika, koj je konferencijaše k sebi pozvao; pak kao što smo u istinu svi sglobovi jednoga i istoga naroda, pitam: nije li i tada teret na narodu ležao, tim teže, dočim ga je jedan nositi morao.

Našim podžup. sastankom prigovara se naročito troje. Prvo veli se: ti sastanci smjeraju tek na naobrazbu pučkoga učitelja; drugo, kad je tomu tako, zašto da narod na usavršenje svoga učiteljstva troši (čudnovato), dočim si je to samo dužno činiti i napokon treće: zašto se ti sastanci drže u škol. vrieme?

O svakom, koj ide o čem pisat, predpostavlja se bar, da mu je prije svega stvar dobro poznata, pak onda hajd, što Bog i sreća dade; ali u nas. kao da netreba tako.

Krivo se prigovara, da su podžup. učit. sastanci jedino zato, da promiču strukovnu naobrazbu pučkoga učiteljstva, prem je i to velika blagodat ne samo po učitelje same, nego i po sav naš narod, već oni zbilja imadu i pravo predloga, što je često put toliko, koliko bud vis. zem. vladu, bud koju drugu oblast u kojoj stvari svjetovati.

U tom nas uvjerenju podkrepljuje pomenuta hvaljena naredba, nemanje i ona okolnost, što i sama vis. vlada zadaje učiteljstvu pitanja, sigurno zato, da joj se razjasne nekoje stvari iz neposredna vrela, naime učiteljstva, koje živi u srdcu sama naroda, te uči na samu njegovu bilu moralne i materijalne mu bolesti.

Da je tomu tako, što uztvrdismo, i počem opažamo u tom nepoznavanje naših naredaba, upućujemo takove na §. 2. pomenute naredbe o podžupanijskih učiteljskih sastancih, naročito pak na točke: a), b), c), d), f) i g).

Digitized by Google

U ovih se točkah naročito napominje, da imade učiteljstvo iz svojih podžupanijskih sastanaka podnašati višim oblastim predloge, koji smjeraju na promak našega školstva, što se u istinu i čini, a tim se samo učiteljstvo budi i budnim uzdržaje, da radi skladno s narodom i njegovom vladom oko obće prosvjete.

Pak i same rezolucije, stvorene na takovih sastancih, u pojedinih razpravnih predmetih niesu ino, nego predlozi, podneseni u sjedničkih zapisnicih od strane učiteljstva vis. vladi na blagovoljno uvaženje; vara se pak svatko, da bi se to isto polučiti dalo i na drugih sastancih, kao mjestnih škol. odborih ili ća na obćih skupštinah. Tko tako tvrdi, vidi se, da nepoznaje naravi naših institucija, što je tim žalostnije, ako se to sgadja učitelju (?), od kojega se smije i mora zahtievati, da bar poznaje svoj zakon i njegove ustanove.

Samo onda, kada se vis vlada u nikojem slučaju na ove pogodnosti, što jih zakon na uticaj školstva učiteljstvu pruža, osvrtala nebi, te bi predloge, pače jednodušni zaključak svih podžup. učit. sastanaka zabacila, primjerice onaj lane o tjelesnoj kazni stvoreni: onda tek, dopuščamo, da bi morala u učiteljstvu klonuti volja za uztrajan rad na sastancih, onda bi se moguće stvorila stranka, koja bi, napisav na svojem barjaku: podžupanijski su učiteljski sastanci suvišni, proti njim radila; dotle pak nelomimo štapa nad njimi, već recimo: strpljen-spašen, što smo tim više činiti dužni, počem vidimo, da smo ne samo odozdol, pače još više odozgor — podupirani.

Dovlje, mislimo, bili bi dokazali, da podžup. učit. sastanci niesu lih radi učiteljeve osobnosti, koliko više na neki način na parlamentarnom temelju osnivajuća se podloga skladnomu razvitku ukupnoga školstva, odnosno i naše narodnje prosvjete; a kada je tomu tako, onda je pravedno i sasvim u redu, da se pučki učitelji za službu, koju čine izvan svoje škole i izvan svoga sjedišta dnevnicami i honoriraju, kao što se to u sličnih slučajevih čini i drugim činovnikom. —

Neda se poreći, da podžup. učit. sastanci nebi imali takodjer s druge strane i obukovnu i obrazovateljnu stranu, a to biva na dvojaki način. Prvo, što su učitelji vezani valjano se pripraviti u stavljenih na nje pitanjih; drugo, što su s timi sastanci skopčana praktična predavanja. I mi mislimo, ako su pučki učitelji, što se nijekati neda, nosioci kulture i prosvjete u svoj narod, da sve, što oni, bilo gdje, pak najpače na takovih sastancih pod rukovanjem izkusnih stručnika umna steći mogu, da to prije ili poslie preko škole pade u krilo i korist samih obćina, pak i zato opet tvrdimo, da se one baš nemoraju jako kajati za onaj neveliki prinos, što ga učiteljem u takovih sgodah pružaju.

Da se podžup. učit. sastanci drže u vrieme ferija, to je želja možda svega učiteljstva, jer su danas nanj stavljeni toliki zahtjevi u školi, da jim jedva učitelj odoljeva, pak toj je želji lasno udovoljiti, a bit će, da se je ove godine jur i udovoljilo.

Kada nam je pero već u ruci, hoćemo da se obazremo na još jedan prigovor, kojim nam se spotiče glede našega nastojanja u obće.

*

Digitized by Google

Veli se naime: u nijednoga stališa nevidi se tolika žurba za skupštinami, koliko u našega pučkoga učiteljstva; ono je u tom obziru upravo iznimkom, pak čemu to?

Naš je viek — viek udruživanja i sastajanja, pak koristi, koje iz toga izticu, nitko pametan zaniekati nemože, najmanje hrvatski učitelj, koj bar učiteljuje, odkad se je u nas stvorila „Zadruga“. Ako bi pučko učiteljstvo i bilo u tom iznimkom u našoj domovini, ono bi si samo moralo čestitati, što je tako eklatantno pojmilo zov ovoga prosvjetnoga vieka, i tim mu se neosnovano predbacuje, jer ako bi ono i činilo u tom iznimku, s toga se nemože kazati, da mu postupak nevalja, da je njegovo nastojanje u opreci s interesi naroda ili napokon, da oni čine najbolje, koji s njim uporedo neidu. Tko radostniji, nego li pučko učiteljstvo, da primjerice učitelji srednjih škola dodju u našu sredinu, u naše neke skupštine, što drugdje nije ništa vanredna; ili da oni ustroje družtva, te nas pozovu u svoje kolo. Neda se predvidjeti, kolike bi se odatle koristi rodile po naš stališ, i koj bi zlatni plod majci domovini pao u njedra, ali dok je žalibože tako, onda nas barma neka nitko neprieči u rodoljubivom preduzeću.

Medjutim i taj prigovor odpada, dočim znamo, da ni u tom nismo osamljeni. Mi vidimo, da se u nas stvaraju razna družtva sa svojimi skupštinami kao: gombalačka, lječnička, pravnička, putnička, veteranska, vatrogasna, tipografska, obrtnička, pjevačka itd. i dao Bog hiljadila se; jer se samo po takovih pozna, da naš narod imade životne snage; da nespava, već da želi napredovati s drugimi narodi; da je budan i pripravan svoja prava, svoje posebnosti i stečevine braniti i obraniti oružjem u ruci, kakovo mu pružaju ne sredovječni atributi i privilegija, već plemeniti motivi, koje mu rodi uzvišena majka prosvjeta.

Dà, može biti, da dok jedan pravnik dolazi na svaku mjesečnu sjednicu, drugi jedva će doći na glavnu skupštinu; dok jedan lječnik radi i trudi se na svakom i sliednjem sastanku, drugi neće niti da se u družtvo upiše, pak tako biti će i učitelja (daj Bože bili riedki), koji će reći: čemu ti sastanci, odbori i skupštine, bez toga lasno bi se moglo biti; ali takovi neka se sjete, da, dok sav sviet napreduje, da je i za nas svakoga zadnji sat jur kucnuo, da posljednje dronjke staroga školničtva sa sebe jednom za uviek sbacimo te se svietu i narodu predstavimo u istinu takovimi, kakovimi nas po zvanju uzvišeno ime označuje, naime kao u č i t e l j i.

A k tomu su udružbe najzamašnijom polugom.

Josip K l o b u č a r,
pučki učitelj.

Digitized by Google

Rad i djelovanje Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

II.

Književno i rodoljubivo za narod djelovanje M. Stojanovića.

Preko dvanaest godina od 1832. do 1844. g. pripravljao se je usavršivanjem u narodnom jeziku i učiteljskom zvanju. U toj prvoj dobi svoga djelolovanja, u koju dobu pada i prvo djelovanje dra. Ljudevita Gaja za preporod naroda hrvatskoga, primao je i urinuo g St. po Montaignu, slavnom filozofu i pedagožkom piscu, gdje je što dobra našao. („Je prends mon bien, où je le trouve", ja uzmem svoje dobro, gdje ga nadjem".) To je doba percepcije. Kada je tako dozrio za javnost, pokazao se je svietu i narodu g. 1844. prvenačkim spisom: 1. „Uprave za dobro i krěpostno vladanje i nèkoje poslovice za mladež." U Osieku u štampariji Divaldovoj, s. 130, pisano u Vel. Kopanici m. svibnja 1843. Prvence ove posvetio je Nikoli Hadžiću, „upravitelju svieh c. kr. i ostalih učionah u slavonsko-sremskoj krajini". Ovaj naslov g. Hadžića jako je poučan danas za nas, jer mnogo kaže. To bi g. Stojanović sve mogao liepo opisati i potomstvu zahvalnim spomenikom ovjekovječiti sebe i kulturni napredak hrvatskoga naroda u Krajini pod vojničkom šibikom absolutizma.

Navedenimi prvenci, kako već sam naslov kaže, pokazao je put svim učiteljem, kako bi narodu i književnosti i mladeži mogli koristiti, da sabiraju narodne poslovice, priče i tako dalje. Gosp. St. radio je i radi do danas na tom polju uspješno, što mu je, košto ćemo vidjeti, priznao učeni sviet.

2. Cvjetići s polja pobožnoga promatranja, u Zemunu pečatnjom Sopronovom 1857. u 16° s. 125. U toj se knjižici nalaze moralne pjesme, pouke i poslovice. G. Stojanović mnogu je liepu pjesmicu sastavio i mladež oplemenio. Svaki nas zna, da se pjesmicom kao najboljim sredstvom najuspješnije može djelovati kod odraslih, svjedokom nam je Kačić svojim „ugodnim razgovorom", a još više kod mladeži djeluje pjesma. Pjesmom upravo u kost i mozak prodru mnoge misli. I najobičnije stvari u formi pjesmice lagljе se nauče i zapamte, nego li u najljepšoj prozi. Prije g. 1848. učili su se i latin. slovnicu, dapače i računstvo i fiziku u stihovih. Zato je jako dobro uradio g. St., što se je tim sredstvom služio. To priznavaju i odobravaju svi stari i novi pedagozi s riedkimi iznimkami.

3. Slike iz života slavonskoga naroda i iz prirode, Zemun 1858. Držim, da neima učitelja i bolje izobraženoga lajka Hrvata, koji ovih slika nije čitao, jer njimi upoznaje čitatelja životom hrvatskoga naroda u Slavoniji. To mora svakoga, osobito koji nije živio u Slavoniji, zanimati tim većma, jer nam običaja starih danomice nestaje.

Da bi svaki učitelj ovako ovršio svoju dužnost u svojem dotičnom kraju, popunio bi započeto djelo, a kulturnomu historiku i potomkom pripremio bi gradju za spomenik neumrlosti. — Svaki narod i svako doba ima svoj način

Digitized by Google

života, a taj se makar i laganije mienja poput mode i kroja. Hrvatska družtva i „matice“ morale bi veću pozornost uz nagrade tomu posvetiti.

4. Sedmoglava aždaja (sedam glavnih grieha) i sedam bojnih koplja proti njoj, Zemun 1862. s. 99. Nijedan pop nebi revnije razlagao sedam glavnih grieha i sredstva proti njim navadjao. I to je u verzih iliti stihovih pisano te je dobar dio katekizma popularno ilustriran.

5. Spisi za puk; I. dio. Ćudoredba 1865. Nakladom A. Jakića. s. 111.

6. „ „ „ II. dio. Zdravoslovje za puk, 1865., str. 135. polag dra. Žoldoša i polag dra. Pisslinga. Preuzvišeni g. barun Metel Ožegović nagradio je tabak po 16 forinti i rukopis piscu poklonio. Ovdje mi je ugodna dužnost napomenuti, da je preuzv. g. bar. Ožegović mnogo učinio za narodnu književnost, za što samo nekoji znadu. On bo rado čini po evangjelju, da nezna lieva, što čini desna. Imat ćemo priliku to kašnje opet vidjeti. — Da su ovakove knjige za puk i gospodi dobro došle, zna svaki. A da nam puk, osobito u Slavoniji, sbog nećudorednosti propada, i to je na žalost poznato! Zato je pravi dobrotvor naroda, koji podupire, izdaje i širi ovakove spise. Samo fizično zdrav i ćudoredan narod ima budućnost i život.

7. Sbirka narodnih poslovica i izraza. 1866. s. 271. c. 80 kr. Ovim je g. Stojanović opet veliku uslugu učinio narodnoj knjizi hrvatskoj. Akademik dr. Gjuro Daničić, koji je takodjer izdao poslovice, često citira i upotrebljava ovu sbirku. Njom su popunjene Vukove poslovice.

Profesor Korajac učeno se je takodjer poslužio u svojoj „filozofiji narodnih poslovica“ Stojanovićevom sbirkom. Poslovice su upravo iz duše narodu vadjene karakteristike. One su biser i drago kamenje i historiku i etnografu.

8. Pučke pripoviedke i pjesme u 8° s. 300. Zagreb 1867. I to karakteriše puk i njegov život i značaj; zato ima svaki veliku zaslugu, koji na taj način služi narodu i knjizi narodnoj.

9. Gospodarske table: I. Voćarstvo. II. Vinogradarstvo od Babo-a. III. Pivničarstvo od istoga. IV. Nauka o gjubretu (gnoju) od Babo-a. V. Drajnaža ili cjevljenje od Ottona Schmidta. VI Oplava livada od O. Schmidta. VII. Pčelarstvo od dr. Melichera. VIII. Povrtarstvo od Rudolfa Abela. IX. Sadjenje hmelja od W. Hofmanna. X. Odgojivanje svilobuba od istoga. XI. Umjetno gojenje riba od dra. Gustava Jägera. XII. Šumogojstvo od šumara Pitaša. XIII. Uživanje, poraba šume od Jos. Zehkera. XIV. Poljodjelstvo od Rohrmanna, vlastelina (spahije). XV. Govedarstvo od baruna Dobelhofa. XVI. Koristanje, užitak i poraba goveda od istoga. Tisak i naklada c. kr. dvorske kamenotiskarne i umjetničkoga zavoda Antuna Hartingera i sina mu. To je sve preveo po nalogu ratnoga ministarstva, te je latinicom i ćirilicom štampano; ali obećane nagrade g. St. dobio nije. Ali je mjesto g. St. tadanji referent gosp. L. dobio 600 forinti i priznanje, a kašnje i viteštvo. — Navedene table dobro bi došle nesamo učitelju kod pouke, nego i svakomu gospodaru; jer ugledni sastavitelji jamče za to.

Digitized by Google

10. Pijanac; izdalo družtvo sv. Jeronima 1869. s. 161. I ovo djelce liepo izpunjuje jednu od glavnih potreba u pučkoj knjizi hrvatskoj. — Buduć da nije bilo dovoljno preporučeno od voj. zapovjedničtva, zato je samo 50 for. dobio pisac od ratnoga ministarstva, dočim bi svaki Niemac i Nehrvat bio izposlovao i predložio bolju i veću nagradu.

11. Hrvatsko-njemački pučki listar za sva odnošenja gradjanskoga života. Zagreb, 1869. s. 520. c. 1 for. 50 nov. I to je potrebito i važno djelo, akoprem mnogi to bagatelišu, malo ciene.

12. Hrvatski pučki listar naposeb samo hrvatski. Zagreb 1869. s. 256.

13. Voćarstvo. Uputa, kako se dobiva svakojakih oplemenjenih voćaka i mnogo i brzo i o malom trošku. Beč 1869. C. k. naklada škol. knjiga. s. 71. To je izdano inicijativom g. dra. Beltakova Bogišića, dok je bio škol. nadzornikom. Za nagradu je dobio pisac 100 primjeraka, koji se po 20 novč. prodavaju. Knjižica ova ima i nekoliko slika i opredieljena je za pomoćnu knjigu kod škole.

14. Lahko razumljiv naputak, kako se sadi drveće, ponajprije za školsku mladež. C. k. naklada školskih knjiga u Beču 1869. s. 34. Ciena 11 novčića. I to je dr. Bogišić kao školski nadzornik dao prirediti po g. Stojanoviću. Materijalno i moralno blagostanje naroda dva su stupa ili noge dvie, na kojih sve počiva. I to su glavni spisi i zasluge g. Stojanovića.

15. Zablude uzgoja. Izdao „hrv. pedag.-knjiž. sbor.“ Zagreb 1873. s. 133 bez nagrade. Knjiga ova ima sudbinu, koju i većina pedagožkih spisa, da se malo čita, jer današnji sviet voli konjem i lovskim psem, nego li od srdca porodu svomu. To već Montaigne primjeti, govoreć o zabludah u uzgoju svojem i svoga otca. Jedino bi dobro bilo, da se je malo drugčije stilizovala mnoga dobra misao i predlog. Inače je ovo djelo svakomu otcu, učitelju i uzgojitelju uviek jako dobro došlo.

16. Uzorni ratar kakovi bi imao biti. U Senju, tiskom i nakladom H. Lustera 1875., po Hirthu. s. 125. — Tiem se upućuje liepo puk, kako bi mogao doći do imućnosti, a tiem i do sile i slobode.

17. Wer Wind aussäet, erntet Sturm ein. Beč 1870. kod Mehitarista. — Ta je brošura odrešita polemika proti onim pridošlicam i nadripedagogom u Zemunu, koji su u Hrvatsku došli, jer kod kuće nisu mogli sbog slabih sposobnosti kruha dobiti, pa su se po običaju gerirali bahato kan da su oni privilegirani „pedagozi“ i sve sami Komensky, a Hrvati jedva da čekaju na te misijonare i pribjegle veleume, i da Hrvati bez njih nebi imali škola niti školskih knjiga. Jezika se hrvatskoga dakako nisu naučili, jer su činom i govorom samo njemštinu širili, sbog česa su ih i „N. Listy“ koríli poslie. Tu drzovitost tih njemački govorećih kulturtregera, kako ih zove, prošibao je pisac temeljito i odbio muževno te pridošlice i tudjince posvietiv im natrag velikom lampom do preko medje njihove domovine, doviknuv im: „Ostanite kod kuće i hranite se pošteno.“

Digitized by Google

18. Slavonske i sriemske ptice i zvieri sa šumarskim starešinom E. sastavio. Zemun 1858. Ljepše, koristnije i zaslužnije zabave neima za učitelja, nego da sabere iz sva tri carstva sve, što ima osobita i posebna u njegovu kraju ili okolici. Tiem može po primjeru g. Stojanovića svaki učitelj postati koristnim, zaslužnim i zahvalnim članom naroda; jer tko neradi, veli graničar, neka niti nejede, jer rad uviek i u svih okolnostih čovjeka oplemenjuje, jači i diže. —

19. Zabava i pouka za našu domaću (hrvatsku) mladež. U Senju, tiskom i nakladom H. Lustera 1877. Liepe ove pjesmice moralnoga sadržaja najprikladnije će biti za školske nagrade i za učeničku knjižnicu. Mnoge su baš izvrstne. Gdjekoje može učitelj pročitati pa onda dati u prozi pisati ili pripoviedati. — Mi smo već gori napomenuli, kako se stihovi to jest pjesmami može krasno djelovati, laglje često i uspješnije, nego li prozom. — I ovdje je gosp. Stojanović liepo polučio svoju veliku svrhu. (Sliedi.)

Realna obuka u pučkoj školi.

Piše **Kv. Vidačić.**

(Konac.)

Ovdje ću izpustiti i pitanja, kako sam ih u prva tri razreda rabio, pošto se u četvrtom razredu mogu udesiti predavanja u formi pripoviesti, te kada se svrše, nekimi pitanji opetovati.

Djeco draga! vi već poznajete mnogo stvari, što jih danomice u kući vaša brižna majka rabi, pripravljajuć vam tečne jestvine ili ljekove proti raznim bolestim.

Evo ovdje donesoh zrnca, koja doista mnogi izmedju vas po imenu i porabi poznaje, dočim jih naši trgovci u dučanih prodavaju. Ova zrnca, na koja smo se mnogi tako naučili, da bez njih nemožemo gotovo ni biti, nerastu kod nas, već jih donose ljudi k nama na brodovih iz dalekih krajeva svieta, često i preko sto milja puta.

Ova zrnca nazivlju se „kavom“, a plod su stabla kavovca uviek zelena, svietla lišća a biela ugodno mirišuća cvieća.

Sve do najnovije dobe držahu Arapsku domovinom kave, nu zemljopisac K. Ritter dokazao je, da joj prvobitna domovina nije Azija, već Afrika. U Sudanu naime imade čitave šume kavovca, te je vjerojatno, da je to drveće svoje ime dobilo od predjela „Kaffa“ (izmedju 5—10 stupnja sjeverne širine).

Akoprem bi kavovcu imala biti pradomovinom Afrika, to se je upitomila ponajviše u Arabiji u obće, a u „Mokki“ napose. — Grad Mokka je u Arabiji, u predjelu Jemen, koj je od vajkada na glasu, da proizvadja najbolju kavu za svjetsku trgovinu. Iz Arabske razprostranio se kavovac Azijom, Afrikom i Amerikom tako, da je sada uspieva u preko 30 odlika. U Evropi nemože da uspieva, kako je to dokazano s pokusi u Španjolskoj i Italiji, dočim zahtieva

Digitized by Google

srednju toplotu 15° R. i dovoljno kiše. A svega toga imade medju obratnici i preko njih samo do po prilici 30 stupnja sjeverne i južne širine. U ovakovu položaju jesu predjeli iztočne Indije, ostrvi zapadne Indije i neki predjeli južne Amerike, gdje sade kavovac u množini.

Stablo je kavovca vitko, te ima samo 10—14 cm. u promjeru, sivu, gladku koru, a grane su mu popreko izrasle, dolnje skoro vodoravno i mnogo dulje nego gornje pa s toga mu lik krošnje piramidalan. — Lišće mu uviek svietlo-zeleno, a obilan bieli cviet miomirisan, nalik pravom jasminu. Stablo plodi dugoljastimi crvenimi bobicami nalik našim drenuljam. Svaka bobica ima dvie polutke, jednu do druge, koje su, kada se iz zrele bobice izvade i posuše, tamno zelene masti.

Kad bi se stablo pustilo, da prosto raste, tada bi potjeralo do 9—12 m. visine, pa bi se plod vrlo težko obirao, s toga se drvo podrezava i nepusti nego da 5—6 m. visoko uzraste. U zapadnoj Indiji obradjuju ga dapače kao grmlje. Stabla ljube sjenu, pa se s toga u nasadih medju nje sadi pamučnjak, koji više uzraste, gušću krošnju imade i mnogo sjene daje.

Ima nasada od kavovca, koji zauzimaju često i više kilometra u obsegu. Stabla su posadjena u drvoredih a medju ovimi načinjeni putevi i tlo očišćeno od svakoga korova.

U cvatnji škodi kišovito vrieme, a inače se mora drveće i zalievati, ako dulje vremena nekiši.

Rodi ponešto već u drugoj godini; u trećoj bolje, a u četvrtoj i petoj ponajizdašnije, pa zatim opet nazaduje, te se mora izmieniti mladim. S ovog uzroka se u Javi godimice obnovi 7—10 milijuna drveća. Obično daje jedno drvo po 1 Kgr. roda, nu u dobro navodnjenih nasadih naći je i pojedina drva, koja dadu i po 9—10 Kgr.

Plod se sabire po češće godinom, kako koji dozrieva, ali najobilnija je berba u svibnju. Zrno se čisti od svih mesnatih dielova na dva načina. Ili se pusti, da bobice sagnjiju (za 14—20 dana) te se tad izperu; ili se sa strojevi zgnječe odmah iza berbe i tad izpiru. — Kad se je zrnje izpralo, tad se suši na rogožvah. Da ga pako za kišovita vremena netreba prenašati, to imadu na kotačih stiene i krovove iz nepremočive tvari, koje spreme samo narinu nad rogožve. Kada se je zrnje osušilo, ljušti mu se kožica, kod čega valja biti pozornim, da se zrnje nezdrobi, jer bi onda manje vriedilo za prodaju. Napokon se zrnje prorešeta i razabere, gdje prolazi svako kroz ruke radnikove. Istom ovako priredjeno nasiplje se u vreće i daje u svjetsku trgovinu, koja ga morem, željeznicom i kolima razpačava, te tja do nas razpošilje.

Arapin, kojemu u domovini kava rodi, pripravlja iz odpadaka nekakovo kavi nalično piće, a zrnje proda. Mi kupujemo kavu na Kgr. i Dgr. u dućanih, pržimo ju na ognju, meljemo u mlincu ili ju tučemo u mužaru, pak ju onda kuhamo u vodi. — Ovako ukuhanom kavom nismo jošte zadovoljni, već nam treba k tomu još i drugih stvarih, kao sladora, mlieka, vrhnja, a povrh toga žemlja ili biela kruha.

Digitized by Google

Što se tiče kruha, žemlja i mlieka, to su domaće plodine i znamo odkud dolaze; nu slador vam je manje poznat, pa ću budućom sgodom koju i o njem progovoriti. — Sada pako ćete vi u svojih zadaćnicah napisati pripoviedajuć, što ste upamtili o kavovcu.

Ovako svršujem prirodopis, znajući, da nisam bog zna što savršena napisao, ali se tješim, da sam dobrom voljom započeo, kojom želim i svršiti, dočim znadem, da kolo života ima dva pravca; napredni i natražnjački, a nam je nastojati, da se malo po malo mili naš narod kroz povjerenu nam mladež popne na onaj stupanj umne snage, s kojega neće samo fizično uživati njemu podredjene prirodnine, već bistrim i uznositim okom motriti i razabirati njihov postanak, razvitak i korist. A došav do te uvidjavnosti, blagodarnim srdcem slaviti i hvaliti svemogućtvo višnjega otca, te mu u srdcu žrtve doprinositi, što nas je tolikom snagom obdario, da za istinom zahman nelebdi srdce naše.

Prvogodišnja učiteljska skupština podžup. jastrebarske.

Kr. nadzorničtvo za obće pučke škole županije zagrebačke pozvalo je svojim odpisom od 22. svibnja o. g., br. 798, učiteljstvo podžupanije jastrebarske za dane 26. i 27., a prema potrebi i 28. lipnja na godišnju učiteljsku skupštinu u Jastrebarsko.

Jutrom 26. lipnja oko 9 sati sabralo se je sveukupno učiteljstvo u na to odredjenoj školskoj sobi sgrade jastrebarske pod predsjedničtvom žup. šk. nadzornika pogl. g. Ivana Filipovića, koji svojim zanosnim govorom potaknu skupštinare na triezan rad, predoči im važnost, zadaću i svrhu takovih skupština; pozdravi nakon toga podžupanijskoga povjerenika pogl. g. Luju Polića, podjašprišta i župnika šipačkoga veleč. g. Ignjata Benkovića i narodnoga zastupnika Jurja Kamenara, koji toj skupštini kao gostovi prisustvovahu.

Po predlogu predsjednikovu bude izabran podpredsjednikom ravn. učitelj jastrebarski g. Luka Vranko, a perovodjami gg. Lujo Klopović, učitelj cvjetkovićki i Ivan Rendulić, učitelj domagovićki.

Po tom proglasi predsjednik skupštinu otvorenom.

Zauzev skupštinski počastnici svoja mjesta, odmah se prešlo pretresivat na dnevnom redu stojeće I. pitanje:

„Imade li se tjelesna kazan rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih školah ove zemlje?“ — Izvjestitelj mu: Drag. Körbler, učitelj vrhovački.

Poduljom debatom prihvaćene su sljedeće rezolucije:

1. U načelu tjelesna se kazan neima rabiti disciplinarnim sredstvom u pučkih škola ove zemlje — nu uvjetno:

a) Ima se o zemaljskom trošku podignuti potrebiti broj popravilišta.

b) Neka se jednoj učiteljskoj sili nenamiče više od 60tero djece.

c) Učitelj ima nastojati, da se bude sva mladež istodobce zabavljala.

d) Učitelj ima nadzirati povjerenu si mladež ne samo za vrieme obuke i odmora, nego i izvan škole, a u tom ga ima sdušno podpomagati obćinski školski odbor.

Digitized by Google

e) Želiti bi bilo od sveukupne inteligencije školskoga područja, da što češće obći sa roditelji školske mladeži. Tom ih sgodom upućuje na ćudoredni život, odvrati od kletvâ zlih navada i raznih starovječnih predsuda, te sama to čini zasvjedočava.

f) Neka se nastoji, da se u školah nabavi pokućtvo s pedagogijskih i zdravoslovnih gledišta prikladno.

2. Dok se nezadovolji slovu a) i b), dopušta se tjelesna kazan, nu jedino šibom i to u slučaju težkih moralnih prekršaja.

a) Tjelesna kazan vrši se u odsuću školske mladeži i to u školah sa jednom učiteljskom silom u prisutnosti mj. škol. nadzornika, a u školah sa više učiteljskih sila u prisuću učiteljskoga sbora.

b) Broj udaraca šibom nesmije prokoračiti broj 4 te se ima obaviti po gaćah, i to učenikom, kojega učitelj naznači.

3. Za mužku mladež I. razreda i za žensku mladež svih razreda zabacuje ova podžupanijska učiteljska skupština tjelesnu kazan šibom

Iza 5 časova odmora razpravljano bude II. pitanje:

„Kako bi valjalo udešavati pismene radnje, da se svrha postigne u puč. školi?“ — Izvjestitelj mu Lujo Klopović, učitelj cvjetkovićki.

Nakon poduljega debatovanja prihvaćene su sljedeće rezolucije:

1. Pismene radnje u pučkoj školi imaju se osnivati na zornoj obuci i propisanih čitankah s obzirom na potrebe svagdanjega života mladeži.

2. Učitelju valja počam od prvoga razreda pripravljati mladež na samostalno mišljenje sustavnom zornom obukom.

3. Djeca se imaju pridržavati od prvoga dana, da na stavljena pitanja odgovaraju u podpunih stavcih.

4. Svako po učitelju čitano i razloženo štivo treba da djeca u kratko pripovjedaju.

5. Učitelj se ima svagda, obćeći s mladežju, služiti čistim književnim jezikom.

6. Zadavajuć pismene radnje, osvrtati se je učitelju na razvitak duševnih sposobnosti svoje mladeži.

7. Učitelju je vazda nad tim bditi i o tom nastojati, da svako diete samo izradjuje svoje pismene zadaće.

8. Učitelj ima savjestno prosudjivati radnje svojih učenika i marljivo ih izpravljati.

9. Uviek se ima o tom nastojati, da pismene radnje mladeži budu čiste i liepe.

Pošto su već 2 sata poslie podne minula, zaključi predsjednik sjednicu, a drugu sazva u $3^1/_2$ sata (isti dan poslje podne).

Drugu sjednicu otvori predsjednik točno u pol 3 sata poslie podne. Na dnevnom je redu III. pitanje:

„Kako da se u pučkoj školi predaje zemljopis?“ — Izvjestitelj je toga pitanja Dragutin Körbler, učitelj vrhovački.

Digitized by Google

Poduljim razlaganjem dokazuje izvjestitelj, da se on u predavanju zemljopisa drži analytičke metode, kojom da je do sada dobar uspjeh polučivao.

Skupština zabacuje taj način predavanja, držeć se syntetičke metode, te si — pošto se je izvjestitelj odrekao dalnjega uplivanja u to pitanje — stvori uz revno pomaganje predsjednikovo sljedeće rezolucije:

1. Zemljopis u pučkoj učioni imade se učiti na temelju one poznate: „S poznata na nepoznato“ i zorno t. j. syntetičkim načinom.

2. Ova podžupanijska učiteljska skupština prihvaća podpuno glede razredjenja gradiva: Naukovnu osnovu, izdanu 24. kolovoza 1875., br. 2949.

3. S pedagogijskoga i gospodarskoga gledišta bilo bi za željeti, da bi se zemljovidnjaci za pojedine učione ponaručili.

Po tom zaključi predsjednik drugu sjednicu, a treću sazva za sljedeći dan s jutra u 9 sati.

Treća sjednica. Držana dne 27. lipnja, otvorena s jutra u 9 sati. Na dnevnom je redu IV. pitanje:

„Koje grane gospodarstvene zaslužuju osobitu pažnju u ovih krajevih i kako bi pučka škola iste u narodu najuspješnije i najkoristnije unapredjivati mogla?“ — O tom pitanju izvješćivao je skupštinu Petar Haramija, učitelj kupinečki. Stvorene su sljedeće rezolucije:

1. U ovoj podžupaniji osobitu pažnju zaslužuje u gorskih krajevih vinogradarstvo, voćarstvo i pčelarstvo; a u ravninah: ratarstvo, stoćarstvo, voćarstvo i pčelarstvo.

2. Učitelju je nastojati, da se što više naobrazi teoretično i praktično u gospodarstvenih strukah, a čitanke imadu biti providjene shodnimi štivi o gospodarstvu.

3. Svaka školska knjižnica neka se providi najpotrebitijimi strukovnimi gospodarstvenimi spisi.

4. Učitelju je nastojati, da se popularni gospodarski list „Seoski gospodar“ što više medju opetovnjaci i narodom razširi.

5. Pučko učiteljstvo imadu podupirati u toj struci sva gospodarska družtva i sve političke oblasti.

6. Prigodom podžupanijskih učiteljskih skupština imadu se priredjivati predavanja iz gospodarstva, a za to neka se umole dotične gospodarske podružnice, da se pobrinu za zgodno predavanje.

7. Svaka škola ima biti utemeljiteljnim članom „Hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga družtva“.

8. Želiti bi bilo, da je učiteljem sa školskom mladežju slobodno razgledavati umno gospodarstvo svojih ili obližnjih vlastela.

9. Pučke učione imadu biti obskrbljene sa svim potrebitim gospodarskim orudjem.

10. Na hrvatsko-slavonskom gospodarskom učilištu u Križevcih imade se svake godine prigodom praznika držati za pučko učiteljstvo produžni tečaj, na koj se imadu po 3 učitelja svake podžupanije na zemaljske troškove pošiljati.

Digitized by Google

11. Svaka politička občina imade svake godine uzdržavati o svom trošku 1 ili 2 najbolja učenika na križevačkoj ratarnici.

12. Kod svake učione imadu se ustrojiti vrtovi, odnosno gospodarska pokušališta po osnovi dra. Schwaba, a visoka vlada umoljava se, da djelo dra. Schwaba čim prije dade preradit prema našim okolnostim.

13. Sav prirast iz školskih vrtova odnosno pokušališta pripada učitelju, a cjepovi i trsovi neka se razdiele medju občinare bezplatno.

14. Preporuča se, da učitelji osobitu pozornost obraćaju vrtlarstvu, te da u tom žensku mladež praktično u školskom vrtu obučavaju, a njihove supruge da ju po mogućnosti upućuju u kuhanju i ostalom kućanstvu.

Predlozi skupštinara.

G. Josip Kolman, učitelj šišinački, predlaže: Da bi se u buduće rezolucije razpravljat se imajućih pitanja bar 14 dana prije skupštine razposlale pojedinim skupštinarom.

Zaključeno: Rezolucije imadu se dostaviti odboru petorice, koji će iste iza predhodnog sporazumka autografovati dati i pojedinim članovom skupštine razposlati.

G. Mato Ramušćak, učitelj vivodinski, predlaže: Neka se umoli vis. kr. zem. vlada, da bi se u buduće učit. skupština karlovačka spojila sa jastrebarskom, i to, da bi se jedan put držala u Karlovcu, a drugi put u Jastrebarskom. Većina skupštinara je zato, da bi se spojile sve četiri podžupanije i zaključeno: „Učiteljstvo podžupanije jastrebarske moli vis. kr. zem. vladu, da bi učiteljstvo ciele županije zagrebačke zajedno držalo svoje godišnje skupštine i to u glavnom gradu Zagrebu.“

Nato zaključi predsjednik sjednicu, a buduću i to četvrtu, ureče za 28. s jutra točno u 8 sati.

Istoga dana poslie podne (t. j. 27.) oko 2 i pol sata držao je praktično predavanje g. Antun Pšeničnik, učitelj jastrebarski, iz jednoga diela zorne obuke sa mladežju I. razreda, a preuzimaše po tom takodjer — osobitom vještinom — i razne stupnjeve iz tjelovježbe sa mladežju III. i IV. razreda. Oba predavanja dovršena bijahu oko 4 sata poslie podne, a onda krene sveukupno učiteljstvo sa svojim nadzornikom pod Okić-grad, da razgleda razvaline starodavnoga toga grada i naužije se razkoši, što mu ju vidik s brdovitih tamošnjih predjela dovoljno pruža.

Četvrta sjednica. Predsjednik otvori sjednicu točno u 8 sati s jutra, pak pošto bude kao što obično zapisnik prošle sjednice pročitan, pozva izvjestitelja na dnevni red dolazećega pitanja, da o njem izvjesti skupštinu.

V. pitanje: „Da li je koristnija zajednička ili odieljena obuka mladeži mužke i ženske u pučkoj školi i s kojih razloga?“ — O tom je pitanju izvješćivao skupštinu Luka Vranko, rav. učit. jastrebarski.

Usvojene su ove rezolucije: 1. Neka se spolovi školske mladeži, gdje su razdieljeni, spoje ujedno.

Digitized by Google

2. Na školah sa 2 učiteljske sile neka bi podučavala u I. i II. razredu jedna, a u III. i IV. razredu druga učiteljska sila.

3. Škole sa 3 učiteljske sile podučavala bi u I. i II. razredu po jedna, a u III. i IV. razredu treća učiteljska sila.

4. Neka se na školah sa 4 učiteljske sile razdieli obuka tako, da I. i II. razred podučavaju učiteljice, a III. i IV. učitelj.

5. Učitelji imadu podučavati mužku mladež u gospodarstvu, a učiteljice žensku mladež u ručnom djelu i kućanstvu.

Budući vrieme nedopušća pretresivat pitanje Ivana Demuta, učitelja pribićkoga, zaključeno bi, da se predje.

G. Luka Vranko, rav. učit. jastrebarski, predlaže: Da se odbije ukor, podieljen učiteljstvu podžupanije jastrebarske po sl. žup. nadzorničtvu od 11. stud. 1876., br. 1064, na prijavu kr. podžupanije jastrebarske od 18. listop. 1876., br. 5386, da se učiteljstvo izim jedne jedine iznimke jako malo trsi, da se upozna sadržajem nov. škol. zakona i naredaba.

Skupština zaključi: Opunovlastiti svoje zastupnike, da u budućem podžup. škol. odboru traže opravdanje, pak da zahtievaju, da se isto u tamošnji zapisnik uvrsti."

Za zastupnike učiteljstva u podžupanijski školski odbor izabrana su tajnim glasovanjem gospoda, koja su tu čast i prošle godine obnašala, i to: Luka Vranko, rav. učitelj jastrebarski, i Lujo Klopović, učitelj cvjetkovićki.

Konačno bude izabran odbor petorice članova, koji će imati priredjivati pitanja za buduću učiteljsku skupštinu.

U taj dodjoše opet tajnim glasovanjem sljedeća gospoda: Luka Vranko, ravn. učitelj jastrebarski; Lujo Klopović, učitelj cvjetkovićki; Dragutin Körbler, učit. vrhovački; Mato Ramušćak, učit. vivodinski i Ivan Demut, učit. pribićki.

I time je izcrpljen skupštinski program.

Zaključujuć predsjednik skupštinu, zahvali se skupštinarom na uztrajnom radu i liepom poredku, sjetiv se pri tom Njegove preuzvišenosti bana nam g. Ivana Mažuranića kao promicatelja pučke prosvjete.

Skupština poprati rieč trokratnim „Živio!!!"

U ime učiteljstva zahvali se Luka Vranko predsjedniku pogl. gosp. Ivanu Filipoviću za njegovo trudno revnovanje i liepo ravnanje skupštine.

Skupštinari povladjivahu taj glas srdačnim „Živio!"

U Jastrebarskom, dne 28. lipnja 1877.

Ivan Rendulić,
perovodja.

Lj. Klopović,
perovodja.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— **(Imenovanja.)** Glavno zapovjedničtvo, kao zemaljska upravna oblast za hrv.-slav. vojnu Krajinu, imenovalo je okružnimi nadzornici za pučke učione učitelja na učiteljištu petrinjskom Josipa Stipetića za ličko-otočko okružje i ravnatelja gradjanske učione u Varadinu Franju Dubravčića za varadinsko okružje; dočim je okružni školski nadzornik Antun Otovčević premješten iz Mitrovice u Novu Gradišku, a učiteljištu u Petrinji na službo-

Digitized by Google

vanje pridieljen gradjanski učitelj Dragutin Schierer. Privremeno umirovljeni gradjanski učitelj Pavao Mandić stupio je opet u aktivnu službu, ter je pridieljen gradjanskoj učioni u Slunju; gradjanski učitelji Gjuro Tuškan u Kostajnici i Ivan Dumbović u Novoj Gradiški promienili su medjusobno službovna mjesta. Njeg. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je učitelja u Špišić-Bukovici Matu Topolnika učiteljem obospolne obće pučke škole u Tomašici; izpitanu kandidatkinju za pučko školstvo Vilmu Gönnerovu pravom podučiteljicom na djevojačkoj obćoj pučkoj školi u Virovitici; izpitanoga za pučko školstvo kandidata Franju Modca podučiteljem na obćoj pučkoj školi u Virju. Nadalje uslied preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listopada 1874. Miju Šunka pravim učiteljem na obosp. puč. školi u Gorjanih Matu Gregorovića pravim učiteljem na obosp. puč. školi u Koritni; učiteljicu u Županji Antoniju Hlebčevu učiteljicom na obć. pučkoj školi u Velikoj Pisanici; izpitanoga za pučko učiteljstvo kandidata Franju Wagnera podučiteljem na obć. pučkoj školi u dolnjem Miholjcu; izpitanu za pučko učiteljstvo kandidatkinju Josipu Benedettievu pod učiteljicom na obć. pučkoj školi u Lokvah; izp. za pučko učiteljstvo kandidata Franju Domineza podučiteljem na obć. puč. školi u Hreljinu; izp. kandidata za pučko učiteljstvo Vlad. Vojnovića privr. učiteljem na obć. puč. školi u Vukovju.

— (**Produžni tečaj u Osieku**) završio se je 22. rujna izpitom, komu predsjedaše vladin povjerenik ravnatelj kr. gimnazije osječke, veleuč. g. Mato Gršković, a izpitivahu rukovodja Stjepan Basariček, učitelj kr. zagreb. preparandija i g. Gjuro Penz, profesor kr. osječke gimnazije. 8 slušatelja podvrglo se je izpitu iz svih predmeta, koji su se predavali na produžnom tečaju, a 3 samo izpitu iz hrv. jezika. Od prvih je 7 odobreno, dočim je povjerenstvo izjavilo, da će moći zadovoljavati zahtjevom novoga školskoga zakona, a 1 ima očekivati, da će ga visoka vlada u sgodno vrieme s nova pozvati k produžnomu tečaju. Od onih, koji su polagali izpit samo iz hrv. jezika, odobrena su sva 3, dočim se je izpitno povjerenstvo osvjedočilo, da će moći obučavati u tom predmetu, te se njim kao nastavnim jezikom služiti.

— (**Podpore na kr. preparandijah.**) Visoka kr. hrv.-slavon.-dalm zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu obnašla je dozvoliti za školsku godinu 1877/8. sljedeće podpore, i to: podporu od 200 for. Petru Dančulu, Franji Ljubiću, Dragutinu Margetiću, Franji Sudareviću i Marini Pantelićevoj; od 150 f.: Ivanu Boseku, Stjepanu Kolanderu, Franji Bartušu, Mati Hojaniću, Ivanu Gerechtshameru, Jurju Domainku, Andriji Stanfelu, Gjuri Kuzminoviću i Vjekoslavi Draškovićevoj. Jednokratnu podporu od 60 for.: Emi Hadrovićevoj, Mariji Pavičićevoj, Olgi Špelićevoj, Maksimiliani Martinkovićevoj i Katarini Meršićevoj.

— (**Gradjanska škola u Petrovaradinu 1876/7.**) Na tom zavodu službovahu: 1 ravnatelj, 6 gradjanskih učitelja, 1 pučki učitelj te 1 puč. učiteljica, 1 privr. vjeroučitelj rimokat. vjeroizpoviesti. Mladež grč.-izt. vjeroizp. podučavaše g. Jović. Školu polazilo je 185 učenika i 118 učenica; ukupno 303. Po napredku bilo ih je $^2/_3$ s dobrim redom; $^1/_3$ dobi stranom slabe redove a stranom osta neizpitana. Po vjeri bijaše 288 rimokatolika, 13 grč.-izt., 1 protestant i 1 armen. Školska je sgrada veličanstvena, a zavod providjen svimi učili, da upravo u nijednoj struci neoskudieva. Učila nabavljeno je za 5971 for. 42 novč. Da se vjekovitomu supliranju predusretne, zaključilo je početkom šk. godine gradsko škol. vieće, da se 2. i 3. razred pučke djev. učione s 2. i 3. razredom gradjanske škole za nuždu dotle spoji, dok učitelj Gjoić neozdravi. 1. razredu dodieljen je pučki učitelj Gj. Luc. Toli učitelji koli i učenici bijahu tečajem šk. godine sasvim zdravi. Kao osobiti promicatelji i prijatelji ovoga zavoda mogu se ubilježiti: gradsko zastupstvo, gradski lječnik dr. Strone. — Gradsko zastupstvo podielilo je više podpora i 2 štipendija; jedan od 100 for., a drugi 50 for. Osim gradjanske škole imade Petrovaradin još i 3 pučke škole, i to jednorazrednu djev. pučku školu u tvrdjavi; dvorazrednu djev. školu u Ljudevitovom dolu; jednorazr. obospolnu pučku školu u Bokovom dolu.

T. J.

— (**Godišnji izvještaj obće pučke škole na Obrešu**) koncem šk. godine 1876—7. Sposobnjaka bijaše, i to 93 djevojčice i 50 dječaka; ukupno 143. Radi daljine polazila su školu 94 sposobnjaka, a opetovnicu 94 opetničara. Po napredku bilo ih 28 s odlikom, 49 s prvim redom, 14 s drugim redom a 3 s trećim redom. Učenici bijahu čitave godine posve zdravi, a polazila je većina učionu dosta marljivo. Neki polažahu i neuredno. V. T.

— (**Godišnji izvještaj obće pučke škole u Kupincu**) koncem šk. g. 1876—7. Sposobnjaka bijaše, i to: 48 dječaka i 1 djevojčica; ukupno 49. Radi malena prostora polazilo je svakdanju učionu 35 dječaka i 1 djevojčica. Od ovih dobiše prvi red s odlikom 10, 17 prvi red, drugi red 6 a treći red 1; 1 osta neizpitan a 1 prodje u drugi zavod. Opetovnice neima, jer je ove godine istom 3. razred otvoren. Mladež polazila je školu dosta marljivo, izuzam za zla i nepogodna vremena. Školska mladež bijaše čitave godine zdrava. P. H.

Razne viesti.

— (**Učiteljska skupština u Celovcu.**) U Celovcu obdržavana je učiteljska skupština, gdje se je takodjer razpravljalo o tjelesnoj kazni. Prisutni učitelji niesu odviše hvalili šibe, kako „Učiteljski tovariš“ priobćuje, nu zato su se

Digitized by Google

ipak izjavili za nju u onih slučajevih, gdje sva ostala sredstva ništa nepomažu, te kod mladeži tako rekav podivljale, za koju se roditelji upravo ništa nebrinu.

— (**Učiteljska skupština u Solnogradu.**) I ova učiteljska skupština izjavila se proti tjelesnoj kazni, pa je izrekla, da se roditelji imadu pozvati pred okruž. školski odbor, te opomenuti i sjetiti njihove svete dužnosti prema djeci. Dotični škol. odbor neka kazni sam nemarne roditelje, koji zanemaruju svoje dužnosti i griješe proti odredbam školskim. — Ta skupština razpravljala je takodjer o promjeni školskih kataloga. Za vrieme skupštine bijaše i izložba učila, što no ju je priredilo c. kr. učiteljište.

— (**Učiteljska skupština u Kočevju**) razpravljala je o realijah. Izvjestitelj spomenu, da tu nevalja učitelju predaleko poći, već se držati čitanke. Spomenuo je i to, kako je zlo, što neki učitelji realije predaju posebice u posebnih urah. Razpravljano je i o gospodarstvu i to vrlo obširno.

— (**Ugarska.**) Izvještaj ministarstva nastave o školstvu za godinu 1875. Medju ostalim čitamo u njem sljedeća: Školskih sposobnjaka bijaše 2,304.837, od kojih polažahu školu 1,093.077 ili $47._{88}$%. Godine 1871. bilo je školskih sposobnjaka 2,306.187, od kojih polažahu 1,233.500 ili $56._{62}$ %. U Ugarskoj ima po tom izvještaju 15.387 pučkih škola, koje su prilično obskrbljene potrebitimi učili, a mnoge imadu cjepilnjake, potrebite prostorije za tjelovježbu, školske vrtove. God. 1869. bijaše ondje 17.769, god. 1871. 19.297 pučkih učitelja, a god. 1874. bijaše ih već 19.610. Od ovih je diplomirano 15.375, — a 17.754 službovahu kao redoviti učitelji. God. 1869. bilo je 40 konfesionalnih i 5 državnih sjemeništa, godine 1874. bilo je takodjer 40 konf. sjemeništa, nu državna su narasla na 20. G. 1869. bilo je učenika polazećih ta sjemeništa 1386, a godine 1874. već 2651 (1905 mužkaraca, a 746 ženskinja).

U Pešti je zavod za sliepce, sirotište, a u Waitzenu zavod za gluhonieme. U Füredu na Blatskom jezeru je izbavište i nekoliko gradskih ubožišta.

— (**Izpit za okladu.**) Nedavno obdržavan je u Erfurtu izpit za okladu i to nalogom školskoga savjetnika Biecka. Moralo je poslati naime 5 gradskih i 5 seoskih učitelja po 8 učenika, koje onda izpitivahu nepristrani u doticaj s njimi nedolazeći učitelji. Resultat, komu su se svi čudili, bijaše taj, da su seoska djeca mnogo bolje i sigurnije odgovarala od gradske. Dapače bijahu u mnogih predmetih toli sigurna, da su gradski konkurenti daleko za njimi zaostali.

— (**Nova učevna osnova.**) Ugarsko je ministarstvo za bogoštovje i nastavu izdalo novu učevnu osnovu za mužka i ženska sjemeništa (učiteljišta).

— (**Iz celjske okolice.**) Iz celjske okolice imade „Učiteljski tovariš“ dopis, u kom se tuže, da su izašle njemačke čitanke, koje će morat rabiti u slovenskih školah. Te njemačke knjige dobivati će slovenske škole badava k o (Armenbücher). Lapajnove knjige zabranjeno je rabiti. Pjevati i učiti se nesmiju takodjer druge pjesme, nego one, što se nalaze u čitankah. — Jedino dozvoliše rabiti onako iz milosti Lapajnove „Štajerske pripoviesti.“ — Skolski nadzornik Končnik dapače svjetovaše, neka bi se na višerazrednih školah pjevalo njemački. (Liepa li prijatelja slovenskoj dječici i narodu!) Učitelji, koji neznadu slovenski, svagdje bolje prodju, jer se kod kompetovanja na nje uzimlje veći obzir. (Ta kako nebi, kad će ponjemčivati slovensku dječicu! Pod konac se tuži dopisnik, da se u učiteljištu navlaš zanemaruje slovenština. (Mora se svagdje dakako konsekventno postupati!) —

Natječaji.

— Za učitelja i pojca grč.-izt. vjeroizpov. u Miklošu (podžup. virovitičke). Beriva: 400 for., stan, 12 hv. drva za sebe i školu.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 18. listopada t. g. kralj. nadzorničtvu za pučke škole u Osieku.

— Za učitelja i orguljaša u Gerovu (podž. delničke). Beriva: 560 f., stan, 10 hv. drva, vrt i 40 for. iz crkvene blagajne u ime orguljanja.

Molbenice s dokaznicami šalju se mjestn. škol. odboru u Gerovu.

— Za učiteljicu na obć. puč. djev. školi u gornjem gradu Osieku. Beriva: 600 for., stanarina prema §. 131.

Molbenice s dokaznicami šalju se do 16. listopada t. g. kr. nadzorničtvu za puč. škole u Osieku.

Izkaz

podupirajućih članova hrv. pedagogijsko-književnoga sbora, koji su uplatili svoje prineske za godinu 1877.

Gavro Gjuričić, učitelj u Čvrstcu, 1 for.; Luka Dončević, učitelj u Gjurgjicu, 1 for.; Gjuro Grubač, učitelj u Vojakovcu, 1 f.; Tomo Sušnić, učitelj u Carovdaru, 1 for.

Listovnica uredničtva.

G. Stj. P—u u R. Svi članovi dobiti će za prošlu godinu „Dušoslovje“ od Stj. Basarička i 1 exemplar „Smilja“, a za tekuću godinu „Dietetiku“. Toliko za Vaše ravnanje.

Izdaje ga „**Hrv. ped.-knjiž. sbor**“, uredjuje **Ljudevit Modec**, a tiska **Drag. Albrecht.**

Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad XXIV.

Digitized by Google

Br. 29. U Zagrebu, 10. listopada 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka“, novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Vriednost igre po uzgoj.

(Čitao Kv. Vidačić prigodom učit. sastanka dne 3. srpnja 1877. u Koprivnici.)

„Bolji je i neznatan rad, nego danguba.“
Goethe.

Gdjekomu će se možebiti već i sam naslov pričiniti čudnim, pa će možda i o koječem posumnjati, što napomenuta izreka veli. Nu mene, a ni Vas, braćo uzgojitelje, nemože niti najmanje ovo zateći, dočim znamo, da svatko, preuzimajući svetu ali težku dužnost uzgojitelja malenih, mora da je u sebi uzplamtio neugasivu vatru ljubavi k uzgoju. Uzgojitelju je pako izcrpiti svako vrelo, koje pruža sredstva k boljemu uzgoju. Dobro reće H. Heine: „Misli dolaze iz srdca“. Tu je on morao misliti ponajprije na djecu, u koje skoro sve potiče iz nagona vlastitih čuvstva. I doista je gdjekoje srdce knjiga, koju mora uzgojitelj da proučava, u koju se mora duboko zadubsti, jer u nje neima kraja, pošto imade vazda nešta nova. Uslied toga je gojitelj samo u toliko gojiteljem, u koliko znade u toj živoj knjizi valjano čitati, te u koliko čitajuć tajne dobro razumije.

Medju množinom sredstva za uzgoj jest i „igra“ sredstvo, zauzimajuće veoma važno mjesto. O tom nas uvjeri poviest i svagdanje promatranje djetinjega razvoja.

Značaj i kulturni razvoj budi pojedinaca, budi čitavoga naroda, nepoznaje se samo iz njegovih potreba, već i iz njegovih igra. Poviest, to ogledalo prošlosti, taj vjerni svjedok čina ljudskih, svjedoči nam, da su svraćali svoju pozornost na igre već od vajkada svi oni vladari, zakonodavci i mudroslovci, koji su uvidjali zamašaj zabave po narodni značaj i dobrobit naroda.

Likurgo je osnovao tjelovježbu, družtva i plesove, Plato opet atenske igre. Justinijan je zabranio igre hazardne, a upeljao gimnastičke; Karlo Veliki i Ljudevit Sveti osnovaše igre i upeljaše ih zakonom; Karlo V. u Francezkoj izdao je 1369. naredbu, kojom su bile sve igre za novce strogo zabranjene, a odredio je i zapovjedio vježbe s tielom, da pùt podanička otvrdi.

Digitized by Google

Neću ni da napominjem, kako su morali stari Grci cieniti igre! Za gimnastičke igre pripovieda već Homer 700 god. prije Sokrata, Platona i Aristotela. Grčki gimnazij bio je glasovit i dobro uredjen; on je svu mladež dielio u tri odjela, te svakomu davao primjerene igre. Dà, što više, Grci imadoše narodne igre, za koje su se u posebnih školah naobrazivali! Oni trčahu, hrvahu se, vježbahu se svakovrstnim oružjem, a imadjahu i svoje nemejske u Nemeju i istmičke igre na korintskoj prečbi. Tjelesna jakost bila je, rekao bi, uzrokom dugom obstanku starih država, jer je svaki stari narod morao da se bori za svoj obstanak (Kampf um das Dasein). Gdje narod nije bio jak, tu je nadošao drugi — iz iztoka — pa ga je protjerao, uništio. Taj je naravni zakon uvidjao već i Pitagora, jer je osnovao medju svojimi učenici družtvenost, te je zahtievao, da se uz duševnu naobrazbu nezaboravi ni na vježbanje tiela, jer je znao, da će tim postignuti uz jak, snažan i krepak duh, zdravo, jako i čvrsto tielo. —

Što nam je narod u svojem razvitku u velikom, to je diete u malom; s toga reče još stariji od Pitagore, kralj Salamon: „I pri igrah spoznaju se djetinje sposobnosti; u igri dječaka očituje se budući muž.“

Plato je i dalje išao, te uztvrdio, da su sposobnosti ženske jednake mužkim, samo u slaboći da je razlika, te da bi se i u ženske moglo odgojiti tjelovježbom, dotično jačalačkimi igrami zdravije i jače tielo, a po tom i krepčiji duh. Uztvrdi dapače i to, što bi svaki valjan uzgojitelj pred očima imati morao, da se svaki predmet mora učiti slobodno i veselim srdcem poput igre.

Proučajuć nadalje poviest igre nesmijem da nenapomenem Aristotela, koji misli, da bi tjelesni uzgoj imao prije započeti od duševnoga, jer se tielo prvo razvije, nego duh. Medju glavne struke nauke stavlja Aristotel „vježbe tiela“. Aristotela pako možemo smatrati jednim izmedju prvih glasovitih pedagoga, kao što bijaše u svem, što se znanja tiče, uzorom staroga vieka.

Jean Paul je vrlo dobro shvatio vriednost i narav dječje igre, kad ju je u svojoj „Levani“ na sljedeći način karakterisao: „Igra, t. j. radinost, a ne naslada, uzdržaje djecu budnu. Obične dječje igre nisu ino, već izraz ozbiljne volje k radinosti, nu mnogomu zaodjenute koprenom, koja mu često krije pravo lice.“

U obće je broj ljudi, ocienjivajućih dječje igre, ogroman, a dječja igra isto je tako stara, kao i ljudski rod; pa neću ni da napominjem pojedince, jer o tom sbore ciele literature. Za primjer evo ipak dvojice trojice: Heraklit uredio je u Efezu dječačke igre, a Sokrat igraše se sam u Ateni s djecom. Agezialos, kralj Spartanski, jašio je batinu medju svojom djecom; na Hinku IV. u Francezkoj jahala su njegova djeca. I o Šilleru pripovieda Griesbach, da se je igrao sa svojim Karlom u sobi četveronožke divlje životinje. A eno Goethea u Wetzlaru medju sakupljenom dječurlijom kako ga kuštra.

Sasvim je naravski, da su svi ovi velikani uživali u takovih časovih. I baš u tom leži, što su stavljali toliku pozornost na dječije igre i zabave.

Digitized by Google

Da se neimaju djeca uzgajati samo duševno, već i tjelesno, pripoznaše u 17. i 18. stoljeću vrstni pedagozi John Locke, Jan Amos Komensky, Rousseau i drugi.

Filantropi Basedov, Salzmann i Kampe zahtievahu uz školske sgrade i igralište, da se djeca vježbaju u trčanju, skakanju i hrvanju; da se igraju loptom, čunjići i druge igre.

Mnogi izmedju navedenih pedagoga bijahu i zato, da se s djecom šeće, jer da će se tim priučiti na uztrajnost. Već su i ovi dakle uvidjeli, da su igre potrebne za jačanje, vježbanje i zdravlje tiela, što je temelj svakomu uzgoju, jer su dohvatili onu svetu po uzgoj: „Mens sana in corpore sano.“ I mi ju, gospodo sudruzi, uvažimo, jer ona i danas vriedi, ali nezaboravimo na onu Pestalozzijevu, da je potrebno, da se djeca već od kolievke priučavaju rabiti svu svoju snagu i sposobnosti.

Po tjelovježbu osobito zaslužni pedagog Guts-Muths veli: „Igre su malenkosti, ali su potrebne, jer ih nalazimo za svake dobe, — u svakog naroda. Uzdržale su se pako radi toga, jer ubijaju dugi čas.“

Čujmo uz sve napomenjeno, što veli poznati nam biskup Doupanloup u svojem vrlom djelu „Uzgoj“, III. knjizi, 8. pogl.: „Neka se nitko nečudi, ako igre takodjer držim za možna sredstva uzgoja. Kod svakoga, naročito pako kršćanskoga uzgoja, igre su na vrlo važnu mjestu, te su i znatna zamašaja po cieli život ljudski.“

Da se i u novije doba igre u pedagogiji ciene, ide glavna zasluga Fr. Fröbla, koji je već 1826. g. u svojoj knjizi: „Uzgoj mladeži“ rekao o igri ovo: „Igra je najviši stupanj umnoga razvoja djece, dočim se radja sama i pokazuje unutarnjost, predstavlja potrebe i nutarnji nagon.“

Igra je dakle izvorni, najjasniji duševni proizvod; ona je uzor i palik čitavoga unutarnjega bivstvovanja, koje se izrazuje u svih njegovih činih. S toga i radja radost, slobodu, zadovoljstvo, mir u sebi i oko sebe; radja mir s cielim svietom. Igra je djetetu sam život! —

Djeca se moraju igrati, jer to spada u njihovu dobu, — jer je to prama njihovoj volji, — jer to zahtieva narav — zahtieva zdravlje. Ona se moraju igrati, veseliti, radovati, odmarati, — ali sve — u nedužnoj zabavi. Pa što radi diete igrajuće se — daje oduška vatrenoj krvci, naravskoj živahnosti. Da pako to postignu, treba im tjelesna i duševna sloboda u čistom zraku, na toplom sunašcu, u dostatnom prostoru; čemu se opet hoće slobodna kretnja, krike i vike — djetinja života.

Glasoviti uzgojitelj mladeži u Francezkoj Abbe Allemand reče jednoč: „Djeco moja, kad se valjano igrate, kad skačete i trčite puna radosti i veselja, tad se raduju s vami angjeli nebeski a i ja uživam slast.“

Kako živahno djeluje radina sila u djeteta, najbolje nam dokazuje to, što često u zdrava i živahna djeteta prekida igru jedino jelo, pilo i spavanje. U igri očituje diete svoj nutrnji duševni život. Sve se ono igra, što ćuti i misli, što je kada zrielo i čulo. Ono si stvara sviet u svietu vlastitimi zorili, vlastitom maštom.

Digitized by Google

Ljudsko je tielo čitav sviet u malom, jer samo tada, kada čovjek igrajuć obavlja svoj posao, bilo to duševni ili tjelesni, radostan je, što bivstvuje, jer je samo tada tjelesno i duševno zdrav, svjež, živahan i čil.

Čovjek mora da radi, jer samo radom možemo si steći znanja i umjenja; i razvijajući uzgoj čovjeka temelji se na radinosti. Prva neka je briga svakoga uzgojitelja, da svagda pobudjuje diete na râd. Ali taj mora biti primjeren njegovim silam, njegovoj želji. I narodna je: „Što je odveć, nit s maslom nevalja.“

Svatko se igra. Jedni se igraju naravlju, drugi maštom, treći misli i hipotezami, četvrti našim srdcem, peti glavami itd. — i reč bi, da je cio život naš puka igra, samo što su u čovjeku razne dobe života, pa i po njih razne igre, koje ga zanimaju ili kako se u običnom životu kaže, koje mu dolikuju. Druge igre igra dječak, druge mladić, — muževna doba opet druge, nego li starost. Ali kad čovjek poodraste, neodlučuje upravo toliko doba vrst igre, koliko individualnost, značaj, izobraženje i duševni interes, koji polaže čovjek na vriednost igre.

Kod djece je to posve drugačije. Ako se malo obazriemo na narav djeteta, to ćemo opaziti, da se svako već od kolievke rado zabavlja onim, što ga ponešto zanima. Nemojmo se dakle niti najmanje radovati, ako nam se diete neodaje, da je i u njega taj naravski nagon, jer je takovo diete bolestno ili na tielu ili na duhu.

U djece neima srednjega puta. Ona se ili zabavljaju ili dugočase. Dugočasnost prouzrokuje snuždenost, koja je pogibeljna duši; — i bezposlenost, o kojoj reče Friderik grof Spaur: „Ako je država ozbiljno voljna ukloniti bezposlenost i lienost državljana, to mora izčupati duboki koren već u najnježnijoj mladeži. Bezposlenost i lienost najveći su izvori prosjačtva, prevare i nevolje, a prispodobiti bi ih mogli „piriki“, koje ćeš se vrlo težko riešiti, kad zahvati koren. U zanemarenom uzgoju djece nalazim jedan od glavnih izvora ovomu zlu“.

Râd nije samo iz materijalnoga gledišta blagonosan. On je takodjer i iz moralnoga i religioznoga gledišta koristan, inače bo nebi bilo tako krasne narodne: „Tko radi, zlo nemisli“ i „Danguba je mati svake opačine“ ili „Râd je spas duše.“ —

Neprocjeniv i velik je upliv radnje na uzgoj, jer razvija u djetetu ćud dužnosti, pobudjuje želju za tvorenjem, daje hrabrost i svladanje sama sebe, oplemenjuje dušu i čini, da samoradinost poput plemenita ploda brzo dozrije, pa da se svaki u sama sebe mirno i razborito pouzdati može.

Mnogi nemisli tako. On pod riečju „igra“ ništa drugo nerazumieva, nego prosto skakanje, tučnju ili kako bi još nazvao „dangube“. Tomu nije tako. Ovi neshvatiše pojma igre. Prosudiše ga naime po obliku, a mi ćemo ga pako ocieniti po sadržaju. Toga radi nalazimo u toga pojma mnogo više, a to je: „Slobodno, neprisiljeno djelovanje tiela, a po tom i duha, koje nenapinje niti tjelesnih niti duševnih sila djeteta, već mu služi za odmor i ugodnu zabavu.“

Igrati znači odmoriti se od naporna râda, a to treba svaki čovjek. Žice gusala nemogu biti viekom napete, jer bi inače popucale. To je nepobitna istina.

Digitized by Google

Posao umara, iztrošuje, pa kad nebi za radnjom sliedio odmor, postala bi nam i sama radnja nemogućom. Fenelon, muž naobražen i daleko čuven pisac Telemacha i razprave ob uzgoju kćeri, reče: „Zabavu pripravljaj djelom, a djelo osladi zabavom.“ Ovom je izrekom rečeno jako mnogo. Svaki se rad djetetu mora započeti igrom. Nu kao što svuda, tako i tu valja postupati umjereno i postepeno. Slabašnu djecu nije smjeti pretjerivati.

Ovo je pred očima imala i vis. kr. zem. vlada, kad je izdala naredbu o škol. i nastavnom redu, dočim je odredila nesamo odmor iza svake ure predavanja, već ondje, gdje nije moći djecu pustiti izvan školske sobe, barem u školi tjelesno kretanje prama propisom sobne gimnastike.

Loš bi morao biti učitelj a nikakav uzgojitelj, koj bi držao i dulje od propisanih škol. sati mladež u školi, da joj utuvi što više nauke, ili da udovolji što većma propisanoj osnovi, ili možda da što sjajnije brilira kao osobito marljiv učitelj. Nitko bo neka nemisli, da je vrieme odmora izgubljeno vrieme, jer ako se i diete igra, to moramo znati, da igri nije jedina svrha zabava, već joj je pobudjivati volju k radu, te kriepiti snagu djece. Zato su i upeljana zabavišta za onu djecu, koja školu nepolaze, u Evropi i Americi, gdje se djeca priučaju igrom k radnji i u najnježnijoj dobi — i doista, s uspjehom.

Priznati mi je, da se i kod nas gdjegdje djeca nepolazeć školu igraju rado i mnogo, dakle da se nedugočase, nedangube, već da nešto rade. Ali nam je ukupno priznati, da ova priuka upravo tada prestaje, kad bi se imala najbolje rabiti, t. j. kad djeca u školu dolaze, onda, kad bi se iztrošena snaga najviše imala nadomješćivati, kad bi se uz duh i tielo imalo njegovati odmorom u igri, priukom k radu osladjenu zabavom na igralištu, gdje je po djecu najljepše veselje. Pogledajmo već maleno diete, kad se igra. Ono se znade u igri služiti koječim. Kakov komad batine mu je puškom, sabljom ili konjem. Svaki svežčić krplja lutkom, a svaki kutić sobom, dvoranom, palačom, dà, cielom kućom. Tamo gradi i zidje dječak kuće i gradove, dočim drugi uz njega sjedi, te iz blata miesi i tvori topove; tamo opet stoji malo djevojče uz komad opeke, na koji je svoje lonce nastavilo, te se bavi kuhanjem.

Neizcrpiva je fantazija u djece. Ona će popuniti sve, što manjka; ona će oživiti sve. Obilje vlastita života prenosi na narav samih stvari. Tako u djece lutka govori, pleše, spava, hodi i pjeva. Batina, pretvorena u konja, hrže, bježi, jede i pije. Pojedini cviet imade svoje ime, pa govori, odgovara i razgovara itd.

Kao što umjetnik svoj izum priugotavlja zadovoljno i veselo, ma ga i nemotrili, tako i diete kod igre govori, razgovara se samo sobom, u sebi i s neživućimi stvarmi, te ćuti najveće veselje.

Ovakovi razgovori živim su nam dokazom, da se dječji um nebavi samo takovimi igrami, koje mu prikazuju svakim danom vidljive učine i stvari, već da mu živahna mašta i stvarati može kombinovane stvari, što ih je samo čulo, te koje su samo ideal njegove volje. Ovako se budi oduševljenje, koje u igri postaje činom, jer duh djetinji neostaje pri samom nasljedovanju, već počima i sam tvoriti, izumljivati — njegova se individualnost počima razvijati. (Konac.)

Digitized by Google

Rad i djelovanje Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

III.

Književno djelovanje M. Stojanovića u raznih časopisih i novinah.

20. U „Danicu ilirsku“ i u „Narodne Novine“ g. dra. Ljudevita Gaja pisao je od učiteljâ prvi i medju prvimi g. Stojanović. Gajeve su novine onda bile sve i kazalo i ogledalo obćinstvu hrvatskomu i cielomu jugu slavenskomu. Gaj je i tu pokazao uzoran put hrvatskim novinarom. On je nagovarao učitelje, da mu pišu u novine, dočim danas mora učitelj hrvatski za milost držati, ako mu koje novine priobće, što je školi koristno i povoljno!

Godine 1844. priobći g. St. članak: „O stanju naših pučkih školah“. — Mnogi je učitelj u zabuni, što bi pisao; evo mu primjera. Naslikaj, fotografiraj perom svoju i susjedne škole, pa će ti se s veseljem članak pozdraviti na sve strane. Dor. Lj. Gaj, s kojim se je kašnje 1846. god. prvi put u Zagrebu kao i s g. prof. Babukićem upoznao gosp. St., do smrti je visoko cienio i kod svake prilike odlikovao laskavo našega književnika. Profesor Babukić je gosp. Stojanovića naposeb nagovarao i poticao na râd, čemu je do danas gosp. St. vjeran ostao. Taj jedan posjet djelovao je za vieke.

21. Slavenski jug, uredjivao ga dr. Šulek. Stojanovićevi članci idjahu na to, što bi bilo dobro, da čini zemaljska upravna oblast za poboljšanje pučkoga školstva, osobito kao dopisnik „sa Save“.

22. Obći zagrebački koledar 1850. g. pod uredničtvom g. V. Vezića, tečaj V., ima pripoviedke iz života slavonskoga naroda, iz prirode itd. od g. M. Stojanovića. Taj kolendar dugo je jako liepu ulogu u književnosti igrao sa svojimi liepimi članci. Više je naličio almanahu. Članak: „Što je magjaron“, prekrasno je g. 1850. tamodjer protumačen; pa i mnogi historički dogodjaji. O Rusiji danas nijedan južno-slav. list ili časopis nepiše onako liepo i temeljito.

Uz to je i u Gajevoj „Danici“ priobćio g. 1848. pjesme: 1. Voz naroda. 2. Naši šereżani. 3. Poziv na bojno polje, kada je boravio u Zagrebu kao zastupnik naroda od strane brodske pukovnije, gdje se je bolje upoznao s drom. Gajem, prof. Babukićem, drom. Demetrom, Drag. Rakovcem, Stankom Vrazom, Iv. Trnskim, prof. Ant. Mažuranićem, Užarevićem i mnogimi drugimi rodoljubi, koji su ono doba razvijali knjigu i politiku hrvatsku. I to je na g. Stojanovića, kako sám izpovieda, odlučno djelovalo, da je ostao radenikom na polju književnom.

Za to ga je i narod u ono burno doba liepo odlikovao. Danas je učitelju težko doći u obćinsku skupštinu, a kamo li gradsko zastupstvo ili ća u sabor. Doba ilirsko je u tom danicom i uzorom današnjoj, možemo reći glede učiteljstva dosta reakcionarnoj, akoprem neki rado deklamuju o slobodoumju. — G. St. je graničarom u brod. pukovniji g. 1848—49. bio savjetnikom, tumačem i učiteljem u političkih i nepolitičkih pitanjih.

Digitized by Google

23. Srbske novine u Biogradu, urednik Miloš Popović, brat akademika dra. Gj. Daničića (Popovića). I u te je novine pisao g. St. o poboljšanju puč. školskoga uzgoja i družtvenih odnošaja u vojničkoj krajini. G. Stojanović čini i osobnimi odnošaji liepo odavna dokazuje, da se Hrvati i Srbi podupirati i štovati moraju i da u zajednici liepo živiti mogu kao braća u dvie bratske susjedne države: u Hrvatskoj i Srbiji. — Nikada nije dosta moći preporučiti slogu i uzajamnost učiteljem iz Hrvatske i Srbije po uzornom primjeru g. M. Stojanovića. — Učitelji nam imaju pripraviti bolju i slobodnu budućnost i eksistenciju naroda.

24. Gospodarski list u Zagrebu mnogo ima članaka od g. Stojanovića o domaćem i poljskom gospodarstvu.

25. Arkiv za povjestnicu i starine Jugoslavena od Iv. Kukuljevića u godišnjacih 1851., 1852., 1853. itd. donio je krasne odgovore od g. M. St. na sva pitanja glede poviesti, priča, starina, pjesama, narodnih običaja itd. — To i danas valja, da i učitelj, pripravnik i učenik odrasliji uzme u ruke i čita.

26. „Ratar“, urednik pokojni profesor Petrović, književno ime inače Zlatoje (zet slavnoga čes. književnika Jungmanna) u sremskih Karlovcih. Mnogo članaka o ratovštini od g. M. Stojanovića. Evo opet liepa primjera, da učitelj i svaki književnik hrvatski ili srbski može pisati u „ćirilske“ kao i u „latinske“ časopise hrvatske.

27. „Neven“, beletristički časopis hrvatski za pouku i zabavu, koga do danas u mnogih stvarih još nijedan beletr. list na slavenskom jugu dostigao nije, a kamo li prestigao. — Više slika i pripoviedaka iz života naroda ima od g. M. St. osobito g. 1853—1855. — Pri odlazku g. Stojanovića iz Gospića priznao je u liepu govoru g. Tomljenović, okružni tajnik, kako je na njega i na premnoge druge u Nevenu djelovao g. St., čega do smrti zaboraviti neće. Tomu sam bio svjedokom.

28. „Jadranski Slavjan“, podučevni list v raznih ljudstvu (puku) koristnih rečih (stvarih), na svitlo dan od slavjanskoga družtva v Terstu, vredil S. Rudmaš, tiskarnica austr. Lloyda M. St. priobćio je liepu pripoviest: „Tajna osuda božja“ na strani 113. i dalje. Jadranski Slavjan imao je zadaću raditi za slogu i jedinstvo Hrvata, Srba i Slovenaca, za čim da nas svaki težiti mora, ako nećemo, da robujemo do vieka. Neko vrieme uredjivao je taj list i pravoslavni kalugjer, sada vladika Angjelić. — To je od najljepših primjera jugoslavenske sloge kao ono, kada je patrijarka Rajačić posvetio generala Jelačića za hrvatskoga bana.

29. „Podunavka“, tjednik ćirilicom u Zemunu, urednik Ig. Sopran, ima od g. M. St. više poučnih i zabavnih članaka g. 1857.

30. „Slavonac“ u Požegi, urednik Miroslav Kraljević g. 1863., 1864. Odlomci iz dnevnika bivšega zastupnika na našem (hrvatskom) saboru od g. 1848. — Počam od g. 1847. piše do danas g. M. Stojanović dnevnik, u kom zabilježi sve, što je važnijega u Hrvatskoj i glede svoje osobe. Za to je ono iz g. 1848. jako zanimivo za svakoga.

Digitized by Google

31. „Zagrebački katolički list“ 1857—1860. ima više članaka ćudorednoga sadržaja od g. M. St. Kao što su prije pisali popovi u učiteljski list „Napredak“, tako je i g. St. kao učitelj pisao u popovski list. I to sporazumljenje od velike je koristi narodu i napredku.

32. „Napredak“, školski časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži 1859., 1860. itd. do danas sijaset ima članaka od g. M. Stojanovića. To nije valjda nijednomu učitelju nepoznato.

33. „Naše gore list“ od M. Krešića (to jest hrvatske) 1861. u Zagrebu ima više sastavaka i razpravica poučnog i zabavnoga sadržaja. U svoje vrieme jako dobar list.

34. „Glasonoša“ g. 1861. u Karlovcu, urednik Abel Lukšić. U svakom skoro broju dopisa o stanju sveobće pučke prosvjete i narodnoga napredka i nazadka, narodne daće i nedaće, zle i dobre kobi.

35. „Bosiljak“, list za mladež hrvatsku, u Zagrebu, urednik Ivan Filipović. Pripovjedčice za mladež, poučna zabava za mladež od M. St. g. 1865.

36. „Radiša“ u Senju, urednik gimn. profesor g. Dragutin Jambrešćak 1874—75. godine dobio je više članaka o gospodarstvu od g. M. St.

37. „Pučki prijatelj“, urednik profesor Bartol Francelj u Varaždinu, liepo je podupiran spisi g. M. Stojanovića.

38. „Pučke Novine“ hrvatske u Zagrebu, urednik učitelj Ljud. Tomšić 1877. I u te novine piše g. M. Stojanović.

39. Velikih zasluga ima g Stojanović za narodni dom i narodni muzej, komu je poklonio više stotina zlatnih, srebrnih i bakrenih novaca (bez — ikakova priznanja). Od g. 1843. sabira novce, te ima preko 900 (devet stotina) uredjenih komada srebrnih, zlatnih, bakrenih novaca, a s neuredjenimi ima i preko 2 tisuće komada.

40. Liepa mu je i rudna sbirka ciele Hrvatske a i iz stranih zemalja, sistematično uredjena za učenike viših razreda; a pokupio je i u Lici i Krbavi posvuda mnogo zanimivoga.

To je samo kratak i dosta površan pogled na djelovanje i život g. Mijata Stojanovića. Ovo su djela svemu svietu pristupna i otvorena. Sada ćemo pogledati jošte na nekoja važna, ali dosada neobjelodanjena djela. (Konac.)

Učiteljska skupština podžupanije zlatarske.

Na poziv kr. županijskoga školskoga nadzornika pogl. g. Franje Dürra sastade se učiteljstvo podžupanije zlatarske dana 23. rujna t. g. u Zlataru na ljetošnju učiteljsku skupštinu.

U predskupštini, koja bijaše 23. u predvečerju, bude izabran za podpredsjednika g. Davorin Božić, učitelj zlatarski, a za perovodje g. Josip Kirin, učitelj M. bistrički i Josip Šanjek, učitelj hrašćinski. Ujedno bude ustanovljen red, kojim će se razpravna pitanja razpravljati.

Digitized by Google

U dva dana sastanka t. j. 24. i 25. bude razpravljeno šest pitanja, i to redom, kako sliede:

I. pitanje: „Koje grane gospodarstvene zaslužuju osobitu pažnju u ovih krajevih i kako bi pučka škola iste u narodu najuspješnije i najkoristnije unapredjivati mogla?“

Izvjestiteljem pitanja bijaše g. Josip Šanjek, učitelj hraščinski. On predloži rezolucije, koje budu stranom preinačene, stranom po njegovoj stilizaciji primljene ovako:

1. U podžupaniji zlatarskoj osobitu pažnju uz ratarstvo zaslužuje vinogradarstvo, stočarstvo, voćarstvo, pčelarstvo i šumarstvo.

2. Pučka škola će gore spomenute grane najbolje unapredjivati, ako počam od prvog razreda kroz cjelokupnu obuku na gospodarstvo smjera.

3. U viših razredih ima se škola uz teoretičnu obuku osobito na praksu obazirati.

4. Obširnija obuka počimlje u opetovnici.

5. U čitankah za svakdanje učione neka bude jedan odsjek o gospodarstvu, a za opetovnice neka se sastavi posebna čitanka, u kojoj će biti zastupane sve grane gospodarstva.

6. Za praktičnu obuku ima na prikladnom mjestu obstojati posebno školsko pokušalište.

7. Svaka škola mora imati pčelinjak.

8. Pokušalište uzdržaje občina, a rukovodi ga učitelj.

9. Prije svega pako valja nastojati, da učiteljski pripravnici budu u učiteljištu dobro o gospodarstvu poučeni, a donekle i izvježbani.

II. pitanje: „Koja su sredstva za uzdržavanje dobre škol. discipline?“

Izvjestitelj Josip Kirin, učitelj M. bistrički, predloži rezolucije, koje budu nakon kratke razprave bez ikakove preinake primljene, kako sliedi:

1. Da se podupire i osigurava djelatnost školske obuke i uzgoja, potrebna je dobra školska disciplina

2. Za to učitelj ima biti u svem, što je dobro, uzor svojoj djeci;

3. pred djecom ima se uviek jednako muževno, bez strasti, ravnodušno i bezpristrano vladati;

4. ima nastojati, da si steče ljubav, štovanje, ugled i povjerenje svoje djece;

5. ima strogo paziti na red u školi, na čistoću, ponašanje, poslušnost i strpljivost svojih učenika, mir za predavanja, da učenici u pravo vrieme sjede, ustaju, uzimlju pisanke, knjige itd., da u pravo vrieme u školu dolaze i iz nje izlaze;

6. svoju djecu ima uviek preď očima imati;

7. kod nagrada i kazna ima biti pravedan i obziran;

8. neka čim manje kazni;

9. nesmije se nikada prietiti kaznom, koju nenamjerava izvršiti;

10. odlučenu kazan nesmije oprostiti.

Digitized by Google

11. Najvažnije je disciplinarno sredstvo sama obuka.

12. S toga učitelj: neka se uviek za predavanje dobro pripravlja;

13. neka znade svoje predavanje učiniti zanimivim;

14. ima nastojati, da predavanja tako udesi, da budu sva djeca u isto vrieme zabavljena.

15. U sgodnih časovih ima se poslužiti kojom liepom pripoviedkom, pjesmicom, zagonetkom, dosjetkom ili gimnastičkom igrom.

16. Izgovor učiteljev neka bude lagan ali čvrst, jasan, razumljiv i dobro naglašen, a nesmije nikada prelaziti u viku.

III. pitanje: „Kakova svojstva treba da imadu učiteljeva pitanja u obuci i kako se treba ponašati prema različitim odgovorom pojedinih učenika?“

Izvjestitelj g. Ivan Dorniković, učitelj loborski, nakon obrazložbe predloži rezolucije, koje budu tečajem razprave znatno preinačene te primljene ovako:

1. Svako učiteljevo pitanje mora biti uredjeno na temelju izkusne didaktike, naime:

a) razgovetno, da diete dobro pitanje razumije;

b) kratko, da nesadržaje više rieči, nego je nuždno treba;

c) ima biti odmjereno prema sposobnostim i predznanju učenika;

d) podpuno, da diete pitanje dobro razumije;

e) shvatljivo, da diete predmet pitanja shvaća;

f) točno, da diete nemože drugi dobri odgovor dati, nego se želi;

g) pobudjujuć, da čim više duševnih sila na radnju pobudjuje;

h) jednostavno;

i) slovničko pravilno.

2. Prema raznim odgovorom ima se učitelj ponašati:

a) Ako je odgovor dobar, učitelj će učeniku izraziti svoje zadovoljstvo.

b) Ako je odgovor nepodpun, treba da učitelj pomoćnim pitanjem diete privede, da manjkavo dopuni.

c) Ako je odgovor nevaljan, to ili učenik nije pitanje razumio ili nije pazio. U prvom će slučaju učitelj isto pitanje drugimi riečmi staviti, a u drugom slučaju na pozornost ga upozoriti i opet pitati.

d) Ako je odgovor smiešan te prouzroči obći smjeh, učitelj će ozbiljno staviti na smijuće težko pitanje, za koje će znati, da mu ga neće odgovoriti, da time zastidjeno diete obodri.

e) Ako diete na pitanje nikakav odgovor nedade, treba: Ako je tomu uzrok plašljivost ili stidljivost, diete blagimi riečmi obodriti; ako je uzrok tupost, djetetu isto pitanje na više lagljih pitanja razstaviti; ako je uzrok tvrdokornost, odgovorom drugoga učenika tvrdokorno diete osramotiti te pedagogijska sredstva upotriebiti, da tvrdokornost odstrani.

IV. pitanje: „Kako pobudjuje učiona domoljublje?“ Izvjestitelj g. Makso Jurčić, učitelj iz Gornje Stubice, nakon generalne obrazložbe predloži svoje rezolucije, koje budu stranom po izvoru, stranom po raznih izpravcih nakon podulje razprave ovako primljene:

Digitized by Google

1. Pučka će škola najlaglje pobudjivati i gojiti domoljublje, ako će se učitelj vazda izkazati kao valjan rodoljub, te vršiti svoje dužnosti požrtvovanjem na korist domovine.

2. Ako će nastojati, da predpostavljajuć djeci davne vrline naroda, kao nabožnost, dobroćudnost, ljubav prama kralju i domovini, požrtvovnost i t. d. djecu na nasljedovanje istih pobudi.

3. Učitelj mora govoriti čistim, pravilnim jezikom, da djeca tako uvide, kako im je i materinski jezik liep, bogat, milozvučan, jezgrovit i blag, te mora nastojati, da djeca isti obljube.

4. Povieset našega naroda je velika, slavna i poučna. S toga valja djeci predstaviti muževe, koji su se bud perom u ruci, bud mačem ili kojim drugim vrlim načinom proslavili.

5. Učitelj ima pobuditi domoljublje shodnimi narodnimi pjesmami.

6. Učitelj ima pobuditi svoju mladež na ljubav i požrtvovnost prama sugradjanom, dobro gospodarenje u kućnom krugu, slogu i liepo bratimstvo u važnih odnošajih.

V. pitanje: „Što je učitelju od svoje strane činiti, da se svrha učiteljskih podžupanijskih sastanaka postigne?“ Izvjestitelj g. Davorin Božić, učit. zlatarski, razloživ u kratko pitanje, predloži skupštini rezolucije. Ove rezolucije budu tečajem podulje razprave čestimice primljene, kako su predložene, čestimice izpravljene a takodjer i neke nove umetnute, te onda prihvaćene ovim redom:

1. Što je zadaća cjelokupnoga učiteljskoga sastanka, to je i svakoga učitelja napose.

2. Za to valja, da učitelj tečajem školske godine pozornim okom prati cieli školski sustav.

3. Ako opazi kakav nedostatak, ima ga točno proučiti, da može stavljati shodne predloge.

4. Za razpravu zadanih pitanja ima se svaki učitelj valjano pripraviti.

5. Učiteljeva je dužnost kod razprave ne samo uticati u pojedina pitanja, nego i svoje sudrugove na to pobudjivati.

6. Učitelju je nastojati, da prihvaćene zaključke učiteljskih sastanaka poslie odobrenja visoke vlade oživotvoruje.

7. Napokon ima nastojati: da se iskrena kolegijalnost medju učiteljstvom uzdrži.

VI. pitanje: „Koje zapreke stoje još danas na putu razvijanju pučkoga školstva i kako bi se najshodnijim načinom mogle odkloniti?“

Izvjestiteljem pitanja bijaše mačanski učitelj gosp. Tomo Pisačić. On predloži rezolucije, koje skupština nakon dulje generalne i specijalne razprave što preinači, što umetnu nove, te napokon usvoji kako sliedi:

1. Zapreke proti razvijanju pučkoga školstva jesu:

a) Školski faktori nepodupiru škole,

Digitized by Google

b) Nedostatnost školskih prostorija, prevelik broj učenika i pomanjkanje učiteljskih sila.

c) Poldnevno obučavanje.

d) Nemaran polazak škole.

e) Siromaštvo.

f) Nehaj roditelja i njihovo neprijateljstvo proti školi.

g) Pastirstvo.

2. Ove zapreke mogle bi se odkloniti:

a) Školski faktori imali bi bolje podupirati školu.

b) Školske prostorije imale bi se umnožiti i razprostraniti; u školu se nebi smjelo više učenika upisati, nego što školske prostorije dopuštaju i koliko jedan učitelj podučavati može; imao bi se ponamjestiti dovoljan broj učiteljskih sila.

c) Poldnevna obuka mogla bi se samo dozvoliti ondje, gdje to osobite mjestne okolnosti neobhodno zahtievaju.

d) Prijave o nemarnom polazku imale bi se bolje uvažavati.

e) Siromašnu djecu imale bi obćine podupirati.

f) Svi školski faktori imali bi nastojati, da narod sa školom sprijatelje.

g) Gdje je moguće, neka se ustanove obćinski pašnjaci i obćinski pastiri.

Prigodom ovoga sastanka držao je g. Davorin Božić, učitelj zlatarski, na obće zadovoljstvo svoje, velikim trudom i pomnjom sastavljeno predavanje: „Kako će si učitelj predstaviti uzvišenost svoga zvanja ili pučka škola u uzoru.“

Josip Kirin,
skupštinski perovodja.

Izvadak iz crtica moga putovanja god. 1877.

I.

Putujuć željeznicom nadjoh se u Ž. sa vrlim znancem, gradj. učiteljem g. M. J., koj bivši dvie škol. godine na bečkom pedagogiju kao vanredni slušalac, povraćaše se doma u kršnu Liku. Čekajuć na vlak, razgovarasmo se o mnogo koječem, ponajviše o školstvu. Na moje pitanje: kako je zadovoljan sa bečkim pedagogijem, i je li postigao svrhu, za kojom je kao revan i prilježan učitelj težio, reče mi, da je bečki pedagogij valjan za njemačke učitelje, ali on da se je prilično prevario u nadi. U Beču je opet samo iz svoje prirodoslovne skupine osposobljen za gradj. učitelja, kao što je već i odprije bio osposobljen, te se samo bolje usavršio, s tom samo razlikom, što iz svoga hrvatskoga jezika i domaće književnosti u Beču nije čuo ni slovca, te tako u tom obziru, mislim, za dvie godine nazadkovao.

U pohvaljene i prehvaljene jagode nenosi velikoga kuzola! — Nije svašta za svakoga! Što je i potrebito i koristno za njemačke učitelje, to za naše može biti samo koristno, a možebit i izlišno, dapače i škodljivo u stanovitih okolnostih. Zlo je svakako, ako upije mlad čovjek samo tudji duh, tudja načela,

Digitized by Google

a zaboravi na svoju narodnost, zanemari svoju narodnu knjigu; izmieni običaje i ćud; prione za tudjom ugladbom; postane polutan, ni kuhan ni pečen, ni vruć ni hladan; ponese se umišljenom učenosti; zamrzi na krotku vjeru svojih praotaca; izvrgne se u tobožnjeg naobražena i učena čovjeka, koji nevjeruje više ono, što ga je učila krotka mu i pobožna majka, a još manje ono, što je nekoč učio u svom rodnom selu, u pučkoj školi iz katekizma. Zato opet kažem. kad bi tako bilo, zlo i naopako i bolje da neidu naši mladi učitelji u Beč, da ondje nadopunjuju svoje pedagogijsko znanje.

Nu čast i poštenje onim, koji umiju učit i od drugoga naroda, što je dobro, a na svoj nezaborave; koji znadu lučit čisto zrnje od pljeve, te ga privredjuju svomu rodu; koji se usavršuju i u svojem jeziku, a vjerni su narodnjoj knjizi. —

II.

Čekajuć u M. kod agencije na parobrod, u rano jutro gledao sam neugodan prizor. Na odugačkoj i poširokoj klupi pred kolodvorskom sgradom, ležahu dva mlada momka spavajuć kao zaklani. Valjda nespavali cielu prošlu noć, pak ih obhravao san. Najednoč izidje poslužnik iz agencije, visok, koštunjav, sredovječni čovjek, smedjih vlasi i brkova, kog sam malo prije vidio, gdje čisti i sprema po agenciji, odkud i sudim, da je poslužnik. Eno ti njega ide sa vitkim štapom u ruci hitrim korakom stupajuć upravo prama klupi, gdje momci spavaše i čim dodje onamo, oštro ošinu štapom po stražnjici i ledji jednog spavača progovorivši oštrom rieči magjarski. Spavač osovi se mlitavo i sjede na klup, a čovjek štapom udri po njem kao po volu u kupusu. Momak neizusti ni besjede, samo se je previjao kao guja u procjepu. Prisutni mi raztumačiše, da jo ono otac i sin mu nevaljanac, koji je cielu prošlu noć pijančovao i skitao se sa bekrijami drugovi, pak sad legao spavati. E, moj dragi ćako! pomislio sam, kasno je izpravljati grbotine štapom; da si uzgojivajuć sina valjano rabio šibicu, sad nebi morao upotrebljavati štap. Valjanim domaćim uzgojem i dobrom školskom obukom polaže se dobar temelj za ćudoredno ponašanje u poslovnom životu, a prosti narod neima skoro reći nikakva domaćega uzgoja, pak eno kakvim plodom rodi to zanemarenje. Bog bi dao, da štap popravi onoga mladoga momka, bludnoga sina, koga mora otac javno buditi štapom, da ide radit. Možebit će onaj otac doživiti još i to, da će mu sin pokazati činom, da štap ima dva kraja. Roditelji! koji uzgojivate djecu, zamislite se u taj primjer. (Konac.)

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanja.**) Njeg. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je izpitanoga za realne škole učitelja Luku Raića privremenim učiteljem kr. nautičke učione u Bakru; namjestnoga učitelja kaptolske pučke škole u Zagrebu Mirka Tkalca pravim podučiteljem na zagr. dječač. obćih pučkih učionah; Draginju Galenićku privr. učiteljicom na novoustrojenoj djevoj. obćoj pučkoj školi u Sotinu. Nadalje imenovao je uslied preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listopada 1874. Anku Anžićevu pravom učiteljicom na djevojačkoj pučkoj školi u Voloderu; Davorina

Digitized by Google

Božića ravnajućim učiteljem na dječačkoj obćoj pučkoj školi u Zlataru a Maksu Jurčića drugim učiteljem na istoj školi; namj. učiteljicu Ivanu Hamulakovu pravom učiteljicom na djev. učioni u Sisku, napokon namj. učiteljicu Olgu Basaričku pravom učiteljicom u Bregih.

— (**Izpitu za učiteljstvo na gradjanskih školah**) i to za slovničko-historičku skupinu podvrgoše se početkom školske godine pred izpitnim povjerenstvom 2 kandidata i 1 kandidatkinja, od kojih je kandidatkinja poslie druge pismene radnje odstupila od izpita, a od kandidata bi nakon pismenoga i ustmenoga izpita 1 osposobljen za učitelja gradj. škola, a 1 moći će se odobriti za učiteljstvo na pučkih školah, ako za 3 mjeseca položi izpit iz metodike i gospodarstva. Za pismeni izpit bijahu opredieljena sljedeća pitanja, i to: iz pedagogije: Filantropizam; najglavniji njegovi zastupnici, njihov život i znatnija književna djela; iz hrvatskoga jezika: U čem se sastoji tako zvana izvjestna sklonitba pridavnika. — Kada se je pojavila književnost hrvatska u Slavoniji, koji su joj najznamenitiji pisci i djela; iz njemačkoga jezika: Die wesentlichen Unterschiede in der Conjugation der starken und schwachen Zeitwörter. (An Beispielen zu veranschaulichen.) Es ist irgend eine Balade, Romanze oder poet. Erzählung Goethes oder Schillers dem Inhalte nach zu geben, sodann die Gliederung des Gedichtes durchzuführen und schliesslich der Grundgedanke zu fixieren; iz zemljopisa: Alpe austro-ugarske monarkije; iz povjesti: Punski ratovi (Predavanje za najviši razred gradjanskih škola.)

— (**Rieč dvie o ljetošnjoj učit. skupštini petrovaradinskoga okružja.**) Ova je skupština obdržavana u Petrovaradinu dne 23., 24. i 25. kolovoza, upravo u vrieme, kad sam se nalazio ondje, te sam joj prisustvovao. Sjednice su obdržavane u liepoj, novoj sgradi gradjanske škole, gdje tom prilikom priredjena bijaše liepo, ukusno i shodno uredjena izložba učila, zatim na ogled izložene pisanke i risanke učeće se mladeži i ženske radnje iz cieloga okružja. Vidio se krasan napredak, samo šteta, što nije svaka škola barem ponešto izložila, nego gdjekoje upravo ništa.

Sjednicam predsjedao je okružni škol. nadzornik g. A. Ö., a razpravljano je pet važnih pitanja. Svaki dan razpravljana su po dva i po tri pitanja. Držana su osim toga i predavanja o pari, o značaju, o svilarstvu po svietu i po našoj domovini. Drugi dan bi čitana razprava o tom, što učitelj činiti ima, da mu učenici zdravi budu? Napokon već prvi dan sborovanja razpravljano je praktično pitanje, kako se upoznavaju učenici sa porabom vremena pri glagolu?

Sve se je razpravljalo valjano, uredno i dostojno učiteljske skupštine, te se u svem može reći mirnom dušom, da su učitelji i učiteljice i u sboru i u tvoru dosad liepo napredovali.

Učiteljske su skupštine upravo krasno sredstvo, kojim se promiče dalnje naobraženje učiteljstva. Prilikom razprava čule su se iz ustiju učiteljstva krupne žalbe i tužbe na obćinske i kotarske urede, te od strane skupštine umolilo se c. kr. gl. zapovjedničtvo, da blagoizvoli uvažiti one tužbe i odrediti, što je potrebito, kako nebi u buduće ovakove zapreke stojale na putu uspješnomu razvijanju puč. školstva.

Bijaše valjan rad ovogodišnje skupštine, na kojoj su se odlikovali svojim hvalevriednim držanjem i ponašanjem okružni škol. nadzornik, ravnatelj gradj. petrovaradinske škole kao i svi učitelji onoga zavoda i nekolicina puč. učitelja i učiteljica onoga okružja. Osobitu revnost opazio sam tom prilikom u gradj učitelja g. Tomislava Jozićića, koji je svojimi predlozi svaku prazninu izpunjivao.

Krasna bijaše i posve umjestna opazka predsjednika skupštine pri koncu zasjedanja, kako bi imao svaki član skupštine dobro proučivši stavljena na dnevni red pitanja aktivno sudjelovati, a ne samo izmedju 100 članova 5—6, pak bi razprava zamašnije tekla i prihvaćene rezolucije imale veću važnost, a zadaća skupštine riešila bi se upravo valjano i tako postigla prava svrha, dalnja naobraženost učiteljstva, komu se učiteljskimi skupštinami pruža prilika pokazati, da učitelji diljem napreduju u znanju i naobraženosti, a od toga upravo zavisi napredak pučkoga školstva i napredak sveobće pučke prosvjete.

M. St.

Razne viesti.

— (**Kažnjen otac.**) U Monakovu odsudiše nekoga otca, koji je dozvolio svomu sinu poći u krčmu, na 20 maraka globe i 4 dana zatvora. To je sasvim pravo, da poglavarstvo sjeti nemarne roditelje njihove dužnosti. — S toga i umire u sadanje doba množtvo mladih ljudi u sušici, jer živu jur u ranoj mladosti preodviše. Što će onda škola učiniti, kad roditelji neki svojim ljubimcem sve dopuštaju. — Neki bi volili, mogli bismo reći, sebe udariti, nego li diete svoje, počinilo što mu drago.

— (**Slezka.**) Šlezki učiteljski savez imadjaše ovogodišnju učiteljsku skupštinu u Tropavi. Sakupilo se tu 160 članova i 40 gostova. Poslie običnih pozdrava i ceremonija razpravljalo se o mirovinskoj zakladi za učiteljske udove i sirotčad. Nadučitelj Schulig govoraše obširno o tom, kako sva učiteljska družtva mnogo nevriede, ako nisu u nekom savezu; ako nerade sporazumno te u skladu. S toga je od potrebe, da imadu neki centralni odbor ili družtvo, koje sve oživljuje; koje svim ostalim neki pravac daje. O tom će se donieti predlozi u budućoj glavnoj skupštini. Nadalje se razpravljalo o svjedočbah podučiteljskih. — Taj zemaljski savez broji 15 družtva

Digitized by Google

i 509 članova, te ima i svoj družtveni organ. A kod nas? Kod nas mnogi viču, da čemu družtva, kad neimamo tobož o čem razpravljati. — Ta čemu družtva, kad već neki viču i na podžupanijske učiteljske skupštine! Neki se tamo dugočase. Mi im vjerujemo, jer nisu ni mislili o zadanih pitanjih, te dodjoše na skupštinu i ostaviše ju poput one: Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba.

— (**Kakov posao, takova i plaća.**) „Allg. deutsche Lehrerzeitung" piše sljedeće: Katolički učitelj i kantor Pischel u Ullersdorfu kod Glatza umirovljen je ove godine, te mu doznačiše podporu za 51-godišnje vrlo revno službovanje 308 maraka ili po prilici 150 f. austr. vr. — „Volksschule" dodaje, da baš to nije prevelika mirovina za 51-godišnje službovanje! Što će ti učitelju više, kad poslie 51. godine dobiješ mirovinu manju, nego li podvornik. — Zar nemora učitelja misao, da će dobiti poslie 50 godina 150 for., potaknuti na rad?! — Ovdje se moramo i nehotice sjetiti one nam učiteljem žalibože dosudjene: Quem dei odere itd.

— (**Naobrazba pučkih učitelja u Englezkoj.**) Prije ni nebijaše u Englezkoj pravo rekav pravoga učiteljskoga stališa. Kad bi utemeljena dva učiteljska družtva, onda se istom počeše brinuti za obrazovanje učitelja. God. 1840. utemeljio je, po englezko školstvo toli zaslužan muž J. K. Schuttlewort sa E. Tuffnelom, vlastitim troškom učiteljski seminar u Baterseu. Poslie 4 godine preuze ga narodno družtvo; a medjutim kolegij sv. Marksa otvori jedan zavod za pripravnike i jedan zavod za učiteljice u Whitelandhousu. Te zavode inspicirao je uzgojni odbor i sama država te britičko družtvo. Posljednjih 20 godina podignuto je 36 takovih zavoda. Trošak za uzdržavanje tih zavoda iznosio je 336.000 funti šterlinga, a polažaše ih 2121 pitomac. Država doprinosi trećinu. — Osim toga ima 9 škotskih seminara sa 673 pitomca. Sada je dakle tamo 45 seminara sa 2794 pitomca pod nadzorom nastavnoga odjela.

— (**Ukinut pripravni tečaj.**) Uz njemačko žensko učiteljište u Brnu bio je i pripravni tečaj za kandidatice. Ministarstvo je naredbom od 17. svibnja t. g. ukinulo taj tečaj.

— (**Velika vojvodina Badenska.**) Sabor dozvolio je vladi, da može podieliti podporu onim občinam, koje su voljne podići više djevojačke škole. Te više djevojačke škole imadu sedam tečaja, koji se opet diele u viši i niži odjel; prvi sa 4, a posljednji sa 3 tečaja. Koja djevojčica želi stupiti u višu djevojačku školu, mora navršiti 9. godinu. Plaća se i školarina, i to u višem odjelu 80, u nižem 120 maraka.

— (**Galicija.**) U Galiciji imenovalo je 34 kotarska školska nadzornika, a medju ovimi ima ih 16 iz pučkoga učiteljstva (učitelji vježbaonica, nadučitelji itd.), 3 ravnatelja gradjanskih učiona, 2 gradjanska učitelja, 4 učitelja glavnih škola, 1 realni učitelj, 3 gimnazijska učitelja i 3 svećenika (2 župnika i 1 kanonik); dvama, koji su imenovani, nije naznačen karakter.

— (**Meklenburgijana.**) Neka gospoština u Meklenburžkoj namjestila je učitelja pod sljedećimi uvjeti: On mora podučavati u svakdanjoj školi te o tom nastojati, da se s vremenom uredi škola za daluju naobrazbu, urediti pjevačko družtvo, uvježbati u pjevanju nadničare i sluge, nadzirati sav posao u gospoštinskom vrtu.

Gospoština davat će mu u to ime stan, vrt, drva, siena koliko za jednu kravu treba ili 6 litara mlieka, 90 četv. rut. zemljišta, 51 šef. žita i 240 maraka plaće. Mora se baviti i pčelarstvom, a gospoština će dati sve. što treba u tu svrhu. Nu da nebude obogatio, mora od prihoda za med dati gospoštini polovicu. — Pak neka tko rekne, da to nije prava pravcata meklenburgijana! — Sretne li gospoštine, koja je dobila učitelja, koj to sve može obavljati. — Odvažna li učitelja, — koj se dao na takav posao uz toli mastnu plaću!

— (**Svečanost na njemačkom carskom dvoru.**) Njemački carević običaje prirediti svake godine dvie svečanosti, kojoj pozovu dobru, ćudorednu dječicu bez razlike stališa. Toj svečanosti prisustvuju i djeca carevićeva. Posljednja takova svečanost obdržavana je ove godine u novoj palači u Potsdamu. Perivoj, ležeći uz tu palaču, bijaše nakićen barjaci a uz to pun punčat stolovi, na kojih ležahu razni sgoditci i darovi. Povorka došla je u taj vrt iz Börnstädta s bubnjevi i raznimi frulicami. Čim su zasjela za stolove, nadieli ih carevića kolači. Bilo tu preko 350 djece. Carević si preduze taj put dječicu osobito razveseliti; pozvao je naime razne umjetnike, koji ju veseljahu. Tu je bilo smieha rekli bismo i odviše. Riečju: dječica probavila su taj dan u neopisivoj radosti i veselju.

— (**Saska.**) 1. i 2. listopada imadjahu učitelji „saskoga učiteljskoga saveza" svoju obću skzpštinu u Draždjanih. Razpravljalo se: 1. Škola gledom na praksu. 2. Želje i zahtjevi pučke škole. 3. Ortografijska reforma. 4. O principu glede dobe kod učiteljskih plaća. 5. Ob ustroju školske slnode saske. 6. O pravoj ekonomiji u pučkoj školi. 7. Pučka škola kao uzgojni zavod. 8. O samoubojstvu mladića. 9. O pitanju glede čitanaka. 30. rujna bijaše predskupština.

— (**Statistika berlinskoga školstva.**) Početkom tekuće godine bijahu u Berlinu 94 občinske škole sa 1265 razreda, 620 za dječake a 645 za djevojčice. Prema prošloj bilo je više 6 škola sa 106 razreda. Djece školu polazeće bilo je do 7. siečnja 68.035, prošle godine 62.035; dakle za 6000 više. Osim toga polazilo je 3000 djece privatne škole na gradski trošak, a 1000 ih je smješteno u ondešnjih sirotištih i ostalih zavodih, tako da je 72.000 djece polazilo berlinske škole. Grad je

Digitized by Google

potrošio na rečene škole god. 1872. 2,130.000 maraka; god. 1873. 2.580.000 maraka, god. 1874. 3.000.000 mar.; g. 1875. 3.330.000 m., god, 1876. 3.500.000 mar. ili na 1 diete 52 marke. Najviše razreda ima 23. obć. škola, naime 20, u kojih se podučava 1149 učenika; 18 razreda ima 58. i 89 občinska škola sa 1127 učenika. — Na svih tih školah službuju 94 ravnajuća učitelja, 861 učitelj (razrednik), 310 učiteljica (razrednica), 342 učiteljice za ručni posao i 82 pomoćne učiteljice, ukupno dakle 1689 osoba. Plaće ravnajućih učitelja (osim bezplatnog stana) iznosi 3180—3900 maraka: čekaoci (Anwärter) primaju plaću po urah, 26 sati kroz tjedan ili 48 sedmica kroz godinu, a ta iznosi 1487.60 mar. Učiteljice primaju 1170—1755 mar.; čekalice (Anwärterinnen) sa 22 sata na tjedan imadu 1056 mar. Učiteljice za ručni posao imadu na godinu 327 mar. a pomoćne učiteljice 15 mar. na mjesec. Umirovljeno je 5 ravnajućih učitelja, 13 razrednika (od ovih je jedan umro) i 2 učiteljice. Od ovih ima najstariji ravnajući učitelj 66 godina, najstarijemu razredniku ima 56, a najmladjemu 27 godina. Na druge zavode prodjoše: 12 učitelja i 4 učiteljice. Umrle su posljednje godine: 2 učiteljice a 7 ih se udalo. — Gradski zavod za gluhonieme nespada više medju gradske škole, te ima sada svoj vlastiti etat. Za svakoga ravnajućega učitelja uvršteno je za tekuću g. u proračun 4180 maraka i stan, za koj će primati 660 mar., za prvog učitelja 3840 m., za drugog 3540 m., za trećeg 3250 mar., za četvrtog 2940 mar., za petog 2640 mar. a za svaku učiteljicu 1740 mar. Taj statistički izkaz izdade berlinsko učiteljstvo. Tu nam jasno brojevi dokazuju, kako tamo svake godine više i više troše na škole, kako reć bi svake godine nove otvaraju i broj učenika se takodjer umnožava. Učitelji berlinski mogu biti ponosni sa svojimi školami, gradjani i gradskimi zastupnici, gdje vide, da im trud uvažavaju nastojeć ih na koliko je moguće nagraditi. — A kod nas? Kod nas se učitelji glavn. grada nemogu tim pohvaliti, jer i ono, što su doseže zakonito uživali, kao zaslužene desetgodišnje doplatke, nekoji izgubiše, a u mirovinsku zakladu moraju sami plaćati, premda bi im prigodom imenovanja mirovina od grada zajamčena. —

— (**Sudbena odluka.**) Občine Ober- i Nieder-Themenau te Bischofswerth u dolnjoj Austriji, u kojih stanuju sgoljni Česi, zahtievahu, da se podučava u njihovih školah češkim jezikom. Zemaljsko školsko vieće, pa i isto nastavno ministarstvo izreče odluku, da je nastavni jezik na svih austrijskih školah njemački. Občine se slože, pa obtuže ministarstvo državnomu sudištu rad toga, što je povriedilo 19. članak državn. tem. zakona, dirnuv u njihovo pravo. Odsječni savjetnik dr. Lemayer kao zastupnik ministarstva nemogaše pobiti temeljitu tužbu i dokaze občina. On dokazivaše, da je zemaljski jezik njemački, pa da se onoj šačici inih narodnosti nemože dozvoliti nikakova iznimka. Htjede dokazati i to, da bi se onda imao namjestiti i školski nadzornik, koj je vješt českomu jeziku. On tvrdjaše, da je težko dokazati brojevi, u kojem se razmjeru nalazi taj elemenat prema njemačkomu, pa da je zemaljska škol. oblast svakako vlastna izreći o tom konačnu odluku. Napokon navede i to, da ima u doln. Austriji slovačkih i hrvatskih občina, gdje se u školah njemačkim jezikom podučava. Državno sudište mu medjutim neuvaži dokaza, te izreče, da je ministarstvo povriedilo članak 19. drž. tem. zakona. Rečene tri občine da su, što se tiče odiela, običaja i jezika, slavenske občine brojeće do 2500 duša. Jezik njihov je slavenski, s toga imadu pravo zahtievati, da se njihova slavenska djeca českim i njim jedino razumljivim materinskim jezikom podučavaju

Natječaji.

— Za učitelja i kantora na obospolnoj obć. pučkoj školi u Bolfanu. Beriva: 500 f. plaće, slobodan stan, 36 for. drvarine, 25 f. pisar. paušala, vrt od 400 četv. hv. i 2 jut. oranice. Rok do 21. listop. 1877.

— Za podučitelja na općoj pučkoj školi u Ravnojgori. Beriva: 400 f. plaće, stan, 7 hv. drva i 2 rali oranice. Rok do 30. list. 1877.

— Za podučiteljicu na djev. općoj pučkoj školi u Novom. Beriva: 360 f. plaće i 54 f. stanbine. Rok do 30. listop. 1877.

— Za podučitelja na općoj pučkoj školi u Delnicah. Beriva: 360 f. plaće, stan i drva. Rok do 30. listop. 1877.

— Za podučitelja u Grižanih. Beriva: 360 for. plaće i 54 f. stanbine. Rok do 30. listopada 1877.

Javna zahvala.

Pitomačka učiona bijaše tako sretna, da su joj prigodom svog boravljenja u istom mjestu za obću prosvjetu veoma zauzeta gospoda: Baltazar Čalogović i Maršić darovali nekoliko vrlo poučnih knjiga, na kojem se krasnom daru u ime učione podpisani najsmjernije javno zahvaljuje. — Dao Bog te se našlo više takovih ljubitelja učione! — Živili!

P. Filjak,
učitelj.

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. zbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 30. U Zagrebu, 20. listopada 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka", novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Pučka čitaonica u pučkoj školi.

(Čitao **L. Vrbanić** dne 26. rujna 1877. u podžup. učit. skupštini u Djakovu.)

Naobražen puk zasluga je pučke škole.

Cjelokupno čovječanstvo na zemlji, a naročito onaj dio, što ga nazivamo naobraženim, dieli se u pojedina plemena, kojih grane nazivamo obično narodom. Naobraženi narod dieli se opet u dvie česti: tako zvani cviet naroda ili *inteligenciju*, i puk, koj, sačinjavajući većinu naroda, čini stablo s granami. Tako je i u hrvatskoga naroda. Pa kao što se biljka, n. pr. voćka, često uvažava i sudi samo po plodu, kojemu je zamet u cvietu, tako se i narodi u naobrazbi i prosvjeti sude većinom po inteligenciji, dočim se puk, kao stablo, u svih ne malo naroda dosta slabo uvažava.

Inteligencija dakle diže i širi dobar glas naobrazbe kojega naroda; a tako je opet i u nas. Nu naša inteligencija ako kada i uzme obzir na naš puk, to obično u svojih izjavah o njem zalazi u krajnosti. Jedni n. pr. zdvajaju o njem i njegovoj budućnosti, nevide bo ništa dobra u njem; sve što i kako obstoji i bitiše u nas, nevriedi u očijuh ovakovih, kao ni sám puk, ni pišiva boba, dočim se puk drugoga kojega naroda možda i preveć cieni i diže, te hvali i uzvisuje. Ovakove izjave očevidno su prećerane; jer nam predočuju puk samo s opake strane. Drugi opet vide sama dobra svojstva i krieposti u našega puka, dajuć mu prednost pred svimi, nam tudjimi puci. Ovakovi opet motre naš puk samo s lica, pa s toga su i njihove izjave jednostrane i nepodpune. Nu tko je imao sgode i volje, te motrio naš a i tudji koj puk, n. pr. naše susjede Madjare i Niemce, mogao je opaziti, da je puk, malom iznimkom, posvuda samo puk, t. j. da u svakoga puka, pa i u našega, ima liepih i krasnih svojstva i krieposti, ali bome upravo kao i kod nas, i puno ružnih mana i nedostataka. Uzrok tomu spomenuo sam jedan prije, a drugi evo dodajem. Puk je bio do nedavno ne samo u nas, nego i drugdje — rob; a rob je rob, ma on bio kojega mu drago plemena. Istom kad je puk kojega naroda zamienio robstvo

Digitized by Google

slobodom, došao je do samosviesti i to malo po malo, a tim pokročio i na stazu naobrazbe i prosvjete. Koj puk je dakle prije sbacio robstvo, prije je počeo i usavršivati čovječanstvo u sebi; dà, prije je počeo uvidjati, da mu učiti treba. Obazremo li se na tu okolnost, biti će nam zaista jasno, zašto je naš puk u naobrazbi za nekojimi drugimi ponešto zaostao. Nu pa hoćemo li ga stoga koriti? Naobrazba i prosvjeta neleti poput munjine; ona se dosta sporo miče i kreće, ali se ipak napred pomiče; i naš puk napreduje, dakako sporo, ali ipak napreduje. — Pitanje je samo, da li bar napreduje u onom obsegu i onom brzinom, kako bi mogao? Pa ako nenapreduje, što je tomu uzrok? Na ova pitanja nadovezuje se odmah i ovo: da li naša inteligencija, koja je na to pozvana, da puk k prosvjeti i naobrazbi privadja — zaista i izpunjuje ove uslove, koji se od nje u tom obziru zahtievaju? Odgovoriti bi nam se moglo, da izpunjuje: puk ima upravu, ima škole, ima zakone, koji smjeraju samo na njegovo dobro, njegovu korist i naobrazbu.

Na ovo mi budi dozvoljeno i opet se poslužiti primjerom iz prirode. Pučka škola bez dalnje pučke naobrazbe nalikuje cjepilnjaku, iz kojega bi se oplemenjene voćke presadile na kakvu, trnjem i šikarom obraslu i neogradjenu njivu, pripustivši ih vremenu, životinji i svim nepogodam. Uprava pako bez svrhe za naobrazbu puka naliči vrtlaru u rečenoj njivi, koj bi se samo brinuti imao, da li još sva stabla stoje, i pobirati plod, ako ga bude.

Nu pustiti ću ostalim činbenikom inteligencije, neka na gore stavljena pitanja odgovaraju Bogu i svojoj savjesti, a progovoriti koju o našem, učiteljskom stališu, kao članu inteligencije hrvatske, da li naime mi udovoljavamo svojim dužnostim obzirom na prosvjetu i naobrazbu puka, kojemu smo učitelji. Obće je poznata istina, da nitko toliko doprinieti nemože za naobrazbu puka, koliko sdušan svećenik i marljiv te svjestan učitelj, nitko bo toliko neobći s pukom, koliko oni. Učitelju je dakle iz svih sila raditi i nastojati nesamo oko uzgoja i obuke mladoga puka, nego i oko naobrazbe odraslih svojega djelokruga; od te zadaće niti ga smije išta plašiti niti odvraćati, a najmanje neuspjeh možda u početku; jer je svaki početak težak.

Naobrazbi i prosvjeti puka svuda su isti ciljevi, a svuda ista i sredstva, kojimi se postizavaju. Sredstva ta pako u prvom su redu: obćenje inteligencije s pukom, te pouka živom riečju; čitanje i razlaganje valjanih i pučkoj naobrazbi namienjenih spisa, napokon neprestano budjenje i podržavanje volje k čitanju u puku, pružajuć mu u tu svrhu knjiga i časopisa. Uporaba ovih sredstva osobito se preporuča, dapače i zahtieva od učitelja puka, jer će timi sredstvi najlaglje i najsigurnije pospješiti naobrazbu puka, a tim izpuniti i svoju zadaću. Učitelju nalaže zvanična dužnost, a sile ga i okolnosti zvanja mu, da obći s pukom, samo neka pri tom nikada s uma nesmetne onaj cilj, što ga, obćeć s pukom, polučiti ima, naime pučku naobrazbu i prosvjetu. Da se drugim sredstvom poslužiti uzmogne učitelj, potrebno je, da u svojoj knjižnici imade puku namienjenih knjiga i spisa, a k tomu volje i požrtvovanja; a toga ni jednoga nebi smjelo manjkati pučkomu učitelju. Pružajuć tako puku knjiga

Digitized by Google

i spisa, polučiti će i trećim sredstvom, budjenjem naime volje k čitanju, postavljeni si cilj pučke naobrazbe. Moglo bi se možda prigovoriti, da svakomu učitelju nije moguće uza svu dobru volju i požrtvovanje nabavljati knjiga i časopisa, jer mu k tomu nedostaju novčana sredstva. Ima i tomu lieka.

Što danas čini naša inteligencija, da pospješi svoju dalnju naobrazbu i da nezaostaje za tudjimi narodi, sve se to uporaviti može i na pučku naobrazbu. Najuspješnije, najjednostavnije, a ujedno i najjeftinije sredstvo tomu jest: udruživanje. Inteligencija narodnja otvara i uzdržaje čitaonice, zašto to nebi i puk? Inteligenciji čitaju njeni članovi predavanja, zašto to nebi i mi puku? Koliko puk vremena i novca potrati udruživanjem po se štetnim po krčmah i sastancih. Zašto nebi to vrieme proveo u družtvu po sebe koristnom i dičnom? Učitelju je tuj biti začetnikom, vodjom — po okolnostih. Neka s prvine sabere oko sebe samo dvojicu ili trojicu, pa ma upravo i neznali svi čitati, može im čitati sám a tada i razlagati. Samo se sobom razumieva, da se nesmije učitelj odmah iza prvoga neuspjeha razsrditi ili možda malodušno klonuti duhom; ta znademo, da je početak težak. Kada ih. pa ma to bilo iza godine, dvie, više sabere, zasnovati može s njimi družtvo: pučku čitaonicu sa sjedištem u školi. Prinesci neka budu što moguće manji, n. p. 60 novč. na cielu godinu, dakle na mjesec samo 5 nov., a toliko će doteći s prvine za jedan ili dva časopisa; kasnije se to može, kako se samo sobom razumieva — razširiti i nadopunjivati. A jamačno će se naći, ako ne u mjestu, to u okolici i po koj rodoljub izmedj inteligencije, koj će htjeti i moći po koj novčić ili stotinjak žrtvovati u tako plemenitu svrhu. Važnije članke kojega časopisa, ili pojedine vrednije odsjeke koje knjige može učitelj sám čitati i razlagati kao kakvo pučko predavanje, kakova će sám ili možda koj drugi član inteligencije u mjestu sastaviti i čitati. Uza pučku čitaonicu valja po vremenu zasnovati i pučku knjižnicu, koja bi imala biti u uzkom savezu sa školskom knjižnicom. Ove dvie knjižnice imale bi se urediti kao dva odjela, koji se imadu medjusobno nadopunjivati. Iz knjižnice neka bi svaki član u svako doba smio knjige iskati i kući nositi, dakako uz povratak poslie ustanovljena vremena, dočim bi novine i časopise mogao svaki član samo u školi nedjeljom i svetkom, i u obće u vrieme, kada se nebi smetalo obuci, izložene čitati. Takovo družtvo imalo bi biti javno; za pravila i njihovu potvrdu imao bi se pobrinuti učitelj. Takovu javnu družtvu ne samo što bi pripomagati imala narodnja inteligencija iz mjesta i okolice, nego i zastupstvo pol. obćine nebi smjelo kratiti pripomoći istomu.

Ovako dvojako djelovanje pučkoga učitelja na polju pučke prosvjete i naobrazbe, s malim pukom u školi a velikim izvan škole, imalo bi uspješnije posljedice, nego mnoge naredbe i zapovjedi smjerajuće na prisilno prianjanje puka uz knjigu i gospodarstvo. Prvim će načinom puk mnogo laglje ostaviti se mnogih sadanjih mana i predsuda, a prionuti uz prilježan râd, uz štednju a nada sve uz nauk. Život čovječji broji prilično dana, a svaki dan neka se učini samo ponešto u tom obziru, nanizati će se vremenom liepo čislo dovršena rada. — S toga nekasnimo, braćo, zamislimo se u ovo nekoliko rieči, izrečenih u naj-

Digitized by Google

boljoj namjeri, a smjerajuć samo na boljak roda našega, kojemu smo i mi krv od krvi njegove. Nebudimo sliepi i gluhi na njegove duševne petrebe. po kojih će i do materijalnog blagostanja doći. Što prije započmemo, prije ćemo se radovati moći plodovom našega mara i nastojanja, našega truda i požrtvovanja. Nagradom neka nam bude sreća puka našega i čista savjest naša; a nesumnjajmo ni o puku, da nam nebi zasluge oko svoje naobrazbe ocieniti i uvažiti znao. Potomstvo će nas ugodnim spomenom spominjati, ako i nereknu o nas kao Niemci o svojih „šulmajsterih“, da su naime oni god. 1870.—1871. pobjedili Franceze. — Bude li nam pako naobražen i prosvjetljen puk, biti će nam i domovina, a i mi u njoj sretni i zadovoljni. Bože unapriedi!

Rad i djelovanje Mijata Stojanovića.

(Konac.)

IV.

Što ima u rukopisih gotova i poduzeta M. Stojanović.

1. „Knjiga kršćanke pobožnosti“ napisao g. 1863. u 4⁰ strana 1461. Na to je pisca potaknuo preuzv. g. barun i tajni i državni savjetnik Metel Ožegović, koji mu je preko 200 forinti kao nagradu dao, knjigâ i hrvatsko sveto pismo od Škarića poklonio. Gradivo je u duhu kršćanske vjere uzeto iz raznih molitvenika i pobožnih knjiga u prozi i verzih. Tu ima pobožna promatranja za svaki dan. — Ovo bi mogao duhovni stol, zagreb. kaptol izdati. Ovo će biti najbolji odgovor g. dru. Suku i ostalim krivim napadačem.

2. „Liek protiva strahu smrti“ od Albana Stolza, preveo u Zemunu god. 1860., s. 232 u formatu školske teke. — Alban Stolz je jako važan i obće priznan kršćanski pisac.

3. Učiteljka Dobrankova polag Fr. Schmidta, 1871. s. 88.

4. Odlomci otčevih pisama svomu učećemu sinu, napisao u Zemunu 1867. s. 258. u formatu školskih zadaćnica. Ovo bi dobro bilo, da se izda čim prije.

5. Bukvar iliti početna čitanka (ćirilicom) u Karlovcih 1851.

6. „Slovnica na porabu početnih pučkih učionica u vojničkoj krajini“ g. 1850. u Karlovcih s. 110. To je izradjeno po zaključcih I. skupštine graničarskih učitelja u Petrinji mjeseca septembra 1850. godine. Skupštini je predsjedao general Knežević, a za bilježnika bje izabran gosp. M. Stojanović. — Rečena je slovnica poslana ratnomu ministarstvu po nalogu, ali štampana, niti rukopis povraćen nije.

7. Životopisne crtice rimskih careva i njihovih srodnika i važnih muževa našega naroda; u Zemunu 1865. s. 385. To je komentar iliti tumač numismatičnoj sbirci, koju smo već napomenuli. Naposeb opisuje gosp. St. one rimske careve, koji su u Sriemu, Dalmaciji itd. živili, ili bili rodom iz krajeva današnje kraljevine Hrvatske ili ostalih južnoslovenskih zemalja.

Digitized by Google

8. Zabavni i poučni spisi učitelja dolnjo-karlovačkoga M. St. god. 1853. I. dio 272 s. II. dio 209 s. (Bilo Strossmayeru posvećeno i poslano, ali ostalo neštampano.) Tu je ćudorednih pouka jako mnogo.

9. Riječi iz ustiu naroda po Slavoniji i Sriemu, Bačkoj i Banatu i ponješto po kneževini Srbiji i iz svojih raznih spisa skupio, popisao i raztumačio u Zemunu 1852. do 1869. g. s. 273. — Tiem se može liepo popuniti Vukov riečnik, kako sam s piscem razgovarao, a rieči može kupiti jugosl. akademija u Zagrebu.

10. Bavljenje, život i običaji našega naroda 1866—68. Zemun, str. 636. I to će dobro doći narodu.

11. Učba za učitelje pučke učionice, pomoćna knjiga za učiteljišta, učitelje i nadziratelje učionica. Zemun 1862. g. 375 str. folio.

12. Jezgra nauke od dra. Mirosl. Dittesa, pohrvatio god. 1872., s. 325 folio na poziv g. generala Mollinarya, ali osta neštampano valjda uslied vike popova proti Dittesu iza I. hrv. učiteljske skupštine od g. 1871.

13. Diete. Savjeti za roditelje i odgojitelje; Felix Dupanloup, biskup orleanski, preveo M. St. 1871. s. 298.

14. Praktično umoslovje (logika) od M. Dittesa, osobito za učitelje 1872. u Karlovcu s. 84 folio.

15. Razne crtice iz života našega jugoslavenskoga naroda, ponajviše šaljive. Skupio i popisao (sto pripoviesti poput Boccaciova decamerona) s. 197. u Lici 1876. g.

16. Upokojivši se i još živući važni i zaslužni muževi našega hrvatskoga naroda g. 1872. u Karlovcu s. 275. To pisac kani nastavljati do smrti. Zivot i djelovanje svakoga važnoga Hrvata kao u enciklopedskom rječniku bilježi pisac.

17. Bilježke raznih dogodjaja sbivših se u Lici od vremena, kad je Lika i Krbava oteta od Turaka t. j. 1683. do 1876. g. s. 232. Tu ima i o školah zanimivosti.

18. Novovječni orijaši (divi, velnoge, velikani (iz „Reforme“ dra. Schuselke u Beču. (Svaki put prevede g. M. St. iz dotičnoga broja one jako liepe članke, od kojih će liepa knjiga biti, te bi ju konzistoriji svakako morali izdati.)

19. Sgode i nesgode moga života, preko 677 strana u formatu školskih zadaćnica u 4°. Taj je dnevnik započeo g. 1847. pa ga do danas podjedno nastavlja. Od pradjeda svoga sve je opisao, što mu se je važna dogodilo, ili što je osobita doživio. To će biti zanimivo danas sutra, jer će se i postupak vlada i mnogih muževa vidjeti i bolje razumjeti.

20. Velika posebna knjiga u stihovih i prozi u rukopisu pisana 1844—46. g. Sadržaja je religioznoga iz biblije onako, kako pobožni Englezi i Francezi osobito protestanti uče bibliju i u obitelji čitaju. Toj je knjizi naslov nadjenuo: „Prosti domorodni slavulj.“ Sadržaj joj je I domorodan i religiozan, kako se vidi evo iz ovoga: 1. Mojemu rodu. 2. Puk slavonski za svoga kralja Ferdinanda V. 3. Nesložnoj braći. 4. Pjesma zadovoljnog seljanina. 5. Mojoj domovini. 6. Serčanost. 7. Pozivanje na mejdan junački. 8. Pěvam i pěvat ću. 9. Poziv na domorodni posao.

Digitized by Google

II. Bogoljubne pjesme. 1. Jutarnja pjesmica. 2. Svagdibitnomu (po Kloppstocku). 3. Bog: sedam boja sedmobojne dûge. 4. Bogoljubna mišljenja o dogodovštini staroga i novoga zakona: stvaranje, postanje čovjeka. Raj zemaljski. Gol biaše čověk! Kain i Abel. Občinski potop. Babilonska kula. Izbavljenje Lotovo. Žrtva Abramova. Eliezer, sluga Abramov. Lěstve Jakobove. Josip i njegova braća. Josip i Putifarka. Josipovi čudni udesi. Mojsija. Putovanje u Kanaan. Samson. Sinovi sveštenika Heli i pastorak mu Samuel. Kralj Saul. Veliki Goliat i mali David, bolje veliki David i mali Goliat Saul i David. Absolon odpadnik. Crkva kralja Salamona i crkva moja. Ilija prorok i sluge idolah. Kralj Akab i Nabod podanik. Jeruzolim. Haman. Mardokeo. Pokorni grad Ninive. Tobia. Job. Misnik Zakaria. Očekivanje odkupitelja. Blagověst. Ivan Krstitelj. Betlemske jasle. Ime Isusovo. Mudraci od iztoka. Kerštenje Isusovo u Jordanu potoku. Isus biaše napastovan od vraga. Samaritanka. Sijač i četveroverstna njiva. Kukolj medju pšenicom. Evangjelje. Petar hodi po morju. Preobraženje Isusovo. Marta i Maria. Razsipni sin. Občinski sud. Posljednja večera. Juda izdaica. Grob Isusov." Iz toga se vide nazori i mišljenje.

III. Različne pjesme. 1. Nezdvoj. 2. Pouzdanje u Boga. 3. Pěsnik. Strana 68 folio. I tu ima liepih misli i rodoljubivih ponuka za svakoga nas.

To su u pregledu najglavnija djela M. Stojanovića. Svatko jim sada pozna sadržaj, pravac, tendenciju i narodnu važnost. A da je premalo odlikovan i nagradjen kao učitelj, uzgojitelj, pisac i rodoljub za tolika djela na žalost gorka je istina, jer Stojanovićevo zapostavljanje je ujedno zapostavljanje svega hrv. učiteljstva. Jer da su kod vojnoga zapovjedničtva sbilja pravo cienili i umjeli dobro uvažavati školstvo i narodnju prosvjetu, nebi bili proti volji slali Stojanovića u Liku, niti bi bio išao u mir prije vremena, da su mu skromnu želju izpunili glede premještenja iz Like. Pa za svoj tolikogodišnji rad zaslužio je sjegurno i veće odlikovanje, nego li mu ga njegova oblast pribavila, — barem prema mnogim drugim, kojim se skoro za zasluge ni nezna. To bi bilo valjalo tim više učiniti, jer to nebi bilo samo lično priznanje i odlikovanje zasluga M. Stojanovića, nego ujedno i cieloga hrvatskoga učiteljstva, te prave vojske uma i umne snage narodnje. Za primjer si pako treba da uzmu radinost i rodoljublje Stojanovićevo krajiški učitelji, osobito oni, koji su liepe podpore uživali i bili daleko u svietu a inače su dosta nečedni u prosudjivanju i ocienjivanju takovih narodnih radnika, učitelja i rodoljuba. —

Mnogi nije se mogao možda dosta načuditi čitajuć ovo djelovanje Stojanovićevo, kako je mogao toliko raditi. Ti neka znadu i ravnanja radi neka si u dušu zapišu, da je M. Stojanović, bio on na putu ili u domu, načelno svaki dan po jedan sat bilježio i pisao, što je doživio ili što bi dobro bilo poduzeti za narod i njegovu prosvjetu. Tako radi i danas po poslovici: nijedan dan bez posla i bilježenja (nulla dies sine linea).

Još nam je dodati glede obitelji nestora hrvatskih učitelja, da se je po drugi put oženio g. 1852. Prva mu supruga bijaše Ana Prčevićeva. Od nje ima još živa sina Gjuru, puk. lječnika kod c. k. pukovnije br. 79 u Otočcu, koji se

Digitized by Google

oženio i utemeljio obitelj sa Sofijom Škarićevom Karlovčankom. Kći Marija M. Stojanovića udova je od ove godine gradj. učitelja Gjoića u Petrovaradinu. — Druga supruga M. Stojanovića Marija Stakićeva olakšuje mu život i djelovanje.

G. Mijat Stojanović nastanio se u Zagrebu, gdje kani do smrti radeć i poslujuć živjeti u miru od službenih neugodnosti na korist hrvatske knjige i mladeži svojega naroda. To se evo već opaža u raznih časopisih i novinah. Bog mu dao još mnogo godina zdravo i čilo tako poslovati, da nas svojim riedkim primjerom i neumornom uztrajnošću podtiče na rad i nepokolebivo rodoljublje! —

Neka mi nestor naš oprosti, što nisam ocienio njegova rada i djelovanja, kako bi to mogao, da nisam bio službom i putovanjem zapriečen, pa bi i po dužnosti morao; — ali će i ovo mnogomu dobro poslužiti za uzor. Bog dao ugledali se mnogi učitelji u taj primjer nestora hrvatskih učitelja!

U Zagrebu, 11. oktobra 1877.

Dr. Petar Tomić,
prof.

Vriednost igre po uzgoj.

(Čitao **Kv. Vidačić** prigodom učit. sastanka dne 3. srpnja 1877. u Koprivnici.)

(Konac.)

Kojomgod se brzinom i voljom djetinje mišice na igralištu giblju, stežu i raztežu, tom istom rade i duševne sile, nu posve slobodno stvarajuć često čudesa. I prem je nagon k igri i zabavi u djeteta već sam po sebi dovoljno budan, to ipak nesmije uzgojitelj da u tom pogledu ostane posve ravnodušan. On mora nastojati, da igru udesi, kako bi se s njom pokrenula i vježbala svakolika snaga djeteta.

Diete, koje se igra svojski, samoradno, mirno, uztrajno, dok mu tielo neutrudi, biti će doista vrstan, miroljubiv i uztrajan muž, koj će svagda promicati nesamo dobrobit svoju, već i svoga bližnjega.

Izvan škole pri igrah podvrgavaju se djeca obično i sama bez svake zavisti odredbam i ravnanju najpametnijih i najvještijih svojih sudrugova, podčinjavaju se dakle onomu, od koga se mogu što naučiti. S toga već sliedi, da će dobro uredjene i rukovodjene igre još većma priučavati k poslušnosti. Da se pako ma i kakav uzgoj bez poslušnosti pomisliti neda, neće valjda nitko ni sumnjati. Ovdje valja razlikovati sliepi, mekanički posluh od posluha s dobre volje. Onaj si znadu mnogi steći strogošću, ovaj niče iz najodanije ljubavi, koj si u igri s djecom uzgojitelj steći znade. Priznati pako moramo, da je ovakav posluh najmoćniji i najbezuvjetniji, te da je pripravan na svaku žrtvu.

Kao što poslušnost stiču si djeca u valjano vodjenoj igri i druge krieposti, kao što pravednost, mržnju na zlo, priuku na dobro itd., jer je u igri čuvstvo djeteta otvoreno, pošto znade, da mu je sloboda neograničena, koju u istinu i uživa.

Digitized by Google

Diete polazeć školu, riedko je posve slobodno, osim kod igre. Ono se ćuti, da ga netko motri, te hotice ili nehotice sakriva manje više svojoj dobi prirodjenu duševnu ili tjelesnu živahnost, slobodno veselje i radost, dočim se u igri nepretvara. Za uzgojitelja pako neima sretnijega časa od onoga, kada mu se pruža sgoda, da pronikne u djetinju dušu.

Akoprem stanovite vrsti igre vise o stanovitih nazorih čuvstva, od kojih je diete dospjelo, te koji ga nukaju na igru, to su igre kadkada i proročanske naravi. Iz ovoga gledišta smatrao je i Plato dječje igre, dočim je preporučao, da djeca već od treće godine igraju igre, koje su toj dobi prikladne, i koje si sama pronadju kad ih se više sastane. Po Platonu koriste igre zato, jer se po njih može podieliti stanoviti pravac dječijemu nagnuću za buduće zvanje.

Najbolje jest kada se djeca s djecom igraju. Tim se pospješuje družtvenost i prijateljstvo, bez čega čovjek nebi mogao sprovadjati sretna života. Čovjek nije stvoren, da bude sam na svietu, i baš radi toga zove se družtveni stvor. Udruživanje čini prava čudesa. Da čovjek čovjeka treba suvišno bi bilo dokazivati. Tko je taj, koj nebi nikada tudje pomoći trebao? Da li bi se bile mogle mnoge velike i po sviet koristne stvari, što jih danas ima izvesti, da se nisu ljudi udruživali? — Složnim radom postigne čovjek sve: Concordia minimae res crescunt, disconcordiae maximae dilabuntur.

Igra nepoznaje ni razlikosti u odielu, ni u stališu. Na to mora i svaki uzgojitelj osobito paziti, da izkoreni ideju u djetetu, da se čovjek od čovjeka od poroda razlikuje. Sve stališke raznolikosti i preziri nižih jesu ostanci osamljena uzgoja one dobe, kad se još pojmiti nije moglo, kako bi se mogla seljačka i obrtnička djeca družiti s djecom činovnika ili ća vlastelina. I s ovog gledišta su igre važno uzgojno sredstvo za uzgojitelja, komu je uzgajati narod na temelju čisto čovječnih načelah, čistoga kršćanstva, koje uči narode neglededeć i nepitajuć: „tko i što su čiji roditelji.“

Kod igre uče se djeca slobodi, medjusobnoj ljubavi i prijateljstvu, razboritosti i snosljivosti, — krieposti, bez kojih čovjek bez čovjeka živjeti nemože.

Eto dakle dokaza, da je igra potrebit i znatan dio uzgoja. Nu mnogi uzgojitelj misli, da vrlo dobro radi kada kupuje mnogo igračka. To je razsipnost, koja nevodi k svrsi, jer gotove stvari niti nezanimaju djecu onako, kako igračke, koje si sama stvaraju, pa ni duh im kod njih nedjeluje. Čim tko više kupuje igračka, tim više uzbudjuje diete na prosjačenje. Želje postanu neizcrpive; u djetetu se budi nezadovoljstvo, najveća nesreća budućeg života polag one slavnoga Preradovića:

„Ljudskom srdcu uviek nešto treba,
Zadovoljno nikad posve nije;
Čim željenog cilja se dovreba,
S time opet sto mu želja klije.“

Svakako zlo, koje štetonosno djeluje i na druge discipline.

Kao što u pojedina djeteta, nalazimo i u čitavih narodih raznolikosti. — Hoćemo li pako kao uzgojitelji vršiti svoju dužnost do kraja, to trebamo, da diete upoznamo i s osobinami naroda. — To ćemo postići, kada probudimo u djeci ljubav prama običajem narodnim i njegovim igram.

Digitized by Google

Pučka škola i njezini najugledniji prvaci zagovaraju vazda njegovanje dječje igre i narodnih običaja sabiruć ih ili u posebne knjižice, ili obnarodujuć ih u povremenih časopisih za mladež. Tako n. pr. imademo „Slike iz domaćega života“; imademo više igra objelodanjenih u „Smilju“ i „Bršljanu“, kao i jačalačke igre u „Tjelovježbi“. A i mnoge razne još nesakupljene, po narodu razštrkane, koje će nam budućnost na svietlo iznieti. Pa zar imade što ljepšega ili zanimivijega u životu, već kada je mladež živahna i vesele ćudi, te kad rado uz igru prianja? Ili zar nam se srdce od milja neraztapa, kad motrimo rumena lišca mladeži, koja je ono pod lipom naše kolo odigrala? I a koliki bez razlike dobe i stališa pohrle ovdje ili tamo u kolo vesele igre čuteć s pesnikom rieči:

„Kolo vode, živo kolo,
I na brdu i dolini,
Igra mladji sve okolo,
Mi smo pobre u domovini.“

Spomenuo sam ovdje i narodno kolo, t. j. narodni ples, a mnogi bi možebiti pomislio, da i plesove medju igre ubrajam, te ih i kod djece zagovaram. Zagovaram samo narodne igranke na polju, pod vedrim nebom, ali ne plesove u zatvorenih prostorijah punih prašine i škodljivih plinova, koji su kadri žicu mlada života u jednom samo neopreznom časku prekinuti.

Pogledajmo odraslu mladež u gradovih i onu na selih — pogledajmo ondje dugočasnost i nezadovoljnost, a ovdje radostno klicanje, pa mi recite, da li neimam pravo?!

Nezadovoljan čovjek ubojica je vlastite svoje sreće, jer traži uviek nešto boljega u budućnosti, zaboravljajuć na dobro, koje ima u ruci. Muči ga sveudiljna požuda, jer prezire vrutak, koji mu kraj nogu teče.

Ozbiljnost mladeži neka nam nikada negodi, jer se pod njezinom krinkom često krije mraz, koji prieti ofuriti mladu biljku, i tako uništiti mir budućoj sreći. Mladež neka bude živa, neka igra, neka se veseli mladu životu svomu, to sve nije zlo, dok je čedno. Vesela igra nuz gibanje tiela u svežem zraku jači duh i tielo. A ako se uz nju još ori hrvatska pjesan, tad dobiva nov čar, uz koji se bodri duh i plemeni ćućenje. Dà, pjesmom zasladjujmo igru, ta čili i kršni smo Hrvati, koji vazda rado pjevaju, koji imaju u ozbilju krasnih pjesama. Pa ako hladan Niemac začinja igru pjesmom, kako da to nečini Hrvat?

Nastojmo pokupiti što više igra, te ih objelodaniti, a naći će se doista i rodoljubivih pjesnika, koji će smisao igre opjevati, kao što i skladatelja, koji će pjesmu u narodnom duhu uglasbiti. Ovako će i kod nas u nježne djece s vremenom proći pjesan i igra u krv i meso već majčinim mliekom, te će sve većma nestajati klateži, potepuha i svakakvih zlikovaca u djece; nestajati će potrebe, da se uboga, nevina dječica sakupljaju po kojekakovih zakutcih ili sobah, u kojih neima ni dovoljno prostora, a još manje dovoljno svježa zraka, pa još uz i pod nadzorom možebiti kakovih preživjelih osoba, kojim je već sav

Digitized by Google

život dosadio, koje to čine jedino iz nužde vlastite existencije. Jednom riečju: nestati će kržljave, nerazvite tielom i duhom djece, pa će od svakuda odjeknuti:

„Bistre vode, bistre oči,
Vele gore, veli ljudi,
Rujna lica, rujna vina,
Silni gromi, silni udi.“ —

U ostalom neka mi na svršetku dopuščena bude još ova:

Kad je god. 1814. bio došao kralj pruske u Novi Chatel, gdje je Pestalozzi ležao težko bolestan, umoli ovaj svoga učenika Ramsauera, neka bi ga dao odvesti ka kralju, da mu se zahvali na prevelikoj milosti, kojom tako revno njeguje zavod u Iffertonu. Ramsauer ga posluhne. Pestalozzi se putem višeputah onesviesti. Suputnik njegov morade ga s toga dići iz karuce i odnieti u najbližnju kuću. Višekrat ga Ramsauer srdačno umoli, neka krene natrag, pa bi mu i predstavljao opasnost puta po vlastiti život. Nu uzalud. Pestalozzi bi mu uviek uzvraćao: „Ako će moja prisutnost kod kralja djelovati, da se u Pruskoj ma i samo jedno diete bolje uzgoji, to su tim obilno nagradjene sve moje pretrpljene nepogode današnjega putovanja.“

Neka i ova moja, akoprem nepodpuna razpravica danas bude odjeka veleuma Pestalozzija po dobro mile nam domovine, onda sam zadovoljan, jer:

„Zrno do zrna pogača“
„Kamen do kamena palača.“

Nešto o metodiki početnoga računstva.

Po Frommu priobćuje **Milan Kobali.**

(Dalje.)

Petine.

1.) **Zrieti, pokazivati, govoriti: pojam** 1, 2, 3, 4, 5 **petina.**

Kako zovemo dielove kruglje, razdieljene na 1, 2, 3, 4 diela?

Na koliko dielova razdielismo ovu kruglju? (Učitelj ju pokazuje.) Kako ćemo nazvati te dielove?

Koliko polovica, trećina, četvrtina, petina trebamo, da bude ciela kruglja?

Što je $^1/_2$, $^1/_3$, $^1/_4$, $^2/_3$, $^3/_4$, $^2/_5$, $^3/_5$, $^4/_5$ kruglje?

Prispodabljaj pojedine dielove: polovina je veća od trećine, trećina od četvrtine a ova od petine.

Koliko mi još dielova manjka, da bude ciela kruglja, ako imam $^1/_5$, $^2/_5$, $^3/_5$, $^4/_5$, ($^1/_2$, $^3/_4$, $^2/_3$, $^1/_4$)?

2) **Ustmeno s imenovanjem, — zatim pismeno bez imenovanja.**

$^1/_5$ kruglje + $^1/_5$ kruglje =	$^5/_5 - ^1/_5 =$
$^2/_5$ „ + $^1/_5$ „ =	$^5/_5 - ^2/_5 =$
$^3/_5$ „ + $^1/_5$ „ =	$^5/_5 - ^3/_5 =$

Digitized by Google

$^4/_5$ kruglje + $^1/_5$ kruglje =
$^2/_5$ „ + $^2/_5$ „ =
$^3/_5$ „ + $^2/_5$ „ =
$^2/_5$ „ + $^2/_5$ + $^1/_5$ kruglje =
$^3/_5$ „ + $^1/_5$ + $^1/_5$ „ =
$^1/_5$ „ + $^1/_5$ + $^2/_5$ + $^1/_5$ kruglje =
$1 = {}^1/_5 + ?$ =
$1 = {}^2/_5 + ?$ =
$1 = {}^3/_5 + ?$ =
$1 = {}^4/_5 + ?$ =
$1 = {}^2/_5 + {}^2/_5 + ?$ =

$^5/_5 - {}^4/_5$ =
$^3/_5 - {}^1/_5$ =
$^4/_5 - {}^2/_5$ =
$^2/_5 - {}^1/_5$ =
$^5/_5 - ({}^2/_5 + {}^2/_5)$ =
$^5/_5 - ({}^2/_5 + {}^2/_5 + {}^1/_5)$ =
$1 - {}^3/_5$ =
$1 - {}^2/_5$ =
$1 - ({}^2/_5 + {}^1/_5)$ =
$1 - ({}^1/_5 + {}^1/_5 + {}^2/_5)$ =
$1 - ({}^2/_5 + {}^2/_5)$ =

$^1/_5 \times 1$
$^1/_5 \times 2$
$^1/_5 \times 3$
$^1/_5 \times 4$
$^1/_5 \times 5$
$^2/_5 \times 1$
$^3/_5 \times 1$
$^4/_5 \times 1$
$^5/_5 \times 1$
$^2/_5 \times 2$
$^2/_5 - {}^1/_5 \times 2$
$^3/_5 - {}^1/_5 \times 2$
$^3/_5 - {}^1/_5 \times 4$
$^2/_5 - {}^1/_5 \times 3$
$^2/_5 + {}^1/_5 \times 2$

$^5/_5, {}^4/_5, {}^3/_5, {}^2/_5, {}^1/_5 : {}^1/_5$ =
$^4/_5, {}^2/_5 : {}^2/_5$ =
$^3/_5 : {}^3/_5$ =
$^4/_5 : {}^4/_5$ =

$^1/_5$ od $^5/_5$ (1) =
$^1/_2$ „ $^4/_5$ =
$^1/_3$ „ $^3/_5$ =
$^1/_2$ „ $^2/_5$ =
$^1/_5$ „, $^2/_5$ „, $^3/_5$ „, $^4/_5$ „ } 1, 2, 3, 4, 5 =

3. Mješovite vježbe kao opetovanje jur naučenih slomaka; pa takodjer i mješovitih.

$^5/_2$ koliko je cielih? =
$^5/_3$ „ „ =
$^5/_4$ „ „ =
$^5/_5$ „ „ =
$^4/_2$ „ „ =
$^4/_3$ „ „ =
$^3/_3$ „ „ =
$^4/_4$ „ „ =

$2^1/_2$ koliko polovica? =
$1^2/_3$ „ trećina? =
$1^1/_4$ „ četvrtina? =
1 „ petina? =
$1^1/_3$ „ trećina? =
$1^1/_2$ „ četvrtina? =
$^2/_2$ „ „ ? =
$1^1/_2$ „ polovica? =
$1^3/_2$ „ „ ? =
$^4/_4$ „ „ ? =

$2^1/_2 + 2^1/_2$ =
$4^1/_2 + {}^1/_2$ =
$3^1/_2 + 1^1/_2$ =

$5 = 4^1/_2 + ?$ =
$5 = 3^2/_3 + ?$ =
$5 = 2^3/_5 + ?$ =

Digitized by Google

$1\frac{1}{2} + 1\frac{1}{2} =$ $\quad$ $5 = 1\frac{4}{5} + ? =$
$3\frac{1}{3} + 1\frac{2}{3} =$ $\quad$ $5 = 1\frac{1}{2} + ? =$
$4\frac{1}{3} + \frac{2}{3} =$ $\quad$ $5 = 4\frac{1}{5} + ? =$
$2\frac{3}{4} + 1\frac{1}{4} =$ $\quad$ $5 = 2\frac{3}{4} + ? =$
$3\frac{1}{4} + 1\frac{3}{4} =$ $\quad$ $4 = 2\frac{2}{5} + ? =$
$2\frac{2}{5} + 2\frac{3}{5} =$ $\quad$ $4 = 3\frac{3}{5} + ? =$
$3\frac{4}{5} + 1\frac{1}{5} =$ $\quad$ $3 = 1\frac{2}{5} + ? =$

5 manje $2\frac{1}{2}$, $4\frac{1}{2}$. $3\frac{1}{2}$, $1\frac{1}{2}$, $2\frac{1}{3}$, $4\frac{1}{3}$, $4\frac{2}{3}$, $1\frac{3}{4}$, $4\frac{1}{4}$, $3\frac{3}{5}$ itd.

5 manje $2 \times 2\frac{1}{2}$, $2 \times 2\frac{1}{3}$, $2 \times 2\frac{1}{4}$, $2 \times 1\frac{2}{3}$, $3 \times 1\frac{1}{3}$, $4 \times 1\frac{1}{5}$, $3 \times 1\frac{1}{5}$ itd.

$\frac{1}{5}$, $\frac{2}{5}$, $\frac{3}{5}$, $\frac{4}{5}$ oduzete od 1, 2, 3, 4, 5 cielih.

$1\frac{1}{2} : \frac{1}{2}$, $2\frac{1}{2} : \frac{1}{2}$, $1\frac{1}{3} : 1\frac{1}{3}$, $1\frac{2}{3} : \frac{1}{3}$, $1\frac{1}{4} : \frac{1}{4}$, $\frac{1}{2} : \frac{1}{4}$.

4. Razna pitanja:

1 kruglja, koliko je polovica, trećina, četvrtina, petina?

Koliko ostane, ako od 1, 2, 3, 4, 5 kruglja oduzmem (odbijem, umanjim) $\frac{1}{5}$, $\frac{2}{5}$, $\frac{3}{5}$, $\frac{4}{5}$ — $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{5}$, $\frac{3}{5}$?

Koliko moram od 5 oduzeti, ako hoću, da mi ostane $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{3}{5}$, $2\frac{1}{2}$, $4\frac{1}{4}$, $3\frac{1}{3}$, $4\frac{2}{5}$, $2\frac{3}{5}$ itd.

Koliko $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{2}{4}$ moramo imati, da bude cielo?

Što je peti dio od 1, 2, 3, 4, 5, $1\frac{2}{3}$, $1\frac{1}{4}$?

5. Pismene vježbe:

Pisanje brojaka od 1 — 5, — $\frac{1}{2}$ do $\frac{1}{5}$.

Zatim se napišu vježbe onim redom, kako to učinismo pod točkom 2.

6. Uporaba:

1. Majci je ostalo od jučer 2 litra mlieka, a danas je jošte kupila $2\frac{2}{5}$, $3\frac{3}{5}$, $1\frac{4}{5}$, $2\frac{3}{4}$, $2\frac{1}{3}$ litra, koliko imade litara mlieka?

2. Trgovac je prodao od 1, 2, 3, 4, 5 metara platna (sukna, svile) $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{5}$, $\frac{3}{4}$, $4\frac{1}{2}$ itd.; koliko mu je još ostalo?

3. Dragutin pisaše $\frac{3}{4}$ ure, a Antun 1 uru; tko je od njih dulje pisao i za koliko?

4. Milka je napisala $2\frac{1}{2}$ strane, a Danica $1\frac{1}{2}$; koliko strana više napisala je Milka?

5. Koliko dana će tvoja majka imati $\frac{2}{5}$, $\frac{4}{5}$, $1\frac{1}{5}$, $2\frac{2}{5}$ kilograma sladora, ako na dan $\frac{1}{5}$ treba?

6. Koliko pregača će sašiti švelja od $1\frac{1}{5}$, $\frac{3}{5}$, $\frac{2}{5}$, $\frac{4}{5}$, $3\frac{1}{5}$, $4\frac{1}{5}$ metara platna, ako za 1 treba $\frac{1}{5}$ metra? (Sliedi.)

Izvadak iz crtica moga putovanja god. 1877.

(Konac.)

III.

Vidio sam u Sriemu krasnu sgradu školsku. Učiteljske sile svakako će biti ondje izvrstne i valjda sve liepo napreduje. Sastao sam se sa učiteljskim

Digitized by Google

osobljem i svojski porazgovarao. U svaku kapljicu slasti života kobna ljudska sudbina zna kanuti po koju kapljicu gorčine i jeda. — Ravnatelji škola imadu težku zadaću, bočiti jim se sa Petrom i Pavlom, sa Kuzmanom i Damjanom, sa roditelji i djecom, sa drugovi i suradnici duhovnim i svjetovnim, pak napredak i obće dobro pri tom trpi makar najmanje ili bolje reći najviše.

Kad bi svaki faktor pučke prosvjete, pučkoga školstva, oduševljen bio za vjerno izpunjivanje svojih dužnosti, napredovalo bi se krasno, ali do tog napredka još niesmo došli. Učitelji po svojoj dužnosti prednjače svojim uzornim primjerom u školi i izvan škole u družtvenom životu i moraju tako ostale faktore za sobom povlačiti na one staze, kojimi hodeć dolazi se do sveobće puč. prosvjete i naobraženosti. Tu nehasni pri uzgoju i obuci sgoljna teorija, nego praktika i živi čini, živa djela. Nehasni cviet bez ploda, rieč bez čina, gladka ljuska bez zdrave jezgre, gomila gradiva bez vještaka i umjetnika, koji će iz surova gradiva nešto stvoriti: iz kamenja palaču, iz žitnoga zrnja pogaču, iz divlje ćudi pitomu, iz neuka, nerazborita djeteta razumna i pametna čovjeka. Zadaća uzgojitelja i učitelja puč. škole težka je i velevažna, a ne laka i neznatna, koju samo valjano riešiti može podpuno vješt, marljiv, vriedan, revan, pametan i značajan muž. Pa to su valjda svi svjestni učitelji, tko bi mogao ino i pomisliti, i nedao Bog, da koga opadam, samo iz plodova, iz fakta sudim. — Polazak službe božje učenika nekih škola nije uredan. Je li crkva sama tomu kriva, ili crkva, škola i dom, to bi se dalo prosuditi samo onda, kad bi čovjek mogao dulje vremena sva tri spomenuta faktora, koja tu sudjeluju, promatrati i poznati duh, kojim dišu pri svojem ponašanju naprama školi. Ako se dom, crkva i škola neslažu u glavnih načelih uzgojnih i obučnih, nemože biti pravoga uspjeha. nemože škola postati plodonosnom. Najmanji zao izgled dati školskoj mladeži od budi koga ovih triju glavnih faktora pokvari sav red i zapt, a bez ovoga nerodi trnje grozdjem ni češljuga smokvami. Pravi red i zapt postići može učitelj u školi samo svojim uzornim, valjanim, dobrim primjerom. U tom se u novije vrieme, moram reći istinu, puno grieši i od strane doma i škole i crkve. Dom grieši svojim krivim, na pušljivih, pravo reći nikakovih načelih osnovanim domaćem uzgojem; crkva u toliko, u koliko pogdješto zaboravljaju pojedini katekete svoju pravu zadaću glede pučke škole, toga razsadnjaka kršćanske obćine, obćine svetî, što ju spominjemo u apoštolskom vjerovanjem glede mladog vinograda gospodnjeg; zaboravljaju pogdješto i pokadšto na to, da crkva školu, škola crkvu imaju podpuno složno u jednoj i istoj, velikoj zadaći svojski podupirati. Nu glede te sloge izključuje se svaki pašaluk. Niti svećenik kao kateketa, niti učitelj nesmiju se držati glede škole i svoga djelovanja u njoj krivih načela: „Ja pan, ti pan; korda mi, korda ti, holba mi, holba ti! nego onoga načela spasiteljeva, načela ljubavi: Tko najviše bude služio braći svojoj onimi darovi, koje je primio, i tko se učini kao nevino diete, biti će prvi u kraljestvu nebeskom.

Na to smo svi pozvani, a osobito u prvom redu svećenici i učitelji, pa ipak jedni i drugi na mnogih mjestih neponašaju se i neslažu, kako bi valjalo,

Digitized by Google

što crkvi i školi jako škodi. Precjenjuju se na mnogih mjestih i jedni i drugi tražeć neko prvenstvo, neki veći upliv u školi, mjesto da jedni i drugi složno traže napredak svojoj skrbi povjerene mladeži i slavu božju.

Proučio sam ja, neću reći Bog zna šta i koliko, ali puno toga i izkusio ne baš svašta, ali mnogo koječega, pak nemogu nikako odobriti takovo postupanje, nemogu odobriti videć, kako se ovom neslogom izmedju škole i crkve, učitelja i svećenika, ruši iz temelja osnova kršćanske ćudorednosti, a po tom i temelj krotke vjere naših praotaca.

Pedagogija sad je već u novije vrieme pomoćju prirodoslovja, dušoslovja, mudroslovja i ostalih znanstvenih struka postala samostalnom, posebnom znanosti; a svaka prava znanost razbistruje um, oplemenjuje srdce i ćud, sklanja čuvstvo na sve, što je dobro, liepo, uzvišeno, plemenito i sveto, dakle približaje čovjeka Bogu. Na to zaboravljaju neki mladi pedagogi i učitelji, pak krivom uporabom svoga pedagogijskoga znanja zamašno grieše, te se čude, što jim škola ostaje neplodnom, neproduktivnom. Kakva sjetva, takva žetva! — Što tko djela, pred njeg pada! —

Bez zamjere, braćo! natuknuti ću još nešto. Mladi učitelji svršivši preparandiju (učiteljište) steku si puno i liepa pedagogijskoga znanja i drugoga iz raznih znanstvenih struka. Vikli su u učiteljištu i pedagogiju učiti se sve sustavno, obširno, mjereć mak na konac, pak stupivši u praksu kao učitelji i u nižih razredih gradj. škole drže se kruto sustavne obuke. U sgoljnoj teoriji nalazi se često u tovaru pljeve jedva nekoliko zrnaca bjelice pšenice. Nevalja učiti djecu premnogo i svašta, nego manje ali što valja, što je potrebito za praktični život, a jasno i razgovetno predajuć i nipošto na uštrb dječje samodjelatnosti. U školi se djeca ne samo obučavaju u raznih, propisanih učevnih predmetih, nego se i uzgojivaju i priučavaju na svaku vrlinu i ćudorednu kriepost, na svaku dobru navadu, na krieposti družtvene i gradjanske. Netrebam, da ih poimence navodim, poznate su svakom pedagogu.

Pri tom najuspješnije djeluje na mladež uzorni, dobri primjer uzgojiteljev i učiteljev u školi. u crkvi, izvan škole i crkve u družtvenom životu. Svagdje, na svakom mjestu mora se učitelj pokazivati ugladjenim, pristojnim, razboritim, pametnim, dostojanstvenim, da ga svatko živ štuje, uvažava i visoko cieni. U gradj. školi nesmije učitelj obučavajuć nikada zaboraviti, da je gradj. škola ni manje ni više nego razširena pučka škola, gdje se učenici praktičnom obukom pripravljaju za praktični život, a nije kao realka i gimnazija pripravnica za sveučilište i tekniku, a u pučkoj školi uzgojiva se mladež obučavajuć i obučava uzgojivajuć, ali ne za posebnu koju struku, za posebni koji stališ. Drugo su što trgovačke, nautičke, poljodjelstvene, šumarske, obrtničke škole, u kojih se zavodih odgojivaju trgovci, mornari, poljski gospodari, šumari i obrtnici. Pučka škola pruža svojom obukom obću pripravu za praktični život, a ne posebnu. U njoj se bude, razvijaju i njeguju sve dječje duševne sile, kako bi iz djece postali razumni, ćudoredni, valjani ljudi, čestiti članovi gradjanskoga družtva, a ne kakvigod posebni strukovnjaci ili učenjaci.

U Zagrebu mjeseca rujna 1877. Mijat Stojanović.

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanja.**) Njeg. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je gradjanskoga učitelja, pridieljenoga maloj realci u Mitrovici, Nikolu Frkovića, pravim učiteljem jezikoslvno-povjestne struke na višoj djevoj. učioni u Varaždinu; izpitanu učit. kandidatkinju Jelku Hreljanovićevu pravom podučiteljkom na djevoj. školi u Senju; izpitanoga učit. kandidata Hermana Žirovčića učiteljem na obćoj pučkoi školi u Kraljevu Vrhu: učitelja u Štefanju Janka Blagu učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Ivanskoj; svećenika biskupije bosansko-djakovačke i sriemske Ivana Bujanovića pravim učiteljem vjere na kr. velikoj realci u Osieku: duhovne pomoćnike Stanka Matijevića u Osieku i Josipa Oberleitnera u Drenju učitelji vjere. prvoga na obćoj pučkoj dječačkoj i djevojačkoj školi u gornjem, a drugoga na obćoj pučkoj dječačkoj i djevojačkoj školi u dolnjem gradu Osieku.

Nj. preuzv. g. zapovjedajući general. kao načelnik krajiške uprave, imenovao je svršivše pripravnike Vl. Živanovića namj. učiteljem na vel. gimnaziji u Vinkovcih i Danu Krgu namj. učiteljem na vel. realci u Rakovcu: Nikolu Božanića i Matu Kosovića namj. učitelji na maloj realci u Petrinji. Stjep. Popovića na maloj realci u Mitrovici, zatim sporazumno sa dotičnimi duh. stolovi pravimi vjeroučitelji na maloj realci u Mitrovici Aleksandra Bernatovića i Petra Nikolića, a na maloj realci u Zemunu Ivana pl. Bigljevića.

— († **Dr. Gavro Smičiklas**), ravnatelj grč.-sjedinjenoga sjemeništa u Zagrebu, kr. sveučilištni profesor na bogoslovnom fakultetu, prisjednik duh. stola križevačkoga, umro je 2. o. m. u Pribiću. — Vječna mu pamet!

— (**Na kr. preparandijah**) upisano je ove školske godine i to na mužkoj preparandiji 74 učit. pripravnika, a na ženskoj 55 učit. pripravnica. To je broj prema prijašnjim godinam znatan, ali prema potrebi u Hrvatskoj i Slavoniji uviek još premalen. Žalibože da su i sgrade, u kojih su zemaljske preparandije smještene, pretiesne, da se više pripravnika, a osobito pripravnica nebi ni primiti moglo. pa niti ove neimadu mjesta, a da i negovorimo tek o tom, da li te sgrade svrsi odgovaraju. Kud god pogledao, krpež na sve strane. Tuj neima sbornice za učitelje, tamo opet ni sobe za sbirke prirodopisne i fizikalne, nit za pjevanje, nit za gombanje itd. itd Da je u takovih prilikah težko raditi, netreba tek dokazivati. Isto takove čujemo tužaljke sa gimnazije i sveučilišta. Da li će se jednom i tomu lieka naći? Istina — siromasi jesmo — ali za prosvjetne svrhe mora se smoći s oka il s boka prije još, nego li za sudnice i t. d. E da bi bog dao te se u to ozbiljno zamislio i vis. sabor i vis. vlada, te ju odlučno izrekli i — izveli! —

— (**O srednjih školah u Hrvatskoj i Slavoniji**) priobćuje „Vienac“ medju ostalimi sljedeće statističke podatke: U svoj zemlji ima 10 gimnazija i to 8 u provincijalu, a 2 u Krajini. Evo koliko bijaše prošle godine na svakom gimnaziju učitelja i djaka:

U Zagrebu	21	učitelj,	546 djaka.
U Karlovcu	7	učitelja	100 „
U Varaždinu	16	„	339 „
U Senju	14	„	156 „
Na Rieci	14	„	176 „
U Belovaru	7	„	101 djak.
U Požegi	14	„	145 djaka
U Osieku	14	„	261 djak.
U Vinkovcih	13	„	179 djaka.
U Karlovcih	12	„	176 „

Ukupno 132 učitelja 2088 djaka.

Djaka bijaše prošle godine 109 više, nego li godinu dana prije, a 221 više, nego li dvie godine prije. Katolika bijaše 1584, grč.-izt. 376, a Izraelićana 123.

U zemlji su 3 velike realke i 5 malih. — Koncem prošle šk. god. bijaše na realci:

u Zagrebu	19	učitelja	265 djaka;
u Rakovcu	14	„	154 „
u Osieku	16	„	124 „
u Belovaru	7	„	101 djak.

Ukupno 56 učitelja 644 djaka.

Broj djaka umanjio se za 2. Po vjeri bila su 454 katol.; 106 grčko-iztočnih. 81 Izraelićanina i 4 protestanta.

— (**Na gradskoj višoj djevojačkoj učioni**) upisane su ove godine 202 učenice u nižih. a 188 u viših razredih — u prvih za 3 a u drugih za 21 učenicu više nego lani. Peti razred ima i ljetos paralelku. I tuj se tuže radi neshodne škol. sgrade i premalena prostora. Nadamo se. da će gradsko zastupstvo već u interesu sama zdravlja školske mladeži i to ženske mladeži tomu zlu doskočiti.

— (**Učiteljskim izpitom**) na kralj. mužkoj preparandiji u Zagrebu podvrgoše se početkom nove škol. godine 4 kandidata i to 2 bivša učit. pripravnika, koji moradoše u polovici lanjske škol. godine ostaviti preparandiju i poći u vojnike i 2 privr. pučka učitelja. Predsjednikom izpitnoga povjerenstva bijaše zem. šk. nadzornik Jos. L. Pavec. Od izpitanika bijahu odobrena 3 za učit. obć. puč. škola.

— (**Izviešće o djevojačkih učionah u samostanu milosrdnica**) koncem šk. g. 1876—7. U svem je polazilo te zavode 698 djece. Od tih bijaše po vjeri 654 katolikinje, 3 grčkosjedinjene. 21 grčko-iztočna i 20 izraelićanka protestantkinja (?) —; po napredku 208 s odlikom, 236 s prvim redom, 5 s popravkom, 89 s drugim redom, 2 s trećim redom, 29 ne-

Digitized by Google

izpitanih i 1 privatistica. Na svih zavodih djelovaše 27 redovitih i 8 pomoćnih učiteljskih osoba. Na samoj preparandiji bijahu samo 2 prave učiteljice i 1 vjeroučitelj. Ostali su učitelji i učiteljice više pomoćni, jer se bave i na drugih zavodih kao redovito namješteni. Svega je bilo na tom zavodu 91 učenica i to 25 u I., 22 u II. i 44 u III. tečaju. Koliko je od njih sposobnih za prelaz u više tečajeve nekaže se u izvješću. Učiteljskomu se izpitu podvrgoše 42. Od tih je 20 osposobljeno s odlikom, 20 s prvim redom. Na čelu je izvješću „poviest učevnih zavoda milosrdnica", iz kojega razabrasmo nekoje veoma zanimive stvari. Tako se veli, da je ženska preparandija odpisom visoke vlade od 9. prosinca 1876. priznana javnim učiteljištem, što je obsjena, pošto toga visoka vlada niti je učinila, niti po zakonu učiniti mogla, jer se samo one škole, koje uzdržava občina ili zemlja, mogu smatrati javnimi. Sve ostale su privatne, te mogu dobiti pravo „javnosti", ako zakonu zadovoljavaju. Samostansku preparandiju nije dakle visoka vlada priznala „javnom", već joj je po svoj prilici priznala samo „pravo javnosti", što se može svaki čas opozvati, ako zavod prestane odgovarati pravoj svojoj svrsi. Isto se tako veli, da uz žensku preparandiju postoji zabavište, koje se po zakonu uz takov zavod zahtieva. U koliko je nam poznato, neimaju u samostanu zabavišta, van puko čuvalište, koje neodgovara pedagogijskim zahtjevom, i mi se samo čudimo, kako se može trpiti, da se preparandice vode u taj zavod, gdje se u najboljem slučaju mogu naučiti, kako se nebi smjelo postupati s malom djecom. Jer evo što nam piše „Obzor" o tom zabavištu: „Za čudo nam bilo, kako malena dječica, od koje bi jedva očekivao, da mogu govoriti, vješto odgovaraju iz katekizma. — Brojila su do 100 napred i natrag i to hrvatskim, njemačkim, talijanskim i francezkim jezikom (vladina naredba nedopušta ni u I. razredu pučke škole, da se broji do 100), govorila su razne hrvatske molitvice i pjesme na izust, označivale hrvatske rieči francezkim jezikom itd." Koliko se je već u nas pisalo o zadaći zabavišta, o njihovoj uredbi i načinu uzgajanja. Ono, što je o tom pisao pokojni Perkovac u „Vienac", bijaše i širemu občinstvu pristupno, pa ipak ima još ljudi, koji rade onako, kako se je i prije 100 godina radilo u zloglasnih „čuvalištih", u kojih su se djeca fizično i duševno tako rekuć ubijala. I naša bi vis. vlada morala nešto u tom pogledu učiniti. Cislajtanska pa i ista ugarska vlada stvorila je zakon, kojim se i ti zavodi uredjuju. §. 2. cislajtanskoga zakona za zabavišta veli: „Die Mittel der Kindergartenerziehung sind: Beschäftigungen, welche den schaffenden und gestaltenden Thätigkeitstrieb bilden, Bewegungsspiele mit und ohne Gesang, Anschauen und Besprechen von Bildern und Gegenständen, Erzählungen und Gedichten, endlich leichte Gartenarbeiten. — Aller Unterricht im Sinne der Schule ist streng ausgeschlossen. — To bi si moglo pročitati i upraviteljstvo samostanskih zavoda, da se u buduće neponosi onim, što neodgovara ni najmanje načelom valjana uzgoja i obuke.

Književnost.

— („**Kratka katehetika za bogoslovne zavode i preparandije**".) Napisao dr. Martin Štiglić. Odobrila preč. nadb. duhovna oblast u Zagrebu. U Kraljevici. Tiskom primorske tiskare 1877. 52. strane u osmini. Kupit se može u svih hrvatskih knjižarah i kod pisca u Zagrebu za 30 nov. a. vr.

Mi pozdravljamo s veseljem ovu knjigu, jer dosad neimadosmo ovakove tiskane katehetike. Čestitamo g. dru. Štigliću, što je ovom knjižicom nesamo obogatio našu literaturu na didaktičko-pedagogijskom polju, već je takodjer njom olakšao posao našim pripravnikom, dotično pripravnicam, — koje su dosele morali pisati katehetiku za svojim vjeroučiteljem —, te je njom pružio kandidatom učiteljskoga i svećeničkoga stališa sredstvo za kratko vrieme temeljito se obučiti u katehetičkoj znanosti, za koje predavanje opredieljen je veoma kratak rok od nekoliko mjeseci na naših preparandijah. Knjiga je ova napisana razumljivim jezikom do nekih dosad neobičnih izraza, kao što je n. p. katehizanje, katehes itd., a tisak joj je veema krasan, što služi na diku primorskoj tiskari u Kraljevici. Ciela knjiga sastoji iz „Uvoda", koji sadržaje pojam katehetike, potrebu katehetičke obuke, tegobe katehizacije, korist za vjeroučitelja, vrela katehetici i poviest katehetike; zatim dieli se katehetika u dva odsjeka. Prvi odsjek govori o vjerozakonskoj obuci, a drugi o kršćanskom odgoju. Od straga imade „Dodatak" s disciplinarnim propisom, vjeroučnom osnovom, i naredbom kr. zemaljske vlade, kojom se popračuje vjeroučna osnova. — Knjige ove netreba preporučati, jer se ona sama preporučuje svojom vrstnoćom, te mislimo, da neće biti vjeroučitelja i kandidata, bilo to svećeničkoga, bilo učiteljskoga stališa u Hrvatskoj, koj si je nebi nabavio. Dapače mogu se njom liepo okoristiti ne samo gospoda svećenici u pastvi Gospodnjoj, već i g. učitelji, kojim takodjer valja u mladjahna srdca povjerene si školske djece usadjivati vjeru u Boga.

— („**Smilje**".) Od VI. tečaja „Smilja" izašla su dosele već 2 broja zanimivim sadržajem i liepimi slikami. Upozorujemo i opet naše učiteljstvo na taj u nas jedini izlazeći omladinski časopis, da ga uznastoji što većma medju mladeži razširiti.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. zbor", uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 31. U Zagrebu, 1. studenoga 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka“, novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Ima li lokacijam na pučkih školah mjesta?

Koncem svake školske godine poreda se mladež u školskom izvješću po marljivosti u polazku učiona, po napredku u propisanih predmetih i po ćudorednom vladanju. Isto tako završuje se svako školsko poljeće na gradjanskih i viših djevojačkih učionah razdjeljenjem svjedočba.

Tko je razmatrao svakoga pitomca naposeb, kada mu se je svjedočba uručivala, taj je mogao opaziti, da je svaki i cigli bacio pogled ponajprije na lokaciju. Lokacija sama jest ono, što ga može udovoljiti, razveseliti ili raztužiti.

Poznato je, da pitomci sami već naprvo kombinuju, kako će koji izpasti. Veseo je i zadovoljan onaj, koji je bolje izpao, nego se je i sam nadao, al je isto tako tužan i žalostan svaki, koji je na bolje računao, nego li je dobio. Sasma naravno!

Po dovršenom razdjeljenju svjedočba pokupi se mladež obično na hrpe, te si prispodablja svjedočbe, kritikuju pravičnost učitelja, a kritika ta često ili uviek nepovoljna izpadne.

S toga sam stao promišljati: 1. Je li pri najboljoj volji moguće pravedno sastaviti lokacije, i 2. je li lokacija u pučkoj školi opravdana. Odprto mogu tvrditi, da pri najboljoj volji ni jedan učitelj — ako je i sam na jednoj školi ili u jednom razredu, a još manje ako ih je više, kao na gradj. i viših djevojačkih učionah, gdje su učitelji razdieljeni po strukah — nije kadar točno, pravedno sastaviti lokacije. Za dokaz tomu budi navedeno sljedeće:

Mi imamo za napredak redove: veoma dobro, dobro, dovoljno, nedovoljno i slabo. Za prvi dakle obći red imamo tri, za drugi jednu, a za treći opet jednu notu. Označimo najveći napredak, koj se zahtievati može, sa 100. — Buduć se treći red, t. j. „slabo“ obično samo onda daje, kada pitomac — budi s kojih mu drago razloga — samo malo ili skoro ništa napredovao nije, to stavimo središtem za „nedovoljno“ učinjen napredak od 22%, za „dovoljno“ 44%, za „dobro“ 66%, a za „veoma dobro“ 88%.

Digitized by Google

S toga ćemo za učinjen napredak do 11% dati red „slabo“, za napredak izmedju 11 i 33% „nedovoljno“, medju 33 i 55% „dovoljno“, medju 55 i 77% „dobro“, a medju 77 i 100% „veoma dobro“.

Uzmimo, da smo napredak i kadri i voljni posve točno prosuditi. Stavimo si pitomca A i B. Pitomac A postigao je napredak poprečno od 100%, dotično odgovorio je svim mogućim zahtjevom, koje škola na njega staviti može. Pitomac B postigao je napredak od 78%. Obojici moramo dati „veoma dobro“. Stavimo, da je sličnih B-u više njih bilo, koji su osim propisanih predmeta, još koji neobligatan predmet učili, što A nije mogao. Zakon kaže, ako dva ili više učenika iste redove u obligatnih predmetih imaju, tad je naprvo staviti onaj, koji je podučavan i u neobligatnom kojem predmetu. Naš A je za ciela 22% napredniji od onih ostalih u oblig. predmetih, a ipak dodje iza njih. Je li to pravedno?! Pak što se tu dogoditi može, zar se nemože i u svakoj stavci cieloga niza dogoditi a i u više jih ujedanput? (Sličnih slučajeva dogodilo se više na našem zavodu prošle školske godine.) Je li dakle pri najboljoj volji možemo sastaviti pravednu lokaciju? Ili ćemo možebit ovim radi onoga prvoga (A) u kojem god predmetu stupanj niže dati? Što nebi to značilo ravnati redove po lokaciji, mjesto ovu po redovih?

Moglo bi mi se ipak tvrditi, da su navedeni slučaji dosta riedki. Dopušćam! Nu meni će se dopustiti to, da u razredih, gdje je 50—60 pitomaca, šest do deset, a i više jih posve jednake svjedočbe imati mogu, tim više, što imamo za obći prvi red samo tri note. Kojom je pravednošću onda jedan — recimo — 15., a drugi 25. ili tja 30. — Uzmimo sada dva učenika C i D. — C učini napredak od 57% (dobro) u svih predmetih, samo u jednom predmetu 80% (v. dobro). D pako učinio je napredak u svih predmetih 77% (dobro). U tom je razredu 12 propisanih predmeta. D je dakle u 11 predmeta za 20% napredniji od C-a, a ovaj je samo u jednom predmetu za 3% napredniji od njega. Stavimo sada, da je 10 C-u, a 10 D-u sličnih, gdje je od ovih zadnjih 5 slušalo koji neoblig. predmet, što D nije mogao, tada je D za 15 zapostavljen. Takova razlika nemora samo u jednom, nego može biti i u više predmeta, odkuda sliedi, da takovi slučaji nemoraju biti riedki. Zar se onda takova šta nemože, i to punim pravom, nazvati nepravednošću? Zar se neće uslied toga mnoga gorka, štetonosna izliti vrhu škole i učitelja? Da li se dakle može postići ono, što se lokacijom postići želi? Ja velim, da nemože!

Koliko sam već roditelja čuo govoriti, da će diete svoje, sina ili kćerku, samo onda poslati na daljne nauke, ako se bude tako učilo, da bude u prvoj polovici. Badava jih bilo upućivati, da na redove gledaju, jer da i najzadnji ipak mogu biti dobri. Diete jim izpalo — akoprem sasvim dobrim prvim redom — u drugoj polovici, a oni ga nešiljaju, da nastavi nauku, zaboravljajuć, da može i čista žita — bez ili bar sa posve malo kukolja — biti. Eto ploda, kojim lokacije u pučkih školah roditi mogu, a jako često i rode. Ako je dakle tomu tako, onda nikako nemogu na to doći, čemu je lokacija. Stupanj učinjena napredka nepokazuje; jer kako god može jedan izmedju najzadnjijih dobru, tako

Digitized by Google

može i obratno jedan izmedju prvih lošu svjedočbu dobiti. — Podticalom na marljivost i rad nemože to biti, za pojedince morda, ali za većinu ne; jer navedenimi slučaji — a često i drugimi, hvale vriednimi načini — dodju gdjekad i slabi naprvo, što jih podržava u mišljenju i krivom osvjedočenju, da su zahtjevu posve udovoljili, te da će i u buduće tako lako udovoljiti moći — s jedne strane, a s druge opet zapostavljeni, inače marljivi, stranom klonu duhom, kad vide, da i uz najveću marljivost, uz sve nastojanje nemogu napried, s druge pako strane ogorčenost sbog učinjene mu nepravde čini, da u buduće neuloži ni toliko truda, koliko ga je dosele ulagao, a kamo li još više. Nepravda čini i odrasle, zrele, razborite mlakimi u vršenju dužnosti, a kamo li nebi djecu, nezrelu, nerazboritu.

Svi učenici nemogu biti prvi, ali svi mogu biti dobri. Doduše veli poslovica: „Koliko ljudi, toliko ćudi", i druga: „Nit svi prsti na ruci nisu jednaki", tako nemogu ni svi ljudi, dakle ni svi učenici posve biti jednaki. — Nu da bi mi imali tolikovrstnih redova, kolikovrstni su odgovori učenika — što nije moguće ni pomisliti — te da bi mi i kadri i voljni bili svaki put odnosni red ustanoviti — što je još manje moguće — samo tada bi lokacija mogla izpasti pravednom, inače lje nikada.

Ako je dakle upravo nemoguće sastaviti pravednu lokaciju, ako se njom često, dà, više protivno od onoga postizava, što se njom postići namjerava, onda neznam, čemu nepotrebito izvrgavati suvišnim opasnostim i sebe i školstvo u obće.

Kao što imade ljudi, koji neznaju svoj posao, svoje sile valjano ocieniti, te jih bud premalo, bud previše ciene, tako se dosta često i medju mladeži nadje, koja uviek mnije, da je više napredovala, bolje odgovarala od drugih. A što tek da kažem o njihovih roditeljih, od kojih mnogi vide u svojoj djeci zviezde predhodnice, uzor-djecu, napredniju od druge? Često povjeruju takovi roditelji djeci svojoj, da jim je učitelj, jedan ili drugi, u svojem predmetu manje dao, nego li je zaslužio. Lako bi on tobožnji taj manjak pregorio, nu kad ga diete upozori, kad mu dapače dokaže, da je samo tim manjkom mjesto petnaesti, trideseti izpao, onda tek zaori trista gromova i topova, stotinu jada. Ogovaranju i žalbi nije ni kraja ni konca.

Lokaciju sastavljamo polag redova. Dokazujuć dakle nemogućnost sastavljanja pravedne lokacije, dokazujem ponajprije nemogućnost točne klasifikacije. S toga bi mogao tkogod tvrditi, da će isto zlo i iz svjedočba bez lokacije proizlaziti. Nu tomu nije tako. Uzmimo prvi gore navedeni slučaj. Svaki učenik i njegov roditelj dobro znade, da reda nemože dobiti iz onoga predmeta (neobl.), kojega nije slušao, dosljedno tomu nemože jih jaditi, što su oni drugi još redova iz neobl. predmeta dobili. Sluči li se, da takav lošiji red u neobl. predmetu dobije, to ga niti to srditi neće, jer se tomu predmetu nepodaje toliko vriednosti, koliko obligatnomu; a i jadili jih, to se taj jad neodnosi na školu; stvar bo je više privatne naravi.

Digitized by Google

Uzmemo li drugi i treći slučaj, to se u drugom nikada slučiti neće, da od dvajuh s jednakimi svjedočbami jedan izpadne deseti, a drugi dvadeseti, već ostaju jednaki, kao što zbilja i jesu, u trećem pako slučaju ostaje takodjer mala razlika uviek malom.

Nepravedne dakle svjedočbe jesu uviek manje zlo bez lokacije, nego li s njimi, a izmedju dva zla — kad jih birati moramo — birajmo uviek manje.

S tih dakle razloga nije po mojem mnienju u pučkih školah lokacijam mjesta.

Gabrijel **Markovac**,
učitelj.

Ptice selice.

Napisao **Dragutin Hirc.**

Prije malo vremena sve je žuborilo, dubravami i gajevi odzvanjalo, a sad sve pjesmice zamrle. Naravi je to zakon.

Šetajuć večerom dočuje nam uho iz zraka ptičje glasove. Jesu li sbilja?! Stanimo i bacimo okom pram nebu. Zvjezdica se poredala uz zvjezdicu, a medju njimi mjesec bliedo svietlo svoje prosipava. Ali što je ono tamo, što se kraj mjeseca poput oblaka povlači? Jel' oblak, ta nije, glasa se. Prijatelj nam prišapnu: „To su ti putujući ždralovi, kojih prije glasove čusmo.“ Oni nam rek bi govore: „S bogom mili i dragi, putujemo u daleke i toplije strane, a vratit ćemo se pod vaše okrilje, kad vam se sunčani traci ojačaju. Da ste nam zdravo!“

Osobita nas obuzme sjeta, jer bi i mi u te strane kretali, kamo naše krilatice na hiljade kreću. —

Sve ptice dielimo na: stanarice i selice.

Stanarice zovemo one ptice, koje kod nas ciele godine ostaju, nemienjajuć svoga obitališta, a selice uzimljemo u dvostrukom smislu, kao prave selice i kao skitnice ili tumarače.

To su one ptice, koje zimi neputuju u daleke krajeve, ali ipak mienjaju svoja obitališta. Čim je snieg pokrio rudine, dublje i grmlje, približuju se one ljudskim stanovom. Takove su ptice činkavac (Fringilla montifringilla), krunčica (Alauda cristata), poljski vrabac (Fringilla montana), žutanjke, koje zimi u družtvu domaćih vrabaca i golubova po ulicah vidjamo.

Prave ptice selice putuju u daleke krajeve.

Zašto se ptice sele, — koji je tomu uzrok?

Obično nam se na to pitanje odgovara, da se sele zato, jer im nestalo hrane. Nu nije tomu tako. Ta poznato je, da u ono doba, kad nas naše krilatice ostavljaju, ima još dovoljno hrane. Ubijemo li koju krilaticu prije selitbe, osvjedočit ćemo se, da je vrlo tusta, što je najboljim dokazom, da nije gladovala. Naš najveći kanibal medju pjevicami sigurno je svračak (Lanius excubitor), pošto i veće ptice od sebe napada. On bi se mogao i zimi po tom prehraniti, pa se ipak seli.

Digitized by Google

Tko god odgaja ptice pjevice, opaziti je mogao, da su za vrieme selitbe veoma nemirne.

Bio sam još dječakom, kad su mi roditelji imali u kući liepu prepelicu. Nasta jesen, a s njom i vrieme selitbi. Moja prepelica svakim danom postala nemirnija. Pogodili joj hranu, prilagodili toplinu, a ona se ipak primiriti nije htjela. To trajalo po prilici mjesec dana. Poslie se primirila; nu postala nevesela, nujna.

Dodje i proljeće. Sad poče opet onako skakati i nije se htjela primiriti, dok i opet vrieme selitbi neminu. Kod slavulja možeš takodjer opaziti, da pod konac mjeseca rujna u krljetki s jedne priečke na drugu skače i krilima leprée gledajuć u zrak.

Teži sirota za zlatom slobodom, srdce ga vuče u daleke krajeve!

Iz toga se vidi, da je ta selitba instinktivna, da to većini ptica u naravi leži, da je to njihova potreba.

Tko bi unatoč svemu ipak mislio, da je hrana uzrokom selenju, toga pobijaju same krilatice, počem se još i onda sele, kad dodju u kraj, gdje bi se mogle prehraniti.

Promotrimo malo, kako se sele!

Slavulji putuju od grma do grma, od gaja u gaj. Poljska se ševa ili ladvica digne povisoko milo cvrčuć svoju oprostnicu, dočim joj njezina drugarica krunčica za sretna puta pripjeva poputnicu. Po vlažnih i močvarnih poljanah prikupljuju se rode, dok se na jednom dignu i na stotine putuju u toplije krajeve. Lastavice se sabiru nekoliko dana po zvonicih, brzojavnih žicah i inih visokih sgradah milo cvrčuć i oblećuć obljubljena si gnjezda. To traje nekoliko dana, dok ih jedne noći nestane.

Ždrali putuju u prilici V-a, a stariji ih vodi, kad se ovaj utrudi, zamieni ga drugi.

Mnoge se selice dignu veoma visoko, druge lete onizko. Prepelice leteć preko sredozemnoga mora, dignu se samo 8—10″ nad morsku površinu.

Čudnovato se sele crne vrane. Lete bo jatomice i istim pravcem podulje vremena, kad se iznenadce jedna sklopljenih krila pram zemlji pusti, kao da ju tane shvatilo, a cielo jato strelimice za njom. U tom pravcu lete opet nekoliko, dok se opet i druga iznebušice spusti prama zemlji. Ta izmjena traje neprestance.

Akoprem je tuj govor o naših pticah selicah, ipak je umjestno, da spomenemo koju o golubu selcu.

Audibon nam pripovieda, da putuje u jatu od nekoliko milja daljine i širine, i da svojim letom isto sunce zamrači. Ako im se koja grabilica približi, spuste se strelimice za njom te ju nemilice proganjaju. Jao si ga priedjelu, u koj jato pane! Pod množinom dublje se i granje lama, a balega pada poput najgušće kiše.

Manje naše krilatice neputuju jatimice. Zanimivo je, da one ptice, koje se po danu sele, noćju spavaju i obratno.

Digitized by Google

Danju putuju svi hitriji zrakoplovci, kao: lastavice, pčelarke (Merops apiaster), kukavice, zebe, ševe, drozdovi, golubovi, čaplje, žličarke, galebovi, vivkarice, ždralovi itd.

Noćju putuju: sove, kraguji i svi lošiji letači, kao: prepelice, strnadke, liske, slavulji i ostale pogrmuše. U to vrieme nespavaju.

Vještijim se i izkusnijim slabići rado pridružuju. Čvorak putuje s čavkami i s crnimi vranami, a sigurno je takodjer, da se mlade ptice rado pridružuju starijim.

Do kuda putuju ti naši miljenci!

Na to nam pitanje nitko do sada nije odgovorio. Naslućuje se, da putuju tako daleko, dok nedodju u kraj, gdje je temperatura jednaka onoj njihova zavičaja. Naša šumska sova, lulavac (Strix otus), lastavice, pčelarka, vuga, kukavica, zlatovranka, kozodoji, muholovke, srakoperi, pastirice, slavulji, prepelica, ždrali, rodo, hariš prekoračuju i jednačnik (aequator), kako to njihov suputnik Brehm piše.

Zašto putuju tako daleko? Što traže u srcu Afrike, kad je svega toga bliže? Na taj zanimivi „zašto“ nitko nam nije dosada odgovorio.

Čuditi se moramo i sigurnosti, kojom putuju. Lete preko sredozemnoga mora, al ne preko najveće širine, već ili nedaleko Gibraltara ili preko Sicilije ili preko Grčke i najradje kad iztočnjak ili zapadnjak duva. Uz put se one i počivaju. Prepelice se u Dalmaciji oko Sinja i Imotskoga pridržavaju, gdje čekaju, dok bura mine. Onda počivaju na Siciliji i otoku Malti. Svigdje im se nastavljaju zamke i mreže, te na samom otoku Kapreji godimice do 160.000 tih sirotica zaglavi. Drugi ih udarac čeka u Egiptu.

Spomenusmo, da putujuć preko mora lete nizko, a to je Arapom u prilog. Uz obalu izkopaju jame i s protivne strane podignu nasipe. Jadne prepelice nesluteć zla udaraju o nasip jame, al onako utrudjene i izmučene u nju popadaju, gdje ih opet nekoliko stotina zaglavi.*

U Francezkoj se hvata i ubija malo i veliko, te neštede ni iste mile lastavice, već ih na šipku napeljivaju i onda prodavaju.

Sjeverna je Afrika najprikladnije boravište ptica selica, s jedne ju strane stružu valovi sredozemnoga, a s druge ju oplakuju valovi crvenoga mora, a krom toga ju natapa Nil i čini plodnom i prebujnom. Koli zanimivo mora biti u Ponilju, kad kraj sdepastoga groha i krokodila i uz bujni rast papyrusa i raznih poma naše krilatice skaču, plove i pjevaju!

Kad se gora zaodjene listom, a rudine raznolikim cviećem i travicom, kad odpočne ples komaraca, râd mrava i pčelica: tad se mile krilatice naše opet vraćaju iz daleka puta.

Najprije se vraća poljska ševa i to kadkada već koncem veljače, dočim njezina družica krunčica ili ševrljuga ciele zime kod nas ostaje. Kod nas stanuje i treća vrst ševe, šumska ševa (Alauda arborea), koja valjda početkom

* Peter: Dalmatien in seinen verschiedenen Beziehungen.

Digitized by Google

ožujka dolazi. Poljska ševa ostaje kod nas do pod konac mjeseca listopada, a za liepa vremena i do početka studena. Ona žive po cieloj Evropi do Sibirije, a prezimljuje u sjev. Afriki. Mnoge ostaju u južnoj Francezkoj, a još više u južnoj Španiji.

Za ševom najprije dolaze tankonoge pastirice ili govedarice, i to polovicom ožujka. U početku dolazka pridržavaju se njih 15—20 zajedno, dok se poslie razdruže.

Kod nas živu još dvie vrsti pastirica, gorska i žuta, Motacilla sulphurea i M. flava.

Prva je nalik običnoj pastirici, samo se perjem razlikuje, gore je pepelnasta, prsiju i trbuha žuta poput sumpora. Podvoljak je u mužjaka crn, u ženke crvenkasto-biel, rep crn, krajna pera biela.

Prebiva kod nas uz šumske potoke i izvore.

Ovoj nalikuje žuta pliska, konjušarica ili repomiga, samo da je manje i ne posve žuta. Ima je u nas po močvarnih livadah. Kad ove dvie k nam dolaze, nije mi znano, nu svakako kratko iza obične pastirice. Ako je blaga zima, ostaju mnoge i zimi kod nas.

Čvorak dolazi početkom ožujka i živi podvojice, te se tek poslie, pošto su mladi odrasli, drže jatomice po gajevih i dubravah. Mjeseca listopada nas opet ostavljaju.

U isto skoro vrieme dolazi drozd, za njim golub-grivnjaš i dupljaš (Columba palumbusi i C. oenas). Zatim dolaze pjevice, naročito razne pogrmuše.

Lastavice dolaze početkom ožujka. U nas ima tri vrsti lastavica: lastavica čadjavica, lastavica kućnica i bregunica. Čadjavica (Chelidon rustica) je jasno-modrasta perja, čela i podvoljka crvena, trbuha zamazano-biela i duga rašljasta repa. Gniezdi u nutrini sgrada, u veži, stajah itd. i prebiva ponajviše na selu.

Kućnica (Hirundo urbica) je biela podvoljka i trbuha, neima vilice i gniezdi ponajviše pod striehom.

Mala bregunica (H. riparia) stanuje kraj strmih obala, gdje izkljuje prohod do gnjezda na 3' dugačak, u koj smiešta 5—6 bielih jaja.

Laste nedolaze najednom, već pošiljaju predstraže, da razvide, je li Zimović svoje žezlo odložio. Odtuda ona drevna Aristotelova: „Jedna lasta nepravi proljeća.“ Lastavice nas ostavljaju koncem rujna.

Čadjavica ima najveći obseg putovanja. Ova selica dosiže iz središta Afrike preko ciele Evrope do kraj Skandinavije, prelazi Sibirijom u Aziju do 65° sjeverne širine, ulazi izmedju berinskoga i ledenoga mora u sjevernu i dopre do na kraj južne Amerike, odkud prelazi Novom Selandijom u Australiju, a odtud se vraća u Afriku, odkud je bila pošla.

Manji obseg od čadjavice ima bregunica. Zimuje u zapadnoj Afriki i gornjoj Gujani. Od ovud silazi jedna pruga njezina putovanja do najjužnijega rta Afrike, te vrativ se opet k sjeveru prelazi sredozemnim morem u Evropu i siže do sjevero-ledenoga mora.

Digitized by Google

Kućnica ulazi u Portugalsku pak se razilazi nutarnjom Afrikom i južnom Azijom. *

U staro se je doba o selenju lastavica koje što bajalo. Aristotel i Plinij rekoše, da lastavice po dolovih gole prezimuju. Magnus Gothus, biskup Uspalski, tvrdio je, da padaju u more i u tuj u klupko svite prezimuju. Claudian je mislio, da se u ribe pretvore i u južnija mora odplivaju. Heldelin da ih je našao pod mašinom i suhim lišćem, Ursinus i Ranzovius pod zemljom u Českoj itd. Dugo se u to sve vjerovalo, nu kad prior samostana u Strassburgu svomu paru lastavica ceduljice na noge privezao i napisao: „Ubi hiemasti", a dobio za odgovor: „In India in domo sutoris"; drugčije se o tom misliti počelo. **

Poslie lastavica vraćaju se: slavulj mali i veliki (Lusciola luscinia i L. philomela), kukavica, deb, vijoglavka, srakoperac i prepelice koncem travnja, gdje nas pozdravljaju svojom: podpodom, podpodom!

Od slavulja dolaze najprije mužjaci, a ženke nekoliko dana kasnije, te ih oni svojim cvrkutanjem vabe.

Dosta rano dolazi i kukavica, te oživljuje gajeve i dubrave. Koncem lipnja nestane joj glasa. Prema tomu ona pučka: „Zakukala crna kukavica od Gjurgjeva do Petrova danka." Vuga dolazi još kasnije, nu najćutljivija je svakako grlica, koja dolazi tek koncem svibnja.

U vremenu se ptice riedko varaju. Ako pojedince naše krajeve ostavljaju, te se mjestimice pridržavaju i pjevaju, znak je liepe jeseni; usupor ako pojedince dolaze, te zaostaju i negrade odmah gnjezda, bit će hladno proljeće.

Još su sigurniji vremenokazi mnoge ptice sjevernice. Sjeverna patka (Anas glacialis), žive uz obale ledenoga mora Azije i Evrope do Spitzberga. Seli se na obale duž mora baltičkoga i duž Holandije. Da bi južnije doprla, nije ornithologom znano; nu mjeseca siečnja 1840. bilo ih je i u južnoj Francezkoj, dakle blizu 500 milja od prave si domovine. Tuj je zavladala i veća zima nego obično, a u njezinoj domovini morala je biti nesnosna studen. Tako je godine 1864. zavladala u sjevernih pokrajinah austrijskih velika studen, i droplje ostavile su ravnice ugarske i došle u Sriem, godine pako 1873. u drugoj polovici mjeseca siečnja iznenadila je okolicu zagrebačku sjevernica — **kugara** (Bombycilla garula), te se tuj do početka veljače pridržavala, pak bijaše i studen i zima neobična.

Odgovor g. Šimončiću.

(Dalje.)

Da me uzmogne što oštrije i snažnije suzbiti, pribavi si gosp. Š. neke od onih knjiga, što sam ih, sastavljajuć svoju pedagogiju, rabio i u predgovoru naveo, te je marljivo sravnjivao svaku pojedinu rieč moje knjige s odnosnimi

---

* Torbar: Ptice selice, Rad akademije. knj. I.

** Jul. Finger: Schwalbenplaudereien. Verhandlungen der zoolog.-botan. Gesellschaft in Wien. Band XIV. str. 212—223.

Digitized by Google

izvornici. Postupak je taj sam po sebi hvalevriedan, i mogao bi se uzeti kao znak osobite savjestnosti, kad bi mu bili podlogom nešto plemenitiji motivi i točnije poznavanje same stvari. Nu gdjegod sam ja u izrazu ili stvari ma i najmanje odstupio od ovoga ili onoga pisca, ili se ponešto inače izrazio, nego bi to g. Š. htio, — tamo je on na mene navalio svom oštrinom svoga pera, spotičuć mi, da nerazumijem pisaca, kojimi sam se služio, i da sam ih krivo preveo. Na to, da li sam imao razloga, što sam u gdjekojih stvarih od njih odstupio, nije se obazirao, još manje je razmišljao o tom, da li se s izpravnosti same stvari slaže ono, što on, kao bolje, predlaže. Tako n. pr. osudjuje moju izreku: „Čovječje se sposobnosti moraju s vana poticati i podraživati, da se probude i potaknu na razvitak", — te veli: „Čemu tolike rieči. Zar nebi bilo jasnije ovako: ali jih treba s vana poticati i **razvijati.**" Na oko je to sbilja sgodnije, i što mnogo vriedi, hrvatskomu uhu ugodnije; — ali badava, kad se tim smisao znatno mienja i uči nešto, što se skroz protivi antropologijskoj i pedagogijskoj nauci. Mi znamo, da se čovječje tielo može samo onda održati i razviti, ako dobije dostatno hrane iz vana, — ali to nije podnipošto dovoljno, nego tu hranu mora životni organizam preraditi i u svoju bitnost pretvoriti (receptivitet i reactivitet). Isto valja i o razvitku duše. Što s njom biva, biva i ako ne jedino po njoj, ipak samo iz nje i u njoj samoj. Uzgojitelj nemože ništa u nju neposredno unašati, niti ju puniti predočbami onako, kao što se puni posuda vodom. On može samo podati priliku duševnoj radnji, te nastojati, da si steče što više predočaba, i da ih po tom sama preradi u čuvstva i težnje; i drugo ništa. Čovjek se dakle nerazvija s vana, nego iz nutra, što nam i sama ta rieč naznačuje. Iz vana može doći samo povod, a sve drugo je resultat nutarnje djelatnosti. U tom pogledu veoma dobro veli Milde (koga g. Š. toliko spominje, a ipak tako slabo pozna, kao što ću to kašnje pobliže dokazati): „Alles, was ein Eigenthum unseres Geistes werden soll, muss nicht von aussen hineingetragen, sondern im Innern selbst entwickelt werden. Der Stoff und der Reiz können von aussen kommen, die Vorstellungen und das Urtheil muss die Seele durch eigene Thätigkeit bilden. Diese Vorschrift wird sehr oft übersehen." — „Kommt den alles von aussen hinein, und nichts von innen heraus? — Wenn der erste Stoss der Selbstthätigkeit von aussen kommt, ist auch die Fortdauer, die Richtung dieser Thätigkeit von aussen her?" — Isto tako veli i Gräfe: „Sich bilden kann jeder nur selbst, von aussen kann niemand gebildet werden. Alles ausser dem Menschen Liegende, und wäre es das Erhabenste, kann nur Anregung und Mittel zur Bildung für den Menschen werden. Dieser muss selbstthätig sich der Einwirkung jener Anregungen hingeben und jene Mittel in sich aufnehmen."

G. Š. misli nadalje, da su moje izreke: „Čovjek se svojim slobodnim radom usavršiva" i „Samo čovjek može biti svojim vlastitim uzgojiteljem" — **nejasne, a donekle i neistinite** (!), te da bi valjalo reći: „Čovjek se pako uz tudju pripomoć i slobodnim svojim radom usavršiva, — i u tom smislu može samo čovjek biti svojim vlastitim uzgojiteljem." To se tumačenje slaže posve

Digitized by Google

s gornjom njegovom tvrdnjom, po kojoj se čovjek s vana ne samo potiče na razvitak, nego s vana i razvija. Nu tko se ikoliko razumije u pedagogiju, uvidjeti će odmah, da se takov nauk skroz protivi nauci pedagogijskoj. Istina je doduše, da se čovjek uz tudju pripomoć i svojom slobodnom radnjom uzgaja, ali se uz tudju pripomoć neusavršava; — jer napokon dolazi vrieme, gdje svaka vanjska pripomoć prestaje, i gdje čovjek sam o svojoj usavršitbi nastoji i nastojati mora. Nekoji pedagozi uče s toga: „Uzgajaj čovjeka tako, da bude s vremenom svoj vlastiti uzgojitelj", pa to i jest formalna svrha uzgoju. Da se to neprotivi ni kršćanskoj nauci, svjedoče nam eminentni katolički pisci, koji to isto uče. Alleker veli: „Aller erziehliche Einfluss muss dahin gerichtet sein, den Zögling mehr und mehr von der Leitung zu entwöhnen und zu seinem eigenen Führer heranzubilden nach Sailer's treffendem Ausdruck: Erziehung zur Selbsterziehung". I dr. A. Kerschbaumer, komu g. Š. nesmije odreći ni „tameljita znanja ni katoličke uvjere" izrazuje se u istom smislu, dočim piše: „Der Schüller muss selbst arbeiten an seiner Erziehung, sonst wird sie nie vollendet Wer das nicht begreift, taugt nicht zur Erziehung." — Treba li oštrije osude g. Š. i njegovoj kritici, i to upravo s one strane, koju sigurno kompetentnom smatra, jer ju do nebesa uzvisuje?! —

Iz jedne nesgrapnosti pada g. Š. u drugu, tvrdeć, da je neizpravno ono, gdje ja velim: „U tom smislu čovjek sam sebe uzgaja, i što se sam uzgaja, to je njegovo pravo dostojanstvo"; a to tvrdi samo s toga, jer ta izreka slučajno nije posve suglasna s Riekeovom, koji veli: „In diesem Sinne wird der Mensch allein erzogen." On udara po meni i negledeć na savez, u kojem je spomenuta moja izreka napram onomu, što se prije toga veli, i gdje se pojam uzgoja ovako označuje: „Po tom uzgajati čovjeka znači pokretati mu prirodjene sposobnosti, podavati mu dobru duševnu hranu i motriti, kojim se pravcem razvija, te tim pomoći mu, da postane svojim vlastitim uzgojiteljem, t. j. da svoju volju slobodno i svjestno upravlja, i tim se približava svrsi, koja se osniva na njegovoj naravi." Učim li dakle, da se čovjek „u tom smislu" sam uzgaja, to neučim, — prema onomu, što gore navedoh, — ništa nova, niti kriva ili neizpravna. Neizpravnim može se to činiti samo onomu, koji nije proniknuo u samu stvar, već se drži pojedinih izraza kao sliepac plota.

Spotiče se gosp. Š. i ob ono, gdje velim: „Veoma je neopredieljen pojam uzgojnih sredstva, jer najveći ih je dio u jedan mah posve nešto drugoga, nego li uzgojno sredstvo, dapače glavne svrhe uzgoja stoje jedna prema drugoj kano sredstva, jer u čovjeka, koga uzgajamo jedno je s drugim organski spojeno i svezano." — Po njegovu: „S ovom* Dittesovom izrekom** nije

---

* „S ovom Dittesovom izrekom" oveća je gramatička pogreška. Ponajprije to je sedmi padež „sredstva", a onda valja da bude bez predloga. Nadalje kad se u prednjih izrekah što veli ili nabraja, pak se u sljedećoj na to pokazuje ili o tom dulji govor, a nema se pred očima, je li što bliže ili dalje, onda se običnije rabi zaime taj, ta, to, nego ovaj, ova, ovo. — Bolje bi dakle bilo: „**Tom** Dittesovom i t. d.", nego S (!) **ovom** Dittesovom itd."

** Nije to samo Dittesova izreka, nego svakoga razumnoga pedagoga. Dittesovom može ju prozvati samo onaj, koji slabo pozna pedagogijsku literaturu. — G. Š. hoće, da je

Digitized by Google

pojam uzgojnoga sredstva ništa bolje razjasnjen*, mogla je dakle izostati.“ — Da li je u istinu mogla izostati ili ne, to je stvar veoma relativna, te stoji do toga, kako se shvati. U učevnoj knjizi nemože biti suvišna, jer ako učitelj vidi, da ju učenici mogu razumjeti, onda ju i tumači, čim im znatno razbistri pojam uzgojne svrhe i uzgojnoga sredstva. Osvjedoči li se naprotiv, da im je težka, može ju posve lako, te bez ikakova uštrba po suvislost pojedinih dielova dotičnoga §. izostaviti. — Vjerujem, da je gosp. Š. neobična, jer je neima u Stöcklu, Ohleru itd., te joj po tom nevjeruje, ma da je i najnedužnija; a sve mi se nekako čini, da mu nije ni dosta jasna, samo što neće, da to prizna onako iskreno, kao na nekih drugih mjestih, i zato nežalim truda, da mu ju razjasnim, možda mu se onda većma svidi, jer pravo se veli: „Česa tko nepozna, toga niti necieni.“ — Obično se govori samo o jednoj svrsi uzgoja, nu ta je jedna i najviša uzgojna svrha ujedno i najkrajna, te se nemože postići prije nego li pitomac bude sposoban, da se slobodno upravlja i opredieljuje u svojoj radnji. Nu do toga ima uzgojno djelovanje raznovrstni smjer i zadatak. Prije svega valja naime podupirati naravni razvitak tjelesnih i duševnih sposobnosti, što je prvi uvjet svakomu uzgoju, i bez česa se čovječje biće ni održati nebi moglo. To se uzgojno djelovanje obično zove njegom. Nu diete nesmije uviek ostati u vlasti naravi, jer se inače nebi nikad dovinulo do umne i ćudoredne slobode. Valja dakle kršiti vlast naravi, te priučati diete, da se odaje onomu, što je istinito, liepo i dobro, još prije nego li to samo upoznati može. To je zadaća stege. Ali pusta privika, i koliko je sama po sebi veoma znamenita, nije ipak dovoljna, nego se tu hoće i slobodne djelatnosti. Pitomac treba da upozna svoju svrhu, i da se sve više osposobljuje, kako bi mogao samosvojno za njom težiti. Tomu pomaže pouka i obuka. — Njega dakle, stega i obuka tri su poglavita zadatka u uzgojnom djelovanju, te se pogledom na jedinstvenu uzgojnu svrhu mogu nazvati i nuzgrednimi svrhami uzgoja. Oni su kod uzgoja tako znameniti, da bez njih čovjek nebi mogao postići svoje glavne svrhe, za koju je na ovom svietu. Ako se sami po sebi uzmu ti uzgojni zadatci, onda se svakako mogu nazvati uzgojnimi svrhami, nu prema konačnoj su svrsi tek sredstva, kao što je n. p. i onomu, koji putuju u Beč radi kakva posla, — nekim načinom Beč svrha njegovu putovanju, ali napram zadaći, koju ima tamo da ovrši, samo sredstvo, koje omogućuje izpunjaj te zadaće. — I prema tomu nije ni najmanje suvišno, ako velim, da je pojam uzgojnih sredstva veoma neopredieljen, i da ih je najveći dio u jedan mah posve nešto drugoga nego li uzgojno sredstvo, dapače da glavne svrhe uzgoja stoje jedna prema drugoj kano sredstva.

---

moj §. ob uzgojnih sredstvih kopiran po Dittesu i Riekeu, prem se u samoj razdjelbi posve od njih razlikuje, i s toga ga osudjuje i neglededć na njegovu vriednost. Nu hoće li se osvjedočiti o netemeljitosti svoje tvrdnje, neka pročita i kršćanskoga pisca Curtmana, koji skoro isto onako piše ob uzgojnih sredstvih, a ipak mu se nemože prigovoriti, da je kopirao Dittesa ili Riekea.

* Sični c, s, z, kad stoje pred mekim suglasom, pomekšavaju se. Valjalo bi dakle razjašnjen, a ne razjasnjen.

Digitized by Google

Prigovara mi g. Š. i to, što govoreć ob uzgojnih sredstvih nespominjem izričnо i „vrhunaravnih“ uzgojnih sredstva, a ipak opaža i sam, da medju ostalimi sredstvi navodim i „molitvu, bogoljubne pjesme, nabožne vježbe, obrede, službu božju itd.“ — A niesu li to sama vrhunaravna sredstva, makar se to „izrično“ i neveli? G. Š. to takodjer priznaje, dočim veli: „Nećemo krivo činiti g. B., jer on spominje kano uzgojna sredstva: molitvu, bogoljubne pjesme, nabožne vježbe, službu božju itd.; dosljedno bi dakle bilo reći, da to nisu naravna, nego vrhunaravna uzgojna sredstva.“ Čovjek bi po tom mislio, da će opozvati ili barem ublažiti prijašnju svoju tvrdnju o naturalističkom smjeru moje knjige, nu uzalud on uz sve to i nadalje sumnjiči, dapače upravo na tom temelju izriče s nova, da je tobož sbilja istinu natuknuo, kad je uztvrdio, da se u mojoj pedagogiji kano zadnja svrha čovjeka predpostavlja naravna tek neka bogosličnost. Svaki bi drugi naprotiv ovako po prilici sudio: Ako se u B-ovoj pedagogiji kano zadnja svrha čovječjega uzgoja predpostavlja naravna tek neka bogosličnost, čemu onda medju uzgojnimi sredsvi „molitva, nabožne vježbe, bogoljubne pjesme itd.“ To su čista vrhunaravna sredstva, a vrhunaravnimi se sredstvi postizava samo vrhunaravna svrha. Pošto je dakle B. medju inimi naveo i vrhunaravna sredstva, to je bez dvojbe, da je predpostavljao i vrhunaravnu, a ne tek naravnu bogosličnost. Tako bi umovao svaki razuman čovjek. Nu pravo se veli: „Gdje strast gospoduje, tamo razum robuje.“ G. je Š. na toliko obsjenilo ljuto protivničtvo, te niti neopaža, kako ne samo na jednom, nego na više mjesta sama sebe bije. Ono što je glavno kod svake kritike, pravednost naime i razboritost, bijaše mu najmanje pred očima, jer je po svoj prilici mislio, da će svojoj dužnosti podpuno zadovoljiti, čim proti meni **doslovce** navede ono, što je dr. A. Stöckl na str. 428. svoje „poviesti pedagogije“ napisao proti Graseru.

(Dalje.)

DOPISI.

Privlaka na Bosutu. Nastade i opet nova škol. godina. U svoje vrieme mnogo se toga govorilo i u većih krugovih o poboljšanju stanja bivšega krajiškoga učiteljstva. Žalibože i ona tinjajuća iskrica utrne prebrzo! Sada se riedko gdje o tom rieč poždene; jer je to pitanje kano s vida metnuto, kano — riešeno. Dakle ostaje i nadalje pri starom? O moj siromašni učitelju, tebe mimoilaze već i oni, koji bi zadaćom i trudom i plaćom daleko za tobom stajati morali.

Još nam evo i druge biede. Od mladjega učiteljstva većina traži i ide u gradove, jer se nada privatnoj obuci; čemu kod nas ni traga nije. Moglo bi borami ostati stablo okresano, ako još dugo tako potraje. Zar je to šala, u petrovaradinskom okružju 32 mjesta prazna? Tko će ih popuniti? Dakle samo u jednom okružju toliko, a što u svih?

A kako da nam srdce nepuca gledajuć, gdje naša braća gradjanske Hrvatske i Slavonije jedan sat od nas udaljeni primjerenih 5—600 for. uz stan,

Digitized by Google

ogriev i drugi dohodak, uživaju. Ta jedne smo majke sini, jedna nam je svrha — jednake muke patimo, pa mi jedva 300 for. dobivamo.

Siromah imadeš 3—4 dječice, odjevaj ih i naobrazuj zvanju primjereno! Trgaj od 24 for. mjesečnih 12—14 for. za koštu djeteta u gradu — pa živi sa 10 for. s cielom obitelju. Odjevaj i hrani cielu obitelj!

Oj gospodo, koji nad tiem razpolažete, stavite svoju blagu ruku na srdce, ta ono će i samo odgovoriti: da život krajiškoga učitelja, život je kukavan i sdvojan!

Nastala netom promjena u našoj vladi. Onaj, u koga položismo naše vruće nade, reče nam s bogom. Mišljasmo ostati stado bez pastira; al eto nam dodje opet na kormilo daleko poznati muž, radi svoje dobrote i blaga srdca u osobi preuzv. gosp. Fr. Filipovića. Pod Vaše dakle okrilje utičemo se, preuzvišeni gospodine, vrućom molbom: izvedite naumljeno djelo Svoga visokoga predšastnika t. j. pomognite biednomu pučkomu učiteljstvu, pod Vašom blagom rukom stojećem, pa će Vas preuzv. gospodine daleka njihova koljena blagoslivati; a mi ćemo vazda raditi uztrajano i pokazati, da smo hrvatski sinci, koji su vazda svoju poslušnost i revnost pokazali prama zakonu i dužnosti.

Josip Miloš Ljubić,
učitelj.

Iz Jaske. Glavna skupština učiteljskoga družtva podžupanije jastrebarske bijaše za dan 18. listopada t. g. urečena, pak i sve učiteljstvo iza vremena k istoj pozvano. Kakov smjer i svrhu takova družtva imadu, mogao se je svaki član, a ponajprije učitelji sami uvjeriti, pošto su 2 primjerka tiskanih pravila toga družtva svakoj učioni — dotično svakomu učitelju priposlana i točno izvješteno uljudnim pozivom, da će se na opredieljeni dan glavna skupština toga družtva zaista — bez dalnje odgode oko 10 sati prije podne obdržavati. Žalošću bilježiti moramo, da su se našemu pozivu 3, slovi tri učitelja odazvala i to: gg. Premužak, učitelj jamnički, koji, prem na prsijuh boluje, ipak se je za taj dan uz svu bolest i prilično težkim predavanjem pripravio; zatim Lećnjak, učitelj sveto-janski i Haramija, učitelj kupinečki. Ostala gospoda oglušiše se našemu pozivu. — Opredieljeni dan skupštine bijaše upravo liep, kakav si čovjek samo pomisliti može, uz to školski praznik. Razlozi opravdanja dostojni, mislimo, mogli bi se jedino kod trojice poradi prevelike udaljenosti mjestâ uvažiti i to iz Šišinca, Pokupskoga i Vivodine. Al neoprostiva, dà, upravo svakoga ukora vriedna je mlitavost nekoje najbliže nam gospode učitelja, koji, neznamo s kojih razloga izbjegavaju bratinsku uzajemnost i slogu. Braćo, obće čuju se tužbe, da se učiteljski napram drugim stališem neuvažava onako, kako si želi učiteljstvo samo. — Hoćemo li indi, da nas drugi štuju, valja da se zajedno i u slozi usavršujemo na boljak obće narodne prosvjete, a u tu svrhu najsgodnija su ovakova učiteljska družtva, gdje učitelj svaki pojedinac, izmjenično, otvoreno i javno prigodom glavnih skupština sgodnim predavanjem dokazati može, koliko važi? — Nedaj bože, da bismo morali ovakovimi tužaljkami i u buduće napredno čitajuće občinstvo zabavljati! K.....ć.

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanja.**) Njeg. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je učitelja u Neštinu Ivana Vlašića učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Tompojevcih, izpitanoga za pučko učiteljstvo kandidata Josipa Puclina, pravim učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Velikoj Erpenji, izpitanu za pučko učiteljstvo kandidatkinju Olgu Valisovu pravom podučiteljicom na djev. obćoj pučkoj školi u Rumi, kandidata pučkoga učiteljstva Ignjata Ogrizovića učiteljem na obosp. obć. puč. školi u Budimcih, te učiteljicu u Suhompolju Anku Buček učiteljicom na djevoj. obćoj pučkoj školi u njemačkoj Retfali.

— (**Hrvatski pedagogijsko-književni sbor.**) (Iz odborske sjednice od 24. listop.) G. Mita Petrović, prof. u Somboru, dostavio je sboru adrese onih učitelja i učiteljica iz Bačke i Banata, kojim bi se moglo poslati „Smilje“ na ogled. Da se sbor što više oduži svomu narodu, i da podupre nastojanje oko naobrazbe u narodnom duhu onoga diela našega naroda, komu priete tudjinski elementi; to je on pozvao „Bratovštinu hrvatskih ljudi“ u Istri i poznatije rodoljube u Bačkoj, da mu naznače po 10 siromašnih učiona, kojim će se onda slati „Smilje“ bezplatno. — Predsjednik javlja, da je opet stavljeno u blagajnu 100 for., i tako iznosi glavnica 2300 for. Glavna skupština držat će se 31. prosinca t. g., za koju će g. Mijat Stojanović priredit predavanje, a o čem, to će saznati štovani čitatelji, u svoje vrieme iz poziva. — G. Ante Otovčević, imenovani c. kr. školski nadzornik za gradiško okružje, umoljen je, da nastavi ono, što je njegov predšastnik Jakov Bobinac liepo započeo, naime sabiranje utemeljitelja, članova i prinesaka jur pristupivših članova. Sbor je uvjeren, da će se gosp. Otovčević toj rodoljubivoj molbi rado odazvati. — Još bi umoljena vis. kr. zem. vlada, da blagoizvoli pripustiti u kr. preparandije Hrvatske i Slavonije i preporučiti školskim knjižnicam Basaričkovo „Dušoslovje“. K—i.

— (**Godišnje izviešće obće pučke škole u Kuli**) (Slavoniji) koncem školske g. 1876—7. Sposobnjaka bijaše 56 dječaka i 47 djevojčica, ukupno 103. Polazilo je pako školu 39 dječaka i 24 djevojčice, ukupno 63. Od ovih dobiše prvi red s odlikom 12, prvi red 28, drugi red 17 a treći 6. Neizpitanih, to jest koji školu nepolažahu, bilo je 40. Od 37 upisanih opetovničara polazilo je samo 12 redovito opetovnicu. U obće bio je polazak škole vrlo neuredan i nemaran neobziruć se na tu nevoljnu okolnost, da je polovica djece u pomanjkanju potrebnih klupa na tlih sjediti morala. Mjestimice se vrlo malo haje za promak škole, premda se mnogi rado njenimi lovori kite, držeći mnogo do toga, da se nazivaju promicatelji narodnje prosvjete. — Mladež je u lipnju 10 dana bolovala od aspa, inače je bila zdrava. S. Vudy.

— (**Skolstvo podžupanije zagrebačke.**) Kr. podžupanija zagrebačka priredila je za podžupanijsku skupštinu o školstvu podžupanije sljedeći izvještaj:

Kod škola nisu se dogodile nikakove osobite promjene. Toliko se može konštatovati, da mjestni školski odbori nisu se pokazali institucijom posve praktičnom i oni u mnogom prieče školski napredak. Propisani postupak za prisilno pridržanje na školski polazak neodgovara svrhi, jer nevodi brzomu i uspješnomu riešenju prijava. Tečajem ove godine nadario je vis. vladni odjel za bogoštovje i nastavu gotovo svekolike ovopodručne škole knjigami i učili, medju kojimi imade osobito liepih i od veće vriednosti.

Kod pučke škole u sv. Ivanu namjestiti će se već tečajem ove školske godine još jedna učiteljska sila, tako da budu u svem kod škola u sv. Ivanu upotrebljena dva učitelja i jedna učiteljica; zastupstvo svetoivansko zaslužuje radi odnosnoga svoga zaključka svaku hvalu.

Tečajem ove godine dovršit će se nova šk. sgrada u Bistri, koju uz podporu od 2000 f. dobivenu iz zemaljskih sredstva sa znatnim troškom podiže tamošnja školska občina. Radi namaknuća gradjevnoga troška sliedit će posebni predlog.

U Brezovici namislila je ova podžupanija takodjer ljetos podignuti toli nuždnu školsku sgradu, ali je taj podhvat odgodila obzirom na ovogodišnji slabi prirod i jer je tamošnju župu ljetos led strašno potukao.

Propisani popis školske djece jur je svuda obavljen.

Mnogo neprilika zadaje nabava školskih knjiga za ovopodručne učione po smislu §. 30. novoga školskoga zakona i naredbe vis. vlade od 10. rujna 1877. br. 1318. premda se mora priznati, da je smjer rečenoga zakona i odnošno naredbe najplemenitiji; i da je kadar podpomoći našim školam i moralno i materijalno. Rabat od knjiga, koje će vis. vlada u hrvatskom duhu i prema pravoj zadaći škole u vlastitoj režiji izdavati, ostat će samim školam, dočim su od toga imali korist dosada strani zavodi i strani ljudi.

Ova će podžupanija imati nabaviti stranom od domaće naklade, stranom od zavoda sv. Ane preko 13.700. Kolika je tu manipulacija, a kolika briga i pazka nuždna na novčanu vriednost!

Podžupanija dala je izpraviti izkaze naučnih knjiga, te će odmah čim takovi od škola dospiju, potrebiti broj naručiti i bezodvlačno knjige odpremiti pojedinim školam.

(Konac.)

Digitized by Google

Razne viesti.

— (**Mildeova kuća.**) 25. pr. mjeseca stavište (uslied zaključka brnskoga gradskoga zastupstva) na kuću u Brnu, ulici Opatičkoj, u kojoj se je rodio Milde, ploču spomenicu iz mramora, sljedećim napisom: „U ovoj kući rodi se 11. svibnja 1777. Vinko E. Milde, nadbiskup bečki, izvrstan pedagog i vriedan svećenik.“

— (**Prag.**) „Quintilian“, list izlazeći u Pragu, javlja, da je ministarstvo za bogošt. i nastavu dozvolilo opatičkoj školi kod sv. Jane, otvoriti česko sjemenište za učiteljice, te je jur otvoreno početkom tekuće školske godine.

— (**Zašto sve nije moći upotriebiti učitelja?!**) Načelnik u Hagu (Westphalska) odredio je, da učitelji u prazno vrieme imadu paziti na djecu (ne školsku), koja dolaze k ciepljenju. „Volksschule“ dodaje toj viesti ovo: „Danas mora učitelj paziti na red, sutra će od njega zahtievati, da bude policajem, a za neko vrieme da bude vježbao novake. Nije dakle i u razvikanoj Njemačkoj sve zlato, što se sije. Ima dakle i tamo ljudi, koji bi rado, da im učitelj bude svagda i u svačem na uslugu. —

Književnost.

— (**Hrvatska čitanka**) za više gimnazije i nalike im škole. Sastavio Franjo Petračić. Knjiga prva. Uputa u poetiku i stilistiku. U Zagrebu. Troškom i nakladom kr. hrv.-slav.-dalm. zem vlade. 1877. Tiskara dra. Ljudevita Gaja. st. 316 u 8mini. Ciena 1 for. — Spomenuta čitanka, što ju sastavi poznati naš vrstnjak i osobiti poznavalac hrvatske knjige, dobro je došla ne samo našim srednjim učilištem, nego i preparandijam, za koje niesmo imali ne izdaleka shodnih čitanaka. .Dosele su naime rabile čitanke Smičiklasove i Markovićeve, nu kako su iste namienjene nižim razredom srednjih škola, to su bile većim dielom jur od prije poznate pripravnikom. Nova je ova čitanka shodno uredjena. Ne samo da su pojedina poetička i prozaička štiva razredjena po vrstih, nego su dapače u kratko, što u uvodu, što kod pojedinih primjera navedena i pravila poetike i stilistike. I s toga se preporuča svim učiteljem, osobito pako onim, koji niesu imali sgode učiti stilistiku i poetiku.

— (**Industrija i njeni činioci u Srbiji.**) Napisao Dragutin S. Milutinović, arhitekta i inženjer. Tisak Arse Pajevića u Novom Sadu. 1877. Str. 65. u velikoj 8mini. Ta je knjižica puna liepe nauke, a osobito je znamenita po tom, što preporuča šegrtsku školu bez svakoga konfesijskoga značaja; jer treba, da „u toj školi naviknu raznovjerni srbski državljani na mir, medjusobnu ljubav i prijateljski odnošaj, kakov i doliči sinovima iste otačbine!“

— Nije li to dobra nauka i za neke od naših ljudi. Ako se već i u istoj Srbiji, gdje je pretežno veća stran pučanstva vladajuće vjeroizpoviesti, uvidja potreba interkonfesijskih škola, — nije li to mnogo više potrebno kod nas, gdje je vjerska razlika i medjusobni nesporazumak gotovo najveća zapreka narodnomu napredku.

— (**Latinsko-hrvatski rječnik**) sastavio prof. M. Divković. Ciena 6 nov. Ovaj se rječničić smatra samo kao dodatak k latinskoj vježbenici za I. razred.

— (**Hrvatska kuharica.**) Novo pomnožano izdanje. U Zagrebu. Tiskom dra. Ljud. Gaja. Vlastničtvo Karla Albrechta ml. u Varaždinu. Str. 283 u 8mini. — Ovo je knjiga kod nas veoma potrebna, a to svjedoči i to, što je dosele izašla već u II. izdanju, te je knjiga sbilja na mnogih mjestih shodno popravljeno.

— (**Nova mjera i nova vaga.**) Za puk napisao Milan Kučenjak. Sedmo izdanje. U Zagrebu. Brzotiskom dra. Ljudevita Gaja 1877. Vlastničtvo knjižare Karla Albrechta ml. u Varaždinu. 1877. Ciena 5 n. — Pisac je poznat sa svakoga veoma shvatljivoga i lakoga razlaganja. Knjižica se preporuči i učiteljem, koji možda još niesu upućeni u novoj mjeri. Moći će se njom dobro poslužiti, a olakotiti će im donekle i rad u školi.

— (**Tumač zakona od 3. listopada 1876.**) o postupku u pravnih poslovih manje vriednosti pred kotarskimi sudovi. Sastavio dr. Marijan Derenčin, predstojnik odjela kr. zem. vlade za pravosudje. U Zagrebu 1877. Tiskom Karla Albrechta. Nakladom kr. sveučilištne knjižare.

— (**Dvie uzorne tragedije francezke.**) I. Britanik, tragedija u 5 čina od J. Racina. II. Tankred, tragedija u 5 čina od Voltaira. Preveo ih T. Maretić. U Zagrebu 1877. Slovi i troškom dioničke tiskare. Str. 164. u 8mini. Ciena 90 nov. — Uzorne ove tragedije prevedene su doista čistim i uzornim hrvatskim jezikom, te se već s toga svakomu preporučuju.

— (**Njemačko-hrvatsko nazivlje**) pri poučavanju ženskoga ručnoga posla u pučkih i gradjanskih školah“ zove se knjižica, što ju je složio Andrija Hajdenak, učitelj ovdašnje kr. vježbaonice, a izdala ovdašnja knjižara Mučnjaka i Senftlebena, te se u svih zagrebačkih knjižarah dobiva po 20 novč. — Iz pripomenka ote knjižice vidimo, da je piscu namjera uvesti u škole kod ručnoga posla lih hrvatsko nazivlje, da se jedan put izrine i u toj struci nazivlje tudje, koje umješano u hrvaštinu veoma neugodno zvoni. Djelce izradjeno je, na koliko se na tom neobradjenom polju dalo, vrlom marljivosti, a bilo bi i bolje, da su pisca osim nekih zagrebačkih učiteljka podupirale i učiteljke iz vana medju pukom službujuće, koje imadu više prilike posakupiti za tu struku čistih narodnih izraza. Pisac biti će doista veoma zahvalan, ako mu

Digitized by Google

se za buduće izdanje pripošalju izpravljeni nazivi, kako se u narodu rabe ili kako si ih narod sam skrojio, a naše učiteljke doprinieti će takodjer sa svoje strane narodu žrtvu, ako svoje izpravke piscu pošalju. U obće preporučamo što toplije knjižicu za porabu kod ručnoga posla i učiteljkam i učenicam, a preporučila ju je i vis. zem. vlada, kako se vidi iz službenoga dodatka ovomu listu.

Natječaji.

— Za učitelja, koji će ujedno predložen biti za ravnajućega učitelja u trgovištu Sv. Ivanu na Zelini. Beriva: 500 for, plate, 50 f. funkc. doplatka, 15% stanarine i 8 kub. m. drva za učitelja. Rok do 10. stud. t. g.

— Za podučitelja ujedno pojca grčko-izt. vjere na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Bačincih. Beriva: 300 for. plate, 4 hv. drva, 50 for. za pojanje i 50 f. štolarine. Rok do 7. studenoga t. g.

— Za učitelja na obćoj puč. školi u Trgu. Beriva: 400 for. plaće, 30 for. u ime orguljanja, drva, pisaći paušal i stan. Rok do 5. stud. t. g.

— Za učitelja i orguljaša u Gornjoj Stubici Beriva: 400 f. plate, slobodan stan, vrt od 189 četv. hv., zatim oranice od 741 četv. hv., 12 hv. drva za školu i učitelja, 15 for. paušala i 12 f. za podvornika.

Rok do 10. studenoga t. g.

— Za podučitelja na dječačkoj obćoj puč. školi u Senju. Beriva: 360 for. plaće, 54 f. stanbine i 30 f. drvarine. Rok do 15. studenoga t. g.

— Za učitelja rimokat. vjeroizpoviesti u Stefanju obćine ivanjske. Beriva: 350 for. plaće, stan, pol jutra vrta i 6 hv. drva, za orguljanje 2 jut. livade i 50 vagana mješovita žita. Rok do 20. studenoga t. g.

Na ubaviest.

Pošto se upravo sada odpremaju knjige utemeljiteljem i podupirajućim članovom hrv. pedagogijsko-književnoga sbora, to se umoljavaju sva ona gg., koja za **godinu 1876.** svoj prinesak uplatiše i **mjesto promieniše**, da to čim prije upravlj. odboru jave. Dokle neprijave sadanjega svoga mjesta, neće im se knjige slati.

Umoljava se dotični g. povjerenik, da naznači, gdje se nalazi g. **Vaso Doić.** Gg. se povjerenici napose umoljavaju, da upitaju svoje članove, bi li rado, da im se knjiga za **godinu 1877.** pošalje prieko njih ili svakomu napose. U **buduće** neka svaki od gg. povjerenika točno naznači mjesto svakoga člana kao i **posljednju poštu.** Sbor se nada, da će gg. povjerenici i o tom nastojati, da se čim više „Dušoslovja“ od poznatoga našega pedagog. pisca Stj. Basarička razproda, i da se čim više mladeži na „Smilje“ predbroji. To je u interesu naše knjige i samoga naroda.

Tko od gg. članova od godine 1876. nebi dobio „Dušoslovja“ i „Smilja“ od god. 1877. tečaj V., neka to izvoli čim prije prijaviti upravlj. odboru.

U Zagrebu, 19. listopada 1877.

Upravlj. odbor hrv. ped.-knjiž. sbora.

Poziv na glavnu skupštinu.

Upravljajući odbor „Učiteljske zadruge“ pozivlje ovim sve svoje članove na glavnu skupštinu, koja će se dne 8. studenoga t. g. u 10 sati prije podne u novoj kaptolskoj učioni u Novoj vesi obdržavati.

Predmeti viećanja:

1. Izviešće o radu upravljajućega odbora.
2. Izviešće o stanju družtvene imovine.
3. Riešavat će se neki administrativni poslovi.
4. Predlozi pojedinaca.

Upravlj. odbor „Učiteljske zadruge“.

Poziv.

Školskim zakonom od 14. listopada 1874. postalo je gombanje obveznim predmetom kroz sve razrede u svakoj pučkoj školi. Za taj novi predmet potrebne su gimnastičke spreme, bez kojih se isti predmet neda naučati. Da se toj potriebi donekle doskoči, voljan sam izdati „**slike gombalačkih sprema**“ te označiti točno proporciju i razdalekost njihovih dielova tako, da će je svaki i najjednostavniji tesar nastaviti moći bez ićije instrukcije. —

Pošto je to izdavanje troškom skopčano, to podpisani uljudno umoljava, da mu slavni školski odbori ili gg. kolegi čim prije u Sisak prijave putem dopisnice (Correspondenzkarte), koliko otisaka će uzeti, jer će se naprama tomu i ciena otiskom označiti. Djelce biti će vrlo jeftino, jer netražim za isto ništa do pokriča troškova.

U Sisku, dne 23. listopada 1877.

Ferdo Hefele,
izpit. gradjanski učitelj.

Listovnica uredničtva.

G. D. H. u B. Ne. — Ostalo pismeno.

G. Š. V. u K. Štampati ćemo oboje, samo se uztrpite, jerbo se sad na jedanput nagomilalo mnogo izvještaja.

G. Lj. D. na S. Bit će jedno i drugo. Da ste nam zdravo!

G. C. u B. Primismo. Štampat ćemo drage volje, čim nam dopusti prostor.

G. H. u G. R. I Vaše primismo, nu i vi se uztrpite.

G. F. P. u P. Ćirilica se čita za sada, dok nebudu nove čitanke štampane, samo u 2. razredu iz čitanke; posebne se ćirilicom tiskane knjige nerabe. Zdravstvujte!

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad XXV.

Digitized by Google

Br. 32. U Zagrebu, 10. studenoga 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka“, novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Antun V. Truhelka.

Priobćio **F. Vaniček.**

Dne 13. lipnja t. g. izgubi Hrvatska nesrećom jednoga od najznamenitijih i najrevnijih pučkih učitelja, jednoga od najmarnijih rodoljuba. Malo je učitelja, koji ga niesu poznavali barem po njegovih spisih, nu manje ih je, koji bi znali sve sgode i nesgode burna njegova života, zato priobćujemo ovim u kratko njegov životopis.

Truhelka se rodi 9. ožujka god. 1832. u Zbraslavu, pražkoga okružja, kraljevine Češke, gdje mu je bio otac učiteljem. Buduć su za ono doba pučki učitelji imali veoma slabu plaću, to ga otac nije mogao dati u školu na dalnje nauke, premda je pokazivao mnoga dara, već ga odluči dati u zanat. S toga ga posla u 8. godini u Prag, gdje je imao učiti postolariju. Kao naučnik upozna se s dječaci, koji su pjevali u samostanu križara, a kroz ove i u samostanu, gdje na skoro uvidiše, koli je darovit taj živahni dječak i koli liep i ugodan imade glas. To promieni pravac njegovu životu. Primiše ga u konvikt, pa tomu imade zahvaliti svoju dalnju naobrazbu. Najprije polažaše 3. razred na glavnoj školi (1848.) kod sv. trojice. Već u toj ranoj dobi hvatao se pera, da štogod uzpiše. Pa je i sbilja napisao basnice (české pohádky), koje se još i sada nalaze medju njegovimi spisi. God. 1849.—1852. polazio je niža 4 razreda starogradskoga akademijskoga višega gimnazija. Premda je njegova majka željela, da bude svećenikom, to je ipak prošao na preparandiju, da se pripravi za učiteljski stališ. Preparandijski učitelji ga naskoro toli obljubiše, da je bio njihovim ljubimcem. Osobito ga pako obljubi njegov učitelj Dr. Amerling, s kojim je dopisivao do svoje smrti. U jednom listu nazva ga Dr. Amerling apoštolom, koga posla u sviet, da širi svjetlost. Pa i sbilja bijaše Truhelka muž napredan širećprosvjetu ljubavju. Napisav satirski spis, koj je onda cirkulovao medju učiteljstvom, pade u nemilost šk. nadzorniku Mareschu, a buduć je uz to bio poznat i kao vatren rodoljub, to se je bojao, da ga neće obući u vojničku odoru. Da

Digitized by Google

tomu izbjegne, primi svršiv preparandiju, orguljašku školu i pomologička predavanja, ponudjeno mu učiteljsko mjesto na glavnoj školi u Virovitici. Došav u Virovitieu, stane marljivo učiti hrvatski jezik, prevadjajuć revno hrvatske basne u češki jezik, kao i „Vukove narodne srbske pohádky". Medju njegovimi spisi nalazi se i razpravica: „Šta može sve narodni učitelj za blagostanje obćine, za obrt i gospodarstvo učiniti?" Nu nesrećom nije mu prijalo virovitičko podneblje*, jer je imao često groznicu. S toga odluči poslie godine dana da se opet vrati u Česku. Baš u ono vrieme, kadno htjede poći u Česku, upozna se s njim kotarski školski nadzornik, župnik u Petrijevcih Josip Hajnović. Taj vrli prijatelj pučke naobrazbe, koj je poslie imenovan pečuhskim kanonikom, i koj je upoznao u Truhelki umna, oduševljena i revna učitelja, upotriebi sve, kako bi ga sklonuo, da ostane u Hrvatskoj. On ga nagovaraše, da primi nadučiteljsko mjesto na župnoj školi u Valpovu**, obećav zanj se zauzeti i kod škol. patrona baruna Prandaua. I zbilja bude Truhelka imenovan izmedju 24 natjecatelja privremenim učiteljem i orguljašem njemačke dvorske kapele u Valpovu. Svršetkom 1. poljeća 1857. imenovaše ga definitivnim učiteljem. Iste godine dobi na predlog c. kr. šk. savjetnika Dr. Iliaševića od vis. kr. namjestn. vieća 16. studenoga datiranu pohvalnicu radi neumorne marljivosti, izvrstne metode i uspješna rada na školskom polju. On oženi jednu od ondešnjih djevojaka. Nu u novom tom stališu nebje sretan; žena mu naskoro umrie neostaviv djece. U Valpovu sastavi on „pjesmaricu za mladež" posvetivši ju barunu Prandau-u, koj tu posvetu radostno primi, namiriv jedan dio tiskarskih troškova. Premda mu je barun Prandau pripoznao pedagogijsku vještinu i zasluge za crkveno pjevanje te je i materijalno dobro stajao, to ga je ipak nemilo udes gonio, te ostavi Valpovo. 19. rujna 1859. umoli izpražnjeno učiteljsko mjesto na dolnjogradskoj trivijalnoj školi u Osieku. Badava ga je molio i od toga odgovarao školski nadzornik Hajnović. Zamoljeno mjesto sbilja dobi. Bivši udovac oženi on gospodičnu Mariju Schönovu iz Batoszeka u Ugarskoj. U izboru bijaše vrlo sretan. — U Osieku radio je vrlo mnogo na pedagogijsko-literarnom polju. Tuj uredi i izda učiteljski koledar „Zoru" i poslav 1 primjerak preuzv. g. biskupu Strossmajeru, dobi od njega osim dara u novcu sljedeći veoma laskavi dopis: „Sreća bi bila najveća ne samo za biskupiju djakovačku no i za cio hrvatski narod, da su svi učitelji tako vrstni i pomnjivi oko napredka pučkoga izobraženja. Bog neka u ovom Vašem velehvaljenomu djelu svoju možnu pomoć pruži, Duhovni stol je djelce Vaše „Zoru" najtoplije svim učiteljem preporučio" . . .

Prigodom reorganizacije dolnjogradske trivijalne u glavnu školu bude Truhelka g. 1863. imenovan privremeno, a 1. ožujka definitivnim ravn. učiteljem. Nu ni ovdje nije bilo složna duševna rada medju kolegami, kako on mišljaše i željaše, ni poticanja u socijalnom obćenju. S toga nastojaše doći u Zagreb, gdje je medju pučkimi učitelji zavladao novi duševni život. Molio je za učiteljsko mjesto

* Koliko je nam poznato, bijaše prije toga u Koški. Uredn.
** A bila je za onda tamo i veoma slaba plaća. Uredn.

Digitized by Google

na ondje organizovanoj djevojačkoj školi. Nu nedobi na najveću svoju žalost ni odgovora, dapače i priloženi dokumenti vraćeni su mu tek na opetovane urgencije poslie više godina. Ozlovoljen nastojaše doći kao učitelj na glavnu školu u Smichovu u Pragu, nu bez uspjeha, jer nije mogao priložiti službenih dokaznica, koje su mu u Zagrebu negdje bile zametnute.

Godine 1867. podnese on jedan exemplar svoga maloga djelca: „Praktischer Leitfaden zur schnellen Erlernung der kroatisch-serbischen Sprache“ Nj. c. kr. Veličanstvu za porabu Nj. c. visosti carevića Rudolfa (12. listopada). Na to primi preko magistrata komunikat, kojim mu se javlja, da je Nj. Veličanstvo njegovo djelce izvoljelo primiti i u znak priznanja i zahvale odrediti, da mu se odbroji 20 dukata za tiskarske troškove. Baš u isto vrieme, kao iz vedra neba grom, stiže mu dekret, datovan 27. rujna, kojim se diže sa upraviteljstva dolnjogradske glavne škole, što je tobož bio prežestok narodnjak te se nalogom hrvatske dvorske kancelarije opominje, da se okani svake političke agitacije, ako želi, da nebude odpušten. Agitatorom nebijaše Truhelka nikada, nu svoja slavjanska čuvstva očitovao bi otvoreno i bez svake bojazni svagda i svagdje, kao i ljubav prema svojoj drugoj domovini.

Kad je godine 1870. imenovan Hummel ravnateljem sirotišta osječkoga, molio je za izpražnjeno učiteljsko mjesto na nutarnjo-gradskoj njemačkoj trivijalnoj školi, koje mu bje i podieljeno. Godine 1871. podnese vis. zemaljskoj vladi svoju „Početnu vježbenicu u pjevanju“, moleć za podporu, da može to svoje djelo izdati. Vis. vlada neusliša mu molbe, jer su strukovnjaci, kojim je djelo na razsudbu predala, izrekli, da svojom formom neodgovara namienjenoj svrhi. Taj sud nesmatraše Truhelka partajičnim. Što s jedne strane nije uspio s tim svojim pokusom, i što s druge strane nedobi zamoljenoga učiteljskoga mjesta na zagrebačkoj preparandiji, odluči okaniti se svakoga literarnoga râda, osim râda za „Smilje“, komu ostade do smrti vjeran. Sa žalošću bi se sjećao svoga dosadanjega rada. Godine 1876. u vrieme došašća prehladi se, svirajuć kod zornica, te dobije upalu očiju, pa mu sbilja oči od onoga vremena vrlo oslabiše. Svoj imendan 13. lipnja t. g. sprovede u veselu družtvu, praćen od dvojice sudrugova, gdje je u jednom vrtu poslie živahne debate s jednim realnim profesorom, zabludio iduć uz Dravu, te u nju pao, baš na takovu mjestu, gdje je strašan vir i strašna dubljina. Nemogaše se spasiti, premda bijaše vješt plivač. A uzrokom su tomu bile njegove slabe oči te svjetlost jedne svjetiljke, a ne, kako neki dopisnik u „Nar. Novinah“ javlja, „da je dobro napit bio.“ A moguće je, da se je ta nesreća dogodila, kad je srkao burmut, jer izvadiv drugi dan lješinu, nadjoše rubac, uru, novce, riečju sve, samo ne male burmutice.

Truhelka ostavi ucviljenu suprugu sa troje dobro uzgojene djece. Najstariji sin svršio je 4 gimnazijska razreda, a jedna kćerka učila je privatno 2. gimnazijski razred.

On je bio kao učitelj uzoran ne samo nastojanjem i marom, već i svojim zanimivim predavanjem. Ja sam često njegova predavanja polazio, te se o

*

Digitized by Google

shodnosti njegove metode osvjedočio. Što se reda tiče, bio je vazda strog; postupajuć uz to uviek ljubezno sa svojimi učenici, koji ga vrlo ljubljahu i štovahu. To su njegovi nekadanji učenici sa svojimi roditelji prigodom pogreba činom zasvjedočili. Svi vrlo žale, što je toli nenadanom smrti zamienio ovaj sviet s drugim boljim. U socijalnom životu bijaše Truhelka srdačan, vjeran i otvoren. Sa svojimi sudruzi nije baš najbolje živio, jer nisu rado obćili „s pemakom“ (tako ga zvahu), koj je bezobzirno, satirički, dà, često baš oštro korio, što je znao, da nije u redu ili braneć svoj osvjedočaj. Takovom sgodom nije mjerio rieči, pa nije štedio ni svojih poglavara. On bi i njim znao otvoreno onako u brk reći istinu. Tim načinom pao bi više puta u nemilost. Najvećma ga je žalostilo, što ga držahu za tudjinca „pemaka“ a ne za Hrvata, premda je sve svoje duševne sile posvetio svojoj drugoj domovini. A još više ga je žalostilo, što mu to spoticahu ljudi, koji svoje zvanje smatrahu zanatom.

On je pisao stranom češki, stranom hrvatski, te bijaše dobar humorista i satirik. Kao humorista pisaše u češke „Humoristické listy“. Napisao je više pedagogijskih članaka i razprava za „Napredak“ i „Moravsky Pestoun“. I „Neven“ te „Jadranska vila“ donesoše više njegovih sastavaka. Izdao je „Igrokaze za mladež“ (3 svezka), „Mali krasoslov“ (1 svezčić), „Zoru“, zabavnik za učitelje (1 svezčić), „Domoslovje“ (1 svezak), „Praktischer Leitfaden zur schnellen Erlernung der kroatisch-serbischen Sprache“ (1 svezčić), „Pjesmaricu za mladež“ (1 svez.), „Pomoćna knjižica za hrvatsko-njemačko jezikoslovje u pučkih učionah“ (1 svez.) i „Risarsku početnicu“ (6 svezčića). Medju njegovimi spisi nalazi se u rukopisu „Vychovatelství“, „Sloh“, „Jedna noć“, „puvodna Novela od Dra. Dimitrije Demetra“, „Divadelní hry pro dítky“, „Kytička rozmariny“ (novela), „Cestopis“ (humoreska), „Venék z jižniho koyti“, („Narodny pohádky Ilirske i Jihoslovanske“), „Računske i mjerstvene zagonetke, fizikalne zadaće i rebusi“ i mnogo materijala za „Smilje“. Što je od toga i od mnogih prevoda iz hrvatskoga u češki jezik štampano, toga nemogu naznačiti. Od „hrvatsko-njemačke čitaonice“ jedan je svezak litografisan i gradivo za drugi svezak priredjeno. Šteta je, što nije dovršio veoma zanimivi svoj ulomak, gdje se uzporedjuje hrvatsko-češka slovnica s hrvatskim i češkim tekstom.

Tko je Truhelku poznavao, te ga znao nepristrano prosuditi, taj će priznati, da bi bio još više na literarnom polju učinio, da se je kretao u literarnom krugu. Osiek nije bilo mjesto za toli radina i napredna muža.

Kako se ima geometrija predavati u pučkoj školi?

Odkada sviet obstoji, bijaše i težnje za pravednošću. „Ljubi svoje, a poštuj tudje“, bila je deviza starih nu naprednih naroda, kojoj je svatko, u koliko mu to sama narav priečila nije, rado sliedio.

Egipćani, narod na Nilu, trpili su jako svake godine od poplave. Taj izstup Nila iz svoga korita bijaše tomu narodu s jedne strane prava blagodat,

Digitized by Google

jer je muljem svojim zemlju oplodio; nu s druge strane bijaše znatno štetan jer da poplava nemilo hara, da sve uništuje, poznato je dovoljno.

Zabaciti ću sva jadikovanja Egipćana obzirom na te poplave; nu navesti mi je samo jednu!

Da naš narod tudji posjed poštuje, da svojinu nekom medjom, kao hunkami, plotom, drvećem itd. vazda ogradjuje, samo da otimačini na put stane, uvjereni smo dovoljno.

To su činili i Egipćani, nu zalud. Nilu se mir pučanstva nesvidjaše. Za vrieme poplave haraše nemilice, raztrgav i porušiv sve plotove i medje egip. zemljišta. Nil se vratio opet u svoje korito, nu nezna se sada, čije je što. Bilo tu prepirka obilatih, koje je s vremenom izum geometrije utaložio.

Narod si je zemljišta svoja počeo izmjerivati drvenimi pločami i to je prvi pojav praktične geometrije.

Kraj toga prakt. mjerstva začelo se je u svećeničkih školah egip. njegovati i početno ravninomjerstvo.

Susjedne zemlje doznadoše doskora za novu ovu znanost, te se odlučiše otići k nauci u Egipat.

Tako vidimo u 7. stol. pr. Is. u Egiptu Thalesa, Oenopidu i druge.

U V. stoljeću odlikovao se na polju geometrije poznati nam „Pythagora“ (568—470).

U IV. stol. držana su o geometriji javna predavanja po Platonu, koj je vještoga nasljednika u Hipiji našao.

U III. stol. procvate najkrasnije helenska geometrija. Tad se pojavi trozviežđje: Euklid (300), Apolonij (200) i Arhimed (287—212).

Euklid nastojao je sve dotadanje izume u geometriji svesti u cjelinu, što mu je i pošlo za rukom; jer njegova „počela geometrije“ obožavahu sve do novijega doba. On je radio i mnogo u tjelomjerstvu.

Arhimed razvi prvi razmjer premjera kruga prama obodnici, te dokaza, da se premjer $3\frac{1}{7}$ puta sadržaje u obodu.

U tom stoljeću živi još Heron, koji nam stvori obličak za proračunbu trokuta, te koji složi prakt. dio geometrije u djelce.

Za vrieme Isusova narodjenja stajaše geometrija slabo. Tuj su znameniti Hiparch i Menelaj. U starom vieku dakle od Isusova narodjenja pa do g. 476. znameniti su: Klaudij, Papos (400 g. po Is.) poradi svojih mjerstvenih zadaća i Proklos (450. po Is.)

U Rimljana njegovala se je geometrija samo u toliko, u koliko je bila potrebita za svakdanji život.

Sljedećih 5 stoljeća možemo brisati iz poviesti geometrije; tuj je znamenita jedina „sbirka geometr. zadaća“ sastavljena po Alkuinu za školu Karla velikoga.

Svrnimo se malo na iztok.

Kinezi posjedovahu već prije Isusa liepu umjeću u geometriji. K njim se pridružiše Indijanci.

Digitized by Google

Arapi izcrpiše tu znanost stranom iz vrela indijskoga, stranom iz helenskoga, te se odlikovaše u izumih trokutomjerstvenih.

Srednji viek (476—1517) odlikovao se slabo izumi u geometriji. Do godine 1002. nije se gotovo ništa radilo na tom polju. Tuj se probudi na jednom kao iza sna Gerbert, Abelhart, Fibonazi te Tediazim svojom metodikom geometrije.

Veliki razvitak pojavio se u 16. stol., čemu dodje u prilog i izum tiska.

Tuj ću spomenuti Franceza „Vietu“, koj nam stvori liep nauk o dieljenju kutova.

Od 16. vieka pa do danas napreduje izum i literatura te struke bujno, a mi joj krčimo put što možemo bolje, jer je korist goometrije s materijalnoga i formalnoga gledišta znatna.

Materijalna korist vidjava se u svakdanjem životu. Namjerava li stolar načiniti okrugao stol za stanoviti broj osoba, treba znati proračunati obseg; želi li staklar doznati cienu staklenoj ploči, treba da joj znade proračunati ploštinu; hoće li zidar označiti broj opeka za koji zid, mora znati proračunati kockovninu. A nije li velika materijalna korist za seljaka, ako si znade proračunati ploštinu njive, a da nepadne u lihvarske ruke nadrimjernika? — Sve dakle dokazi o koristi materijalnoj. Nu još veća je korist formalna!

Učenjem mjestva jača se u djetetu ćud oblika, bistri duh, te ugušuje mehanizam. Mjerstvom se budi mišljenje, priučava diete k istinitosti, temeljitosti i redu, daje mu se neka sjegurnost u sudjenju i zaključivanju, te neka samostalnost za život.

Da se mjerstvom sve to postigne, treba da bude obuka na pravi način udešena, jer nepoložimo li vriednost u način predavanja, to će se pojaviti upravo protivni pojavi, nego što bi jih nam obuka u mjerstvu pružiti imala.

Svrnimo se opet na poviest geometrije.

Iztaknuo sam ondje, da je početak geometrije bio u izmjerivanju zemljišta velikimi pločami. Vidimo dakle, da se je započelo zorovi, da su si sakupljivali izkustva, te zorovi i izkustvom stvarali pouke i pravila, a tek onda dokaze.

A nije inače ni moguće bilo. Ta dokaz za istinitost koje zasade nije se mogao matematički izvesti, kad je i ova bila tek u zametku, već opet zorovi.

Doviknimo dakle zajedno sa Krügerom: „Poviest svakoga predmeta ujedno je i njegova metoda.“ S toga: Tko poviest geometrije sliedi, taj podučava naravno. Dajmo zato duši djeteta likove zorno; neka pipaju, gledaju i mjere; diele, sastavljaju i sravnjivaju, pa ju vodimo od zora k pojmu, od izkustva k zasadi i t. d.

Takovim naravnim razvojem postići ćemo glavni cilj svake obuke, takovim predavanjem probuditi ćemo pazljivost i zanimanje, a silnomu ćemo zievanju djece za predavanja geometrije stati na put. Uz takovo predavanje neće djeca smatrati mjerstvo za dosadni, suhoparni i nepotriebni predmet, već će pojimati, zašto se drugi ljudi u toj nauci nasladjuju.

Digitized by Google

Ako dakle diete bistro svaki zor gleda, to će o njem moći i bistro zrieti, uz bistro zrienje biti će i bistro mišljenje, bistro pripoviedanje. Tiem će diete razne pojmove mjerstva ne samo vidjeti, već i uvidjeti; razne poučke ne samo poznati, već i razumjeti.

To će pako učitelj postići, ako u pučkoj školi uz uzorno tumačenje rabi i liepi razvojni način pitanja; jer je bolje jedan stavak riešiti na 5 načina, nego li 5 stavaka na jedan način. Neka dalje učitelj dozvoli, da si djeca sama razne poučke zorno izvedu, da rišu, da si izrežu i sami potrebite uzorke; jer što diete samo uradi, to mu čini veselje, što samo učini, to imade zanj vriednost. Ta jasan je tomu dokaz taj, što diete pikač sa perjanicom, što no si ga samo dogotovilo, radje nosi, nego li kupljeni; da će radje riešiti jednu zadaću, gdje se govori o njegovoj oranici, kući, nego li o vatikanu u Rimu, crkvi sv. Stjepana u Beču i t. d.

Uz to valja da diete samo radi, da samo izvadja; jer ako ja sam jedem, biti ću i sam sit, a ako diete samo misli, biti će i razborito. Obićaje li učitelj ponajprije sve sam izraditi, izpripoviedati i proračunati, što no želi, da mu djeca kašnje izrade, pripoviedaju i proračunaju, to može samostalno mišljenje takovoj školi iskreno „s bogom“ doviknuti.

Nije ni to još dosta, ako učitelj predaje zorno, ako s timi zorovi postupno napreduje, ako ih vadi sa djecom iz svakdanjega života, već mora i nastojati, da mu svaki sat geometrije bude sat slovnice, krasopisa i računstva, pa da sve te grane složno napred stupaju.

Sviedem li sve to u dispoziciju, to mi dozvolite predložiti Vam sljedeće rezolucije:

1. Formalna i materijalna korist geometrije jest velika, treba ju dakle svom njegom u pučkoj školi njegovati.
2. Obuka u geometriji neka bude zorna.
3. Neka bude postupna.
4. Neka stupi u službu praktičnoga života.
5. Pravilo ili definiciju netreba dati, već si ju djeca neka sama izvadjaju.
6. Obuka se u mjerstvu nesmije izolirati od ostalih predmeta. —

A. Čuvaj.

Odgovor g. Šimončiću.

(Dalje.)

Prelazeć g. Š. na §§., u kojih govorim o pitomcu u obće, i napose o razlici izmedju pitomaca, prigovara ponajprije tomu nazivu, misleć, da bi bilo ljepše „gojenac“ ili „uzgojnik“, nego „pitomac“. Naziv se „pitomac“ rabi kod nas jur odavna, i nitko mu dosele nije javno prigovorio. Preporučio ga je dapače i poznati slavenski učenjak Šafařik, ocienjujuć god. 1828. Vukovčevu početnicu „Namenbüchlein“, a ima ga i Šulek u svom terminologijskom rječniku,

Digitized by Google

koji je izdan po nalogu vis. vlade. Potiče pako taj naziv od rieči pitom = zahm, koju i sam Vuk tumači ovako: „Durch Kultur veredelt.“ Pošto uzgajati i onako neznači drugo, van od divlje naravi stvarati **pitomu** i oplemenjenu, t. j. od neuka i nerazborita djeteta razumna i ćudoredna čovjeka, to je posve jasno, da je naziv „pitomac“ posve sgodan, i da podpuno odgovara onomu, što se njim hoće da naznači. Usuprot naziv „gojenac“ niti je liep, niti odgovara samoj stvari, jer potiče od glagola „gojiti“, a čovjek se u istinu negoji, nego uzgaja ili odgaja. Goji se samo bilina, živina i u obće organska materija, n. p. čovječje tielo, što nam svjedoče i mnoge fraze, kao kad se veli čovjeku, koji samo uživa: „Ala se goji!“ ili: „Baš se je ugojio!“ — Gojenac moglo bi dakle označivati ono, što i „hranjenik“ ili „pitanac“, podnipošto pako diete, koje se uzgaja, t. j. iz stanja nemoćnosti uzdiže na neki uzvišeniji i savršeniji stepen. — Rieč „uzgojnik“ bila bi nešto sgodnija, ali ni to nije posve dobro, pošto bi se tvorka „ik“ morala dodati participiju perfekta pasivnoga, a taj je od glagola uzgojiti u z g o j e n. Valjalo bi dakle „uzgojenik“, kao i učenik, mučenik, plaćenik, djelenik itd. Može se tvorka „ik“ pridati i pridjevu n. p. biedan = biednik, okrutan = okrutnik, nesretan = nesretnik, nevoljan = nevoljnik itd. Nu pošto nema nikakova pridjeva „uzgojan“, to se od njega nemože ni načiniti samostavnik „uzgojnik“; pa da se i može, imao bi posve drugo značenje, nego mu ga hoće dati g. Š. Jer kada se tvorka „ik“ dodaje pridjevu, onda neznači osobu, na kojoj se nešto čini ili sbiva, nego osobu, kojoj pripada dotično svojstvo. Tako n. p „silnik“ nije onaj, koga sile, nego onaj, koji je silan. Onomu, koga sile, rekli bismo možda „siljenik“, što je izvedeno od participija perfekta pasivnoga „siljen“ i tvorke „ik“. Ili dakle „uzgojenik“ ili „pitomac“. Jedno je i drugo dobro, jer oboje odgovara onomu pojmu, koji se tim hoće da označi.

Uznemirio se je g. Š. i radi toga, što velim, da čovjeka valja poznavati „po njegovoj o d n o s n o j s a m o s t a l n o s t i i n u t a r n j o j s v e z i s p r i r o d o m“, pa s toga u svoj žestini podvikuje: „Ako to nije k r a j n i naturalizam, koj je otac m o d e r n o m u materijalizmu, što si ga je m o d e r n a pedagogika glavnim načelom odabrala, onda nitko na svietu nezna, što je naturalizam. Ovakova šta može — podavati samo onakav pedagog, koj je m o d e r n o m zaplovio strujom.“ Kad se ovako protivnici današnje školske uredbe i zdravijega narodnoga razvitka dva do triput nabace riečju „moderno“, ili „rationalizam“, „naturalizam“, „materijalizam“ itd., i tamo, gdje najmanje na to pravo imadu, to puni samoćuti oholo pogledju na svoje suprotnike, misleć, da su ih bogzna kako pobili, i neznam što dokazali, a kad tamo to su puke doskočice, što ih rabe samo oni, koji neumiju svojih tvrdnja temeljitimi razlozi podkriepiti. — Zato, što ja velim, da je čovjek u nekoj svezi s prirodom, i da je njegova samostalnost dotle, dok živi na ovom svietu, tek odnosna, a ne absolutna, hoće on, da učim naturalizam. A nezna li, da naturalista nepriznaje nikakove samostalnosti čovječjega bića napram prirodi, te da je čovjek kao zemaljski stvor, sastojeći od duše i t i e l a, sbilja podvržen nekim zakonom prirode. Po duši pri-

Digitized by Google

pada doista višemu nadćutnomu svietu, ali po tielu član je ovoga vidivoga i ćutnoga, i s toga zakoni prirode zakoni su ujedno i njegovu tjelesnomu životu. Tim se zakonom nemože nitko oteti, van da hoće uništiti tjelesni svoj obstanak. Upravo se dakle čudim g. Š., gdje radi toga, što velim, da si čovječji organizam iztrošenu materiju naknadjuje tim, što si prisvaja zemaljski i kosmički život (hranu i pilo, zrak i svjetlo), te ga u sebi preradjuje, navaljuje na mene, nazivajuć to materijalističkom hipotezom o životu, koju izmudriše bezvjerski fiziologi* i svi materijalistični izpitatelji čovječje naravi.“ Kako se vidi g. je Š. čitao nešto u Stöcklovoj filozofiji o raznih hipotezah glede uzroka i postanka života u obće, nu nije toga dobro razumio, pa s toga tako nespretno i nepravedno udara po meni. Ako je u onoj nauci ikoliko materijalizma, onda je doista svaki onaj, koji jede i pije, te čisti zrak udiše za to, da si tim održi život, materijalista i bezvjerac, dočim su oni, koji po nauci g. Š. „nejedu, da žive“, nego „žive, da jedu“, čisti uzori idealizma i prave kršćanske pobožnosti! Eto kako daleko može čovjeka dovesti „stroga logika“ g. Š., a ipak on upravo tom sgodom nekim osobitim ponosom pita: „Što mislite g. B., je li moja logika dobra, jesam li priviknuo zdravo misliti, i hoće li sada tko vjerovati, da je moje logično izvadjanje temeljito i osnovano!“ — Kad bih ja učio, da cjelokupni čovječji život nije drugo van resultat i slučajni posljedak mekaničkih i kemijskih sila, onda bi se moglo govoriti o materijalizmu, ali tamo, gdje se je g. Š. spotaknuo o moje rieči, nema ni govora ob uzroku ili postanku čovječjega života u obće, nego tek ob održanju tjelesnoga njegova bivstva. Da pako u onoj nauci nema ništa zla niti kršćanskoj nauci protivna, jamči nam i strogo katolički pisac Kerschbaumer, koji navadjajuć sastojine čovječjega tiela veli: „Zwischen diesen Form- und Mischungsbestandtheilen findet ein fortwährender Wechsel statt, so lange der Mensch lebt, und dieser zwingt uns, von den letzteren Stoffen die gehörige Menge in der richtigen Beschaffenheit in unseren Körper einzuführen. Auf diesem Bau und Stoffwechsel basirt die **vernünftige Erhaltung** und physische Erziehung des Menschen.“ Pa i vriedni naš pučki pisac župnik Stražimir, koji je sve drugo prije nego materijalista, veli, opisujuć u ljetošnjoj „Danici“ tielo životinje, da u njem sve biva kao i u tielu čovječjem.

I odtud, što velim, da se čovjek svojim tjelesnim ustrojstvom „odlikuje“ od drugih zemaljskih stvorova, rado bi g. Š. izvesti naturalizam, ako ne i materijalizam. Nu bojeć se, da to osim njega nitko drugi primjetio nebi, podvikuje nekom emphazom: „Treba dobro pamtiti: g. B. veli odlikuje; po njegovoj se dakle teoriji čovjek nerazlikuje, nego samo odlikuje od drugih stvorova! Nije li ta teorija blizanac majmunskoj teoriji i njezin čovjek: životinja višje vrsti?“ — Doista g. je Š. veoma strog, i po njegovu će sudu doskora biti na svietu sve sam materijalista i bezvjerac. — Curtman, o kom sam Stöckl veli, da je napisao pedagogiju, „die im Ganzen von einem religiösen Geiste durchweht wird, der ermuthigend und belebend wirkt“ piše: „Rück-

* „g“ pred „i“ prelazi u I. sklonitbi vazda u „z“. Korektno bi se dakle reklo „fiziolozi“.

Digitized by Google

sichtlich des Körpers stehen die Thiere dem Menschen so nahe, dass es erst neueren und gründlicheren Forschungen gelungen ist die wesentlichen Unterschiede festzustellen, und dass sich die Vorzüge vor der Thierwelt aus gewissen Gesichtspunkten immer noch bestreiten lassen". Dakle Curtman izriče sumnju i ob istoj prednosti čovječjega tiela, dočim tolikoput spomenuti Kerschbaumer, koji je svojoj pedagogiji na čelo utisnuo ime „katoličko", veli: „Der wunderbare Bau des Körpers gibt dem Menschen einen hohen **Vorrang** vor allen sichtbaren Geschöpfen." — Eto kako isti „tajni papinski komornik" i profesor teologije Kerschbaumer, pišuć jedino o „prednosti", a ne i o „razlici" čovječjega tiela napram životinjskomu, dolazi po osudi g. Š. u nepriliku, da bude zastupnikom „majmunske teorije". Napiše li g. Š. još koju kritiku o mojoj knjizi, ja nevjerujem, da neće i samoga patra Beksa strpati medju materijaliste i bezvjerce!

Ni to nije po volji g. Š., što velim, da se čovjek „samo dušom bitno razlikuje od ostale životinje i nad njom, da je uzvišen." Možda i u tom nazire jedino „Naturmenscha", čovjeka prirode i novovjeka materijalizma"? Neka mi dakle pokaže ikojega naturalistu ili materijalistu, koji bi učio, da je kakva „**bitna**" razlika izmedju duše čovječje i životinjske. Medjutim g. Š. ni neopaža, da tim i opet sama sebe pobija, jer čim ja velim, da se čovjek samo dušom „bitno" razlikuje od životinje, tim ujedno priznajem i tvrdim, da se razlikuje i nečim drugim, naime tielom, nu da ta razlika nije tako odlučujuća, te bi već ona sama činila čovjeka čovjekom. — Više je pak drzovito, nego smješno ili nespretno, gdje mi g. Š. podmeće, da učim, „neka se prezre ona nauka o čovjeku, koju vjeruju* 200 milijuna katolika, i po kojoj je „čovječja duša neumrli duh, stvoren na priliku božju." Koliko je meni ta istina sveta, i koliko ju štujem, svjedoči moje „dušoslovje", u kom se to izrično uči, — pa i cjelokupni moj rad, koji doista nikomu nepodaje ni najmanjega povoda, da sumnja o pravoj religijskoj mojoj uvjeri.

Govoreć o izreci: „Ljudska se snaga razno pokazuje, ako ne po kakvoći, a to po kolikoći, i na tom se osniva osobnost ili individuelnost ljudi" veli, da je tako abstraktna, „te je ni on sam nerazumije". Prem je ta izreka svakako dosta razumljiva, valja ipak spomenuti, da ju je g. Š. iztrgnuo iz pravoga njezina saveza, odkinuv joj posljednju rieč i cieli prednji dio: „I ako su svi ljudi jednako ustrojeni, to se ipak medjusobno razlikuju." U savezu s tim niti je nejasna, niti nerazumljiva. Poznato je naime svakomu, da se tako tjelesne, kako duševne sposobnosti nepokazuju kod svakoga čovjeka jednako, nego uz razne osebitosti (modifikacije). Svi ljudi imadu iste sposobnosti. Po kakvoći su dakle kod svih jednake, nu po kolikoći se razlikuju, jer jedan ih ima u manjoj, a drugi u većoj mjeri; kod jednoga prevladjuju ove, kod drugoga one, i prema

---

* Pravilnije: „vjeruje 200 milijuna katolika." Isto tako na drugom mjestu (str. 137.) „mnogo ljudi traži", mjesto „traže"; jer kada je subjektom samostavnik, koji naznačuje neizvjestni broj, ili glavni brojnik od pet, onda glagol kano predikat stoji običnije u 3. osobi jednine.

Digitized by Google

tomu posve je pravo, gdje velim, da je druge naravi čovjek, kod koga prevladjuje živčani sustav; druge, kod koga su više razvite mišice; a druge, kod koga prevladjuje sustav probave itd. — Duševne su osebitosti ponešto sakrivene, nu i one se dosta jasno prikazuju pozornu motritelju. Tako n. p. svaki čovjek ima um, ali on nije kod svakoga jednako obsežan i oštar; svaki ima srdce, ali kod nekoga je mirno i blago, dočim je kod drugoga goropadno i nemirno; — svaki napokon ima volju, nu jedan je odlučne i jake, dočim je drugi mlitave i slabe volje. Skupnost raznih tih odnošaja u duševnom i tjelesnom životu pojedinoga čovjeka odlučuje njegovu osobnost ili individuelnost. — Upravo onako, kao što ja označujem individuelnost, označuje ju i toliko hvaljeni Curtman, dočim veli: „Der Inbegriff der verschiedenen menschlichen Kräfte, welche durch einen leiblichen und geistigen Organismus zusammengehalten und in dem Bewustsein concentrirt sind, bildet das Menschen-Individuum. Der Qualität nach finden sich diese Kräfte in jedem anderen Individuum wiederholt, der Quantität und der Zusammensetzung nach sind sie verschieden.“ Čudim se s toga izjavi g. Š., da on sam te izreke nerazumije! Ako išto, a to već sama ta priznaja, ukida svaku vriednost njegovoj kritici; jer barem bi kritičari morali poznavati i razumjeti najznatnija djela dotične književnosti, inače bi mnogo pametnije i shodnije bilo, da se okane svakoga kritikovanja.

Pošto je zatim, iztaknuv neke tobož zapletene i nepojmljive izreke*, prigovorio i načinu moga pisanja te i samomu jeziku, završi na ono, gdje velim: „kad pako nadmašuje osjećanje, kad nagoni popuste, a mišljenje se dobro razvije, onda bivaju značaji ćudoredni te zauzeti za sve, što je dobro, liepo i istinito“ ovako: „A vjeruje li gosp. B. sbilja, da značaji već tim bivaju ćudoredni, ako se mišljenje dobro razvije? Mi bi** rekli, da je to pedagogička „**laž.**“ — Tko zna psihologiju, i tko razumije razliku izmedju nagona i volje, njemu se ono, što ja učim o ćudorednih značajevih, neće ni najmanje činiti čudnovatim, još manje lažljivim. Psihologija nas naime uči, da je mišljenje, bolje reći spoznaja u obće temelj čuvstvovanju i volji. — Predoćba bo je svjetlost, koja čuvstvovanju daje jasnosti, a volji pouzdanosti. Filozof ju Herbart upravo s toga i zove „s i l o m“. Ma da se dakle i mora priznati, da je obrazovanje volje glavni zadatak uzgoju, to ipak nevalja ni na to zaboraviti, da to nebi moglo biti bez shodnoga obrazovanja mišljenja, jer bez mišljenja nema volja samosvjestne snage. Kod koga nije mišljenje dovoljno razvito, kod toga je čuvstvovanje i volja samo pusta igračka tudjih uticaja, i po tom su takovi ljudi neprestano u pogibelji, da će ih kakav nevaljao, ali umno nadmoćan čovjek zavesti i na zlo upotrebiti. Značajnost se napokon osniva na ćudorednoj slobodi, a ćudoredno je slobodan samo onaj, koji se može odlučiti za u m o m odobreno htjenje. Mišljenje je dakle neki ravnatelj čuvstvo-

* Dakako da je g. Š. sve ono nepojmljivo, česa nezna. — Prilično kratke izreke naziva „valjavicom rieči“, a sam piše periode, kakvih u hrvaštini još nikada čitao niesam, naime od 77 redaka, kao n. p. na str. 185. ovogodišnjega „Hrv. učitelja.“ Može li čovjek pročitati 77 redaka, a da neodahne?!

** Sadanje vrieme moćnoga načina ima u 1. osobi množine „mi bismo“, a ne „mi bi“.

Digitized by Google

vanja. i s njegovim obrazovanjem raste sloboda i samoglasnost volje, pošto samo onaj može biti istinski slobodan, koji mnije i hoće promišljati o valjanosti i shodnosti svoje težnje. To nas uči i katolički pedagog Alleker: „Darum ist der Wille berufen den Trieb zu leiten und die Begierde zu beherrschen. Da aber der Wille einerseits abhängig ist von dem prüfenden, überlegenden Verstand und der abwägenden, richtenden Vernunft, so ist klar, dass die Bildung und Stärkung der Willenskraft **wesentlich bedingt** ist durch die erfolgreiche Entwicklung einer richtigen, von Vorurtheilen und namentlich von Gefühlen nicht unterjochten und beherrschten Erkenntniss.“ — Što velite na to, g. Š.? Da li je i to. što Alleker piše, „**laž**“? Ja bih Vas s toga uputio na onu: „Prije izpeci, pa onda reci“, a molio bih Vas takodjer, da u buduće nebirate takovih izraza, koji se u nijednom pristojnom družtvu nerabe, i koji najmanje dolikuju kritici, pisanoj „sine ira et studio — bez mržnje i strasti.“ (Dalje.)

Učiteljska skupština županije križevačke.

Dozvolom visoke kr. zemaljske vlade sazvalo je i ove godine kr. županijsko nadzorničtvo zajedničku učiteljsku skupštinu za obadvije podžupanije.

Skupština sborovaše u slob. i kr. gradu Koprivnici dne 3., 4. i 5. srpnja.

Već dne 2. srpnja sakupila se je velika većina skupštinara u predkonferenciji, u kojoj ustanovismo dnevni red i izabrasmo pomoćne častnike.

Gosp. predsjednik predloži za podpredsjednika g. Josipa Potočića, rav. učitelja u Rovišću. G. Gjuro Ester govori za predloženoga, kao jednoga od najstarijih. (Čuju se protivni glasovi.)

G. Ignjat Horvat želi, da se po zakonu glasuje tajno. Većina prista uz tajno glasovanje, kod kojega dobi većinu glasova g. Kvirin Vidačić, učitelj u Križevcih.

Za bilježnike izabrani su gg Ante Fržić i Ignjat Horvat; a za redatelje gg. Franjo Ožegović i Josip Kirar.

Prva redovita sjednica dne 3. srpnja. U 8 sati prisustvovalo je uz školskoga nadzornika sveukupno učiteljstvo svečanoj sv. misi.

U 9 sati otvori g. predsjednik Frane Lugarić skupštinu. (Prisutni kao gosti: Velem. g. Gabro pl. Kiš, kr. podžupan i pogl. g. Andro Zidarić, satnik grada Koprivnice.) U poduljem svojem govoru iztaknuo je mnogo toga, što uzprkos novomu škol. zakonu na putu stoji, valjanomu napredku, uspješnomu i trajnomu znanju u ovih podžupanijah; goji nadu, da će se sve lagano uz pomoć božju i uz složni rad svih zvanih faktora s puta ukloniti, a najviše da će tomu doprinieti, uz marljiv i neumoran rad, uztrajna volja samoga učiteljstva, čemu su od zamašne važnosti i koristi ovakove skupštine, pa zato poziva skupštinare, da budu što triezniji i promišljeniji kod razprava tečajem skupštine.

Na koncu je nazdravio prejasnomu vladaru Nj. Vel. caru i kralju Franji Josipu I., cielomu prejasnomu habsburžkomu domu; preuzv. g. banu našemu; vrhovnim

Digitized by Google

crkvenim dostojanstvenikom; glavam obijuh podžupanija; slob. i kr. gradu Koprivnici i representantu mu i napokon vaskolikomu narodu hrvatsko-slavonskomu!

Svaku ovu zdravicu poprati skupština trokratnim oduševljenim „Živio!“

Sada zauzmu na poziv predsjednikov izabrani častnici svoja mjesta. Po programu bijaše na redu: „Koje grane gospodarstva zaslužuju osobitu pažnju u ovih krajevih, i kako bi ih puč. škola najuspješnije i najkoristnije unapredjivati mogla?“

Za ovo pitanje imenovalo je kr. nadzorničtvo za svaku podžupaniju jednoga izvjestitelja. Prvi nas je izviestio g. St. Hudec. U svojoj poduljoj razpravi dokazao nam je, da su mu poznate premnoge zapreke, s kojih nenapreduje gospodarstvo u ovih krajevih. Narod ima većinom još onako svoje gospodarstvo uredjeno, kao što mu predji. Da vinogradarstvo nenapreduje, kriva je mnogo nevaljala rezitba, kopanje i okapanje trsa; što narod bez riedke iznimke negleda mnogo na plemenitiju vrst trsova, već više na „kolikoću“, nego li na „kakvoću“; što se narod slabo obazire na dobu i vrieme, kada će brati; što nespravlja onako vino u posudu, kako bi valjalo, i što nepazi na vinsko sudje, dok mu je prazno.

Da ratarstvo nenapreduje, krivo je nepraktično obradjivanje i slabo gnojenje polja.

Narod veoma malo mari za voćarstvo; nerado oplemenjuje voćke i nenasadjuje voćnjake. Pčelarstvom bave se riedki, a svilarstvom po gotovo nitko; premda bi se mogle sve ove grane gospodarstva njegovati. On je dakle zato: da se mladež školska već za rana uči ovim granam gospodarstvenim. On uvidja, da učitelj nemože uz tolike zapreke, koje postoje, niti današnjim zahtjevom udovoljiti, a kamo li, da još uspješno razširuje medju narod sve grane gospodarstva po priznanih i iskušanih načelih.

Na temelju toga želi: da se za dvie ili više bližih učiona ustroji malo uzorno gospodarstvo, na koje bi mladež više puti dolazila, te se u onom praktično uvježbala, što ih je učitelj u učioni teoretično naučio. Rukovodjenje takovih uzornih gospodarstva imalo bi se povjeriti izučenim ratarom, pod nadzorom učiteljevim (!) Svaka učiona morala bi imati školski vrt, u njem pčelinjak, valjano uredjeno gnojište, da djeca i odrasliji zriju, kako valja urediti gnojište i gnoj spravljati.

Napokon želi, da se sastavi za seoske opetovnice valjani „Poučnik“ u gospodarstvu; jer mnije, da bi i odrasliji uz takovu knjigu voljnije prionuli, dočim drži, da je čitanka lih za djecu.

Drugi izvjestitelj, g. Marko Grivić, rav. učit. u Novomgradu, karakteriše liepo geografski položaj naše zemlje, na kojoj bi se mogle uz valjan mar i znanje sve gospodarstvene struke do višega stepena promaknuti. On tvrdi: naš si je narod sam kriv, da materijalno nenapreduje. Vinograde i polja obradjuje još uviek po onoj poznatoj: „plete kotac, kako mu otac“. Voćarstvo sastoji najviše u šljivah, a voćnjaci su im šljivici; pčelarstvo je jošte u povojih, a osobito jadikuje, što je nemar oko kućnih vrtova prevelik, a znanje skroz primitivno.

Digitized by Google

On je dakle toga mnenja, da je pučka škola na prvom mjestu pozvana, da zaostali nam narod ne samo duševno, već i materijalno podignuti pomogne.

I tim bi završena generalna razprava.

Dočim se nije nitko prijavio za generalnu, prešlo se je umah na specijalnu razpravu.

G. predsjednik zapita skupštinu, čije da rezolucije uzmemo za podlogu specijalnoj razpravi.

Skupština se izjavi za oboje.

Najprije se je povela razprava oko Hudčevih rezolucija. Proti njim govorili su: Šalamun, Brlek, Smajić, Vidačić, Filipašić, Fržić i Kirar, a za nje Kinder i Grivić. Protivnici Hudčevih rezolucija priznaju, da bi bila velika blagodat po narodno gospodarstvo „uzorna gospodarstva“; ali tvrde, da je to danas absolutno nemoguće; pitaju: tko da ih podiže, tko da ih uzdržaje? Odkuda novac? Oni se protive, da bude učitelj u tako uzkoj svezi sa uzornimi gospodarstvi; u tom slučaju bili bi pučki učitelji više učitelji teorije iz gospodarstva, nego svih drugih predmeta. Ta i sam izvjestitelj priznaje, da smo preobterećeni raznim gradivom, koje nemožemo valjano uz postojeće okolnosti svladati. A kako možemo mi nestrukovnjaci iz gospodarstva biti nadzornici izučenih ratara? U ostalom tvrde i to: da ima danas u svakoj okolici uzornih gospodara, pak da narod ima dovoljno prilike učiti se umnomu gospodarstvu. Premda je gosp. izvjestitelj nastojao svoje rezolucije obraniti, veleć: da nezahtieva velika uzorna gospodarstva, već sa nekoliko samo jutara, da se narodu dadne prilika uzorno gospodariti. On zagovara samo osnovu g. Šugha, urednika na gospodarskom učiteljištu u Križevcih. Odgovara na prigovor, da djeca idu na proštenja u susjedne župe po više sati, a zašto da nepolaze povremeno uzorna gospodarstva, koja nebi bila udaljenija od dva sata, pa bi polazeć takova mnogo dobra sobom doniela. Što se tiče veleposjednika, od njih veoma malo ili ništa narod nenauči; jer su preriedki, kojim je do toga, da naš ubogi narod upoznavaju sa priznanimi i izkusnimi gospodarstvenimi načeli.

Još zamoli za rieč g. Ester: Velecienjena skupštino! ja se opet moram javiti, premda bi me mogao tko pograbiti, kao neznalicu na tom polju; da je želja i moja i više nas, da se jednom debata završi, pa da se redomice za rezolucije glasuje.

G. predsjednik moli, da se skupština umiri, pa da se glasovanjem izjavi, želi li, da se točka po točka Hudčevih rezolucija čita i o njih glasuje.

Većina skupštinara ustane i moli, da se daljna razprava nepovede, dočim je već dovoljno dokazano, da su prema sadašnjosti stranom neizvedive, a stranom nepraktične; a moli, da se razpravljaju Grivićeve rezolucije!

Prihvaćene su sljedeće rezolucije:

1. Uz voćarstvo, vrtlarstvo i pčelarstvo imade se u ovih krajevih posvetiti sva pozornost, izmedju inog poljodjelstva, i vinogradarstvu.

2. Da može pučka škola na ove važne grane gospodarstva uplivati plodonosno, mora uz svaku školu obstojati dosta prostran vrt, u kojem bi se pomenute struke gospodarstva dovoljno gojiti mogle.

Digitized by Google

3. Občini je zadaćom brinuti se, da se školski vrt obskrbi nesamo plemenitimi voćkami za razplod i najplemenitijimi vrstmi trsića, već i za to, da svaka područna joj škola imade u škol. vrtu pčelinjak, i najmanje tri pčelca Djerzonovih trnka.

4. Učitelj neka nastoji svakom mogućom sgodom i stariji naraštaj praktično podučiti u cjepljenju i gojenju plemenitih voćaka, namještivanju pčelinjaka i inog postupanja sa pčelci, rezanju trsa i o razredjivanju vrta. Školski vrt pako ima biti ogledalom u svakom obziru na narod.

5. (naknadno Hudčeva.) Za opetovnicu neka se sastavi knjiga s naslovom: „Poučnik u gospodarstvu“, a ne čitanka, s razloga, da ona i odraslim omili, te bude u svakom slučaju pravi kažiput raznih gospodarstvenih stvari. (Sliedi.)

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanja.**) Njeg. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je učitelja u Badljevini Ivana Lopušića učiteljem na obćoj pučkoj školi u Ologovnici; učitelja u Kuzmincu Antuna Fržića učiteljem na obćoj pučkoj školi u Ludbregu; učiteljicu u Sikirevcih Franjku Šestakovu učiteljicom na gornjo-gradskoj djevojačkoj obćoj pučkoj učioni u Osieku: Vjekoslava Cerovskoga pravim učiteljem na obćoj pučkoj školi u Sv. Ivanu na Zelini; kandidate pučkoga učiteljstva Ignjata Ogrizovića i Miloša Desančića privr. učitelji i to prvoga na obć. puč. školi u Dobrincih, a potonjega na obćoj puč. školi u Petrovcih; namj. podučiteljicu u Karlovcu Anku Polčevu pravom podučiteljicom na djev. obćoj pučkoj učioni u istom gradu; podučitelja u Doln. Miholjcu Mirka Marića privr. učiteljem na obć. pučkoj školi u Hrkanovcih.

— (**Imenovanja u vojnoj Krajini.**) Nj. c. i kr. apost Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od dne 25. listopada 1877. imenovati ravnatelja velike realke u Rakovcu dra. Matiju Uhlirža, nadzornikom srednjih učiona za područje hrv.-slav. voj. Krajine.

Zapovjedajući general, kao načelnik krajiške zemaljske uprave, imenovao je namj. učitelja na maloj realki u Gospiću Ivana Pribanića pravim učiteljem na tom zavodu; Ed. Lžičarža privremenim učiteljem glasbe na učiteljištu u Petrinji i gradjanskoga učitelja Tomu Jozićića privr. ravnateljem gradjanske učione u Petrovaradinu.

— (**Zemaljsko školsko vieće za hrv.-slav. Krajinu**) pozvano je u Zagreb na 25. studenoga ove godine. da odpočne svoj ovogodišnji rad, te su u tu svrhu i pozivnice članovom istoga vieća razposlane.

— (**Sastanak učiteljstva u obsegu grada Zagreba.**) Kr. nadzorničtvo za pučke škole grada Zagreba pozvalo je zagreb. učiteljstvo na 29. prosinca na sastanak, kojom sgodom će se razpravljati sljedeća pitanja:

1. Koje grane gospodarstvene zaslužuju osobitu pažnju u ovih krajevih, i kako bi pučka škola iste u narodu najuspješnije i najkoristnije mogla unapredjivati?

2. Prigovara se pučkoj školi, da većom pomnjom njeguje obuku nego uzgoj. Da li je taj prigovor temeljit? i ako je, kako bi se imalo tomu doskočiti?

3. Kakova mora biti obuka, da učenika privede samoradinosti?

— (**Glavna skupština učit. „Zadruge“**) nije se mogla držati 8. o. m., jer nije bio prisutan propisani broj redovitih članova. Zato je 2. skupština urečena na 6. prosinca, kada će se u smislu družtvenih pravila na svaki način držati, ako bude prisutno barem toliko članova, koliko ima odbornika.

Razne viesti.

— (**Školstvo u Českoj g. 1877.**) Tekuće godine mjeseca travnja razdieljen je u saboru českom sljedeći izvještaj, koga vadimo iz „Fr. pädagog. Bl.“: Obćih pučkih javnih škola bijaše 4250 sa 8760 razreda. 40 škola sa 424 razreda više od prošle godine. Javnih gradjanskih škola bijaše 117. Na gradjanskih školah službuju 574 redovita učitelja (48 više od pr. godine); na obćih pučkih školah pako 8760 učitelja (424 više od pr. godine). Od godine 1875. umanjio se broj onih škola, na kojih nebijaše učitelja, dočim broj neosposobljenih pomoćnih učitelja na čes. školah iznosi 1111, a na njemačkih 1077. Za industrijalnu obuku (izuzamši Prag) predloženo je na gradjanskih školah 47, na obćih pučkih školah 930 učit. mjesta. Za neobligatne predmete na gradj.

Digitized by Google

školah predloženo je 130, a na obć. puč. školah 88 učit. mjesta. Napokon predložena su za popunitbu 34 mjesta učiteljica u zabavištih. (Kod nas još uviek svirala na vrbi!) Godišnja plaća i doplatci redovitih gradjanskih učitelja iznosi 505.755 for. 98 novč.; plaće pučkih učitelja pako 4.554.939 for. 17½ novč. Remuneracije učiteljem za neobl. predmete iznose 48.924 f.; za industrijalnu obuku 140.080 f.; za zabavišta 15.320 for. Za polazak škole upisano je 795.737 djece. 3758 občina posjeduje 3840 šk. sgrada, od kojih se 2386 u dobrom, 938 u srednjem a 536 u zločestom stanju nalazi. 1800 škola posjeduje školske vrtove. Odkad je novi školski zakon u život stupio, sagradjeno je 625 škola sa troškom od 6.439.984 for. 55 nov. K tomu doprinesoše občine 5,214.604 for. 77 n., kotari (okružja) 739.022 for. 78 nov. a zemlja 486.357 for.

— (**Italija.**) Talijanski ministar nastave Coppino pozvao je sve prefekte, neka mu naznače sve učitelje, koji se odlikuju revnošću i znanjem, jer ih želi predložiti kralju, da im ovaj podieli viteztvo (Cavaliere della corona d' Italia). Dočim Pruska dade učitelju poslie 50 godina naslov „kantor" ili srebrnu ili zlatnu kolajnu, to će Italija davati svojim revnim učiteljem vitežki red i viteztvo. To je i pravo, da se učitelj nagradi kao pregalac na polju školskom! — U Napulju zaključiše otvoriti industrijalnu učionu sa industrijalnim muzejem. Država namirivat će trećinu troškova. U rujnu buduće godine otvorit će u Florenzi ženski gimnazij. Ministar Coppino naumio je u budućem saborskom zasjedanju predložiti osnovu o preinaci srednjih i pučkih škola.

— (**Izpit za učiteljsko osposobljenje.**) Francezki ministar za bogoštovje i nastavu dao je sastaviti pregled, koliko je učitelja dobilo učiteljske svjedočbe. Tečajem prošle godine podvrglo se učiteljskim izpitom 2559 kandidata, od kojih 1758 propadoše. Sposobnimi proglašeno ih je dakle 801. Od 4548 učiteljica proglašeno je sposobnimi 2487. Velik je dakle broj kandidata, što no ih proglasiše nesposobnimi za učiteljstvo.

— (**Razpisana nagrada.**) Parižko družtvo „Societé contre l' abus du tabac" razpisalo je tri nagrade. Od ovih zapasti će jedna od 100 franaka onoga učitelja, koj napiše najbolje djelo, kako bi moći odvratiti mladež od prerana pušenja. Drugu nagradu dobit će za isto takovo djelo učitelji liceja i strukovnih učiona a treću liečnici. — Dobro bi bilo, da se i kod nas o tom rieč povede.

Književnost.

— (**O muzikalnoj harmoniji**) po H. Helmholzu izradio Andrija M. Matić, gimnazijski profesor. U Novom Sadu. Srbska narodna zadružna štamparija. 1877. St. 11. — Ta je razprava iz programa novosadske gimnazije.

— (**Englezki zavod za srpsku sirotčad**), prilog za historiju vospitanja i nastave u Srbiji. U Zemunu 1877. Ciena 10 nov. — To djelce može zanimati svakoga prijatelja narodne naobrazbe.

— (**Korijeni s riječima**) od njih postalijema u hrvatskom ili srpskom jeziku. Napisao Gj. Daničić. Na svijet izdala Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1877. U knjižari L. Hartmana na prodaju. Tisak „Dioničke tiskare". Str. 370 u 8mini. Ciena 4 for. To djelo velikoga našega učenjaka netreba preporuke. Pisano je dakako za one, koji se naukom jezika u veliko bave.

— (**Ideje ili knjiga le Grand**) od H. Heine-a. S njemačkoga preveo Mita Rakić. Beograd. Izdanje knjižare Velimira Valožića 1877. Str. 147 u 12tini.

Natječaji.

— Za učitelja i orguljaša u Granešini. Beriva: 400 for. plaće, stan, 6 hv. drva i uživanje oranice od 1100 četv. hv. Rok do 30. studenoga t. g.

— Za učitelja rimokat. vjeroizp. u Štefanju, občine ivanjske. Beriva: 350 for. plaće, stan, pol jutra vrta i 6 hv. drva; za orguljanje 2 jutra livade i 50 vagana mješ. žita. Rok do 20. o. m.

— Za učitelja i učiteljicu u Pakracu. Beriva: 500 f. plaće, 15% stanbine i drva. Rok do 20. studenoga o. g.

Javne zahvale.

Veleč. g. Božo Topalović, župnik gorjanski, koji je pravi promicatelj škole i njezina napredka, nadari prigodom zaključnoga izpita o. g. pet veoma dobrih učenika, svakoga sa malom škudom: a poznati prijatelj malenih g. Ivo Dungjerović, šumar u Drenju, koji je pr. godine svu školsku mladež u velikom Nabrdju pisaćimi spravami providio, darova istom prigodom 5 st., da najbolja učenica Kata Gjelatovićeva bude doživotnim članom „Svetojeronimskoga družtva". — Na tom plemenitom daru u ime darovanih srdačno se zahvaljuje Mijo Šunk, učitelj.

U Gorjanih, 22. listop. 1877.

Gosp. Žiga Heim i Žiga Lederer, trgovci u Feričancih i Martin Ackermann, providnik dobra Feričanci, predplatiše se na „Smilje" t. g. za najbolje učenike ove učione: prvi se predplatio na 5 iztisaka, a drugi na jedan iztisak. U ime učenika se podpisani usrdno zahvaljuje na tom plemenitom činu. Niknulo još više tako darežljivih desnica i prijatelja naše omladine.

Feričanci, 2. stud. 1877.

J. Kindlein, učitelj.

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. zbor", uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 33. U Zagrebu, 20. studenoga 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka“, novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Nekoliko rieči o podžup. učiteljskih skupštinah.

Napisao **L. Vrbanić.**

Nedvojbeno je, da je vis. zem. vlada, izradjujuć osnovu sadanjega škol. zakona, na umu imala i sve moguće prigovore proti osnovi, ali ujedno i sve odgovore na te prigovore, držeć se jedino boljka pučke škole i napredka naroda u naobrazbi, koj je i odlučila tim zakonom polučiti. Da će se sámu zakonu mnogo i dugo još i poslie provedbe mu prigovarati, i gdje moguće nastojati, da mu se bar pojedine ustanove osujete, moglo se suditi već po samoj razpravi saborskoj. Nu hvala dosljednosti i uvidjavnosti koje vis. sabora, koje kr. zem. vlade, niti se je proti saborskim zaključkom, a niti proti pojedinim zakonskim ustanovam s ikoje strane do danas uspjelo. U najnovije doba stalo se sumnjati i o vriednosti i koristi podžupanijskih učit. skupština po školu i puk, kao tobož suvišnih, učiteljstvu na korist i udobnost, a narodu na štetu ustanovljenih sastanaka. Da su takve izjave, osobito kad se navadja, da je taj glas izmedju sáma učiteljstva, veoma smješne a ni malo temeljite, netreba mi ni spominjati. Na korist naobrazbi učiteljskoga stališa dakako da jesu, nu nije li to posredna korist narodu? Tko će to zanijekati? A zar je žrtva od 10—20 for. za jednu škol. občinu sbilja toli ogromna, da ih ista smoći nebi mogla? Ta zar se tuj nemisli na budućnost naraštaja onih, koji te žrtve doprinašaju? Je li žrtva od 100—200 for. jedne polit. občine na podžup. skupštine takvoj občini koristnija i unosnija?

Nu prepustivši drugomu komu od sudrugova, vještijemu u toj struci, neka štetu ili korist narodnje naobrazbe, proizličuću iz učit. podžup. skupština, pobolje razjasni i obrazloži, ja sam naumio samo na jedan prigovor „Obzorova“ dopisa u br. 200. od o. g. osvrnuti se, i to na onaj, kojim se tvrdi, „da se na tih skupštinah mnogo govori, često bez glave i repa“, dakle i bez smisla i prave svrhe, što na razpravu niti spadalo nebi, a time da se u ludo trati i skupo vrieme a i novac.

Digitized by Google

Sadanja ustanova podžup. učit. skupština prema prijašnjim kotarskim konferencijam ako i nije posve nova, ipak je obnovljena prema ozbiljnosti vremena i napredku, za kojim smo toli pregnuli i prionuli. Kao takova istom je prvi put pr. godine stupila javno pred narod kao sudiju, s toga se još za sada niti pametno može a niti smije na prečac osuditi kao suvišna i nevaljana, a najmanje se može takav sud izreći na temelju skupštinskih izviešća, koja su većinom po javnih listovih objelodanjena bila.

Tko bi sravnjivati hotio prijašnje kot. učit. sastanke sa sadanjimi podžup. učit. skupštinami, našao bi ne samo u poslovnom redu i djelovanju jednih i drugih veliku razliku, nego dapače i u rezultatih toga djelovanja. Sadanje su skupštine svojim poslovnim redom slične ostalim javnim skupštinam, a po ovom djelovanju iziskuju često i više umovanja i razmišljanja te zrela suda i razabiranja pri stvaranju zaključaka, nego je to u obć. ili podžup. pol. skupštinah. Svakomu pako učitelju nije moguće bilo prisustvovati obćim učit. skupštinam u Zagrebu i Petrinji, a još manje ih je imalo zgodu gledati druge kakve javne skupštine, n. pr. županijsku ili podžupanijsku ili čak prisustvovati saborskim sjednicam, da bi tuj odmah pokazao vještinu i znanje u vodjenju razprava, ili da bi se odmah pokazao savršenim govornikom i pedagogom. Smije li se dakle zamjeriti, ako je možda koj taj u svojoj brizi za dobro povjerene si škole i naroda u svom govoru zašao na stranputice?

Ovakvi prigovori neplaše mene ni najmanje; oni će sami po sebi pasti u svoje ništavilo. Ali s druge strane bojim se, da nam se neće sbilja s vremenom moći prigovoriti, da neidemo u susret intencijam ove zakonske ustanove, nego ju zlorabimo: s t r a n č a r e n j e m. Možda će mi se i zamjeriti, što izlazim s ovakvimi izjavami u javnost, nu duše mi, iskrene su i jedina im je svrha, da tu strast, ako bi se gdjegod uvrežiti nastojala, za vremena odstraniti nastojimo. Na javnost izlazim s njimi s toga, što su i naše skupštine javne; u sjednice dolaze i neučitelji kao gosti, stranom iz znaličnosti, stranom u namjeri, da koriste školi i narodu, pripomažuć učiteljstvu. Svaka rieč dakle i zaključak razprava meće se na tezulju, nezaboravimo pako nikada onu, prije spomenutu istinu, da se proti toj ustanovi škol. zakona i tajno i javno radi. Ciepanje učiteljstva jedne podžupanije u stranke, možda i bez razloga ili s osobnih razloga protivnih si niti bi našemu ugledu a niti našoj stvari pomoglo. A neka se k tomu uvede još i klubovanje, to će nas još jače razciepati i zavesti na stranputice. Nismo svi doduše jednaka znanja i vještine, ali zato neprezirajmo nijednoga izmedju sudrugova, nego prosudjujmo hladno predloge i prigovore pojedinaca, nepitajuć: čiji, nego kakvi su. Nepogrešiv nije nas nijedan, s toga opet neka nas nijedan nemisli, da je njegova radnja, kako si ju je zasnovao, najbolja i da joj nije moguće prigovoriti. Jednom riečju: nazori nam mogu biti razni, sredstva različita, ali svrha i njezina načela moraju nam biti istovetna. Osobito se čuvajmo strasti, jer će ona i najboljega zavesti na stranputice. Svi nemožemo biti izvjestitelji, a oni, koji su, neka se nedadu strašću zavadjati, da neima u skupštini njim ravnih. Kao ovo, tako bi nas na stran-

Digitized by Google

putice zavelo i umišljeno neko vodstvo u svojoj stranci, te sliepa pokornost pojedinaca. U naših priv. sastancih nekolicine nas, n. pr. iz okolice, neka bude raznih mnienja, neka se izmjenjuju misli, tim će se bolje spajati u savršeniju cjelost, ali pritiska na čuvstvo nesmije biti s nikoje strane. Isto se tako čuvati moramo kao vatre osobnih napadaja i osobnih strasti, pak toga radi zabacivati koj predlog ili rezoluciju, što ju je upravo taj ili onaj predložio. Najsmješnije bi bilo pri tom, kada bi se ovaj ili onaj, držeć se možda prvakom, grozio, da u buduće neće ništa raditi ni govoriti, jer sve nije po njegovih nazorih izišlo. Te oholije bože nas sačuvaj!

O školskoj disciplini.

Napisao **Jos. Kirin.**

I.

Dvostruka je zadaća sadanjoj pučkoj školi; ona je učevni i uzgojni zavod. Kao učevnoga zavoda zadaća je pučkoj školi, da svoje pitomce bez razlike spola i zvanja obskrbi znanjem, koje je danas svakomu čovjeku potrebito. Prema tomu pučka škola nemože biti nikakav strukovni zavod, jerbo iz nje neizlaze praktični gospodari, umni rukotvorci i trgovci itd., već ima biti zavod, gdje se djeci razvijaju duševne i tjelesne sile i sposobnosti, gdje se djeca privadjaju k samoradinosti, te obskrbljuju općim znanjem, bez kojega danas nikud nikamo. Da pako pučka škola toj velikoj svojoj zadaći udovoljiti uzmogne, treba joj raznih sredstva, raznih uredaba, od kojih zavisi uspjeh školske obuke. Te uredbe tiču se učitelja i djece: učitelja da znade, kojimi će sredstvi i kojim načinom učinit svoju obuku uspješnijom, a djece, da ona marljivo školu polaze, u školi da se mirno vladaju, da su uredna itd. Skup svih tih uredba, zakona i pomoćnih sredstva zovemo „školski zapt ili disciplina“. Disciplinom ili zaptom u užem smislu dakle nazivamo skup svih uredaba za koji zavod, koje osiguravaju i podupiraju djelatnost toga zavoda; a ako se iste uredbe točno vrše, velimo, da u tom zavodu vlada dobra stega ili zapt, što zovemo disciplinom u širem smislu.

Nu pučka škola nenauča samo, ona i uzgaja. Nezahtieva se od pučke škole, da ona djecu samo intelektualno naobrazi, već da ju i uzgoji, da joj plemeni srdce, jerbo ljudi, kojim je um ma kako naobražen, ipak malo vriede, ako im ostane srdce neoplemenjeno. Da se podupre i osigura taj uzgoj, opet je potrebna disciplina. Školski zapt pomaže uzgoju te čini, da djeca budu ćudoredna, jerbo zahtieva, da budu mirna, pristojna, poslena, poštena itd. Time ju ona nastoji usposobiti, da uzmognu danas sutra u družtvu čovječjem zauzeti pravo mjesto, te ju tako za to družtvo uzgaja. Kao što svako ino družtvo imade svoje zakone, tako isto ima ih družtvo čovječje u obće. Skola mora djecu za to družtvo uzgojiti, za to ju mora priučiti, da obdržava pravila, koja su u družtvu čovječjem potrebna. Sama pako škola uzgaja u družtvu za družtvo, za to i njoj treba raznih zakona.

Digitized by Google

Neki shvaćaju školsku disciplinu kao nekakovu torturu ili kao jednostavnu kaznenu ljestvicu, po kojoj se samo kazne imaju izvadjati. Disciplina, t. j. školska disciplina ima obuhvaćati cieli školski uzgoj. Ona je potrebna svakomu družtvu. Čujemo svaki skoro čas, da će se koje družtvo razpasti, jerbo nema u njem dobre discipline. Čujemo za koju vojsku, da u njoj vlada zločesta disciplina, a čujemo napokon i za iste škole, da nemogu napredovati, jerbo im manjka disciplina. Kada dakle svakomu družtvu treba discipline, to je svakako treba i školi. Zato ju reče slavni Komensky: „Škola bez zapta je mlin bez vode“.

II.

Učitelj je stožer, oko kojega se cieli školski sustav vrti. Dobar učitelj, dobra škola; zao učitelj, zla škola. Učitelj mora s veseljem podnašati dužnosti svoga zvanja; on mora dobro shvatiti uzvišenu svoju zadaću; on mora dobro znati, koliko blago su mu roditelji u školi povjerili; on mora znati dobro, da nije samo učitelj, već i uzgojitelj. Ako to neshvaća, ako nije dušom i tielom za školu, kojoj je svoj život posvetio zauzet, — onda nije učitelj, već nadničar. koj nastoji, da se samo od danas do sutra prehrani.

Nepobitno jest, da je škola zavod. koj ima nastojati, da djeca postanu ćudoredna. Djeca imaju se već za rana priučavati na obdržavanje nekih kriepostí. Iz izkustva znademo, da se zornim načinom, kada naime sam predmet ili sliku gledaju, najlaglje obučava. Znademo, da ljudem ono dulje u pameti ostane, što vlastitima očima vide, nego li ono, o čem samo čuju ili čitaju. To načelo valja i kod uzgoja. Učitelj ima biti u svem, što je dobro, uzor svojoj djeci. Ako hoće priučiti djecu na koju kriepost, to moraju djeca istu najprije vidjeti na svom učitelju. Ako djeca moraju neke kriepostí obdržavati, onda je sasma potrebno, da učitelj u svem onom, u svih kriepostih, u kojih želi djecu si uzgojiti, mora biti pravi uzor. Nije li učitelj uzor, onda mu obuka neima vriednosti; jerbo dodje svaki čas sa vlastitimi riečmi u protuslovje. Učitelj n. p. želi, da se djeca priuče, da im knjige čiste ostanu. On može djeci govoriti koliko mu milo i drago, kako je to liepo, kako se to urednomu djetetu pristoji, pa ipak neće postići ništa, ako djeca opaze, kako su učiteljeve knjige zamrljane i našarane. Svakako će si djeca misliti, zašto on nedrži svoje knjige u čistoći. Tako je glede svega, glede reda, ponašanja, istinitosti, čistoće, ćudoredja i t. d. Onda će učitelj moći od srdca govoriti. Inače pako će mu uviek rieči biti u opreci sa čini. Uzor, uzor u svem! Djeca neka sve, što je liepo i dobro, vide na svom učitelju. Ako nije tako, nisu se rieči učiteljeve uvriežile u djetinjih srdcih.

III.

Velevažno je sredstvo za uspješnu obuku i za dobru disciplinu, ako učitelj uživa ljubav i povjerenje svojih učenika. Djeca već sa svakojakimi predsudami o školi i učitelju stupe u školu. Mnogoj je djeci učitelj opisan kao tiran, koj, kamo samo pogleda, već mu tamo vrcaju iz očiju vatrene iskre, kamo rukom mahne, već se netko pod udarcem svija. Zato mora

Digitized by Google

biti učitelju prva briga, da djeca dobiju o njem sasma drugi pojam, a to će biti, ako će nastojati, da si steče njihovu ljubav. Ljubav se radja samo kroz ljubav. Ako hoće učitelj, da ga djeca obljube, mora on sam nju ljubiti i osvjedočiti ju, kako ju ljubi. Djeca moraju učitelja držati za drugoga otca, a učitelj ima posjedovati sva sredstva dobra otca. Mora kao dobar otac prama učenikom biti blag, ozbiljan, pravedan i strog. Postigne li učitelj, da ga djeca kao otca obljube, onda će mu biti kao otcu odana, te će ga štovati i njemu se povjeriti. Na taj će način iz ljubavi prama učitelju rado njegove zapovjedi slušati, rado će u školu polaziti, jedva će čekati čas, da u školu stupe, gdje se nadaju opet vidjeti svoga miloga učitelja. Lako je onomu učitelju, koj djecu ljubi i koga djeca obljube; ali koj učitelj nemože djece obljubiti, ostat će mu sve nastojanje jalovo.

IV.

U svakom družtvu a tako isto u školi mora obstajati nekakav red, kojega se ima svaki član držati. Školi je veoma potreban red. Dobar se školski zapt bez dobroga reda nemože niti pomisliti. Gdje je liep red u školi, tamo je uspješnija obuka.

Kao što sam već napomenuo, ima učitelj u svem, što je dobro, biti uzor svojim učenikom. To isto valja i za red. Ako će učitelj ljubiti red, to će ga i djeca nasljedovati, jerbo su djeca majmuni, koji sve pačinjaju. Pazi li učitelj na čistoću, paziti će mu i djeca. Ako učitelj nedolazi za vrieme u školu, čemu da na to svoju djecu sili. Nadje li učitelj u školi kakovu pogrešku, neka najprije pomno sama sebe promotri, nebi li na sebi istu opazio. Lien učitelj obično se tuži na lienost svojih učenika, neuredan pako na neurednost. „Wie der Lehrer, so die Schüler; wie die Quelle, so der Bach; wie das Vorbild, so das Nachbild“ veli glasoviti učitelj Kehr.

Učitelj dakle, ako hoće da uvede u školu dobru disciplinu, ima nastojati, da uvede dobar red. Red zahtieva, da djeca nedolaze prerano a niti prekasno u školu. Dodju prerano, obično su nemirna, dodju prekasno, smetaju učitelja i učenike. U školi ima vladati čistoća. Učitelj prvi nesmije trpiti u školi blata, smeća, odpadaka od voća, papira, zamrljanih klupa, podova ni zidova, a isto tako niti zamrljana odiela niti neoprane i nepočešljane djece. Shodnim dakle načinom i uztrajnošću neka uvede čistoću.

Iza molitve za predavanja neka bude podpuni mir a učitelj mora znati kako će mir uzdržati i opet nastali nemir utaložiti. Dobar red i pravila tjelesnoga uzgoja zahtievaju, da djeca upravno sjede i stoje. U klupah neka se djeca poredaju tako, da su manji spreda, a veći od traga. Dobro će biti, ako će se radi lagljega pregleda tako poredati, da jedan za drugim sjedi. To se pako najlaglje čini, ako se jedno mjesto od drugoga odieli crtom, koja će služiti kao medja. Djeca nesmiju pred sobom držati ništa, nego što je za onaj sat potrebno. Dobro će biti, ako si učitelj uvede neku komandu u školi, polag koje se ima sve obavljati. N. pr.: „Knjige pod klupu. Jedan, dva, tri!“ Kod „tri“

Digitized by Google

moraju biti sve knjige već pod klupom, a djeca moraju čekati u miru na dalnju zapovjed. Ili: „Pisanke van. Jedan, dva, tri!“ Ja sam se osvjedočio, da je ovakova komanda veoma dobra, jerbo djeca (a osobito početnici) uzimlju lagano svoje stvari; jedan uzimlje lagano, drugi brzo, treći se istom ogleda, a kada se zapovjeda „jedan, dva, tri!“ to je na „tri“ sve u redu.

Mnogi učitelji na kraj klupe postave bolje djake, da paze na red. To ima takodjer nešto dobra u sebi. Dobro je, ako ovakovi odličnjaci prije nauka pregledaju, da li ima svaki učenik naoštreno pisalo i olovku, da izpituju kakav zadatak, da diele i popravljaju zadaćnice, pisanke i risanke, da pazę na čistoću i mir svoje klupe itd.

V.

Učitelj mora imati dobar vid i fin sluh. Djeca se moraju uviek nadzirati a oko je najbolje sredstvo za nadziranje. Oko ima osobitu moć u sebi. Samo oštar pogled će nekoga od zle namjere odvratiti i samo oštrim pogledom možemo učenika kazniti. U oku se zrcali duša naša. Po oku poznajemo, kako je tko razpoložen.

Učitelj mora uviek znati svoje oko rabiti. Bistrim svojim okom mora znati uviek djecu pred očima imati. Oko je najbolji nadziratelj djece. Čovjek, koj otvorenima očima nevidi i ušima nečuje, nije za učitelja. Po tom se pozna vještina učitelja, kako znade svoje oko upotrebljivati. Učitelj, koj umije svoje oko onako rabiti, kako treba, prišteditи će si mnogo i mnogo rieči, neće trebati toliko kazna, koliko onaj, koj gleda a nevidi, sluša a nećuje. Ako je igdje dobro „gledat i nevidjet“, to zaista u školi nije. Ako učitelj mora mnogo kazniti, psovati, vikati i opominjati, to je siguran znak, da se neumije služiti svojim okom. Samo okom oštro pogledaj učenika, pa si ga kaznio, da drugi niti neznaju. „Čim više kaznâ u školi, tim je gora škola, čim je gora škola, tim je gori učitelj“, veli jedan znameniti učitelj.

(Konac.)

Nešto o metodiki početnoga računstva.

Po Frommu priobćuje **Milan Kobali.**

(Dalje.)

Šest i šestine.

Kako postupasmo dosele od 1—5, najprije s cielim brojem, onda sa slomkom, tako se postupa i kod ovoga i sljedećih brojeva. Čim je više faktora u kojega broja, tim više vježba treba.

Mi ćemo ovdje navesti samo neke vježbe sa šestinami.

$\frac{3}{6} = \frac{1}{2}$ kruglje
$\frac{2}{6} = \frac{1}{3}$ „
$\frac{4}{6} = \frac{2}{3}$ „

$1\frac{1}{5} = \frac{6}{5}$ kruglje
$\frac{6}{5} = 1\frac{1}{5}$ „
$\frac{6}{3} = 3$ „

Digitized by Google

$^2/_6$ je za $^1/_6$ više od $^1/_3$.
$^3/_6$ ($^1/_2$) je za $^1/_6$ više od $^2/_6$ ($^1/_3$)
$^1/_2$ „ „ $^1/_6$ „ „ $^1/_3$
$^2/_3$ „ „ $^1/_6$ „ „ $^1/_2$
$^5/_6$ „ „ $^1/_6$ „ „ $^2/_3$
$^5/_6$ „ „ $^1/_3$ „ „ $^1/_2$

$^1/_2 + {}^1/_3 =$
$^1/_2 + {}^1/_3 =$
$^5/_6 - {}^1/_2 =$
$^5/_6 - {}^2/_3 =$
$^2/_3 - {}^1/_2 =$

$1^1/_5 = {}^6/_5$ kruglje
$^6/_5 = 1^1/_5$ „
$^6/_2 = 3$ „
$^6/_3 = 2$ „
$^6/_4 = 1^2/_4$ „
$1^2/_4 = {}^6/_4$ „

$^3/_6 \times 2 =$ kruglje
$^2/_6 \times 3 =$ „
$^1/_6 \times 4 =$ „
$^1/_6 \times 5 =$ „
$^1/_6 \times 1 =$ „
$^5/_6 \times 1 =$ „
$^4/_6 \times 1 =$ „
$^1/_2 \times 1 =$ „
$\frac{1}{2} - \frac{1}{6} =$
$\frac{1}{3} - {}^1/_6 =$
$^1/_2$ koliko je 4tina, 6tine?
$^1/_3$, $^2/_3$, koliko je to 6tina?

$^1/_6 \times 1, 2, 3, 4, 5, 6$ kruglje $=$
$^1/_2 \times 1, 2, 3, 4, 5, 6$ „ $=$
$^1/_3 \times 1, 2, 3, 4, 5, 6$ „ $=$
$^1/_4 \times 1, 2,$ itd. „ $=$
$^1/_6 \times 1$ itd. „ $=$

Dvostruko od $^1/_6$, $^2/_6$, $^3/_6$, $^1/_2$, $^2/_3$, $1^1/_2$, $1^1/_6$, $2^1/_6$.
Trostruko od $^1/_6$, $^2/_6$, $^1/_3$, $^2/_3$, $^1/_4$, $^2/_4$, $^1/_5$, $^2/_5$, $1^2/_5$, $2^1/_4$
Četverostruko od $^1/_2$, $^1/_3$, $1^1/_2$, $1^1/_3$ itd.

1 kruglji : $^1/_6$ kruglje
1 „ : $^1/_6$ „
1 „ : $^3/_6$ „
$^5/_6$ „ : $^1/_6$ „
$^4/_6$, $^6/_6$ „ : $^2/_6$ „
$^3/_6$, $^1/_2$ „ : $^1/_6$ „
$^2/_6$, $^1/_3$ „ : $^1/_6$ „
$^4/_6$, $^2/_3$ „ : $^1/_6$ „
$^4/_6$ „ : $^1/_3$ „
$1^1/_5$ „ : $^1/_5$ „
$1^1/_5$ „ : $^2/_5$ „
$1^1/_5$ „ : $^3/_5$ „

Koji slomak se nalazi u:
$^6/_6$ 2 puta
$^4/_6$ 2 „
$^3/_4$ 3 „
$^4/_5$ 2 „
$^3/_2$ 2 „
$1^1/_2$ 3 „
$1^1/_4$ 5 „
$1^1/_5$ 2 „

Dielovi:

Polovica od $^1/_2$, $^1/_3$, $2^1/_2$, $4^1/_2$, $6^1/_3$, $6^2/_3$, $4^2/_3$.
Trećina od $^1/_2$, $3^1/_2$, $6^1/_2$.
Četvrtina od $^2/_3$, $4^2/_2$, $4^4/_5$.
Petina od $1^1/_4$, $1^2/_3$, $5^5/_6$.
Šestina od $1^1/_5$, $1^2/_4$, $^3/_2$.

Digitized by Google

Uporaba:

1. Neki radnik zasluži u ponedjeljak $2^1/_3$ forinte, utorak $2^1/_6$; koliko je zaslužio ukupno, koliko utorak manje od ponedjeljka?

2. Trgovac zamotao je 6 kilograma sladora u 3 svežčića; koliko može zamotati u 3ći svežčić, ako je u prvi $1^1/_2$, u drugi $3^1/_3$ kilograma zamotao?

3. Koliko dana će imati tvoja majka $1^1/_5$ litra octa (sirćeta), ako dnevice $^2/_5$ treba?

4. Od $6^1/_3$ metra sukna, odrezasmo $1^1/_4$ metra + $1^3/_4$ + $1^1/_3$; koliko nam je ostalo?

5. Neki bolestnik mora šetati svaki dan po odredbi lječničkoj $^1/_2$, ($1^1/_2$, $1^1/_3$, $1^1/_4$, $1^1/_5$) ure; koliko je on ura šetao čitav tjedan?

6. Majka ima 6 kilograma kave, od ovih potroši u 3 tjedna (svaki tjedan) po $1^1/_2$ kilograma; koliko dana će imati ostatak, ako dnevice $^1/_3$ kilograma potroši?

Mnogomu činit će se navedene zadaće pretežke, nu ja znadem iz izkustva, da nisu pretežke, ako bude učitelj postupao, kako u ovoj razpravici naznačismo. U ostalom može učitelj i jednostavnije te laglje zadaće i primjere izabrati obzirom na 4 vrste računstva.

Kako dugo se ima baviti učitelj kod koje vježbe, to zavisi od toga, kako učenici shvaćaju, koliko ih ima u kojem razredu itd.

Takovim načinom nauče djeca onako igrajuć jedan put jedan. Dakako, da treba raznih vježba. Treba proći svaki broj temeljito, pa će učenici naučiti, misliti, računati sigurno pribaviv si mehaničku vještinu. Ako učitelj svaki pojedini broj prodje u svih formah, to će si učenici prisvojiti obće pozitivno znanje; proniknuti će skrozimice u odnošaje brojeva, a upoznati će se i s raznom mjerom, sa utezi, s novcem i t. d. (Konac.)

Odgovor g. Šimončiću.

(Dalje.)

Za §§. 6. i 7. veli g. Š., da su preradjeni po Dittesovu djelu, a da je ikoliko pravedan, morao bi priznati, da se upravo ti §§. i obsegom i sadržajem znatno razlikuju od Dittesovih. Što je u njih zajedničkoga s Dittesovom naukom, to uče i drugi pedagozi, pa s toga bi se isto tako moglo reći, da su preradjeni po Niedergäsesu, Curtmanu, Rüeggu itd. Nu iz svega se vidi, da je g. Š. bilo samo do toga, kako da mržnju, koju neki goje napram Dittesu, prenese na moju malenkost, te me prikaže hrvatskomu narodu kao strašilo, proti komu bi se imale upotrebiti sve grozote ovoga svieta. — Iz §. 6. prihvaća ono, gdje velim, da diete u trećoj periodi, naime izmedju 3. i 7. godine, dolazi k samosviesti, i tim da se vanjski sviet umjeriva s nutarnjošću, t. j. da duh „dobiva vlast i prevagu nad puti“, — te veli: „G. B., kano pedagog, mora znati, da to nije istina, da bi u djetetu od 3.—7. godine duh do-

Digitized by Google

bivao vlast i prevagu nad puti, nego je snaga obijuh nekako jednaka i ravnovjesna.“ — Kako se vidi, g. Š. ima posve krive pojmove o duševnom životu i razvitku čovjeka. On nemisli na to, da taj razvitak biva postepeno, a ne iznebušice, pa s toga da nije nikako moguće, te bi duševni život djeteta bio ciele četiri godine na istom stepenu, održavajuć, kako on hoće, „jednakost i ravnovjesje“ s tjelesnim životom. — Samo dotle, dok se duša bavi više primanjem vanjskih utisaka, postoji vlast i prevaga tjelesnoga života. To prestaje usuprot, čim ona počme utiskom, dolazećim iz vanjskoga svieta, pridruživati nutarnji svoj sviet, koji sam u sebi nosi život i snagu za dalnji razvitak, i koji se izjavljuje onim, što zovemo samosviešću. — G. Š. priznaje valjda, da diete u trećoj periodi dolazi k samosviesti, jer to uče svi bez razlike pedagozi i psiholozi, pa i samo izkustvo, — morao bi po tom priznati i ono, što odtud sliedi, da naime i duševni njegov život „dobiva“ prevagu nad tjelesnim, — nutarnji nad vanjskim. Medjutim niti ja netvrdim, da je ta prevaga već u toj periodi posvemašnja, jer nedovršni lik glagola „dobivati“ nenaznačuje nikakva dovršena čina, nego neprekidno bivanje, t. j. sveudiljno i postepeno otimanje duha izpod vlasti tjelesnoga života, što prilično odgovara onomu njemačkomu: „halten sich Sinnlichkeit und Geistigkeit ungefähr die Wage“, — a da je tomu tako, svjedoči nam i sam Dittes, koji je to napisao, i na koga se g. Š. pozivlje, dočim u svojoj psihologiji, govoreć o duševnom razvijanju čovjeka, veli o trogodišnjem djetetu: „Indem aber der Geist allmälig einen bleibenden Gehalt gewinnt, wird die Herrschaft der Sinne mehr und mehr beschränkt; im gut begabten und günstig entwickelten Kinde treten mit Beginn des dritten Lebensjahres deutliche Anzeichen eines Innenlebens und bald auch die ersten Spuren des Selbstbewustseins auf; nun regt sich, in Folge des Hinzutrittes der Reproduction zur Reception die Phantasie, der Witz, das Vergleichungs- und Unterscheidungsvermögen; das Spiel wird sinnreicher, vielfach durch Nachahmungen und freie Combinationen erweitert; das Kind fragt viel, ist wissbegierig, hört gern erzählen, hat allerlei Einfälle, bildet seine Geisteselemente zu verschiedenen Gruppen und Reihen zusammen, fängt zu denken, zeigt Ueberlegung, Vorsicht, Selbst- und Ehrgefühl, Theilnahme, sittliches Urtheil und Gewissen, überhaupt Sinn und Verständniss für Geistiges.“

Jerbo velim, da ni posebna narav žena nedopušta, da budu posve ravne muževom, kao što bi to htjeli oni, koji vojuju za podpunu njihovu emancipaciju, proglašuje me g. Š. „naturalistom“, koji nepita za ono, što „Bog i vjera“ uči, nego samo za ono, što „narav“ hoće. — Čovjek bi se toj izreci doista čuditi morao, kad mu nebi bilo poznato, da g. Š. u svojoj pretjeranosti svaku nauku, koja se osniva na „razumu i izkustvu“, proglašuje već i samo s toga „naturalističnom i kršćanskoj nauci protivnom“, — kao da svi oni, koji pitaju za nauku naravi, u istinu nemare za nauku božju. Dakle je i slavni nadbiskup Milde bio goli „naturalista“, jer je svoju pedagogiju, kako i sam „Hrv.

Digitized by Google

učitelj“ priznaje, napisao na čisto filozofskom temelju, dakle na temelju razuma i izkustva. On nespominje objave božje, nespominje kršćanstva ni vrhunaravnih sredstva, dapače negovori ni o vrhunaravnoj svrsi, nego samo ob općoj čovječjoj opredjelbi, koju mu je odredila sama narav. „Die **Natur** hat durch die vorhandenen Anlagen entschieden, was der Zögling werden kann und werden soll. Der letzte Zweck der Erziehung ist daher nicht der Willkühr überlassen, sondern von der **Natur** selbst **gegeben.** — Ich will ihn erziehen; kann nichts anders heissen, als ich will ihn zum Menschen machen, ich will dazu beitragen, dass er das werde, was er vermöge seiner **Natur** werden soll.“ Naravni pako razvitak pitomca preporuča ovako: „Die Anlagen des Menschen sind in ihrer Entwicklung und Ausbildung an feststehende, unabänderliche Gesetze gebunden, die in der Natur selbst gegründet sind. — Der Erzieher muss die Natur des Menschen überhaupt, besonders die Natur des Menschen in der Periode der Entwicklung richtig kennen und sein Verfahren darnach einrichten. Je mehr die Mittel der Natur des Menschen entsprechen, je mehr das Verfahren dem Gange der sich in der Entwicklung selbst überlassenen Natur analog ist; desto leichter und sicherer wird er seinen Zweck erreichen.“ Nebi li i tu gosp. Š. prema svojoj strogosti morao podviknuti: „Zar neodiše naturalizam iz tih rieči?“ — Nu on ili nepozna Mildea, ili neće da vidi kod njega ono, što po nesreći kod mene opaža; bolje reći, neusudjuje se kod njega obezčastiti ni izopačiti ono, što kod mene navlaš krivo tumači.

Nezadovoljava se g. Š. ni tim, što dopuštam, da se dječaci i djevojke u stanovitih prilikah zajedno obučavaju, imenito po selih, gdje oba spola imadu tako rekuć jednu istu zadaću. On tvrdi, da sliedim u tom one pedagoge, koji vojuju za emancipaciju škole od crkve, te da tim zastupam načelo, „s kojim se crkva nipošto neslaže.“ — Pokojnomu našemu Perkovcu nesmije nitko spotaknuti, da je bio neprijatelj crkvi ili svećenstvu, pa je ipak zastupao isto mnenje, i ja rado naglašujem, da sam ga upravo njemu za volju prisvojio. Iskreno pako priznajem, da sve dosele niesam znao, da to načelo crkva zabacuje, jer se sjećam, da su po selih i za ono vrieme, kada je sama crkva upravljala školom, bez svake zapreke istu školu polazila mužka i ženska djeca, dapače opetovničari i opetovničarke od 12.—16. godine. Sam Kerschbaumer, koji je u tom pogledu dosta strog, veli: „Beide Geschlechter bedürfen zwar einer eigenen Erziehung, keineswegs aber eines gesonderten eigenthümlichen Unterrichtes, vielmehr ist es recht gedeihlich, wenn sie im Kindesalter gemeinschaftlich unterrichtet werden.“ Dopuštam, da bi se iz zajedničkoga občenja mladeži uz nedovoljnu pazku mogle poroditi i kojekakove nepodobštine, s toga zahtievam i ja, da se osobito „u gradovih, gdje su prilike više umjetne, nego li naravne, i gdje se mladež brže razvija, razdvoje spolovi, osobito u viših razredih.“ To je dakako gosp. Š. zašutio, dapače on tvrdi, da sam posve proti tomu, da se razdvoje dječaci i djevojke i onda, kad odrastu, a to tvrdi samo s toga, što velim, da je „u mnogoj sgodi koristno i potrebno, da obće dječaci s djevojkami.“ — Da je zajedničko občenje mladeži,

Digitized by Google

uz neke pogibelji, sbilja koristno, to neučim samo ja, nego i mnogi drugi pedagozi. Tako n. p. veli Gräfe: „Dagegen ist es namentlich in den späteren Jahren der Erziehungsperiode, sehr zweckmässig, wenn der Zögling in der Gesellschaft gebildeter und würdiger Frauen Zutritt hat, damit er in dem Umgange mit ihnen edle Sitte und feinen gesellschaftlichen Ton und Tact sich aneigne, die eine schöne Zierde auch des Mannes sind.“ — Što g. Š. navadja trgovačke pomoćnike i konobarice, nedokazuje ništa, jer škola nije dučan, još manje krčma. U ostalom, kad bi se htjelo te vrsti dokaza, to bi se veoma lako dokazalo, da su se najdrzovitijimi i najrazuzdanijimi pokazale upravo neke od onih konobarica, koje su cielu svoju mladost sprovele u zavodu, u kojem tako rekuć niesu imale prilike mužkarca ni vidjeti, a kamo li s njim obćiti. U obće je izkustvom utvrdjena istina, da je mladež, koja se za mladosti zatvara i odlučuje od cieloga svieta, kad stupi na slobodu, mnogo gora i razuzdanija od one, koja se uzgaja u svietu i medju svietom, te upoznaje s njegovimi vrlinami i manami; čim podnipošto nemislim uztvrditi, da je neograničena sloboda ili neograničeno obćenje potrebno. Moje je mnenje, da je i u tom pogledu blažena sredina najshodnija.

Kod §. 8. i 9. prigovara g. Š. tomu, što se nespominje odnošaj države i crkve napram školi. On misli, da sam to propustio navesti, bilo iz tobožnjega neprijateljstva prema crkvi, ili iz bojazni, da se „narod u tom pitanju neslaže s pritajenimi nazori nekih učitelja“, medju koje valjda i mene pribraja. Jedno ni drugo nema temelja. Sto se napose tiče nazora našega naroda, to se oni posve jasno odsjevaju u školskom zakonu, koji si je sam stvorio. Nije mi pako ni na kraj pameti bilo, da te nazore pritajim tim više, što se podpuno slažu s mojim osvjedočajem. Ob odnošaju države i crkve napram školi niesam govorio jedino s toga, što to nespada toliko u obći dio pedagogije, koliko u didaktiku, u kojoj se govori o školi te o nutarnjoj i vanjskoj njezinoj uredbi, i u kojoj se napose tumači školsko zakonarstvo, te se tom sgodom najljepše i najsgodnije može protumačiti i odnošaj raznih družtvenih faktora napram školi. — U obćem dielu pedagogije govori se ob uzgojitelju i njegovih vlastitosti bez obzira na njegov družtveni ili stališki položaj, dakle bez obzira na to, da li je vojnik ili civilista, svećenik ili svjetovnjak itd., a tomu sam po mogućnosti zadovoljio. Dakako da g. Š. nije ni tu sve po volji. Tako n. p. prigovara onomu, gdje se veli, da uzgojitelj ima smatrati svoju zadaću „s g l e d i š t a i d e a l n o g a“; jer da je to „u ustijuh učenikovih fraza i nerazumljiva samo rieč.“ — Ja mislim, da je to presmjela tvrdnja, i da bi dosta žalostno bilo, kada budući učitelji i učiteljice nebi saznali za znamenovanje rieči, koja se toli često spominje i rabi u životu. Ona može biti nerazumljivom samo učenikom ili učenicam onakove preparandije, u kojoj se psihologija nikako, ili posve manjkavo i nedostatno uči. — „Nu kako će učenik po B-ovoj teoriji shvaćati svoje zvanje s idealnoga gledišta, kada ga ona, puna Roussau-vljevih nazora, navraća na puku prirodu i vremenitu korist.“ — Tako nastavlja gosp. Š., da još većma ponizi vriednost onomu mojemu zahtjevu. Kad nemože prigovoriti stvari, a on

Digitized by Google

prigovara obliku, pa ako ni to nepomaže, on zanoveta, sumnjiči i podmeće čovjeku ono, na što ni pomislio nebi. Takov način vojevanja može poticati jedino iz puke zlobe ili krajnjega neznanja. Tko pozna moju knjigu, a zna ujedno i za ono, što Rousseau uči, neće podnipošto uztvrditi, da se moja načela s njegovimi slažu; jer on neprenosi svrhe čovječje izvan ovoga svieta i života, te se po njegovu mnenju svaka kultura protivi naravi čovjeka, po čem je kod njega uzgoj skroz negativne naravi. Proti tomu, kao i proti mnogim drugim pogubnim načelom Rousseauvim ja se izrično borim u svojoj knjizi, a g. Š. viče, da je puna Rousseauovih načela. Tako običaju činiti samo pusti vikači, nu ne triezni i razboriti kritici, koji po najuzvišenijoj kršćanskoj krieposti „imadu i svoje neprijatelje ljubiti“, te njihove rieči prije u dobru, nego u zlu smislu tumačiti. — Eudämonizmu, koji mi g. Š. takodjer podmeće, nema ni traga u mojoj knjizi, dapače ja mu se izrično protivim, učeć, da se čovjek nema uzgajati samo za ovaj sviet, te da podnipošto i nikada nevalja zaboraviti na konačnu svrhu, radi koje je na svietu. — Uživanje zagovaram samo u toliko, u koliko je od prieke potrebe, da se održi zdravlje i život čovjeka. Inače velim: „Čovjek neživi samo o hljebu, nego ga i istina hrani. Samo mu ona može pomoći do sreće.“ — „Ideje krase pojedine ljude i ciele narode, — one potiču volju k radu, te su zviezde predhodnice, po kojih imamo upravljati svoj put u viši duševni sviet.“ (st. 72.) — „Neumjerenost škodi ne samo zdravlju, nego i ćudorednosti. Tko odviše jede, njemu je jelo svrhom, a ne sredstvom života.“ — „Mora se živo predočiti djetetu, koli je nizka ugodnost, što potiče iz jela, jer ju dieli čovjek sa životinjom zajednički.“ (st. 81.) — „Valja što većma podpomagati više sisteme čovječjega života; — tim će se u djeteta razviti sviest i duh, i ono će se doskora više naslađivati duševnimi užitci nego oblizavanjem. Požudne želje bivaju u toliko manje i slabije, u koliko se više razvija želja za znanjem i množi ono, što je duševno.“ (st. 82.) — Tko tako govori, navraća li učenike na puku prirodu i vremenitu korist? Usuprot nema li dosta i takovih ljudi, koji neprestano vojuju proti uživanju i svemu, što je vremenito, a ipak nepreziru dobre kuhinje, bogate pivnice, krasne palače itd.; — koji se tuže na ovu „dolinu suza“, a nemare ipak što dulje u njoj ostati, — ne da prolievaju „suze“, nego da se je što više naužiju, t. j. da u njoj što dulje i bolje jedu i piju?! —

(Dalje.)

Učiteljska skupština županije križevačke.

(Dalje.)

Po odmoru prešlo se je na razpravljanje drugoga pitanja: „Je li prelaz učitelja po mladež i učiteljstvo koristan ili ne? Ako jest, kako da se prema svrsi ponajbolje uredi?

Izvjestitelj g. Gjuro Ester, učitelj u Koprivnici, razpravio je to pitanje vrlo vješto, te je uz svoju oštroumnost i pedagogijsku ozbiljnost začinio svoju

Digitized by Google

obrazložbu prikladnim humorom, što je veoma ugodno na cielu skupštinu djelovalo. On je veliki protivnik toga, da jedan učitelj kroz sva četiri razreda vodi i obučava, tvrdeć, da je taj običaj nepraktičan a i štetonosan; jer je znano, da nije svaki učitelj za sve, riedke su iznimke u tom. Jedan je više vješt jezikoslovnoj obuci, dočim računstvu nije itd., pa se zato djeci čini nepravda, ako se za jedne predmete više usposobljuju, nego li za druge. On je za to, da se učitelji svake godine izmjenjuju tako, da su kroz četiri godine svi učitelji u svakom razredu, svake godine, sa drugimi djaci radili, a u dvih višihrazredih da se uvede strukovno predavanje, da učitelji medju se podiele propisane predmete. Samo takovim prelazom osjegurati će se valjani napredak na učionah takove vrsti.

Za generalnu debatu prijavio se nije nitko, s toga se je umah prešlo na specijalnu.

Prva i druga rezolucija prihvaćene su jednoglasno; kod treće sudjelovahu: Židovac, Smajić, gdja. Kirarka, Šalamun, Kinder, Vidačić i gdčna. Brckovićeva.

Protivnici se čude g. izvjestitelju, kako ga nije sve dosele praksa naučila, da je sa onimi učenici nižih razreda isto toliko posla, kako i sa onimi viših, pa da mu je valjalo zamisliti se samo u postojeću naukovnu osnovu, da se to u četiri godine sve izjednači. Sva skoro obuka ima se temeljiti na čitankah. Što se tiče opetovnica: ove valja u odjele podieliti tako, da opetovnjake obučavaju učitelji nižih razreda.

G. izvjestitelj reče na obranu još ovu: da nam niti zakon nezabranjuje strukovnoga predavanja; pa da donekle već i sada postoji strukovno predavanje.

Glasovanjem primljena je i treća rezolucija sa malenom samo preinakom.

Rezolucije glase: 1. Prelaz je učitelja na školah sa četiri učiteljske sile po mladež i po učiteljstvo koristan, ali ima biti uredjen tako, da mladež svih četirijuh razreda tečajem četverogodišnje obuke bude obučavana po svih učiteljih istoga zavoda.

2. Da se to omogući, prelazi početkom svake školske godine bivši razrednik 4. razreda u 3., razrednik 3. razreda u 2., razrednik 2. razreda u 1.. a onaj 1. u 4. razred.

3. U 1. i 2. razredu obučava razrednik u svih propisanih predmetih; u 3. i 4. je pako razredu strukovno predavanje, koje vrše razrednici 3. i 4. razreda. — Razrednici 1. i 2. razreda obučavaju opetovnjake.

Tim se završi rad prve redovite sjednice.

G. predsjednik zamoli skupštinu, da se još malko uztrpe.

U ruci mu arak papira, a na njem napisan — krasan „sonet“, što ga je tečajem razprava izpjevao velemožni gosp. Gabro pl. Kiš, kr. podžupan koprivnički. Naslov mu je: „Školski plodovi“. Skupštinu razveseli nemalo taj pojav. Kad bi sonet pročitan, uzkliknu skupština pjesniku trokratni „Živio!“

Dozvolom g. pjesnika evo ga predajemo javnosti:

Digitized by Google

Školski plodovi.

Eno blago zemlje krilo,
Na njem zrno niklo malo,
U lipu se razgranilo,
Blaga hlada ljudem dalo.

Pitaš li me zemlja koja?
Koje li je zrno malo?
Šta li lipa puna hvoja?
Kome l', kakva l' hlada dalo?

Kazat ću ti odmah sada:
Zemlja ti je dom hrvatski,
Zrno, plod je školskog râda;

Prosvjeta je ona lipa,
U ke hladu dom hrvatski
Čeka vrieme boljih hipa'!

Druga glavna sjednica dne 4. srpnja u jutro. Skupštinu otvori g. predsjednik u 9 sati. Na dnevnom bi redu: „Na koje predmete u djevojačkih školah imala bi se staviti osobita važnost, da te zavode narod obljubi i koristnimi zavodi spozna?

Ob ovom nas pitanju izviesti gdja. Josipa Ublovka, učiteljka u Križevcih.

U svojoj, premda obširnoj, ali ipak do konca zanimivoj razpravi nacrtala je gdja. izvjestiteljica ovo pitanje toli sa kulturnoga i duševnoga, koli sa povjestnoga i zvaničnoga gledišta žene upravo majstorski; te se je mogao svatko nas osvjedočiti, da nije žalila truda, da joj bude razprava zanimiva i poučna. Gdji. izvjestiteljici lebdilo je pred očima robsko stanje, malena ili nikakova naobrazba naših žena, osobito po selih, zato želi: da se već djevojke uživaju u školah valjanoga uzgoja, i da jim se podaje lih ona duševna hrana u puč. školah, koja će ih pratiti na stazi njihova života; jer se jedino onda možemo nadati, da će nam puk djevojačke škole obljubiti, ako će se u njih ponajprije pozornost svraćati na one predmete, koji upravo u ženski djelokrug zasiecaju; ako iz mladoga naraštaja danas sutra dobre majke, vjerne supruge, vješte i marne gospodarice postanu. Po njezinih nazorih imalo bi se kućanstvo i ženskomu ručnomu djelu posvetiti najveća pažnja, dočim se na druge predmete, kao: slovnici i gimnastiki itd. nebi toliko vremena trošilo, kao do sada.

Pošto se za generalnu debatu nije nitko prijavio, prešlo se je odmah na specijalnu. Specijalnoj sudjelovahu: gdja. Kirarka, Ester, Horvat, gdja. Herman, Kinder, Smajić, Vidačić, Štefanov, g. predsjednik, Grivić i Fržić stranom za rezolucije, a stranom proti njim, ne glede stvari, već glede formulacije. Primljene su glasovanjem sljedeće rezolucije:

1. U djevojačkih pučkih školah, da ih narod koristnimi prizna i obljubi, ima se staviti osobita pažnja i njega na kućanstvo i ručno djelo; s toga treba:

2. Da odgajanje najviše smjera na to, da djevojčice svojski obljube domaći i obiteljski život.

3. Učiona ima nastojati, da budu djevojčice što samostalnije u pojedinih predmetih; da njim nauk i stečeno znanje bude od moralne i materijalne koristi.

Digitized by Google

4. Učevni predmeti imali bi se u prilog mjestnim okolnostim i budućemu zvanju učenica stegnuti, a na kućanstvo i ručno djelo što više obzir uzeti.

5. Da se djevojčice u ručnih poslovih, a osobito u kućanstvu, što više usavršivati mogu, valjalo bi za opetovnice ustrojiti poseban tečaj (gdje je moguće) od najmanje jedne godine iza svršene i zakonom propisane obuke.

(Konac.)

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanja.**) Njeg. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je učiteljskoga kandidata Jovana Popovića učiteljem na obospolnoj pučkoj školi u Velikoj Pisanici, učitelja u Čepelovcu Jurja Sulimanovića učiteljem na obćoj puč. školi u Orlovcu; Mariju Barkovićevu učiteljicom na obćoj pučkoj školi u Kapeli; učit. kandidata Josipa Čuklia učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Gerovu;

— (**Tečaj za naobraženje učiteljica ženskoga ručnoga posla u pučkih školah.**) Vis. kr. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, izdala je naredbu, uslied koje će se pri kr. ženskoj preparandiji u Zagrebu ustrojiti poseban tečaj za naobraženje učiteljica ženskoga ručnoga posla u pučkih školah. Zadaća je tomu tečaju, da učenicam pruži toliko pedagogijskoga i didaktičkoga naobraženja i tehničke vještine, koliko jim je kano budućim učiteljicam ženskoga ručnoga djela u pučkoj školi potrebito. Tečaj će počimati 1. listopada i svršavati se škol. godinom. — Koja ženska želi, da se u ovaj tečaj primi, mora se izkazati: da je navršila 16. godinu dobe; da je tjelesno podpuno zdrava; da je s dobrim uspjehom svršila barem pučku školu; da je hrvatskomu kano nastavnomu jeziku vješta; zatim mora izkazati neku vještinu u ženskih ručnih poslovih, koju mora po potrebi dokazati posebnim prijamnim izpitom i napokon, ako nedolazi neposredno iz kojega drugoga učilišta, mora se izkazati svjedočbom, da je neporočna ponašanja. — U tom tečaju učit će se: najvažnije iz školske pedagogike. prostoručno risanje, kućanstvo, ženski ručni posao i napokon će se učenice vježbati u vježbaonici. Poslie dovršena tečaja imat će se učenice, koje žele polučiti osposobljenje za učiteljice, podvrći izpitu pred odredjenim za to povjerenstvom. — Tomu izpitu mogu se posebnom dozvolom kr. zem. vlade podvrći i druge ženske, koje su se privatno za taj izpit pripravljale. — Rok, kada će se ovaj posebni tečaj otvoriti, obznanit će se posebnim oglasom; privatni pako izpiti mogu se obavljati već škol. god. 1877/8. — Kralj. zem. vlada napokon si pridržaje pravo po potrebi otvoriti i kraći tečaj u svrhu praktičnoga naobraženja učiteljica ženskoga ručnoga posla u pučkih učionah.

— (**Hrv. pedagogijsko-književni sbor.**) G. J. Göszl, ravnajući učitelj u Rumi, pristupio je sboru kao utemeljitelj i položio 5 f. Nadalje je sakupio od gg. Budisavljevića 5 f. i od Ilije Bučana 5 for.

Razne viesti.

— (**Danaovski dar.**) U Krškom blizu Brežaca na Savi otvorena bi 15. m. m. svečanim načinom prva gradjanska učiona u Kranjskoj i to u prisutnosti samoga ministra nastave g. Stremayra, koji je tom prigodom držao govor i naglasio, da je toj školi zadaća osobito gojiti njemštinu. Prekrasnu škol. sgradu sagradio je troškom od 120.000 for. i poklonio obćini tamošnji žitelj Hočevar. Sbilja prekrasan dar, nu ako ga je Hočevar darovao u tu svrhu, da se medju čistimi Slovenci, kakov je i Hočevar sam, širi njemština, te da se mlada Slovenčad otudjuje svomu narodu, onda je to pravi danaovski dar. Hočevar si je stekao ogroman imetak zakupom vinarine u slovenskih zemljah pa i u Hrvatskoj, a sad se nije znao bolje odužiti rodu svomu, nego da ga ponjemči — žalostno!

— (**Školske sobe valja marljivo zračiti.**) Doktor Breitung u Baselu objelodanio je tabelu, koju je sastavio, iztražívajuć škole baselske. On je naime po nalogu oblasti zrak dotičnih škola gledom na ugljičnu kiselinu izpitivao, te u jednoj školskoj sobi, koja ima 251.61 kub. metara, 10,54 četvor. met. vrata i prozora, te u kojoj bijaše onda 64 djece, to pokušao.

Vrieme mjerenja				Ugljične kiseline
Prije podne u	7¾	sata	pr. predavanja	2,21%
„ „	8	sati	početkom predav.	2,48 „
„ „	9	„	koncem šk. ure	4,80 „
„ „	9	„	poslie odmora	3,07 „
„ „	10	„	prije odmora	6,87 „
„ „	10	„	poslie odmora	6,23 „
„ „	11	„	koncem šk. ure	8,11 „
„ „	11	„	u praznoj sobi	7,30 „
Posl. podne u	1¾	sata	pr. predavanja	5,03 „
„ „	2	„	početkom predav.	5,52 „
„ „	3	„	prije odmora	7,66 „
„ „	3	„	poslie odmora	6,46 „
„ „	4	„	konc. ure za pjev.	9,36 „
„ „	4	„	u praznoj sobi	5,72 „

Digitized by Google

Ovdje budi napomenuto, da čista atmosfera sadržaje $0{,}_{0004}$ ugljične kiseline, te da je u obće zrak zdravlju škodljiv, u kom se nalazi više, nego li 1 postot. ugljič. kiseline.

— (**Švajcarska.**) U Švajcarskoj namještaju učitelje samo na neko vrieme. te se moraju podvrći na novo izboru. Na lucernskoj učit. skupštini stavi glede te stvari okružni školski nadzornik Krell sljedeće pitanje: „Je li to unapredjuje svrhu školsku, što se učitelji namještaju samo na što kraće vrieme?“ Kako švajcarski „Lehrerzeitung“ priobćuje, spada Krell u onu partaju, koja želi staviti učiteljstvo u podpuno odvisan položaj. Izvjestitelj za dotično pitanje branio je mnenje Krellovo, a medju ostalim reče, da drugačije izbornici nebi imali sredstva, da odstrane nemarne i nevaljane učitelje. Saslušav mnenje ostalih skupštinara, predloži Krell, da se učitelji imenuju na 1, 3—6 godina. Na skupštinari se izjaviše za to, da bude učitelj namješten bar na 10 godina. Za Krellov predlog glasovala je nekolicina uz svećenstvo. Švajcarski „Lehrerzeitung“ žali, što nije primljen Hügiev predlog, po kom bi se učitelje namještali na šest god., a poslie ovoga vremena sliedio bi samo onda iznovični izbor, ako bi to trećina gradjana zahtievala. U protivnom služio bi učitelj i nadalje. Neki viču na naš hrvatski školski zakon, a eno našega učitelja nemože nitko maknuti, dokle mu se iztragom krivnja nedokaže, u Švajcarskoj pako moraju se svi učitelji, bili dobri ili zli, podvrći novomu izboru zato, da se može riešiti narod zlih i nevaljalih učitelja. A da može uz razne hire, neprijateljstva, sebičnost i strančarenje i najbolji učitelj kod izbora propasti, to će svatko priznati.

Književnost.

— (**Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.**) Knjiga XL. str. 236. 8na. Tisak dioničke tiskare 1877. Ciena 1 for. 50 n. Sadržaj: Nove metode za opredjeljivanje vlage u zraku; od S. Šubica. Nešto o pjesničtvu hrvatskom; od A. Vebera. O matematičnih pomagalih fizikalnoga motrenja; od S. Šubica. Bretkunova litavska postilla; od dra. L. Geitlera. Prilog Jagićevoj razpravi „o gradji za slovinsku narodnu poeziju“; od S. Ljubića. O skladu kriterija konvergentnosti i divergentnosti bezkonačnih redova; od dra. K. Zahradnika. O suvislosti Neperovih logarithama s naravskimi: od dra. K. Zahradnika. O nekih krivuljah izvedenih iz sjeka čunja; od dra. K. Zahradnika. Izviešće o phyto-entomologičkom izletu u hrvatsko Primorje g. 1876.; od dra. J. Slossera Klekovskoga. O VIII. zasjedanju svenarodnoga sastanka za antropologiju i arkeologiju predhistoričku, držanom od 4. do 13. rujna u Budimpešti; od S. Ljubića. Izvodi iz zapisnika. Darovane knjige.

— (**Pričanja Vuka Dojčevića.**) Skupio i složio Stjepan Mitrov Ljubiša. Izdaje uredničtvo „Srpske zore“. Svezak III. Sadržaj je tomu svezku osim jedne nezačete i jedne nedovršene priče ovaj: „Nekomu tonu pluta, nekomu plivaju olova“. „Niti se u dobru uznesi, ni se u zlu ponizi.“ „Imasmo te, neznasmo te, izgubismo te.“ — U Beču. Štamparija Janka S. Kovačeva. Ciena 20 nov.

— (**Mala biblioteka.**) I. svezak: Pčele. Razgovor s jednim liberalom. II. svezak: 1. Priča, kako je prost geja nahranio dva načelnika. 2. Nestalo savjesti. 3. U snu. 4. Radnička starost. Novi Sad. Štamparija A. Pajevića 1877. Ciena svakomu svezku 10 nov.

— (**Jedna junakinja iz francezke revolucije**), novela od dra. H. Taušnićkoga, prevela Milica Todorovićka. U Zemunu 1877. Ciena 10 nov.

— (**Srbsko-turski rat**), ratne bilježke dobrovoljca Milutina Spasića. Izdali: Toša J. Gjorgjević, Kosta Lera i Laza Tončić. U Novom Sadu 1877. Ciena 30 nov.

— (**Jodna kupelj Lipik i njezine toplice.**) Napisao dr. Hinko Kern, kupališni liečnik u Lipiku. Tiskara „Agramer Presse“ 1877. St. 28 u 8mini.

— (**Sočivica ili Stanko Petrović**), istorijski dogodjaj iz XVIII. vieka u 5 činova napisao Luka Petrović. U Novom Sadu. Štamparija A. Pajevića 1877. st. 110.

— (**Prva ljubav**), novela Ivana Turgenjeva. Izdanje knjižare Velimira Valožića. Beograd. Štampano u državnoj štampariji 1877.

— (**Pred vaskrs.**) (Biblioteka za narod. Svezak 11.) Bojne pjesme Mite Popovića. Posvećeno Nj. svjetlosti knezu Crnogorskomu. Izdanje knjižare braće M. Popovića. U Novom Sadu 1877. St. 183. 8na.

Natječaji.

— Za učitelja u Badljevini (podžup. pakračkoj). Beriva: 400 f. plaće, stan, vrt od pol jutra i prikućne oranice $1\frac{1}{2}$ jutra, zatim 10 jutara oranice i 1 jutro livade s obvezom plaćanja poreza i 16 hv. drva za učionu i učitelja. Rok do 10. prosinca t. g.

— Za učitelja i orguljaša u Gornjem Miholjevcu (Medjumurju). Beriva: 315 for. plaće, 42 f. drvarine, 2 i pol rali oranice, $\frac{3}{4}$ rali vrta, stan i štolarni pripadci. Prednost imadu natjecatelji, koji znadu magjarski. Rok do konca studenoga t. g.

Listovnica.

G. Drag. Pintarić, bivši učitelj u Kraljevu vrhu, umoljava se, da naznači, kamo bi mu poslao hrv. pedag.-književni sbor knjige kao članu za god. 1876.

G. F. H. u S. Uvrstit ćemo u budući broj. Pošaljite nastavak. Zdravstvujte!

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 34. U Zagrebu, 1. prosinca 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka“, novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Učenje i psihologijski mu uvjeti.

(Razpravljao na učit. skupštini podžupanije Krap.-topličke **Nik. Kopsa.**)

Dandanas djeca većinom željno očekuju i s veseljem misle na čas, u kom će poput starije si braće i drugova stupiti pred učitelja u školu. Čim bliže početku školske godine, tim više salieće diete roditelje s pitanji: kada će taj dan prispjeti, koliko još dana ima proći te koliko noći još mora da prespava, dok mu bude postati učenikom. Pa kad je napokon taj toli željno očekivani čas prispio, tad veselju ni kraja ni konca. Nova knjižica sa liepimi koricami, nova pločica, kamenčić, spužvica, te veliko družtvo: sve ti to osobitom radošću obuhvaća dušu djeteta. Kamo sreće, da to veselje potraje kroz cielo vrieme školskoga polazka! Nu žalibože ono jenjava; čim knjižici, pločici i ostalim stvarcam nestane novosti i ljepote, te čim učitelj nije zadovoljan samo pukim dolazkom i prisutnosti. A kako ne, kad valja danomice i nefaljeno u opredieljen čas dolaziti, tjedan na tjedan i godinu na godinu zadavane poslove sbiljski obavljati, strogim se propisom pokoravati, te živjeti u toj bar prividnoj jednoličnosti, tad mora da oslabi i ohladi djetinje veselje i mar za školu. Pa napokon učenje — to zadaje istom i učenikom i učiteljem sto muka.

Koliko se učitelja tuži radi slaba uspjeha uz sav svoj rad i trud; koliko ih nauča i govori samo da neizgovori duše, a svrhe nepostiže! Koliko se učenika tuži na učitelje rad premnogih i pretežkih zadataka, pa školu i učitelja spominje s negodovanjem! Tim su pojavom razni uzroci. Sad nedarovitost djece, kojoj se hoće vanredna truda od učitelja; sad slaba priprava i podpora od strane doma, sad prenapunjena škola. Posljednje je uzrok osobito ondje, gdje sva djeca počam od 7. do 12. godine u isto vrieme i u istoj sobi prisustvuju predavanju, gdje mora da je i učitelj osobito vješt i okretne, te junačke tjelesne snage, ako hoće ikoliko uspjeti. Nu često je kriv i sam učitelj, dočim si posao otegoćuje tim, jer nezna valjano obučavati, te pravo neshvaća samoga učenja,

Digitized by Google

napunjujući možda samo razum djetinji kojekakovim gradivom, kao da je kakova posuda, koja se samo puniti može.

To nas nuka, da svratimo svoju pozornost učenju, toj osi, oko koje se u školi cjelokupni posao kreće.

Rieč „učenje“ i „učiti“ različito nam rabi u životu. Veli se: taj se ili onaj uči zanat; uči se pameti; zatim nastoj da proučiš sama sebe; uči se uklanjati zlu; mladost je doba učenju; što Petrica nauči, to znade Petar; čovjek nikad neizuči itd. Pita se sada, što razumievamo riečju „učenje“? Učenje jest prisvajanje znanja i umienja. U koliko životinje uče, u toliko je to kod njih puka dresura; dočim si je čovjek barem u zrelijoj dobi učenja svjestan. Zato veoma griešе, koji na to nemisle. Mnogi smatraju naime diete predmetom nedjelujućim te bez volje, pa s njim postupaju po volji, kao kipar sa mramornim balvanom; a ipak je uzgojitelj ili učitelj samo ravnajuća i naučajuća osoba, a pitomac dotično učenik osoba, koja se uči i ravna.

Sve, što je teže i vriednije, valja da čini sam učenik; jer on mora da je tvorac, a učitelj pomagalac. Nu često se misli, da je tim dosta učinjeno, ako se je urinula u diete stanovita mjera znanja. Gdje su duševne sile zabavljene jedino prisvajanjem množine pozitivnoga znanja, tu naravno mora da trpi samoradina i proizvadjajuća djelatnost. Ako se i u pučkoj školi trpa u diete više znanstvena gradiva, nego li ga može prokuhati i svladati, to se uzalud očekuje plod. Učitelj valja da ima na umu to, da diete nepojimlje, dok vlastitom djelatnosti neshvaća kako treba. Zato se ipak hoće, da su u djece ponajviše zabavljana osjetila; jer što diete osjeti, to mu je i u duhu. Učitelj, koji na to nepazi, pa nedjeluje stvarmi, nego samo riečmi, postizava šuplju i prividnu naobrazbu; više bo vriede zorne predstave, nego li prazni govori.

Učenje se može nekim načinom prispodobiti jelu, pilu i probavi. Kao što ova pravodobno, u pravoj mjeri i shodnim načinom ugodno djeluje, tako i učenje, jer se temelji na zdravoj potrebi duševne nam naravi. Kao što se u djeteta pojavljuju zahtjevi za tjelesnom, tako i za duševnom hranom; poticaj bo na promatranje i izpitivanje vazda je u jem budan. Osjetila i duševni život djeteta probudjuje se podražicami, što ih vanjske stvari prouzročuju. Čim su one dovoljno jake, to diete počima razlikovati predmete u njihovu sveobćem skupu. Ono sve hoće da vidi, čuje, svega da se dotiče, i sve da izkusi. U njem se pojavljuju ujedno i zahtjevi, da imenuje sve, što je vidjelo, i čim se je upoznalo. On to i čini, te imenuje stvar sad po osobitih im biljezih, sad kako ih odrasli nazvaše. Ovi rade njegovim zahtjevom u prilog pokazujuć mu razne stvari, svraćajuć mu pozornost na osobite im biljege, i imenujuć ih; a diete mora da ih nasljeduje. Pa čim se više bavi uzgojitelj s djetetom, i čim pri tom postupa naravnije, tim će se diete prije razviti. Pa kao što bi zlo radio onaj, koj bi malenu djetetu podavao previše i raznovrstne hrane, tako bi griešio i onaj, koj bi i duh preobteretio hranom, koje on nemože da svlada. I kao što mora da se tjelesna hrana pretvori u sokove, meso i krv, isto tako valja da se i obrazovno gradivo slije s duhom, te ga neprestano hrani i pomladjuje.

Digitized by Google

Umjetnost obuke sastoji zato više u pobudjivanju, probudjivanju i oživljivanju, nego li u priobćivanju. Čovjeka više zanima i veseli ono, što si je vlastitim radom pribavio, nego li ono, što mu se gotovo pruža. S toga su pravi naši dobročinitelji svi, koji u nas pobudjuju volju i veselje za usavršivanje, i koji nam pomažu u pribavljanju duševnoga imutka; manje pako oni, koji nam ostavljaju gotove materijalne baštine.

Malo prije rekosmo, da mora diete sve, što je teže i vriednije, kod učenja samo da obavlja, a učitelju je djetinju djelatnost voditi i olakoćivati. A što mora diete da čini? Djelatnost je dvostruka: stranom primajuća (receptivna), stranom pako ponavljajuća (reproduktivna) odnosno proizvadjajuća (produktivna). Primajuća djelatnost odgovara više prisvajanju znanja, a ponavljajuća odnosno proizvadjajuća više prisvajanju umienja; pa ako bi se i pridometnuti htjelo, da se i znanje prisvaja i stiče samoradinosti i po njoj stečenom izkustvu, to je svakako i ovdje djelatnost primajuća. Promotrimo dakle učenje s obje strane. Je li učenje kako prema naravi, tako prema umjetnosti hranivo, to je dakako primajuća djelatnost bliža. a prvi njezin zahtjev jeste

Pazljivost.

Tko hoće da pazi, valja da svu djelatnost duha svrati na jedan predmet, usriedotoči u neku točku i sama sebe reć bi prenese u predmet i posvema ga zahvati. Tko nemože toga činiti, tomu su duševne sile slabe il bolne. Jakost duševnih sila mjeri se po stupnju oštrine i po stupnju trajanja pazljivosti. I pošto samo pazljivi učenici nešto valjana i koristna učiti i naučiti mogu, to je učitelj dužan, da u djece budi i njeguje pazljivost. Nu pazljivost neka nebude prisilnom, u koliko to samo moguće t. j. neka se neodržaje silom i drugimi pomoćnimi sredstvi. Učenik imade s vlastita interesa da pazi, pa s veselja nad duševnom zabavom i jačajućim mu se duševnim svjetlom, sa živa poticanja za usavršivanjem, riečju: s prave žedje za znanjem. Takova se pazljivost postizava jedino valjanom obukom.

Sveukupna umjetnost obučavanja stoji dakle do toga, koliko je sposoban, da u učenicih si uzdrži i probudi potrebito zanimanje za učevni predmet. Neda se tajiti, da se ni uz najbolju metodu neda svaki pojedini učenik priučiti na pazljivost i to s toga, što u samosviesti takova učenika imade interesa, koji su moćniji od onoga za učevni predmet. Njih ponese učenik sobom u školu, a u tom ga slučaju moramo siliti na pažnju.

Dobar red u školi i disciplina svakako zajamčuje povoljan uspjeh pazljivosti. K tomu spada ponajprije, da se učenici liepo drže pod predavanjem, da su im ruke na klupah, gdje da nebude ničesa, što bi moglo njihovu pazljivost smesti. Vanjski red djeluje povoljno na čuvstvo, mišljenje i volju djeteta. Učitelj neka za predavanja zauzme mjesto, odkud će imati pregled po cieloj školi; predavanja neka prije nezapočima, dok niesu oči svih učenika unj uprte i naperene; pitanja neka stavlja razumljivo i dječjim silam primjereno; pitajuć neka nastoji, da ide sad po redu, sad u nakriž. Pa i do načina u obučavanju,

*

Digitized by Google

držanja učiteljeva i njegova glasa stoji pazljivost. Stvar sama, a i doba dječja zahtieva izmjenu glasa. Predavanje može biti svečane ozbiljnosti, ali se može i preliti u srednje glasove naravna predočivanja i opisivanja; smije se poći i do vesele šale i dražestne podsmješice, prem se ovo posljednje smije redje rabiti. Učitelji, koji vazda prenježno, ili samo strašljivo, il dosjetljivo, ili suhoparno i hladno obučavaju, slabo potiču djecu na pazljivost.

K pridržavanju na pazljivost spada naravno dobra, vrstna i valjano razredjena obuka u obće, a napose pako dobra razredba predmeta u svakdanjih satih. Razredjujuć predmete valja nastojati, da se svojom izmjenom povoljno dojimlju pazljivosti učenika. Dva, tri sata uzastopce razgovoru posvećena, bila bi nevaljana razdjelba. Za otežimi predmeti neka sliede laglji i obratno. Miena je začin obuke i života u obće. Diete ju ljubi, jer ga u budnosti i živosti pridržava. Za diete izpod 12 godina previše je, ako razprava o jednom predmetu uru nadmaši. Sudimo po sebi; ta i nam već dodijava.

Sa samom pazljivosti ali nepostigosmo svrhe. Nije dosta, da diete samo prima, nego valja da primljene predočbe zadrži, reproducira i sa stanovitoga gledišta spaja. Svakomu učenju, kao što već prije rekosmo, predpolaže se kao temelj samoradinost. (Konac.)

Promatranje nove početnice.

Piše **F. Hefele.**

Ljetošnju školsku godinu pozdravi nam novi nevidjeni gost „Početnica“. Svaki ju nas što brže prolistao i našao velikih promjena od prijašnje početne knjige. — Otvoriv knjigu, čudom bi se začudio, k čemu tolike slike već na prvoj, drugoj itd. strani? Što te bezimene slike znače, kako, kad i gdje ću ih rabiti moći? Te slike prikazuju nam različita djelovanja, ali zašto su ovdje? Pokušajmo si ih prije svega odgonetavati, pa nam bude umah jasno, zašto su one ovamo prispjele.

Prva slika prikazuje nam upregnute konje pod teretnimi koli, te jim kočijaš dovikuje *i, i, i,* itd. Tu i svaku sljedeću sliku imademo sravniti sa pismenimi vježbami, što počimlju na 12. strani. Počam od 12te strane sve dalje vidimo da dolaze sva pismena malo i veliko pisana, a istom onda da počimlju opet posve iznovice tiskana slova uz pisana, nu to u bržih i obširnijih vježbah.

Pošto je naša nova početnica izradjena na temelju pisočitajuće metode *, to se ona drugčije poredanom niti pomisliti nemože. Pismena valja znati prije mehanički načiniti, nego li jim diete za ime znade. Tako n. p. Sada, pošto smo svršili vježbe prvoga stupnja, prelazimo na drugi stupanj (vidi str. 12.), pa ćemo umah i ovu vježbu pokušati. Djeca radila i kušala su ova pismena gadjati kao i druge slike (pismene vježbe), nu kad su ih pogodila, reče jim učitelj: Djeco! promatrajte si prvu sliku, što ono pred pismenimi vježbami počimlje, te ćete opaziti, kako kočijaš konje tjera i dovikuje *i, i* itd.

* U pogledu samoga pisanja; ali se uza to ima preduzimati analiza i sinteza po sluhu, t. j. čitave izreke imadu se razstavljati u rieči, rieči u slovke, a slovke u glasove. Od glasova opet neka se sastavljaju slovke i rieči. Ur.

Digitized by Google

Druga slika znači hajku (potjeru) za vukom. Lovci viču u! u! kurjak!

Treća slika prikazuje nam dva dječaka. Jedan je na briegu, a drugi u dolini te mu dovikuje o! Ivane! kamo si se popeo!

Slika 4. Prikazuje Adama i Evu. Ime Adam počima glasom a, ime Eva glasom e.

Slika 5. Orač ore. Glas „r“ uporaviti sa štivom 3. na strani 13.

Slika 6. Vuk goni ždriebe. Čuje se glas „v“; uporavi kod štiva 4. st. 14.

Slika 7. Medjed hoće na drvo; čuješ glas „m“.

Slika 8. Prikazuje crkvu; čuješ glas „c“.

Slika 9. jest lovac na oprezu; glas „l“.

Slika 10. Bubnjar buba, glas „b“.

Slika 11. Ura tuče: tik! tak! glas „t“.

Slika 12. Djevojka miriši cvieće nosom; glas „n“.

Slika 13. Bujno drvo; glas „d“.

Slika 14. Hrt (pas, Windspiel) „h“.

Slika 15. Paun razširio rep; „p“.

Slika 16. Pas našao ježa; „j“.

Slika 17. Guske kraj vode; „g“.

Slika 18. Fige (smokve vienac i drvo); „f“.

Slika 19. Kokot i kokoši; glas „k“.

Slika 20. Sova sjedi na pećini; glas „s“.

Slika 21. Zec trči; glas „z“.

Slika 22. Četa vojnika; glas „č“.

Slika 23. Zemljena peć; glas „ć“.

Slika 24. Šešir; glas „š“.

Slika 25. Žaba; glas „ž“.

Slika 26. Ladja se ljulja; „lj“.

Slika 27. Svinja na paši; „nj“.

Slika 28. Djak sa punom torbom, „dj“.

U toliko bi se dale te slike dovesti u sklad sa dotičnimi pismeni te mislim, da neće biti s gorega, ako si budemo svi tako tumačili te slike napram pismenom, dok što boljega dodje. Bude li mjesta i dalnjim sličnim radnjam u ovom cienjenom listu, nastavit ću drage volje. Potežkoću, što proviruje s mnogih nam jošte nepoznatih rieči razštrkanih po štivih, voljan sam razjasniti u kojem sljedećem članku, a dotle da ste ustrpljivi. *

O školskoj disciplini.

Napisao **Jos. Kirin.**

(Konac.)

VI.

O potrebi nagrada i kazna nedvoji nitko. I nagrade i kazne potrebita su uzgojna sredstva za pučku školu. Nagrade su, da se diete za učinjeno dobro

* Izvolite! Uvrstit ćemo drage volje. Ur.

Digitized by Google

pohvali pa da i na daljnje dobro podostne, a kazne su, da se diete od zla odvrati i da počinjeno zlo neopetuje. Kao što su nagrade za svakoga ugodne, tako su kazne neugodne. Jedno je i drugo potrebno.

Nagrada ima raznih, te svaki skoro uzgojitelj rabi druge nagrade. Nagraditi možemo diete, ako ga riečju „dobro“ pohvalimo, ako mu dademo dobar red, ako ga uvrstimo (gdje je to običaj) u počastnu knjigu, ako ga povedemo sobom na šetnju, ako mu kakovu malenkost poklonimo, ako ga odlikujemo tim, što ga drugoj djeci postavimo za uzor itd. Isto tako su i kazne različite. Kazniti možemo diete, ako ga oštro pogledamo, prozovemo, pred cielim razredom ili učiteljskim sborom opomenemo, ako mu dademo zločestu bilježku, ako ga postavimo da stoji u klupi ili izvan klupe, ako ga od igre izključimo, ako ga na dulje ili kraće vrieme u školi pridržimo itd., — napokon, ako ga tjelesno kaznimo. Proti tjelesnoj su kazni mnogi, ali ima ih, koji su i za nju. Ako jedni i to najviše takovi, koji se samo perom o školskoj obuci bave, koji su obično opojeni velikom slobodom, viču: „van šibom iz škole“, to im drugi, i to oni, koji su godine i godine u školi preživjeli, odvraćaju: „ako nam oduzmete tjelesnu kazan, oduzeli ste nam jedno uspješno disciplinarno sredstvo.“ Hrv. se je učiteljstvo prošle godine na svojih podžupanijskih sastancih složilo u tom, da tjelesna kazan ima biti disciplinarnim sredstvom za nekoje i to najviše za ćudoredne prekršaje. Tako su mnogi i to glasoviti pedagozi i učitelji za tjelesnu kazan, te se u tom slažu, da je ona za neke prekršaje jedino i najshodnije sredstvo.

Kao što su nagrade i kazne koristne, dà, potrebite u pučkoj školi, tako isto mogu biti, ako se nesmotreno rabe, štetonosne. One mogu djecu poboljšati, ali ju mogu takodjer pokvariti. „Sie sind für die Moralität, was für die Gesundheit die Medizin ist. Man mache sie also möglichst überflüssig“ veli Dittes.

Želi li si učitelj uzdržati dobru disciplinu, to nesmije kazniti i nagradjivati niti odviše, niti premalo, već držati se srednjega puta te mora biti p r a v e d a n i o b z i r a n. Nesmije dakle za jedno te isto dobro jednoga nagradjivati bolje, nego drugoga ili za isti stupanj prekršaja u inače jednakih okolnostih dvojicu nejednako kazniti. Na taj način nebi si učitelj mogao steći ljubavi i povjerenja, već upravo protivno. Akoprem neima učitelja, koj nije nikada djetetu krivice učinio, to ipak mora svaki nastojati, da diete onako nagradi, kako je zavriedilo i onako kazni, kako je zaslužilo. Nadalje mora se kod nagrada a osobito kod kazna i na druge okolnosti uzeti obzir. Djevojčica nemožemo tako kazniti, kako dječake, jerbo se one razlikuju od ovih. Kod nagrada i kazna mora učitelj paziti na dobu, spol, temperamenat, tjelesna svojstva i druge okolnosti, ali svakako nastojati, da bude č i m v i š e p r a v e d n i m.

VII.

Kazne su potrebite i koristne, ali ako se zlo rabe, onda ne samo da promašuju svoju pravu svrhu, već ukorenjuju zlo u srdcu djetinjem. One su u tolikoj mjeri plodonosne, u kolikoj su mjeri potrebite. Svakako nesluži onoj školi na ugled, u kojoj se djeca svaki dan samo kazne. Učitelj takove škole

Digitized by Google

jasno dokazuje, da nezna za nikakovo drugo sredstvo za uzdržavanje discipline, van samo za kazan. Takovim postupkom mogla bi se napokon djeca tako priučiti na kazne, da bi bila uvjerena, da se bez kazne ništa postići nemože, — pače nebi se ni u životu žacala zla, pa makar i znala, kakovu će kazan pretrpiti. Potrebno je dakle, da se učitelj kazne čim više čuva. Neka svimi drugimi blažimi sredstvi nastoji, da zlo, a tim i kazne, preprieči. Neka, pripravljen za predavanje, predaje zanimivo, neka nastoji, da budu sva djeca u isto vrieme shodno zabavljena, neka dobro svojim okom djecu nadzire, neka nastoji uzdržati u školi dobar red, pa će za stalno manje morati kazniti. Čim više kazna, tim je gora škola i gori učitelj, a čim manje kazna, tim je bolja disciplina, škola i učitelj. Rekao ju neki njemački pedagog: „Von zehn Schlägen, die der Lehrer verurtheilt, gehören neun ihm.“

VIII.

Djeca, nerazlikujuć svagda dobro od zla, čine zlo — n. p. neće da uče. Učitelj, komu je stalo do reda i napredka, zaprieti se kaznom, da će sve one, koji ovo ili ono nenauče, ovako il onako kazniti. Nekoji će se u istinu naučiti, a neki ne. One, koji se nisu naučili, imao bi učitelj uslied svoje opomene kazniti. Kazniti bi ih morao najviše s toga, da održi svoju zadanu rieč. Ako u istinu kazni, dobro je učinio; ali ako nekazni, grieši veoma. Postupa li na ovaj način dalje, doći će do toga, da će se kaznom prietiti, a djeca će mu se ipak smijati; jerbo znadu, da na račun učiteljevih rieči slobodno mogu griešiti, a opet da se sve ono neće dogoditi. Prieti li se pako kaznom, koju niti nenamjerava izvršiti, to će nevolja biti jošte veća. Djeca će dobro znati, da su učiteljeve rieči gromovi, koji nepale. Dakle prijatelju: „nemoj se nikada prietiti kaznom, koju niesi nakanio ovršiti.“

Mnogi učitelji, osobito oni meka srdca, rado praštaju kazan. Oni odluče kazan, ali kada dodje, da se kazan izvede, to se diete plače, moli simo i tamo, obećaje, da će se popraviti i — učitelj mu oprosti. Takav postupak, osobito ako se mnogo puta opetuje, nevalja, jer će djeca znati, da je učitelj dobar, pa ako ga liepo umole i malo poplaču, da će im oprostiti, pa će na račun toga i dalje griešiti. Ja bih rekao, da učitelj nesmije nikada oprostiti kazne, kada bi znao, da svaki pravdu ljubi te da prije, nego li namjerava kazniti, sve obzire u obzir uzme te onda pravednu odsudu izreče. Ako bi odsuda u istinu bila pravedna, onda bi bila i pretrpljena kazan. Ali koj učitelj može metnuti ruku na srdce pa reći: „nikada niesam nikojemu djetetu krivice učinio?“

IX.

Najvažnije je disciplinarno sredstvo sama obuka. Stariji pedagogi, koji su dobro poznavali stare pučke škole, u kojih se je sva obuka sastojala u mekaničnom naučanju, te u kojih se na zapt nije mnogo obaziralo, uvidjali su te su i zahtievali, da mora sama obuka do savršene discipline doprinašati. Pedagogi novije dobe ovo su načelo sasma usvojili, te si dobre discipline bez

Digitized by Google

dobre obuke nemogu niti pomisliti. „Der wahre Didaktiker“, veli Diesterweg, „ist auch ein Disciplinator; wer sich recht auf den Unterricht versteht, versteht sich auch auf die Disciplin; wer gut unterrichtet, disciplinirt gut; die Unterrichtsgegenstände sind schon nach alter, aber oft wieder vergessener Ansicht Disciplinen.“ Ako učitelj umije tako predavati, da svojimi riečmi mladež na uzdi drži, to su djeca njegovimi riečmi tako sapeta, da niti neimaju prilike osvrtati se na što drugo, nego li na predavanje učiteljevo. Komensky je dobro poznavao škole svoje dobe i duh i disciplinu, koja je u njih vladala, pa je zato zahtievao, „da ima biti obuka prvim i najglavnijim disciplinarnim sredstvom, jerbo nauci, ako su valjano udešeni, sami po sebi vuku svojim sladom k sebi. Ako nije tako, onda nisu krivi oni, koji se uče, već oni, koji uče.“ Isti slavni pedagog napominje, „da se šibami nemože postići ljubav k nauku, već naproti — djeci će nauk omrziti, ako ju k njemu šibami gonimo. Ako si dakle neznamo obukom mladjahna srdca priljubiti, to ga lje šibom postići nećemo.“

Bez sumnje je dakle, da je sama obuka veoma važno, dà, prvo sredstvo za uzdržavanje dobre discipline. Svaki učitelj mora nastojati, da svoja predavanja tako udesi, kako će ga zbilja samim predavanjem djeca obljubiti.

Najglavniji uvjet dobroga predavanja je dobra priprava t. j. da se učitelj za predavanje pripravlja. O toj pripravi pisalo se je mnogo, te ima učitelja, koji nisu za to. Oni mniju, da učitelj, ako je pravi učitelj, mora znati cieli sadržaj školske knjige, te mu mora biti sve jedno, kada i što god predavao. Liepo veli o tom dr. Lauckhard: „Versteht man unter Vorbereiten dieses, dass ein Lehrer, unmittelbar vor der Unterrichtsstunde, den ihm vielleicht noch halb fremden Stoff durchliest, um ja nichts auszulassen und ihn genau in derselben Reihenfolge, wie er im Buch gegeben ist, sofort seinen Schülern vorzutragen gedenkt, so glaube ich unbedingt: Nein. Soll aber unter Vorbereitung das verstanden werden, dass sich der Lehrer seine Sache, die er schon kennt, nochmals überdenkt, und sich in allgemeinen Umrissen einen natürlichen Gang vorzeichnet, der, von den Kindern und ihrem Erfahrungskreise ausgehend, zu dem gewünschten Resultat kommt — so ist eine solche Vorbereitung nicht blos zulässig, sondern nothwendig.“ Učitelj, koj nezna što će predavati, luta od jedne misli do druge bez ikakova reda, bez ikakova saveza, izgubi se sasma, nema moći da djecu uz rieči prikuje a ona postanu raztresena i nemirna.

Drugi, isto tako važan uvjet dobroga predavanja je zanimivost u predavanju. Predavanje nam mora biti zanimivo, a svaki mora nastojati i to svimi silami, da predavanje čini čim zanimivijim. Zanimivo je predavanje onda, kada ga djeca rado slušaju. Sretan, dà, presretan je onaj učitelj, koj znade zanimivo predavati, koj znade svaku, inače najzamršeniju stvar zaodjeti u liepo i zanimivo ruho, koj znade inače najdosadniji predmet tako prikazati, da ga djeca obljube. Onda djeca sve s veseljem čine. Za samoga predavanja vlada tišina, jerbo je učitelj sve mlade duhove svojimi riečmi zaokupio. Onda djeca

Digitized by Google

nesmatraju zadaću teretom, već kao dozvolu, da se mogu ob onom, što su čula, ustmeno ili pismeno izraziti. Da to učitelj može postići, mora se u toj umjetnosti svojski vježbati. Da se pako to nauči, mora nastojati, da se čim više znade prenieti u dobu djetinstva. Moramo pred djecom sami biti djeca. Nadalje mora učitelj svoju djecu uviek znati zabaviti, — pustiti, da se djeca medju sobom izpitivaju, učeno da ponavljaju; mora znati djecu poticati na rad, nastojati, da su djeca pazljiva, da živahno i u podpunih stavcih odgovaraju, t. j. da sliedi odmah za pitanjem odgovor i opet odmah pitanje. Vječita ozbiljnost takodjer nevalja, već valja u sgodnih časovih kakovu šalu, i školski humor upotriebiti te tako dati djeci priliku, da se i malo nasmiju. Učitelj se nesmije graditi učenim, ozbiljnim profesorom, već se mora znati čim više prilagoditi djetinjoj naravi.

Veoma je važna uredba za disciplinu, što se obučavanja tiče, da su u isto vrieme sva djeca zabavljena. Ta točka tiče se više učiteljâ, koji su na selu, nego li onih, koji su u gradu. Seoski učitelji obučavaju najednom više razreda, imaju djecu pred sobom, koja su različna po spolu, dobi, znanju i moći. U tom stoji sva umjeća, da znademo sve tako zabaviti, da jedan drugoga niti najmanje nesmeta. To sve zavisi o dobru razporedu sati. Veoma je lasno načiniti razpored sati za jednoga učitelja i jedan samo razred; ali gdje su četiri razreda najednom pred učiteljem, gdje su jošte k tomu druge mjestne okolnosti, tuj se hoće vještaka, koj će dovesti red nauka u sklad sa naukovnom osnovom, pa da mu bude po svih pedagogijskih i didaktičkih zahtjevih uredjen.

X.

Svakako je hvalevriedno, što mnogi učitelji nastoje na sve moguće načine, da tjelesnu a i svaku kazan u obće odstrane iz škole i da čim bolju disciplinu uvedu u školu. Već sam napomenuo više sredstva, koja tome cilju vode, a sada pripominjem opet jedno, ne baš od neznatne važnosti.

Narod naš obiluje liepim blagom, koje nam drugi narodi zavide. To su mu blago bezbrojne liepe narodne pjesme, pripoviedke, poslovice i zagonetke, kojim se učeni sviet divi i čudi mašti našega naroda. Sve ovo blago može učitelju dobro doći kao sredstvo za uzdržavanje školskoga zapta. Mnogi učitelji, kada zavlada nemir u školi, stanu vikati, prietiti se, groziti se, pa ipak svojim načinom malo ili posve ništa neoprave. Drugi pako, koj se znade svimi sredstvi dobro i umjetno poslužiti, dade djeci samo jednu zagonetku, da ju rieše, ili počme pripoviedati narodnu koju pripoviest, pa eto mira. Pa ne samo da se na taj način postigne mir, već se time takodjer djeci pribavi veselje, postizava se ljubav prama učitelju, pobudjuje se pozornost, razširuje se obseg dječjega nazrievanja, vježba se pamet i jezik. To sam i ja mnogo puta izkusio te sam tim postigao svoju želju a polučio sam i to, da su se ovakovim postupkom djeca pripravila na novi nauk, jer su se kao okriepila. Zar nije laglje reći: „djeco, ustajte i zapjevajte pjesmicu: Liepa naša domovino!“ nego li vikati i opominjati na mir. Kroz takav se postupak najjasnije

Digitized by Google

vidi, od kolike su pedagogijske vriednosti za pučku školu narodne pjesme i pripoviedke.

Nemir, šaptanje i raztresenost djece takodjer će se odstraniti, ako samo zapovjedimo: „ustaj! desnu ruku gore! dolje! sjedni! ustaj! lievogled! desnogled!“ itd. Ova jednostavna vježba a k tomu i druge gimnastičke igre pribavit će nam pozornost djece. Pjevanje pjesama i gimnastičke vježbe preporučuju se osobito onda, kada se djeca umore, da se onda time okriepe.

Na koncu valja mi nešto primjetiti o govoru učiteljevu. Nije sve jedno, kako učitelj u školi govori. U govoru stoji velika snaga. O jednoj te istoj stvari mogu dvojica tako pripoviedati, da nas govor prvoga ni zanimati neće a drugomu ćemo se možda i od srdca nasmijati. Buduć da se riečmi obučava, to leži mnogo u tom, kakav je izgovor učiteljev. Govori li učitelj odviše tiho, djeca ga nečuju; govori li odviše glasno, kvari si pluća a djeca se usudjuju i glasnije šaptati; ako odviše viče, nije niti liepo a niti probitačno; ako je govor trom, to je dosadan i neima nikakove moći. Izgovor mora biti lagan ali čvrst, jasan, razumljiv, dobar i pravilno naglašen, a nesmije nikada prelaziti u viku.

Govor, kao svakdanje učiteljevo orudje, mora biti čim više usavršen, zato neka svaki nastoji, da si ga čim više oplemeni. U ostalom nastojmo, da budemo u svem čim savršeniji, da tim sve više i više za dobro škole i sreću naroda doprinieti uzmognemo!

Odgovor g. Šimončiću.

(Dalje.)

Odobravajuć §§. 11., 12., 13. i 14. misli, da podnipošto nebi smjele ostati u knjizi ove izreke: „Nećemo se ovdje upuštati u pitanje o tom, **kada** se začinje duša, -- i da duša sama sebi osniva tielo“; — jer da nas „dogmatika uči, da Bog dušu neposredno stvara svakomu pojedincu.“ Kako se vidi, g. Š. nerazumije, ili neće da razumije ono, što čita. U izreci, koja mu je toli zazorna, nema ni govora o tom, tko i kako stvara dušu, nego samo o vremenu njezina postanka. A koliko je meni poznato, to u tom pogledu sbilja niesu na čistu ni filozofi ni teolozi. — Za vrieme crkvenih otaca u obće se je mislilo, da je Bog, stvarajuć sviet, stvorio i sve duše, te da svakiput, kad se koje diete rodi, pošalje po jednu na zemlju, i da ju spoji s novorodjenim tielom, i to je tako zvani präexistencijanizam, uz koji prianjaše Origen, pa i filozofi Leibnitz i Wolf. Po drugom mnienju, koje zastupahu Clemens aleksandrijski, sv. Jeronim i sv. Ambroz, stvara Bog svakomu djetetu još dok je u majčinoj utrobi dušu, i ta se nauka zove kreatinizam; dočim se po nauci traducianizma prenosi duša od roditelja na djecu. Uz ovu posljednju nauku stoje mnogi, osobito stariji protestantski teolozi, a kažu, da ju je zastupao i Tertullian. — Ako dakle velim, da se neću upuštati u pitanje, kada se začinje duša, to neučim ništa zla, jedino izbjegavam onomu, što strogo nespada u

Digitized by Google

pedagogiju, i što se tako lako neriešava u školi ili školskoj knjizi. — Mislim pako, da se može opravdati i ona druga izreka, koju je g. Š. po svom običaju okrnuo, izpustiv prednji joj dio, i koja u cielosti ovako glasi: „Razvitak duše stoji ponajviše do toga, kakvo je tielo, kao što bi se opet u **nekom smislu** moglo reći, da duša sama sebi osniva tielo.“ — Pošto je duša u najužem savezu s tielom, nije li posve jasno, da se i njezin život odrazuje na njem, te da si ona po tom nekim načinom upravo sama upriličuje tielo. U koliko je naime djelatnija duša, u toliko je izrazitije i tielo, a osobito lice. S toga je lice idiota bez svakoga izraza, a i na licu se onih, koji spavaju, vidi, da im je duševna radnja manje intenzivna. Kad se nebi djelovanje duše odsjevalo i na tielu, odkud bi se onda po crtah lica mogla upoznati i nutarnjost pojedinaca; — ili nije li dokazano, da je plemenitiji izraz lica kod blaga, naobražena i značajna čovjeka, nego li kod zlobnika, bezznačajnika ili glupaka? — U ostalom ja neznam, čemu se g. Š. toj teoriji toliko opire, — barem ona nezaudara po materijalizmu, koji mi svom silom, ma i nedosljedno, podmeće.

Prvi odsjek, sboreći o tjelesnom uzgoju, hvali g. Š., jedino naglasuje, da mi se nikako nemože oprostiti ona bezobzirnost, koja da me je zavela, te sam u §. 17. potanko opisao ista prsa i bradavice u dojkinje. — Govoreć o hrani djeteta u prvo doba, o dužnosti majke prema djeci, te o svojstvih valjane dojkinje, ja sam u misli, da je „čistu sve čisto“, hotio upozoriti svoje učenike i učenice i na nekoje znakove, po kojih se mogu upoznati svojstva valjane dojkinje, da se tako u potrebi budu mogli i sami po tom ravnati, i drugim u obćini savjetovati. Nu tu dobru moju namjeru popraćuje gosp. Š. ovom frivolnošću: „Rado bi (mjesto bismo) znali, kako se g. B. drži, kada to svojim učenicam pripovieda, a kako opet one!“ — Čudimo se, da upravo g. Š. govori proti tim inače posve nedužnim riečim, dočim s druge strane nije zadovoljan, što sam zašutio „mladenački potajni grieh“. A zar bi dostojnije bilo, da sam u knjizi potanko opisao zlo, koga mnogi od mladića ni nepozna; — i nebi li upravo tim gdjekoga zaveo i uputio u opakosti, koja radja tjelesnom i duševnom propašću. Znamenite su u tom pogledu rieči dopisnika skakavačkoga u 146. broju ovogodišnjega „Obzora“. On veli: „Poznavao sam jednoga svećenika, koji je bio propovjednikom i duhovnikom kod koludrica, pak postav župnikom, vrlo učeno i krasno propoviedaše svomu puku, ali jer nije poznavao krieposti, mana ni ćudi toga puka, nehotice naučio ga je novim griehom, kojih prije nije ni poznavao.“ — A da se vidi, kako se u gdjekojih pedagogijah opisuje „mladenački potajni grieh“, navesti ćemo nekoja mjesta iz Novotnyeve knjige, koju g. Š. toli hvali, i po kojoj valjda predaje u opatićkoj preparandiji. „Samoblud je veoma pogibeljan u sebi, a za dušu velika grehota; on se težko dade izliečit, jer bolestnik ne samo da se proti toj bolesti netuži, nego ju pače taji, jer mu je ugodna, jer orudje te nevolje danju i noćju sa sobom nosi, i jer je često neumjestno i pogibeljno o tom zlu propitkivati. Tamnost očiju, modrina izpod njih, zbunjenost, tuga, bježanje drugova itd. znaci su kadšto vanjski, po kojih moremo samobludnika poznati. Najsigurnije dakako jest,

Digitized by Google

ako se diete zateče u istom činu; ako su mu gaće, posteljina i t. d. ukaljane. — Ovo zlo izvire iz različitih uzroka. Ima nesmotrenih matera, koje djecu svoju jedno pred drugim do gola svlače, a tim izumre u njih stid i sramežljivost; često se djeca dotiču zamjenito spolnoga uda, igraju se s njim i draže ga, što još više i laglje biva, ako više djece zajedno spava; ako se gola kupaju; ako se dopušta djetetu, da se po postelji valja, pošto se je već naspavalo; ako na blazini leži; na štapu jaši; životinju motri, kada se pari. ako se druži s djetetom, koje ovo zlo znade i tjera; ako sluša sramotne rieči i možda vidja druge, dà iste nesmotrene roditelje, kako se pred njim grle i ljube; ako su oprave o baku tiesne, poimence hlaće medju nogami; ako jedno diete drugo žestoko cjeluje i grli; ako gleda sramotne slike; čita takove knjige; čuje nepristojne šale itd. Nu imade i bezbožnih pjestinja i braće, koja se titraju s udom čeda, da ga uspavaju, ako plače." — Ja mislim, da tomu netreba komentara, te da će svatko lako prosuditi, da li je dostojnije govoriti „o tajnom mladenačkom griehu", ili pako o prsijuh dojkinje.

Ni to nije po volji g. Š., što uzdižem cienu tjelovježbi, te velim, da se njom promiču razni probitci pojedinaca i cieloga naroda. Ta moja tvrdnja nije nimalo pretjerana. Milde veli: „Die grössten Männer aller Zeiten haben die Wichtigkeit und den Nutzen der Gymnastik erkannt." Gimnastikom se u istinu nevježba samo tielo, kao što to neki krivo misle, nego i duša, promiču se dakle najraznovrstniji probitci pojedinaca i cieloga čovječanstva. Ona zasieca većim dielom u tjelesni uzgoj, ali se njom ujedno promiče i estetički, ćudoredni te umni uzgoj. Dr. Kloss zove ju takodjer disciplinom tiela i duha, te veli: „Jenes straffe Zusammennehmen der Kraft, das Handeln mit Besonnenheit und Geistesgegenwart, das Sichherauswagen, das Ueberwinden von Schwierigkeiten, die präcise Ausführung rhytmischer Gesammtbewegungen, die auch die Langsamen und Unbeholfenen mit sich fortreissen und jeden Einzelnen vom Kopf bis zum Fuss in feste Zucht nehmen, — das sind Uebungen des pädagogischen Turnens, die Muth und Entschlossenheit, schnellen Blick und raschen Sinn, und neben freier Kraftäusserung zugleich Selbstbeherrschung erzeugen und den Turnunterricht in seiner Bedeutung als eine Disciplin des Geistes und Körpers erscheinen lassen." — I sam „Hrvatski učitelj" pobija u 16. broju g. Š., dočim piše: „Nuz zdravstvene svrhe pruža nam tjelovježba mnogo prednosti* i u duševnom pogledu", pa da to podkriepi, navadja iz Kellnera: „Kao što bolestnik dogodjaje i predmete običnoga života posve drugačije nazire i cieni, nego li zdravi, tako neće niti krmežljivo, razmaženo i slabo tielo podati duhu nikada one okretnosti i živahnosti u shvaćanju, kakovu snažno i neo-

* Ja sam za to isto upotrebio izraz „probitci", što prilično odgovara samoj stvari. Nu g. se je Š. tomu izrazu narugao, i s toga ga valjda g. H., iz čijega članka gorenavedene stavke vadimo, nije htio upotrebiti, nego je uzeo „prednosti". Nu da taj izraz u ovom slučaju nije posve sgodan, uvidjet će svatko, tko ikoliko ima volje o tom razmišljati.

Digitized by Google

slabljeno čuvstvo.“ — A iz Allekera vadi ovo: „Tjelovježbom probudjuje se smielost i razboritost, priuča se strogoj pozornosti, te se privikne podvrgavati svrhi veće cieline. Vježbanje i napetost tjelesne snage djeluje protiva mehkoputnosti, te oduševljuje k plemenitoj radosti i užitku“. — Iz toga može g. Š. vidjeti, da li me je „oduševljaj prema tjelovježbi“ sbilja odviše daleko zanio ili je njega i mržnja prema tomu predmetu i mržnja prema mojoj knjizi odviše u nazadak potisnula.

Drugi odsjek ob umnom uzgoju vidi se g. Š, najboljim u cieloj knjizi, pa mu s toga i najmanje prigovara. Želio bi samo, da se je na čelo tomu odsjeku metnuo posebni §. o duši i duševnom uzgoju u obće; jer da je priviknuo dušu shvaćati kano samostalno postojeće biće. — Da ju i ja isto tako shvaćam; vidi se jasno iz §. 12., gdje se razpravlja pitanje: „Što se ima uzgajati u čovjeka?“ pa i iz „Dušoslovja“, u kom se to potanko razlaže. Dosjetio se je tomu i g. Š., pa s toga odmah primjećuje, da se i o tielu obširno uči u prirodopisu, ali da sam ipak i u „teoriji pedagogije svaku njegovu žilicu i svaki živčić velikom brigom prorešetao.“ G. Š. nezna dakle valjano razlučiti, što spada u psihologiju, a što u pedagogiju, što u prirodopis, a što u zdravoslovje i nauk ob uzgoju. U mojoj pedagogiji nema ni govora o žilah, a o živcih samo u toliko, u koliko se o njih mora progovoriti, kad se navadjaju pravila o njegovanju moždjana i živaca. Medjutim koliko se god govori kod tjelesnoga uzgoja o pojedinih organih tiela, toliko se i kod duševnoga uzgoja govori o pojedinih duševnih pojavih, pa je s toga prigovor g. Š. bez svake vriednosti. — Mnogo je teža ona osvada, gdje se veli, da bi se potreba umnoga uzgoja morala motivirati uzvišenijim razlogom, nego li samom potrebom praktičnom, koji da razlog previše zaudara „po onoj Epikurovoj: Uživaj, i po Rousseauvljevom* principu koristnosti.“ — Ja dokazujem doduše potrebu umnoga uzgoja i s gledišta praktičnoga, nu to niti je jedini, niti najznatniji razlog, jer ga navadjam na najposljednjem mjestu. Prije toga velim: „Čovječja je duša ne samo sposobna, da spozna istinu, nego ona i teži za tim. Njoj je istina potrebna upravo tako, kao što je potreban zrak i hrana tielu. Nastoji li dakle čovjek o tom, da naobrazi i usavrši svoju umnu snagu, to sliedi jedino nagonu svoje naravi, i samo u toliko, u koliko to može postići, približava se svojoj svrsi i svomu pravomu dostojanstvu.“ — Ja mislim, da nije ljepše ili jasnije ni ono, gdje Stapf veli: „Ona je obilno vrelo najčišćih duhovnih užitaka (prem se tu misli duša, a ne samo um, na što g. Š. nije mislio), i odgovara već s toga mudrim namjeram stvoriteljevim, što nije ništa drugo, do li skladan razvitak onih plemenitih klica, koje je on sam položio u duh čovječji, te hoće, da procvatu i dobar plod donesu.“

Po mnienju g. Š. §. je 33. „**skroz** suvišan, preučen i nejasan“, — a ipak je većim dielom izradjen po Mildeovoj pedagogiji, koju i sam „Hrv.

* „Po Rousseauvljevom principu“ nevalja; jer posjedovni pridjevi na ov, ev, in ili j služe vazda kao neizvjestni. Veber st. 50. i Daničić st. 42.

Digitized by Google

učitelj" hvali s jasnoće i shodnosti. — Da je pako „skroz suvišno" upozoriti buduće učitelje i učiteljice na razliku izmedju formalne i materijalne naobrazbe, to bi mogli tvrditi samo takovi pedagozi, ili bolje nepedagozi, koji nesmatraju pučku školu uzgojnim i obrazovnim zavodom, već pukim učilištem, koje podpuno zadovoljava svomu zadatku, ako ponešto uvježba djecu u čitanju, pisanju i mekaničnom računanju; — jer svaki drugi učitelj, koji naime hoće, da nešto više učini i postigne, mora si biti podpuno svjestan cilja, za kojim mu je težiti, i mora znati, kako mu valja učevno gradivo i cieli postupak udesiti, da se postigne ne samo obučna nego i uzgojna svrha škole. — §. 37. prigovara, što se kod slika, kojimi se radi shodnoga obrazovanja mašte, imadu nakititi sobe, nenavode i slike Isusove te raznih svetaca. Ja sam navlaš gledao u Novotnoga, Curtmana, Mildea itd., pa niesam nigdje našao, da bi se slike Isusove ili svetaca imale vješati u sobah s toga, da se njimi obrazuje mašta. — U ostalom ljudem, kojim je svrha jedino zanovetati, prigovarati i sumnjičiti, nebi čovjek nikako zadovoljio. Jer da sam slučajno kod obrazovanja mašte medju inimi naveo i slike Isusove te svetaca, to bi doista primjetili, da je u tom pritajena namjera, neka diete od mala privikne misli, da te svetinje niesu do li puka zabava naše mašte, kao što mi se sada prigovara, da je u tom, što zahtievam, da se izvješaju slike životinja, bilina itd. pritajena misao, „da čovjek nije drugo, nego savršenija tek životinja." — Ili loncem o kamen, ili kamenom o lonac, jao si ga loncu! — (Dalje.)

Mars ima dva mjeseca.

Planet Mars zemlji je najbliži te se broji u četiri nutarnja planeta, kojih nijednomu dosada nije se znalo za vjerna mu druga, za mjesec naime, do jedine zemlje, a znade se, da dalnji, vanjski planeti imaju i po više viernih si pratioca; tako jih ima Jupiter 4, Saturnus 8, Uranus 6 i t. d. Danas se već znade, da Mars neputuje okolo sunca osamljen, već u družtvu svoga ne jednoga, već dvajuh pratioca, kao dvajuh blizanaca jednoga imena. To su dva Marsova mjeseca.

Dne 11. kolovoza t. g. opazi profesor Hall u Washingtonu u blizini Marsa zviezdicu, koju je odlučio uvrstiti veličinom u red trinaesti, — ali dne 16. kolovoza pričinila mu se svojim kolanjem planetom. Dne 17. istoga mjeseca speti isti zvjezdar drugu zviezdicu, još bližu planetu Marsu. Na ova dva nova svjetska gradjana upozori Hall i druge zvjezdare, od kojih mu dodju odgovori, da su to dva mjeseca Marsova, o čem se u to doba i sam uvjerio bio.

Zemljin mjesec ima u promjeru si 3470 Km. t. j. 469 milja a hoće se domala mjesec dana, dok obadje svoj planet, od kojega je odaljen 385.000 Km. t. j. 50.000 milja. Pratioci Marsovi sasvim su druge ćudi. Manjemu su u promjeru 2 milje t. j. 15 Km.; većemu 3 milje t. j. 20 Km.; — manji je odaljen od Marsa 1200, veći 3100 geog. milja: manji obadje Marsa u 7 sati 38., minuta, veći u 30 sati 14 minuta.

Digitized by Google

I tako čim dublje uranja duh čovječji u budućnost, tim je isti duh mladji, svježi, previdljiviji, tim obsežnijega znanja, pak odkriva tvorstva božjega tajne, nepoznate omedjašenomu duhu ljudskomu prije mnogo tisuća godina. Sitnozorom motrimo danas stvorenjića božja, štono su u nas, tik nas, za koja se nije znalo prije nekoliko godina; njim se proučaju naravi božje svojstva toli uspješno, da bi u istinu zapele bez njega nesamo mnoge vještine mekanične, već i sama zdravstvenost ljudskoga tiela.

Dalekozorom privlači si čovjek svietove božje s ogromne daljine, hvaleć i slaveć Boga, što mu je darovao neshvatljive duhovitosti svoje iskričicu, kojom može barem zirnuti u velebne njegove stvore. U tom već uvjerenju, u toj sviesti, što je na zemlji jedini čovjek, koj može tvoriti. česa nije bilo, koj svojimi umnimi plodovi sve to većma prouča djela božja: u istinu prava je razkoš biti na zemlji, prava je zemaljska blaženost.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Naredba o uredbi zabavištâ.**) Kako čujemo iz pouzdana izvora, izradjuje se kod visoke vlade naredba o uredbi zabavištâ i naobražavanju zabavilja. Kako su kod naše vlade u novije vrieme počeli ozbiljno i pomno pratiti sve potrebe pučkoga školstva, posve je naravno, te se je uvidjelo, da valja urediti i zabavišta, kojih, ako i nema mnogo u našoj domovini, ipak ih je nekoliko u Zagrebu i Osieku, a školski županijski nadzornici neznadu uz današnje neuredjeno stanje, što da od njih zahtievaju, i kako da prema njim postupaju. Napredni duh i zdravo shvaćanje dotičnih organa visoke naše vlade jamči nam, da će spomenuta naredba odgovarati svim zahtjevom vremena, te da će se u koliko moguće priudesiti i našim posebnim okolnostim, a svakako smo uvjereni, da će se njom prokrčiti put tim velekoristnim zavodom i tamo, gdje ih dosele nema, a zahtievaju ih silno posebne družtvene i mjestne prilike.

— (**Hrv. pedagogijsko-književni sbor**) radi. Netom izdade „Dušoslovje“, a jur se štampa davno oglašena „Školska dijetetika“ od znamenitoga učenjaka dra. Hermana Klenkea. Što to djelo sve dosele nije ugledalo svieta, nije krivnja na sboru, nego na nekih naših učiteljih i mjestnih školskih oblastih, jer od tolikih učitelja, škola i školskih knjižnica nestigne sboru ni podpunih 400 predbrojnika, pa da bi i ti bili stalni. Sbor se je ipak odvažio, da izda to velezanimivo i poučno djelo, jer se nada, da će se uvidjavnije občine još u stražnji čas sklonuti na to, da si ga nabave. Za predbrojnike će biti ciena 1 for. Njemački izvornik stoji 1 for. 20 n., a po to će se i kod nas ta knjiga u knjižarah prodavati. Članovi će ju sbora dobiti na račun prinosa za g. 1877. — Dakle tko tu knjigu želi primiti uz jeftiniju cienu, neka se žuri pristupiti k hrv. pedagogijsko-književnomu sboru!

— (**Prilozi hrv. pedagog.-književn. sboru.**) Slavna občina delnička posla utemeljiteljni prinos od 12 for. 50 n. za učione u Kužlju, Lokvah, Crnom lugu, Mrkoplju, Fužinah i Liču. Nadalje platilo je 27 utemeljitelja novogradiškoga okružja, koji plaćaju u mjesečnih obrocih svoje prineske. 10. i 11. obrok po 2 f.

— (**„Djačka kuhinja“ u Sisku.**) Prije nekoliko dana otvorena je u Sisku „djačka kuhinja“, stvar posve nova u Hrvatskoj. Družtvo za podupiranje siromašnih učenika — uvaživ obilan broj školske sirotinje — zaključi dvadesetorici učenika dječačkih učiona davati objed bezplatno, te im se u tu svrhu kuhaju u gradskoj učioni svakim danom 2 do 3 jela. Imućnijim učenikom daje se hrana uz odštetu od 8 nov. — Ovako bi se dalo i na mnogih drugih mjestih pomoći siromašnoj mladeži — a morda i ondje, gdje mladež polazi iz dalekih mjesta školu, te mora preko podne ostati u školi i čitav dan ništa topla nepojede. Ugledali se mnogi čovjeko- i rodoljubi u plemenit primjer Siščana!

Književnost.

— (**Učiteljski koledar za običnu godinu 1878.**) Uredio Andrija Hajdenak. U Zagrebu. Nakladom Lav. Hartmána. Ovaj je koledar nastavak škol. koledara, što ga je lani bio uredio i izdao hrv. pedag.-književni sbor. — Pošto je lanjske godine naše učiteljstvo žalibože tako slabo podupiralo podhvat pedagog. sbora, da nisu nakladniku pokriveni ni troškovi, odustao je sbor za ovu godinu od izdavanja koledara, te ga izda u sporazumljenju

Digitized by Google

sa sborom sam nakladnik na svoju ruku za pokus. Ako i ove godine zlo prodje, neće ga više izdavati ni on, a jamačno ni nitko drugi; a to bi bila šteta i sramota, pošto eno njemački, češki, poljski, magjarski pa i slovenski učitelji imaju svoje koledare, a samo da u Hrvatskoj takov koledar nenadje kupaca! Ove je godine koledar izdan u mnogo manjem i ukusnijem formatu, a uredjen je poput lanjskoga, samo što je imenik učiteljstva nešto kraći, nu zato imade shodno uredjen bilježnik za svaki dan preko ciele godine. — Ciena je koledaru kao i lani 1 f. 20 n.

— („**Hrvatska pjesmarica**“.) Nova sbirka rado pjevanih hrvatskih pjesama. Drugo popravljeno i povećano izdanje. U Kraljevici 1877. Tisak i naklada „Primorske tiskare“. U 16tini, str. 144. Ciena 15 nov. Preporučamo narodnu ovu pjesmaricu štovanomu čitateljstvu, jer se poput male listnice lasno u džepu nositi može.

— Gg. učiteljem, koji nas pitaju, javljamo, da mogu sliedeće knjige naručiti ravno u našoj knjižari, pošto se iste ili u nakladi ili u komisiji kao stalna roba nalaze. Ove knjige, koje osobito naglasujemo i preporučamo, jesu ove: Od Vj. Mařika: „Oblikoslovje“ (30 nov.); „Kućanstvo“ I. i II. dio (80 n.): „Slike iz hrv. poviesti (30 n.); „Kratko prirodoslovje“ (30 n.); „Krasuljak“ (broš. 30 n., tvrdo vez. 45 n.); „Kratak sveobći zemljopis“ (35 n.); „Brojčano računstvo“ (40 n.); „Računica na pamet“ (30 n.)

Od Ljud. Tomšića: „Bršljan“, g. 1877. (vezao 1 for. 30 n.); „Početnica hrvatske poviesti“, 3. izdanje (30 n.); „Naša zemlja“ (15 n.): „Djetinji vrtić“ (I. svezak 30 n., II. svezak 40 n.); „Metrička mjera“, za puk i djecu. 3. izdanje 12 n.

Andr. Hajdenaka: „Nazivlje za žensko ručno djelo (20 n.)

Od Lj. Varjačića: „Potočnice“ (40 n.)

Knjižara Mučnjaka i Senftlebena.

Poziv na predbrojku.

Komu da nezaigra srdce, kad se samo sjeti, da mu je Hrvatska domovinom, da ga je hrvatska majka rodila i dojila! Pak je i dično i ponosno biti sinom toli krasne zemlje!

Kamo god nogom staneš, kamo god okom svrneš, svigdje ti se vidu namiću plodonosne i zlaćahne njive krasnih okolica i priedjela. Ti su priedjeli naše domovine tim zanimiviji, što ih je priroda mjestimice upravo bogato i razkošno okitila, da si nakit nose i s njim se ponose, a mjestimice ne preobilno, ali opeta tako, da ti razigravaju dušu, očaravaju oko.

Množina vinorodnih briežuljaka, pretilih pašnjaka, krasnih slapova, rieka, potoka i potočića, koji se vijugaju raznimi kotlinami, izmenadce poniru ili padaju s vrletnih visina, milina je gledati. A nije li divno razmatrati 13 jezera s nebrojenom množinom srebropjenih slapova, koji se poput dragulja prelievaju i titraju, hoditi i putovati pravjekimi šumami ili uživati slasti i ugodnosti nbavih dolina kraj bistra vrela hladne vode! A koje veličje popeti se na sivi Velebit, te odavle zatočiti okom na sinje more.

Sav si očaran, kad stupiš u podzemaljski sviet, u špilje — te viline dvorove — gdje se nemožeš sit nagledati i naćuditi velikomu umjeću vode.

Mnogimi od pomenutih krasota voljan sam te pobliže upoznati, s toga odlučih svoje pute štampom izdati.

Nekoje od ovih puta priobćio sam to u „Vienacu“ to u „Napredku“, nu imade i nepriobćenih. U mojih „Putopisih“ naći će lajik liepe zabave, a naći će i strukovnjak, naročito zoolog i botanik, mnogo zrnce, što će mu dobro doći.

Knjiga će obsizati 7—8 štampanih tabaka u osmini, donieti sljedeće putopise:

I. Po okolici karlovačkoj. II. Put na Plitvička jezera. III. Po Banovini. IV. Iz Primorja (opis Liča, Postojne, Bakra i njegove okolice). V. Izlet na Pecko jezero. VI. Špilja Samograd kod Perušića. VII. Zagrebačka gora. VIII. Putne ertice iz Like.

Priobćujuć nekoje od ovih puta u pomenutih listovih, morao sam ih prema prostoru istih stegnuti; nu pišuć ih sada za knjigu, razširiti ću ih, popraviti, i tako od kukolja očistiti. Naročito ću to učiniti kod puta III., IV. i V.

Da uzmognem opredieliti broj iztisaka, molim sve predplatnike najučtivije, da mi taj poziv čim puniji — dakako na moju radost — najkasnije do polovice prosinca t. g. pod adresom: D. Hire, učitelj, ili: Tiskari i knjigovežnici Stiglića i Desselbrunnera u Bakru vratiti izvole.

Knjiga će izaći koncem mjeseca veljače, ako li se dovoljan broj predplatnika javi; ciena knjizi biti će 60 novč., a na svakih 10 iztisaka daje se jedan bezplatno.

Učitivo se umoljavaju svi hrvatski listovi, da ovaj poziv bezplatno u svoj list uvrste.

U Bakru, 15. studenoga 1877.

Dragutin Hire, učitelj.

Poziv.

Pošto se glavna skupština „Učiteljske zadruge“ dne 8. studenoga t. g. obdržavati nije mogla s razloga, što nije bio dovoljan broj članova sakupljen, to se ovim opet sazivlje na dan 6. prosinca t. g. u 10 sati pr. podne u kaptolsku učionu u Novoj vesi.

Upravlj. odbor „Učiteljske zadruge“.

Izdaje ga „Hrv. ped.-knjiž. zbor“, uredjuje **Ljudevit Modec**, a tiska **Drag. Albrecht.**

Ovomu je broju priložen „Službenoga dodatka“ komad XXVI.

Digitized by Google

Br. 35. U Zagrebu, 10. prosinca 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora".

„Napredak" izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka", novci pako: Upravi „Napredka" (Pivarska ulica br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Školski patronat u Hrvatskoj i Slavoniji.

Nitko se mudar nerodi; to je nepobitna istina. A kao što je s pojedincem, tako je i s cielimi narodi; samo što narodi dakako trebaju puno više vremena za svoju naobrazbu, nego li pojedinac. A opet kao što pojedinac uči jedan od drugoga, tako i narodi uče jedni od drugih. To valja koli za dobre, toli i za zle nauke, navade i običaje. Učeć jedni od drugih, primaju tako i razne ustanove i zakone prikrajajuć ih po svojih okolnostih i polag svojih potreba. Mi Hrvati imamo zaista još puno učiti. Krivo dakle sude oni naši rodoljubi, koji nam zamjeraju, što primamo i prikrajamo zakone i ustanove uzete od tudjih naroda; jedino možda u tom pravo imaju, što prigovaraju, da to jedino uzimamo od Niemaca, dočim bi možda bolje usluge našli u drugoga kojega naobražena naroda, koj bi nam bio po srodnosti i ćudi bliži od Niemca.

I škol. našemu zakonu prigovaralo se, da je samo prepis cislitavskoga škol. zakona, premda se naročito nikada spomenulo nije: kojega cislitavskih zakona; jer valja znati, da su i ondje u svakoj ne malo zemlji drugčije pojedine ustanove. Hoćemo li biti pravedni, moramo priznati, da je zbilja naš šk. zakon u mnogom prekrojen po cislitavskih, naročito dolnjoaustrijskom; nu tako je i s drugimi našimi zakoni. Medju takove ustanove, uzete iz Cislitave spada i pridržani u nas školski patronat; isti bo i ondje još, premda ne po svih zemljah, obstoji. Dužnosti toga patronata nigdje se u zakonu nespominju; a valjda ih ni nema; ja bar, služeć dulje od dvie godine u području jednoga patronata, nemogoh doznati nikakvih obveza od strane patronata. Toliko je u spomenutom patronatu izvjestno, da patron daje školi i učitelju drva, koja mora škol. občina usjeći i postaviti u dvorište. Nu i to nije obveza u pravom smislu, nego samo dobra volja patrona. Takvih pako obveza imade i u škol. občinah, gdje neobstoji patronat. Nadalje daje patronat učitelju u spomenutom prije kraju po dvie rali zemlje na uživanje. Ali i to kao i pripomoć pri gradjenju škole ako daje, daje samo iz milosti. To bi bilo dakako još uviek sve u redu,

Digitized by Google

i ja nebih ništa proti tomu imao, da taj patronat u nas neima zamašnijih posljedica, nego se to možda i misli. U tom je naš škol. zakon nadkrilio sve cislit. zakone. Budi mi dopušteno, navesti zemlje u Cislitavi, gdje obstoji patronat školski, koje su mu dužnosti, a koja prava, da ih tada sravniti možemo s našimi patronati. Zatim, da li je ta ustanova na korist školi i puč. prosvjeti.

Školski patronati u Cislitavi obstoje u Salzburžkoj, Koruškoj, Kranjskoj, Istri, Dalmaciji, Českoj, Moravskoj, Šlezkoj, Galiciji i Bukovini. U svih ovih krunovinah imadu škol. patroni kao i kod nas odlučujući glas u mjestnom šk. odboru, nu u Galiciji samo tada, ako patronat sám doprinaša jednu desetinu od ukupnih izdataka dotične škol. občine za uzdržavanje dotične škole.

To su prava cislitavskih patronata, ali dužnosti im se ni tamo, osim u Galiciji, nigdje nespominju. Po §. 147. našega škol. zakona pridržana su i u nas ta prava škol. patronom, da su naime stalni članovi obć. škol. odbora. To bi dakle bilo prema cislitavskim škol. zakonom. Ali u naš se je zakon uvukao još jedan §., kojega nigdje u Cislitavi, a valjda niti u nijednoj ustavnoj državi na zemlji neima, a to je §. 113., kojim se na predlog „privatne osobe“ — kod nas patrona — može občini nametnuti, dotično kr. zem. vladi na potvrdu predložiti učitelj, a da občina, dotično obć. škol. odbor tuj nikakva glasa ni prigovora imati nesmije. Stvar se doduše čini neznatnom, a ipak je od velika domašaja po pučku školu i pučku naobrazbu. U našoj domovini neima puno patronata, ali i ono, što ih je, ako svuda prije spomenuto pravo imadu kao ondje, gdje je meni znano, niesu nimalo na korist školi i napredku pučke naobrazbe. A to je i lako shvatljivo. Občinski škol. odbori po selih većinom su sastavljeni iz članova seljaka sa župnikom na čelu. Kako su mnoga gg. svećenici škol. zakonu — neću reći — protivnici, ali svakako neprijazni, bit će ih i ondje, koji će malo skrbi posvetiti školi; a da su seljaci, osobito po Slavoniji, naročito pako u onom dielu, gdje patronat obstoji, više neprijatelji nego prijatelji školi, a k tomu kad im se oduzima ono „velevažno pravo“, kako naredba vis. kr. zem. vlade od 8. rujna 1875. br. 4069 spominje, a pripušća jedino pravo uzdržavanja škole — hoće li biti čudo, ako se občina u obće malo starala bude za potrebоće svoje škole? Patronat predlaže na potvrdu učitelja po svojoj volji, a često i prema osobnim obzirom i proti volji škol. občine, pa ako je zatim i još toli slab napredak, nesmije škol. odbor prigovoriti, jer tada učitelja štiti moćna ruka patrona. Posljedice tomu lako je dokazati.

Najteže je provedena klasifikacija škola, stojećih pod patronatom, jer su odbori dapače tražili sniženje plaća izpod minimuma, zakonom ustanovljena, pa tako je razmjerno prema drugim krajevom domovine ta klasifikacija zbilja izpala najlošije pod patronatom, a gdje je bolje izpalo, ima se pripisati više uvidjavnosti provedbenih organa. Druga zla posljedica patronata — nesmije se nikada s uma smetnuti, da ja govorim o jednom samo patronatu, gdje su mi okolnosti znane — što su ondašnje škole najlošije obskrbljene učili, izuzam onoga, što je vis. vlada poklonila, a patronat samo s jednom iznimkom, nepregara ni novčića,

Digitized by Google

dočim je občina u toj stvari posve pasivna i nehajna. Nu naprotiv tomu imademo škola, gdje neobstoji patronat, pa ipak pojedinci toliko žrtvuju na pojedinu školu, koliko patronat na 40 škola nedaje.

A zar se napokon ta ustanova neprotivi i samu razumu, naročito, ako se uzme, da je tuj nekim načinom patronat nad sám zakon?

Kako se čuje, kani visoka naša vlada u budućem zasjedanju saborskom predložiti i neke preinake zakona od 14. listopada 1874., usudili bismo se umoliti ju, neka bi se i taj kobni §. dotično ta ustanova, po kojoj može pojedina privatna osoba učitelja izabirati, dotično na potvrdu predlagati i bez upliva dotične škol. občine, posve u zakonu dokinula, jer ta ustanova ruži cieli zakon. Pošto su škole svojina občine, skrb oko nje pripada samo občini, a i interesovana je za nje samo občina, neka joj se pripusti i bezuvjetno to „velevažno pravo". Tim će se samo školi i pučkoj naobrazbi koristiti, jer će se tim predobiti za školu pučanstvo cielih krajeva, dočim je sada posve nehajno, jer mora plaćati učitelja ma bio on tko i kakav mu drago, a po tom i rad mu i napredak. Taj nehaj pako nevodi nikako k dobru i naobrazbi puka, za koj je zakon stvoren. L. V . . . . . é.

Promatranje nove početnice.

Piše **Ferdo Hefele.**

Spomenuo sam u prvom svojem pokusu, što znače one slike, što se nalaze na prvih listovih naše „Početnice", te na koja pismena se odnašaju. Neće biti možda s gorega, ako nuz ovo navedem svoj način, kako si učitelj može čuvati toli potrebna prsa. Djeca naučila su prvu vježbu drugoga stupnja pisati, neznajući, kako je ime onim pismenom. Kada su već sva djeca prilično dobro napisala slovo „i" „u", što dolazi kod prve vježbe, kazati će im učitelj, kako se koje pismo zove. Da u djeci veću pozornost pobudi, napisati će cielu vježbu na ploču, a kada je to gotovo, kazati će učitelj: Djeco, otvorite prvu stranu „Početnice" i motrite prvu sliku. Što prikazuje prva slika? (Djeca moraju to znati, jer su tu sliku kano prvu u školi za nazrievanje dobila.) Odgovor: To su konji upreženi pod teretna kola, a kočijaš ih tjera te viče „i".

Učitelj brže prolista do drugoga stupnja i pokaže djeci „i" u knjizi veleć jim: „Kada vičemo „i", onda ovakav znak (slovo, pismo) pišemo. Otvorite i vi svoje početnice ondje, gdje je to „i". Metnite desni kažiprst na prvi „i", pa izgovorite ga! Sada pomaknite prst dalje pa izgovorite i taj „i"; još dalje prst — izgovorite i tako dalje do kraja redka.

Pošto bi to vrlo naporno bilo za učitelja, da vazda to kod opetovanja govori, zato neka evo ovako postupa: Djeco! Metnite jošte jedanput prst na prvi „i", a kada ja štapićem udarim o klup, izgovorite ga i tako činite svaki put, kada udarim štapom. Učitelj mora znati na pamet, da imade jedanaest put „i" u prvom redku, s toga kada udara, mora na tihano brojiti, koliko su jih djeca

*

Digitized by Google

pročitala, pa tako brojeć ide od klupe do klupe, pregledavajuć i popravljajuć vodjenje prsta a da dotičnikom ni rieči neprogovori.

Učitelj se je najbolje osvjedočio, da su sva djeca dobro pokazivala, ako su n. p. kod posljednjega „i“ u prvom redku svi jednako dovršenim glasom prestala. Muka je, ali je izdašna, jez kod četvrte vježbe, t. j. kod slova „v“ već ide znatno bolje, jer se je kod takova zajedničkoga čitanja uvriežila već neka disciplina. Tu se pokazuje uz manje pripomaganje veća točnost. Sada da spomenemo koju o pismu. Djeca neznajuć, da se one kvake prve vježbe drugoga stupnja „i“ zovu, pisala su ih u svezi, ali sada je vrieme, da se počmu slova mješovito pisati, pa zato posve dobro dolazi sada metoda taktovanja u pismu. Koji smo se već više godina imali sreću zabavljati sa prvim razredom, znamo, da učitelj nikada većega mira u školi nije vidio, nego onda, kada su mu djeca pisala po njegovu taktovanju. I taktovanje netreba biti glasom, već udaranjem sa štapom ili o dlan.

Mimogred ću spomenuti, da se za slovo „i“ taktuje ovako: Gore j e d a n, dolje d v a, na stran t r i. Dočim kod „u“ ovako: gore j e d a n, dolje d v a, gore opet j e d a n, dolje d v a, na stran t r i.

Povratimo se na slovo „u“. Ovo se nalazi šest putij u redku, a to valja pamtiti te osobito paziti kod pokazivanja, da djeca sbilja oba stupca ili ti dva „i“ pod „u“ nenazrievaju. Upozoriti ih valja kod prvoga „u“. Prije toga valja ih dakako svratiti na drugu sliku, gdje psi vuka tjeraju, a ljudi viču: **vuk**, **vuk**, gdje se najbolje čuje slovo „u“. Djeco, metnite prst na prvi „u“, pa kada udarim o klup, a vi opet pokažite onaj „u“, što je do njega, pa opet onaj, što je do toga, i tako do kraja. Treći i četvrti redak prve vježbe ići će samo uz znak davan štapom. Isto tako kao dosele valja postupati sa cielom drugom vježbom.

Kod čitanja, koje počimlje kod treće vježbe, opazio sam, da je bolje, da djeca čitaju spajajuć slovo do slova, nego da stanemo, kada smo pročitali **o ro**, te da pitam, što ta rieč znači; jer je djeci lasno zapamtiti **o- ro** (orao), **ru- o** (ruho — odielo) itd. To bi dakako do sutra svi bez iznimke znali čitati, ali na pamet neznajuć razlikovati **ru** od **ro** itd., a to bi mlada učitelja lako zavelo. Kada smo dakle stalno osvjedočeni, da djeca ume slova slagati, onda je vrieme, da jim se pojedinosti tumače.

Nešto o metodiki početnoga računstva.

Po Frommu priobćuje **Milan Kobali.**

(Konac.)

Drugi stupanj.

Brojevi od 100—200 i 1000.

Ima se protumačiti postanak brojeva 100—200, 1000; elementarni je postupak isti, kako to pokazasmo kod prijašnjih vježba. Ovdje valja opetovati postanak brojeva od 1—10, pa to onda i ovdje uporabiti.

Digitized by Google

Kod ovog stupnja valja preduzimati operacije s pojedinimi brojevi, ne pako sa svimi.

Ja upotriebih u tu svrhu vazda faktore i produkte iz tako zvanog velikog jedan put jedan do 10 × 20. Tim sam uvježbao učenike i u tom.

Na ovom stupnju valja spajati i zadavati vježbe iz dobivena materijala. Sbrojitbu spajaj vazda s odbitbom, množitbu s djelitbom, raztvaranje sa stezanjem, jerbo jedna operacija drugu razjasnjuje. Pošto su slomci učenikom jur poznati, to nebi doista bilo praktično čitavu godinu učenike vježbati s imenovanimi i neimenovanimi brojevi sa 4 vrste računstva, a poslie tek sa slomci. Znadu li učenici n. p. sbrojiti 125 for. 74 nov. + 73 for. 36 nov. ili odbiti: 125 for. 74 nov. — 73 for. 36 nov., to im neće zaista težko biti izračunati 125 f. $74\frac{7}{10}$ nov. + 73 for. $36\frac{3}{10}$ n. ili odbiti: 125 for. $74\frac{7}{10}$ n. — 73 for. $36\frac{3}{10}$ n. A znadu li jednom i množitbu, to će lasno naučiti i djelitbu.

Isto tako kod slomaka. N. pr. $^3/_4$ i $^5/_6$. Ako ih pretvorimo u 12tine ili $= {}^9/_{12}$, ${}^{10}/_{12}$, to ih možemo onda sbrojiti, odbiti, množiti i dieliti. (Množitbu slomka sa slomkom može još zasad učitelj odgoditi, premda se to krugljom dade lasno protumačiti.) Vrlo je dobro, ako učitelj zadaje zadaće sa podrazdjeli na dvostruki način: raztvarajuć i stezajuć. N. pr. 15 knjiga 12 araka + 9 knj. 8 ar.; 15 knj. 12 ar. — 9 knjiga 8 araka ili $15\frac{1}{2}$ knj. + $9\frac{1}{3}$ knj.; $15\frac{1}{2}$ knj. — $9\frac{1}{3}$ knj.

6	×	18	for.	6	×	$18^9/_{10}$	for.
18	:	6	„	$18\ ^{90}/_{100}$	:	6	„

Takovo spajanje vježba sa slomci više vriedi, nego li površno računanje. Da se imadu najprije preduzeti vježbe s jednom vršću, to se naravski samo po sebi razumije.

Na tom stupnju imade se vazda preduzimati i razstavljanje slomaka i imenovanih cielih brojeva u aliquotne dielove. N. pr.:

$^3/_4 = \begin{cases} \text{a. } {}^2/_4 = {}^1/_2 \\ \text{b. } {}^1/_4 = {}^1/_2\text{a.} \end{cases}$ $\qquad$ $^5/_8 = \begin{cases} \text{a. } {}^4/_8 = {}^1/_2 \\ \text{b. } {}^1/_8 = {}^1/_4\text{a.} \end{cases}$

$^{17}/_{20} = \begin{cases} \text{a. } {}^{10}/_{20} = {}^1/_2 \\ \text{b. } {}^5/_{20} = {}^1/_2\text{a.} \\ \text{c. } {}^2/_{20} = {}^1/_2\text{a. itd.} \end{cases}$

$75 \text{ novč.} = \begin{cases} \text{a. } 50 \text{ novč.} = {}^1/_2 \text{ for.} \\ \text{b. } 25 \text{ „} = {}^1/_2 \text{ od a.} \end{cases}$

$65 \text{ novč.} = \begin{cases} \text{a. } 50 \text{ novč.} = {}^1/_2 \text{ for.} \\ \text{b. } 10 \text{ „} = {}^1/_5 \text{ od a.} \\ \text{c. } 5 \text{ „} = {}^1/_2 \text{ od b.} \end{cases}$

Preobraćanje faktora kod množitbe n. p. 48 × 18 araka = 18 × 2 knjige. Ovdje se preduzmu vježbe i s desetičnimi slomci. (Dakako najjednostavnije operacije.) Tu nemožemo opet dosta učiteljem preporučiti spajanje s običnimi slomci.

Digitized by Google

Dočim su obični slomci pretvoreni u desetične, to se onda n. pr. sbrojitba i odbitba može s običnimi vrstami preduzeti.

40	$^3/_4 = 0{,}75$	$^3/_4 - {}^1/_4 = 0{,}75$
$^3/_4$ 30	$^1/_2 = 0{,}5$	$0{,}5$
$^1/_2$ 20	$^5/_8 = 0{,}625$	$0{,}25$
$^5/_8$ 25	$^3/_5 = 0{,}6$	$^5/_8 - {}^3/_5 = 0{,}625$
$^3/_5$ 24	$2{,}475$	$0{,}6$
$^{99}/_{40} = 2^{19}/_{40}$		$0{,}025$

Kod toga višega stupnja valja opetovati sve četiri vrste sa slomci. Tražitbu zajedničkoga nazivnika kod većih slomaka, množitbu slomka sa slomkom itd. valja marljivo preduzimati; — i mehaničko računanje ima svoju dobru stranu, i ono mnogo vriedi.

Vježba s drugim stupnjem.

Broj 24. (12 do 10 × 12.)

Pitanja i zadaće za ustmene i pismene vježbe.

1. Iz kojih 2, 3, 4 itd. brojeva može se sastaviti 24?
2. Koj broj moramo dodati x, želeć dobiti 24? (x = kojemu godj broju od 1—24.)
3. Kojemu broju moramo x dodati, želimo li dobiti 24?
4. Odbite sve odozdol napisane brojeve od 24!
5. Za koliko je 24 više ili manje od x?
6. Koj broj moramo od x odbiti, želeć dobiti 24?
7. Koliko puta x je 24?
8. Koj broj moramo od x oduzeti, da dobijemo 24?
9. Koliko puta moramo x od 24 oduzeti, da dobijemo x?
10. Koliko puta moramo x xu dodati, da ćemo imati 24?
11. Koliko puta x je 24 (1, 2, 3, 4, 6 itd.?)
12. Koliko puta se nalazi x u 24? — koji dio?
13. Koj broj se u 24 x-puta nalazi?
14. Koliko puta se x + x, x — x, x × x, x × — x itd. u 24 nalazi?
15. 24 dana, centimetra, arka i ura, koliko je to tjedana, decimetra, knjiga i dana?
16. Koliko cieli jesu 24 polovice, trećine, četvrtine i petine?
17. Pretvorite dobivene ciele brojeve u 24tine!
18. Koliko ura, (araka) je $^1/_2$, $^1/_3$, $^2/_3$, $^1/_4$, $^3/_4$, $^1/_6$, $^5/_6$ itd. dana, knjiga?
19. Koliko ura (araka) je $\frac{1}{2} - {}^1/_3$, $^3/_4 - \frac{1}{6}$, $^5/_6 - {}^1/_8$ itd. dana, knjiga?
20. Koliko xx araka su u $^1/_2$, $^3/_4$, $^5/_6$, $^7/_{12}$, $^2/_3$, $^{11}/_{12}$ itd. knjiga sadržaje?
21. Koliko 24tina je $^1/_2$, $^1/_3$, $^2/_3$, $^5/_6$, $^3/_4$, $^{11}/_{12}$? (Razšireno.)
22. Predstavite u manjih slomcih $^{12}/_{24}$, $^8/_{24}$, $^6/_{24}$, $^{18}/_{24}$, $^{20}/_{24}$ i t. d.! (Skraćeno.)
23. Koliko je x 24tina + x 24tini? — x 24tine? — x 24tine × 2, 3, 4 i t. d.?
24. Koliko puta se nalazi x 24tine u x 24tine? (Bez ostatka.)
25. Što je $^1/_2$, $^1/_3$, $^1/_4$ itd. od x 24tina? (Bez ostatka.)
26. Koliko se puta nalazi $^1/_2$, $^1/_3$, $^1/_4$, $^1/_6$ u 1 ($^{24}/_{24}$)? (Bez ostatka.)

Digitized by Google

27. Koliko puta je $6 \times {}^1/_8$, $7 \times {}^1/_{12}$, $5 \times {}^1/_6$; $2 \times {}^1/_3 + 5$, $6 \times {}^1/_8$ do 7 itd. od 24?

28. Za koliko je x veći ili manji nego $5 \times {}^1/_6$, $8 \times {}^1/_2$ od 24?

29. U kojem broju se nalazi ${}^1/_4$ od 24 3 puta; ${}^1/_6$ 5 puta, ${}^1/_8$ 7 puta itd.?

30. Od kojega broja moram oduzeti ${}^1/_2$, ${}^1/_3$, ${}^2/_3$, ${}^3/_4$, ${}^3/_8$ od 24, da dobijem 5, 2, 6 itd.?

31. Koliko puta se ${}^1/_3$ od 18, ${}^1/_4$ od 16, ${}^1/_4$ od 12, ${}^2/_3$ od 12 itd. u 24 sadržaje?

32. 2, 3, 4, 6, 8, 12 metara stoji 24 novčića, koliko će x metara stajati? (1—24 metra.)

33. 24 arka stoje 12, 8, 6, 4, 2 novčića, koliko 1, 2, 3, 4, 6 metara?

34. 1 litar stoji 24 novčića, koliko će stajati ${}^1/_2$, ${}^1/_3$, ${}^2/_3$, ${}^1/_4$, ${}^3/_4$ litra?

Opazka. Tako ju napisa Fromm. Ovdje nisu napomenuti parni i neparni brojevi, premda se može i to preduzeti, da budu vježbe zanimivije. U toj razpravici navedosmo, kako se djeca vježbaju pišuć brojke obične (arabske), a o rimskih pisac ništa nenapominje. Mnogi učitelji u Njemačkoj i to preduzimlju. I ja ih preduzeh u svom razredu, pa djecu to vrlo zanima. Vježba je tim zanimivija, rekne li učitelj: „Napišite najprije sve parne (take) brojeve običnimi, a zatim rimskimi brojevi.“ Kad su učenici naučili ovo: metnem li pred V 1, to je onda za 1 manje t. j. 4; isto kod IX i 19. Pa da vidiš veselja kod zorne obuke (o zvoniku, uri itd.) A nariše li učitelj na školskoj ploči uru, znat će ti mali junaci i koliko je ura. Da bude veselje veće, pošalji danas prije podne ovoga, sutra onoga podvorniku, da vidi, koliko je sati. Pravo veli Fromm: Što možeš, spajaj i neodgadjaj.“ Pod konac mi je napomenuti, da sam ja u I. razr. preduzeo sve vježbe sa slomci (1—20), pak dječicu zanima, te mi zadaće krasno rešavaju ustmeno i pismeno. Učitelj u gradu, gdje podučava samo 1 razred, može to sve preduzeti. Dakako, da mora imati jednu cielu kruglju, dvie ${}^1/_2$ kruglje, pa onda na tri, četiri, pet i šest diela razdieljene kruglje. Bez toga neima o tih vježbah ni govora. — Pa i učitelj na selu može preduzeti neke laglje vježbe. Dobra volja i oduševljenje mnogo mogu. Toliko sam imao napomenuti glede te razpravice, da tko opet nerekne: „To je pretjerano; ti ljudi će uvesti i astronomiju u školu“, — premda i to Komensky napominje. Govoreć bo o zviezdah itd., sboriš i o astronomiji u toliko, u koliko te dječica shvaćaju. —

Učiteljska skupština županije križevačke.

(Dalje.)

Nakon odmora od 15 časova prešlo se je na razpravu: „Koje su po najglavnije zapreke u četverorazrednoj učioni sa jednom učiteljskom silom, i kako bi se dale ukloniti?“

Izvjestitelj g. Julio Filipašić, učit. u Drnju, nanizao je u svojoj generalnoj razpravi mnogo nedostataka, koji stoje na putu četverorazrednoj učioni sa jednom učiteljskom silom, te nadovezao shodne i praktične načine, kako bi se

Digitized by Google

dale te zapreke ukloniti, da bude učitelj mogao s uspjehom obučavati. Pošto je ipak tu i tamo koju rekao, s kojom se nismo mogli složiti, govorili su proti nekim točkam u generalnoj razpravi: Horvat i Ester. Skupština prihvati jednoglasno prigovore kritika, te je usvojila njihove predloge kod rezolucija u specijalnoj razpravi.*

Kod specijalne razprave sudjelovahu: Ester, Židovac, Horvat, Fržić, Grivić, Smajić, Kirar i Ožegović.

Primljene su sljedeće rezolucije:

1. Ponajglavnija zapreka u četverorazrednih učionah sa jednom učiteljskom silom jest: težkoća zabaviti istodobno sva četiri razreda koristnom radnjom, pa je zato učitelju smišljati o tom, kako da mladež po svih razredih istodobno koristno i plodonosno zabavi.

2. U četverorazrednih školah sa jednom učiteljskom silom imala bi se naukovna osnova stegnuti, a grane realne obuke imale bi se ujediniti u stvarnoj obuci na temelju čitanke, koje bi se samo pod jednim imenom „realna obuka“ imale klasifikovati.

3. Učitelj neka nebude vezan na razredbu sati, već bi mu se imala dati podpuna sloboda, da na temelju naukovne osnove obuku onako udesi, kako to za najbolje pronadje.

4. Učitelju ovakovih škola obazirati se je takodjer na potrebu i buduće zanimanje mladeži, pa prema tomu i učevno gradivo urediti tako, da školska naobrazba bude što obćenitijom i prema potrebi praktičnoga života našega naroda udešena.

5. Svaka takova škola morala bi imati dvie, jednu uz drugu ležeće školske sobe, koje bi odgovarale svim zahtjevom i potrebam školskim.

6. U školah takove vrsti, u sva četiri razreda, nebi smjelo biti više 60 do 80 djece.

7. Veoma koristno bi bilo, da se uz preparandiju ustroji i četverorazredna škola sa jednim učiteljem kao vježbaonica, u kojoj bi si pripravnici mogli steći vještinu u rukovodjenju ovakovih zavoda.**

---

* Svratit ćemo se na to u svoje vrieme. Pisac.

** Na ovu rezoluciju imademo primietiti, da nebi dakako sgorega bilo, da se ustroje uz kr. preparandije i četverorazredne vježbaonice s jednom učiteljskom silom; nu pošto niesu sve pučke škole u našoj domovini jednake, nego imade škola i sa 2, 3 i 4 učit. sile, treba i ovako uredjenih vježbaonica, kao što su sada, da učit. pripravnici i pripravnice vide, kako se u pojedinih razredih radi. A jedan učitelj nebi ni iz daleka mogao sve ono svladati, što su učitelji glede praktičnoga obrazovanja učit. pripravnika dužni obavljati. Po tom bi trebale za svaku preparandiju dvie vježbaonice, a to bi bio za zemaljski budget prevelik teret.

Nu neka se umire gg. skupštinari; jer se i bez druge vježbaonice nastoji o tom, da učit. pripravnici i pripravnice vide, kako obučava 1 učitelj u 4 razreda, pa se i sami u tom vježbaju. Pošto su naime učit. pripravnici prisustvujuć obuci u vježbaonici pa i sami se vježbajuć uputili se u tom, kako se obučava u pojedinih razredih, polaze onda s učiteljem metodike obližnje škole oko Zagreba, da vide, kako se ondje radi.

Digitized by Google

Pisac ovoga izviešća bio je jedini proti zadnjoj rozoluciji s razloga: jer već danas obstoji uz preparandiju vježbaonica;

s razloga: što nije moguće jednomu učitelju onoliki napredak postići, kolik se očekuje od četiri ili više učiteljskih sila;

s razloga: jer već i roditelji po selih, a osobito po gradovih, dobro pojme, da nemože jedan učitelj s takovim uspjehom raditi, kakovim njih četvorica; pa zato nebi niti htjeli svoju djecu dati, da se s njimi eksperimentuje, a vlada da neima pravo siliti roditelje, ma ih uvjeravala o tolikom napredku, i napokon s razloga: što bi to dalo povoda mnogim gradskim občinam, da svoje pučke škole pretvore u četverorazredne sa jednom učiteljskom silom.

U pol jedan sat završi se ova sjednica.

Treća glavna sjednica dne 4. srpnja poslie podne. Pošto je bio g. predsjednik službeno zapriečen, predsjedao je toj sjednici g. podpredsjednik. Sjednica započe u 3 sata.

Na dnevnom redu bijaše pitanje: „Kako bi se imala računstvena obuka u pučkoj školi priudesiti, da se što veći rezultati postignu?“

Izvjestitelj, g. Stjepan Štefanov iz Virja, razpravio je ovo pitanje vješto, što se tiče njezine praktične vriednosti za život svakoga i sliednjega člana družtva čovječanskoga, ali je predlagao preobširnu osnovu za svaki razred, koja je dala povod, da su: Kirar, Smajić, Ester, Filipašić i Horvat govorili proti nekim točkam generalne obrazložbe.

Protivnici zagovaraju postojeću propisanu osnovu za ovu obuku; žele, da se za učione sa jednom učiteljskom silom na selih još skrati, a pisac ovoga izviešća je za to, da se desetični slomci na selih niti neuče, jer da je moći i bez njih djecu naučiti praktično računati; žele napokon, da se za školsku mladež sastave računice skroz hrvatskoga kroja, koje će svojim gradivom više odgovarati okolnostim i potrebam našega naroda, osobito na selih, nego li sadanje računice. Taj predlog Esterov pozdravi skupština jednodušno.

Specijalnoj razpravi sudjelovahu, osim onih u generalnoj: Zec, Aušperger, Hudec, Šalamun, Hechtl, Židovac i Kinder.

Prihvaćene su sljedeće rezolucije:

1. U računstvenoj obuci valja već od početka nastojati, da zadobe djeca o svakom broju jasan i čist pojam; da se to sigurnije postigne, valja početnikom svaki broj na moguće načine zorno predočiti.

Pa kad su vidjeli i slušali izkusne učitelje u raznih mjestih i okolnostih, te jim se i sve protumačilo, daje im se prilika, da se i sami vježbaju u takovu obučavanju. Sastavi se naime u vježbaonici škola od učenika iz sva 4 razreda i tuj se preduzimlju praktične vježbe, a o svakoj vježbi povede se razprava, u kojoj se prosudjuje postupak dotičnoga učit. pripravnika. — Tako se učit. pripravnici i pripravnice i uz manji zem. trošak mogu prilično pripraviti za buduće svoje zvanje, ma došli u školu koje god vrsti; samo ako je u njih volje. A napokon neima preparandije, koja bi naobražavala savršene učitelje, jerbo tek višegodišnjim neumornim radom, priudešenim raznim okolnostim, usavršuje se učitelj, dakako samo onda, ako je u njega oduševljenja i mara za učiteljsko zvanje. Ur.

Digitized by Google

2. Već od početka mora biti napametno računstvo uporavljeno, a pismeno može biti čisto.

3. Svaki stupanj računstva mora se temeljiti na napametnom.

4. Gradivo računstvene obuke u pučkih školah imalo bi se svrsi shodnije podieliti na razrede, pa s toga bi valjalo računice za sva četiri razreda preraditi ili nove sastaviti.

5. Računske zadaće neka se vade iz života, i neka budu udešene prema potrebi budućega zanimanja mladeži; a učitelju valja nastojati, da djeca u rešavanju računskih zadaća postignu čim veću sigurnost i okretnost.

Tim se završi ova sjednica. (Konac.)

DOPISI.

Iz podžupanije požežke. (Poslanica prijatelju.) Obrekosmo si češće o našem školstvu i o naših okolnostih svaki iz svoga kraja svoje misli, nazore i izkustvo priobćivati u našem glasilu u nadi, da će to možda zanimati i drugu našu braću učitelje, pak da ćemo tim, iztaknuv ovu ili onu u javnosti, ipak štogodj napredku našega školstva privrieditи. Evo mene prvoga, da se svojoj obvezi odužim.

Ponajprije mi je svratit tvoju pozornost na nekakav članak, koji je po prilici početkom rujna t. g. u „Obzoru“ svjetlo božje ugledao. Kako čujem ne baš laskavo i na čast nam učiteljem. Ja toga članka čitao niesam, inače bi znao izvjestno, u kojem je broju i znao bi mu smjer prosuditi, nego samo sam čuo od onih, koji ga čitahu, da je na sadašnji inštitut podžupanijskih učiteljskih sastanaka navaljivao, i to baš, vele, kao toljagom, da tobož neodgovaraju željenoj svrsi, ili barem ne u onoj mjeri, kako bi se to očekivati imalo, da su to puke parade, koje stoje puno troška. Neću se upuštati, velim, u objektivno opisivanje, niti sam štovanomu piscu upitnoga članka naumio odgovoriti na njegove možebiti posve netemeljite i iz zraka ulovljene tvrdnje barem dotle, dok mi rečeni članak ruku nedospije*. — Nečudi se, dragane moj, da ja „Obzora“ nečitam, sam si ga držati nemogu, a od koga sam ga tražio, niesam ga dobio, pak najposlje moram Ti iskreno reći, u mojem su kraju — pardon okolici — novine biela vrana — dotle pripuštam to boljim silam i vještijim na peru i sudu učiteljem. Čudim se, da Tebi nije Tvoja vruća krvca uzavrela, pak da niesi koju uzvratio na onakov nesmisao.

U subjektivnost po gotovo nemogu uticati, dok ga nečitam — a to ću učiniti, makar ga budem morao u Zagrebu potražiti — da bar po smislu upoznam, tko ga je mogao napisati. Možebit se drugiput svratim na taj članak. Za sada mi je samo to reći, da je žalostno, ako ga je pisao učitelj (?), i ako je

---

* Medjutim je to već jedan vriedni sudrug J. K. u 28. broju „Napredka“ učinio, i scienim, da, akoprem nije sve rekao, što bi još mogao, da je ipak većini nam ugodio. — Kada sam tu izjavu čitao, već je ovaj dopis bio napisan. Možebit da se i ja još vratim na taj predmet. Op. pis.

Digitized by Google

rekao, da su skupštine učiteljske bezkoristne, te puke parade, koje puno novca stoje a na teret su narodu i t. d.

Ta svaki misaoni čovjek znade, koliku korist crpi pojedinac kroz sakupljanje i udruživanje, a ponajpače za nas učitelje od kolike je važnosti po obuku i uzgoj sastajati se, idući svi za jednim ciljem: uzgojiti čovjeka, da nam treba tomu jednakih i valjanih sredstva i načina, želimo li postići žudjenu svrhu i koristiti narodu, a to pojedincem nije moguće. Zar nevidi ili nečita jadni, kolika se družtva po svietu, a od novijega vremena i u našoj domovini stvaraju, da se razni stališi sakupljaju, da se što bolje u svojoj struci usavršuju. Zar su učitelji tako savršeni, da jim netreba skupština, u kojih se stvaraju koristonosni zaključci, jedino na uhar uskrisujućemu nam školstvu itd. Ako li pisac toga članka nije učitelj, onda bi mu vriedno bilo doviknuti: Negovori onoga, čega nerazumiješ, ili: Gdje te nesvrbi, tu se nečeši. — O trošku glede tih skupština mogao bih mu samo reći, da ih je većih i ogromnijih, koji se u državi izdaju na druge manje potrebne stvari, — nespominjuć razne pljenitbe — pak se o njih negovori, nego samo za svaki onaj novčić, koji se u školsku svrhu ili za naobrazbu čovjeka troši, silnih se protivnika nalazi, koji mu zavidjaju. Zar je uzgoj najplemenitijega stvora božjega zbilja tako malo vriedan, da netreba nanj troška? O beata simplicitas!

Vidiš, dragi prijane, udaljio sam se od svoga predmeta, zanesla me žestina, zato oprosti, jer evo se vraćam na specijalnost svoga pisma.

Dakle obrekao sam Ti pisati o djakovačkom podžup. učit. sastanku.

Dogovorno s našim vriednim kr. žup. škol. nadzornikom i svojim čestitim sudrugom Stj. Crnolatcem odlučismo posjetiti susjednu si braću i sudrugove učitelje djakovačke podžupanije na njihovu sastanku, koga su imali 26. i sljedećih dana mjeseca rujna u Djakovu.

Neće li se možebit i tomu naći protivnika, koji će reći, da to nije umjestno ili nekoristno, nego dapače škodljivo i pogubno po učitelja i nastavu, da se sastanci susjednih podžupanijah pohadjaju. To barem neće moći okrstiti paradom, ali niti da naroda novca i troška stoji. Medjutim kako mu drago. O Tebi sam sjeguran, da tako nećeš suditi, nego ćeš se u tom samnom složiti i reći, da je to dapače vrlo potrebno i koristno, samo gdje je to moguće učiniti.

Tebi dakako nije potrebno pozitivnost toga predmeta potvrditi dokazi, jer dobro Ti je znano, da čim se više i šire učiteljstvo udružuje, sakuplja i sastaje, osobito u takovih prigodah, to do veće samostalnosti svojih načela dolazi. Ta ako pojedinac vidi, da po njegovih nazorih više njih misle, žele i čine, ili se nasuprot uvjeri, da su načela i nazori sudrugova mu bolji, shvatljiviji ili temeljitiji, to si je stvorio uvjerenje i položio si valjan temelj, na kojem će dalje svoju duševnu naobrazbu usavršavati. Da bi samo što češće i što više posjećivati mogli svoje sudrugove i drugom sgodom, osobito na glasu dobre učitelje, navlastito pod godinom kod predavanja u školi, koliki bi to dobitak bio, svaki će mi radostno priznati.

Digitized by Google

Ta nijedan nas nije tako savršen, a da nebi još makar gdje što našao, čega nebi mogao naučiti ili boljim zamieniti. Ali žalibože to nije po našoj želji moguće, te se moramo zadovoljiti onim, kako možemo.

Rekao sam, da smo se nas trojica dogovorili poći, nu pošto je pogl. g. nadzornik naš važnimi zvaničkimi poslovi baš tada zapriečen bio, te nije mogao poći s nami u Djakovo, uputim se ja iz Kule 26. rujna u Ruševo svomu prijatelju S. C., koji, ubavješćen po meni već prije, pripravio je podvoz, kojim 27. u jutro krenusmo put Djakova.

Da Ti u potanko opisujem, kako putovasmo, zapremio bih „Napredku" odviše prostora, nu dovoljno će biti, da te sjetim, kako ugodno putovasmo nas trojica u praznicih g. 1875. u Kranjsku, pa tako i sada u razgovoru o zvanju svojem i radu, o naših težnjah itd. provalismo put i eto nas u Djakovu.

Spremiv si kola kod dobra prijatelja, koj nas gostoljubivo primio, prva nam bijaše, da razgledamo veleliepi hram božji — stolnu crkvu — koji je uzdignut Svevišnjemu na slavu, ljudem na korist i duševnu okrepu, a onomu, koji ju zasnovao i dao sagraditi, na čast i vječnu spomen.

Kako da Ti opišem prijane moj tu ljepotu? To se riečmi neda onako dostojno i vjerno kao što bi se dolikovalo gledajuć takov umotvor ljudski. Barem ja to učiniti nemogu, jer mi sile nedopuštaju.

Vanjski lik toga božjega doma sjegurno ti je po slici poznat, ali vjeruj, da si ga niti iz daleka nemožeš predočiti onakova, kakav je u naravi. U nutri pako još uviek se marljivo radi na slikarijah, koje dakako ja niesam kadar, kao nevješt ocieniti, samo mogu reći, da su vrlo liepe i kada bude sve gotovo, da će prikazivati veličanstvenu jednu cjelinu, kojoj na daleko nebude premca. Ali još će proći koja godinica, dok bude posve gotova. Da bi Te tada mogla kob donieti u ove krajeve, sjegurno nebi nigdar požalio puta ni troška, jer bi sobom ponesao liepu uspomenu u svoje kršne krajeve, a svomu bi Slavoncu doviknuo: liepe li Ti domovine, i zapjevao pjesmu: „Hej Slavonijo, zemljo plemenita i t. d."

Pokle smo crkvu razgledali, potražismo i sastasmo se s cielim učiteljstvom podžupanije djakovačke, te u prijateljskom razgovoru i zabavi provedosmo cielu večer. Drugi dan t. j. 28. u jutro 8 sati predstavismo se kao strani pogl. g. škol. nadzorniku, koji nas vrlo prijazno primio, te pitao za naše krajeve. U 9 sati otvorila se treća redovita sjednica.

Došavši u sjednicu, predstavio nas je pogl. g. nadzornik kao predsjednik cjelokupnim skupštinarom kao goste iz požežkoga polja, koji smo došli da pratimo rad naših sudrugova.

Razpravljalo se ponajprije pitanje o zornoj obuci, kojemu je bio izvjestiteljem g. Vrbanić, učitelj orahovački. Razpravljao je vrlo liepo i jezgrovito, a što je osobito hvalevriedno, to je njegov mirni i obzirni postupak, kad brani svoje rezolucije. Osobito ugodno nas se je dojmilo temeljito uticanje u razpravu još mladjahne sile učiteljske M. Ašpergera i vriednoga nam od prije poznatoga i izkustvom bogatoga Jergovića, koji svojim razboritim sudom i obrazložbami dopri-

Digitized by Google

nesoše, da razprava u svojoj živahnosti nije malaksala. — O da bi se hiljadile ovakove sile! Liepe li nam budućnosti našoj školi.

Ujedno mi je spomenuti, da nam se je sviklo mirno i razborito rukovodstvo predsjednika toga sastanka.

Nemogu na ino, nego da sa svojim Stjepkom uzkliknem: „Tako napred u ime Boga, samo nek je uviek sloga!“ Za poslie podne ureče predsjednik sjednicu, u kojoj se imala razpravljati uporaba nove „Početnice“, za koju se je g. M. Ašperger liepom razpravom pripravio. Žao nam je što joj niesmo mogli prisustvovati, jer smo se poslie objeda morali radi zvaničkih dužnosti kući vratiti. Nu nadamo se, da će ju g. Ašperger, kako to njegovo revnovanje obećaje, javnosti predati.

Kod zajedničkoga objeda bilo je nemalo cielo učiteljstvo sabrano. Tuj su se obredale zdravice Njeg. Veličanstvu našemu kralju; preuzv. g. banu; prvomu sinu domovine, preuzv. g. J. J. Strossmayeru i ostalim članovom, a sve te zdravice ukrasile su pjesme.

Mimogred mi je napomenuti, da je dan prije bila deputacija učitelja na čelu svoga nadzornika kod preuzv. biskupa Strossmayera, koji ih je ljubezno primio te objedom počastio.

Da ti je bilo, dragane moj, vidjeti ukupno učiteljstvo za kićenim stolom liepe ljubavi i veselja, srdce bi Ti od dragosti uzhitilo i u milinju plivalo.

Nu svaki početak imade svoj konac, tako i taj veseli čin završio se tim, što je trebalo razstati se s braćom, jer nam je bilo poći svojoj kući, njim pako na daljnji rad.

Izgrlismo se i pozdravismo želeći si svako dobro, a osobito da se što češće posjetimo. Sa pogl. g. školskim nadzornikom takodjer se srdačno pozdravismo, koji se osobito veselio našemu posjetu, te uz pozdrav našim sudrugovom u požežkoj podžupaniji i našemu nadzorniku, razstadosmo se u 3 sata poslie podne. Sjedav u kola, krenusmo put Ruševe, ponesav sladku uspomenu naših sudrugova podžupanije djakovačke.

Ovim, dragi prijane, završujem svoje pismo, želeći, da i od Tebe skoro štogod čujem. Š. Vudy.

Iz Zagorja. Riedko se tko oglašuje iz hrvatskoga našega Zagorja, pa zato evo mene sa nekoliko redaka; žalibože samo, da je opet tužaljka.

Poznato je, da je i učitelju, ako je zdrav i čil, udovoljiti vojnoj dužnosti. Doduše mu zakon nešto olakšao to breme, jer ako je stalno namješten, nemora biti čitave tri godine pod puškom, već samo kroz praznike. Nu tko je i to izkusio, te poslie desetmjesečnoga napornoga rada odmarao si na vojničkom vježbalištu, sjećat će se tih ugodnosti za svega života.

Ali i to nije još sve, ima još gorča i čemernija. Nekako prije godinu dana uztražila je naša visoka zemaljska vlada od svih podčinjenih si polit. oblasti izkaz svih u njihovu području nalazećih se unovačenih učitelja. Na temelju toga (barem si ja tako tumačim) upravila je vis. zem. vlada na Nj. c. i kr. apost. Veličanstvo predstavku, da se za vrieme mobilizacije ostave stalno

Digitized by Google

namješteni učitelji na svojih mjestih. Nu ova molba nebi uslišana, o čem sam i ja kao vojnik putem političke oblasti obaviešten.

Možeš si misliti, štovani čitatelju, kako mi bijaše pri duši, kad sam pročitao tu viest, osobito sada, kada se toliko o mobilizaciji govori. Nu to bi sve još nekako pregorio, samo da snadem, ako se to sbude (čega nas Bog sačuvao!), što će naša vis. zem. vlada učiniti sa toliko izpražnjenih učit. mjesta? Da nas bo učitelja-vojnika imade znatan broj, osvjedočila se vis. vlada iz pomenutih izkaza. Ako nas dakle sve pozovu pod pušku, tko će nas zamieniti, tko li zamjenike plaćati, tko ostavljene obitelji uzdržavati? Da li imade pravo na beriva obitelj učiteljeva, i da li je njemu mjesto osigurano, dokle se iz vojne povrati?

To su pitanja ozbiljna, pa traže i ozbiljna odgovora. Mislim, da će si svatko moći predočiti žalost i bol takova učitelja-vojnika, kojemu je ostaviti neobskrbljenu obitelj, te poći u vojsku. Takav položaj mora biti doista užasan. Nedaj mi ga Bože kušati!

Ovo nekoliko redaka naertah u nadi, nebi li se našla barem koja duša, koja bi se za učitelje-vojnike za vremena pobrinula! — Neprevario se u nadi, Bože daj!

F. B. Tepeš,
učitelj i vojnik.

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— **(Imenovanja.)** Njeg. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je Emanuela Šmida privr. učiteljem na obospolnoj obćoj pučkoj školi u Kukojevcih; učitelja u Lovasu Josipa Račeka učiteljem na obosp. obćoj pučkoj školi u Semeljcih; Franju Rajkovića ravnajućim učiteljem obćih pučkih škola u Senju; Josipa Kunsta i Gjorgju Cvijanovića pravimi, a Spasoju Dedića privremenim učiteljem na obćoj pučkoj školi u Dalju izručiv ujedno Josipu Kunstu ravnanje rečene škole; učiteljskoga kandidata Iliju Rokića privr. učiteljem na obosp. obćoj pučkoj školi u Voguju; učit. kandidatkinju Mariju Košćakovu podučiteljicom na obospol. obćoj pučkoj školi u Delnicah; Josipa Hatu privr. učiteljem na obosp. obćoj puč. školi u Bokšiću; učit. kandidatkinju Anku Karlovićevu učiteljicom na djev. obćoj pučkoj školi u gornjem gradu Osieku; učitelja u Mostih Ostoju Zeca privr. učiteljem na obćoj pučkoj školi u Velikih Zdencih; — napokon uslied preustrojstva pučkoga školstva na temelju zakona od 14. listopada 1874. pravimi učitelji Jakova Szaboa u Iloku, Stjepana Karanovića u Markušici, Luku Hesteru u Svinjarevcih, Pavla Ankenbauera u Berku, Gjuru Gunderlacha u Erdeviku i Marka Milina u Grgetegu.

— **(Crkveni škol. nadzornik.)** Vis. kr. zem. vlada dojavila je ravnateljstvom kr. preparandija i zagrebačkih pučkih škola, da je uzoriti g. stožernik i nadbiskup zagrebački prema §§. 185. i 191 škol. zakona imenovao kanonika, preč. g. Franju Račkoga, povjerenikom crkvenim za nadziranje preparandija i pučkih škola u Zagrebu.

— **(Zemaljski školski odbor)** držao je 29 studenoga o. g. redovitu sjednicu, u kojoj je ponajprije čitan dopis v. vlade, kojim razjašnjuje, zašto nije mogla pristati na to, da se promieni disciplinarni propis za preparandije u toliko, te bi učenici i učenice smjeli polaziti i javne plesove. Zatim se je razpravljalo o predstavci lječničkoga sbora, da se na preparandijah uvede hygiena kao učevni predmet. Izvjestitelj g. Franjo Klaić predloži, da se predstavka neuvaži, nego jednostavno hrv. pedagog. književnomu sboru, kao prvobitnomu začetniku iste povrati. Zem. šk. odbor zabaci taj predlog, te zaključi preporučiti visokoj kr. vladi: a) neka bi uznastojala o tom, da se hygiena kroz jedan semestar predaje na preparandijah po kojem od praktičnih lječnika, i b) neka bi preporučila obćinam i podžupanijam, da u svoje školske odbore biraju i lječnike. — Iza toga povede se razprava o upitu nekoga županijskoga šk. nadzorničtva, da li imadu i župnici i kapelani kao vjeroučitelji prisustvovati županijskim učiteljskim skupštinam. Izvjestitelj preč. g. kanonik i umirov. zem. školski nadzornik Stjepan Sabljak, preporuči, da se i župnikom te kapelanom, kao vjeroučiteljem dade mjesto i glas u skupštini, pa i dnevnice sa podvo-

Digitized by Google

zom. Nakon odulje debate bude taj predlog napušten, te pošto se župnici ili kapelani nemogu smatrati kao samostalni i stalno vladom namješteni vjeroučitelji, po predlogu g. prof. Smičiklasa bje zaključeno, da im se kao i privremeno namještenim učiteljem dade mjesto sa savjetujućim glasom. — Nakon toga razpravljalo se je o školskih vrtovih, i kako da se učitelji potaknu na što veći mar oko njihova obradjivanja. Predlog izvjestitelja g. Franje Klaića, da se cieli prihod od takovih vrtova odstupi učiteljem, bje prihvaćen, te osim toga zaključeno preporučiti visokoj vladi: a) neka uznastoji, da se kod uredbe tih vrtova najveći obzir uzme na njegovanje voćarstva kao i na to, da se voćke medju puk šire, i b) da se pojedinim učiteljem, koji si obradjivanjem takovih vrtova steku osobitih zasluga, podjeljuju nagrade iz zemaljskih sredstva. — Napokon na upit jednoga kr. žup. škol. nadzorničtva, da li privatne škole imadu pravo izdavati svjedočbe i da li se na temelju takovih svjedočba mogu učenici uvršćivati u javne škole, bje zaključeno po predlogu izvjestitelja Ljud. Modea: pošto po škol. zakonu može biti privatnih škola s pravom javnosti i bez toga, to samo privatne škole s pravom javnosti mogu izdavati valjane svjedočbe poput javnih škola, a učenici privatnih škola bez prava javnosti imadu svake godine polagati izpit na kojoj javnoj školi.

— (**Učiteljska „Zadruga“**) držala je 6. o. m. pod predsjedničtvom g. Ivana Šaha i u prisutnosti povjerenika grad. poglavarstva g. Pogledića svoju glavnu skupštinu. Pošto je predsjednik otvorio skupštinu, pročita tajnik g. Ivkanec izvješće o djelovanju upravljajućega odbora, a blagajnik g. A. Irgolić izvješće o stanju družtvenoga imetka. Ove godine iznosila je utemeljiteljna svota 480 for., prinesci redovitih članova 128 f., od zabava u Zagrebu i Karlovcu unišlo je 90 f. 98 n., a kamati iznose 1206 f. 2 n. Ukupni prinos je dakle 2505 f. 74 n.

Ukupno se podupiralo ove godine 39 sirotčadi sa 998 f., a ukupno izdalo se 1148 for. 82 n. Za dojduću godinu ostaje razpoloživa svota od 1313 f. 26 n.

Imetak družtva iznosi sada 25.582 f. 73 n.

U upravljajući odbor izabrani su na novo gg. Basariček, Irgolić, Juriša, Ivkanec, Kuten, Šah i Vrbanec.

— (**Promicanje pučke prosvjete.**) Kako „Vienac“ javlja, zapovjedajući je general, pr. g. barun Filipović, izdao nalog svim občinam, da iz mjestnih škol. zaklada nabave što veći broj knjiga, što ih je izdalo „družtvo sv. Jeronima“ i „Matica hrvatska“ i da se timi knjigami k božićnoj svetkovini nadare djeca, koja su svršila ove godine s dobrim uspjehom pučku školu. — Mi se veoma radujemo toj odredbi pr. g. zapovj. generala, jer se na takav način jedino može u nas promicati i pučka prosvjeta i pučka knjiga, samo žalimo, da se kod toga nije uzeo obzir na sva djela, koja su namienjena puku. Tako oj n. p. naša odraslija mladež isto tako s korišču čitala knjige: „Pogled u lučbu“ i „Zabl ude uzgoja“, što ih je izdao „hrv. ped.-književni sbor“, kao što će čitati djela Hrv. matice i jeronim. družtva.

— (**Zaklade.**) Presv. g. kanonik Križanić utemeljio je osim više drugih zaklada razuim crkvam, ubožnicam i bolnicam i sljedeće šk. zaklade: pučkoj školi u Pregradi 500 for., karlovačkomu gimnaziju 400 f., bogoslovnoj školi 1000 for.

— (**Dar.**) Preč. zagreb. kanonik dr. Adam Luka Rumpler darovao je knjižnici obć. puč. škole u Samoboru 48 djela u 66 svezaka i uz to još 10 for. za nabavu ormara. — Spominjuć sa zahvalnošću ovaj plemeniti dar, želili bi, da se i mnogi drugi imućniji naši rodoljubi za njim povedu, te da češće priliku imamo bilježiti ovakove rodoljubive darove.

Na obć. puč. školi u Vivodini postavit će se druga učiteljska sila. Nu tim se još uviek neće na njoj u svih razredih poučiti ejelodnevna obuka, budući je broj školu polazeće mladeži tako velik, da će jedna učit. sila doduše 3. i 4. razred ejelodnevno obučavati, nu druga će učiti 2. razred do podne, a 1. razred po podne. Nepodigne li se skoro gdje u okolici još jedna škola, to će se tu već do godine morati postaviti i treća učit. sila.

Poziv na predplatu.

Budući smo bili prisiljeni radi kratkoće vremena i nenamirene predplatnine izdavanje lista „Sv. Cecilije“ obustaviti, to se sada častimo hrvatsko rodoljubivo svećenstvo i učiteljstvo najučtivije pozvati, da se obzirno na okružnice preč. duh. stolova, najpače one preč. duh. stola djakovačkog od 5. stud. t. g., br. 1099, kojom se dozvoljava, da se predplatnina za list „Sv. Ceciliju“ namiruje iz crkvene blagajne što prije predplate, da se naklada opredieli za 1. broj II. tečaja, koji će izaći 1. siečnja 1878.

Savjetujemo gg. nove predplatnike, da naruče i one brojeve I. tečaja, koji 1 for. stoje, jer sačinjavaju jedan ciklus s II. tečajem.

Gospodu dužnike molimo, da nam osim nove predplate i 1 for. za primljene brojeve I. tečaja pošalju. Onoj pako gg., koja su na cielo, pol ili tri četvrta godišta predplatila, javljamo, da im se predplatnina za neprimljene brojeve za II. tečaj u račun uzima.

Ljepšim izborom napjeva i štiva u II. tečaju odužiti ćemo se štovanim predplatnikom za dosadanji zaostatak.

Predplata ostaje ista: na cielu god. 4 for., pol god. 3 for. a četvrt god. 1 f. a šalje se

„Upravi lista Sv. Cecilija u Zagrebu,“

Digitized by Google

Natječaji.

— Za učitelja i pojca grčko-izt. vjeroizpoviesti na obospol. obćoj pučkoj školi u Iloku. Beriva: 400 for. plaće, 8 hv. drva, stan i vrt. Rok do 22. pros. t. g.

— Za učitelja rimokat. ili grčko-izt. vjeroizpoviesti na obospol. obćoj pučkoj školi u Šatrincih. Beriva: 350 f. plaće, stan, ogriev i vrt. Rok do 22. prosinca t. g. Za ovo mjesto mogu se natjecati i učiteljice.

— Za učitelja grčko-iztočne vjeroizpovj. na obosp. obć. pučkoj školi u Remetici, kr. podžupanije rumske. Beriva: 350 f. plaće, 3 hv. drva, stan i vrt. Rok do 27. pros. t. g.

— Za učitelja i pojca grč.-izt. vjeroizpovj na obospol. obćoj pučkoj školi u Ležimiru. Beriva: 400 f. plaće, 6 hv. drva, nov, udoban stan i vrt. Rok do 17. pros. t. g.

Poziv.

Hrvatski pedagogijsko-književni sbor imati će dne 31. prosinca t. g. u 9 sati u jutro VII. redovitu glavnu skupštinu, a predskupštinu 30. u 7 sati na večer u družtvenih prostorijah sa sljedećim dnevnim redom:

1. Izvještaj tajnikov o književnom râdu tečajem upravne godine 1877.
2. Izvještaj blagajnikov o prihodu i razhodu družtvenom, te izbor revizionalnoga odbora.
3. Proglasiti će se u zadnjoj glavnoj skupštini prihvaćen poslovni red.
4. Razprava o ustanovah za rukovanje s družtvenom knjižnicom.
5. Razprava člana Ivana Filipovića: „Zapreke uspješnomu radu pedagogijsko-književnoga sbora.“
6. Razni predlozi pojedinih članova.
7. Proglasiti će se novi družtveni članovi.
8. Predavanje člana Mijata Stojanovića: „Crte iz poviesti o razvitku pučkoga školstva.“

P. n. gg. počastni, pravi i dopisujući članovi pozivlju se najučtivije, da tu skupštinu svojim posjetom počastiti izvole.

U Zagrebu, dne 8. prosinca 1877.

Ivan Filipović, predsjednik. **Milan Kobali**, tajnik.

Poziv na predplatu.

Pošto je godina na izmaku, pozivljemo na predplatu XIX. tečaja „Napredka“. O smjeru lista nećemo duljiti; ostati će vieran dosadanjemu svomu programu. Nu druga je, koju nam valja staviti na srdce štov. gg. našim predplatnikom. Od dvie, tri posljednje godine poskočila je ciena artiji i štampi znamenito, a „Napredak“ je izlazio uz istu cienu, pače smo davali na radoš još i „Službeni dodatak“ u nadi, da će naš list po naredbi vis. kr. zem. vlade držati svaka škola. Žalibože, da nam se nada izjalovila, te ima još dosta škola bez njega. Da dakle nebude uz trud i požrtvovanje još i materijalnoga gubitka, moradosmo povisiti predplatu.

Od nove godine iznosi predplata „Napredku“ u Zagrebu i za vanjske u Austro-ugarskoj monarkiji . . . . . 5 for. — nov.
za strane države . . . . . 5 „ 50 „

Premda nas je samo znatno povećani trošak prisilio na povis predplatnine, to smo uza sve to, što će i odsele štovani naši čitatelji dobivati „Službeni dodatak“ badava, ipak voljni udovoljiti želji mnogih svojih predplatnika te osobito u tu svrhu, da će se moći za vremena objelodaniti izvještaji podžupanijskih učiteljskih skupština, dodavati po potrebi i prilog listu, dotično list povećati.

☞ **Umoljavamo štovano svoje čitateljstvo, da za vremena pošalje predplatu, jer bez predplate neće se nikomu list pošiljati. Predplata se šalje „Upravi „Napredka“. Pivarska ulica br. 90.“**

Hrv. pedag.-književni sbor.

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Br. 36. U Zagrebu, 20. prosinca 1877. Tečaj XVIII.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Glasilo

„Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“.

„Napredak“ izlazi svakoga 1., 10. i 20. u mjesecu. Ciena god. za Zagreb 3 for. 50 novč., za vanjske u austro-ugarskoj državi 4 for., za strane države 4 for. 50 novč. U zamjenu uzimlju se svi slovinski i neslovinski pedagogijski listovi. Dopisi šalju se: Uredničtvu „Napredka“, novci pako: Upravi „Napredka“ (Pivarska ulica br. 90) Nefrankirani listovi neprimaju se. Za oglase prvi put redak 5 novč., drugi put redak 3 novč.

Učenje i psihologijski mu uvjeti.

(Razpravljao na učit. skupštini podžupanije Krap.-topličke **Nik. Kopsa.**)

(Konac.)

Samoradinost.

Samo je balvan ili klada, od koje umjetnik prilike čovječje načinja, pasivan, te nerazvija samoradinosti. Bez samoradinosti negoje i nenjeguju se ni životinje ni biline. — Pošto učenje sastoji u prisvajanju znanja i vještine, te je u savezu sa razvitkom čovječjih sposobnosti, to valja, da onaj, koji se uči, ponajprije pravo, živo i samodjelatno shvaća, pretresuje, ponavlja i ostvaruje.

Igra je prva samoradna djelatnost čovječjega duha. Škola je svakako mjesto za râd; nu pošto prelaz iz doma, gdje se je diete samo igralo, u školu radionicu, nesmije da bude izprva odviše osjetan, prva obuka mora da bude više igra, nego li ozbiljna radnja. Indi igrajućke te neopazice imademo djecu pripravljati k radu. Kao što kod svakog poduzeća, tako i kod obuke mnogo stoji do prvoga početka. Omrzne li djetetu škola izprva, te nepodje li učitelju za rukom odmah u početku diete predobiti za školu, to mu je kasnije i napor neizdašan. S razloga toga imade se djeci početni polazak upravo osladiti i učiniti ugodnim, koliko to samo moguće. Ona imadu svoje poslove s veseljem da obavljaju; to pako postizavamo, ako ju zabavljamo predmeti, koji ju zanimaju. Stvari same više zanimaju, nego znakovi, pa zato prva obuka neka nepočima sa znakovi, t. j. slovi il brojevi, nego s domaćimi djetetu poznatimi stvarmi. Glavni je zadatak navlastito prvomu razredu, da se bavi ponajviše stvarnom obukom. Stvarna obuka, osobito zorna, služi u svih obrazovnih predmetih ponajviše njezi samodjelatna učenja; jer zrienje predmeta djeluje na postanak zamjetaba, ove radjaju predočbe, a iste potiču na samoradinost. — Po tom valja svakako, da se na najnižih stepenih pučke škole zorna obuka predaje kao poseban i samostalan predmet.* Zabavljajuć malene zornom obukom raz-

* Basariček: „Teorija pedagogije“.

Digitized by Google

vijamo im znatno umnu snagu; to je pako od mnogo veće koristi i probitka po mladež, nego li joj ga podaje prečesto vježbanje u pukom čitanju i pisanju. Ovim se pače ubija duh djetinji; jer sedmogodišnje diete da sat na sat bulji u crne one znakove, štono nenaliče niti životinji, niti kući, niti drvu, ni drugoj kojoj stvari, i da uz to bude budno, pozorno i marljivo, upravo je nemoguće.

Dakle vlastita muka t. j. rad i vlastito razmišljanje vrlo je u prilog razvitku samoradinosti; nu još nam valja dodati, da njezin razvoj osobito kriepi i jača i vlastita izjava misli, t. j. govor učenika. „Govor", veli Basariček u svojoj „Teoriji pedagogije"*, „osobito podpomaže umni razvitak i napredak. On je slika duševnoga života, i njim čovječja duša dobiva, vrši i označuje svoju vladu nad vanjskim svietom; — zato ga valja što revnije razvijati i obrazovati." Djeca neka što više sama govore; to smatrajmo temeljem svemu učenju i svimkolikim vježbam. Imade učitelja, koji razmjerno malo naučaju, ali zato nastoje, da im učenici mnogo govore, čine i vježbaju se; pak s toga postižu znatan uspjeh. Vrlo je dobro dozvoljavati, da se djeca medjusobno izpituju, osobito onda, kada su ponešto omlohavila i utrudila se. Po tom će se naskoro obodriti, živahnijom postati te će se i natjecati. Osim toga preporuča takovo medjusobno izpitivanje i ta okolnost, što je ono umah i neka kontrola, kojom doznajemo, koliko su djeca zapamtila od prije predavana predmeta.

Udesi li škola svoj rad ovako prema samoradinosti dječjoj, to smo uvjereni, da se neće pojaviti tužakanje, štono ga u uvodu navedosmo; uvjeravamo ujedno, da će joj znati učenici valjano misliti, liepo govoriti, svoj narodni jezik obljubit, pravo sudit i zaključivat. Takova škola postigla je svrhu; djeca su joj mnogo naučila, ako i nepišu i nečitaju uzorno.

Rekosmo, da je učenje isto tako od potrebe, kao jelo i pilo; nu kod obojega valja paziti, što, kada i kako da se djetetu podaje. Nevaljanim postupkom u prvih dječjih godinah uz nagli razvoj vegetativna jim života sluči se, da diete neimade dovoljnih zahtjeva da osjeća, misli i radi, a zato da i teže uči. Kad bi učenje bilo samo prisvajanje spoznaje i znanja, to bi s njim i laglje bilo; nu činjenje, vježbanje i umienje čini ga otežim. Ono s toga i zahtieva neki uztrajni i dobro uredjen napor, a to je

Marljivost.

Bez marljivosti i napora nitko nije do znamenitosti dotjerao, ni velika djela počinio. Postojana marljivost odstranjuje sve zapreke. Pa i učit valja s ozbiljnosti i marljivosti; s toga neka priuča učitelj učenike si na redovitu marljivost. Da to uzmogne, neka ponajprije djecu razmjerno poslom zabavlja. Nevalja ju sad preobteretit, sad u bezposlici puštat. Tuj se sjetismo onih učitelja, koji lih neko vrieme pred izpitom neumorno rade, dočim prije tjedne i mjesece po malo i lagodno radijahu. Posljedica je njihovu postupku naravno kratkotrajna, efemerna naobrazba. Neki nadzornik pripovieda o tom sljedeće: „Ne-

* Koje nebi smjelo manjkati u knjižnici ni samo jednoga hrvatskoga učitelja, kao što ni „Dušoslovja".

Digitized by Google

zaboravan mi je onaj čas iz moga službovanja, gdje pozvah na red nekoga pučkoga učitelja radi nevaljale mu škole. Na pitanje, što da imade na svoju obranu navesti, odgovori mi: „Vi ste mi prerano došli, da ste došli barem četiri tjedna kasnije, vaša bi mi revizija bila dobrom svjedočbom“. — To je primjer krajnje nemarnosti, a ono malo râda na brzu ruku bez vriednosti je, jerbo naša poslovica veli: „Kako došlo, tako i prošlo“. Učitelj neka je svojom redovitom marljivosti dobrim primjerom djeci, pa tad neka i od njih zahtieva, da ga nasljeduju.

Izkustvo nas uči, da često manje daroviti učenici postanu koristniji članovi čovječjemu družtvu, nego li daroviti. Pa se i kaže: ljudi najspretniji često su najlakoumniji. Tomu je uzrok, što se darovita djeca i učenici neodlikuju u marljivosti, već se zanašaju na svoju darovitost te padnu u nemar i lakoumlje. Zato valja, da i darovite učenike pridržavamo na redovitu marljivost, i to tim više, što ona nije čovjeku prirodjeno svojstvo, već proizvod vježbanja i obrazovanja ili kulture. Nu i ovdje da nezaboravimo one: „Česa je previše ni s kruhom nevalja“; imamo bo paziti, da nepreobteretimo djece. Zahtievajmo marljivost i to redovitu marljivost; diete neka radi s naporom i uporabom svojih sila, samo neprecienimo mu sila prevelikimi zahtjevi.

K obrazujućemu i plodonosnomu učenju spada kao glavna stvar konačno i

P o n a v l j a n j e,

koje je doista majkom nauci. To priznaše i stari, rečenicom: „Repetitio est mater studiorum“. Nauka neka je prema ponavljanju kao 1 : 2. Uzeto se gradivo sad pismeno, sad ustmeno ponavlja. Učitelj se neka brine, da raznim načinom ponavlja, i sve da vrši ustrajnom marljivosti, mirom, prijaznosti i muževnom strpljivosti. Tim se načinom usadi u diete učevno gradivo, ono si ga prisvoji, te se tako znanjem spretnosti i umienju dovije.

Ponavljanjem dolazimo i do osvjedočenja, da li smo valjano i temeljito predavali; po tom možemo suditi sami o svom radu i ravnati se prema tomu. Sve, što se je u posljednjem satu predavalo, neka se ponavlja prije nego se dalje ide. Osim toga vrlo je dobro držati i tako zvano generalno ponavljanje iza ovećih praznika ili polovinom i koncem školske godine.

Konačno napominjemo, da je glavna poluga u školi vrstan učitelj. Njegova odlučnost, čvrstoća i značaj od velike je znatnosti po svu nauku. Gdje toga nije u podpunoj mjeri, tamo nema ni uspjeha. Učitelja valja da krepkoća il energija oživljuje. Čujmo, koliko to cieni slavni Diesterweg. On veli: „Idite u školu, u kojoj energija učitelja oživljuje, pa se čudite njegovu uspjehu. Iz njegovih proizvoda viri uredna djelatnost, koja se pokazuje u pogledu učenika, u njihovu držanju, u njihovih radnjah i razvitoj im sili govora“.

Izpravak. U broju 34. podkrale se u 1. članku neke pogreške. Na prvoj strani, redku 18. poslie rieči p r i s u t n o s t i dodaj: nestaje prvobitne radosti i veselja; — na strani 530. u redku 9. ozdol mjesto „O n to i čini“, čitaj: „O n o to i čini“.

---

*

Digitized by Google

Nešto o koncentričkoj metodi.

Od nekoga doba često se piše i govori o koncentričkoj metodi u pučkoj školi. —

Veli se: sila tare i gvozdena vrata, pa tako odkada je uveden novi šk. zakon, naročito pako od kako su se utemeljenjem IV. razreda učenici brojem podvostručili, pučki učitelji na svaku ruku smišljaju načine, kako da jim se nastava što boljim uspjehom okruni.

I neglededć na toli zamašni broj učenika, današnje se vrieme valja učitelju duboko zamisliti, kako će naukovnimi osnovami označeno gradivo ne samo u pučkoj školi obraditi, nego ga i učiniti intensivnom i trajnom svojinom svojih učenika; jer to danas zahtieva koli strukovni nadzor obćih pučkih škola, toli onaj uznositi ideal, koj imade svakoga učitelja u zvanju mu oduševljavati, da je on preko pučke škole pozvan, da narod jednom krene sa puta neznanja i gluposti, te ga privede na stazu prosvjete.

Od raznih tih domišljaja i metoda čini se, da će učiteljem u pučkoj školi pomenuta koncentrična metoda još ponajviše sviknuti se i omiliti, pak s toga mislim, da neće biti s gorega, ako progovorimo koju o njoj, a na to nas nuka i to, što se kod ovogodišnje podžup. učiteljske skupštine u Zagrebu prigodom praktičnoga predavanja g. M. Kobaloga mnogo o njoj govorilo.

Po našem mnenju koncentrička metoda po dosadanjem shvaćanju imala bi višestrano znamenovanje.

Da vidimo. Zorna obuka ima, kako znademo, obuhvaćati sve realne predmete, zato velimo, da se ima obučavati koncentričkom metodom. Svim predmetom, što jih u pučkoj školi učimo, ima biti temeljem i središtem čitanka, pače jednom naredbom izključuju se sve pomoćne i drugotne knjige, da se iz njih učenici uče, zato velimo, da se svi predmeti u pučkoj školi imadu obučavati metodom koncentričkom; jer se temelje na jednom centrumu, to jest na čitanki. Izkusni učitelji nastoje se u svom obučavanju približiti koncentričnomu sustavu i tim, što proučeno gradivo iz pojedinoga predmeta spajaju s drugim srodne naravi tako, da je negdje jedan drugomu podlogom, a negdje se jedan s drugim nadopunjuje, te više predmeta obradjuju kao neku cielost.

Nadalje, uči li učitelj sve razrede svoje višerazredne škole ili bar više njih u jednoj disciplini istodobce; ili, ako iz stanovitoga predmeta sve njegove grane i ogranke najednoč svojom obukom obuhvati, pak polazi prema onomu pedagogijskomu načelu „od bližega na dalnja, i od lagljega na teža“ postepenim redom, dok obuku nezaglavi. Što biva od prilike onako, kao što kada kamen baciš usried vode, te se njegovim padom pomoli na površini ponajprije maleni kolut, i taj čim se više približuje svojemu kraju, sve to veći postaje. Kako rieč „koncentrički“ svoju lozu vuče od „centrum“, a ovaj znači središte, to se po našem mnenju i jedan i drugi ovih načina izbilja mogu nazvati koncentričkom metodom, jer se u svakom slučaju nešto po njoj usredotočuje.

U gore navedenom primjeru koncentruje učitelj oko sebe učenike, te sve, prem su raznih razreda, smatra kao jednu na okupu stojeću cjelinu; u drugom

Digitized by Google

pako sabija svoju nauku izprva u maleni okvir, nu koj se tekom škol. godine sve to više razmiče.

Mnijemo, da dakle nebismo proti didaktičnim načelom pogriešili, kada bismo prvi od pomenutih načina nazvali subjektivnom koncentričkom metodom, a potonju objektivnom, što bi više puta razlike radi valjalo iztaknuti.

Prvi način, recimo sada subj. koncentr. metoda, od velike je zamašnosti po učitelje višerazrednih škola, dočim se objektivna u nekih predmetih jednako preporučuje svim i svakomu.

Mi smo se u ovogodišnjem godišnjaku „Napredku“ (vidi str. 322.) ob subjekt. koncentr. metodi jurve po nešto izrazili, pa da ono, što ondje rekosmo, i ovom sgodom neponavljamo, pripomenuti ćemo još samo to, da tko se je danas u višerazr. školah nedrži, taj ciepa svoje sile; što više, taj jedva može 4 razreda jednako obučavati prije i poslie podne, već mora neke učenike pridržavati prije, a druge poslie podne, što se pak postojećom višom naredbom samo za izvanredne slučajeve dopušća. Takovim ciepanjem, nećemo reći, da se uspješan napredak mladeži čini neizvjestnim, ali više manje svakako učiteljevu fizičnost zatire; jer on će biti jedva kadar uspjehu se dokučiti, ako u takovu slučaju nepredaje i prije i poslie podne po tri ure. Netreba ni spomenuti, koliko se tim zahtjevom obterećuju mlohava dječica, osobito zimi i u mjestih, gdje su sela jako udaljena od škole.

Osim toga pri subjekt. koncentr. metodi čuju učenici viših razreda predavanje nižih, što jim veoma koristi; jer i ovdje valja: repetitio est mater studiorum.

Kako će biti „Napredkovim“ prilježnim čitaocem, nemanje i K-vim slušaocem na zagreb. skupštini poznato, g. se K. drži u računstvenoj svojoj obuci koncentr. metode. Nu kao što se svagdje živa rieč duše više dojimlje', tako mislim, da će mi K-vi slušaoci dopustiti, da je ta metoda, kako ju je on na toj skupštini prikazao, prekrasno uspjela. Glavno, što se je prigodom toga predavanja moglo opaziti i što tu metodu tim više preporučuje, jest, da gosp. K. obradjuje istodobce nesamo sve četiri temeljne vrsti računstva ustmeno i pismeno, nego da udilj i pojmove prostih slomaka na laki, zorni i djetinjemu dohvatu primjereni način ucjepljuje; drugo, da tim u savezu preduzimlje i lake risarske vježbe, kao osnov računskim vježbam, što danas za nas tim više vriedi, čim nam je više razreda istodobno zabavljati.

Pak koji je rezultat g. K. tim postupkom polučio?

Na ovo pitanje neka odgovori ona činjenica, da se od prisutnih njegovih slušalaca nemogoše neki sustegnuti, a da se njegovim majušnim učenikom nepribliže ter jih ljubazno i milujuć nevohvale. I zaista, tuj si od učenika I. razreda čuo tako izpravnih i krasnih odgovora (mislim u podpunih izreka), da nam je ona epizoda jedna od najmilijih uspomena na tu skupštinu ostala.

Iz ove, što ju bez primisalja izrekosmo, želeć svoju themu što živahnije ilustrovati, vidi se, koliko je ova metoda uspješna, a vidi se i to, od kolike su koristi podžup. skupštine po dalnju naobrazbu učitelja.

Digitized by Google

Nu ne, mi ovo ipak nenapisasmo bez neke primisli. Već onda, kada smo g. K. slušali, nametnula nam se misao, nebi li ili g. K. ili pedagog.-književni sbor mogao K. priredjenu računicu izdati štampom, kao priručnu knjižicu za učitelje. Nam je svim poznato, kako su naše škol. računice poslie kako su uvedene nove metričke mjere, mršave, pače pune zadataka, koji niti niesu za naše okolnosti. Tuj bi indi budi K., budi sbor učinio učiteljstvu liepu uslugu, prem znamo, da nam je zabranjeno u školah rabiti nepropisane učevne knjige, ali mnijemo, da je ipak puno bolje, da učitelj troši svoj novčić za naobrazbu svoju doma, nego da ide novac izvan domovine.*

Na koncu nemožemo propustiti a da se gosp. K. srdačno nezahvalimo, njegovim pako malim učenikom čestitamo, što imadu toli vriedna učitelja.

Jos. Klobučar.

Učiteljska skupština županije križevačke.

(Konac.)

Četvrta sjednica dne 5. srpnja. Na dnevnom je redu 8 predloga, što ih je skupština u prvom svojem zasjedanju za pretresivanje prihvatila, i to:

I. Predlog g. Smaića: Na obćih pučkih školah na selu, gdje obstoji dječačka i djevojačka škola napose, a svaka sa jednom učiteljskom silom, imaju se takove sile u interesu napredka spojiti u mješovite, a svakoj učiteljskoj sili povjeriti po dva razreda.

Motivirajuć svoj predlog, pripominje, da je na takovih četverorazrednih školah sa jednom učiteljskom silom vrlo mučno udovoljiti zakonu, i da je to pitanje jur u belovarskoj podžupaniji bilo potaknuto i u praksu već uvedeno. Učitelj i učiteljica jednako su osposobljeni, biti će im dakle rad mnogo zanimiviji, ako se medjusobno mienjali budu.

Pogl. g. predsjednik predlaže, da skupština taj predlog tim radje neka prihvati, što je slična praksa belovarskoj podžupaniji jur dozvoljena, pa će se valjda i na ostale podžupanije protegnuti. Skupština prihvaća taj predlog.

II. Predlog g. Smaića: U takovih spojenih školah neka se učitelj sa učiteljicom izmjenjuje u podučavanju svake druge godine, t. j. neka se učiteljicam dopusti podučavati viša dva razreda, omogućiv kod te razdiobe učitelju obuku gospodarstvenu, a učiteljici obuku u ručnom poslu.

U motivaciji razvi predlagatelj svoje nazore, s kojih bi za učitelja i učiteljicu bilo vrlo koristno i zanimivo, kad bi se medjusobno po razredih mienjali.

Pošto su gg. Fržić, Hudec, Vidačić, Kirar, Šalamun, Ester, pogl. gosp. predsjednik i gospodja Kinderica razvili svoje nazore stranom za predlog, a stranom proti njemu, predlaže pogl. g. predsjednik, da se glede upitne prakse vis. zem. vlada umoli posebnom predstavkom, što je skupština i prihvatila.

III. Predlog g. M. Grivića: Neka se na seoskih djevojačkih školah namjesto geometrijskoga oblikoslovja i gombanja podučava kućanstvo.

* Na ovu ćemo Vam za kratko vrieme odgovoriti. Ur.

Digitized by Google

Budući da je slični predlog u jednoj od predidućih sjednica jur prihvaćen, odustaje g. Grivić od svoga predloga.

IV. Predlog g. Šalamuna: Neka se uvedu u sve škole jednake pisanke i zadaćnice; pisanke da budu uredjene poput Greinerovih; napokon da se toli pisankam i zadaćnicam, koli i škol. knjigam ciena snizi.

Pošto su i ovdje pogl. g. predsjednik, gg. Kirar, Kinder, Vidačić, Ester i Horvat obširno razvili svoje nazore stranom za predlog, a stranom proti njemu, te se kod glasovanja izjavila većina proti predlogu, odusta od njega predlagatelj, kao i od predloga glede utjerivanja djece u školu.

G. Vidačić motivira, kako je ovaj potonji predlog: glede utjerivanja djece u školu, vrlo važan, pa zato moli, da ga trojica od gospode skupštinara u tom podupru.

Budući da je od trojice sbilja poduprt bio, a g. Zec i proti ovom predlogu nekoju rekao bio, zaključeno je većinom glasova, da se glede toga učini predstavka na vis. zem. vladu.

V. Predlog g. Gj. Estera: Ob uredjenju mirovine i promjeni tjednika.

Gosp. Ester razlaže, da je vrieme službovanja, kako je po šk. zak. §. 140. na 30 godina ustanovljeno, predugo, pa je zato, neka bi se to vrieme stegnulo, jer da ih je malo, koji će ga dočekati, a i on sam dvoji, da će mu ta sreća u dio pasti. Budući pako, da zakon nije jasan za onaj slučaj, ako bi koji učitelj prije 30. godine stupit htio u mir, navadja mirovinsku praksu ostaloga činovničtva, pa misli, da bi bilo vrlo nepravedno, kad bi se ta praksa u istom mjerilu i na učitelje protegnula. Predlaže: neka bi se mirovinske osmice ostaloga činovničtva pri učiteljstvu pretvorile u šestice; neka se vis. kr. zem. vlada posebnom predstavkom umoli, da udostoji upitni §. 140. škol. zak. razjasniti, razložiti i po želji učiteljstva udesiti.

Pošto su i ovaj predlog gg. Vidačić, Fržić, Kirar i pogl. g. predsjednik svojimi primjetbami popratili, zaključeno bi, neka se izabere odbor od tri lica, koj će upitnu predstavku na vis. zem. vladu izraditi, a predlog neka se uvrsti u zapisnik.

Gosp. Ester prelazi na motiviranje svojega predloga glede tjednika. On nije proti tjedniku, nu samo želi, da se tjednik pretvori u mjesečnik.

Poslie podulje razprave zaključeno, da se tjednik pretvori u mjesečnik.

VI. Predlog gosp. Vidačića: Učiteljstvo ovih podžupanija umoljava predstavkom vis. zem. vladu, neka bi ista blagoizvolila izposlovati u vis. kr. financijalnoga ministarstva, kako bi se blagodat §. 8. slovo „l“ zakona o dohodarini protegnula i na pučko učiteljstvo.

Pošto bi predlagatelj u potanko svoj predlog obrazložio, a nitko mu se nije protivio, bude izabran odbor, koji će imati izraditi dotičnu predstavku.

VII. Predlog g. Vidačića: Da bi se medju učiteljstvom što uspješnije mogla promicati naobrazba, neka bi se u podžupanijah u svakoj polit. občini sklopila družtva, u kojih bi se sgodnom prilikom držala popularna predavanja.

Pošto je ovaj predlog i g. Horvat valjanimi razlozi podupro, prihvati ga skupština jednodušno.

Digitized by Google

VIII. Predlog g. Vidačića ob nastavnih tečajih.

Vidačić, motivirajući taj predlog, osvrće se ponajviše na §. 101. škol. zakona, koj da je u mnogom nepravedan, jer uslied njega moraju mnogi zaslužni i u službi ostarjeli učitelji o svojem trošku na izpit, s toga predlaže: neka bi se vis. zem. vlada umolila predstavkom, da bi takovim učiteljem milostivo blagoizvolila doznačiti barem podporu ili dnevnice, ako ih već drugačije toga trha riešit neće.

Skupština je ovaj predlog jednoglasno prihvatila.

Pošto bi ovim gradivo za ovu skupštinu izcrpljeno, predje pogl. g. predsjednik na izbor odbora za zemaljsku učiteljsku skupštinu i odbora za predradnje buduće skupštine. Za zemaljsku skupštinu stavilo je učiteljstvo ovih podžupanija i nadalje svoje povjerenje u onaj odbor, koj je prošle godine u tu svrhu izabran, a za odbor predradnja buduće skupštine izabrani su gg. učitelji križevačke pučke škole; ako pako buduće godine nebi skupština za obje podžupanije bila dozvoljena, onda obstoji taj odbor za podžupaniju križevačku od učitelja križevačke, a za podžup koprivničku od učitelja koprivničke puč. škole.

Na svršetku zahvalio se je pogl. g. predsjednik skupštini na trieznom i uztrajnom trodnevnom viećanju; obodri ju na neumoran rad i sveudiljno usavršivanje na polju narodne škole; izrazi svoju toplu želju, buduće godine u gradu Križevcih opet ovako sastati se moći; zahvali se stanovničtvu slav. i slob. kr. grada Koprivnice, što je učiteljstvo ove skupštine liepo nastanilo i večernjimi zabavami ugodne mu časove priredilo; izrazi duboku hvalu prisutnomu pogl. g. Andriji pl. Zidariću, gradskom kapetanu i velemožn. g. Gabrielu pl. Kišu, podžupanu ove podžupanije, a skupština je svaki ovaj pozdrav trokratnim „živio“ popratila, izabrav za tim tri lica, da se zahvale pomenutomu velem g. podžupanu Gabrielu pl. Kišu, a tri lica izmedju učitelja križevačkih, da to isto učine presv. g. velikomu županu Davidoviću i Ferdi Bubanoviću, načelniku grada Križevaca.

Pošto su se i g. predsjednik i gg. bilježnici skupštini na povjerenju zahvalili, zaključena bi zadnja sjednica druge skupštine.

Predavanja.

1. „O zornoj obuci u pučkoj školi“ Vatroslav Horvat.
2. „O važnosti sigre u pučkoj školi“ Kvirin Vidačić.
3. „O fizici na temelju čitanke“ Antun Fržić.
4. Gosp. Franjo Kušević, vrli gradjanin i trgovac, osobiti prijatelj i štovatelj učiteljstva, pokazao je dragovoljno skupštinarom razna najnovija ratila i gospodarske strojeve i protumačio im njihovu porabu.

Naši sudrugovi koprivnički učinili su sve, da nam bude doček i boravak što ugodniji, te su priredili liepih i poučnih zabava.

Moramo zabilježiti, da je naš vriedni sudrug Gjuro Ester u tu svrhu izpjevao dvie pjesni. Jednu je sam deklamovao, a drugu je uglasbio g. Šestak, kapelnik koprivnički, koju je pjevačko družtvo „Podravac“ pjevalo. Neznasmo, čemu da se više radujemo ili skladnomu pjevanju ili u istinu krasnomu deklamovanju. Obojici „slava!“

Digitized by Google

Po našem sudu zaslužuje i jedna i druga, da ih sviet zna, s toga molimo: da bi oba gospodina svoje plodove ovomu uredničtvu predala, koje će ih sigurno u svoj list uvrstiti htjeti, da se čitajući uzmognu osvjedočiti, da nepretjerivamo ili da negovorimo pro domo!*

Sve nas je prošle godine iznenadilo gostoljubje i prijazno susretanje veleštovanoga gradjanstva križevačkoga; ali i slavna kr. i slobodna Koprivnica nije zaostala; premda je nekakav bezposlica htio i učiteljsku skupštinu i svjestno i plemenito gradjanstvo izvrći ruglu. Uzprkos njegovoj dosjetljivoj mudrosti osvjedočili smo se tko je, upoznav ga po vlastitoj mu fotografiji, koju je valjda i nehotice zaboravio na priljepljenom plakatu.

Svaki nepristran slušalac mora priznati, da je bila razprava od kraja do konca zanimiva, živahna ali triezna.

Opazili smo, da je velik broj skupštinara došao na skupštinu pripravan i s osvjedočenjem, da će njihove nazore i savjete skupština uvažiti. Tako i bijaše. Izvjestitelji niesu tukli vodu o avanu sabirajuć gradivo i drobtinice za razpravna pitanja.

Ima ih, kojim su nepoćudne naše skupštine, pa ako i na koje zrno kukolja naidju, hoće s njim i pšenicu izbaciti. Medjutim kritizovati je lako, ali teže je što boljega izvesti.

Napokon još jedanput hvala svim, koji nas liepo pozdraviše, primiše i zabaviše!

Bilježnici:

A. Fržić i V. Horvat.

Mogu li djeca gombati u školskoj sobi.

Piše **Ferdo Hefele.**

Naš školski zakon odredjuje gombanje kano obvezni predmet u pučkoj školi. Novi taj predmet mnogoga je učitelja doveo u ne malu smetnju; jer nešto djetetu jasno predočiti ili ga u nečem uputiti, u čem sam niesi upućen, vrlo je težko, dà gotovo nemoguće.

Pošto je novim zakonom uže skopčana škola sa občinom, to se i školski odboraši, kojim stvar takodjer nije jasna, često propitkuju, što je indi s tim gombanjem i koje se tu spreme i predznanja zahtievaju, pak uz koju cienu bi občina do toga došla, da zadovolji zakonu.

Biti će možda i medju učiteljstvom gdje koji, koji će stvar prestrogo uzeti te sebi i občini učinit ju nemogućom i neizvedivom.

Recimo, pomislit će u sebi: Tu treba cieli nared sa puzalicami, viticami, trapezi; ljestve od užeta, učvršćene drvene ljestve, debelo uže, koso napeto uže, okoma pauzina, štake, srg, dvobran, brv, raz, stube u trokutu, razni stalci, daske i bučice itd. Kako i kada ću se ja svemu tomu pristrančiti i učiti, o to je nemoguće! — Tako bi zdvajao onaj, koji si zahtjeve toga predmeta tako tumači, a občinari računajuć komad po komad, takodjer bi došli do rezultata,

* Neka izvole poslati na ogled! Ur.

Digitized by Google

da je to zahtjev, koji se može zahtievati tek od otmenijih i bogatijih občina, pak napokon da je to umjestno samo graditi ondje, gdje je tomu učitelj vješt.

Na utjehu pako svojim sudrugovom smio bih reći, da stvar s nijedne strane nije ni s daleka takova, kako si ju mnogi nas umišlja, te je dovoljno dva tri dana prisustvovati gombanju, pa će svaki učitelj dosta se nagledati i naučiti, kako i što imade raditi s djecom, da se zadovolji barem onomu, što zakon i predpostavljena oblast u prvo vrieme od nas tražiti može.

Mnogi će stariji sudrug na ovo reći: E dakako nemisli taj, da smo mi ostarjeli i za skakanje, kopitanje i prevlačenje okorjeli, ne, neće ići. Tom prigodom moram da iztaknem, da sam za mlada kano učenik 4 godine gombao, a nakon toga istom lani, dakle nakon kojih 10 godina počeo se s djecom oko toga baviti te kako se prigodom lanjske učiteljske skupštine neki izraziše, bijahu praktični pokusi sa djecom i to koli proste vježbe, toli vježbe na aparatih posve povoljno izvedene. A ipak, savjestno govoreć, niesam se nijedan put trebao pred djecom leći, niti zatrčati, okrenuti, ni prevući, već jednostavno pokazao sam rukami, što bi želio, a djeca su zviedljivo kušala, a tako kušajuć gimnastičke vježbe naučila.

Pitati će tko: čim dakle da započmemo? Odgovoriti mi je: prostimi vježbami, od kojih se dadu mnoge i u školskih klupah izvesti. Za škole, koje imadu više učiteljskih sila, propisana je u prvom razredu sobna gimnastika (Das Zimmerturnen), a ja mislim, da se u naših pučkih školah i neće moći drugo preduzeti, nego sobna gimnastika, osobito u zimsko doba, gdje se nije moći vani na prostom vježbati, i to ne samo u prvom, već u svakom razredu. U čem dakle sastoji ta sobna gimnastika? Prije svega mi je spomenuti, da se vježbe u gombanju u pučkoj školi nesmiju prećerivati, jer pučkoj školi nije svrha uzgajati buduće pajace i gombalce po zanatu, već samo kriepke ljude. Naprama tomu udešavaju se i djeci primjerene vježbe, koje sastoje u raznih prostih tjelesnih okretajih. Učitelj želi, da su mu djeca mirna i poslušna, to pako biti nemogu, ako nesjede u svojih klupah uzpravno i mirno. Uzpravno pako i mirno sjediti znači tielom nemicati. Koli je pako to ubitačno po odrasla čovjeka, nekmo li po diete, osobito ako to ima biti dnevice po nekoliko sati, znamo i sami po sebi. Svatko nas može se dnevice osvjedočiti, da nije nitko kadar uzdržati podpuna mira u školi kroz tri sata pod jedno, a kada bi to i bilo moguće, dječji je duh toli obumro, da ona u trećoj uri malo ili ništa nenauče, niesu li se prije odmorila ili si čim veselim duh osokolila. Da je pako gimnastičko vježbanje za djecu najzabavnije, jamačno se je svatko mogao osvjedočiti, koji je takve vježbe preduzimao. S timi vježbami spojena je i nauka ob estetičnom ponašanju pred starijimi u kući i izvan nje, a mnijem, da se je u tom smjeru takodjer ne mala potreba pokazala kod našega seoskoga naroda. Proste takove sobne vježbe sastoje u složnom ustajanju i sjedanju po nekoliko puti. Zatim sjedeć kružati glavom od desna na lievo i protivno, pak nagibanjem napried i natrag. Zatim stojeć složno pružati sad lievu, sad desnu ruku napried, gore, dolje, na stran, na križ. Pružati obe ruke napried gore, dolje, na križ.

Digitized by Google

Primiti se u lanac. Lanac dići gore, pružiti napried i t. d. Nagibati se tielom lievo, desno, napried, natrag. Ustati na sjedala, kružati lievom rukom, pa onda desnom napried, natrag; obima rukama napried, natrag. Izaći po jedan red pred klupe, te pružati nogu jednu pak drugu napried, natrag, na stran, na križ. Dizati noge, sad lievu, sad desnu. Skočiti u šir, skupa. Metati ruke o bok, pak na rame. Staviti se dva i dva protivno te se hrvati (ključati) pograbiv se šakom o šaku. Učiti se okrete lievo i desno itd.

Ove i tim slične vježbe mogu se preduzimati u školskih klupah u zimsko doba, kada to drugdje mjesta neima. Pri tom nemogu a da nerečem, da se željezne bučice komad od 1 Kil. i $1^1/_2$ Kil. nikada dosta preporučiti nemogu, jer se bez toga tjelesna vježba nebi koristnom vježbom za jačanje ni nazvati mogla, a rabe se kod prostih vježba bez ikakve pogibelji.

Da se stvar u istinu težom pričinja, nego jest, budi svakomu na utjehu, ako spomenem, da su se naši kolegi velikogoričkoga kotara s veseljem u tri dana posve uputili u proste vježbe, gledajuć, kako su me djeca umah shvaćala, što sam želio da načine. Da su aparati velika i znamenita poluga za jačanje tiela, netreba tekar spominjati, a do sgode progovorit ću koju o njih još prije, nego što će posebice biti otisnuti.

DOPISI.

Iz varaždinske podžupanije. Rabeći već dvie tri godine „Stigmografičke risanke“, štono ih dao prirediti sl. hrv. pedagog.-književni sbor za Modčeve risarske uzorke, osvjedočih se, da su ove osobito praktične u pučkih školah s jednom učiteljskom silom; s jedne strane, što su, osobito one po 10 novč. komad, sastavljene od čvrstoga risaćega papira, kojega tako lako djeca neproderu brišuć pružicom, a s druge je pako strane na pol olakšan posao, pošto učenici lako shvate razmjerje točaka, crta i samih stranica lika, kada ih učitelj na tiho zabavlja, dokle predaje kojemu drugomu razredu iz čega drugoga. — Neki se neslažu s tim, što je već svaka strana razdieljena točkami, veleći, da se diete na taj način nenauči valjano risati, pošto si nije kadro razmjerno razdieliti razne likove, strane, crte, kutove i t. d. I ja se s ovimi slažem, te velim, da će onaj učenik moći postići neku samostalnost u risanju, koj će na praznom papiru znati razstaviti si jednako točku do točke, crtu od crte sa svake strane; koj će povući bez mjerila skoro na vlas u smjeru par crta, koj će, ako riše kakav lik, znati ga tako staviti na papir, da će biti sa svake strane jednaka praznina oko lika itd., itd. Do ove se ali samostalnosti neće moći dovinuti učenik pučke škole, pa mu to nije ni svrha. — Da mogu gg. sudrugovi po gradovih malo bolje njegovati ovaj predmet, naravska je stvar, pošto imadu samo jedan razred, ali kod nas, koji imademo u isti par 4 razreda (a uslied slaba polazka i 8) nije moguće, pa su nam baš i potrebna neka pomagala. Ja sam medjutim izkusio, da učenici, koji su okretno znali risati na ovih risankah, risahu isto tako okretno na praznom komadiću papira i na praznoj

Digitized by Google

pločici. — S toga preporučam braći učiteljem, koji imadu istodobno obučavati 4 razreda, ove risanke i to: br. 1. za 2. i 3. razred, a br. 2. za 4. razred. Da izdade slavni sbor još 3. broj, koj bi bio označen samo jednom točkom i to posried lista, tad bi bio br. 1. za 2. razr., br. 2. za 3. razr. a br. 3. za 4. razred.* Jedna mi je još spomenuti: Neka bi sl. sbor izposlovao kod dotične knjižare, kojoj je nakladu prepustio, da dobiju učitelji, koji ove risanke naručuju, nešto popustbine.** P. W.

Mitrovica. (Velika oskudica na učiteljih.) Obće je poznata stvar, da je naša hrvatska domovina jako oskudna i siromašna na učiteljih. Uzprkos svemu tomu, što petrinjsko i zagrebačko učiteljište naobrazuje ukupno godimice po 50—60 mladih učitelja, te ih šalju u krilo majci domovini, da joj sinove uzgajaju i naobrazuju, to ih ipak još mnogo manjka. Pa ako ova, osobito po krajiške učitelje žalostna i kukavna vremena još i nadalje uztraju, nigda Krajina pravih ni dobrih učitelja imati neće; jer sa 300 for. neda se živjeti, osobito onomu učitelju, koji ima mnogobrojnu obitelj. Kako se učitelji plaćaju, onako ih ima. Skoro svaki dan moći je vidjeti razboritih seljana kod okružja, gdje mole, da im se isto pobrine za učitelja. Zahman se je brinuti, kad ih nema. Neplaćaju se kako treba, pa su prinuždeni ostaviti učiteljstvo te si potražiti sladji zalogaj kruha kod drugoga zvanja. Zaista, svakoga razumnoga i čuvstvenoga čovjeka srdce zaboljeti mora, kad dodje u selo, gdje ima po 300 ili 200 školskih sposobnjaka, a škola im je zatvorena, jer nemaju učitelja; kao što je to u velikih mjestih: Novom i Starom Slankamenu, u Golubincih itd., a osim ovih ima još do 20 mjesta u ovom okružju, u kojih su škole ove gogodine zatvorili, a izpražnjenih učiteljskih mjesta ima do 40.

A kamo su učitelji? Petrinjski pripravnici, kao što svaka ptica k svomu jatu leti, tako i oni, svaki u svoj kraj. A stariji vještiji učitelji, koji već odavno kao ozebao sunca povišenje plate izčekuju, videći, da oni to dočekati neće, posvećuju se drugomu izglednijemu i udobnijemu zvanju. U ovom se je okružju ove jeseni petorica dobrih učitelja odstranila s učiteljskog polja, a šestorica ih se sprema, da se na proljeće svečano zahvale, ako im se plata nepovisi; jer vele, da ovu oskudicu dalje snositi nemogu.

I tako se malo mladića učiteljskomu stališu posvjećuje, te ako budu i služeći učitelji k tomu još svoje zvanje napustili, — liep napredak za naš narod i domovinu!!

Žalibože, što se toliko govori i piše, kako bi valjalo narod u Krajini privesti prosvjeti i kulturi, kako mu podići materijalno stanje, a evo se za pučku školu, a navlastito za pučkoga učitelja gotovo ništa nečini. Ili zar se misli, da su dovoljne za to i prazne školske sgrade?! Izprazne li nade! Poboljšajte pučkim učiteljem plaću, pa će biti dosta i to valjanih učitelja. — Onda ćete moći tek govoriti o prosvjeti, o napredku, a ovako su to samo prazne rieči! — Daj Bože, bilo što prije bolje! F. Grginčević, učitelj.

---

* Takove risanke mogu se naručiti u Albrechtovoj štamparni. Ur.

** Kad bi se mnogo naručivalo samo u jednoj knjižari, n. pr. Albrechtovoj, to bi sjegurno dala nešto popustbine. Ur.

Digitized by Google

VJESTNIK.

Domaće viesti.

— (**Imenovanja.**) Njeg. preuzvišenost ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je pravimi učitelji na obćih pučkih školah i to: Tomu Klepača u Maruševcu, Dragutina Šica u Višnici, Andriju Turzana u Kamenici, Antuna Vrabla u Jalžabetu, Miju Horvata u Martijancih, Josipa Fabijančića u Kraljevcu, Josipa Jemeršića u Jezeru, Ladislava Jakliča u Humu i Mirka Berca u Belcu; kandidata puč. učiteljstva Zvonimira Tkalca pravim podučiteljem na dječačkoj obć. puč. školi u Senju; Nikolu Mešterovića privremenim učiteljem na obć. puč. školi u Bačincih; Idu Pavlovićevu pravom poduciteljicom na djevojačkoj obćoj pučkoj školi u Iloku; Stjepana Uzelca privr. učiteljem na obć. pučkoj školi u Miklošu; kandidatkinju puč. učiteljstva Mariju Šašelovu podučiteljicom na obospolnoj obć. puč. školi u Ravnojgori.

— (**Zemaljsko školsko vieće za hrvatsko-slavonsku Krajinu**) zaključilo je svoj ovogodišnji rad dana 6. prosinca ove god. Medju predmeti, o kojih je razpravljalo, nalaze se i ovi:

1. Bi li valjalo zavesti reciprocitet glede oproštaja od uplaćivanja već jednom plaćenih pristojba u mirovinsku zakladu od strane onih učitelja, koji iz gradjanske Hrvatske u Krajinu i obratno iz Krajine u gradjansku Hrvatsku priedju?

2. Da li bi probitačno bilo, već obstojeće okružne učiteljske knjižnice podieliti, i tom djelitbom zasnovati nove knjižnice u mjestih, gdje kotarske oblasti sielo imaju?

3. U koliko bi valjalo podupirati osnivanje pučkih knjižnica kod svake škole?

4. Na koliko se ima protezati sudjelovanje mjestnih i okružnih školskih vieća pri premješćanju učitelja službe radi?

5. Tko ima sudjelovati pri imenovanju ravnajućih učitelja na višerazrednih pučkih učionah?

6. Dalo je svoje mnienje ob izradjenom naputku glede obradjivanja i uzdržavanja pokusnih vrtova, što jih škole imaju.

7. Dalo je mnienje o potrebi posebnih produžnih tečaja u gospodarstvenoj nauci za puč. učitelje.

Nadalje je predložilo:

8. da se dobrim i marljivim pripravnikom za pučko učiteljstvo izradi kod viših oblasti ista ona pogodnost glede presentne službe u vojsci, koju već pučki učitelji uživaju;

9. da se opetovna obuka na selih produži na dvie godine;

10. da pučke učitelje glavno zapovjedničtvo samo imenuje;

11. da učiteljište petrinjsko kao zavod od sele uviek u zemaljskom školskom vieću bude strukovnjakom zastupano;

12. da se uzme u razpravu, bi li trebalo produžiti obuku na petrinjskom učiteljištu na četiri godine;

13. da si svaka obćina posebnim prinosom školsku zakladu utemelji;

14. da se pučkim učiteljem plaće poprave, naznačivši podjedno sredstva, kako da se taj predlog najlaglje ostvari;

15. da se pučkim učiteljem putujućim ka konferencijam dnevnice poprave; i

16. da bi izvoljelo glavno zapovjedničtvo udovice i sirote pučkih učitelja novčano podupirati iz zemaljskih sredstva, dok učiteljska mirovinska zaklada nepočme funkcionirati.

— (**Darovi.**) G. dr. Mušicki sa sinovi poklonio je gradj. učioni u Brodu znatnu sbirku domaćih i inozemnih najizvrstnijih velikih ruda a g. Muravić, član šk. vieća, znatan broj starinskih novaca i drugih raznih sbirka i krasno vezanu uspomenicu; — gosp. Simo Kotur u Pakracu poslao je pučkoj školi u Vukojevcih pisaćih i risaćih stvari u vriednosti od 8 for. i 20 kom. novih početnica, da se podiele siromašnoj djeci; — veleč. g. Josip Pažur, duh. pomoćnik kod župe sv. Marka u Zagrebu i privr. vjeroučitelj na duhovljanskoj obć. puč. školi, poklonio je knjižnici iste škole 30 komada knjiga što poučna što zabavna sadržaja i 3 liepa zemljovida, svaki u 2 primjerka; — vis. kr. zem. vlada poklonila je obć. pučkoj školi u Kutini jedan primjerak anatomičkih slika (5 kom. s tekstom), 1 zemalj. kruglju (globus), 1 primj. prirodopisnoga atlasa s nazivljem, 1 primjer. biblijskih slika (10 kom.), zatim sljedeća djela: „Katekizam glasbe“ od Kuhača, „Njega zdravlja djačeta“ od Klaića, „Hrvatska i Slavonija u svojih fizičnih odnošajih“ od dra. Matkovića i „Statistiku školstva“ od Sabljaka.

Na ovih se darovih predstojnici dotičnih škola darovateljem najusrdnije zahvaljuju.

Razne viesti.

— (**Ugarska.**) Ugarsko ministarstvo za nastavu odredilo je, da će odsele biti na sjemeništu za učiteljice francezki jezik neobligatnim predmetom. Za one pripravnice, koje se žele pripraviti za uzgojiteljice (gouvernantice), otvorit će se poseban tečaj. Tu će one učiti francezki jezik, pjevanje i glasbu. Dozvoljeno ga je polaziti pripravnicam 2. i 3. tečaja. A odobrene za učiteljstvo, mogu ostati i 4. godinu na učiteljištu, te još učiti gore navedene predmete. One će osim učit. svjedočbe dobiti još i svjedočbu kao uzgojiteljice. — Mi se čudimo, da Magjari ponose se toliko svojim domoljubljem, posvećuju toliku brigu tim uzgojiteljicam. Tolik mar i brigu

Digitized by Google

valjalo bi posvetiti učiteljem, koji će medju narod. Uzgojiteljice uzimlju lih bogataši, pak zašto radi njih baš poseban trošak. Zašto poseban tečaj za kaste, a ne za narod, čijimi se žuljevi sve uzdržaje. —

— (**Tropava.**) Iz Tropave pišu „Volksch.“, da se je ondje prijavilo toliko mladića na učiteljištu, te ih već nemogu primati. S toga će morati mnogi u pripravni tečaj. Dapače je već i taj tečaj tako prepunjen, da nezna kud će s tolikimi. — Neznamo, što bismo mi učinili, da ih se kod nas u Zagrebu toliko prijavi?

— (**Italija.**) Zastupnička komora prihvatila je sa 208 glasova proti 20 ustanovu, po kojoj postaje pučka škola obveznom školom.

— (**Zdravstvena statistika.**) Nedavno izadje u Bavarskoj 35 svezaka pod naslovom: „Statistika kraljevine Bavarske“. Tu se napominju i uzroci i razprostiranje sljepote, gluhoniemosti i slaboumnosti. U toj statistici odpada na 10.000 stanovnika, i to: u Njemačkoj $7._1$ sliepaca, $12._3$ gluhoniemih. $12._3$ slaboumnih, $6._3$ ludjaka. U Italiji $10._2$ sliepaca, $7._3$ gluhoniemih, $6._7$ slaboumnih, $9._0$ ludjaka. U Austro-Ugarskoj i to u Cislajtaniji $5._6$ sliepaca, $9._7$ gluhoniemih, u Ugarskoj $12._0$ sliepaca, $13._4$ gluhoniemih, $12._0$ slaboumnih, $8._3$ ludjaka. U Nizozemskoj $4._5$ sliepaca, $3._4$ gluhoniemih. U Švedskoj i Norvežkoj, i to u prvoj $13._6$ sliepaca, $9._2$ gluhoniemih, $10._0$ slaboumnih i $18._8$ ludjaka; u drugoj $8._1$ sliepaca, $10._2$ gluhoniemih, $3._9$ slaboumnih, $17._6$ ludjaka. U Francezkoj $8._4$ sliepaca, $6._3$ gluhoniemih, $11._4$ slaboumnih, $14._6$ ludjaka.

— (**Bečke škole.**) Beč ima sada 41 dječačku i 42 djevojačke pučke škole, 4 mješovite, 14 dječačkih i 14 djevojačkih gradjanskih škola; dakle ukupno 115 škola. Ako je i grad ogroman, ali je to i liep broj škola.

— (**Gradac.**) Gradsko zastupstvo u Gradcu pretresivalo je nedavno školski proračun za godinu 1878. Ukupna svota iznosi 132.600 f. Od te svote predloženo je za učila 3524 for., za razne potrebe 3400 for., za grijanje škol. prostorija 5500 for., za doplatke 4720 for., za stanarinu 3047 for., za plaće učitelja 82.780 for., za doplatke ravnajućim učiteljem 700 for., za stanarinu učiteljem 1040 for., za remuneracije 4299 for., za paušal 1848 for., za pomoćnike u izvanrednih slučajevih 400 f., za otvorenje novih razreda 1500 f. Redoviti prinos obćine k zemaljskoj školskoj zakladi iznosi 83.600 for. Posljednjih triju godina izdala je obćina skoro pol milijuna za gradjenje škola. Sada su još dvie djevoj. učione u iznajmljenih sgradah.

— (**Učiteljsko družtvo Gföhl**) držaše svoju glavnu skupštinu t. g. u kolovozu. Toj skupštini prisustvovalo je množtvo ne samo članova, već i slušatelja. Ivan Vogl, nadučitelj iz Rastenfelda, razpravljao je sljedeću temu: „Pogreške domaćega uzgoja“. On tvrdjaše, da nije nećudorednosti današnje mladeži kriva moderna škola, već moderni domaći uzgoj. Zli primjeri, koje vide djeca žalibože prečesto u roditeljskoj kući, krivi su nećudorednosti mladeži. Zli primjeri u domu truju i kvare dušu i srdce sadanje mladeži. On navede za to i dokaze. Kad dom ruši, onda neka škola gradi. Neprijatelji moderne škole bacaju dakako onda krivnju na školu. — Poslie ove razprave dodje sljedeća na red: „Ljubite dječicu!“ Izvjestitelj Kr. Steiner navadjaše zato množinu primjera iz prakse školskoga života, kako valja dječicu ljubiti. Iz svakoga primjera, iz svake rieči sievaše žarka ljubav, kojom valja ljubiti povjerenu nam dječicu. Iz svakoga primjera mogao si opaziti duboko psihologično shvaćanje djetinje duše. Glasoviti pedagog Kehr takodjer veli, da nije najbolji onaj učitelj, koj najviše znade, već onaj, koj povjerenu mu dječicu najvećma ljubi.

— (**Francezka.**) Na elementarnih školah u Francezkoj službuje 158.850 osoba. Na javnih dječačkih školah jesu 32.292 svjetska učitelja i 6440 podučitelja, 2532 kongregatistička nadučitelja i 4733 podučitelja. Na javnih djevojačkih školah 10.874 svjetskih nadučiteljica i 2487 podučiteljica, 10.830 kongregatističkih nadučiteljica i 9326 podučiteljica. Na privatnih školah službuje 1841 svjetski nadučitelj i 1324 podučitelja, 673 kongregatistička nadučitelja i 2255 podučitelja; 5426 svjetskih učiteljica i 4309 podučiteljica, 5772 kongreg. nadučiteljice i 13.581 podučiteljica.

— (**Javne škole u Ameriki.**) Godine 1850. bijaše u sjedinjenih državah 87.250, 1860. 115.224, 1870. 141 629 škola; učitelja 1850. 105.858, 1860. 150.241, 1870. 221.042; učenika 1850. 3,642.695, 1860. 5.477.037. 1870. 7.209.938; prihod od poreza, zaklada i školarine 1850. 16.162.000, 1860. 34.718.112, 1870. 95.502.726 dolara. Od g. 1850.—1870. narasao je ondje broj pučanstva za 70%; a trošak u školske svrhe narasao je šesterostruko.

— (**Phonografija.**) Kako „Volksschule“ javlja, uvježbalo se jur do 200 učitelja austrijskih u phonografiji. To je još kraći način pisanja nego li stenografija. Izriče takodjer nadu, da će doskora postati phonografija obligatnim predmetom ne samo na srednjih, već i na pučkih školah. Liepo je to i vrlo koristno, kad se i u tom uvježba pučki učitelj, to ipak mnijemo, da neima svemu u puč. školi mjesta, ako nećemo mladež preobteretiti. A mi bismo se usudili reći, da bi u Austriji rado strpati sve u pučku školu, kako bi opet kod nas mnogi rado odstraniti sve, što njim nije po ćudi i čega oni nekad morda učili niesu. —

— (**Njemačko carstvo.**) U njemačkom carstvu imade sada 60.000 pučkih škola sa 6 milijuna učenika. Na 1000 stanovnika dolazi 150 učenika. Gimnazija ima 330, progimnazija 14, realka i viših djev. škola 484. Visokih škola 20 sa 16.557 slušalaca, od ovih do-

Digitized by Google

lazi 1000 na Berlin, Lipsko i Monakov. Na politehničkih školah službuje 360 učitelja sa 4428 učenika.

— (**Rim.**) Rimske škole polazi 20.000 djece. Sad će graditi ogromnu školsku palaču.

— (**Novo učiteljsko družtvo.**) U Olomuncu u Moravskoj ustrojeno je novo učit. družtvo pod imenom „Milde“. — To družtvo će podupirati siromašne pripravnike na olomučkom učiteljištu s novcem, učili i odielom. Davat će im prema potrebi i predujmove. Pravila su jur potvrdjena. — Tko dakle hoće i želi tvoriti dobro, ima za to uviek sgodu i priliku!

— (**Danska.**) Ministar nastave podnio je zastupničkoj kući na razpravu zakon. osnovu školskoga zakona, po kojem se imadu umnožati učiteljske sile, a privatnim školam pružat će u buduće po mogućnosti država i obćine pripomoć. Nu u Folkethingu (saboru) valjda neće primiti tu osnovu, jer, kako „Fr. päd. Bl.“ priobćuju, već su dosele dobivali pripomoć oni predstojnici privatnih škola, koji su pristaše ministarstva; dočim predstojnici ljevice malo ili ništa nedobiše, premda im posjećuje škole mladež mnogobrojnije. Zastupnici misle dakle, da se sve takove škole jednako podupiru; a kad ministarstvo neće tako, to će im zastupstvo uzkratiti dozvolu. Pa je i pravo!

— (**Francezka.**) Franczki ministar nastave javio je okružnicom svim školskim predstojnikom, rektorom itd., da je naumio urediti u izložbenoj palači ogromnu knjižnicu, u kojoj će se nalaziti samo pedagogijska djela i knjige, koje sastaviše lih francezki učitelji u vremenu od godine 1867—1878. U toj knjižnici imala bi biti zastupana sva francezka školska literatura, od najneznatnijega i najmanjega šk. lista pa do najvećega djela, rukovodnika, slovnice, tumača itd. neglededć na to, da li je knjigu sastavio elementarni učitelj ili koj drugi, neglededć na to, da li je knjiga historijskoga, matematičkoga, prirodoslovnoga ili beletrističkoga sadržaja. Ministar dati će okrom toga izraditi točan i vrlo obširan katalog s opazkami i s razjašnajem o toj knjižnici i u obće o literaturi francezkoj na polju školstva.

— (**Ugarska.**) Neki dopisnik priobćuje u listu „Ungar. Schulbote“, kako je k njemu došao starac moleći za milostinju, pa mu pružio ovu svjedočbu: „J. Resetaritz (valjda Rešetarić), bivši pučki učitelj, 73 god. star, vjere rimokat., udovac, rodom iz Stinca, pošto nema imetka, preporuča se milosrdju dobrih ljudi Što se od strane obćine i župnoga ureda posvjedočava.“ Taj je učitelj služio 29 godina, a sada mora prosjačiti. — U Steinbachu na granici austrijskoj razpisan je natječaj za učiteljsko mjesto. Bilo tu mnogo molitelja iz svake branže, samo ne učitelja. Izabraše mladića od 18 godina. To su doista krasne viesti, kojim netreba komentara!

— (**Pedagogijsko družtvo.**) Bečko pedagogijsko družtvo imalo je svoju 34. odborsku sjednicu, u kojoj je čitao vrlo zanimivo predavanje „Djetinje igre“ ravnatelj Viktor Pilečka. On zače s izrekom Jeana Paula: „Veselje pravo podaje djeci rad i igra izmjenice“. Pod konac predloži, da bi svaka škola morala imati igralište. Škola mora djeci podati priliku i vremena za igru. On napominje i to, da će mnogi neuzgojitelji, koji tobož sve znadu, i na to graknuti. Da imade svaka škola igralište, s vremenom bi nestalo mnogih neshodnih i nepotrebitih te s toga i škodljivih igara. A tim bi s vremenom i sam narod dobio volju i ukus za što boljega i ljepšega. Koliko toga u Njemačkoj pa i u samoj Austriji učitelji zahtievaju! A kod nas? Kod nas su najpotrebitije stvari još svirala na vrbi. Na zabavišta, škol. vrtove, na gombališta kod nas nitko ni nemisli. Pa da koj učitelj još zamoli igralište, to bi mu se u lice smijali, te ga nazvali ludjakom. Upravo je čudnovato, da naši gradjani, obćinari najviše škrtare s onim, što je potrebno njihovoj krvi — djeci njihovoj. Oni će se više brinuti za vojnike, za uznike, nego li za škole, gdje njihova djeca — ti nevini pupoljci — mladost probave! Bogu je plakati, da naš seljak ma kako daleko traži živinara, kad mu životinja oboli, a diete si, ženu ili majku pusti ležati bez svake pomoći. Škola pako mu je devetom brigom! To mu je nepotreban trošak! —

— (**Velika vojvodina Saksen-Weimar.**) Radi velikoga pomanjkanja učitelja predložila je vlada saboru, da ovaj povisi zakladu za štipendija učiteljskim pripravnikom (seminaristom) od 1500 na 9000 mar. Izvjestitelj Fries živo je zagovarao taj predlog vlade. I neki zastupnici dokazivahu, da valja svu pomnju obratiti učiteljskim sjemeništom, jer će ih drugčije mladići ostavljati, te poći na inozemne zavode. Osim toga zaključeno je, da budu štipendisti prosti od školarine.

— (**Kazne radi nemarna polazka.**) G. 1875. kažnjeno je u Berlinu sbog nemarna pošiljanja djece u školu 3397 obitelji (25 više od prijašnje godine). Kako vidimo, nije ni u Njemačkoj sve onako, kako mnogi misle.

„Smilje“.

Već je izašao i 4. broj „Smilja“, koj se odlikuje kao i ostali brojevi krasnim sadržajem i liepimi slikami. S toga upozorujemo i opet gg. učitelje i roditelje na taj zasad u nas jedini list za mladež. Osobito sada u oči božićnih blagdana sjećamo roditelje naročito majčice, da se nanj predplate, i njim daruju svoje miliće. To je doista za 50 novč. najcjeniji dar.

☛ **Ona gg., koja su primila 1. broj ovogodišnjega „Smilja“, umoljavaju se, da nerazpačane eksemplare vrate čim prije upravi hrv. ped.-knjiž. sbora.**

Digitized by Google

Poziv.

Pošto je godina na izmaku, pozivlju se gg. članovi učiteljskoga družtva podžup. jastrebarske najuljudnije, da čim prije svojoj dužnosti zadovolje.

Antun Pšeničnik,
blagajnik učit. družtva podžup. jastrebarske.

Natječaji.

— Za učitelja i orguljaša u Lovasu, podžupanije vukovarske. Beriva: 500 f. plaće, 6 hv. drva, stan i vrt od pol jutra. — Rok do 6. siečnja 1878.

— Za podučitelja u Vivodini, podžupaniji jastrebarskoj. Beriva: 240 for. plaće, 38 for. stanarine i 36 for. drvarine. — Rok do 8. siečnja 1878.

— Za podučitelja, odnosno podučiteljku u Gornjoj Rieci, podžup. križevačke. Beriva: 240 f. plaće, 30 f. drvarine i stan. Rok do 13. siečnja 1878.

— Za učitelja i pojca grč.-izt vjeroizpovj. na obospol. obćoj pučkoj školi u Dobrincih. Beriva: 350 f. plaće, 3 hv. drva, stan i vrt, zatim 50 n. za pratnju pri pogrebu. — Rok do 27. prosinca t. g.

— Za učitelja i orguljaša u Čavlih. Beriva: 600 f. plaće, stan, 100 for. drvarine za učitelja i školu, vrt i u ime orguljanja 36 f. Rok do 15. siečnja t. g.

Listovnica uredničtva.

G. F. G. u M. Primat ćemo dopise i od vas drage volje, kao što ih u obće od svakoga primamo, samo ako im je sadržaj takav, da se mogu objelodaniti.

G. F. T. u P. Odviše privatne naravi; nemožemo uvrstiti.

G. P. F. u P. Uz najbolju volju nemožemo Vam za sada na pitanje odgovoriti, jer stvar nije na čistu; nu u toliko Vas možemo ubaviestiti, da se kod vis. zem. vlade i duhovn. stolova radi o tom, da se orguljaška služba normira.

Svoj gg. našim suradnikom. U koliko niesmo Vašoj želji zadovoljili te uvrstili priposlanih nam radnja, učinit ćemo u budućem godišnjaku. Oprostite, nu uz najbolju volju nemogosmo inače. —

Poziv na predplatu.

Pošto je godina na izmaku, pozivljemo na predplatu XIX. tečaja „Napredka“. O smjeru lista nećemo duljiti; ostati će vieran dosadanjemu svomu programu. Nu druga je, koju nam valja staviti na srdce štov. gg. našim predplatnikom. Od dvie, tri posljednje godine poskočila je ciena artiji i štampi znamenito, a „Napredak“ je izlazio uz istu cienu, pače smo davali na radoš još i „Službeni dodatak“ u nadi, da će naš list po naredbi vis. kr. zem. vlade držati svaka škola. Žalibože, da nam se nada izjalovila, te ima još dosta škola bez njega. Da dakle nebude uz trud i požrtvovanje još i materijalnoga gubitka, moradosmo povisiti predplatu.

Od nove godine iznosi predplata „Napredku“ u Zagrebu i za vanjske u Austro-ugarskoj monarkiji . . . . . 5 for. — nov.
za strane države . . . . . 5 „ 50 „

Premda nas je samo znatno povećani trošak prisilio na povis predplatnine, to smo uza sve to, što će i odsele štovani naši čitatelji dobivati „Službeni dodatak“ badava, ipak voljni udovoljiti želji mnogih svojih predplatnika te osobito u tu svrhu, da će se moći za vremena objelodaniti izvještaji podžupanijskih učiteljskih skupština, dodavati po potrebi i prilog listu, dotično list povećati.

☞ **Umoljavamo štovano svoje čitateljstvo, da za vremena pošalje predplatu, jer bez predplate neće se nikomu list pošiljati. Predplata se šalje „Upravi „Napredka“. Pivarska ulica br. 90.“**

Hrv. pedag.-književni sbor.

Izdaje ga „Hrv. ped.-književ. sbor“, uredjuje Ljudevit Modec, a tiska Drag. Albrecht.

Digitized by Google

Službeni

DODATAK

k 6. broju „Napredka“.

Izdaje dozvolom visoke kr. hrv.-slav.-dalmatinske zemaljske vlade od 23. prosinca 1875. br. 5248. „Hrv. pedag.-književni sbor“.

Godina **Komad XIV.** **1877.**

Br. 52.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 31. siečnja 1877., br. 522. upravljena svim kr. podžupanijam. svim gradskim poglavarstvom i svim kr. nadzorničtvom za pučke škole, **kojom se odredjuje, da samo definitivno imenovani učitelji i podučitelji imadu odmah plaćati postotne pristojbe u mirovinsku zakladu, a isto tako imadu sve obćine odmah platiti averzualnu svotu.**

Povodom upita jednoga kr. školskoga nadzorničtva, da li su naime privremeno i uvjetno imenovani učitelji kao i podučitelji dužni plaćati §om 143. škol. zakona ustanovljene postotne pristojbe na korist učiteljske mirovinske zaklade, nalazi ovaj kr. zemaljsko vladni odjel sliedeće odlučiti:

Svi podučitelji, ako su pravimi podučitelji (definitivno) imenovani, moraju, kao i pravi (definitivno) imenovani učitelji, §. 143. škol. zakona ustanovljene postotne pristojbe na korist učiteljske mirovinske zaklade odmah plaćati; privremeno i uvjetno imenovani učitelji pako, pošto u svojoj službi nisu stalno (definitivno) imenovani, imati će te pristojbe stoprv onda platiti, kada budu pravimi učitelji imenovani, što će sliediti, kada budu zadovoljili uvjetom stavljenim jim prigodom dekretovanja.

Obćine školske dužne su, bez obzira na službeno svojstvo sadašnjih učiteljah, platiti takodjer odmah averzualnu svotu, ustanovljenu §. 144. slovo *a*) škol. zakona; jer se ta pristojba neplaća za učitelja, nego za školu, i to prama iznosu uračunivih u mirovinu plaćah (§. 139. šk. zak.) kako su ustanovljene novom klasifikacijom školah u smislu §. 126. škol. zakona.

Podjedno se odredjuje proglašenje ove naredbe u službenom dodatku škol. časopisa »Napredka«.

Ivan Mažuranić s. r.

Digitized by Google

Br. 53.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 5. veljače 1877., br. 557, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, **kojom se upućuju nadzorničtva, kako imadu postupati s molbenicami privremeno ili uvjetno imenovanih učiteljah, ako mole za definitivno imenovanje.**

Nakon dekretovanja učiteljskoga osoblja, obavljena na temelju naredbe od 3. siečnja 1876 br. 50, stižu ovamo često molbenice poiedinih učiteljah za preinaku manje povoljnih modalitetah njihova imenovanja.

Pošto su odnosne ovdašnje odluke uzsliedile na temelju podatakah pribavljenih od nadležnih organah školske i političke uprave, nenalazi ovaj kr. zemaljsko vladni odjel mienjati već sada svojih odlukal glede dekretovanja osobito onih učiteljah, koji su budi radi svojega ponašanja budi radi slabijih učiteljskih sposobnostih privremeno ili uvjetno imenovani ter stoga nalaže kr. nadzorničtvu, da stigavše mu u to ime molbenice takovih učiteljah prije konca tekuće škol. godine ovamo nikako nepodnosi, nego neka se prigodom inspekcije školah o njihovu djelovanju što točnije uputiti nastoji i tada neka koncem škol. godine podnese predlog ob onih privremeno ili uvjetno imenovanih učiteljih svojega područja, koje bude scienilo dostojnimi, da im se sadašnji dekreti povoljnijimi zamjene.

Od toga pravila biti će slobodno odstupiti samo glede onih, privremeno ili uvjetno imenovanih učiteljah, koji prije gori naznačenoga roka zadovolje stanovitomu specijalnomu uvjetu, ili kod kojih se sam po sebi rieši takov specijalni uvjet, od kojega je prigodom dekretovanja bilo ovisnim učinjeno definitivno njihovo imenovanje.

Samo takovih učiteljah molbenice mogu se i prije konca školske godine ovamo predlagati.

Podjedno se odredjuje proglašenje ove naredbe u službenom dodatku šk. časopisa »Napredka«.

Ivan Mažuranić, s. r.

Izpravak.

U proglašene dosada putem „Službenoga dodatka“ k „Napredku“ naredbe i oglase uvukle su se sliedeće pogreške:

a) U komadu II. na strani 20. valja dodati službeni broj 5873.

b) Naredba nalazeća se pod br. 26. u kom VI. datirana je „od 9. lipnja 1876, br. 1903“, a ima nositi datum „od 17. svibnja 1876“.

Tiskom C. Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Službeni

DODATAK

k 10. broju „Napredka“.

Izdaje dozvolom visoke kr. hrv.-slav.-dalmatinske zemaljske vlade od 23. prosinca 1875. br. 5248. „Hrv. pedag.-književni sbor“.

Godina **Komad XV.** **1877.**

Br. 54.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 16. ožujka 1877., br. 1350, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, **kojom se odredjuje u potanko glede popravnih izpitah na pučkih i gradjanskih školah te uvadjaju neke preinake u klasifikaciji.**

Jedan od ovozemaljskih učiteljskih sborovah potražio je od ovoga kr. zemalj. vladnoga odjela razjasnjenje sljedećih pitanjah:

a) Je li dopušten popravni izpit sa dva „srednja“ ili s jednim „slabim“ redom; pak mora li učenik popravljati izpit na istom zavodu, na kojem je dobio drugi red;

b) ako koja učenica svrši IV. razred na kojem privatnom zavodu, može li tada položiti izpit za šesti te stupiti u sedmi razred, i može li to dozvoliti sam učiteljski sbor ili se ima za to potražiti dozvola kr. zemaljske vlade.

Saslušav o tom mnenje zemaljskoga školskoga odbora, nalazi ovaj kr. zemaljsko-vladni odjel odrediti:

1. U običnoj pučkoj školi, odnosno u prva četiri (niža) razreda gradjanske škole nije dozvoljen nikakav popravak drugoga reda.

2. Iznad četvrtoga razreda pučke škole, t. j. u gradjanskih ili viših djevojačkih školah užega smisla, može se dozvoliti popravak drugoga reda uz uvjete navedene u točki 3. i 6. ovoga odpisa.

3. Popravak smije se dozvoliti samo iz jednoga predmeta.

4. Oznaka „srednje“ u §. 16. škol. i nast. reda od 14. srpnja 1875. br. 2947 i u naredbi od 28. siečnja 1876. br. 461 ima se zamieniti oznakom „nedovoljno“, koja čini drugi obći red.

5. Oznaka „slabo“ u gori pomenutih naredbah ima izostati, ter će tri ili više „nedovoljna“ činiti treći obći red.

Digitized by Google

6. Uz jedno „nedovoljno“ može unutar granicah točke 2. učiteljski sbor dozvoliti popravak; uz dva „nedovoljna“ neima popravka.

7. Popravak može se obaviti samo na onom zavodu, na kojem je učenik dobio drugi red.

Glede drugoga pitanja odlučuje ovaj kr. zemaljsko-vladni odjel, da se pod nikoji način neće dozvoljavati kontrakcija t. j. preskakivanje pojedinih razredah.

Što se tomu kr. nadzorničtvu znanja i ravnanja radi priobćuje s primjetbom, da se proglašenje ove naredbe odredjuje podjedno u službenom dodatku škol. časopisa „Napredka“.

Za bana:
Dr. Muhić s. r.

Br. 55.

Naredba

kr. hrv.- slav.- dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 12. ožujka 1877., br. 5619 — 1876, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, **kojom se odredjuje, da se nijedan učitelj dotično učiteljica nepripusti k vienčanju, dok se neizkaže, da je položio ženitbenu pristojbu u blagajnu u korist mirovinske zaklade.**

Pošto je školski zakon od 14. listopada 1874. dne 1. listopada 1875. u kriepost stupio, ter pošto sada već učiteljsko osoblje pučkih školah sve pogodnosti rečenoga zakona uživa, to neima dvojbe, da i dužnosti, rečenim zakonom naznačene, svi učitelji izpunjavati imaju.

S toga je ovaj kr. zemaljsko-vladni odjel, povodom upita jednoga kr. nadzorničtva, okružnicom od 23. listopada 1876. br. 4385. sve duhovne stolove zamolio, da podčinjenomu si svećenstvu izdadu nalog, da nijednoga učitelja, dotično učiteljicu, nepripuste k vienčanju, koji se izpravom, izdanom od dotičnoga poglavarstva občinskoga (ili ureda blagajničkoga) neizkaže, da je slovom *c.* §. 144. škol. zakona ustanovljenu ženitbenu pristojbu iznosom od 50 for. na korist mirovinske zaklade u blagajnu, iz koje plaću bere, platio.

Nalaže se dakle kr. nadzorničtvu stroga pazka nad tim, da se gori rečenoj zakonskoj ustanovi u svakom slučaju zadovolji, u koju će svrhu sve one učitelje i učiteljice, koji su iza 1. listopada 1875. u bračno stanje možda stupili, ovamo prijaviti ter ujedno naznačiti, da li su rečenu pristojbu jur položili ili ne, ter će one, koji tomu nisu zadovoljili, pozvati, da to naknadno učine i o tom se izkažu.

Za bana:
Dr. Muhić s. r.

Tisak C. Albrechta.

Digitized by Google

Službeni

DODATAK

k 12. broju „Napredka“.

Izdaje dozvolom visoke kr. hrv.-slav.-dalmatinske zemaljske vlade od 23. prosinca 1875. br. 5248. „Hrv. pedag.-književni sbor“.

Godina **Komad XVI.** **1877.**

Br. 56.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 11. travnja 1877., br. 1904, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, kojom se zadaje od strane vlade pitanje na pretres ovogodišnjim učiteljskim sastankom.

U savezu s okružnicom od 22. ožujka t. g., br. 668, nalazi kr. zemaljsko-vladni odjel za bogoštovje i nastavu ovogodišnjim učiteljskim sastankom zadati i od svoje strane na pretres sliedeće pitanje:

„Koje grane gospodarstvene zaslužuju osobitu pažnju u ovih krajevih i kako bi pučka škola iste u narodu najuspješnije i najkoristnije unapredjivati mogla.“ —

O čem se to kr. nadzorničtvo obavjestjuje s dodatkom, da se podjedno odredjuje, da ova naredba bude proglašena u „službenom dodatku“ školskoga časopisa „Napredka“.

Za bana:

Dr. Muhić s. r.

Br. 57.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 7. travnja 1877., br. 901, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, kojom se odredjuje, tko ima podmirivati troškove kod iztraga radi razmirica izmedju učiteljah ili radi sukoba izmedju učiteljah i škol. ravnateljstvah.

Dogadja se često, da radi osobnih razmiricah izmedju učiteljah samih, ili radi sukobah izmedju učiteljah i ravnateljstvah školskih i drugih organah

Digitized by Google

školske uprave, postaju potrebitimi iztrage putem posebnih izaslanikah, kojih iztragah uspjeh ne riedko pokazuje, da su izazvane bile pukom objestju pojedinacah.

A budući da su takove iztrage često sa znatnim troškom skopčane, obnašla je kr. zemaljska vlada odlučiti, da će u buduće te troškove od prućih se stranakah imat podmiriti ona, koja se pronadje krivom ter da je, budi kano tužitelj ništetnimi povodi i neosnovanimi tužbami, budi kano obtuženik nesnosljivostju, neposluhom ili drugom kojom mu drago proturednostju, iztragu lahkoumno izazvala.

Obćega znanja radi određuje se podjedno proglašenje ove naredbe u „službenom dodatku“ školskoga ćasopisa „Napredka“.

Mažuranić v. r.

Br. 58.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 31. ožujka 1877., br. 1224, **kojom se preporučuje svim pučkim i srednjim školam dr. Lorinsera opis i slike najvažnijih jestivih, sumnjivih i otrovnih gljivah.**

Po nalogu c. kr. austrijskoga ministarstva za bogoštovje i nastavu izdao je dr. Lorinser opis i slike najvažnijih jestivih, sumnjivih i otrovnih gljivah.

Ovdašnja sveučilištna knjižara pobrinula se je, da krasno izvedene table dra. Lorinsera budu obskrbljene hrvatskimi podpisi i da im se pridade hrvatski tumačeći tekst. Potonji izradjen je po profesoru Josipu Jandi.

Ciena je djelu 6 for.

Kako je korist ovoga djela izvan svake dvojbe, a njegovo tehničko izvedenje izvrstno, nalazi kr. vladni odjel za bogoštovje i nastavu nabavu istoga djela preporučiti svim pučkim i srednjim školam.

Za bana:
Dr. Muhić s. r.

Br. 59.

Naredba

kr. zemaljskoga vladnoga odjela za bogoštovje i nastavu od 12. travnja 1877., br. 1351, **kojom se izdaje naputak o sastavljanju školskih odborah u kraljevskih slobodnih gradovih Hrvatske i Slavonije.**

Pošto su se krivim shvaćanjem §. 166. škol. zakona od 14. listopada 1874. školski odbori u kralj. slob. gradovih većim dielom nepravilno ustrojili, nalazi kr. zemaljsko-vladni odjel za bogoštovje i nastavu o načinu, kako se ti

Digitized by Google

odbori ustrojavati i prinadležeće si poslove obavljati imaju, izdati sliedeći naputak:

§. 1.

Prama dvojakoj zadaći, koja u smislu §. 166. školskoga zakona prinadleži gradskim odborom školskim, ima se pri ustrajanju istih odborah konbinativno postupati na temelju ustanovah školskoga zakona koli ob občinskih (§§. 146—158.) toli i o županijskih (§§. 165—174.) školskih odborih.

§. 2.

Radi obavljanja poslovah, koji gradskomu školskomu odboru prinadleže u gori (§. 1.) naznačenom dvojakom svojstvu, dieli se isti odbor na užji i širji gradski školski odbor.

§. 3.

Članovi užjega gradskoga školskoga odbora jesu:

a) gradski načelnik, ujedno kano predsjednik odbora;

b) do pet članovah gradske občine izabranih od gradskoga zastupstva budi izmedju gradskih zastupnikah, budi izmedju ostalih pripadnikah gradske občine, ali takovih, koji su izbornici u gradsko zastupstvo;

c) župnici ili dušobrižnici onih konfesijah, kojim pripada najmanje jedna petnaestina obću pučku školu polazeće djece; a gdje u području gradske občine ima više župah, onaj od njih, kojega opredieli dotična duhovna oblast;

d) ravnajući učitelj, a gdje je u jednom gradu više njih, onaj, koji je po imenovanju, ili ako su u isto doba imenovani, koji je po službovanju najstariji.

§. 4.

Gradska občina netreba da kano patron bude napose zastupana u gradskom školskom odboru.

§. 5.

Članovi širjega školskoga odbora jesu:

a) gradski načelnik, ujedno kao predsjednik odbora;

b) šest od gradskoga zastupstva iz njegove sredine izabranih članovah, nu takovih, koji nisu možda već članovi užjega gradskoga školskoga odbora;

c) po jedan od dotične crkvene oblasti, dotično bogoštovnoga zastupstva, imenovani zastupnik svake od onih konfesijah, od kojih ima barem jedna petnaestina obće pučke škole polazeće djece;

d) dotični županijski, odnosno za grad Zagreb posebni zanj imenovani kr. školski nadzornik;

e) dva od gradskoga učiteljstva pučkih školah iz njegove sredine izabrana zastupnika.

§. 6.

Užji gradski školski odbor obavlja poslove, koji su §om 154. školskoga zakona občinskim školskim odborom namienjeni i u §§. 14—29. naredbe ob upravi pučkih školah od 8. rujna 1875. potanje naznačeni.

Digitized by Google

Užji gradski školski odbor bira predsjedniku zamjenika i sastaje se po odredbi §. 155. škol. zakona.

§. 7.

Djelokrug širjega gradskoga školskoga odbora naznačen je dielom u §. 171. škol. zakona, a dielom u §§. 56—60. gori pomenute naredbe ob upravi pučkih školah od 8. rujna 1875.

Naročito će širji gradski školski odbor predlagati gradskomu zastupstvu na imenovanje mjestnoga školskoga nadzornika ili mjestne školske nadzornike (§. 37. naredbe ob upravi pučkih školah od 8. rujna 1875.), i to izmedju članovah užjega školskoga odbora izuzam načelnika i ravnajućega učitelja.

§. 8.

U širjem gradskom školskom odboru zamjenikom predsjednikovim jest zakoniti gradskoga načelnika namjestnik.

Širji gradski školski odbor sastaje se prama odredbi §. 172. šk. zakona.

§. 9.

O sjednicah užjega i širjega gradskoga školskoga odbora imaju se voditi posebni zapisnici.

§. 10.

Gradski školski odbori, na koliko nisu ustrojeni prama ovomu naputku, imaju se po njem što prije preurediti.

Mažuranić s. r.

Tisak C. Albrechta.

Digitized by Google

Službeni

DODATAK

k 13. broju „Napredka“.

Izdaje dozvolom visoke kr. hrv.-slav.-dalmatinske zemaljske vlade od 23. prosinca 1875. br. 5248. „Hrv. pedag.-književni sbor“.

Godina **Komad XVII.** **1877.**

Br. 60.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 14. travnja 1877., br. 2059, upravljena na sve kr. podžupanije, na sva gradska poglavarstva i na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, kojom se ocjenjuje stanje pučkoga školstva školske god. 1875/6, ter se ujedno izdaje naputak, kako se imaju sastavljati imovnici, katalozi i popisi škol. pokućtva i učila.

Iz službenih izviestjah, koja su kr. školski nadzornici, nakon obavljene inspekcije pučkih školah, za godinu školsku 1875/6 ovamo podnieli, pribavio si je ovaj kr. zemalj. vladni odjel dosta jasan pregled o stanju pučkih školah u ovoj zemlji.

To stanje u obće uzeto nije najpovoljnije.

U rečenih izviestjih iztiču se razni nedostatci i razne mane, s kojih se pučko školstvo žudjenim načinom razvijati nemože. Te mane nepotiču s pomanjkanja valjanih uredabah, niti se mogu izključivo pripisati indolenciji puka ili neshodnoj upravi prijašnjih školskih organah. Neukost puka, pomanjkanje shodne upute, mlitavost nekih eksekutivnih organah, a ponajviše tužno stanje velikoga diela pučkoga učiteljstva, glavni su uzroci, s kojih je razvitak pučkoga školstva dosada zapinjao.

Pošto je novim školskim zakonom u prvom redu materijalno i socijalno stanje pučkih učiteljah znatno poboljšano; pošto je i obćinam veći upliv u samoupravu školah ustupljen; pošto je napokon i podžupanijam (gradovom) putem školskih odborah široko polje otvoreno, da u školske poslove neposredno uticati mogu: to se podaje kr. zemaljska vlada opravdanoj nadi, da će zaprekah uspješnijemu razvitku pučkoga školstva zajedničkim i skladnim sudjelovanjem svih na to pozvanih faktorah ako i ne naprečac, a ono ipak po malo nestati, ter da će se pučko školstvo ove zemlje za koje vrieme podići na čvrstu temelju,

Digitized by Google

koj mu je položen novim školskim zakonom i početi nositi plod primjeran žrtvam, koje je narod u najnovije vrieme riedkom pripravnosti zanj doprineo.

U tu svrhu potriebnim scieni kr. zemaljska vlada pozornost koli kr. podžupanijah i gradskih poglavarstvah, a preko ovih i podžupanijskih i občinskih školskih odborah, toli i kr. školskih nadzornikah svratiti na iztaknute u rečenih izviešćih nedostatke i mane, ter ih pozvati, da sjedinjenimi silami oko toga nastojati nepropuste. da se rečene mane što prije uklone, a nedostatkom da se kraj učini.

Medju takove spadaju u prvom redu zločeste školske sgrade.

Uzme li se u obzir, da školska mladež najnježniju dobu svoga tjelesnoga duševnoga razvoja mora, na štetu jednoga i drugoga, sprovoditi često u neshodnih i nezdravih prostorijah školskih, tad je u istinu skranje doba, da se što prije zadovolji ustanovam §§. 7., 36. i 40. školskoga zakona, u koju je svrhu izdan predbježno naredbom od 17. svibnja t. g. br. 2246 poseban privremeni naputak za gradjenje i dogradjivanje školskih sgradah, dočim si je ova kr. zemaljska vlada pridržala, izdati u tu svrhu i u smislu §. 39. škol. zakona normalnu naredbu uz normalne osnove za nove školske sgrade.

Osobitu pozornost zaslužuje k tomu i školsko pokućtvo, imenito pako školske klupe; ter će valjat nastojati, da se stare i nevaljale, te po zdravlje učenikah škodljive klupe iz školah što prije uklone i klupami novijih konstrukcijah, ako i ne na jedan put, a ono barem svake godine po mogućnosti zamiene.

Svakako se imaju klupe pod slovom **i** točke 2. gore pomenutoga privremenoga naputka iz školah što prije odstraniti.

Osim toga iztiče se u rečenih izviešćih pomanjkanje zahodah kod mnogih školskih sgradah.

Toj neurednosti mora se odmah doskočiti, radi česa upućuju se dotični faktori na ustanovu slova **c** točke 1. rečenoga naputka.

Nemanje djeluje ubitačno na razvoj školske mladeži u školah opažena nečistoća i pomanjkanje drvenih podovah.

I u tom obziru valjat će se ravnati po uputi slova **c** točke 2. rečenoga naputka, a skrb će biti občinskih školskih odborah da, u smislu §. 22. naredbe od 8. rujna 1875. br. 4069, u školskih prostorijah po svuda i u svem čistoća vlada, a da se svaki smrad (gnojišta) od školskih sgradah odstrani.

Ali i učitelji, osobito ravnajući učitelji, imati će se, prama ustanovi §. 32. školskoga i nastavnoga reda starati, da se školske prostorije i pokućtvo svedj čisto i u dobru redu drže.

Ujedno je iztaknuto i žalostno stanje pučkih školah glede školskih ogradah, pak i glede pomanjkanja učiteljskih a imenito školskih vrtovah.

Kr. zemaljska vlada vidi se prinukanom u tom pogledu svratiti pozornost podčinjenih si organah na ustanovu §. 38. škol. zakona, tez izčekuje, da će se i u tom pogledu zakonu što prije zadovoljiti.

Digitized by Google

Nadalje što se iztaknuti ima, jest kod mnogih školah neuredno dostavljanje ogrievnih drvah; navedeno bo je u rečenih izviešćih, da se školska djeca u nekih mjestih prisiljena bila, od kuće sobom u školu nositi po koju cjepanicu drvah, da peći, koje uzgredno budi rečeno, na mnogih mjestih ni iz daleka neodgovaraju svojoj svrhi, nalože i da u školskih sobah nezebu. Na drugih opet mjestih morala su se predavanja u školah obustaviti radi pomanjkanja ogrievnih drvah, pošto je već i školska ograda strošena bila.

Kr. zemaljska vlada očekuje pouzdano da će novi školski odbori u smislu §. 154. slovo **b** škol. zakona toj zloporabi bez svakoga daljega poziva na put stati, i da će se škole i učitelji za vremena potrebitimi ogrievnimi drvi obskrbiti; a glede pećih da će se ravnati po ustanovi slova **e** točke 2. gore spomenutoga privremenoga naputka.

Daljom zaprekom razvoju pučkoga školstva, dotično napredka školske mladeži jest, po izviešćih kr. školskih nadzornikah, pomanjkanje učilah kod mnogih školah, pak i ta okolnost, što školska mladež neima propisanih školskih knjigah, pisanakah i inih za obuku potrebitih stvarih.

Na mnogih mjestih dobivaju učenici veoma kasno potrebite za obuku školske knjige i pisaće stvari, gdješto nakon tri mjeseca, iza kako je školska godina započela.

U takovih okolnostih nije se ni najmanje čuditi, što u takovih mjestih ima djece, koja po 2 i 3 godine školu polaze, a neznaju ni čitati ni pisati.

Žalostna je u istinu ta opazka nekih kr. školskih nadzornikah, ter izaziva što ozbiljnije nastojanje, da se rečene zapreke u buduće za vremena s puta uklone.

Pošto je u tom pogledu skrbljeno ustanovam §§. 8., 41. i 42. škol. zakona i §. 22. naredbe od 3. rujna 1875. br. 4069, to očekuje kr. zemalj. vlada, da sličnim prijavam od strane kr. školskih nadzorničtvah više neće biti povoda, osobito ako i županijski školski odbori, u smislu §. 171. slovo **c** škol. zakona i §. 58. naredbe od 8. rujna 1875. br. 4069 budu, kao što se kr. zemaljska vlada pouzdano nada, savjestno vršili svoju dužnost.

Još štetonosniji je po školski napredak nemarni polazak škole od strane učenikah.

I ako je ova kr. zemaljska vlada sklona još za sada uzeti na izpriku u izviešćih kr. školskih nadzornikah navedene razloge, kanoti: zločesti popis školske mladeži i odatle proiztekavše nepovoljno razmjerje izmedju školskih sposobnjakah i školu polazeće djece; zatim razne pojavivše se bolesti, ciču zimu, neprohodne pute, povodnje, razne obiteljske odnošaje, udaljenost pojedinih uškolanih kao i još nekih nikamo neuškolanih selah, a napokon gdjegdje i nesposobnost samih učiteljah: to ipak nemože i nesmije u interesu pučke prosvjete mimo gledati, da to abnormalno stanje do vieka potraje, i da mu se na sve moguće ruke lieka netraži.

Dužnost će dakle biti koli kr. školskih nadzornikah, toli i političkih oblastih, o sredstvih i načinih, kako da se to najzatornije zlo od pučkoga školstva

*

Digitized by Google

odvrati, svjetovati se i vladi predloge podnositi, medjutim pako valjat će primjernom strogostju uporavljati ustanove naredbe od 6. listopada 1875 br. 4613 i nad tim bditi, da se točno vrši naredba od 8. listopada 1876. br. 4610, kojom su propisani i razposlani izkazi o nemarnom polazku škole; kr. pako zemaljska vlada nada se od svoje strane, da će joj novim uredjenjem preparandijah, ustanovljenimi za učitelje nastavnimi obrazovnimi tečaji, učiteljskimi sastanci, oživotvorenjem školskih knjižnicah i t. d. poći za rukom, uzgojiti učiteljski naraštaj, proti kojemu će se sve to manje moći načinom opravdanim podizati onakove užbe, kakove se sada ne riedko čuju proti učiteljem, nedoraslim svojoj zadaći.

Da se pako odredbe vladine glede popisa školske djece i glede providbe školah potrebitimi ogrievnimi drvi, ter pribave školskih knjigah i inih školskoj mladeži potrebnih stvarih točno vrše, valjat će, da učitelji svake godine i to najkasnije do 3. listopada kr. školskim nadzornikom podnašaju izviestja, o tom, da li su drva za školu privezena, da li su knjige za školsku mladež prama ustanovi §. 41. i 42. školskoga zakona dobavljene i da li je popis školskih sposobnjakah prama ustanovi §. 46. škol. zakona i §. 6. naredbe od 6. listopada 1875. br. 4613 učitelju uručen.

Kao velika mana ističe se u izviešćih nekih kr. škol. nadzornikah držanje samo poldnevne obuke u nekih pučkih školah. Ta za nevolju uredba poglavito potiče s premalenih školskih prostorijah, u koje se nemogu smjestiti sva na polazak škole obvezana djeca.

Dok se školske prostorije prama gori pomenutomu privremenomu naputku od 17. svibnja t. g. br. 2246 nedograde, biti će skrb političkih oblastih, da se medjutim u mjestih, gdje je moguće, potrebite prostorije u najam uzmu i prama broju učenikah odnosno prama ustanovi §. 20. škol. zak. da se i potrebiti broj učiteljah namjesti.

Za olakšanje uzdržavanja učiteljskoga osoblja dozvoljava se, da se na selih mjesto drugoga učitelja ili učiteljice može namjestiti podučitelj ili podučiteljica, kojim će pripadati §. 127. škol. zakona ustanovljena podučiteljska plaća.

Nemanje prieći razvoju pučkoga školstva i neuredno započimanje i zaključivanje škol. godine pa i prekomjerno školsko praznovanje.

Glede trajanja škol. godine kao i glede školskih praznikah imat će se odsele točno vršiti ustanova §. 16. škol. zakona i §§. 5. i 6. školskoga i nastavnoga reda; a glede praznovanja crkvenih blagdanah izdati će kr. zemaljska vlada na temelju §. 7. školskoga i nastavnoga reda posebnu naredbu.

Koli iz izviešćah kr. školskih nadzornikah, toli i iz pritužbah pojedinih učiteljah razabrala je ova kr. zemaljska vlada, da učitelji unatoč tolikim ovdješnjim nalogom svoje plaće sveudilj neuredno dobivaju.

Očevidno je, da se neurednim izplaćivanjem plaćah učitelji izvrgavaju ekonomičkomu neredu i brigam najgore vrsti, koje svojim pritiskom oduzimaju potrebitu za nastavni rad vedrinu duše.

Digitized by Google

Stoga se političke oblasti upozoruju na ustanove §. 125. škol. zakona, ter će ponoviti strogu naredbu, da se učitelji svakoga mjeseca i sbilja točno u napried izplaćuju iz dotičnih občinskih blagajnah.

Prigodom inspekcije pučkih školah opazili su kr. školski nadzornici da se u većem dielu školah nevode imovnici (iventari), ter da se nezna, što koja škola posjeduje koli na pokućtvu toli na učilih i knjigah.

Reda i evidencije radi nalazi kr. zemaljska vlada svratiti pozornost na ustanovu §. 40. škol. i nastavnoga reda ter odrediti da se po priloženih ovdje formularih sastave odmah imovnici i katalozi, koji se u svrhu školskoga katastra imaju kr. škol. nadzornikom podnieti i prama §. 41. i 42. škol. i nastavnoga reda od občinskih školskih odborah svake godine nadopunjivati i kr. školskim nadzornikom podastirati. Jedan primjerak tih imovnikah imat će se kod svake škole u smislu §. 40. slova e škol. i nastavnoga reda redovito voditi i čuvati, ter po njih u slučaju osobne promjene, inventar škole nasljedniku učitelja, dotično ravnajućega učitelja predati.

Podnašajuć imovnike občinskim školskim odborom sastavit će ravnajući učitelji (učitelji) prama ustanovi §. 41. školskoga i nastavnoga reda, i to po formularu **D.** popis onih učilah i onoga pokućtva, što bi se još nabaviti imalo, ter će i taj popis školskomu odboru predložiti, a ovaj će nastojati, da se predložena učila i pokućtvo do početka buduće školske godine nabave.

Pošto su školskim zakonom utemeljeni novi odnošaji pučke škole sada već velikim dielom provedbenimi naredbami uredjeni, pak pošto se mora misliti, da su u podžupanijske i občinske školske odbore izabrani ljudi onakovi, kakove predpolažu §§. 5. i 50. naredbe ob upravi školah od 8. rujna 1875., nada se ova kr. zemaljska vlada, da se nijedan od njih neće ni u najnepovoljnijih i najtežih okolnostih uztezati, preuzetu dužnost na korist obćega napredka savjestno vršiti i tim ovu kr. zemaljsku vladu u njezinih na boljak naroda smjerajućih intencijah svimi mogućimi silami podupirati; a kr. zemaljska vlada neće uzmanjkati, revnost pojedinih u tom pogledu odlikujućih se članovah po zasluzi ocieniti i priznati.

Konačno odredjuje se proglašenje ove naredbe u „službenom dodatku“ škol. časopisa „Napredka“ za obaviest i ravnanje učiteljstva i školskih odborah.

Za bana:

Dr. Muhić s. r.

Digitized by Google

Obrazac A.

Imovnik

školskoga pokućtva pučke škole u .....

Tekući broj	Broj kom.	Predmet	Ciena a. vr. for.	nč.	Opazka
1	4	stola za učitelje od mehka drva, obojadisana po 4 for. 50 nč.	18	—	Nabavljeno iz školske blagajne
2	8	stolacah (za svaku sobu po 2) od mehka drva, obojadisana po 2 for.	16	—	
3	4	školske ploče s naslovom po 15 for. 30 nč.	61	20	
4	36	klupah i to:			
		a) u prvom razredu 10 po 10 for.			
		b) „ drugom „ 10 „ 10 „			
		c) „ trećem „ 10 „ 10 „			
		d) „ četvrtom „ 6 „ 10 „			
		Ukupna vriednost klupah....	360	—	
		Ukupno....	455	20	
		i t. d.			
		U N.....dne 31. srpnja 1876.			
		N. N., predsjednik obć. škol. odbora. **N. N.,** ravnajući učitelj.			
		Godine 1876/7. nabavljeno:			
5	4	ormara, za svaki razred po jedan po 13 for.....	52	—	
6	4	umivaonika za svaki razred po 8 for. 20 nč. ...	32	80	Poklonio: stolar N. N.
		Skupa....	84	80	
		U N.....dne 31. srpnja 1877.			
		N. N., predsjednik obć. škol. odboru. **N. N.,** ravnajući učitelj.			
		i t. d.			

Digitized by Google

Obrazac B.

Imovnik

učilah pučke škole u N.....

Tekući broj	Broj kom.	Predmet	Ciena a. vr. for.	Ciena a. vr. nč.	Opazka
1	2	računala od Hartmana po 12 for.	24	—	Poklon od kr. zem. vlade.
2	1	zemaljska kruglja s hrvatskim nazivljem	18	—	Kupljeno iz školske blagajne
3	1	Fričev tehnologički muzej	50	—	„
4	1	zemljovid trojedne kraljevine.....			
		i t. d.			
		Ukupno....			
		U N.....dne 31. srpnja 1876,			
		N. N., predsjednik obć. škols. odbora. **N. N.** ravnajući učitelj.			
		Godine 1876/7 nabavljeno:			
5	1	poluobla od Kotzen-Matkovića na platnu.....	5	—	
6	1	Zipeov atlas prirodopisni	5	—	
		i t. d.			
		Ukupno....			
		N., N., predsjednik obć. škol. odbora. **N. N.,** ravnajući učitelj.			
		i t. d.			

Digitized by Google

Obrazac C.

K a t a l o g

školske knjižnice pučke škole u N.....

Tek. broj	Naslov knjige	Broj svezakah	Ciena a. vr.		Opazka
			for.	nov.	

Digitized by Google

Obrazac D.

Popis

pokućtva i učilah i drugih potriebštinah, što bi se imale nabaviti za pučku školu u N.....

Tek. broj	**Predmeti,** koji bi se nabaviti imali	Ciena a. vr. for.	Ciena a. vr. nč.	Kod koga da se naruči	Opazka
1	Školska spremnica	5	—	u knjigoveže: N. N. u N.	Po §. 40 škol. i nast. reda sl. *a.*
2	20 arakah razrednice.....	—	60	kr. zem. vlade	
3	Ormar za knjižnicu sa staklenimi vrati	25	—	kod stolara: N. N. u N.	Po §. 44. škol. i nast. reda.
4	Slike za zornu obuku od Tempsky-a	6	—	u knjižari: N.	
	i t. d.				
	U N.....dne 31. srpnja 1876.				
	N. N., ravnajući učitelj.				

Digitized by Google

Br. 61.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade. odjela za bogoštovje i nastavu. od 14. travnja 1877., br. 3416—1876., **kojom se preporuča za školske knjižnice djelo: „Vinogradarstvo“ od Dragutina Stražimira.**

Nakladom sveučilištne knjižare Albrechta i Fiedlera u Zagrebu izišlo je djelo „Vinogradarstvo“, što ga je sastavio Dragutin Stražimir. Str. 304 sa 71 likom. Ciena 1 for.

Pošto je ova knjiga po strukovnjacih vrstnom pronadjena, te bi se njenim što većim razprostranjenjem promaknulo racionalno vinogradarenje, to se ista svim pučkim školam preporučuje za školske knjižnice, školske nagrade osobito u vinorodnih predjelih.

Za bana:
Dr. Muhić s. r.

Tisak C. Albrechta.

Digitized by Google

Službeni

DODATAK

k 16. broju „Napredka“.

Izdaje dozvolom visoke kr. hrv.-slav.-dalmatinske zemaljske vlade od 23. prosinca 1875. br. 5248. „Hrv. pedag.-književni sbor“.

Godina **Komad XVIII.** **1877.**

Br. 62.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 17. svibnja 1877., br. 893, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, **kojom se odredjuju izvanredni produžni tečaji na zagrebačkoj kr. preparandiji i osiečkom kr. velikom gimnaziju.**

Po ustanovi §. 100 školskoga zakona imaju se prama potrebi na svakoj preparandiji u vrieme jesenskih praznikah držati izvanredni produžni učevni tečaji za pučke učitelje.

Na temelju te ustanove nalazi ovaj kr. zemaljsko-vladni odjel odrediti, da se dojdućih jesenskih praznikah na zagrebačkoj kr. preparandiji drži takov izvanredni produžni učevni tečaj, koji će trajati počam od 6. kolovoza do uključivo 15. rujna t. g.

Za polakšicu učiteljem iz Slavonije obnašao je nadalje ovaj kr. zemaljsko-vladni odjel dozvoliti, da se za nje ima napose u Osieku, i to u sgradi kr. velike gimnazije obdržavati rečeni tečaj, koji će ondje trajati počam od 13. kolovoza do uključivo 22. rujna t. g.

Na ove produžne učevne tečaje dužni su u smislu §. 101. školskoga zakona doći svi oni javni učitelji pučkih školah, koje pozove kr. zemalj. vlada.

Za ovaj put nenalazi kr. zemaljska vlada pojedince k tim tečajem pozivati pučke učitelje; već odredjuje u obće, da na jedno od gori pomenutih mjestah, naime budi u Zagreb budi u Osiek, moraju — i to o svom trošku — doći svi oni učitelji, koji su prigodom obćenitoga dekretovanja imenovani samo uvjetnimi učitelji uz priuzdržaj, da će na produžne tečaje biti pozvani; nu mogu doći i oni, koji imaju dopuniti izpit samo iz hrvatskoga jezika u smislu §. 110. školskoga zakona.

Digitized by Google

Ti učitelji imaju svaki pojedince svoje očitovanje, da će kod produžnoga tečaja doista učestvovati, sa naznačajem mjesta, Zagreba ili Osieka, podnieti do 25. mjeseca lipnja t. g. dotičnomu kr. županijskomu nadzorničtvu, koje će izkaz prijavivših se podnieti ovamo najkasnije od 10. srpnja t. g.

Da se predavanja produžnoga tečaja prama obsegu vremena kano i, što je najglavnije, prama samoj svrsi tečaja udese, imati će se ista ograničiti mal ne sasma na praktičnu struku, ter će se valjati kaniti mnoge teorije, a učevno gradivo imati će se razdieliti tako, da se u roku od 6 tjedanah svladati može, što će se moći tim laglje postići, ako se pri predavanju rabila bude koncentrička metoda.

Prama tomu imati će se temeljiti sva obuka na čitankah za sva 4 razreda propisanih. Uza to će se osobito obuka u računstvu imat u sklad dovesti sa novom metričkom mjerom.

K tomu će se valjat obzirati na nove naučne osnove, ter nastojati, da se iste u sklad dovedu sa sada u porabi stojećimi čitankami, a i školska uredba, imenito razdioba satih za sve vrsti obćih pučkih školah kao i način obuke u sva četiri razreda zajednički, neće se smjeti tom prigodom s uma smetnuti.

Što i kako da se iz gori rečenih predmetah u naznačenom okviru uzeti ima, o tom biti će dužnost sastaviti osnovu onim, kojim se povjerava rukovodjenje tih tečajah.

Rukovodjenje produžnoga učevnoga tečaja na kr. preparandiji u Zagrebu povjerava se privremenomu ravnatelju rečene preparandije Ljudevitu M o d c u, komu se za realističku struku navlastito radi upute učiteljah u rabljenje fizikalnih i prirodoslovnih učilah, pridieljuje učitelj zagrebačke preparandije Cesar H a s e k; dočim se za rukovoditelja produžnoga učevnoga tečaja u Osieku odredjuje učitelj kr. preparandije u Zagrebu Stjepan B a s a r i č e k, komu će se pridružiti za realističku struku profesor velike gimnazije u Osieku Gj. P e n c.

Na koncu tečaja držati će se izpit pod predsjedom vladina povjerenika, koji će se za Zagreb odrediti naknadno, dočim se za Osiek ta zadaća povjerava ravnatelju kr. tamošnjega gimnazija, Matiji G r š k o v i ć u; ter će se učestnikom tečaja izdati i obćenite svjedočbe, u kojih će se osobito iztaknuti, da li si je izpitanik pribavio toliko znanja i praktične vještine, da će moći zadovoljavati zahtjevom novoga školskoga zakona, i da li će umjeti raditi u duhu novih učevnih osnovah; ili da li će morati još koji put ponoviti produžni tečaj.

O tom izpitu podnieti će oba izpitna povjerenstva (predsjednik i svi pri tečaju sudjeljujući učitelji) tabelarna izvieštja, koja će podjedno služiti za podlogu konačnomu dekretovanju dosadanjih uvjetno imenovanih učiteljah.

Za bana:
Živković s. r.

Digitized by Google

Br. 63.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 18. svibnja 1877., br. 2673 upravljena na ravnateljstvo kr. mužke i ženske preparandije u Zagrebu, **kojom se odredjuje, kako se ima postupati kod osposobljujućega izpita za učiteljstvo glede orguljanja.**

Opetovano su stigle kr. zemalj. vladi pritužbe, da su osobito mladji, već služeći i svjedočbom o podpunu osposobljenju providjeni pučki učitelji crkvenoj glasbi, a napose orguljanju tako nevješti, da u tom pogledu crkvenu službu nemogu obavljati bez sablazni puka i bez smetanja javnoga bogoštovja.

Pri tom kr. zemalj. vlada nemisli one tužbe, koje joj, ponajviše od seoskih župnih obćinah, stižu proti učiteljem, koji se pri orguljanju i dotično pri obuci školske mladeži u crkvenom pjevanju nedrže bezuvjetno tradicije, kojom su se, uz gdješto veoma liepe i svake pažnje vriedne ostanke starijih vremenah, uvukli u crkvenu glasbu, osobito po selih, u istinu elementi, o kojih je prikladnosti punim pravom slobodno posumnjati.

Te izrodine crkvene glasbe, da se po malo dokidaju i boljimi tvorbami zamjenjuju: skrb o tom mora se u ostalom prepustiti ponajprije oblastim i službenikom crkve; učitelj pako smatrati će svojom dužnošću, da se tradicijam puka, dokle je samo moguće, prilagodjuje, u ostalom da, njegujuć što je od starine dobra i čega će muzikalnu vriednost biti tim vrstniji ocieniti, čim temeljitije bude i sam u tu umjetnost uputjen, crkvenu glasbu po malo boljim pravcem navratjati nastoji, u čem će ga i izobražen svjetjenik podupirati te proti neumjestnim zahtjevom i izopačenomu ukusu neuka puka braniti.

Ali ima učiteljah, koji si za vrieme preparandijalnih naukah nisu pribavili onoliko muzikalnoga znanja, koliko se za dostojno obavljanje crkvene, poimence orguljaške službe u obće zahtieva. Takovih učiteljah tiču se one s početka pomenute tužbe, koje kr. zemalj. vladi dolaze sa stranah svakoga uvaženja dostojnih.

U ostalom, da su prijašnjih godinah izilazili iz preparandije kandidati učiteljstva crkvenoj glasbi posve nevješti, dokazom je to, kako je ovdje poznato, nekolicina njih nije se niti mogla natjecati za učiteljska mjesta, gdje su ona spojena s orguljaškom službom.

Po položaju, koji je ustrojnim statutom za preparandije namjenjen u tih zavodih orguljanju, kano ne samo obligatnomu predmetu, nego i takovu, koji izmedju svih ostalih tehničkih predmetah, jedini i m a biti predmetom osposobljujućega izpita (§. 80), u napredak to biti nesmije.

Kr. zemalj. vlada mora zahtievati, da se odnošaj učiteljske naprama crkvenoj službi i sbilja svom ozbilnošću shvatja onako, kakovim ga je naznačila kr. zemalj. vlada u svojoj naredbi od 5. travnja 1876. br. 1648 (službeni dodatak „Napredka“ kom. III. br. 16), ter s toga nalaže kr. ravnateljstvu, da

*

Digitized by Google

na obuku pripravnikah u orguljanju za vrieme trogodišnjega nauka što veću pomnju obrati, izpitno pako povjerenstvo da kod osposobljujućega izpita dostatan napredak, a osobito praktičnu vještinu kandidatah u tom predmetu svom strogostju zahtieva i onim, za koje se obnadje, da orguljašku službu nebi mogli obavljati bez nepodobštinah, koje su spomenute u uvodu ove naredbe, da učiteljsku svjedočbu uzkrati ter ih na opetovanje izpita iz toga predmeta pridrži.

Za to će se ova naredba imati proglasiti pripravnikom pučkoga učiteljstva za njihovo ravnanje.

Za bana:
Dr. Muhić s. r.

Br. 64.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 14. svibnja 1877., br. 2519, **kojom se svraća pozornost učiteljah hrvatskoga jezika na nižih realkah i gradjanskih, a donekle i u viših djevojačkih učionah na „Vježbenicu“ u hrvatskom slogu od Josipa Vitanovića.**

Ravnatelj velike realke u Osieku, Josip Vitanović, sastavio je i svojim troškom izdao „Vježbenicu“ u hrvatskom slogu I. dio za niže realke i gradjanske učione.

Kr. zemaljsko-vladni odjel za bogoštovje i nastavu nalazi svratiti na rečenu vježbenicu pozornost učiteljah hrvatskoga jezika u nižih realkah i gradjanskih a donekle i u viših djevojačkih učionah, koji će se učitelji istom vježbenicom dobro poslužiti moći.

Za bana:
Dr. Muhić s. r.

Tisak C. Albrechta.

Digitized by Google

Službeni

DODATAK

k 19. broju „Napredka“.

Izdaje dozvolom visoke kr. hrv.-slav.-dalmatinske zemaljske vlade od 23. prosinca 1875. br. 5248. „Hrv. pedag.-književni sbor“.

Godina **Komad XIX.** **1877.**

Br. 65.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 26. svibnja 1877., br. 2525, upravljena na sve kr. podžupanije, na sva gradska poglavarstva te na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, kojom se odlučuje glede primanja šegrta, dotično opetovnjaka u opetovnicu, koji nisu svršili podpuna četiri razreda.

Povodom upita jednog kr. nadzorničtva za pučke škole, da li se u opetovnice primati mogu i oni šegrti, dotično opetovnjaci, koji su svršili samo 1., 2. ili 3., a ne sva četiri razreda obće pučke škole, nalazi kr. zemaljska vlada odlučiti:

Po ustanovi §. 56. škol. zakona ima se znanje stečeno u svakdanjoj obćoj pučkoj školi u opetovnici, koja je sa svakom takovom školom spojena, ne samo opetovati, nego i razširivati prema potrebam praktičkoga života.

U tu svrhu dužni su po ustanovi §. 58., dotično §. 48. šk. zakona i §. 1. naredbe ob opetovnoj obuci pri obćih pučkih školah od 20. prosinca 1875., br. 5749, polaziti opetovnicu sva djeca mužkoga i ženskoga spola, iza kako su svojoj dužnosti glede polazka obće pučke škole zadovoljivala.

Da je pako koje diete toj dužnosti zadovoljilo, ima prije, nego što u opetovnicu stupi, dokazati to svjedočbom odpustnicom propisanom §. 10. škol. i nastavnoga reda.

Ako se dakle prema ovim gori navedenim ustanovam postupalo bude, tad je nedvojbeno, da se u opetovnice mogu primati samo ona djeca, koja su sva četiri razreda obće pučke škole i to dobrim uspjehom svršila, izuzam slučaj navedeni u §. 11. škol. i nast. reda.

Uvodno napomenutomu upitu bila je povodom ustanova §a 60. školskoga zakona, u kojoj se govori o šegrtih i trgovačkih naučnicih, koji neznaju ni čitati ni pisati, a imali bi polaziti opetovnice.

Digitized by Google

Predmnjeva, da bi se prama toj ustanovi mogli u opetovnicu primati tim prije oni šegrti, koji, ako i nisu svršili sva četiri razreda, ali svršivši po koji niži razred, ipak umiju čitati i pisati, mogla je poteći iz kriva shvaćanja pomenute zakonske ustanove; ova bo se neproteže na djecu, koja imaju stoprv stupiti u zanat, nego se tiče one djece, koja su, kada je školski zakon u kriepost stupio, već bila u nauku kod kojega zanatnika; i samo takovim ima se prilika pružiti, da se u pripravljaonicah za opetovnice mogu podučiti u čitanju i pisanju; nu vrieme, sprovedeno u takovih pripravljaonicah, neima se uračunati u ono, koje je §om 57. škol. zakona za opetovnu obuku ustanovljeno.

Povrh toga primjetjuje se, da ni po ustanovi §. 40. obrtnoga zakona, potvrdjenoga dne 27. veljače 1872., nesmije nijedan zanatnik u nauk primiti diete, koje nije navršilo 12. godinu, što upravo odgovara redovitoj obvezi, ustanovljenoj radi polazka škole §§i 44. i 45. škol. zakona.

Ova se naredba ima navadnim načinom proglasiti, a podjedno se odredjuje njezino proglašenje i u službenom dodatku školskoga časopisa „Napredka“.

Za bana:
Dr. Muhić s. r.

Br. 66.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 16. lipnja 1877., br. 2469, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, kojom se objelodanjuje naputak narodnoga zemaljskoga muzeja za iztraživanje predhistoričnih starinah, te pozivlje učiteljstvo, kako ima prema tomu naputku postupati.

Da se starinski predmeti iz predhistoričke dobe, kojih se mnogo nalazi razsijano po zemlji, budi i slučajno na svietlo izašli, poštede i sačuvaju na korist znanosti u obće, a narodnoga zemaljskoga muzeja napose, izdalo je ravnateljstvo toga muzeja priviti naputak za iztraživanje predhistoričkih starinah navlastito u mogilah i humcih, koji se uslied molbe istoga dostavlja kr. nadzorničtvu s pozivom, da podčinjeno osoblje učiteljsko uputi, neka, koliko može, nastoji o tom, da se sa starinami upitne vrsti, koje bi se našle, postupa u smislu rečenoga naputka, a o nadjenih predmetih obaviesti ravnateljstvo narednoga zemaljskoga muzeja.

Podjedno se spomenuti naputak s propisom ove naredbe dostavlja uredničtvu časopisa „Napredak“ za uvrštenje u službeni dodatak lista.

Mažuranić s. r.

Digitized by Google

Naputak

za iztraživanje predhistoričkih starinah navlastito u mogilah i humcih.

(Polag naputka izdana od antropologičkoga družtva u Beču.)

Na mnogih mjestih austro-ugarskih zemaljah nalaze se većinom u ravnicah, pojedini čunjasti brežuljčići (mogile, tumuli), koji su očevidno umjetno nastavljeni, te dosižu ne malu visinu od 40—50 stopah uz primjeren promjer. Takovih ima u dolnjoj Austriji, u Štajerskoj, po čitavoj Ugarskoj, te sižu daleko u Tursku, gdje su osobito mnogobrojni. U nas malo se do danas na to pazilo, te jedva da se o tom znade. Tek A. Morlot god. 1850 opazi prvi njih jedanaest kod Radoboja no malenih i ležećih skoro jedan do drugoga, koje je kasnije t. j. god. 1860 Graffenried dao vještije razkopati, a stvari našaste, kao žare i posude, kremenjače, kosti izpaljenih lješinah, zrna od jantara itd. sobom ponese. Od velikih i sasvim osamljenih jedan se nalazi na ulazku u selo sv. Petar u župi Velikoga Bukovca, o kom je muzejalno ravnateljstvo obaviešćeno po vrlom i umnom rodoljubu g. Josipu Šavoru, ondješnjem župniku, od koga se je nadati, da će ga razkopati dati. Oko jednoga kod Kukojevacah u Slavoniji sada se trudi naš gorljivi povjerenik Ante Bogetić, a valjda na ovu vrst spada i brežuljčić g. 1874 razkopan, kada je gradjena cesta kamensko-zvečevska medju Kamenskom i Strieževicom. I kod nas dakle ima tragovah tim spomenikom davne prošlosti, a vjerojatno je, da jih i podosta imade.

Ima pako tih brežuljčićah dvoje vrsti, velikih naime osamljenih i malenih ali više na okupu, koji polaze bez dvojbe iz poganske dobe. Oni se zovu različito: u dolnjoj Austriji Mugeln ili Heidenbücheln, u Štajerskoj takodjer Geldkogeln, kod nas mogile, maleni humci ili humke.

Oni pojedini čunjasti brežuljčići nisu do sada nigdje, kao što kod nas ni oni maleni na okupu, dostatno iztraženi bili, te se s toga ni nezna jošte, čemu su pravo služili; neki naslučuju i u njih poganske grobove kao u malenih; drugi jih drže za brežuljčiće, gdje su se vile turske zastave (sandschak-tepesi) ili za kredna ognjišta (Kreidefeuerpunkte). U onom kod Deutsch-Altenburžke crkve, koj je pred jedno 45 godina razkopan bio (ali se nezna je li točno iztražen bio), nije se, kažu, ništa našlo, dočim u onom kod Zogelsdorfa, pred dvie godine na poticaj kneza Colloreda točno izpitanom, našlo se tragova dvostrukim pregradam brvnenim (Bohlenwände), a medju njimi sila velikih brdinah criepovah s urezanimi nakiti, te jedna igla bakrena sasvim slična onim našastim u Hallstadtu i nekoliko drugih predmetah bakrenih, a sve to bez dvojbe pokazuje na predhistoričko doba, ali grobu kakovu nije se ušlo u trag.

Pošto se od potanjega izpitivanja mogilah i humacah izčekuje velik probitak za poviest starodavne prosvjete u našoj domovini, to se ovo ravnateljstvo odlučilo izdati taj naputak, da se i kod nas ne samo muzejalni povjerenici nego i svi drugi, kojim leži na srdcu naš napredak, navlastito pako gg. kotarski pred-

Digitized by Google

stojnici, župnici, liečnici, učitelji i dr. ovoga posla kane i nas o svojih istraživanjih u svoje vrieme obavieste na korist ovoga zem. zaveda i znanosti u obće, a na sve bolje poznavanje naše zemlje i njene prošlosti.

U tom pogledu valjalo bi učiniti sljedeće:

1. Točno pobilježiti, gdje se onakovi brežuljčići, budi veliki osamljeni ili malenoi na okupu nalaze, da se utvrditi uzmogne obseg njihova razprostiranja, značaj mjestnosti, gdje su podignuti bili, i njihov pravi medjusobni odnošaj.

2. Što više njih znanstveno iztražiti.

Što se tiče prve točke, svakomu, koji poznaje takove brežuljčiće, biti će lahko naznačiti ih na posebnom zemljopisu; a to se može obaviti i točnimi pismenimi podatci.

Svaka takova obznana dobro će nam doći. Brežuljčiće, koji su iz zemlje nakopani, te se osamljeno i naprosto iz ravnice ili iz glavice kojega brežuljka čunjasto uzdižu, lahko je razaznati, te se jedva naravskimi pomiešati mogu.

Glede iztraživanja tih brežuljčićah, ako se hoće tim znanosti koristiti, treba sustavno i osobito obzirno postupati. Tu se neradi toliko o vriednosti ondje se baš nalazećih predmeta, ne toliko o njih samih, koli o točnom proučenju načina u nakopavanju tih brežuljčićah, položaja i ukupnoga opredieljenja našastih predmetah, jednom rieči svih okolnostih, koje su djelovale pri nakopavanju brežuljčićah.

Pošto se brežuljčić točno izmjerio, višeput biti će najshodnije, da se izkopa priekop ili prokop kroz njegovu sredinu, i to razom vanjskoga tla, da se tako doznadu dvie točke oboda i sredik. Nu ni to nije dosti; ako je visina odveć golema, da bi se mogao priekop izkopati, onda valja od vrha prama sredini kopati široku jamu, jer razni primjeri u drugih zemljah dokazali su da, grobnice u brežuljcih leže a) razom vanjskoga tla, b) ponešto iznad vanjskoga raza c) i u sredini brežuljčićeve visine, dapače kadkada još i više. Nu one su se po koj put i dublje od brežuljčićeva temelja polagale; toga radi mora se u sredini ponešto dublje kopati, nego je prokop, naime sve do zarašćena tla. Redje se nalaze grobovi u obodu; u tom slučaju ima se dakako sa svih stranah iztraživati. Redovito se uzeti može, da, ako se obod na dvie ili najviše četiri strane potraži, a ništa se nenadje, dalnje potraživanje oboda biti će bez uspjeha.

Treba paziti, da li je brežuljčić kamenjem okružen ili da li se u njem kakova pravilna naslaga kamenja nalazi, koju onda treba sliediti. Sretneš li te s kakovim hodnikom iz nastavljenih kamenah, dospjeti ćeš, ako li ga sliedom sliediš, na grobnicu.

Poganski način pokapanja bijaše trovrstan: sahranjenje lješine u zemlji, — sgaranje ove i polaganje ostanakah u brežuljčić ili u tlo, — sačuvanje pepela u žarah. Riedko se kad n. pr. u Hallstadtu opazilo djelomično sgaranje, naime pokapanje tiela a sgaranje lubanje, ili takodjer obratno.

Naidje li se pri kopanju na pravilno naslagane kamene, na posude, na pepeo s ugljenom pomiešan ili na crnjastu, tustu zemlju (muljevinu), koja navadno postaje iz truleža lješine, mora se veoma oprezno iztraživanje nastaviti. Odsad treba rabiti u kopanju drveno orudje, a po okolnostih i same ruke; i

Digitized by Google

zemlju treba prosijati, da se mali predmeti ne zabace. Sad treba kopati od ozgo a ne sa strane. Odkrite predmete ne valja namah dignuti, nego jih po mogućnosti do konca iztraživanja na svom mjestu ostaviti; načini se crtež ili bar makar mjestni nacrt cieloga izkapanja s točnim označenjem predmetah, i kako su i gdje ležali, koji se tek sada mogu dignuti. Za kopanja biti će dobro, ako se predmeti pokriju tankimi daščicami od novoga drva, da jih nebi kotrljajuće se kamenje oštetilo, a da se za slučaj, ako bi jih zemlja opet zatrpala, lahko iznova naći mogu.

Glede pogrebnoga mjesta valja paziti, da li okostnica na prudu, na utvrdnutom glibu ili u liesu leži; da li je sitnom zemljom, pieskom ili ilovačom posuta bila; da li je sasvim ili samo na glavi kamenjem okružena. Što se tiče pako same okostnice, mora se dakako sva pažnja obratiti na nje pravac (Orientirung), položaj i nošnju. Iste okolnosti treba na umu imati i kod grobnicah sažganih lješinah, da li se je sažganje na istom mjestu obavilo, što se može spoznati po množini ugljevnih ostanakah i po tragovih sažega na kamenih, glibu i zemlji — ili nisu li možda sažgani ostanci od drugdje se nalazeće lomače amo donešeni bili, — nije li lješina kamenjem okružena na utvrdnutom prudu položena i. t. d.

Na ostanke truhnuta drva treba budno paziti, jer se po množini i položaju njegovu daje zaključiti, da li je tu bio lies od panja ili ne: isto tako na tragove od odjeće (mrtvaci su se navadno odjeveni zakapali), od koje se često samo otisci opažaju na glibu ili zemlji.

Veoma su važne lubanje kostura, jer se može po njih doznati pleme i porieklo umrvših; za njihovo sačuvanje treba se osobito brinuti, te se ima izpod njih položiti daska, da se pomnjivo dignu, i tek onda očistiti od zemlje, pošto su se na zraku ponešto posušile. Od slučajno našastih živinskih ostanakah zubi su osobito važni oznake radi.

U ne rimskih grobovih neima ni traga melti; ako se dakle nadje okostnica ili sažeg ili žara u kamenitoj raki, to je ova sastavljena samo od kamena lomnjaka bez porabe melte.

U grobovih sa žarami, navadno poveće su one posude, koje sadržavaju preostatke sažganja i okružene su od manjih, te na položaj njihov treba osobito paziti.

Poganski grobovi bez iznimke providjeni su posudami od surova, slabo pečena, s toga često drobljiva i na lomu crnkasta glinavca. Ove treba velikom pomnjom vaditi, jer su višekrat vlagom zemlje omekčane, a velečesto težinom zemlje na njih ležeće razgnječene. Ima se dakle nastojati, da jih se najprije očisti sa svih stranah od zemlje, da jih se omota na nekojih mjestih sa žicom, te kad su se na zraku očistile, tada samo, podmetnuvši im daščicu, mogu se skupa sa držanjem polagano dignuti. Ako su razpucane, dobro će biti, samo ako pukotina odveć nereži, zaliepiti ih šelakom, stopljenim u žesti pomoću kista, zemlju nalazeću se u posudi treba tek onda oprezno izvaditi, pošto se je glinavac posve osušio. Kao liep za razbijene posude preporučuje se osim še-

Digitized by Google

laka i sadra razmočena u teklinastoj vodi ili živo vapno sa sladkim sirom pomiešano. Dizanju posuda prikladnije je u pjeskovitom tlu suho vrieme, u glibastom pako tlu vlažno, jer inače je ovo toli tvrdo, da se žare izvaditi nemogu.

Glede oružja, koje navadno pokojniku o strani leži, osobito pako kod nakita, treba opet paziti na njihov položaj, da li stoji uz glavu, na vratu, uz rame ili uz noge (nožni kotači). Truhnuto drvo pokazuje nam bar često dužinu držala ili ručice, isto tako vlakno od kože ili druge tkanine uporabu kovnih nakita. Bakar je navadno obastrt zelenom hrdjom, željezo često posve okiseno. Željezni predmeti, ako su i dobro sačuvani, na zraku se kvare; s toga treba jih omazati otopinom ribne klije, te pošto su se dovoljno osušili, pokostiti jih smiesom od lanena ulja i voska. Kost se očvrsti, ako se umoči u lojivo ili vosak. Zelena hrdja (plemenita patina) na bakru strugati se nesmije.

Sve što se vidi, da je i ma kako čovječjom rukom iz kamena izdjelano, izradjeno ili iz pečenice napravljeno, navlastito predmeti iz zmijevca, porphyra, obsidiana, nephrita, kremenjaša, vapnenca itd. ima se pomnjivo pobirati i spremati, činilo se to i neznatno.

Od najveće je ipak važnosti točno opažanje, opisivanje i u koliko je moguće grafično nacrtanje nalazka u njegovoj cjelosti, jer se jedino od svih tih bud i prividno kadgod neznatnih okolnostih dade stvoriti slika, po kojoj se izreći može sud o ćudi, o običajih, a u obće o stanju obrazovanosti naroda, koj je postavio ovo do našega vieka dopiruće spomenike.

U našoj zemlji osim pomenutih dvovrstnih brežuljćićah ima jošte i mnogo pećinah, koje isto onako spadaju na predhistorička doba, te bi trebalo i one popisati i točno im označiti položaj za daljna iztraživanja. Ove su u najstarija doba služile ljudem za prebivalište, a kada su ih ovi ostavili, te se po visočinah utvrdili ili iznad jezera i močvarskih predjelah svoje kolibe na drvenih pilovih osnovali, pećine su im često služile za sahranu svojih mrtvacah. Toga radi pećine čuvaju veliko blago za poznavanje starodavnosti, pa nam i te treba znanstveno izpitati i proučiti pored obojega njihova zvanja. Jošte se nije u nas ušlo u trag gradnjam na pilovih, valjda i za to, jer ih težko razaznati, pošto truhnuto drvo jedva ostavlja od sebe trag u močvari ili u vodi. Ima jezerah i močvarah u gornjoj krajini, oko Osieka, a močvarskih predjelah navlastito u Sriemu. Stoprv lanjske godine pošlo je za rukom glasovitomu Pigoriniu, Italijancu za predhistoričkoga sastanka u Pešti odkriti blizu Tòszega kod Tise prvu gradnju na pilovih u Ugarskoj, a dru. Dežmanu isto takovu u ljubljanskih močvarah. I u pećinah dakako treba kopati, navlastito uza stiene, te onako isto oprezno i pomnjivo u tom postupati, kao što je gori rečeno za brežuljćiće.

Svaku viest o svem tom, koja nam dodje, rado ćemo i zahvalno primiti i upotriebiti na korist promaku ovoga zem. zavoda i sve boljega poznavanja ove naše mile domovine.

U Zagrebu, 1. travnja 1877.

Ravnateljstvo nar. zem. muzeja:
S. Ljubić.

Digitized by Google

Br. 67.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 23. lipnja 1877., br. 2912, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, kojom se preporučaju za nabavu u ime škol. nagradah neke „hrvatskom maticom“ izdane knjige.

Kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, nalazi za nabavu u ime školskih nagradah priporučiti sliedeće, troškom „matice hrvatske“ izdane knjige uz snižene ciene, i to:

a) Za gradjanske i više djevojačke učione.

Vrazova djela, pet svezaka liepo vezanih mjesto 7 f. 30 n., samo	6	fr. —	nv.
Mesić: Život Zrinjskoga, nevezano mj. 1 f., samo	—	„ 80	„
Vežić: Sievak Zrinske zviezde, liepo uvezano umj. 1 for., samo	—	„ 80	„
Šenoa: Antologija pjesničtva, liepo vezana	3	„ —	„
Jules Verne: Put na mjesec, liepo uvezano	3	„ —	„
„ „ „ oko zemlje „ „	2	„ 60	„
Preradovića djela: u platno vezana	3	„ 80	„
isto zlatovezom	4	„ 20	„

b) Za pučke učione.

Izabrane priče Andersenove, liepo uvezano	1	fr. 30	nv.
nevezano	—	„ 80	„

Što se tomu kr. nadzorničtvu znanja radi priobćuje s dodatkom, da se ova naredba podjedno oglašuje u službenom dodatku časopisa „Napredka“.

Za bana:
Dr. Muhić s. r.

Br. 68.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 23. lipnja 1877., br. 3112, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, kojom se odredjuje, da se na viših djevojačkih školah obuka u tjelovježbi nesmije zamjenjivati s obukom u plesu.

Ravnateljstvo jedne više djevojačke škole zamolilo je ovaj kr. zemaljsko-vladni odjel za dozvolu, da se u viših razredih tih školah zamieni obuka u tjelovježbi s obukom u plesu.

Saslušav u tom pogledu mnienje zemaljskoga školskoga odbora, nije obnašao ovaj kr. zemaljsko-vladni odjel toj molbi zadovoljiti, budući je tjelovježba po §. 70. dotično 71. škol. zakona obveznim predmetom gradjanskih, odnosno viših djevojačkih školah, ter se nesmije zamjenjivati drugim i to neobligatnim predmetom.

Digitized by Google

Na školah, gdje bi se željela uvesti takodjer obuka u plesu, stojati će prosto poslužiti se ustanovom §. 72. škol. zakona, pak u to ime potražiti posebnu dozvolu kr. zemaljske vlade.

Podjedno se odredjuje proglašenje ove naredbe u službenom dodatku „Napredka“.

Za bana:
Dr. Muhić s. r.

Br. 69.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 23. lipnja 1877., br. 3114, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, kojom se odredjuje, kako se imaju držati izpiti sa opetničari te izdavati im svjedočbe.

Jedno od kr. nadzorničtvah za pučke škole stavilo je predlog, da se s opetničari drže prije izdanja svjedočbah odpustnicah posebni izpiti i da se za te izpite ima platiti pristojba.

Za obrazloženje toga predloga navelo je pomenuto nadzorničtvo, da bez izpitah opetovnih nauk, do jedinoga polazka opetovnice, nebi imao nikakove druge svrhe; jer učio opetovnjak što tečajem dvijuh godinah ili neučio, imala bi mu se izdati odpustnica, ako je samo marljivo polazio opetovnicu.

To shvatjanje nije izpravno. Već sam pogled na imenik opetovnjakah, koj je propisan §om 39. naredbe od 20. prosinca 1875., br. 5749, uvjeriti će svakoga, da se od opetovnjakah nezahtieva samo, da marljivo opetovnicu polaze, nego da i u pojedinih, rečenom naredbom za opetovnice propisanih učevnih predmetih dobro napreduju; a da se ovo potonje osobito zahtieva, dokazuje i §. 41. gori rečene naredbe od 20. prosinca 1875.

Tim sàmim se već kaže, da se odpustnice mogu izdati samo na temelju prije dokazana napredka, koji se opet prosuditi dade ili na temelju bilježakah, tečajem školske godine po napredku u pojedinih predmetih stečenih te u dotične rubrike gori pomenutoga imenika unešenih, ili još k tomu i izpitom.

Pošto su opetovnice u smislu §. 56. škol. zakona nerazdruživi dio obće pučke škole, ter pošto se po §. 15. škol. zakona na pučkih školah imaju držati javni izpiti: sliedilo bi, da se jednako s izpiti na obćih pučkih školah, imaju držati i na opetovnicah.

Nu saslušav u tom pogledu mnienje zemaljskoga školskoga odbora, nalazi ovaj kr. zemaljsko-vladni odjel odrediti, da se javni izpiti imaju doista držati i na opetovnicah, ali samo jedan put u godini, i to na koncu školske godine; nadalje, da se opetovnjakom svjedočbe odpustnice imaju prama ustanovi §. 43. naredbe od 20. prosinca 1875. bezplatno izdavati i napokon, da se i ove svjedočbe, analogno §. 24. škol. i nast. reda mogu na neko vrieme i uzkratiti.

Podjedno se odredjuje proglašenje ove naredbe u službenom dodatku „Napredka“.

Za bana:
Muhić s. r.

Tisak C. Albrechta.

Digitized by Google

Službeni

DODATAK

k 20. broju „Napredka“.

Izdaje dozvolom visoke kr. hrv.-slav.-dalmatinske zemaljske vlade od 23. prosinca 1875. br. 5248. „Hrv. pedag.-književni sbor“.

Godina **Komad XX.** **1877.**

Br. 70.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu. od 29. lipnja 1877., br. 3115, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, **kojom se odredjuje, da se neima radi primanja učenikah u I. razred pučke škole ustanovljivati nikakov prekluzivni rok.**

Na molbu jednoga kr. nadzorničtva za pučke škole. da se ustanovi prekluzivni rok, poslie kojega se neće više primati djeca u prvi razred pučkih školah, obnašao je ovaj kr. zemaljsko-vladni odjel, saslušav mnenje zemaljskoga školskoga odbora odrediti što sliedi:

Obzirom na to, što §. 14. škol. zakona jasno ustanovljuje, da se učenici primaju u školu samo početkom godine; zatim s razloga, što bi prekluzivni termin mnogi upotrebljivali za to, da. proturav se nekako prvih danah, kašnje nebudu primljeni u školu i time izmaknu dužnosti polazka; nadalje s razloga, što se uslied obligatnoga polazka pučke škole i nemože učenik neprimiti, ako se prijavi; nenalazi kr. zemaljska vlada radi primanja učenikah u I. razred pučke škole ustanovljivati nikakova prekluzivnoga roka, nego se ima strogo obdržavati ustanova §. 14. školsk. zakona, pak i ustanove ovostrane odredbe od 6. listopada 1875., br. 4613.

Podjedno se odredjuje proglašenje ove naredbe u službenom dodatku školskoga časopisa „Napredka“.

Za bana:

Dr. Muhić s. r.

Digitized by Google

Br. 71.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 27. lipnja 1877., br. 3294, upravljena svim kr. nadzorničtvom za pučke škole, ravnateljstvu kr. mužke i ženske preparandije i samostanskoj preparandiji u Zagrebu, **kojom se preporuča za nabavu u ime škol. nagradah molitvenik od N. Tomasea, preveden I. Fiaminom.**

Primorska tiskara u Kraljevici izdala je svojom nakladom „kršćanske molitve od Nikole Tomasea“, što ih je na hrvatski preveo kanonik Ivan Fiamin.

Molitvenik ovaj koli svojim poznatim vrstnim sadržajem, toli liepim prevodom i ukusnom vanjštinom zgodan je kao riedko koja slična knjiga za nagrade školske, osobito za već zrelije djevojčice.

S toga se dozvoljava, da se ova knjiga može u pomenutu svrhu upotrebljavati u svih pučkih školah.

Ciena je knjizi:

pučko izdanje vezano u platnu	—	fr. 30	nv.
„ „ „ „ koži	—	„ 50	„
sjajno „ u koži	1	„ 50	„
„ „ „ baršunu	1	„ 80	„
s pozlaćenim utiskom	2	„ —	„
s posrebrenim okovom	3	„ —	„

a dobiva se kod uprave primorske tiskare u Kraljevici.

Podjedno se naredjuje uvrstba ove naredbe u službeni dodatak školskoga lista „Napredka“.

Za bana:

Dr. Muhić s. r.

Br. 72.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 1. srpnja 1877., br. 2700, upravljena svim kr. nadzorničtvom za pučke škole, **kojom se obznanjuje, da se može zemljovid Hrvatske, Slavonije i Dalmacije iz Baur-Matkovićeva atlasa zamieniti novim.**

Nakladnik Ed. Hölzl u Beču izviestio je ovamo, da je zemljovid Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, na kojem je jedan dio Hrvatske medje bio pogriešno koloriran, iz Baur-Matkovićeva zemljopisnog atlasa za pučke učione uništio te učinio odredbu, da se isti zemljovid i u razprodanih do sada primjercih rečenog atlasa može kod dotičnih knjižarah zamieniti novo tiskanim zemljovidom.

Što se tomu kr. nadzorničtvu savezno sa ovostranim odpisom od 5. listopada 1876., br. 4785, znanja i dalnje obaviesti radi priobćuje s dodatkom, da se proglašenje ovog odpisa u službenom dodatku školskoga časopisa „Napredka“ podjedno odredjuje.

Digitized by Google
Tisak C. Albrechta.

Službeni

DODATAK

k 21. broju „Napredka“.

Izdaje dozvolom visoke kr. hrv.-slav.-dalmatinske zemaljske vlade od 23. prosinca 1875. br. 5248. „Hrv. pedag.-književni sbor“.

Godina **Komad XXI.** **1877.**

Br. 73.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 9. srpnja 1877., br. 3573, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, **kojom se onim učiteljem, kojim je prigodom dekretovanja stavljen uvjet, da si u roku od tri godine imaju pribaviti formalno učiteljsko osposobljenje, dozvoljava, da lagljega polaganja učiteljskoga izpita radi mogu polaziti produžne učevne tečaje.**

Prigodom općenitoga dekretovanja učiteljah stavljen je nekojim učiteljem uvjet, da si imaju u roku od tri godine pribaviti formalno učiteljsko osposobljenje odgovarajuće novomu školskomu zakonu, ter je za olahkoćenje toga ustanovljeno, da se kroz prve dvie godine imaju podvrgavati s pripravnici kr. preparandije propisanim prelaznim izpitom, a koncem treće godine da imaju položiti učiteljski izpit.

Već onom prigodom stavljeno bje tim učiteljam na volju, da si učiteljsko osposobljenje i prije izmaka trijuh godinah pribaviti mogu.

Nekoji od tih uvjetno imenovanih učiteljah zamolili su ovaj kr. zemaljsko-vladni odjel, da jim se radi lagljega polaganja učiteljskoga izpita dozvoli, da mogu polaziti produžne učevne tečaje dotle, dok se neobnadje, da su si pribavili toliko znanja i vještine, koliko je potrebito, da mogu s uspjehom obučavati na temelju novih naukovnih osnovah.

Držeći, da će rečeni učitelji, slušajuć predavanja na produžnom učevnom tečaju, prije i lagljе stavljenu jim uvjetu moći zadovoljiti, nalazi ovaj kr. zemaljsko-vladni odjel dozvoliti, da svi učitelji, koji padaju pod točku 3. slov. *b*) naredbe od 3. siečnja 1876., br. 50, imaju polaziti produžne učevne tečajeve, ter da se s njimi isto tako postupa, kao i s onimi, koji su u smislu naredbe od 17. svibnja t. g., br. 893, na polazak produžnih učevnih tečajevah pozvani.

Digitized by Google

Prama tomu nalaže se tomu kr. nadzorničtvu, da o tom sve takove učitelje, na koje se gori rečena naredba od 3. siečnja 1876., br. 50, proteže i koji bi imali već ove godine prvi prelazni izpit polagati, za vremena obaviesti i da jih na polazak ovogodišnjega produžnoga učevnoga tečaja pozove.

Mažuranić s. r.

Br. 74.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 9. srpnja 1877., br. 1629, **kojom se odredjuje, kako se ima postupati proti onim članovom občinskih školskih odborah, koji nemarno polaze sjednice obć. škol. odborah.**

Smisao §. 151. školskoga zakona, kojim je ustanovljena novčana globa od 5—40 for. za one, koji neopravdanim načinom nehtjednu primiti izbora u občinsko školsko vieće, nemože biti drugi, nego da se od onih, koji rečeni izbor prime, očekuje, da će i zadovoljavati preuzetoj dužnosti.

S raznih ništa ne manje stranah stigle su kr. zemaljskoj vladi tužbe, da članovi občinskih školskih odborah sjednice odborske veoma nemarno polaze i s toga da napredak školski veoma zapinje.

Ako se je škol. zakon odnosnom ustanovom za to pobrinuo, da pojedincem nebude prosto bez dovoljnih razlogah odricati se sudjelovanja za obće dobro, mora da se nadje i način, kako bi se važni interesi pučke prosvjete obranili od štete po nemarnosti onih, koji čast občinskih školskih odbornikah nisu, istina, odklonili, ali neće da vrše s njom skopčanih dužnostih.

Proti sličnim neredom, pojavivšim se kod viećah političkih občinah, potražila je kr. zemaljsha vlada, odjel za unutarnje poslove, lieka u ustanovah privremene naredbe za opravljanje občinskih poslovah u gradovih i trgovištih od 19. kolovoza 1851., br. 822 (R, odredivši okružnom naredbom od dne 11. travnja 1876., br. 7570, da se rečene ustanove mogu uvesti i kod seoskih občinskih zastupstvah.

Analognu uporavu tih ustanovah od §. 105—111 nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, dozvoliti i za občinske školske odbore, s tom promjenom, da se iznos novčane globe ima obzirom na §. 106, u jednako rastućem trojakom razmjeru kretati izmedju 2—6 for., a obzirom na §. 110. izmedju 1—3 for., i s tom daljom promjenom, da će te globe imati, kano i one u §. 151. školskoga zakona, teći u občinsku školsku zakladu.

Organom za prisilno utjerivanje tih globah jest dotično poglavarstvo političke občine. Globljeniku ostaje ništa ne manje prosto, prizvati se $\frac{\text{za podžupanije}}{\text{na kr. podžupanija}}$ $\frac{\text{za gradove}}{\text{na kr. zemalj. vladu}}$ unutar roka od 8 danah. iza kako je proti njemu globa izrečena.

I. Mažuranić s. r.

Tisak C. Albrechta.

Digitized by Google

Službeni

DODATAK

k 25. broju „Napredka“.

Izdaje dozvolom visoke kr. hrv.-slav.-dalmatinske zemaljske vlade od 23. prosinca 1875. br. 5248. „Hrv. pedag.-književni sbor“.

Godina **Komad XXII.** **1877.**

Br. 75.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 7. kolovoza 1877., br. 3968, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, **kojom se odredjuje, da imadu občinski školski odbori prigodom natjecanja za razpisana učit. mjesta molbenice svih natjecateljah podnašati dotičnomu kr. nadzorničtvu za pučke škole.**

Kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, doznala je, da občinski školski odbori prispjevše jim uslied razpisana natječaja molbenice pojedinim natjecateljem prije izmaka natječajnoga roka i neodpraviv ih dalje putem propisanim, s odlukami, koje njihov djelokrug nadilaze, vraćaju, ter tim gdješto i redovito popunenje učiteljskih mjestah osujećuju.

Pridržavajuć si kr. zemaljska vlada što strožiji postupak proti onim občinskim školskim odborom, koji bi u napredak rečenim načinom proturedno postupali i zakonom im ustupljeno velevažno pravo pri izboru učiteljah zlorabili, svraća pozornost svih občinskih škol. odborah na ustanove §§. 8. i 9. naredbe o namještanju učiteljah od 4. listopada 1875 br. 4566, ter odredjuje da občinski školski odbori molbenice s v i h natjecateljah imaju podnašati dotičnomu kr. nadzorničtvu za pučke škole, koje će ih nakon sliedivšega riešenja vraćati natjecateljem. Molbenice inače povraćene moći će se smatrati kao proturedno povraćene, i o svakom takovu povratku molbenice prosto će stojati dotičnomu natjecatelju učiniti prijavu kod nadležnoga kr. nadzorničtva za pučke škole.

Podjedno se, školskim odborom za znanje i obdržavanje, odredjuje proglašenje ove naredbe u službenom dodatku školskoga časopisa „Napredak“.

Za bana:

Jurković s. r.

Digitized by Google

Br. 76.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 16. kolovoza 1877., br. 2681, upravljena na sve kr. podžupanije, sva gradska poglavarstva i sva kr. nadzorničtva za pučke škole, **kojom se propisuju formulari, po kojih se ima obaviti popis školske mladeži.**

Porodilo se je s jedne strane pitanje: da li se, na temelju §. 23. naredbe o polazku škole od 6. listopada 1875 br. 4613, mogu unatoč predpostavi §. 48 škol. zak. djeca, navršivši 12. dotično 11. godinu, iz škole izvaditi sve da i nisu svršila sva četiri razreda obće pučke škole.

Akoprem je već ovostranom naredbom od 26. svibnja t. g. br. 2525 glede sličnoga pitanja sliedilo riešenje, kojim se prividno protuslovje izmedju gori navedenih §§. 48. škol. zak. i 23. naredbe o polazku škole od 6. listopada 1875 razjasnjuje: nalazi ipak ovaj kr. zemaljsko vladni odjel već i radi toga, što se popis školske mladeži, kako su ovamo prijave stigle, svuda točno neobavlja, izdati sliedeću naredbu:

§. 23. naredba o polazku škole od 6. listpoda 1875 predpolaže normalne okolnosti § 44. škol. zakona, prama kojim okolnostim nastavša sa sedmom godinom dobe obvezanost na polazak škole mora, obzirom na dalju ustanovu §. 45. škol. zak., dospjeti sa dvanaestom, ili s uporavom §. 48. škol. zak. sa jedanaestom godinom dobe.

Gdje pako, mimo tih normalnih okolnostih, diete koje kašnje školu polaziti započme, naravno je, da dužnosti svojoj i kašnje zadovoljiti mora; jer i u takovih slučajevih ostaje u krieposti §. 45. dotično §. 48. škol. zak., što kada bilo nebi, lahko bi se kojekakovimi putevi od roditeljah školi neprijaznih mogla obaći temeljna ustanova školskoga zakona, obvezujuća svako diete na polazak pučke škole kroz pet, dotično kroz četiri godine.

Odatle sliedi, da se nijedno diete, makar ono i navršilo 12 godinu, nesmije oprostiti od polazka svagdanje škole, dok nesvrši s dobrim uspjehom sva četiri razreda pučke škole.

Da se pako popis školskih sposobnjakah obzirom na §. 6. naredbe o polazku škole točno i jednolično obaviti može, obnašao je ovaj kr. zemaljsko-vladni odjel u tu svrhu propisati posebne formulare, koji se u privitku pod *A* i *B* dostavljaju.

U popise po formularu *A* sastavljene imaju se unesti po broju kućah sva za školu sposobna djeca od navršene 6. do navršene 14. godine, ter kod svakoga djeteta napose izpuniti sve rubrike.

U izkaze po formularu *B* sastavljene imaju se uvrstiti sva ona djeca, koja su po §. 9. škol. zak. i §. 5. naredbe o polazku škole oprostena od

Digitized by Google

dužnosti polaženja obće pučke škole, ter se i taj izkaz ima uručiti koli mjestnomu školskomu odboru toli i dotičnomu učitelju. da s njim postupa u smislu §. 6. naredbe o polazku škole.

Podjedno se odredjuje proglašenje ove naredbe u „službenom dodatku“ školskoga časopisa „Napredka“.

U Zagrebu, 16. kolovoza 1877.

I. Mažuranić s. r.

Formular A.

Obća pučka škola u N.

Popis školskih sposobnjakah

za godinu 187

tekući broj	Rodno mjesto	kuće broj	ulica (u gradovih)	Školskih sposobnjakah			Otca ili skrbnika		Diete ima polaziti ove godine						Opazka
				prezime i ime	vjera	godina i dan narodjenja	ime	značaj	svakdanje škole				opetovnice		
									1	2	3	4	1	2	
									razred				tečaj		

*

Digitized by Google

Formular B.

Obća pučka škola u N.

Izkaz

djece, koja su od dužnosti polaženja obće pučke škole oproštena i to koje radi tjelesne ili duševne mane, koje s toga, što se doma ili u privatnih zavodih obučavaju ili pako što višu kakovu školu polaze.

(§. 47. i 50. škol. zak. i §. 5. naredbe od 6. listopada 1875 br. 4613.)

tekući broj	Rodno mjesto	kuće broj	Djeteta			Otca ili skrbnika		Razlog, s kojega je diete oprošteno od polaženja škole	Opazka
			prezime i ime	vjera	godina i dan narodjenja	ime	značaj		
1	Zagreb	16	Klarić Ivan	r.-k.	1868 $^{6}/_{12}$	Franjo	krojač	polazi vel. gimnaziju u Zagrebu	Izkazao se je svjedočbom
2	„	25	Lukanić Terezija	r.-k.	1866 $^{7}/_{3}$	Šimun	kovač	polazi 7. razred više djevojačke škole u Zagrebu	Izkazala se je svjedočbom
3	„	106	Prakiš Klara	r.-k.	1869 $^{15}/_{3}$	Antun	postolar	gluhoniema	—
4	„	407	Vavroš Sidonia	r.-k.	1870 $^{18}/_{11}$	Petar	činovnik	polazi privatnu školu g. Kafke u Zagrebu	Izkazala se je svjedočbom o položenom izpitu (§. 51. šk. zak. §. 12. šk. i nast. reda)
5	„	816	Lević Teodor	gr.-iz.	1869 $^{15}/_{10}$	Ivan	trgovac	podučava se doma	Izkazao se je svjedočbom o položenom izpitu
6	Trnje	25	Zorić Tomo	r.-k.	1870 $^{4}/_{1}$	Dragutin	seljak	suludost	—
7	„	28	Franić Ivka i. t. d.	r.-k.	1867 $^{18}/_{8}$	Pavao	seljak	polazi tvorničku školu kod opaticah u Zagrebu	Radi u tvornici duhana

Digitized by Google

Br. 77.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 23. kolovoza 1877., br. 4357, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, kojom se iznovice nalaže, da se imadu §§. 14—17 naredbe od 4. listopada 1875 br. 4566 točno vršiti, te se ujedno pobliže tumači zadnja alinea §. 16. iste naredbe.

Prigodom ovogodišnjega pregledavanja školah opazio je jedan od kralj. županijskih škol. nadzornikah, da nekoji mjestni škol. nadzornici neobavljaju uvodnoga akta i zaprisegnuća učiteljah niti na vrieme niti onako, kako se to u §. 14—17. naredbe od 4. listopada 1875 br. 4566 propisuje, a nekoji da zadnju alineu §. 16. iste naredbe krivo shvaćaju ter propisanoj formuli zakletve koješta samovoljno dodaju.

Po upravo pomenutom §. 16. naredbe od 4. listopada 1875 imao bi svaki učitelj prije nego li se u školu uvede i službu nastupi položiti službenu zakletvu; jer mu se, i po obstojećih obćih propisih i po naročitih ovdašnjih odredbah, plaća istom onda u tečaj staviti može, kada se kod poglavarstva političke obćine izkaže, da je propisanu službenu zakletvu položio. Na koliko to inače biva, mora se smatrati velikom proturednošću, koja po dotičnoga učitelja, naročito gdje se bude radilo o zaračunanju službovnoga vremena, može imati štetnih posljedicah. S toga se poziva kr. nadzorničtvo, da nad tim bdije, da se §§. 14—16. pomenute naredbe točno vrše, i učitelji odmah poslie svoga imenovanja zaprisižu.

U to ime valjat će da se imenovani učitelji s dotičnim dekretom mjestnomu školskomu nadzorniku, ako je on za taj čin delegovan, sami predstave i prisegu zamole. Ako bi se pako koji mjestni škol. nadzornik, uzprkos možda opetovanim molbam učitelja, uztezao zapriseći ga, pošto će biti učitelju uputiti se u sjedište kr. županijskoga škol. nadzornika te u njegove ruke položiti propisanu zakletvu. Nu nastavši odatle trošak morao bi učitelju naknaditi mjestni školski nadzornik, koji mu ga je svojim uztezanjem prouzročio.

Zadnja alinea §. 16. pomenute naredbe od 4. listopada 1875 br. 4566 proteže se samo na podkriepnu formulu, počam od riečih „Tako mi bog pomagao“ te samo ova podkriepna formula mogla bi se po potrebi drugom, odgovarajućom vjeroizpoviesti učitelja, navlastito nekršćanina, zamieniti. Nu sadašnja, za učitelje propisana zakletva tako je sastavljena, da ju pripadnik svake vjeroizpoviesti bez povrede svoje religiozne sviesti položiti može, te se s toga u stvari toli važnoj svaki samovoljni dodatak strogo zabranjuje.

Podjedno se odredjuje proglašenje ove naredbe u službenom dodatku školskoga časopisa „Napredka“.

U Zagrebu, 23. kolovoza 1877.

Za bana:
Dr. Muhić s. r.

Digitized by Google

Br. 78.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 23. kolovoza 1877., br. 2132, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, na sva ravnateljstva kr. gimnazijah i realkah i na ravnateljstvo kr. preparandijah, **kojom se opetovano preporuča prirodopis rudstva od J. G. pl. Kurra, preveden od M. Kišpatića, te i cieli Schubertov prirodopisni atlas.**

Nakladom sveučilištne knjižare Županove (Albrecht i Fiedler) u Zagrebu izišao je: prirodopis rudstva sa 609 bojadisanih slikah od dra. J. G. pl. Kurra, preveo i nadopunio Mijo Kišpatić. Ciena 6 for. 50 nvč.

Ovo djelo sačinjava posljednji svezak poznatoga Schubertova prirodopisnoga atlasa, koj je već ovostranimi okružnimi naredbami od 27. svibnja 1873 br. 2057 i 27. prosinca 1875 br. 5873 svim pučkim i srednjim učilištem za nabavu preporučen. Pojedini dielovi sadržaju:

I. dio: prirodopis sisarah; pohrvatio Ljudevit Modec, ciena u knjizi 4 for., isto na ljepenci i s vrpcom za vješanje 8 for. 60 nvč.

II. dio: prirodopis ptičah; pohrvatio Ljudevit Modec, ciena u knjizi 4 for., isto na ljepenci i s vrpcom za vješanje 8 for. 60 nvč.

III. dio: prirodopis gmazah, vodozemacah, ribah, mekušacah, bubah i t. d. pohrvatio V. Z. Mařík 4 for., isto na ljepenci za vješanje 8. for. 60 nvč.

IV. dio: prirodopis bilinstva; ciena u knjizi 8 for., isto na ljepenci za vješanje 15 for. 40 nvč.

V. dio: prirodopis rudstva; preveo i nadopunio Mijo Kišpatić, ciena u knjizi 6 for. 50 nvč.

Obzirom na obće poznatu izvrstnost ovoga prirodopisnoga atlasa nalazi ovaj kr. zemaljsko vladni odjel opetovano preporučiti ga za nabavu svim pučkim i srednjim učionam, te se ujedno odredjuje oglašaj ove okružne naredbe u službenom dodatku školskoga časopisa „Napredka“.

U Zagrebu, 23. kolovoza 1877.

Za bana:
Dr. Muhić s. r.

Tisak C. Albrechta.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Službeni

DODATAK

k 27. broju „Napredka“.

Izdaje dozvolom visoke kr. hrv.-slav.-dalmatinske zemaljske vlade od 23. prosinca 1875. br. 5248. „Hrv. pedag.-književni sbor“.

Godina **Komad XXIII.** **1877.**

Br. 79.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 31. kolovoza 1877. br. 1158, upravljena na sva ravnateljstva kr. gimnazijah, realkah i na sva kr. nadzorničtva, pučkih škola, kojom se preporučaju oleografijski izvedene slike Nj. c. i k. apost. Veličanstva.

C. kr. dvorski tiskar i litograf L. C. Zamarski u Beču izdao je u svojoj nakladi oleografijom lik Nj. c. i k. apost. Veličanstva našega kralja u maršalskoj odori, koji se dobiva nerazapet uz cienu od 5 for., a razapet i u jednostavnijem, ali liepom zlatnom okviru uz cienu od 7 for., u sjajnom pako zlatnom okviru uz cienu od 15 for. Škrinja i spremanje zaračunava se sa 70 nč. za pojedini komad, dočim se kod naručbe od bar 6 komadah daje badava. Lik je u formatu od $^{15}/_{19}$ bečkih pal. ($^{39}/_{51}$ centim.).

U knjižari i trgovini umjetninah Eduarda Hölzela u Beču dobiva se oleografijski izveden lik Njegova Veličanstva, izradjen po glasovitoj slici H. Angelisa u Beču: na platnu nategnut po 6 for., u jednostavnom zlatnom okviru po 10 for., u širokom zlatnom okviru po 12 for. — Nadalje dobiva se tamo uz istu cienu i oleografijski lik slavnoga pedagoga Amosa Komenskoga, izveden po izvornoj slici profesora Zeleny-a.

Sve te slike, već se i radi svoje umjetničke vriednosti što bolje preporučuju ter se one škole ili obćine, koje bi ih si nabaviti htjele, ovim uputjuju, neka se toga radi obrate neposredno na gorepomenute firme.

U Zagrebu, 31. kolovoza 1877.

I. Mažuranić s. r.

Digitized by Google

Br. 80.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 2. rujna 1877., br. 4349, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, **kojom se izdaje formular mirovinske skrižaljke te odredjuje, tko ju ima izpunjivati.**

Kada se radi ob umirovljenju kojega od učiteljah pučkih, imala bi po §. 85. obćega mirovinskoga sustava od g. 1781. dotičnu mirovinsku skrižaljku u svih rubrikah izpuniti ona oblast, kod koje je dotičnik u posljednje vrieme služio.

Pučkomu učitelju neposredno predpostavljena oblast bez sumnje je ona, kojoj je uprava i mjestni nadzor nad pojedinimi pučkimi školami povjeren, a to je, po §. 1. naredbe ob upravi pučkih školah, obćinski školski odbor.

Nu pošto se ne bez temelja dvojiti mora, da li bi obćinski školski odbori, kako su na mnogih mjestih za sada sastavljeni, toj zadaći mogli zadovoljavati; da se zamršaji, koji bi odatle nastati mogli, preprieče, i u mnogih slučajevih prešne naravi razprave ob umirovljenju učiteljah da se preko mjere nezavlače: nalazi kr. zemaljska vlada odrediti, da, kada se ob umirovljenju kojega pučkoga učitelja odluči, dotični županijski školski nadzornik ima od takova učitelja potrebne službovne dokumente zaiskati i na njih temelju sve rubrike mirovinske skrižaljke, koje formular sliedi u privitku, izpuniti te cio akt ovamo za dalje uredovanje predložiti.

U Zagrebu, 2. rujna 1877.

Za bana:
Dr. Muhić s. r.

Digitized by Google

Opis službe i izkaz mirovine

za

koji se predlaže za stavljenje u stanje kviescentah (jubilaci je).

Krstno ime i prezime, doba i posljednja služba dotične osobe		Izkaz svega njegova službovanja, različitih od njega obnašanih službah i plaće, što ju je u svakoj službi dobivao, zatim deputatah, emolumentah i t. d. počevši od nastupa sve do odstupa od njegova službovanja, poredjan po vremenu, uz točno bilježenje svakoga i najkraćega vremena, kad je bio bez službe, dodavši dan, mjesec i godinu pridonešenih o tom službenih izpravah o imenovanju	Od izkazana službovanja pronadjeno je za uračunanje						Razlozi dopustiva ili nedopustiva uračunanja i druge opazke
			podobno			nepodobno			
			godinah	mjesecih	danah	godinah	mjesecih	danah	
Po krstnom listu	Po vojničkoj odpustnici, odlučnici ili odluci								

Digitized by Google

Izkaz svega njegova službovanja različitih od njega obnašanih službah i plaće, što ju je u svakoj službi uživao, zatim deputatah, emolumentah itd. počevši od nastupa od njegova službovanja, poredjan po vremenu, uz točno bilježenje svakoga i najkraćega vremena, kad je bio bez službe, dodavši dan, mjesec i godinu pridonešenih o tom službenih izpravah o imenovanju.	Od izkazana službovanja pronadjeno je za uračunanje						Razlozi dopustiva ili nedopustiva uračunanja i druge opazke
	podobno			nepodobno			
	godinah	mjesecih	danah	godinah	mjesecih	danah	
Po vojničkoj odpustnici, odlučnici ili odluci							

Digitized by Google

Plaća i osobni doplatak, kao i uživanje in partem salarii deputati i emolumenti u posljednjoj službi, uz bilježku koji i kako su se taksirale u novcu	Predlog, kako da se odmjeri pristojba						Godina, mjesec i dan, kad je bila obustavljena plaća posljednja, od kojega vremena ima se doznačiti za platež i neprekidni užitak jubilacije (ili mirovine) ili provizije	Razlozi, kojimi se podupire predlog za stavljanje gore imenovanoga u stanje mira i navedenje propisah, kojimi se opravda predložena pristojba	
	izplatom jedanput za svagda		godišnjom mirovinom od		dnevnom provizijom od				Po liečničkoj svjedočbi
	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.			

Digitized by Google

Digitized by Google

Službeni

DODATAK

k 28. broju „Napredka“.

Izdaje dozvolom visoke kr. hrv.-slav.-dalmatinske zemaljske vlade od 23. prosinca 1875. br. 5248. „Hrv. pedag.-književni sbor“.

Godina **Komad XXIV.** **1877.**

Br. 81.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 21. rujna 1877., br. 4682, upravljena na ravnateljstva svih kr. gimnazijah i realkah, na ravnateljstvo kr. preparandije u Zagrebu, kr. naut. učione u Bakru i ravnat. samostanske preparandije u Zagrebu, **kojom se dozvoljava, da se dra. A. Mussafije talijanska slovnica za početnike, hrv. priredjena po Fr. Švrljugi, može rabiti na dotičnih učilištih.**

Nakladom sveučilištne knjižare Županove (Albrecht i Fiedler) izišla je dra. Adolfa Mussafije talijanska slovnica za početnike, što ju je hrvatskim jezikom priredio Ivan Krst. Švrljuga, I. dio, ciena 80 novč.

Kr. zemaljska vlada dozvoljava, da rečena knjiga može kano učevna knjiga rabiti u učilištih ovih kraljevinah, u kojih se uči jezik talijanski.

U Zagrebu, 21. rujna 1877.

Za bana:
Dr. Muhić s. r.

Br. 82.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 25. rujna 1877., br. 4514, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, **kojom se odredjuje, da si učenici u pučkih školah nisu dužni nabavljati pomoćnih knjigah.**

Od više godinah zavladao je u mnogih pučkih školah običaj. da knjige kr. zemaljskom vladom kano pomoćne preporučene rabe kano knjige učevne te se učenici pridržavaju na nabavu takovih knjigah.

Digitized by Google

[illegible]

[illegible]

U Zagrebu [illegible] 1877.

Za ban:

Dr. Mihić s. r.

Tisak C. Albrechta.

Digitized by Google

Službeni

DODATAK

.k 31. broju „Napredka“.

Izdaje dozvolom visoke kr. hrv.-slav.-dalmatinske zemaljske vlade od 23. prosinca 1875. br. 5248. „Hrv. pedag.-književni sbor“.

Godina **Komad XXV.** **1877.**

Br. 83.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 15. listopada 1877, br. 5690, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, **kojom se ubavješćuju, da je nadzor nad pučkimi školami, navlastito nad preparandijami povjeren profesoru kr. gimnazija osječkoga kao zemaljskomu školskomu nadzorniku.**

Radi uspješnijega obavljanja zemaljskoga nadzora školah obnašao sam, na temelju vlasti podieljene mi od Njegova ces. i kralj. apost. Veličanstva previšnjim riešenjem od 12. travnja t. g., profesora kr. gimnazija osiečkoga, Josipa Pavca, pridieliti kr. zemaljskoj vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu.

Tom uredbom ostaje netaknut nadzor, koji će u smislu previšnjega imenovanja i nadalje, prama okolnostim, vršiti ne samo nad srednjimi, nego i nad pučkimi školami odjelni savjetnik i školski nadzornik Janko Jurković.

Nu pošto rečeni odjelni savjetnik, uz druge svoje uredovne poslove, toj obsežnoj zadaći nebi u oba pravca, kako se zahtieva, zadovoljiti mogao: nalazim uz njega još napose nadzor nad pučkimi školami, a navlastito nad preparandijami, povjeriti gori rečenomu profesoru Josipu Pavcu, kojemu, dok bude obavljao te funkcije, pripada, u smislu gori navedenoga previšnjega riešenja, naslov zemaljskoga školskoga nadzornika.

O čem se to kr. nadzorničtvo znanja i ravnanja radi obavješćuje s dodatkom, da se proglašenje ove naredbe odredjuje podjedno i putem službenoga dodatka školskomu časopisu „Napredku“.

U Zagrebu, 15. listopada 1877.

I. Mažuranić s. r.

Digitized by Google

Br. 84.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 23. listopada 1877., br. 5633, upravljena na sva kr. nadzorničtva za pučke škole, **kojom se preporuča djelce A. Hajđenaka pod naslovom: „njemačko-hrvatsko nazivlje pri podučavanju ženskoga ručnoga posla u pučkih i gradjanskih školah“.**

Nakladom knjižare Mučnjaka i Senftlebena u Zagrebu, a trudom učitelja Andrije Hajdenaka izišlo je djelce: „njemačko-hrvatsko nazivlje pri podučavanju ženskoga ručnoga posla u pučkih i gradjanskih školah“, komu je ciena 20 novč.

Da se pri obuci ženske ručne radnje, gdje do sad malne izključivo rabe tehnički izrazi tudji, uzmogne po malo udomljivati nazivlje hrvatsko, potrebito će biti, da si dotične učiteljice ženskoga ručnoga posla nabave ovaj maleni riečnik, koj sadržaje priličan broj izrazah narodnih, dočim je izdavatelj ostale nastojao stvoriti prama duhu narodnoga jezika. Preporučuje se ujedno dotičnim učiteljicam pak i pučkim učiteljem, da na nedostatke i pogreške ovoga riečnika upozore sastavitelja, te mu priobće, kakove bolje ili čišće tehničke izraze rabi možda narod u njihovih predjelih. Na taj će se način moći stvoriti podpuno narodno nazivlje nuždno i školi i životu.

Ova se okružna naredba oglašuje podjedno u službenom dodatku školskoga lista „Napredka“.

U Zagrebu, 23. listopada 1877.

Za bana:
Dr. Muhić s. r.

Br. 85.

Naredba

kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 28. rujna 1877., br. 2866, **kojom se pripušta za učevnu porabu u gradskih opetovnicah čitanka za gradske opetovnice od Franje Klaića.**

Odlukom kr. zemaljske vlade od 28. rujna o. g., br. 2866, pripuštena je za učevnu porabu u gradskih opetovnicah nakladom knjižare Lavoslava Hartmana u Zagrebu izdana „čitanka za gradske opetovnice“, koju je čitanku u drugom izpravljenom izdanju sastavio Franjo Klaić, a ciena joj je 70 novč. po primjerku.

U Zagrebu, 28. rujna 1877.

Za bana:
Dr. Muhić s. r.

Tisak C. Albrechta.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

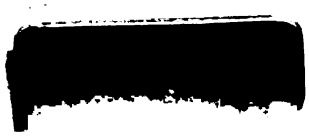

Digitized by Google